NAZIONALE
8
46 A
M
11
R. BIBLIOTECA CENTRALE V. E. II
ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google

3.46.A.11

MEDULLA THEOLOGIÆ MORALIS

Facili ac perſpicua methodo reſolvens

CASVS CONSCIENTIÆ, EX VARIIS
probatiſque autoribus concinata á

R. P. HERMANNO BVSEMBAVM,
è Societate Ieſu S. Theologiæ Licentiato.

EDITIO QUADRAGESIMA SEXTA

Recognita & á multis mendis quæ in præcedentibus irrepſerant, repurgata.

CUI ACCESSIT

Tractatus de Bulla Cruciatæ qui hactenus in hoc opere [illegible] neceſſarius ſummè deſiderabatur.

VLYSSIPONE.

Excudebat MICHAEL MANESCAL.

M. DC. LXXXII.

Cum facultate Superiorum.

Digitized by Google

PRÆFATIO TYPOGRAPHI

ad Benevolum Lectorem.

POST tot editiones hujus Medullæ, duo, Benevole Lector, ad ejus perfectionem deſiderari videbantur, unum erat Tractatus de Bulla Cruciatæ, qui hactenus in hoc opere ommiſſus fuerat, ob rationes in ipſomet tractatu adductas: alterum, ut poſt editiones Monaſterienſes, Leodienſes, Colonienſes, Antuerpienſes, Lugdunenſes, Genuenſes, Romanas, Venetas, & Madritenſes, tãdem in hoc celeberrimo orbis Emporio prodiret, non ſolum aucta, ſed etiàm caſtigatiſſima, ut quod ipſi in tot præcedentibus defuit editionibus, jure merito hæc Vlyſſiponenſis ibi vendicare poſſet: Accipe igitur, Benevole Lector, laboris mei fructus, qui ſi tibi grati fuerint, non deero quotannis in propinando tibi ex hoc penu

Digitized by Google

Caſuum conſcientiæ, aliquod opus novum: & jam tibi offero R. P. Benedicti Pereyra é Societate IESV ſummam abſolutiſſimam Theologiæ moralis duobus voluminibus contentam, quam pro toto anno 1670. expectare poteris, interim Vale.

IN-

Digitized by Google

INDEX
CAPITVM, ET DVBIORVM.
LIBER PRIMUS.
De Regula actuum humanorum.
TRACTATUS I.
De Regula interna, ſive Conſcientia.

Cap.I. Quid Conſcientia, & an ſequenda ſit. p.1.
Cap.II. De Conſcientia dubia. 3.
Dub.I. Quid ſit Conſcientia practicé dubia, & quid in ea agendum. Ibid.
2. Quid agendum cum Conſcientia ſpeculativè dubia. 5.
3. An in dubio tutior pars ſit eligenda. 7.
Cap.III. Quid Conſcientia ſcrupuloſa, & quid in ea agendum. 9.

TRACTATUS II.
De Regula externa actuum humanorum, ſcilicet lege.

Cap.I. De natura, & obligatione Legis in genere. 12.
Dub.I. Quid ſit Lex ſive præceptum. ibid.
2. Quotuplex ſit præceptum. 13.
3. An vis, & ſubſtantia legis poſitivæ dependeat ab acceptatione communitatis. 14.
4. An præcepta etiam humana obligent ſub peccato, & quali. 15.
Cap.II. De ſubjecto, cui datur præceptum. 16.
Dub.1. Quæ perſonæ præceptis obligentur. ibid.
2. An peregrini teneantur legibus ſui domicilij, dum ab eo abſunt. 17.
3. An peregrini, & vagi teneantur præceptis locorum, in quibus morantur. 19.
4. An peregrini teneantur præceptis juris communis, ſi nõ ſint in uſu, in loco ubi morantur 20.

a iij Cap.

Digitized by Google

Cap.III. De modo quo obſervanda ſunt præcepta. ibid.
Dub.I. An debeant impleri ex charitate. ibid.
2. An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio ijs ſatisfaciendi. 21.
3. An ſatisfaciat præcepto, qui faciens opus, expreſſè intendit per illud non ſatisfacere. 22.
4. An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio, ſeu voluntas faciendi id, quod præceptum eſt. ibid.
5. An duplici præcepto, uno actu, vel diverſis actibus, eodem tempore poſſit ſatisfieri. 23.
6. An qui uno actu violat plura præcepta, committat plura peccata. 24.
Cap.IV. Quæ excuſent à tranſgreſſione præcepti. 25.
Dub.I An ignorantia excuſet. ibid.
2. An metus excuſet. ibid.
3. An excuſet impotentia totius, vel partis. 26.
4. An excuſet diſpenſatio. 27.
Appendix, De diſpenſationibus S. Pœnitentiariæ. 30.

LIBER II.

De Præceptis virtutum Theologicarum.

TRACTATUS I.

De Præceptis Fidei,

CAp.I. Quæ myſteria fidei neceſſariò credenda ſint. 35.
II. Quando obliget præceptum fidei. 37.
III. An aliquando liceat exterius fidem veram negare, aut falſam profiteri. 39.
IV. De infidelitate, & vitijs fidei oppoſitis. 42.
Dub.I. Quid, & quotuplex ſit infidelitas. ibid.
2. De Iudaiſmo. 43.
Dub.II. Quid ſit hæreſis. 44.

TRACTATUS II.

De Præcepto Spei.

TRACTATUS III.

De Præceptis Charitatis.

Cap.I. An quando, & quomodo obliget præceptum Charitatis Dei. 45.
II. De præceptis Charitatis erga proximum. 48.
Dub.I Quis ordo ſervãdus inter perſonas, quæ diligũtur, ib.
2. De odio, & dilectione inimicorum. 50.
3. De præcepto eleemoſynæ, ſeu miſericordiæ corporalis. 53.

4. De

4. De miſericordia ſpirituali, ſeu præcepto correctionis fraternæ. 56.
5. De Scandalo. 58.
Art. I. Quid, quotuplex ſit, & quale peccatum. ibid.
2. An, & quando ſcandalum paſſivum permitti poſſit, aut ad illud vitandum, aliquid omitti debeat. 60.
3. An liceat alterius peccato materialiter cooperari. 64.

LIBER III.

De Præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

TRACTATUS I.

De 1. Præcepto Decalogi.

Cap. I. De ſuperſtitione, & ſpeciebus ejus. 67.
Dub. I. Quid ſit, & quotuplex. ibid.
2. De Divinatione. Quid, & quotuplex ſit. 70.
3. Quid, & quotuplex ſit Idololatria. 72.
4. Quid, & quotuplex ſit Vana obſervantia, & unde colligitur. 73.
5. Quid ſit maleficium, & quomodo poſſit tolli. 76.
Cap. II. De Irreligioſitate. 78.
Dub. I. Quid ſit tentatio Dei. ibid.
2. Quid, & quotuplex ſit Sacrilegium. 79.
3. De Simonia. 81.
Art. I. Quid ſit, & quotuplex. ibid.
2. Quæ ſit pœna Simoniæ. 84.
3. An, & cui reſtituendum, quod ſimoniacè acceptum. 85.

TRACTATUS II.

De II. Præcepto Decalogi.

Cap. I. Quid, & quotuplex Blaſphemia. 86.
II. De Iuramento. 89.
Dub. I. Quid ſit Iuramentum. ibid.
2. Quotuplex ſit Iuramentum. 91.
3. An, & quando ſit licitum jurare. 92.
4. An in juramento liceat uti æquivocatione. 94.
5. Quæ, & quanta ſit obligatio Iuramenti promiſſorij. ibid.
6. Quibus caſibus excuſetur ab impletione, qui in promiſſorio Iuramento obligationem contraxit. 97.
7. Quomodo obligatio Iuramenti tollatur per irritationem, diſpenſationem commutationem, & remiſſionem. 98.
Cap. III. De voto. 99.
Dub. I. Quid ſit votum, & quotuplex. ibid.
2. Quæ requiratur voti deliberatio, & intentio. 100.

Digitized by Google

3 Quæ requiratur materia voti. 102.
4 Quæ,& quanta ſit obligatio voti. 104.
5 Quot modis tollatur obligatio voti. 107.
6 De voti irritatione. 108.
Art 1.An & quomodo tollatur obligatio voti per directam irritationem. ibid.
2 Quis vota indirectè poſſit irritare. 110.
Dub.VII.Quid ſit commutatio voti. 111.
8 Quid ſit diſpenſatio,& qui poſſint diſpenſare in votis. 112.

TRACTATUS III.
De III.& IV.Præcepto.

Cap.I,Quid tertium præceptum Memento,&c. 113.
Dub.1.Quæ opera,tum hoc præcepto, tum ab Eccleſia prohibeantur. ibid.
2 Quæ cauſæ excuſent ab obſervatione feſtorum,& ob quas opera prohibita liceant. 115.
3 Quæ opera feſtis præcipiantur. 117.
4 An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia, Dominicis, & feſtis maioribus. 119.
5 Quæ excuſent ab auditione ſacri. 123.
Cap.II De IV.Præcepto: Honora patrem,&c. 124.
Dub.1 ad quid teneantur liberi erga parentes. ibid.
2 ad quid teneantur parentes erga filios. 126.
3 ad quid teneantur tutores,& curatores, qui parentum ſũt loco. 128.
4. quæ obligatio dominorum, & famulorum, aliorumque ſuperiorum,& inferiorum erga ſe invicem. 129.
5. ad quid teneantur conjuges erga ſe mutuo, vi hujus præcepti. 131.
6. quæ obligatio Parochorum erga ſuos. 132.
7. quæ obligatio præceptorum,& Diſcipulorum. 133.

TRACTATUS IV.
De V. & VI Præcepto.

Cap.I.quid V,Præcepto prohibeatur? Non occides. 134.
Dub.1.an aliquando liceat occidere, vel mutilare ſemetipſum. ibid.
2. an,& quomodo liceat occidere malefactorem. 137.
3. an,& quomodo liceat occidere privata auctoritate iniquum aggreſſorem. ibid.
4. an aliquando liceat occidere innocentem. 140.

5. de

Digitized by Google

5. de duello, & bello. 141.
Art.1 quid ſit,& an liceat duellum. ibid.
2. an,& quouſque liceat bellum. 142.
3. quid in bello juſto liceat. 145.
Cap.II.de VI.præcepto,& IX.Non Mœchaberis, &c. Non Concupiſces,&c. 147.
Dub.1.an,& quanta peccata ſint oſcula, amplexus, tactus, verba obſcœna,& ſimilia,extra matrimon. ibid.
2. quæ ſint ſpecies Luxuriæ conſummatæ naturales. 150.
3. quæ ſint ſpecies Luxuriæ conſũmatæ contra naturã. 151.
4. an aliquando liceat procurare pollutionem. 153.

TRACTATUS V.

De VII.Præcepto. Non furtum facies.

Cap.I De furto. 156.
Dub. 1. quid ſit furtum, & quale peccatum. ibid.
2. quæ ſit quantitas notabilis ad mortale peccatum. 157.
3. quam graviter peccet,qui multa minuta furta committit. 158.
4. quid ſentiendum de furtis domeſticorum, vel amicorum. 159.
Cap. 2.de reſtitutione. 161.
Dub. 1.quid ſit reſtitutio,& qui teneantur ad eam. ibid.
2. an qui cooperantur ad damnum alterius, teneantur ad reſtitutionem. 162.
3. an ſupradicti teneantur ſinguli reſtituere in ſolidum, & quo ordine. 165.
4. an teneatur reſtituere,qui alium impedivit à conſecutione alicujus boni. 166.
5. Cui, vel quibus reſtituendum. ibid.
6. de rebus quæ debent reſtitui. 169.
Art.1.quid debeat reſtitui ab inferente injuriam materialem tantum,ſive à poſſeſſore bonæ fidei. ibid.
2. Quid debeat reſtitui ab inferente injuriam formalem, ſeu malæ fidei damnificatore,ſeu poſſeſſore. 172.
Art.3.an,& quid debet reſtitui pro injuria illata, corpori, verbi gratia per mutilationem,& occiſionem. 174.
4. quid debeat reſtitui pro illato ſtupro. 176.
5. quid debeat reſtitui pro adulterio. ibid.
6. quid debeat reſtitui pro fama, & bonis ſpiritualibus, ut inductione ad peccatũ,avocatione à religione. 177.

7. de

7. De circumſtantijs reſtitutionis. 178.
Art. I. Quo tempore, loco, & modo debeat reſtitui. ibid.
2. Quo ordine reſtitui debeat. 179.
3. Quæ à reſtitutione excuſent. 180.
Cap. III. De Contractibus. 183.
Dub. I. Quid in genere ſit contractus. ibid.
2. Quid in ſpecie de promiſſione, & donatione. 184.
3. Quibus caſibus donatio poſſit revocari. 187.
4. Quid ſit donatio mortis cauſa, & an poſſit revocari, quomodo, & quibus competat. 189.
5. Quid ſit Commodatum, Precarium, & Depoſitum. 190.
6. Quid ſit Mutuum. 192.
7. Quid ſit uſura. 193.
8. De Emptione, & Venditione. 197.
Art. I. Quid ſit Emptio, & Venditio. ibid.
2. Quid ſit Negotiatio; & quibus illicita. 201.
Dub. IX. Quid ſit Contractus, cenſus, & an licitus. 202.
10. Quid ſit Cambium. 203.
11. Quid Locatio, & Conductio. 206.
12. De contractu Emphyteuſis, Feudi, & Libelli. 207.
13. Quid ſit ſponſio, & Ludus. 208.
14. Quid ſit Contractus ſocietatis. 211.
15. Quid ſit Aſſecuratio, & Fidejuſſio. 212.
16. Quid ſit Pignus, & Hypotheca. 214.
Cap. IV. De Tutela, & Teſtamentis. 215.
Dub. I. Quid ſit Tutela, & Curatela. ibid.
2. Quid, & quotuplex ſit teſtamentum. 217.
3. De renuntiatione hæreditatum. 221.
4. Qui poſſunt, & debeant eſſe executores teſtamenti. 224.
5. De ijs qui teſtari, & hæredes inſtitui poſſint. 228.

TRACTATUS VI.

De Præcepto VIII. IX. X. & Præceptis Eccleſiæ.

Cap. I. De Præcepto VIII. 233.
Dub. I. Quid ſit ſuſpicio, Iudicium temerarium, & Dubitatio: & quale peccatum. ibid.
2. Quid ſit, & quam grave peccatum Detractio. 235.
3. An, & quomodo fama reſtituenda. 240.
Cap. II. Quid de præcepto IX. & X. 243.
III. Quid de præceptis Eccleſiæ. ibid.
Dub. I. Quid requiratur ad jejunium Eccleſiaſticum, & quanta ejus obligatio. 244.

Digitized by Google

2, Quæ cauſæ excuſent à jejunio. 247.

LIBER IV.

De Præceptis particularibus, certo hominum ſtatui proprijs.

CAp. I. De ſtatu religioſo. 251.
Dub. I. Quæ ſit natura ſtatus Religioſi. ibid.
2. Quæ requiratur ad valore profeſſionis religioſæ. 252
3. Ad quid teneatur Religioſus vi ſuæ profeſſionis. 254.
4. Ad quid Religioſus obligetur vi votorum. 255.
5. Qui poſſint vel teneantur ingredi religionem. 261.
6. Ad quid teneantur Religioſi objecti, & fugitivi. 262.
Cap. II. De ſtatu Clericorum. 264.
Dub I. De Beneficijs Eccleſiaſticis. ibid.
Art. I. Quid, & quotuplex Beneficium Eccleſiaſticum. ibid.
Art II. Quomodo acquirantur, & conferantur beneficia. 265
3. Quæ intentio, & qualitates requirantur ad beneficium accipiendum. 267.
4. An liceat habere plura beneficia. 268.
5. Quibus modis beneficia amittantur. 270.
6. Quid, & quotuplex ſit penſio. 273.
Dub. II. De Horis Canonicis. 274.
Art. I. Qui obligentur ad Horas ibid.
2. Quanta ſit hæc obligatio. 276.
3. Quæ excuſent à recitatione horarum. 279.
4. Quomodo recitandæ ſint horæ. 281.
Dub. III Quid Clerici poſſint circa diſpoſitionem fructuum ſuorum beneficiorum. 286.
4. Quis ſit habitus Clericorum, quæ artes, officia, actiones, ijs prohibeantur. 290.
Cap. III. De ſtatu, & officijs perſonarum ſæcularium quarũdam, præſertim judicialium. 291.
Dub. I. Quæ requirantur ad legitimum judicium. ibid.
Dub. II. De poteſtate, & officio judicis. 292.
Art. I Quid requiratur in judice, ibid.
2. Quid judici ſervandum circa inquiſitionem. 293.
3. Quid liceat judici circa quæſtiones, ſive torturam. 295.
4. Quid ſervandum judici circa ſententiam, & pœnam. 297.
Dub. III. Quod ſit officium Advocati. 300.
4. Quæ ſit obligatio Referentis, Secretarij, Notarij, & Procuratoris. 304.
5. Quid ſit officium Accuſatoris. 307.

6. De

6. De teſtibus. 306.
7. De Reo. 309.
Art.1.an,& quomodo Reus teneatur fateri veritatem. ibid.
2. quid liceat Reo circa fugam pœnæ. 311.
Dub VIII.quomodo confeſſario agendum cum Reo. 312.
9 quæ obligatio Medicorum, Pharmacopæorum, Chirurgorum. 314.
10 quæ obligationes Mercatorum, Opificum, & cæterorum ſæcularium. 316.

LIBER V.

De Ratione cognoſcendi, & diſcernendi peccata.

CAp.I.De peccato in genere. 317.
Dub.1.Quid ſit peccatum. ibid.
2. An,& quando deſideria,& delectationes ſint peccata. 319.
Art.1.quale peccatum ſit deſiderium malum. ibid.
2. An delectatio moroſa ſemper ſit peccatum. 321.
Dub.III de diſtinctione Peccatorum. 324.
Art.1.quæ peccata diſtinguantur ſpecie. ibid.
2 quæ peccata diſtinguantur numero. ibid.
Cap.II.de peccatis in ſpecie, mortali, & veniali. 326.
Dub.1. quid ſit peccatum mortale, & veniale. ibid.
2. quibus ex cauſis peccatum ex genere ſuo mortale, fiat per accidens veniale. 327.
3 quibus modis peccatum ex genere ſuo veniale, aut actus indifferens, tranſeat per accidens in mortale. 329.
Cap.III.De peccatis Capitalibus in ſpecie. 331.
Dub.1.quid ſit ſuperbia, & quale peccatum. ibid.
2 quid Avaritia. 333.
3 quid Luxuria. 336.
4 quid Invidia. 337.
5 de Gula. 338.
Art.1 quid ſit Gula. ibid.
2 quid ſit Ebrietas. 340.
Dub.VI.quid ſit Ira. 341.
7 quid ſit Acedia. 343.

LI-

& Dubiorum.

LIBER VI.

De Sacramentis.

TRACTATUS I.

De Sacramentis in genere.

CAp.I de natura Sacramenti novæ Legis. 345.
Dub, 1 quid ſit Sacramentum . ibid.
Dub. 2. quid circa materiam, & formam Sacramentorum ſervandum. 346.
Cap. II. de Miniſtro Sacramentorum. 348.
Dub. 1. quid requiratur, ut Miniſter det validè Sacramentum. ibid.
2 quid requiratur in Miniſtro, ut licitè miniſtret. 350.
Cap. III. de ſuſpiciente Sacramentum. 353.
Dub. 1. quæ diſpoſitio, requiratur ad valorem Sacramenti, in ſuſcipiente. ibid.
2. quid requiratur ut licitè, & cum fructu ſuſcipiatur. 354.
Cap. IV. quid ſint Sacramentalia, & quid efficiant. 355.

TRACTATUS II.

De Baptiſmo, & Confirmatione.

Cap. I De Baptiſmo. 356.
Dub. 1. quæ materia Baptiſmi. ibid.
2. quæ ſit forma Baptiſmi. 358.
3. de Miniſtro Baptiſmi. 360.
Art. 1. quis ſit Miniſter Baptiſmi. ibid.
2. an duo poſſint ſimul unum baptizare. 361.
Dub. IV. quod ſit ſubjectum Baptiſmi. ibid.
5. de cæremoniis Baptiſmi. 364.
Art. 1. quæ ſervandæ circa cæremonias baptizandi. ibid.
2. qui Patrini, & quod eorum officium. 365.
Cap. II. De Confirmatione. 367.
Dub. 1 quid ſit, & quæ ejus materia, & forma. ibid.
2. quis Miniſter, & quod ſubjectum. 368.
3. quæ Confirmationis neceſſitas, & cæremoniæ. 369.

TRACTATUS III.

De Euchariſtia.

Cap. I. De eſſentia Euchariſtiæ. 371.
Dub 1. quid ſit Euchariſtia. ibid.
2. quæ materia Euchariſtiæ. 372.
3. qualis debeat eſſe panis in materia Euchariſtiæ. 373.
4. quale vinum ſit materia Euchariſtiæ. 375.

Dub. V.

Digitized by Google

Index Capitum,

Dub.V.Quæ conditiones ad materiæ Conſecrationem requirantur 377.
6. Quæ forma Conſecrationis Euchariſtiæ. 381.
7. Quandiu Chriſtus maneat in Euchariſtia. 382.
Cap II. De cauſis,& ſubjecto Euchariſtiæ. 383.
Dub I.De cauſis. ibid.
Art.I.Ad quem ſpectet diſpenſatio Euchariſtiæ, ibid.
2. Quid requiratur in Miniſtro, ad licitam adminiſtrationē Euchariſtiæ. 386.
Dub II De ſubjecto ſeu ſuſcipiente Euchariſtiam. 389.
Art. I.Quæ requiratur in eo diſpoſitio animæ. ibid.
2. Quæ requiratur diſpoſitio corporis. 392.
3. Quæ,& quanta ſit obligatio ſumendi Euchariſtiã. 397.
Cap III.De Euchariſtia,ut eſt ſacrificium. 400.
Dub. I.Quid ſit Miſſa,& quæ obligatio Sacerdotum circa illam. ibid.
2. Cujus ſit applicare fructum ſacrificij. 403.
3. Quando,& quoties liceat celebrare. 404.
4. Quo loco celebrandum ſit. 408.
5. Quæ ſint requiſita ad Miſſam. 412.

TRACTATUS IV.

De Sacramento Pœnitentiæ.

Cap.I.De eſſentia hujus Sacramenti. 418.
Dub.I.Quæ ſit ejus materia , & forma. ibid.
2. Qualis contritio requiratur. 420.
3. Qualis confeſſio requiratur. 423.
Art.I An debeat eſſe integra materialiter. ibid.
2. Quando ſufficiat Confeſſio integra formaliter. 426.
3. Quæ ſint reliquæ conditiones Confeſſionis. 430.
4. Quando Cõfeſſio ſit invalida,& quomodo iteranda. 431.
Dub IV.De ſatisfactione. 433.
Art.I Quæ ejus neceſſitas,& quantitas. ibid.
2. De ſatisfactione per Indulgentias. 438.
§.1.Quid ſit Indulgentia,& quid ad eam requiratur. ibid.
2. Quotuplex Indulgentia , & quomodo differat à Iubilæo. 442.
Cap.II.De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ. 444.
Dub I.Quis ſit Miniſter ? ibid.
2. Quid ſit approbatio, & à quo petenda. ibid.
3. Quid,& quotuplex Iuriſdictio Confeſſarij , & unde eam habeat ? 446.

Digitized by Google

4. Quid ſit reſervatio caſuum, & quis habeat poteſtatem reſervandi, & abſolvendi ab ijs? 451.
5. Quod ſit officium, & obligatio Confeſſarij? 454.
6. Quæ ſcientia, & prudentia requiratur in Confeſſario? 459.
Cap. III. De adjunctis Pœnis. 462.
Dub. I. Quid ſit ſigillum Confeſſionis, & qui ad illud teneantur? ibid.
2. Quale ſit præceptum, & quę obligatio Confeſſionis. 468.

TRACTATUS V.
De Extrema Vnctione, & Ordine.

Cap. I. Quid ſit Extrema Unctio, & quæ circa eam obſervanda. 470.
2. De Sacramento Ordinis. 475.
Dub. I. Quid Ordo, quotuplex, & quæ ejus materia. ibid.
2. Quæ requirantur in ordinando. 478.

TRACTATUS VI.
De Matrimonio.

Cap. 1. De ſponſalibus. 481.
Dub. I. Quid ſint ſponſalia. ibid.
2. Quæ, & quanta obligatio ſponſalium. 483.
3. Quomodo diſſolvantur ſponſalia. 485.
Cap. II. De matrimonio ſecundum ſe. 487.
Dub. I. Quid ſit, quæ ejus materia, & Miniſter. ibid.
2. De uſu Matrimonij. 490.
Art. I. An uſus Matrimonij, ſive actus conjugalis ſit licitus. ibid.
2. An actus conjugalis ſit præceptus, & debitus. 492.
Dub. III. An, & quibus ex cauſis poſſit fieri Divortium. 495.
Cap. III. De impedimentis Matrimonij. 497.
Dub. I. Quæ ſint impedimenta impedientia tantum. ibid.
Dub. II. Quæ impedimenta dirimentia matrimoniũ. 501.
3. Quomodo Matrimonium invalidum ſit revalidandũ. 511.
4. A quo, & ob quam cauſam poſſit diſpenſari in impedimentis Matrimonij. 512.

LIBER VII.
De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.

CAp. I. De Cenſuris in genere. 515.
Dub. I. Quid cenſura Eccleſiaſtica. ibid.
2. Quotuplex Cenſura. 516.
3. Qui poſſint ferre Cenſuram, & in quos. 517.

4 Ob

4. ob quam cauſam poſſit ferri Cenſura. 518.
5. qui poſſint abſolvere à Cenſuris. 521.
6. quomodo danda ſit abſolutio à Cenſura. 522.
Cap.II.de excommunicatione. 524.
Dub.1.quid ſit,& quotuplex. ibid.
2 Ob quam cauſam incurratur, & quem effectum habeat Excommunicatio minor. 525.
3 quos effectus habeat Excommunicatio maior. 526.
4 Ob quas cauſas incurratur Excommunicatio maior. 531.
Art.1.quæ ſint Excommunicationes non reſervatæ. ibid.
2 quæ ſint Excommunicationes reſervatæ Epiſcopis. 532.
3 quæ ſint Papæ reſervatæ extra Bullam cœnæ. 533.
4 quomodo intelligenda ſit excõmunicatio percuſſoris Clericorum. 534.
5 quæ ſint Excommunicationes Papæ reſervatæ per Bullam cœnæ. 536.
Cap.III.de ſuſpenſione,& degradatione. 538.
Dub,1.quid ſit ſuſpenſio,quotuplex,& unde dignoſcendum, qualis, & quanta ſit. ibid.
2. quæ ſint Suſpenſiones in particulari, & quis ab eis poſſit abſolvere 540.
3. quid ſit Depoſitio, & Degradatio; à quo, & ob quam cauſam fieri poſſit. 541.
Cap IV.de interdicto. 542.
Dub.1.quid ſit, & quotuplex. ibid.
2. qui ſint effectus interdicti. 543.
3. quis cenſuram interdicti ferre,& quis tollere poſſit. 544.
Cap.V.de irregularitate. 545.
Dub. 1.quid,& quotuplex ſit irregularitas, ibid.
2 quinam effectus irregularitatis. ibid.
3 quomodo incurratur,& tollatur irregularitas. 546.
4 quæ ſint irregularitates ex delicto. 547.
5 quæ irregularitates ex defectu. 549.

LIBER VIII.

De Bulla Cruciatæ.

Cap.I.De communi vivorum Bulla. 555.
Cap.II.de privilegio veſcendi carnibus. 600.
Cap.III.de Bulla compoſitionis. 636.
Cap.IV. de ſex alijs caſibus,qui ponuntur in Bulla. 644.
Cap.V.de Bulla Defunctorum. 651.
Cap.VI.de facultatibus Cõmiſſarij Generalis Cruciatæ.654

(

Digitized by Google

MEDVLLA THEOLOGIÆ MORALIS.

LIBER PRIMVS.

De regula actuum humanorum.

TRACTATUS PRIMUS,

De regula interna, ſive Conſcientia.

CAPUT I.

Quid conſcientia, & an ſequenda ſit?

RESPONDEO 1. Conſcientia eſt dictamen rationis, ſeu actus intellectus, quo judicamus aliquid hic, & nunc, agendum vel omittendum eſſe, vel fuiſſe, tanquam bonum vel malum, idque vel per modũ præcepti, vel conſilij. Hæc cõmuniter eſt recta, dictans quod verum eſt: aliquando tamen non eſt recta dictans aliquid aliter quàm ſit, v.g. eſſe bonum, quod eſt malum; diciturque Erronea, quia contingit cum errore: idque, vel vincibiliter, ſeu culpabiliter, quando ſcilicet error vitari potuit, ac debuit: vel invincibiliter quãdo error moraliter vitari non potuit; ideòque nec volunta-

Digitized by Google

rius eſt, & conſequenter non imputatur ad culpam, & hæc dicitur Conſcientia Recta ſecundùm quid, ſive in ordine ad nos. *D.Thom. Laym l.1.tract.1 c.2.n.1.q.c.3.*

Reſp. 2. Non tantùm Conſcientia recta, ſed etiam inculpabiliter erronea, dictans aliquid per modum præcepti, obligat ut eam ſequaris, & ſi contra facis, peccas: & quidem peccato ejus ſpeciei, contra cujus virtutis ſpeciem judicat. Ratio prioris eſt, quia Conſcientia recta eſt regula proxima voluntatis, derivata â prima, & principali regula omnium actionũ humanarum, ſcilicet lege divina, & æterna. *S. Thom. 1.2. q.19 art 3.* Ratio poſterioris eſt, tum quia ſi intellectus voluntati proponit malum, eſto malum non ſit; ſi tamen putans eſſe malum, vult illud facere, jam voluntas verè conſentit in malum, habetque ſufficientem affectum ad peccatum illud, quod apprehendit, tum quia *omne quod non eſt ex fide*, hoc eſt [ut à Sanctis Patribus communiter explicatur] quod non eſt ſecundùm conſcientiã *peccatum eſt*, ut dicitur ad *Rom.14.* Par eſt ratio; ſi intellectus proponat aliquid ut bonum, & præceptum, eſto non ita ſit, ſed malum; voluntas tamen illud liberè reſpuendo, vel omittendo, conſentit in tranſgreſſionẽ præcepti, & peccat. Cujus ulterior ratio eſt, quia objectũ tribuit actui ſpeciem, prò ut hìc, & nunc ab intellectu proponitur. *S.Thom. loc.cit.d.5.*

Ex dictis reſolvuntur ſequentes Caſus, & ſimiles.

1 Putans eſſe jejunium, quando non eſt, peccat contra temperantiam, ſi non jejunet. *S.Thom. loc.cit.*

2 Si quis mentiatur ad liberandum proximum ex periculo vitæ, putans ſe ex miſericordia ad id teneri, actum bonũ facit; & ſi non mentiatur, peccat contra miſericordiã. *Laym. lib.1. tract.1. cap.4.*

3 Scrupuloſus licèt putet involuntarias diſtractiones eſſe peccata, non tamen peccat, quia non ſunt liberæ. *Becan. in prima ſecundæ, tract.1.c.4.q.7. Laym loc.cit.*

Reſp.3. Si ſit conſcientia culpabiliter erronea judicans ex ignorantia vincibili aliquid prohibitum eſſe, aut præceptũ, quod non eſt, peccat: & peccas, ſi contra eam, & ſi ſecundùm eam opereris; graviùs tamen (cæteris paribus) ſi contra *Breſſer. Bardi d.3.c.5.* Ratio prioris eſt, tum quia non agis ſecũdùm regulam humanorum actuũ: tum quia voluntas cùm per ſe ſit cæca debet ſequi rationis judiciũ: ſi enim perſeverante illo judicio appetat alteram partem, non poteſt in

 eam

eam ferri ſub ratione honeſti cum intellectus ſub ea ratione non propoſuerit. Ratio poſterioris eſt, quia ut cum *D. Thom.* docetur communiter, ignorantia vincibilis non excuſat à culpa: cùm enim in noſtra poteſtate ſit, errorem vincibilem deponere, malum, quod fit ex conſcientia erronea, dictante illud, eſſe faciendum, eſt indirectè voluntarium, ideóque imputatur ad culpam *S. Thom. l. c. Bon. tom.* 2. *c.* 2. *q.* 4.

Vnde reſolvuntur Caſus ſequentes.

1 Homo in tali caſu conſtitutus, v. g. qui ſibi mentiendũ vel furandum putat, ut vitam proximi ſervet, etſi futurus ſit perplexus, & ex hypoteſi neceſſariò peccaturus, neceſſitate conſequente eò quód ſtante conſcientia erronea non poſſit effugere peccatum: abſolutè tamen, & ſimpliciter non peccabit neceſſariò, quia nec ſequi talem conſciẽtiam debet, nec contra eam facere; ſed poteſt, & debet, eamdem deponere (cùm ſit error vincibilis, & culpabilis,) & tunc operari; vide *Laym hic. l.* 1. *t.* 2. *c.* 3. & *Becan. in* 1. 2. *t.* 1. *c.* 4. *q.* 7.

2 Qui peccavit ex Conſcientia erronea, etſi in rigore non teneatur, rectiùs tamen addet illam circunſtantiam in confeſſione, dicendo, feci hoc vel illud, putans me facere contra præceptũ, vel obligationem gravem. *Card. de Lug. d.* 16. *n.* 503.

CAP. II.
De Conſcientia Dubia.
DUBIUM I.

Quid ſit Conſcientia practicè dubia, & quid in ea agendum?

RESP. 1. Dubium, eſt ſuſpenſio aſſenſus circa objectum apprehenſum Idque eſt duplex. Speculativũ ſeu univerſale, quando in genere dubitatur, v. g. an contractus uſurarius ſit licitus: an die feſto liceat venari, piſcari, pingere, &c. Et Practicum, ſeu particulare, cùm dubitatur, an his circunſtantijs, v. g. hoc feſto, liceat mihi venari. Ex quo patet, quid ſit Conſcientia practicè dubia, ſcilicet, quæ practicè dubitat; Speculativé dubia, quæ ſpeculativè. Ita *Navar. Laym. Sanch. Bec.* 1. *t. c.* 4. *q.* 8.

Reſp. 2. Qui cum Conſcientia practicé dubia operatur, peccat; & quidem peccato ejuſdẽ rationis, ac ſpeciei cujus eſt peccatũ de quo dubitat. Ita *Sanch. Bon. t.* 2. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 7. Ratio prioris eſt, tũ quia is exponit ſe periculo peccati: tũ quia *quod non eſt ex fide, eſt peccatum,* id eſt, quod non fit cũ determinato

Digitized by Google

judicio conſcientiæ eſſe licitum. Idque verum eſt, etiamſi ſpeculativè non dubitet, v.g. Certus ſum, abſolutè licitum eſſe die feſto docere: dubito tamen, an hic, & nunc mihi liceat, pecco docendo. Ratio poſterioris patet, tum ex ratione prima data; tum ex dictis de Conſcientia erronea: quia habet affectum ad peccatum ejuſdem rationis. Unde ſi dubites, an ſit mortale, peccas mortaliter: an ſit furtum, committis furtum, &c. Si dubites, ſitne peccatum, [ſive mortale, ſive veniale,] ita ut malitia in confuſo proponatur, dicit *Vaſq. 1. 2. d. 529 c. 3 & alij*, eſſe mortale: quod negant *Navar. Valent. &c.* vide *Bonac. Laym. l. 2.*

Reſp 3. Qui practicè dubius eſt circa aliquod opus, tenetur ſe reſolvere. Et quidem non per ſolum affectum, & voluntatem: (hoc enim non ſufficere, rectè docent *Vaſq. Sanch. lib. 1. mor. c. 9. & alij communiter.* contra *Caieta.*) quia adhuc exponeret ſe periculo peccandi: ſed per motivum rationabile, quale eſt, 1. Ratio probabilis, 2. Exemplum bonorum virorum ſine ſcrupulo ſic operantium. *Sanch. Bec. l. c. 3.* Authoritas viri alicujus docti, & pij. Quòd ſi tamen dubium ſine ratione, & juſta cauſa temerè conceptum eſſet, poſſet etiam ſine nova ratione deponi: Et ita explicari poteſt *Caiet.*

Reſp. 4. Si dubium oriatur ex obligationibus, & præceptis contrarijs, v. g. utrum quis die feſto teneatur apud ægrotum manere omiſſo ſacro, an verò ſacrum audire; tenetur ſe reſolvere, & prudenter judicare, hic, & nunc alterum obligare, & alterum ſibi licitum eſſe: alioqui enim exponet ſe periculo peccandi. Ut verò id rectè fiat, hæc ſervanda ſunt 1. Exquirat aliorum conſilia, ſi poteſt. 2. Si non poteſt, v. g. quia ſolus eſt, vel quia ex confeſſione rem intellexit, conſideret, quantum res, & tempus fert, utrum ex duobus illis ſit, vel videatur minus malum, idque eligat, & non peccabit; v. g. in caſu dicto, minus malum eſt omittere ſacrum, quàm deſerere infirmum; quia de ſacro audiendo, eſt præceptum affirmativum tantùm, & juris humani, at de infirmo, eſt negativum, & juris naturalis, *Sanch. Bec. l. c. 3.* Si utrũque videatur æquè grave, utrum volet, abſque peccato eliget, ob defectum libertatis. Quòd verum eſt, etiamſi culpabiliter in iſtam perplexitatem ſe conjeciſſet, modò de culpa præterita doleat. Ratio eſt, quia alioqui ad impoſſibile obligaremur, quod nec Deus exigit, nec fieri poteſt: ideòque tum ceſſat obligatio minor, vel ſi ſint, aut videantur æquales;

Digitized by Google

æquales; utralibet, vide *Laym.l.c.4.& 5.Fil,tom,21.c.4.Bon.l.c.p.6.n.27.*

DUBIUM II.

Quid agendum cum Conſcientia ſpeculativè dubia.

Sunt quædam in Theologia opiniones dubiæ, & in utramque partem probabiles, quæ reddunt hominem ſpeculativè dubium. Quæritur ergo hic, an, & quomodo ex talibus poſſit formari Conſcientia practicè certa?

Reſp. Abſque peccato licet ſequi opinionem probabilem, etiam alienam, & minus tutam (hoc eſt, quæ minùs remota videatur ab omni ſpecie peccati, quàm altera) relicta probabiliore, & tutiore propria: ſecluſa tamen omni injuria, & periculo proximi, & dummodò opinio, quæ eligitur, adhuc ſit probabilis. Eſt communis Doctorum, quos citat, & ſequitur *Laym.& Bonac.t.2.d.2.q.4.p.9.*

Ratio eſt, tum quia qui ſequitur ſententiam gravi authoritate, vel non levis momenti ratione nixam, (hæc enim dicitur probabilis,) non agit temerè, ſed prudenter, ſequendo nimirum virorum prudentum, & artis peritorum conſilium. Tum quia eſſet onus intolerabile, multiſque ſcrupulis expoſitum, in omni re examinare, quid ſit probabilius, & tutius.

Dixi in reſponſione, *etiam alienam,* quia parũ refert, quòd oppoſita ſententia ipſi operanti videatur probabilior ſpeculativè: ſpeculativum enim illud judicium, eo ipſo quòd fortè incertum, & falſum ſit, non debet eſſe regula operationis; cùm operans aliam regulam, eamque certam habeat, quam ſequatur, ſcilicet hanc, quod in dubijs quiſque operari poſſit ſecundúm ſententiam, quam viri docti, ut probabilem, & in praxi tutam defendunt. Neque tunc agit contra propriam conſcientiam, aut exponit ſe periculo peccandi, formaliter

Atque hinc colligitur reſolutio ſequentium caſuum.

1 Confeſſarius, aut alius vir doctus, poteſt conſulenti reſpondere ſecundùm probabilem aliorum ſententiam, ſi fortè ei hæc ſit favorabilior, prætermiſſa etiam propria probabiliore, & tutiore: Ita *Sanch.Bonac.* Ratio patet, quia ipſe Confeſſarius poteſt eam prudenter agendo ſequi. Etſi ad inconſtantiæ notam fugiendam, expediat reſpondere ſemper ſecundùm eadem principia, ut monet *Sanch.l.c,19.Becan.num.16.*

Digitized by Google

2 Poteſt etiam vir talis conſultus ſignificare conſulenti, opinionem à quibuſdam doctis tanquam probabilem defendi, quam proinde ipſi ſequi liceat; quamvis ipſe conſultus eãdem ſpeculativè falſam eſſe judicet, & proinde in praxi ipſe ſequi non audeat. Ratio eſt, quia alter habet jus ſequẽdi ſententiam probabilem, & hoc jus ſuum illi indicare non prohibeo. *Laym, l.1.t,1,c.5. Bonac, p.9.*

3 Pœnitentem, qui ſecundùm probabilem opinionem operari vult, poteſt, imò, ſecundùm communem ſententiam, debet Confeſſarius, & quidem ſi proprius ſit, ſive Parochus, ſub mortali, abſolvere, licèt ipſe judicet doctrinam illam eſſe falſam: ideòque fruſtra remittet ad alium Confeſſarium, qui ſit ejuſdem ſententiæ. Ratio eſt, quia rectè diſpoſito non debet negari abſolutio. *Azor. Vaſq. Sanch. Laym. l.1. tom.1.c.5.n.10.* Additque *Dian. p.2.t.2.R. II, ex Sanch. & Sancio,* peccare mortaliter, ſi nolit abſolvere quando de mortali confeſſio fit, tametſi non ſit proprius ejus Confeſſarius.

4 Non ſunt damnandi, qui adeunt varios Doctores, donec unum reperiant faventem ſibi: dummodò is prudens, ac pius, & non ſingularis habeatur. Ratio eſt, quia intendunt ſequi opinionem probabilem. Ita *Sanch. l.1.c.9.n.24. Bonac. & alij contra Navarrum.*

5 Superiori præcipienti ſecundùm opinionem probabilem, ſubditus tenetur obedire, etiam contra propriam probabiliorem, ac tutiorem, v.g. ſi paululum ægrotus, probabilius, & tutiùs putes te teneri ad jejunium, comedere tamen debes, ſequendo Superioris ſententiam minùs tutam, & probabilem. Ratio eſt, quia in dubio præſumitur pro Superiore, *Laym. l.1.t.1.c 5 n.11 & 12.*

6 Poteſt Advocatus ſuſcipere patrocinium cauſæ probabilis, etſi judicet contrariam probabiliorem. Ita *Laym. Bon. q.4.p.9.* Ratio eſt, quia utraque pars habet jus preferendi ſuas cauſas in judicio, vide *infra lib. 5.c 3. dub.3.*

Dixi 2. in reſponſione *ſecluſa injuria,* quia ſi periculum ſit ne proximo fiat damnum, aut injuria, locum habet axioma. *In dubio tutior via eligenda eſt.* Vnde reſolvuntur hi Caſus.

1 In adminiſtratione Sacramentorum non ſemper licet ſequi ſententias ſpeculativè probabiles, maximè circa valorem Sacramenti: ſeu quoad ea, quæ à Miniſtro præſtanda ſunt, utendum eſt ſententia ſecuriore, & materia, ac forma certa, v.g. in Baptiſmo. Ratio eſt, quia licet præciſè rationem,

ſpectando

ſpectando, Miniſter non peccaret, ſequendo opinionem probabilem; nec Sacramento irrogaret irreverentiam: quia tamen effectus Sacramenti, ut remiſſio peccatorum, & infuſio gratiæ, dependet à vera materia, & forma, graviter proximo noceret; ideòque peccaret, qui pro materia certa adhiberet dubiam. Excipitur tamen caſus neceſſitatis, in quo Sacramentum cum dubio valoris, poteſt præberi ſub conditione, v.g. Baptiſmus morituro in aqua roſacea mixta, ſi naturalis deſit; quia tum proximus juvari debet ut poteſt: & ex duobus malis, minus eligendum. Vide *Laym. hic, & Suar. t. 4 d. 26. ſeſſ. 6. Bec. c. 4. q. 9.*

2 Medicus, & chirurgus ſequi debent tutiora, & probabiliora: nec uti poſſunt, v.g. explorandi gratia, medicamento probabili, multòque minùs dubio, ſi certum habeant, *Sanch. Bonac. lib. cap. Baldel. de conſcientia dubia,* vide infra, *lib. 5. cap. 3. dub. 7.*

Dixi; *ſi adhuc ſit probabilis,* quia ſi probabilitatem amiſerit, ob aliquod decretum in contrarium, vel gravem cenſuram, vel rationem gravem de novo inventam, quæ difficulter refutanda videatur, non habet locum reſponſio. *Vnde reſolvitur hic Caſus.*

Non licet nunc abſolvere pœnitentem abſentem; etſi plures Doctores ante hac id cenſerint: horum enim ſententia nunc eſt abolita, & probabilitatem, ſi quam habuit, amiſit, præcipue accedente decreto Clementis VIII. *Bonac. l. cap. n. 17. & alij communiter.*

DUBIUM III.

An in dubio tutior pars ſit eligenda?

Reſpondeo. Qui in dubio conſtitutus, poſt deligens examen ſe nequit reſolvere, non tenetur ſemper eligere partem tutiorem, ſed poteſt amplecti partem faventem ſuæ libertati, (etiam minus tutam) dummodò ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis: juxta illud axioma: *In dubio melior eſt conditio poſſidentis.* Ratio eſt, quia talis non agit temerè, cùm utatur ſua libertate: quod cuivis licet, quandiu non conſtat eſſe ea privatum, cùm eam, ut cætera externa bona, poſſideat. Proindeque volenti obligationem imponere, quæ libertate privet, incumbit probatio obligationis contractæ, juxta *reg. 11. in 6.* Neque huic reſponſioni obſtat axioma contrarium. *In dubio tutior via eſt eligenda*: quia intelligitur, ſi ex una parte ſit dubium, ex altera certum, tunc hanc eſſe eligendam: quod ſi

ſi autem utraque pars tuta ſit, axioma univerſim non eſt præcepti, ſed conſilij, ut, *Navarr, Sanch. Bonac. t* 2. *n.*2. *q*, 4. *punct*, 9. *n*, 21. *Laym. l.* 1. *t* 1. *c*, 5. *§*, 4. *Fil. n*, 157, & 160.

Porrò pro regulà cognoſcendi, quis ſit poſſeſſor, attendendum eſt, pro quo ſtet præſumptio in foro externo: is enim cenſebitur poſſidere: præſumptio autem cenſetur ſtare pro ea parte, quæ onus probandi in aliam transfert. *Bardi di* 5. *c*. 5. Unde cum *Sanch. Laym, l. c. & alijs reſolu. caſ. ſeq.*

1 Dubitatur, poſt ſufficientem diligentiam adhibitam an lex ſit impoſita, v.g. jejunij; item an votum, vel juramẽtum ſit emiſſum: non obligatur dubitans. Ratio eſt, quia cùm lex, & votum ut obligent, debeant ſufficienter proponi, meritò hic præſumitur non eſſe, ideòque dubitans manet in poſſeſſione ſuæ libertatis. *Suar. Fil. Laym.* Contrà verò ſi voviſſe conſtet, & dubitetur an ſatisfecerit, tenetur ſatisfacere; quia tunc votum eſt in poſſeſſione. Similiter dubitans an Horas legerit, tenetur legere, quia præceptum eſt in poſſeſſione. Ita *Sanch. Laym, Bonac. l. c Fil. n* 16.

2 Qui certus eſt de lege, & voto, dubius tamen, an, & quid comprehendatur, lege, aut voto; ut, ſi ſciat ſe voviſſe religionem, dubitat autem utrum certam, an verò in communi tantùm: Item, vovit abſtinere à copulà, dubitat verò an omni, an ab illicità tantũ: non tenetur voto, quoad partem, de quà dubitat.

3 Si conſtet de lege, dubium autẽ ſit, an recepta vel abrogata, vel tu ab ea eximaris: teneris lege. Ratio eſt, quia cùm conſtat de lege, pro ea ſtat præſumptio, & poſſeſſio; proindeque alleganti eam non eſſe receptam, vel abrogatam, incumbit onus probandi, ideòque dum non probat, lege tenetur. *Laym. l.* 1 *tom.* 4 *cap.* 5. *Sanch. Fil* contra *Salas, & Azor* qui docent; ſi dubites, an lex ſit acceptata, ea re non teneri.

4 Qui dubitat, an vigeſimum primum annum expleverit, non tenetur jejunio, quia libertas eſt in poſſeſſione. Contrà verò res habet, ſi dubites de ætate ad ordinem ſacrum, vel beneficium requiſita; quia præſumptio, & poſſeſſio eſt pro præcepto: ideòque non potes recipere, donec de ætate conſtet *Laym. l. c, num.* 35. *Sanch. d.* 40. & 41.

5 Si cras ſit jejunium, & poſt examen dubitas, an ſit audita duodecima noctis hora, potes cœnare, carnibus veſci: quia libertas eſt in poſſeſſione. Contra verò, ſi hodie ſit jejunium, & dubitas, an ſit duodecima noctis, non licet; quia

quia præceptum eſt in poſſeſſione, cùm conſtet hodiernum diem eſſe jejunij, & dubium ſit an tranſactus, *Sanch. Laym. l. c.* Quæ omnia intellige de dubio ſtrictè ſumpto: ſi enim ſit ratio dubium deponendi, v. g. quia aliqua horologia ſonuerũt duodecimam, alia non, ceſſat ratio data. Cùm enim duo horologia ſint quaſi duo Doctores, ſeu opiniones probabiles, licet utrumlibet ſequi, niſi ſciam unum errare, *Laym. & alij communiter.*

6 Si dubites, utrùm mediam noctem cœnando exceſſeris, vel maſticando aliquid deglutiveris, non licet celebrare, vel Euchariſtiam ſumere, *Sanch. l. 2. de matrimonio d. 41. n. 40. Fagund. p. 3. c. 5. num.* 18. tum quia lex jejunè ſumendi eſt in poſſeſſione: tum, quia gravis eſt irreverentia. Quamquã contraria ſententia *Laym. l. 1. t. 1. c. 5. n.* 36. probabilis: *Dianæ verò tom. 2. tract. de Sacram. R.* 29 tuta etiam in praxi videatur; eò quòd lex Eccleſiaſtica in caſu dubio, non videatur tam arctè conſtringere conſcientias: & in dubio factum præſumi non debeat: neque cenſeatur irreverens, qui juris præſumptionem ſequitur. Vide infrà *lib. 6. tract. 3. c.* 2. *d.* 2. & *De Lug. d. 15. n. 14.*

7 Si poſt contractum bona fide matrimonium, dubium de valore ſuperveniat, quod poſt veritatis inquiſitionem depelli non poſſit, debitum non tantùm reddi, ſed etiam exigi poteſt: quia dubium ſuperveniens bonæ fidei poſſeſſori obeſſe non debet, vide *Sanch. lib. 2. de matr. diſp. 41. nu.* 47. *Bonac. loc. cit.*

8 Qui certus eſt de debito, & dubitat, an ſolverit, tenetur ſolvere. *Suar. Vaſq. Lugo, Dian. p. 2. tom. 6. miſc. R.* 59, niſi etiam creditor dubitet, tunc enim, *Tan. in* 1. 2. *d.* 2. *q.* 6. *du.* 4, putat non teneri: quod *Laym. l. 1. tom. 1. c. 6.* ita limitat, ut teneatur non ad integram ſolutionem, ſed ad partem ejus, pro qualitate dubij: quod *Dian. p. 4. tom. 3. R.* 35. amplectitur ut probabile.

CAP. III.

Quid Conſcientia ſcrupuloſa, & quid in eâ agendum.

RESpond. 1. Scrupulus, eſt inanis apprehenſio, & hinc ortus timor, & anxietas, alicubi eſſe peccatum, ubi non eſt. Ita communiter *Navar. Azor. &c.*

Reſp.

Digitized by Google

Reſp 2. Licet operari cum Conſcientia ſcrupuloſa , manente ſcrupulo, dummodo judicetur eſſe ſcrupulus, & ut talis contemnatur. Neque tamen opus eſt, ut ad ſingulos actus formetur hoc expreſſum judicium, quòd ſit ſcrupulus ; ſed ſufficit, quòd contra eum agat ex habituali, vel virtuali judicio, ab experientia præteritorum actuum. Ratio eſt, quia talis nulli periculo ſe exponit: cùm ad bene operandum ſufficiat judicium probabilè aliquid licere : ſcrupulus autē cùm ex levi fundamento procedat, non tollit judicium practicū probabile *Sanch.l* 1.*c* 10.*Reg.Beca Filliu*.170.

Reſp.3. Signa Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſunt. 1. Pertinacia judicij, quâ doctorum conſilijs non acquieſcunt : unde varios conſulunt, & fatigant, ac tandem nullius judicio ſtant, niſi ſuo 2. ex levi apparentia frequens judiciorum mutatio : unde oritur in agendo inconſtantia. Sic v. g. in Horis legendis aliquando decies mutabunt judicium, de lecto vel non lecto aliquo verſiculo. 3. Quod ex priore procedit, perturbatè agere, & cœco quodam modo in externis actionibus verſari. 4. Habere reflexiones extravagantes infinitarum circunſtantiarum. 5. Timere in omnibus peccatum, ac contra ſapientiam, & proprium ſæpè judicium eſſe inquietum. 6 Si confeſſarius judicet te eſſe ſcrupuloſum 7. In particulari ſigna ſcrupuli præſentis ſunt hæc duo, 1. Si per illum experiaris te nimium angi, & turbari, 2. Si aliàs expertus ſis, te ſimilia apprehendiſſe ſine fundamento.

Reſp.4. Remedia conſcientiæ ſcrupuloſæ ſunt I. Scrupulos contemnere, contra illos agere, nec cogitatione fovere, II. Judicio Confeſſarij, vel alterius viri docti ac pij acquieſcere, non recurrendo ad eum in ſingulis actionibus ; ſic enim ſe. & illum fatigant, cum ſcrupulorum incremento : ſed accipiendo ab eo generalia principia, à quibus nullius ſcrupuli cauſa, imò nullo modo ; recedat. Etſi enim alterum errare contingeret : quia tamen hoc faciendo agit, quod in ſe eſt, non peccabit. III. Bonorum vitam, & conſuetudinem, tanquam regulam intueri, *S Ant. Syl.* IV. Aſſuefacere ſe ad ſequendas ſententias mitiores, & minùs etiam tutas. *Fill.c.* 4.*n.* 22. V. Non judicare quidquam eſſe mortale, niſi certò ſciat. *Azor.l.*2.*cap.*20.*Vaſq.Sanch.Fill.t.*2.*cap.*4. VI. Nunquam otiari; quia otium implet phantaſiam cogitationibus ſcrupuloſis. VII Deſtruere cauſas ſcrupulorum ; v.g. melancholicus evacuet medicamentis atram bilem : pertinax frangat ſuum judicium :

Digitized by Google

cium : ſuperbus prudentiæ non confidat; rudis inſtructionem petat : timidus meditetur bonitatem Dei, quæ non imponit præcepta redigentia ad inſaniam. VIII. Noſſe ſcrupuloſorum privilegia, ut 1. quod non teneantur in agendo adhibere examen, & diligentiam, niſi valde mediocrem, nec tantam quãtam alij, & quod, dum angit ſcrupulus, nec ſuppetit conſilium, poſſint liberè agere quod volunt, niſi certum, & evidens ſit eſſe peccatum, vide *Vaſq. in 1.2. ad 57. q.* Quòd nihil teneantur repetere ex præteritis confeſſionibus, niſi certò ſciant illud eſſe mortale; & ſe ritè confeſſos non eſſe. Non eſt autẽ certus ſcrupuloſus, quãdiu dubitat. Vnde ſuadet. *Laym.* ut numquam confiteatur dubia, & ſcrupulos. Et Sac. C. *Dubium, Sanch. Azor. &c.* dicam non teneri confiteri, niſi quæ jurare poſſit eſſe mortalia, & nunquam eſſe confeſſum. Ratio utriuſque privilegij eſt, quia in ſcrupuloſo, ex nimio timore peccandi, turbatur ratio, ita ut non poſſit rectè rem examinare. Vnde eſto aliqua confeſſus non fuerit, non tenetur tamen cum tanto damno, & periculo anxietatis perpetuæ procurare integritatem confeſſionis, cùm ab ea minores ſæpe difficultates excuſent, ut notant. *Koninc. Laym. Bon. Azor, Bec.* IX. Confeſſarius non permittat confiteri, vel proponere ſcrupulos, vel dubia (maxime, ſi ſemel ad ſatietatem audiverit) quia alioqui nunquam fontem ſcrupulorum exhauriet. vid. apud *Laym. hic. c. 6. Filliuc. Sanch. hic. & l. 2. de matrim. d. 4. Azor. t. 1. l. 2. c. 20. Breſſerum. l. 6. toto Bec. p. 2, tom. 1. cap. 4, Bonac. d. 1. q. 4. p. 9,*

TRA-

Digitized by Google

TRACTATVS II.

De Regula externa actuum humanorum, ſcilicet Lege.

CAPUT I.

De natura, & obligatione Legis in genere.

DUBIUM I.

Quid ſit Lex ſive Præceptum?

RESpondeo. Lex, & Præceptum, prout hic indiſtinctè accipitur, eſt recta agendorum aut omittendorum ratio. Interim, cum à Superiore non Communitati, ſed alicui tantùm, aut aliquibus in particulari aliquid præcipitur, non appellatur Lex, ſed Præceptum tantùm: *Suar. Laym. Bon d.* 1 *q.* 1. *p* 1. Unde reſolve.

1 Ad Legem, ſeu Præceptum quis tenetur; non ad Conſilium: cùm hoc tantùm dirigat, illud verò obliget. *Ibid.*

2 Cùm iniqua lex eſt, & contra rationem, non obligat; quia deficit à rectitudine. *Ibid.*

3 Cùm dubium eſt de juſtitia, teneris lege: quia legiſlator poſſidet jus præcipiendi: idemque regitur altiore conſilio; ac poteſt habere rationes ſubditis occultas Addit *Suar.* etiam obligare, licet contra juſtitiam legis ſint rationes probabiles: quia alias nimia daretur licentia legibus non parendi, cùm vix poſſint eſſe tam juſtæ, quin aliqua apparens ratio dubitationem movere poſſit *Suar. lib.* 1. *cap.* 9. *Bonac. pag.* 8. *num.* 11.

4 Leges, & ſententiæ latæ à tyrannis, obligant ſi ij pacificè regna poſſideant, & à Republica tolerentur. Nec obſtat; quod ſententia judicis illegitimi dicatur eſſe nulla: id enim verum eſt de ſententia, prout eſt præciſè à tyranno; non autem, prout eſt à voluntate, ſaltem interpretativa, & implicita Reipublicæ, quæ, dum tyrannum, & judices ab eo conſti-

conſtitutos repellere nequit, tacitè confert ijs poteſtatem gubernandi, eorumque leges, & acta ratificat. *Leſſ.l.2.c.29.d.9. Salas d.*10.*ſeſſ.3.n.*14.

5 Non tenetur quis ad legem, niſi promulgata ſit, ſive denunciata. *D.Thom.p.2.q.90.Laym.l.*1.*t.*4.*c.*3. *Molina, Salas, Suarez, & alij communiter.*

DUBIUM II.

Quotuplex eſt Præceptum?

Reſpondeo. Præceptum dividitur 1. univerſaliter in Affirmativum, & Negativum. Illud eſt, quod bonum præcipit: hoc, quod malum prohibet. Differunt inter ſe, quòd Affirmativum obliget quidem ſemper, ſed non ad ſemper, ſeu, non pro omni tempore, v.g. Honorandi ſunt parentes; non ſemper, ſed ſuo tempore. Negativum obligat, & ſemper, & ad ſemper. Vide *Bec.in l.*2.*t.*3.*c.*1.*q.*3.

2 In Naturale, & Poſitivum. Præceptum Naturale, ſive juris naturæ, eſt dictamen, ſeu judicium noſtræ rationis quo per lumen nobis ab autore naturæ impreſſum ſtatuimus, quid agendum, & quid vitandum; ſit, quale eſt illud: Bonum eſt faciendum; malum fugiendum. Ex quo præcepto generali particularia, v.g. Deum eſſe colendum, nemini faciendam eſſe injuriam: imò omnia præcepta Decalogi, (excepta circunſtantia Sabbati) multaque alia derivantur. Præceptum Poſitivum, ſeu juris poſitivi eſt, quod libera Dei, vel hominum voluntate poſitum eſt, & ex eadem dependet, v.g. Præceptum de Baptiſmo, jejunio quadrageſimali, &c.

Porrò quomodo Præcepta Poſitiva mutari, & variari poſſint, ac ſoleant, Naturalia verò ſemper maneant. Vide apud Scholaſticos, & *Leſſ.l.2.de Iure, & Iuſt.c.*2. *dub.*1.

Reſp.2. Præceptum poſitivum dividitur in Præceptum Iuris divini, quod ſcilicet à Deo traditum eſt; & in Iuris humani, quod ab homine. Poſitivum divinum dividitur in præcepta Veteris, & Novæ legis. Lex Vetus continebat præcepta moralia, cæremonialia, & judicialia, de quibus vide *D.Thom.*1.2.*d.*3. Lex nova continet præcepta ſupernaturalia fidei, & Sacramentorum. Poſitivum humanum dividitur in præceptum Iuris Eccleſiaſtici, ſive Canonici, quod authoritate Eccleſiæ, ſcilicet, Summi Pontificis, aut Concilij ſtatutum eſt: & Iuris Civilis, ſeu Politici, quod fundatur in poteſtate ſæculari.

DU-

Digitized by Google

DUBIUM III.

An vis, & ſubſtantia Legis Poſitivæ dependeat ab acceptatione communitatis.

Reſpondeo. Etſi ita ſentiant Canoniſtæ: item *Navar. Azor.&c.*citati à *Laym.l.1.tract.*4. *cap* 3. eó quód ponat. leges hac tacita conditione ferri, ſi à populo fuerint acceptatæ, alioqui vim, ſeu obligationem, non habituras. Verior tamen ſententia eſt Theologorum, leges abſoluti Magiſtratus non pendere à populi acceptatione, & conſenſu; ſed mox ut legitimè promulgatæ ſunt, obligare populúm ad recipiendum: præſertim in legibus Pontificis, qui ſuam poteſtatem non accepit à populo, ſed à Chriſto, *Vaſq Suar. Molina, &c.* Unde á *Laym.l.c,reſolvuntur hi Caſus.*

1 Epiſcopis ex officio incumbit, novas leges Pontificias, (ut Principibus, Imperatorias;) promulgare per ſuas diœceſes, atque in uſum deducere.

2 Si lex in Provincia promulgata ſit, ſed à maiore parte populi non accipiatur, nec obſervetur, tunc, ſi legislator id ſciat, & taceat, cenſetur hoc ipſo legem revocare. Si veró id ſciat, & urgeat obſervationem, quiſque tenetur eam ſervare, quia potiùs caput ſuum, quàm reliqua membra ſequi debet.

3 Si Princeps neſciat, non recipi, nec deduci ad uſum; durat legis obligatio, donec elabatur decenniū: quo elapſo, præſcriptum eſt contra eam, ſive Imperatoria ſit, ſivè Pontificia; & tunc non amplius obligat. Uti, & Lex Eccleſiæ, etſi ſemel recepta ſit, aboletur per præſcriptionem, ſed annorum plurium, nempe quadraginta, *Nav. Azor. Suar.*

4 Si tu legem promulgatam paratus ſis ſuſcipere, & data occaſione etiam obſerves; ſed alij plerique é communitate non recipiant, nec recepturi videantur, tunc ſaltem ab ea excuſaberis per diſcretionem.

5 Etſi primi Epiſcopi fortè peccarint, non recipiendo legem, & in uſum deducendo, ſucceſſores tamen eorum, ſi poſt longum tempus videant non obſervatam, credere poſſunt eſſe ſublatam per præſcriptionem.

6 In dubio, num lex recepta ſit, necne, præſumendum eſt pro ipſa: quia factum in dubio præſumitur, ſi de jure faciendum erat. Vide *Azor.l.5.cap.4.Laym.hic.q.3 Sal.de leg.diſp.* 13.*ſeſſ*.3.

DU-

DUBIUM IV.

An Præcepta etiam humana obligent ſub peccato, & quali?

Reſpondeo, Cùm Deus ſit Dominus noſter, atque etiam Superioribus parere nos juſſerit, non ſolùm ipſe, ſed, & illi nobis præcipere poſſunt, & præcipiunt, tum ſub pœna, tum etiam ſub culpa, ſive peccato; idque gravi, aut levi, prout, & rei præceptæ ad intentum finem neceſſitas, & materiæ quantitas, & eorum voluntas ſeſe habent; quæ ex eorum verbis, circunſtantijs, aut prudentum æſtimatione ſolet colligi. Ita Theologi communiter *S.Thom.Suar.Salas,&c.*

Vnde reſolvuntur hi Caſus.

1 Graviter peccat, qui deliberatè, & in materia magna violat præceptum aliquod Decalogi, vel Eccleſiæ.

2 Cùm res levis eſt, non peccat mortaliter tranſgrediens, etſi Superior ſub mortali præceperit; quia id eum poſſe negant *Suar.Laym.& alij communiter*: verbi gratia ne quis frangat ſilentium, ne edat uvam, ut claudat oſtium, &c. quia eſt res parva, & incapax tantæ obligationis. Nec ipſe Deus in materia parva ſub mortali, vide *Leſſ.lib.2 cap.4 d. 9. Salas d.10.ſeſſ. 7.*

3 Aliud eſſet, ſi materia aliàs levis fieret ratione circunſtantiarum: ut v.g. contemptus ſcandali, magni boni communis, vel finis à legislatore intenti. Sic abſtinentia à pomo in Paradiſo in ſe quidem parva; graviſſima tamen erat ex circunſtantia finis *Suar.l.3.c.25.*

4 Quando materia eſt gravis, poteſt Superior præcipere ſub culpa tantum levi: quia ſicut poteſt nullo modo obligare, non præcipiendo: Ita etiam poteſt obligare ſub veniali tantùm. Ita *Suar Leſſ.l. c. contra Vaſq.*

5 Potiſſima ſigna, ex quibus colligi poſſit, an lex obliget ſub gravi culpa, ſunt hæc: I. Si materia ſit gravis, & non conſtet in contrarium de voluntate præcipientis. Vnde *Caiet. in ſum. ver.Cler* docet Clericos tantum peccare venialiter, dum contra præcepta Juris poſitivi, aves, & canes ſequuntur ad venandum. II. Si verba magnam vim habent, ut jubemus, interdicimus, in virtute S. obedientiæ; vel vi voti, aut juramēti, vel graviter mandamus, &c. III. Si pœna magna adjiciatur, ut excommunicationis, depoſitionis, maledictionis æternæ, exilij perpetui; mortis, &c. IV. Si ita fert uſus, & conſuetudo, inter peritos, & timoratos: quia conſuetudo eſt optima

legum

legum interpres, ut patet in lege jejunij Eccleſiaſtici, ut abſtinentiæ à carnibus; item communiones annuæ, quas graviter obligare probant hic *Tol.Laym.cap.*14.*num.*4.*Bonac.p.*7. §.4.

CAP. II.

De ſubjecto, cui datur Præceptum.

DUBIUM I.

Quæ perſonæ præceptis obligentur.

RESpondeo. Soli ſubditi ratione utentes obligantur, ita ut eorum transgreſſione peccent. Quod addo propter ebrios, & ad tempus amentes, qui etſi verè ijs obligentur, eorum tamen violatione non peccant, defectu advertentiæ rationis, & conſenſus. Pars prior eſt communis, & certa. *Fil.tom.*21.*cap.*11.*q.*10.*Bonac.p.*6.*&c.Laym.l.* 1. *tract.*4.*c.* 10. Poſterior eſt eorundem. Cujus ratio eſt, tum quia præceptum cùm ſit directivum, ſupponit uſum rationis: tum, quia obedientia tantùm eſt eorum, qui ratione, & voluntate utuntur. Neque aliàs transgreſſio ad culpam imputari poſſet. *Unde reſolves hos Caſus.*

1 Legislator non tenetur ſuis legibus, ut ſic, quoad vim coactivam, & pœnam; ſive directè: indirectè tamen, & quoad vim directivam, & ex æquitate quadam, tenetur ſe, tanquam caput, membris conformare. Ita *S.Thom. q.* 96. *d.* 5. *ad* 3. *Syl,Suar.Bonac.Laym.l.*1.*t.*4.*cap.*9. contra *Azor.* Tenetur etiam in contractibus, cum reliquis pari conditione uti. Vide *Fil.t.*21.*c.*5.

2 Infideles non baptizati, etiam cathecumeni, non obligantur præceptis Eccleſiæ: obligantur tamen hæretici, & alij qui per Baptiſmum, Eccleſiæ ſemel ſunt ſubjecti.

3 Etſi pueri ratione utentes, legibus ijs Eccleſiæ, quarum materia eorum ætati eſt conveniens, v.g. confeſſionis annuæ, ſecundùm *Navar.Henriq.& Azor.* item abſtinentiæ à carnibus, auditionis ſacri, ſecundum *Sanch.&c.* obligentur quoad culpam? non tamen quoad pœnas ordinarias, niſi ſint puberes, quales ſunt maſculi anno decimo quarto, puellæ duo-

duodecimo, abſoluto. Ita *Sotus, Vaſq. de pœnit. q. 90, art. 2. Sâ. v. Cenſura.*

4 Infantibus, non baptizatis, & perpetuò amentibus, licitè dantur carnes diebus Veneris, & imponuntur opera ſervilia feſtis, non tamen ebrijs, cum legi maneant ſubjecti, uti nec licitè irritantur amentes ad blaſphemandum, lædendum, &c eò quòd talis actio tribueretur principali agenti, qui alterius opera uteretur, quaſi inſtrumento, vid. *Laym. l. 1. t. 4 c. 10. Bonac. p. 6. & Sanch. 1. Mor. c. 12.*

5 Clerici, cùm jure divino ſint exempti de poteſtate civili, ut docet *Bell. l. 1. de Cleric. c. 28.* non tenentur legibus civilibus directè, & quoad vim coactivam. Unde nec à Principe Sæculari puniri poſſunt. Cùm tamen ſint membra Reipub. & alioqui communis æquitas ſervari non poſſet, tenentur indirectè, & quoad vim directivam, legibus communibus ijs, quæ ad bonum commune ſpectant, & eorum ſtatui non repugnant; quales v.g. ſunt leges prohibentes vel irritantes contractum (niſi hæ ſint pœnales, tunc enim quia vim coactivam, obtinent, eos non ligant) ideòque peccant contra juſtitiam, & ad reſtitutionem tenentur, ſi frumenta, v.g. vel alia vendant, ultra pretium à Principe ſtatutum. Ita *Molin. Suar. Sal. Tan. Vid. Laym. l. c.* quia jus Naturæ exigit ut vendant pretio juſto: tale autem cenſetur, quod decernitur lege.

DUBIUM II.

An Peregrini teneantur legibus ſui domicilij, dum ab eo abſunt?

Suppono I. Præceptum aliud eſſe locale, quod ſcilicet certo tantum loco, urbe v.g. vel Parochia obligat: aliud univerſale, ſeu juris communis, quod totam ferè Eccleſiam obligat.

Suppono II. Peregrinos propriè dici eos, qui aliquo veniunt animo non manendi, ſed tantùm ſubſiſtendi per aliquot dies, vel ad ſummum per minorem anni partem, ut mercatores, viatores: non autem ſtudioſi; neque ancillæ, quæ veniunt ad ſerviendum.

Reſpondeo, Non obligari. Ita *Navar, Sanch, Leſſ. lib. 4 cap. 3. dub. 8.* Ratio, quia præcepta localia per ſe, & directè reſpiciunt territorium, eique ſunt affixa, atque adeò non obligant niſi exiſtentes intra illud. Lex enim ita fertur, v.g. Feſtum illud tali loco celebretur: ideòque hic valet illud: *Si fueris*

Digitized by Google

Romæ,&c. Addit *Laym.c.*11 præceptum locale expirare etiam intra proprium territorium, in loco exẽpto, quòd is æquipararetur loco ſito extra territorium. *Ex quibus reſolves hos Caſus.*

1 Si Epiſcopus ſub pœna excommunicationis vetet luſũ aleæ, non obligantur Clerici ludentes in loco exempto à juriſdictione Epiſcopi *Bon.p* 6.*Laym.c.*11.*n.*5.

2 Si quis die jejunij, aut feſto, ſit in loco alio, non ſui territorij, aut exempto, ùbi tunc non eſt jejunium, aut feſtum, poteſt ibi comedere, exercere ſervilia. *Lay.l.c.cap* 11. *Bon.*

3 Id etiam habet locum in præceptis juris communis, ſi in loco iſto ſint uſu abrogata, vel non recepta, vel habeatur privilegium. Quare poteſt v. g. Mediolani primis quatuor diebus quadrageſimæ veſci carnibus, cùm id ibi liceat. Item in Belgio ſabbathis intra Nativitatem, & Purificationem, veſci carnibus: item in loco, ubi Tridentinum non eſt receptũ, valide, (etſi non licitè) inire matrimonium clandeſtinum. *Suar.Sanch.l.*1.*c.*12.*Leſſ.&c.*

4 Poteſt quis diſcedens manè ex oppido, ubi non eſt jejunium veſci carnibus, etſi meridie rediturus ſit domum, ubi eſt jejunium: nec tunc ubi domum venerit, tenebitur ad ſervandum jejunium iſta die, cùm illud jam violaverit, ideòque ſervare non poſſit, tenebitur tamen domi ad abſtinentiam à carnibus, cùm illa adhuc poſſit ibi ſervari, eò quòd ſit dividua. Vid *Sanch.l.c.Leſſ.c.*12.*d.*8.

5 Si quis abiturus eſt loco, ubi eſt jejunium, ſciatque ſe certò perventurum veſperi ad locum, ubi non ſit jejunium, tunc etſi non poſſit ibi veſci carnibus, unde abit, (cùm iſta abſtinentia ſit dividua) poteſt tamen ibi manè jentare, & meridie prandere, ut contra quoſdã docent *Leſſ, & Sanch, ſup.*

6 Probabile etiam eſt, & in conſcientia ſecurum, quod docet *Sanch.l.*3.*de matrim.d.*18.*&* 1.*mor.cap.*12 contra *Navar. Suar.* peregrinos, antequam excedant proprio territorio, non teneri implere præcepta, quæ eos ibi deprehendunt, v. g. non teneri eum mané audire ſacrum die feſto, qui ante prandiũ venturus ſit aliò, ubi non ſit feſtum: quia ſi manſiſſet ſuo loco, ubi præceptum obligat poterat differre ad id tempus: quando autem pervenit ad alium locum, deſinit obligari. Nec obſtat, quod prævidens impedimentum, teneatur prævenire, quia id tunc tantum verum eſt, quando manente vi præcepti quis eſt impediendus, hic autem ab obligatione

præcepti

præcepti abſolvitur. Contraria tamen ſententia, tanquam magis pia, ſuaderi poteſt, niſi quid obſtet. *Sanch.* 1. *mor. cap.* 12. & *l.* 3. *de matr. d.* 18. *n.* 21.

DUBIUM III.

An Peregrini, & vagi teneantur præceptis locorum, in quibus morantur?

Reſp. Regulariter non tenentur præceptis ſpecialibus illorum locorũ. Ita *Laym. Sanch. Azor. Konin. Leſſ. Reginal. Fill.* contra *Navarrum, Suar. Sá, &c.* (& quoad vagos, etiam contra *Bon. & Sanch.*) Ratio eſt, quia non poteſt dari ulla ratio hujus obligationis, cúm illi non ſint ſubditi, vel locis, vel Superioribus, quorum tales leges fuerunt, ideóque ſint extra eorum juriſdictionem Nec obſtat. 1. eos nullis partialium locorum ſtatutis, ſed ſolo jure communi teneri, quia id non eſt abſurdum. Nec. 2 quod vagi, ob delicta admiſſa, puniri poſſint: hoc enim conſuetudo recepit, ne ſcelera maneant impunita.

Dixi 1. *regulariter*; quia tenentur quibuſdam legibus maximè quarum violatio cederet in damnum, & injuriam illius loci, in quo morantur, ut etiam ijs, quæ ſunt de contractibus celebrandis. *Vnde reſolves hos Caſus.*

1 Tales non tenetur audire Miſſam, & poſſunt opera ſervilia exercere die iſtic feſto, non tenentur jejunare, nec abſtinere à carnibus, quando iſtic eſt jejunium, & domi ſuæ non eſt. Intellige utrumque, ſecluſo ſcandalo, propter quod Epiſcopus loci punire poſſet. *Laim, l. c. t* 3. *c.* 12. *n.* 4.

2 Peregrinis non licet frumenta evehere, vel vendere, ſupra pretium ibi ſtatutum, noctu arma ferre, &c. ſi talia ibi prohibita ſint. *Panormit. Regin. Sanch. n.* 36.

Dixi 2. *præceptis ſpecialibus*, quia ſi domi tuæ conſuetudine derogatum ſit alicui præcepto juris communis, & aliò venias, ubi illud viget, eodem obligaberis. Ratio eſt, quia lex juris communis eſt univerſalis, & obligat omnes ſine ordine ad locum. *Laym. c.* 12. *n.* 2. *Vnde reſolvitur hic Caſus.*

Belga aliquis veniens Coloniam, v. g. tenetur iſtic ſabbathis inter Nativitatem Chriſti, & Purificationem, abſtinere à carnibus, quia privilegium, & jus comedendi tunc carnes, non eſt perſonale, ſed locale: ideòque expirat extra locum. *Laym l. c.*

DUBIUM IV.

An Peregrini teneantur præceptis juris communis, ſi non ſint in uſu in loco ubi morantur?

Reſp. Non teneri. Ratio eſt, quia tunc valet privilegium locale, quo frui poſſunt omnes qui in loco morantur. Ita *Sāch.* 1. *mor. cap.* 12, *Suar*, *Laym.* &c. Unde reſolvuntur ſequentes Caſus.

1 Si Germanus per Hiſpaniam tranſeat, poteſt ſabbathis veſci inteſtinis animalium. Idem ſi per Belgium, aut Mediolanum iter habeat, poteſt inter Nativitatem Chriſti, & Purificationem, in Belgio ſabbathis, Mediolani verò quatuor primis diebus Quadrageſimæ carnibus veſci. *Sanch*, *Suar*, *Bonac. p.6.n.61.*

3 Si quis ex Diœceſi Catholica, v. g. Hildeſio, ubi vetus Calendarium adhuc eſt in uſu, veniat in aliam ubi novū eſt receptum, v. g. Monaſterium, poteſt, ſi ibi Quadrageſima præterijt, carnibus veſci, ut docet *Sanch. loc. cit. Salas num.* 69. *Bonac. num.* 64. *Leſſ. lib.* 4 *cap.* 2. *d.* 8. qui tamen contrariam ſententiam ſuadet in praxi, licèt hæc tuta ſit, ut etiam docet *Laym.*

Addidi *ex Diœceſi Catholica*: quia ſi Catholicus veniat in terras hæreticorum, ubi alij Catholici non ſunt, tenetur ibi ſervare novum Calendarium ad vitandum ſcandalum, & cōtemptum Eccleſiæ Catholicæ. Vide *Laym. lib*, 1. *tom*, 4. *cap.* 11. *num.* 8.

CAP. III.

De modo, quo obſervanda ſunt præcepta.

DUBIUM I.

An debeant impleri ex charitate?

Reſp. Poſſunt impleri ſine charitate, niſi hanc in ſubſtantia includant; v. g. præceptum dilectionis Dei. Ratio eſt, quia tantùm præcipitur ſubſtantia actus inclusi in præcepto, v.g. ut honoretur parens, non autem finis, aut modus præcepti, ut docet *S Thom.* 1.2. *q.* 100. *a.* 10. Interim certum eſt, requiri charitatem in operante, ut impletio præcepti

cepti ſit meritoria, juxta illud 1. *Corinth.* 3 *Si linguis hominum loquar. S. Thom. Suarez, Sanch.* Unde reſolvuntur ſequentes Caſus.

1 Si quis jejunet, vel interſit ſacro, ob vanam gloriam, vel etiam ut furetur, poteſt nihilominus implere præceptũ, etiam per actum ex circunſtantijs peccaminoſum: quia implet ſubſtantiam illius præcepti, licèt peccet contra aliud, cui finis ille malus opponitur, ut docet *Sanch.* 1. *mor c.* 14. *Laym. l.* 1. *t.* 4 *c.* 4. *n.* 6. *Card. de Lugo diſp.* 22. *ſeſſ.* 2. *n.* 23.

2 Simili ratione impletur votum, juramentum Deo factum, pœnitentia Sacramentalis, licét actus ipſe ſit peccatũ. *Iidem ll. cc.*

ROMA

DUBIUM II.

An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio ijs ſatisfaciendi?

Reſp, Quod non. Ita *Sanch. Vaſq.* 1. 2. *q.* 100. *a.* 9. *& alij communiter.* Ratio eſt, quia lex tantùm præcipit liberam operis externi executionem, v g. auditionem ſacri: non autem, ut alio peculiari actu quis velit, vel intendat præcepto ſatisfacere, ſive ut alij loquuntur, præcepta non obligant ad obedientiam formalem, hoc eſt, ut aliquid fiat, quia præcipitur, ſed tantùm ad materialem, ſive ut fiat quod præcipitur, vide *infr. lib* 3. *tract.* 3. *c.* 1. *d.* 3. Unde reſolvuntur ſequentes Caſus,

1 Qui alicujus præcepti immemor, illud implevit, v. g. ignorans eſſe diem feſtum, liberè tamen interfuit ſacro, is ſatisfecit. Neque, ut quidam volunt, neceſſe eſt, ut poſtea intelligens eſſe diem feſtum, velit tunc ſatisfacere per Miſſam auditam, quia implevit ſubſtantiam actus præcepti, *S. Thom. Hen Fill. t.* 5. *c* 7. *q.* 7.

2 Is votum, juramentum, & pœnitentiam Sacramentalem verè implet, qui opera promiſſa, vel injuncta exequitur, etſi non habeat intentionem implendi; modò tamen non applicet ea pro alia re. Ratio eſt, quia vota, &c. ſunt leges, quaſi particulares quas homo ſibi, vel alteri imponit; unde tantùm obligant ad ſubſtantiam actus. *Suar. Azor. eLeſſ. Laym. num.* 6.

DUBIUM III.

An ſatisfaciat præcepto, qui faciens opus, expreſsè intendit per illud non ſatisfacere,

Reſp. Satisfacit. Ita *Suar. Val. Vaſq. l. c. & Leſſ l.* 2. *cap.* 7. *dub.* 10, contra *Navar. Azor, &c.* Ratio eſt, quia præcepta tantùm

obligant ad ſubſtantiam operis injuncti; ergò illa poſita, non eſt in poteſtate operantis, ut non ſatisfaciat. Nec refert 1. quòd actus non operentur ultra intentionem agentis; quia id intelligitur, quando eſt in poteſtate operantis, v. g. ſatisfacere vel non. Nec 2. quòd qui debet alteri centum, non ſatisfaciat obligationi ſi liberali donatione det ducentos. Nec 3. quòd voto obligatus ad recitandum Roſarium ſi recitet animo non implendi, non ſatisfaciat. Ratio eſt, quia hæ, & ſimiles obligationes, proveniunt ex voluntate promittentis; qui ſicút ab initio debitorem ſe liberè conſtituit, ſic in debito liberè permanere poteſt: obligatio autem parendi legi, provenit ex voluntate legiſlatoris: ideóque non extenditur ultra ejus intentionem, & voluntatem, nempe ultra ſubſtantiam operis præcepti. *Kon. n. 309. v. Leſſ. l. c. & Laym. hic. Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus.*

1 Sacerdos, qui legit Horas non ea devotione, qua voluit, ideóque propoſuit ad ſatisfaciendum præcepto repetere, etſi deinde non repetat, ſatisfecit tamen præcepto. *Suar, Kon. Card. de Lug, &c.*

2 Audiens ſacrum die feſto, quod ſciat eſſe ultimũ (vel, ſi non ſit ultimum, intendens non audire aliud) licèt intenderit non ſatisfacere, verè tamen ſatisfecit præcepto de audienda Miſſa, etſi peccarit contra aliud præceptũ, quo quis tenetur eſſe ſubditus legiſlatori, *Card. de Lug. loc. cit.*

3 Is, qui ſacrum audivit die feſto, legit Horas Canonicas, abſolvit pœnitentiam Sacramentalem, cùm animo non ſatisfaciendi, non tenetur poſtea mutare voluntatem, ut velit per præcedens opus ſatisfeciſſe; quia verè ſatisfecit. *Sanch. Salas, d. 9. n. 33. Card. de Lug. de Euchar. di. 22. ſ. 2. num. 21.* contra *Suar.*

DUBIUM IV.

An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio, ſeu voluntas faciẽdi id, quod præceptum eſt?

Reſp. Quòd ſic. Ratio eſt, quia cùm lex detur hominibus, non brutis, ideòque humano modo ſit implenda, hinc impletio omnis præcepti, ſive humani, ſive divini, debet eſſe actus humanus conjunctus cum libertate, & voluntate operantis, id eſt, ut velit, ſive intendat facere hoc, quod eſt præceptum, v. g. audire ſacrum, jejunare, &c. Eſt communis, vide *Vaſq. 1. 2. q. 100. a. 9. Suar. Sanch. Vnde reſolvuntur hi Caſus.*

1 Qui

Digitized by Google

1 Qui audivit ſacrum die feſto ebrius, dormiens aut impos ſui quomodocumque, aut neſcius quid aggrederetur, aut vellet facere, tenetur poſteà compos ſuì factus, audire aliud ſacrum, *Suar. Sanch. Salas d.9.n.32.*

2 Is, qui audivit ſacrum, jejunavit, &c. prorſus violenter coactus, non ſatisfecit; non enim fuit actus humanus defectú voluntatij *Vaſq. Suar. Azor. Fill n.212*

Dixi, *prorſus violenter.* Quia ſi famulus, v.g. metu domini, aut puer metu magiſtri, ſacrum audiat, (eſto non ſit auditurus, ſi magiſter abeſſet) is etſi perverſa voluntate illa peccet, præcepto tamen ſatisfacit. Ratio quia metus non tollit libertatem, *Sanch. Sal. l. cit. Laym. l. 2. t. 4. c. 4. n. 12.*

3 Recitans Horas, ſola intentione legendi, vel addiſcendi, non ſatisfacit; uti nec ille, qui vadit ad ſacrum, tantùm ut oculos paſcat, cum alio colloquatur, vel expectet amicũ, *Card. de Lug. l. c. n 23.*

4 Nec ſatisfacit is, qui tantùm fictè confitetur, v. g. orat, &c. quia non ejus fictio, ſed opus præceptum eſt.

DUBIUM V.

An duplici præcepto, uno actu: vel diverſis actibus, eodem tempore poſſit ſatisfieri.

Reſp. 1. Uno actu diverſa præcepta ſimul impleri poſſunt, niſi aliud colligatur ex mente præcipientis. Patet ex praxi quotidiana: qui enim obligatur ad Horas ratione ordinis, & beneficij, ſatisfacit una recitatione. *Sanch. l. 1. c. 14. Sal. Bon. p. 10. Vnde reſolvuntur hi Caſus.*

1 Cum Dominica, & feſtum incidunt in eundem diem, non teneris audire duo ſacra.

2 Votum, & Pœnitentia in Confeſſione injuncta, plerũque non implentur per actum aliàs debitum: quia hæc plerumque non eſt mens voventis, & Confeſſoris, vide *Suar. t. 4. in 3. p. Sanch. 1, mor. cap. 14.*

Dixi, *plerumque.* Quia ſubinde Confeſſarij injungunt opus alias præceptum.

3 Qui alteri ex pluribus obligationibus, debet centum v. g, non ſatisfacit, ſi ſemel dat centum: quia in debitis juſtitiæ, attenditur æqualitas rei ad rem: non poteſt autem unum centum, æquale eſſe debitis plurium centum. Unde in his alia eſt intentio, & mens obligantis, *Sanch. Sal. l. c.*

Digitized by Google

Reſp.2. Poteſt quis eodem tempore diverſis actibus duplici præcepto ſatisfacere, dummodò unum non impediat alterum. Eſt communis. Et ratio eſt, quia plerumque temporum diverſitas non præcipitur. *Suar. Azor. p. 1. l. 7 c. 5. Sanch. l. 1. c. 14.* Unde reſolves,

1 Poteſt quis eodem tempore audire Miſſam in feſto præceptam, & ſimul legere Horas, vel alias orationes, voto, aliave ratione debitas. *Bon. p. 10. n 8.*

2 Poteſt item, qui tenetur audire duas Miſſas: eas audire ſimul, imò etiam tres, ut docent aliqui, dum ſimul in pluribus altaribus celebrantur. *Sanch. 1. mor. c. 14, n. 12. Maior in 4. diſt. 18.*

DUBIUM VI.

An qui uno actu violat plura præcepta, committat plura peccata.

Reſp. Si violet præcepta materialiter tantùm diverſa, ita ut licet ſint plurium legislatorum, habeant tamen motivũ formale idem, & verſentur circa materiam eandem numero cum iiſdem circunſtantijs, unum tantùm peccatum committit: Si verò præcepta ſint formaliter diverſa, ob motiva proxima ſpecie diſtincta, vel verſentur circa materiam numero diverſam, committet plura peccata: quia ſunt obligationes, & malitiæ diverſæ. Ita *Sanchez l. 9. de matrim. d. 15. Vaſq. 1. 2 d. 9 Sal. C. de Lugo d. 16. n. 245.* Unde reſolvuntur.

1 Qui non jejunavit die vigiliæ incidentis in Quadrageſimam, aut neglexit ſacrum feſto incidente in Dominicam, unicum commiſit peccatum, ſatiſque eſt confiteri de jejunio, & ſacro uno: quia in his præceptis unica eſt ratio formalis, & motivum proximum, v.g. in priore maceratio carnis: in poſteriore cultus Dei. *Laym. Sanch. Card. de Lug. loco cit.*

2 Qui violat votum, & juramentum, vel votum, & præceptum Eccleſiæ de eadem re, duplicem malitiam committit, ac proindè id in confeſſione explicandum eſt: quia voti obſervatio præcipitur, ut fides Deo debita ſervetur: juramenti autem, ne Deus vocetur in falſum teſtem: & ſic duæ ſunt hic rationes formales; uti & ſunt in omiſſione Miſſæ, quæ & propter feſtum, & ex injuncta pœnitentia audiri debet *C. de Lug. loc. cit.*

3 Si ligatus cũ ligata adulteretur, duplex peccatum injuſtitiæ committitur, unum contra propriam uxorem, alte-

rum

rum contra maritum adulteræ : uti etiam, ſi quis uno actu occidat plures, ſunt plura homicidia, quia in iſtis materia eſt numero diverſa *Laym.l.1.t.2.c.10.n.3.Sanch. Card. de Lug.l.c.*

CAP. IV.

Quæ excuſent à tranſgreſſione præcepti.

DUBIUM I.

An ignorantia excuſet.

REſp. Si ſit invincibilis, excuſat; quia nemo peccat, niſi actu voluntario: hic autem cognitionem præſupponit. Si autem ſit vincibilis, & culpabilis, non excuſat: qualis eſt, cùm poteras, & tenebaris ſcire, aut diſcere, & in mentem veniebat dubitare, nec ſtuduiſti intelligere. *S. Aug. S. Thom. Sanch.* 10.*mor.c*, 16. *& cæteri communiter* contra *Palaü.* Unde reſolvitur.

1 Si quis die jejunij nihil cogitans de præcepto, cœnet, aut carnes comedat, non peccat: ſimiliter in alijs; ut ſi occidas hominem, putans eſſe feram, *Bon.q.8.p.3*,

2 Si in aliqua re tantum advertas malitiam unius generis, illam ſolam contrahis, ut v. g. ſi quis cognoſcat fœminã, quam ſcit non eſſe ſuam, ignorat autem eſſe conſanguineã, is fornicationem tantùm, vel adulterium committit, non inceſtum *Laym.l.1.t.2.c.4 Bon.l.c.*

DUBIUM II.

An metus excuſet?

Reſp. Si ex metu facis, quod ſimplicitèr malum eſt, peccas quidem; minuitur tamen per metum malitia: quia minuitur libertas. Interim ſepè fit, ut præcepta quædam non obligent: cum eorum obſervatio cederet in grave alicujus incõmodum: & tunc, ſi ex metu talis incommodi quis tale præceptum omittat, non peccat, cum præceptum non liget. Eſt cõmunis. Unde reſolv.

1 Præceptum naturale negativum, prohibens rem intrinſecè malam, non licet violare, ne quidem ob metum mortis.

2 Metus gravis, v.g mortis, &c, ſæpè non tantum excuſat a præ-

à præcepto poſitivo, tam divino, quam humano; ſed quandoque etiam ab affirmativo naturali, & ſic (ut *Sanch.1.mor. c.18.*) non tenetur quis cum periculo vitæ integrè confiteri, ſervare depoſitum, implere votum, ſucurrere proximo extremè indigenti. *Bec.t.2.l.3.c.6. Azor.1.p.l.1.c.11. Laym.lib.1.t.4.c.14.* Excipe tamen caſum, de quo infra *l.2.t.3 c.2.d.1.*

3 Si obſervatio legis humanæ neceſſaria ſit, ad conſervandum bonum, aut avertendum malum commune, quod pluris ſit, quam vita propria, tunc lex illa obligat cum periculo vitæ, ut v g. ſi Dux mandet militi non diſcedere ex ſtatione: Item, ſi perituræ ſint animæ, niſi Paſtor adeat ægros tempore peſtis. *Laym.l.c.*

4 Alioqui nulla præcepta humana, etiam Eccleſiaſtica, per ſe obligant cum periculo vitæ, aut ſimilis incommodi, vide *Sanch.1.mor.c.18.* ut, ſi v.g. cogaris metu mortis contrahere cum conſanguinea, in gradu prohibito lege Eccleſiaſtica, poſſes contrahere, [in ſpeciem:] non tamen poſſes conſumare: quia cum matrimonium eſſet irritum, fornicareris, quod intrinſecè malum eſt. *Sanch. de matr. l.7.di.5.n.4.*

5 Per accidens interim accidere poteſt, ut lex humana obliget cum periculo vitæ, ratione alterius præcepti juris naturalis, aut divini concurrentis; ut v g. ſi quis cogere vellet tranſgredi præceptum Eccleſiæ, in odiũ fidei, vel contẽptum Religionis, vide *Sanch l.c. Kon 3.p.t.2.d.13.dub.12.*

DUBIUM III.

An excuſet impotentia totius, vel partis.

Reſp.1. Cùm ad impoſſibile nemo teneatur, certum eſt, quód impotentia excuſet, etiam illa, cui ante cauſam cum peccato dediſti, dummodò de hoc doleas. Quare id præcipuè hic dubitatur, an, qui non poteſt implere totum, teneatur ad partem.

Reſp.2. Si præceptum tale ſit, ut commodè poſſit, aut ſoleat dividi, atque in ejus parte ſalvetur ratio ſeu finis præcepti, tunc qui non poteſt ſervare totum, debet ſervare partem, quam poteſt. Quòd ſi veró non ſalvetur ratio præcepti in parte, neque id commodé poſſit, aut ſoleat fieri, tunc qui non poteſt totum, hoc eſt tantum, quo moraliter impleri cẽſeatur integrum præceptum, is non tenetur ad partem. Quæ omnia æſtimanda ſunt 1. ex intentione legislatoris. 2. ex ratione, fine, & materia legis. 3. ex judicio prudentum. 4. ex cõmuni uſu. Ita *Sanch.1. mor.c.19. Laym.l.1.t.4.c.19. Vnde reſolvũtur hi Caſus.*

1 Qui

Digitized by Google

1 Qui non poteſt legere omnes horas, debet dicere eas, quas poteſt: quia dividuæ ſunt *Laym. l. c. & Bon.*

2 Qui in quadrageſima non poteſt jejunare, debet abſtinere à carnibus, ſi poteſt; aut qui non poteſt omnibus diebus, tenetur ijs quibus poteſt. Ita *Laym. l. c. & Bon.*

3 Qui poteſt notabilem partem ſacri (v. g. uſque poſt cõſecrationem) audire, aut horarum dicere, aut commodè poteſt cum alio (& ſolet) tenetur, alioquin non. *Ibid.* vid. *infra de horis.*

4 Si quis carens Breviario, pauca ex Horis ſciat memoriter, non tenetur ea dicere. *Ibid.*

5 Qui obligatur viſitare limina Apoſtolorum Romæ, & ſcit ſe eo pervenire non poſſe, non tenetur ingredi iter; quia nec finis, nec ratio præcepti ſalvatur. *Ibid. & Suar. Azor. Bon. d. 1. q. 8 p. 1.*

DUBIUM IV.

An excuſet diſpenſatio.

Reſp. In jure humano diſpenſatio legislatoris, vel parem poteſtatem habentis, facta ex juſta cauſa, excuſat à tranſgreſſione præcepti. Eſt communis *Sanch. Azor. 1. p. l. 5. cap. 15. Salas d. 20.*

Ratio eſt, quia cùm ſit author ſuæ legis, poteſt quemvis excipere. Dixi 1 *ex juſta cauſa*, quia ſi temerè, & ſine cauſa diſpenſet, tenet quidem diſpenſatio, peccat tamen tam dãs, quàm petens diſpenſationem contra jus naturale, dictans partem debere conformari ſuo toti, niſi juſta cauſa excuſet. *Sanch l. 8 d 18. Suar. Fill. num. 438.* & quidem ut vult *Suar.* mortaliter; veniàliter, ut *Pontius* apud *Dian.* quem, vide *p 8. t. 3. R. 8 9 & 10.* Si dubitet, an cauſa ſit juſta, poſſe diſpenſare, vult *Sanch.* contra *Bonac.* qui dicit peccare. Etſi autem cauſa ſit juſta, non tamen tenetur diſpenſare, niſi cùm vel jus præcipit ex ea cauſa diſpenſari; vel neceſſarium eſt ad commune bonum, vel ſpirituale pœnitentis, vel ad avertendum grave damnum, aut publicum ſcandalum, & ſine diſpendio fieri poteſt. *Dian. p. 8. t. 3 R. 27. & 28.* contra *Suar. Sanch. &c.* Dixi 2. *Legiſlatoris*, quia diſpenſatio inferioris in lege ſuperioris, ſine juſta cauſa, invalida eſt, ac proinde non excuſat à tranſgreſſione præcepti. Ratio, quia qui nomine alterius ſine cauſa diſpenſat, diſſipat. *Suar. l. 6. cap. 19. Sanch. lib. 8 de matrim. d. 17.* Validè, autem, & licitè inferior poteſtate ordinaria diſpenſat ex juſta cauſa in lege Superioris.

1. Circa

Digitized by Google

1. Circa levia, hoc eſt, quæ ſub mortali non obligant, etſi facilis ſit ad Superiorem recurſus. 2. Circa ea, quæ frequenter occurunt, v.g. in jejunijs, celebrandis feſtis, &c. 3. Circa ea, quæ ita ſunt propria uni cõmunitati, ut non conveniãt alijs. 4. Quando recurſus ad Superiorem difficilis eſt, ſive, quando eſt neceſſitas, & periculum in mora. *Dian. p.* 8. *t.* 3. *R.*12.*ex Gran,Sal.Gord.& Pal,*qui addit. 5. Si conſuetudo præſcripſerit ut inferior diſpenſet, *v. Dian.l,c. R.*95. 6. Quando eſt dubium negativum, an caſus egeat diſpenſatione. Quo caſu ſecundum *Palaum*, non opus eſt diſpenſatione, cùm præſumptio ſit pro libertate *Barb.Dian.p.*3,*t.*6.*R.*28.*p* 4.*t*,3, *R.*46.*p.*8 *t.*3.*R*,72.*&* 95. Unde reſolv.

1 Pontifex ſine juſta cauſa non poteſt diſpenſare in lege Dei, nec Epiſcopus in lege Eccleſiæ. *Sanch. d,* 17. *n.* 3. *Suar. Vaſq,*

2 Diſpenſatio in voto, vel juramento, ſine juſta cauſa, etiam à Papa facta, eſt invalida, ut *Sanch.Suar.ll.cc.*

3 Valida eſt ſi Superior per errorem, & juſtam cauſam arbitretur, aut (etſi non arbitretur, & temerè diſpenſet) re ipſa tamen ſit *Sanch l,c. Azor.Sà, Salas, n.*81. Similiter ſi diſpenſet, cauſa, quæ revera legitima eſt, non præcognita, probabiliter tamen valere docent *Sanch.& Dian.p.*8.*t* 3.*R* 19. 21.*&c.* contra *Azor;*

4 In dubio de valore diſpenſationis; validam cenſeri, eò quòd præſumatur in favorem actus ne pereat, probabile putat *Sanch.&c.*cũ *Dian.p* 3.*t.*6.*R.*9 *p.*4.*t.*3.*R* 45.46.*p.*8,*t.* 3. *R.* 62.contra *Molin.&c.*

5 Habens poteſtatem generalem diſpenſandi, poteſt etiam ſecum diſpenſare directè, & immediatè, *Sanch. Dian.p.*8 *t.* 3 *R.*16 contra *Suar.*

6 Valet diſpenſatio obtenta per vim, aut metum (modo cauſa ſit juſta.) Item data ſine ullis verbis, ſola mente *Turrian. Dian. p.*8.*tract.*3.*R.*17.76.*p.*4.*t.*4.*R.*118.

7 Qui impetravit diſpenſationem (v.g. in impedimento dirimente matrimonium) & per ignorantiam, vel ſimplicitatem expreſſit cauſam falſam, eum validè contrahere matrimonium, dicit *Pont.de matr.l* 8.*c.*16 *ex C. Cùm inter.* Sed contrarium tenet *Pal.tom.*1.*c.*3.*d*,6.*p*,16.*§.*5.*ex Cap. Sup. litteris v. Dian.p.*8.*t.*3.*R.*69,

8 Subditus bona fide diſpenſationem petens, rationibus Superiori allatis, poteſt diſpenſatione impetrata, eſſe ſecurus *v.Laym.l.*1.*t.*4.*c.*22.

9 Peccat,

Digitized by Google

9 Peccat, qui aliquem inducit ad diſpenſandum ſine cauſa, vel allegata falſa cauſa *Navar. Sanch.* 18. *de matr. n.* 8. *Fill. t.* 10. *n.* 314. *Salas diſp.* 20. *ſeſſ.* 6. *n.* 58. qui addit, id verum eſſe, etſi diſpenſans excuſetur ob bonam fidem.

10 Diſpenſatio poteſt impetrari non tantùm pro ignorante; ſed etiam invito, quando neceſſitas exigit. *Sanch. Beja* contra *Suar. v. Dian. p.* 8. *t* 3. *R.* 86. 87. Id tamen locum non habet in ea, quæ impetratur ex Pœnitentiaria Romana, niſi impetretur à perſonis conjunctis, vel conſanguineis intra quartum gradum, vel ſaltem à Confeſſario *Marcus Leo in praxi p.* 1. *f.* 14.

Quæres. An ceſſante cauſa diſpenſationis, ceſſet ipſa.

Reſp. Pro hoc ſervient ſequentes Regulæ.

1 Si tantùm impulſiva, ſeu minùs principalis cauſa ceſſet, manet diſpenſatio.

2 Etſi ceſſet pars cauſæ motivæ, ſeu principalis, manet diſpenſatio, *v. Dian. p.* 8 *t.* 3. *R.* 62.

3 Si cõmiſſa facultate diſpenſandi priuſquam diſpenſetur, ceſſet omninò cauſa principalis, nulla eſt diſpenſatio.

4 Si diſpenſatione redacta ad actum irrevocabilem, ceſſet tota cauſa, non ideò ceſſat, vel vim amittit: v. g. diſpenſatum fuit in impedimento conſanguinitatis, propter paupertatem fœminæ, licet contracto matrimonio divitias obtineat, non eſt irritum. Idem eſt ſi beneficium per diſpenſationem obtinueris, & poſtea ceſſet cauſa, ob quam diſpenſatum fuit.

5 Si facta diſpenſatione ceſſet omninò cauſa finalis, & actus poſſit facile revocari: v. g. diſpenſatum eſt in voto caſtitatis propter vehementes tentationes, quæ poſtea ceſſant, an reviſvicat votum? vel in præcepto recitandi Horas, jejunandi, &c, propter infirmitatem, & poſtea convaleſcit, an teneatur recitare, jejunare, &c. Affirmat *Sanch, Amicus, Bontel. Bonac. Leon &c.* quia aliàs non eſſet juſta. Negativam tamen ſententiam probabilem: & in praxi tutam eſſe cenſet *Dian. p.* 8. *t.* 3. *R.* 24. ex *Sal. Gran. &c.* ſi quidem diſpenſatio fuerit abſoluta: quia obligatio legis ſemel extincta non reviviſcit: & quod deſtructum eſt, non reproducitur, niſi ab eo, qui producere poteſt Vide *Suar. de leg. c.* 22. *Laym. Præpoſ. &c.* qui rectè id concedunt quando non eſt de re dividua, & ſucceſſiva; aliàs negant. Unde ſuppoſita probabilitate ſententiæ negativæ. *Gran. Dian. &c.* ſequentes Caſus (in quibu

quibus tamen alij meliùs contrarium ſentiunt) reſolvunt.

1 Cum quo diſpenſatum eſt propter morbum in eſu carnium, poteſt veſci, licet omnino convaleſcat.

2 Cum quo propter infirmitatem diſpenſatum eſt in voto religionis, poſtquam convaluit, non tenetur, *Dian.p.6.t.7.R.45.*

3 Cum quo propter oculorum infirmitatem diſpenſatum fuit in onere recitandi Horas, etſi convaluerit, non tenetur legere.

APPENDIX.

De diſpenſationibus S.Pœnitentiariæ.

Quia ex officio S. Pœnitentiariæ multæ diſpenſationes (gratis quidem) impetrari poſſunt, ſaltem pro foro conſcientiæ, operæ pretium cenſui quædam circa hujus rei praxim pœnitentibus, & Confeſſarijs utilia hic ſubnectere.

Et quidem tria potiſſimùm circa hanc rem requiri poſſũt 1. Circa materiam, & cauſas in quibus nimirum caſibus diſpenſationes iſtæ concedi ſoleant. 2. Circa formam litterarum Pœnitentiariæ, quibus diſpenſatio Confeſſario committitur, quarum verba nonnulla, quæ difficultatem pariunt explicanda ſunt. 3. Circa ipſam executionem diſpẽſationis, quæ nimirum in ea obſervanda ſint. De quibus ex *Bon.Dian.p.4. t.4.R.71.& p.8.t.1.R.103.&c. uſque ad R.111. & Marci Pauli Leonis volumine integro ea de re edito.*

Reſp.1. In triplici materia (pro cujus diverſitate, diverſa quoque eſt forma) diſpenſationes ſive gratiæ iſtæ concedi ſolent.

Prima, eſt in votis v.g. ut votum religionis, ob inopiam parentum, vel fratrum, ſimilive ex cauſa liceat differre: ut quis à voto ſimplici caſtitatis; vel etiam religionis (poſtquã matrimonium contraxit) abſolvatur ad manendum in matrimonio, debitumque licitè petendum: aut à voto religionis (ob debilitatem virium, per quas ejus onera ferre non poſſit, aut ob metum incontinentiæ, aut dotis defectum) abſolvatur in ordine ad contrahendum matrimonium.

Secunda, in impedimentis occultis matrimonij, ſive ea ſint impedientia tantum, ſive etiam dirimentia, ſive matrimonium cum ijs publicè contractum ſit, ſive contrahendum, dummodò de eo privatim fuerit actum, & concluſum, præſertim bona fide, ſive etiam quando contracto ſuperveniunt. Contra quæ,

quæ, *Notandum*. Impedimenta occulta dici quæ vel nulli nota ſunt, vel licet uni alterive innotuerint, ad forum tamen cõtentioſum non ſunt deducta. 2. Etſi aliqua impedimenta v. g. cognationis ſpiritualis, natura ſua ſint publica, cùm contrahantur in facie Eccleſiæ: fieri tamen poteſt per accidens, ut ſint occulta, v. g. 1. ob diuturnitatem temporis, ex quo ſunt contracta, 2. ob diſtantiam loci à loco contractæ cognationis. 3 per mortem eorum qui fuerunt conſcij. 4. per ignorãtiam hujus contractionis.

Tertia, In varijs cenſuris, ut excommunicationibus, ſuſpenſionibus (item irregularitatibus) præſertim occultis, ad abſolvendum ab ijs, diſpenſandum, rehabilitandum, &c. Item ad condonandam obligationem reſtitutionis ob Horas neglectas, ad commutandum onus recitationis Horarũ, eligendum Confeſſorem etiam pro reſervatis, tranſeundum ad aliam religionem, ſive ordinem [pro utroque foro] etiam poſt apoſtaſiam à ſuo.

Reſp. 2. In formulis frequẽtioribus ipſius Brevis Apoſtolici, verba quæ ſubſtãtialia continet, & difficultatẽ habẽt, ſũt hæc.

1 *Si eſt ita*, vel quatenus *ſi ita eſt*. Quorum ſenſus eſt, ſi preces veritate nitantur, præſertim tempore datarum litterarum Apoſtolicarũ. Requiritur autem veritas rerũ narratarũ, principaliter quoad eſſentialia facti, v. g. affinitatem eſſe contractã, inceſtũ cõmiſſum, & actum, ſive tractatum eſſe de matrimonio (intellige perfectè, ita ut in id utrinque conſenſerit) & periculum revelationis, ac ſcandalum imminere. Secundario autem requiritur quoad accidentaria, v. g. bona fide actũ eſſe, & ſimilia quæ tantum ſunt impulſiva, & ſine quibus nihilominus conceduntur tales diſpenſationes: unde etſi in ijs, vel alijs, parvi momenti ſit erratum in petitione, gratia nihilominus eſt valida, vide *M. Leon. p. 2. ſ. 226. & p. 3. ſ. 391*.

2 *Periculum immineat revelationis*. Ad hoc enim ut ſubſiſtat diſpenſatio, requiri, ut ſit periculum, ne reveletur impedimentum (intellige, quando id in formula exprimitur) ſi non ſubſequatur matrimonium, docet *M. Leo. p. 2. ſ. 230*. Periculum autem hoc non importare neceſſariam detectionem, ſed tantum probabilem, & moralem credulitatem, futurum, ut ſi reſiliatur à matrimonio contrahendo, & hujus cauſæ aſſignari non poſſint, ex vehementi ſuſpicione, & curioſa inquiſitione detegatur, vid. *l. c. ſ. 233*.

3 *Et ſcandalorum*. Quo nomine intelligitur gravis infamia, ex

ex qua deinde ſequantur contentiones, minæ, pugnæ, &c. *Leon.f.*230.*&* 317.

4 *Vt dicta muliere de nullitate prioris conſenſus certiorata, &c.* Clauſula hæc ſubſtantialis, ut nimirum ſi diſpenſandum ſit in impedimento dirimente, cum quo matrimonium contractum fuit in facie Eccleſiæ, conjux ignorans illud impedimentum, fiat certa de nullitate prioris ſui conſenſus, & novum validumque liberè præſtet (ita tamen ut in cognitionem occulti impedimenti non veniat.) *Leo.p.*251.*Dian. p.* 8. *t.* 3. *R.* 10. Sufficit autem ut iſtum conſenſum præſtent inter ſe ſecreto, nemine præſente, per verba, vel ſigna ſufficientia, v.g. copulam maritali affectu. Neque debet Executor diſpenſationis eos coram ſe, & teſtibus iterum copulare. *Leo. p.* 552.

5 *Poſtquam dicto Sacerdoti ſi nondum ſatisfecerit.* Verba hæc ſolent eſſe in facultate abſolvendi ab excommunicatione, v.g. ob percuſſionem Clerici: & important conditionem priùs ſatisfaciendi parti læſæ, quàm poſſit abſolvi, hoc eſt, compenſandi injuriam, expenſas, & omnia damna, quæ ob percuſſionem illam incurrit, quorum æſtimatio cōmittitur Executori diſpenſationis: neque ab ejus obligatione liberatur percuſſor per hoc, quòd percuſſus injuriam remiſerit, *v. Leon. p.*382. 384. Si autem non poſſit in præſenti ſatisfacere, ſufficit ſi juratus promittat ſe facturum, cúm primum poterit.

Reſp.3. Circa praxim, ſive executionem hujus diſpenſationis, hæc ſcienda.

1 Litteræ S. Pœnitentiariæ diriguntur adoratorem, hoc eſt, ad ipſum, qui diſpenſationem (per ſe, vel alium) petijt qui non debet eas reſignare, ſed eligere Confeſſorem talē, quali inſcribuntur, qui eas ſibi ab oratore traditas reſignet, legat, & deindè cum eo ſecundùm cōmiſſionem diſpenſet. Licèt verò quocunque caſu ab alio aperiantur, non ideò carent effectu. *Salas, Dian.p.*8.*t.*3. *R.*103.

2 In Confeſſore hoc requiritur. 1. Ut ſit approbatus ad Ordinario territorij, in quo diſpenſaturus eſt. 2. Ut ſit Magiſter, ſive Doctor in Theologia vel Jure Canonico, promotus in Academia, vel Religioſus habens privilegium, quale conceſſit Greg. XIII. Anno 1582. Confeſſarijs Societ. Jeſu, quos Generalis, vel alius Superior de ejus licentia ad id deſignarit.

3 Vt ſpecialiter ad hoc ſit electus ab oratore, hoc eſt, eo, cum

Digitized by Google

cum quo diſpenſandum eſt: qui tamen ſemel electum, niſi deprehendat ignorantem mutare non poteſt *Leon. f.* 22. *Dian. p.* 8. *t.* 3. *R.* 104 Contrarium tamen docent *Sanch.* & *Perez. de matr. d.* 48. *ſ.* 5. *n.* 7.

3 Confeſſor ad id electus. 1 Debet diſpenſare in ipſa cõfeſſione, vel ſaltem immediatè poſt. *Dian. p.* 4 *t.* 4, *R.* 7 *Leon. p.* 1. *f.* 54. & 28. 2. Debet cauſæ cognitionem, quando ea in Brevi exigitur, eſſentialiter præmittere, per diligens examen pœnitentis: niſi habeat antè perſpectam, quia non eſt merus Executor: ſed judex, cui delegatur poteſtas diſpenſandi. 3. In ea debet credere illi, etiam ſine teſtibus; & juramento, niſi aliunde ſciat eſſe falſam: tunc enim diſpenſare non debet *Leon. Dian. p* 8. *t.* 4. *R.* 108. 4. Opera in ipſo Brevi præſcripta, etſi poſſit moderari, non tamen condonare. 5. Etſi non præſcribantur certa verba ad diſpenſandum, debet tamen ſervare formam à Rituali Romano probatam, & poſt verba iſta (*Abſolvo te à peccatis tuis*, addere: *Et eadem auctoritate declaro te in dicto matrimonio manere, & debitum conjugale reddere poſſe, & debere: nec non diſpenſo tecum, ut item debitum etiam exigere licitè valeas. In nomine Patris, &c.*) Si verò ſit abſolvendus ab excommunicatione, *vide formulam infra lib.* 7. *cap.* 1. *d.* 6. 6. Abſoluta diſpenſatione debet lacerare litteras, præcipuè ſigillum, ita ut ad probandum ſervire non poſſint: aliàs incurrit excommunicationem maiorem. *Leon. f.* 239. Laceratio tamen iſta non eſt de ſubſtantia: quia tantum intenditur, ut non ſuffragentur in foro externo. 7. Nullo modo debet atteſtationem diſpenſationis factæ, neque ipſum Breve, ſeu diploma reddere, cum pro ſolo foro conſcientiæ debeat ſervire 8. Nihil debet accipere, ne quidem via compenſationis pro diſpenſatione, etiam pro foro externo facta, ideò enim inſcribitur, *gratis ubique*: aliàs incurrit ipſo facto excõmunicationem maiorem *Gavant. Dian l.* c. *ex declar. Cardin.*

Ex dictis reſolvuntur ſequentes caſus.

1 Confeſſor pro hac diſpenſatione eligi non poteſt, qui tantùm eſt Doctor Ordinis, vel Profeſſor, vel Licenciatus Theologiæ; quod enim hic in favorabilibus veniat nomine Doctoris, tantùm intelligitur de ijs quæ ratione exercitij non quæ ratione dignitatis committũtur. *Leon. p.* 1. *f.* 21. *Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 41.

2 Ex privilegio Soc. Jeſu conceſſo, alij etiam Mendicātes eligi poſſunt, ob communicationem. Debent tamen tam hi, quàm iſti ſpecialem ad hoc habere facultatem á ſuis Superioribus: aliàs diſpenſatio erit nulla: Ita *Aut. cit.* Et patet ex dictis.

3 Confeſſor debet ita examinare pœnitentem, ut cognoſcat, & quidem diſtinctè, merita cauſæ, poſſitque inter ea diſcernere: ideò enim inſcribitur *Viro diſcreto.* Præcipue autem debet requirere, an preces nitantur veritate: quia gratia non conceditur ſimpliciter, ſed ſub conditione, ideòque ſolet addi clauſula. *Quatenus ſi ita eſt*: vel, *ſi ita eſſe repereris*, vide *Aut. cit.*

4 Is qui diſpenſationem petit debet Executori ad id electo confiteri; nec ſufficit, antè ei confeſſum fuiſſe. Patet ex dictis, *Leon. f.* 28. *Dian. p*, 4, *t.* 4, *R*, 71, *Reg. Ponc.* contra *Sanch. Sal. Perez*, *Palaum*, quorum ſententiam non amplius eſſe probabilem docet *Filliu. Eſcob. Lezan. Dian loc. cit.* & *p*, 8, *t*, 3. *R*. 105.

5 Commiſſio hujus diſpenſationis non expirat morte Pœnitentiarij concedentis, re integra: quia eſt gratia non facienda, ſed facta in favorem oratoris, cui jus quæſitum eſt; & Executor eſt diſpenſator neceſſarius, ſiquidem preces nitantur veritate. Neque etiam morte Pontificis: tum ob rationem allatam: tum quia officium maioris Pœnitentiarij non expirat morte Pontificis, *Dian. p*, 8, *t*, 3, *R*, 89. ex *Suar. Sanch. Garc.* &c. contra *Nav. Bon.* &c.

LI-

LIBER II.

De Præceptis virtutum Theologicarum.

TRACTATUS PRIMUS.

De Præceptis Fidei.

CAPUT I.

Quæ Miſteria Fidei neceſſariò credenda ſint?

EX ijs quæ fideles explicitè credere tenentur, quædam neceſſariò credenda ſunt neceſſitate medij, ſeu finis; ſine quibus etiam inculpabiliter ignoratis, finis ultimus obtineri nequit: alia neceſſitate præcepti: ſine quibus inculpabiliter omiſſis, finis poteſt obtineri. *Sanch*, 2. *mor. cap.* 2. *Azor. Valent.*

Reſp. 1. Neceſſitate medij neceſſaria ſunt hæc duo. 1. Explicitè credere, Deum eſſe, & remuneratorem bonorum eſſe. Juxta illud Apoſtoli ad *Hebr.* 11. *credere oportet. Trid. ſeſſ.* 6. *cap.* 8. 2. Poſt ſufficientem Evangelij promulgationem, credere explicitè, ut vult *Molin.* aut ſaltem implicitè, ut probabiliter quidam docent cum *Con.* & *Laym.* Chriſtum, & Sanctiſſimam Trinitatem, vide *Eſcob. ex.* 2, *c.* 6, *n.* 20. ubi ex *Vaſq. l.* 2. *d.* 126. *c.* 3. docet culpabilem ignorantiam horum myſteriorum, ſive negligentiam ea diſcendi, eſſe grave peccatum, diſtinctum ab eo cujus eſt cauſa, vide *Dian. p.* 3. *t.* 5. *R.* 47. & 48.

Porrò implicitè credere dicitur, qui credit aliquid explicitè, in quo alterum implicitè eſt, v. g. ſi credas quod credit Eccleſia, vide *Schol.* & *Laym l.* 2. *tract.* 1. *c.* 8.

Reſp. 2. Neceſſitate præcepti, quivis fidelis ſub mortali explicitè credere, & ſcire, craſſo ſaltem modo, & quoad ſubſtãtiã, tenetur hæc.

Digitized by Google

1 Symbolum. 2. Orationem Dominicam. 3. Præcepta Decalogi, & Eccleſiæ 4. Sacramenta maximé neceſſaria; ut Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam, reliqua autem tunc, quando vult ſuſcipere: *Suar.Sanch.Fill.n.*39. Quæ omnia intellige, niſi impotentia, aut invincibilis ignorantia excuſet. *Vnde reſolvitur.*

1 Non omnes tenentur ſub mortali hæc prædicta ſcire memoriter, aut eo ordine, aut ijs verbis quibus proponuntur, ſed quoad orationem Dominicam, ſcire omnia bona petenda eſſe à Deo, quæ eſt ejus ſumma; quoad Symbolum verò, præcepta, & Sacramenta, ſufficit ſi quis rogatus de ſingulis, rectè reſpondeat. *Bon.Laym.loc cit c.* 9. *Sanch.l.*2. *c* 3.

2 Quamvis ſit præceptum Eccleſiæ diſcendi memoriter Symbolum, & orationem Dominicam, & ſalutationem Angelicam, velitque *Barb.p.*3, *c.*27. non eſſe abſolvendum, qui ob negligentiam, vel verecundiam ea addiſcere, non curat; conſuetudo tamen, ut notat *Navar.& Lopez*, expoſuit, obligationem non eſſe ultra veniale; uti nec eſt ultra veniale, neſcire facere crucem, ut docet *Sanch.* contra *Sylv.* qui docet eſſe mortale,

3 Moraliter nihilominus neceſſarium eſt, ut rudiores memoria teneant Symbolum ſua lingua: quia alioqui non poſſunt habere ſufficientem cognitionem articulorum.

4 Falſa eſt opinio quorumdam Canoniſtarum, ruſticis eſſe ſatis, articulos fidei, aliàque dicta credere implicitè, credendò quidquid credit Eccleſia.

5 Excuſantur ij, quibus aut defuit doctor, aut nunquam venit in mentem obligatio ſimilia diſcendi: aut qui nimis ſunt rudes, ita ut non poſſint ea comprehendere, aut retinere: quod ſæpè contingere docent *Azor.& Bec.* contra alios.

6 Si Confeſſarius probabiliter judicet pœnitentem ignorare ex doctrina Chriſtiana, ea quæ ſcire tenetur (quod de litteratis, vel bene educatis, vel frequenter confitentibus præſumendum non eſſe monet *Sanch.* 2. *mor. c.* 3.) debet eum interrogare de negligentia in his addiſcendis: cum per eam plurimi graviter peccent. *Led. Azor.t.* 1, *l.* 8. *c.* 8. *Trull.l.*1. *cap.* 1, *d.*4.

7 Poſſunt abſolvi (contra quoſdam) qui ignorant ea, quæ ſub mortali ſcienda eſſe dixi. Ratio, quia licèt peccarint omittendo diſcere, poſſunt tamen de hoc dolere, cum propoſito diſcendi *Sanch*, Quòd ſi tamen ignorarent ea, quæ neceſſi-

Digitized by Google

neceſſitate medij ſcienda ſunt, deberent inſtrui ante abſolutionem. *Bon-d.3 q.2.p.2.Sanch.l.2.c.3. n.21.*

8 Parochus ſuas oves (ſicut parens liberos) tenetur ſub mortali, per ſe vel alium docere ea ſaltem, quæ ſub mortali ſcire tenentur, *Sanch.2.mor.c.3.Fill. Palaus. Trull. lib. 2.cap.1. Kon.&c.*

CAP. II.

Quando obliget Præceptum Fidei.

RESP.1. Præceptum fidei internum obligat 1. pueros inter fideles educatos, quando rationis uſum perfectè conſecuti myſteria fidei audiunt, apprehenduntque quòd illa credere, ſit res neceſſaria ad ſalutem; peccantque mortaliter omittendo, *Sanch. Bon. t 2.d 3.p.3.* addens plurimos eorum excuſari inadvertentia, aut invincibili ignorantia. 2. Adultos infideles, quando ratio incipit dictare, res fidei ſufficienter propoſitas eſſe, & contrariam ſectam eſſe falſam. *Sanch.l.2.mor.c.1.Conan.d.14.de fide Fill.n.25.* 3. Quando urget tentatio contra fidem, quæ aliter vinci nequit. Quod tamen non convenire ſcrupuloſis, rectè monet *Sanch.* quia hi avertendo mentem ad alia objecta, faciliùs ſuperant. Et in his duobus caſibus præceptum obligat per ſe, in ſequentibus per accidens. 4. Quando tentatio urgens contra alias virtutes, aliter ſuperari nequit. 5. Quando facienda eſt profeſſio fidei exterior, vel ex præcepto eliciendus eſt actus alterius virtutis, v.g. Spei, Charitatis, Pœnitentiæ, quæ fidem ſupponat. *Bon q.2.p.3.* His addit *Hurt*, contra *Sanch*, 6. In hora mortis, & 7. Semel quotannis, vide *Dian.p.5.t.13.R.19.* *Ex ijs reſolvuntur hi Caſus.*

1 Hæreticus quandiu ſuam ſectam judicat eſſe credibiliorem, vel æquè credibilem, non tenetur credere: quia fides nondum eſt ſufficienter propoſita, ageretque imprudēter. *Sanch 2.mor.c.1.Laym.l.2 t.1.c.10. & 12.*

2 Quando ijs qui in hæreſi nutriti ſunt perſuaſum eſt à puero, nos abjicere, & perſequi Verbum Dei, eſſe idolatras, peſtilentes deceptores, ideóque tanquam peſtes fugiendos; non poſſunt ſtante hac perſuaſione, ſalva conſcientia nos audire, & laborant ignorantia invincibili, cùm

 non

Digitized by Google

non dubitent ſe eſſe in bona via. *Laym.cap.*10.*Sanch l.* 2 *cap.*1,

3 Si talibus oriatur dubium de ſua ſecta, tenentur ulterius inquirere, & à Deo petere lumen, (quod ſi negligant, peccant contra Fidem, cum non adhibeant media ad implendum præceptum Fidei.) Quod ſi deinde noſtra fides eis ſufficienter proponatur, tenentur amplecti. *Ibidem v. Ferdin. de Caſtro Palao t.* 4.*d.*1.*p.* 12, & *diſt.*2.*p.*2.

Reſp.1. Præceptum exteriús fidem confitendi, jure naturali obligat, duplici caſu; ſcilicet, cùm vel honor Deo debitus, vel utilitas proximo impendenda, privativè vel contrariè ſubtraheretur. Dixi, *privativè*: ut ſi ideò ceſſaret magnus honor in Dèum, vel utilitas in proximum redundans. Dixi 2. *contrariè*: ut ſi alioqui Deus aſſiceretur injuria, vel proximo gravi malo; v.g. ſi indè penderet aliorum converſio, aut perverſio; contemptus religionis, ſcandalum &c. Ratio reſponſionis eſt, quia actus virtutis tunc videtur præceptus, quādo eſt neceſſarius ad finem præcepti, quod hic contigit; quia finis præcepti eſt Charitas. *S.Th.* 2.2.*q.*3. *a.* 2. *Suar. Regin. Fill.* 22.*c.*3 *q.*1. *Vnde reſolvitur hic Caſus.*

Si hæretici conculcent imagines, alijſve injurijs fidem afficiant, tenetur eam ſua confeſſione tueri Catholicus, ſiquidem inde prudenter ſperet profectum.

Reſp.3. Ad profeſſionem fidei externam jure Eccleſiaſtico tenentur ſub mortali, ſecundùm *Tridentinum* cum juramento obediendi Eccleſiæ Romanæ, ut docet *Fill.t,*2,*tract.* 22.*cap.*3. ſequentes perſonæ.

1 Proviſi de beneficio curato, idque intra duos menſes à die poſſeſſionis coram Epiſcopo, aut ejus Vicario Generali, vel Officiali, *Seſſ.*24.*c.*22. *de reform.*

2 Proviſi de Canonicatu, vel dignitate, in Cathedrali Eccleſia; idque non tantùm coram Epiſcopo, vel ejus Vicario; ſed etiam in Capitulo. *Ibid.* addita pœna (ad quam non videntur teneri ante ſententiam) ut alioqui fructus non faciant ſuos, vide *Sanch.l.* 2.*c.*5. *Barboſa de poteſtate Epiſcopi* 3.*p.* *a.* 61. *num.*29.

3 Primates; Archiepiſcopi, Epiſcopi, in prima Synodo provinciali, cui intererunt. *Trid. ſeſſ.*25.

4 Extendit Pius IV. hanc legem ad omnes Prælatos religionum, etiam militarium, Pius V. autem apud *Rodrig. tom.*2. *quæſit. reg. quæſt.*72. ad omnes promovendos in Doctores, Magiſtros, Regentes, Profeſſores, addita excōmunicatione latæ ſen-

ſententiæ, & privatione omnium beneficiorum, in eum, qui alios promovet ad talem gradum, ſine prævia profeſſione, vide *Fill.t.* 22.*c.* 3,*q.*11.*Barboſ.in remiſſ.ſeſſ.*24 *n.*12. Verùm ubi hoc decretum non eſt receptum uſu, non obligare monet *Sanch.c*,3.*n.*4.*Vnde reſolvitur.*

1 Non tenentur ad dictam profeſſionem proviſi de Canonicatibus, in Eccleſijs tantùm Collegiatis, vel de beneficijs tantùm ſimplicibus.

2 Etſi probabile ſit, hanc profeſſionem poſſe fieri per procuratorem, ut docet *Azor. Navarr.* & *Sanch.* probabilius tamen eſt, teneri perſonaliter, ut docet *Fill.* Ratio eſt, tum quia aliàs non videtur fieri ſatis juramento, quod perſonaliter faciendum eſſe docet *Gloſſa* apud *Fill*, tum, quia ita decidit Rota apud *Garz.l.*3.*de benef*, *c.*3.

CAP. III.

An aliquando liceat exteriùs fidem veram negare, aut falſam profiteri?

RESp. Nullo caſu licet, ſive voce, ſive alio ſigno fiat, dicente Chriſto, *qui me negaverit coram hominibus*, &c. Interim verò, etſi licitum non eſt mentiri, ſeu ſimulare quod non eſt; licet tamen diſſimulare, quod eſt, ſive tegere veritatem verbis, alijſve ſignis ambiguis & indifferentibus, ob juſtam cauſam, & cùm non eſt neceſſitas fatendi. *Eſt comm S.Thom Kon.diſt.* 15.*dub.*2.*num.*9.*Laym.l.*2.*t.*1.*cap.*11. *Vnde reſolvitur.*

1 Rogatus de fide in odium religionis, ſive publica auctoritate, ſive privata, nullo modo poteſt utendo reſtrictione mentali aut verbis ambiguis, ita reſpondere, ut præſentibus videatur fidem negaſſe, multò minùs dicere, ſe eſſe hæreticum, vel Calviniſtam, vel non Catholicum. *Azor. Fill.c.* 3.*n.*67.

2 Qui rogatus, ſeu privata, ſeu publica auctoritate, vel tacet, vel reſpondet obſcurè: vel ait ſe nolle reſpondere, ſe jure non rogari, non teneri ſe, nec velle alijs dicere, quid ipſe credat, ac ſimili modo tergiverſatur, non videtur negare fidẽ, ſed nolle procedere. Vnde ſi ſic poteſt moleſta inquiſitione liberari, licèt; ut habet *Kon. l.c* Generatim enim

Digitized by Google

verum non eſt, quòd interrogatus auctoritate publica, teneatur poſitivè fidem profiteri, niſi quando id neceſſarium eſt, ne præſentibus videatur fidem negaſſe *Kon. d.* 15. *dub.* 2. *Navar. Azor. Sanch. Bec. c.* 9. *q.* 4.

3. Non negat fidem, ſed prodit, qui fugit: quod etſi liceat, non tamen Paſtori, tunc cùm ejus opera oves indigent, uti contra, ſi eis conſultius eſt, ut ad tempus ſe ſubducat; & in bonum eorum reſervet, tenetur fugere. *Regin. l.* 17. *n.* 26. *Bec. c.* 9. *Fill. n.* 75. *&c.*

4 Si quo caſu tacere eſſet negare, tunc id non licet: v.g. ſi alijs rogatis, an fidem negare vellent, ijſque reſpondentibus, quòd non, tu taceres. *Ibidem*, vide *Bon. l. c. Laym. l.* 2. *t.* 1. *c.* 11. *Tol. l.* 4.

5 Si Princeps generali lege jubeat, ut fideles ſe prodant, geſtato ſigno, vel ſiſtendo ſe, vel aliter, non tenentur, cum nemo teneatur verum dicere, niſi ſpecialiter rogatus. Excipe, niſi eæ ſint circunſtantiæ, ut hoc ipſo, quòd ſe non prodant, videantur fidem negaſſe, ut v. g. ſi quidam antea noti eſſent, & tunc ex hoc putarentur defeciſſe, *Sanch. nu.* 19. *Bec. Reg. Fill n.* 88. *&c.*

6 Cum non rogaris de fide, non ſolum licet, ſed ſæpè melius eſt ad Dei honorem, & utilitatem proximi tegere fidem, quàm fateri: ut ſi latens inter hæreticos plus boni faciat; vel ſi ex confeſſione plus mali ſequeretur, v g. turbatio, neces, exacerbatio Tyranni, periculum defectionis ſi torquereris. Unde temerariũ plerumque eſt offerre ſe ultro *S. Th. Sanch. Laym. c.* 11. *n.* 2.

7 Redimere pecunia, ne de tua fide fiat inquiſitio, licitum eſt; & ſæpè magna virtus diſcretionis eſt vitam ad Dei gloriam ſervare, ac fidem tegere modis licitis.

8 Talis modus non eſt uti veſtibus, aut ſignis infidelium, quæ alium uſum non haberent, quàm quòd eſſent ſigna profeſſiva falſæ religionis ſeu cultus; uti eſſent veſtes, quarum uſus eſt in ſacrificijs: item incenſio thuris, aut genuflexio coram idolo; item ſumptio cœnæ hæreticæ, &c. *Sanch. l* 2. *c.* 4. *Fill. n.* 8. *&c & comm.*

9 Licitus autem modus eſt, quando ſubeſt cauſa, (ut v.g. ad evitandum grave periculum, ad obtinendam victoriam, eludendos hoſtes) uti veſtibus, & ſignis infidelium, quæ alium aliquem uſum nõ habent, quã profitendæ religionis, quales ſunt veſtes talis nationis (non religionis) quibus uterentur

Digitized by Google

uterentur, etſi converterentur, ut ſunt veſtes. & ſigna nationis Turcicæ. Quod verum eſt, etſi ſint veſtes ipſorum religioſorum, dummodo non habeant peculiare ſignum profitendi erroris, ſed ſi tantùm indicium nitidioris cultus: ut ſaga Prędicantium in Germania; vel eminentioris vitæ inter ſuos, ut togæ Bonziorum in Japonia. Idem dicendum eſt de ſignis, quibus Iudæi utuntur, v. g. flavo annulo in pallio, Francofurti, &c. quia hæc ſunt ſigna merè politica, & diſtinctiva unius generis hominum ab alio, & non propriè profeſſiva fidei. Quæ ſententia probabilis eſt, vide *Sanch. 2. mor. c 4. Bec. 2. c. 9. q. 5 d. 6. Lay. l. 2. t. 1. c. 11. Kon.* contra *Cai. Nav. Tol.*

10 Licitus item modus eſt, cum Catholicus tranſit per loca hæretica, & periculum grave ei imminet, vitæ v. g. vel bonorum, [non tamen, ſi deriſio tantùm, vel vexatio, ut habet *Bec. c 9.*] ad diſſimulandam fidem, veſci carnibus die prohibito: quia præceptum Eccleſiæ non obligat ſub tali periculo. Nec hoc eſt fidem negare, cùm eſus carnium non ſit inſtitutus ad profeſſionem religionis; & Catholici etiam mali, & guloſi id faciant. Si tamen ex circunſtantijs fieret ſignũ profeſſivũ fidei, ut ſi v. g. in odium fidei convivæ ſtaruerent, ut qui eſt hoſtis fidei Pontificiæ, comedat carnes, peccaret contra fidem qui ederet ſine proteſtatione: ſecus ſi proteſtaretur, *Sanch Az. Bec. & com. l. c.*

11 In Germania audire conciones hæreticorum, deducere funus, aſſiſtere Baptiſmo pro patrino, non habentur ſigna profeſſiva fidei, vel communionis cum hæreticorum ſacris. *Fill. Azor. Sanch. ll. cc.* Undè ſecluſis alijs, v. g. ſcandalo, periculo, prohibitione, &c. ſi ex juſta cauſa fiant, licent. Imò patrinum fieri talis infantis, videtur potius optandum, ſecluſis alijs, quia non eſt aliud quàm obligare ſe ad eum olim erudiendum in fide Catholica.

12 Infidelium, & hæreticorum ſacris non licet ita intereſſe, ut eis communicare cenſearis; alioquin licet, v g. ut quis ſpectet tanquam comediam, aut famulatum præſtet politicum domino ſuo, exemplo Naaman Syri, de quo vide *Bec. Fill. Sanch. l. c. Laym. l. 2. t. 1. c. 11.*

13 Si Princeps hæreticus mandet ſub graviſſima pœna omnibus ſubditis, adire conciones hœreticorũ, etiamſi verbis dicat ſe hac re aliud nihil exigere, quam obedientiam civilem, nec velle cogere, ut à fide diſcedant, cum tamen re ipſa cõtrariũ velle videatur, (nã obedientiam ſuorum aliter exercere poteſt,

poteſt, & hæc res ex ſe apta ſit, Catholicos paulatim pervertere, & inſuper conciliare auctoritatem hæreſi, ac vilipenſionem veræ fidei) non licet obedire. Atque ita bis reſcripſit Anglis Pius V. apud *Sanch.l.2.c.4.n.27.Fill & Actor.ll.cc.*

14 Catholici viventes inter hæreticos, ſi ex præcepto Magiſtratus contrahant matrimonium, coram miniſtro hæretico, peccant contra fidem; etiamſi contraxerint ante, vel contracturi ſint poſtea coram Sacerdote Catholico. *Kon.d.*15. *d.*3. *Palaus t.*4 *d.*1.*p.*17. *n.*12. 13. 14. teſtaturque contrahens ceremonia illa, ſe illum agnoſcere veræ fidei Miniſtrū, quæ ſunt intrinſecè mala. *Mald.*2. 2. *q.* 2. *a.* 3. quia auctoritas Miniſtri, & conſequenter doctrina ejus augetur, concurriturque ad ritus hæreticos, quos Miniſter actu exercet. Licitè tamen contrahunt coram Magiſtratu civili, vel potius teſtantur ſe contraxiſſe; modo prius, vel poſterius ritu Catholico contrahant: quia hæc actio eſt inſtituta ad finem politicum, ut conjuges habeantur, & proles non cenſeantur illegitimæ.

CAP. IV.

De infidelitate, & vitiis Fidei oppoſitis.

DUBIUM I.

Quid, & quotuplex ſit Infidelitas.

Reſp.1. Infidelitas generatim eſt triplex. *Prima* dicitur Negativa, eorum ſcilicet, qui nihil unquam de fide audierunt. Quæ non tàm eſt peccatum, quàm pœna peccati: quia ſi feciſſent, quod in ipſis erat Deus fidem eis non abſcondiſſet. *Secunda* dicitur Contraria, eorum ſcilicet, qui fidem ſibi ſufficienter propoſitam vel contemnunt, vel ei contradicunt pertinaciter; ut hæretici. *Tertia* dicitur. Privativa, quòd privativè opponatur fidei, & eſt culpabilis ignorantia, vel error circa res fidei *S. Thom. Sanch. Vaſq. Laym. c.*12.

Reſp.2. Infidelitas Contraria, ex triplici modo repugnandi fidei, eſt triplex: ſcilicet Paganiſmus qui fidei nondum ſuſceptæ; Judaiſmus, qui fidei ſuſceptæ in typo, & Hæreſis, quæ

quæ fidei ſuſceptæ veritati repugnat Apoſtaſia à fide, revocatur ad hæreſim, à qua tantùm differt, quod Hæreſis ſit error fidei ex parte tantùm contrarius, Apoſtaſia verò ex toto. *S.Th. Laym. l.c.*

DUBIUM II.
De Judaiſmo.

Quæritur hic tantùm, quæ communicatio cum Iudæis ſit interdicta Chriſtianis?

Reſp. 1. His caſibus; qui colliguntur ex *c. Nullius, c. Omnes. c. Iudæi.* 1. Non licet cohabitare. 2. Nec convivijs intereſſe. 3. Nec uti communi balneo. 4. Nec medicos adhibere. 5. Nec medicinas ab ijs datas recipere; emere tamen licebit præſcriptas 6. Nec Judæorum filios enutrire in ipſorum domibus. 7. Ijs non famulari. 8. Nec ſervitute ſubjici. 9. Prohibetur publicis officijs inter Chriſtianos fungi. 10. Vetitum eſt eorum azymis veſci. Quibus addit *Azor.* prohibitum eſſe, accedere ad eorum nuptias, feſta, Synagogas, cum eis ludere, ſaltare, &c. Ratio horum eſt, tum ut conſervetur dignitas Chriſtianæ religionis: tum ut caveatur familiaritas cum Judæis, & perverſionis. vide *Laym. l. 2. t. 1. c. 12. & 17. Sanch. l. 2. c. 31. Fill tract. 22 c. 5. n.* 128.

Reſp. 2. In decem dictis caſibus communicare Judæis, ex genere ſuo videtur eſſe mortale. Ratio, quia ſi Clericus id faciat, incurrit periculum depoſitionis: Laicus verò excõmunicationis: (*C. Conſtitut,* 17. *q* 2,) quæ non niſi ob peccatum mortale imponi ſolet. Dixi *ex genere ſuo*: quia probabile eſt, vel ob materiæ parvitatem, vel ob neceſſitatem, aliâve cauſam rationabilem, (ſi tamen non ſit periculum perfidiæ, nec familiaritatis cum Judæis) ſæpè excuſari à mortali, aliquando etiam ab omni peccato. Ita communiter, vid. *Aut. ſupra cit. & Bon. l. c. item Laym. l. 2. t. 1. c.* 17.

DUBIUM III.

Quid ſit Hæreſis?

Reſp. Hæreſis, eſt error intellectus liber, & pertinax contra fidem, in eo, qui fidem ſuſcepit. Ita comm. *Suar*, *Bec. c. 14 q.* 2. Unde patet, ad Hæreſin, uti, & Apoſtaſiam, duo requiri. 1. Judicium erroneum quod eſt ejus quaſi materiale.

2 Pertinaciam, quæ eſt quaſi formale. Porrò pertinaciter errare, non eſt hic acriter, & mordicùs ſuum errorem tenere, aut tueri; ſed eſt eum retinere, poſtquam contrarium eſt ſufficienter propoſitum; ſive quando ſcit, contrarium teneri

teneri à reliqua univerſali Chriſti in terris Eccleſia, cui ſuum judicium præferat: ſive id fiat ex vana gloria, ſive libidine contradicendi, aliàve cauſa. Ita *Sanch.Vaſq. Laym. l.* 2.*ſ*.1.*c.* 13.*& alij comm.*Ratio eſt, quia tunc putat, judicium Eccleſiæ non eſſe ſufficiens fundamentum credendi, quæ eſt vera pertinacia: quam cum *Konin.*facilius ſic explicant alij, eam tunc eſſe, cum etſi objectum fidei credibiliter proponatur, ita ut prudenter de eo non poſſit dubitare; contrarium tamen judicet, à quo nolit avelli ullo caſu, vel ſaltem, niſi evidenter convictus. vide *Kon.d.* 18.*Vnde reſolves*

1 Non eſt Hæreticus, qui exteriùs tantúm fidem negat, aut adorat Idolum, Ratio eſt, quia non errat Neque talis incurrit in foro conſcientiæ cenſuras latas contra hæreticos, etſi in foro externo ſecundum externa procedatur. *Fill. t.* 22.*c.* 6.*q.*4.

2 Eſt Hæreticus, qui affirmativè de aliquo articulo fidei dubitat, hoc eſt, judicat eſſe dubium. Dixi *affirmativè*: quia negativè tantum dubius, hoc eſt, ſuſpendens judicium per ſe, & ſimpliciter, non eſt hæreticus, quia non habet judiciũ: ergò nec erroneum; modo tamen non ideò ſuſpendat, quod virtualiter judicet, non liquere de certitudine objecti. *Sâ. Azor.l.*8.*c.*9.*q.*5.*Tol.*contra *Sanch.& Mald.*

3 Nemo eſt Hæreticus, quamdiù paratus eſt judicium ſuum Eccleſiæ ſubmittere, aut neſcit contrarium tenere veram Chriſti Eccleſiam: eſto ex ignorantia etiam culpabili,& craſſa ſententiam ſuam mordicus tueatur.*Laym.l.c,n,*2.

4 Nec eſt Hæreticus, qui ita diſpoſitus eſt, ſaltem habitualiter, ut à ſuo errore eſſet diſceſſurus, ſi ſiret eſſe contrarium fidei, dummodò pertinaciam actualem nunquam habuerit.*Ibid.& Kon.l.c.*

5 Ruſtici, alijque homines ſimpliciores in Germania, qui hæretici habentur, & tamen pertinaces non ſunt, poſſũt abſolvi à ſuis Parochis. Ratio eſt, quia non ſunt hæretici formales; habentque fidem Catholicam in Baptiſmo acceptã, quæ non perditur, niſi errando pertinaciter.*Laym.l.c.*

6 Cùm hæreſis, & quævis infidelitas mortalis ſit, peccant quoque mortaliter, qui ejus periculo ſe exponunt, ſive converſando, ſive conciones audiendo, ſive libros legendo; quæ proindè, ſi cui periculoſa ſint, illicita ſunt jure naturæ: ſi verò periculum abſit, lectio librorum hæreticorum nihilominus illicita eſt, jure poſitivo Eccleſiæ, uti etiam formalis

diſputatio

diſputatio Laici de fide. Quod poſterius tamen in Germania locisque ſimilibus, ubi Catholici hæreticis ſunt permixti, abrogavit conſuetudo. *Azor.Filliu.Bec. Sanch. Bonac. diſp.* 3.*q.* 2.*p.*5.

7 Matrimonium contrahere cum hæretica, etſi per ſe ſit illicitum, habeaturque in Hiſpania, & Italia mortale, probabile tamen eſt, ob gravium Doctorum auctoritatem, [*Sanch.de matr.t.*2.*l.*7.*d.*72.*num.*5.*Azor.t.*1 *l* 8 *d*, 3. *c.* 3. *Reg.tr.* 2.*l*,32.*n.*169.*Baſilius Põtius de matr.c.*6.vid.*Card.de Lug.de Sacramentis in genere, diſp.*8 *ſeſſ.*14 *num.* 220.) in Germania licere, ex gravi cauſa, ſalvo tamen jure naturali, & remoto periculo, tum contrahentis, tum prolis: undè de ijs initio conſtitui debet, ut Catholicè educentur, vide *Bec. l,* 5.*c.* 19 *Dian.p.*3.*t.*4,*R.*269.

8 Eum qui lapſus eſt in hæreſin, non teneri in confeſſione explicare, qualis illa ſit, eò quod omnes ejuſdem ſpeciei ſint, docent *Reg.Dian.t.*1.*tract.de circunſt.R.*46.*citãs alios: & Eſcob.Ex* 2.*c.*6.

Alij tamen contrarium tenent, quos ſequitur *Card.de Lug. de pœn.d.*16.*n*,288.*&* 291.

TRACTATUS II.

De Præcepto Spei.

PEr Spem, quæ eſt ſecunda virtus Theologica, intelligitur amor concupiſcentiæ erga Deum, quo Deum, & divina, præ omnibus alijs concupiſcibilibus, nobis concupiſcimus, ita ut omnia potiùs parati ſimus perdere, quàm Deum, & divina. De hac quæritur, quando ejus præceptum obliget.

Reſp.1.Probabile eſt, præceptum Spei obligare per ſe, cũ primùm homini uſum rationis aſſecuto, Deus, & Beatitudo, tanquam finis, ad quem tendere debet, ſufficienter eſt propoſitus; ita ut notabili tempore non differat. Ita *Bec. c.* 17. *q.* 7.*n.*2.*Turrianus, & cæteri comm.* Et ratio eſt, quia ſine actu Spei, nec juſtificari, nec in juſtitia divina perſiſtere, nec meritoriè operari poſſumus *Schol.* Reſp.2.

Reſp. 2. Præceptum Spei per accidens obligat. 1. Quando actus Orationis, Pœnitentiæ Charitatis, &c. in præcepto ſunt, qui ſine prævio actu Spei excerceri non poſſunt. Ita *Aut.cit.* & *Fill.tract.*22 *c.*8.*n.*255.2 Quando quis ita tentatur ut periculum ſit conſenſus, niſi animum ſpe erigat, vid *Fill. l.c.t.*1.*Laym.l.*2,*t.*2.*c.*2,*Bon.d.*3.*q.* 3. *Vnde ſequentes Caſus reſolvuntur.*

1 Mortale peccatum eſt, ſperare, ſive amare magis (amore concupiſcentiæ) terrena hæc, quam cæleſtia, v. g. ſi quis ita comparatus ſit, ut deſideret perpetuò degere in hac vita, & Deo relinquere cælum, ſi ſibi relinquat terram.

2 Mortalem item eſt, deſperare de conſequendo Deo: aut ſalute, & venia peccatorum, aut medijs ad illam conſequendam neceſſarijs, v.g. auxilijs gratiæ, & emendatione vitæ. Quod peccatum ratione paruitatis materiæ, non poteſt eſſe veniale, cum ſit injurioſum miſericordiæ Dei. *S.Thom.q.*20,*a.*3.*Laym.l.*2.*t.*2.*c.*2,*n.*3.

3 Mortale etiam eſt præſumere de miſericordia Dei v. g cum quis ſperat id, quod eſt impoſſibile ſecundum legem Dei ordinariam; ut ſi ſperes remiſſionem peccatorũ, & ſalutem ſine pœnitentia, vel per propria merita, & vires naturæ: vel etiam ſi quis ſtatuat perſeverare in peccatis, quandiu benè valet, & tamen ſperet ſe acturum pœnitentiam ante mortem, *S.Thom.q.*11,*a.*1.*Laym.l.c.*

Denique mortale eſt, odiſſe Deum (odio ſcilicet abominationis ſeu averſionis) v.g. ſi Deus diſpliceat tanquam nobis infeſtus, propter vindictam peccatorum, vide *Laym. l, c. Bon.di.* 3, *q.*3.

TRA

Digitized by Google

TRACTATUS III.

De Præceptis Charitatis.

CAP. I.

An, quando, & quomodo obliget præceptum Charitatis Dei?

CHaritas Dei, eſt amor amicitiæ, quo Deo bene volumus, & omnia bona ipſi cupimus ob ſummam, & infinitam ejus divinæ naturæ perfectionem.

Reſp. 1. Præceptum Charitatis Dei præcipit Deum ſuper omnia amandum. Patet ex Scriptura, Ratio eſt; quia finis ltimus plus eſt diligendus, quàm omnia media, quæ ad eum feruntur: non quidem intenſivè, (etſi enim hoc etiam deeat, non tamen eſt in præcepto) ſed appretiativè, ita ut nulm creaturam pluris facias, quàm Deum, veliſque potius mnia perdere, quàm Deum offendere, & ſic illi malè velle. *Thom.* 2.2.*q*.27.*a*. 3, *Azor. Sanch. Bec.* 22.*c*.19.

Reſp. 2. Probabile eſt præceptum Charitatis Dei obligare. , Quando homo adeptus eſt ſufficientem cognitionem Dei nfinitè boni, à quo omnia bona ſua habet, & cui omnia deet. Ratio eſt, quia cum teneatur Deo ex filiali amore tota ita ſervire, id non videtur poſſe fieri, niſi eliciat actū amois. Ita *S. Thom. q*.89.*art*.6. *Navar. Valentia, & cæt. comm.* (Notat utem *Kon, diſp*. 24.*d*.3 *n*. 50. non ſtatim poſt talem notitiam eccare mortaliter, ſed tantùm, ſi differat notabiliter, v. g. ltra annum) contra *Palaum*, qui dicit probabile eſſe, quòd on obliget. Si ſcrupulus te angat, an præcepto huic ſatiſceris, docet *Eſcob*. ex *Petro Hurt*. 2.2.*di*.172.*ſ*.1. §.24. quòd ſi oſitivè non meminiſti te omiſiſſe, tenere poſſis, te ſatiſciſſe. *Trul.* tamen *l*. 1.*c*.5.*d*.13.*n*.9. monet expedire, ut quis in confeſſione aliquando accuſet ſub dubio, ſi fortè præptum iſtud violarit, vel alia præcepta affirmativa, de quis non certo conſtat, quādo obligent, vel violentur. 2, Quādo

eſt

eſt periculum labendi in odium Dei, niſi actum Charitatis elicias. 3. quando quis tenetur conteri, v. g. moriturus, aut celebraturus, cui Confeſſarius deeſt. Ratio eſt quia contritio includit actum Charitatis. 4. Si quis gravem tentationem, præſertim in articulo mortis, putet ſe aliter vincere non poſſe Quibus aliqui addunt articulum mortis abſolutè, eò quòd tunc ſecuriſſima via eligenda ſit, vide *Laym.l.2. t. 3.c.2. Bonac.d. 3.q.4.p.2.Hurtad.2 2.diſt.174.ſ.6.d.17.Ex dictis reſolv.*

1 Mortale eſt, ſi quis omittat dilectionem Dei, tunc quādo præceptum obligat.

2 Mortaliter peccat etiam, ſi quis amet Deum amore appretiativè ſeu æſtimativè minore quàm creaturas.

3 Peccat item contra Charitatem Dei, ſi quis Deum non diligat principaliter propter ſe tanquam finem ultimum omnium rerum, ſed tantùm propter aliud, v.g. vitam æternam, vel ad evitandum infernum. Quod eſſe mortale docet *Sylv.* & *Navar.* quia ſcilicet Deus non diligeretur appretiativè ſuper omnia ſi aliud ab illo amaretur, ut finis principalis. Addo [principalis] quia, ut bene *Tolet.lib.4.c.9.* Deus propter retributionem vitæ æternæ amari poteſt; ſed minùs principaliter; ut ſcilicet vita æterna, vel alia Dei dona ſint tantùm cauſa movens, ut facilius, expeditiùs, & ferventiùs diligatur.

4 Mortale, & graviſſimum omnium eſt, ſi quis Deum formaliter oderit odio inimicitiæ, ſeu malevolentiæ (amori amicitiæ oppoſito) v.g. ſi optes Deum non eſſe, non habere ſcientiam, potentiam, &c. De his vid. *Laym.l.c. Bon.l.c. Sanch. l.2,c.3.* & *5.Regul.17.*

CAP. II.

De Præceptis Charitatis erga proximum.

Charitas proximi præcipit, 1. Ordinē in eo diligendo. 2. Dilectionem inimicorum. 3 Eleemoſinam. 4. Correptionem fraternam. Deinde prohibet. 1. Odium proximi. 2. Scandalum. 3. Ne injuria, bellum, aliudve grave damnum, vel malum inferatur. De quo poſtremo agetur in Decalogo; de reliquis hic.

DUBIUM I.

Quis ordo ſervandus inter perſonas quæ diliguntur.

Reſp.1. Ordine Charitatis quiſque tenetur poſt Deum diligere.1,Seipſum,ſecundum bona ſpiritualia. 2.Proximum, quoad eadē bona.3.Se ipſum quoad bona corporalia, 4. proximum quoad eadem.5.denique ſe ipſum,& deinde proximū quoad bona externa. Ita *Laym.l.2.t.3.c.3. ex S. Thom. & communiter.Vnde reſolvuntur Caſus.*

1 Peccat contra Charitatem ſui, qui ſalutem ſuam ſpiritualem, vel corporalem negligit: quod grave eſt, ſi fiat ſine causa, & cum gravi damno, v.g. mortis, vel gravis morbi. *Trull l.1.c.6.d.1.*

2 Nullius boni conſequendi causâ licet peccare, etiam venialiter: quia talis vellet ſibi malum ſpirituale. *Laym. ibid.*

3 Tenetur quiſque proximo in extrema neceſſitate ſpirituali conſtituto ſuccurrere, etiam cum certo vitæ periculo; dummodò ſit æquè certa ſpes illum juvandi; neque gravius inde malum immineat: v.g. teneris cum vitæ periculo baptizare,vel abſolvere moriturum, ſi alius non adſit qui faciat, *S. Aug.lib.de mend. S.Thom.q.26.art.5.& q.44. Regin.c.4.*

Dixi, *in extrema*: v.g.qua certò putetur moriturus in mortali: quia in gravi tantùm obligatur is,qui ex officio alienam ſalutem curat, ut Parochus; cui ideò non licet fugere tempore peſtls, niſi ſubſtituto æquè idoneo.*Valent.& Laym l.c.*

4 Ordinariè non licet vitam ſuam poſtponere alienæ. Addo, *ordinarie*: quia licet, ſi ſit perſona publica, à qua multum pendet: uti etiam pro Repub.pro fide, & religione defendenda, imo etiam pro amico, propter Deum dilecto. *Leſſ.l.2.c.9 d.6.Laym.l.c.*

Reſp 2.Quoad proximos inter ſe ſervandus eſt hic ordo. 1.Qui melior eſt, magis diligendus eſt, ea dilectione,quam comitatur gaudium circa bona poſſeſſa, item honor, cultus, & reverentia.Sic v.g.plus diligendus eſt vir ſanctus, quàm parens improbus. Ratio, quia eſt magis conjunctus cum præcipuo objecto Charitatis, quod eſt Deus. Item parentes magis quàm filij, vel uxor; magiſque benefactores, quàm ij, quibus benefecimus. *Laym.l.c.& comm.* 2. Appretiativè, & dilectione ea qua alteri optamus bonum nondum poſſeſſum cum beneficentia, magis diligendi ſunt conjunctiores quoad ea bona quæ ſunt debita tali conjunctioni, & in quibus hæc funda tur. Unde reſolves.

Digitized by Google

1 In bonis pertinentibus ad naturam, & vitam corporalem conſervandam, ſuccurrendum eſt (extra neceſſitatem extremam.) Primò omnium, uxori, quia eſt una caro cum viro. 2. Filijs. 3. Parentibus, & quidem patri præ matre. 4. Fratribus, ſororibus, deinde propinquis, domeſticis, & familiaribus. Dixi *extra extremam neceſſitatem*, quia in hac parentes, eo quod vitam dederint, præferendi ſunt etiam uxori, & liberis. *Laym. ibid. n.* 5. & 6.

2 In rebus pertinentibus ad civilem communicationem præferendi ſunt concives, in bellicis commilitones, in ſpiritualibus ſpirituales filij, patres, fratres *Bañez* tamen probabiliter docet, parentes carnales, etiam in ſpiritualibus, alijs omnibus præferendos: quia conjunctio carnalis eſt fundamentum aliarum conjunctionum. vide *Laym. hic l.c.*

DUBIUM II.

De odio, & dilectione inimicorum,

Certum eſt, inimicos aliquo modo diligendos, cùm ſint proximi cũ *S.Thom.* 2.2.*q.*25.*a.*1.*communiter omnes.* Sed quæritur de modo, & an poſſint odio haberi?

Reſp. 1. Quilibet homo ſaltem privatus, tenetur proximo etiam inimico, communia dilectionis ſigna, & beneficia exhibere ex præcepto; ſpecialia verò ex conſilio tantùm, niſi aliundè ratio obligationis accedat. Ita *communiter* cum *Laym. cap.* 4 ex *S.Thom. l.c. q.* 25. *a.* 8. & 9. Dixi 1. *communia*, qualia ſecundùm *Cajet. V. odium*, ſunt quæ Chriſtiano debentur à quovis Chriſtiano in communi, concivi à concive, cognato à cognato. Ratio autem eſt, quia iſta negare eſt vindicare injuriam, quod non licet privato. Dixi 2. *niſi aliunde accedat ratio obligationis*, qualis eſſet, v.g 1. Timor ſcandali ex omiſſione. 2. Spes ſalutis inimici, ut vid. *Azor. t* 2. *l.* 11. *c.* 3. 3. Neceſſitas temporalis, vel ſpiritualis. 4. Culpæ deprecatio, & exhibitio ſpecialium ſignorum amoris. Ratio eſt, quia his caſibus, neglectus ſpecialium ſignorum eſſet exterior odij declaratio. *Laym. l.c. Vnde reſolves Caſus ſequentes.*

1 Per ſe loquendo, nemo tenetur ad inimicum diligendũ poſitivo, & peculiari actu, neque ad eum ſalutandum, alloquendum, ægrotum inviſendum, mœſtum conſolandũ, hoſpitio excipiendum, vel familiariter cum eo agendum, &c. quia hæc ſunt ſigna ſpecialia amoris. *Fill. t.* 28. *c.* 1 Dico, *per ſe*: quia ſi omiſſio ſcandaloſa eſſet, aut per aliquid horum poſſes ſine tuo incõmodo, inimicũ tibi, & Deo reconciliare, id omittere,

Digitized by Google

tere,eſſet grave: uti etiam,ſi inæqualis perſona ſoleret alium ſalutando prævenire; v.g.ſubditus Prælatũ. *Laym.l.c.* Non licet inimicũ excludere à cõmunibus orationibus, v.g. oratione Dominica,& quæ pro cõmunitate inſtituitur, nec à cõmunibus eleemoſynis, reſalutatione, reſpõſione,expoſitarum mercium venditione: quia hæc ſunt cõmunia dilectionis ſigna: ideòque contra hæc facere,v.g. cognatos omnes invitare,obvios omnes ex vicinia vel collegio ex cõſuetudine ſalutare, ſolo inimico excluſo, eſt ex genere ſuo,&regulariter,mortale *S.Th.Nav.Lay.ll.cc.* Addo 1.*ex genere ſuo*: quia ſi levitas materiæ,aut cauſa rationabilis excuſet: v.g ſi pater,vel ſuperior,filio,vel ſubdito,ob correctionem ea ſubtrahat ad tempus,leve, vel nullum erit: quia habet jus puniendi. Addo 2. *regulariter*: quia ſi perſona multò maior inferiorem non reſalutaret v.g. nobilis ruſticũ,pater filium non videtur mortale, ut notat *Sâ ver.Charitas,Bon.di.3.q.4.p.3.*vid. *Azor.3.p.l.12.c.13.*

3 Etſi quivis teneatur inimico veniam legitimè petenti, non tantúm interiùs remittere, ſed etiam externa remiſſionis ſigna oſtẽdere: negat tamen *Trull.l.5.c.5.d.5.* ex *Azor. & Fill.* teneri ſtatim poſtquam offenſio eſt illata,eò quòd ſit res violenta, & ſupra fragilitatem humanã. Non tenetur autem remittere ſatisfactionem pro dãno,ſi ab eo ſit læſus: imò nec eam acceptare ſi offerat; ſed etiã juridicè poteſt cõpenſationẽ petere,dũmodò in utroque caſu deponatur odiũ,ut docent *Val.Nav.Laym.l.2.t.3.c.4.* Quod ſi tamen pœna ſit valde gravis,v.g. capitis,mulitationis, neque læſo ex ea commodũ proveniat,non videtur ea, deprecante altero, ſine peccato vindictæ poſſe expeti. Similiter, ſi ſatisfaciat quantum poteſt,ad id quod non poteſt eum urgere, videtur contra charitatem. ut docet *Sylv.& Fill.t.28.c.11.q.9.*

Reſp 2. Etſi odium inimicitiæ, ſive perſonæ ſecundum ſe, & bonorum, quæ in ſe habet, volendo ſcilicet illi malum ut ſic, ſive quatenus illi malum eſt,ex genere ſuo ſit mortale; odium tamen abominationis, ſive qualitatis, quo non hominem, ſed ejus malitiam, vel ſaltem perſonam tantùm quatenus malam, vel nobis noxiam averſamur, ſæpè licitum eſt, ut docet *Kon.a.29.dub.3. & communiter. Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus.*

1 In confeſſione ſatis eſſe, ſi dicas te grave malum voluiſſe proximo, nec opus eſſe explicare ſpeciem mali, v.g. mortem, infamiam, &c. quòd omnia comprehendantur

ſub una ratione mali, *Cai.Bon Turr.Trull l.1.c.6.* docent probabiliter: ſed contrarium probabilius docent *Suar.& Pal.ti.6. d.4 p.1.*

2 Licèt proximo velle malum aliquod, v.g. temporale, (dummodò non ſit juſto gravius) quatenus id illi bonum eſt, v. g. morbum, vel adverſitatem, ut à peccatis emendetur. *Bon.d 3.q.4.p.ult.§ 1.ex multis.* Cavendum tamen eſt, ne fiat ex vindicta ex qua ſi Pſalmum 108. ſuper inimicum tuum legas peccas mortaliter. Generatim veró, ob bonum ſpirituale, proprium vel alienum, licet mala pœnæ, inefficaci affectu, alijs velle; quia cum in hoc affectu bonùm ſpirituale præferatur temporali, non eſt inordinatus, v. *Leſſ.l.2.c,47.* Sic licet, v g. mortem optare hæreſiarchæ, vel publicæ pacis turbatori, ob bonum commune, & multorum, juxta illud, *Galat.5. Vtinam abſcindantur.* Item triſtari de eo, quód dignitates conferantur indignis; vel de ſanitate ejùs, qui ex illa ſumit occaſionem peccandi. Item mortem, egeſtatem aut morbum alicujus deſiderare, ut ceſſet à peccatis, & vitam in melius mutet Eadem ex cauſa *Bon. Azor. & Palaus tit.6.p.1.n.2.* excuſant à peccato matrem, quæ mortem filiarum exoptat, eò quod ob deformitatem, vel inopiam commodè, & honeſtè nuptui tradere non poſſit. Etſi verò ſibi ipſi optare mortem *Navarr.* & cæteri dicant eſſe mortale: ad evitanda tamen gravia mala, v. g. afflictionem internam, id licere volunt *Sanch.Suar. Gran. Dian.p.5. t.14.R. 92.* Ita & *Trull.l.1.d.2.n. 11.* excuſat fœminam, quæ ſibi [vel alteri] mortem optat ad vitandam gravem infirmitatem, ~~mendicitatem~~, vitam acerbam, &c. vel alia ſimilia mala à marito, v.g. inflicta, vel infligenda. Mulierculas tamen ob minimas moleſtias mortem optantes *Dian.loc. cit.* mortalis damnat, niſi (ut plerumquè fit) excuſet defectus advertentiæ, & deliberationis.

3 Privatus, qui averſus ab alio fugit illum; ſi id faciat ut eum ſuo colloquio, & ſolatio privet, atque ita contriſtet, & malè illi ſit, eſt odium inimicitiæ, & peccatum: ſi verò nihil mali optando, tantùm fugias, quia tuæ naturæ eſt difformis, vel tibi ſolet eſſe moleſtus, eſt odium averſionis, & peccatum, ſi ſit ſine ratione: quale non erit, ſi ſit perſona valdè aſpera, modò abſit contemptus, ſcandalum, & vindictæ cupiditas, vide *Bon. l.c.*

CA-

DUBIUM III.

De Præcepto Eleemoſynæ, ſeu miſericordiæ corporalis.

SUppono 1. Hujus præcepti obligationem naſci ex duplici capite 1. Ex neceſſitate proximi egētis. 2. Ex perſona poſſidentis bona, vel neceſſaria, vel ſuperflua.

Suppono 2. Duplicem dari neceſſitatem proximi, 1. dicitur extrema, ex qua egenti imminet periculum vitæ, vel etiam gravis, & diuturni morbi, ſecundùm *Dian.p* 5.*t.*8 *R.* 1. 2. Gravis, ex qua imminet periculum gravis mali, ut captivitatis, infamiæ, gravis jacturæ bonorum, vel ſtatus; unde fiat, ut difficulter poſſit ſe ſuſtentare; verbi gratia, ſi non poſſit vivere ſecundùm ſuum ſtatum, vel ſi nobilis cogatur alteri famulari, vel artifex, aut vir honeſtus, mendicare. 3. Dicitur communis, qua laborant mendici triviales. *Laym.l.*3. *tract.*2.*c* 6.

Suppono 3. Bona neceſſaria, & ſuperflua dici, vel reſpectu vitæ, ſive naturæ, vel reſpectu ſtatus, vel decentis conditionis perſonæ; quomodo ſæculares rarò putant ſe habere ſuperflua, ut docent *Laym.* & *Navar.c.*24. Nam quæ ſunt neceſſaria ad alendos liberos, famulos, honeſtas donationes, convivia, hoſpitū tractationem (qualia tamen non ſunt, quæ ad quemcunque faſtum, & pompam quiſque ſibi requirit) ſpectatis etiam communibus eventibus, hæredibus, neceſſitate futura, &c. non ſunt ſuperflua.

Reſp. 1. Nemo tenetur dare eleemoſynam ex bonis ſibi ad vitam neceſſarijs, niſi eſſet perſona talis, ex qua penderet ſalus Reipub. Eſt communis. Et ratio patet ex ordine charitatis.

Reſp. 2. Probabile eſt, ex ſuperfluis naturæ, & ſtatui teneri aliquem, etiam in gravi neceſſitate, ſuccurrere proximo, ſi probabiliter putet alium non ſubventurum: idque ut *Azor.tom.*2 *l.*12.*c.*7, *Sylv.* & *Fumus*, volunt, ſub mortali, contra *Medinam*, qui vult eſſe tantum conſilij. Ratio eſt, quia cùm in Scriptura frequenter damnentur homines ob neglēcta opera miſericordiæ, hæc non ſunt reſtringenda ad extremam, & raram neceſſitatem, vide *Laym.l.c.*

Reſp 3 Proximo in extrema neceſſitate teneris ſuccurrere ordinariè, ex bonis etiam aliquo modo ad ſtatum neceſſarijs. *Suar.Laym ex comm.* Satisfacis tamen probabiliter, ſi des cum onere reſtituendi, quando erit ditior. *Vaſq.* &c. contra *Suar. Kon.* &c. vid *Dian.p.*5.*t.*8.*R.*5.

Addo *ordinariè*, quia ſi maius damnum æſtimaretur, te excidere tuo ſtatu, quàm mors pauperis, non tenereris. *Azor, loc. cit.*

Reſp. 4. Probabile eſt; quod proximo in gravi neceſſitate conſtituto quiſque teneatur ſubvenire, cum modico detrimento proprij ſtatus: quia parvo ſuo incommodo tenetur magnum incommodum proximi impedire. *Laym. l. c.* ex *D. Thom. Bon. d.* 3. *q*, 4 *p.* 6. ex dictis collige.

1 Homines privati non tenentur inquirere pauperes. *Vaſq. &c.* ſi tamen dubitent de extrema alicujus indigentia tenentur inquirere veritatem. *Sanch. Dian. p.* 8. *t.* 6. *R.* 39.

2 Nemo tenetur magnam vim pecuniæ dare pauperi, ad prætioſiſſimam medicinam emendam vitæ ſervandæ neceſſariam, vel ad redimendum à periculo mortis. *Sâ, & Kon. d.* 27. *dub* 8 *n.* 135. Et ratio patet ex dictis.

3 Si proximus tantùm egeat uſu rei, ſatis eſt illam accommodare, v. g. ſi ab hoſtibus ſpoliato veſtem commodes, vel vulnerato equum, donec domũ revertatur. *Laym. Bon ll. cc.*

Reſp. 5 In communibus pauperum neceſſitatibus tenetur aliquando dare eleemoſynã, qui habet bona naturæ, & ſtatui ſuperflua. Ita *communiter D. Thom. Suar Bellar.* contra *Navarr. & Vaſq.* qui negant teneri. Ratio eſt, tum, quia quiſque tenetur diligere proximum ſicut ſeipſum: tum, quia alioqui pauperes iſti inciderent in neceſſitatem gravem. Videtur tamen hæc obligatio tantùm eſſe ſub veniali, ut rectè *Medina*: idque ſi nulla ſit juſta cauſa negandi: alias ſub nullo, vide *Laym. Bon. l. c. Vnde reſolvuntur Caſus ſequentes.*

1 Pauperibus trivialibus, etſi ex nuditate, morbo, &c. videantur oſtendere ſigna extremæ neceſſitatis, rarò quis tenetur ex præcepto ſubvenire, etiam de ſuperfluis: tum quia ferè ad movendos ſpectatores iſta neceſſitas exaggeratur; tũ quia ab alijs juvandi præſumuntur. *Malder. Vuiggers, Dian. p.* 5. *t.* 8, *R.* 17.

2 Si quis dives, & abundans diu neget omnes eleemoſynas; cum propoſito dandi meliore, & cõmodiore loco, ac tẽpore, vel egentioribus, vel in alium piũ uſum convertendi, is non peccat, cùm habeat juſtam cauſam negandi: ſi verò talis, ſine rationabili cauſa, omnes à ſe pauperes inhumaniter repelleret, eum dicit *Laym l. c.* verſari in malo ſtatu.

3 Nulli omninò quantumvis diviti, omnes pauperes, ſine eleemoſyna repellenti, facilè neganda e abſolutio; tum ob dubiũ,

dubiũ, & diſſenſum DD. de hac obligatione: tum, quia vix reperitur, qui cauſam ſaltem apparentem non prætendat, ſi ſuperflua ſe habere fateatur. *Laym. Ibid.*

4 Etſi dicta de eleemoſyna danda, intelligantur reſpectu omniũ egentiũ, etiam peccatorũ, infideliũ, & inimicorũ, dãnandi tamen non ſunt Magiſtratus excludentes à ſuis civitatibus juſta de cauſa, pauperes peregrinos. *Laym. ibid Trul. l. 1. c. 5. d. 10.*

5 Religioſis æquè, ac alijs pauperibus debentur eleemoſynæ: quia eorum paupertas, & neceſſitas eſt vera, & juſta, tametſi voluntariè contracta, cúm voluntas, & cauſa fuerit rationabilis, & grata Deo. *Lorca Dian. p. 3. t. 8. R. 18.* Aliud eſt de ijs, qui ſponte ſua culpabiliter ſunt pauperes, ut vagabundi. *Ibid. R. 19.*

Reſp 6. Eleemoſyna tantùm facienda eſt ex bonis proprijs, & quorum quis liberam habet adminiſtrationem. Poteſt tamen fieri ex alienis, quando proximus eſt in extrema (vel etiã ſecundũ *Leſſ. l. 2. c. 12.* in valde gravi) neceſſitate, & aliundè ſuccurri non poteſt: tunc enim omnia ſunt cõmunia. In cõmuni verò neceſſitate, licet tantũ cũ conſenſu Domini, tacito, vel expreſſo; vid. *S. Thom. 2. 2. q. 32. a. 7. Regin. 286. Filliu, Lay. Bon. l. c. n 11. Leſſ. l. 2. t. 12. Vnde reſolves.*

1 Non licet dare eleemoſynam ex bonis obnoxijs reſtitutioni, v. g. furto ablatis; licet tamen ex acquiſitis per opus illicitum (ſed non cum injuſtitia) v. g. ex lucro meretricum. Ratio eſt, quia hæc ſunt propria; priora non. *Bon. Ibid.*

2 Pueris, filijs familias, ſervis, ancillis, uxoribus non licet dare eleemoſynam, niſi tenuem, in qua parentum, dominorũ, & maritorũ voluntas præſumitur. Particulares verò caſus, in quibus uxor dare poteſt, vide ſuo loco, *præcepto* 4. & 6. *c. 1. d. 4.* vide *Bon di. 3. q. 4. p 6. Dian. p. 5. t. 8. R. 25.* ubi ex *Hurt.* notat ſi pater nullas det eleemoſynas, poſſe pro eo dare filiũ.

3 Tutores, & Curatores, & qui habent curã bonorũ alienorum, poſſunt facere modicas eleemoſynas ex bonis quæ adminiſtrant, quales nimirúm ipſi facere deberent, quorum ſunt, *Vaſq. Azor. Kon. Dian. p. 5. t. 8. R. 15.*

DUBIUM IV.

De miſericordia ſpirituali, ſeu præcepto correptionis fraternæ.

Correptio fraterna, eſt admonitio, qua quis proximum conatur revocare à peccato. De qua certum eſt, præceptam eſſe jure tum naturali, quo membra unius corporis ſe mutuó juvare tenentur, túm divino poſitivo *Matth.* 18. *Si peccaverit in te frater tuus, corripe ipſum Bec.* 2. 2. c. 21. *Lay. l.* 7. *Fill. Bon. p.* 7. Quæritur autem, quæ ſit ejus materia, quos, & quomodo obliget.

Reſp. 1. Omne mortale peccatum proximi per ſe eſt ſufficiens materia, ut hoc præceptum obliget ſub mortali. *Ita communiter.* Et ratio eſt, quia cum vitam ſpiritualem proximi tollat, ſufficientem neceſſitatem correptionis inducit. Dixi 1. *omne mortale*: quia etſi etiam veniale ſit materia correptionis, non tamen graviter obligans; nec niſi facilimè poſſis. Dixi 2. *per ſe* quia ſi quis ob timorem, verecundiam, puſillanimitatem, putet ſe non ita ſtrictè obligatum, vel minus eſſe idoneum ad corripiendum, videtur tantúm peccare venialiter: vide *S. Thom.* 2. 2. *q.* 32. *a.* 2. *& cæteros ſupra cit.*

Reſp. 2 Præceptum hoc obligat concurrentibus his circunſtantijs. 1. Si certo tibi conſtet de peccato proximi: indagare enim tenetur ſolus Superior. 2 Si probabile ſit non emendaſſe, nec emendaturum, vel relapſurum: quia eleemoſyna egenti tantùm danda eſt. 3. Si alius æquè idoneus nõ adſit, qui correpturus putetur. 4. Si ſit ſpes fructus, quia deſperato fine ceſſant media. 5. Si ſit bona occaſio, locus, & tẽpus opportunum, poſſiſque ſine tuo gravi damno facere. Quòd ſi horum aliquid deſit, præceptum non obligat, Undè patet, ejus omiſſionem in privatis, vel nullam eſſe, vel levem culpam, vide *Bon. l. c.*

Reſp. 3. Etſi hoc præceptum obliget omnes etiam ſubditos; magis tamen Prelatos. Ratio prioris eſt quia omnes ſunt commembra, tenenturque ſibi externa officia charitatis præſtare. Ratio poſterioris eſt, ſubditi tantùm ex Charitate. Prælati verò etiam ex officio, & juſtitia tenentur. Unde peccare poſſunt etiam graviter, veniales culpas non impediendo, ſi vigor diſciplinæ per hoc minuatur. Eademque ferè eſt ratio de patre familias præſertim erga liberos, *Laym. loc. cit. n.* 5, *Pallaus. Tract. lib.* 1. *c.* 5. *d.* 13. *&* 15. *&c.*

Reſp. 4. Ordo in correptione ſervandus eſt, quem Chriſtus præſcripſit, *Matth.* 18. *ſcilicet.* 1. Ut corripias privatim: deindè

coram

coram teſtibus: tum ad Prælatum Eccleſiæ, ſive Superiorem deferas Excipe tamen: 1. Niſi præſtet Superiori, viro probo, & prudenti, quàm alijs teſtibus innoteſcere; prout cautũ eſt *in Regulâ S. Aug*, 2. Niſi peccatum ſit publicum, tunc enim poteſt publicè corripi, 3. Niſi vergat in grave damnum tertij aut communitatis, ſi Superiori non ſtatim innoteſcat; v.g. ſi quis proditionem moliatur, hæreſim occultè ſpargat: tunc enim immediatè Superiori indicandum, quia commune bonum præferendum eſt privato, *Fill.t.28.c.7.n.149.* & 155, 4. Quando corripiendus eſt contentus, ut Superiori ſtatim ſignificetur; ut eſt apud quoſdam religioſos, qui quoad hoc juri ſuo renunciarunt, vide *Suar, Bec. Laym, hic Sanch, Fill. l.c. Ex dictis reſolvitur.*

1 Qui facilè poteſt impedire peccatum mortale proximi, & ob mali temporalis timorem negligit, peccat mortaliter. *Ita Laym. Suar. Sanch. lib. 6. mor. c. 18, vid. Palaum hic.*

2 Si certò conſtet fratrem perfectè emendaſſe peccatum occultum, nec ex eo eſſe ullum periculum relapſus, vel damni, ipſi aut alteri, non licet [etiam in Societate Jeſu] denunciare Patri, vel Prælato, niſi frater expreſſè in iſtam denũciationem conſentiat. *Sanch. 2 mor. l 6, cap. 18, n. 40.* & *60. Pal. de char. t. 6. d. 3. p. 12 Fil. Trull. l. 1. cap. 5. d. 14. Suar. Hurt. d. 163.* & denique *C. Lugo. Reſp. mor. l. 4. d. 46.* ubi tamen notat, in Soc. Jeſu caſum eſſe rariſſimum. Ratio autem eſt, quia ceſſat motivum charitatis, atque adeò ratio denunciandi; ideóque eſt peccatum, & quidem, ut *C. Lug. l. c.* notat ex *Suar.* mortale ex genere ſuo, vide infra *lib. 4 cap. 3. dub. 5. Dian. p. 4 tom. 4. R. 71,*

3 Si Superior immediatus ſe ſolo poſſit delinquentem emendare, ita ut nullum periculum damni vel relapſus, ipſi vel alteri, vel communitati immineat, videtur peccare manifeſtando Superiori mediato delictum. *Palaum l. c. Trll. d. 16. n. 1.*

4 Prælati, & Magiſtratus tenentur aliquando inquirere ſubditorum peccata, ut corripiantur: non tamen multum & curioſè de aliquo in particulari rogare debent, niſi is ſpeciale ejus ſignum dederit: neque facilè admittere accuſatores ſpontaneos; quia illi ſpecie boni communis ſæpè ſe quærunt. *Hurt.* & *Dian. p. 7 t. 3. R. 10.* & 12.

5 Epiſcopi, Prælati Religioſorum, Paſtores animarum tenentur etiam cum ſuo incommodo, Imò aliquando cum vitæ

vitæ periculo, adhibere diligentiam quã poſſunt, ut peccata publica, & occulta impediant, quia cum Chriſto pacti ſunt curam, & ſolicitudinem gregis, pro qua multa ab eo bona accipiunt. *Hurt.t.2.d.162.ſec.7.§.60.* [apud *Dian.p.7.t.3.R.28*] aitque hanc eſſe omniũ Patrũ, & Theologorũ doctrinam, quam Chriſtus verbo, & exemplo docuerit: additque idem eſſe de Magiſtratibus, & concionatoribus. Licèt verò hi non teneantur ad id ex juſtitia, (ſicut Prælati, & Magiſtratus) tenentur tamen peccata publica corripere, (ſed non facilè Prælatorum, & Religioſorum, quorũ auctoritas ad bonum cõmune eſt neceſſaria.) etiamſi non ſit ſpes emendationis. *Kon.Hurt.Dian.l.c.R.13.*

6 Correptio adhibenda eſt non ſemper ſtatim, ſed dum maior fructus ſperatur. Hinc interdum permitti poteſt reiteratio peccati, ut ferventius reſipiſcat. *Dian.p.7.t.3.R.29.& 30.* ex *Regin Fill.Trull.* Neque ſufficit ſemel eſſe factã correptionem, ſed debet iterum iterumque fieri, quandiu ſperatur fructus. *Ibid. R.32.*

DUBIUM V.
De Scandalo.
ARTICULUS I.
Quid, quotuplex ſit, & quale peccatum?

Reſp.1. Scandalum, dicitur peccatum occaſionatum, & eſt duplex, Activum, & Paſſivum. Activum eſt, dictum vel factum (quo nomine etiam omiſſio intelligitur) minùs rectum præbens alteri occaſionem ruinæ ſpiritualis. Ex *S.Th. 2.2.q.43.a.1.Sanch.Azor.Laym cap.13.Bonac.d.2.q.4.p.2.* Dixi *minùs rectum*, hoc eſt, quòd vel in ſe malum ſit, ut ſi loquaris turpia coram adoleſcente; vel mali ſpeciem habeat, ut ſi juſta de cauſa coram alijs eam ignorantibus, comedas carnes die vetito. Scandalum activum aliud eſt per ſe tale, aliud per accidens. Per ſe dicitur, quando directè intenditur alterius ruina; id eſt, ſi ideò aliquid fiat, ut aliquis ad peccatum inducatur: v.g. ſi adulter alienam ſollicitet ad adulterium. Per accidens dicitur, quando indirectè, & interpretativè tantùm cauſatur alterius peccatum: ut ſi quid facias, quod tibi in mentem venit, aptum natum eſſe ad inducendum alterum hic, & nunc ad peccatum, nihilominus facis, ut ſi coram puſillis peccas, vel die vetito carnes comedas, non dicendo quod habeas veniam. Item ſi clericus domi ſuæ alat mulierem populo ſuſpectam, eſto abſit omne peccatum,

um, & peccandi periculum. Vide *Sâ V. Clericus. Laym. Bonac. loc. cit.* Scandalum paſſivum, eſt ipſa ruina, ſive peccatum, in quod labitur proximus, ex occaſione alteriùs dicti vel facti. Quod dividitur in datum, ſeu puſillorum, quod oritur ex activo: & in acceptum, quod non oritur ex activo, ſed ex ipſius ſumentis malitia: quale erat odium, & invidia Phariſæorum in Chriſtum, occaſione ejus dictorum vel factorum: unde hoc dicitur Phariſaicum. Ex his patet.

1 Ad Scandalum Activum non requiri; ut de facto Paſſivum ex eo ſequatur; ſed ſatis eſſe, quòd data ſit occaſio, ex qua natura ſua ſequi poſſit: ut ſi quem inducere velis ad peccatum, qui tamen non conſentiat, ſicut etiam contra, paſſivum poteſt dari ſine activo *Laym. Ibid.*

2 Scandalum Paſſivum non eſſe ſpeciale peccatum, neque addere circunſtantiam aggravantem: v. g. qui viſo alterius furto etiam furatur, non ideò peccat graviùs. *Laym. Ibid.*

3 Non ſemper eſſe Scandalum, ſi pecces coram alijs, ſed tantùm, quando attentis omnibus circunſtantijs, tam perſonæ agentis, quàm coram quibus fit actus, poteſt probabiliter timeri, ne per hunc actum trahantur ad peccatum, qui aliàs peccaturi non eſſent *Sanch. Laym l. 2. t. 3. c. 13.*

4 Omne Scandalum Activum directè intendens ruinam proximi, eſſe ſpeciale peccatum contra Charitatem, ut habet communis ſententia. An verò idem ſit quando intenditur indirectè, controvertunt Scholaſtici, & parum refert ad praxim. *Sanch. l. 7. c 6. & 9. Azor. 1. p. l. 4. c. 7. Bon. l. c, Vnde reſolves hos Caſus.*

1 Mortaliter peccat: qui alteri dat occaſionem ruinæ mortalis, niſi indeliberatio excuſet: & ſic opus indifferens vel veniale, ſæpè tranſit in mortale, ratione ſcandali, v. g. ſi jocoſum verbum proferat Religioſus coram fœminis, vel ijs, qui indè occaſionem peccati mortalis ſumere poſſunt. *Laym l. c.*

2 Venialiter peccat ratione ſcandali, qui alteri dat occaſionem ruinæ venialis tantùm. Quòd verum eſt, etſi directè illam intendat, & quidem per actum mortalem. *Sanch. l. 1. cap. 6. num. 11. ex communi*, contra *Suar.* Ratio autem eſt, quia ruina eſt parva. Et patet à ſimili, ut ſi quis per fornicationem intendat furari rem minimam, furtum tantùm erit veniale.

Scan-

3 Scandalizans committit præter peccatum ſcandali, etiam peccatum ejus ſpeciei, ad quod alterum inducit: ideóque confiteri debet ſpeciem peccati mortalis, per quod, & ad quod induxit: cum numero inductorum, vel qui probabiliter induci potuerunt, *Sanch. Azor. Laym. Bon. l. c. Card. de Lugo de pœnit. d 16 ſeſſ. 4 Dian. de Sacr, tom. 2 t 4. a. 114* Excipit tamen *C. de Lug. l. c.* ſi præter intentionem ſcandalum dederit. *Tambur. de exped. conf. l. 2. c. 1. §. 9*, ait quoad inductos, ſufficere ſi dicas. Fui multis occaſio peccandi meo exemplo, vid. *infrà l. 3, t. 6. c. 1. dub. 2.*

4 Etſi is qui ſcandalizavit alios, teneatur illis rurſus dare bonum exemplum, ut inquit *Sâ*, ſi quis tamen nudo exemplo ſuo alios ad furtum induxit, neque alio peculiari modo, v. g. exhortatione, conſilio, mandato eſt cooperatus, non tenetur ad reſtitutionem; quia talis inductio eſt tantum contra Charitatem, non contra juſtitiam. Idem docet eſſe *Leſſ.* ſi cum Caio v. g. potites ea intentione, ut ipſe conſumptis pecunijs furetur, vid *Leſſ. c. 9. d. 2 n. 113.*

5 Non cenſetur dare ſcandalum, qui licèt publicè peccet, facit id tamen coram ijs qui vel ſunt ita viles, vel infames aut improbi, ut nemo moveatur ad peccatum; vel qui ſunt ita probi, v. g. ſi quis fornicetur coram alijs, qui parati ſunt idem facere, nec ejus exemplo moventur; vel ſi coram mãſuetis quis contendat, rixetur, vel alium cædat, *Sanch, 1. mor. c. 6. n. 6.*

6 Non ideò factum aliquod eſt ſcandalum, quia alius incipit de tali homine malè ſuſpicari, aut ſentire, quia hic non peccat, ſi ob ſufficientia indicia ſuſpicetur. Secùs tamen eſt, ſi incipiat malè ſentire de fide Catholica, Clero, Ordine Religioſo, vel minùs ad pietatem affici. Unde patet facilius dari ſcandalum ab ijs, qui ſunt in magna authoritate, vel pietatis exiſtimatione, quam ab alijs. *Kon di. 32. n. 33.*

ARTICULUS II.

An, & quando ſcandalum paſſivum permitti poſſit, aut ob illud vitandum, aliquid omitti debeat?

Reſp. 1. Permitti non poteſt abſque neceſſitate vel utilitate propria, vel aliena. Ratio eſt, quia tenemur ex Charitate impedire peccata proximi, ſi facilè poſſimus. *Laym. cap. 13. ex comm. Vnde reſolvitur hic Caſus.*

Abſque cauſa non licet petere mutuum ab uſurario, vel ab infideli juramentum per falſos Deos, à concubinario admi-

miniſtrationem Sacramenti, vel ut celebret: cum enim abſque peccato id non ſit facturus, cooperareris ejus peccato. *Suar. Sanch Trull. l. 1. c. 6. d. 5. n. 15.*

Reſp. 2. Ex cauſa neceſſitatis, vel utilitatis, poteſt permitti. Patet in dicto caſu, qui ſimpliciter ſine peccato fieri poteſt: ideóque licet talia petere ex rationabili cauſa, etſi alter ex ſua malitia ſit peccaturus. Requiritur autem maior neceſſitas, ut permittatur ſcandalum puſillorum, quàm Phariſaicum. Item maior, ſi plures ſint ſcandalizandi, ſi timeatur peccatum grave, & deniquè, ſi certo, prævideatur, quàm aliàs *Laym. l. c. Bon. d. 2. q. 4. p. 2.*

Reſp. 3. Debet permitti, ſi alioqui propria ſalus periclitaretur, vel alijs, præſertim communitati, grave damnum immineret. Undè bona ſpiritualia neceſſaria ad ſalutem, nec debet, nec poteſt quiſquam dimittere ob cujuſquam ſcandalū. *Fill. l. 28. c. 6.*

Reſp. 4. Bona ſpiritualia, [& ſecundùm *Lorcā* apud *Dian. p. 5. t. 7 R. 24.* etiam temporalia] non neceſſaria ad ſalutem, non tenetur quis ommittere, vel differre ob ſcandalum Phariſaicum, juxta illud *Matth. 15. Sinite illos, &c.* niſi tamen ex dilatione, fructus ſperaretur. Faciliùs verò ac ſæpius talia bona differenda, vel etiam omittenda ſunt, ob ſcandalum puſillorum: v. g. ingreſſus religionis debet differri ob ſcandalum parentis, ſi conſenſus illius brevi ſperetur. *Laym. l. c.*

Reſp. 5. Ad vitandum grave ſcandalum puſillorum, quædam præcepta impleri non debent; niſi tamen omiſſio eſſet magis damnoſa omittenti, vid *Laym. l. 2. t. 3. c. 13.* Ratio hujus eſt: quia tunc concurrente duplici præcepto, ſcilicet naturali de cavendo ſcandalo, & poſitivo, maius, & fortius eſt naturale. *Ex dictis reſolvuntur Caſus.*

1 Prælati Eccleſiaſtici non tenentur, (imò nec poſſunt) ea, quæ ab bona Eccleſiæ conſervanda, ſunt neceſſaria, v. g lites, &c. omittere ad vitanda ſcandala Phariſaica, imò etiam puſillorum: etſi his priùs reddi debeat ratio rectitudinis. *Dian. p. 5. t. 7. R. 24* ex *D. Thom. &c.*

2 Si fœmina utatur veſte virili, vel contra, tantùm ex levitate, ſine prava intentione, aut periculo ſcandali, & libidinis, veniale tantùm erit, aliàs mortale, nullum verò, ſi ex neceſſitate. *Dian. p. 5. t. 7. R, 32.* ex *D. Thom. Sylv. &c.*

3 Peccatum, ex quo Confeſſarium in confeſſione (ex infirmitate tamen] graviter ſcandalizandum noſti, debes reticere. *Laym. l. c,* ex *Nav. &c.*

Uxor

4 Uxor ſemel vel iterum debet omittere jejunium , e quo maritus graviter offendetur, & orietur diſcordia. *Ibid.*

5 Si ituro te ad ſacrum die feſto, excitanda ſit gravis ri xa, vel cædes, non teneris ire. *Ibid.*

6 Superior peccata ſubditi ſæpè poteſt diſſimulare , ad vitandas turbas, & maiora mala, quæ alioqui teneretur pu nire.

7 Mulier, quæ ſcit in ſe, vel in ſui aſpectu aliquem in particulari ſcandalizandum, mortaliter peccat, ſi data ope ra ei ſe conſpiciendam offerat: ideòque poteſt, & debet, non tantũ publico, ſed etiã ſacro abſtinere die feſto, ſemel aut ite rum ad peccatum illud evitandum, Dixi *aliquem in particulari* quia ob timorem ſcandali alicujus ex communitate in gene re, vel etiam plurium, abſtinere nimis eſſet difficile, & ple num ſcrupulis. Dixi 2, *ſemel aut iterum*: quia ſæpè, nimi eſſet grave., & durum, *Bon. Sanch. Laym. l. c. n.* 10. *& alij*, vide *Dian. p.* 5. *t.* 7. *R.* 21. *&* 22. ubi in contrarium citat aliquot Au thores negantes obligationem præmittendi rem præceptam ad evitandum aliorum ſcandalum.

8 Mulier quæ ex ornatu, etiam conveniente ſuo ſtatui probabiliter prævidet aliquem in particulari lapſurum mor taliter, tenetur ad breve tempus eum dimittere, aut talis cõſ pectum fugere. Dixi *ad breve tempus*: quia ad longum, nimis illi grave foret, vide *Dian. l. c.*

9 Si verò idem timeretur in particulari ex ornatu ſuperfluo, vano, & inconvenienti (quem aſſumere vanitatis, & placendi cauſa, ut videãtur pulchræ, & procum facilius inveniant, ſeclusis alijs non niſi veniale eſt,) teneretur eum omninò dimittere, etiam ſub mortali: quia nullum habet jus ad illum ornatum: & ex altera parte tenetur vitare peccatum alterius, quando cõmodè poteſt, vide *Sylv. V. ornatus*. Alij tamen, ut *Caj. & Navar. c.* 23. videntur docere, eam tantùm teneri ſub veniali, (ſed minus probabiliter, quando in particulari lapſus prævidetur, & brevi tempore abſtinendum eſt, qui etiam cum *Azor. Leſſ. & Bon*, excuſant à mortali eas, quæ ex conſuetudine loci, media ubera detegunt, fuco, pigmentis, alienis crinibus utuntur: dummodo non aliorum laſciviam, ſed tantùm maiorem pulchritudinis ornatum intendant, abſque alio fine mortali, aut lege particulari id ſub mortali prohibente. Addunt tamen fore grave, & mortale peccatum, hujuſcemodi morem detegendi pectus, vel leviter tantùm te

gendi,

gendi, ubi non eſt, introducere *Navar. n.* 19. *Leſſ.* 112. *Laym. l. c. &c.* vide *Bon. de matr. q.* 4 *p.* 9. *n.* 17.

10 Si mulier non in particulari, ſed in genere tantum aliquos in ſe ſcandalizandos putet, modò eorum laſciviam non intendat, nec ei placeat, (licet ei placeat, quod laudetur ut formoſa) non videtur teneri abſtinere ab illo ornatu, etiam ſuperfluo, ſub mortali; v. g. fucando faciem, imò etiam denudando ex communi conſuetudine pectus: niſi tamen denudatio, vel ornatus eſſet valdè turpis per ſe, ac directè ad libidinem provocans. Ratio eſt, tum quia eſt ſcandalum potiùs acceptum, quam datum; & ornatus ille, ac pulchritudo remotè tantùm ad peccatum provocat, ut docent *Laym & Bon.* tum quia nimis grave eſſet iſti ſexui, præſertim ſi maritum quærant, perpetuo ſic abſtinere; cùm illa occaſio ſit univerſalis, & perpetua, nec formoſiores unquam licitè irent foras, cum pulchritudo naturalis plus noceat, quã artificialis. Plura de hac re, vide apud *Dian. tom.* 1. *miſc. Reſp.* 30. *Baldel lib.* 3. *d.* 5. *num.* 13. Interim fœminam nudum pectus gerentem non mala intentione, etſi quidam excuſent à mortali, ego tamen; inquit *Sâ* difficile abſolverem. Et certum eſt, quòd confeſſario incumbat hujuſmodi ornatum diſſuadere, & deterrere ab eo, vide *Sá V. ornatus, &c. ll. cc.*

11 Peccant etiam graviter, qui componunt, deſcribunt, repreſentant, vel pingunt turpia, & ad libidinem provocantia. *Bon. Sanch. & Fill.*

Reſp. 6. Poteſt aliquando permitti proximi ruina quando is paratus eſt ad malum, & alter non intendit ut peccet, ſed tantùm non auferendo occaſionem, permittit unum peccatum, ne fiant plura, ita ut permiſſio ſit impeditiva maioris mali. *Vnde reſolves.*

1 Hero licet non auferre occaſionem furandi filijs, aut famulis, cum eos nihilominus ad furandũ propenſos, & paratos novit, ut ſic deprehenſi puniantur, & reſipiſcant: tunc enim rationabiliter permittit furtum unum, ut evitentur plura. *Sanch. Laym. Bon.*

2 Probabile eſt, non licere talia ultro ponere; aut ea ijs objicere: quia poſitivè concurreret ad peccatum; & non tam auferret occaſionem, quam poneret *Sá V. peccatum*, & *Sanch.* qui ex eadem cauſa docet non licere marito dare uxori anſam adulterandi, vel adultero, ut tentet uxorem.

Interim

Interim probabiliter contrarium docet *Laym. l. 2. tr. 3. c. 13.* Quod confirmari poteſt exemplo Judith, quæ vix aliter videtur feciſſe.cap.9. Cũ enim ſciret permiſſionẽ libidinis in Holoferne fore impeditivam malorum, poſuit ei occaſionem, nempe ornatum ſuum, alioqui licitum, & tamen communiter cenſetur in hoc non peccaſſe, vide *Bon.d.2 q. 4. p. 2. Palaum hic.*

ARTICULUS III.

An liceat alterius peccato materialiter cooperari?

Reſp. Cooperari tantùm materialiter, ſubminiſtrando tantùm materiam, & facultatem peccandi vel exhibendo objectum, licet; ſi ſequentes conditiones adſint. I. Si tuum opus, vel cooperatio ſit ſecundùm ſe bona; vel ſaltem indifferens. II. Si bona intentione, & rationabili ex cauſa fiat, & non, ut juves alterum peccare. III. Si alterius peccatum impedire nequeas, aut ſaltem non tenearis propter cauſam rationabilem. Circa quam notant *Sanch. & Laym.* etſi ejus gravitas certa regula definiri nequeat, ſed prudentis judicio metienda ſit; tanto tamen graviorem requiri. 1. Quantò graviùs eſt peccatũ, cujus occaſio datur. 2. quanto probabilius eſt, te non cooperante alterum non peccaturum; aut quanto certior eſt affectus peccati, 3. Quantò propinquius tua cooperatio peccatum attingit. 4. Quantò minùs juris habes ad tale opus. 5, Denique quanto magis peccatũ cũ juſtitia pugnat, idque propter dampnũ tertij *Laym.l, 2. t. 3. c. 13. Unde reſolves hos Caſus.*

1 Hoc modo licitè materialiter cooperatur ſponſa contrahens cum ſponſo, quem ſcit Sacramentum accipere in peccato mortali. Sciens verò eum habere votum caſtitatis, peccat contrahendo cum ipſo, quia ad contractum illicitum concurrit. *Laym. l. c.* ex *Sanch. l. 7 de matr. d. 11. n. 11.*

2 Licitè quoque poſt matrimonium contractum materialiter cooperatur conjux, ſi conjugi adſtricto voto caſtitatis reddat debitum; imò ad id tenetur ex juſtitia, ſi eum exigentem non poſſit à propoſito avocare *Ibid.*

3 Similiter Parochus Euchariſtiam licitè poteſt, & debet adminiſtrare peccatori, & excommunicato, & hæretico occulto, ſi petat publicè: imó confeſſarius præbere debet petenti etiam privatim, ſi ex ſola confeſſione ejus peccatum novit. *Ibid.*

4 Excuſantur à peccato famuli, ſi ratione ſui famulatus præſtent quædam obſequia, quæ ſine gravi ſuo incõmodo negare

Digitized by Google

negare non poſſint; ut v.g. veſtiant dominū, ſternant equum, comitentur ad lupanar, meretrici deferant munera, eidem venienti aperiant oſtium: quia hæc tantùm remotè ſe ad peccatum habent, & ſine ijs peccatum fieret. Unde tamen non ſequitur, alteri cuivis licere ea præſtare. *Bonac. p. 11. nu. 26. Azor. t. 2. l. 12 c ult. q. 8. Lay. l. 2. t. 3. c. 13. Sāc. l. 1. mor. c. 7. n. 21.*

5 Ad ea opera, quæ propinquius ſe ad peccatum habent, aut juvant, v. g. ſubjicere humeros, admovere ſcalas hero per feneſtram aſcendenti ad concubinam, deferre litteras amatorias ad meretricem, comitari ad duellum, &c non ſufficit communis ratio famulatus, ſed exigunt maiorem neceſſitatem, & cauſam, ut licitè fiant; v. g. periculum gravis, aut ſaltem notabilis damni, ſi detrectent. *Ibid.*

6 Ob ſimile periculum excuſantur ut plurimùm caupones, & propolæ in locis, ubi Catholici vivunt mixti hæreticis, qui miniſtrant, aut vendunt carnes die jejunij comeſſuris: item vinum ebrioſis, dum poſtulant, etſi ſciant eos à peccato non excuſari: quia plerumque peccatum æquè fieret: ſubminiſtrantibus alijs, & ipſi damnum notabile paterentur, dum paulatim nemo ad eos veniret *Sanch. lib. 1. cap. 7 Bonac. &c.* Quòd ſi tamen hæ rationes non adeſſent, non excuſarentur. Undè non licet ea patrifamilias (uti nec cœnam die jejunij) miniſtrare ſuæ familiæ; neque cauponi illi præter quē non ſunt alij: niſi tamen alia gravior cauſa cogeret. *Ibid.*

7 Ea quæ ad peccatum proximè concurrunt, vel inducūt, vel cum juſtitia pugnant, etſi ex genere ſuo ſint indifferentia, v. g. hero alterum occiſuro gladium dare, oſtendere illum qui ad necem quæritur, compulſare campanam (ſine ſcandalo tamen) ad concionem hæreticam, meretricem etſi cōductam, ac paratam, è domo evocare, & ad herum deducere, furi ſcalam applicare, gerenti injuſtum bellum dare mutuas pecunias, pagum hæretico domino vendere, graviſſimam cauſam requirunt, hoc eſt, metum tanti mali, quòd ſecundùm leges charitatis nemo teneatur ſubire ad evitandū malum alterius, v. g. ſi aliàs occidendus eſſet *Laym. c. 13. n. 4.*

8 In Civitatibus in quibus id vitandi maioris mali cauſa permiſſum eſt, licet domum locare uſurario, (excipitur tamen jus alienigenarum) & meretricibus: maximè ſi alij conductores deſint: niſi tamē meretrices graviter nocerent vicinis honeſtis, vel ob ſitum anſam maiorem darent peccatis. *Sanch. 1. mor. c. 7. Bon. l. c.*

9 Excuſantur à mortali; imò etiam veniali, ſi cauſa adſit, artifices, qui faciunt, aut vendunt res indifferentes, quibus quis bene poteſt uti, licèt plurimi abutantur, v. g. aleas, fucos, gladios. Ratio eſt, quia remotè tantùm ordinantur ad peccatum, & ſimpliciter impediri non poſſunt. Quod ſi tamen abuſus eſſet contra juſtitiam, non liceret; v. g ſi occiſuro dares gladium ob magnum pretium, quod offert. Itē, ſi quis ſciat hunc innocentem non pervertendum, niſi per has ſuas merces: quia modicum lucrum certæ ſaluti alterius eſt poſtponendum. *Sanch l. c.*

10 Excuſantur etiam, qui ob juſtam cauſam vendunt agnum Judæo, vel infideli uſuro ad ſacrificium. Item qui Judæorum Synagogas, hæreticorum templa, legitimo Magiſtratu permittente ædificant, vel reſtaurant; præſertim ſi fieret æquè ſine ipſis. *Navar. l. 5. conſ. 1. de Iudæis. Laym. l. 3. t. 3. cap. 13. n. 4.* Venena autem vendere, niſi ijs qui benè uſuri putantur, v. g. ad confectionem colorum vel medicinam, non licet, vide *Sanch. 1. mor. c. 7.* Unde venditio veneni, quod non ſervit niſi ad hominis occiſionem, ſimpliciter eſt mala.

11 Chriſtiani captivi, ex gravi metu, in triremibus Turcarum, vel hæreticorum, licitè remigant contra Catholicos; ſarcinas, machinas, arma ad bellum neceſſaria convehunt, propugnacula ædificant, &c. Ita probabiliter *Leſſ. Sanch. Suar. Laym. l. 2. t. 3. c. 13.* contra *Tol. & alios*, qui docent peccare mortaliter. Quod ſi tamen eo loco res eſſet, ut hæc negantes magno periculo claſſem Chriſtianam eriperent, vel victoriam conferrent, tenerentur tantum bonum vitæ ſuæ anteferre. *Suar. Leſſ. Sanch. l. c.*

12 Incolæ Urbis vel Provinciæ, quam Tyrannus occupavit, licitè manent inter iniquos poſſeſſores eoſque cogente imperio, juvant excubijs, foſſione, contributione; idque ex legitimi Principis præſumpto conſenſu: ex quo etiam talia obſequia licitè promittunt cum juramento, ad maiora mala ſua, & legitimi Principis declinanda. *Laym. l. c n. 5.*

13 Nautæ, & aurigæ Catholici in Hollandia, etiam ſine gravi metu, ſi abſit prava intentio, licitè vehunt annonam ad caſtra hæreticorum, ſi adſint alij, qui illis ceſſantibus facerent: quia niſi id faciant, excludentur omni lucro tanquam oſores boni publici, vide *Leſſ. l. 2. c. 19. Sanch. l. 1. c. 7. Fill. t. 22. cap. 5.*

LI-

LIBER III.

De Præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

TRACTATUS PRIMUS.

De Primo Præcepto Decalogi.

HUjus præcepti, prout eſt affirmativū materia propria ſunt actus virtutis Religionis. Eſt autem hæc virtus moralis, qua interior, & exterior cultus Deo debitus exhibetur. Actus ejus internus eſt animi ſubmiſſio, qua infinitam Dei excellentiam veneramur. Externus eſt, quo internum teſtamur, ut oratio, ſacrificium, &c. de quibus, vide *Schol.* 1. 2. & 3. *parte.* Prout verò eſt negativum, prohibet vitia Religioni oppoſita: quæ quia opponuntur virtuti inter morales præcipuæ, ſunt peccata, poſt ea quæ contra virtutes Theologicas committuntur, graviſſima, & ex genere ſuo mortalia. Sunt autem duplicia: alia quæ opponuntur per exceſſum, ut Superſtitio cum ſuis ſpeciebus: alia per defectum, ut Irreligioſitas cum ſuis.

CAPUT I.

De ſuperſtitione, & ſpeciebus ejus,

DUBIUM I.

Quid ſit, & quotuplex?

REſp. 1. Superſtitio, eſt falſa religio, ſeu cultus vitioſus veri vel falſi Numinis. *Leſſ.* Et convenit cum definitione communi ex *S. Thom.* qua dicit, eſſe vitium, quod

Religioni opponitur ſecundùm exceſſum. Dicit *per exceſſum* : non quod Deus nimium coli poſſit, aut maiore honore quàm dignus ſit; ſed id intelligitur ſecundùm circunſtantias; eò quòd exhibeat cultum, vel quem non debet, vel eo modo quo non debet, vel illi cui non debet.

Reſp. 2. Superſtitio eſt duplex: alia cultus indebiti, ſive incongrui, quo verus Deus, ſed modo indebito colitur, tribuendo ei cultum falſum, & pernicioſum, vel ſuperfluum, qui nimirum ſit contra, vel præter Eccleſiæ conſuetudinem, ac præſcriptum. Alia eſt ratione rei cultæ; cum ſcilicet cultus Deo debitus, falſo Deo, vel creaturæ defertur. Et hæc ſubdividitur in Idolatriam, Divinationem, & vanam obſervantiã; ad quam Magia vel revocatur, vel potiùs quartam ſpeciem conſtituit. *Laym.l.4.t.10.c.1.*ex *S.Thom,q.92.a.2. Ex quibus reſolves.*

1 Superſtitionem cultus falſi committit. 1. Qui Deo nunc offert cultũ per ceremonias veteris legis, v.g. circunciſionẽ: immolationem agni, &c. quia ſignificant Chriſtum adhuc venturum, & nondũ veniſſe. 2. Laicus, qui Deum colit tanquam publicus Miniſter Eccleſiæ, v.g. ſacrificando, abſolvendo, Quod ſemper eſſe mortale docet *Suar.de rel.l.2 de ſuperſtit.c.2.* 3. Is qui ſua auctoritate proponit aliqua facienda, tanquam ordinata ab Eccleſia, ad Dei cultum, 4. Qui falſas reliquias proponit, vel miraculum factum eſſe per aliquam imaginem, vel ſe habuiſſe has, vel illas revelationes fingit, ſive ad faciendum lucrum, ſive ad devotionem augendam. 5. Qui ut populum moveat, fingit miraculum aliquod, vel hiſtoriam reperiri in Scriptura Sacra, &c. Et hæc ſuperſtitio, etſi ſit ex genere ſuo mortalis, quia primæ veritati injuriã irrogat, & religionem fundat in mendacijs: ſæpè tamen excuſatur ignorantia, vel ſimplicitate. *Leſſ.l.2.c.4. Sanch. 2. mor, c.37. Navar.c.12 Laym.l.c. Bon,d 3,q.5 p.1.*

2 Superſtitio cultus ſuperflui, eſt v.g. 1. Ceremonia audiendi Miſſam ante ortum ſolis cum certo numero, ſitu, ordine cereorum, vel Sacerdotis, qui dicatur Joannes: vel qui habeat ſtaturam Chriſti, &c. quia hic cultus eſt ex ſeipſo inanis, & ad ſpiritum excitandum inutilis. 2. Jejunare die Dominico, cùm non jejunas alijs diebus. Item in Miſſa contra rubricam plures formare cruces, pluries dicere *Alleluia*; dicere *Gloria*, vel *Credo* contra rubricas, aliaſque ceremonias demere, vel addere (etſi fiant ex devotione, hæc enim corri-

genda

genda eſt,] quia ſunt præter Eccleſiæ conſuetudinem. Hæc tamen, & ſimilia bona intentione facta, venialia tantũ ſunt ordinariè, ut docet *Tol.Leſſ.l.c.d.1.Navarr.* & *Laym.* quia eſt materia levis: & actio ex ſe non mala, & multa excuſat ſimplicitas; Quòd ſi tamen ex ſe mala eſſet, ut ſi rem furtivam offeras, turpia verba in templo canas, ore,vel organo, notabiliter laſcivam, vel ad impuritatem provocantem vocem edas, eſt ſuperſtitio verè mortalis,ut *Laym.l.c. ex comm.*

DUBIUM II.

De Divinatione.

Quid, & quotuplex ſit divinatio?

Reſp.1.Divinatio eſt, cùm quis opem Dæmonis tacitè,vel expreſſè invocat, ut noſcat res contingentes, & liberè futuras, aliterve occultas, & naturaliter incognoſcibiles. Quæ ſi ſint tales,quas ſolus Deus ſcire poteſt, involuitur tacita Idolatria: quòd Dæmoni tribuatur cultus Divinus: ſi verò ſint tales, quas Dæmon naturaliter ſcire poteſt, [nam ex ſignis, aliiſque modis, occultiſſima quæque cognoſcere poteſt, etiã plurimas hominum cogitationes, & res futuras, ut vid.*Delr.l.4.c.2.q.2.Sanch.2.mor.cap.*28.) nihilominus illicita eſt, eò quód cõmercium habeatur cum Dei jurato hoſte: quod importat quandam proditionem, & Apoſtaſiam à Deo,ac forté etiam, ut vult *Suar.*contra *Valent.* ſuperſtitionem,vid.*Laym.c.3.Bon.p.3.S.Th* 2 2.*q.5.art.1.*

Reſp. 2. Divinatio eſt duplex: una,in qua eſt invocatio,vel pactum expreſſum cum Dæmone: & generali nomine dicitur Nectomantia: ut cùm Dæmon occulta docet per pythones, arreptitios, præſtigias, per perſonas mortuorum, vel vivorum apparentium, aliave ſigna in aere, aqua, igne, ſpeculis. Alia eſt, in qua tantùm eſt invocatio,vel pactum tacitum, ſeu interpretativum, ut cum ex lineamentis corporis, vocibus, garritu avium, & ſimilibus, quibus ſe Dæmon immiſcere ſolet, quæritur cognitio; ad quam ea ſunt improportionata. *D.Th.q* 95.Cùm verò utriuſque ſpeciei variæ rurſus ſint ſpecies, eas hic omitto: quòd ſecundùm ſententiam cõmuniorem, in genere moris non differant, nec ſpecialem habeant malitiam, ideóque in confeſſione non ſit opus explicare,an v.g.facta ſit divinatio ex ſpeculis,aere mortuo,&c. Exprimendũ tamẽ neceſſario eſt,utrũ invocatio ſive

Digitized by Google

pactio expreſſa, an tacita intervenerit; quia ſive hæ moraliter inter ſe ſpecie differant, ſive non, notabiliter tamen mutant judicium Confeſſarij, vid. *Laym l. c. Sanch l. c. Leſſ. l. c. d. 5. Delr. l. 4. diſp. 4. c. 2. Bon q. 5. p. 4.*

Reſp. 3. Divinatio quæ fit per pactũ expreſſum, & qua Dæmon expreſſè invocatur, excuſari non poteſt à mortali, eam veró quæ fit per pactum tantùm implicitum, aliquando excuſari à mortali quidam aſſerunt; videlicet tunc, cùm vel intercedit ſimplicitas, & ignorantia non craſſa, nec affectata, vel fides certa non adhibetur, ſed tantùm timor quidam, aut ſuſpicio concipitur eventus futuri. *Laym. l. 4 tr. 10, c. 3 Sanch. Leſſ Suar. Cajet. Bald, t. 2. l, 4, d, 4. n. 22. & eò* quòd tunc ſuperſtitioſa verè non ſit, cùm intentione non ſit tal s, vid. *Suar. Leſſ. Sanch. Laym. Cajet. Navar. Sayr, Valent. & Tanner. d. 5. de rel, q 7. du. 1. n. 21 & dub. 2. n. 25. Ex dictis reſolvuntur ſequentes Caſus.*

1. Expreſſè cenſetur invocare, ſeu conuenire, & pactum facere cum Dæmone, qui vel verbis Dæmonem invocat, vel ſaltem facto aliquid uſurpat, per quod ſcit, aut putat Dæmonem cooperari.

2. Is verò tacitè paciſcitur, qui vanis, & naturaliter improportionatis utitur ad aliquid cognoſcendum, vel efficiendum Neque requiritur, ut dæmon aliquando pactus ſit, ſe ad talis vani medij adhibitionem concurſurũ, eo enim ipſo, quo quis vanitatibus ijs utitur, dæmon ſe immiſcet; licèt præter intentionem utentis ſit eũ invocare, ut docent. *Suar. Leſſ & Sanch. ll. cc.*

3. Non excuſatur à peccato, qui utendo talibus rebus, de quibus cõſtat eſſe naturaliter improportionatas, proteſtatur ſe nullum cum Dæmone cõmercium intendere: quia reipſa facit contra ſuam proteſtationem. Cùm enim nec Deus, nec Angeli boni talibus ſe miſceant, dæmon implicitè ijs invocatur, uti præter citatos docent *Laym. & Bon. ll. cc.*

4. Neque is excuſatur, qui talia media utilia credit propter experientias, quia has dæmon procurat, ut homines paulatim illaqueet, & ad ſimilia uſurpanda inducat, vide *Sanch. 2. mor. c. 38.*

5. Si quis ab aſtris, ſomnijs, ſimilibuſve ita dependeat, ut omnes penè actiones ſuas, & ad vitam, juxta ea regulare velit, eum mortaliter peccare docent *Leſſ. Suar Sanch l. c.*

6. Ex talium obſervatione ſemel atquè iterum aliquid omittere, ad quod alioqui ſub mortali non teneris, veniale tantùm

tantùm eſſe cenſet *Cajet* & *Armilla V. Somnium*, uti, & ſubinde timere leviter ne ita ſit, aut eveniat quod portendunt, ut notat *Suar. ſup. l. c.*

7 Communiter, & ut plurimùm, in ſimilibus in quibus tacitum tantùm eſt pactum, venialiter tantùm peccari, docent conſequenter Doctores ſupra citati, & mox citandi: quia communiter ferè aliquid iſtorū intervenit, quæ á mortali excuſare dicunt, ut v.g. quòd fides integra non adhibeatur. *Sanch. l. c. n. 23. Cajet. in ſumma, Armil.* &c Rectè tamen notat *Delrio*, eſſe ſemper rem valdè periculoſam, juxta illa ſuas actiones dirigere, etiam non credendo, vide *Sanch. loc. cit.*

8 Licita eſt 1. Phyſiognomia, quæ ex vultu, diſpoſitione, & habitudine corporis, & membrorum. 2. Chiromantia, ſi ex lineis, & partibus manuum, conſideret temperiem corporis, imò etiam animi propenſiones, & affectus probabiliter conjectet. 3. Item divinatio, quæ ex ſomnijs conjectat hominis complexionem, & hinc affectiones animi diurnas. 4. Item illa, quæ ex avium, piſcium, aliorumve animalium voce, motu, alijſve actionibus, naturales aliqui effectus pronuntiantur futuri ut plurimùm, v.g. ſerenitas pluvia, &c. 5. Aſtrologia naturalis, quæ effectus corporeos, & naturales, ut ventos, eclipſin, fertilitatem, ſalubritatem, morbos, & ſimilia prædicit, quæ ad medicinam, vel agriculturam conducunt: imò etiam cùm ex puncto nativitas, ſive horoſcopo probabiliter prædicit complexionem corporis, & affectiones animi. Quia hæ divinationes omnes naturales ſunt, & medijs proportionatis utuntur. *Leſſ. l. 2. c. 43. d. 7.*

9 Illicitæ verò ſunt omnes prædictæ divinationes, ſi ex ijs aliquid noſci, aut prænunciari intendatur circa ea, ad quæ proportionata non ſunt, ut circa effectus contingentes, & liberos: aut quæ à Deo pendent, ut circa ſtatum animæ, dona gratiæ, divitias, honores, fortunam, nuptias, ſtatum vitæ, & ſimilia, quorum electio voluntaria eſt, & à libera hominum voluntate pendet: itemque de rebus occultis, ut furto, theſauro abſcondito, vid. *Leſſ. l. c. Bon. d. 3 q. 5. p. 3. num. 11 Suar. Sanch. l. c. Bon n. 11.*

10 Peccant qui Ægyptios de fortuna conſulunt, & quidem ſi fiat cum firma fide vel ſcandalo, &c. mortaliter: ſi verò cauſa curioſitatis, vel riſus, ut fit cõmuniter, venialiter tantum. *Fill. & Sanch.*

Digitized by Google

11 Superſtitioſa eſt divinatio, quæ fit per ſortes divinatorias, ad futurum, vel occultum aliquid cognoſcendũ, quaſi ſortibus vis aliqua divina inſit, ut ſi quis v.g. ex taxillorum projectione, & diſpoſitione divinet, quis ſit obtenturus victoriam, beneficium, &c. Idem ferè eſt de ſortibus conſultorijs, quibus inquiritur, quid in hac, vel illa re ſit agendum. Dixi *fere*: quia aliquando hæ licitæ ſunt quando cauſæ neceſſitas, & honeſtas exigit, aptiorque modus dubium vincendi non apparet: dummodò fiant præmiſſa oratione, cum debita reverentia; & indicium non expectetur niſi à ſolo Deo: ut v.g. ſi quis hærens in bivio aliter quoad viam ſe determinare non poſſit; vel ſi divino inſtinctu, aut juſſu fiant, ut 1. *Reg*. 10. in electione Saulis contigit, *Fill. Sanch. Bon. l.c.*

12 Sortes diviſoriæ ſine ſuperſtitione, & plerumque licitè fieri poſſunt, ſive ad honeſtum ludum, ſive ad hæreditatis diviſionem, ſive ad litis compoſitionem; dummodo litigantes, qui æquale jus habent, conſentiāt: quia nihil aliud continent, quàm contractum inter eos qui ad aliquam rem jus habent, ut illius ſit, cui ſors obtigerit. Sic etiam ſi plures mortem meriti ſint, nec expediat omnes puniri, ſorte definiri poteſt, quis ex ijs ſit occidendus. Dixi *plerumque*: tum quia in electionibus Eccleſiaſticis ſunt illicitæ, ut *Laym. l.* 3. *t.* 4. & *Bon.* tum quia officia ſæcularia, non ſorte, ſed ſecundùm perſonarum aptitudinem ſunt dividenda, etſi inter plures æquè aptos, & dignos ſorte agi poſſit, vid. *Leſſ. c.* 43.

13 Poteſt excuſari à Superſtitione, qui modo illicito futura ſe velle divinare oſtendit joci cauſa. Ratio eſt, quia non eſt actus ſuperſtitioſus, nec affectatio cognitionis Deo propriæ, ſed tantùm vanitas aliqua. *Suar. Sanch. Regin. l.* 17. *num.* 170.

DUBIUM III.

Quid, & quotuplex ſit Idolatria?

Reſp. 1. Ea eſt: quando tribuitur honor creaturæ ſicut Deo *D. Th. q.* 94. *art.* 1. Id verò fit, ut docet *Leſſ. l.* 2. *c.* 43. non tantũ ſacrificio, ſed etiam quovis ſigno honoris, quo quis creaturæ tanquam Deo ſe ſubmittere intendit, v.g. genuflexione, ſuffitu, detectione capitis ad ſtatuam Jovis.

Reſp. 2. Idolatria eſt duplex: alia materialis ſive ſimulata, ut cùm quis ſine interno affectu, ex metu mortis, cultum Idolo

Idolo exhibet. Alia formalis, ac propria: eaque vel perfecta, ut cùm quis adorat Idolum, quod ex infidelitate putat eſſe Deum; vel imperfecta, cùm quis vel ex odio Dei, vel ex affectu aliquid à Dæmone, aliave creatura obtinendi, ipſi quaſi Deo cultum defert. *Laym l.c.* ex *S. Aug* & *S.Thom.* *Vnde reſolves.*

1 Idolatria aliquando conjungitur cum infidelitate, vel hæreſi, cùm ſcilicet creatura adorata in intellectu habetur pro Deo; aliquando non.

2 Idolatria etiam materialis, & ficta, eſt grave, & mortale peccatum: quia eſt ſaltem mendacium pernicioſum, & contra religionem: ſæpè etiam contra confeſſionem fidei externam. *Sanch.l* 1.*c.*37.*n.*21.*Azor.*1.*p.l.*9.*c.*11.

3 Idolatria imperfecta, ob malitiam voluntatis, eſt peccatum gravius, quàm perfecta, vid. *Laym. l.* 4. *t*, 10. *cap.*2. *Sanch, l.c.*

DUBIUM IV.

Quid, & quotuplex ſit Vana obſervantia; & unde colligatur?

Reſp. 1. Ea eſt ſuperſtitio, qua medio aliquo improportionato, & à Deo non inſtituto, procuratur, aliquis effectus, v.g. ſanitas, ſcientia, &c. *S.Thom.*2.2.*q.*69.*a.*1.*Bonac.* & *alij.* Differt autem à divinatione, quòd hæc tantùm ordinetur ad occultorum cognitionem; illa verò ad effectum externum. Convenit cum eadem, quòd utraque nitatur pacto dæmonis, eique tribuat perfectionem propriam Dei. Unde quæ de divinatione dicta ſunt, proportionabiliter huic accōmodari debent.

Reſp. 2 Dividitur 1. ſicut divinatio, in eam, quæ ex pacto expreſſo cum dæmone, & in eam quæ ex implcito pacto procedit. 2. Dividitur cōmuniter in quatuor ſpecies. Prima, dicitur Ars notoria, quæ inſpectione certarum figurarum, vel certo aliquo jejunio, oratione, &c. utitur ad ſcientiam, repentè, ac ſine labore acquirendam, ut faciunt Anabaptiſtæ. Secunda dicitur Magia, (quod nomen alioqui generale eſt) quæ verſatur circa corpora variè immutanda, alioſque effectus miros. Tertia, eſt obſervatio eventuum, qua ex conſideratione alicujus eventus, conjicitur, quid ſit futurum; ut v.g. ſi ex eo, quod caſu occurrat vulpes, canis, aut cadaver, certa imminere credat, & inde actiones ſuas moderetur, Quarta, dicitur obſervatio ſanitatum; cùm adhibentur quædam

quædam ſigna, orationes, certus numerus crucũ; ſacra verba, &c. velut neceſſaria, & efficacia, & ad pellendos morbos. Idem eſt de geſtatione vel quarũ cũ vana circunſtantia, v.g in tali capſa, tot diebus. cũ tali herba, &c, *Sanch.c.40.n.11.Fill.t.14.c.6.n.157.*

Reſp.3. Vana obſervantia, ſicut divinatio, eſt peccatum mortale ex genere ſuo. Ratio eſt, tum quia tribuit honorem divinũ creaturæ, expectando ab ea, quod à ſolo Deo expectari debet: tũ quia nititur pacto cũ dæmone *Leſſ.Bon.q.5.p.4.& alij.* Nec poteſt excuſari à mortali ex parvitate materiæ: quia ſimpliciter, & in omni materia uſurpatur cognitio, aut virtus Dei propria. Aliundè tamen fieri poſſe, ut non ſit mortale, docent *Auct.ſupra citt.dub 2.reſp.3.* 1. Ratione ignorantiæ; ſi pactũ ſit implicitũ tantùm. 2. Si non adhibeatur fides, licet timeatur ita eſſe, vel futurum. Vide *dicta de divinatione dub.2 reſp.3.caſu 7.& Leſſ.dub.8.n,53.& 66.*

Reſp.4. Vana obſervantia cognoſci poteſt. 1. Ex inſufficientia cauſæ adhibitæ ad effectũ; ſi nimirũ nec habeat naturalem virtutem, nec de ſupernaturali legitimè conſtet. 2. Ex adjunctione falſæ, vel vanæ circunſtantiæ, ut v. g. ſi flagellatio fieri debeat certa hora, numero, manu, flagro ſerico; ſi nomina adhibeantur ignota, vel characteres peregrini, verba falſa, vel apocrypha. v.g. Chriſtũ habuiſſe febres, vel paſmũ, &c. Item ſi ponatur vis in modo ſcribendi, v.g. Evãgeliũ S Joannis à Virgine, oriente Sole, &c. 3. Si effectus ſtatim evaneſcat, &c. *Delr.l.2.q.5.Sãch.c.40.n.43.* *Ex dictis reſolves.*

1. Superſtitioſum eſt. 1. Sumere aliquam potionem vel bolũ, vel quidvis aliud uſurpare, ad ſcientiã aliquam ſubitò acquirendã. 2. Geſtare amuleta, ligaturas, & involucra falſis characteribus conſignata contra vulnera, vel ſubitam mortem, ne poſſint lædi; vel ne ſanguinis effluat, vel ad conciliandã inviſibilitatem, impenetrabilitatem, amorem, fortunã, nocumenta, & maleficia. 3. Ex caſu fortuito conjicere de eventu, v.g. ſibi aliquid boni, vel mali eventurũ; ut ſi manè egrediens pedem offendat, ideóque domũ regrediatur, times aliquid infauſti. 4. Dies aliquos habere tanquã fauſtos, alios verò infauſtos, ideóque negotiũ omittere, v. g. die Veneris nolle ungues præſcindere. 5. Fœminarũ carminatricũ benedictiones, & preces ad morbũ depellendũ adhibere. 6. Projicere ſtatuã alicujus ſancti in flumen, ut pluat. 7. Si putentur Miſſæ non prodeſſe defunctis, niſi legantur ſeptem, cum

ſeptem

ſeptem certi coloris candelis, & ſeptem eleemoſynis. 8. Si unguento armario quo gladius inungitur, abſens curetur. 9. Si certo feſto, v. g. S. Joannis, certæ adhibeantur orationes; vel Feſto S. Matthiæ hederæ folia aquis imponantur ut cognoſcatur cui debeant nubere. 10. Si quibuſdam precibus, imaginibus, aut characteribus, aut crucibus tribuatur certa, & infallibilis vis, v.g. evadendi ab hoſte, expellendi morbos, non moriendi ſine prævia confeſſione, non incidendi in infortunium, &c. Aliud tamen eſt, ea per orationes petere, ac ſperare. *Delr.* 3. *p.* 2 *q.* 4. *ſeſſ.* 7. *Fill. n.* 150. *Suar. c.* 15. *Leſſ. c.* 44. *d.* 3. *Sanch n.* 34. & 37.

2 Superſtitioſum non eſt. 1. Obſervare Lunam, aut tempora aptiora colligendis herbis (v.g. die S. Joannis Baptiſtæ) purgandis corporibus, cædendis arboribus, &c. 2. Verba Sacræ Scripturæ, vel reliquias geſtare ad Dei tantũ honorem, & ſine dictis vanitatibus. 3. Circa templum alicujus certi Sãcti ter jumentũ circumducere, die alicujus certi Sancti equis venam ſecare, &c. ſi ſcilicet hæc fiant, ut major devotio excitetur, & effectus Sanctorum meritis abſcribatur. Aliud tamen eſſet, ſi putarentur tales circunſtantiæ infallibiles, aut planè neceſſariæ, aut per ſe efficaces, vide *Navar. in man. c* 11, Addit *Laym. ex Cajet.* ſi homines rudes, bona fide, & ex devotione, al quem ritum ab Eccleſia non receptũ obſervent, aliquando in ſua ſimplicitate reliquendos, cùm difficulter abducantur ab eo, quod bona fide à ſuis majoribus acceperunt. 4. Nec damnandæ quædam devotiones, quas vocant Novendiales, (v.g. novem, vel ad exemplum S. Gregorij, triginta, vel alium certum numerum Sacrorum celebrare, cum certo numero, & magnitudine candelarum, & ſimilia) ſi fiant in memoriam alicujus myſterij, v. g. novem menſium, quibus Chriſtus fuit in utero, vel quinque vulnerum, &c. Eſſe tamen ſuperſtitioſum, credere eas preces non prodeſſe in majore vel minore *n.* 5. Multi excuſant etiã eos, qui ſanant morſus à rabido cane, quod putent illos ad hoc habere gratiam gratis datam: & ſic tenet *Navar. in man. c.* 11. v. d. *Sanch Laym. Bon. ll. cc.*

3 Non eſt illicitum uti virtute rei naturalis, quæ per ſuperſtitionem cognita eſt, modo ejus obſervatio aut operatio non pendeat ab ope dæmonis. Ratio eſt quia licet illa cognitio malè parta ſit peccatum tamen tranſijt: neque virtus naturalis ex eo quidquam mali contraxit, v. *Sanch.* 2. *mor. c ap.* 38. *Bon. q.* 5. *p.* 4. *Lay. l.* 4. *t.* 10. *c.* 4.

DU-

Digitized by Google

DUBIUM V.

Quid ſit maleficium, & quomodo poſſit tolli?

Reſp. 1. Maleficium, eſt vis nocendi alijs, ex pacto, & cooperatione dæmonis. Differt à Magia, quod hæc intendat facere mira; illud autem dirigatur ad nocendum. *Tol.l.4.cap.* 10. *Fill.t.*24 *c.*8.*q* 1.

Reſp 2. Maleficium aliud dicitur Amatorium ſeu philtrum, cujus uſus eſt ad carnalem amorem, vel odium excitandum, dæmone hominis phantaſiam commovente, nihil tamen agente in voluntatem. Unde patet ſi maleficio ſic infecti labentur, eos verè peccare, qui libertas non aufertur. Aliud dicitur *Veneficium*, quo alicui perſonæ, vel ejus bonis dãnum infertur. *Fill.l.c.n.*183. *Azor.t.*1.*l.*9.*c*,26.

Reſp. 3. Contra maleficia uti licet 1. Remedijs petitis ex medicina 2 Exorciſmis, & Sacramentis Eccleſiæ, peregrinationibus, invocationibus Sanctorum, &c. 3. Destructione ſignorum per quæ dæmon nocet, abſque alio tamen maleficio. *Navarr. & communiter alij.* 4. Si meleficus licito modo poteſt maleficium tollere, licet eum ad id accerſere, rogare, imó etiam pecunia inducere, vel verberibus, aut tormentis cogere, (non tamen interficere, ſi nolit) *Lugo, Dian.p.*8.*t.*7. *R.*53. idque etiamſi conſtet eum id facturum per novum maleficium, ſicuti ex cauſa licet ab uſurario petere mutuum ad uſuram. Ratio eſt; quia cùm habeam jus petendi quod ab illo rectè præſtari poteſt, & eſt indifferens, imputabitur illius malitiæ, ſi id male faciat. *Vide Sanch.l.*7.*de matr.d* 95. *num* 1. *Fill.n,*192.*Leſſ.l.*21.*c.*44.*d.*6. contra *Delrium,* 5. Licet etiam contrarium ſignum poſitivum apponere, ex ſe tamen honeſtum.: v. g. ſi dæmon eſſet pactus cum maleficio ſe tandiu nociturum, quandiu maleficiatus ſe cruce non ſignaret, aut lavare corpus (nam plerumque fit cum tali aliqua conditione v.g. ut tandiù duret; quandiu manet aliqua ligatura, aut res aliqua certo loco defoſſa) licebit illi ſe ſignare, lavare, &c *Suar. Leſſ.l.* 2.*c.*44.*n.*45. Ratio eſt, quia non eſt intentio poſitiva recuperandi ſanitatem eo medio, ſed tantùm tollendi ſignum, & diſſolvendi pactum cum dæmone. Unde ulteriùs patet, licere repercutere ſagam quæ te tetigit; ea enim repercuſſa ſolet noxa ceſſare, ut habet *Leſſ. loc. cit.* & *Sanch.l.*7.*de matr,d.*95 & 96. 6. Si maleficus non poteſt tollere maleficiũ, niſi per novum, non licet eum ad id induce-

re

re; quia id eſſet inducere ad peccatum, & actui intrinſecè malo cooperari. *Suar. Sanch. Leſſ.* &c *ll. cc.* 7, Si dubitetur an poſſit ſine maleficio novo tollere, an licet ab eo petere, ut habet *Laym l.* 4. *tr.* 10. *c.* 4, *n.* 5. ex *Sanch* & *Suar.* quia eſt periculũ peccandi. Facilius autem præſumi poteſt eum qui ſigna poſuit, poſſe ea ſine novo maleficio deſtruere, quàm eum qui non poſuit. Unde ſi hic ſuam operam offerat priùs erit examinandus de modo ſolvendi, vid, *Laym. hic Bon. d*, 3. *q*. 1. *p.* 5.

Quæres. Quomodo confeſſario agendum cum Divinatoribus, Magis, &c.

Reſp. 1. Examinandi ſunt, præterquam de varijs ſuperſtitionibus. 1. Quo fine tali ſuperſtitioni ſe addixerint, v. g. an ratione vehementis paſſionis, triſtitiæ, vindictæ, avaritiæ, aut ſanctitatis nomen conciliandi, quæ eſſet ſacrilega hypocriſis. 2. De Apoſtaſia, Idololatria, & hæreſi: abnegāt enim Chriſtum, & Deum: renunciant Sacramentis: habent Dæmonem pro Deo, vel ſancto; nec damnatum putant; aut miſerum, & conſequenter illius aſſeclas non eſſe damnandos. 3. De blaſphemijs in Deum, & Sanctos; de ſacrilegijs: abutuntur enim rebus ſacris, ut aqua benedicta, Euchariſtia, &c. 4. De luxuria, & commixtione cum Dæmone, &c. De damnis proximo illatis. *Suar. Sanch. Fill. Bon. loc. cit.*

Reſp. 2. Monendi ſunt, eos teneri. 1. Pactum expreſſum, ſi quod babent cum Dæmone, aut cõmercium abjurare, & diſſolvere. 2. Libros ſuos, ſchedas, ligaturas, aliaque inſtrumẽta artis comburere. 3. Comburere chirographum ſi habent: ſi verò ſolus Dæmon id habeat, non neceſſariò cogendus eſt ut reddat: quia pactum ſufficienter diſſolvitur per pœnitentiam. 4. Damna illata reſarcire: ad quod proindè etiam tenetur Fiſcus [ubi veneficorum bona confiſcantur] uti hæredes, ſi ad eos bona deveniant *Laym. l. c. Suar. tom.* 1. *de rel. l.* 2. *cap.* 17. *Sanch. l. c. c.* 40. *Fill.* &c.

Reſp. 3. A Parochis moneri, & à confeſſarijs examinari circa hoc præceptum potiſſimum debent. 1. Opiliones, qui varijs dediti eſſe ſolent obſervationibus, ut gregem ſuum à lupis, vel ſcabie, vel alijs incommodis tueantur. 2. Fabri ferrarij, qui circa equos ſanandos utuntur verbis, vel ex Pſalmis, vel ex oratione Dominica deſumptis. 3. Ruſtici, qui ad ſananda pecora inanibus, & ſuperſtitioſis obſervationibus utuntur, vel occurrunt ad peritos talium artium. 4. Vetulæ, quæ circa mulieres laborantes in partu, vel ex matrice, vanas,

&

Digitized by Google

& ſuperſtitioſas adhibent orationes. 5. Milites, qui deferunt ſecum ſacra nomina, vel orationes, ad certitudinem: quòd in bello, vel duello non ſint vulnerandi, nunquam aqua, igni, vel ſubita morte perituri.

CAP. II.

De Irreligioſitate, ejuſque ſpeciebus.

IRreligio, quæ religioni opponitur per defectum, vel tendit directè ad irreverentiam Dei, & eſt Tentatio Dei, aut perjurium; vel tantùm tendit ad irreverentiam rerum ſacrarum, & eſt Sacrilegium, aut Simonia. De Perjurio, in ſecundo præcepto: de reliquis hic.

DUBIUM I.

Quid ſi tentatio Dei.

Reſp. Tentatio Dei, eſt dictum, vel factum quo quis explorat num Deus ſit potens, ſapiens, miſericors, aut aliquam perfectionem habeat. *S. Thom. 2. 2. q. 92. a. 1. Sanch. &c.* Ea eſt duplex, ſcilicet vel formalis, quando quis expreſſè dubitans de aliqua Dei perfectione, eam experiri cupit; ut ſi quis petat miraculum, quo patefiat fidem Catholicam eſſe veram: vel det ſe præcipitem ex turri, ut experiatur an Deus ſit miſericors, eum eripiendo à læſione: vel eſt implicita, & interpretativa, quando quis, etſi expreſſè non intendat Deũ tentare: id tamen petit, vel agit, quod ſuapte natura eo referri videtur, ut ſi quis ſe committat periculo, à quo vel nullo modo, vel vix poſſit eripi niſi miraculoſè, vel ſi media naturalia omittat: ſperans à ſolo Deo effectum, v. g. in morbo periculoſo reſpuens medicinam, petenſque, ac ſperans à Deo temerè ſanitatem. *Navarr. c. 21. Leſſ. n.* 4. Item ſi ſine neceſſitate, & cauſa, rudis abſque præparatione velit concionari, ſperans à Deo ſibi ſuggerendos conceptus. *Suar. Sanch. Leſſ. Lay. l. 4. t. 10. c. 5. Unde reſolves.*

1. Tentatio Dei formalis, eſt peccatum ex genere ſuo mortale, in quacunque etiam materia. Ratio eſt quia includit dubitationem de perfectionibus Dei, quæ in gravem Dei contemptum redundat, vel magnam irreverentiam, curioſiùs agendo cum Deo quaſi cum ludione. *Leſſ. l. 2. c. 45. d. 1. Sanch. l. 2. c. 34. Suar. & cæteri communi.*

Inter-

2 Interpretativa tentatio cui dubitatio illa deeſt, plerumque eſt tantum peccatum veniale, ob imperfectionem actus, ignorantiam, inconſiderationem, vel parvitatem periculi. Imò ſæpè nullum eſt peccatum, quando ſcilicet juſta cauſa ſubeſt, v. g. Dei inſtinctus, neceſſitas vel pia utilitas. *Suar.Tol.Cajet.S,Th.*2,2.*q*.9.

3 *S*i quis in puteum ſe conjiciat ad declarandã Dei erga ſe providentiã, aut ſupra prunas ambulet, ad innocentiã, oſtendendã eſt interpretativa tentatio Dei. Uti etiam ſunt eæ probationes, quæ fiunt per ferrũ candens, aquam ferventem, vel frigidam, &c de quibus vide *Binſveld.& Delrio l.*4 *diſq.* Licèt enim Deus aliquando tales purgationes miraculosè probaret, id contigit, vel quia Deo inſpirante factæ ſunt, vel quia innocentes ad eas compulſi, ſunt liberati. *Bon.d.*3.*q*.9 *p*.1.

DUBIUM II.

Quid, & quotuplex ſit Sacrilegium.

Reſp. Sacrilegium, eſt violatio rei ſacræ, hoc eſt, dicatæ cultui divino, & peccatum mortale ex genere ſuo, ſi opus ſpecialiter repugnet cum rei ſanctitate: non verò, ſi generaliter tantum repugnet, quomodo omnia peccata, mortalia generaliter repugnant ſanctitati, v. g. templi, ita ut ibi cum veniali peccato committantur? Eſt autem Sacrilegium triplex; perſonale, quo perſona; Locale quo locus, & Reale, quo res alię violantur. *S.Th.*2.2.*q.* 99.*a.* 3. *& cæteri Theologi. Vidè reſolves.*

1 Perſonale ſacrilegium eſt percuſſio Clerici, pertractio ejuſdem ad judicium ſæculare, item luxurioſa violatio perſonæ Deo per votum caſtitatis ſacratæ, de qua vide *infra l.* 4. *c.*2.*de* 6.*præc.dub.*2.

2 Locale ſacrilegium eſt omnis actus quo Eccleſia polluitur, ut eſt verbi gratia, occiſio hominis, effuſio humani ſanguinis, vel ſeminis, illicita, & notoria: ſepultura excõmunicati, vel non baptizati: item ſi actus quidam profani fiant in Eccleſia, & repugnantes ejus immunitati, ut ſi negotiationes, illiciti concubitus, & ſpurtities, ſeditiones, concilia ſæcularia, ſtabulationes equorum, incendia, effractiones, ſpoliationes. Item ſi materia rei ſacræ vel Eccleſiæ, directè ad profanos uſus convertatur, ſi reus ex Eccleſia velut aſylo extraha

trahatur (niſi tamen ſit latro publicus, vel nocturnus populator agrorum, vel enorme maleficium fiducia aſyli iſtic cõmiſerit,] Denique, ſi furto auferantur res Eccleſiæ, aut ibi depoſitæ *Laym.c.*7 *Bon q.*6. Si verò res ablata fuerit per accidens tantùm in Eccleſia, v.g. crumena viri divitis, probabiliter non cõmitti ſacrilegium, docet *Dian.p.*1. *t.* 7. *R.* 27. ex *Fagund & ſex alijs*, contra *Suar. Laym. &c.*

3 Reale ſacrilegium eſt, indigna tractatio, & adminiſtratio Sacramentorum, ut ſi miniſtrentur, vel ſuſcipiantur, cum peccato mortali. Item profanatio vaſorum, & inſtrumentorum ſacrorum, v.g. ſi quis calice utatur in convivio, ornamenta altarium, vel Sacerdotum ad uſus profanos applicèt: intellige de ijs, quæ conſecrari, vel ſaltem benedici ſolent: nam ad nuptias vel communem uſum adhibere tapetes, candelabra, pelvim, imo, & manutergium, & cætera quæ mediatè ſerviunt miniſterio ſacro, non eſſe peccatum docet *Tambur. expedit. ſacrif. l.* 1. *c.* 2. niſi fiat ex aliquo contemptu ſaltem implicito, ut ſi ſemper, & indiffeienter ſic utaris ſupradictis. Atque idem affirmat de candelis, ramis, aqua, incenſo, & ſimilibus benedictis, quod in modicis iſtis benedictionibus non agatur cum tanto rigore ab Eccleſia, ut patet in pane, ligno, carbonibus, &c. benedictis, vide *loco cit. §.* 3. Item violatio, vel indigna tractatio ſacrarum imaginum, & reliquiarum. Item abuſus Scripturæ ſacræ, v.g. ad ſtabiliendas hæreſes, vel res turpes. Item raptura bonorum Eccleſiæ, ſuppreſſio piorum legatorum, vel jurium Eccleſiæ defraudatio, &c, vide *Fill. tract.* 24. *cap.* 9. *Regin. lib.* 19. *num* 57. *Suar.*

4 Peccatur etiam Sacrilegio, peccato ommiſſionis, v.g. ſi quæ ad ſacrificium ſpectant, ut corporalia, & ſimilia ſint valde immunda. *Bon. de Euchar.*

5 In confeſſione exprimenda eſt ſpecies, & materia ſacrilegii. Ratio prioris eſt, quia ſæpè diverſam malitiam habet; v.g. percuſſio Sacerdotis, & fornicatio cum eodem. Ratio poſterioris eſt, quia etiam materia aliquando auget, & addit malitiam; v.g. ſi ſit contra Euchariſtiam, addit ſecundùm Bordonum, cõmuni violationi rei ſacræ aliud peccatũ contra latriam. Attingere autem nuda manu calices, patenas, aras, agnos cereos, &c, Chriſmate delibuta non licet fœminis, & laicis. Citra contemptum tamen non eſt mortale, ſi vacua ſint; & ſi cauſa ſubſit, nec veniale. *Suar. Tambur. l. c. §.* 1.

ſine

Digitized by Google

ſine cauſa autem, veniale eſſe docet *Suar. Kon.* & *alij commun.* licèt *Tamb. l.c.* ex *Sá*, &c. contrarium cenſeat probabile: uti, & ſi corporalia vel purificatoria laventur ab ijſdem, vid. §. 2. Cætera autem, quæ Euchariſtiam immediatè non contingunt, nec chriſmate unguntur, ut mappas, veſtes Sacerdotales, immediatè contingere omnibus licet. *Suar. Laym Tamb. l.c.* ubi ex Palao, &c. idem conced t de reliquijs: ſicut etiam, ut eaſdem thecis incluſas penes ſe habeant, vel laici in publicis proceſſionibus geſtent. Idem docet *Laym.* de pyxide ſive ciborio, & lunula benedictis, quando ſacram Euchariſtiam nondum continuerunt. Item de corporalibus, pallis, & purificatorijs, quando poſt ſacrum uſum lota ſunt, ex *Laym.* & *Bon.* imo etiam ante lotionem. *Laym Tamb. l.c.*

DUBIUM III.

De Simonia.

ARTICULUS I.

Quid ſit, & quotuplex?

RESp. Simonia eſt ſtudioſa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum. *D. Th. 2. 2. q.* 100. *a.* 1 *Laym. l.* 1. *tr.* 10. *cap* 8. &c. Dicitur 1. *Voluntas emendi*, &c. quibus verbis intelligitur quivis contractus oneroſus, ſive venditionis, ſive locationis, ſive permutationis, aut renuntiationis; quia ſimonia non conſiſtit ſine pactione aliqua tacita, vel expreſſa; & obligatione ex pacto. Quod addo, quia obligatio naturalis quæcunque, ut gratitudinis, ſive antidotalis, non ſufficit, quando quis verbi gratia, ſperat vel intendit tantùm, non tamen obligat. *Sâ V. Simonia.* Ratio eſt, quia non facit contractum, vide *Bon. de Sim d.* 1. *q.* 6. *p.* 1. *Leſſ. lib.* 2 *c.* 35. *di.* 20. Dicitur 2. *pretio temporali*: ſive illud ſit muneris, ſive linguæ, ut eſt laus, vituperium, patrocinium; ſive obſequij, & famulatus. Dicitur 3. *ſpirituale*: quo nomine intelligitur res ſupernaturalis ad ſalutem ordinata, ſive ſit formaliter talis; ut gratia, & dona Spiritus Sancti; ſive cauſaliter, ut ſunt Sacramenta, concio, preces, & Sacramentalia; ſive ſit effectus, & uſus poteſtatis ſupernaturalis, ut eſt conſecratio, abſolutio, diſpenſatio, benedictio, excōmunicatio, electio, præſentatio, confirmatio, collatio beneficij, alijque actus juriſdictionis Eccleſiaſticæ. Dicitur 4, *ſpirituali annexum*: ad comprehendend um ea, quæ non ſunt per ſe ſpiritualia, ſed ad ea ordinantur, ijſque ſunt annexa; ſive antecedenter, ut jus patronatus reſ-

 pectu

pectu beneficij; vaſa, & veſtes ſacræ reſpectu Sacramentorum: ſive concomitanter, ut labor in adminiſtratione Sacramentorum, juxta ſenſum infra dicendum: ſive conſequẽter, ut reditus beneficiorum, qui dantur propter officium ſpirituale. Unde patet, malitiam ſimoniæ conſiſtere in irreverentia, quæ cõmittitur, dum res ſpirituales inſtar temporalium pretio æſtimantur, & contractibus ſubjiciuntur: atque eſſe peccatum mortale ex genere ſuo, nec veniale fieri poſſe, ex materiæ levitate: quia nullum donum gratiæ, licet parvum poteſt vendi ſine gravi irreverentia, tum ipſiuſmet doni, tum etiam Dei. Poteſt tamen eſſe veniale ob actus imperfectionem, & ignorantiam. *Suar tom. 3. de rel.l.4 c. 36. Az. Fill, Laym.l.c.Leſſ.l. 2.c.35.d.1.*

Reſp. 2. Simonia eſt triplex. Prima dicitur Mentalis, cùm exterius vel nihil datur temporale (& dicitur, pure mentalis,) vel cum aliqui datur, & dicitur, Mixtè mentalis, cum intentione obligandi ad reddendum ſpirituale, ſine ullo pacto externo. Secunda, dicitur Conventionalis, quæ ad ipſũ pactum exteriús procedit ſine reali executione: dicitu que Pura, ſi ſiſtat in mutua conventione: Mixta autem, ſi de reali, & conventionali aliquid participet, ut v.g. ſi ex altera tantum parte realiter compleatur. Atque huc reducitur Simonia Confidentiæ, cúm quis alteri dat beneficium, ut illud ſibi, vel alteri reſignet, vel cum onere dandi certã partem fructuum. Tertia, dicitur Realis, quæ ſcilicet utrinque realiter completur, vid. *Leſſ.l.c.d.6.*

2 Simonia dividitur in eam, quæ eſt juris divini, eſtque prohibita propter malitiam ſuam, v. g. hoſtiam conſecratam vendere; & eam, quæ eſt juris humani, eſtque mala tantúm propter prohibitionem. Et ſic ab Eccleſia prohibetur. 1. Venditio beneficiorum, ſecundùm id quod in ipſis temporale eſt, ſcilicet quoad jus præciſum percipiendi fructus 2. Venditio officiorum extrinſecè tantúm ordinatorum ad res ſacras, v.g. Sacriſtæ, Oeconomi, Advocati Eccleſiæ, Theſaurarij. 3. Oblatio pecuniæ alicui facta, ut ſuadeat alteri ut det beneficium. 4. Pactio de reſignando beneficio, vel ſolvenda penſione, ſi alter beneficium tibi impetret. 5. Permutatio, & reſignatio beneficiorũ, item reſervatio penſionis ex beneficio reſignato: & in caſu permutationis beneficiorũ, æquatio fructuum, &c. ſi abſque ſuperioris authoritate fiant: quæ ſi accedat, licita erunt. 6. Acceptio muneris, etiã ſponte oblati,

pro-

Digitized by Google

pro examine adParochiam ex *Trid.ſeſſ.*24.*c.*18 pro collatione ordinum, pro tonſura, literis dimiſſorijs, ex *Trid. ſeſſ.*21. *c.*10. Excipitur tamen decima pars aurei pro Notario, ſi ſalarium non habet, & conſuetudo permittat. 7.Exactio pecuniæ pro admiſſione ad religionem, non pro ſtatu tantùm, is enim ſpiritualis eſt, ideòque jure divino invendibilis; ſed etiam pro onere ſuſtentationis: niſi Monaſterij tenuitas, vel conſuetudo contraria excuſent, vid. *Laym.cap. ult. Bon. d.*1.*q.*1.& 2. *Leſſ.Azor.*3.*p.l.* 12.*cap.*14 *Ex dictis reſolves.*

1 Simonia eſt, concionari, catechizare, Miſſas facere pro pretio, niſi excuſetur ratione laboris: non intrinſeci (is enim ſacer eſt;&inæſtimabilis, ſcilicet vel ipſa actio ſacra,vel in ea intrinſecè incluſus) ſed extrinſeci, non annexi rei ſpirituali, ut pro labore itineris,vel cantus in miſſa,vel ratione alterius incommodi pretio æſtimabilis. Ratio eſt, quia illæ actiones ex natura ſua ordinantur ad aliquid ſupernaturale, & ad ſalutem, non autem ad aliquid temporale: ſicut doctio quæcumque, etiam Theologiæ, quæ pretio æſtimabilis eſt. *Bonac.loc.cit.* ex *Suar.Fill.&c.* vide *infrà lib.*6.*tom.* 3. *cap.*4. *d.* 1. *Laym.l.*1 *§.*4.

12 Item Simonia eſt, dare vel accipere pretium pro abſolutione à peccatis, cenſuris, pro diſpenſatione in voto, juramento, impedimento matrimonij, irregularitate,&c. Poteſt tamen in his aliquid exigi per modum mulctæ ad cauſam piam applicandæ.*Laym.l.c.n.*10.

13 Non eſt Simonia, dare aliquid ad redimendam vexationem á negante ſacramenta in neceſſitate: *Suar.Leſſ.Lay.*vel ab iniquè impediente electionem, vel poſſeſſionem beneficij, ad quod jus in re habes.Quod addo, quia ſi nondum habes jus in re, etſi poſſis redimere vexationem ab eo, qui tantùm poteſt obeſſe, non tamen ab eo, qui, & prodeſſe, & obeſſe poteſt. Ratio eſt, quia non datur tāquam pretium æquivalens rei ſpirituali, ſed ut alter ad officium ritè præſtandum inducatur. Nec ſimiliter ſimonia eſt, darè ſtipendium ad ſuſtentationem Clerici etiā divitis,pro Miſſis, concionibus;aut de eo etiā paciſci. Ratio eſt,quia non datur tanquā pretiū ſpiritualis officij, ſed perſonæ in alteriùs gratiā occupatæ: nec pro operatione ſpirituali ut ſpiritualis eſt, ſed ut in alterius gratiam ſuſcepta: proindeque non eſt eleemoſyna, ſed debitum juſtitiæ.*Suar.Laym l.*4.*tr.*10.*c. ult.&c.* contra *Rich.Sylv.* &c.

Digitized by Google

4 Non eſt ſimonia: reddere vel redimere penſionem merè temporalem: quia non fundatur in titulo ſpirituali, nec refertur ad functionem ſpiritualem. Dixi, *temporalem:* quia ſpiritualis quæ datur v.g. concionatori, vel coadiutori Epiſcopi propter officium Eccleſiaſticum, in eoque fundatur; nec differt à beneficio, niſi quod non ſit perpetua, vendi nequit: mixta verò, ut v.g. quæ datur Parocho ſeni, vel Clerico pauperi ad ſuſtentationem, non quidem vendi poteſt: redimi tamen poteſt, modo obligatio rec tandi Officium B. M. impoſita non extinguatur. Quod intellige, ſi in loco ubi ſit venditio, Bulla ſit recepta. Ratio eſt, quia qui penſionem redimit, non emit jus ſpirituale, ſed extinguit onus temporale ſolvendi certam ſummam pecuniæ. *Leſſ.c.35. d. 21 Suar. c.26.n.5.Laym.l.c.n.46.*

5 Non eſt ſimonia juris divini, [etſi quandoque juris humani eſſe poſſit] ſpirituale cum ſpirituali permutare v.g. beneficium pro beneficio, reliquias cum reliquijs, &c. vel dare temporale pro temporali, ut ſi calicem, vel agnos Dei præciſè ratione materiæ vendas: vel dare temporale pro ſpirituali, per modum doni gratuiti, etiam cum ſpe, vel intentione excitandi ad remunerationem doni ſpiritualis, vel contra. Ratio eſt, quia gratitudo non reſpicit pretium, ſed beneficium, nec ſoluit debitum juſtitiæ, ſed antidotale: quo non excluditur quin gratis detur. Rectè tamen monet *Suar.* hujuſcemodi dona, ob præſumptionem valde cavenda. Itē, donare, permittere, vel legare temporale quippiam, ſub conditione operis ſpiritualis præſtandi, modo non fiat per modum retributionis, ſeu commutationis: v. g. ſi parens filio promittat munus, ſi Sacramenta frequentet. Ratio eſt, quia hic non intervenit contractus onerofus: ſed ſiſtitur vel in liberali donatione, vel donatione ſub tali conditione, & modo *Suar.l.4.c.45.Laym.l.c.n.8.*

ARTICULUS II.

Quæ ſit pœna Simoniæ?

Reſp. 1. Sola ſimonia confidentiæ, & realis, in ordine, beneficio Eccleſiaſtico, & religionis ingreſſu pœnas juris ipſo facto inducit: licet ob ingreſſum religionis raro incurratur, ut dictum: vel ob tenuitatem monaſterij, vel contrariam conſuetudinem receptam. *Suar.cap.56.& 57.Leſſ.d. 23. Laym. l.c.§ 7.*

Reſp. 2. Ob ſimoniacam collationem, & ſuſceptionem ordinum,

dinum, etiam primæ tonſuræ, incurritur excõmunicatio, & ſuſpenſio Papalis. *Fill, d.24. Laym. l. c.*

Reſp. 3. Ob ſimoniam realem in beneficio Eccleſiaſtico incurritur. 1. Excõmunicatio Papalis. 2. Irrita eſt electio, præſentatio, confirmatio, & inſtitutio. Unde talis non facit fructus ſuos: idque etiam licet à tertia perſona taliter proviſus id ignoraverit: niſi tamen contradixerit, vel niſi à tertio data fuerit pecunia per fraudem, ut redderetur inhabilis; vel niſi bona fide poſſederit beneficium per triennium, *Leſſ. l. 2. c. 35. d. 34. Laym. l. c. t. 10. c. ult. Bon. d. 1. q. 7. p. 2, n. 20. ex Gom. Garzia, &c.* 3. Efficitur inhabilis ad idem beneficium, etiam per diſpenſationem Epiſcopi obtinendum: alijs tamen beneficijs jure ipſo non privatur, nec ad alia obtinenda fit inhabilis ante ſententiam Judicis, *Suar. c. 57 n. 47.*

Reſp. 4. Simonia Confidentiæ completa dato, & acepto beneficio, licet accipiens promiſſionem viciſſim non impleverit, inducit. 1. Excõmunicationem Papalem utrique parti contrahenti: 2. Annulat reſignationem, & collationem beneficij, in quo eſt cõmiſſa; inhabilitat ad idem poſtea obtinendum 3. Privat omnibus beneficijs, & penſionibus ante obtentis; non tamen ante ſententiam latam. 4. Beneficia ſic collata ſoli Pontifici reſervantur. *Leſſ. c. 35. d. 26. Suar. cap. 43. Laym. n. 76.*

ARTICULUS III.

An, & cui reſtituendum, quod ſimoniacè acceptum?

Reſp. 1. Nihil ſpirituale ſimoniacè acceptum, præter beneficium, (ſub quo continetur penſio, ſecundùm *Bon.* negante *Leſſ.*) eſt reſtituendum. Ratio eſt, quia cætera vel reſtitui non poſſunt, ut Sacramenta, vel non ſunt reſtituenda ante ſententiam; cùm Canones aliud non ſtatuerint, ex *Leſſ. in 68. Suar. Fill. &c.* contra *Azor, & Laym Bon. diſ. 1. q. 7. p. 3. diſſ.* 2. Dixi *præter beneficium:* quia hoc retineri non poteſt, etiam ante judicis ſententiam: ut patet, tum ex *Cap. Si quis neque* 1. *quæſt.* 1. tum ex 2 *extrav Cùm deteſtabile, de Simonia*, vid. *Bon l. c.* Ubi addit etiam fructus perceptos eſſe reſtituendos; tum quia nullo juſto titulo poſſunt retineri, cum adeptio beneficij ſimoniaca, ſit ipſo facto irrita: tum quia ſic expreſſè habetur in *extrav. Cùm deteſtabile, de Simonia*, vid. *D. Th* 2. 2. *q.* 100. *a.* 6. *Navar l.* 5. *Conſ.* 62. *Leſſ. l.* 2, *c.* 35. *dub,* 31.

Reſp. 2. Pretium acceptum pro beneficio, collatione Ordinum, Sacramentorum, & Sacramentalium, ſi notabiliter

Digitized by Google

excedat id, quod pro ſuſtentatione exigi poterat; item pro admiſſione ad religionem, jure poſitivo reſtituendum eſt. Hoc tamen poſterius non,niſi poſt latam ſententiam, ſi admiſſus in Monaſterium, maneat; quia plerumque ratione alimentorum retineri poteſt,modo in communem uſum cōvertatur:vide *Bon.l.c Leſſ.l.2,c.35,d.30.*

Reſp.3.Acceptum pro beneficio,aliave re ſpirituali non ſecuta collatione, jure naturæ reſtituendum eſt ei, à quo eſt acceptum: quia deeſt titulus retinendi, cùm non præſtetur id, pro quo eſt datum.Si verò res tradita ſit, ſimonia utrimque completa, probabilius eſt reſtituendum eſſe Eccleſiæ,& non danti: quia Eccleſia utrumque punire intendit vid. *Leſſ. Laym.hic.l.c.§.9.*

TRACTATVS II.

De ſecundo Præcepto Decalogi.

PRohibet hoc præceptum omnem inordinatam uſurpationem nominis Dei, qualis potiſſimum fit blaſphemãdo, temerè jurando, vovendo, & non ſervando: de quibus hic agendum.

CAPUT I.

Quid, & quotuplex Blaſphemia.

REſp. Blaſphemia directè oppoſita laudi Dei, eſt verbũ maledictionis, vel convicij, ſeu contumeliæ in Deũ, ſive id fiat attribuendo ei falſa, ſive negando vera, ſive attribuendo creaturis, quæ ipſi debentur, ſive etiam dicendo vera, ſed quæ ad ejus dehonorationem ſeu vilipenſionem tendant: ut fit per modum ei indignantis, contemnentis, &c. *Ita communiter Doctores, S.Thom. 2. 2.quæſt. 13. Bonac.diſp. 3.q.8 Sanch.2.mor.c.32.Laym.l.4.t.10.cap. 6. &c. Unde reſolves.*

1 Blaſphemat,qui contra Deum infrendens,ei maledicit; item qui ait ſe aliquid acturum eo invito; item qui eum nega-

gat ; qui ſeriò jurat per Deos falſos ; qui eum vocat Tyrannum, injuſtum, nolle aut non poſſe nos juvare, non curare noſtra, Dæmonem eſſe fideliorem, plus poſſe, non omnia bene eſſe ordinata, meliús in creatione, quædam fieri potuiſſe, aut debuiſſe, &c. Quæ ſi quidem quis credat ita eſſe, & non tantûm in ira aut deſperatione effutiat, tunc eſt blaſphemia hæreticalis : id eſt cum hæreſi conjuncta : quod in confeſſione eſt addendum, quia ſpecie differt ab imprecativâ. *Hurt.2.2.d.91.ſeſſ.12.§.54.*

2 Revocantur etiam ad blaſphemiam alia ſigna contra Deum, licèt verba non adſint ; ut ſpuere in cœlum, infrendere dentibus, &c. Imò etiam ſola mente blaſphemia interior cõmitti poteſt, ſicut etiam laus mentalis Dei.

3 Blaſphemat item, qui in Sanctos : vel ſacra contumelioſus eſt, intellige, ut ſancti ſunt, ſive cum habitudine ſaltem virtuali ad Deum, itaut moraliter hujus etiam honor cenſeatur tangi ; quia alioqui tantùm erit contra duliam, ſi nimirum contra illos, ut homines quidam in terris fuerunt, dicatur, Quod veniale eſt, ſi joco fiat, v.g. ſi Sanctos Criſpinum, & Criſpinianum voces ſutores, Joannem, & Paulum eunuchos : grave verò erit, ſi contemptim, vel ex odio, aut indignatione contra Sanctos : Licèt verò blaſphemiæ in Deum non admittant parvitatem materiæ ; multi tamen admittunt in ijs, quæ fiunt contra Sanctos *Eſc.t.1.cx.3.*

4 Blaſphemat item, qui iratus, etſi non contra Deum, ſed contra alios, aut alia, eadem tamen ſeriò profert, quæ ex ſua ſignificatione, aut modo loquendi, ac circumſtantijs, important imminutionem divini honoris, aut improperij : licèt enim eam non intendat formaliter, intendit tamen indirectè, & virtualiter, quamvis id ex ſubreptione ſæpè ſit veniale tantùm, ſi tantùm materialiter fiat.

5 In confeſſione exprimendum eſt ſi quis (quod tamen rarò contingit) directè, & formaliter Deum inhonorare intenderit, aut ei formaliter iratus fuerit. *Laym.l.c.*

6 Blaſphemat item, qui injurioſè uſurpat membrũ Chriſti ; v.g. perdat te Dei ſanguis, vulnera, mors Dei, caput, paſſio, Sacramenta, chriſma, & ſimilia ſacra : cùm ea non ad perdendum, ſed ad ſalvandos nos data ſint : & cõmuniter in his apprehendant homines magnam Dei, earumque rerum vilipenſionem contineri. *Laym.ibid.n.12.*

7 Qui talium verborum conſuetudinem habet, tenetur

Digitized by Google

ſub peccato mortali ſeriò conari eam tollere. Quòd ſi facit, & tamen labitur, poteſt excuſari aliquando; eo quòd juramenta iſta impetu naturali effuſa non ſint voluntaria, nec in ſe, nec in cauſa; ut pote retractata propoſito efficaci. *Laym. l. c. t. 2. c. 3. n. 6.* vid. *Eſcob. t. 1. c. 3. n. 36.* Si non conatur, idque Confeſſarius notet, neget ei cum diſcretione abſolutionem *Laym. l. c.*

8 Interim plurimi excuſatur ob inadvertentiam in ſubita commotione; tametſi non ſatis excuſare videatur quod quidam aiunt, iis verbis aliud ſe non intendere, quàm uſurpare tanquam interjectiones ſignificativas iræ ſuæ: tum quia æquè ſe poſſunt aſſuefacere ad verba alia, iræ, & ſeriæ voluntatis ſignificativa: tum, quia tametſi id non poſſent, nihilominus non videtur licere uſurpare ea, quæ ex communi apprehenſione aliorum, ſunt inhonorativa Dei.

9 Quòd ſi veró quis in ira contra hominem, non indignando Deo; ſed homini tantùm, undè nominet mortem Dei, ſeptem Sacramenta, v.g. ò Dei mors, vulnera, &c. ſine iis circumſtantiis, quibus contemptus importatur; non ſunt blaſphemiæ, ſed vana uſurpatio nominis divini, hoc præcepto prohibita, & peccatum inter venialia grave, ut *Cajet. Armilla. V. Blaſphemia, Sanch. ſuprà.* Quanquam propter periculum incidendi in blaſphemias, & quia ratò abeſt ſcandalum, ac nihilominus apud audientes Deus, ejuſque ſacra cēſentur inhonorati, raró excuſantur, & merito abſterrentur homines à ſimilibus dictis, ut notat *Laym. l. c.*

10 In ira imprecari aliis Dæmonem, grandinem, fulgur, &c. etſi multi confundant cum blaſphemiis, non tamen eſt blaſphemia, ſed dira imprecatio: quæ plerumque, (ſaltem quando dicitur in illos, qui amantur ab irato) ob ſubitam cōmotionem, & inadvertentiam, ac defectum ſeriæ voluntatis, non eſt niſi venialis: quia cum ſe homines reflectunt, aiunt longè aliter ſe ſentire, ac ſenſiſſe, itaut videantur interjectiones tantùm quædam eſſe ad ſignificandam iram: tametſi Chriſtianos parum deceat tam abſurdis interjectionibus uti *Bon l. c.* ex *Navar. Tol. Reg. &c. Baldel d. 25. n. 10.* ubi etiā cenſet veniale tantùm eſſe, ſibimetipſi ex ira Dæmonem imprecari, eò quód non lædat graviter charitatem. Verúm *Mol. &c.* non audent id excuſare à mortali, propter fœditatem, horrorem, & perverſitatem. Grave autem eſt, ſi ſubditi ſuperioribus, filii parentibus, (licèt materialiter tantùm) ſic

ma-

Digitized by Google

maledicant, præſertim in faciem; quia eſt grave contra debitam reverentiam. *Bald.l.c.vid. infrà l.5.c.3.d.6.*

11 In ita uſurpare dæmonem, ſine imprecatione, non eſt per ſe peccatum: aſſidua tamen ejus nominatio non decet Chriſtianum; & ratione ſcandali poſſet eſſe gravis. *Laym. loc.cit.*

12 In confeſſione exprimenda eſt qualitas blaſphemiæ; videlicet utrùm contra Deum, an Sanctos fuerit: illas enim ſpecie differre eſt probabile ſecundùm *Suar. Sanch. Regin. Az. Laym Dian. tom.1 R.50. Lugo d.15.n. 2. 17.* contrarium tamen tenet *Trull l.1.c.11,d,2 n 5*, cum *Dian. p,1, tr, de circumſt, R.30.*

CAP. II.

De Iuramento.

DUBIUM I.

Quid ſit juramentum?

RESp Iuramentum eſt invocatio tacita, vel expreſſa Numinis divini, tanquam primæ, & infalibilis veritatis, in teſtem alicujus rei. Hæc autem invocatio in eo conſiſtit quòd jurans, quantum in ſe eſt, capiat ac velit, Deum id quod jurat teſtari, & manifeſtare (ſi, & quando nimirum illi placuerit, ſive in hac vita, ſive in altera) tanquam quod ab ipſo Deo ſit cognitum, & verum. Ita cõmuniter *DD. S. Th. 2.2.q.89.a. 1. Bon. d.4.q.1.p.1. Sanch.3.mor.c.1. Laym.l.4. tract.3. c.1. Vnde reſolvitur.*

1 Quoad forum internum, jurat quiſquis interiùs intentionem habens, ſive formalem ſive virtualem, & invocat Deum in teſtem, ſive his, ſive illis verbis ac ſignis, ſive etiam nullis uſus ſit: ita ut ſi quis utatur verbis nullo modo importantibus juramentum, & is tamen ea putet eſſe juramenta, verè juret: & contra *Suar l.1. c 1. Sanch l.3 c. 1. Laym. l.4. tract.3.c.1* Quoad forum autem externum, quænam formulæ jurandi rationem habeant, ac proinde quæ verba licitè vſurpari in converſatione poſſint, patet ex ſequentibus.

2 Quando dubium eſt de jurantis intentione, judicari ſolet ſecundùm cõmunem acceptionẽ verborũ, quibus eſt uſus. Verum

3 Veram rationem juramenti habent hæ formulæ: teſtor Deum, vel invoco Deum teſtem: niſi aliud de uſurpantis intentione conſtet, quia multi ita loquuntur, hoc vel illud faciam: quorum tamen mens non eſt ſerio id jurare, ſed tantùm iracundè, & gravius affirmare. *Laym.l.c.c.12.*

4 Fides à Sacerdotibus loco iuramenti exigi ſolita per eorum conſecrationem, etſi non ſint iuramentum,tamen in foro fori accipiuntur loco iuratæ promiſſionis, vide *Laym. loc.cit. cap.2.*

5 Formulæ hæ, Deus novit, Deus teſtabitur ſuo tempore, coram Deo loquor, Deus novit omnia, Deus videt meã conſcientiam, cenſentur tantùm narrativè proferri, non invocativè, (atque adeo non ſunt iuramenta) niſi aliud conſtet, aut ex circunſtantiis ptobetur. *Layl.l c.n.* 4 *Bon q.*1.*p.*2. ex *Suar.Leſſ.Sanch.&c.*

6 Non ſunt iuramenta, quæ dicuntur per modum ſponſionis; v.g. expono caput meum,amputentur mihi aures ni ita ſit, &c. vid. *Sanch.l.c.n.*24.

7 Non vere iurat, qui ut iuramentum coactus vitet, dicit ſe iurare per omne id, per quod poteſt: quia cùm nulla res ſit, per quam abſque neceſſitate iurare licitè poſſit, cenſetur per nihil iurare intendiſſe.

8 Non ſunt iuramenta,(quod Confeſſarii,& Catechiſtæ moneant, ne ex erronea conſcientia peccetur) verè, certè, in veritate, fide boni viri, per fidem meam, fide boni Chriſtiani, vel Sacerdotis, vel regis; per conſcientiam meam, ſuper conſcientiam meam, &c, ut habet *Leſſ.cap.*42.*d.*1.*Bon. loc cit.* quia tantùm ſignificant illum loqui ex dictamine conſcientiæ,& notitia veritatis; nec in teſtem adducitur Deus. Eſſet tamen juramentum, dicere, per fidem Catholicam,per S.Evãgelium: quia tunc cenſetur in teſtem adduci illius fidei, & Evangelii auctor. Vide *Laym. l.c.*

9 Non iurat, qui dicit tam verum eſt, quàm ſol lucet, quàm hic ſedeo, ambulo, &c. Unde etſi comparatio falſa ſit, tantum eſt mendacium, cum nullus in teſtem invocetur. Idem eſt ſi dicas,quod dico eſt Evangelium, eſt inſtar fidei, eſt de fidè, &c.

10 Quamvis hæ, & ſimiles comparationes (tam verum eſt, quàm Deus eſt, quàm Chriſtus eſt in venerabili Sacramento, quàm verum eſt Evangelium: item, tam ſum innocens quàm B Virgo, vel S. Franciſcus, &c.) communiter vide-

videantur continere juramentum cum Blaſphemia; id tamen non ſatis apparet, quia nullus in teſtem invocatur. Neque videtur eſſe blaſphemia ſi ſit verum, & animus proferentis ſit ſignificare tantùm ſimilitudinem; ut ſenſus ſit, hoc eſſe verum ſuo modo, ſicut alterum eſt verum ſuo modo. Tunc verò eſſet blaſphemia, ſi uſurpans intenderet ſignificare, tantam eſſe (ſecundùm æqualitatem,) in ſuo dicto certitudinem, quanta eſt in ea veritate fidei. *Sanch. 2 mor. c. 31.*

11 Non eſt juramentum cùm quis jurat per creaturas, in quibus nihil divinæ bonitatis ſpecialiter elucet: quia tunc non cenſentur adduci cum relatione ad Deum, ut ſi dicas: juro per hanc barbam, veſtem, &c. Cenſetur autem juramentum, cùm fit per creaturas nobiliores: cùm per eas tunc accipiatur earum creator, ut qui in ijs ſingulariter reſidet, ac relucet; ſic v.g. dum juratur per cælum, intelligitur illius habitator; dum per terram, is cujus hæc eſt ſcabellum: dum per templum, is, qui ibi colitur: dum per aliquod Sacramentum, is, qui inſtituit, dum per crucem, is, qui in ea fixus eſt; dum per Evangelia, ea tangendo, aut nominando, is, cujus ea verba ſunt. *Bon, quæſt. 1. p. 1. num. 4.* ex *Suar. Sanch. ll. cc.*

DUBIUM II.

Quotuplex ſit juramentum?

Reſp. Diviſiones aliquot communiter afferuntur, ſed tantum accidentales, quæ ſpeciem non mutant, ut in confeſſione diſtinguere non ſit opus *Suar. Leſſ. Bonac. p.* 2. Itaque dividitur,

Primò. In Verbale, Reale, & Mixtum: cum videlicet vel verbis fit, vel actione aliqua, ut erectione digitorum contactu crucis, ſceptri, Evangeliorum: vel, & verbis ſimul, & actione corporali, unde, & vocatur juramentum corporale, v. *Bon. pag.* 2.

Secundó. In Invocatorium ſeu Conteſtatorium, & in Execratorium ſeu Imprecatorium. Illud eſt, quo Deus ſimpliciter ut teſtis invocatur: hoc autem, quo non ſolùm vocatur teſtis, ſed etiam ut vindex, cùm jurans ſe vel alium dilectum, vel aliquid ſui aut ſuorum, ſubjicit Deo puniendum, ſi fallum dicat: ut, ita me Deus amet, adjuvet: puniat me Deus: faciat Deus ut hinc nunquam ſanus ſurgam: nec cõjugem, nec liberos vivos hodie intuear: tollat me Deus ſubitanea morte: æternum damnet: ſuper animam meam, &c.

in

Digitized by Google

in quibus quando falsò juratur, an ſit conjuncta altera ſpecies malitiæ contra charitatem ſui, aut proximi, Scholaſtici cōtrovertunt. Negant *Suar. Valent.* &c. quia non ſolet quis, etiam amico ſuo tale malum ex animo imprecari, ſed potius cogitat Deum non facturum eſſe; vid. *Bon. d. 4. q. 1. p. 2.*

Tertiò. In Aſſertorium, & Promiſſorium. Illud eſt, quo præterita vel præſentia affirmantur, aut negantur: hoc autem eſt, quo aliquid futurum promittitur. Addunt aliqui Cōminatorium, ut v.g. per Deum ego te cædam. Sed hoc referri poteſt ad promiſſorium. In confeſſione non opus eſt explicare utrùm per Deum, an Sanctos juraris: quia eſt ejuſdem ſpeciei malitia, cùm jurans ſemper intendat Deum adducere in teſtem. *Suar. Teſſ. c. 42. Lugo d. 16. n. 286.*

DUBIUM III.

An, & quando ſit licitum jurare?

Reſp. Juramentum ſi debito modo fiat, licitum eſt. Eſt de fide. Et quidem eſt actus religionis, ut omnes docent. Tunc autem debito modo fit; cùm in eo obſervantur hæc tria, 1. Eſt judicium, quod exigit, ut cum diſcretione, prudentia, conſideratione, ac reverentia, non ſine neceſſitate, aut gravi cauſa fiat. 2. Eſt juſtitia, quæ exigit, ut quod juratur ſit res juſta. 3. Eſt veritas, ut nimirum ſit res vera, aut ſaltem ex gravi ratione putetur eſſe vera; itaut, prout ex defectu alicujus horum minor, aut maior in Deum injuria, aut irreverentia redundare cenſetur, ita quoque maius, aut minus cōmittatur peccatum. *Unde reſolvitur.*

1 Quoad judicium, ſi hoc ſolum deſit, ut plurimum eſt veniale tantùm: ut ſi abſque neceſſitate juret, ſive ex levitate quadam animi, ſive ex conſuetudine, vide *Sanch. l. 3. cap. 6. n. 22. Leſſ.*

2 Moraliter tamen etiam hic, aut venialiter peccari poteſt, juxta quantitatem negligentiæ quam jurans admittit in inveſtigatione veritatis, vel tollenda conſuetudine. *Sanch. n. 10.*

3 Et ſic mortalis eſt ſtatus illorum, qui non tollunt conſuetudinem jurandi ſine attentione, ſitne verum hoc, an falſum, quod jurare ſolent.

4 Quod ad juſtiam ſpectat, peccat mortaliter, qui jurat ſe facturum rem mortaliter malam, ut ſe aliquem interfecturum: quia eſt gravis irreverentia, divina auctoritate ſe ad peccatum mortale quaſi obligare; ita ut hic duæ malitiæ con-

concurrant : una, quod velit malum; altera, quod ab hoc abutatur auctoritate Dei, odio habentis omne malum. *Bon. l. c. p. 3. Leſſ. l. 2. c. 42 d. 3.*

5 Venialiter autem peccat qui jurat facere rem venialiter malam, aut vanam, aut inutilem, aut frivolam; cùm ibi levis tantùm irreverentia cenſeatur. *Bon. ib Leſſ. l. c.*

6 Item peccat venialiter, qui jurat aliquid contra conſilia Evangelica; ut ſe non ingreſſurum religionem, non daturum eleemoſynam, aut mutuum, *Suar. Leſſ. Sanch. Bon. l. c.*

7 Quod ad veritatem ſpectat: cùm hæc deeſt, peccatur mortaliter; quia cõmittitur gravis in Deum irreverẽtia, quippe cùm adducatur in teſtem falſitatis, quaſi vel ipſe veritatem neſciat, vel velit, aut poſſit decipere, teſtando falſum. Nec hic excuſat levitas materiæ: quia ſive hæc ſit gravis, ſive levis; ſeria, ſive jocoſa, æqualiter tamen repugnat Deo teſtificari falſum: & tale juramentum dicitur Perjurium. *S. Th. 2. 2. q 97. a. 7. Leſſ. Sanch. Bon. l. c.* An autem, & quando perjurium poſſit eſſe veniale per accidens, vide *Eſcob. t. 1. cap. 3. num 6.*

8 Non excuſatur, qui jurat verum, ſi is putabat eſſe falſum; vel qui jurat pro certo, de quo ipſe dubitat, etſi à parte rei verum ſit. *Sotus. Navarr. Bon. l. c.*

9 Peccat æquè graviter, qui ab altero exigit juramentũ, ſciens eum eſſe pejeraturum. Excipe, niſi juſta cauſa, & neceſſitas exigat; quia tunc perjurium ex ſola pejerantis malitia ſequitur, nec alter moraliter cenſetur illius cauſa, cùm utatur ſuo jure. Quod tamen extra judicium rarò habet locũ in privatis perſonis. *S. Thom. q. 89. Suar. l. 3. c. 13. & 14. Sanch. l. 3. c. 8.*

10 Non pejeravit, qui juravit aliquid re ipſa, falſum, quod ipſe bona fide, & cum ratione putavit eſſe verum.

11 Excuſari ſubindè quidam ſimplices à mortali perjurio videntur poſſe, ratione conſiderationis, cùm uſurpant quaſdam formulas juratorias, ut per animam meam; puniat me Deus. Etſi enim ſciant id vocari juramentum, non tamẽ apprehendunt, quód jurare ſit aliquid grave, & invocare Deum in teſtem, ſed tantùm apprehendunt confuſam aliquam rationem mali non tanti momenti, vid. *Bon. l. c. Lay. c 14.*

DU-

DUBIUM IV.

An in juramento liceat uti æquivocatione?

Reſp. Iurare cum equivocatione, quando juſta cauſa eſt, & ipſa æquivocatio licet, non eſt malum: quia ubi eſt jus occultandi veritatem, & occultatur ſine mendacio, nulla irreverentia fit juramento. Quod ſi ſine juſta cauſa fiat, non erit quidem perjurium cùm ſaltem ſecundùm aliquem ſenſum verborum, vel reſtrictionem mentalem verum juret: erit tamen ex genere ſuo mortale contra religionem: cùm ſit gravis irreverentia, ad alterum in re gravi decipiendum, uſurpare juramentum. *Ita communiter DD. vide Sanch. l. 3. c. 6. Bon. p. 12. Laym. c. 13. Vnde reſolves.*

1 Graviter peccat, qui utitur æquivocatione, quando non rogatus, ſed ſponte ſua jurat: quia tunc tenetur uti vocabulis ſecundùm cõmunem ſignificationem, inquit *Tolet. l. 4. c. 21.* eo quod non habeat rationem æquivocandi.

2 Graviter item peccat, qui utitur æquivocatione, quãdo juramentum juſtè exigitur, ut à judice, vel Superiore, in re gravi. *Bon. l. c.*

3 Si autem fiat tale juramentum in re levi, per jocũ, & citra inobedientiam, ac notabile damnum alterius, erit tantùm veniale, ut probabiliter docet *Sanch. l. 3. c. 6.* contra alios: quia ſola diſcretione ſive judicio caret, vid. *Bon l. c.*

4 Licet æquivocè jurare, ſi juramentum exigatur injuſtè, ut v.g. ſi quis exigat juramentum, qui jus non habet, v.g. Iudex incompetens: vel ſi non ſervet ordinem juris, Item ſi exigatur per vim, injuriam, metum, v.g. ſi vir exigat juramentũ ab uxore de adulterio occulto; ſi latrones exigant à te lytrũ cum juramento. *Sayr. l. 4. c. 5. & l. 12. c. 17. Leſſ. Trull. l. 2 c. 1. d. 15*

5 Qui exteriùs tantùm juravit ſine animo jurandi, non obligatur, niſi fortè ratione ſcandali, cùm non juraverit, ſed luſerit. In foro tamen externo poteſt cogi ut ſervet. *Sanch. 7. mor, c. 10. n. 11. Trull. l. 2. c. 1. d. 10.*

DUBIUM V.

Quæ, & quanta ſit obligatio juramenti promiſſorij?

Reſp. In juramento promiſſorio duæ affirmantur veritates, una de præſenti primaria, quòd ſcilicet jurans habeat animũ implendi, quod promittit: altera ſecundaria de futuro, quòd ſcilicet impleturus ſit ſuo tempore quod promittit: ſive promittat Deo, & eſt votum cum juramento; ſive homini, & eſt jurata promiſſio humana. Unde oritur obligatio implendi, ſi ta-

rationabiliter poſſit. *Ita communiter DD. v. Laym. l. 4. t. 3, c. 6, Bon. p. 7. Vnde reſolves.*

1 Defectu primæ veritatis jurans verè peccat mortaliter, ſi vel non habet animum implendi, ſive materia ſit parva, ſive magna; licita ſive illicita: vel ſi dubitat an facturus ſit nec ne, quòd jurat, vel ſi putet ſibi moraliter impoſſibile ut impleat, quod promittit, quia quoad iſtam veritatem præſentem, promiſſorium ab aſſertorio non differt: unde nec parvitas materiæ excuſat. *Ibid.*

2 Defectu ſecundæ veritatis verè pejerat is, qui quod promiſit, poſtea non implet, ſi rationabiliter implere poteſt. Id ſolum hic dubitatur, an qui promiſit rem exiguam cũ juramento, ut v. g. dare alteri unum pomum, vel nummum pro eleemoſyna, vel caſtigare prolem, vel inter vendendum nolle ſe minori pretio vendere, vel nolle primũ locum occupare, aut præcedere in ingreſſu portæ, &c. an inquam ſub gravi peccato teneatur hæc ſervare? Ubi ſpeculativè quidem videtur quod ſic, quia verè adductus eſt Deus ut teſtis, quod ſit facturus, ergò ſi ſine cauſa non facit quantum in ſe eſt, facit Deum teſtem falſum. *Cajet. Val. Tol. lib. 4. c. 22. alij.* Nihilominus probabiliter alij tenent contrarium, ut *Sanch. vid. Lay. ſupra c. 14.*

3 Illud certum eſt, quòd ſi ex eo quòd juraſti tantummodo, parum aliquid non ſerves, non eſſe grave, v. g. ſi juraſti te non bibiturum vinum, non peccas mortaliter parum bibendo. *Sanch. t. 1. l. 4 cap. 12. n. 21.* quia tunc excuſat parvitas materiæ. Et ſic excuſantur; qui jurant ſervare ſtatuta alicujus Capituli, Colegij, Univerſitatis, &c. ſi poſtea parvum aliquod ſtatutum violent. Et idem dic de tabellionibus juratis, & alijs miniſtris juſtitiæ; ut, & de eo, qui ex ſumma, quã alteri ſe daturum juraſſet, parum tantùm detraheret. *Navar. Suar. Sanch. v. Laym. Bon. c p. 14.*

4 Obligaris probabiliter juramento promiſſorio, etſi extortum à te ſit per injuriam, ac metum; ut ſi oblitus uti æquivocatione, juraſti prædonibus dare lytrum, uſurario uſurã. *Bec. 2. 2. q. 89. &c.* Negat tamen *Azor. tract. 1. l. 11. cap. 7 q. 2.* in materia matrimonij: quia matrimonium coactum metu cadente in conſtantem virum, nullum eſt: hinc etiam juramentum extortum de eo contrahendo, videtur relaxatum ipſo jure, ait. *Cajet. V. perjurium. Suar. cap. 9. Sanch. Bon. p. 9.*

Digitized by Google

5 Obligaris item, etſi juramentum ſit errore aut dolo extortum, ſi dolus, vel error verſetur tantum circa circunſtãtias accidentales, non magni momenti; nam ſi verſetur circa ſubſtantiam, ut v g. ſi annulum te daturum alteri jures, putans eſſe ferreum, cum ſit aureus; vel circa circumſtantias magni momenti, quibus cognitis non juraſſes, non obligaris, vid. *Sanch.l.3.c.11.n.42.Suar.&c.*

6 Non inducit ullam obligationem, ſi jures rem malam, aut vanam, aut inutilem, aut ut habet *Cajet.* indifferentem, quæ nec ex fine, nec circumſtantijs cohoneſtatur; quia juramentum non poteſt eſſe vinculum iniquitatis, aut vanarum rerum, ac otioſarum, ad quas Deus non vult nos obligari. *Bon.& alij communiter.* Ubi nota ex *Laym.ſup.c.6.* Juramentum non convaleſcere; etſi talis res illicita, & vana, poſtea mutatis circumſtantijs fiat honeſta, cum juxta regulam 18. juris in 6, non firmatur tractu temporis, quod initio non ſubſiſtit.

7 Nec obligaris implere, ſi quid juraſti contra conſilia Evangelica, ut non ingredi Religionem, non dare eleemoſynam, &c. *Molin.Sanch.Laym.l.4.t.3.c.6.* Et licet peccaris talia jurando, non tamen peccas non implendo, vide *Cajet.V. perjurium.*

8 Teneris implere, nec potes cõmutare in aliud opus melius, ut v.g. religionem, ſi aliquid juraſti in utilitatem, aut gratiam alicujus hominis, aut aliquorum; dummodo ſit honeſtũ, & ſine peccato impleri poſſit. Undè v.g. alũnus, qui juravit ſe ſerviturum Principi, aut huic, vel iſti Eccleſiæ, &c. non poteſt ingredi religionem ſine relaxatione. Excipe tamẽ, ſi juraſſes Titiæ eam ducere: nam eo caſu poteſt ea relicta ingredi religionem: quia juramentum ſortitur naturã actus, cui apponitur, promiſſioni autem matrimonij hæc tacita cõditio ineſt, niſi ingrediar religionem, vide *Laym.c.6 Bon.d.4. q.1.p.5.*

Reſp.2. Iuramentum promiſſorium eandem habet conditionem, eodemque modo explicandum eſt, quo promiſſio, vel propoſitũm cui eſt annexum. Ratio eſt, quia acceſſorium ſequitur principale, ideòque quando non obligat promiſſio, nec obligat juramentum appoſitum. *Leſſ.l.2.c.42.d.2. Bonac. d.4.q.1.p.16: Trul.l.2.c.1.d.17. Vnde reſolves.*

1 Titius qui cum juramento promiſit nuptias Bertæ diviti, ſanæ, virgini, bonæ famæ, &c. non tenetur ſtare juramento, poſtquam Berta incidit in paupertatem, infirmitate

for-

fornicationem, vel infamiam: quia promiſſio ipſa non obligat eo caſu.

2 Qui urbanitatis cauſa juravit ſe ante alterum non ſeſſurum, bibiturum, vel ingreſſurum domum, &c. non peccat contra juramentum, ſi coactus ab altero priùs ſedeat, bibat, vel ingrediatur; tum quia promiſſio illa, vel propoſitum habet tacitam conditionem adjunctam (niſi me coegeris) qua ſublata non obligat, & conſequenter nec juramentum: tum quia relaxatur ab altero cedente juri ſuo *Bon. l. c. Sanch, Leſſ Trull.*

3 Qui juravit ſe ſervaturum decreta, & regulas vel ſtatuta alicùjus Congregationis, Univerſitatis, vel Capituli, tantùm tenetur ſervare ea, quæ ſunt in vigore, & quatenus ſunt in uſu, vel ſervantur à maiore parte Capituli, niſi tamen aliud conſtet de mente jurantis, vel hic voluerit ſe ad illa independenter à ſtatutis obligare. Ratio patet, quia promiſſio ipſa non aliter obligat. *Trull, l.c. Azor. Leſſ. Dian. p. 2. tract. 6. m. R. 39.*

4 Qui juravit ſe ſervaturum ſecretum, non peccat contra juramentum illud detegendo, quando non poteſt illud celare abſque gravi ſuo, vel alterius damno; quia ipſa promiſſio ſecreti non videtur obligare, niſi hac conditione, (ſi non noceat.) *Sylv. Bon. Sanch. Trull. l.c.*

5 Qui juravit Judici ſe dicturum quæ novit, non tenetur revelare occulta, Ratio patet. *Leſſ. Bon. Trull. l. c.*

6 Qui juravit ſe ſoluturum debitum intra menſem, non tenetur intra illum vi juramenti ſolvere, ſi à creditore terminus ſolutionis prorogetur: quia cum hic cedat juri ſuo, ceſſat obligatio promiſſionis, & conſequenter juramenti. *Azor. Bon. Trull l. c. n. 18.*

DUBIUM VI.

Quibus caſibus excuſetur ab impletione, qui in promiſſorio juramento obligationem contraxit?

Reſp Tales caſus præter ea, quæ ex ſuperioribus colliguntur, à *Tol. & Cajet.* recenſẽtur iſti. 1. Si quod bonũ erat tempore juramenti, propter circumſtantias poſtea fiat illicitum, vel vanum, vel impeditivum maioris boni, vel melius ſit omitti, quàm impleri. *Sanch. cap.* 15. 2. Si juramentum mutes in opus aliquod apertè melius, & Deo gratius: id enim quiſque per ſe poteſt, ut habet *Tol. cap.* 23. Excipe tamen ſemper, ſi quid in hominis commodum juraſſet: nec enim Deus

illum vult defraudari. 3. Si notabiliter mutetur ſtatus rei; ut v.g. ſi juraſſes aliquem punire juſta punitione, is autem ſupplex veniam peteret, & ageret pœnitentiam, poſſes ei ſine perjurio condonare: quia juramentum obligabat ſervato eodem ſtatu, in quo non pœniteret. *Laym.c.*9.

4 Si res jurata, facta ſit inutilis ad intentum, maximè, ſi magis illius deſtructiva: ut ſi v.g ex correctione impœnitentis filij notaretur is magis deſtruendus, quam emendandus; aut ſi turbanda familia; ſecuturæ rixæ cum uxore, & ſic præſtet non corrige e. *Reg.lib.*18, *cap* 56. *Bon.l.c.p.*14.

5 Si ita ſe ant conditiones illæ, quas in quovis promiſſorio juramento tacitè ſubintelligi, natura, & DD. docent. Tales autem ſunt, ut *Laym.* dicit *ſupra c.*9. 1. ſi potero. 2. ſalvo jure Superioris. 3. niſi res notabiliter mutetur. 4. niſi obligatio tollatur: de quo ſequens dubium.

DUBIUM VII.

Quomodo obligatio juramenti tollatur per irritationem, diſpenſationem, commutationem, & remiſſionem?

Reſp. De hoc ex conditionibus jam poſitis, & poteſtate Superiorum in ſuos, ac ſuorum vota, *à Laym. hic cap.* 11. *& alijs communiter,* hæc traduntur.

1 Quod ſpectat ad irritationem: irritare, & annullare poteſt juramentum omnis is Superior, maritus, aut dominus, qui, & quomodo irritare poteſt ſuorum vota. *Sanch.c.*19.*n.*7. *Suar. Azor. Fill.l.*25.*c.*9.*q.*9.*p.*17.*dub.*6. vid. *cap. ſeq.*

2 Poſſunt ijdem irritare juramenta promiſſoria, facta in gratiam hominis, quotieſcunque ipſam promiſſionem ſeu cōtractum infirmare ijs conceſſum eſt.

3 Quoad diſpenſationem; quicunque habet poteſtatem ordinariam, vel delegatam, vel privilegium diſponendi in votis, poteſt in ijſdem diſpenſare, etiamſi jurata ſint.

4 Quoad commutationem, eadem eſt ratio quæ de diſpenſatione.

5 Quod attinet ad remiſſionem, ſive relaxationem: juramentum factum in favorem hominis non poteſt relaxari, niſi ab eo, cui factum eſt; aut cui is, & promiſſa materia ſubjecta eſt.

6 Et is quidem poteſt remittere, etſi talis favor ei juratus eſſet propter Deum; v. g. ſi quis propter Deum juraſſet pauperculæ eam ducere, poteſt ipſa juramentum illud relaxare, ut habet *Navar. & alij* contra *Sotum, & Sylv.* quia licet

jura-

juramentum principaliter factum ſit propter Deum, quia tamen executio eſt in favorem hominis, ab hominis etiam voluntate dependet.

7 An etiam civilis poteſtas relaxare poſſit juramenta ſuorum ſubditorum in temporalibus, quando juſta cauſa ſubeſt, v.g. quia metu, vel per aliam injuriam extorta ſunt, controvertitur. Alij negant, alij aiunt, apud *Laym.* Probabile eſt, quod docet *Sanch.l.3.c.*12. cum *Suar.* non poſſe relaxare directè, ſicut poteſtas Eccleſiaſtica quando diſpenſat; ſed tantúm indirectè, v.g. ratione materiæ, vel ſupplendo vicem ejus cui juratum eſt, & qui remittere debebat. Plura ad forum externum ſpectanti a circa juramentum, vide apud *Laym. ſup. cap.*11.*Bon.l.c.*

CAP. III.

De Voto.

DUBIUM I.

Quid ſit votum, & quotuplex?

RESp.1. Eſt promiſſio facta Deo, deliberatè, de bono poſſibili, & meliori, *D.Thom.*2.2.*q*.88. vid. *Sanch.* & *Lay. l.*4.*t.*4 Unde patet quod Votum ſit actus latriæ ſoli Deo debitus. Quare dum vovemus quiddam Sanctis, ſenſus eſt, voveri ea Deo in honorem ſimul ſanctorum: ſicut templa, & altaria ædificamus Deo in eorundem honorem. Porrò ex ſingulis particulis datæ definitionis, multi caſus reſolvuntur: quos ut vitetur confuſio, & conſulatur memoriæ, ſeparatis dubijs proponam.

Reſp.2. Dividitur Votum 1 In Abſolutum, & Conditionatum. Illud eſt, quod fit ſine ulla conditione, ut voveo eleemoſynam, hoc autem, quod fit cum conditione, ita ut niſi hac poſita non exurgat obligatio; ut voveo eleemoſynam, ſi ſanitati reſtituar, vel (quod dicitur Pœnale) voveo facere diſciplinam, ſi hoc fecero. 2. In ſolemne, & Simplex. Illud eſt quod ut tale acceptatur ab Eccleſia, & ſunt hæc duo: votum caſtitatis, quod maioribus Ordinibus annexum eſt, & votū profeſſionis religioſæ. Simplex autem votum eſt, omne aliud

Digitized by Google

quòd talem ſolemnitatem non habet. Ubi ſciendum, quod votum ſolemne reddat perſonam jure inhabilem ad contractus, vel actus contra votum,ut ad matrimonium, vel dominium bonorum habendum, vide *infra l.4.c* 1. *in tract. de ſtatu relig.*Simplex autem tale votum, v. g. caſtitatis, (excipio, quod in Societate Jeſu emittitur poſt Novitiatum)aut ingrediendæ religionis, etſi reddat contractum, v. g, matrimonij illicitum, non tamen invalidũ, vide *infrà lib.6.de matrim* 3.In Reale, & Perſonale. Illud eſt, cùm pecunia, vel alia res externa pretio æſtimabilis promittitur, ut calix, eleemoſyna: hoc autem, cum aliqua hominis actio,vel ceſſatio ab actione, ut votum jejunij, peregrinationis, abſtinentiæ à luſu. His aliqui adjungunt Mixtum ex utroque, ut ſi uoveas peregrinationem cum oblatione alicujus rei, vid. *Leſſ.lib,2.cap.* 40.

DUBIUM II.

Quæ requiratur Voti deliberatio, & intentio?

Reſp. Cùm voti obligatio ſit graviſſima, requiritur intentio, deliberatio, & libertas perfecta, qua quis liberè, & directè in ſe voluerit promittere, cum animo ſe obligandi,*Ita Doctores communiter.Leſſ.Bon.d*.4.*q*.2.*p*.1.*Vnde reſolves.*

1 Ætas, & uſus rationis ad vovendum ea ſufficit, quæ ſatis eſt ad peccatum mortale,perfecto actu humano, & directo in ſe volitum.Excipe tamen votum ſolemne religionis, quod invalidum eſt ante certam ætatem.

2 Non obligat votũ factum cum ſemiplena animadverſione,vel deliberatione, v. g. ex repentino animi motu, vel conſuetudine, lingua mentem præveniente, vel ex calore iracundiæ rationis uſum auferente. *Azor.Sanch.Trull.l.*2.*c*.2. *d*.1.Ubi notat, non eſſe ſufficiens indicium, quòd defuerit perfecta ratio, vel deliberatio, ſi voventem facto voto mox pœniteat: item motum iræ, raró, & vix unquam impedire uſum rationis.

3 Quòd ſi is qui ſcit ſe voviſſe, dubitat an cum ſufficienti deliberatione,& uſu rationis,ob defectum ætatis,ſi quidem vovit ante ſeptenniũ, votum non obligat,niſi conſtet de ſufficienti rationis uſu,quia cũ jus in tali non præſumit; poſſeſſio ſtat pro libertate.Si verò poſt ſeptennium vovit, obligat; quia poſſeſſio eſt pro voto,cùm præſumatur uſus rationis,niſi conſtet oppoſitum. Si denique dubitet, utrùm ante, an poſt ſeptenniũ voverit, teneri voto vult *Sanch.* & *Palaus*: negat *Dian,*&c.

Vota

Digitized by Google

4 Vota facta in ebrietate, etiam ante prævisa, & ſic volita in cauſa, non ſunt valida, cùm non ſint volita in ſe pſis, & directè: bonum autem non conſurgat niſi ex integra cauſa, quamvis ad peccatum ſatis ſit voluntarium indirectè, & in cauſa *Laym. l* 4.*t*.4.*c* 1.*n*.4.

5 Vota facta in metu non incuſſo ad hoc ipſum, ut votum extorqueretur, valida ſunt, quia ſunt ſimpliciter voluntaria, & deliberata: facta autem in metu injuſtè incuſſo ad ipſum votum extorquendum invalida ſunt *ex communi*, non quia nõ ſint voluntaria, ſed quia vel jus ea irritat, vel Deus non acceptat, ne det vim injuſtæ coactioni, idque, ſive metus ſit gravis, ſive levis; dummodò quis formaliter ex ſolo tali metu voveat. *Suar. de Voto lib.*1.*cap.*8.*Sanch. Fill.t.*26. *cap.* 1.

6 Quoad vota emiſſa ex errore, ſi error fuerit circa ſubſtantiam materiæ promiſſæ, vel circa conditionem ſubſtãtialem, vel circa finem, ſive rationem formalem ac motivum vovendi, votum nullum eſt, ut v.g. 1. Circa ſubſtantiã, ſi quis voveret certum aliquem ſuum calicem quem putat argenteum, cùm ſit aureus, vel ſe ingreſſurum certum Monaſterium; putans eſſe Ordinis Sancti Benedicti, cum ſit Carthuſianorum. 2 Circa conditionem ſubſtantialem, ſi quis v g. voveret ſe ingreſſurum Monaſterium, ubi putaret religioſam diſciplinam, & eſſentialia religionis ſervari accuratè, & tamen non ita eſſet, vel ſi voveret peregrinationem ad limina Apoſtolorum, putans tantùm diſtare centum milliaribus, cum tamen diſtarent trecentis. 3. Circa cauſam finalem; ſi quis v.g. voveret aliquid in gratiarum actionem, pro ſanitate parenti reddita, & is re ipſa non fuiſſet ægrotus, vel eſſet mortuus. Et ratio nullitatis talium votorum eſt; quia hic deficit liber conſenſus, qui non fertur in incognitum, & nihil eſt tam contrarium conſenſui, quam error. *Fill.t* 26.*c*.1.

7 Vota quæ emittuntur, poſt Novitiatum, in quocunque approbato Ordine, inſtar matrimonij carnalis, non ſunt irrita ob ullum errorem, niſi ſolum ſubſtantialem circa ſubſtantiãm.

8. Si error circa conditionem ſubſtantialem ſit de re parvi momenti, non redditur votum irritum, ut ſi iter peregrinationis, quam quis vovit, ſi paulò longius quam putabatur, quia parum reputatur pro nihilo. Item ſi error ſit

tantúm circa cauſam impulſivam, valet votum: quia illa eſt tantùm cauſa ſecundaria, qua ſepoſita actus eſt ſufficienter voluntarius ſecundum ſubſtantiam Neque talis error in cæteris contractibus actum vitiat: v.g. novit aliquis peregrinationem Romam ſtudio colendi Deum, & ſimul etiam habuit cauſam ſecundariam impulſivam, ut viſeret fratrem, quem putavit eſſe Romæ, quem etſi intelligat deinde iſtic non eſſe, non ideò deſinit obligari voto. Et ex his patet, quomodo intelligendum ſit, quod dici ſolet, vota non obligare ultra intentionem voventis. *Sanch.lib.4 cap.2 Leſſ. lib.2.c.40.d.2.*

9 Ad votum non ſufficit nudum propoſitum, licèt firmiſſimum: quia qui tantùm propoſuit, non tenetur ſub peccato præſtare: quia autem promiſit, obligatur ſub peccato, & niſi præſtet, agit contra fidem Deo datam. *Bon.p.1. Laym. loc. cit.*

10 Ad votum aliquando ſufficit promiſſio implicita; ut patet in ſuſceptione Ordinum ſacrorum, ubi licet non dicatur voveo, vel promitto caſtitatem, votum tamen hoc fit implicitè, hoc ipſo, quòd ſciens Eccleſiam annexuiſſe ijs ordinibus iſtud votum, eos ſuſcipit. An verò, ſi quis planè id ignoraret, adhuc cenſeretur vovere ex implicita intentione, dubium eſt. Aliqui ajunt, aliqui probabiliùs negant; dicuntque talem teneri ad caſtitatem, non ex voto, ſed ex Eccleſiæ præcepto. *Sanch. de matr. lib,2.d.27 num,11. Bon.q. 2.p.1. & communiter.*

11 Si quis haberet intentionem promittendi quidem ſed tamen ſe non obligandi, nullum eſſet votum, ſecundùm *Navar. Sylv. Sanch. num. 27. Leſſ. lib.2. cap. 40. dub. 1. num. 6. Bon. & aliis*, contra *Caiet.* quia talis non vult vovere, cùm apponat conditionem contra ſubſtantiam actus. Unde *Lugo d. 23. de juſt. ſec. 1. & alij*, contendunt talem non poſſe dici promittere. Verùm videtur eſſe quæſtio de nomine. Si verò haberet animum vovendi, & ſe obligandi, non tamen implendi; tunc etiam graviter peccaret; & votum eſſet validum. *Sanch. Fill. Bonac. p. 1. n. 14. Laym. &c.*

DUBIUM III.

Quæ requiratur materia voti?

Reſp. Ea debet eſſe poſſibilis, (cum impoſſibile nec efficaciter intendi poſſit, nec ad illud ſit obligatio) & non ſolum bona, ſed etiam melior quàm oppoſitum, ſive ejus omiſſio: quippe finis intrinſecus voti eſt honorare per hoc Deum: id autem

autem non poteſt fieri, niſi offeratur illi aliquid gratū: gratū autem eſſe non poteſt, ut quis obligetur ad relinquendū id, quod eſt melius *Sanch.l.9.c.7. Laym Navarr.&c. Vnde reſolves.*

1 Invalidum eſt votum nunquam peccandi venialiter; cùm id moraliter, & ordinariè ſit impoſſibile. Aliqui tamen volunt, ſic voventem teneri iſto voto ad vitanda mortalia,& venialia graviora: de quo *Scholaſtici,Navarr,c.12.n. 65.Suar.l. 2.c.3.Sanch de mat.l.9,d.35.*

2 Invalidum eſt votū de re vana, vel inutili, vel indifferente, niſi ex circumſtantijs, aut fine fiat bona: quia Deo diſplicet ſtulta promiſſio, & hinc eam non acceptat: ac peccat venialiter talia vovens, ut v.g. ſi quis decidens ex equo, voveat non amplius equum aſcendere. *Navar.cap.* 12. *Sanch. 4.mor.c.7.*

3 Invalidum eſt vovere mala, & qui vovet mortale,peccat mortaliter, qui autem veniale, eum venialiter tantùm peccare dicunt *Sà,Sylv. &c. V. juramentum* licèt mortaliter peccare velit *Cajet.V.Votum,& Leſſ.l.2. c. 4. d.* 5. quod videtur probabilius.

4 Invalidum eſt votum,cui adjungitur finis,vel alia circumſtantia mala, tenens ſe ex parte rei votæ, ut v. g. vovet quis eleemoſynam ad obtinendam vanam gloriam, aut impetrandum per eam victoriam injuſtam, felicem ſucceſſum furti, adulterij, &c. aut in gratiarum actionem pro ſucceſſum furti, adulterij, &c. aut in gratiarum actionem pro ſucceſſu talis peccati: quia datio eleemoſynæ, in talem finem, eſt actio blaſphema, quaſi Deus peccata promoveat, ideoque non poteſt eſſe materia voti. *Cajet,Nav.c.12. Sanch.c.6. Laym. l 4.t.4 c.2.n 6.Fill.t.26 c.5.*

5 Validum autem eſt, etſi ei adjungatur finis, vel alia circumſtantia mala tenens ſe tantum ex parte vovētis,ut v.g. ſi quis ex vana gloria, aut ex ira erga importunum mendicū, voveat ei dare eleemoſynam: quia tunc res iſta bona eſt quā vovet, licet ipſe voveat malè, & cum peccato. *Ibid.*

6 Validum item eſt votum factum ex affectu erga rem bonam, ut bona eſt; etſi conjuncta cum cauſa mala: ut ſi quis voveret eleemoſynam,ſi ex duello evaſerit ſalvus,ſi non capiatur in furto, ſi filius ſibi naſcatur ex adulterio: quod parat, &c. licet enim duellum, furtum, adulterium velle, malum ſit, tamen his poſitis non lædi, non infamari, prolem gigni,mala non ſunt, ſed Dei dona: & votum non cadit ſub

 per

per iſta mala, ſed ſuper hæc bona, conſiderata (ut ſuppono] quatenus in ſe bona ſunt. *Navarr.Laym l,c.*

7 Invalidum eſt, & veniale peccatum, vovere bonum, quod eſt impeditivum boni maioris, ut præſertim ſunt vota contra conſilia Evangelica, ut v.g. manere in ſæculo, ducere uxorem; ire ad militiam, facere mercaturam. *Navar. n.* 29.*Suar. Fill. c.*8.*q*.7.*n*.58.*Sanch.*&*c.*

8 Si tamen aliquod bonum per ſe, & abſolutè minus, fieret per accidens maius bonum, tunc talia vovere valet, ut v.g. ſi quis voveret ſuſceptionem Ordinum ſibi damnoſam, v. *Bon.p.*1.

9 Matrimonium ordinariè invalidè vovetur, quia ordinariè melior eſt cœlibatus. Dixi *ordinariè*: quia validè vovetur, 1. ſi quis ad hoc obligetur, ut, quia ſine injuria, aut gravi infamatione ſponſæ, vel liberorum ex ea conceptorum, à ſponſalibus non poteſt recedere. 2. Si id Reipub. valde utile futurum exiſtimetur, ut quia v. g ex eo ſperatur pax inter Principes, converſio hæreticorum, regni tranquillitas. 3. Si quis ob fragilitatem, & inveteratam conſuetudinem peccandi, adeò ſit pronus ad lapſum, ut prudentes judicent conſultum ei eſſe ut nubat: in quo tamen ultimo *Laym.* & *alij* diſſentiunt, vide *Bon.l.c,Fill,num* 6.*Navar.Suar.loc. cit. Laym. num.*12.

DUBIUM IV.

Quæ,& quanta ſit obligatio voti?

Reſp. Tanta eſt quantum, tum quantitas materiæ permittit, tum intentio voventis, qua ſe, vel multùm, vel parum, vel abſolutè, vel cum certa conditione, reſtrictione temporis, vel qualitatis obligare vult, deſignat: ita ut etſi obligatio voti ſit juris naturalis, vis tamen ejus pendeat à voluntate, & facto hominis, tanquàm prævia conditione, ut tantum vel tantùm obliget, *Ita communiter*, vide *Laym.cap.* 3. *Bon p.*5. *Vnde reſolves.*

1 In materia levi nemo obligatur ſub mortali, quia materia id non permittit. *Navar.num.*40.*Sanch.l.*4.*c.* 12.*Laym.l.c.* v g. voviſti recitare quotidie Salve Regina: omittendo ſemel iterumqne, non peccas mortaliter, quia materia eſt parva *Sanch.l.*4 *c.*12.*Laym.l.c.Azor lib.* 21. *c.* 15. Imò etſi toto anno omittas, eſſe tantum veniale, eò quòd materiæ iſtæ parvæ non coaleſcant in unam, probabiliter docet *Dian. t.* 5.*miſc.n.* 24.ex *Soto.Arag.*& *Tannero* 2.2.*d.*4. *dub.*3.contra *Valent.*&*c.*

In

2 In materia gravi, etſi quis poſſit ſe obligare tantum leviter, communiter tamen cenſetur ſe voluiſſe obligare graviter, niſi aliundè conſtet. Unde violans tale votum, peccat graviter ex genere ſuo, *v Ibid.*

3 Qui poſtquam graui voto ſe obſtrinxit, ſeriò deinde dolet quòd fecerit, non peccat grauiter, modò retineat animum implendi, *v. Sá V. Votum.*

4 Qui violat votum de re jã ante præcepta, v.g. qui poſt votum caſtitatis fornicatur, debet in confeſſione addere, quòd votum id habeat, aut quód Ordines acceperit, ſi Confeſſarius neſciat: quia duplex tunc eſt malitia peccati. *Suar. c.6 Leſſ d.7. Sanch. c.5. Fill. c.2. q.7.*

5 Alieno uoto nemo obligatur ex vi illius voti. Unde ſi qui Canones videntur indicare filium á parte religioni devotum, teneri eam profiteri, intelligendi ſunt, ſi filius votum patris ſemel ratificaverit *Suar. c.9. Sanch Laym. c.3 n 6.*

6 Cùm hæres teneatur ſoluere vota realia defuncti, non tenetur vi voti, ſed ex juſtitia; ſicuti tenetur alia illius debita, legata, &c. ſoluere. *Ibid*

7 Eodem modo ſi Cõmunitas aliquid vovit, in quod poſteri non conſenſerunt, non tenentur id ſervare vi voti, ſed interdum ratione pacti, ſtatuti, vel longæ conſuetudinis, *v. Laym. htc c.3.*

8 Cum quis vovet factum alterius, ſenſus eſt, ſe curaturum id eo modo, quo licitè poteſt, ut v.g. rogando, perſuadendo, vel etiam præcipiendo, ſi ſit Superior, vel etiam aliquando paciſcendo, & ſuppeditando ſumptus. Sic parens, qui filium devovit religioni ad nihil aliud tenetur, quàm ut conetur eam filio perſuadere: ſic qui miſſas vel peregrinationem alterius curandam, quando ſtipendium, ac ſumptus ei perſoluit, non tenetur alium ſubſtituere novis ſumptibus. ſi prior non preſtet ad quod ſe obligauit, *Sanch. Lay. num.7.*

9 Vota perſonalia non implentur niſi per voventem: unde qui vouit peregrinationem Romam v. g. non ſatisfacit, ſi conducat alium: neque ad id tenetur, ſi ipſe non poſſit. *Ibid.*

10 Vota realia ſoluenda ſunt ex proprio: unde qui nequit ex ſuo, non tenetur ab alio mendicare. Quòd ſi poſſit ex ſuo, & tamen alius: ſive rogatus, ſiue ſponte pro ipſo velit ſoluere, id valet: quia tunc quod alter dat, fit ipſius

Digitized by Google

ipſius; non autem actio alterius perſonæ poteſt fie i alterius, vid. *Ibid.*

11 Vota conditionalia non obligant ceſſante conditione, etiamſi ipſe vovens cauſa fuerit, ut conditio non poneretur, dummodo id non impediverit per dolum, vim, aut malitiã, ut v.g. voviſti peregrinationem, ſi eam Petrus approbet; deinde ſubmittis qui perſuadeat, ut non approbet: illo igitur non approbante, non teneris. Imò etſi malitioſe per fraudem, dolum, &c. impediveris, adhuc probabile eſt, te voto non teneri, ut habet *Laym.l.6.*ex *Suar & aliis.* Interim *Laym.* rectè hic advertendum monet ad intentionem voventis; ut v g. filius vovit ſe ingreſſurum religionem, niſi pater contradixerit, videtur ejus intentio fuiſſe, niſi contradixerit ex ſe, ſua ſponte, ſibi relictus, &c.

12 Qui vovit rem certam, & determinatam, v. g. hunc calicẽ, ſi ea res pereat, non tenetur ad alium: cum id non ſoleat intendi: ſi autem eam rem vendiderit, probabilius videtur eſſe, teneri dare pecuniam quam accepit: quia qui vovet rem, cenſetur promittere omnem ejus utilitatem.

13 Qui vovit aliquid faciendum certo tempore, ut jejunare hoc, vel iſto die; illo tranſacto; ſive cum culpa, ſive ſine culpa ejus, ad nihil tenetur: & neque, ſi prævideri impedimentum eo tempore ſuperventurum, tenebatur prævenire, cúm hæc non ſoleat intentio voventis eſſe. *Suar. Navarr. l.1.* vid. *Bon.p.5.*

14 Qui vovit aliquid ſine certo tempore, v. g. peregrinationem, tantum tenetur implere cùm commodè primùm poteſt: quia ſic moraliter quiſque cenſetur intelligere ſuam promiſſionem, ut habita commoditate non nimis diu differat, quamvis minor cauſa ſufficiat ad differendũ, quàm ad omittendum. *Fill.c.4.q.10.Suar Laym.c.3.Bon.&c.*

15 Qui vovit aliquid ſine certo loco, v. g. ingredi religionem S.Benedicti, ſatisfacit intrando quodcumque Monaſterium illius Ordinis, in quo ſerventur ſubſtantialia regulæ. Neque tenetur pro admiſſione peragrare provinciam, ſed ſatis eſt adire loca aliquot non nimis diſſita. Et ſatisfecit voto ſi poſtquam ingreſſus eſt, remittatur, aut egrediatur (ſaltem cum juſta cauſa, qualis eſt v. g. gravis, ac diuturna triſtitia, & anxietas, ſive ex natura ipſa, ſive aliundè nata. *Eſcob*, ex *Sanch.t* 1.*l*.4.*c*.16. *n*. 100.) ante profeſſionem, vide *Trull.l*.2.*c*.1.*d*.20.*n*.7 & 8.

Qui

Digitized by Google

16 Qui vovit aliquid ſine certa qualitate, v.g. religionem in genere, poteſt ingredi quamcunque, etiam laxiorem: modo ſerventur eſſentialia, & ſit approbata. Similiter, ſi quis vovit triticum, &c. non tenetur dare optimum quod habet, ſed ſatis eſt, loquendo de obligatione præciſè, ut det quod non ſit planè ineptum.

17 Qui vovit aliquid ſine certa quantitate, v.g. eleemoſynam, pecuniam, frumentum, &c. ſatisfacit dando quantum voluerit, modo non tam parum, ut videatur potiùs irridere ſuum votum, quam implere. Ratio horum omnium petitur ex intentione voventis, qua nemo cenſetur ſe obligaſſe, niſi ad id quod cōmodè poteſt, & communiter eſt decens. *Suar. Sanch. l* 4.*c*.13.

18 In dubio de mente voventis, debet fieri interpretatio ſecundum verborum, quibus uſus eſt, proprietatem, vel potius communem, & uſitatam acceptionem. *Fill. tom.* 26.*c*,2. *Laym. c.* 3.

19 Qui vovit, ſi ludat chartis, dare decem imperiales, tenetur ſecundùm *Sanch.* dare toties decem, quoties ludit; quia pœna eſt actui acceſſoria, videtur tamen negare *Laym l.* 4.*tr.* 4,*c*.5,*n*.4.vid. *Trull.Dian.p*.5,*t*.9.*R*.60.

DUBIUM V.

Quot modis tollatur obligatio voti?

Reſp. Dupliciter tolli poteſt: primò. Nullius auctoritate interveniēte: idque vel materiæ mutatione: ut ſi materia ante honeſta fiat turpis, indifferens, vel impeditiva maioris boni, ratione novæ circumſtantiæ, vel prohibitionis: vel ſi fiat impoſſibilis, abſolutè, aut moraliter: vel deſitione conditionis, à qua pendebat. 2. Interventu auctoritatis humanæ: idque tripliciter; irritatione, cōmutatione, vel diſpenſatione: de quibus ſequentibus dubijs. Eſt cōmunis, *Sanch lib*. 4. *cap*. 24. *Leſſ.l*.2.*c*.40.*Suar.Fill.t*,26.*c*.8.*Vnde reſolves.*

1 Etſi tua culpa materia facta ſit impoſſibilis, inutilis, &c. tamen poſtquam jam talis facta eſt, ceſſat obligatio, & ſufficit pœnitere de culpa.

2 Si concurrat obligatio duorum votorum incompoſſibilium, implendum eſt id, quod eſt præſtantius, & Deo gratius; alterum ceſſat. Quod ſi vero ſit æquale, aut neſcias utrum ſit melius, implendum eſt, quod priùs voviſti, & ruit poſterius: ſi, & hoc neſcis, libera eſt electio, vid. *Trull.l*.2. *c*.2.*d*.9.

Si

Digitized by Google

3 Si materia voti fiat impoſſibilis quoad partem tantum, tunc ſi cõmodè talis materia dividi non poteſt, aut non ſolet, ad nihil teneris: v.g. vouiſti ædificare templum, ſi totũ non potes, non teneris ad partem.

4 Si verò dividi cõmodè poteſt, & ſolet, manet obligatio ad illam partem quam potes: ut v.g. 1. Qui non poteſt jejunare tota hebdomada, poteſt autem aliquot diebus, ad hoc tenetur. 2. Qui matrimonium contraxit, & conſumauit poſt votum caſtitatis, tenetur non petere debitum; cum eatenus votum adhuc ſit poſſibile (reddere enim debet) *v.Bon. p.7.§.1.*

5 Quod ſi votum dividi quidem poſſit, ſed unum in eo ſit principale, reliqua verò acceſſoria tantum, non per ſe ſeorſim intenta, ſed dependenter à priori, tanquam illius appendices, & modi; tunc ſi principale fiat impoſſibile, ruit etiam obligatio acceſſorij, non autem contra: ut v.g. vouiſti peregrinationem Romam in cilicio, & ibi certi aliquid offerre; ſi peregrinatio impoſibilis fiat, non teneris cilicium ferre, & oblationem mittere, *v.Sanch.l.4.c.10.Bon.d.4.q.3.p.4.§.4. Trull.l.2.c.1.d.10.*

DUBIUM VI.
De Voti irritatione.
ARTICULUS I.
An, & quomodo, tollatur obligatio voti per directam irritationem?

RESp. Cùm non debeat violari cujuſquam domininm, ac quilibet Dominus poſſit uti ſua libertate, hinc ſi poteſtati dominativæ alterius ſit ſubjecta alicujus voluntas, poteſt is ſubditi iſtius omnia vota, qualiacunque ſint ad ſuum libitum, ſine ùlla cauſa validè irritare directè, hoc eſt, poteſt velle, & pronunciare, ut illa vota nulla ſint, ita ut nullo etiam caſu obligatio poſtea reviviſcat (etſi peccent, ſi abſque cauſa irritent ut docent *Leſſ.l.2.c.40.nu.75, Navar.Suar. Fill.*) Porrò hoc jus provenit ex jure poſitivo, quo datur alicui legitima poteſtas dominativa in voluntatem alterius. *Ita communiter DD. vid. Sanch.l.4.cap.24.num.30.& 31. Vnde reſolves.*

1 Quivis pater, & in ejus defectu, avus paternus, tutor; imó etiam mater, non tantùm ſi tutrix ſit, ſed etiam in priorum defectu: & ſecundum quoſdam, reliquis deficientibus etiam magiſter, vel herus; ut *Suar.Leſſ.d.10.num.78.* contra *Sanch.*

*Sanch.*poteſt directè irritare vota liberorum impuberum, ut colligitur ex *cap.Mulier* 32.*q.*2.*c.*1.& 2.20.*q* 1. & *cap.Si quis de reg.*Impubertas autem ſecundum jura finitur in maſculis, anno decimo quarto completo in fœminis duodecimo completo, à die Nativitatis computando, ut *Sanch.l.c.*v.*Laym.t.*4 *c.*1.*Bon.diſp.*4.*q.*2.*p.*6.§. 2.

2 Vota religioſorum (non tamen novitiorum) etiam ſub prædeceſſoribus emiſſa, irritare poſſunt directè præter Papã, Abbates, Guardiani, Priores, & Rectores, ac probabiliter etiã Abbatiſſæ, ut habet *Suar. l.*6.*de Voto c.*7.*n.*19.*Regin l.*18.*n.*342.*Fill.Bon.l.c.n.*26. Expicitur tamen votum tranſeundi ad religionem ſtrictiorem, vide *Binsfeld.*3.*p.Euch.c.*9.*Leſſ.n.* 75. *Sanch.c.*24.*n.*30.*Bon.l.*5.

3 Idem poteſt, ſecundum *Sanch.l.*9.*de mætr.d.*39. maritus reſpectu votorum uxoris: licet probabilius id alij limitent ad ea vota, quæ mariti juri præjudicant. *Laym.hic c.*7.*Fill.t.*26.*c.*8.*q.*8.*Leſſ.d.*10.*n.*83.& *d.* 15.

4 Qui ſemel votum irritavit, ſi poſtea nolit, non ideó revalidatur ut vult. *Sâ V Irritatio voti.*

5 Nullus ſupradictorũ poteſt dirrectè irritare vota emiſſa ante ſubjectionem, v.g. ante matrimonium, facta vero intra tempus ſubjectionis, de re implenda poſt tempus ſubjectionis v.g. in pubertate, vel poſt obitum mariti, poſſunt irritari. *Bon.l.c.*

6 Votum, de quo dubium eſt, utrum emiſetis tempore libertatis, an ſubjectionis, non poſſe irritare Superiorem, docet *Salas* 1.2.*q.*21. & *Caram.l.*3.*c.*1.*d.*1. Sed contrarium tenẽt *Suar.Sanch.Bon.*&*c.* cum *Bard.d.*6.*c.*1.§.28.

7 Facta tempore ſubjectionis, poſſunt adhuc irritari poſt illud; v. g. quando filius jam eſt pubes Quod verum eſt, etſi in pubertate ea ratificaſſet putans ex errore eſſe fitma: ſecus tamen, ſi infirma eſſe noviſſet, & independenter à prioribus ratificaſſet, vid. *Leſſ.l.* 2.*c.*40.*dub.* 10.

8 Supradicti poſſunt revocare, ac directè irritare vota, etſi ſemel ea ratificaverint: quia non privarunt ſe dominio, & poteſtate ſua, vid *Suar.de Voto l.*6.*c.* 6. Quód ſi tamen id ſine cauſa fiat, erit ſecundùm quoſdam peccatum mortale: licet probabilius id negent. *Suar.l.c.c.*4.& *Laym hic.*

9 Prælatus poteſt irritare votum ſubditi, à prædeceſſore æquali, vel inferiore confirmatum, non tamen à Superiore, vid. *de his Bon.l.c.*§.3.*Laym.c.*7.

DU-

ARTICULUS .II.

Quis vota indirectè poſſit irritare?

Reſp. Si alicui, non quidem voluntas voventis, ſed voti materia ſit ſubjecta, itaut in hanc jus habeat, is tale votum poteſt irritare, irritatione indirecta; hoc eſt, ejus obligationem ſuſpendere, in quantum ſuo juri præjudicatur: idque ex lege naturæ docente, quod nemo poſſit alteri promittere aliquid in præjudicium tertij. *S. Thom. in 4, d. 38. Suar. Leſſ. &c. ll. cc. Vnde reſolves.*

1 Sic irritare poſſunt, præter ſupra nominatos, mater reſpectu filiorum puberum, quandiu manent in domo paterna, nec ſunt emancipati: item tutor puberis, uſque ad annum vigeſimum quintum, in ijs quæ eorum poteſtati officiunt. *Laym c. 6.*

2 Idem poteſt uxor reſpectu mariti; v.g. ſi is voverit longiorem peregrinationem, habitare alibi, cubare ſeorſim, quæ derogant vitæ ſociali, & uſui dominij quod habet in corpus mariti. *Leſſ. n. 83. Fill. n. 273.*

3 Item Dominus, & Domina reſpectu famulorum; ut ſi ij voverint jejunium, quo fierent inepti ad obſequia Domini: quale votum non eſt caſtitatis, vel brevis orationis. *Leſſ. n.* 86.

4 Item non tantum Pontifex reſpectu omnium fidelium, ſed etiam Epiſcopi, & Principes reſpectu ſubditorum; quando materia illis præjudicat. Denique ſuperiores reſpectu novitiorum, in ijs quæ impediunt novitiatus exercitia. *Leſſ. d.* 13. *n* 8.

vide pag. 109 n. 5

5 Non poſſunt irritari indirectè vota de re aliàs præcepta, v.g non furandi: quia nemini præjudicant. Item neque vota implenda tunc, quando materia voti non erit ampliùs ſubjecta, v.g. vota ſervi implenda, cum erit liber; & conjugis, cũ alter erit mortuus.

6 Poteſt quis etiam indirectè irritare vota longè ante facta, quam ſibi materia ſubjiceretur: v.g. facta à conjuge longè ante matrimonium.

7 Poteſt quis etiam vota à ſe, vel anteceſſore conceſſa, & confirmata, indirectè irritare, ut patet ex *Art. ſuperiore.* Excipe tamen, niſi ſuo jure ceſſiſſet, & hanc ceſſionem ſubditus acceptaſſet: v g. in voto caſtitatis, mutuo mariti, & uxoris conſenſu facto. Secus tamen eſſet, ſi vel ſola uxor, vel uterque independenter ab vltero voviſſet.

Vota

Digitized by Google

8 Vota indirectè tantùm irritata reviviſcunt, & obligant quādo alteri deſinūt præjudicare; vide de his *Bon p. 7. Lay. c. 8.*

DUBIUM VII.

Quid ſit commutatio voti?

Reſp. Commutatio eſt ſubtitutio alterius operis honeſti loco ejus, quod voto promiſſum erat, ſub eadem obligatione. Circa quam, ut licitè fiat, traduntur hæ regulæ; Prima. Ad commutationem voti requiritur auctoritas Eccleſiaſtica. 1. Quando commutatio fit in paulò minus bonum; quod ſi notabiliter minus ſit, miſcetur diſpenſatio. 2. Quando dubium eſt de æqualitate boni 3. Quaudo fit in bonū æquale: licet aliqui tunc putent ſufficere auctoritatem propriam. Hæc tamen ſufficit ad commutationem in melius, quia in meliori minus continetur. Voco autem melius, quod eſt tale in ordine ad utilitatem ſpiritualem voventis, & Deo gratius.

Secunda. Ad cōmutationem voti in æquale, requiritur cauſa, licet minor, quam ad diſpenſationem: quia diſpenſatio planè liberat ab obligatione voti: cōmutatio verò aliud ſubrogat. Unde ſi fiat in melius, nulla cauſa requiritur; ſi in æquale cum auctoritate Superioris, ſufficit maior in illud propenſio. Si veró dubitetur an ſit æquale, ſufficit notabilis moleſtia in implendo. Vide *Leſſ. 2. cap. 40. Vnde reſolves.*

1 Quamvis oratio abſolutè ſit melior jejunio, non licet tamen propria auctoritate hoc in illam, cōmutare: quia hic, & nunc poteſt jejunium eſſe Deo gratius; ut pote utilius ad bonum ſpirituale hujus hominis. *Leſſ. d. 16. Sanc. c. 56.*

2 Omnia vota perſonalia propria auctoritate cōmutari poſſunt in votum religionis: imo ipſo jure omnia vota realia ſic mutantur in profeſſione.

3 Qui habet votum religionis, non poteſt illud propria auctoritate cōmutare in ſuſceptionem Epiſcopatus: tū quia hic non efficit hominem perfectiorem quàm religio, licet perfectiorem eſſe ſupponat: tum, quia non conſtat, quod illud hic, & nunc ſit Deo gratius: tum, quia ſic reſpondit Innocent. III. apud *Bon. in 2. præceptum d. 4. q. 2. p. 7.* Idem docet *Leſſ. l. 2. c. 4. d. 16. num. 103. Azor. Sanch. Laym. l. 4. t. 5. c. 6. nu. 15. Palaus d. 3. t. 16. n. 2. Fag. Dian. p. 6. t. 6. R. 62.*

4 Qui habet facultatem diſpenſandi, habet etiam cōmutandi: non tamen contra: quia cōmutatio eſt pars diſpenſationis; qui autem poteſt maius, etiam minus poteſt. Qui autem

Digitized by Google

autem habet facultatem cõmutandi tantùm, non poteſt mutare niſi in æquale: quod moraliter, & non ſcrupuloſè æſtimandum eſt, ut monet *Laym. c.* 8. In qua æſtimatione, ait *Cajet.* non negligenda ſunt concomitantia: v.g. in voto peregrinationis, habenda ratio non tantum laboris, ſed etiam expenſarum. quas feciſſet. *Suar. Leſſ. v. Bon. p.* 7. §. 3.

5 Si is, cujus votum mutatum eſt, male deinde implere primum, id poteſt: tum quia id eſt melius, vel æquale: tum quia in ejus favorem factum eſt cum tacita conditione, ſi ei placuerit. *Leſſ. n.* 97. *Sanch. Fill. n.* 289.

6 Si voti legitimè à Superiore cõmutati materia, ſive opus fiat impoſſibile, vel indifferens, non tenetur redire ad prius, quia obligatio extincta eſt, vid. *Laym. Bon. ll. cc.*

DUBIUM VIII.

Quid ſit diſpenſatio, & qui poſſint diſpenſare in votis?

Reſp. 1. Diſpenſatio eſt abſoluta obligationis voti condonatio, nomine Dei facta. Ad hanc, ut valeat juſta cauſa requiritur; qualis v.g. eſt. 1. Bonum Eccleſiæ, vel commune Reip. 2. Notabilis difficultas in obſervatione voti. 3. Imperfectio actus, vel levitas, ac facilitas, ex qua poceſſit votum. *Suar. l.* 6 *c.* 17, *Fill. n.* 260. *Sanch. l.* 4. *c.* 45. vid. *Bon. p.* 7. *n.* 24. *Laym. c.* 8. *n.* 5 *Unde reſolves.*

1 Cum cauſa non ſufficit ad integram diſpenſationem, partim diſpenſari, partim cõmutari poteſt. *Bon. l. c.*

2 Prælatus videns, ac [cum facilè poſſit] non contradicens, videtur diſpenſare, ait *Sâ.*

3 Poteſtas etiã delegata diſpenſandi in votis, extendit ſe etiam ad vota jurata, & juramenta pia ſoli Deo facta, vide *Suar. l.* 6 *de voto, Sanch. l.* 8, *de matr. d.* 3.

4 Ante voti acceptationẽ à certa perſona aut Eccleſia, non cenſetur ei jus acquiſitum, ideòque ſine ejus injuria poteſt diſpenſari, vel cõmutari.

Reſp. 2. Poteſtas diſpenſandi convenit omnibus Prælatis, qui habent juriſdictionem in foro externo, vel privilegium, *Leſſ. l.* 2. *c.* 40. *d.* 12, *Sanch. c.* 37. & *commun.* Unde diſpenſare poſſunt ſequentes. 1. Papa reſpectu omnium fidelium in omnibus votis. 2. Epiſcopus, reſpectu ſuorum ſubditorum, non autem Parochus: quia tantum habet juriſdictionem fori interni. *Suar. l. c. c.* 12. 3. Prælati Regulares exempti, reſpectu ſuorum Religioſorum, & Novitiorum: idque circa vota, quæ

Digitized by Google

quæ vel in ſæculo, vel etiam in Novitiatu fecerunt: *Leſſ.n.* 8. & 107. *Sanch.l.*9.*de matr.d.*29. non autem Prælati non exempti, neque Abbatiſſæ. *Suar.Leſſ.ll.cc.* 4. Ex privilegio Papæ, Confeſſarij Ordinum Mendicantium, ſecundùm conceſſionem, & moderationem ſuorum Superiorum, ut notat *Leſſ. d.* 13. *num.*108.

Reſp 3, Supradicti omnes Papa inferiores poſſunt diſpenſare in omnibus votis, exceptis quinque ſoli Papæ reſervatis, ſcilicet voto Caſtitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis ad limina Apoſtolorum, ad S. Iacobum Compoſtellam, & Ultramarina, ſive in Terram Sanctam, vid. *Bon. Leſſ. Laym ll.cc.*

TRACTATVS III.

De Tertio, & Quarto Præcepto.

CAPUT I.

Quid Tertium Præceptum Memento, &c.

PRæceptum hoc, quatenus vult tempus aliquod ſanctificari, ſive impendi cultui divino, eſt naturale; & adhuc obligat: quatenus vero tempus id deſignatur dies Sabbati, eſt cæremoniale, & in Novo Teſtamento abrogatum, ac pro eo ab Eccleſia deſignatus dies Dominicus, & feſti: præſcriptuſque modus colendi, ut quædam opera illis diebus fiant; quædam non: hæc prohibentur, illa præcipiuntur, *Bon. Laym.* ex *D. Th.* 2.2.q.122.

DUBIUM I.

Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Eccleſia prohibeantur.

Reſp. 1. Die feſto prohibentur omnia opera ſervilia, hoc eſt, quæ, & verſantur circa materiam externam; & vel mechanica, & illiberalia ſunt, v.g. ſuere, fabricare, vel requirunt tantum laborem corporis, & ab operarijs tantùm, & ſervis fieri ſolent. *Ita DD. communiter*, vide *Laym. l.*4.*tract.*7.*c.* 1. *Suar. Fill, &c.* ex *D. Thom. l.c. Vnde reſolves.*

Digitized by Google

1 Impertinens eſt ad rationem operis ſervilis, utrum fiat ex lucro, an ex recreatione; ex hac, an iſta intentione, pia, vana, & turpi, *Cajet. Suar. Laym. loc. cit. &c.* contra *Sylv.* & *Canoniſtas*.

2 Impertinens quoque eſt, ſive fiat cum defatigatione, & labore, ſive non; ſive brevi, ſive longo tempore, &c, quia nihil horum mutat naturam operis.

3 Servile non eſt, ideòque nec prohibitum feſto ludere, choreas ducere, inſtrumenta muſica pulſare, iter facere pedibus, equo, curru, vel navi: unde etiam ad hæc neceſſaria ſunt licita. *Navar. cap. 13, Tol.* & *Laym. Suar. de feſt. cap. 27.*

4 Nec ſervile eſt, ducere jumenta ſine onere; cum id ſit iter facere, ut ait *Fill. hic c. 9. n.* 170. Ducere autem jumenta, currus, vel navigium onuſtum mercibus, eſt ſervile *Suar. l. c. Fill. l. c.* Quòd ſi tamen ante feſtum talia itinera incepta ſint, continuatio eorum permittitur, vel ob publicam utilitatem, vel ob damnum, quòd aliàs ſequeretur.

5 Item nec ſervile eſt, ſive gratis, ſive pro pretio docere, ſtudere, ſcribere, tranſcribere; & ſecundum quoſdam, ut *Medinam, Lopez,* & *Armillam,* quorum ſententiam probabilem docet *Laym.* contra *Sâ, Fill, Azor.* & *alios multos*, pingere, etiam coloribus, (nam de rudibus lineamentis plerique concedũt) terere tamen colores, & non pingere, ſed tingere: ut v. g. colorare aſſeres, vel pannos, dealbare parietes, illiberale eſt.

6 Videntur etiam excuſari poſſe in Typographijs, litterarum collocatores, quando poſt divina collocant neglectũ penſum, ut habet *Laym. hic.* Imprimere tamen, ſervile habetur. *Eſcob. E. 5. c. 4. Suar. Laym. &c.*

7 Excuſat etiam *Fill. hic n.* 169. diſtillationem, quæ ſine corporis fatigatione potius ad experientiam, & peritiam fit, quàm ex officio, & arte.

8 Servile aliqui non putant, (alij contrarium tenent, & excuſant per conſuetudinem, ad otium, aliaque pejora vitanda) venari. *Granad. 2. 2. c. 3. t. 12. d. 4. ſeſſ. 7. n. 65.* aucupari, militare, gladiari, piſcari, (ſaltem in fluminibus recreationis gratia) & ſimilia; piſcatio tamen moderata eſſe debet, vide *Laym.* & *Fill. tract. 27. cap. 9. q. 12. Bon. d. 5. q. 1 p. 2. n. 25 Eſcob.* qui docet, laborioſam, & ex officio, non licere. Similiter quidam excuſant puellas ad otium vitandum acu pingentes. *Arm. Azor. Palaus, Sâ, March.* vide *Dian. p. 6, t. 6. R.* 15, & *p. 4. tr. 4. R. 62.*

Reſp. 2.

Reſp. 2. Prohibentur præterea quædam opera non ſervilia, quæ dicuntur forenſia, ut ſunt mercatus, placitum, judicium ad mortem, vel pœnam, & ſtrepitus omnis judicialis, id eſt, actiones, quæ ad deciſiones cauſarum, tam civilium quàm criminalium, tam ſæcularium, quàm Eccleſiaſticarum ſpectant. *Ita commun. Doct. ex cap.* 1. *de feſtis. Vnde reſolves,*

1. Feſto non licet citare, adducere teſtes, id eſt, exigere juramentum judiciale, proferre, aut exequi ſententiam: quæ ſi feratur, eſt irrita, vide *Laym. l.* 4 *t.* 7. *c.* 2 *n.* 7.

2 Nec licet emere, & vendere res non neceſſarias, negotiari publicè, vel privatim, inire contractus emptionis, locationis, permutationis, &c (niſi ex conſuetudine, vel alijs juſtis cauſis excuſentur) quia intelliguntur nomine mercatus, qui prohibitus eſt, *cap.* 1. *de ferijs*, ut docet *Bon.* ex *Suar. c.* 13. *Fill. t.* 27. *c.* 10. *q.* 2. *n.* 180.

3 Feſto licet excommunicare, diſpenſare, judicem privatim informare, advocatum conſulere, conſilia conficere, eligere, &c. quia non requirunt ſtrepitum judicialem, vide *Bon. l. c.*

DUBIUM II.

Quæ cauſæ excuſent ab obſervatione feſtorum, ob quas opera prohibita liceant.

Tales præcipuè ſunt ſeptem.

Prima. Diſpenſatio Epiſcopi; vel habentis poteſtatem quaſi Epiſcopalem, uti Superiores Religionum, imó, & Parochi, quando non datur facilis acceſſus ad Epiſcopũ. *Suar. c.* 33. *Laym. c.* 4. *n.* 2 *Bon. p.* 1. *n.* 20.

Secunda. Conſuetudo, nam ſic licent nundinæ illæ in feſtis paſſim haberi ſolitæ; & præparationes deliciarum non neceſſariarũ, ut cupediarum, placentarum, & ſimilium ciborum artificioſorum; item emptiones, & venditiones rerum parvi momenti. *Bon. l. c. Laym. l. c.*

Tertia. Pietas in Deum; per quam licent opera, quæ proximè [non quæ remotè] ſpectant ad cultum Dei; ut pulſare campanas, circumferre imagines: vel cruces, in ſupplicatione. Ornare autem, & verrere templa, ac ſimilia, quæ ad ipſum officium non ſpectant, ſi abſque ratione in feſtum differantur, venialia habentur. *Fill. num.* 218. *Bonac. loc. cit.*

Quarta, Charitas erga proximũ; per quam licent, & valent

Digitized by Google

actus judiciales pauperum, orphanorum, viduarum, & miſerabilium perſonarum, ne expenſis graventur. Sic etiam poſſunt ruſticanorum, in parvis oppidis, ſi alijs diebus adeſſe nequeant cauſæ civiles agitari. Similiter licet pauperibus,& infirmis, pro tunc egentibus ſubvenire, Item emere, & vendere ruſticis, qui alijs diebus impediuntur *Laym. cap.*2. *n.*7.*v.Dian. t.*1.*R.* 34.

Quinta. Neceſſitas propria, vel aliena, corporis, vel animæ; ſi nimirū ſine gravi incōmodo, aut detrimento aliquid omitti non poſſit. Quomodo excuſantur. 1. Judicia, quæ celeritatem requirunt, v.g. ſi latro ſit fugiturus, niſi tunc capiatur. 2. Servi, & ancillæ coacti à dominis laborare, nec audentes recuſare: quod ſi tamen frequenter contingat, eos deſerere debent. *Suar. Laym. l. c.* 3. Ijdem, & ſimiles reficientes ſuas veſtes, cum id alijs diebus non poſſint. 4. Pauperes, qui ſe ſuoſque alere non poſſunt, operantes privatim, ſine ſcandalo; maximè quando multi dies feſti concurrunt. *Bon.n.*13. 5. Coci, & culinarij. 6. Piſtores, laniones, & ſimiles in oppidis populoſis, & concurſu feſtorum. 7. Chirurgi, Pharmacopolæ. 8. Conflatores ferri, & vitri, coctores laterum, calcis, &c. & quicumque quorum opus ſemel cœptum non poteſt interrumpi ſine damno. 9. Molitores, & naucleri pendentes á ventis. 10. Piſcatores halecum, Thunnorum, &c. qui certo tantum anni tempore id poſſunt. 11. Inſtauratores fōtium, pontium, viarum publicarum, & ſimilium, quæ moram non patiuntur. 12. Sartores in operibus neceſſarijs, ut funeribus, nuptijs, &c. ſi aliter fieri non poteſt ut ſatisfaciant. 13. Agricolæ ad cavendum damnum ruri laborantes: ut ſi ob pluviam imminentem ſegetes, vel fœnum congregent. *Bon.num.*13.*Fill. n.* 211. 14. Denique excuſantur etiam mercatores qui clauſis tabernis quædam vendunt; cum præſupponere poſſint, emptoribus ea tūc eſſe neceſſaria, nec aliàs commodè emere poſſe. De ſupra dictis, vid. *Suar. Fill. Laym. Bon. ll. cc.*

Sexta. Utilitas, non ſimpliciter neceſſaria, ſed ad cōmunem lætitiam, vel ſplendorem: ſic enim licet in adventu, vel ortu Principis laborare, ut perficiantur theatra, ignes, veſtes, &c. Quanquam monet rectè *Suar*, præſtare in hoc caſu petere veniam à Paſtoribus, vid. *Bon.*

Septima. Excuſat item, ſaltem à gravi peccato, parvitas operis, ſeu temporis. Unde grave non videtur una hora labo-

borare, ut habet *Suar.l.2 de feſtis c.32.* maximè, ut notat *Lay.* ſi labor non ſit nimis ſervilis, & fatigans corpus. Imò duiū videtur mortalis damnare, ſi quis duas, aut tres horas impendat, vide *Fill.t.27.c.11. q. 1. n,* 105. In forenſibus autem, & judicialibus, materiæ quantitatem, non ex quantitate tēporis, ſed qualitate operis deſumendam, monet *Eſcob. exam.5.c. 3.n.*14.ex *Palao t.1.tract.*9.*d.2.p.3. n.*4. Sic grave peccatū eſſe aſſerit venditionem rei magni momenti, cum magna ſolēnitate, licèt brevi tempore fiat. Quod intellige (ſecundum ſupradicta) niſi conſuetudo, vel neceſſitas excuſet.

DUBIUM III.

Quæ opera feſtis præcipiantur.

Reſp. Præcipitur, 1. Auditio concionis, non tamen ſub mortali, niſi quatenus quiſque tenetur diſcere neceſſaria ad ſalutem, vid. *Trident.ſeſſ.*24.*c.*4.*de reform. Fill.hic c.*8.*Bon.t.*1.*d.*5.*q.*1.*p.*2.*n.*27.*Suar.&c.*Dixi (niſi quatenus, &c.) quia homines rudiores ignorantes præcipua myſteria fidei, ea præſertim quæ ſub gravi obligatione eos ſcire teneri dictum eſt *ſupra l.2.t.1.c.*1. tenentur lege charitatis, (ſi aliàs ea commodè addiſcere non poſſint) ſub gravi peccato concioni, vel potiùs catecheſi intereſſe. *Bon d.*5.*in præcet.*2.*n* 28. addens eo caſu concionem etiam Miſſæ præferendam eſſe. *Trull.l.c. c.*1.*d* 4.*n.*12.*Fagund.&c.*

2 Præcipitur ſpeciali præcepto, obligante ſub mortali, audire Miſſam, hoc eſt morali, & humana aſſiſtentia, ſive præſentia ei intereſſe. Eſt cōmunis ex *c.Omnes fideles*, & ex *c. Miſſas, de conſec.diſt* 1.contra *Angelum, & Roſellam*, ~~qui ſemel vel iterum negligere, dicunt eſſe veniale~~. Obligat hoc præceptum omnibus feſtis, omnes baptizatos uſum rationis habentes: non autem infantes, amentes, vel cathecumenos. Ratio primæ partis eſt, quia eſt univerſale. Ratio ſecundæ eſt, quia aſſiſtentiam humanam habere non poſſunt. Ratio tertiæ eſt, quia non ſunt Eccleſiæ ſubjecti. *C.Lug.diſp.* 22.*ſeſſ.* 1.& 2.ex *Navar.Sanch.Kon.Unde reſolves.*

1 Non eſt obligatio audiendi concionem in Parochia propria; tum quia DD. multi nullum hac de re præceptum agnoſcunt: cùm *Trident.ſeſſ.*24,*c.*4 *de reform* dicat *teneri ubi id commodè fieri poteſt*: tum quia, ſi qua obligatio fuit, ei derogatum eſt per privilegia Regularium, & generalem conſuetudinem contrariam. *Suar.de rel.t.*1.*l.*2.*c.*16,*Azor. Navar.Cen. Zerol.p.*1.*V.prædic.Trull.l.*2.*c.*1.*d.*4.vid *Barboſ.in Trid.ſeſſ.*24 *c.*4.

Imò Fratres Prædicatores, & Minores , & qui cum ipſis in privilegijs cõmunicant,concionantes in ſuis Eccleſijs , quovis anni tempore poſſunt auditoribus ſuis concedere 18. annos, & 320. dies Indulg. nomine Papæ. *Dian.p* 4. *t.* 4 *R*.22. ex *Rodrig.&c.*

2 Non eſt obligatio ad audiendam Miſſam feria quinta, & ſexta, & Sabbatho maioris hebdomadæ; neque diebus Rogationum *Azor.Henriq.Suar.d.*88.*ſect.*5.

3 In die Nativitatis Chriſti tantùm teneris audire unam Miſſam. *Navar.Suar.Fill.*

4 Satisfacit , qui recitat ſub Miſſa (ex obligatione)Horas Canonicas , vel pœnitentiam injunctam in confeſſione , ut contra *Caj.Sylv. Aug.Armil.* docent *Suar.Sà,Rod.Fil.&c.*Ratio eſt. quia duobus præceptis poteſt ſimul ſatisfieri, ut vid *ſup. l.*1.*t.*2.*c.*3.*dub.*3.Idem de eo, qui confitetur tempore Miſſæ, affirmat *Regin.l.*19.*n* 14.dummodo intentionem habuerit audiendi Miſſam. Negat autem *Suar. d.*88. *ſeſſ.*6. *Azor.c.* 7.*q.*6. *Gordon.Card.Lugo loc cit* ſi quidem poſſit differre cõfeſſionem, nec adſit neceſſitas præcepti confeſſionis. Idem dicit *Bonac, diſput.*4.*q.ult.p* 11. Ubi contrariam praxim quorumdam excuſat , vel ob neceſſitatem communicandi , vel intentionem audiendi Miſſam aliam, vel denique ob bonam fidem.

5 Satisfaciunt etiam inſervientes Miſſæ, ſi recedant allaturi neceſſaria, v.g. vinum, hoſtiam, thus, &c.qui cùm hæc ordinentur ad officium,non cenſentur abeſſe; dummodo non recedant ab Eccleſia, vel ſaltem non longe, vid *Bon.*

6 Peccat, qui non audit integram Miſſam,& quidem venialiter, ſi omittatur parva pars ; mortaliter,ſi notabilis, v.g. media,vel tertia pars.*Laym.*tamen,& alij durum putant mortalis damnare eum, qui ab Offertorio uſque ad finem adſit. Additque communiter excuſari à mortali,qui audiunt á principio Epiſtolæ, vel ſecundùm alios , Evangelij uſque ad finem, vel ab initio uſque ad Cõmunionem,vid. *Bon.t.d.*4 *q. ult.C.Lugo d.*22.*ſect.* 1.*n.*3.

7 Non peccat ſaltem mortaliter, qui à duobus Sacerdotibus ſucceſſivè duas dimidias Miſſas audit, ut habet *Navar.c.* 21.*Sà,Sotus, Henriq.Dian.t.*1.*tract.*3 *R*.18. *Bon.d.* 4. *q. ult.p.* 11. *Hurtado* contra *Suar. Kon. Fag.* quia audit integram Miſſam. Ob quam cauſam eſt probabile , ~~etſi ſimul audiat~~ , ut habet *Bon.l.c.Hurt.& Dian.*contra *Regin.Kon.C.Lugo , &c.* quorum ſententia videtur probabilior.

Non

8 Non ſatisfacit,qui ſub ſacro dormit, pingit, docet; vel qui eſt poſt murum, aut aliam rem tali loco, unde nihil audiri, videri, vel notari poſſit quid fiat; quia non cenſetur moraliter præſens. Satisfacit tamen ſurdus, cæcus,& quicunque (licet ſit poſt oſtium, aut columnam, vel in feneſtra vel procul à templo] ita eſt præſens, ut ex ſignis externis colligere poſſit, quid à celebrante agatur, ſpectata loci natura [etiamſi ipſe per accidens,nihil audiat, videat,aut intelligat] ſitque pars per moralem conjunctionem ejus multitudinis, quæ dicitur præſens, & eſt in conſpectu altaris. *Bonac. loc. cit.*

9 Audiens debet eſſe attentus, ſaltem virtualiter, & in confuſo, ut aliquo modo advertat quid fiat. Hinc ſi quis nunc attendat, nunc fabuletur, ut tamen ſemper advertere poſſit quid fiat, licet peccet irreverentia, non tamen damnadus eſt mortalis. Imò *Kon.3,p. q. 83.* cùm *Sylv. Roſel. & Med.* docet eum ſatisfacere, qui voluntariè toto ſacro eſt diſtractus,modo ſibi ſit præſens, & cum reverentia externa aſſiſtat. Quod probabile eſſe docet, *Laym.* contra *Suar. Bonac. & alios*,vide *Kon.l.c.& Card.Lugo n. 26. & 27.* Plura de tota hac materia,vide *ſupra l.1.tract.2.c.3.dub.2.3.& 4.*

10 Præceptum audiendæ Miſſæ impletur quocumque in loco, ſive in Parochiali, aut Cathedrali, ſive in Regularium Eccleſia, ſive in oratorijs privatis, ſive extra Eccleſiam audiatur. Ratio eſt, quia Eccleſia tantùm auditionem Miſſæ præcipit, non autem locum; ergo quovis loco impletur.*Tol.l.9.c.7. Azor.c.6.Rodrig.Nav.Fill.Nung.Suar.Kon.Bon d.4.q.ult.p 12. n.4.* & plures.Quæ doctrina licet certa ſatis ſit; nihilominus quia poſt omnes ſupra citatos Auctores à quodam moderno, viro aliàs docto, in dubium vocatur, peculiari dubio examinanda eſt, ne cui (quia liber obvius eſt) ſcrupulus,aut conſcientia naſcatur erronea.

DUBIUM IV.

An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia Dominicis, & Feſtis maioribus.

Reſp.Etſi id quidē decens ſit, non tamen eſt obligatio.Eſt communis Auctorum [quos vide ſuperiore dub. caſu vult.] ut ait *C. Lug. diſp.22.ſeſſ.1.num.2.* certa; etſi *Marchantius in Candelabro myſtico titul. 4. capitul. 7.* & in Reſolutionibus

Eccleſias accedere teneantur. Porrò ne quis miretur; tam ampla privilegia Regularibus conceſſa à varijs Pontificibus, placebit inſpicere eorum Bullas, in quibus reperiet motiva graviſſima, aut ſi nec inſpicere luber, recogitet ſaltem, Deum ipſum Innocentio III. (dum vidit Eccleſiam Lateranenſem jam jam ruituram) oſtendiſſe eam ſuſtentari à S. Dominico, & S.Franciſco. Conſideret quód ſicut olim in varias orbis plagas, & in ipſam Germaniam, doctrina Chriſti translata eſt opera Regularium, ita ſine eorum ſubſidio conſervata diu non fuiſſet, vel ſaltem minùs floruiſſet. Et denique, ne Regularibus ſuccenſeat quiſquam, quòd privilegia ſua tueantur, ſciendum eſt, quod ſine conſenſu Sedis Apoſtolicæ ijs renunciare, aut cedere non poſſint: ut vide *l.2.Decret. tit.* 43.*de arbit.c.*5.imò etſi faciant irritum fore, & peccaturos; quia injuriam inferent Ordini, & Eccleſiæ toti.

Nunc ad argumenta Marchantij breviter reſpondeo.

1 Affert auctoritatem cujuſdam P.Capucini, qui Parochianum obedientem ſcripſit. Et huic quidem me paulò anté ſat multas graveſque authoritates oppoſuiſſe, exiſtimo.

2 Ait, quorundam Epiſcoporum praxim eſſe contrariam eamque fundari in jure antiquo, & novo *Trid.l.c.ſeſſ.*22,*& ſeſſ.* 24.ubi dicit: Teneri unumquemque Parochiæ ſuæ intereſſe, ad audiendum verbum Dei, & rudimenta fidei: hæc autem in pleriſque locis ruralibus docentur in Miſſa; ergo etiam ad Miſſam poſſunt compelli.

Reſp. 1.Praxim iſtam (ſi ubi eſt) paucorum eſſe, & contrariam praxi cõmuni Epiſcoporum, in omnibus regnis, & provincijs, & inſuper Præſulis ſummi.

2 Praxim iſtam nec fundari in jure antiquo, cum illi, (ſi quod fuit) per privilegia ſit derogatum, & abrogaverit conſuetudo: nec in novo. Tum quia *Trid.l c.* loquendo de concionibus, & catecheſi, nullam facit mentionem Miſſæ: & in pœnalibus non valet illatio. Tum quia Tridentinum expreſſè addit, (quod *Marchantius* in ſua citatione omittit, cum tamen ad rem plurimum faciat) *ſi commodè fieri poteſt.* Tum quia nec illam quidem obligationem, quoad conciones eſſe receptam, oſtendit univerſalis Eccleſiæ conſuetudo: eó quód fortè regulariter: *commodè fieri non poterat*, ut notat *Card. Lug.loc.cit.* Neque Catecheſis communiter docetur in Miſſa, niſi fortè in pagis, ubi rariùs contendunt Regulares cum Parochis de re præſenti. Denique neſcio, an non Epiſcopi, de

de quibus loquimur, ex numero fortè ſint eorum, de quibus Pius V. in Bulla, *Etſi Mendicantium,* quæritur, quòd etſi Epiſcopi ordines mendicantes meritò colere, & adjuvare deberent, non ſolum id negligant, verùm etiam Concilij Trid. verbis in pravum ſenſum detortis eos incõmodis, & perturbationibus afficiunt.

3 Citat decreta Synodi Leodienſis, & Namurcenſis; ſubjungitque: *quis verò audeat hæc condemnare, & Patres iſtius Synodi, inter quos multi Theologi fuerunt?*

Reſp. Decreta iſta (& ſi quæ fortè ſunt ſimilia) intelligenda eſſe, ne cum contemptu proprij Parochi audiant ſacrum extra Parochiam: aut ſi quæ ſenſum alium habent, non eſſe recepta, vel uſu abrogata. *Ita Aut. citt. commun.* Videri poteſt *C. Lugo Barboſ. & Zerol. ll. cc.* & digniſſimus lectu libellus Frãciſci Fontani, Concionatoris regij, cujus titulus. *Reſponſa, ad quæſita cujuſdam primarij Prælati, &c.* excuſſus primùm Gallicè Nancæi, Anno 1625. poſtea veró latinitate donatus, & recuſſus Viennæ Auſtriæ, typis Michaelis Rictij, Anno 1634. Mitto rationes cæteras, quibus frequentationem Parochiæ (ſine obligatione tamen] perſuadere conatur; cùm eam ut potè honeſtam imprimis atque decentem, minime improbare, ſed erroneam tantùm conſcientiam impedire intendam; ne videlicet cũ perſuaſione obligationis Parochialia, vel cum apprehenſione peccati, Regularium templa frequententur.]

DUBIUM V.

Quæ excuſent ab auditione ſacri?

Reſp. Duæ ſunt cauſæ, quarum altera ſi adſit, non teneris curare celebrari privatim in portatili cum privilegio, neque (etſi id conſilij ſit) preces interim alias loco Miſſæ dicere, ut habet *Navar. cap. 13. Suar. Fill. t. 5, c. 5. q. 11.*

Prima cauſa eſt impotentia, vel ſimpliciter, vel moralis; aut difficultas ex notabili incõmodo, proprio, vel proximi; corporis, bonorum, vel etiam honoris: quia hæc eſt mens Eccleſiæ præcipientis inſtar diſcretæ, & benevolæ matris. *Bon d. 3. q. ult. p. ult. Navar. Fill. t. 5. c. 7. q. 11. Suar. d. 85.*

Secunda cauſa eſt, quodcunque motivum rationabile, quo quis bona fide putat ſe excuſari, v. *Suar. in 3. p. ſeſſ. 6, c. 5. Laym. & Bon. l. c. Vnde reſolves.*

1 Excuſantur qui ſunt in navigatione, vel carcere. Item in morbo, vel convaleſcentia, in qua obſit prodire foras. Item

autem habèt facultatem cõmutandi tantùm, non poteſt mutare niſi in æquale: quod moraliter, & non ſcrupuloſè æſtimandum eſt, ut monet *Laym. c.* 8. In qua æſtimatione, ait *Cajet.* non negligenda ſunt concomitantia: v.g. in voto peregrinationis, habenda ratio non tantum laboris, ſed etiam expenſarum. quas feciſſet. *Suar. Leſſ. v. Bon. p.* 7. §. 3.

5 Si is, cujus votum mutatum eſt, male deinde implere primum, id poteſt: tum quia id eſt melius, vel æquale: tum quia in ejus favorem factum eſt cum tacita conditione, ſi ei placuerit. *Leſſ. n.* 97. *Sanch. Fill. n.* 289.

6 Si voti legitimè à Superiore cõmutati materia, ſive opus fiat impoſſibile, vel indifferens, non tenetur redire ad prius, quia obligatio extincta eſt, vid. *Laym. Bon. ll. cc.*

DUBIUM VIII.

Quid ſit diſpenſatio, & qui poſſint diſpenſare in votis?

Reſp. 1. Diſpenſatio eſt abſoluta obligationis voti condonatio, nomine Dei facta. Ad hanc, ut valeat juſta cauſa requiritur; qualis v.g. eſt. 1. Bonum Eccleſiæ, vel commune Reip. 2. Notabilis difficultas in obſervatione voti. 3. Imperfectio actus, vel levitas, ac facilitas, ex qua poceſſit votum. *Suar. l.* 6 *c.* 17, *Fill. n.* 260. *Sanch. l.* 4. *c.* 45. vid. *Bon. p.* 7, *n.* 24. *Laym. c.* 8. *n.* 5 *Vnde reſolves.*

1 Cum cauſa non ſufficit ad integram diſpenſationem, partim diſpenſari, partim cõmutari poteſt. *Bon. l. c.*

2 Prælatus videns, ac [cum facilè poſſit] non contradicens, videtur diſpenſare, ait *Sâ.*

3 Poteſtas etiã delegata diſpenſandi in votis, extendit ſe etiam ad vota jurata, & juramenta pia ſoli Deo facta, vide *Suar. l.* 6 *de voto, Sanch. l.* 8, *de matr. d.* 3.

4 Ante voti acceptationẽ à certa perſona aut Eccleſia, non cenſetur ei jus acquiſitum, ideòque ſine ejus injuria poteſt diſpenſari, vel cõmutari.

Reſp. 2. Poteſtas diſpenſandi convenit omnibus Prælatis, qui habent juriſdictionem in foro externo, vel privilegium, *Leſſ. l.* 2. *c.* 40. *d.* 12, *Sanch. c.* 37. *& commun.* Unde diſpenſare poſſunt ſequentes. 1. Papa reſpectu omnium fidelium in omnibus votis. 2. Epiſcopus, reſpectu ſuorum ſubditorum, non autem Parochus: quia tantum habet juriſdictionem fori interni. *Suar. l. c. c.* 12. 3. Prælati Regulares exempti, reſpectu ſuorum Religioſorum, & Novitiorum: idque circa vota, quæ

quæ vel in ſæculo, vel etiam in Novitiatu fecerunt: *Leſſ.n.* 8. & 107. *Sanch.l.9.de matr.d.*29. non autem Prælati non exempti, neque Abbatiſſæ. *Suar.Leſſ.ll.cc.* 4. Ex privilegio Papæ, Confeſſarij Ordinum Mendicantium, ſecundùm conceſſionem, & moderationem ſuorum Superiorum; ut notat *Leſſ. d.* 13. *num.*108.

Reſp 3, Supradicti omnes Papa inferiores poſſunt diſpenſare in omnibus votis, exceptis quinque ſoli Papæ reſervatis, ſcilicet voto Caſtitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis ad limina Apoſtolorum, ad S. Iacobum Cōpoſtellam, & Ultramarina, ſive in Terram Sanctam, vid. *Bon. Leſſ. Laym ll.cc.*

TRACTATVS III.

De Tertio, & Quarto Præcepto.

CAPUT I.

Quid Tertium Præceptum Memento, &c.

PRæceptum hoc, quatenus vult tempus aliquod ſanctificari, ſive impendi cultui divino, eſt naturale; & adhuc obligat: quatenus vero tempus id deſignatur dies Sabbati, eſt cæremoniale, & in Novo Teſtamento abrogatum, ac pro eo ab Eccleſia deſignatus dies Dominicus, & feſti: præſcriptuſque modus colendi, ut quædam opera illis diebus fiant; quædam non: hæc prohibentur, illa præcipiuntur, *Bon. Laym.* ex *D. Th.* 2.2.q.122

DUBIUM I.

Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Eccleſia prohibeantur.

Reſp. 1. Die feſto prohibentur omnia opera ſervilia, hoc eſt, quæ, & verſantur circa materiam externam; & vel mechanica, & illiberalia ſunt, v.g. ſuere, fabricare: vel requirunt tantum laborem corporis, & ab operarijs tantùm, & ſervis fieri ſolent. *Ita DD. communiter*, vide *Laym.l.*4.*tract.*7.*c.* 1. *Suar. Fill, &c.* ex *D. Thom. l.c. Vnde reſolves.*

1 Impertinens eſt ad rationem operis ſervilis, utrum fiat ex lucro, an ex recreatione; ex hac, an iſta intentione, pia, vana, & turpi. *Cajet. Suar. Laym. loc. cit. &c.* contra *Sylv.* & *Canoniſtas*.

2 Impertinens quoque eſt, ſive fiat cum defatigatione, & labore, ſive non; ſive brevi, ſive longo tempore, &c, quia nihil horum mutat naturam operis.

3 Servile non eſt, ideòque nec prohibitum feſto ludere, choreas ducere, inſtrumenta muſica pulſare, iter facere pedibus, equo, curru, vel navi: unde etiam ad hæc neceſſaria ſunt licita. *Navar. cap. 13, Tol.* & *Laym. Suar. de feſt. cap. 27.*

4 Nec ſervile eſt, ducere jumenta ſine onere; cum id ſit iter facere, ut ait *Fill. hic c. 9. n.* 170. Ducere autem jumenta, currus, vel navigium onuſtum mercibus, eſt ſervile *Suar. l. c. Fill. l. c.* Quòd ſi tamen ante feſtum talia itinera incepta ſint, continuatio eorum permittitur, vel ob publicam utilitatem, vel ob damnum, quod aliàs ſequeretur.

5 Item nec ſervile eſt, ſive gratis, ſive pro pretio docere, ſtudere, ſcribere, tranſcribere; & ſecundum quoſdam, ut *Medinam, Lopez,* & *Armillam,* quorum ſententiam probabilem docet *Laym.* contra *Sâ, Fill, Azor.* & *alios multos,* pingere, etiam coloribus, (nam de rudibus lineamentis plerique concedũt) terere tamen colores, & non pingere, ſed tingere: ut v. g. colorare aſſeres, vel pannos, dealbare parietes, illiberale eſt.

6 Videntur etiam excuſari poſſe in Typographijs, litterarum collocatores, quando poſt divina collocant neglectũ penſum, ut habet *Laym. hic.* Imprimere tamen, ſervile habetur. *Eſcob. E. 5. c. 4. Suar. Laym. &c.*

7 Excuſat etiam *Fill. hic n. 169.* diſtillationem, quæ ſine corporis fatigatione potius ad experientiam, & peritiam fit, quàm ex officio, & arte.

8 Servile aliqui non putant, (alij contrarium tenent, & excuſant per conſuetudinem, ad otium, aliaque pejora vitanda) venari. *Granad. 2. 2. c. 3. t. 12. d. 4. ſeſſ. 7. n. 65.* aucupari, militare, gladiari, piſcari, (ſaltem in fluminibus recreationis gratia) & ſimilia; piſcatio tamen moderata eſſe debet, vide *Laym.* & *Fill. tract. 27. cap. 9. q. 12. Bon. d. 5. q. 1. p. 2. n. 25 Eſcob.* qui docet, laborioſam, & ex officio, non licere. Similiter quidam excuſant puellas ad otium vitandum acu pingentes. *Arm. Azor. Palaus, Sâ, March.* vide *Dian. p. 6. t. 6. R. 15.* & *p. 4. tr. 4. R. 62.*

Reſp. 2.

Reſp. 2. Prohibentur præterea quædam opera non ſervilia, quæ dicuntur forenſia, ut ſunt mercatus, placitum, judicium ad mortem, vel pœnam, & ſtrepitus omnis judicialis, id eſt, actiones, quæ ad deciſiones cauſarum, tam civilium quàm criminalium, tam ſæcularium, quàm Eccleſiaſticarum ſpectant. *Ita commun. Doct. ex cap. 1. de feſtis. Vnde reſolves.*

1. Feſto non licet citare, adducere teſtes, id eſt, exigere juramentum judiciale, proferre, aut exequi ſententiam: quæ ſi feratur, eſt irrita, vide *Laym. l. 4 t. 7. c. 2. n. 7.*

2 Nec licet emere, & vendere res non neceſſarias, negotiari publicè, vel privatim, inire contractus emptionis, locationis, permutationis, &c (niſi ex conſuetudine, vel alijs juſtis cauſis excuſentur) quia intelliguntur nomine mercatus, qui prohibitus eſt, *cap. 1. de ferijs*, ut docet *Bon.* ex *Suar. c. 13. Fill. t. 27. c. 10. q. 2. n. 186.*

3 Feſto licet excommunicare, diſpenſare, judicem privatim informare, advocatum conſulere, conſilia conficere, eligere, &c. quia non requirunt ſtrepitum judicialem, vide *Bon. l. c.*

DUBIUM II.

Quæ cauſæ excuſent ab obſervatione feſtorum, ob quas opera prohibita liceant.

Tales præcipuè ſunt ſeptem.

Prima. Diſpenſatio Epiſcopi, vel habentis poteſtatem quaſi Epiſcopalem, uti Superiores Religionum, imó, & Parochi, quando non datur facilis acceſſus ad Epiſcopũ. *Suar. c. 33. Laym. c. 4. n. 2 Bon. p. 1. n. 20.*

Secunda. Conſuetudo, nam ſic licent nundinæ illæ in feſtis paſſim haberi ſolitæ: & præparationes deliciarum non neceſſariarũ, ut cupediarum, placentarum, & ſimilium ciborum artificioſorum: item emptiones, & venditiones rerum parvi momenti. *Bon. l. c. Laym. l. c.*

Tertia. Pietas in Deum; per quam licent opera, quæ proximè (non quæ remotè) ſpectant ad cultum Dei; ut pulſare campanas, circumferre imagines: vel cruces, in ſupplicatione. Ornare autem, & verrere templa, ac ſimilia, quæ ad ipſum officium non ſpectant, ſi abſque ratione in feſtum differantur, venialia habentur. *Fill. num. 218. Bonac. loc. cit.*

Quarta, Charitas erga proximũ; per quam licent, & valent

Digitized by Google

actus judiciales pauperum, orphanorum, viduarum, & miſerabilium perſonarum, ne expenſis graventur. Sic etiam poſſunt ruſticanorum, in parvis oppidis, ſi alijs diebus adeſſe nequeant cauſæ civiles agitari. Similiter licet pauperibus,& infirmis, pro tunc egentibus ſubvenire, Item emere, & vendere ruſticis, qui alijs diebus impediuntur *Laym. cap.2. n.7.v.Dian. t.1.R.* 34.

Quinta. Neceſſitas propria, vel aliena, corporis, vel animæ; ſi nimirũ ſine gravi incõmodo, aut detrimento aliquid omitti non poſſit. Quomodo excuſantur. 1. Judicia, quæ celeritatem requirunt, v.g. ſi latro ſit fugiturus, niſi tunc capiatur. 2. Servi, & ancillæ coacti à dominis laborare, nec audentes recuſare: quod ſi tamen frequenter contingat, eos deſerere debent. *Suar. Laym. l. c.* 3. Ijdem, & ſimiles reficientes ſuas veſtes, cum id alijs diebus non poſſint. 4. Pauperes, qui ſe ſuoſque alere non poſſunt, operantes privatim, ſine ſcandalo; maximè quando multi dies feſti concurrunt. *Bon.n.*13. 5. Coci, & culinarij. 6. Piſtores, laniones, & ſimiles in oppidis populoſis, & concurſu feſtorum. 7. Chirurgi, Pharmacopolæ. 8. Conflatores ferri, & vitri, coctores laterum, calcis, &c. & quicumque quorum opus ſemel cœptum non poteſt interrumpi ſine damno. 9. Molitores, & naucleri pendentes á ventis. 10. Piſcatores halecum, Thunnorum, &c. qui certo tantum anni tempore id poſſunt. 11. Inſtauratores fõtium, pontium, viarum publicarum, & ſimilium, quæ moram non patiuntur. 12. Sartores in operibus neceſſarijs, ut funeribus, nuptijs, &c. ſi aliter fieri non poteſt ut ſatisfaciant. 13. Agricolæ ad cavendum damnum ruri laborantes: ut ſi ob pluviam imminentem ſegetes, vel fœnum congregent. *Bon.num.*13. *Fill. n.* 211. 14. Denique excuſantur etiam mercatores qui clauſis tabernis quædam vendunt; cum præſupponere poſſint, emptoribus ea tũc eſſe neceſſaria, nec aliàs commodè emere poſſe. De ſupra dictis, vid. *Suar. Fill. Laym. Bon. ll. cc.*

Sexta. Utilitas, non ſimpliciter neceſſaria, ſed ad cõmunem lætitiam, vel ſplendorem: ſic enim licet in adventu, vel ortu Principis laborare, ut perficiantur theatra, ignes, veſtes, &c. Quanquam monet rectè *Suar.* præſtare in hoc caſu petere veniam à Paſtoribus, vid. *Bon.*

Septima. Excuſat item, ſaltem à gravi peccato, parvitas operis, ſeu temporis. Unde grave non videtur una hora labo-

borare, ut habet *Suar.l.2 de feſtis c.32.* maximè, ut notat *Lay.* ſi labor non ſit nimis ſervilis, & fatigans corpus. Imò duũ videtur mortalis damnare, ſi quis duas, aut tres horas impendat, vide *Fill.t.27.c.11. q. 1. n.105.* In forenſibus autem, & judicialibus, materiæ quantitatem, non ex quantitate tẽporis, ſed qualitate operis deſumendam, monet *Eſcob. exam.5.c.3.n.14.*ex *Palao t.1.tract.9.d.2.p.3. n.4.* Sic grave peccatũ eſſe aſſerit venditionem rei magni momenti, cum magna ſolẽnitate, licèt brevi tempore fiat. Quod intellige (ſecundum ſupradicta) niſi conſuetudo, vel neceſſitas excuſet.

DUBIUM III.

Quæ opera feſtis præcipiantur.

Reſp. Præcipitur, 1. Auditio concionis, non tamen ſub mortali, niſi quatenus quiſque tenetur diſcere neceſſaria ad ſalutem, vid. *Trident.ſeſſ.24.c.4. de reform. Fill.hic c.8. Bon. t.1. d.5.q.1.p.2.n.27.Suar.&c.* Dixi (niſi quatenus, &c.) quia homines rudiores ignorantes præcipua myſteria fidei, ea præſertim quæ ſub gravi obligatione eos ſcire teneri dictum eſt *ſupra l.2.t.1.c.1.* tenentur lege charitatis, (ſi aliàs ea commodè addiſcere non poſſint) ſub gravi peccato concioni, vel potiùs catecheſi intereſſe. *Bon d.5.in præcet.2.n* 28. addens eo caſu concionem etiam Miſſæ præferendam eſſe. *Trull.l.c. c.1.d 4.n.12.Fagund.&c.*

2 Præcipitur ſpeciali præcepto, obligante ſub mortali, audire Miſſam, hoc eſt morali, & humana aſſiſtentia, ſive præſentia ei intereſſe. Eſt cõmunis ex *c.Omnes fideles*, & ex *c. Miſſas, de conſec.diſt* 1.contra *Angelum, & Roſellam*, ~~qui ſemel vel iterum negligere, dicunt eſſe veniale~~. Obligat hoc præceptum omnibus feſtis, omnes baptizatos uſum rationis habentes: non autem infantes, amentes, vel cathecumenos. Ratio primæ partis eſt, quia eſt univerſale. Ratio ſecundæ eſt, quia aſſiſtentiam humanam habere non poſſunt. Ratio tertiæ eſt, quia non ſunt Eccleſiæ ſubjecti. *C.Lug.diſp. 22.ſeſſ. 1.& 2.ex Navar.Sanch.Kon.Vnde reſolves.*

1 Non eſt obligatio audiendi concionem in Parochia propria; tum quia DD. multi nullum hac de re præceptum agnoſcunt; cùm *Trident.ſeſſ.24.c.4 de reform* dicat *teneri ubi id commodè fieri poteſt*: tum quia, ſi qua obligatio fuit, ei derogatum eſt per privilegia Regularium, & generalem conſuetudinem contrariam. *Suar.de rel.t.1.l.2.c.16.Azor. Navar.Cen. Zerol.p.1.V.prædic.Trull.l.2.c.1.d.4.*vid *Barboſ.in Trid.ſeſſ.24 c.4.*

Imò Fratres Prædicatores, & Minores, & qui cum ipſis in privilegijs cõmunicant, concionantes in ſuis Eccleſijs, quovis anni tempore poſſunt auditoribus ſuis concedere 18. annos, & 320. dies Indulg. nomine Papæ. *Dian.p* 4. *t.* 4 *R.*22. ex *Rodrig.&c.*

2 Non eſt obligatio ad audiendam Miſſam feria quinta, & ſexta, & Sabbatho maioris hebdomadæ; neque diebus Rogationum *Azor.Henriq.Suar.d.*88.*ſect.*5.

3 In die Nativitatis Chriſti tantùm teneris audire unam Miſſam. *Navar.Suar.Fill.*

4 Satisfacit, qui recitat ſub Miſſa (ex obligatione) Horas Canonicas, vel pœnitentiam injunctam in confeſſione, ut contra *Caj.Sylv. Aug.Armil.* docent *Suar.Sà,Rod.Fil.&c.* Ratio eſt, quia duobus præceptis poteſt ſimul ſatisfieri, ut vid *ſup. l.*1.*t.*2.*c.*3.*dub.*3. Idem de eo, qui confitetur tempore Miſſæ, affirmat *Regin.l.*19.*n* 14. dummodo intentionem habuerit audiendi Miſſam. Negat autem *Suar. d.*88. *ſeſſ.*6. *Azor.c.*7.*q.*6. *Gordon.Card.Lugo loc cit* ſi quidem poſſit differre cõfeſſionem, nec adſit neceſſitas præcepti confeſſionis. Idem dicit *Bonac. diſput.*4.*q.ult.p* 11. Ubi contrariam praxim quorumdam excuſat, vel ob neceſſitatem communicandi, vel intentionem audiendi Miſſam aliam, vel denique ob bonam fidem.

5 Satisfaciunt etiam inſervientes Miſſæ, ſi recedant allatum neceſſaria, v.g. vinum, hoſtiam, thus, &c. qui cùm hæc ordinentur ad officium, non cenſentur abeſſe; dummodo non recedant ab Eccleſia, vel ſaltem non longe, vid *Bon.*

6 Peccat, qui non audit integram Miſſam, & quidem venialiter, ſi omittatur parva pars; mortaliter, ſi notabilis, v.g. media, vel tertia pars. *Laym.* tamen, & alij durum putant mortalis damnare eum, qui ab Offertorio uſque ad finem adſit. Additque communiter excuſari à mortali, qui audiunt á principio Epiſtolæ, vel ſecundùm alios, Evangelij uſque ad finem, vel ab initio uſque ad Cõmunionem, vid. *Bon.t.*2.*d.*4 *q. ult.C.Lugo d.*22.*ſect.* 1.*n.*3.

7 Non peccat ſaltem mortaliter, qui à duobus Sacerdotibus ſucceſſivè duas dimidias Miſſas audit, ut habet *Navar.c.* 21.*Sà,Sotus, Henriq.Dian.t.*1.*tract.*3 *R.*18. *Bon.d.* 4. *q. ult.p.*11. *Hurtado* contra *Suar. Kon. Fag.* quia audit integram Miſſam. Ob quam cauſam eſt probabile, ~~etſi ſimul audiat~~, ut habet *Bon.l.c.Hurt.& Dian.* contra *Regin.Kon.C.Lugo, &c.* quorum ſententia videtur probabilior.

Non

8 Non ſatisfacit, qui ſub ſacro dormit, pingit, docet; vel qui eſt poſt murum, aut aliam rem tali loco, unde nihil audiri, videri, vel notari poſſit quid fiat; quia non cenſetur moraliter præſens. Satisfacit tamen ſurdus, cæcus, & quicunque (licet ſit poſt oſtium, aut columnam, vel in feneſtra vel procul à templo) ita eſt præſens, ut ex ſignis externis colligere poſſit, quid à celebrante agatur, ſpectata loci natura [etiamſi ipſe per accidens, nihil audiat, videat, aut intelligat] ſitque pars per moralem conjunctionem ejus multitudinis, quæ dicitur præſens, & eſt in conſpectu altaris. *Bonac. loc. cit.*

9 Audiens debet eſſe attentus, ſaltem virtualiter, & in confuſo, ut aliquo modo advertat quid fiat. Hinc ſi quis nunc attendat, nunc fabuletur, ut tamen ſemper advertere poſſit quid fiat, licet peccet irreverentia, non tamen damnãdus eſt mortalis. Imò *Kon.3,p. q. 83.* cùm *Sylv. Roſel. & Med.* docet eum ſatisfacere, qui voluntariè toto ſacro eſt diſtractus, modo ſibi ſit præſens, & cum reverentia externa aſſiſtat. Quod probabile eſſe docet, *Laym.* contra *Suar, Bonac. & alios*, vide *Kon.l.c. & Card. Lugo n. 26. & 27.* Plura de tota hac materia, vide *ſupra l. 1. tract. 2. c. 3. dub. 2. 3. & 4.*

10 Præceptum audiendæ Miſſæ impletur quocumque in loco, ſive in Parochiali, aut Cathedrali, ſive in Regularium Eccleſia, ſive in oratorijs privatis, ſive extra Eccleſiam audiatur. Ratio eſt, quia Eccleſia tantùm auditionem Miſſæ pręcipit, non autem locum; ergo quovis loco impletur. *Tol. l. 9. c. 7. Azor. c. 6. Rodrig. Nav. Fill. Nung. Suar. Kon. Bon d. 4. q. ult. p 12. n. 4.* & plures. Quæ doctrina licet certa ſatis ſit; nihilominus quia poſt omnes ſupra citatos Auctores à quodam moderno, viro aliàs docto, in dubium vocatur, peculiari dubio examinanda eſt, ne cui (quia liber obvius eſt) ſcrupulus, aut conſcientia naſcatur erronea.

DUBIUM IV.

An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia Dominicis, & Feſtis maioribus.

Reſp. Etſi id quidẽ decens ſit, non tamen eſt obligatio. Eſt communis Auctorum [quos vide ſuperiore dub. caſu vult.] ut ait *C. Lug. diſp. 22. ſeſſ. 1. num. 2.* certa; etſi *Marchantius in Candelabro myſtico titul. 4. capitul. 7.* & in Reſolutionibus

moralibus, in forma manualis editis *cap.*8.in dubium vocet, ſcrupulumque movere conetur. Ratio eſt 1. Quia nullum extat ea de re præceptum. 2 Quia *cap. Vt dominicis*, Iubetur Parochus ante Miſſam ejicere eos, qui proprio Parocho cōtempto, iſthic Miſſam audire vellent: ergo ſine contemptu (formali) licet 3. Quia *cap.ſi quis de conſec* jubentur ij, qui habent oratorium domi, in maioribus feſtivitatibus audire ſacrum in Parochia, vel in civitatibus.4. Quia univerſalis fidelium, & ipſorummet etiam Parochorum, doctorum, & confeſſariorum (qui pœnitentes hac de re non interrogant) conſuetudo, id non tantum, (ut loquitur *Marchantius l.c.*) inſinuat, ſed manifeſtè docet. 5. Quia *Trid.ſeſſ.* 22.*c.*8. tantùm dicit populum debere moneri, (non autem teneri) ut frequenter adeant Parochias, ſaltem Dominicis, & feſtis maioribus, vide *Fag. Lug. Barboſ. Zened. Trull.l.3.c.1.d.6.*

Neque obſtant, quæ *Marchant.* objicit, *ut*:

1. Quod jura antiqua decernant contrarium; eò quòd *Sixtus IV. de trenga, & pace*, præcipiat, ne Mendicantes prædicent, non teneri audire Miſſam in Parochia, Dominicis, & feſtis. Nam inprimis ex illo Sixti decreto nihil ſequitur, cùm is non dicat teneri, ſed tantùm prohibeat, ne publicè *prædicetur non teneri.* Cùm enim honeſtiſſimum ſit populum audire Miſſam in Parochia, idque ſuadere deceat, minimè deceret, id (publicè præſertim) diſſuadere: nam inde ſcandala, & proprij Parochi contemptus ſequi poſſent. Et hoc eſt quod Sixtus cavere voluit. Deinde, eſto antiqua forſan aliqua jura id habeant, eis poſterioribus temporibus, per varia privilegia, receptamque conſuetudinem univerſalem, eſt derogatum: *Car Lugo, & cæteri Aut. cit.*

Nec obſtat, 2. Quòd multos Canoniſtas eam opinionem ſecutos aſſerit. Eſto enim olim quidam ſic ſenſerint, hoc tamen tempore, poſt tot, & tam ampla privilegia, poſt tam claram, & diuturnam conſuetudinem, poſt Eminent. Cardinalium declarationes, & ipſorum etiam Pontificum nota decreta contraria, [*ut vide ſequenti Reſp.*] an aliqui id doceāt, neſcio.

Nec 3. Locus Tridentini paulò antè in Reſp. citatus, quem objicit: ut patet ex ipſius verbis, & declaratione Eminent. Card. auctorumque cōmuni explicatione.

Reſp. 2. Epiſcopus non poteſt cenſuris, mulctis, alijſque pœnis cogere ad audiendam Miſſam in Parochia. Eſt contra

Mar-

*Marchant.l.c.*ubi ait: *Regulares ita communiter reſpondere,ut privilegiorum ſuorum fimbrias magnificent,& dilatent philacteria:* & contra *Auctorem Parochiani obedientis.*Ratio autem eſt, Quia, ut ait *Navar.*Epiſcopus non poteſt tollere, nec reſtringere jus cõmune, & generalem totius orbis conſuetudinem. Ita docent præter *Auth. ſupra citatos S. Anton.p.2.tit.9.cap. 10.§.1. dub.4.Sylv,V.Miſſa Tolet.Laym.l.4.t.7.c.3. &c. & commun. omn. Theologi,& Canoniſtæ moderni:* afferuntque *Azor.tom.1.l.7.c.8. q.6.& C.Lug.d 22.ſeſſ.1.*pro hac ſentẽtia, declarationem Cardinalium in Trident. quæ expreſſè habet: *Non poſſe Ordinarium mulctis, & pœnis cogere ad audiendam Miſſam, vel concionem in propria Parochia, etiam in caſu negligentiæ,& contumaciæ.* Etſi his duobus, tanquam Regularibus minùs fidat, legere poteſt eandem declarationem apud *Barboſam in Trident. ſeſſ. 22 c.8.de ſacrific.Miſſ.& ſeſſ.24.de reform.c.4.n.12.*Item *Tractatu de officio, & poteſtate Parochi,* ubi eandem ſententiam *Barboſa* ipſe ſequitur, & pro ea ſupra viginti Authores celebres partim Theologos, partim Canoniſtas, qua Regulares, qua non Regulares, citat.Vide ejuſdem *Remiſſiones in Tridentinum,impreſſum Antuerpiæ.Anno 1644. & Zerolam in praxi Epiſcopali p. 2. V.Parochia, & p.1. V.Miſſa §.6.*Idem dilertis verbis confirmat Clemens VIII. Anno 1592.22. Decemb. decreto ſuo, circa hanc ipſam controverſiam Duaci excitatam, quo eam dirimit,his verbis: *Præſenti noſtro decreto ſancimus, licere ſæcularibus, Chriſtique fidelibus univerſis, Miſſas, diebus dominicis, & feſtis alijs majoribus audire in Eccleſijs, tam Fratrum Prædic. quam aliorum Mendicantium, nec non etiam Collegijs Societat.Ieſu, juxta eorum privilegia, & antiquas conſuetudines, dummodò id in cõtemptum Parochialiũ Eccleſiarum non faciant, & tam dictis Fratribus Prædicatoribus, ac Presbyteris dictæ Societatis, quàm alijs privilegiatis, quibus id à Sede Apoſtolica indultum eſt, idoneis tamen, & ab Ordinario approbatis, peccata ſua, etiam Quadrageſimali, & Paſchali, & quovis alio tempore, confiteri licitè poſſe, &c.* Quòd ſi verò dicta privilegia, & alia ſimilia clariùs cognoſcere lubet, inſpiciatur,(ut alia taceam)Compendium privilegiorum Societatis Jeſu, ubi præter Leonis X. clara ſunt verba Pauli III.in Extrav. data Anno 1549. Kalend. Novembris, quæ incipit *Licèt debitũ:* qua *omnibus Chriſti fidelibus, cujuſcũque conditionis, qui verbi Dei prædicationibus, in templis ejuſdem Societatis interfuerint, concedit, ut ibidem Miſſas audire, & Sacramenta recipere liberè, & licitè valeant; neque ad id ad Parochiales*

Eccleſias

Eccleſias accedere teneantur. Porrò ne quis miretur: tam ampla privilegia Regularibus conceſſa à varijs Pontificibus, placebit inſpicere eorum Bullas, in quibus reperiet motiva graviſſima, aut ſi nec inſpicere lubet, recogitet ſaltem, Deum ipſum Innocentio III. (dum vidit Eccleſiam Lateranenſem jam jam ruituram) oſtendiſſe eam ſuſtentari à S. Dominico, & S.Franciſco. Conſideret quód ſicut olim in varias orbis plagas, & in ipſam Germaniam, doctrina Chriſti translata eſt opera Regularium, ita ſine eorum ſubſidio conſervata diu non fuiſſet, vel ſaltem minùs floruiſſet. Et denique, ne Regularibus ſuccenſeat quiſquam, quòd privilegia ſua tueantur, ſciendum eſt, quod ſine conſenſu Sedis Apoſtolicæ ijs renunciare, aut cedere non poſſint: ut vide *l.2. Decret. tit.* 43. *de arbit.c.*5. imò etſi faciant irritum fore, & peccaturos; quia injuriam inferent Ordini, & Eccleſiæ toti.

Nunc ad argumenta Marchantij breviter reſpondeo.

1 Affert auctoritatem cujuſdam P.Capucini, qui Parochianum obedientem ſcripſit. Et huic quidem me paulò antè ſat multas graveſque authoritates oppoſuiſſe, exiſtimo.

2 Ait, quorundam Epiſcoporum praxim eſſe contrariam eamque fundari in jure antiquo, & novo *Trid.l.c.ſeſſ.*22, *& ſeſſ.* 24. ubi dicit: Teneri unumquemque Parochiæ ſuæ intereſſe, ad audiendum verbum Dei, & rudimenta fidei: hæc autem in pleriſque locis ruralibus docentur in Miſſa; ergo etiam ad Miſſam poſſunt compelli.

Reſp. 1. Praxim iſtam (ſi ubi eſt) paucorum eſſe, & contrariam praxi cōmuni Epiſcoporum, in omnibus regnis, & provincijs, & inſuper Præſulis ſummi.

2 Praxim iſtam nec fundari in jure antiquo, cum illi, (ſi quod fuit) per privilegia ſit derogatum, & abrogaverit conſuetudo: nec in novo. Tum quia *Trid.l c.* loquendo de concionibus, & catecheſi, nullam facit mentionem Miſſæ: & in pœnalibus non valet illatio. Tum quia Tridentinum expreſſè addit, (quod *Marchantius* in ſua citatione omittit, cum tamen ad rem plurimum faciat) *ſi commodè fieri poteſt*. Tum quia nec illam quidem obligationem, quoad conciones eſſe receptam, oſtendit univerſalis Eccleſiæ conſuetudo: eó quód fortè regulariter: *commodè fieri non poterat,* ut notat *Card. Lug.loc.cit.* Neque Catecheſis communiter docetur in Miſſa, niſi fortè in pagis, ubi rariùs contendunt Regulares cum Parochis de re præſenti, Denique neſcio, an non Epiſcopi, de

de quibus loquimur, ex numero fortè ſint eorum, de quibus Pius V. in Bulla, *Etſi Mendicantium*, quæritur, quòd etſi Epiſcopi ordines mendicantes meritò colere, & adjuvare deberent, non ſolum id negligant, verùm etiam Concilij Trid. verbis in pravum ſenſum detortis eos incõmodis, & perturbationibus afficiunt.

3 Citat decreta Synodi Leodienſis, & Namurcenſis; ſubjungitque: *quis verò audeat hæc condemnare, & Patres iſtius Synodi, inter quos multi Theologi fuerunt?*

Reſp. Decreta iſta (& ſi quæ fortè ſunt ſimilia) intelligenda eſſe, ne cum contemptu proprij Parochi audiant ſacrum extra Parochiam: aut ſi quæ ſenſum alium habent, non eſſe recepta, vel uſu abrogata. *Ita Autt. citt. commun.* Videri poteſt *C. Lugo Barboſ. & Zerol. ll. cc.* & digniſſimus lectu libellus Frãciſci Fontani, Concionatoris regij, cujus titulus. *Reſponſa, ad quæſita cujuſdam primarij Prælati, &c.* excuſſus primùm Gallicè Nancæi, Anno 1625. poſtea veró latinitate donatus, & recuſſus Viennæ Auſtriæ, typis Michaelis Rictij, Anno 1634. Mitto rationes cæteras, quibus frequentationem Parochiæ (ſine obligatione tamen) perſuadere conatur; cùm eam ut potè honeſtam imprimis atque decentem, minime improbare, ſed erroneam tantùm conſcientiam impedire intendam; ne videlicet cũ perſuaſione obligationis Parochialia, vel cum apprehenſione peccati, Regularium templa frequententur.]

DUBIUM V.

Quæ excuſent ab auditione ſacri?

Reſp. Duæ ſunt cauſæ, quarum altera ſi adſit, non teneris curare celebrari privatim in portatili cum privilegio, neque (etſi id conſilij ſit) preces interim alias loco Miſſæ dicere, ut habet *Navar. cap. 13. Suar. Fill. t. 5, c. 5. q. 11.*

Prima cauſa eſt impotentia, vel ſimpliciter, vel moralis; aut difficultas ex notabili incõmodo, proprio, vel proximi; corporis, bonorum, vel etiam honoris: quia hæc eſt mens Eccleſiæ præcipientis inſtar diſcretæ, & benevolæ matris. *Bon d. 3. q. ult. p. ult. Navar. Fill. t. 5. c. 7. q. 11. Suar. d. 85.*

Secunda cauſa eſt, quodcunque motivum rationabile, quo quis bona fide putat ſe excuſari, v. *Suar. in 3. p. ſeſſ. 6, c. 5. Laym. & Bon. l. c. Vnde reſolves.*

1 Excuſantur qui ſunt in navigatione, vel carcere. Item in morbo, vel convaleſcentia, in qua obſit prodire foras.

Item

Item qui ſunt in excômunicatione, vel interdicto: de quo ſuo loco.

2 Item, qui cuſtodiunt caſtra, urbem, gregem, infantes, vel puerum (qui in tẽplo quietus, & ſine perturbatione aliorum contineri non poteſt) vel domum: aut ægris ſolatio ſũt, aut coquere debent, & ſimilia curare, quæ omitti non poſſunt *Bon. Kon. n. 86. & 314.*

3 Item cui periculum eſt gravis offenſionis mariti, parentum, vel dominorum. *Henriq. Suar. Fill. n.* 227. Si tamen id feré ſemper fieret, de alio medio laborandum eſſet.

4 Item ſi quis alioqui omiſſurus eſſet occaſionem commodam itineris, v. g. ſocios, cum viam ignoret, vel pericula metuat. Alias vero tenetur ad miſſam ante iter, vel in itinere. *Suar. ſect. 6. Rodrig. Bon. l. c.*

5 Si ſit gravis difficultas eundi ad Eccleſiam ob diſtantiam, v. g. unius vel alterius milliaris Germanici, vel etiam minoris ſpatij: maximè ſi via ſit moleſta, cælum pluvium. Ubi habenda eſt ratio perſonarum, loci, temporis, & conſuetudinis. *Bon. Suar. Fill. l. c. Marchant. reſ. paſt. t. 4 c. 6 n. 7.*

6 Si ex conſuetudine patriæ fœminæ egredi non ſoleant tempore luctus, vel etiam poſt partum, *Sylveſt. Cajet. & Fill. n.* 229.

7 Si quis non habeat veſtes ſtatui ſuo convenientes. *Nav. Henriq. Sâ, Azor. Bon. l. c.*

8 Si quæ ex occulta fornicatione prægnans metuat, ne id advertatur, ſi prodeat. *Laym. l 4 t. 5.*

9 Si quæ ſciret, alteri à quo perditè amaretur ſequutam occaſionem peccati, ſi prodiret. *Sâ, Fill. n.* 227.

CAP. II.

De IV. Præcepto: *Honora Patrem, &c.*

DUBIUM I.

Ad quid teneantur liberi erga parentes?

Reſp. Tenentur vi hujus Præcepti, tum genitoribus, tũ Superioribus, in ijs rebus, in quibus quiſque, & quamdiu ſubjectus ijs eſt, amorem, reverentiam, & obedientiam præſtare, ita ut ſi notabilis horum defectus ſit in re gravi, graviter peccetur: quod faciliùs fiet reſpectu parentũ

quam

quàm aliorum. *Ita communiter*, vid. *Fill. t. 28. p. 2. cap. 1. Reg. l. 2. cap. 1. &c. Unde reſolves.*

1 Contra amorem graviter peccat filius 1. Si ſigna odij parentibus oſtendat, & aſperè tractet. 2. Si torvo oculo ferè ſemper intueatur, ac ita aſperè loquatur, ac ſi odio haberet, 3. Si non ſubveniat in gravi neceſſitate ſpirituali, vel corporali. 4. Si non impleat eorum teſtamenta, & legata, modò hæres ſit. 5. Si grave malum, v. g. mortem illis optet. *Navar. Regin. l. 20. n. 8. Fill. t. 28. c. 1. q. 3. & 7.*

2 Contra reverentiam graviter peccat filius. 1. Si percutiat etiam leviter; & ſecundùm Reginald. 2. Si manum ad percutiendum deliberatè attollat. 3. Si graviter contriſtet. *Reginald. lib. 20. n. 24. Fill. n. 17. 18.* 4. Si animo deliberato ad gravem iram provocet verbis contumelioſis, vel talibus, quibus ſciat graviter offendendos. 5. Si maledicta, convitia, &c. in eos conjiciat. *Navar. Fill. &c.* 6. Si pauperes deſpiciat, vel nolit agnoſcere, quod ſi tamen exteriùs tantùm diſſimulet ſe noſſe, & nolit apud ſe habere, ex juſta cauſa, dummodò provideat de neceſſarijs, Bonacina excuſat à peccato gravi, eo quod rationabiliter non ſunt inviti. 7. Si in foro externo, etiam de vero crimine accuſet, extra crimen hæreſis, proditionis, vel conjurationis in Principem, cùm non eſt alius corrigendi modus, vid. *Bon. d. 6.*

3 Contra obedientiam graviter peccat. 1. Si in re gravi ſit inobediens circa ea, quæ pertinent ad gubernationem domus, bonos mores, vel animæ ſalutem. *Fill. n. 20.* 2. Si contra voluntatem parentis ducat uxorem ſe indignam. Indigna autem dicitur, cum qua non poteſt contrahere ſine dedecore juxta ſuæ regionis uſum, non tamen poteſt exhæredari idcirco. 3. Si ſine juſta cauſa nolit eam ducere quam vult parens; maximè ſi inde ſopirentur odia, aut parentum neceſſitas levaretur. Erit autem juſta cauſa, v. g. ſi ſit impar familia, ſi infirma, deformis, fatua, vel immorigera. 4. Si inconſultis parentibus nubat, ut habet. *Sanch.* Poteſt tamen ubi conſuluit, ipſis invitis prudenter contrahere cũ ſe digna; cum circa electionem ſtatus ſit ſui juris, *Leſſ. l. 2. c. 40. nu. 43. Sanch. l. 4. c. 15. Fill. q. 10. n. 20.* An, & quomodo peccent liberi furando parentibus, vid *infrà l. 3. tract. 5. c. 1. dub. 4.* Item, an alienare poſſint bona, vid. *infrà l. 3. tract. 5. cap. 3. d. 2. & lib. 3. tract. 5 c. 4. d. 1.*

4 Tenetur proles alere parentes egentes, adeò, ut ſi in gravi

actus judiciales pauperum, orphanorum, viduarum, & miſerabilium perſonarum, ne expenſis graventur. Sic etiam poſſunt ruſticanorum, in parvis oppidis, ſi alijs diebus adeſſe nequeant cauſæ civiles agitari. Similiter licet pauperibus, & infirmis, pro tunc egentibus ſubvenire, Item emere, & vendere ruſticis, qui alijs diebus impediuntur *Laym. cap.2. n.7. v. Dian. t.1. R. 34.*

Quinta. Neceſſitas propria, vel aliena, corporis, vel animæ; ſi nimirũ ſine gravi incõmodo, aut detrimento aliquid omitti non poſſit. Quomodo excuſantur. 1. Judicia, quæ celeritatem requirunt, v.g. ſi latro ſit fugiturus, niſi tunc capiatur. 2. Servi, & ancillæ coacti à dominis laborare, nec audentes recuſare: quod ſi tamen frequenter contingat, eos deſerere debent. *Suar. Laym. l. c.* 3. Ijdem, & ſimiles reficientes ſuas veſtes, cum id alijs diebus non poſſint. 4. Pauperes, qui ſe ſuoſque alere non poſſunt, operantes privatim, ſine ſcandalo; maximè quando multi dies feſti concurrunt. *Bon. n.13.* 5. Coci, & culinarij. 6. Piſtores, laniones, & ſimiles in oppidis populoſis, & concurſu feſtorum. 7. Chirurgi, Pharmacopolæ. 8. Conflatores ferri, & vitri, coctores laterum, calcis, &c. & quicumque quorum opus ſemel cœptum non poteſt interrumpi ſine damno. 9. Moli̇tores, & naucleri pendentes á ventis. 10. Piſcatores halecum, Thunnorum, &c. qui certo tantum anni tempore id poſſunt. 11. Inſtauratores fõtium, pontium, viarum publicarum, & ſimilium, quæ moram non patiuntur. 12. Sartores in operibus neceſſarijs, ut funeribus, nuptijs, &c. ſi aliter fieri non poteſt ut ſatisfaciant. 13. Agricolæ ad cavendum damnum ruri laborantes: ut ſi ob pluviam imminentem ſegetes, vel fœnum congregent. *Bon. num.13. Fill. n. 211.* 14. Denique excuſantur etiam mercatores qui clauſis tabernis quædam vendunt; cum præſupponere poſſint, emptoribus ea tũc eſſe neceſſaria, nec aliàs commodè emere poſſe. De ſupra dictis, vid. *Suar. Fill. Laym. Bon. Al. cc.*

Sexta. Utilitas, non ſimpliciter neceſſaria, ſed ad cõmunem lætitiam, vel ſplendorem: ſic enim licet in adventu, vel ortu Principis laborare, ut perficiantur theatra, ignes, veſtes, &c. Quanquam monet rectè *Suar.* præſtare in hoc caſu petere veniam à Paſtoribus, vid. *Bon.*

Septima. Excuſat item, ſaltem à gravi peccato, parvitas operis, ſeu temporis. Unde grave non videtur una hora labo-

borare, ut habet *Suar.l.2 de feſtis c.32.* maximè, ut notat *Lay.* ſi labor non ſit nimis ſervilis, & fatigans corpus. Imò diu videtur mortalis damnare, ſi quis duas, aut tres horas impendat, vide *Fill.t.27.c.11. q. 1. n,105.* In forenſibus autem, & judicialibus, materiæ quantitatem, non ex quantitate tēporis, ſed qualitate operis deſumendam, monet *Eſcob. exam.5.c. 3.n.14.* ex *Palao t.1.tract.9.d.2.p.3. n.4.* Sic grave peccatū eſſe aſſerit venditionem rei magni momenti, cum magna ſolēnitate, licèt brevi tempore fiat. Quod intellige (ſecundum ſupradicta) niſi conſuetudo, vel neceſſitas excuſet.

DUBIUM III.

Quæ opera feſtis præcipiantur.

Reſp. Præcipitur, 1. Auditio concionis, non tamen ſub mortali, niſi quatenus quiſque tenetur diſcere neceſſaria ad ſalutem, vid. *Trident.ſeſſ. 24.c.4. de reform. Fill.hic c.8. Bon. t.1. d.5.q.1.p.2.n.27.Suar.&c.* Dixi (niſi quatenus, &c.) quia homines rudiores ignorantes præcipua myſteria fidei, ea præſertim quæ ſub gravi obligatione eos ſcire teneri dictum eſt *ſupra l.2.t.1.c.1.* tenentur lege charitatis, (ſi aliàs ea commodè addiſcere non poſſint) ſub gravi peccato concioni, vel potiùs catecheſi intereſſe. *Bon d.5.in præcet.2.n* 28: addens eo caſu concionem etiam Miſſæ præferendam eſſe. *Trull.l.c. c. 1.d 4.n.12.Fagund.&c.*

2 Præcipitur ſpeciali præcepto, obligante ſub mortali, audire Miſſam, hoc eſt morali, & humana aſſiſtentia, ſive præſentia ei intereſſe. Eſt cōmunis ex *c.Omnes fideles*, & ex *c. Miſſas, de conſec.diſt* 1.contra *Angelum, & Roſellam*, ~~qui ſemel vel iterum negligere, dicunt eſſe veniale~~. Obligat hoc præceptum omnibus feſtis, omnes baptizatos uſum rationis habentes: non autem infantes, amentes, vel cathecumenos. Ratio primæ partis eſt, quia eſt univerſale. Ratio ſecundæ eſt, quia aſſiſtentiam humanam habere non poſſunt. Ratio tertiæ eſt, quia non ſunt Eccleſiæ ſubjecti. *C.Lug.diſp. 22.ſeſſ. 1.& 2.* ex *Navar.Sanch.Kon.Vnde reſolves.*

9. LXI 52.

1 Non eſt obligatio audiendi concionem in Parochia propria; tum quia DD. multi nullum hac de re præceptum agnoſcunt: cùm *Trident.ſeſſ.24,c.4 de reform* dicat *teneri ubi id commodè fieri poteſt*: tum quia, ſi qua obligatio fuit, ei derogatum eſt per privilegia Regularium, & generalem conſuetudinem contrariam. *Suar.de rel.t.1.l.2.c.16,Azor. Navar.Cen. Zerol.p.1.V,prædic,Trull,l.2.c.1.d.4.* vid *Barboſ.in Trid.ſeſſ.24 c.4.*

Digitized by Google

Imò Fratres Prædicatores, & Minores , & qui cum ipſis in privilegijs cõmunicant, concionantes in ſuis Eccleſijs , quovis anni tempore poſſunt auditoribus ſuis concedere 18. annos, & 320. dies Indulg. nomine Papæ. *Dian.p* 4. *t.* 4 *R.*22. ex *Rodrig.&c.*

2 Non eſt obligatio ad audiendam Miſſam feria quinta, & ſexta, & Sabbatho maioris hebdomadæ; neque diebus Rogationum *Azor.Henriq.Suar.d.*88.*ſect.*5.

3 In die Nativitatis Chriſti tantùm teneris audire unam Miſſam. *Navar.Suar.Fill.*

4 Satisfacit , qui recitat ſub Miſſa (ex obligatione) Horas Canonicas , vel pœnitentiam injunctam in confeſſione , ut contra *Caj.Sylv. Aug.Armil.* docent *Suar.Sà,Rod.Fil.&c.* Ratio eſt, quia duobus præceptis poteſt ſimul ſatisfieri, ut vid *ſup. l.*1.*t.*2.*c.*3.*dub.*3. Idem de eo, qui confitetur tempore Miſſæ, affirmat *Regin.l.*19.*n* 14. dummodo intentionem habuerit audiendi Miſſam. Negat autem *Suar. d.*88. *ſeſſ.*6. *Azor.c.* 7.*q.*6. *Gordon.Card.Lugo loc cit* ſi quidem poſſit differre cõfeſſionem, nec adſit neceſſitas præcepti confeſſionis. Idem dicit *Bonac. diſput.*4.*q.ult.p* 11. Ubi contrariam praxim quorumdam excuſat , vel ob neceſſitatem communicandi , vel intentionem audiendi Miſſam aliam, vel denique ob bonam fidem.

5 Satisfaciunt etiam inſervientes Miſſæ, ſi recedant allatum neceſſaria, v.g. vinum, hoſtiam, thus, &c. qui cùm hæc ordinentur ad officium, non cenſentur abeſſe; dummodo non recedant ab Eccleſia, vel ſaltem non longe, vid *Bon.*

6 Peccat, qui non audit integram Miſſam, & quidem venialiter, ſi omittatur parva pars ; mortaliter, ſi notabilis, v.g. media, vel tertia pars. *Laym.* tamen, & alij durum putant mortalis damnare eum, qui ab Offertorio uſque ad finem adſit. Additque communiter excuſari à mortali, qui audiunt á principio Epiſtolæ, vel ſecundùm alios , Evangelij uſque ad finem, vel ab initio uſque ad Cõmunionem, vid. *Bon.t.ad.*4 *q. ult.C.Lugo d.*22.*ſect.* 1.*n.*3.

7 Non peccat ſaltem mortaliter, qui à duobus Sacerdotibus ſucceſſivè duas dimidias Miſſas audit, ut habet *Navar.c.* 21.*Sà,Sotus, Henriq.Dian.t.*1.*tract.*3 *R.*18. *Bon.d.* 4. *q. ult.p.*11. *Hurtado* contra *Suar. Kon. Fag.* quia audit integram Miſſam. Ob quam cauſam eſt probabile , ~~etſi ſimul audiat~~ , ut habet *Bon.l.c.Hurt.& Dian.* contra *Regin.Kon.C.Lugo* , *&c.* quorum ſententia videtur probabilior.

Non

8 Non ſatisfacit,qui ſub ſacro dormit, pingit, docet; vel qui eſt poſt murum, aut aliam rem tali loco, unde nihil audiri, videri, vel notari poſſit quid fiat; quia non cenſetur moraliter præſens. Satisfacit tamen ſurdus, cæcus, & quicunque (licet ſit poſt oſtium, aut columnam, vel in feneſtra vel procul à templo) ita eſt præſens, ut ex ſignis externis colligere poſſit, quid à celebrante agatur, ſpectata loci natura [etiamſi ipſe per accidens, nihil audiat, videat, aut intelligat] ſitque pars per moralem conjunctionem ejus multitudinis, quæ dicitur præſens, & eſt in conſpectu altaris. *Bonac. loc. cit.*

9 Audiens debet eſſe attentus, ſaltem virtualiter, & in confuſo, ut aliquo modo advertat quid fiat. Hinc ſi quis nunc attendat, nunc fabuletur, ut tamen ſemper advertere poſſit quid fiat, licet peccet irreverentia, non tamen damnandus eſt mortalis. Imò *Kon.3,p. q. 83.* cùm *Sylv. Roſel. & Med.* docet eum ſatisfacere, qui voluntariè toto ſacro eſt diſtractus, modo ſibi ſit præſens, & cum reverentia externa aſſiſtat. Quod probabile eſſe docet, *Laym.* contra *Suar. Bonac. & alios*, vide *Kon.l.c. & Card. Lugo n. 26. & 27.* Plura de tota hac materia, vide *ſupra l. 1. tract. 2. c. 3. dub. 2. 3. & 4.*

10 Præceptum audiendæ Miſſæ impletur quocumque in loco, ſive in Parochiali, aut Cathedrali, ſive in Regularium Eccleſia, ſive in oratorijs privatis, ſive extra Eccleſiam audiatur. Ratio eſt, quia Eccleſia tantùm auditionem Miſſæ præcipit, non autem locum; ergo quovis loco impletur. *Tol. l. 9. c. 7. Azor. c. 6. Rodrig. Nav. Fill. Nung. Suar. Kon. Bon d. 4. q. ult. p. 12. n. 4.* & plures. Quæ doctrina licet certa ſatis ſit; nihilominus quia poſt omnes ſupra citatos Auctores à quodam moderno, viro aliàs docto, in dubium vocatur, peculiari dubio examinanda eſt, ne cui (quia liber obvius eſt) ſcrupulus, aut conſcientia naſcatur erronea.

DUBIUM IV.

An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia Dominicis, & Feſtis maioribus.

Reſp. Etſi id quidē decens ſit, non tamen eſt obligatio. Eſt communis Auctorum [quos vide ſuperiore dub. caſu vult.] ut ait *C. Lug. diſp. 22. ſeſſ. 1. num. 2.* certa; etſi *Marchantius in Candelabro myſtico titul. 4. capitul. 7.* & in Reſolutionibus

Digitized by Google

moralibus, in forma manualis editis *cap*.8.in dubium vocet, ſcrupulumque movere conetur. Ratio eſt. 1. Quia nullum extat ea de re præceptum. 2 Quia *cap. Vt dominicis*, Iubetur Parochus ante Miſſam ejicere eos, qui proprio Parocho cõtempto, iſthic Miſſam audire vellent: ergo ſine contemptu (formali) licet 3. Quia *cap. ſi quis de conſec* jubentur ij, qui habent oratorium domi, in maioribus feſtivitatibus audire ſacrum in Parochia, vel in civitatibus.4. Quia univerſalis fidelium, & ipſorummet etiam Parochorum, doctorum, & confeſſariorum (qui pœnitentes hac de re non interrogant) conſuetudo, id non tantum, (ut loquitur *Marchantius l.c.*) inſinuat, ſed manifeſtè docet. 5. Quia *Trid.ſeſſ.* 22.c.8.tantùm dicit populum debere moneri, (non autem teneri) ut frequenter adeant Parochias, ſaltem Dominicis, & feſtis maioribus, vide *Fag.Lug.Barboſ. Zened.Trull.l.3.c.1.d.6.*

Neque obſtant, quæ *Marchant*. objicit, *ut*:

1. Quod jura antiqua decernant contrarium; eò quòd *Sixtus IV.de treuga, & pace*, præcipiat, ne Mendicantes prædicent, non teneri audire Miſſam in Parochia, Dominicis,& feſtis. Nam inprimis ex illo Sixti decreto nihil ſequitur, cùm is non dicat teneri, ſed tantùm prohibeat, ne publicè *prædicetur non teneri*. Cúm enim honeſtiſſimum ſit populum audire Miſſam in Parochia, idque ſuadere deceat, minimè deceret, id (publicè præſertim) diſſuadere: nam inde ſcandala, & proprij Parochi contemptus ſequi poſſent. Et hoc eſt quod Sixtus cavere voluit. Deinde, eſto antiqua forſan aliqua jura id habeant, eis poſterioribus temporibus, per varia privilegia, receptamque conſuetudinem univerſalem, eſt derogatum: *Car Lugo, & cæteri Aut. cit.*

Nec obſtat, 2. Quód multos Canoniſtas eam opinionem ſecutos aſſerit. Eſto enim olim quidam ſic ſenſerint, hoc tamen tempore, poſt tot, & tam ampla privilegia, poſt tam claram, & diuturnam conſuetudinem, poſt Eminent. Cardinalium declarationes, & ipſorum etiam Pontificum nota decreta contraria, [*ut vide ſequenti Reſp.*] an aliqui id doceãt, neſcio.

Nec 3. Locus Tridentini paulò antè in Reſp. citatus, quem objicit: ut patet ex ipſius verbis, & declaratione Eminent. Card. auctorumque cõmuni explicatione.

Reſp. 2. Epiſcopus non poteſt cenſuris, mulctis, alijſque pœnis cogere ad audiendam Miſſam in Parochia. Eſt contra

Mar-

Marchant.l.c. ubi ait: *Regulares ita communiter reſpondere, ut privilegiorum ſuorum fimbrias magnificent, & dilatent philatteria:* & contra *Auctorem Parochiani obedientis.* Ratio autem eſt, Quia, ut ait *Navar.* Epiſcopus non poteſt tollere, nec reſtringere jus cõmune, & generalem totius orbis conſuetudinem. Ita docent præter *Auth. ſupra citatos S. Anton. p.2. tit.9. cap. 10. §.1. dub.4. Sylv, V. Miſſa Tolet. Laym. l.4.t.7.c.3. &c. & commun. omn. Theologi, & Canoniſtæ moderni*: afferuntque *Azor. tom.1. l.7.c.8. q.6. & C. Lug. d. 22 ſeſſ.1.* pro hac ſentẽtia, declarationem Cardinalium in Trident. quæ expreſſè habet: *Non poſſe Ordinarium mulctis, & pœnis cogere ad audiendam Miſſam, vel concionem in propria Parochia, etiam in caſu negligentiæ, & contumaciæ.* Etſi his duobus, tanquam Regularibus minùs fidat, legere poteſt eandem declarationem apud *Barboſam in Trident. ſeſſ. 22 c.8. de ſacrific. Miſſ. & ſeſſ. 24. de reform. c.4. n.12.* Item *Tractatu de officio, & poteſtate Parochi*, ubi eandem ſententiam *Barboſa* ipſe ſequitur, & pro ea ſupra viginti Authores celebres partim Theologos, partim Canoniſtas, qua Regulares, qua non Regulares, citat. Vide ejuſdem *Remiſſiones in Tridentinum, impreſſum Antuerpiæ. Anno* 1644. & *Zerolam in praxi Epiſcopali p.2. V. Parochia, & p.1. V. Miſſa §.6.* Idem dilertis verbis confirmat Clemens VIII. Anno 1592. 22. Decemb. decreto ſuo, circa hanc ipſam controverſiam Duaci excitatam, quo eam dirimit, his verbis: *Præſenti noſtro decreto ſancimus, licere ſæcularibus, Chriſtique fidelibus univerſis, Miſſas, diebus dominicis, & feſtis alijs majoribus audire in Eccleſijs, tam Fratrum Prædic. quam aliorum Mendicantium, nec non etiam Collegijs Societat. Ieſu, juxta eorum privilegia, & antiquas conſuetudines, dummodò id in cõtemptum Parochialiũ Eccleſiarum non faciant, & tam dictis Fratribus Prædicatoribus, ac Presbyteris dictæ Societatis, quàm alijs privilegiatis, quibus id à Sede Apoſtolica indultum eſt, idoneis tamen, & ab Ordinario approbatis, peccata ſua, etiam Quadrageſimali, & Paſchali, & quovis alio tempore, confiteri licitè poſſe, &c.* Quòd ſi verò dicta privilegia, & alia ſimilia clariùs cognoſcere lubet, inſpiciatur, (ut alia taceam) Compendium privilegiorum Societatis Jeſu, ubi præter Leonis X. clara ſunt verba Pauli III. in Extrav. data Anno 1549. Kalend. Novembris, quæ incipit *Licèt debitũ*: qua *omnibus Chriſti fidelibus, cujuſcũque conditionis, qui verbi Dei prædicationibus, in templis ejuſdem Societatis interfuerint, concedit, ut ibidem Miſſas audire, & Sacramenta recipere liberè, & licitè valeant; neque ad id ad Parochiales*

Eccleſias

Eccleſias accedere teneantur. Porrò ne quis miretur: tam ampla privilegia Regularibus conceſſa à varijs Pontificibus, placebit inſpicere eorum Bullas, in quibus reperiet motiva graviſſima, aut ſi nec inſpicere lubet, recogitet ſaltem, Deum ipſum Innocentio III. (dum vidit Eccleſiam Lateranenſem jam jam ruituram) oſtendiſſe eam ſuſtentari à S. Dominico, & S. Franciſco. Conſideret quód ſicut olim in varias orbis plagas, & in ipſam Germaniam, doctrina Chriſti translata eſt opera Regularium, ita ſine eorum ſubſidio conſervata diu non fuiſſet, vel ſaltem minùs floruiſſet. Et denique, ne Regularibus ſuccenſeat quiſquam, quòd privilegia ſua tueantur, ſciendum eſt, quod ſine conſenſu Sedis Apoſtolicæ ijs renunciare, aut cedere non poſſint: ut vide *l.2. Decret. tit.* 43. *de arbit. c.* 5. imò etſi faciant irritum fore, & peccaturos; quia injuriam inferent Ordini, & Eccleſiæ toti.

Nunc ad argumenta Marchantij breviter reſpondeo.

1 Affert auctoritatem cujuſdam P. Capucini, qui Parochianum obedientem ſcripſit. Et huic quidem me paulò antè ſat multas graveſque authoritates oppoſuiſſe, exiſtimo.

2 Ait, quorundam Epiſcoporum praxim eſſe contrariam eamque fundari in jure antiquo, & novo *Trid. l. c. ſeſſ.* 22, *& ſeſſ.* 24. ubi dicit: Teneri unumquemque Parochiæ ſuæ intereſſe, ad audiendum verbum Dei, & rudimenta fidei: hæc autem in pleriſque locis ruralibus docentur in Miſſa; ergo etiam ad Miſſam poſſunt compelli.

Reſp. 1. Praxim iſtam (ſi ubi eſt) paucorum eſſe, & contrariam praxi cõmuni Epiſcoporum, in omnibus regnis, & provincijs, & inſuper Præſulis ſummi.

2 Praxim iſtam nec fundari in jure antiquo, cum illi, (ſi quod fuit) per privilegia ſit derogatum, & abrogaverit conſuetudo: nec in novo. Tum quia *Trid. l. c.* loquendo de concionibus, & catecheſi, nullam facit mentionem Miſſæ: & in pœnalibus non valet illatio. Tum quia Tridentinum expreſſè addit, (quod *Marchantius* in ſua citatione omittit, cum tamen ad rem plurimum faciat) *ſi commodè fieri poteſt.* Tum quia nec illam quidem obligationem, quoad conciones eſſe receptam, oſtendit univerſalis Eccleſiæ conſuetudo: eó quód fortè regulariter: *commodè fieri non poterat,* ut notat *Card. Lug. loc. cit.* Neque Catecheſis communiter docetur in Miſſa, niſi forte in pagis, ubi rariùs contendunt Regulares cum Parochis de re præſenti. Denique neſcio, an non Epiſcopi, de

de quibus loquimur, ex numero fortè ſint eorum, de quibus Pius V. in Bulla, *Etſi Mendicantium*, quæritur, quòd etſi Epiſcopi ordines mendicantes meritò colere, & adjuvare deberent, non ſolum id negligant, verùm etiam Concilij Trid. verbis in pravum ſenſum detortis eos incõmodis, & perturbationibus afficiunt.

3 Citat decreta Synodi Leodienſis, & Namurcenſis; ſubjungitque: *quis verò audeat hæc condemnare, & Patres iſtius Synodi, inter quos multi Theologi fuerunt?*

Reſp. Decreta iſta (& ſi quæ fortè ſunt ſimilia) intelligenda eſſe, ne cum contemptu proprij Parochi audiant ſacrum extra Parochiam: aut ſi quæ ſenſum alium habent, non eſſe recepta, vel uſu abrogata. *Ita Aut. citt. commun.* Videri poteſt *C. Lugo Barboſ. & Zerol. ll. cc.* & digniſſimus lectu libellus Frãciſci Fontani, Concionatoris regij, cujus titulus. *Reſponſa, ad quæſita cujuſdam primarij Prælati, &c.* excuſſus primùm Gallicè Nancæi, Anno 1625. poſtea veró latinitate donatus, & recuſſus Viennæ Auſtriæ, typis Michaelis Rictij, Anno 1634. Mitto rationes cæteras, quibus frequentationem Parochiæ (ſine obligatione tamen] perſuadere conatur; cùm eam ut potè honeſtam imprimis atque decentem, minime improbare, ſed erroneam tantùm conſcientiam impedire intendam; ne videlicet cũ perſuaſione obligationis Parochialia, vel cum apprehenſione peccati, Regularium templa frequententur.]

DUBIUM V.

Quæ excuſent ab auditione ſacri?

Reſp. Duæ ſunt cauſæ, quarum altera ſi adſit, non teneris curare celebrari privatim in portatili cum privilegio, neque (etſi id conſilij ſit) preces interim alias loco Miſſæ dicere, ut habet *Navar. cap. 13. Suar. Fill. t. 5, c. 5. q. 11.*

Prima cauſa eſt impotentia, vel ſimpliciter, vel moralis; aut difficultas ex notabili incõmodo, proprio, vel proximi; corporis, bonorum, vel etiam honoris: quia hæc eſt mens Eccleſiæ præcipientis inſtar diſcretæ, & benevolæ matris. *Bon d. 3. q. ult. p. ult. Navar, Fill. t. 5. c. 7. q. 11. Suar. d.* 85.

Secunda cauſa eſt, quodcunque motivum rationabile, quo quis bona fide putat ſe excuſari, v. *Suar. in 3. p. ſeſſ.* 6, *c.* 5. *Laym. & Bon. l. c. Vnde reſolves.*

1 Excuſantur qui ſunt in navigatione, vel carcere. Item in morbo, vel convaleſcentia, in qua obſit prodire foras. Item

Digitized by Google

Item qui ſunt in excõmunicatione, vel interdicto: de quo ſuo loco.

2 Item, qui cuſtodiunt caſtra, urbem, gregem, infantes, vel puerum (qui in tẽplo quietus, & ſine perturbatione aliorum contineri non poteſt) vel domum; aut ægris ſolatio ſũt, aut coquere debent, & ſimilia curare, quæ omitti non poſſunt *Bon.Kon.n.86.& 314.*

3 Item cui periculum eſt gravis offenſionis mariti, parentum, vel dominorum. *Henriq.Suar.Fill.n.* 227. Si tamen id feré ſemper fieret, de alio medio laborandum eſſet.

4 Item ſi quis alioqui omiſſurus eſſet occaſionem commodam itineris, v.g. ſocios, cum viam ignoret, vel pericula metuat. Alias vero tenetur ad miſſam ante iter, vel in itinere. *Suar.ſect.6.Rodrig.Bon.l.c.*

5 Si ſit gravis difficultas eundi ad Eccleſiam ob diſtantiam, v.g. unius vel alterius milliaris Germanici, vel etiam minoris ſpatij: maximè ſi via ſit moleſta, cælum pluvium. Ubi habenda eſt ratio perſonarum, loci, temporis, & conſuetudinis. *Bon.Suar.Fill.l.c.Marchant.reſ.paſt.t.4 c.6 n.7.*

6 Si ex conſuetudine patriæ fœminæ egredi non ſoleant tempore luctus, vel etiam poſt partum, *Sylveſt.Cajet.& Fill.n.* 229.

7 Si quis non habeat veſtes ſtatui ſuo convenientes. *Nav. Henriq.Sâ, Azor.Bon.l.c.*

8 Si quæ ex occulta fornicatione prægnans metuat, ne id advertatur, ſi prodeat. *Lvym. l 4 t.5.*

9 Si quæ ſciret, alteri à quo perditè amaretur ſequututam occaſionem peccati, ſi prodiret. *Sâ, Fill.n.* 227.

CAP. II.

De IV. Præcepto: *Honora Patrem, &c.*

DUBIUM I.

Ad quid teneantur liberi erga parentes?

RESp. Tenentur vi hujus Præcepti, tum genitoribus, tũ Superioribus, in ijs rebus, in quibus quiſque, & quamdiu ſubjectus ijs eſt, amorem, reverentiam, & obedientiam præſtare, ita ut ſi notabilis horum defect us ſit in re gravi, graviter peccetur: quod faciliùs fiet reſpe ctu parentũ quam

Digitized by Google

quàm aliorum. *Ita communiter*, vid. *Fill.t.28.p.2.cap.1.Reg.l.2. cap.1.&c.Vnde reſolves.*

1 Contra amorem graviter peccat filius 1. Si ſigna odij parentibus oſtendat, & aſperè tractet 2. Si torvo oculo ferè ſemper intueatur, ac ita aſperè loquatur, ac ſi odio haberet, 3. Si non ſubveniat in gravi neceſſitate ſpirituali, vel corporali. 4. Si non impleat eorum teſtamenta, & legata, modò hæres ſit. 5. Si grave malum, v g. mortem illis optet. *Navar. Regin.l.20.n.8.Fill.t 28.c.1.q.3.& 7*

2 Contra reverentiam graviter peccat filius. 1. Si percutiat etiam leviter; & ſecundùm Reginald, 2. Si manum ad percutiendum deliberatè attollat. 3. Si graviter contriſtet. *Reginald.lib.20.n.24.Fill.n.17.18.* 4. Si animo deliberato ad gravem iram provocet verbis contumelioſis, vel talibus, quibus ſciat graviter offendendos. 5. Si maledicta, convitia, &c. in eos conjiciat. *Navar.Fill. &c.* 6. Si pauperes deſpiciat, vel nolit agnoſcere, quod ſi tamen exteriùs tantùm diſſimulet ſe noſſe, & nolit apud ſe habere, ex juſta cauſa, dummodò provideat de neceſſarijs, Bonacina excuſat à peccato gravi, eo quod rationabiliter non ſunt inviti. 7. Si in foro externo, etiam de vero crimine accuſet, extra crimen hæreſis, proditionis, vel conjurationis in Principem, cúm non eſt alius corrigendi modus, vid. *Bon. d.6.*

3 Contra obedientiam graviter peccat. 1. Si in re gravi ſit inobediens circa ea, quæ pertinent ad gubernationem domus, bonos mores, vel animæ ſalutem. *Fill. n.* 20. 2. Si contra voluntatem parentis ducat uxorem ſe indignam. Indigna autem dicitur, cum qua non poteſt contrahere ſine dedecore juxta ſuæ regionis uſum, non tamen poteſt exhæredari idcirco. 3. Si ſine juſta cauſa nolit eam ducere quam vult parens; maximè ſi inde ſopirentur odia, aut parentum neceſſitas levaretur. Erit autem juſta cauſa, v. g. ſi ſit impar familia, ſi infirma, deformis, fatua, vel immorigera. 4. Si in conſultis parentibus nubat, ut habet. *Sanch.* Poteſt tamen ubi conſuluit, ipſis invitis prudenter contrahere cũ ſe digna; cum circa electionem ſtatus ſit ſui juris, *Leſſ.l 2.c.40. nu.* 43. *Sanch.l.4.c.15, Fill.q.10.n.*20. An, & quomodo peccent liberi furando parentibus, vid *infrà l 3.tract.5. c.1.dub.4.* Item, an alienare poſſint bona, vid. *infrà l.3.tract. 5. cap 3.d. 2. & lib 3. tract, 5 c.4.d. 1.*

4 Tenetur proles alere parentes egentes, adeò, ut ſi in gravi

gravi neceſſitate aliter juvari non poſſint, teneatur manere in ſæculo (niſi tamen in hoc illi certum, vel certè valdè probabile periculum ſalutis immineret) & ſi religionem ſit ingreſſus, teneatur egredi, & juvare parentes; dummodò eorum neceſſitas ejus profeſſionem anteceſſerit. *Fill.q. 5. n. 9.Bon.q.1.p.6.*

5 Si verò neceſſitas poſt profeſſionem ſuperveniat, ſi ea extrema ſit, tenetur egredi, petita priùs, licet non obtenta venia. Si autem ſit gravis tantùm, in qua utcumque poſſit vivere, non tenetur quidem, poteſt tamen egredi, ſi Prælatus permittat. Quo caſu tenetur, in quantum non obſtat ſuo intento, deferre habitum, & obſervare ſubſtantialia Religionis; at poſtquam parentibus ſubventum eſt, redire, vid. *Leſſ.l. 2.c.41.dub.2.vide, & infr.tract.5 c.1.d.4.*

DUBIUM II.

Ad quid teneantur parentes erga filios?

Parentes, quo nomine etiam intelliguntur aſcendentes, v.g, avus, proavus, &c. tenentur gravi obligatione juris naturalis, conſervationem, & educationem liberorum curare. Circa quod ex *Bon.diſp.6.q.1.Azor.p.2.l.2.q.17.Fill. tract. 28.c. 2.reſol.hi caſus.*

1 Graviter peccant parentes, qui ſine juſta cauſa prolem hoſpitali, vel locis publicis exponunt, vide *Bon.hic & Fill. t. 21.p.2.c.2.& infr.tract.5.c.1.*

2 Mater tenetur (ſub veniali tamen) lactare proprio lactè, niſi habeat juſtam excuſationem; tunc verò tenetur ſub gravi peccato, bonam nutricem quærere. *Bon.d.6.q.1.p.6.Lay.* Item tenetur ſecundùm jura prolem alere ad finem anni tertij: poſtea educatio uſque ad emancipationem ſpectat ad Patrem. Excipe, niſi hic eſſet pauper, & mater dives. *Filliu. Laym.l.5.t.10.c.3.Regin.lib.20.n.31.*

3 Pater tenetur proli, non tantum legitimæ, ſed etiam (in quo jus civile à canonico correctum, juxta *cap. Cùm haberet*) ſpuriæ curare alimenta, hoc eſt, cibum, potum, veſtitum, & honeſtas artes, juxta ſuum ſtatum: niſi tamen aliundè ſe alere poſſit, & non indigeat; deinde etiam dotem filiæ: Et quidem Clerici, etiam ex fructibus Eccleſiaſticis poſſunt hæc ſuis ſpurijs præſtare. *Fill.l.c.tract.28.c.2.n.28. Laym. l 5. tract.10.p 3.cap.5.* vide *infrà tract.5.cap.4.d.5.q.1.* Hinc peccāt.

1. Si non adhibeant diligentiam ſaltem mediocrem, ut acquirant bona, quibus filij alantur, habeantque hæreditatem

ſecun-

Digitized by Google

ſecundùm ſtatum ſuum. 2. Si bona dilapidando impotentes ſe reddant ad liberos honeſtè ſecundùm ſtatũ ſuũ educandos ac dotandos. *Bon. d 6. q. 1. p. 6 Azor. Fill &c.* 3. Si ſine legitima cauſa filię dotem negent, (vel filium exhæredent) v. g. quia vult ingredi, vel eſt ingreſſa Religionem, vel quia ipſis invitis nupſit, licèt ſe indigno. *Bon. l. c. §. 2. ex Azor. Regin. &c.* vel quia filius ordinem ſacrum ſuſcepit. Sicut enim Pater tenetur dotare ſuas proles pro matrimonio, vel ingreſſu Religionis; ita etiam ad ſuſcipiendos ſacros ordines. Neque hæc donatio eſt revocabilis; imò ſic donata non poſſe computari in legitimam, aut diviſionem cum fratribus, docet *Barb. &c.* 17. Contrarium tamen tenet *Molin. &c.* cum *Dian. p. 8. tract. 6, R. 91. & 92.*

4 Parens tenetur proli ſubvenire relicta religione, ijſdẽ caſibus, quibus proles parenti; quos vide ſuperiore dubio *caſ. 4. & 5.*

5 Parentes gravi obligatione tenentur inſtiuere liberos per ſe, vel alios; in neceſſarijs ad ſalutem. Hinc graviter peccant. 1. Si quantum in ipſis eſt, non curent ut bonis moribus imbuantur, doctrinam Chriſtianam ſeu fidei rudimentá addiſcant, parvorum conſortia vitent, mandata Dei, & Eccleſiæ obſervent; Sacramenta frequentent, à peccatis abſtineant. *Azor. Fill. Bon. l. c.* 2. Si occaſiones peccandi ab ijs non avertant, vel in locis, aut domibus ſuſpectis habitare permittant. *Trull. l. 1. d. 3. n. 4.* 3. Si conſilio, vel exemplo malo depravent. 4. Si non objurgent, puniantque diſſolutos; moderatè tamen; nam peccant etiam verberando immoderatè, v. g. ut notabiliter lædantur. *Sot. Sylu. Bonac. l. c. & d. 3. de contract. q. ult. p. 3.*

6 Tenetur etiam proli relinquere libertatem circa electionem ſtatus. Unde peccant, invitos ad matrimonium, vel religionem cogendo, vel abſtrahendo. Et quidem *Trid. ſeſſ. 25. de Reg. cap. 18.* excõmunicat cogentes ad monaſterium filias.

7 Et ſi frater fratri, vel ſorori, ſaltem in extrema, vel quaſi extrema neceſſitate teneatur ſubvenire, lege tum charitatis, tum pietatis: non tamen eſt ea obligatio, quæ inter parentes, & liberos, cúm non ſit iſta dependentia, vid. *Leſſ. lib. 2. cap. 41. num. 34.* Unde ſi profeſſus eſt in religione non tenetur egredi, ut ſuccurrat, *Trull. lib. 2. cap. 2. d. 24. num. 8.* ex *Suar. &c.*

Quæres

Quæres. An filius aliquando poſſit à Patre privari hæreditate?

Reſp. Poteſt ex juſta cauſa, aliàs non, eaque in teſtamento debet exprimi. *Authent.* Sed hodie *C. de inoffic.teſt.* Talis autem cenſetur

1 Ingratitudo, [niſi in gratiam Patris redierit, ipſumque pœnituerit ante teſtamentum conditum] ut ſi affecit Patrem gravi injuria, vel ejus vitæ inſidiatus eſt, vel manus injecit, vel maleficis ſe immiſcuit. *Bon.d,3.q.7.p.3.*ex *Cov.Sanch Azor. Molin.&c.*

2 Si novercam, ſeu patris uxorem cognoverit carnaliter: ſi Parenti furioſo, vel carcere detento, noluit ſuccurrere, fidejubendo: ſi impedierit Patrem teſtare: ſi bona Parentum dilapidaverit, cum gravi ipſorum diſpendio,

3 Si filia minor 25. annis luxurioſam vitam elegerit, &c, Circa quas.

Nota. Valere has cauſas, quando filius aliundê habet undè vivat: nam alimentis ad vitam neceſſarijs privari non poteſt, cùm debeantur jure naturæ, quòd à jure civili tolli non poteſt: *Bon.d.6 q,1.p.6.§.3 Sanch.Molin.Azor.Regin. Fill. Trull.l. 4.c,1.d.3.& t,2.l.7.c.17.*

DUBIUM III.

Ad quid teneantur tutores, & curatores, qui parentum ſunt loco?

Tutor [idem eſt de curatore] tenetur curam gerere pupilli, ejuſque bona ritè, & fideliter adminiſtrare. Ratio eſt. Quia in hunc finem conſtituitur, & aſſignatur pupillo patris loco. Quare ſi delinquat, vel notabiliter ſit negligens hac in re, peccat graviter, & ad compenſationem damni, quod pupillus ex eo accepit, obligatur, [& ſaltem de dolo, & culpa lata) imò etiamſi tutoris officium exercet pretio, [quod tamen ſi ab initio non eſt conſtitutum, cenſetur ſuſcepiſſe gratis] tenetur etiam de levi culpa. *Bon.de contr. d,3,q. 19. p. 4. Vnde reſolves.*

1 Tutor tenetur tueri perſonam pupilli dum opus eſt, eúque bonis moribus imbuere, & benè educare, per ſe, vel per alios. *Bon.l c.*

2 Tenetur bona pupilli fideliter adminiſtrare, ideoque (officium tutoris ſuſcipiens) inventarium conficere; alioqui damna ex ejus defectu ſecuta reſarcire; nec licet illi pupillo pecuniæ nimium ad uſus inutiles concedere.

Tutor

Digitized by Google

3 Tutor (uti, & Curator) tenetur conſervare omnia jura, bona, & actiones pupilli, (vel Minoris) & bona aliàs peritura vendere, pecuniamque convertere in emptionem bonorum ſtabilium, vel in cenſum, &c. prout fuerit utilius. *Ibid. ex Rebel.p. 2. l.17.q.1.*

4 Si Tutor, vel Curator pecuniam pupilli convertit in ſuos uſus, tenetur ad reſtitutionem totius lucri ceſſantis, vel damni emergentis, quod indè accepit pupillus vel minor *l.c. Rebell.q.17.*

5 Tenetur item ad reſtituendos fructus (deductis expenſis) quos ex bonis pupilli percipere poterat, & ſua culpa non percepit. *Sylv.V. Tutor §.4. Rebel.l.c.*

6 Tenetur nomina debitorum exigere, & debita pupilli perſolvere, ita tamen ut quantum fieri poteſt, bono pupilli conſulat. *Sylv. Reb.ll.cc. Tab.ib.*

7 Tutor vel Curator non poteſt donationes, vel remiſſiones gratioſas facere de bonis pupilli, quia non ad deſtruẽdum, ſed ad tuendum eſt conſtitutus. *Ibid.* Excipe donationem remuneratoriam; ſic enim poteſt v.g. ſtipendio debito pro liberali ſervitio aliquid addere, ex liberali donatione. *Molin.Lug.d.23.ſect.10. Sanch.Trull.l.7.c.17.d.8,* vide *Dian.p.8. t.6.R.17.*

8 Denique tenetur (officio finito) reddere rationes: quia hoc onus eſt cõmune eorum, qui bona aliena adminiſtrant, vide *Bon de contr.d.3.q.19.p.4.* & *infrà hoc lib.tom.4. c.3. in appendice ad contractus.*

DUBIUM IV.

Quæ obligatio Dominorum, & famulorum, aliorumque Superiorum, & inferiorum erga ſe invicem?

Reſp.1. Domini & Superiores tenentur habere curã famulorũ, aliorumque ſuorum ſubditorum. Patet ex 1. *Ad Tim.* Si quis ſuorum, &c. Et ratio eſt, quia ſunt ipſorum caput, & vices parentum gerunt; ideòque tenentur quodammodò ad eadem ad quæ parentes. Imprimis verò curare, tenentur, quantum in ipſis eſt, ut ſervent præcepta Dei, & Eccleſiæ. *Bon.d.16.q.1.p.8. Unde reſolves.*

1 Peccant Domini graviter. 1. Si ſine juſta cauſa impediant famulos, ne in feſtis Miſſam audiant; vel in feſtis opera ſervilia imponant, vel ſi jubeant ea, quæ ſine peccato fieri non poſſunt. *Nav.c.14.&c.* 2. Si peccandi occaſionem permittant cum poſſint impedire; aut ſi graviter delinquentes

Digitized by Google

non corrigant, vel negligentes neceſſaria ad ſalutem, non moneant, corripiant. *Bon.l.c.*

2 Peccāt item graviter, 1. Si gravibus injurijs afficiant, diabolos, canes, &c. appellent. *Bonac.l.c.& Trull.l. 4.cap. 1 d. 6.* licet *Dian.p.7 t.7.R 47.* excuſet à peccato talem contumeliam, quod ex ira, & indeliberatione ſoleat profer i. 2. Si alimenta convenientia non præbeant, mercedem juſtam (dummodó fideliter ſervierint) non ſolvant, vel differant abſque rationabili cauſa. *Ibid*, 3. Si ante elapſum terminum temerè domo expellant: in quo caſu, (niſi graviſſima ex cauſa id fecerint) tenentur ad ſolutionem integræ mercedis. *Leſſ.Azor.c.14.q.1.Fill.num.117.Regin.Molin.&c.Eſcob.tom.3.E.9.n.33.* 4. Si eum, qui liberos aliosve domeſticos, verbis, exemplo, vel moribus pravis corrūpit, & reprehenſione non emendatus, è domo non dimittant. *Navar cap.14. Azor, Trul. d.61.n.2.*

3 Herus non tenetur famulo infirmo (quamdiu ægrotat) dare ſalarium; (niſi in extrema, vel gravi neceſſitate: tunc enim debet ex charitate) imò ſumptus in ejus curationem impenſos poteſt repetere. *Mol.l.1.t.28 c.4 n.8 Eſcob.t 3.c.9.*

Reſp.2. Famuli, cæterique ſubditi, tenentur ſuis dominis, & ſuperioribus aliquo modo eadem, quæ filij parentibus, nimirum amorem, reverentiam, & obedientiam præſtare. Ratio patet ex dictis, quia ſunt illis quaſi loco parentum. *S.Th.2.2.q.303.Regin.l.20.n.62, Vnde reſolves.*

1 Peccant famuli gtaviter 1. Si non laborent, vel ſerviant fideliter; tenenturque ad compenſationem damni. *Mol. Leſſ.l.2 cap.24.* 2. Si grave damnum inferant, vel inferri permittant, cum poſſint impedire. *Navar.c.14.n.22.Filliu.t.28. c.3.q.10.Regin.l.c.* Et quidem ſi damnum illud inferatur, (ſive à confamulis, ſive extraneis) in rebus, quarum cura ipſis commiſſa eſt, à reſtitutione non poſſunt excuſari. *Mol, Leſſ.l. 2 c.23.d.10.n.65.Fill tom.36.c.6 q. 9.num.114.* 3. Si abſque graviſſima cauſa diſcedant à Domino ante terminū elapſū, ultra hunc vero manere nón tenentur, etiamſi morbo impediti ſervire aliquandiu non potuerint. *Mol.l.c Regin n.5.17. Eſcob.E.7.num.50.* 4. Si Domino in rebus magni momenti nō obediant. *Bon.l.c.*

2 Famuli non peccant, ſi ſuſtentationem, vel mercedē juſtam Domino negante, utantur compenſatione occulta. *Mol.l.c.Fill.t.36.c.6.q.3.* dūmodo tamen alius modus non ſit impetrandi;

Digitized by Google

impetrandi; nec plus accipiatur, quam debetur: neque ſcādalum, aut aliud incommodum grave timeatur, vide *Bon. de reſtit.d.2.q.ult.p.2 n.16.*

3 Similiter pro obſequijs, ad quæ non tenebantur, præſtitis, (ſi quidem illa non gratis, & liberaliter, ſed animo mercedis exhibuerint) licere ex rebus Domini accipere compenſationem, quæ aliter obtineri non poſſit, docet *Navar. cap* 17. *num.*108.*Leſſ.l.c*, Plura de his, vide *infrà t.5.c. 1.d.4. & c.3.d.* 10.*&Bon.d.6.q.1.p.*8.

DUBIUM V.

Ad quid teneantur Conjuges erga ſe mutuo, vi hujus præcepti?

Reſp. Uxor in ijs quæ ſpectant ad domus gubernationem, & bonos mores, tenetur, obedire marito; hic verò vxorem, non ut ſervam, ſed ut ſociam tractare. Ratio eſt, quia maritus eſt caput, & uxor commembrum, *Navar.c.14 n.20.Tol. Fill.t.28.c.9.q.6.n.144 & comm.Vnde reſolves.*

1 Conjuges peccant. 1. Si debita intentione non contrahant matrimonium. 2. Si ſine diſpenſatione prætermittant proclamationes. 3. Si Sacramentū matrimonij in ſtatu peccati mortalis recipiant. 4. Si utantur matrimonio contra naturam, vel modo indebito, vel cum periculo abortus. 5. Si debitum ſine juſta cauſa negent. 6. Si cum periculo pollutionis, tactus habeant impudicos.

2 Peccat graviter uxor. 1. Si maritum rixis, vel aliter verbis, ad gravem iram, vel blaſphemiam provocet. *Fill. l.c.nu.* 145.*& Bon.* 2. Si quid notabile expendat contra voluntatem viri, & conſuetudinem fœminarum ſimilis ſtatus, niſi tamen ex paraphernalibus, ſi habet. 3. Si ſpreto viro ſibi imperium vendicet. 4. Si nolit ſequi virum domicilium mutantem dummodò poſſit ſine periculo vitæ, & ſalutis; & contrarium non ſint pacti: & maritus poſt nuptias non ſit factus vagus. *Navar. Tol; Bonac.p.* 7. vide *infrà tom 5.cap. 1. d.* 4. 5. Si ſine ſufficienti indicio male judicet de mariti continentia. 6. Si ſine juſta cauſa debitum neget, vid. *infrà l.6.* 7. Si ſe ingerat in adminiſtrationem domus ſine juſta cauſa, qualis eſt, ſi v.g. maritus prodigus bona familiæ dilapidet. *Sylv.Trull.c.1.d.4.n.18.*

3 Peccat graviter maritus. 1. Si verbis contumelioſis, vel infamatorijs afficiat uxorem. 2. Si impediat illam circa præcepta Dei, vel Eccleſiæ ſine juſta cauſa. *Sayr. lib. 7. cap.7.*

Digitized by Google

*Nav.n.c.*14. Si veró impediat etiam ſine cauſa; circa ea bona, quæ conſilij tantum ſunt, ut eſt confeſſio, communio, &c. communiter tantum peccat venialiter, niſi conſtet quód magnam ex ijs utilitatem percipiat. *Sayr. Fill. Bon. q.* 1 *p.*7, *Trul.* 3. Si cædat graviter: moderatè tamen caſtigare verbis, vel etiam ex gravi cauſa moderatis verberibus, habita ratione conditionis, & ſtatus, quandoque poteſt. 4. Si alimenta neget niſi tamen uxor à conſortio mariti propria culpa diſceſſerit. 5. Si negligat gubernationem domus, & rem familiarem. 6. Si uxori non cohabitet, vel ſine juſta cauſa diu abſit. 7. *Si* cùm poſſit, alimenta non procuret, vid. *Fill, num.* 140, & 141, *Nav.c.*14.*n* 19. *Tol, l.*5.*c.*2. *Sanch l.*10. *de matr. diſp.* 18.*n.*16. *Bon.p.*7.

DUBIUM VI.

Quæ obligatio Parochorum erga ſuos?

Reſp. Curatus, ſivè Parochus jure divino tenetur.

1 Reſidere in ſua Parochia. *Trid. ſeſſ.*23. *cap.* 1. *de ref. Barb. de off. Paroch. c,*8.*n.*1. alioqui in conſcientia fructus non facit ſuos, teneturque pro rata abſentiæ reſtituere fabricæ Eccleſiæ, vel cauſæ piæ. Poteſt tamen ex juſta cauſa, & licentia Epiſcopi ad breve tempus abeſſe, vid. *Navar. c.*25. *Azor. t.* 2. *l.*2. *c.*4. *Poſſev. Barb. Trull. l.*4. *c.* 1. *d.*8.

2 Tenetur adminiſtrare Sacramenta, quoties, & quanto cum periculo, vide *infrà* & *Bon. t.* 1. *d.* 4. *q.* 5. *p.* 2. *Poſſev. Barb. ll. cc.*

3 Orare pro populo, & celebrare, ut populus audiat Miſſam: quam etiam teneri eum eidem applicare diebus ſaltem feſtis, & aliquot alijs, docet *Tol lib.*3. *cap.*5. Sed negant *Suar. Kon. in* 3. *p. q.* 83. *art* 1. *d.*11. cùm nullo jure id cautum ſit, vide *Bon. q ult. Barb. l.c.*

4 Docere populum concionando, arguendo, &c. per ſe vel alios. *Tol l.*5. *c.*5. *Poſſ. Barb. Trull. ll cc.* vide *ſuprà.*

5 Tenetur ſingulis diebus Dominicis, & feſtis ſolemnibus populo doctrinam Chriſtianam explicare, per ſe, vel per alium, ut conſtat ex *Trid. ſeſſ.*24 *c.*4. *de reform* idque ſub gravi obligatione etiam juris divini, ob ſummam neceſſitatem, propter quam eos ab Epiſcopis, alijſque Prælatis ad id cogi poſſe ſub pœna excōmunicationis, (omneſque alios ut eam audiant, diſcant, & ſciant) docet *Trull. l.* 1. *c.* 1. *d.*4. *n.*7. & 8. *Bald. t.*2. *l.* 1. *d.*48. ex *Sanch. Pal. Barb. &c.*

6 Tenetur infirmos viſitare, pauperum curam habere, peccata

Digitized by Google

peccata corrigere,&c. de quibus *Poſ. Reg. t.* 2. *l.* 20. *c.* 5. *ſeſſ.* 3. *Barb. c.* 7. *vid. ſup.*

DUBIUM VII.

Quæ obligatio Præceptorum, & diſcipulorum?

Reſp. Inter Præceptores (idem eſt de Pædagogis) & diſcipulos eſt quodammodò eadem obligatio, quæ inter parentes,& liberos: *Vnde reſolves.*

1 Diſcipuli peccant. 1. Si præceptoribus, & pædagogis non exhibeant honorem, & reverentiam, 2. Si non obediant in rebus pertinentibus ad ſtudia, & bonos mores. 3. Si eos convitiis, vel contumelioſis verbis traducant. 4. Si negligēter ſtudeant, ſcholarum, aut ſtudiorum tempore luſui vacent, vel otio. 5. Pecunias parentum dilapident, vel inutiliter expendant. 6. Malo fine ſtudeant. 7. Gymnaſij ſui leges, vel Academiæ ſtatuta (ſi quidem ea ad peccatum obligent) non ſervent. 8. Scientias ſuperſtitioſas, aut vetitas addiſcant, vel libros prohibitos legant. 9 Stipendium debitum doctori ſuo non ſolvant, cùm poſſint, vide *Navar. c.* 23. & 25. *Fill. tr.* 28. *p.* 2 *c.* 10. *q.* 1.

2 Magiſtri, & Pædagogi peccant. 1. Si peccata diſcipulorum diſſimulent, & non corrigant quando poſſunt. 2. Profectum eorum in literis non ſedulò promoveant. 3. Non doceant bonos mores. 4. Si ex propoſito falſa doceant ut vera, vel ſuperſtitioſa, & ſaluti noxia. 5. Non ſtudeant ipſi ut officio ſatisfaciant. 6. Si ſtipendium exigant majus juſto, vel quam Gymnaſij leges, aut conſuetudo permittat. 7. Doctoratus inſignia negent dignis, vel indignis conferant, quod *Navar.* dicit eſſe mortale, præſertim in Theologia, Iure Canonico, Civili, & Medicina: nam in Philoſophia fortè veniale tantùm eſſe cenſet *Cajet. V. Doctoratus* 8. Si diſcipulis malo ſint exemplo. 9. Si malis moribus imbutos, & qui alijs pernicioſi ſunt, ad ſcholas admittant, vel ex ijs non dimittant, vid. *Trull. l.* 4. *c.* 1. *d.* 11.

TRACTATVS IV.

De V.& VI. Præcepto.

CAPUT I.

Quid quinto Præcepto prohibeatur?

Non occides.

PRohibetur hominis occiſio, mutilatio, verberatio, aliaque ſimilis afflictio injuſta; de qua quæritur, quæ, & quando ſit injuſta?

DUBIUM I.

An aliquando liceat occidere, vel mutilare ſemetipſum?

Reſp. Abſque divina authoritate non licet ſeipſum directè, & ex intentione occidere. Ratio eſt, quia eſt contra charitatem ſui, & fit injuria Reip.& Deo, qui eſt ſolus directus, & abſolutus Dominus humanæ vitæ. Dixi 1. (abſque authoritate Divina) propter Sampſonem, & quoſdam Martyres, qui ſeipſos occiderunt, vel ex divina inſpiratione, vel inculpata ignorantia. Dixi 2. directè: quia indirectè quandoque licèt ſe occidere, hoc eſt, aliquid facere, vel omittere; ex quo præter intentionem mors certò ſequatur: quia præceptum conſervandi vitam utpotè affirmativum, non ſemper obligat, ſed poteſt omitti propter bonum finem, neceſſitatem, vel magnam utilitatem. *S.Th.*2.2.*q.*64.vid.*Fill.hic t.*29.*c.*4.*q.* 5.& *Bac.*2.2.*t.*3.*c.*7.*q.*8.*Vnde reſolves*,

1 Miles poteſt, imò tenetur perſiſtere in ſtatione, etſi moraliter certum ſit ſe occidendum *C.Lug.d.*10.*q.* 1. Item poteſt ad evertendam turrim hoſtilem, aut perdendos hoſtes, pulverem incendere, etſi ſciat ſe obruendũ: uti, & navem mergere, vel incendere, ne hoſtis ea potiatur, cum gravi Reipub.damno, ut docent *Leſſ.l.*2.*c.*9,*n.*32.*Fagund.t.*1.*l.*5.*cap.*11. Similiter licet ſe objicere telo, vel ictui, ad ſervandam vitam Principis, amici ad mortem injuſtè damnati vices ſubire *Leſſ. l.*2.*c.*9.*n.*30. vel in naufragio tabulam cedere, ex *Tol. Leſſ.l.c.*

Lopez

Digitized by Google

Lopez p. 1. *c* 65. Item ſervire peſte infectis, vel ad fugiendum incendium ex alto ſe præcipitem dare, cum certo periculo mortis. *Leſſ.* & *Fill. l c. Laym. c.* 1. *n.* 3. *C. Lug. diſp.* 10. *ſeſſ.* 1. Ubi tamen everſionem illam turris, & combuſtionem navis (ſi quidem nulla ſit ſpes evadendi) timidè, & nonniſi ex graviſſima, boni publici cauſà, videtur concedere, *vid n.* 51. 52. &c. *Malderum tr* 3. *c.* 1. *dub.* 19. *Dian. p.* 5. *tract.* 4. *Reſ.* 26 *Faz. p.* 5. *c.* 11. *n.* 6. & *ſeq.*

2 Etſi Virgini non liceat ad caſtitatem ſervandam directè ſe occidere, licet tamen ei certo periculo mortis ſe exponere, etiam pro ſola integritate corporali, licèt rationabiliter præſumeret ſe non conſenſuram: quia integritas iſta magni æſtimatur, v. *Laym. c.* 1. *n.* 3.

3 Reo licet non fugere, imò etiam ſponte ſe ſiſtere judici plectendum; licet poſitivè ſeipſum perimere non poſſit, etiam ſi à judice id ei committatur, vid. *Leſſ. c* 9. *d.* 6. *Car. Lug. d.* 10. *de juſt. ſeſſ* 1. *n.* 83. contra *Vaſq.* 1. 2. *d.* 173. *c.* 3.

4 Etſi Carthuſianus in extrema ægritudine poſſit ſervare vitam veſcendo carnibus, idque probabiliter ei tum liceat, (atque adeò non peccet, qui inſcio præberet cibos ex carnibus. *Sanch. Dian. p.* 8, *t.* 7. *R.* 70.) licitè tamen, & laudabiliter etiam tum omittit cum certo periculo mortis, ut contra *Vaſq.* & *Gran.* docet *Dian. p.* 5. *d* 4 *R.* 32. ex *Vict. Lorc.* &c. quia rationabiliter negligit vitam pro bono communi Ordinis, *C. de Lug. d.* 10. *n.* 33. contra *Azor* & *Eſcob tom.* 6. *cap.* 7. ubi docet, teneri carnibus veſci ſi exigit neceſſitas, ita ut aliter vitam conſervare non poſſit: quod *Sanch. p.* 2. *conſ. lib.* 5. *cap.* 1. *d.* 35. cum alijs ſex ita diſtinguit: ſi neceſſitas veſcendi ſit ab intrinſeco, verbi gratia, morbo, ex quo judicio Medicorum convaleſcere non poſſit, niſi eſu carnium, ait probabilius eſſe, non teneri veſci, (tametſi licitè poſſit) quia morietur naturaliter ex morbo cujus ipſe non eſt cauſa: ſi verò ſit ab extrinſeco, (v. g. ſi ob inopiam aliorū ciborū famæ moriendum eſſet) teneri veſci, quia mors illa cùm ſit violenta, ipſi imputaretur.

5 Licet carnem vigilijs, & inedia moderatè affligere: qui autem advertens vitam ijs notabiliter minui, nihilominus continuaret, peccaret graviter, ut notat *Laym. d.* 3. *de juſt. t.* 3. *p.* 3. *c.* 1. *n.* 5, ex *Cajet* Etſi hic multi ob bonā fidem, & zelum Deo placendi excuſentur, v. *Bon. d.* 2. *q ult. ſeſſ* 1. *p.* 7 *n.* 9, *Fill. l. c. C. Lugo de juſt. d.* 10 *ſect.* 1 *num.* 32. 33, 36. &c. Ubi rectè notat, aliud eſſe procurare abbreviationem vitæ, ſeu mortem

 poſitivè

poſitivè ſibi afferre; aliud permittere, vel periculum ejus ſubire, vel non adhibere media ad avertendam. Prius ait eſſe illicitum, v.g. pœnitentijs indiſcretis, carniſque macerationibus, vitam notabiliter abbreviare: poſteriùs verò ſæpè licere, ideòque non teneri Carthuſianum carnibus veſci, nec aliquem alium uti pretioſa, & exquiſita medicina, ad mortem vitandam; nec ſæcularem relicto domicilio quærere ſalubriorem aerem extra patriam.

6 Excuſantur ægri, qui paulò ante mortem, cauſa humilitatis, vel boni exempli petunt humi collocari, quia non intendunt vitam abbreviare. vid. *Vaſq.l.c.* Addit *Laym.l.* 3.t.3. *p.*3 *c.* 1.*n.*5, non teneri quemquam medijs extraordinarijs, & nimis duris, v.g. abſciſſione cruris, &c. vitam conſervare; niſi tamen ea communi bono ſit neceſſaria, vid. *Leſſ.l.c.Sāch. in opuſc.t* 2 *l.*5.*c.*1 *d.*34. Ubi dicit, infirmum in periculo mortis, ſi ſit ſpes ſalutis, non poſſe medicamenta reſpuere. Non videtur tamen virgo ægrotans (per ſe loquendo) teneri ſubire manus Medici, vel Chirurgi, quando id ei graviſſimum eſt, & magis, quam mortem ipſam horret. *Eſcob. E.* 7.*c.*8. ex *Turrian.ſum,p.*1 *c*,263 *d.*5.

Reſp 2. Non licèt ſe mutilare, niſi ſit neceſſarium ad conſervationem corporis totius: quia nemo eſt ſuorum membrorum abſolutè dominus. *Leſſ. lib.* 2. *cap.* 9. *d.*14. *Vnde reſolves.*

1 Non licèt ſe caſtrare ad conſervandam caſtitatem, vel ſedandas tentationes: quia hoc ad eum finem non eſt neceſſarium. *S.Th.*2.2.*q.*65 *a.*1. *Leſſ.Moll.Fill.t.*29 *c.*4.*q.*3. *&c.*

2 Peccant parentes, qui filios etiam conſentientes caſtrant, ut ſint utiles cantui, vid. *Laym. l.*3.*t* 3.*p.*3.*c.* 1.

Quæres. An ſepeliendus ſit in loco ſacro, qui ſeipſum occidit.

Reſp. Id vetant Eccleſiæ Canones: qui tamen non ſunt intelligendi de ijs, qui ex furore, amentia, vel paſſione graviſſimæ triſtitiæ, turbata phantaſia, id fecerunt; vel qui ante mortem verè de hoc doluerunt. Quòd ſi conſtet quempiā ſeipſum occidiſſe, & dubitetur utrum deliberatè, an ex animo turbato factum, in praxim privatur ſacra ſepultura, cum præſumatur ſecundùm opus externum voluntariè eſſe factum: niſi tamen ex circumſtantijs contrarium colligatur. Si verò dubitetur, à ſeipſo, an ab alio v.g ſit præcipitatus in aquam, delictum, tam atrox, & contra naturam non præſumitur ſine evi-

evidentibus indicijs. *Mol.t.3.d.20.* vid. *Laym.l.c.n.8.* vide etiam *Eſcob.E.7.c.8.* ubi dicit, eum qui moritur ex vulnere in duello acceptо, ſi vivus ex loco diſceſſit, non eſſe privandum ſepultura Eccleſiaſtica.

DUBIUM II.

An, & quomodo liceat occidere malefactorem?

Reſp. Extra cauſam neceſſariæ defenſionis, de quo infra, nulli id licet, niſi authoritate publica, & juris ordine ſervato, ut patet *Exod. 22. & Rom. 13. Vnde reſolves.*

1 Non licet marito uxorem, aut patri filiam occidere in adulterio deprehenſas: quia ad id non habent auctoritatem publicam; & leges civiles id permittentes, à Iure Canonico ſunt correctæ, tanquam iniquæ. Secùs eſt de proſcriptis, quos occidendi cuivis authoritas publica datur: idque non injuſtè, cum ad Reip. defenſionem ſit neceſſarium. Peccant tamen, qui non ex zelo juſtitiæ, ſed odio, aut privatæ vindictæ cauſa faciunt, vid. *Laym.l.c.*

2 Peccat Princeps, vel Magiſtratus (regulariter loquendo) vide *infrà l. 5. cap. 3. dub. 1.* qui occidi jubet reos non citatos, vel non auditos, vel non damnatos, etſi privata ſcientia conſtet eſſe nocentes: quia ex jure naturæ, actus publicus fieri debet ex ſcientia, & authoritate publica, vid. *Cajet. V. homicidium. Fill. tract. 29. c. 2. q. 6. n. 27. Bon. l. c. p. 1. n. 7.* vide, & *infrà l. 5. c. 3. d. 1.*

DUBIUM III.

An, & quomodo liceat occidere privata authoritate iniquum aggreſſorem?

Reſp. Jus naturæ permittit, ut vim vi repellas, & aggreſſorem, qui iniquè eripere tibi conatur vitam, aut quæ ad eã honeſtè agendam tibi ſunt neceſſaria, ut bona temporalia, honores. pudicitiam, membrorum integritatem, prævenias, & occidas: ita tamen ut id fiat animo te defendendi, & cum moderamine tutelæ inculpatæ, hoc eſt, non inferendo majus damnum, nec utendo majore vi, quàm neceſſarium eſt ad arcendam injuriam. *Ita comm. S. Thom. q. 64. a. 7. Molin. &c. Leſſ. dub. 8. n. 44. Vnde reſolves.*

1 Non licet reo occidere miniſtros juſtitiæ, à quibus ad carcerem, vel ſupplicium trahitur: uti nec licet id proſcripto, ut notat ex communi *Laym. l. 3. t. 3. p. 2.* quia non ſunt iniqui aggreſſores.

2 Etſi ob contumeliam aliquam, v.g. ſi viro honorato dicatur

catur (mentiris:) non liceat alterum occidere, eò quòd aliter repelli poſſit, ac ſoleat, *Leſſ. Azor. Hurt. &c. Dian. p. 5. t. 4. R. 12. & 13.* licere tamen, ſi aggreſſor fuſtem, vel alapam viro valde honorato impingere conaretur, quàm aliter avertere non poſſet, docent cum *Dian. l. c. R. 4. Leſſ. Hurt. & alij* 12. Verum, & hoc videtur in praxi periculoſum.

3 Si fuſte, vel ſolo vulnere, vel amputatione brachij, vel aliter arcere injuſtam vim potes, non licet occidere. Unde ſi quis ſit perſona talis, cui non ſit dedecus fugere, debet fugere potiùs, ſi poteſt, & ſalvare ſe: ſecùs autem, ſi turpe ſit fugere, v.g. viro nobili, vel officiali bellico: niſi rurſus hic, & nunc id tali turpe non eſſet, ob præſtantiam invaſoris, vel alias ejus qualitates, v.g. quia ebrius eſt, vel amens: talem enim occidere non licet; quando potes fugere. *Mald. Dian. p. 5. t. 4. R. 9.* vid. *Laym. l. 3. t. 3. p. 3. c. 3.*

4 Non licet occidere furem, ob res exiguas: licet autem, ſi quis auferat honorem valde notabilem, aut bona magni momenti; niſi tamen alia via, verbi gratia, juris, vel aliter arceri, aut recuperari poſſint. Quare, quando jura ſignificant furem nocturnum occidi impunè, non autem diurnum, præſupponunt, quòd plerumque nocturni non poſſint aliter arceri, diurni autem poſſint. Alioqui enim, ſi nocturnus poteſt capi, non debet occidi: & ſi diurnus non poteſt capi, nec repeti ab eo, quod aufert, niſi occidendo, id licet, ea tamen non debent eſſe parvi momenti, & minimùm unius aurei, ſecundùm *Molin. t. 4. t. 3. d. 16. num. 7.* vid. *Laym. c. 3.* vel potiùs ſecundùm alios apud *Dian p. 5. t. 4. Reſ. 18.* duorum: quãquam, & hoc *Dian. l. c.* nimis laxum videatur: imò *Bonac. de reſt.* rem non magni valoris: hic cenſet, etſi ſit trium vel quatuor aureorum. Si tamen talem (fur v.g.) uſurpet, vidente ac reſiſtente domino, aut cuſtode, aut huic vim faciat, verbi gratia, repetentem incipiat ferro invadere, permittunt cædem *Bonac. Dian. &c. l. c.* uti etiam, ſi dubium ſit, an res poſſit aliter ſalvari, aut recuperari *Bon. l. c.* quia nemo, inquit, tenetur ſe exponere periculo amittendi res ſuas, vid. *Lay. c. 3. Nav. Leſſ. Dian. l. c.*

5 Probabilius eſt, hæc etiam licere Clericis, & Religioſis, ob bona temporalia. Jura verò in contrarium afferri ſolita, intellige; quando non ſervatur moderamen inculpatæ defenſionis, *Laym. loc. cit. Tan. tom. 3. d. 4. quæſt. 8. d. 4. Eſcob. E. 7. c. 8.* ubi etiam docet ex *Tann. tom. 3. d. 4. n. 68.* licere virgini occidere

Digitized by Google

occidere invaſorem pudicitiæ, ſi violationem nequeat aliter evadere.

6 Cùm tamen iniquus aggreſſor ſit in periculo ſalutis, poteſt quis ex charitate ei parcere, & injuriam potiùs pati: ſed non tenetur, eò quòd alter ſua malitia ſit in iſto periculo. *Laym. Ibid.*

7 Non licet occidere, ſi injuria jam eſt contracta, vel aggreſſor jam fugit: quia id non eſſet ſe defendere, ſed vendicare, ut docent *Tol Rodr.* Sed *Henr.* & *Navar.c.*15.*n.*5. *Fernād. p.*1.*c.*9.§.1. dicunt, ſi læſus magnam faceret jacturam honoris, niſi fugientem mox perſequeretur, poſſe eum perſequi, & percutere, quantum eſſet ſatis ad defenſionem honoris. Quod *Laym.Bon. Leſſ.Fill. C.Lugo*, &c. putant practicè vix poſſe fieri, ſine vindicta: etſi ſpeculativè videatur eſſe probabile, vide *Dian.p.* 2.*tom.* 1. *miſc. Reſ.* 15: Concedit tamen *C. Lugo, Mol. Leſſ.* &c. cum *Dian.p.* 8. *t.*7. *R.* 47. licere furem fugientem, v. g. cum equo tuo, configere telo, vel ſagitta: quia invaſio adhuc durat. Etſi verò id non liceat, poſtquam in tutum ſe recepit, ſi tamen per judicem non poſſis recuperare rem tuam, potes ingredi locum ubi illa detinetur, eamque tibi vendicare, & ſi alter vi impediat, vim vi repellere. *Tan.Leſſ.Mald.Hurt.Dian.p.*5.*tom.*4.*R.*37. & *p.*8.*tom.* 7. *R.* 47.

8 Ad defenſionem vitæ, & integritatis membrorum licet etiam filio, religioſo, & ſubdito, ſe tueri, ſi opus ſit, cum occiſione, contra ipſum parentem, Abbatem, Principem: niſi fortè propter mortem hujus ſecutura eſſent nimis magna incōmoda, ut bella, &c. *Sylv.Bon.p.*8.

9 Licet quoque occidere eum, de quo certò conſtat, quod de facto parat inſidias ad mortem; ut ſi uxor v.g. ſciat ſe noctu occidendam à marito, ſi non poteſt effugere, licet ei prævenire. *Nav.Leſſ.n.*45.*Fill.n.*28.

10 Hinc etiam dicunt alij, ut *Sanch.*2.*mor.cap.*29. & *alij*, licere occidere eum, qui apud Judicem falſa accuſatione aut teſtimonio, &c. id agit, undè certò tibi conſtat, quòd ſis occidendus, vel mutilandus, vel etiam (quod alij difficiliùs concedunt) amiſſurus bona temporalia, honorem, &c. quia hæc non eſt invaſio; ſed juſta defenſio, poſito quod de alterius injuria tibi conſtet, nec ſit alius evadendi modus. Hæc opinio eſt prohibita per Summ. Pontif. Alexandrum 7. *Leſſ.* tamen *Fill*, & *Laym*, non audent id defendere; propter

Digitized by Google

Quæres. An filius aliquando poſſit à Patre privari hæreditate?

Reſp. Poteſt ex juſta cauſa, aliàs non, eaque in teſtamento debet exprimi. *Authent.* Sed hodie *C. de inoffic. teſt.* Talis autem cenſetur

1 Ingratitudo, [niſi in gratiam Patris redierit, ipſumque pœnituerit ante teſtamentum conditum] ut ſi affecit Patrem gravi injuria, vel ejus vitæ inſidiatus eſt; vel manus injecit, vel maleficis ſe immiſcuit. *Bon. d. 3. q. 7. p. 3. ex Cov. Sanch Azor. Molin. &c.*

2 Si novercam, ſeu patris uxorem cognoverit carnaliter: ſi Parenti furioſo, vel carcere detento, noluit ſuccurrere, fidejubendo: ſi impedierit Patrem teſtare: ſi bona Parentum dilapidaverit, cum gravi ipſorum diſpendio,

3 Si filia minor 25. annis luxurioſam vitam elegerit, &c, Circa quas.

Nota. Valere has cauſas, quando filius aliundè habet undè vivat: nam alimentis ad vitam neceſſariis privari non poteſt, cùm debeantur jure naturæ, quòd à jure civili tolli non poteſt: *Bon. d. 6 q. 1. p. 6. §. 3 Sanch. Molin. Azor. Regin. Fill. Trull. l. 4. c. 1. d. 3. & t. 2. l. 7. c. 17.*

DUBIUM III.

Ad quid teneantur tutores, & curatores, qui parentum ſunt loco?

Tutor [idem eſt de curatore] tenetur curam gerere pupilli, ejuſque bona ritè, & fideliter adminiſtrare. Ratio eſt. Quia in hunc finem conſtituitur, & aſſignatur pupillo patris loco. Quare ſi delinquat, vel notabiliter ſit negligens hac in re, peccat graviter, & ad compenſationem damni, quod pupillus ex eo accepit, obligatur, [& ſaltem de dolo, & culpa lata) imò etiamſi tutoris officium exercet pretio, [quod tamen ſi ab initio non eſt conſtitutum, cenſetur ſuſcepiſſe gratis] tenetur etiam de levi culpa. *Bon. de contr. d. 3. q. 19. p. 4. Vnde reſolves.*

1 Tutor tenetur tueri perſonam pupilli dum opus eſt, eúque bonis moribus imbuere, & benè educare, per ſe, vel per alios. *Bon. l. c.*

2 Tenetur bona pupilli fideliter adminiſtrare, ideoque (officium tutoris ſuſcipiens) inventarium conficere; alioqui damna ex ejus defectu ſecuta reſarcire; nec licet illi pupillo pecuniæ nimium ad uſus inutiles concedere.

Tutor

Digitized by Google

3 Tutor (uti, & Curator] tenetur conſervare omnia jura, bona, & actiones pupilli, (vel Minoris) & bona aliàs peritura vendere, pecuniamque convertere in emptionem bonorum ſtabilium, vel in cenſum, &c. prout fuerit utilius. *Ibid. ex Rebel.p.* 2. *l.*17.*q.*1.

4 Si Tutor, vel Curator pecuniam pupilli convertit in ſuos uſus, tenetur ad reſtitutionem totius lucri ceſſantis, vel damni emergentis, quod indè accepit pupillus vel minor *l.c. Rebell.q.*17.

5 Tenetur item ad reſtituendos fructus (deductis expenſis] quos ex bonis pupilli percipere poterat, & ſua culpa non percepit. *Sylv.V. Tutor §*,4,*Rebel-l.c.*

6 Tenetur nomina debitorum exigere, & debita pupilli perſolvere, ita tamen ut quantum fieri poteſt, bono pupilli conſulat. *Sylv. Reb.ll.cc, Tab.ib.*

7 Tutor vel Curator non poteſt donationes, vel remiſſiones gratioſas facere de bonis pupilli, quia non ad deſtruẽdum, ſed ad tuendum eſt conſtitutus. *Ibid.* Excipe donationem remuneratoriam; ſic enim poteſt v. g. ſtipendio debito pro liberali ſervitio aliquid addere, ex liberali donatione. *Molin,Lug.d.*23,*ſect*,10. *Sanch.Trull.l.*7.*c.*17.*d.*8, vide *Dian.p.*8. *t*,6.*R.* 17.

8 Denique tenetur [officio finito) reddere rationes: quia hoc onus eſt cõmune eorum, qui bona aliena adminiſtrant, vide *Bon de contr.d.*3.*q.*19.*p.*4.*& infrà hoc lib,tom.*4. *c.* 3. *in appendice ad contractus.*

DUBIUM IV.

Quæ obligatio Dominorum, & famulorum, aliorumque Superiorum, & inferiorum erga ſe invicem?

Reſp.1. Domini & Superiores tenentur habere curã famulorũ, aliorumque ſuorum ſubditorum. Patet ex 1. *Ad Tim.* Si quis ſuorum, &c. Et ratio eſt, quia ſunt ipſorum caput, & vices parentum gerunt; ideòque tenentur quodammodò ad eadem ad quæ parentes. Imprimis verò curare, tenentur, quantum in ipſis eſt, ut ſervent præcepta Dei, & Eccleſiæ. *Bon.d.*16.*q.*1.*p.*8. *Vnde reſolves.*

1 Peccant Domini graviter. 1. Si ſine juſta cauſa impediant famulos, ne in feſtis Miſſam audiant; vel in feſtis opera ſervilia imponant, vel ſi jubeant ea, quæ ſine peccato fieri non poſſunt. *Nav.c.*14.*&c.* 2. Si peccandi occaſionem permittant cum poſſint impedire; aut ſi graviter delinquentes

non corrigant, vel negligentes neceſſaria ad ſalutem, non moneant, corripiant. *Bon.l.c.*

2 Peccăt item graviter, 1. Si gravibus injurijs afficiant; diabolos, canes, &c.appellent.*Bonac.l.c.& Trull.l.* 4.*cap.* 1 *d.* 6.licet *Dian.p.*7 *t.*7.*R.* 47.excuſet à peccato talem contumeliam, quod ex ira, & indeliberatione ſoleat proferri. 2. Si alimenta convenientia non præbeant, mercedem juſtam (dummodò fideliter ſervierint) non ſolvant, vel differant abſque rationabili cauſa. *Ibid.* 3. Si ante elapſum terminum temerè domo expellant: in quo caſu, (niſi graviſſima ex cauſa id fecerint) tenentur ad ſolutionem integræ mercedis. *Leſſ.Azor.c.*14.*q.*1.*Fill.num.*117.*Regin.Molin.&c.Eſcob.tom.* 3. *E.*9.*n.*33. 4. Si eum, qui liberos alioſve domeſticos, verbis, exemplo, vel moribus pravis corrũpit, & reprehenſione non emendatus, è domo non dimittant. *Navar cap.*14. *Azor,Trul. d.*61.*n.*2.

3 Herus non tenetur famulo infirmo (quamdiu ægrotat) dare ſalarium; (niſi in extrema, vel gravi neceſſitate: tunc enim debet ex charitate) imò ſumptus in ejus curationem impenſos poteſt repetere. *Mol.l.*1.*t.*28 *c.*4 *n.*8 *Eſcob.t* 3.*c.*9.

Reſp.2. Famuli, cæterique ſubditi, tenentur ſuis dominis, & ſuperioribus aliquo modo eadem, quæ filij parentibus, nimirum amorem, reverentiam, & obedientiam præſtare. Ratio patet ex dictis, quia ſunt illis quaſi loco parentum. *S.Th.*2.2.*q.*303.*Regin.l.*20.*n* 62.*Vnde reſolves.*

1 Peccant famuli graviter 1. Si non laborent, vel ſerviant fideliter; teneanturque ad compenſationem damni. *Mol. Leſſ.l.*2 *cap.*24. 2. Si grave damnum inferant, vel inferri permittant, cum poſſint impedire. *Navar.c.*14.*n.*22.*Fillíu. t.* 28. *c.*3.*q.*10.*Regin.l.c.* Et quidem ſi damnum illud inferatur, (ſive à confamulis, ſive extraneis) in rebus, quarum cura ipſis commiſſa eſt, à reſtitutione non poſſunt excuſari. *Mol, Leſſ.l.* 2 *c.*23.*d.*10.*n.*65.*Fill tom.*36.*c.*6 *q.* 9.*num.* 114. 3. Si abſque graviſſima cauſa diſcedant à Domino ante terminũ elapſũ, ultra hunc vero manere nón tenentur, etiamſi morbo impediti ſervire aliquandiu non potuerint. *Mol.l.c Regin n.*5.17. *Eſcob.E.*7.*num.*50. 4. Si Domino in rebus magni momenti nõ obediant. *Bon.l.c.*

2 Famuli non peccant, ſi ſuſtentationem, vel mercedẽ juſtam Dominó negante, utantur compenſatione occulta. *Mol.l.c.Fill.t.*36.*c.*6.*q.*3. dũmodo tamen alius modus non ſit impetrandi;

impetrandi; nec plus accipiatur, quam debetur: neque ſcādalum, aut aliud incommodum grave timeatur, vide *Bon. de reſtit.d.2.q.ult.p.2 n.16.*

3 Similiter pro obſequijs, ad quæ non tenebantur, præſtitis, (ſi quidem illa non gratis, & liberaliter, ſed animo mercedis exhibuerint) licere ex rebus Domini accipere compenſationem, quæ aliter obtineri non poſſit, docet *Navar. cap* 17. *num.*108. *Leſſ.l.c,* Plura de his, vide *infrâ t.5.c. 1.d.4. & c.3.d.10.& Bon.d.6.q.1.p.8.*

DUBIUM V.

Ad quid teneantur Conjuges erga ſe mutuo, vi hujus præcepti?

Reſp. Uxor in ijs quæ ſpectant ad domus gubernationem, & bonos mores, tenetur obedire marito; hic verò vxorem, non ut ſervam, ſed ut ſociam tractare. Ratio eſt, quia maritus eſt caput, & uxor commembrum, *Navar.c.14 n.20.Tol. Fill.t.28.c.9.q.6.n.144 & comm.Vnde reſolves.*

1 Conjuges peccant. 1. Si debita intentione non contrahant matrimonium. 2. Si ſine diſpenſatione prætermittant proclamationes. 3. Si Sacramentū matrimonij in ſtatu peccati mortalis recipiant. 4. Si utantur matrimonio contra naturam, vel modo indebito, vel cum periculo abortus. 5. Si debitum ſine juſta cauſa negent. 6. Si cum periculo pollutionis, tactus habeant impudicos.

2 Peccat graviter uxor. 1. Si maritum rixis, vel aliter verbis, ad gravem iram, vel blaſphemiam provocet. *Fill. l.c.nu.* 145. *& Bon.* 2. Si quid notabile expendat contra voluntatem viri, & conſuetudinem fœminarum ſimilis ſtatus, niſi tamen ex paraphernalibus, ſi habet. 3. Si ſpreto viro ſibi imperium vendicet. 4. Si nolit ſequi virum domicilium mutantem dummodò poſſit ſine periculo vitæ, & ſalutis; & contrarium non ſint pacti: & maritus poſt nuptias non ſit factus vagus. *Navar. Tol; Bonac.p.* 7. vide *infrâ tom* 5. *cap.* 1. *d.* 4. 5 Si ſine ſufficienti indicio male judicet de mariti continentia. 6. Si ſine juſta cauſa debitum neget, vid. *infrâ l.6.* 7. Si ſe ingerat in adminiſtrationem domus ſine juſta cauſa, qualis eſt, ſi v.g. maritus prodigus bona familiæ dilapidet. *Sylv.Trull.c.1.d.4.n.18.*

3 Peccat graviter maritus. 1. Si verbis contumelioſis, vel infamatorijs afficiat uxorem. 2. Si impediat illam circa præcepta Dei, vel Eccleſiæ ſine juſta cauſa. *Sayr. lib.* 7. *cap.*7.

*Nav.n.c.*14. Si veró impediat etiam ſine cauſa ; circa ea bona, quæ conſilij tantum ſunt, ut eſt confeſſio, communio, &c. communiter tantum peccat venialiter, niſi conſtet quód magnam ex ijs utilitatem percipiat. *Sayr. Fill. Bon. q.* 1 *p.* 7. *Trul.* 3. Si cædat graviter: moderatè tamen caſtigare verbis, vel etiam ex gravi cauſa moderatis verberibus, habita ratione conditionis, & ſtatus, quandoque poteſt. 4. Si alimenta neget niſi tamen uxor à conſortio mariti propria culpa diſceſſerit. 5. Si negligat gubernationem domus, & rem familiarem. 6. Si uxori non cohábitet, vel ſine juſta cauſa diu abſit. 7. *Si* cùm poſſit, alimenta non procuret, vid. *Fill. num.* 140, & 141. *Nav. c.* 14. *n* 19. *Tol. l.* 5. *c.* 2. *Sanch l.* 10. *de matr. diſp.* 18. *n.* 16. *Bon. p.* 7.

DUBIUM VI.

Quæ obligatio Parochorum erga ſuos?

Reſp. Curatus, ſivè Parochus jure divino tenetur.

1 Reſidere in ſua Parochia. *Trid. ſeſſ.* 23. *cap.* 1. *de ref. Barb. de off. Paroch. c,* 8. *n.* 1. alioqui in conſcientia fructus non facit ſuos, teneturque pro rata abſentiæ reſtituere fabricæ Eccleſiæ, vel cauſæ piæ. Poteſt tamen ex juſta cauſa, & licentia Epiſcopi ad breve tempus abeſſe, vid. *Navar. c.* 25. *Azor. t.* 2. *l.* 2. *c.* 4. *Poſſeu. Barb. Trull. l.* 4. *c.* 1. *d.* 8.

2 Tenetur adminiſtrare Sacramenta, quoties, & quanto cum periculo, vide *infrà* & *Bon. t.* 1. *d.* 4. *q.* 5. *p.* 2. *Poſſeu. Barb. ll. cc.*

3 Orare pro populo, & celebrare, ut populus audiat Miſſam: quam etiam teneri eum eidem applicare diebus ſaltem feſtis, & aliquot alijs, docet *Tol lib.* 3. *cap.* 5. Sed negant *Suar. Kon. in* 3. *p. q.* 83. *art* 1. *d.* 11. cùm nullo jure id cautum ſit, vide *Bon. q ult. Barb. l. c.*

4 Docere populum concionando, arguendo, &c. per ſe vel alios. *Tol l.* 5. *c.* 5. *Poſſ. Barb. Trull. ll cc.* vide *ſuprà.*

5 Tenetur ſingulis diebus Dominicis, & feſtis ſolemnibus populo doctrinam Chriſtianam explicare, per ſe, vel per alium, ut conſtat ex *Trid. ſeſſ.* 24 *c.* 4. *de reform* idque ſub gravi obligatione etiam juris divini, ob ſummam neceſſitatem, propter quam eos ab Epiſcopis, alijſque Prælatis ad id cogi poſſe ſub pœna excõmunicationis, (omneſque alios ut eam audiant, diſcant, & ſciant) docet *Trull. l.* 1. *c.* 1. *d.* 4. *n.* 7. & 8. *Bald. t.* 2. *l.* 1. *d.* 48. ex *Sanch. Pal. Barb.* &c.

6 Tenetur infirmos viſitare, pauperum curam habere, peccata

Digitized by Google

peccata corrigere,&c. de quibus *Poſ. Reg. t. 2. l. 20. c. 5. ſeſſ. 3. Barb. c. 7. vid. ſup.*

DUBIUM VII.

Quæ obligatio Præceptorum, & diſcipulorum?

Reſp. Inter Præceptores (idem eſt de Pædagogis) & diſcipulos eſt quodammodò eadem obligatio, quæ inter parentes,& liberos: *Vnde reſolves.*

1 Diſcipuli peccant 1. Si præceptoribus, & pædagogis non exhibeant honorem, & reverentiam, 2. Si non obediant in rebus pertinentibus ad ſtudia, & bonos mores. 3. Si eos convitiis, vel contumelioſis verbis traducant. 4. Si negligẽter ſtudeant, ſcholarum, aut ſtudiorum tempore luſui vacent, vel otio. 5. Pecunias parentum dilapident, vel inutiliter expendant. 6. Malo fine ſtudeant. 7. Gymnaſij ſui leges, vel Academiæ ſtatuta (ſi quidem ea ad peccatum obligent) non ſervent. 8. Scientias ſuperſtitioſas, aut vetitas addiſcant, vel libros prohibitos legant. 9 Stipendium debitum doctori ſuo non ſolvant, cùm poſſint, vide *Navar. c. 23. & 25. Fill. tr. 28. p. 2 c. 10. q. 1.*

2 Magiſtri, & Pædagogi peccant. 1. Si peccata diſcipulorum diſſimulent, & non corrigant quando poſſunt. 2. Profectum eorum in literis non ſedulò promoveant. 3. Non doceant bonos mores. 4. Si ex propoſito falſa doceant ut vera, vel ſuperſtitioſa, & ſaluti noxia. 5. Non ſtudeant ipſi ut officio ſatisfaciant. 6. Si ſtipendium exigant majus juſto, vel quam Gymnaſij leges, aut conſuetudo permittat. 7. Doctoratus inſignia negent dignis, vel indignis conferant, quod *Navar.* dicit eſſe mortale, præſertim in Theologia, Iure Canonico, Civili, & Medicina: nam in Philoſophia fortè veniale tantùm eſſe cenſet. *Cajet. V. Doctoratus* 8. Si diſcipulis malo ſint exemplo. 9. Si malis moribus imbutos, & qui alijs pernicioſi ſunt, ad ſcholas admittant, vel ex ijs non dimittant, vid. *Trull. l. 4. c. 1. d. 11.*

TRACTATVS IV.

De V.& VI. Præcepto.

CAPUT I.

Quid quinto Præcepto prohibeatur?

Non occides.

PRohibetur hominis occiſio, mutilatio, verberatio, aliaque ſimilis afflictio injuſta; de qua quæritur, quæ, & quando ſit injuſta?

DUBIUM I.

An aliquando liceat occidere, vel mutilare ſemetipſum?

Reſp. Abſque divina authoritate non licet ſeipſum directè, & ex intentione occidere. Ratio eſt, quia eſt contra charitatem ſui, & fit injuria Reip. & Deo, qui eſt ſolus directus, & abſolutus Dominus humanæ vitæ. Dixi 1. (abſque authoritate Divina) propter Sampſonem, & quoſdam Martyres, qui ſeipſos occiderunt, vel ex divina inſpiratione, vel inculpata ignorantia. Dixi 2. directè: quia indirectè quandoque licèt ſe occidere, hoc eſt, aliquid facere, vel omittere, ex quo præter intentionem mors certò ſequatur: quia præceptum conſervandi vitam utpotè affirmativum, non ſemper obligat, ſed poteſt omitti propter bonum finem, neceſſitatem, vel magnam utilitatem. *S.Th.* 2.2.*q.*64.vid.*Fill.hic t.*29.*c.*4.*q.* 5.& *Bec.*2.2.*t.*3.*c.*7 *q.*8.*Vnde reſolves,*

1 Miles poteſt, imò tenetur perſiſtere in ſtatione, etſi moraliter certum ſit ſe occidendum *C.Lug.d.*10.*q.* 1. Item poteſt ad evertendam turrim hoſtilem, aut perdendos hoſtes, pulverem incendere, etſi ſciat ſe obruendũ: uti, & navem mergere, vel incendere, ne hoſtis ea potiatur, cum gravi Reipub.damno, ut docent *Leſſ.l.*2.*c.*9,*n.*32.*Fagund.t.*1.*l.*5.*cap.*11. Similiter licet ſe objiçere telo, vel ictui, ad ſervandam vitam Principis, amici ad mortem injuſtè damnati vices ſubire *Leſſ. l.*2.*c.*9.*n.*30. vel in naufragio tabulam cedere, ex *Tol. Leſſ.l.c.*

Lopez

Lopez p. 1. c 65. Item ſervire peſte infectis, vel ad fugiendum incendium ex alto ſe præcipitem dare, cum certo periculo mortis. Leſſ. & Fill. l c. Laym. c. 1. n. 3. C, Lug. diſp. 10. ſeſſ. 1. Ubi tamen everſionem illam turris, & combuſtionem navis [ſi quidem nulla ſit ſpes evadendi) timidè, & nonniſi ex graviſſima, boni publici cauſa,, videtur concedere, vid n. 51. 52. &c, Malderum tr. 3. c. 1. dub. 19. Dian. p. 5. tract. 4. Reſ. 26 Faz. p. 5. c. 11. n. 6. & ſeq.

2 Etſi Virgini non liceat ad caſtitatem ſervandam directè ſe occidere, licet tamen ei certo periculo mortis ſe exponere, etiam pro ſola integritate corporali, licèt rationabiliter præſumeret ſe non conſenſuram: quia integritas iſta magni æſtimatur, v. Laym. c. 1. n. 3.

3 Reo licet non fugere, imò etiam ſponte ſe ſiſtere judici plectendum; licet poſitivè ſeipſum perimere non poſſit, etiam ſi à judice id ei committatur, vid. Leſſ. c 9. d. 6, Car. Lug. d. 10. de juſt. ſeſſ 1. n. 83. contra Vaſq., 1. 2. d. 173. c, 3.

4 Etſi Carthuſianus in extrema ægritudine poſſit ſervare vitam veſcendo carnibus, idque probabiliter ei tum liceat, (atque adeò non peccet, qui inſcio præberet cibos ex carnibus. Sanch. Dian. p. 8, t. 7. R. 70.) licitè tamen, & laudabiliter etiam tum omittit cum certo periculo mortis, ut contra Vaſq. & Gran. docet Dian. p. 5. d 4 R. 32. ex Vict. Lorc. &c. quia rationabiliter negligit vitam pro bono communi Ordinis, C. de Lug. d. 10. n. 33. contra Azor. & Eſcob tom. 6. cap. 7. ubi docet, teneri carnibus veſci ſi exigit neceſſitas, ita ut aliter vitam conſervare non poſſit: quod Sanch. p. 2. conſ. lib. 5. cap. 1. d. 35. cum alijs ſex ita diſtinguit: ſi neceſſitas veſcendi ſit ab intrinſeco, verbi gratia, morbo, ex quo judicio Medicorum convaleſcere non poſſit, niſi eſu carnium, ait probabilius eſſe, non teneri veſci, (tametſi licitè poſſit) quia morietur naturaliter ex morbo cujus ipſe non eſt cauſa: ſi verò ſit ab extrinſeco, (v. g. ſi ob inopiam aliorū ciborū famæ moriendum eſſet) teneri veſci, quia mors illa cùm ſit violenta, ipſi imputaretur.

5 Licet carnem vigilijs, & inedia moderatè affligere: qui autem advertens vitam ijs notabiliter minui, nihilominus continuaret, peccaret graviter, ut notat Laym. d. 3. de juſt. t. 3. p. 3. c. 1.. n. 5, ex Cajet Etſi hic multi ob bonā fidem, & zelum Deo placendi excuſentur, v. Bon. d. 2. q ult. ſeſſ 1. p. 7 n. 9, Fill. l. c. C. Lugo de juſt. d. 10 ſect. 1 num. 32. 33, 36. &c. Ubi rectè notat, aliud eſſe procurare abbreviationem vitæ, ſeu mortem

poſitivè ſibi afferre; aliud permittere, vel periculum ejus ſubire, vel non adhibere media ad avertendam. Prius ait eſſe illicitum, v.g. pœnitentijs indiſcretis, carniſque macerationibus, vitam notabiliter abbreviare: poſteriùs verò ſæpè licere, ideòque non teneri Carthuſianum carnibus veſci, nec aliquem alium uti pretioſa, & exquiſita medicina, ad mortem vitandam; nec ſæcularem relicto domicilio quærere ſalubriorem aerem extra patriam.

6 Excuſantur ægri, qui paulò ante mortem, cauſa humilitatis, vel boni exempli petunt humi collocari, quia non intendunt vitam abbreviare, vid. *Vaſq.l.c.* Addit *Laym.l.* 3.t.3. *p.*3 *c.*1.*n.*5, non teneri quemquam medijs extraordinarijs, & nimis duris, v.g. abſciſſione cruris, &c. vitam conſervare; niſi tamen ea communi bono ſit neceſſaria, vid. *Leſſ.l.c.Sāch. in opuſc.t* 2 *l.*5.*c.*1 *d.*34. Ubi dicit, infirmum in periculo mortis, ſi ſit ſpes ſalutis, non poſſe medicamenta reſpuere. Non videtur tamen virgo ægrotans (per ſe loquendo) teneri ſubire manus Medici, vel Chirurgi, quando id ei graviſſimum eſt, & magis, quam mortem ipſam horret. *Eſcob. E.* 7.*c.*8. ex *Turrian.ſum,p.*1.*c,*263 *d.*5.

Reſp 2. Non licèt ſe mutilare, niſi ſit neceſſarium ad conſervationem corporis totius: quia nemo eſt ſuorum membrorum abſolutè dominus. *Leſſ. lib.* 2. *cap.* 9. *d.*14. *Vnde reſolves.*

1 Non licèt ſe caſtrare ad conſervandam caſtitatem, vel ſedandas tentationes: quia hoc ad eum finem non eſt neceſſarium. *S.Th.*2.2.*q.*65 *a.*1. *Leſſ.Moll.Fill.t.*29.*c.*4.*q.*3, *&c.*

2 Peccant parentes, qui filios etiam conſentientes caſtrant, ut ſint utiles cantui, vid. *Laym. l.*3.*t* 3.*p.*3.*c.* 1.

Quæres. An ſepeliendus ſit in loco ſacro, qui ſeipſum occidit.

Reſp. Id vetant Eccleſiæ Canones: qui tamen non ſunt intelligendi de ijs, qui ex furore, amentia, vel paſſione graviſſimæ triſtitiæ, turbata phantaſia, id fecerunt; vel qui ante mortem verè de hoc doluerunt. Quòd ſi conſtet quempiā ſeipſum occidiſſe, & dubitetur utrum deliberatè, an ex animo turbato factum, in praxim privatur ſacra ſepultura, cum præſumatur ſecundùm opus externum voluntariè eſſe factum: niſi tamen ex circumſtantijs contrarium colligatur. Si verò dubitetur, à ſeipſo, an ab alio v.g. ſit præcipitatus in aquam, delictum, tam atrox, & contra naturam non præſumitur ſine evi-

Digitized by Google

evidentibus indicijs. *Mol.t.3.d.20.* vid. *Laym. l.c.n.*8. vide etiam *Eſcob.E.7.c.*8. ubi dicit, eum qui moritur ex vulnere in duello accepto, ſi vivus ex loco diſceſſit, non eſſe privandum ſepultura Eccleſiaſtica.

DUBIUM II.

An, & quomodo liceat occidere malefactorem?

Reſp. Extra cauſam neceſſariæ defenſionis, de quo infra, nulli id licet, niſi authoritate publica, & juris ordine ſervato, ut patet *Exod.* 22. & *Rom.* 13. *Vnde reſolves.*

1 Non licet marito uxorem, aut patri filiam occidere in adulterio deprehenſas: quia ad id non habent auctoritatem publicam; & leges civiles id permittentes, à Iure Canonico ſunt correctæ, tanquam iniquæ. Secùs eſt de proſcriptis, quos occidendi cuivis authoritas publica datur: idque non injuſtè, cum ad Reip. defenſionem ſit neceſſarium. Peccant tamen, qui non ex zelo juſtitiæ, ſed odio, aut privatæ vindictæ cauſa faciunt, vid. *Laym. l.c.*

2 Peccat Princeps, vel Magiſtratus (regulariter loquendo) vide *infrà l.* 5. *cap.* 3. *dub.* 1. qui occidi jubet reos non citatos, vel non auditos, vel non damnatos, etſi privata ſcientia conſtet eſſe nocentes: quia ex jure naturæ, actus publicus fieri debet ex ſcientia, & authoritate publica, vid. *Cajet. V. homicidium. Fill. tract.* 29. *c.* 2. *q.* 6. *n.* 27. *Bon. l.c.p.* 1. *n.* 7. vide, & *infrà l.* 5. *c.* 3. *d.* 1.

DUBIUM III.

An, & quomodo liceat occidere privata authoritate iniquum aggreſſorem?

Reſp. Jus naturæ permittit, ut vim vi repellas, & aggreſſorem, qui iniquè eripere tibi conatur vitam, aut quæ ad eã honeſtè agendam tibi ſunt neceſſaria, ut bona temporalia, honores. pudicitiam, membrorum integritatem, prævenias, & occidas: ita tamen ut id fiat animo te defendendi, & cum moderamine tutelæ inculpatæ, hoc eſt, non inferendo majus damnum, nec utendo majore vi, quàm neceſſarium eſt ad arcendam injuriam. *Ita comm. S. Thom. q.* 64. *a.* 7. *Molin. &c. Leſſ. dub.* 8. *n.* 44. *Vnde reſolves.*

1 Non licet reo occidere miniſtros juſtitiæ, à quibus ad carcerem, vel ſupplicium trahitur: uti nec licet id proſcripto, ut notat ex communi *Laym. l.* 3. *t.* 3. *p.* 2. quia non ſunt iniqui aggreſſores.

2 Etſi ob contumeliam aliquam, v.g. ſi viro honorato dicatur

occidere invaſorem pudicitiæ, ſi violationem nequeat aliter evadere.

6 Cùm tamen iniquus aggreſſor ſit in periculo ſalutis, poteſt quis ex charitate ei parcere, & injuriam potiùs pati: ſed non tenetur, eò quòd alter ſua malitia ſit in iſto periculo. *Laym. Ibid.*

7 Non licet occidere, ſi injuria jam eſt contracta, vel aggreſſor jam fugit: quia id non eſſet ſe defendere, ſed vendicare, ut docent *Tol Rodr.* Sed *Henr.* & *Navar.c.*15.*n.*5. *Fernãd. p.*1.*c.*9.§.1. dicunt, ſi læſus magnam faceret jacturam honoris, niſi fugientem mox perſequeretur, poſſe eum perſequi, & percutere, quantum eſſet ſatis ad defenſionem honoris. Quod *Laym.Bon. Leſſ.Fill. C.Lugo*, &c. putant practicè vix poſſe fieri, ſine vindicta: etſi ſpeculativè videatur eſſe probabile, vide *Dian.p.* 2.*tom.* 1. *miſc. Reſ.* 15: Concedit tamen *C. Lugo,Mol. Leſſ.* &c. cum *Dian.p.* 8. *t.*7. *R.* 47. licere furem fugientem, v. g. cum equo tuo, configere telo, vel ſagitta: quia invaſio adhuc durat. Etſi verò id non liceat, poſtquam in tutum ſe recepit, ſi tamen per judicem non poſſis recuperare rem tuam, potes ingredi locum ubi illa detinetur, eamque tibi vendicare, & ſi alter vi impediat, vim vi repellere. *Tan.Leſſ.Mald.Hurt.Dian.p.*5.*tom.*4.*R.*37. & *p.*8.*tom.* 7. *R.* 47.

8 Ad defenſionem vitæ, & integritatis membrorum licet etiam filio, religioſo, & ſubdito, ſe tueri, ſi opus ſit, cum occiſione, contra ipſum parentem, Abbatem, Principem: niſi fortè propter mortem hujus ſecutura eſſent nimis magna incõmoda, ut bella, &c. *Sylv.Bon.p.*8.

9 Licet quoque occidere eum, de quo certò conſtat, quod de facto parat inſidias ad mortem; ut ſi uxor v.g. ſciat ſe noctu occidendam à marito, ſi non poteſt effugere, licet ei prævenire. *Nav.Leſſ.n.*45.*Fill.n.*28.

10 Hinc etiam dicunt alij, ut *Sanch.*2.*mor.cap.*29. & *alij*, licere occidere eum, qui apud Judicem falſa accuſatione aut teſtimonio, &c. id agit, undè certò tibi conſtat, quòd ſis occidendus, vel mutilandus, vel etiam (quod alij difficiliùs concedunt) amiſſurus bona temporalia, honorem, &c. quia hæc non eſt invaſio; ſed juſta defenſio, poſito quod de alterius injuria tibi conſtet, nec ſit alius evadendi modus. Hæc opinio eſt prohibita per Summ.Pontif. Alexandrum 7. *Leſſ.* tamen *Fill,* & *Laym*, non audent id defendere; propter

Da A 7. 18

propter periculum magnorum abuſuum, vid. *Eſcob.Ex.7.c.* 8. *Hurt.Lugo.d.* 10.*ſeſſ.7.Dian.p.*8.*t* 7. *R.*52.

11 Quandocumque quis juxta ſupradicta habet jus alium occidendi, id poteſt etiam alius pro eo præſtare, cum id ſuadeat charitas, *Fill.Tan.t.*3.*d.*4.*q.*8.*Molin d.*18. An autem, & quando ad hoc teneatur, vid. *Leſſ.l.*2.*c.*9.*d.*13.*Dian.p.*5. *t.* 4. *R.*9.14.20.

DUBIUM IV.

An aliquando liceat occidere innocentem?

Reſp. Directa intentione, & ſcienter, nunquam licet, niſi Deus omnis vitæ Dominus concedat: Indirectè autem, & per accidens, aliquando licet, utendo nimirum ſuo jure, & dando operam rei licitæ, & neceſſariæ, ac tanti momenti, ut vitæ æquivaleat. *S. Thom.& Doctores communiter. Unde reſolves.*

1 Si Tyrannus minetur urbi excidium, niſi innocens occidatur, id non licet directè. Neque valet, ſicut membrum licet abſcindere pro ſalute, corporis, ita, & civem pro Repub. quia homo eſt tantùm pars moralis Reipub. á qua non accipit eſſe, & vivere, ſicut membrum corporis à corpore *Molin.t.*4.*tr.*3.*d.*10.*Leſſ.Fill.&c.*

2 Poteſt tamen Reſpub. eo caſu talem cogere, ut Tyrannum adeat, & ſi nolit, tradere; cùm ex charitate, & juſtitia legali teneatur vitam exponere pro Repub. Unde ſi id renuat; ſit nocens. Neque hoc erit cooperari ejus morti, ſed tantū permittere, cùm traditio de ſe ſit indifferens, & mors tantùm ſequatur indirectè, & præter intentionem Reip. *Mol.l.c. Leſſ l.*2.*c.*9.*d.*7 *Fill.t.*29.*num.*11.*Laym.&c.* Limitat autem *C. Lugo, d.* 10.*de juſt.* ſi innocens ſit ſubditus, vel peregrinus teneatur mori pro Rep.aliena.

3 Si fugere non poſſis mortem, perſequente hoſte, niſi per viam anguſtam, qua quiſpiam iſtic ſedens eſſet obterendus licet nihilominus (dummodò tamen, ſi infans eſt, ſit baptizatus, ut monet *C.Lug.& Eſcob.Ex.*7.*c.* 8) fugere cum ejus periculo, & interitu, præter tuam intentionem. *Leſſ.n.*59. *Fill.n.*36.

4 Similiter ad expugnandam urbem, & victoriam reportandam, ſi neceſſarium ſit, licet tormenta in eum locum dirigere, ubi multi ſunt innocentes: quia horum mors præter intentionem ſequetur. *Leſſ.l c.*

5 Non licet occidere obſides, etſi qui eos miſerunt, non ſervent fidem: quia ſunt innocentes. *Bon.t.*2.*d.*2.*q. ult. ſect.*3. *p.*7.*Dian.p* 5.*t.*4.*Reſ.*35. contra *Azor.&c.*

Quæres.

Digitized by Google

Quæres. An aliquando liceat procurare abortum?

Reſp. Quicunque malitioſè in ſe vel altero curat abortum, peccat graviter, ſive fœtus ſit animatus, quia eſt verum homicidium, ſive non, quia tendit ad occiſionem hominis, & eſt contra naturam generationis. *Leſſ.d* 10, *n*.61. Si tamen ad vitam matris conſervandam, omnino ſit neceſſarium, ſequẽtes regulæ tenentur. 1. Si fœtus mortem matris allaturus, probabiliter necdum ſit animatus anima rationali, (animari autem communiter ajunt, mares die quadrageſimo, femellas vero octogeſimo, quæ res valdê incerta eſt) quidam permittunt, etiam directa intentione expelli, ut *Sanch. lib.* 9. *de matr. d*.20.*n*.9.& 10. *Henr.&c.* contra *Leſſ.l*.2.*c*.9.*d*.16.& *alios*, quorum ſententia in praxi ſuadenda: quorſum enim directè expelles, cùm indirectè liceat, & ſufficiat. 2. Si vero fœtus ſit animatus, materque judicetur moritura cum prole, niſi medicinam ſumat, licet eam ſumere, & ſecundùm quoſdã tenetur, intendendo directè ſuam tantum ſanitatem, etſi indirectè, ac conſequenter deſtruatur fœtus: quia in pari neceſſitate mater poteſt magis proſpicere ſibi, quam proli. 3. Si verò cum morte matris, ſpes vitæ, & baptiſmi prolis affulgeat, tenetur mater, ſecundùm pleroſque, ſub mortali, abſtinere ab omni remedio deſtructivo prolis, quia tenetur vitam corporalem exponere, pro extrema neceſſitate ſpirituali infantis. Contrarium tamen docet *Lud. Lopez*: quod *Sâ V. Charitas* dicit eſſe probabile, vid. *Leſſ.l.c, Sanch. Fill.t*.29.*c*.6.*q*.1 *Bon.t*.8.*n*.3.

DUBIUM V.

De Duello, & Bello.

ARTICULUS I.

Quid ſit, & an liceat Duellum.

Reſp. Duellum eſt duorum (vel ſubindè etiam plurium) certamen, quod ex condicto, uno indicente, & altero acceptante, ſuſcipitur: ita ut id, non ſit vitam defendere, ſed exponere periculo. Quod etſi communiter ſit mortale peccatum, licitum tamen eſt ex juſta cauſa, quæ ſemper eſt attendenda, vide *Trident. ſeſſ*. 25. *cap*. 19. *de reform. Sanch*.2.*mor.c*.39.

Item

Item de pœna duellantium, vide *infrà de excommun. Sanch. l.c.* *Vnde reſolves.*

1 Duellum non eſt licitum ad indagandam veritatem, vel juſtitiam, vel purgationem objecti criminis, aut litem terminandam: quia eſt fallax, imo ſuperſtitioſum medium ad eum finem, cùm etiam innocens homicidium, & facere, & pati poſſit. *Trull.l.5.c.2.d.* 13.*n.*12.

2 Neque ob inimicitias, aut ad injuriam vindicandam, neque ob ſolam oſtentionem virium, aut delectationem.

3 Nec item ad evitandam ignominiam: quia apud bonos, & prudentes honorem non perdit; imò nec apud alios ſi provocanti dicat, ſe eum non æſtimare dignum, cum quo congrediatur, contra leges divinas, & humanas. Interim iturum ſe in dies liberè ſuas vias, paratumque ſemper fore, & nunc eſſe, contra quemvis invaſorem ſe tueri. *Trull.l.c.n.4.*

4 Duellum licet acceptare, vel offerre ad conſervanda in æſtimationem exercitus apud hoſtes, eoſque debilitandos; vel ad terminandum bellum cum minore damno, *v.Sanc. l.c.*

5 Acceptare item licet, ſi quis aliàs te occiſurus, concedat tamen arma, ut ſic fortunam experiaris, quia eſt tantum defenſio, poſitoque quod aliter non poſſis evadere. Similiter, ſi Judex duos ad mortem damnatos vellet duello congredi: quia alter alterius eſſet conſtitutus miniſter juſtitiæ, *Trull.l.c.*

6 Denique ſi vir nobilis in aula regia, vel militaris in caſtris, provocatus ſiſteret ſe, meræ defenſionis gratia, cum ſpe prævalendi, privandus alioqui, ob ſuſpicionem ignaviæ, dignitate, officio, vel favore Principis, non audet eum dānare. *Laym.l.3.t.3.p.3.cap.*3.eundem excuſat *Hurt.*2.2. *d.*170. *ſeſſ.*8.*§.*76,*Leſſ.c.*9.*d.*8.*Fill.c.*8.*q.*6. & *Navar.c.*15.

ARTICULUS II.

An, & quouſquè liceat bellum?

Reſp. Bellum defenſivum, quo ſcilicet vis injuſta repellitur, licet etiam privata auctoritate; offenſivum vero quo vis infertur, ut liceat, tres conditiones requirit. 1. Ut geratur auctoritate Principis, vel Magiſtratus, nullum agnoſcentis Superiorem; qualis eſt Papa, Imperator, Reges, & quædam Reſpub. v.g. Venetorum, Genuenſium, &c. 2. Ut adſit juſta cauſa, eaque gravis, v.g. neceſſitas boni communis, & quietis conſervandæ, recuperatio injuſtè ablatorum, coercitio rebel-

rebellium, defenſio innocentum, &c. vid. *Laym. hic,* & *Molin. t.*1.*d.*104.*Dian.p*,6.*t*,4.*R*,3.3. Ut fiat ex recta intentione, hoc eſt, non ex odio, ſed ex amore boni communis; quamquam ſi hæc ultima ſola deſit, non ſit obligatio reſtitutionis. *Ita commun.* cum *D.Thom.q.*41.*Laym.l.* 2.*tom.*3.*c.*12.*Vnde reſolves.*

1 Si quis juſtum bellum gerat, non poteſt alter licitè ſe defendere: quia circa eandem rem non poſſunt duo habere contraria jura. Fieri tamen poteſt, ut neutra pars peccet, ob ignorantiam invincibilem. *Fill.n.*185.

2 Tenetur Rex, antequam bellum incipiat, omni diligentia curare, ut certus ſit de ejus juſtitia, & gravi cauſa. Ad quod ſequentia conducent. 1. Ut curet habere non tantùm peritos, ſed etiam bonos Conſiliarios. 2. Ut attendat, an etiam à ſuis impediantur, vel intervertantur literæ aut inſtructiones ad ipſum. 3. Si non tantùm à ſuis Conſiliarijs, ſed etiam à diverſis Theologis curet juſtitiam belli, ſecundùm leges Evangelicas examinari, & liberè edici. 4. Si auditis omnibus, ipſe quoque coram Deo illam examinet, ſtatuatque id quod in puncto mortis ſe feciſſe vellet. Denique licet ſufficiat opinio probabilis de juſtitia belli, ſi tamen juſtitia maneat æqualiter dubia, & alter ſit in poſſeſſione, non licet ei bellum indicere, cùm melior ſit conditio poſſidentis. *Fill,t.*29.*c.*9.*q.*4.*Trull.l.*5.*c.*2.*d.*3. ubi cum *Dian.p.*4.*t.*4. *R.*71. docet licere etiam Principi concedere repreſſalia, ſervatis tamen conditionibus certis, quas vide apud *Pal.t.*1.*c.*6.*d*, 5.*p.*4. & *hic infrà art.ſeq.*

3 Perſpecta juſtitia belli debet ea proponi parti adverſæ: quæ ſi offerat competentem ſatisfactionem, non debet bellum inchoari. Imò, ut probabilius eſt, ſi cœptum ſit debet, ſi non ex rigore juſtitiæ; ſaltem plerumque ex charitate mox finiri, vid. *Molin.ſupra d*,103.*Trull.l.*5.*c.*2.*d.*3.

4 Poteſt Princeps pro ſatisfactione petere reſtitutionem ablatorum, & expenſarum, item aliquid in pœnam illatæ injuriæ. *Dunal.* Hinc poteſt victos privare bonis, etiam innocentes, tributa eis imperare, extruere arces, &c, quæ ad ſecuritatem ſint neceſſaria. *Kon. Dian.p.*6,*d.*4.*R.*22.

5 Principes tenentur ſtipendia ſolvere militibus; alioqui tenentur compenſare damna, tum ipſis militibus, tùm alijs, qui ab ijs damnum acceperunt. *Kon. Pal. Dian. p.*6.*t.*4. *R.*29.

6 Tenentur etiam aliquando Principes Catholici à bello, alioqui

Digitized by Google

alioqui per ſe juſto, abſtinere, ſi indè oriturum ſit ſcandalum, & ſpiritualis ruina multorum, ac detrimentum Eccleſiæ, vide *Pal Dian.p.6.t.4.R.7.*

7 Etſi per ſe loquendo, in bello juſto liceat advocare infideles in auxilium, per accidens tamen ſubindè, imò plerumque non licet, ratione ſcandali, vel periculi in fide, v. g. ne ſubditi pervertantur, ſacra profanentur, &c. *Reg.t.2.l.21.n.*100.*Fill.n.*181.

8 Similiter licet alteri Principi, etiam alterius fidei, in bello juſto auxilium ferre; niſi tamen ſit periculum ſcandali, incrementi hæreſeos, & damni veræ fidei, vid. *Kon. tr. de Charitate, d. de Bello.*

9 Duces, Tribuni, Centuriones, alijque Officiales peccant, teneanturque ad reſtitutionem: 1. Si pauciores habeant milites, quàm in ſolutione ſtipendij exhibent. 2. Quando debent ex officio commeatum curare, & dant militibus cibum, vel potum corruptum, ex quo morbi oriantur. 3. Si in tranſitu per regiones, accipiant pecunias à varijs pagis, ne iſtic pernoctent, aut morentur. 4. Si uni militi dent plura ſyngrapha ad domos diverſas. *Mol. Bec. Dian.p.6.t.4.R.*27 & 28. 5 Si ſtipendium militibus ſubtrahentes, permittant extorquere ab innocentibus neceſſaria.

10 Miles, qui in bello, & juſto, & injuſto paratus eſt mereri ſtipendia, eſt in malo ſtatu, & incapax abſolutionis, niſi mentem corrigat: & quidem ſimiliter in bello injuſto tenetur ad reſtitutionem damnorum; niſi inculpabilis ignorantia excuſet: tunc enim ſufficit reſtitutio eorum, quæ in ſpecie habet, vel eorum, in quibus factus eſt ditior, *vide infrà.*

11 Si vocatus ad bellum ſit ſubditus Principis qui bellũ gerit, aut ab eo ante conductus, non tenetur inquirere de juſtitia belli, quandiu nulla vehemens ſuſpicio occurrit in contrarium, quæ poſitivè reddat dubium: quia poteſt præſumere pro ſuo Principe, cui in dubio debet obedire, ejuſque auctoritas plerumque illi ſufficiet ad formandum etiam poſitivè judicium probabile, de juſtitia cauſæ, ne cum dubia fide operetur, vide *C. Lug. d.*18. *de juſt. ſeſſ.*1. *num.*21. Si vero non ſit ſubditus, tenetur priùs inquirere, & poſtea ſaltem probabile formare judicium, bellum eſſe juſtum. *Molin. d.*113. *Fill. n.*181. *Laym. l.* 2. *t.* 3. *c.* 12. *n.* 8. *Azor. Mald. Regin.* contra quoſdam apud *Dian. t.*2. *tr.*5. *miſc. R.*96. & *t.*3. *tr.*3. *R.*7. *C. Lug. l. c. Eſcob. Ex.*7. *c.*8.

12 Miles intelligens bellum eſſe injuſtum, in quo eſt, non poteſt abſolvi, niſi velit, quamprimum poteſt, curare dimiſſionem, & interea abſtinere ab actibus hoſtilitatis, v.g. cæde, præda, &c. vid. *Laym. l.2.t.3.c.12.* An autem talis poſſit occidere militem hoſtilem ſe invadentem, vid. *Eſc. E. 7. cap.8.*

ARTICULUS III.

Quid in bello juſto liceat?

Reſp. Etſi circa hoſtes in bello juſto liceat ea omnia facere, quæ ad finem belli ſunt neceſſaria; v.g. occidere, ſpoliare, &c. innocentes tamen (quo nomine intelliguntur pueri, qui arma geſtare non poſſunt, mulieres, ſenes, Religioſi, Clerici, peregrini, mercatores, & ruſtici) directè vita ſpoliari non poſſunt, bonis tamen externis poſſunt ſi ſint pars Reip. hoſtilis, aliterque finis belli obtineri non poſſit *Molin. Bec. p.2.c.* 10 11. & 12. *Laym. Fill. n.*191. &c. Ratio eſt, quia cũ ſint pars Reip poſſunt propter hujus delicta puniri, in ijs bonis, quæ Reip. dominio ſubſunt. *Vnde reſolves*

1 Per accidens licet aliquando comburere etiam Eccleſias, & hoſtes ex ijs extrahere, in ijs ſpoliare, & occidere, ſi v.g. Eccleſia velut caſtro ad repugnandum utantur. *Sylv. V. bellum n.*11 *Sâ, Bon. p. ult. §.3.*

2 Contra hoſtem licet uti inſidijs, & ſtratagematis, dummodo abſint mendacia: etſi etiam hæc v.g. quando exploratores ſe fingunt amicos, nõn ſint mortalia. Ea verò, ad quæ cavenda nulla prudentia datur v.g. veneno inficere puteos, aquas, glandes, ſunt contra jura belli, nec licent. *Molin. d.* 1. *t.* 1.

3 Fides hoſti data ſervanda eſt, niſi vel coactus dederis, vel in grave detrimentum cederet Reip. aut Religionis; aut ſi hoſtes eam non ſervent: aut denique conditiones, ac circumſtantiæ planè ſint mutatæ. *Dunal. Pal. Dian. l. c. R.*10. vide etiam *Laym. l.2.tr.3.c.12.*

4 Capti in bello, etiam ex parte capientium juſto, niſi obſtet ſcandalum, aut ſpecialis promiſſio, poſſunt fugere. Capti verò in bello ex parte capientium injuſto, & fugere, & bona hoſtium ſecum auferre poſſunt. *Laym. l.2.t.3. c.12. n.*16. An obſides liceat occidere, vid. *ſup. d.4.c.5.*

5 Poteſt quidem aliquando (raro tamen, & non niſi ob cauſas graviſſimas) dari urbs in prædam, milites tamen privata auctoritate prædas agere, aut hoſtibus damna inferre

non poſſunt, quia ſunt executores tantùm, & miniſtri, vid. *Sâ, V.bellum, Laym.hic l.2.tr.3.c.12 Fill num.* 198. *Dian.p.6.t.4.toto*, dum autem urbs ſpoliatur injuſtè, gregarios milites tantúm teneri ad damnum, quod ipſi intulerunt, probabile eſſe, docet *Dian.l.c.R.*31.ex *Sylv Navar.&c.Item p.*3, *t.*5 *R.*86.vid. *infrà t* 4.*c.*2.*d.*3.

6 Milites peccant cum onere reſtituendi, ſi à ruſticis, alijſve apud quos hoſpitantur, vel per quorum loca tranſeunt, auferant, aut invitis extorqueant, vel etiam donata accipiant (niſi conſtet omnino liberè fieri: ſiquidem donationes iſtæ plerumque non ſpontaneæ, ſed coactæ, ſunt) præter ea, quæ ex conſtitutione Principis ijs debent ſubminiſtrare: niſi tamen ſint in extrema, vel ſaltem gravi neceſſitate, *Mol.Kon.Pal.Bec.&c.Dian.p.6.t.4 R.*26.

7 Repreſſalia licita ſunt his conditionibus. 1, Vt manifeſtè conſtet cives alterius Reip. feciſſe injuriam 2. Vt Superiores illorum rogati recuſent adminiſtrare juſtitiam. 3. Vt conſtet eos culpabiliter id recuſare. 4. Vt Princeps ſupremus cauſa cognita id concedat. 5. Vt non inferatur plus dãni, quam juſta ſatisfactio requirit. 6 Vt non concedãtur in perſonas Eccleſiaſticas *Molin.Dian.p.*4.*t.*4.*R.*72. *ex* 18.*alijs*.

Quæres. Ad quem pertineant bona hoſtibus erepta? Reſp. 1, Immobilia cedunt Principi, aut Reipublicæ: mobilia fiunt capientis, niſi conſuetudo habeat, ut pars cedat Principi, & Communitati. 2. Jure Cæſareo, niſi conſuetudo ſit contraria, bona ablata juſto bello, qui ea injuſtè poſidebãt, fiunt capientium, poſt quam ea in ſua præſidia deportarunt, *Valent t.*3.*d.*4.*q.*18.*p.*3.*Mol.d.* 18. *& Hurt. t.*2. *d.*169. *ſeſſ.*12.*§.* 119 ubi requirit: ut una ſaltem nocte poſſederint Vide etiã *Sylv.Bon l.c.* de peccatis in bello committi ſolitis *Trull l.*2.*d.*10 *& ſeq.Dian.p.*6.*t.*4.*R.* 23. ubi contra *Durand.* docet hanc ſententiam eſſe in praxi tutam.

CA-

Digitized by Google

CAP. II.

De VI. Præcepto, & IX.

Non Mœchaberis, &c. Non concupiſces, &c.

COnjungo hæc duo Præcepta, quia utroque idem explicitè, vel implicitè prohibetur; ſcilicet peccata Impudicitiæ, & Luxuriæ Eſt autem luxuria inordinatus appetitus, vel uſus delectationis, ſeu ſenſus venerei, qui fit cum commotione ſpirituum generationi ſervientium, circa partes corporis venereas; ita ut appetitus, vel delectationes aliæ, etſi etiam ſenſitivæ, aut ſenſitivorum, ſi tamen non ſint venereæ, aut venereorum, nec ad ea ordinentur, non ſpectant ad luxuriam. Porrò actus, ſeu peccata luxuriæ, diſtinguuntur in imperfectos, in quibus non intervenit ultimus terminus venereorum, quæ eſt deciſio ſeminis; ut ſunt actus interni deſideriorum, & oblectationum moroſarum, qui ſpeciem ſumunt ab objectis; & perfectos, ac conſumatos, qui terminum jam dictum habent adjunctum. Qui rurſus ſunt duplices. Alij enim ſunt naturales, qui naturæ non repugnant, nec ſpecie differunt in ratione luxuriæ, (etſi per deformitatem ſuperadditam aliquando ſpecie differant) v.g. adulterium, inceſtus, &c. Alij innaturales ſunt; ſeu contra naturam, in quibus conditiones à natura inſtitutæ, v.g. identitas ſpeciei, vas debitum, &c. non ſervantur. Et hi etiam in ratione luxuriæ differunt ſpecie, quæ in illis variatur ſecundùm modos, quibus committuntur naturæ repugnantes.

DUBIUM I.

An, & quanta peccata ſint, oſcula, amplexus, tactus, Verba obſcæna, & ſimilia, extra matrimonium?

Reſp. Ad id dignoſcendum, diſtinguenda eſt imprimis intentio, & delectatio venerea, & venereorum, ab intentione, & delectatione ſenſitiva, & ſenſitivorum aliorum, quæ conſiſtit in quadam proportione, & conformitate rei tactæ cum organo tactus. Deindè ſciendum, intentionem, & ſenſum venereorum eſſe mortalem, & excludere à regno cælorum, ſecundùm Apoſtolum *ad Gal.* 5 *Vnde reſolves.*

1 Oſcula, amplexus, aſpectus, tactus, & ſimilia, ſi extra matrimonium fiant, ex intentione actus luxurioſi, vel ob delectationem veneream, etiamſi non illam perfectam, quæ eſt in ſeminatione, ſunt tamen ſemper peccata mortalia: qui eo animo, extra matrimonium, ſunt impudica, & natur. ſua talis delectatio tendit ad perfectam. *Fill. t.* 30. *c.*9.*n.*174. *Leſſ.l.*4.*c.*3 *d.*8.*Sanch. l.*9 *d.*46.

2 Tales actus ſunt ejuſdem naturæ cum perfectis, ſive cõſumatis, ideòque in confeſſione explicandum utrum ſint habiti cum ſimili ſexu, an diverſo cum libera, an conjugata, cognata, perſona ſacra, &c. *Leſſ.d.*15.*Sanch.l.*1.*c.*2.

3 Oſcula, amplexus, compreſſiones manuum, & ſimilia non obſcœna, ſi fiant tantùm officij, aut moris patrij, aut amoris honeſti, vel benevolentiæ augendæ cauſa, etiamſi delectatio venerea ſuboriatur, (dummodo in eam non conſentiatur) non ſunt peccata. *Leſſ. Fill.l.c,n.*171.

4 Idem dicendum de tactu, & aſpectu inhoneſtarum partium corporis proprij, aut commixtionis animalium, non cum animo venereo, ſed ex curioſitate tantùm, aut levitate, ſecluſo tamen ſcandalo, & periculo conſenſus venerei. Imò ſi tactus talis, aut aſpectus proprij corporis naturali aliquo, ac non malo fine fiat, ne veniale quidem erit, ut v. g. ſi fricatione extinguere velis pruritum non venereum: dummodo tamen abſit periculum pollutionis, aut conſenſus in eam, ſi improviſo præter intentionem fortè obveniret. *Leſſ.n.*63.*Fill. n.*215.*Sanch.l.*9 *d.*41.

5 Tactus nudi, & aſpectus partium inhoneſtarum alterius corporis maxime diverſi ſexus, aut concubitus humani ex curioſitate, (nam de neceſſitate aliud eſt) etiam ſecluſo affectu venereo, videntur non poſſe excuſari à mortali, propter gravem indecentiam, & periculum proximum actus venerei: niſi tamen aſpectus fiat ex loco tam remoto, & ita obiter, ut hæc abſint. *Sanch.n.* 23. & 29. *Fill.n.*218. *Laym.* &c.

6 Aſpectus verò, & ſubindè etiam (rariùs tamen propter periculum adjunctum) tactus, ex petulantia, vel curioſitate, partium inhoneſtarum alterius corporis, ejuſdem tamen ſexus, citra affectum, & periculum conſenſus venerei, excuſari poſſe à mortali, ut v.g quando ſimul aliqui natant, vel lavant, docet *Laym.l.* 3.*ſeſſ.*4. ex *Sanch.l.*5.*mor.c.*6.*n.* 12 13. & *n.*27. & 28. *Trull.d.*12.*n.*15.

7 Verba turpia, lectio obſcœnorum, ſpectatio comœdiarum

rum turpium, cantiones inhoneſtæ, geſtus, litteræ, & dona amatoria, ſi tantùm fiant ex curioſitate, vel vano ſolatio, non ſunt mortalia: ſecus tamen ſi fiant vel animo inhoneſto, ſive venereo, vel cum periculo ruinæ ſpiritualis ſui, vel aliorum. *Sanch.d.*46.*q* 3 *Fill.t*,30.*c*.10.*q*.3.

8 Choreæ niſi malo fine fiant, aut cum periculo, aliquos, aut ſeipſum incitandi ad libidinem, vel cum alia circumſtātia mala, ſecundùm ſe non ſunt malæ, nec actus libidinis, ſed lætitiæ. Quando verò ſancti Patres eas interdum valdè reprehendunt, loquuntur de turpibus, & earum abuſu, vide *Cajet.V.Chorea,Fill,n.* 223.

9 Exhibentes comœdias turpes, item facientes libros, aut picturas incitantes ad libidinem, peccant mortaliter: quia ſunt ruina proximi; cum moraliter certum ſit multos indè ad peccatum incitandos *Fill.n.* 211. Similiter Magiſtratus, qui permittunt exhiberi turpes comœdias, peccare mortaliter docet *Hurt.* & concedit *Baldell*, ſi authoritatem illis præſtent, approbent, vel foveant: addit tamen poſſe aliquando excuſari, ſi ad majus malum impediendum non puniant, & tantùm tolerent, vide *Dian.p.*1 *.tr.*13.*R.*82.

10 Perſona ſoluta permittens ſe tangi ab alia, tactu, qui vulgò cenſetur pudicus, ut prehenſio, contractatio manus, amplexus, & oſcula, juxta morem patriæ, non peccat; niſi ei conſtet fieri pravo affectu, huic enim cooperari non licet. Docet tamen *Fill.* etiam tunc admitti poſſe, ne tangens infametur. Admittens autem tactus impudicos (ut mamillarum, & obſcœnarum partium) vel oſcula furtiva, & moroſa, vel indecentia, peccat: quia præſumitur affectus malus, vide *Fill.l.*30.*n.*196 *& infrà lib.*5.*c.*1 *dub*,2.

Quæres. An, & quatenus liceant tactus, aſpectus, & c. inter conjuges, vel ſponſos?

Reſp.1. Conjugibus licent, ſi referantur ad copulam, ad hanc enim licitè ſe excitant. Alio autem fine, v. g voluptatis cauſa ſi fiant, ſunt peccata venialia: quia matrimonium eos cohoneſtat, ac defectus debiti finis non eſt mortalis: niſi tamen habeantur cū periculo pollutionis: quæ cum ijs ſit illicita, eo caſu erunt mortalia, regulariter ſaltem. *Sanch.l.*9.*d.*46,*n.*7.*Fill.n.*357 *& alij*,

Reſp.2. Sponſis tactus impudici non licent, pudici verò in partibus honeſtis, licent, ſi ex ijs tantum intendant delectationem ſenſitivam: ſecùs, ſi veneream. *Sanch.l.c.n.* 50.*&c.Bon. p.*9.*n*.6.*&c.*

DUBIUM II.

Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ naturales?

Reſp. Eæ dicuntur, in quibus fit commixtio eo modo, quo natura inſtituit; v.g. quando ſervatur ſexus diverſus, ſpecies eadem, via, & modus naturalis, &c (Vt vide in principio hujus cap.) Vnde reſolvitur tales eſſe has ſequentes, quæ ideó in confeſſione ſunt exprimendæ.

1 Eſt fornicatio, quæ eſt concubitus ſoluti cum ſoluta, (hoc eſt, quæ ſit libera à voto, matrimonio, religione] ex mutuo conſenſu. Ad hanc reducitur. 1. Concubinatus, qui eſt fornicatio continuata. Vnde concubinarius (ſicut, & meretrix] ordinariè non debet abſolvi, niſi dimiſſa concubina, aut muliere ſuſpecta, cujus retentio ſcandalum daret, licêt cũ ea non peccaret. *Sanch l 1.mor.c.8.Navar.cap.3.Fill,tract.* 30,c. 2.*n.*56,2. Congreſſus cum alterius ſponſa, quæ eſt fornicatio intra eandem ſpeciem gravior, & in confeſſione aperienda, ſaltem reſpectu ſponſæ, ut docet *Rod,t.1.c.*109. *Sanch.de mat. t.*1 *l.*1.*d.*2 *n.*6 *Fagund.t.*2.*l.*4,*c.*3. *Fill.t.*2.*tr.* 30.*c.*2.*n.*53.contra *Covar.Vivaldum.Ledeſ.Azor.*quorum ſententiam, (etiam reſpectu ſponſæ) probabilem, & in praxi tutam, cenſet *Dian. p.*1 *tr.*7 *R.*5.

2 Stuprum; hoc eſt defloratio virginis, ipſa invita: quia ſi conſentiat, erit tantùm fornicatio ſimplex, nec circumſtantia in confeſſione aperienda, ut probat *Leſſ.& Sanch. l.*7. *diſp.*12 contra *Navar. Azor.& alios.*

3 Raptus, cúm ſcilicet perſona aliqua (ſivè maſculus, ſivè fœmina: ſivè nupta, ſivè innupta) libidinis cauſa abducitur, illata vi, ſive abductæ, ſivè ijs, quorum poteſtati ſubeſt. Si quæ tamen ſponte diſcedat cum Amaſio, inſcijs parentibus, non erit propriè raptus, ſed fuga, non addens malitiam ſpecie diſtinctam fornicationi. *Lugo d.* 16. *n.* 237. *Fill. n* 110.vid.*Bon.*Idem dicit *Dian.p* 1.*t.*7 *R.*37.*ex Leſſ. l.* 2.*c,*10. *dub.*1,*Sanch.de matr.t.*2. *l.*7.*d.*4.*n.*5.*&c.*

4 Adulterium, cùm ſcilicet uterque, vel alteruter coeuntium, eſt conjunctus matrimonio, etiamſi adulterantis conjux ſit contentus: eſto enim tunc illi non fiat injuria, fit tamen ipſi ſtatui, Sacramento, & huic præcepto. Quód ſi fœmina adulterans ſit conjugata, gravius habetur, quàm ſi vir; propter incommoda graviora, v. g. damnum veri hæredis, prolis incertitudinem, &c. Si verò uterque ſit conjugatus, adhuc gravius eſt, quia ſunt duæ injuriæ in utriuſque conjugem,

gem, in confeſſione exprimendæ *Fill. tract.* 29. *cap.* 4. *num.* 85. & 89.

5 Inceſtus, hoc eſt congreſſus cum conſanguinea, vel affine, uſque ad quartum gradum; eò gravius peccatum, quó gradus eſt propinquior: quem proinde in confeſſione exprimere, ſaltem ſecuriùs eſt, ut habet *Navar. c* 6 *C. Lugo. d.* 16 *n.* 312. Sicut etiam multò gravior eſt inceſtus cum cõſanguinea, quàm cum affine in eodem gradu, v.g. cum matre, quàm cum noverca; cum ſorore propria, quàm cum ſorore uxoris: & rurſus gravior eſt cum affine, quàm cum cognato ſpirituali, vel legali. Addi verò debet, ſi in primo gradu fuerit, utrum cum matre, an cum filia, an ſorore, *C. Lugo l. c.* & *Eſcob. de actibus humanis. E.* 2. *c.* 6 ubi ex *Hurt. d.* 9. *de pœn. dif.* 4. probabile dicit, inceſtum in eodem gradu, & linea, ejuſdem eſſe ſpeciei, [eò tamen graviorem, quò gradus eſt vicinior ſtipiti] & ſatis eſſe dicere, habui rem cum conſanguinea in linea recta. Ad hanc ſpeciem revocatur tanquam analoga, fornicatio cum filia confeſſionis; cùm propriè non ſit cognatio ſpiritualis, quam tamen circumſtantiam in confeſſione exprimendam eſſe probat *Sanch l.* 7. *de matr. d.* 55. *Kon d.* 32. *Fagund.* & *cæteri probabiliter* contra *Sâ, V. Confeſſio*, & *Dian.* vid. *C. Lugo, n.* 355.

6 Sacrilegium, hoc eſt violatio rei ſacræ per actum venereum. Res autem ſacrę, quę ſic violantur: ſunt locus, & perſona Unde ſacrilegium eſt. 1. Omnis actus luxurioſus exterior, (qualis etiam eſt v. g. pollutio, & probabiliter etiam, tactus impudici, (vid. *Lugo num.* 404.) in loco ſacro, hoc eſt templo, vel cœmiterio: niſi tamen fiat à conjugibus, ex neceſſitate, v.g. ad vitandam incontinentiam. 2. Omnis actus luxurioſus tam interior, quàm exterior in perſona, vel cum perſona voto caſtitatis conſecrata; circa quem tamen probabile eſt, non opus eſſe exprimere, utrum fuerit votum ſolemne, an ſimplex. Sicuti neque, ſi duplici titulo ſit ſacrata, v.g. quia eſt Sacerdos, & Religioſus: quia moraliter eſt una numero malitia. *Sanch de matrim l.* 7. *d*, 27. *n.* 27. *Henr.* & *cæteri* quos citat *Dian.* & *ſequitur* p. 1. t. 7. R. 3. vid. *C. Lug. d*, 16. *de pœn. ſeſſ.* 4. *Bon. q.* 4. *p* 17. *Eſc E.* 8.

DUBIUM III.

Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ contra naturam?

Reſp. Cúm contra naturam eſſe dicantur eæ, in quibus ſit ſeminatio modis repugnantibus inſtitutioni naturæ, itaut

juxta tales modos ſpecies varientur, hinc reſolvitur tales ſpecies eſſe ſequentes.

1 Congreſſus inordinatus, hoc eſt innaturalis, ſivè indebitus concumbendi modus, cum ſcilicet ſervatur quidem identitas ſpeciei, diverſitas ſexus, & debita naturæ organa, ſed inordinato tantum modo acceditur: v.g. cum vir ſuccũbit, vel adverſè accedit more pecorum, vel à latere, vel ſtando, aut ſedendo, aliave ratione inſolita, quod eſt contra naturam; mortale, quando inde periculũ eſt impediendæ generationis, vel effundendi ſeminis; aliàs ſi hoc periculum caveatur, aut non ſit, eò quòd matris fœminę ſatis attrahat ſemen, & retineat, ut fit plerumque, non contra, ſed præter naturam erit: & veniale grave; imò nullum, ſi gravis cauſa adſit, v.g quia mulier eſt prægnans, vel quia corporis diſpoſitio, ſive utriuſque, ſivè alterutrius conjugis aliter fieri nõ patiatur. *Fill.t.*30 *c.*8.*q.*8.*n.*137.

2 Mollities ſive pollutio, eſt, cum abſque congreſſu, ſeu copula, voluntariè procuratur fluxus ſeminis, ſive id foras effundatur, uti in maribus, ſive intus deffluat in matricem, ut in fœminis. Et hoc peccatum præter propriam malitiam, ſæpè aliam habet adjunctam, ut v.g. fornicationis, adulterij, inceſtus, &c. cùm quis nimirum ſimul imaginatur, ac deſiderat congreſſum alicujus perſonæ liberæ, conjugatæ, &c. quod proinde ſi fiat, in confeſſione aperiendum eſt. Plura de mollitie vide ſequenti dubio.

3 Sodomia imperfecta, eſt congreſſus cum debito quidem ſexu, maris nempe cum fœmina, ſed extra vas naturale. Poteſt etiam ſimul habere alias malitias, v. g. adulterij, ſi fiat cum conjugata: inceſtus, ſi cum conſanguinea. *Bon.* q. 4 *de mat.p.*11 *n.*1 *Fill.l. c.n.*158.

4 Sodomia perfecta, eſt congreſſus duorum ejuſdem ſexus, ut maris cum mare, vel fœminæ cum fœmina. Et poteſt etiam habere alias malitias adjunctas; v.g. inceſtus, quo caſu cognationis gradum non neceſſariò explicari docet *Eſcob.de act. hum.E.*2.*cap.*6. ſed ſatis eſſe dicere, coivi cum conſanguineo, vel affine; quia nec miſcetur caro, nec contrahitur affinitas, nec linea variat ſpeciem. Ita ille. Explicandum tamen eſſe fueriſne agens, an patiens, dicit *C. Lugo d.*16. *num* 423. contra *Dian.p.*2.*tr.*4 *de ſacram. R.*159. & *p.*6.*tract.*6. *R.*36.

3 Beſtialitas, quæ eſt graviſſimum inter omnes; eſt con-

congreſſus, in quo, non ſervatur identitas ſpeciei; v. g. ſi homo coeat cum beſtia, ſive ejuſdem ſexus ſit, ſive non Neque opus eſt explicare, qualis, ſive cujus ſpeciei fuerit: quia eſt differentia tantùm materialis, & in genere entis: non autem formalis, & in genere moris. *Eſcob. E. 2. c. 6. ex Fill. tom 2. tract. 30. c. 7. nu. 131.* Huc revocatur peccatum cum Dæmone ſuccubo, vel incubo. Cui peccato ſuperadditur malitia contra religionem, & præterea etiam Sodomiæ, adulterij, vel inceſtus, ſi affectu viri, vel mulieris, Sodomitico, adulterino, vel inceſtuoſo, cum Dæmone coeat, vid. *Bon. de matr. q. 4. p. 12. Fill. n. 162.*

DUBIUM IV.

An aliquando liceat procurare pollutionem?

Reſp. Auctoritate Scripturæ, quæ molles à regno cælorũ excludit *1. Cor. 6.* docent omnes, nullo caſu licitum eſſe intendere, vel procurare directè mollitiem, ne quidem cauſa ſanitatis, ac vitandæ aliàs certæ mortis. Cauſam dat *Sanch. l. 9. d. 17.* quòd natura adminiſtrationem ſeminis, extra matrimonium, in omni eventu, homini denegarit, eò quòd adeò vehemens ſit in ea re ſenſus voluptatis, ut homines paſſione excœcati, paſſim ſibi facile perſuaderent, habere ſe juſtam cauſam irritandi ſeminis, unde plurima, graviſſimaque vitia contra bonum commune, & in impeditionem generationis emergerent. *Navar. c. 16 Leſſ. & commun. Vnde reſolves.*

1 Diſtillatio: quæ eſt fluxus humoris quaſi medij inter urinam, & ſemen, (cum quo coloris, & viſcoſitatis ſimilitudinem gerit] ſine ingenti illa delectatione, non eſt vera pollutio, & ſi proveniat ſine omni commotione ſenſus venerei, ut quandoque fit, de ea non magis laborandum, quàm de ſudore, dicit *Cajet.* Si verò fiat cum ſenſu carnis, & commotione ſpirituum generationi ſervientium, tum ei cooperari, vel cauſam præbere, non eſt, vel eſt peccatum; idque veniale, vel mortale, ad eundem modum, quo de pollutione dicetur. *Sanch. l. 9. d. 45. n. 32, Laym. l. 3. ſeſſ. 4 n. 18.*

2 Si ſemen judicio medicorum tranſivit in materiam venenoſam, licet eam medicamentis expellere, etſi præter intentionem ſequatur aliqua veri ſeminis emiſſio. *Sanch. l. 9. de matr. d. 17. num. 16, Fill. t. 30. c. 8. n. 150. Trull. l. 6. c. 1. d. 8. §. 1.*

3 Non tenetur quis [modò tantùm abſit periculum conſenſus

ſenſus in voluptatem, nec voluntariè promoveat] impedire pollutionem ſponte ſua evenientem, aut jam cœptam, v. g. in ſomno reprimere, ſed poteſt ſanitatis cauſa ſinere, ut natura ſe exoneret: quia id non eſt procurare, ſed pati ut effluat, quòd aliàs corruptum ſanitatem læderet. Vnde idem admittit *Sanch.* etiamſi orta eſſet priùs ex culpa: modo de ea doleat, & conſenſum ulteriorem abſtrahat; additque plerumque expedire, munire ſe cruce, & ſine alio attactu: quietis manibus, rogare Deum, ne permittat lapſum in delectationem. *Sanch d.*17.*n.*17.*Trull.l.*6.*c.* 1.*d.*10.

4 Licitum eſt ob finem honeſtum, v.g. minuendæ tentationis, ſanitatis, tranquillitatis animi, optare ſimplici affectu ſpontaneam, & naturalem exonerationem naturæ, modo deſiderium illud non ſit cauſa efficax pollutionis. Similiter licet etiã de ea gaudere, via naturali, & ſine peccato facta: quia objectum iſtius deſiderij, & gaudii non eſt malũ: quanquam ejuſmodi deſideria ſimplicia inutilia eſſe, nec periculo carere, quidam bene obſervent. *Leſſ.d.* 14. *n.*15. *Laym.* *n.* 17.

5 Si quis facturum rem aliquam neceſſariam, vel licitam, & honeſtam, prævidet inde naturaliter ſecuturam pollutionem, [idque multò magis valet de diſtillatione) quam tamẽ ille nullo modo velit, nec intẽdit tuc, modo abſit periculũ cõſẽſus in delectationẽ, nõ tenetur abſtinere à tali actione, quia proſequenti ſuũ jus, non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem ſecutus. Hinc non obſtante periculo pollutionis, licet audire confeſſiones mulierũ, ſtudere caſibus conſcientiæ, tangere ſe ex neceſſitate, fœminas cautè, & cũ neceſſitate alloqui, oſculari, amplecti juxta morẽ patriæ, ſi incivilis habendus eſſet. Quòd ſi tamen periculum eſſet conſentiendi in delectationem (quod colligitur inde, ſi ſæpiùs ex ſimili occaſione mortaliter ſit lapſus] à cauſa illa, quantumvis licita, abſtinendum eſſet: proindeque confeſſarius tali caſu teneretur relinquere officium. *Fill.Sanch.l.*9.*d.*45.*Navar.* *c.*16.*Laym.n.*16 Monet autem *Laym.* eum qui in actionibus honeſtis, & utilibus talem miſeriam experitur, facilius liberari contemnendo, quam æſtimando; quia imaginatione, & timore augetur.

6 Si pollutio ſecutura prævideatur ex re illicita, otioſa, vel minus neceſſaria, & hæc ſit cauſa propinqua, ac natura ſua ad venerem ordinata, ut ſunt actus luxurioſi, tactus, aſpe-

Digitized by Google

aſpectus, lectio, auditio, locutio turpis, mortale eſt ab illa non abſtinere; quia in ea conſentiens, moraliter in effectũ conſentire cenſetur. Quòd ſi res illa ſit cauſa tantùm remota, per accidens tantùm ad pollutionem concurrens, qualis eſt v.g. eſus, aut potus calidorum, equitatio, confabulatio inutilis, crapula, ebrietas etiam mortalis (modo pollutionem non intendas, & abſit periculum venerei conſenſus) ſecuta pollutio non eſt mortale: quia in talem rem conſentiens, non ideò velle cenſetur effectum, *Fill.tr.*30.*c.*8.*q.*6.*num.* 152. *Sanch.l.c.Leſſ.l* 4.*c.* 3,*d.*14.vid.*Dian.p.* 5.*t.*13.*R.*4. Addunt quidam DD. hanc regulam, pollutionem in cauſam volitam tãtùm eſſe peccatum quantum eſt ipſa; ut ſi cauſa ſit peccatũ mortale, etiam ipſam fore mortalem; ſi ſit veniale, venialem; ſi verò cauſa nullum ſit peccatum, nec ipſam fore, (ſecluſo ſemper periculo conſenſus] hinc venialem, v. g. eſſe illàm, quæ provenit ex lectione curioſa, vel aſpectu per ſe non mortali. *Trull.l.*6.*c.* 1.*d.* 9.*ex Lop.Henriq.Vaſq Bon. de mat. p.*10.vid.*Dian.p.*1 *tract.*2.*miſc.R* 56.

7 Pollutio in ſomno facta eſt mortalis. 1. ſi ante directè, vel formaliter eſt procurata, & cauſa non eſt retractata. 2. quando poſt ſomnum placuit, & approbata eſt propter delectationem veneream: aliàs non *Fill.q.*5.*n.*148.*Trull. l.c. n.*9.

Quæres. An mutua pollutio inter mares, vel fœminas procurata, ſit mollities tantùm, an Sodomia?

Reſp. Si fiat ex ſolo affectu ad veneream libidinem, abſque concubitu, eſſe tantùm mollitiem; ſi verò fiat ex affectu ad perſonam illam indebiti ſexus (præſertim ſi adſit aliqua conjunctio, & commixtio corporum) eſt quoad malitiam Sodomia. *Fill.t.* 30 *c.*8. Plura de tota hac materia, vide *infrà l.* 5.*c.*1.*d.*2.*a.*2.*de peccato in genere, & Aut. cit.*

TRA-

TRACTATVS V.

De VII. Præcepto.

Non furtum facies.

CVm hoc prohibeatur, omnis injuſta damnificatio in bonis proximi, quæ fit. 1. per furtum, & rapinam. 2. per omiſſionem reparationis damni illati. 3. per iniquitatem contractuum; de his tribus hic agendum.

CAPUT I.

De Furto.

DUBIUM I.

Quid ſit furtum, & quale peccatum?

REſp. Eſt occulta, & injuſta rei alienæ ablatio, invito rationabiliter domino. Quód ſi res ſit ſacra, dicitur Sacrilegium, de quo ſupra. Si apertè cum vi fiat, eſt rapina, à furto ſpecie diſtincta, Licet autem furtum cæteris paribus, quàm rapina levius ſit, & ex genere ſuo minimum inter ea, quæ circa proximum committuntur, eſt tamē mortale ſi quantitas ſit notabilis. *Ita communiter*, vid. *Bon.d.2. q.8.unde reſolves.*

1. Qui aliena accipit per jocum, vel ob bonum, aut commodum illius à quo accipit, non furatur: v.g. ſi uxor auferat marito pecunias, ne ludis, aut commeſſationibus prodigat; aut vinum, ne inebrietur; aut librum hæreticum, ne legat, aut famulus det eleemoſynam non nimis magnam valde indigenti, in qua dominus rationabiliter, non ſit invitus, à quo tamen ob verecundiam, vel aliam cauſam non auſit petere, vid. *Leſſ.l.1.c.12.*

2 Qui pro ſe, vel alio in extrema neceſſitate conſtituto, alienum accipit, quantum neceſſarium eſt, nec furatur, nec tene-

netur reſtituere poſtea ſic ab ſumptū; ſi quidem re, & ſpe digens fuit. Item docent *Leſſ.l.c d.* 12. *Malderus, Dian. &c.* ~~in neceſſitate gravi.~~ Verum id probabilius alij negant, cum *ym.l.c.t.* 3.*p* 1.*c.*1.*n.*7.*ex S.Thom.*2.2.*q.*66.*art.* 7. *Sylv, Angel,* d.*Dian.t.*1.*p.*2.*miſc.R.*20.*C Lugo d.*16.*ſeſſ.*7. lxj. 36

3 Nec item furatur, qui accipit in compenſationem juſtam, ſi aliter ſibi debitum accipere nequeat: v. g. ſi famulus juſtum ſtipendium non poſſit aliter obtinere; vel iniquè inductus ſit ad ſerviendum iniquo pretio, vid. *Laym,l. c. & Tol.l.*5.*c,*15.

DUBIUM II.

Quæ ſit quantitas notabilis ad mortale peccatum?

Variæ ea de re ſunt ſententiæ, *Navar.* nimis ſcrupuloſé ſtatuit medium Regalem; alij nimis laxè 100. aureos: moderatiùs *Tol. Med. Leſſ.&c*, duos Regales, etſi minus ſufficiat, ſi notabiliter noceat.

Reſp. Ea non mathematicè, ſed moraliter metienda eſt, non tantum ex valore rei ablatæ, ſed etiam ex circumſtantijs perſonæ cui infertur, ſi nimirum ei grave damnum inferatur, aut ſaltem charitas chriſtiana graviter lædatur: quomodo reſpectu valde divitis, imo etiam Regis, unus vel alter aureus notabile quid videtur: reſpectu vero mediocriter divitum, quatuor circiter Regales, ſive medius Imperialis; reſpectu mechanicorum duo; reſpectu pauperis, unus. Ita nunc plerique cum *Bon. unde reſolves.*

1 Grave peccatum eſt auferre rem parvam domino valde proficuam, verbi gratia, ſartori acum, quam unicam habet, nec habere aliam poteſt, qua ſe alat. *Leſſ.l.*2.*c.* 12.*d.*8.

2 Grave item eſt [etſi non in ſpecie furti] ſi fur ſciat ex jactura rei parvæ domino ſecuturam valdè magnam moleſtiam, v. g. quia valde ad eam afficiebatur, nec ſimilis recuperari poteſt; niſi tamen res ſit nullius prorſus momenti, vid. *Bon.d.*2.*q.*8.*p.*1.

3 Plus requiritur ad notabilem quantitatem in rebus quæ ultro proveniunt, & ſunt valdè expoſitæ: v. g. fructus, ad viam publicam, vid. *Leſſ.l.c.*

4 Plus item, ſi quis à diverſis, vel ab uno interpolatim parva, & plura furetur, vide *Leſſ.l.c,n,*46.

DU-

Digitized by Google

DUBIUM III.

Quàm graviter peccet, qui multa minuta furta committit?

Reſp. Hic quoque quantitas læſionis, vel damnificationis, quæ fit proximo, & quam fur intendit, eſt menſura quãtitatis peccati, vide *Leſſ.l.c.Sanch.l.7.c.21. unde reſolves.*

1 Si quis ex occaſione tantùm furatur, ſive uni, ſive pluribus, modicum; non intendens notabile aliquid acquirere, nec proximo graviter nocere, ſingulis furtis non peccat graviter, neque ea ſimul ſumpta unum mortale conſtituunt: poſtquam tamen ad quantitatem notabilem pervenit, eam detinendo, mortaliter peccare poteſt, *Leſſ. d.7.Sanch. lib.7.c.21.Bon.q.8.p* 2. Verum, & hoc mortale evitabit, ſi vel tunc reſtituere non poſſit, vel animum habeat paulò poſt reſtituendi ea ſaltem, quæ tunc accipit. *Gran.Dian.p.3.t.6.R.25.*

2 Si autem per plura parva furta uni, vel pluribus facta, habeat intentionem paulatim diteſcendi, vel inferendi grave damnum, peccat graviter ea intentione: ac licet executio ſingulorum ſit tantum venialis ex ſe, ut tamen ſubſtat tali intentioni, eſt continuata executio peccati mortalis. *Leſſ.l.2.c.12.d.7.Sanch.l.c* quia nocent graviter Reipub. & praxis illa valdè pernicioſa eſt ſocietati humanæ v. g. ſi ſartor particulas panni à diverſis ſurripiat; ſi mercatores utantur brevioribus ulnis, &c. Interim hi excuſantur ſubinde à gravi peccato. 1. Ex eo quòd dictum eſt caſu primo. 2. Si id faciant ut ſe ſervent indemnes, vel quia aliàs non lucrarentur, vel pretium augere deberent, & tunc non invenirent emptores, Roſella V. emptio 3. ſi aliàs non habeant, unde ſe, vel ſuos alant.

3 Si plures ſimul, vel ſucceſſivè, plura furta parva alicui faciant, quæ ſimul ſumpta graviter illi noceant: tunc ſi alter de altero non ſciat, nullus peccat graviter: v. g. ſi viatores ex vinea unam, alteramve uvam rapiant, & comedant: etſi hoc licere dicant *Covarr.Valerus,* & *Ripa,* contra *Dian.p.3,t.6.R.20.* ſi autem ſinguli conſpicerent, ſinguli graviter peccant. Si denique de ſe mutuo ſciant, nullus tamen alteri ſit cauſa furti, probabilius eſt non eſſe mortale, ut docent *Leſſ. Tann.* &c. contra *Suar.Vaſq.* vide *Bon. l.c.*

DV-

Digitized by Google

DUBIUM IV.

Quid ſentiendum de furtis domeſticorum, vel amicorum.

Reſp. Licèt verè furtum ſit, ſi uxor, liberi, amici, ſervi patri familias invito quid auferant, plerumque tamen maior quantitas requiritur, ut ſit mortale, cum plerumque hic dominus, aut non rationabiliter invitus, aut ſaltem minus invitus ſit, ut ab his, quàm ab alijs auferatur. Vel, etſi valdè invitus ſit, ſæpè tamen id fiat, non tam ratione rei acceptæ, quam modi accipiendi clam, aut ratione finis ob quem accipitur, v.g. ad ludendum, potandum, &c. vide *Cajet. V. Furtum Leſſ. c. 12. n. 76. unde reſolves.*

1 Uxor graviter peccat, ſi notabilem ſummam accipiat invito marito, etiam ex dote, vel bonis communibus, quia licet media pars ad eam ſpectet, maritus tamen habet uſūfructum illius partis, ideoque tenetur ad reſtitutionem. *Trull. l. 7. c. 6. d. 8. n. 7. &c.*

2 Similiter peccat graviter maritus contra juſtitiam, cum obligatione reſtituendi ſi aliquid notabile uxori ſurripiat, abſque ejus conſenſu, ex bonis ipſius paraphernalibus, vel alijs proprijs, ſi quidem libera eorum adminiſtratio ipſimet uxori competat; quia par eſt ratio mariti, & uxoris, quoad bona propria, vid. *Villalob. t. 2. d. 13. Trull. l. 6. c. 1. d. 9.*

3 Uxor poteſt dare eleemoſynam, & munera, ſecundùm conſuetudinem aliarum mulierum iſtius loci, & conditionis, etiamſi maritus eleemoſynas omnes illi prohibeat: quia conſuetudo hoc jus ei tribuit, quo maritus eam privare non poteſt. *Ibid. num. 13. Dian. p. 1. t. 3. R. 23. & p. 5. t. 8. Reſ. 34.* ubi cum *Molin. & 10. alijs docet*, poſſe eam inſcio marito dare vigeſimā partem annui cenſus, vel lucri, eò quod hoc pertineat ad decentiam ſtatus, & maritus irrationabilitet ſit invitus. Hinc etiam poteſt cum Abigail moderatas eleemoſynas dare, ut mariti converſionem impetret; vel ne Deus illum puniat. *Vaſq. Bon, Regin. & alij 10.* contra *Kon. &c.* vide *Dian. p. 2. tr. 16. R. 23. & p. 5. t. 8. R. 34.*

3 Uxor poteſt bona expendere, marito abſente, vel fatuo; quia tunc ad illam ſpectat adminiſtratio domus. Item quæ acquirit ſua induſtria, item paraphernalia, hoc eſt, bona, quæ præter dotem mariti allatam, ſibi reſervavit. *Trull. l. c. & cæteri communiter.*

4 Non peccat uxor, ſubducendo aliqua, vel compenſationis cauſa, ſi vir ſit prodigus; quia is tunc facit uxori injuriam,

riam, partem ipſius profundendo: vel pro victu, veſtibus cæteriſque ſibi, vel familiæ neceſſarijs, quæ mariti ſæpè no intelligunt: & fruſtra ab illis peterentur, *Bon.Trull. l.c.*

5 Uxor, ſi ejus pater, mater, vel proles ex alio matrimonio ſit pauper, ita ut miſerè ſecundùm ſtatum ſuum vivat & maritus eis nolit ſuccurrere, poteſt ex bonis ſuis proprijs vel etiam ex communibus (dummodo poſt mortem viri omnia computet in ſua parte) eis ſubvenire, quia jure naturæ tenetur eos alere, & maritus in id conſentire. *Navar.Palaus, Leſſ.l 2.c.12.d.14.Dian.p.5.t.8.R.34.*ubi illam poteſtatem extendit ad fratres, & ſorores, quod etiam *Leſſ.l.c.& Trull. l,6 c.1.d.9.*judicant probabile,

6 Filius peccat graviter, invitis parentibus notabilem ſummam accipiens, qualis non ſemper eſt ſecundùm *Leſſ. cap.12.* ſi filius patri prædiviti duos, vel tres, imò ſecundùm *Sanch.* quinque, vel ſex aureos furetur: eó quòd parens ſit minùs invitus, & filius ſit aliqu id patris. Vnde non tenebitur ad reſtitutionem, niſi fortè cohæredibus graviter noceat.

7 Si filius notabilem ſummam expendat in res turpes, aut vanas contra voluntatem parentum, ex pecunia ſibi ſuppeditata ad uſus honeſtos, putat *Leſſ.c.12. dub.* 13. eum peccare mortaliter; etſi excuſet à reſtitutione, ſi pater rogatus facilè condonaturus putetur.

8 Si filius, v g.mercatoris, vel cauponis adminiſtret bona parentis, poteſt à patre exigere ſalarium, quantum dare deberet extraneo, & ſi id impetrare non poſſit, vel exigere non auſit, poteſt clam accipere. *Ita probabiliter Laym.l.3. ſeſſ. 5.t,4,c.8 Dian.p.4,t.4.Reſ.66.*

9 Etſi famuli in eſculentis, & poculentis, quæ domo exportant, aut divendunt, graviter peccent, quæ tamen ipſi domi conſumunt, in ijs faciliùs, (uti, & Religioſi) excuſantur; cùm in his dominus, aut Prælatus ſæpè tantùm ſit invitus quoad modum accipiendi clam, non quoad rem. Quod tamen timeri poſſet, ſi extraordinariora acciperentur. *Laym. Eſc. & Leſſ. l.2.cap.12.d.8.n.*48. Vbi docet quod furta minima famulorum ex comeſtibilibus, quæ claudi non ſolent, non coaleſcant, ſi non ad vendendum, ſed comedendum tantum accipiantur.

10 Cùm à gravi peccato furtum domeſticum non poteſt excuſari, tunc uxor tenetur reſtituere ex paraphernis, filius

filius ex caſtrenſibus, vel quaſi, vel ſi ea non habet, poſt mortem patris affere in diviſionem hæreditatis, (ſi quantitas rei ablatæ ſit valdè magna, nec pater reſtitutionem tacitè vel expreſſè dimiſerit,) Famuli verò, ſi ſine magna difficultate reſtituere non poſſint, jubeantur compenſare officijs, & obſequijs extraordinarijs, quantùm poſſunt. *Laym. l. 3 t 3.p.1. cap.1.*

CAP. II.

De Reſtitutione.

DUBIUM I.

Quid ſit Reſtitutio, & qui teneantur ad eam?

RESp.1. Reſtitutio eſt actus juſtitiæ ad ſalutem neceſſarius, neceſſitate præcepti, quo reparatur damnum proximo illatum per injuriam, ita ut radix reſtitutionis non ſit quævis læſio proximi, v.g. contra charitatem, &c. in quibus non habet jus, quod violetur, ſed ea tantùm, quæ eſt contra juſtitiam, in qua propriè injuria infertur, hoc eſt, læditur aliquod jus proximi, quod is habet in re, vel ad rem in qua damnum patitur. Quod varijs modis fieri poteſt, v. g. furando, defraudando, deſtruendo, rem alterius negligenter cuſtodiendo, occidendo, mutilando, detrahendo honorem convitiando, & ſimilibus.

Reſp. 2. Ex data reſponſione patet teneri ad reſtitutionem, eos, qui intulerunt injuriam damnoſam. Hæc autem eſt duplex, ſcilicet materialis, ut v.g. cum quis rem alienam deſtruit, accipit bona fide, vel retinet, id eſt, probabiliter judicans id ſibi licere, vel eſſe ſuam: & formalis, quâ quis rem alienam deſtruit, accipit, vel retinet mala fide, id eſt, cùm ſciat, vel ſcire poſſit, ac debeat, id ſibi non licere, & rem nõ eſſe ſuam, vid. *Laym. l. 3. t. 2. c. 1, Leſſ. l. 2. c. 7. d. 6. Bon. d. 3. q. 1. p. 6 Vndè reſolves.*

1 Qui injuriam intulit, ex qua alteri nullum eſt damnũ ſecutum, ut ſi adulterium commiſit, ſine damnificatione alterius, non tenetur in conſcientia ad reſtitutionem; cùm hæc ſit reparatio damni: poteſt tamen à judice cogi ad ſatisfaciendum pro injuria.

2 Quiſquis intulit injuriam damnoſam, etiam materia lem, tantum tenetur reſtituere, ſed nonniſi id, quod ex alterius re adhuc habet, vel quo ex ea factus eſt ditior.

3 Qui intulit injuriam formalem,ſive rem adhuc hab ſive non,tenetur reſtituere, & quidem tantùm quantùm damnum ſecutum. An verò ſufficiat culpa venialis, controvertunt Authores, & ſententia utraque probabilis videtur, in praxi tuta; ſaltem quando non commodè poteſt reſtituere, vide *Auth.cit.& Laym.l.3 t.2.Leſſ.l.2.c.7,d.6.n.27. C. Lug. diſp.8.ſeſſ.5.n.56.*

DUBIUM II.

An qui cooperantur ad damnum alterius, teneantur ad Reſtitutionem?

Reſp Tenentur omnes illi, qui quoquo modo ſunt cauſa influens, & efficax damni ſecuti, ac qui ex officio,& obligatione juſtitiæ obligati cavere damnum, non caverunt. *Ita communiter Doctores.* Unde concludunt, teneri ad reſtitutionem comprehenſos ſequentibus verbis.

Iuſſio, conſilium,conſenſus,palpo,recurſus,
Participans,mutus,non obſtans,non manifeſtans.

patet ex ſequentibus Caſibus.

1 Tenetur ad reſtitutionem mandans,ſive expreſſè mandet, ſive tacitè, dicto nimirùm, vel facto ex quo v.g. famulus colligat, hero gratum fore, ſi faciat, non autem tenetur qui ratum tantùm habet opus ſuo nomine factum,uti nec mandans, ſi ante executionem mandatum retractet, idque mandatario innoteſcat: quia non eſt vera cauſa, *Mol.Leſſ.l.2.c. d.3.Fill.t.32.n.54.*

2 Tenetur item conſulens, aut precibus, ac promiſſionibus ad damnificationem inducens. Quód ſi tamen ante executionem conſilium ſuum retractet, & quantum poteſt contrarium ſuadeat, etſi non perſuadeat, probabile eſt excuſ. à reſtitutione; maximè ſi eum, cui damnum paratur, moneat,ut caveat,vide *Bon.& Tann.2.2.d.4.q.6.dub.14.Sâ V.conſilium,& Dian.tr.2.miſc.reſol* 18.& *t.5.reſol.*83.

3 Tenetur item, qui ſuo conſenſu,calculo, vel ſuffragio eſt cauſa efficax damni.*Leſſ.d.3.n.23.Fill.t.* 32.*c* 3.

4 Item palpo, ut qui laude, adulatione, vel exprobatione ignaviæ, aliterve alium ad damnum inferendum excitat animat *Leſſ Fill.l.c.*

5 Item qui inferenti damnum præbet recurſum, illum

rece

Digitized by Google

recepta, illius furta, aut inſtrumenta occultat, vel ea emendo rapinas fovet,&c. Ibid. Hi enim omnes, uti, & is cui res furtivæ traditæ ſunt in cuſtodiã, tenentur (non manifeſtato fure) reſtituere domino. Et ſic peccare eos qui à ſartoribus emunt fragmenta panni, ſeu veſtium, docet *Villalob.* apud *Dian.p.*4,*t.*4.*R.*176.licèt *ibid.Sanch.* excuſet eos, qui iſta emũt à ſartoribus magiſtris, eo quòd his plerumque detrahatur plus à juſta mercede, quàm mereantur iſta fragmenta, ideòque licitè ea retineant. Neque hic à peccato excuſari caupones, qui à filijs familias acceptant pecunias, aliaſve res parentibus ſurreptas, notat *Laym. lib.* 3. *tom.* 2.*cap.* 5,*Bonac.&c.* Qui verò poſt delictum ipſum reum juvat ad fugiendum (non concurrendo ad delictum) non tenetur reſtituere; modo non det illi ſpem refugij inpoſterum. Tum quia non eſt cauſa damni; tum quia reo licet fugere, ut infra dicetur *l.*4. *d.* 7.

6 Item participans de præda, aut quoquo modo cooperans; ut agens excubias, applicans ſcalas, parans inſtrumenta, conficiens literas,&c. in bello iniquo tormenta advehens,&c. Excuſantur tamen (modo actio per ſe non ſit mala) qui ea non ſpontè, ſed juſto metu coacti faciunt, v. g. cum ruſtici furto à ſolis militibus facto, coguntur eorum prædas avehere, vel pecora abigere. *Leſſ.d* 5.*n.*19.

7 Item tenentur cauſæ, quæ privativè ad damnum alterius concurrunt; nimirum mutus, ſive non clamans, cum poteſt; aut non obſtans, non manifeſtans, ſed tunc tantum, quando tales ex aliquo pacto, vel officio, vel ſtipendio, &c. tenentur ex juſtitia damnum cavere *S.Thom.* 2. 2. *q.* 62.*a.*7. Sic Princeps, Magiſtratus, belli Dux, tenentur ad reſtitutionem damnorum, quæ à feris, latronibus, militibus, ob ipſorum culpabilem negligentiam dantur. Item Conſiliarij, Canonici tacentes, abſentantes ſe, non impedientes iniquam conſtitutionem, vel electionem. Item, tutores, adminiſtratores bonorum, &c. non impedientes damna pupillis, Minoribus, Eccleſijs provenientia. Item cuſtodes montium, vinearum, ſylvarum, agrorum, piſcinarum, qui damna non impediunt, vel facta non manifeſtant. *Molin. d.*116.*Fill. tom.* 32. *cap.* 3: *quæſt.* 12 vide ſupra *l.*3.*t.*3.*c.*2. Item Principes, & domini Territoriorum, ſi ſciant vias publicas infeſtari prædonibus, & cum poſſint, non impediant, tenentur mercatoribus, & cæteris viatoribus

 damna

Digitized by Google

damna, quæ ab iſtis accipiunt, compenſare. *Dian.p.8 t. 7. R.38*

8 Supradicti non tenentur ad reſtitutionem, quando non fuerunt cauſa efficax damni, ut v.g. ſi fur, homicida, non fuerit efficaciter motus mandato, conſilio alterius, ſed nihilominus abſolutè erat facturus. Item, ſi v. g. in Capitulo alij ante te dederint ſuffragium, ita ut videas te nihil impetraturum, etſi neges: tunc enim non teneris reſtituere; licet pecces, pro qualitate damni, addendo tuum, vel mandãdo, conſulendo, &c. *Bon.l.c.*

9 Probabile eſt, non teneri ſupradictos, ſi non ſit moraliter certum, eorum mandatum, conſilium, efficaciter influxiſſe: quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis: præſertim circa materiam juſtitiæ. *Leſſ.c 13 d.4. Bonac. q. 2.p.4, Dian.t,5.miſc.R.84.Tann.2.2.d.4.q.6 d.14.*

10 Nec tenentur, ſi efficaciter tantùm concurrant ad circumſtantias, & modum actus damnoſi; v.g. ſi quis tantum impellat alium, ut citius, vel animoſius, hoc, vel illo loco, vel modo noceat, vid. *Laym.l.2.ſeſſ.5.t.2.c.5.*

11 Nec tenetur, qui deliberatè volenti inferre magnum damnum, ſuadet, ut minus eidem inferat, quia tunc utiliter alterius negotium gerit. Dico eidem, quia non licet impedire damnum unius, cum injuria alterius.

12 Non tenetur item (contra *Navar. Angel.&c*) Confeſſarius, etſi ex officio confeſſiones audiat, ut Parochus, &c. ſi ex negligentia, vel ignorantia; pœnitentem non moneat, aut obliget ad reſtitutionem; quia etſi ex officio teneatur bene inſtruere pœnitentem, ideòque peccet graviter omittendo, quando eſt neceſſarium; non tamen ad hoc tenetur ex obligatione erga tertium, quaſi ex juſtitia debeat ejus damnum cavere, aut procurare, ut hoc ei compenſetur. Secus tamẽ dicendum videtur, ſi poſitivè reſtitutionem impediat, ex malitia, imò etiam ex ignorantia craſſa, vel culpa lata: quia tũc conſilio ſuo, eſt cauſa efficax damni. vid. *Leſſ.& Bon.d.1.q.2. p.11. Laym.l. 3.t.4.c,7.& infra l.6 t.c.2 dub.5.*

DUBIUM III.

An ſupradicti teneantur ſinguli reſtituere in ſolidum, & quo ordine?

Reſp. Cùm plures damnificantes, vel ſeorſim ſinguli rem ſuam agere poſſint, vel conjunctim, atque alij alijs plus minuſve in damnum influere? hinc ex tali ordine, & menſura influxus, ordo. & menſura reſtitutionis deſumenda eſt. *Ita communiter DD Vnde reſolves.*

1 Si plures abſque conſenſu, quiſque per ſe ſeorſim, & caſu concurrant ad damnum, ſinguli non plus tenentur reſtituere, quàm quod quiſque per ſe damni intulit. *Laym. l. 3. tract. 2 c. 6.*

2 Si plures cum conſenſu, & ſe invicem juvantes id fecerunt, ſinguli in ſolidum tenentur reſtituere totum damnum: quia ſinguli ſunt cauſa totius damni, cum unus juvet alterum, & procedat ex confidentia, quam habet in auxilio aliorum. Vnde ſi unus eorum reſtitutionem fecit, poteſt à reliquis, nimirum à principali totum, aut ſi is nolit à reliquis pro rata ſingulorum, repetere *Bon. de reſt. d. 1. q. 2. p. 11. ex Vaſq. Molin. Fill. &c.*

3 Quòd ſi actio damnificans fuit lucrativa; & apud aliquem ex cooperatoribus res ablata adhuc exiſtat, aut is eam mala fide abſumpſit, tenetur is primo loco reſtituere ipſam, vel æquivalens; & ſi ille non faciat, reliqui, *Leſſ. l. 2. cap. 3.*

4 Si actio damnificans non fuit lucrativa, ut quia res perijt, & deſtructa eſt, ut fit, v.g. in combuſtione, mutilatione, deſtructione, tunc ante alios primò tenetur reſtituere qui mandavit, vel qui cauſa fuit primaria, vel executor primarius; ut in bello Princeps, & Dux; & ſi is nō ſit facturus, ut quia non vult, vel quia non poteſt, tenentur reliqui, v. g. cæteri milites. Quod etſi de militibus ſpeculativè verū ſit, practicè tamen ij excuſantur per accidens: tum quia non poſſunt totum reſtituere: tum quia dominorum voluntas non eſt, nec expectatio, ut plus reſtituant, quàm partem ſuam; ideóque ſi hanc poſſunt, ad id tenentur; uti, & ſi quid adhuc reliquum habent ex iniquo *Laym. l 3, t 2. c. 6. n. 5. ex Caj. Mol. &c.* Imò *Bon. de reſt d. 1, q. 2, p. 10. n. 13. ex Navar. c. 17 Vaſq. Leſſ. d. 4. nu.* 37. dicit militem gregarium, qui alios non induxit nō teneri ad reſtitutionem totius damni illati à toto exercitu, ſed tantum pro ſua parte, vid. *ſupra t. 4. c. 1. d. 5. art. 3.*

5 Si damnum paſſus condonet reſtitutionem principali damnificanti; etiam minus principales liberantur; non autem vice verſa: quia ruente principali, ruit acceſſorium, non contra, vide *Laym.l. ſupra cit.*

DUBIUM IV.

An teneatur reſtituere, qui alium impedivit, á conſecutione alicujus boni.

Reſp. Attendendum, an lædatur jus alicujus, quod à natura, lege, vel aliter habeat; & an per vim, fraudem, calumniam, & mendacia quis alium impedierit: num vero aliter. Inde enim apud *Laym.l.c.* & *Bon.q.2.p.12.reſolvuntur ſequentes caſus.*

1 Qui alterum impedivit à conſecutione rei debitæ ex juſtitia, tenetur ad reſtitutionem. *Leſſ.c.12. dub.18.Fill.t.32, c.3.q.12.n.72.*

2 Si res non erat debita ex juſtitia, ſed conferenda ex libera voluntate, tunc qui ſine vi, fraude, & calumnia collatorem inducit, ut v.g. officium, vel legatum, beneficium Eccleſiaſticum, & ſimilia dona gratuita non conferat, cui apud ſe conſtituerat, aut qui petierat, ſed vel nulli, vel alteri etiam minus digno; etſi ſæpè is poſſit graviter peccare, præſertim ſi id ex odio, vel alio malo fine faciat, non tamen tenetur ad reſtitutionem. *Azor.3.p.lib.4.cap.9.Vaſq.Sâ, Bonac. p.12.*

3 Si in re prædicta ex libera voluntate conferenda, aliquis per vim, fraudem, vel calumniam, collatorem induceret, ne ei daret, aut eum à petitione (cum quivis habeat jus petendi) aut à conſecutione talis rei, per vim, fraudem, calumniam, vel mendacium impediret (cum etiam quivis jùs habeat ne iniquè impediatur) is teneretur ad compenſationem damni, arbitrio viri prudentis, juxta certitudinem, vel probabilitatem qua alter tale bonũ alioqui aſſecuturus fuiſſe exiſtimaretur, dummodo tamen eo ſit dignus, nam ſi indignus eſt, non tenetur ad reſtitutionem, niſi famæ, ſi eam fortè læſerit. *Leſſ.l.2.c.12.d,18.Mol.t.1.d.135.Sâ V.Reſtitutio n. 21*, vid. *Bon.l.c*,

DUBIUM V.

Cui, vel quibus reſtituendum?

Reſp. Attendendum ad naturam juſtitiæ, & quis damnum patiatur, quique ratio, & leges ferant communiter, vide *Leſſ.* & *Laym.hic c.9. Unde reſolves.*

Quando

Digitized by Google

1 Quando bona reſtituenda, ſive debita quæcunque, ſunt incerta, hoc eſt, cum cui debeantur, ignoras, aut adire non potes, aut illi reſtituere, tunc ſi ea habeas ſine delicto, ut ſi inveniſti: vel à mercatore v. g. per errorem accepiſti duas ulnas panni pro una, & jam is diſceſſit, nec ſcis quo abjerit, teneris adhibere aliquam diligentiam inquirendi: poſt quã, ſi ſpes non ſit ſciendi dominum, probabile eſt, quod non tenearis ea dare pauperibus [licet ita plerique cum *D. Thoma* ſentiant, & ſit magis pium, ac practicè ſuadendum] ſed poſſis tibi retinere, ut docet *Petrus Navarrus*, quem ſequitur *Laym. hic & Leſſ. l. 2. c. 14. dub. 7. num.* 48, idque *Dian. p. 1. tr. 3. miſc. R.* 5. dicit eſſe tutum in praxi. Si verò ea habeas ex delicto ut furto, uſura, &c. teneris ea reſtituere pauperibus, vel Eccleſiæ, hoſpitali, &c. quia debet tunc fieri reſtitutio meliori modo quo poteſt, ut ſaltem, cum corpori domini non proſit, proſit ejus animæ dum in pauperes expenditur. *Ita communiter DD.* ut videbis apud *Laym. hic.*

2 Qui multis minutis furtis, v. g. olei, panis, vini, &c. damnum intulit multis civibus, eum teneri reſtituere, non pauperibus, ſed ipſis civibus, (minoris deinceps vendendo, aut maiore menſura, donec veniatur ad æqualitatem) dicit *Molin.* At *Vaſq. & Eſcob.* dicunt eſſe probabile, quod poſſit dare pauperibus, præſertim civitatis ejuſdem.

3 Quando bona ſunt certa, ordinariè reſtitui debent poſſeſſori juſto, à quo accepta ſunt, vel cui damnum illatũ; etſi is non ſit immediatus Dominus. Unde quod acceptum eſt à depoſitario, commodatario, conductore, cuſtode, adminiſtratore, debet, non Domino, ſed ipſis reſtitui; quia alioqui ipſis fieret injuria, ſi jure poſſeſſionis, detentionis, cuſtodiæ, aut utilitatis ſpoliarentur, & damnum, atque lucrũ ceſſans compenſari deberet.

4 Excipitur tamen hinc. 1. Si horum nihil intereſſet, ut ſi ſine illorum damno, infamia, Domino reſtitueretur. 2. Si probabiliter ipſi putarentur rem abſumpturi, vel ablaturi cum injuria Domini: quomodo bona Eccleſiæ non Prælato diſſipatori, ſed potius Capitulo reſtituenda ſunt. Item accepta à filio familias, pupillo, furioſo, uxore, religioſo, ſi ſint ex ijs bonis, quorum adminiſtratio ipſis non competit, plerumque reſtituenda ſunt patri, tutori, marito, Prælato. Sic etiam ſi bona alicujus publicata, & fiſco

Digitized by Google

addicta ſint; tunc enim depoſitum, & ſimilia debita, fiſco debent reddi.

5 Cum quis ignorato Domino, cui reſtituendum erat, non præmiſſa aliqua diligentia pauperibus diſtribuit, non ſatisfecit Domino poſtea cōparenti: ſecus ſi diligēti a ſit præmiſſa, vide *Leſſ.l.2.c.14.dub.3.*

6 Cum Dominus quidem ſcitur, ſed ei mitti non poteſt ſine ſumptu, tunc ſi res male accepta eſt, tenetur reſtituens aliquas expenſas ex ſe facere; ſi autem bene accepit non niſi expenſis Domini. Quando nullo modo poteſt mitti, expectandum eſt ad tempus, & ſi adhuc non ſit ſpes, reputatur debitum incertum. *Tol. l.5 c.23.*

7 Cum quis accepit rem alienam á poſſeſſore bonæ fidei putante rem eſſe ſuam, cum non ſit, tum ſi quidem intervenerit aliquod juſtum pactum, ut depoſiti, commodati, pignoris, &c. illi reſtituendum eſt, non Domino. Qui tamen ex charitate movendus erit, ſi id ei profuturum putetur, ſine alterius graviore incommodo, infamia, &c. *Vaſq. Azor.p. 3. lib.4.cap.3 quæſt.1.* Si autem aliter accepta eſt, tunc vero ſuo Domino reſtitui debet, ſi eum noviſti, & abſque incommodo fieri poſſit.

8 Quando à fure, vel alio venditore quis emit, ſive mala, ſive bona fide rem furtivam, tenetur reſtituere Domino, non furi. *Ita communiter Mol.Reg.t.1.l.10 c.5.n.* 40. *Tol.tamen l.5.c.* 17 *Sylv Ant.Mald.in* 2.2.*tit.*4.*c.* 3.*dub.*2 probabiliter ſentiunt poſſe reddi furi, ut ab eo pretium ſuum recuperet: quia non conſtituit rem peiore loco, quam ante fuerat; & conſequenter ipſe non infert Domino damnum. Quod *Nav.Trul l.7.c.* 11 *d.* 4. admittunt cum hac limitatione, ſi mox, & non poſt longum tempus contractum reſcindat, vel ſi certo ſciat furem redditurum rem Domino, vel ſi Dominus rei ſit mortuus, aut abſit, ita ut conveniri non poſſit. Quod ſi autem pretium ſuum recuperare non poſſit à venditore, tenetur reddere Domino, & ſibi damnum aſcribere. Quod ſi porrò ſciens rem eſſe furtivam, emat eo fine, ut invento verò Domino reſtituat, tunc ſi emit parvo pretio, tenebitur id ei Dominus refundere, cum utiliter ejus negotium geſſerit: ſecus autem, ſi pretium eſſet ferè æquale rei, tunc enim ſufficit refundere ad arbitrium viri prudentis tantum, quantum videtur meritus rem Domini utiliter redimendo, vid. *Leſſ l.c. c.14.d.3 Dian.p.2 t. 3.Reſ.5.*

Digitized by Google

9 Si bona fide rem alienam, v. g, equum emiſti ab altero, v.g. Petro, & vendidiſti tertio, v.g. Paulo, & poſtea cognoſcatur Ioannis eoque repetente à Paulo, Paulus repetat pretium à te, exiſtimat quidem probabile *Navar.* & *Dian.p.* 1. *t.*8. *R.*68. non teneri te Paulo id reddere, (ſi in nullo factus ſis ditior) ſed ſufficere, ſi tuam actionem, quam habes in Petrum, ei cedas. Verum *Sotus, Salon. Leſſ. Sayr. Bon. de reſt. q.*4.*p.*2. rectius docent, teneri te, exigente Paulo contractum reſcindere, & pretium reſtituere, tum quia vendidiſti rem vitioſam, tum quia teneris de evictione emptori, nec eum potes remittere ad illum, cum quo nihil habet negotij. Quod ſi tamen Paulus cum poſſit, tibi non reſtituat equum, ſed Ioanni, & hoc ipſo impediat quominus pretium tuum poſſis recuperare, nec tu teneris ei pretium ab ipſo acceptum reſtituere. *Bon. Leſſ. &c.* vid. *Trull. c.* 11. *d.* 3.

Quæres. Cui reſtituendi, ſive dandi ſint theſauri, & alia inventa, quæ habentur pro derelictis.

Reſp. Quando nullius Domini ſunt, jure naturali, & gentium fiunt primò occupantis. Poteſt tamen per conſuetudinē, & leges aliter quid ordinari, quod ſervandum eſt. De quo vid. *Leſſ. l.*2.*c.*5.*d* 10. *Laym. l* 3.*t.*1.*c.*5.

2 Quæres. 2. An, & cui reſtituenda, quæ capiuntur venatione juſtè prohibita.

Reſp. Id æſtimandum partim ex jure naturæ, partim ex conſuetudine, legibus, ac juribus particularibus, ut vid. apud *Laym. l.c.l.*3.*t.*1.*c.*5.*n.*14. & *Leſſ. c.*8 *d.*9. & *Sà, V. Venatio. Ex quibus reſolvitur hic Caſus,*

Venator iniquus tenetur reſtituere ſaltem damna, quæ ſegetibus, fructibuſque infert.

DUBIUM VI.

De rebus quæ debent reſtitui.

ARTICULUS I.

Quid debeat reſtitui ab inferente injuriam materialem tantùm, ſive à poſſeſſore bonæ fidei?

Reſp. Qui bona fide damnum intulit, aut poſſidet aliquid, de quo poſtea melius cognoſcit, tenetur, ne incipiat eſſe

eſſe poſſeſſor malæ fidei, & detinere alienum, id tantum, & non plus reſtituere, quod ex ea re ipſi ſupereſt, una cum ejus fructibus, ſi extent, vel quatenus inde factus eſt ditior: præterquam ſi dominium ſibi comparavit per legitimā præſcriptionem. *Item communiter Doctores Mol.Sanch.Leſſ.lib. 2. c. 6. Bon.d 1.q.1.p. 1. Laym.l.3.t.2.c.3. Vnde reſolves.*

1 Si veſtem v.g. bona fide donatam à fure, aut alio portaſti, & fere attriviſti, ac poſtea Dominus compareat, teneris eam, aut æqualem ei reſtituere, & inſuper perſolvere quantum attrita eſt, ſi alias veſtem æqualis valoris attriviſſes; ſi autem eam amiſiſti, aut ablata tibi eſt, &c. ad nihil teneris. *Bon.l.c.Lay.n.*1.vid.*Trul l.7.c* 11.*d.*1, Si autē res, quàm à fure bona fide accepiſti (ſive donatione, ſive emptione) ſit uſu conſumptibilis, eamque cum tuis miſcuiſti, ita ut diſcerni nequeat etſi deinde deprehendas furtivam fuiſſe, non teneris reſtituere. *Návar .Sylv.Sayr. Leſſ.Bonac.d.*1,*quæſt.*3.*p.*1. quia per iſtam commixtionem bona fide factam, eſt in te translatum dominium, ut colligitur ex *L. Si alieni nummi, ff de ſolut.* Neque eſt ratio cur hæc potius quam illa pars cenſeatur aliena, atque ideò perijt obligatio realis, & tantum manet perſonalis in venditore. Vide *Dian. p.*4. *tract.* 4. *Reſ.66. Trull. lib. 7. cap.* 11.*d.* 3. *Leſſ. lib.*2. *cap.* 20. *d* 18. ubi addit eſſe valde probabile, jurique naturæ conforme, quod verus Dominus rei illius ablatæ, & permixtæ (quandiu totus cumulus extat) retineat jus in te, ut ex iſto cumulo ſibi ſatisfiat ante alios: imò poſſit ex eo occultè accipere.

2 Milites bona fide militantes, intellecta poſtea belli injuſtitia, id tantum reſtituere debent quod adhuc habent ex præda, & quo facti ſunt ditiores. *Bon. l.c.*

3 Qui bona fide per inculpatam ignorantiam celebravit contractum quem poſtea uſurarium eſſe cognoſcit, non plus tenetur, quam factus eſt ditior. Vide *Laym l.*3 *t.* 2.*c.* 3.

4 Poſſeſſorem bonæ fidei, ſi adhibita diligentia inclinet in eam partem, quod res non ſit ſua, teneri aliquid reſtituere juxta inclinationem, docet *Kon.d.*34 *dub.*10l*n.*93. At *Pal.t.*1 *d.*3.*p.*2.*n.ult.* putat ad nihil teneri, quia poſſeſſio cōtrarijs rationibus non convincentibus præponderat. Idem docet *Vaſq.* apud *Eſcob.t.*3.*c.*3.*n.*154 *Dian p* 4.*t.*3.*R.*24. & 26. Si neglexit inveſtigare veritatem, & deinde ſcire non poteſt, dicit *Palaus l.c.* ad nihil teneri.

Digitized by Google

5 Si bona fide rem vendidiſti dono tibi datam, teneris reſtituere pretium: quia factus es locupletior: & ſatis debet eſſe tibi, non habere minus quam ante. Quod ſi tamen apud alterum res eſt, is reddere tenetur. *Ibid.* & *Vaſq. c.* 9. §. 2. *Molin. Leſſ. l.* 2. *c.* 14. *d.* 1.

6 Si bona fide rem ipſe emiſti, & vendidiſti abſque lucro, nihil teneris reſtituere; ſed ſolus is, apud quem res eſt. *Mol. l. c. Leſſ. l.* 2. *c.* 24. *d.* 1 contra *Vaſq.* &c.

7 Si rem alienam bona fide donaſti, non donaturus aliã, ſi hanc non habuiſſes, ad nihil teneris; quia non es factus ditior: ſecus ſi aliam donaturus fuiſſes, (quia tunc parcendo tuæ, factus es ditior) vel ſi aliquid accepiſti in remunerationem. *Bon. Trull. l.* 7. *c.* 12. *d.* 1.

8 Si aliena re lucratus es tanquam inſtrumento: v. g. frumentum alienum alio deportatum vendidiſti; vel pecuniam alienam negotiationi expoſuiſti, non teneris illud lucrum reſtituere, quia non eſt fructus rei alienæ, ſed tuæ meræ induſtriæ: tales enim fructus dicuntur meræ induſtriæ, quos ipſa natura ex ſe nullo modo gignit, ſed tantum concurrit ut inſtrumentum operantis. *Laym. loc. cit. num.* 3. *ex S. Thom.* &c.

9 Fructus omnes rei, ſive ij ſint merè naturales, hoc eſt, qui vix ullo hominum labore egent, ut fœtus animalium, arborum, herbæ, & gramina, ſive ſint ſimul induſtriales, ſive mixti; hoc eſt, ad quos æquè, aut magis hominum labor cum natura concurrit, ut v. g. ſegetes, & quæ ſerendo gignũtur; item vinum, oleum, lana, &c. quo etiam referuntur pretia locationis domorum, jumentorum, &c. qui fructus civiles, appellantur: hi inquam fructus rei, ſi percepti, & extantes ſint, Domino reſtitui debent; deductis tamen expenſis proprijs, & æſtimatione laboris. Et quidem, pretium locationis ex re aliena debet Domino reſtitui, licet is rem, ſi penes ſe habuiſſet, non fuiſſet locaturus, vid. *Laym. loc. cit.* ſi tamen fructus iſti reales bona fide poſſeſſi fuerint tempore à lege præſcripto ad uſucapiendum illos (quod ſi adſit titulus, eſt biennium inter preſentes, inter abſentes quadriennium; ſi autem non adſit titulus, anni 30. cum bona fide) non ſunt reſtituendi: quia uſucapio transfert dominium. *Salon. Trull. l.* 7. *c.* 11. *d.* 3.

10 Si à fure accepiſti (ſive bona fide, ſive mala fide) rem uſu conſumptibilem, v. g. vinum, oleum triticum, &c.

cum

cum proprijs ipſius furis rebus permixtum, ita ut diſcerni non poſſit non teneris reſtituere, ſi fur ad reſtituendum ſit potens; quia fur per commixtionem iſtius rei cum propria, acquiſivit ejus dominium, atque adeò illud tanquam verus ejus Dominus potuit transferre. *Navar.Sanch.Leſſ.Trull.l.7.c.* 11.*d* 3.vid.*Dian p.2.tr.5.miſ,R.*40,

ARTICVLO II.

Quid debeat reſtitui ab inferente injuriam formalem, ſeu malæ fidei damnificatore ſeu poſſeſſore.

Reſp Id juxta ſupradicta æſtimandum à quantitate tum juris, quod alter habet, tum damni, quod injuſtè infertur; cui æquale reddi debet, niſi aliud de damnificati mente, & conſenſu rationabiliter præſumatur. *Vnde reſolves.*

1 Si damnificatus habeat jus in re, in qua damnum eſt paſſus, reſtitutio ei facienda eſt in ſolidum: ſi autem tantum habeat jus ad rem, reſtitutio facienda eſt pro quantitate juris, conſideratis circumſtantijs: quia non debetur ſolidus valor rei quæ ſpectabatur, cum tantum ſit in ſpe, & multis modis poſſit impediri.

2 Qui in loco publico ſuæ civitatis contra juſtam prohibitionem paſcit, vel ligna cædit, non tenetur ad reſtitutionem, niſi communitati graviter nocuerit, v. g. ſtirpes incidendo, arbores ædificijs idoneas ſternendo: quia rationabiliter præſumitur mens Reipub. non eſſe, ſuis membris uſum publicorum locorum rigidius prohibere, quàm ſub mulcta ſolvenda, caſu quo deprehendantur.

3 Graviùs tamen peccaret, & teneretur ad reſtitutionem, ſi quis paſceret in loco alicujus privati: etſi etiam hic præſumi aliquando poſſit de conſenſu Domini, qui ſæpè non intendit, ut fiat reſtitutio, ſed ut deprehenſus pœnam luat.

4 Qui venantur, vel piſcantur in locis alteri locatis, vel aliàs prohibitis, (ſaltem ſi ea concluſa, vel circumſepta non ſunt) non peccare mortaliter, nec teneri ad reſtitutionem, docet *Dian.ex Leſſ.Dicaſtil.&c.p.*9 *t.* 9. *Reſ.* 39. contra *Bonac.* &c.

5 Etſi probabilius ſit, & in praxi communiter tenendum, peccari mortaliter circa vectigalium fraudationem, ex eaque oriri obligationem reſtitutionis: non omnino tamen improbabiliter id ei quidam negant, & quod conſuetudo interpretetur non eſſe mentem legiſlatorum ad aliud obligare, quàm ut deprehenſi mulctentur. Vid.*Navar.c.*23.*S.*1, *V.Gabell.*1.

Digitized by Google

lella.Bon q.9.p.1,n-5.ex Navar.Fill.t.28.n.114.Leſſ. Molin.d.9. Dian.tract de leg.Reſ.19.Laym.l.3,tom.3.p,1 c 3.n.4. & 5. vide etiam *Dian.p.1.t.12.Reſ.38.& p.2.tract.17.Reſ.28.*ubi ex *Cajet. Med.Soto,&c.*docet non eſſe negandam abſolutionem pœnitenti, qui defraudavit gabellas, ſeu vectigalia impoſita rebus ijs, quæ emuntur non ad negotiationem, ſed ad uſus proprios, vel familiæ neceſſaria, v.g. pani, carnibus, piſcibus, frumento oleo,&c.

6 Cæterum ordinariè injuſtus, ſeu malæ fidei damnificator,aut poſſeſſor, tenetur non tantùm reſtituere rem ablatam, & fructus perceptos [exceptis ſuis expenſis, & induſtria,)ſed etiam reſarcire damnum emergens,& lucrum ceſſans : cum verè ſit injuſta cauſa talium damnorum. Vnde ſi Dominus re ſua retenta, per culturám, vel negotiationem percepturus fuiſſet ex agro ſuo, aut pecunia centum florenos, & alter parum, vel nihil, debet is Domino ſuo ſatisfacere pro centum illis florenis : quamvis communiter ſoleãt Domini plurimum remittere, ſi res componatur. *Laym.lib.1. tract.2.c 4.n.7.*

7 Si res aliena, dum injuſtè detinetur, creſcat, aut pretium ejus augeatur, Domino creſcit, ac proinde id ei præſtari debet. Vide *Laym,hic lib.3.t.2 c.4.*

8 Si res aliena, dum injuſtè detinetur,pereat,aut deterior fiat; idque caſu, vel juſta hoſtium incurſione, vel naturaliter, & certum ſit apud Dominum æquè perituram fuiſſe, non tenetur alter reſtituere : quia nihil novi detrimenti Domino apud furem v.g.accidit, quod non apud ipſum. Si veró non fuiſſet peritura apud Dominum, vel ſaltem nonniſi per injuriam, tunc injuſtus detentor adhuc tenetur ad reſtitutionem, licet ſine ſua culpa res perierit. *Laym.tract.2.c. 4.n.2.*

9 Si res aliena apud iniquum detentorem pereat, idque ipſius culpa, aut quia is abſumpſit, alteri donavit, deſtruxit, &c. tunc etiamſi Domino relicta, fuiſſet certò peritura, nihilominus tenetur pro ea Domino ſatisfacere, ut eſt communis apud *Laym.l.c.Leſſ. &c.*

10 Qui fingens ſe pauperem, vel alium quam eſt, extorſit eleemoſynam, non tenetur reſtituere, ſi parva fuit, qualis oſtiatim mendicantibus datur : ſecus ſi fuit magna, tunc enim quia ſubintelligitur conditio hæc [ſi pauper eſt] tenetur reſtituere ſecundùm *Molin.* danti; ſecundùm *Palaum,*

vel

vel danti, vel alijs pauperibus. Vide *Eſcob.t.3.E.2.cap. 6.num.* 109.

11 Qui in extrema neceſſitate conſumpſit, quod ante acceperat commodatum, conductum, vel precarium non tenetur reſtituere: quia nec ratione rei acceptæ, cum ea nec in ſe, nec in pretio extet; nec ratione acceptionis, cum jure eam conſumpſerit; nec ratione contractus, cum hic non obliget, niſi re pereunte tua culpa. *Leſſ, Hurt Trul. Dian.p.5.t.8 R.10.* Imò probabiliter ne quidem id quod ante illam neceſſitatem eras furatus, & in ea conſumpſiſti, quia furtum tibi non ademit jus, quod ad rem tali caſu habebas. *Kon Palaus, Hurt. Dian.l.c.R.* 8. contra *Leſſ. & Vaſq.* ſicut neque ſi in ipſa neceſſitate accepiſſes, & conſumpſiſſes. *Dian.l.c.R.9.ex Azor. & 6.alijs*, contra *Leſſium.*

ARTICULUS III.

An, & quid debeat reſtitui pro injuria illata, corpori, verbi gratia, per mutilationem, occiſionem, &c.

Reſp. Injuſtus occiſor, mutilator, in conſcientia tenetur tantum reſtituere, pro damnis bonorum fortunæ, quæ ex tali occiſione, vulnere, &c. directè ab eo cauſata ſunt, juxta prudentis arbitrium: præciſè autem pro vita, membro, vel cicatrice, nihil tenetur reſtituere ſecundùm rigorem, cum ſint bona altioris ordinis, quæ pecunia æſtimari non poſſūt. *Ita* contra *Sotum, Sylv. &c.* probat *Leſſ.l.2.c.9.d.23.* vide *Laym, l.3.t.3. Vnde reſolves.*

1 Qui occidit ebrius alium, ſi ebrietas non fuit culpabilis, & voluntaria, vel licet fuerit talis, ſi tamen homicidium, vel non prævidit, vel diligentiam debitam adhibuit ad cavendum, non tenetur ad reſtitutionem: tenetur autem ſi prævidit, & non cavit. *Bon.d.2.q.ult.ſeſſ.2.p.2.*

2 Qui occidit Caium putans eſſe Titium, tenetur ad reſtitutionem: quia actio iſta eſt Caio injurioſa. *Bonac. loc. cit. ex commun.*

3 Si læſus ante mortem omnia remiſit, ad nihil tenetur occiſor: quia filijs non fit injuria in bonis, niſi quatenus læduntur in patre contra ejus voluntatem (volenti enim non fit injuria) ergo ſicut per eum jus acquirunt, ſic etiam amittunt: etſi non rectè faciat parēs, ſi filij valde egeant. *Leſſ.l.2.c.9.d 26*

4 Etſi præciſè pro vita, membro, occiſione, non ſit obligatio reſtituendi: per ſententiam tamen judicis cogitur injurias ſatisfacere pro injuria.

Con-

5 Conſilium eſt, ut Confeſſar[illegible] pro his injungat eleemoſynas, Miſſas, pro ſalute occiſi.

6 Si occiſus, vel mutilatus fuerit ſervus, vel animal, tunc etiam pro vita, & membris facienda eſt reſtitutio: quia horum vita pretio æſtimatur; ac proinde tantum debet reſtitui, quanti potuiſſet vendi; & pro mutilatione, vel cicatrice, quanto pluris venderetur.

7 Pro expenſis funeris nihil reſtituitur; quia illæ aliquando faciendæ tandem fuiſſent. Niſi fortè occaſione illatæ neis, v.g. extra patriam, majores fieri oportuerit.

8 Reſtitui debent impenſæ factæ in curationem, & medicamenta vulnerati, vel occiſi *Fill.t.*32.*c* 8.*n.*102.

9 Item lucra, quæ ex mutilatione, vel vulneratione ceſſarunt; non quidem tam in ſolidum, ac ſi de facto eſſent acquiſita, ſed pro majore, aut minore ſpe, quam læſus habuit illa acquirendi, vide *Trull.l.6.c.8.d.3.*

10 Si homicida à Magiſtratu plectatur, verius eſt adhuc teneri ad damna ſarcienda; cum morte ſua tantum ſatisfaciat juſtitiæ publicæ, non hæredibus occiſi. Qui tamen, cum plerumque aliud non exigant, videntur eſſe contenti, ac proinde hæredes homicidæ ad nihil tunc teneri. *Fill.l.c.n.* 214.

11 Debet autem reſtitutio fieri tantum parentibus interfecti, filijs, & uxori: quia hi ſoli directè læduntur; cum moraliter cenſeantur una perſona cum occiſo. Niſi tamen occideris animo etiam nocendi alijs: nam tunc etiam his reſtituere teneri dicit *C.Lugo de juſt.d.*11.*n.*8.*ex Leſſ.* vid. *Trull.l.c.* *d*.4.

12 Etſi probabile ſit, deberi etiam reſtitutionem creditoribus occiſi, ſi quod damnum illis, ex ea cæde obvenit: cõtrarium tamen etiam probabile (ſaltem ſecundum limitationem caſus præcedentis) eſt; cum occiſio illa non ſit directè cauſativa illius damni. vid. *Laym.l.c.n.*4.

13 Non tenetur occiſor aliquid eis reſtituere, quos occiſus alebat ex liberalitate: quia damnum illorum per accidens ſequitur, vide *Leſſ.l.*2.*c.*9.*d.*26. *Trull.l.c.*

14 Nec tenetur ad damna, quæ v. g. provenient ex morte alicujus innocentis, qui per errorem putaretur homicidium feciſſe, & ſic captus plecteretur: quia hujus mors non directè cauſaretur ab ipſo, ſed per accidens, & ex errore, vel malitia accuſatorum. Vide *Bon.d.*2.*q.ult.ſeſſ.* 2.*p.*2.

A R-

Digitized by Google

ARTICVLVS IV.

Quid debeat reſtitui pro illato ſtupro?

Reſp. Qui virginem per injuriam defloravit, tenetur tantũ rependere damnum, quod ei ex tali injuria eſt ſecutum: idque vel matrimonio, vel damni æſtimatione, ad arbitrium prudentis, ut talem nimirum inveniat, qualem manens virgo inveniſſet, vide *Sanch.l.7.d.14 Fill.t.32.c 8.num.* 209. *Vnde reſolves.*

1 Præciſè pro ſola virginitate non obligat reſtitutio. Vnde ſi ſtuprum manſit clam, aut non impedivit quin æque lautè nuberet, ad nihil tanetur ſtuprator. *Leſſ. Bon.p.4. de matr.p.7.*

2 Item ad nihil tenetur, ſi defloravit conſentientem, abſque vi, fraude, vel promiſſione matrimonij, quia non eſt facta injuria. *Ibid.* & *Trull. d.2,*

3 Si virginem importunis precibus flexit, nihil tenetur reſtituere, quia adhuc conſenſit liberè. Niſi fortè preces tales fuerint, ut cum vi, & coactione æquiparetur: ut ſi conjunctæ fuerint cum minis, vel metu reverentiali, v. g. ſi fuit illius dominus, vel vir magnæ authoritatis. *Trull.c 9.d.3.*

4 Si per promiſſionem veram, vel fictam matrimonij eã flexit, tunc tenetur ducere eam: quia in omni contractu, ubi alter ex parte ſua acceptavit, & implevit, tenetur, & alter implere, etiamſi fictè contraxerit, quia tenebatur ex juſtitia verè contrahere, cum alioqu, omnia humana commercia fraudibus paterent. Et id quidem verum eſt, etiamſi ſtuprator religionem voviſſet. *Leſſ.l.2.c.10 d.3.* & *4.Trull. d.3.*

5 Non tamen tenetur fictus promiſſor eam ducere caſu quo. 1. Is puellam valde notabiliter conditione excederet, vel verbis uſus eſſet fictionem facilè indicantibus. 2. Si ipſa conſcia eſſet prædicti voti; quia tunc ipſa contraxiſſet mala fide. 3. Si ipſe putavit eſſe virginem, cum tamen non eſſet, 4. Si ex matrimonio grave damnum, aut ſcandalum timeretur. 5. Si ipſe jam ſacris initiatus eſt, aut alteri matrimonio copulatus: tunc enim his caſibus ſolum teneretur curare, ut æque commode nubat, modo ante dicto, dando ſcilicet dotem, vel aliter, vid. *Sanch. 2.de matr. d.10 l.1.c. 9 d.3.*

ARTICVLVS V.

Quid debeat reſtitui pro adulterio?

Reſp. Cum ex adulterio damnificari poſſint conjux alter, & proles legitimæ, circa ſuſtentationem, hæreditatem, &c. patet

patet quod uterque adulterans, nata eis prole, debeant, cum id damnum cauſent, eatenus reſtituere, quatenus poſſunt ſine detrimento altioris boni, & cauſatione majoris mali. Eſt communis, vide *Laym. lib. 3. t. 3. p. 1. c. 14. Vnde reſolves.*

1. Quod attinet ad ipſam adulteram ordinariè non tenetur prodere, quod proles ejus ſpuria ſit: nam, & viro ſuo triſtitiam, & ſui odium, & diſcordias domeſticas crearet, ac famam ſuam prodigeret, quibus damna fortunæ meritò cedunt. Accedit, quod proles matri non teneatur credere ſe eſſe illegitimam. *Fill. tr. 32. q. 222.*

2. Debet tamen ſi poteſt, alijs induſtrijs damnum compenſare, v. g. 1. diligentius adminiſtrando rem familiarem. 2. de cultu corporis detrahendo. 3. ſi habet bona propria, plus legitimis, quam ſpurio relinquendo. 4. eum inducendo, ut relicta hæreditate, vel ejus parte, amplectatur ſtatum Eccleſiaſticum, vel Religioſum, ſi idoneus ſit, &c. *Trull. l. c. d. 4.*

3. Quod attinet ad ipſum adulterum ſpurij patrem, etiam ipſe ſæpè excuſatur, vel in toto, vel ex parte, ſive quia damnum ab adultera compenſatum fuit, vel compenſandum creditur; ſive quia reſtitutio non poteſt fieri ſine periculo vitæ, diſpendio famæ, turbatione, & diſcordijs familiarum, ſive quia non eſt certus filium eſſe ſuum, vid. *Leſſ. l. 2. c. 10. d. 6. Bon. de matr. q. 4. p. 15. Trull. l. 7. c. 8. d. 7.*

ARTICVLVS VI.

Quid debeat reſtitui pro fama, & bonis ſpiritualibus, ut inductione ad peccatum, avocatione à Religione?

Reſp. Iuxta dicta, ſi reſtitui non poſſunt bona ablata ex bonis ejuſdem ordinis, non eſt obligatio faciendi ex bonis diverſi ordinis. *Vnde reſolves.*

1. Pro fama, reſtituenda eſt fama, cum id non poteſt, nō teneris ad pecuniam, & bona fortunæ, niſi per ſententiam à judice cogaris ſic ſatisfacere. Eadem eſt ratio de reliquis. Quod ſi tamen lædendo famam, in bonis etiam fortunæ alteri damnum allatum eſſet, conſtat, ex ſupradictis quid faciendum ſit. Porrò de læſione famæ, &c. vide infra.

2. Si quis alterum induxit ad peccatum ſuaſione, vel exemplo ſuo, tenetur quidem ex charitate quoad poteſt, eũ revocare ad meliorem ſtatum: ſed non ex juſtitia. *Leſſ. l. 2. c. 8. d. 2. n. 20. Laym. c. 8. n. 1.*

3. Si quis autem induxit fraude, dolo, injuſto metu, &c.

tenetur ad id ex juſtitia: quia quiſque habet jus, ne injuſte lædatur in bonis ſpiritualibus. Unde ſi lædatur, debet id ſpirituale reſtitui ſi poteſt. *Ibid.*

4 Si quis aliquem (etiam Novitium) abduxit ab ingreſſu religionis, tamen ſine vi, & fraude, etſi graviter peccarit id irrationabiliter faciendo, ac proinde teneatur ei rurſus ſuadere ingreſſum ex charitate, non tamen ex juſtitia, vel illi, vel religioni tenetur, quæ nullum adhuc in eum jus acquiſivit, v. de *Laym. l. 3. t. 2. c. 8.*

5 Si quis religioſum ad apoſtaſiam induxerit ſuaſione, aliave cooperatione, obligatur ex juſtitia religioni ad reſtitutionem, non quidem ut ipſe (quod aliqui volunt) loco alterius ingrediatur, ſed ut ſuadeat alteri, quoad poteſt reditum, & compenſet Monaſterio commoda, quæ ex hæreditate, bonis, vel induſtria alterius expectabantur.

6 Si quis veneno, philtro, aliòve modo alicui deſtruxit memoriam, rationem, &c. tenetur eodem modo quo mutilator, aut vulnerans, de quo ſupra ad reſtitutionem lucri ceſſantis, & damni inde ſecuti in bonis fortunæ.

DUBIUM VII.

De circumſtantijs Reſtitutionis.

ARTICULUS I.

Quo tempore, loco, & modo debeat reſtitui?

Reſp. Debet quamprimum, & eo modo ac loco reſtitui, quo jus, & intereſſe damnificati requirit, & commodè, ac moraliter fieri poteſt ſine gravi incommodo, quod quis pateretur in re ſua propria ultra debitum, vide *Laym hic l. 3 tr. 2. c. 10. Fill. t. 32. c. 4. q. 11. Unde reſolves.*

1 Qui non poteſt commodè reſtituere apertè, faciat clam, & qui non poteſt per ſe, faciat per aliam perſonam interpoſitam, v.g. Confeſſarium.

2 Poſſeſſor malæ fidei, v. g fur, debet ſuis ſumptibus ad eum locum rem deferre; ubi alter habiturus fuiſſet, ſi non fuiſſet ablata, deſtructa, vel iniquè detenta; deductis tamen expenſis, quas alter eam ſervando, vel deferendo debuiſſet facere. Excipe, niſi transferendo deberet plus impendere, quàm res valet: tunc enim plerumque ex præſumpta mente domini poſſet reſtituere pauperibus, vel in uſus pios. *Bon. q. 6. p. 1.*

3 Bonæ fidei poſſeſſor ſatisfacit, ſi reſtituat in loco, ubi rem poſſidet, *hic.*

De-

Digitized by Google

4 Debita ex contractu, eo loco, & tempore ſolui debet, de quo inter partes conventum fuit expreſſè, vel tacitè, vide *Leſſ. & Bon. l. c.*

5 Si quis poſſit quamprimùm reſtituere totum, ad id tenetur. Si tamen alter dilatione non pateretur ulterius damnum, aut non notabile, non facile arguendus eſſet gravis peccati is, qui cum propoſito ſatisfaciendi differret, aut paulatim per partes ſolveret, vide *Bonac. de contract. d.* 1. *quæſt.* 6, *p.* 1.

6 Qui ſcit ſe teneri ad reſtitutionem, & cum poſſit in vita, non vult reſtituere niſi in articulo mortis, vel poſt mortem per hæredes, abſolvi non debet, nec poteſt: quia ſemper eſt in actuali peccato, & impœnitens. *Salaz. Sayr, Bonac, Trull. c.* 14. *d* 11

ARTICULUS II.

Quo ordine reſtitui debeat?

Reſp. Certum eſt, non neceſſariò ordinem ſervari, quando debitor omnibus ſolvere poteſt; quando verò tantùm non habet, aut hæredibus reliquit, ſequentes Regulæ ſervandæ.

1 Si debitor rem alterius apud ſe habet, quocumque titulo habeat, ſive ex furto, ſive ex depoſito, ſive inventione, &c. debet priùs reſtitui domino ſuo, vel eo deficiente pauperibus. Similiter ſi res empta ad creditum, precio non ſoluto, adhuc extet, *Navarr. Sylv. Bon. q.* 8 *p.* 2. Hoc tamen *Leſſ. c* 15. *d.* 2. contra *Bon. &c.* limitat, niſi venditor ab emptore fidejuſſorem, vel pignus accepit.

2 Si reſtitutio facienda ratione injuſtæ actionis, priùs reſtitui debent certa, hoc eſt, quorum domini cognoſcuntur, quam incerta. *Bonac. Leſſ. d.* 2. quia illa jure naturæ debentur ſuis dominis, hæc autem jure ſolo poſitivo pauperibus.

3 Prius facienda eſt reſtitutio debitorum licitè contractorum, quam uſurarum; cum in his dominus non fuerit ſimpliciter invitus.

4 Debita ex titulo oneroſo priùs ſolvenda ſunt, quam quæ debentur gratuitò, v. g. ex promiſſione, quia hæ includunt tacitam conditionem, niſi quid obſtet. Hinc debita defuncti ſolvenda ſunt ante omnia legata, etiam pia. *Navarr. Sylv. Bon. q.* 8. *p.* 2.

5 In reliquis debitis ſervandum eſt jus particulare loci,

Digitized by Google

ſi tale ſit, & non repugnet juri naturæ. Si nullum ſit, ſequendum eſt jus commune, ſecundum quod. 1. Solvenda ſunt debita, ad quæ bona debitorum expreſſè fuerunt obligata. 2. Dos uxoris extrahenda eſt. 3. Debita, ad quæ bona debitorũ ſunt tacitè hypothecata. 4. Depoſita perdita in poteſtate debitorum. 5. Debita privilegiatorum.

6 Aliorum creditorum: poſt quos omnes ſunt hi, à quibus uſuræ acceptæ ſunt. & adhuc poſt hos reſtituenda ſunt bona incerta. Quando autem multi unius rationis creditores inveniuntur, temporis antiquitas inter eos ſervanda eſt, vid. *Laym.l.3.tr.2 c.11.* Ubi addit, ex bonis debitoris, ſi is defunctus ſit, imprimis ſolvendas eſſe impenſas funeris, & quæ ad confectionem inventarij, apertionem teſtamenti, item ad Medicos, & Pharmacopolas pertinent, vid. *Fill.cap.4.q.13.*

Quæres. Utrùm priùs exigenti non liceat priùs ſolvere?

Reſp.1. Solvens ſcienter poſteriori, prætermiſſo qui habet hypothecam priorem, vel privilegiatam, peccat, teneturque priori de damno, qui etiam poteſt recuperare ſolutum. *Leſſ. d.5, ex l.Scimus, §.Etſi præterea c.de jure delib.*

2 Si ex pluribus creditoribus perſonalibus æqualibus aliquis exigat (ſive in judicio ſive extra) tenetur ei integrũ ſolvere; quia diligentia fecit eum potiorem. *Nav.Sylv. Bon. l.c. ex l.Pupillus, ff. quæ in fraudem.*

3 Debitor ſciens ſtatum ſuum labentem, non poteſt non petenti integrè ſatisfacere, ſed debet omnibus perſonalibus ſolvere pro rata (ſi tamen iſte ſolutionem accepiſſet, an poſſet retinere controvertitur, vide *Bonac.Leſſ.l.c.Trull.l. 7 c.14. d.22.*) nec poteſt uni ſolvere, omiſſis alijs, niſi ſecundum ordinem ſupradictum.

ARTICVLVS III.

Quæ à reſtitutione excuſent?

Reſp.1. Ex parte debitoris excuſant ea, quæ faciunt, ut creditor, rationabiliter debeat eſſe etſi de facto non ſit, contentus. *Ita commun. Doct. Unde reſolvuntur Caſus ſequentes.*

1 Excuſatis in foro conſcientiæ (juxta ſententiam probabilem) à compenſatione damni, ſi illud datum ſit ſine tua culpa Theologica gravi, hoc eſt, mortali peccato, niſi aliud cum altero pactus ſis, vel inde ſis factus ditior. Unde excuſaris, ſi v.g. aliquem occidiſti ex ſubita ira, ut fueris motus tantum primo primus, vel ſecundo primus: vel ſi ex obli-

vione

vione non extinxeris candelam, & hinc ortum ſit incendiũ, &c. Quod ſi advertens periculum in actionibus periculoſis, omittas eam diligentiam præcavendi, quam homines ejuſdem conditionis communiter præſtare ſolent, graviter peccas, & teneris reſtituere damna ſecuta. Porró in foro externo proceditur ſecundùm culpam juridicam, quæ ſæpe non eſt peccatum, & dividitur in latam, levem, & leviſſimam.

2 Excuſaris à reſtitutione incertorum, ſi feciſti compoſitionem cum Epiſcopo, vel Papa. *Leſſ cap.* 16 *d.* 11. *Bonac. q. ult p* 2.

3 Item ſi in caſu quo teneris rem reſtituere pauperibus, tibi ipſi revera indigenti eam des: & tunc quidem poſtea factus ditior, adhuc non teneris reſtituere, vid. *Laym. l.* 3. *t.* 2. *cap.* 12.

4 Si non poſſis reſtituere, niſi cum notabiliter graviore damno, tibi, vel tuis, vel Reip. inferendo, quam æſtimari debeat commodum ex reſtitutione creditori obventurum: tunc enim differre poteſt, dum ceſſat iſta impotentia. *Laym. l. c. & Sylv. Nav. &c.* Idque verum eſt, etſi debitum ſit ex delicto, uti, & in ſequentibus caſibus.

5 Si ad reſtituendum ſis impotens: ut ſi vivere non poſſis ſecundùm decentiam tui ſtatus, juſtè à te acquiſiti. Unde ſi nobilis, v. g. non poteſt ſtatim ſolvere: niſi ſe privet famulis, equis, armis, &c. vel civis primarius, niſi obeat artem mechanicam ſibi inſuetam: vel mechanicus, niſi vendat inſtrumenta ſua, quibus vivit, aut magnum damnum ſubeat, poteſt differre, & paulatim reſtituere ſine jactura ſui ſtatus. *Laym. l. c. Bon.*

6 Quòd ſi tamen tua culpa in illas anguſtias delapſus ſis v. g luxuria, ludis, ſuperfluis expenſis veſtium, tibi imputare debes, quòd jam ſine ſtatus tui amiſſione non poſſis ſatiſfacere. *Ibid.*

7 Quòd ſi item creditor ex dilatione æquale damnum ſubire debeat, tu potiùs, quàm is, ſuſtinere debes: cum ejus conditio ſit melior. Excipitur extrema neceſſitas, in qua quoad uſum, ſunt omnia communia. *Ibid.*

8 Quod ſi item damnum, quod timetur ex reſtitutione, non eſſet proprium bonorum, ſed in hoc præciſè tantum, quod ſpoliet ſe rebus debitis, non poteſt ideò differre reſtitutionem: quia hoc non eſt pati in ſuis rebus, neque ſuum ſtatum amittere, ſed eſt dimittere alienum, & reverti ad ſtatum proprium. *Sayr, Bon.*

Digitized by Google

9 Item excuſaris à reſtitutione, ſi fieri nequit abſque periculo ſalutis animæ tuæ, vel tuorum; ut v. g. ſi non poſſis abſque peccato; ut ſi ſit periculum, ne uxor, aut filiæ ſe proſtituant, ne filij ſe dent latrocinijs, ne ipſe per impatientiam incidas in deſperationem, *Bon.Leſſ.Mol Fill.*

10 Item, ſi non poſſis reſtituere abſque periculo vitæ, vel notabili detrimento famæ; cum aliàs plus damni ſuſtineres, quam intuliſti. *Bon.d.1.q.ult.p.1.*

11 Item, ſi cedas bonis: quia leges conceſſerunt, ut qui contraxit multa debita, nec habet unde ſolvat, poſſit cedere bonis, ea relinquendo in manibus creditorum, & tunc maneat liber, ita ut etiam in conſcientia ſit tutus, retentis inſtrumentis artis, & quæ ad ſuſtentationem ſunt neceſſaria. Quod ſi tamen poſtea redeat ad pinguiorem fortunam, tenetur adhuc reſtituere, ex *L. Cum, & filij fam qui bon. Navar. Bon.Leſſ.*Ex quo *Trull.l.7.c.15.d.5.*ſic limitat: ſi acquirat plus quàm ad decentiam ſtatus eſt neceſſarium, ex dicta *L. Qui bon.* Niſi tamen debita proveniant ex delicto, v. g. furto; eo enim caſu tantum poſſe retinere, quæ ſimpliciter neceſſaria ſunt ad victum, docet *Navar.Salon.Leſſ.l c.* etſi hic concedit ea quæ poſt ceſſionem juſtè acquiruntur, licitè retineri, ſi ad ſtatum ſint neceſſaria, vide *Tol.Laym.l.3.t.2.c.12. Leſſ.l.2. cap.16.d.3.Bon.Trull.l.c.* Porrò etſi ceſſionem dictam non habere locum in bonis ex delicto provenientibus communiter teneant *DD cum Laym.loc.cit.*contrarium tamen ex *Leſſ. Dian. &c.* docet *Trull.loc cit.*Denique etſi debitor principalis ceſſerit, non ideò liberantur fidejuſſores, *Luz.Dian.p.7.t 8 R.18. & alij* 8.

Reſp. 2. Ex parte creditoris excuſat. 1. Si is cui debet reſtitui, ſemel remiſerit, expreſſè, vel tacitè, v.g. ſi laceravit tuum chirographum: vel tibi reddiderit. Remiſſio autem hæc debet eſſe libera, non metu, fraude, vel mendacio extorta. *Fill.tract.32.cap.5.quæſt.9. Leſſ l. 2 cap. 16.d.2.* 2. Excuſat in foro conſcientiæ, ſi ſolviſti ei, cui debebat tuus creditor *Leſſ. d.5.Bonac.p.3.* 3. Si compenſatio facta eſt creditori per commodum æquivalens, v. g. per procurationem officij non gratis factam. 4. Omitti, aut ſaltem differri poteſt reſtitutio, imò aliquando debet ſi creditor ſit abuſurus; v. g. ſi quis pecunias tibi mutuò datas repetat ad fornicandum, vel aliter peccandum. Item ſi eas repetat ad peccandum contra juſtitiam, ſivè inferendum damnum injuſtum

tertiæ

Digitized by Google

tertiæ perſonæ, niſi tamen ex negatione reſtitutionis timeretur majus malum.

CAP. III.

De Contractibus.

DUBIUM I.

Quid in genere ſit Contractus?

RESP. Eſt pactum ſivè conſenſus duorum, quo ſcienter liberè, & legitimè, uterque ſe viciſſim, vel minimũ ſaltem una pars, ſe alteri acceptanti obligat, quocunque ſigno externo id fiat: ut v. g, in contractu mutui, ex una parte mutuans ſe obligat non repetere mutuum ante certum tempus, ex altera parte mutuatarius ſe obligat tunc illud reddere, & ſic de alijs. In promiſſione autem, vel donatione abſoluta, una pars tantùm obligatur poſt alterius acceptationem. *Vnde reſolvuntur Caſus ſequentes.*

1 Si alteri promiſiſti aut donaſti interius tantùm, aut ſi externo ſigno quidem, alter autem non acceptavit, non fuit contractus, nec obligaris.

2 Invalidus eſt contractus, ſi contrahentes ſint inhabiles ad contrahendum, vel ſi jus poſitivum reſiſtat, vide *Leſſ. l.* 2. *c.* 37 *d.*8.

3 Item ſi materia contractus ſit illicita, ut ſi ſit peccatũ, vel illegitima, ut ſi fur vendat rem alienam.

4 Item ſi contractus ſi factus vi, dolo, vel errore verſante circa rei ſubſtantiam: v g. acetum pro vino, vitrum pro gemma vendidiſti.

5 Non eſt invalidus contractus, (etſi aliquando ob injuriam poſſit reſcindi) ſi error, vel dolus interveniat circa qualitatem, aut circumſtantiam accidentalem: v. g emiſti vinũ Mosellanum, putans eſſe Rheranum, niſi fortè intentio cõtrahentis fuerit conditionata, non obligandi ſe, niſi exiſtente tali qualitate, aut circũſtantia. Qualis virtualiter fuerit cẽſeri poteſt, ſi error verſetur circa circumſtantiam valde immutantem objectum, & nimis excedentem ejus exiſtimationem, ut notat *Laym. l.* 3. *t.* 4. *c.* 6.

6 Nec eſt invalidus contractus, ſive oneroſus, ſive gratuitus, ex metu licet gravi, injuſtè incuſſo, cum adhuc ſimpliciter ſit liber, & voluntarius: licet poſſit à judice reſcindi pro arbitrio metum paſſi *Ita communiter* apud *Sanch.d* 8 *n.4.Caſtr.Lug.d.22.Laym l.c.cap.5.* Excipiuntur tamen aliqui contractus, qui ipſo facto ſunt irriti, (ſaltem ex jure poſitivo) ſi ex metu gravi fiant: talis eſt. 1. Contractus matrimonij, etiamſi juramentum acceſſerit: ex *cap.Cum loco. & cap. Veniens.* 2. Profeſſio religioſa ex *capite 1.De his* 3. In alijs quibuſcunque votis. 4. Contractus dotis promiſſæ, vel ſolutæ, qui in hoc ſequitur naturam matrimonij, cui acceſſorius eſt. *Leg. Si mulier. §. Si dos ff. Quod metu causa.* 5. Promiſſio, vel radditio, in rebus Eccleſiæ *cap.15.q.6.* 6. Authoritas tutoris per metum extorta, *Leg.1.§ ult ff. de auctor. tutor.* His addunt alij plures; ut promiſſionem, & donationem gratuitam, renunciationem beneficij, juriſdictionem per metum extortam. Verum hi controvertuntur, ut vid. *C.Lug.de juſt. d.22.n.115.& ſeqq.*

7 Non poſſunt contrahere, qui bonorum ſuorum adminiſtrationem non habet: quales ferè ſunt prodigi, otioſi, filij familias, uxores, religioſi, pupilli, minores; exceptis quibuſdam caſibus, de quibus, vid *Leſſ.l.2.c.17.d.4. & infra hic capite 4.dub.2.*

DUBIUM II.

Quid in ſpecie de Promiſſione, & Donatione.

Reſp. Quæ huc ſpectant, facilè colliguntur ex dictis ſupra de Voto *lib.3 tr.2.c.3.* Ex quibus, & doctrina præcedentis dubij, reſolvitur.

1 Promiſſio acceptata à promiſſario, ſi materia ſit notabilis, an ſub mortali obliget ſecundum ſe ſpectata, non convenit inter Doctores. *Cajet.* negat, quem ſequitur *Mercat. tom.2.de juſt.d.19.ſeſſ.10.* Alij (fortè probabilius) affirmant cũ *Valq.1.p.d 85.c.6.num.4.Fill. Mald. &c.* Dixi (ſecundum ſe) quia certum eſt, quòd per accidens poſſit obligare ſub mortali, v.g. ratione gravis damni, quod aliàs promiſſarius pateretur: ut ſi promiſiſſes ei dare mutuum, & ille tibi confiſus, aliundè ſibi non proſpexiſſet, vid. *Leſſ.l.2.c 18.d.5.*

2 Tota hæc obligatio communiter dependet ab intentione promittentis. Circa quod notat *Sà*, vix quemquam promittentium intendere ſe obligare, aut alteri dare jus exigendi, niſi addat juramentum, aut faciat inſtrumentum, ſed

ple-

Digitized by Google

plerumque tantum intendere declarare ſuum propoſitum ; vide *Eſcob.t,3.E,5.c. 6.& Molin.*Hinc ut in foro externo cenſeatur valida promiſſio, requiritur præter acceptationem, ut exprimatur cauſa propter quam promittitur; alioqui præſumitur errore, vel joco facta. *Trull.l 7.c.16,d 6.ex Covarr. & Villal.*

3 Donare non poſſunt. 1. Carentes uſu rationis. 2. Muti, & ſurdi nati, ſecus ſi tantum ſint ſurdi, vel muti ; vel licet utrumque, ſi norint ſcribere. 3 Senes deliri, ſive bis pueri : ſecus ſi ſint judicio vegeto. 4 Pupilli, vel impuberes,(niſi ad pias cauſas) donationes tamen eorum in foro conſcientiæ ſunt validæ. *Vide infra cap*, 4, *d*. 1.5. Damnatus criminis capitalis. Vide *Dian.p.8.tr.6.R.3.*

4 Qui præſunt Civitatibus,Univerſitatibus, Rebuſpub.&c. non poſſunt facere donationes, niſi remuneratorias, vel in eleemoſynas. *Sanch.Dian.p.8.t.6.R.16.*Imò ſi Reges,& Principes nimis ſint profuſi in donationibus,in præjudiciū regni, vel ſtatus, [præſertim ſi debitis gravati, ijs ſatisfacere non poſſint, vel ſubditi nimium graventur exactionibus) poſſunt eæ revocari à ſucceſſore, *Bart Lugo.&c.* Cum *Dian.p.8 tract.6. Reſ.*18 & 123,

5 Donatio patris filio facta ſtudiorum cauſa, eſt valida, neque filius tenetur computare in legitimam: tum quia fuit loco alimentorum : tum quia ſi detrahatur, jam non fuit donatio contra hypotheſin, *Vvading.& 6.alij* cum *Dian. p.8. t.6. R* 23.& 92 Sed *Trull.* limitat, niſi conſtet contrariam intentionem patris fuiſſe. Quod ſi tamen de ea non conſtet, præſumendum eſſe de pietate patris, ideòque tales expenſas ordinariè poſt mortem patris non venire in collationem bonorum, nec debere conferri in commune, niſi pater proteſtatus fuerit ſe velle in legitimam computari. *Ita etiam Vvading. ex L.Si pater 2.ff.famil.erciſc.*

6 Si Pater officium filio emit, debet pretium computari in diviſione cum fratribus, non autem ſi illud gratis à Principe obtinuit ; uti nec quæ filio intuitu meritorum patris ſunt donata, quia ſunt quaſi caſtrenſia. *Molin.Fagund. Dian. p.8.tr.6.Reſ* 127 & 128

7 Donatio ante acceptationem, non parit obligationem, ne quidem naturalem, poteſtque revocari, etiamſi voluerit ſe abſolutè obligare : præſenti autem, & tacenti facta, cenſetur ab eo acceptata ; quia in favorabilibus habetur pro con-

conſenſu. *Molin. & alij* 18. *Dian. p.*8.*t.*6.*R.*89. 98. & 108. pro altero verò nemo poteſt acceptare, ſine ſpeciali commiſſione, niſi donatio fiat Eccleſiæ, vel cauſæ piæ: (nam hanc ſine acceptatione valere, & irrevocabilem eſſe, eſt probabile.) *Laym. Dian. l. c. Reſ.* 106, & *p.* 3. *t.* 5. *Reſ.* 107. Multis tamen caſibus, dummodo verba dirigantur in præſentem, poteſt pater, vel mater pro filio, etiam emancipato, tutor pro pupillo, curator pro minore; filius familias pro parte, ſervus pro Domino, Monachus pro Monaſterio; imò etiam ſecundùm multos, quicunque alterius curam gerit, ut Prælatus pro Religioſo, maritus pro uxore, Dominus pro ſervo, &c. ſtipulari. Denique idem jura permittunt Iudicibus, & Notarijs publicis *Sanch. Molin. Trull. &c. Dian. p.* 8. *tract.* 6 *R.* 97.

8 Etſi acceptes donationem verbalem, qua tibi Cajus, v. g. dat equum abſentem, non acquiris jus in re, & dominium equi ante traditionem. Unde ſi interea Cajus det, aut vẽdat eum alteri, eique tradat, is dominium acquirit; tu autem habes actionem in Cajum pro injuria ratione juris, quod habebas ad rem. Ac ſi donatio purè verbalis ante realem, hoc eſt, rei traditionem, vix differt à promiſſione, ut *Leſſ. l. c. d ib.* 2.

9 Donatio, uti, & remiſſio debitorum liquidorum, una vice, & uno animi motu, uni aut pluribus facta, ultra ſummam 500. ſolidorum; (quæ ſumma hodie ad 500. vel ſecundùm quoſdam ad 800. aureos Italicos excurrit, ut ex *Claro*, &c. notat *Laym. lib.* 3. *t.* 4. *cap.* 12. *num.* 15.) non tenet quoad hunc exceſſum: ſed lege ita ſtatuente, ob commune bonum, poteſt à donatore pro arbitrio repeti. Excipe, niſi Iudici donatio ea inſinuata ſit, aut juramento firmata, aut facta ad pias cauſas, aut ad redemptionem captivorum, aut ad reparationem ædium incendio, vel ruina deſtructarum, aut ſit remuneratoria beneficiorum, aut fiat in renuntiationem jurium, ſaltem ſperatorum, vel denique fiat militibus à belli duce, ex bonis proprijs mobilibus, vel hoſtium ſpolijs. Vide *Leſſ. l. c. lib* 2. *cap* 18. *num.* 102. *Laym. lib.* 3. *tract.* 4 *cap.* 12. *num.* 15. *Tanner. d* 6. *de juſt. q.* 2. *dub.* 2. *n.* 15. *ex Molin, Claro, Rebello. &c.* Quare ſi tunc repetatur, quod abſque ijs conditionibus, vel ultra dictam ſummam datũ eſt, tenetur donatarius reddere ipſi, aut hæredibus repetentibus: ſi non repetatur, poteſt retineri. Vide *Auth. cit.*

10 Si donationi apponatur modus, tacitè, vel expreſſè,

non

Digitized by Google

non quidem obligando, ſed tantum deſiderando, ſperando, &c. aliquid alterum facturum, vel animo eum ad hoc inflectendi, valet donatio, etſi finis non ſequatur: ut v. g. dat aliquis puellæ ad ejus conſenſum eliciendum; ſi poſtea non conſentiat; non tenetur datum reddere: nam etſi non dediſſet, ſi ſciviſſet eam ſibi non conſenſuram, tamen dedit abſolutè, ſine obligatione alia, ut ponitur. Secùs eſſet, ſi verè intendiſſet eam obligare, & hac conditione dediſſet. *Leſſ. c.* 18. *d.* 16. & 17.

11 In ſimilibus donationibus allectivis, poteſt aliquis, v.g prædicta puella acceptare, etſi non intendat præſtare, quod donator ſperat; cum donatio ſit abſoluta, animo alliciendi, non obligandi. Unde ſi ſpe fruſtratus repetat, dicens ſe non dediſſe, niſi ſub tali obligatione, non tenetur puella credere: quia eo ipſo quòd donator non expreſſit conditionem, præſumitur ſine ea dediſſe, & repetere, vel animo vindictæ, vel ut conſenſum extorqueat. *Leſſ. l. c. Dian. p.* 1 *t.* 2. *m. Reſ.* 40.

12 Non tenetur donatio ob cauſam præteritam, vel præſentem, quæ verè non eſt, ut v.g. ſi dem tibi aliquid, quia apud Principem meam cauſam tranſegiſti; vel quia pauper es, & revera non ita eſt, teneris reſtituere, cum ſit error in formali cauſa, & principali. Vnde qui mentiuntur ſe pauperes, cum non ſint, debent alijs pauperibus eleemoſynas reſtituere. Aliud eſt, ſi error ſit tantum in cauſa ſecundaria, ut v.g. ſi verè ſint pauperes, & ſimulent inſuper ſanctitatem, ad hominum miſericordiam provocandam: quia tunc primaria intentio dantium, eſt dare pauperi *Bón. Leſſ.* vid. *Dian. p.* 8 *t.* 6. *Reſ* 89

DUBIUM III.

Quibus caſibus donatio poſſit revocari?

Reſp. 1. Donatio inter vivos, hoc eſt, quâ quis vult ſe vivo rem abſolutè alterius eſſe, poteſt revocari (etſi res jam tradita ſit) tribus caſibus; niſi tamen donatio fuerit renuntiatoria, aut facta ſit Eccleſiæ, vel Monaſterio. Sunt autem hi caſus.

1 Si donatarius enormiter ingratus ſit: ut ſi donanti atroces injurias inferat, ſi inopia preſſum non alat, &c. Quod notandum pro filijs, quibus parentes omnia donarunt, & eos poſtea negligunt. *Sylv. Leſſ. Bonac Trull. cap.* 17 *d.* 12. Neque valet pactum, ut donatio non poſſit ob ingratitudinem revocari,

Digitized by Google

revocari. *Barto*., *& alij* 8. *Lugo. Dian.p.8.t.6.Reſ.*57. Debet tamen ingratitudo coram judice probari, ante cuius ſententiam donatarius non tenetur reſtituere. *Molin.Lugo*, *& alij* 4. *Dian. l.c. Reſ.*58. poſt eam verò, etiam fructus perceptos poſt litem conteſtatã, *Molin Dicaſt.Dian.R.*58. Ab hæredibus autẽ non poteſt revocari ob eas cauſas, ob quas donator ipſe potuiſſet, ſi eas ipſe ſcivit, & tacuit; ſecus ſi ignoravit. *Gom. Hurt.Vuadin.Lug.Dian.l.c.Reſ.* 54.

2 Et quidem hæc revocatio etiam habet locum in legato reſpectu legatarij, ſi defunctum teſtatorem gravi injuria afficiat, v.g. uxorem ejus carnaliter cognoſcat. *Molin. Dicaſt. Dian.l c.R.*58.

3 Non habet autem locum 1. In donationibus factis Eccleſiæ, tametſi Prælatus, vel Clerus fuerit ingratus; quia facta eſt ob bonum animæ teſtatoris, & principaliter Deo, qui ingratus eſſe non poteſt. *Leſſ.Lugo, Hurt. Hun. Vuading. Dian.l c.R.*56. 2. In donatione remuneratoria (v. g. pro beneficijs aliàs non debitis, & aliquomodo æquivalentibus) quia potiùs eſt remuneratio, quàm donatio. Remuneratoria autem cenſetur. 1. Si donator in ipſa donatione expreſſè meminerit meritorum, vel 2. Si de meritis conſtet. 3. In dubio. *Dian.l c Reſ.*115 116,17 19. 20.*ex Barboſ.&c*,

4 Si quis prole carens magnam partem bonorum donaverit, & poſtea naſcatur proles: quia ex juris diſpoſitione ineſt donationi hæc tacita conditio, niſi naſcantur mihi liberi. Et quidem ſi facta ſit extraneo, revocari poteſt tota; ſi alicui aſcendentium ut patri, vel avo, vel Eccleſiæ, aut cauſis pijs, tantum revocari poteſt, quantum neceſſarium eſt, ut filij habeant legitimam. Quanquam rectè notat *Leſſius* ad ædificationem expedire, ut quod Eccleſiæ, vel Monaſterio datum eſt, Prælatus totum reſtituat: Porrò etſi juraverit ſe non revocaturum donationem: adhuc poteſt liberis natis revocare, quia hoc juramentum non excludit tacitam conditionem dictam. Excipe, niſi expreſſè etiam hanc conditionem excluſerit, tunc enim ipſe revocare non poſſet, poſſet tamen ejus liberi poſt mortem patris. *Bon.Leſſ.c.*18 *d* 14. An autem hæc revocatio locum habeat, ſi filij naſcantur illegitimi, qui poſtea legitimentur, vide *Dian.l.c.Reſ.*63 *&* 64. Item an in donatione remuneratoria, *Reſ.*65, ubi cum *Mol. & alijs* 6. negat, niſi excedat cauſam.

5 Si donatio fuerit inofficioſa, contra officium paternæ pietatis

pietatis, ut ſi pater tantum donet, ut filij priventur ſua portione legitima: tunc enim poſt mortem patris poſſunt filij revocare. *Navar.c.26.Leſſ.l.c.* licèt donatio fuerit juramento confirmata. *Megal. & alij 5.Dian.p.8.t.6.Reſ.* 66. Imò etiam vivente patre; licet enim ante mortem patris non debeatur legitima, ut tradenda, debetur tamen ut conſervanda. Hinc ſi pater bona diſſipet, poteſt à filio per judicem cogi, ut ſervet legitimam, ne is poſt mortem patris careat alimentis. Ita probabiliter *Dian.l.c.ex alijs 6.* contra *Leſſ.&c.* An autem, & quando donatio reſcindenda in totum, vide *Dian.l.c.*

6 Per ſupervenientiam liberorum, ut probabilius affirmat *Dian.p.8.t.6.Reſ.78.ex alijs 4.* contra quoſdam. Si tamē pater non revocaverit, non poteſt à filijs poſtea natis revocari, niſi pro ratione Falcidiæ, ſive ex teſtamento, ſive ab inteſtato ſucceſſerint. *Ibid.*

DUBIUM IV.

Quid ſit Donatio mortis cauſa, & an poſſit revocari, quomodo, & quibus competat?

Reſp. 1. Donatio mortis cauſa, qua quis ſic donat, ut velit rem eſſe alterius primum poſt ſuam mortem, ut ſi dicas, do tibi hoc poſt mortem meam, vel cum moriar, vel quia timeo me nunc moriturum, revocari poteſt etiam tribus caſibus his.

1 Si donatorem pœniteat, ſive expreſſè, ſive implicitè, ut ſi rem illam donet alteri. *Leſſ.l.c.*

2 Si dedit intuitu alicujus inſtantis periculi, ex quo metuit mortem: hoc ipſo quo periculum evaſit, cenſetur tacitè revocata donatio, ut ſi quis det in gravi morbo, vel inſtante prælio. *Bon.diſp.3.q.13.p.ult. n 20.*

3. Si donatarius moriatur ante donatorem, ipſo jure revocata eſt, ut etiam accidit in teſtamentis, & legatis. Secus eſt in promiſſione, & donatione inter vivos, quæ tranſit ad hæredes. Quod ſi donator promiſerit ſe non revocaturum, tranſit in donationem inter vivos. Vide *Leſſ.c.18.d.14.n.116. Molin.d.286. & d. 288. Azor.l.11.c.11.q.4.Bon.l.c.*

Reſp. 2. Hæc donatio fieri debet in præſentem. *Dian. l. c. R.66. & alijs 5.* nec valet in abſentem ſine nuntio ad hoc deſtinato, vel epiſtola; licet valeat ut fideicommiſſum, ſi fuerint adhibiti teſtes. *Dian.&c l.c.* Valet autem probabiliter, etſi donatarius præſens tacuerit.

4 Reſp. 3. Donare mortis cauſa poſſunt omnes, & ſoli qui, poſſunt

poſſunt teſtari,excepto filio familias. qui licet teſtamentum condere nullo modo poſſit; cum hoc ſit juris publici: donare tamen mortis cauſa, cum id ſit juris privati, poteſt, ſi adſit patris conſenſus expreſſus: imò ſine hoc donare eum poſſe, non tantùm de caſtrenſibus, ſed etiam de adventitijs probabile cenſet. *Dian.l.c.Reſ.68.* & 69. Hinc donare ſic poſſunt minores 25. annis etiam ſine conſenſu ſui curatoris, *Dian.l.c. Reſ. 71.ex Molin.*& *alijs* 9. Non autem,uſurarius,niſi prius uſuris ſatisfecerit, vel cautionem præſtiterit, poteſt tamen ad cauſas pias. *Ibid,Reſ.73. ex Fagund.*& *alijs*.6,Nec ſurdus, & mutus à natura (ſecus ſi à caſu ſuperveniente:) vel ſi ſurdus ſit, aut mutus tantum (licet donare inter vivos poſſit) ſecundùm quoſdam. *Azor.Dian,p.5.t.6.Reſ.12.*

DUBIUM V.

Quid ſit commodatum,precarium,& *depoſitum?*

Reſp. Commodatum eſt contractus, quo res aliqua mobilis, vel immobilis, quoad ſolum uſum gratuitò conceditur, idque ad aliquod certum tempus explicitè, vel implicitè determinatum: explicitè, ut ſi dicas: commodo tibi hunc librum, vel domum ad unum menſem: implicitè, ut ſi dicas, commodo tibi librum, ut eum deſcribas; quia tunc implicitè tantùm temporis determinatur, quantum neceſſariũ eſt ad commodè deſcribendum.

Precarium eſt, quo conceditur petenti res utenda, non ad certum tempus, (in quo differt à commodato) ſed donec cõcedens repetat, ſive expreſſè: ſive tacitè, ut ſi det alteri, aut vendat. *Laym.l.3.t.4.c.* 14.

Depoſitum eſt, quo aliquid traditur cuſtodiendum, ut integrum reddatur, & communiter eſt res mobilis, vel ſemovens, ut veſtis, equus, &c. *Vnde circa hæc reſolvuntur.*

1 Commodator non poteſt repetere abſque injuſtitia ante definitum tempus, *Laym l.3.t.4.c.14.*

2 Quod ſi tamen commodanti damnum impendeat, poteſt repetere, licet ſimile damnum imponderet commodatario, ex rei ante tempus repetitione, ut habet *Leſſ.cap* 27,*d*.5. quia ut ait *Navarr.* in commodatione intelligitur tacita hæc conditio, niſi interea contigerit rem eſſe neceſſariam commodanti. *Laym.l.c.*

3 Si depoſitarius bona fide exiſtimet depoſitori non diſpliciturũ,ſi re depoſita utatur,licebit uti,aliàs non,*Leſſ.l.c.d.*2.

Si

4 Si depoſitum ſit res uſu conſumptibilis, ut triticum, vinum, pecunia, quæ exponendo abſumitur, eaque tradita ſit certo numero, pondere, & menſura, non videtur depoſitariu s peccare ſaltem graviter ijs utens, ſi certus ſit, ſe tantundem, ejuſdem bonitatis habiturum, quando repetetur. *Leſſ. l.c.* Secus ſi pecunia tradita fuerit ſacculo, vel arca incluſa, vel munita ſigillo. *Sylv. Azor. Leſſ. Bon.* vide *Trull, c* 25. *d.* 1. Verum ſi is, cui res commodata, locata, depoſita, & pignorata eſt, negligenter cuſtodiat, ita ut pereat, negligentia autem non ſit Theologica culpa mortalis, probabile eſt, quod dixi ex *Soto, Sâ,* non teneri ad reſtitutionem in conſcientia. Alij tamen aliter ſentiunt, nimirum teneri reſtituere, qui juridicam culpam in cuſtodiendo contraxerit, ſi ea fuerit lata, & ſubinde ſi levis tantum, imò, & aliquando ſi leviſſima, nimirum quando depoſitio facta eſt in commodum utriuſque: & ſi pretium pro cuſtodia accipiat, vide apud *Leſſ. cap.* 7. *d.* 8. *Laym. lib.* 3 *tract* 4. *c.* 25. ubi docet depoſitarium tantum teneri de dolo, vel culpa craſſa, quæ dolo æquiparetur.

Dicitur autem juridica culpa lata, ſeu craſſa, cum quis facit, aut omittit, quod ut plurimum non facerent, vel omitterent in ea re homines ſuæ profeſſionis: ut v. g. ſi quis rem apud ſe depoſitam relinquit in loco publico, etſi inadvertenter, Levis autem dicitur, cum quis facit, vel omittit quod non facerent, vel omitterent homines ſuæ profeſſionis diligentes: ut ſi quis depoſitum relinquit in ſuo cubiculo, ſed negligit oſtium claudere, Leviſſima dicitur, cum facit, vel omittit quod non facerent homines diligentiſſimi: ut ſi quis oſtium quidem obſeravit, ſed neglexit tentare manu, an eſſet bene clauſum.

5 Sartores, Molitores, & cæteri artifices, quibus res traditur polienda, vel immutanda; item nautæ, aurigæ, caupones, apud quos res deponuntur, tenentur ex levi culpa, quia depoſitio fit etiam in commodum ipſorum: imò *Sylv.* verbo Nauta, vult eos teneri ex leviſſima: ex *l.* 1. *ff. depoſiti,* idque cautum eſſe ad vitandas eorum fraudes. Quod etiam *Leſſ. & Trull. cap.* 25. *d.* 1. putant eſſe probabile in utroque foro, ſi quis eis rem expreſſè tradiderit cuſtodiendam, ſi autem ipſis tantum videntibus depoſuerit, v. g. in diverſorio, navi, &c. ne quidem ex lata teneri, vide *Bon. Trull. Dian p.* 1, *t.* 8. *Reſ.* 74.

Si

6 Si depoſitarius (idem eſt de commodatario) dubitet, an depoſitum ſua culpa perierit, non tenetur in conſcientia ad reſtitutionem. *Sanch.de mat l.2.d.41. num.18.* quia in dubio non præſumitur delictum, *ex L. Merito, ff. pro ſocio,* vide *Dian.p.2.t 9.Reſ.49* In foro tamen externo, ſi res depoſitarij manſerint incolumes, præſumitur de dolo, niſi depoſitarius probet depoſitum caſu perijſſe, & non potuiſſe ſimul cum rebus ſuis, (imminente v.g.incendio) ſervari: tunc enim non teneretur, quia præſumptio doli ceſſaret, vide *Palaum t. 1. de conſ.d.3.p.4.Trull.c.25.d.1.*

7 Si Domino repetenti depoſitum, remiſerit per hominem, qui fidelis habebatur, iſque ſibi retinuerit, vel perdiderit, Domino periiſſe dicit *Molin. citatus ab Eſcob.* vide *Trull. l.c*

8 Deponens rem uſu non conſumptibilem, poteſt à depoſitario pro ejus uſu aliquid accipere, quia is eſt pretio æſtimabilis: licet eo caſu non depoſiti, ſed locati, & conducti contractus ſit dicendus. Secus ſi ſit uſu conſumptibilis: tunc enim depoſitum, eo ipſo quod depoſitarius incipit eo uti, induit naturam mutui, ex quo (ſecluſa ratione lucri ceſſantis, &c.) nihil licet accipere, ut vid. *dub. ſeq.& Bon.d.3.q.13. p.3.Trull. l.c.*

DUBIUM VI.

Quid ſi mutuum.

Reſp. Eſt contractus, quo rei alicujus numero, pondere, vel menſura conſtantis, dominium à mutuante in mutuatarium transfertur, cum obligatione reſtituendi eandem, vel ſimilem ſpecie, & bonitate. Propriè autem mutuum ferè eſt in rebus uſu conſumptibilibus, inter quas etiam eſt pecunia: quæ licet non abſumatur, nec pereat in ſe, perit tamen exponenti. Diſtinguitur à permutatione, quod in ea reddatur res alterius ſpeciei. Item à pignore, hypotheca, depoſito, cōmodato, & locato, quod dominium in ijs non transferatur, ſed uſus tantum. *Bon.diſp.3.q.3.p.1.Vnde reſolves.*

1 Mutuans obligatur monere de vitio rei, alioqui ad damnum tenetur in conſcientia.

2 Item non repetere rem ante tempus, niſi ipſe ſit in pari neceſſitate,

3 Item præſtare caſum fortuitum mutuatarius tenetur, cum penes hunc rei dominium ſit, & rem eadem quantitate, & qualitate reddere ſuo tempore.

In

4 In vero mutuo lucrum aliquod accipere non licet, quia eſt uſura, de quo dubio ſequenti.

DUBIUM VII.

Quid ſit uſura?

Reſp. Eſt lucrum immediatè proveniens ex mutuo, ita ut mutuans ſupra ſortem, id eſt, ſummam capitalem, lucretur aliquid, quod ſit pecunia æſtimabile, ita ut lucrum tale præcisè intendat ratione mutui. Quod planè iniquum eſt, & grave peccatum contra jus humanum, & divinum; cũ mutuans acquirat lucrum ex re jam non ampliùs ſua: quia res mutuata, jam tranſijt in dominium mutuatarij, ut patet ex definitione. Et Regula generalis eſt. (Omne pactum, vel gravamen ſive onus additum mutuo, præter id quod ei proprium, & intrinſecum eſt, reddit contractum uſurarium) *Bonac. d. 3. q. 3 p. 3. Card. Lug. &c. Vnde reſolves.*

1 Peccat graviter ex genere ſuo exercens talem uſuram, etſi ſit mentalis tantum, abſque externo pacto. Dicitur enim uſura mentalis cum quis intentionem habet accipiendi aliquid ex mutuo ultra ſortem, etſi exteriùs pacto id non exprimat: ſicut realis ſeu exterior uſura dicitur, cum quis intentionem illam per pactum aliquod exprimit. Quod aliquãdo tantum implicite fit in aliquo contractu, & vocatur uſura palliata; cum videlicet contrahentes prætendunt alium contractum emptionis, locationis, &c. in quo tamen revera uſurarium quid intervenit. Vide exemplum apud *Tol. l. 5. c. 31.*

2 Non eſt uſura, ſi mutuans nihil intendat, ut pretium, ſed tantum ſperet aliquid ex gratitudine, & ea intentione illi aliquid donetur, licet illud ut finem principalem intendat. *Mol. t. 2. d. 305. n. 6. Card. Lug. diſp. 25.*

3 Quod ſi tamen intelligeret ſibi aliquid donatum, non gratis, ut putabat, ſed ut debitum ratione mutui, teneretur reſtituere, quantum inde ditior evaſiſſet, ut habet *Sã, V. Vſura, Card. Lug. d. 25. ſect. 3.*

4 ~~Nec eſt uſura dare mutuum alterius amicitiæ captandæ cauſa, atque ulterius inde ſperare officium: quia amicitia non æſtimatur pretio~~, *Card. Lug. l. c.* da

5 Pactum tamen de obtinendo à mutuatario (vel ejus opera) officio aliquo, illicitum eſt, & uſurarium. *Ita commun. Mol d. 310. Leſſ. Sal. C. Lug.* contra *Navar. etſi Salas de uſura d. 9. n. 4.* cum excuſet, qui mutuat aliquid cum pacto, ut ſtatim

præſtetur aliquod beneficium ex gratitudine. Vide *Trull.l.7.c.19.diſp.7.*

6 Pactum, ut à mutuatario conferatur beneficium Eccleſiaſticum, eſt uſura (& ſimonia) quia cogitur is ſubire novum onus.

7 Non eſt uſura, cum quis non potens ſua recuperare, mutuat ut ſibi reddantur ſua, vel ne ſibi inique noceatur: quia hæc jure juvante debentur, & ſic non facit lucrum, nec imponit novam obligationem, *Bon.q.1.t.3.num.15. ex Azor.Regin.&c.*

8 Nec eſt uſura exigere aliquid ratione periculi recuperationis, difficultatum, vel expenſarum quæ erunt, vel metuuntur in recuperanda ſorte: quia pretio æſtimari poteſt, quod quis ſe in tale periculum, & difficultatem conjiciat. *Bon d.3.q.3.p.5.* Neceſſe tamen eſſe, ut periculum iſtud, &c. deducatur in pactum expreſſè, vel tacitè, docet *Laym.l.3.t.4.c.16.n 9 ex Medin.Valent. Molin.Leſſ.&c.* Idem dicit *C. Lugo, num.80.* Et ſic liciti ſunt Montes pietatis, ut vocant, quod eſt, theſauri quidam, qui in refugium pauperum à Rep. vel Principe reponuntur, ut inde pauperibus gratis mutuetur, ita tamen ut parum retribuat pro expenſis, quæ fiunt in miniſtros, & conſervationem talium montium, vide *Tol.l.5.c.18. Leſſ.l.2.c.20 d.13.Bon.l.c.p.13.*

9 Nec eſt uſura, ſi timens difficultatem, aut fraudem mutuatarij in reddendo, tempore conſtituto, paciſcaris, ut ſi tunc non ſolvat, aliquid det præter capitale loco pœnæ: quæ pœna licitè exigetur, dummodo non fiat alia intentione quā ut mutuatarius ſic quaſi conſtringatur, ne ſua culpa fallat. Unde ſi mutuatarius abſque ſua culpa non poſſit ſolvere, non licebit pœnam exigere, ut habet *Tol. ſupra cap.32.* Qui ait manifeſtum eſſe argumentum pravæ intentionis, ſi optes non ſolvi tibi præfixo tempore, ut pœnam recipias; ac ſimpliciter uſuram fore, ſi certò ſciens alterum non valiturum ſolvere, adhuc tali pœna oneres, vid. *Bon.d.3.q.3.p.7. Mol.t.2.d.317 Leſſ.l.2.c.20.d.15.*

10 Nec eſt uſura, paciſci, & accipere aliquid ratione damni emergentis (ſiquidem mutuum verè illius cauſa ſit) aut lucri ceſſantis, vel ceſſaturi, dummodo de hoc præmoneatur mutuatarius. Vt ſi volebas domum reficere, aut poteras nunc commodo tempore emere triticum, privando autem te tua pecunia in dādo mutuo corruit domus, & poſtea carius emes triticum

Digitized by Google

triticum. Item non poteris lucrari cum tua pecunia, ſi quid poteras, & volebas negotiando, ita ut mutuatio ſit verè cauſa lucri ceſſantis. Vbi notat Tol. ſup. ponendum in hoc titulo lucri ceſſantis [illegible]. Quod verò volueris cum ea pecunia negotiari, & non habeas aliam [illegible] negotiando alterve lucrari [illegible] mutuando [illegible] tantùm in gratiam mutuatarij. Vt minus exigas, quam lucrari poteras, & deductis expenſis; quia lucrum ceſſans non eſt actu, ſed in potentia, & varijs adhuc eventibus obnoxium. Vnde ad arbitrium viri prudentis pro majore, vel minore ejus certitudine, æſtimare id poteris, & ſic cum mutuatario de eo paciſci. S. Thom. [illegible] Molin. d. 3[illegible] Sal. dub. 18. [illegible] Lugo. d. 25. [illegible] Bon. [illegible] q. 3. p. 4. Hinc qui non habuit animum negotiandi, vel ſi non erant [illegible] brevi ſperabantur meliores, vel non erat moraliter certus de lucro, nihil poteſt accipere ultra ſortem; quia mutuatio iſta verè non fuit cauſa lucri ceſſantis. Eadem ex cauſa uſura eſt, ſi mercatores credito vendentes, aliquid ultra pretium rigoroſum accipiant, titulo lucri ceſſantis, v. g. rem tantum valentem [illegible] vendunt pro [illegible] numerandis poſt annum; quia vendendo ad creditum (quod eſt [illegible]) plures habeant emptores, & plus [illegible] & ſic compenſatur lucrum ceſſans, atque adeo illud [illegible] ceſſatione hujus venditionis. Dian. p. [illegible] 34. Trull. [illegible] 19. d. 9. [illegible] dub. [illegible]

Mutuare frumentum vetus cum obligatione, ut reſtituatur novum (præſertim certo tempore) eſt uſura, ſi mutuans ſciat novum fore melius, & majoris pretij, Sylv. Navar. Trull. d. 15. n. 11.

12 Eſt uſura ex communi ſententia, ſi des mutuum ea ut poſtea mutuatarius ex debito civili obligetur tibi [illegible] mutuare, aut vendere, vel apud te in tua officina emere merces, aut operas ſuas locare; quia talis obligatio eſt res pretio æſtimabilis; cum privet mutuatariũ poteſtate alibi emendi, & locandi operas. Leſſ. l. [illegible] c. 20. d. 8. C. Lug. d. 25. n. 46. Laym. l. 3. t. 4. c. 16. n. 3. Bon. l. c. p. [illegible]

13 Vſura eſt mutuare Principi, vel Reip. eo pacto, ut interim, dum non ſolvitur, ſis liber à tributis, vel oneribus juſtis ſolvendis. Salas. C. Lug. n. 64. ex communi.

14 Item mutuare ea lege, ut mutuatarius eam pecuniam exigat à debitore mutuantis, à quo non facilè extorquebit. Quod addo, quia ſi ſponte onus illud ſuſcipiat, eo

quòd facilè poſſit obtinere, non erit uſura. *Ibid.* & *Bonac. loc. cit.*

15 Item ſi frumentum quod alibi habes des mutuum, obligando, ut tibi reddatur hic, vel alibi (cum majoribus ſumptibus, vel laboribus;) ubi plus valet. *Ibid.*

16 Uſura etiam eſt obligare mutuatarium, ut partem mutui accipiat in mercibus, quibus non indiget. *Ibid.*

17 In mutuo pecuniario, niſi aliter conventum ſit, ſi quis det mutuos, v.g. 100. florenos, non poteſt exigere plus, quam eorum pretium, & valor tunc fuerit. Unde ſi eorum valor tunc augeatur, non poteſt repetere 100. quia reciperet aliquid ſupra ſortem. Quod ſi valor decreſcat, debet mutuatarius reddere plus quam 100. quia alias non reſtitueret ad æqualitatem, vid. *Leſſ. l. 2. c. 22. d. 8. Laym l. 3 t. 4. c. 16. n. 15. Bon. l. c. p. 3.*

18 In mutuo tamen aliarum rerum, ut vini, tritici, &c. aliter ſe res habet, quia ſi quis v.g. mutuet alteri 10. modios tritici, ſive pretium creſcat, ſive non, poteſt repetere 10. Ratio diſparitatis eſt, quia in pecunia non ſpectatur ordinariè, (niſi aliter conventum ſit ob certas, & licitas cauſas) niſi valor, ſive pretium. Unde non debet reſtitui, niſi pretiũ æquale. At verò in frumentis, &c. ſpectatur ipſa materia: quia non petitur mutuum frumentum propter pretium frumenti, ſed propter ipſum corpus, & ſubſtantiam; ergo etſi creſcat pretium illius, poteſt repetere tot menſuras, quot dedit mutuò. Interim tamen quidam de his rebus eodem modo loquuntur, quo de moneta, vide *Laym. l. c. n. 14.* & *Bon. l. c.*

Quæres. Quæ obligatio, & pœna ſit uſurariorum, & cooperantium?

Reſp. 1. Uſurarius etiam non manifeſtus, ac hæredes tenentur reſtituere, imò etiam omnes ii, qui ex parte uſurarij cooperantur efficaciter, v.g. judices, domini temporales, notarij, famuli, advocati, qui quovis modo juvant, vel cogunt mutuatarios ad ſolutionem uſurarum. Dixi (poſitivè ſeu efficaciter) quia habendo ſe negativè, poſſunt permittere uſurarios, ob juſtam cauſam, & neceſſitatem pauperum. Præterea in praxi, ex præſumpta voluntate mutuatariorum, ferè excuſantur minùs principales famuli. 2. Uſurarius publicus, ſive notorius non debet admitti ad communionem altaris, nec abſolvi, donec reſtituat uſuras, nec ſepeliri in loco ſacro, & qui ſcienter ſepelit, ipſo facto eſt excommunicatus.

Digitized by Google

catus 3. Addit *Laym.l.c.n.21.* ejus teſtamentum ipſo jure irritum eſſe, niſi ante mortem reſtituerit, vid. *Leſſ.Bon. Trull.c. 19.d.12.*

DUBIUM VIII.

De Emptione, & Venditione.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Emptio, & Venditio?

Reſp. Eſt contractus, quo pretium pro merce ſolvitur; completurque mercis traditione. Venditio contra. Iuſtitia ejus in hoc conſiſtit, ut pretium ſit juſtum, ſive exæquet valorem rei, & contra. Aliàs ſi abſque legitimo titulo ſecus fiat, committetur injuſtitia gravis, vel levis, pro gravitate exceſſus, qui proinde ad reſtitutionem in conſcientia obligabit: etſi in foro externo ad reſtitutionem ferè non cogatur, niſi ultra dimidium defraudaverit, vid. *Laym.c. 17. Bon.d.3.q. 2. p.1.& 4.Vnde reſolves.*

1 Quod ſpectat ad emptorem: is poteſt emere viliùs quam res valeat, ſi ei non ſit commoda, vel emat in gratiam venditoris, ac ſimiles ſint circumſtantiæ, quæ rem faciant viliorem. Nec obſtat quòd venditor neceſſitate ductus vendat viliùs, quia venditio manet voluntaria, inquit *Cajet.* vide *Bon loc.cit num.21 & 23.* Poteſt nihilominus graviter peccari contra charitatem, ſi quando pauperculi extrema inopia res ſuas vendere coguntur, nimis viliter ab eis emas. *Lay. l.c.n.10.*

2 Emptor poteſt emere minoris, ex eo quod multa ſimul emat: quia tunc venditorem liberat multis curis, & expeditum facit ad alia nova comparanda, undè meritò pretium decreſcit. *Bon l.c.p.4.n 13.ex Leſſ. Reg.*

3 Quoad venditorem, is communiter debet vendere ſecundum pretium taxatum à lege, vel magiſtratu: quòd ſi nullum eſt, id cenſebitur juſtum, quod morali hominum æſtimatione imponitur. Quod non conſiſtit in indiviſibili, ut anxiè ſcrupulari oporteat, ſed dividitur in infimum medium, & ſummum, ſive ut alij vocant pium, moderatum, & rigoroſum, ita ut intra latitudinem hujus pretij vendere, & emere liceat nunc ſummo, nunc infimo,

4 Si quid emptori valde utile ſit, non licet hoc ſolo nomine rem vendere ultra pretium juſtum: quia utilitas emptoris tota eſt ipſius, non venditoris. *Bon. l. c. n. 27. ex Leſſ. l. 2. c. 27. d. 4 Fill. t. 35. n. 77.*

5 Licet autem vendere carius quam valet pretio currente, ſi alij boni tituli adſint, & ſimul de hoc emptorem moneas: quia tunc illi non fit injuria. Tales autem ſunt, v. g. lucrum ceſſans, aut damnum emergens, aut incommodum, vel moleſtia tibi obventura ex rei venditione, aut affectus in eā ſingularis, ut ſi acceperis à majoribus, à Principe. Item ſi res ſint novæ, raræ, & ſingulares; ut v. g. peregrini flores, aves, feræ, monumenta antiqua, picturæ, numiſmata. *Laym. l. 3 t. 4 c. 17. §. 1. n. 10. Bon l. c n. 5. ex Leſſ. Regin. &c.*

6 Qui res minutim, & in parva quantitate vendunt, poſſunt aliquando carius vendere, quàm qui in magna quantitate: quia debent majores labores, expenſas, &c. impendere ad ea conſervanda: & ſic quidam excuſant caupones, & ſtabularios, qui avenam, fœnum, paleas, &c. carius vendunt, quàm alij; dummodò pretium ijs non ſit taxatum. *Sal. Trull. d. 15. n. 11.*

7 Non licet carius vendere præciſè ob dilatam ſolutionem, aut vilius emere ob præciſè anticipatam ſolutionem; quia in venditione quæ fit credito, vel in antecipata ſolutione, eſt virtuale mutuum ideóque uſura, ſi quid ſupra ſortem exigatur. Quod intellige, niſi interveniat alius titulus ex ſupra enumeratis de uſura; vel niſi aliundè creſcat pretium: v. g. ex frequentia emptorum, &c. *Bon. l. c. ex Leſſ. Reg. Fillii. &c. vid. ſuperiore dub.*

8 Licitum eſt vendere rem cum pacto de retrovendendo, id eſt, ut emptor teneatur tibi futuro tempore, vel cum volueris, eam revendere, modò vera, & non ficta emptio fiat, nec palliata uſura intercedat. *Mol. d. 375. Leſſ. dub. 14. &c.* Qui addunt juxta æſtimationem illius operis, ac pacti, pretiū eſſe imminuendum; vid. *C Lug. d. 26. n* 189.

9 Monopolia, id eſt, cum unus, vel plures id efficiunt, ut ipſi ſoli aliquid vendāt, vel cum mercatores conſpirant, ut non minoris vendere, non ſunt contra juſtitiam; modo non cōſpirent extra juſtum pretium vendere. Ita contra *Rebell. Nav. &c.* docent *Molin. Leſſ. &c.* Qui tamen concedunt eſſe contra charitatem, vid. *Cardin. Lugd. 26. ſect. 13.* Porrò Principum, vel Magiſtratus eſt, cum uni, vel paucis tale privilegium

conce-

conceditur, ut ſoli aliquid vendant, ijs etiam pretium taxare, & ſic prævidere ne ſubditi graventur, vide *Leſſ. c.* 21. *d.* 20 *C. Lugo l.c.* & *Trull. c.* 20 *d.* 18. ubi rectè notat ex *Navarr.* &c. etſi alia monopolia ex juſta cauſa, authoritate Principis, vel Reip. conceſſa taxato pretio ſint licita, v. g. bibliopolis, ut nemo alius talem librum vendat, vel ut tantùm ſit unus, aut duo tabernarij in aliquo loco, nihilominus quando unus, vel pauci propria authoritate ea conſtituunt, v. g. emendo merces certi generis, ut frumentum, vinum, oleum, &c. ut ipſi deinde arbitratu ſuo vendāt cariùs peccare ſemper etiam cōtra juſtitiam cum obligatione reſtituendi.

10 Venditor debet emptorem præmonere de notabili vitio rei, quod ei obeſſe poteſt: v g. ſi equus ſit furioſus, domus ruinoſa, oves morbidæ, pannus aduſtus, &c. alioqui tenetur de fraude, & damno ſecuto: ſaltem ſi defectus fuerit in ſubſtantia, vel quantitate, v.g. ſi deficiat in pondere, vel menſura, aut vendiderit rem unam pro alia: & ſic peccat mortaliter cum obligatione reſtituendi. 1. Qui frumentum venditurus ponit prius in loco humido, ut intumeſcat. 2. Qui vino Rhenano miſcet Francicum. 3. Qui carnes bubulas vendit pro vervecinis, &c. vide *Leſſ. Bon. Dian. p.* 1 *t.* 8. *R.* 51. *Trull. d.* 11. Quando autem venditor poſſit juſtè tacere vitia qualitatis rei, quæ venditur, ſine obligatione reſtituendi pretium, vel reſcindendi contractum, vide *C. Lug. d.* 26. *ſ.* 8. *n.* 128 & *Trull. c.* 20 *d.* 11. ubi notat venditionem factam ab ignorante vitium rei, eſſe validam: reſcindendam tamen, vel reducendam ad æqualitatem, niſi venditor contra hoc exceperit.

11 Si ſcias occultè debitorem tuum non eſſe ſolvendo, injuſtum videtur, ijs qui id neſciunt, debitum illud vendere pretio ordinario: tum quia eſt dolus; tum quia vitium intrinſecum crediti non revelatur. *Bon l.c.p.* 16. *ex Leſſ. c.* 21. *d.* 10. *Fill.* &c.

12 Etſi venditor ſciat pretium mercis mox minuendum, licet tamen vendere pretio currente, & non dicere emptori: (ſecluſo tamen dolo, fraudibus, & mendacijs quibus emptorem allicere ad emendum ei non licet) quia pretium currēs ſimpliciter adhuc eſt juſtum. *Bon. q.* 2 *p.* 5 *n.* 12 *ex Azor.* & *Fill. Leſſ.* &c.

13 Si cui datum eſt aliquid vendendum pretio, v.g. infimo, vel moderato, & is vendat rigoroſo, probabile eſt, ut

habet *Angel.V.* Emptio, non teneri reſtituere, ſed poſſe retinere exceſſum, cum ſua induſtria adquiſiverit. Aliud tamen eſt de famulis mercatorum, quibus indeterminato pretio traditur meliori modo vendendum, quo poſſunt in utilitatem domini, vide *Leſſ d.*18 *C. Lug d.*26 *ſ.*9.

14 Quando ſartoribus ementibus pannum pro ijs, quibus veſtes conficiunt, minoris venditur, quàm alijs, eo quòd ſint Parochiani mercatorum, vel ſæpe ab ijs emant, poſſunt partem pretij remiſſam ſibi retinere, dummodò aliàs fideliter agant, quia nulli fit injuria: & cum mercatorum plurimũ interſit, ut tales ad ipſorum potius, quam ad aliorum officinas veniant, cenſentur in ipſorum gratiam remittere, ijſque donare eam partem. *Fill. Dian.p.*1 *t* 8. *Reſ.* 26. Negat tamen *Salas*, eo quòd mercatores falſo dicant ſe remittere, ut alliciant.

15 Cum res duobus in ſolidum eſt vendita, is dominiũ acquirit, cui tradita eſt, dummodo is pretium ſolverit. Si neutri tradita ſit, debetur ei, qui prius tempore emit, & alter habet actionem in venditorem. Si quid tamen venditur, aut detur Eccleſiæ, vel alijs pijs locis, acquiritur dominium ante traditionem, vide *Leſſ l.c.& C. Lug d.*26.*ſ* 9.

16 Si res pereat ante traditionem, & ſit certa, ac determinata. v.g. hæc domus, hoc dolium vini, perit emptori, niſi aliter expreſſè conventum ſit, aut venditoris culpa pereat. Si autem res ſit indeterminata (ut ſi quis emerit 10 modios tritici ex granario, oves ex grege) aut ſi emat rem determinatam quidem, ſed ad menſuram (ut acervum totum tritici uno floreno, in ſingulas menſuras) tunc ante rei traditionem, aut menſuratione periculum ſpectat ad vẽditorem. vide *Leſſ num dub* 12.*l.c.C Lugo d.*26 *ſ.*14 *n.*216 *Laym.l.*3.*tract.*4 *c.* 17,*§* 2 *Bonac. q.*2 *p.*8.

17. Si res vendita pereat, aut deterior fiat poſt traditionem, perit emptori, licet pretium nondum perſolverit, quia res Domino perit. *Laym. Bon ll.cc.*

Quæres 1, An, & quomodo liceat emere chirographa, ſeu credita alterius.

Reſp. Si credita in poſterum exigenda (ſive jus quod habet alter, ut ipſi in futurum aliquid ſolvatur) ſint certa, ea minoris emere, ſolutione anticipata, eſt uſura, ſecluſo tamen lucro ceſſante, & damno emergente. *Bon.d.*3 *q.*3.*p.*10. *ex Molin. Leſſ. Tol. Fill.* Quia accipitur aliquid ſupra ſortem ex mutuo; nam

Digitized by Google

nam mutuat impl'e'tè minorem pecuniam pro exigenda majore. 2. Dixi certa, quia ſi credita ſint incerta, periculoſa, & litigioſa, ac cum difficultate exigenda; licitè is qui non eſt cauſa iſtius difficultatis, minoris emit; prout difficultas vel incertitudo ſolutionis minor eſt, vel major; quia cum tali periculo, & difficultate minus valent. *Bon. l. c. Trull. l. 7. c. 20. d. 8. Vnde reſolves.*

1 Uſura committunt. 1. Miniſtri Regum, & Principũ, &c. qui ut anticipatam faciant ſolutionem aliquid accipiunt à creditoribus 2. Qui aliquid accipiunt a debitoribus conceſſa dilatione ad ſolvendum; quia accipiunt aliquid ultra ſortem pro mutuo virtuali, *Bona: loc. cit. Navarr. Molin. Salas, &c.*

2 Minoris emi poſſunt regulariter credita, & ſtipendia; ſive ſalaria debita militibus, aut famulis Nobilium, quia habent adjuncta incommoda, pericula, & moleſtias in exigendo: quam ob cauſam idem licet, etiamſi credita illa tempore præſenti, vel etiam præterito fuerint ſolvenda, *Bonac. l. c. ex Regin. Molin. &c.*

3 Qui ipſe eſt cauſa difficilis ſolutionis, peccat contra juſtitiam emendo minoris, & tenetur ad reſtitutionem, tum quia ipſe eſt cauſa damni, cum ipſius culpa creditum valeat minus; tum quia alioqui præmium ex delicto ſuo reportaret. *Molin d. 313. Fill. Bon l. c.* Hinc Quæſtores Principum ad quos ſolutio pertinet; quando ipſi ſunt cauſa difficilis, & malignæ ſolutionis, nõ poſſunt chirographa vel credita emere minoris ut docet *Auth. cit.* Additque *Salas, & Molin. l. c.* non eſſe liberum Quæſtoribus, &c quibus incumbit ſolvere magnatum debita, uni potiùs ſolvere, quàm alteri (niſi qui fortè jus præ alijs habeat, ut vide *ſupra de ordine reſtit.*) ſed teneri omnibus ſolverè pro rata. *Bonac. loc. cit.* vide *Trull. l. 1. d. 10.*

ARTICULUS II.

Quid ſit Negotiatio, & quibus illicita?

Reſp. Ea eſt, cum quis rem ſibi comparat eo animo, ut integram, & non mutatam, carius vendendo, vel permutando lucretur. Quod quia obnoxium eſt, & periculo multorũ peccatorum, & valde diſtractivum, ac indecens ſtatui Clericali, ſic lucris inhiare, ſeverè prohibitum eſt Clericis conſtitutis in ſacris, & Religioſis omnibus. ita ut mortaliter peccent, ſi multam negotiationi dent operam; ut ait *Leſſ.* quem vid. *l. 2. cap.*

Digitized by Google

cap.1. & Laym.l.3.t.4.cap.17.Bonac.de contr. art,3.q.1.p.5.Card. Lug.d.26.ſ.3.n.19.Unde reſolves:

1. Si Clericus ſemel iterumque tantum negotietur, in materia non gravi, v. g. libros, cruces, &c. emat, ut occultè iterum vendat carius; non eſt mortale. *Leſſ.Mald. Fill. Dian. C.Lug.l.c.*

2 Non eſt negotiatio Eccleſiaſticis, vel Religioſis prohibita, ut emant pecora, quæ paſcuis ſuis ſaginata vendant: quia vendunt fructus ſuorum prædiorum, vel agrorum. *Molin. Leſſ. C. Lug ſ.3.num.29.* uti nec, ſi greges alant, ut fœtus, lac, lanam vendant. *C. Lug. l c.* Ubi tamen negat licere ijs conducere agros, ut fructus vendant, eo quod (licet non ſit negotiatio propriè dicta) ſpecialiter illis ſit prohibitum in *Concil.Carthagin.* vide *loc.cit.*

3 Non peccat Clericus. 1. Si emat agrum cum fructibus jam maturis, illoſque vendat: quia vendit fructus agri ſui. *Card.de Lug.l.c.ex Molin Fill. &c.* 2. Si id, quod ad proprios uſus emerat poſtea vel quia non indiget, vel mutato conſilio, carius vendat. *Ibid.*

An verò, & quomodo Clericis liceat negotiari per alios non famulos, præſertim in neceſſitate, vid. *C Lug d.26.ſ.4.nu. 36.Trull.l.c.d.19.Barb.de jur.Eccl l.1.c.40.art.1.*

DUBIUM IX.

Quid ſit Contractus Cenſus, & an licitus?

Reſp. Is eſt, cum certa ſumma pecuniæ v. g 100. florenis, emo à te jus percipiendi quotannis ex bonis tuis, aut certa aliqua re tua utili, ſive fructifera, certam aliquam penſionem, ſeu cenſum, v. g. florenos 5, Annuos, vel 6 prout conſuetudine, vel lege taxatum erit. Ita ut hic non ſit mutuum, & uſura, ſi alias pravam intentionem non habeas; ſed vera emptio, & venditio, qua emitur, non præciſè ipſa penſio, ſed jus eam percipiendi: quod longè minus valet, ideóque minoris emitur; licet poſt multos annos pretium longè ſuperet, *Molin. Leſſ. Laym l. 3.t.4.c. 18, & cæteri communiter.* Rectiùs tamen *Card.de Lugo, d.27.ſ.2. num* 20 probat, ad excuſandum cenſum ab uſura, dicendum eſſe, non emi penſiones, neque jus ad illas, neque fructus, ſed potiùs partem uſusfructus talis prædij, ſuper quo cenſus conſtituitur; ita ut dominium totum directum prædij maneat apud venditorem; dominium verò utile, ſeu jus uſusfructus, ex parte vendatur. *Unde reſolvuntur ſequentes Caſus,* qui etiam

quæ

etiam ex natura emptionis & venditionis ſolvi poſſunt.

Hic contractus eſt injuſtus, niſi ſervetur pretium juſtum à lege, vel conſuetudine probatum; quomodo pro Germania conſtituit Carolus V. ut 5. tantum pro 100. ematur.

2 Non ſolum licitus eſt cenſus realis, id eſt, conſtitutus ſuper re aliqua, ut ſupra dictum, ex cujus utilitate penſio extrahatur, ita ut ad quemcũque res tranſeat cum illa obligatione, & onere; ſed etiam (ſaltem ex natura rei, & ſecluſa prohibitione legis poſitivæ,) perſonalis & conſtitutus immediatè ſuper perſona quæ ſua opera, & induſtria utilis ſit, & fructum aliquem pariat, vel bona in ſpe, vel re habeat, unde penſio duci poſſit: alioqui enim jus quod venderet, non eſſet pretio æſtimabile, & ſic contractus ficticius. Ita probabiliter *Covar. Leſſ. Sal. dub. 3. n. 2. &c.* contra *Navar. Mol. & Lug. d. 37. ſ. 2 num. 25.* ubi cenſum merè perſonalem illicitum eſſe, docet eſſe probabilius, & prolixè probat.

3 Iniqui ſunt venditores ſeu cenſuarij, qui emptoribus, ſive cenſualiſtis obligant rem non potentem reddere fructus, ſaltem tot, quot penſio exigit, aut reddentem quidem, ſed jam alijs cenſibus venditos *Bon. d. 3. q. 4. p. 1. n. 9. & 13.*

4 Sicut cum in emptione res perit damno emptoris, ſic etiam in cenſu reali, ſi res ſuper quam impoſitus eſt cenſus pereat, vel fructus ejus abſque culpa venditoris; tunc enim perit cenſus, ita ut emptor ſive cenſualiſta, non poſſit amplius percipere fructus, ſive cenſum; quia qui emit, ſuo periculo emit. *Bon. l. c. Fill. t. 35. p. 2. n. 255.* Unde ad hoc incommodum cavendum inventus eſt ſequens modus.

5 Licitum eſt, ut probat *Tol. l. 5. c. 46 & Leſſ. cap. 22. dub. 11.* contractui cenſus adjungere aliud pactũ aſſecurationis, ut ſi res, ſuper qua fundatus eſt cenſus, pereat, id fiat damno venditoris, ideoque nihilominus obligatus ſit, vel ſuper alijs bonis ſuis eum ſtatuere, vel reſtituta ſorte eodem pretio redimere. Debet tamen hoc pactum venditori compenſari, augendo pretium cenſus, vel quod eodem recidit, minorem penſionem deſignando *Bon. l. c. n. 30.*

6 Ex natura rei licitus eſt non tantum cenſus irredimibilis, ſed etiam redimibilis, cum ex una parte, tum utriuſque, ut patet ex terminorum explicatione; quia irredimibilis cẽſus dicitur, cum venditor non poteſt illum pro ſuo arbitrio redimere; redimibilis autem, cum poteſt, reddendo emptori

[illegible] eandem

eandem ſummam, quam accepit, atque ita rurſus ſibi emẽdo, quod ante vendiderat. Vtrimque redimibilis dicitur, cũ ita conventum eſt, ut tam emptor, quam venditor poſſit emptionem factam reſolvere, & ſummam quam dedit, repetere. *Leſſ.d.* 10. *Dian.p.*2.*t* 5.*m.R.*76. Vide dicta *de pacto retrovend. in empt.ſupra.*

7 Nihilominus, quia contractus cenſus redimibilis, ex parte emptoris, eſt res periculoſa, ſuaderi non facilè debet: nam in *Conſtit. Martini V. & Calixti III. PP. uti, & Caroli V. Imperat.* uſurarius contractus judicatur. Verum id intelligi debet ſecundum præſumptionem fori externi: præterquam quòd illæ Conſtitutiones multis in locis eatenus non ſint receptæ, quatenus prohibent ea, quæ juri naturali non adverſantur, ut notat *Laym.l.* 3.*t.*4 *c.*18.

8 Cenſus vitalitius, quia eſt virtualis ſponſio, & nititur eventu fortuito, licitus eſt. *Fill.Dian.p.*7.*t.*9.*R.*70.

DUBIUM X.

Quid ſit Cambium?

Reſp. Cambium, quod permutationem ſignificat, hic accipitur pro ſola permutatione pecuniæ. Et eſt contractus, quo Campſor aliquis Campſario volenti cambit pecunias, cum lucro aliquo præter ſortem. Quod ſi ſine intentione uſuraria fiat, ob titulos juſtos tali lucro æſtimabiles, patet non eſſe malum. Vnde cum quatuor ſint cambiorum genera, nimirum, 1. Cambium minutum ſeu manuale. 2. Cambium per literas. 3. Cambium reale. 4. Cambium ſiccum ſeu fictum, circa ea reſolvuntur.

1 Licitum eſt Cambium minutum, in quo dantur pecuniæ majores pro minoribus, vel contra: quia hic ſunt juſti tituli aliquid lucrandi, nimirum labor Campſoris in numeranda pecunia, item diligentia in pecunia omnis generis conquirenda, ut Campſarijs quibuſvis ſit paratus, item puritas materiæ, & commoditas, ut cum aurum, vel alia moneta commodata datur, pro minuta, & incommoda. *Laym. l.*3.*t.*4.*c.*19 *n.*4.

2 Licitum eſt item Cambium per literas, cum ſcilicet Campſor hic v. g. Monaſterij priús accipit pecunias, quas poſtea literis datis alibi, v. g. Francofurti refundit per ſuos factores, quia hic etiam ſunt juſti tituli, ſcilicet virtualis trajectio pecuniæ, & ejus aſſecuratio, tantundem enim facit, ac ſi Campſario pecuniam ejus Francofurtũ transferat ſine peri-

periculo. Minus tamen Campſor exigere debet, quàm ſi realiter tranſtuliſſet, *Laym. l.c. Bonac. d. 3. quæſt. 5 p. 1. Navarr. Leſſ. &c.*

3 Item licitum eſt Cambium reale, cum Campſor hic Monaſterij prius dat pecunias, ut per ſuos alibi eas recipiat à Campſario, qui alibi habet pecunias, ſed eget nunc eis hic. Titulus hujus Cambij eſt item tranſlationis, & aſſecurationis; tantundem enim facit Campſor, ac ſi pecunias Campſarij abſentes ſiſteret hic præſentes, vel ut alij ajunt, ac ſi præſenti pecunia emeret abſentem, quæ utique minus valet. *Laym l.c. n. 6. & 7. Bon. l.c.*

4 Illicitum eſt Cambium fictum, ſeu ſiccum, quod nihil aliud eſt quàm titulus lucrandi, ut v.g. Titius indigens pecunijs petit à Campſore ſibi dare 100. Campſor autem non aliter dat, niſi Francofurti, v.g. vel alio loco diſtante ſolvendos, petitque ab eo pretium, quod ſolet dari pro locis ſimilibus. Titius ergo accipit, & tamen veré non cogitat reddere in iſtis locis, imó forſan nec habet iſtic correſpondentem, idque conſtat Campſori: contractus hic eſt Cambium fictum, ac revera mutuum, ideòque palliata uſura. Excuſabitur tamen Campſor, ſi lucrum illud exigat titulo lucri ceſſantis. Plura vide apud *Tol. l. 5. c. 52. Bon. d. 3. q. 5 p. 1.*

5 Quod attinet ad Cambium Francofurtenſe, in quo mercatores dantes Cambium ad proximas nundinas, quo magis eæ diſtant, eò plus exigunt, ſi ideò præciſè plus exigatur, quia ſolutio diutius differtur, uſura eſt, ſi autem ratione alterius tituli juſti, v g. lucri ceſſantis, cum pecunia mercatorum ſit inſtrumentum lucrandi, quo ſi diutiùs carent, carent lucro, & quo longius eſt tempus, eo majus Cambium petunt, ideòque creſcit valor pecuniæ, tunc lucrum eſt juſtum. *Laym. l.c. n. 9. ex Molin. Leſſ. &c.*

6 Qui cambiendo (vel aliter) pecuniam adulterinam accepit, ſive ex ignorantia, aut inadvertentia, non poteſt illam expendere: quia res vitioſa non poteſt tradi alteri, vitio nō detecto: ut ſupra de *vendit.* Neque ex eo quod ipſe deceptus eſt, poteſt decipere alios, cum actio qua deceptus fuit, nullum ad hoc jus tribuat. *Bonac. d. 3. quæſt. 5. p. 1. ex Azor. Sanch, &c.*

DV.

DUBIUM [illegible].

Quid ſit Locatio, & Conductio?

Reſp. Eſt contractus quo quis perſonam, vel rem aliquam mobilem, vel immobilem alteri ad tempus utendam, vel fruendam concedit, certo pretio, aut mercede, ſeu penſione conſtituta. Unde ita conceduntur v.g. domus ad inhabitandum, ſervi & jumenta ad ſerviendum, fundi ad fruendum, pomaria, &c. Unde conſiderata hujus contractus natura, & juris diſpoſitione, reſolvuntur ſequentes Caſus.

1 Si res locata ante traditionem periit, contractus diſſolvitur, & conductor liberatur.

2 Si abſque culpa conductoris uſus, vel fructus rei ceſſet, v.g. quia domus ruinam minatur, infeſtatur ſpectris, vel ob periculum peſtis (niſi tamen quis illud ſciens contraxerit) aut belli, liberatur conductor à ſolvenda penſione pro tempore, quo non poteſt inhabitare, vel aliter conducta re frui, ut vide apud *Laym. l.3. t.4. c.22. Leſſ. l.2. c.24. dub.*

3 Servo aut laboratori conducto non debetur ſtipendium temporis, quo æger decubuit, niſi tamen aliter ſit conventum, aut conſuetudo ferat. Vide *Sa, V. Conductio.*

4 Ob ſterilitatem mediocrem, vel infortunium, nihil remittitur colono de penſione; ſecus ſi magna ſit clades. Quod ſi tamen antecedentium, vel ſequentium annorum fertilitate damnum compenſetur, non remittitur. *Laym. n.7. Leſſ. l.2. c.24. d.4.*

5 Si pluribus annis ob cæli clementiam (ſecus ſi ob induſtriam colentis) uberiores fructus ex fundo elocato proveniant, poteſt colono penſio augeri, *Laym. n.8.*

6 Expenſas facere in rem conductam, quæ duraturæ ſint, v.g. conſervare ſarta tecta; tributa, & onera publica præſtare, ad locatorem ſeu Dominum ſpectat, niſi aliter conventum ſit, aut conſuetudo ferat, *Laym. l.c. n.4.*

7 Si conductor in rem conductam neceſſarias ſive utiles expenſas fecerit, poteſt eas de penſione detrahere, vel repetere à locatore, & dum non ſolvuntur, retinere rem conductam. *Laym. l.c. Molin d.496.*

8 Etſi incendium plerumque accidat culpa inhabitantium, & ſic in dubio contra illos præſumptio ſit; quia tamē ſæpe id fit culpa famulorum quam pater familias præſtare non

Digitized by Google

non cogitur; hinc conductor, abſolvendus eſt, niſi locator oſtendat culpam, vide *Laym. ſupra n. 6. & Dian. p. 9. t. 7. Reſ. 31.* ubi ex *Hun. & Berl.* docet, ſi conſtet accidiſſe culpa certi, & determinati alicujus de familia, iſque circa officium ſuum deliquerit, v. g. ſtabularij, qui lumen malè cuſtodierit in ſtabulo, teneri patrem familias (niſi famulus iſte pro fideli ac diligenti fuerit habitus) de damno: ſecus ſi culpa alienus; vel ſi non conſtet utrum caſu, an culpa cujuſquam acciderit.

9. Si conductor domus, v. g. ante tempus velit emigrare, id quidem licet, poteſtque alteri locare, cæteroqui autem de penſione nihil ei remittitur.

10. Locator non poteſt ante tempus præfinitum conductorem invitum privare re conducta, niſi in his caſibus: 1. Si penſionem non ſolvat: expectare tamen debet biennium, ſi ultra biennium res ſit conducta. 2. Si caſus improviſus accidat, ob quem domus v. g. ipſi domino neceſſaria ſit. 3. Si rem locatam reficere neceſſe ſit, nec poſſit fieri altero inhabitante. 4. Si conductor in re conducta malè verſetur v. g. deſtruat, vel abutatur, ut alendo ibi meretrices. *Laym. n. 9.*

11. Succeſſor univerſalis ſive hæres, non poteſt ante completum tempus conductorem expellere: partialis autem ſucceſſor, ut emptor, donatarius, legatarius, &c. non tenetur ſtare contractui locationis, uti neque conductor; niſi tamen aliter pactum ſit, v. g. ne res locata durante tempore locationis alienetur. Vide *Leſſ. l. 2. c. 24. & Laym. l. 3. tract. 4. cap. 22.*

DUBIUM XII.

De Contractu Emphyteuſis, Feudi, & Libelli.

Reſp. 1. Emphyteuſis eſt contractus ſimilis locationi, in quo res immobilis, quæ cultura poſſit effici melior, conceditur alteri, vel in perpetuum, vel non brevius ſaltem, quam ad decennium; ita ut dominium ejus directū, & poſſeſſio civilis maneat apud dominū, qui tendat in Emphyteuſin; dominium autem utile transferatur in Emphyteutam, cum hoc onere, ut quotannis certum canonem, ut vocant, ſeu penſionem domino ſolvat, quam ſi totam ſolvere negligat 2. annis continuis in Emphyteuſi Eccleſiaſtica (cum ſcilicet res eſt Eccleſiæ, vel pij loci) vel in ſæculari 3. annis, incidit ipſo jure in pœnam commiſſi, ut dominus eum expellere poſſit, etſi de ſolutione interpellatus non fuerit: licet enim *Bart.* & alij quidā apud *Dian. p. 8. t. 7. R. 30.* dicāt, ſuper 30. vel 40. annos nō

ſol-

ſolverit; eum præſcribere immunitatem in futurum, id tamen *Wveſemb,& alij* 5. negant vide *l.c.* Porrò quid juris ſit in hoc contractu, pendet ex conſuetudine locorum, quç varia eſt, & ex ipſa conventione contrahentium, quæ ſcripto instrumento concipi debet, ut valeat, vid. *Laym. l.3.t.4.c.23. Leſſ.l.2.c.24.d 8.*

Reſp.2 Feudum eſt contractus ſimilis Emphyteuſi, quo res immobilis alicui conceditur, cum translatione dominij utilis, proprietate retenta, ſub onere non quidem aliquid ſolvendi, ſed exhibendi fidelitatem, & obſequium perſonale directo domino. Quod ſi item non faciat Vaſſallus (ſic enim dicitur feudi acceptor) perdit feudum. Interdum etiam in feudo aliquid perſolvi debet in recognitionem dominij directi, ſed tunc ex ea parte deficit à puro feudo, & declinat ad Emphyteuſim Porrò quid juris ſit circa feuda, pendet item à locorum conſuetudine: quæ juris cõmunis ſunt, vide *l.c.*

Reſp.3. Contractus libellaticus, ſive datio ad libellum, dicitur, cum Emphyteuta, vel feudatarius rem illam, quam in feudum, vel Emphyteuſin, accipit, ſimili contractu tradit tertio, (ad quod tamen, ſi in decennium fiat, requiritur domini conſenſus) ita ut ſit quaſi ſubfeudum, & ſubemphyteuſis. *Ita Leſſ.*

DUBIUM XIII.

Quid ſit Sponſio, & Ludus?

Reſp. Sponſio eſt contractus, in quo duo de veritate, aut eventu alicujus rei certantes, invicem aliquid ſpondent, ut id ejus ſit, qui veritatem aſſecutus fuerit, v. g. certo tecum 10. imperialibus hanc, vel iſtam civitatem obleſſam, captam, &c. ut licitè fiat requiruntur. 1. ut fiat ſuper re dubia. 2. ut ſit æqualitas in re, quæ ſpondetur, cum æqualitate incertitudine. 3. dubius eventus in utroque. 4. ut uterque eodem ſenſu accipiat id, de quo certatur. *Molin. Leſſ C. Lugo diſt. 26.ſ.6.*

Ludus verò eſt contractus, quo ludentes inter ſe paciſcuntur, ut victori cedat, quod uterque depoſuit. Hi contractus jure naturæ liciti ſunt, modo debitæ conditiones adſint, & aliunde non interveniat ſcandalum, aut juſta prohibitio, aut iniquitas ſe miſceat, nec peccati ſit occaſio. Quia ſi, ut quivis ſuæ rei dominus, poteſt alteri eam donare abſolutè, ſic etiam ſub aliqua conditione, ſive ea fortuita ſit, ſive ex induſtria pendeat. *Leſſ.c.26.dub.1. Bon d.2 q.3.p.1. Unde reſolves.*

Qui

1 Qui rei dominus non eſt, aut alienare eam non poteſt; non poteſt etiam de ea ludere, aut deponere. Et ſic deberet reſtituere, qui lucratus eſſet à religioſo, & filio familias, non potente alienare. *Laym.l 3.t.4.c, 21.n.5.*

2 Si tamen filius familias (& idem de religioſo ait *Nav.* apud *Leſſ.l c.d.1.*) alatur in diſtanti loco à parentibus, poterit ex alimentis moderatè aliquid inſumere in honeſtum luſum, v.g. 5. ex 100. quia talis communiter præſumitur voluntas parentũ, ut habet *Sot.Leſſ.l.c Lay.&c.* Ac præterea poteſt etiam filius deponere, quicquid lucratus fuerit, cùm ad hoc etiam parens cenſeatur tacitam facultatem dare. *Laym. l.c.Bon.de reſt.d 1.q.3.p.2.n.10.& ſeq.*

3 Tenetur reſtituere, qui vicit faciendo contra conditiones ludi, & decipiendo; aut fraude, ac per injuriam alterum pertraxit ad ludendum; v.g.ſi ſimularet ſe planè ignarum luſus, & ſic alterũ multò imperitiorem provocaret, qui alioqui ludere noluiſſet; aut ſi convitijs laceſſeret ad quæ vitãda alter conſenſiſſet in luſum, aliàs non conſenſurus. *Molin.d 517. Laym.l.c.Bon.d.2.q.3.p.2.n.3.*

4 Si in re quæ ſpondetur, ſit inæqualitas, & hæc alteri parti (v.g cujus pecunia major eſt) ſit nota, iſque nihilominus ſpondere velit, valet contractus probabiliter: quia ſcienti, & volenti non fit injuria, ut dicit *Navarr. Medin. Sanchez, Dian.* Contrarium tamen probabilius docet *C.Lug.d.31.ſ.6.n. 81. ex Molin.Leſſ.& Bon.* Si autem ignota ſit, non poteſt alter lucrari: quia non eſt æqualis conditio ut iuſque, & alter nulli ſe exponit periculo, vide *Azor.p.3.l.5 c.25.q. 7.Bon d.5. q. 3.p.2 q.36 num.3.Salas de Ludo dub. 13.num. 3. Eſcob. & C. Lug.l.c.*

5 Per ſe quidem, & jure naturæ licita eſt etiam ſponſio de futuro eventu, qui damnum proximi conjunctum habet, v.g.Petrum intra annum moriturum; (etſi enim detur occaſio optandi, vel machinandi mortem Petro, id eſt, per accidens, poteſtque idem periculum eſſe in cenſu vitalitio) jure tamen humano ſæpe prohibetur, *C.Lug.l.c.n,74.*

6 Etſi ſponſio cum conditione illicita, v.g. plus altero potaturum ſit illicita, quia inducit ad peccatum: quod tamẽ ea lucratus es, non teneris reſtituere *Sanch. Lugo, Dian. p.7 t.9.Reſ. 69.*

7 Probabile eſt quod docet *Molin.&c.* dum quis minis, vel convitijs, ad luſum inductus eſt, & perdit, victorem non

teneri reſtituere : quia talis abſolutè voluntariè luſit. *Bon.l.c. ex Mol.& Gar.*contra *Azor.Leſſ.Regin.Fill.&c.communiter.*

8 Communior ſentētia eſt,teneri reſtituere,qui luſit,vel certavit certò præſciens ſe victurum eſſe. Contrarium tamen; nempe non teneri, dummodò dolus abfuerit, tenent *Tol.& Sâ,V.contractus,* quia non tenetur quis ex juſtitia ſuam peritiam, vel ſcientiam adverſario declarare; ſed is ſuæ temeritati imputet, quod auſus fuerit cum eo deponere, cujus ſcientiam non norat, vide *Bon.l.c n.4.Dian p.7.t.9.R.62.*

9 Non tenetur reſtituere, qui utitur aſtutijs illis, quas regulæ luſus, & conſuetudo recepta patitur: cū uterque ſciat tales aſtutias eſſe ſolitas, & ſic tacitè in illas liberè conſentiat. *Azor.Fill Leſſ.Bon.l.c.p.2.num.2,*v.g. 1. Si potiores chartas habens, & ſecurus de victoria, augeat ſponſionem, vel ſimulet metum, ut adverſarius augeat. 2. Si ſciens ſe inferiores chartas habere, diſſimulet, augeatque ſponſionem, ut ſic relinquatur ſibi quod erat appoſitum. *Lugo, Sanch. Sal. Dian. part 7.tract. 9. Reſ.43.* 3. Si inſpiciat chartas alterius, ex ſola ipſius negligentia, & abſque fraude; ſecus ſi ita ſe collocet, ut poſſit videre; vel ſi alium conſtituat à quo admoneatur. 4. Si chartas à tergo diſcat noſſe inter ludendum, quas ante non ſignarat, nec noverat. *Trull.Sanch. Lugo,Dian. p.4.t.9.R.50.& 52.*

10 Qui verò utitur fraudibus non adhiberi ſolitis, vel colludenti ignotis, v.g. ſuffuratur chartas, vel ſignis à tergo notat, vel utitur notatis, aut ijs quas ante novit, ignorante ſocio, vel arte quadam eas componit, &c. tenetur reſtituere non tantum lucrum, ſed etiam quantum alteri valebat ſpes lucrandi; imò etiam colludenti. *Regin.Amic.Trull.Dian. loc.cit Reſ.48.*vide etiam *p.4.tr.3.Reſ.57.& Bonac.de reſt.d.2.q.3.p.2.*

11 Si ludens habeat animum non ſolvendi, vel ſi perdat, repetendi, non poteſt lucrari, atque adeò nec retinere, quod eſt lucratus; quia fraudulenter decipit, nec alter vellet cum eo ludere, ſi id ſciret. *Leſſ.l.c.d.5.n.31.Regin.num. 388.Bon. l.c.*

12 Peccant graviter,& communiter mortaliter,qui totos ſe luſibus tradunt, cum ſciant in gravia ſe inde peccata labi, aut impotentes reddi ad ſolvenda debita, vel alendos liberos,& uxorem,&c.*Sanch.Trull.c.27.dub.1*

13 Peccat item ludens, ſi luſus lege poſitiva ſit prohibitus, ut

ut luſus alearum, & ſimiles, qui magis in fortuna, & caſu, quam induſtria fundantur. At Laicis ratione circumſtantiarum ſub veniali; Clericis ſub mortali prohibentur. *Leſſ. l.2. cap.26.n 6.* Intellige, ſi Clericus crebro, perque longum tempus luſerit, non autem ſi per breve tempus, & cauſa recreationis, & abſit ſcandalum: quia Canones id prohibentes non videntur recepti, niſi quatenus id fieret cum periculo ſcandali, ut habet *Leſſ.dub.1.Laym.l. 3. tract.4.cap.21 n.1.* Notat autem *Dian.p.7.t.9.R.2.& 3.ex Lugo.Dicaſt. Amico, Trull. &c.* prædictis legibus per contrariam conſuetudinem ita derogatum eſſe, ut non tantum Laicus, ſed etiam Clericus non peccet, ſi principaliter pro recreatione, & ſimul pro lucro moderato ludat chartis, vel aleis. In Religioſis tamen (apud quos diſciplina regularis viget) uti; & Epiſcopis, à peccato gravi excuſari vix poſſe, *ibid.Reſ.4.ex Molin.Dicaſt.Lugo, &c.* etſi *Sanch.* conetur excuſare, ſi urgeat neceſſitas, v. g. excitandi, aut recreandi infirmum, vel ſi parum ludat ob ſolam recreationem.

14 Si quis ludo tali vetito lucratus fuerit, juxta ſententiam probabiliorem non tenetur ad reſtitutionem ante judicis ſententiam: quia jura non annullant contractum, nec impediunt acquiſitionem dominij, ſed tantum concedunt, ut poſſit repeti. An vero qui tali luſu perdidit, teneatur poſtea adhuc ſolvere, alij negant ut *Leſſ.hic dub.5 Molin.Regin.Filliu. &c.* alij affirmant, ut *Azor.Reb Valer.&c.* apud *Bon. l.c.p.3.n.2.* vid. *Dian p.2.t.17.R.8.& p 7.t.9.R.21.*

15 Ludere pro pſalmo, vel oratione Dominica recitanda, non eſt peccatum, nec irreverencia *Navarr. Rebel. Sanch. Dian.p.7 t.9 R.1.*

DUBIUM XIV.

Quid ſit Contractus Societatis?

Reſp. Is eſt, cum aliqui inter ſe conveniunt, & contributis aliquibus rebus ad lucrandum idoneis, ſive fructiferis, ut pecunia, animalibus, induſtria, labore, &c. commune aliquod lucrum faciunt: quod uti, & damnum, pro ratione, & rata cujuſque dividunt inter ſe, vid. *Leſſ.Laym.c.20.Bon.q.6 p. 1.* Unde ſpectando id, quod ratio, & juſtitia naturæ hic requirit, reſolvuntur hi Caſus.

1 Plus lucrari debet, qui confert pecuniam, & operam ſuam, quàm qui vel pecuniam, vel operam ſolam.

2 Capitale, ſeu ſors, quam quivis contribuit, ſi pereat

Digitized by Google

caſu, vel culpa ſociorum leviſſima: contribuenti perit. Ubi diſcrimen eſt inter hunc contractum, & mutuum: quia in mutuo ſors data alienatur, & dominium ejus transfertur in mutuatarium, cujus proinde ſolius periculum, ac damnum eſt, ſi caſu pereat; in Societate autem, qui ſortem confert, eam non omnino alienat à ſe: & ſicuti commodum, ac lucrum ad eum ſpectat, ſic etiam periculum, & damnum. *Bon.l.c.*

3 Poteſt tamen etiam fieri in hoc contractu, ut quis juſtè ſervet ſortem ſuam indemnem, & inſuper certum lucrum percipiat, ſi nimirum ad contractum ſocietatis adjungantur duo alij, aſſecurationis, & venditionis, cujus tale exemplum ponit *Laym.* Inis ſocietatem cum mercatore, & contribuis ei 1000. florenos, v.g. ſpes eſt, quod is quotannis lucraturus ſit 300. cujus lucri dimidium, v.g. jure ſocietatis tibi debetur una cum ſorte; ſed quia ad te quoque pertinere deberet ejuſdem ſortis periculum, ut ipſe id periculum in ſe ſuſcipiat, & tibi ſortem aſſecuret, in hujus oneris compenſationem, relinquis ei majorem partem lucri ſperati, ut ſcilicet duas partes lucri ad ipſum, & tertia ad te pertineat. Et rurſus, quia ſpes lucri hujus incerta eſt, ideo adhuc partem hanc lucri ſperati, nempe 100. florenos in ſpe, vendis etiam eidem 50. vel 60. v.g. annuis certis, & in re, & ſic tandem id lucrum facis, & ſortem ſervas indemnem. vid. *Laym. & Bon.ll.cc.*

4 Societas etiam in peccoribus validè, & licitè inſtituitur, Et interdum quidem ita, ut tam pecora ipſa, quæ alteri paſcenda, & nutrienda traduntur, quam emolumenta, & fructus, ipſaque detrimenta, & damna danti, & accipienti cōmunia ſint: interdum verò ita, ut pecorum dominium, ideoque etiam periculum, ſive caſus fortuitus, ſpectet ad ſolum dantem; emolumenta autem fructuum nempe fœtus, lanæ, lactis, ad utrumque, vide *Leſſ.hic. y Laym. l. 3.tract.4. cap.20.*

DUBIUM XV.

Quid ſit Aſſecuratio, & Fidejuſſio?

Reſp.1. Contractus Aſſecurationis eſt, quo quis alienæ rei periculum in ſe ſuſcipit, obligando ſe vel gratis, vel pro certo pretio, ad eam compenſandam ſi perierit. Quod ſi gratis fiat, eſt gratuita promiſſio: ſi pretio, eſt quaſi emptio, qua aſſecurans vendit ſuam obligationem, præſtandi alteri rem ejus

ejus indemnem. Ad ejus juſtitiam requiritur, ut eventus rei ſit incertus utrique, ſaltem quoad notitiam, quam de eo habent; quia alioqui non ſervaretur æqualitas. *Leſſ. Bon. d. 3. q. 9 p. 3. Leſſ. l. 2. c. 28. d. 4. n. 24. Vnde reſolves.*

1 Si aſſecurans certus ſit rem eſſe in tuto, inique pretium petit, & tenetur reſtituere. *Ibid. Bon d. 3. q. 9. p. 3.*

2 Si res nondum eſt in tuto, etſi privata ſcientia ſciat nō fore periculum, licere nihilominus pretium ordinarium aſſecurationis accipere, dicit *Leſſ. l. c. n.* 27. Quia illa obligatio, ob pericula ordinaria magni æſtimatur: & cauſæ occultæ, quæ periculum minuunt, non imminuunt communem æſtimationem. Verum id *Bon. d. 3. q. 9. p. 3. n. n, 3. & C. Lugo d. 31. ſ. 7.* rectius negant.

3 Si cupiens rem ſuam aſſecurari, certò ſciat eam jam periiſſe, non poteſt paciſci de ejus aſſecuratione, vid. *Leſſ. l. c. n. 25.*

Reſp. 2. Fidejuſſio eſt contractus, quo quis alienam obligationem ſuſcipit implendam, ſi debitor principalis non ſolverit. *Ita comm. Doct. Vnde reſolves.*

1 Pro fidejuſſione licet accipere pretium, etſi nullum periculum timeatur; quia ex ſe pretio eſt æſtimabilis. *Navarr. Azor. p. 3. l. 11. c. 22. d. 5, Fill. n.* 159.

2 Mulieres ex fidejuſſione (ſaltem ſi juramentum abſit, & inſtrumentum publicum) non tenentur, uti nec Clerici, niſi quatenus ſolvere commodè poſſunt, ut non egeant, vid. *Lay. Bon. q. 9 p. 2. Leſſ. l. 2. c. 28.*

3 Fidejuſſor, non obligatur plus quam principalis, & hujus obligatio ſi ſit invalida, erit etiam fidejuſſoris, *C. Lug. & c. commun.*

4 Fidejuſſor regulariter non poteſt conveniri, niſi facta excuſſione principalis debitoris, & conſtet ipſum non eſſe ſolvendo. *Azor. l. c. Fill n* 153.

5 Debitor tenetur de omni damno ſua culpa accedente fidejuſſori, &c. vid. *Azor. d.* 10. *Bon.*

6 Ex fidejuſſione Religioſi propria authoritate facta, monaſterium non obligatur, niſi quatenus in ejus utilitatem verſum eſt, vid. *Leſſ. c. 28. & Laym. c. 29. n. 7.*

7 Qui fidejuſſit pro reo, cui periculum capitis impendebat, ſi hic aufugit, non eſt ejus loco plectendus, quia non præſumitur ſic ſe obligare: imò nec poteſt, cum non ſit dominus vitæ. *Sylv. Bon. Leſſ. d. 7. n. 41.*

Digitized by Google

8 Si debitor ſua culpa non ſolvit, tenetur fidejuſſori, qui pro ipſo ſolvit, non tantùm ipſum debitum, ſed etiam damna, & expenſas omnes compenſare. Si verò ſine ſua culpa, v. g. ob impotentiam non ſolvit, ad ſolum debitum videtur teneri, *Azor.Sylv.Sâ,Bon.Trull.c.* 26 *d*.2.

DUBIUM XVI.

Quid ſit Pignus, & Hypotheca?

Reſp. Pignus eſt contractus, quo debitor dat creditori rem aliquam mobilem, vel immobilem, ut ſit pro debito obligata, ex eaque ſolutio peti poſſit Aliquando tamen pignus accipitur pro ipſa re, quæ datur. Differt autem ab hypotheca, quod pignus propriè ſit rei mobilis; illa immobilis. *Molin. Fill.Bon.q.*10.*p*.1.*Vnde reſolves.*

1 Pignore non licet uti contra voluntatem domini; quia eſt res aliena, ad ſecuritatem tantum, & non ad uſum tradita. *Bon.l.c.ex Molin.Reg.&c.* Si tamen utatur v. g. equo, vel agro, debet valorem uſus (uti, & fructus omnes, ſi ſit res ex ſe fructifera] computare in ſortem, deductis expenſis, quia alioqui committet uſuram, cum res domino ſuo fructificet. *Nav.Bon.Trull.c.*26 *d*.2

2 Non poſunt oppignorari, quæ non poſſunt vendi, v. g. Eccleſiæ. *Mol.d.*530.*Leſſ.l.*2.*c.*28 *d*.3.*Bon.l c*,

3 Immobilia, uti, & mobilia pretioſa, cultui divino dicata, v. g. calices, caſulæ, &c. non poſſunt oppignorari, niſi in neceſſitate: quia tunc etiam vendi poſſunt, ut Eccleſiæ, & indigentibus ſubveniatur, vide *Nav.c.*17.*Leſſ.Bon.l c.*

4 Creditor qui pignus ab aliquo accepit, poteſt illud alteri oppignorare, ſed non pro majore quantitate. Neque poteſt vendere, debitore non ſolvente; niſi poſt biennium, & eo prius monito. Quidam tamen dicunt, poſſe vendere poſt trinam monitionem, vide *Laym.l.*3.*t.*4.*cap.*30. *Bonac.l c. num.* 9.

5 Eandem rem non licet oppignorare, ſeu in hypothecam dare pluribus, niſi ſit ſufficiens ad ſolvendum omnibus, vel poſteriores de priore hypotheca admoneantur. *Azor.Filliuc. Bon.d.*3.*q.*10.*p.*1.*Trull.c.*26 *d*.4.

Quæres. Quid ſit contractus Antichriſeos.

Reſp. Is eſt, cum in contractu pignoris convenitur, ut creditor utatur pignore, v. g. agro, ac fructus inde tamdiu lucretur, donec debitum ipſi reſtituatur. *Vnde circa hunc ex ſupradictis reſolves.*

Con-

Digitized by Google

1 Contractus hic videtur juxta *Cajet. Sot.* &c. (contra quoſdam Iuriſtas) eſſe uſurarius; quia creditor ultra ſortem aliquid lucratur, cauſa ſolius mutui, quæ eſt, uſura, vide *Lay. l.3.t.4.c.16.n.17.*

2 Poſſunt tamen intervenire tituli juſti lucrandi fructus ex pignore, ſine diminutione ſortis; ut ſi v. g. fructus ex hypotheca percepti non ſuperent quantitatem penſionis, quæ jure cenſus ſuper eadem conſtitui exigi poteſt, cum pacto redhibitionis, ut ſupra dictum eſt de cenſibus: aut ſi alioquin lucrum ceſſet, aut damnum emergat, dum debitum differtur, Unde non facile damnandi illi, qui à Principibus in locum debitorum, agros, paſcua, officia, &c. in antichriſin habent, vide *Laym. loc. cit.* & *Binſveld. de uſuris Molin. Leſſ.* &c.

CAP. IV.

De Tutela, & Teſtamentis.

DUBIUM I.

Quid ſit Tutela, & Curatela?

Reſp. Sunt quaſi contractus, quibus Tutor, & Curator ad procuranda bona, & commoda Minorum cujuſcunque ſexus, qui vel parente carent, vel ſub ejus poteſtate conſtitui non ſunt obligatur ex juſtitia, perinde ac ſi ex contractu ea obligatio ſuſcepta fuiſſet; ſupplente nimirum lege, vel magiſtratu vim contractus. Differunt Tutor, & Curator, quod Tutor ſolum datur impuberibus, etiam invitis: & principaliter datur perſonis, ut curet earum educationem, & inſtitutionem, ſecundariò verò datur etiam bonis illius, reſpectu omnium negotiorum. Curator verò datur Minoribus, poſt annos expletos pubertatis, uſque ad annum 25. completum: nec communi jure datur invitis, niſi in certis caſibus; & datur principaliter rebus Minorum, ſecundariò perſonis. Unde pro directione in foro conſcientiæ, ex jure tum naturali, tum poſitivo communi reſolves ex *Laym.* & *Tan. t.3. d.1. q.7. d.10. Ben. d.3. q.19.*

1 Tutores ſive ſint teſtamentarij, hoc eſt, relicti ex teſta-

mento, aut codicillo patris; ſive ſint dativi; hoc eſt, conſtituti à Iudice, aut Magiſtratu, ſive ſint legitimi, hoc eſt præſcripti à lege, (qualis præ cæteris eſt mater, ſi velit, & promittat ſe non tranſituram ad alias nuptias, quin priùs tutelam abdicet, & rationem reddat; dein avia, & conſanguinei proximiores idonei) tenentur, uti, & curatores, jurare, ſe fideliter officium ſuum facturos, ac fidejuſſorem dare, rem Minoris ſalvam, & integram reſtituendam, & univerſim tacitè omnia eorum bona ſunt hypothecata Minori: ita ut ad quemcunque pervenerint, poſſit illa Minor ſibi vendicare, ut ſibi ſatisfiat, ſi quid illorum culpa eſt paſſus, vid. *Tann. l. c. Laym. l. 3. t. 4. c. 9. Bon. l. c.*

2 Bona Minorum tenetur Tutor, vel Curator adminiſtrare ea cura, quam diligens pater familias proprijs ſuis rebus adhiberet, tam impediendo, & præcavendo damna, quam procurando commoda, & lucra Minoris; alioqui dānum, & defectus congrui lucri ipſi imputabitur, & tenebitur etiam in conſcientia ad reſtitutionem, vide *ſupra l. 2. t. 3. c. 2, d. 3. R. 6.*

3 Bona immobilia Minorum, aut alia pretioſa, quæ poſſunt ſervari, non poſſunt alienari, ſaltem, ſine Iudicis decreto.

4 Tutori, aut Curatori, & perſonis ei ſubjectis nihil licet emere, ſive per ſe, ſive per alium, ex ullis bonis Minoris, quandiu illi talles ſunt, niſi cum authoritate Iudicis, aut cū ejus decreto bona pupillorum publicè, per juratum venditorem omnibus venalia exponuntur.

5 Sine decreto Iudicis non poteſt Minor remittere, vel renuntiare hæreditati, legatis, fideicommiſſis, alijſque juribus ſibi acquiſitis. Si tamen religionem ingreſſus ſit, poteſt bona alienare, quia moritur, quaſi.

6 Pupillus dum infans eſt, hoc eſt, minor ſeptennio, vel infantiæ proximus (ita ut, ſi maſculus eſt, non expleverit annum decimum cum dimidio; ſi fœmina, nonum cum dimidio) nihil per ſe efficere poteſt, quo ullo modo, vel alteri obligetur, vel alium ſibi obliget: at pubertati proximus obligare quidem ſibi poteſt alium, ſed non ſe alteri, ſaltem civiliter. *Sanch. d. 38. Leſſ. l. 2. cap. 17. num. 61. Laym. t. 9. n. 7.*

7 Eadem eſt ratio Minoris, ſi Curatorem habeat: quem ſi ſemel ſuſceperit, tenetur illi ſubeſſe jure communi uſque ad

Digitized by Google

ad annum 25 expletum, & ſi litem habeat, tenetur ad eam ſumere Curatorem, exceptis tamē cauſis ſpiritualibus. Quod ſi Curatore careat, valent acta per illós, ita tamen ut ſi læſi ſint reſtituantur in integrum, vide *Auth.cit.* & *Bon.d.3.q.5.p. ult.*

8 Etſi Minores ſine Curatorum authoritate donare non poſſint, niſi quæ ejus conditionis adoleſcentes donare ſolent, (in ijs enim præſumitur tacitus conſenſus Curatoris) qui tamen dona ab ijs accipit, non tenetur reſtituere, niſi repetantur legitimè; quia probabile eſt valere naturaliter, tametſi non civiliter. *Molin. Lugo, Trull Dian. p. 8. tract. 6. Reſ.* 4. & 7

9 Tenentur Curatores, & tutores ſingulis annis adminiſtrationis rationem reddere: ubi ſi quis deſes, aut noxius reperiatur, amovendus eſt, impoſita ſatisfactione, aliuſque ſubrogandus.

10 Si Tutor, vel Curator, poſt rationes officij redditas, fidelis deprehenſus fuerit, debetur ei præmium: quod quibuſdam locis eſt viceſima pars reddituum bonorum omnium Minoris, in alijs autem decima pars.

11 Porrò qui non poſſint eſſe Tutores, & Curatores, & qui à tutela, & curatela excuſentur, ne ijs imponi poſſint, v.g. habentes quinque filios ſuperſtites, pauperes, &c. vide apud *Tann l.c* & *Sá, V. Minor* ubi ſic habet (Tutor non poteſt eſſe junior 25. annis, niſi fortè mater; nec religioſus, nec fœmina, niſi mater aut avia, & uxor caſu ante dicto, nec Clericus in ſacris, ſi non velit, nec Epiſcopus, niſi miſerabilium perſonarum. Horum verò tutelam ſuſcipere tenentur, & Epiſcopi, & Clerici, & Religioſi; quod ego inquit, de Religioſis univerſim non admitto) v. *Laym.l.c.*

12 Si Tutor, & Curator, cum tenerentur negotiari, omiſerunt, poſſunt pupilli ab eis accipere 5 pro 100, *Sá, V. Curator*, vid. etiam *Navarr.cap.25. Plura*, vide *ſupra l. 3. tr.3.c.2. dub.3.*

DUBIUM II.

Quid, & quotuplex ſit Teſtamentum?

Reſp. 1. Teſtamentum eſt voluntatis juſtā ſententia, de eo, quod quis poſt mortem ſuā fieri vult, cum directa hæredis inſtitutione. Quod additur, ut diſtinguatur à reliquis ultimis voluntatibus: nam differt à legato, ſeu fideicommiſſo partiali, quod hoc ſit donatio quædam à defuncto relicta, &

ab

ab hærede præſtanda: à codicillo verò differt, quia codicillus eſt quaſi teſtamentum imperfectum, & non fit ad inſtituendum hæredem, niſi ex privilegio, v.g. in militia, ſed ad aliquid in teſtamento explicandum, addendum, mutandũ, detrahendum, vel ad legata inſtituenda. Vide *Laym. l 3, t. 5 c. 1. & ſeq. Tann. t. 3. d. 4. c. 8. Leſſ. l. 2. c. 19. Bon. d. 3. q. 17 p. 1.*

Reſp. 2. Teſtamentum eſt duplex. 1. In ſcriptis, ſeu clauſum: quod teſtamentum teſtator, ſive ſua, ſive alterius manu ſcriptum, ſeptem teſtibus idoneis, non defectuoſis, non cæcis, non ſurdis, mutis, nec furioſis, prodigis, infantibus, religioſis, cognatis, qui in teſtatoris poteſtate ſunt, (quibus adde ipſum hæredem, & qui in ejus ſunt poteſtate) ſed maſculis puberibus, liberis, ad id rogatis, & vocatis, coram offert, profitendo id eſſe ſuum teſtamentum: tum, ſi poſſit, manu ſua ſubſcribit, alioqui octavus pro eo teſtis: dein omnes, & ſinguli ſeptem teſtes eodem tempore ſubſcribunt, ſi poſſint, per ſeipſos, proprioque; vel alieno, aut communi omnes ſigillo conſignant *Laym. loc. cit. Bonac. d. 3. q. 17. p. 1.* 2. Nuncupativum, quod minorem ſolemnitatem requirit, ſcilicet tantum, ut ſeptem teſtes idonei ſupradicti convocati audiant, & intelligant teſtatoris voluntatem, coram eis ſcripto, vel voce articulata prolatam. Etſi verò talis nuncupatio coram teſtibus, à notario in ſcriptum communiter redigi ſoleat, id fit, non ad actus ſubſtantiam ſervandam, ſed ad meliorem probationem, & ſecuritatem, ſi teſtes decedãt, vel inidonei reddantur. Si autem teſtamentum careat ſolemnitate debita, dubiteturque, utrum teſtator voluerit conficere clauſum, an apertum, valet, ut nuncupativum: hæc enim præſumitur teſtatoris voluntas, ne actus omnino corruat. *Sanch. lib. 4. conſ. Lug. t 2. de juſt. d. 24. Bard. d. 6. q. 10. §. 1.*

Porrò præter has ſolemnitates jure communi requiſitas, aliæ ſunt partialium locorum; quas in ſingulis locis norunt periti Notarij, qui proinde ne impingatur, utiliter adhibentur.

Quæres. An teſtamentum ſit validum cui deſunt ſolemnitates à jure civili requiſitæ?

Reſp. 1. Teſtamentum factum ſit ad cauſas pias, etiam in foro externo eas non requiri, ſed ſufficere eas, quæ ſunt juris gentium, ſcilicet duo teſtes: in foro autem conſcientiæ, ſuppoſita poteſtate diſponentis, ſufficere ſcripturam, nutum,

nutum, vel aliud ſignum teſtatoris, abſque ullo teſte. Quod ſi tamen manus teſtatoris non extet, requiruntur duo teſtes in foro externo, inter quos etiam fæmina eſſe poteſt. *Covar. & alij* 12. *Dian,p.7.t.6.Reſ.*16. Item Confeſſarius, vel Parochus eſſe poteſt, licet legata ſint pro ſua Eccleſia, idque ad hoc tantum, ut voluntas teſtatoris probari poſſit, & Iudex pro ea ſententiam ferat. Vide *Leſſ.& C.Lugo t.2.d.22. ſ.9.* ubi etiam probat, in tali teſtamento ad pias cauſas, non eſſe neceſſariam hæredis inſtitutionem Ac licet morte interveniente, non fuerit abſolutum, valet tamen quoad legata pia in eo jam expreſſa. *Malder. Laym. Dian.p.* 5. *tract.* 3. *Reſ.* 126. An autem tale teſtamentum ad cauſas pias principaliter factum, ſi ſolemnitates deſint, valeat quo ad legata profana, controvertitur. Negant *Bonac. & Lugo.* Affirmat *Covarr. Sà, Leſſ. Fill. Sanch. Barboſ. Trull. cap.*18.*d.*4. *Dian.p.7 t 6 Reſ.* 4. Denique teſtamentum ad pias cauſas, non ſolemne, revocat aliud ſolemne, etſi hujus mentionem non faciat. *Molin. &c Dian.p.7.t.6.Reſ* 25.26. idque etiamſi prius etiam fuerit ad cauſas pias. *Molin. & alij* 6. licet hoc poſterius quidam negent vid *l.c.Reſ.* 26.27.

Reſp. 2. Si teſtamentum factum eſt ad cauſas non pias, hominibus ruſticanis quinque teſtes ſufficiunt, ſi plures haberi nequeant: nec ſubſcriptione opus erit; ſi literati non ſint. *Laym.l c.c.* 2.*n.*16 *Bon l.c.p* 5.*n.*4.

Reſp. 3. Tempore peſtis non requiruntur ſeptem teſtes ſimul congregati ad teſtamenti ſubſcriptionem, ſed ſufficit, ſi ſinguli ſeparati adhibeantur Adde, æquitatem poſtulare, ut quando teſtis, vel Notarius haberi non poſſunt, ultimæ voluntates validæ pronuntientur, ſi de voluntate defuncti liquidò conſtet. Hinc in Camera Imperiali valet teſtamentum peſte validè graſſante, conditum coram duobus, vel tribus teſtibus, inter quos Confeſſarius eſſe poteſt. Atque hæc vera ſunt ſecundùm jus commune Cæſareum, ſeclu ſis ſpecialibus locorum ſtatutis. Nam Venetiis v. g. & Viennæ, duo teſtes ad teſtamentum ſufficiunt, vid. *Laym.l.c.c* 2. Imò abſolutè loquendo tempore peſtis ſufficere ſolemnitates juris gentium atque adeò tres, vel duos teſtes, docet *Dian.p.*7. *t.6 Reſ.*34 *ex Sà,Laym.&c* atque inter eos eſſe poſſe fœminam, & Notarium ipſum, (tametſi non ſit immatriculatus) modo non ſit conſanguineus, vel affinis defuncti *Reſ.* 36 *ex Menoch,&c.* nec opus eſſe, ut ſint rogati, vel audiant vocem

teſtatoris

teſtantis (etſi hoc quidam requirant) modò eum videant. *Reſ.37.& 38.* neque invalidari, licet ægrotus convaleſcat. *Reſ 39. ex alijs 8.* Denique ſi Parochus ſcribat coram unico teſte, habere vim teſtamenti ſaltem nuncupativi, dicit *Molan. & Marcha.* cum *Dian. l.c. R. 34. & 41.* vide etiam *p. 5. t.3.R.123.*

Reſp 4. Etſi probabilis, & ſecura ſententia ſit *Cov. Bonac. d.3.q.1.p.4.* & aliorum, teſtamentum factum ad cauſas non pias, ſine ſolemnitatibus jure requiſitis, invalidum eſſe in foro conſcientiæ, præterquam quoad legata pia: *Molin. Lug. Vaſquez, Sanch, Dian.p.7.t.6. R.3.* contra *Barboſ.* ita ut hæres per illud inſtitutus, & legatarius teneantur ad reſtitutionem hæredibus ab inteſtato; contrarium tamen verius eſt, ideòque licitè retinetur, quod tali teſtamento poſſidetur. Ratio eſt, quia illæ ſolemnitates tantum requiruntur ad cavendam deceptionem, & ad fidem in foro externo faciendam, vid. *Leſſ l.2.c.19.d.3.C.Lug.d.22.ſ.9* Unde ſecundum hanc poſteriorem ſententiam reſolves ſequentia.

1 Hæres ab inteſtato, ſi ſciat voluntatem defuncti, tenetur reſtituere hæreditatem, & ſolvere legata ijs, quibus teſtamento minus ſolemni, aut ex voluntate ejus debentur. *Mol. Leſſ.* contra *Bon l.c.*

2 Si dubius ſit de voluntate teſtatoris, debet cum illis cōponere pro ratione dubij: quia cùm nec ipſe, nec alij cæperint adhuc poſſidere bona fide, in dubio par eſt eorum conditio. vide *Bon.l.c.*

3 Si hæres ab inteſtato retineat hæreditatem, & legata, poſſunt illi, quibus aliquid per tale teſtamentum erat relictum, uti occulta compenſatione: quia revera res illæ erant ipſorum, vid. *Bon.l.c.*

4 Si hæres ab inteſtato fateatur, mentem teſtatoris fuiſſe, ut hæreditatem nomine fideicommiſſi alteri traderet, vel legatum aliquod ſolveret; aut ſi oblato juramento jurare noluerit, cogendus eſt, etiam in foro externo, hæreditatem tradere, & ſolvere legatum.

5 Ob eandem cauſam idem dicendum eſt, ſi fateatur, voluntatem teſtatoris fuiſſe, ut hæreditas, non ut fideicommiſſum, ſed immediatè perveniret ad alium: quia non eſt recurrendum ad fidem teſtium, vel ad juris ſubtilitatem, quando is, cujus intereſt, ipſe confitetur teſtatoris voluntatem. Vid. *Leſſ. & Card. de Lug. l.c.*

Reſp.

Reſp. 5. Etſi probabile ſit Clericorum, & Novitiorum teſtamenta facta ad cauſas non pias ſine ſolemnitatibus juris non valere *Molin. & alij* 3. Cum tamen contrarium etiam ſit probabile, ex *Suarez*, *&c.* poteſt hæres ex tali teſtamento hæreditatem adire pro foro conſcientiæ *Dian. part.* 9. *tr.* 9. *R*, 16.

Reſp. 6 Milites hujus temporis gaudent ijſdem privilegijs teſtandi quibus olim, dummodo in caſtris (vel in propinquo ex cauſa legitima) verſentur. *Dian. p.* 7. *t.* 6 *Reſ.* 42. *& ſeqq. ex alijs* 15. contra *Bald. &c.* atque adeò ſufficiunt ijs duo teſtes (licet probabiliter nec hi requirantur *R.* 45.) etiā non rogati. *R.* 46 *& alij* 4. contra *Molin. Lugo*, *&c* etiam alias indonei modo non ſint impuberes, nec cæci, vel ſervi *Reſ.* 47. *Lugo*, *Vaſq. &c.* Neque opus eſt eorum ſubſcriptione, vel ſignorum appoſitione, vel ut ſint in conſpectu teſtatoris. *Ibid.* Imò miles jure militari (quo præſumitur eſſe teſtatus in dubio) poteſt teſtari ſolo nutu *Reſ.* 49. Poteſt etiam plura ſimul teſtamenta valida facere, vel pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus decedere. *R.* 53. *&* 55. Valetque ejus teſtamentum etiam poſt miſſionem honeſtam: ſed non ultra annum. *Molin. Lug &c. R.* 61. Denique poſſunt milites ſupradicto modo teſtari, tametſi ſint ſurdi, & muti: (ſaltem ſi in caſtris auditū, & vocem amiſerunt.) *Dian. R* 48. 49. *&* 59. *ex alijs*.

DUBIUM III.

De Renuntiatione hæreditatum.

Reſp. 1. Renuntiatio futuræ hæreditatis, niſi juramento firmetur, nullius roboris eſt. Ratio eſt, quia ita jure cautum eſt propter bonum publicum. Excipe 1. Niſi quis in ipſo teſtandi actu renuntiet juri ſucceſſionis, vel poſt teſtamentū conditum, in quo præteritus eſt, præteritionem ſui approbet. 2. Niſi hæres neceſſarius, poſt debitam ſibi portionem integram à patre acceptam, reliquæ hæreditati renuntiet: qui tamen, ſi bona patris poſtea augeantur, legitimam eorū portionem poteſt exigere. *Ita Laym. c.* 7.

Reſp. 2. Renuntiatio hæreditatis, cum odioſa ſit, & contra jus commune, ſtrictæ interpretationis eſſe debet. *Unde reſolves Caſus ſeq.*

1 Non obſtat renuntiatio hæreditatis, etiam jurata à filio facta quo minus ab eodem patre, mutata iterum voluntatè, poſſit inſtitui hæres *Molin. Sanch. l.* 7 *c.* 7.

2 Si filius renuntiavit in favorem fratris, eo mortuo ante patrem,

patrem, is qui renuntiavit in prima hæreditate, ſuccedere poteſt; imò etiam inſtitui debet, quia cauſa renunciationis ceſſavit. *Mol.d.*579.*n.* 19.

3 Filius poſt juratam renuntiationem, nihilominus ſuccedere poteſt in ijs bonis, quæ pater ad ſecundas nuptias tranſiens, liberis ex priore matrimonio ſuſceptis relinquere cogitur. Ratio eſt quia in his filius non ſuccedit jure ſanguinis, cui renuntiavit; ſed propter civiles Conſtitutiones, & favores, *Mol.n.*21.

4 Etſi filia accipiens dotem à patre dicat ſe ea contentam. & renuntiare paternæ hæreditati; pactum tamen illud eſt invalidum, eoque non obſtante, poteſt poſtea petere complementum legitimæ portionis ſuæ. Ex *L. Pactum dotale Cod. de collat. L. ſi quando Cod. de pact. & cap. Quamvis pactum de pact.*6. *Molin. Sanch.lib.* 6.*conſ. Lugo, Reſp. mor. l.* 6. *d.*24.

5 Si parentes dent filiæ dotem infra portionem legitimæ debitæ, inducantque eam coactione, vel fraude, ſeu dolo, ad renuntiandum legitimæ, non ſunt in conſcientia tuti, ſed tenentur illi reſtituere libertatem. *Sanch.l* 4.*de mat. d.*9.*Lug.l.c.* Ac licet filia, ſi renuntiationem juramento firmaverit, eam ſervare teneatur; ſi tamen dolus, vel metus intervenerit, licebit relaxationem juramenti injuſtè extorti petere: eaque obtenta non tenebitur pacto quod ex injuſta coactione proceſſit, vid. *Sanch.l.*3.*mor.c.* 12 *Lugo,t.*2. *de juſt.d.* 22.*ſ.*8 & *reſp.mor.l.*6.*d.*24

Reſp. 3. Omne pactum, vel donatio, de alterius viventis hæreditate, ipſo jure irrita eſt: v.g, irritum eſt pactum, quo Titius hæreditatem; quam ſperat à Sempronio, promittit aut obligat Caio. Ratio eſt, quia tales pactiones odioſæ ſunt, & plenę periculis, ob inſidias, quæ parantur ejus vitæ, ſuper cujus bonis ſit pactio. *Laym.c* 7.*n.* 3.

Excipe. 1. Niſi conſentiat is, de cujus hæreditate agitur, & in eo conſenſu uſque ad mortem perſeveret. 2. Niſi renuntiatio fiat in favorem communitatis, ſeu collegij: hic enim ceſſat præſumptio, vel periculum inſidiarum. 4. Niſi quis ob Conſtitutiones Ordinis, de omnibus bonis, & juribus acquiſitis, & acquirendis, diſponere debeat, idque in favorem communitatis piæ, vel etiam certæ perſonæ pauperis. *Sanch.c.*2.*n.* 54.*Laym.l.c. nu.*3. 4. Niſi fiat pactum circa hæreditatem perſonæ incertæ: v.g. ſi quæ mihi hæreditas obvenerit

nerit dum vixero, tua eſto: ceſſat enim periculum *Mol. Sanch. l. 7. c. 2.*

Quæres. Quouſque ſe extendat conſtitutio *Trid. ſ. 25. c. 16. de regularib.* irritans donationes, & renuntiationes, etiam juratas, quæ fiunt ab ingredientibus religionem, niſi fiant cũ licentia Epiſcopi, ſive Vicarij, intra duos menſes proximos ante profeſſionem: & profeſſio poſtea ſubſequatur?

Reſp. Hanc conſtitutionem non habere locum in codicillis, teſtamentis, aut donationibus mortis cauſa: quia hujus conſtitutionis ratio eſt, ne per renuntiationem hæreditatis, novitijs imponatur neceſſitas profitendi: hæc enim ratio ceſſat in his ultimis voluntatibus; quippe quæ uſque ad profeſſionem revocabiles ſunt. Quare valet adhuc hodie teſtamentum à novitio conditum, neque rumpitur ſecuta profeſſione, etſi Monaſterium in eo prætermitum fuerit, *Sanch. lib. 7. cap* 5. Qui autem licitè à Religione recedit, recuperat omnia bona cuicunque ante donata, intuitu ingreſſus in Religionem.

Reſp. 2. Ea conſtitutione non prohiberi donationem modicam: quia ceſſat ratio. *Sanch. n.* 23.

Reſp. 3. Ea comprehendi renuntiationem Beneficij Eccleſiaſtici. Ratio eſt, quia hæc eſt amiſſio magni juris, ob quam libertas egrediendi è religione impeditur. *Sanch. num.* 37.

Reſp. 4. Per eandem etiam irritãtur renuntiationes, quæ fiunt ante ingreſſum religionis, intuitu, vel cauſa impulſiva ingrediendi; qualis intentio in dubio præſumitur, ſi non multò ante ingreſſum factæ ſint. Ratio eſt, tum quia Concilium abſolutè loquitur; tum quia aliàs non ſufficienter cõſuluiſſet libertati novitiorum. *Navar. Leſſ. l.* 2. *cap.* 41. *nu.* 40. contra *Sanch.* cujus tamen ſententia eſt probabilis. Unde ſic donatum tutò retineri poteſt, donec per ſententiam Iudicis reſcindatur.

Reſp. 5. Irritam etiam eſſe donationem, ſeu renunciationem bonorum, ſub conditione profeſſionis edendæ factam, ita ut ea non ſecuta corruat. *Navar. Sanch. num.* 17. *Molin. &c.* Ratio eſt, quia donantes, ſeu renuntiantes, ægré contriſtant donatarios, ut eos de poſſeſſione ſemel capta dejiciant: & Monaſteria, quæ tales donationes acceperunt omnes modos adhibent, ut tales ad profeſſionem inducantur. *Laym. c. 7. n.* 8.

Reſp. 6. Non obſtante hac conſtitutione, validas eſſe renũtiatio-

tiatio-

tiationes, aut donationes, ante, vel poſt ingreſſum Societ. Ieſu factas, juxta ejus conſtitutiones. Ratio eſt, quia Tridẽtinum Societatem diſertè excipit Dixi (juxta conſtitutiones) quia in ijs donationibus, quæ contra conſtitutiones fiunt nõ videtur habere locum; quia Tridentinum id voluit in favorem Societatis. Quod autem ob gratiam alterius conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum. *Molin. Sanchez, Laym.l.c.*

DUBIUM IV.

Qui poſſint, & debeant eſſe Executores Teſtamenti?

Reſp. 1. Ij à teſtatore nominati poſſunt, unus, vel plures ex hæredibus, vel non hæredibus; nec tantum maſculus, ſed etiam fœmina. *Sanch. Vvad. Dian. p.* 8 *t.* 5 *Reſ.*4 non tantum *Laicus,* ſed etiam Clericus, & religioſus. Hic tamen non ſine ſui Prælati licentia, & quidem Generalis, ſi ſit Societ. Ieſu: Fratres de Obſervantia, nullo modo Quod ſi tamen religioſus, contra Canonum decreta, executor teſtamenti ſit, acta ejus valent. *Ita Laym. cap.* 11. Et ratio eſt, quia ſpectato jure naturali, ſufficit voluntas teſtatoris executori: nec Canones executionem religioſi infirmant, ſed prohibent tantum. Vide *Bon. de cont. d.* 3. *q.* 18. *Dian, p.*8 *t,* 5. *Reſ.*9. 10. Et licet impubes executor eſſe non poſſit, poteſt tamen minor, ſi explevit annum 17. *Sanch. Lug. Vvading. Dian. p.* 8. *t.* 5. *Reſ.* 6. Nullus autem cogi poteſt, ut ſit executor *Dian. l. c. Reſ.* 27. detrectans tamen hoc ipſo perdit legatum (ſaltem quod in præmium muneris ei relictum fuit) ceditque hoc alijs executoribus. *Mol. Lug. Dian. p.* 8 *t.* 5. *R.* 27. contra *Vvad,*

Reſp. 2. Si nullus à teſtatore nominatus eſt executor, executio pertinet ad hæredem, etiam quoad legata pia: quo tamen caſu Epiſcopus jure communi ad ſe pertrahere poteſt, *Laym. l. c.*

Reſp. 3. Executor non poteſt officio fungi per alium, niſi Teſtator id ei permiſerit, aut niſi committatur executio nudi facti jam declarati, *Sancb Lugo, Dian. punct.* 8. *tom.* 5. *Reſ.* 26.

Quæres. 1. An Religioſus executor, legatum in pias cauſas, Monaſterio ſuo applicare poſſit?

Reſp. Poſſe. Ratio eſt, quia ſi quid obſtaret, eſſet ex eo, quòd executor etiam indigens, eleemoſynam ſibi ex teſtamẽto applicare nequeat, niſi teſtator indigentiam ejus ignoraverit, aut ea poſtmodum ſupervenerit, cum ſi eam cogno-

viſſet,

Digitized by Google

viſſet, certum quid ei legaturus fuiſſe videatur. Sed hæc ratio non ligat, quia cauſa Monaſterij diſtincta eſt à cauſa ſeu perſona profeſſi, ſicut cauſa Eccleſiæ à cauſa beneficiati. Unde etiam quivis juſſus aliquid dare pauperibus, poteſt id tribuere cognatis, vel filijs ſuis: quia evidens eſt diſtinctio inter donantem, & accipientem, *Sylv. Sanch. l. 6. c. 11 n. 59.* vide *Dian. p. 8. t. 5. R. 46*. Porrò ad pias cauſas legata dicuntur quæ intuitu pietatis relicta ſunt, nimirum. 1. Loco, vel perſonæ ſacræ. 2. Hoſpitali 3. Confraternitatibus. 4. Pupillis, & Orphanis. 5. Quod cauſa alimentorum ijs, qui indigent. 6. Quod cauſa ſtudij ſaltem Theologici. 7. Ad conſtructionem monumenti. 8. Ad utilitatem publicam, v. g. pro munienda urbe in neceſſitate, vel vijs reficiendis. *Dian. p. 7. tr. 6. R. 29. & 30. ex Bald. & multis.*

Quæres. 2. Quomodo relicta incerta executioni ſint mandanda?

Reſp. 1. Si incertitudo ſit ex parte legatarij, jure civili corruit legatum, v. g. quia ſunt duo ejuſdem nominis, & amicitiæ erga teſtatorem, jure civili corruit legatum: in foro conſciẽtiæ tamen tenetur executor inter eos dividere æqualiter, ſi in id conſentiant. *Molin. &c. Dian. p. 3. t. 5. Reſ. 58. Trull. d. 12.* 2. Legata ad cauſas pias, ob incertitudinem loci, vel Eccleſiæ, non fiunt caduca; ſed plerumque pauperiori Eccleſiæ, vel Xenodochio danda erunt. 3. Si incertitudo ſit ex parte rei legatæ, videndum an terminos à natura habeat, ut v. g. bos, & equus, vel ab arte, & induſtria, ut domus, veſtis, &c. Si à natura habeat, danda eſt una ex mediocribus: ſi ab arte, electio ad hæredem pertinet, qui rem in eo genere minimam dando ſatisfacit. Idemque dicendum eſt de legatis, in numero, pondere, & menſura conſiſtentibus, vid. *Laym. l. c. n. 7, 8, & 9.*

Reſp. 2. Si acceperint ſummam pecuniæ diſtribuendam pauperibus, non tenentur dare pauperioribus; poſſuntque etiam dare hoſpitalibus, Eccleſijs (quæ ornamentis, vel fabrica indigent) Monaſterijs, vel ijs qui ſecundum ſuum ſtatum non poſſunt vivere, ſive ij ſint opifices, ſive altioris conditionis, etiam Nobiles. *Vaſq. Molin. & alij* 8. dummodò tamen non conſtet, vel ex ſignis colligatur, aliam fuiſſe intentionem teſtatoris, quæ ſemper attendenda eſt. *Dian. p. 2. t. 15. R. 8.* Si verò deſignaverint ſemel certos pauperes, non poſſe eos variare docet *Vvading.* ſed affirmat *Lugo*, vid. *Dian.*

Digitized by Google

*p.8.t.5 R.*19. Poſſunt etiam ſibi ipſis, vel ſuis cognatis, ſi verè pauperes ſint, præſertim ſi teſtator id ignoraverit, eam applicare. *Vvad.Dicaſt.Dian.p.*8 *t.*5.*R.*46.*&* 47.

Quæres 3. An legata ad certas pias cauſas poſſint ab executore, vel Epiſcopo commutari in alium pium uſum?

Reſp. 1. Si voluntas teſtatoris impleri poteſt juſtè, & honeſtè, non licet eam cõmutare in opus quantumcunque melius, niſi ex diſpenſatione Pontificis, & juſta de cauſa. *Dian. p.*1.*t.*17.*R.*28.*& p.*3.*t.*5 *R.*63. *&c.* communiter contra *Vaſq.* & aliquos, qui docent, Epiſcopum poſſe commutare in æquale, vel melius. Interdum tamen ad Epiſcopũ, hæredes, & executores pertinet, ſecundũ epykiam interpretari, non alienum eſſe à defuncti voluntate, ſi mutatio fiat, v. g. ſi teſtator pecuniam Eccleſiæ leget ad calices comparandos, & Eccleſia non egeat calicibus, ſed caſulis. *Molin, Laym. loc cit.num.*10. vide *Vaſq opuſc. de teſtament. cap* 8. §. 5. *d.* 3. *numer.* 104. *Trull. cap.* 18. *d.* 12. *Barboſ. de offic. & poteſt. Epiſc.*

Reſp. 2. Si ad uſum à teſtatore deſtinatum applicari nequeunt, non ideò fiunt caduca, ſed arbitrio Epiſcopi, & executoris ad aliam piam cauſam applicanda ſunt: ita tamen, ut quoad fieri poteſt defuncti voluntas impleatur. Ratio eſt, quia is principaliter intendit ea in ſalutem animæ ſuæ, ad Dei honorem relinquere. *Molin.d.*294.*Bonac. d.* 3. *de contr. q. ult. p.ult.Barb. de Offic.Epiſc.* *Ex dictis reſolvuntur ſequentes Caſus:*

1 Si teſtator pauperi determinato aliquid legavit, hic autem ante ſolutionem moriatur, hæres illud tenetur alteri pauperi dare; quia præſumitur legatum pium factum in beneficium animæ teſtatoris, adeoque deſignatio pauperis demonſtrativè, non taxativè facta fuiſſe: niſi tamen aliud conſtet, vel ex circumſtantijs colligatur de teſtatoris intentione, de qua ſi maneat dubium, manet data reſolutio. *Molin. Sanch.Bard.d.*6.*c.*10.§.7.

2 Si legata pia inveniantur inducta, & non conſtet de teſtatoris intentione, tenetur hæres ea ſolvere: quia præſumitur id fortuito ac caſualiter, & non ex teſtatoris voluntate accidiſſe. *Bard d.*6.*c.*10.§ 17.

3 Si teſtator legaverit ſummam pecuniæ pro certo numero ſacrorum; hæres autem eam ſummam Sacerdoti cuipiam bono tradiderit, ac poſtea ob mortem dicti Sacerdotis,

aliamve

aliamve ob cauſam dubitet prudenter, an ſacrificia illa ſint peracta, non tenetur curare ea iterum celebranda. Quia ſatisfecit teſtatoris voluntati. *Bard. d. 6. q. 10. §. 22.*

Quæres. 4. Intra quod tempus, quo ordine, & modo, hæredes, & executores defuncti voluntatem exequi debeant, & quis cogere poſſit?

Reſp. 1. Teneri ſtatim poſt aditam hæreditatem, confectumque inventarium, etiam intra annum, niſi juſto impedimento excuſentur. Imò in legatis pijs intra ſex menſes, *Molin. Vaſq. Dian. p. 8. t. 5. Reſ. 53.* idque etiamſi hæreditas non ſit adita, eò quòd hæres vel ante fuerit mortuus, vel eam repudiarit. *Covar. & alij tres. Dian. p. 7. t. 6. Reſ. 25.* Unde ſi differant notabiliter (præſertim ſolutionem piorum legatorum) aut negligant exequi, graviter peccant; tenenturque damnum, quod alij ipſorum culpa acceperunt, compenſare. *Bon. d. 3. q. 18 p. 4. Navar. c. 25. Lug. Dian. p 8. t. 5. §. 52.*

Reſp. 2. Ab utroque Iudice, Eccleſiaſtico, & ſæculari compelli poſſunt, (ſi tamen laici ſunt.) Quod ſi poſt annum à monitione Iudicis, vel Epiſcopi, exequi negligant, omni commodo [excepta tota legitima, ſi hæredes neceſſarij ſunt] ex teſtamento ipſis proveniente privantur, vide *Laym l. c. tr. 5 c. 11. Card de Lug. d. 26 de juſt. Dian. p. 3. t. 3 R. 59 Valerum Trull. d. 11.* Imò ſi intra annum negligat exequi, jus executionis devolvitur ad Epiſcopum *Molin. & alij 8. Dian. p. 8. t. 5. Reſ. 40.* nec admittitur purgatio moræ. *Sanch. Dian. loc. cit. Reſ. 33. & 34.* Sed tenetur Epiſcopus exequi removendo illos ab executione, & emolumentis ſpoliando, atque in defectum Epiſcopi, idem poteſt Metropolitanus. *Molin Merol, Dian. R. 57.*

Reſp. 3. Executor tenetur omnia exequi ſecundùm mentem teſtatoris: ad hoc tamen executor particularis non poteſt vendere bona defuncti, niſi hic ita ſtatuerit; univerſalis autem poteſt, *Lugo dub. 24. ſ. 16. Dian. p. 8. tit. 5. R. 32.* Neque poteſt unquam invito hærede rem legatam dare legatario: quia non poteſt, niſi per Iudicem ſpoliare hæredem ſua poſſeſſione; licet teneatur monere Epiſcopum, ut hæredem cogat *Sanch. Lug. Dian. p. 8. t. 5. R. 38.* quod ſi bona non ſufficiant ad legata omnia ſolvenda, diſtribuenda ſunt omnibus æqualiter pro rata (etiãſi ſint pia, & licet uni res certa, & in individuo ſit legata) nec licet uni præ alijs gratificari; quia par omnium eſt ratio, & jus. *Sylv. Sanch. Bon. Dian. Trull. d. 7. c. 18 d. 12*

Reſp. 4 Tenentur Executores reddere rationem executionis (idque probabiliter, etiamſi teſtator eos hoc onere liberaſſet) exceptis ijs, quæ teſtator juſſit erogari ſecretò, *Dian.p.* 8.*t.*5.*R.*34.*& alij* 35. Poſſuntque ad hoc cogi ab Epiſcopo, vel Capitulo Sede vacante. *Reſ.*36.37.*&* 62. niſi ſint Regulares plenè exempti, quos cogi poſſe alij negant, affirmant alij, ut vide *loc.cit.* Denique non debetur ijs ſalarium, cum ſit officium voluntarium amicitiæ: ſi tamen damnum ex eo patiantur, vel ſint etiam adminiſtratores bonorum, debet aſſignari à Iudice. *Lug. d.*24.*ſeſſ.*16.*num.*335.vid. *Dian. Reſ.* 39. plura de executione piarum, & ultimarum voluntatum. Vide *Trull.& Dian.ll.cc.& Barb.lib* 3. *de jure univ.cap.*27.

DUBIUM V.

De ijs, qui teſtari, & hæredes inſtitui poſſunt?

Reſp. 1. Omnes homines liberam de ſuis bonis teſtandi facultatem habent, niſi naturali, aut poſitivo jure prohibeantur. Naturali autem jure teſtari vetantur infantes, furioſi, amentes; niſi tamen lucida intervalla habeant, vel in una tantū materia delirent, & in alijs non, ut *Navarr*, *Sanch. lib.*1. *de matr.d.*8. Quid autem ſentiendum de eo, qui ex morbo aliquandiu delirat, vide *Card.Lugo d.* 24.*ſeſſ.* 4. Poſitivo autem, ſurdus ſimul, & mutus à natura, prodigus, ſervus, uſurarius publicus, filius familias de bonis adventitijs: (ſi quidem ante Clericatum advenerint, ut vide *Card.de Lug. de juſt. d.*24.*num.* 67.) impubes, captivus apud hoſtem, dãnatus ad mortem, ſi bona ejus confiſcentur, *C.de Lug.l.c.n.*42. profeſſus religionem.

Dico (profeſſus) quia novitius cum adhuc ſui juris ſit, abſque ſuperioris licentia validè teſtari poteſt, etiam non ſervata juris ſolemnitate, ut habet *Trull.cap.* 18.*d.*5. *ex Sá, & Bon.* & ſi quidem inteſtatus decedat, proximi conſanguinei in bonis ſuccedunt. Similiter Regilioſus Societatis, poſt emiſſa vota ſimplicia, etſi non licitè, validè tamen poteſt teſtari; quia dominium bonorum ſuorum retinet impeditum quaſi voto paupertatis, quoad diſpoſitionem ſine licentia ſuperioris; non tamen ulla conſtitutione Canonica diſpoſitio irritatur. Ita *Molin.Sanch Laym.* Qui addit, poteſtatem teſtandi, ſeu jure, ſeu conſuetudine, etiam Religioſis Ordinum Militarium conceſſam, frequenterque à Pontifice concedi ijs ſolere, qui extra clauſtrum Beneficium, vel Epiſcopatum habent.

Reſp.

Digitized by Google

Reſp.2. Omnes homines etiam amentes, ſurdi, muti, ſervi, imò, & communitas, hæredes inſtitui poſſunt; niſi ſpecialiter prohibeatur. Ita *Bon.de cont.d.4 q. ult.* Quia ad hoc tantum requiritur plena poteſtas in diſponente, & capacitas in hærede. Incapaces autem ſecundum jura ſunt. 1. Apoſtatæ, & Hæretici, eorumque receptores, defenſores, fautores: licet probabile ſit, eos ante ſententiam judicis ad reſtitutionem non teneri, eò quòd hoc jus in eo rigore non ſit receptum. *Leſſ.l.2.cap.19.dub.5.Sanch.l.2 c.14 num.31.* 2. Civitas hoſtium, & communitas Iudæorum. 3. Damnatus ad metalla: perſecutores, & percuſſores Cardinalium, & qui ob crimen activè inteſtabiles ſunt. *Leſſ. l. c.* Adde caſus, in quibus aliqui excluduntur à bonis defuncti; ut 1. Hæres, (uti, & legatarius) qui teſtatorem occidit, *Leg.ult. §. ult. ff. de bonis damnatorum.* 2. Idem, ſi teſtatori prohibuit teſtari, aut teſtamentum revocare; aut ſi ad uxorem teſtatoris accedat. 3. Si dum teſtator mente captus fuit, hæres illius curam non habuit, aut ſi captivum redimere neglexit, vide *Molin. d.178.& 212 C.de Lug.d 24.n.75 Vnde reſolves.*

1 Hæredes inſtitui poſſunt profeſſi Ordinum, quibus permiſſum eſt bona immobilia in communi poſſidere, eorumque nomine Monaſterium ſuccedit. Tales autem ſunt omnes ferè religiones, excepto Ordine Minorum de Obſervãtia, & Capuccinorum. Ratio eſt, quia illi ſunt incapaces, ſecundum. *Trid.ſeſſ.25. cap 3.* & profeſſi Societat Ieſu, vide. *Sanch lib. 6.cap.18 Bon l c.Laym.l 3.t.5.cap.15.* licet contrarium probabilius eſſe putet *Vvanding.tr.de contr.d,4.dub. 5.§.4.* vide *Dian.p.9.t.9 R.16*

2 Collegia Societat. Ieſu, & domus etiam profeſſæ, hæreditates accipere poſſunt, modò bona immobilia, quæ communi uſui, & habitationi non deſerviunt, vendantur, & non deferantur intuitu profeſſi, aut vota formata habentis.

Dixi (hæreditates) quia ſicut Minores, & Capuccini, legata, & alia donata admittere poſſunt: ita etiam Societ. Ieſu, etſi intuitu alicujus profeſſi tantum ea deferãtur, vid *Lay.l.c.*

3 Teſtator poteſt quemvis extraneum inſtituere hæredem, nulla facta mentione conſanguineorum collateralium, etiam fratris pauperis, dummodò abſit ſcandalum, & gravis neceſſitas illorum: quia nullo jure prohibetur, & bona ſunt ipſius de quibus diſponit liberè. *Bon.& alij 5.Dian. p.1. t 8.R. 83.& 85.Item p.5.t.3.R.114.*

Digitized by Google

Quæres. 1. Quæ ſit diviſio hæredum?

Reſp. Hæres alius eſt ex teſtamento, alius ab inteſtato. Hæres ex teſtamento, vel eſt univerſalis, ſive ex aſſe; vel partialis, ſeu ex parte tantum, verbi gratia, ex triente, vel dodrante, vel quadrante. Uterque horum, vel eſt hæres neceſſarius, qui neceſſariò inſtitui debet, ut ſunt omnes in recta linea deſcendentes, & poſt hos aſcendentes, niſi ſit cauſa juſta exhæredandi: vel non neceſſarius, quem teſtator poteſt inſtituere, & non tamen cogitur. *Laym, c.* 5. *n.* 9.

Quæres. 2. Quantum hæredibus neceſſarijs debeatur?

Reſp. Iure novo legitimam portionem deſcendentium, eſſe trientem hæreditatis; ſi non ſint plures quam quatuor liberi; ſi plures, ſemiſſem. Similiter aſcendentium portio, etſi unus tantum ſit, eſt triens hæreditatis, idque abſque ullo gravamine, modo, & conditione: alioqui pro non appoſitis habentur. Quod ſi autem alicui aſcendentium, vel deſcendentium, portio legitima non relinquatur, competit ei actio ad petendum complementum, vel ad reſcindendum teſtamentum, ut ipſo jure nullum: maximè ſi cauſa idonea exhæredationis non ſit inſerta, & prolata. *Laym. c.* 8. *n.* 10.

His adde. 1. Rumpi teſtamentum ob poſthumi præteritionem. 2. Peccare parentes, ſi abſque juſta cauſa ex inordinato affectu erga liberos, ſucceſſionis inæqualitatem inter eos inſtituant. Iuſtæ autem cauſæ hujus inæqualitatis erunt, merita, & obſequia majora; ſi pupilli magno ſumptu in ſtudijs ali debeant; ſi qui plus egere videantur. *Dian. part.* 1. *tract.* 8. *Reſ.* 83. ſi quis in ſtudijs ſuſtentatus ſit Doctor, poſſitque lucrari, & alij ſecùs: imò pater id quod habet, ſupra partes legitimas filijs debitas, poteſt de rigore relinquere extraneo. *Trull. c.* 18. *d* 10. *Bonac. Dian. p.* 1. *t.* 8. *Reſ.* 83. 3. Liberos naturales, niſi legitimati ſint, reſpectu patris non eſſe hæredes neceſſarios, reſpectu tamen matris eſſe; idque æquali jure cū legitimis. Quod ſi tamē pater liberis caret, naturales poteſt inſtituere hæredes; modo parentes ſuperſtites legitima portione non priventur. 4. Fratrem, & ſororem tunc tantum poſſe infirmare teſtamentum, ſi perſona infamis inſtituta ſit. *Laym loc. cit. num.* 12. 13 vide *Bon. d.* 3. *de cont. q. ult. p.* 3. 5 Patrem non poſſe expenſas factas pro filio in ſtudijs literarum repetere, ſiquidem eas liberaliter fecit, vel donavit: ſecus ſi habuit animum repetendi, & computandi in legitimam. Quod ſi pater non repetijt, quando

po-

potuit, non tenetur filius eo mortuo in diviſione conferre in commune. quia præſumi poteſt liberaliter factas, vel condonatas, niſi aliunde conſtet contrarium. *Azor. Villaleb. Trull.t.1.lib.4.cap.1.d.*3.vide ſupra, *cap.*3. *dub.* 2. *de donatione.*

Quæres.3. Qui hæredes ſuccedant ab inteſtato, aut teſtamento rupto, vel irrito?

Reſp. 1. Ante omnes alios patri ſuccedere legitimos liberos, & in demortuorum locum nepotes. 2. Deficientibus deſcendentibus patrem, & matrem defuncti, & in eorum locum, avos, & avias. 3 His quoque deficientibus, fratres, & ſorores ex utraque parte conjuncti; idque æquis portionibus, excluſis ijs, qui ex ſolo patre, vel matre conjuncti ſūt. 4. Si ex fratribus, vel ſororibus utrimque conjunctis unus mortuus liberos reliquerit, ſuccedunt hi loco parentis ſui cū patruis, non in capita, ſed in ſtirpes. Si tamen fratres, & ſorores utrimque conjuncti, omnes mortui ſunt, tunc eorum liberi excluſis patruis ex una tantum parte conjunctis, non in ſtirpes, ſed capita: adeoque æquis portionibus ſuccedunt: quia duorum fratrum filij, non ſuorum parentum loco, ſed jure propriæ conjunctionis ſuccedunt. Cum ergo æqualiter juncti ſint, æquales etiam in portione hæreditatis eſſe debent 5. Deficientibus fratribus, & ſororibus utrimque conjunctis, eorumque liberis, ſuccedunt fratres, & ſorores, ex una tantum parte conjuncti hoc tamen diſcrimine, ut qui ex parte patris ſunt juncti, ſuccedant in bona à patre provenientia, in reliquis æqualiter omnes. 6. Si fratres, & ſorores, eorumque filij deficiant, ſuccedunt propinquiores collaterales, uſque ad decimum gradum: & fit talis ſucceſſio in capita, nulla habita ratione, an ex altera parte, an ex utraque ſint conjuncti. 7. In horum defectu, ſuccedit uxor; & denique in illius morte fiſcus ſæcularis, in bonis omnibus laici ab inteſtato defuncti: fiſcus autem Eccleſiaſticus, in bonis Clerici. *Laym.c.*6.*n.*1.2.3 & 4.

His adde.1. Quod ſi uxor, ſuſceptis ex priori marito liberis, ad ſecundas nuptias tranſijt, quicquid à priore marito, donatione, aut teſtamento, acquiſivit, ejuſdem matrimonij liberis cedere. Similiter ſi maritus alteram uxorem ducat.

Adde.2. Hæredem adeundo hæreditatem, non commoda tantum, & jura, ſed etiam debita, & onera realia defuncti

in ſe transferre Interim tamen duplici beneficio gaudere. 1. Ut ſupra vires hæreditatis non obligetur. 2. Quod deductis expenſis funeris, & ſolutis debitis, quartam partem hæreditatis obtinere debeat hæres, vel hæredes, & ſi eam non habent, legatis non tamen pijs , ut notat *Trull.lib.* 7.*cap.* 18.*d.*12.*ex Authen. ſimiliter C. ad legem Falc*. detrahere poſſunt, beneficio legis *Falc, Laym. lib.* 3. *tract.*5. *cap.* 6. *num.* 7. *Sanch. l.*4 *cap.*15. Ut autem hoc beneficio frui poſſit hæres, conficere tenetur inventarium, tametſi hanc obligationem teſtator poſſit remittere, reſpectu legatariorum, & fideicõmiſſariorum, quibus ex mera liberalitate aliquid relinquit, non tamen reſpectu creditorum, quibus præjudicare non poteſt. Vniverſim enim ab onere inventarij, & à rationibus reddendis, eos quibus poteſt relinquere bona, ſine onere dandi partem alijs poteſt liberare iiſque concedere, ut eorum dictis, vel juramento ſtetur. *Molin. Card. de Lugo d.* 24. *ſect.* 8. *n.* 236.

TRA-

TRACTATUS VI.

De Præcepto VIII. IX. X. & Præceptis Eccleſiæ.

CAP. I.

De Præcepto VIII.

PRohibetur hic omnis injuſta læſio famæ, & honoris proximi; ac præcipuè omnis falſitas, & mendacium; ac læſio verbalis, quæ fit, tum in judicio falſo accuſando, vel verum celando de quo ſuprà; tum etiam extra perniciosè mentiendo, ſecreta revelando, de quo vidè *Bonac. de reſt. d.2.q.2, p.ult. Laym.l.3.tract.3 p.2.cap* 5. ac denique detrahendo.

DUBIUM I.

Quid ſit ſuſpicio, judicium temerarium, & dubitatio, ac quale peccatum?

Suppono hæc tria differre inter ſe, quod Iudicium ſit firma animi ſententia, ſeu aſſenſus indubitatus, Suſpicio, aſſenſus inchoatus, quo quis inclinat in unam partem judicans probabiliter latere aliquod fundamentum opinandi. Dubitatio autem non eſt affectus, (niſi cauſaliter) ſed quaſi ſuſpenſio animi, in neutram partem inclinando. Quæritur ergo hic, non de ſuſpicione, & judicio prudenti, quod ſufficientibus indicijs nititur, ſed de imprudenti, & temerario, quod ijs deſtituitur. Majora autem indicia requiruntur ad judicium, quam ad ſuſpicionem; & ad hanc, quam ad dubitationem.

Reſp. 1 Iudicium temerarium, cum plena advertentia, de gravi malo proximi, communiter eſt mortale, contra juſtitiã. Ita *Fill.Leſſ.c.29.l.2.Laym.l.3.t.3.c.2.* Ratio eſt, quia proximo fit gravis injuria, dum ſine cauſa improbus habetur, cum habeat jus ad bonum nomen, & famam: præterquam quod

quod ex his judicijs plerumque gravia mala ſequantur, In confeſſione tamen non opus eſt explicare ſpeciem mali judicati: cum omnia uni juſtitiæ commutativæ in ſpecie infima adverſentur. *Eſcob.E.*10.*c.*4 *n.* 36.

Dixi communiter: quia ſi judicium habeat magnam probabilitatem, etſi non omninò ſufficientem ad certitudinem, erit veniale: quia moralis certitudo, & magna probabilitas non adeò diſtant, ut cenſeatur gravis injuria, judicare certum, quod eſt valde probabile, v.g. ſi judices juvenem ſolum cum puella inventum in cubiculo, illicita tractaſſe. Ex quibus reſolvitur, peccari tantum veniáliter temerè judicando ſequentibus caſibus, vide *Tan t.* 2. 2.*d.*4. *q.*3. *d.* 2.

1 Si non ſit grave malum, quod proximo temerè impingis: & ſic eum, qui judicat alium eſſe ſpurium, vel filium Iudæi, à mortali excuſant. *Navar. Azor. & Leſſ.* contra alios apud *Dian p.*5.*t.*5. *R.*69.

2 Si ſit grave quidem, ſed non perfectè advertas.

3 Si advertas quidem te malè judicare, non tamen advertis ſigna eſſe inſufficientia, nec de ijs dubitas.

4 Si ſigna ſint ſufficientia ad opinionem ſaltē probabilē.

5 Mortale etiam non eſt, (per ſe loquendo) ſi de indeterminato tantùm judices: quia nulli fit gravis injuria. *Eſc. l.c.ex Fagund.*

Reſp. 2. Suſpicio, & Dubitatio temeraria, ex genere ſuo videntur eſſe peccata tantum venialia: maximè, ſi procedāt ex errore intellectus, quo indicia ut ſufficientia apprehenduntur. Ita *Layn. ex S.Thom. Navar. Molin. Fill.tr.*4. *c* 1. *q* 5. *Leſſ.l.* 2 *c.*39 *d.*3.*&c.* contra multos, qui putant eſſe mortale. Ratio eſt, quia communiter ſuſpicio tantum eſt, concitatio quædam ad affectum, manet enim in mēte ſuſpicantis aliquo modo bona exiſtimatio proximi: ergo non fit illi gravis injuria, cum non totaliter deturbetur de poſſeſſione bonæ famæ; fit tamen aliqua quia temerè dubitatur.

Dixi, maximè ſi ex errore: quia talis cùm non ſit per ſe voluntaria, nec pertinax, meretur excuſationem, ſi verò ex malevolentia in ſuſpicione gravi perſiſtas, erit mortale, ut docent *Leſſ.Fill.&c.* ob injuriæ gravitatem. Atque idem eſt de dubitatione poſitiva, orta ex malevolentia abſque cauſa: procedit enim ex contemptu alterius, proindeque gravis injuria reputatur.

Quæres Quomodo diſcerni poſſit ſuſpicio, à judicio firmo, quando

Digitized by Google

quando formido de oppoſito expreſſè non eſt conjuncta ?

Reſp. Caietanus cenſet eum judicare, qui rogatus, an habeat rem pro certo, reſpondet ſibi certam, aut ferè certam videri : eum verò ſuſpicari, qui reſpondet ſe non eſſe moraliter certum, ſed facilè poſſe falli v. *Bon. de reſt. d.2.q.7.p.1.*

DUBIUM II.

Quid ſit, & quam grave peccatum Detractio?

Reſp. Detractio eſt alienæ famæ injuſta violatio, vel denigratio. Differt à contumelia, quæ eſt injuſta honoris diminutio. 1. Objecto : quia contumelia honor, detractione autem fama læditur, quę eſt opinio, ſeu exiſtimatio de alterius excellentia; honor autem eſt teſtificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2. Differt, modo : quia contumelia inſtar rapinæ fit apertè contra præſentem : detractio ut plurimum inſtar furti occultè, & contra abſentem. Unde licèt contumelia detractione gravior ſit, eſt tamen detractio peccatum mortale ex genere ſuo; etſi ex parvitate materiæ, aut indeliberatione, fieri poſſit veniale. Ratio eſt, quia eſt gravius furto, quod eſt mortale, cum lædat proximi famam, quæ eſt majus bonum, quam opes.

Detractio alia eſt directa, & formalis, quæ fit ex intentione famam lædendi : alia indirecta, & materialis tantum, quæ fit ex levitate, & loquacitate aliqua. *Ex dictis reſolves.*

1 Regulariter non eſt mortale (etſi per accidens, ratione damni ſequentis tale eſſe poſſit) revelare naturales defectus animi, corporis, vel natalium : quia tales non ſunt morales : nec infamia apud prudentes reputatur, quòd quis, v.g. ſit ſtupidus, ſpurius, luſcus *Bon. t.2. d.2. q.4. p.2.*

2 Plerumque etiam levis detractio habetur, ſi alium infames generalibus nominibus peccatorum mortalium, v. g. eſſe iracundum, ſuperbum, &c. (etſi aliquando gravis eſſe poſſit,) quia audientes plerumque interpretantur de naturali propenſione, & defectu involuntario : nec oritur grave dãnum famæ, *S. Ant. 1. p. t.8 c.4, Sylv. Leſſ. dub.3. n.18. Laym. l.3. t. 3. p.2. c.9. n.3.*

3 Similiter non erit mortale communiter, referre peccata mortalia, quæ ob conditionem perſonæ, non notabiliter famam lædant : verbi gratia, ſi dicas, militem habere concubinam, pugnaſſe in duello, cogitare vindictam, adoleſcentem eſſe prodigum, deditum amoribus, &c. *Laym. l. 3. t. 3. p. 2. c. 3.*

Fieri

Fieri tamen poteſt, ut narrando defectus etiam naturales, ſpectata conditione, & ſtatu illius graviter noceas, & ſi: graviter pecces: ut ſi gravem, & optimi nominis Prælatum, aut religioſum, mendacijs aſſuetum eſſe: virum gravem ac conſularem, illegitimè natum, Iudæum, &c. Idem eſt, etſi de altero nihil in particulari, ſed tantum in genere dicas. v g. te ſcire aliquid de illo, quod ſi dicas, magno illum rubore ſcit affecturum. *C.Lug.d.*14.*n.*49

5 Crimen, aut defectum alicujus, modò verùm, ſæpe licet prodere ob juſtas cauſas: v.g. 1. Cum expedit ſuperiorem ſcire ſuorum defectus, ut emendentur, de quo vid. *ſupra, de Corr. fratr.* & ſic eos qui crimen occultum filiorum parentibus, vel famulorum heris in ordine ad correctionem, (cavendo tamen ne ex revelatione majus damnum ſequatur) ſignificant; communiter excuſari docet *Trull.l.*7.*c.* 10. *d.*11. *ex Bonac.&c* uti, & uxorem loquentem cum marito (vel contra) de criminibus occultis filiorum, vel famulorum. 2. Cauſa conſilij, vel auxilij capiendi; in quo tamen videndum, ut cum minimo damno tertij fiat 3. Cauſa cavendi alterius dãni, ut ſi alicujùs æſtimatio falſò concepta de ejus doctrina, probitate, eſt alijs pernicioſa. Unde cum agitur de conferendo officio, de contrahendo matrimonio, de ſuſcipienda religione, aſſumendo medico, præceptore, famulo, famula, &c. licet manifeſtare (imò aliquando oportet) occulta alterius impedimenta, inhabilitatem, crimina, unde notabile aliquod incommodum meritò timeretur: dummodo nulla alia ſit ratio commodior impediendi, & damnum quod proximò timetur, ſit majus, aut ſaltem æquale damno, quod ex manifeſtatione defectus aut criminis alterius, ei obvenerit. *Leſſ.l.*2.*c.*11. *dub.* 12.

6 Hinc quoque, ſi quis injuſtè lædit famam tuam, nec potes eam tueri, nec recuperare alia via: quàm imminuendo quoque famam illius, id licet, dummodo falſa non dicas, in tantum quantum ad tuam famam conſervandã neceſſe eſt: nec magis lædas, quàm lædaris, collata tua, & alterius perſona, vide *C.de Lug.n.* 50.

7 Si quis ſolatij tantùm cauſa, & non intentione detrahendi, alicui amico narret injuriam ab alio ſibi factam, non videtur eſſe mortale, etſi indè aliqua infamia proveniat authori: ea enim ipſi imputanda eſt. Cavendum tamen, ne dicatur pluribus, vel apertiùs nominetur perſona, quam neceſſe

ſit

Digitized by Google

ſit ad conſilium, vel ſolatium. *Leſſ.Laym.Tann.* 2. 2.*q*.8.*d*.7. *dub*.4.*C.Lug.dub*14.& ſic excuſari poſſe famulos (ſaltem à mortali) qui injurias ſibi ab heris ſuis, uxores quæ à maritis, filios qui à patre, Religioſos qui à Prelato, illatas, doloris tantum mitigandi cauſa, referunt, docet *Trull.l*,7.*c*.10.*d*.11. *ex Leſſ.Laym Tann.Navar.Dian.p*.2.*R*.32,Idem putat *Cajet*. dicendum, ſi crimen occultum reveles uni alicui viro prudenti. & taciturno, cui dicere perinde ſit ac ſi nulli diceretur; eò quod damnum illud cenſeatur leve, & ſic *Trull.l*.7.*c*.10.*d*. 11. cum *Dian.p*.1.*t*.3.*m.R*.22 & *p*.2.*t*.5.*m R*. 33. excuſat pœnitentem, qui in confeſſione manifeſtat complicem, dicuntque cum *Tann Bonac.Eſcob.* &c. eam ſententiam eſſe probabilem. Quam ſententiam probabilem eſſe ait *Dian*. cum *Tan. l.c.Bon.Eſcob.E*.9. Verùm hoc univerſim non videtur ſatis tutum,quia læſio famæ,apud unam etiam perſonam cenſetur gravis; ut patet in judicio temerario. Imó ſæpe quidam ægrius ferunt, ſe lædi apud unam perſonam gravem, quam tres, vel quatuor alios. Vnde *Suar.Fill.Leſſ. Azor.* & *Laym.* putant communiter eſſe mortale, vide *C.Lug.l.c.*

8 Crimen ſimpliciter publicum, ſive ſit notorium jure, ſive facto, manifeſtare ijs, qui neſciunt, non eſt peccatum mortale injuſtitiæ; quia hoc ipſo auctor amiſit jus ad famam, cum ratio juſti judicij, & evidentia facti faciat, ne de injuria juſtè queri poſſit. Quod confirmat conſuetudo, mādans hiſtoriæ publica crimina.

Dixi non eſt mortale injuſtitiæ: quia detegere eo loco, quo fama non erat perlatura; vel nonniſi poſt longum tempus, vel aliter cum gravi mœrore ejus qui commiſit, ſæpe poteſt eſſe mortale contra charitatem, ut *Leſſ. Val. Tol. l*.5. *c* 65. contra *Nav.*& *Cajet*.vide *C.Lug.d*.14 *n*.59.*Fagund.p*. 2.*l*. 5.*c*.3.

9 Similiter non eſt peccatum contra juſtitiam, ſaltem mortale, quærere cauſam captivitatis alicujus, vel de ea loqui: ſicut enim captivitas eſt publica, ſic etiam cauſam videtur eſſe facta publica. *Sayr Bonac.Trull*.*l*.7.*c*. 10.*d*.11. Vbi eodem modo excuſat eum, qui refert delictum alicujus publicum, referendo ſimul pœnitentiam, & emendationem, ſecus ſi taceatur pœnitentia quam fecit: & ſic ait peccare hiſtoriographos, deſcribendo peccata mortuorum publica, & non referendo pœnitentiam, vel emendationem, ſi reſipuerint.

Simi-

Digitized by Google

10 Similiter manifeſtare crimen; quod nondum eſt publicum, moraliter tamen certum eſt, brevi fore publicum, (ſive per facti evidentiam, ſive per ſententiam judicis) non eſt mortale, quia parum nocet. Niſi tamen ex iſta anticipatione, ſequerentur gravia damna, v.g. in officio, &c. *C. Lug. l. c. n* 92.

11 Infamem in uno crimine, de altero valdè affini infamare, eſt tantum veniale: ut v.g. ſi de adultero dicas, quòd miſerit literas amatorias: quia tunc non notabiliter augetur infamia. De diſparato tamen, & non connexo crimine infamare, eſt mortale: quia infamis in uno genere vitij non amiſit jus famæ in alijs virtutibus *Tann. d. 4 de juſt. q. 8. dub. 7. n. 141. ex Nav. & Leſſ.* contra *Sylu V. detractio. Palud. &c.*

12 Detractio materialis ex loquacitate orta, eſt mortale, ſi gravem proximi læſionem importet, idque advertatur: quia etſi non intendatur directè læſio alterius, ea tamen indirectè, & implicitè eſt volita, & æquivalet formali. Veniale autem tantum erit, ſi non ſequatur læſio gravis: quia ſcilicet communiter non ſeriò accipitur, nec creditur. Similiter erit veniale tantum, audita referre, ut audita tantum, hoc eſt, nihil affirmando de rei veritate, ſed dubitationem potiùs ſuam de ea ſignificando, ita ut nulla inde ſecutura putetur infamia, nec auditores rationabiliter ſint credituri. Ita contra *Azor. p.* 3 *l. 13. cap. 6* docet *Tanner. 2. 2. d. 4. q 8. dub. 7. nu.* 139. *Eſcob. E. 10, cap. 4 num* 40, eo quod diffamatio; ſi fortè ſequatur, imputetur audienti, ſi credat. Idem docet *Card. Lug. l. c.* rectè limitans, niſi grave damnum ex modo narrandi, vel ex levitate audientium, (qui temerè credituri ſint, & vulgaturi) ſecutum poſſis prævidere. Hinc peccas graviter contra juſtitiam, ſi referens grave crimen, addas, id tibi dictum eſſe à viro fide digno: quia præbes ſufficiens fundamentum credendi, vid. *Dian t. 5. m R.* 28

13 Mortuum infamare, minùs grave eſt, quam vivum: mortale tamen, & ad reſtitutionem obligans. *Leſſ. l. 2. c. 11. d. 21. Bon. d. 2. q. 4. p.* 2.

14 Non eſſe mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato malè loqui: v.g in tali loco eſſe multos improbos: in tali Collegio unum Canonicum commiſiſſe grave crimen, v.g. ſimoniam, docet *Eſcob. Ex.* 10. *c. 4. ex Fagund.* quod *Trull. l. 7. c. 10. d. 4. ex Bonac. Azor. &c.* limitat: ſi non ſit tale, quod in alios redundet.

Digitized by Google

15 Graviſſimè autem peccant, qui Ordini, ſeu ſtatui alicui Religioſorum in communi, vel Monaſterio detrahunt, dicendo v.g. quod in eo malè vivatur, non ſervetur obſervātia regularis, &c. niſi id ſit planè notorium: quia graviſſimè nocent, tenenturque ſub mortali ad reſtitutionem, toti cōmunitati, à qua Superioris remiſſio non excuſat. *Sot. Navar, Trull.c.*10. *d*.4. Talem autem ſufficienter confiteri ſi dicat: Detraxi cuidam Religioni, Ordini, vel Monaſterio, &c. ſive ſit communitas numeroſa, ſive non, docet, *Lugo, & Tamb. de exped.conf.lib.*2.*c.*1.

16 Similiter mortale eſt, tacita perſona, nominare Monaſterium, vel Ordinem religioſum ex quo aliquis grave peccatum occultum, v.g. adulterij, vel fornicationis commiſerit, *Navarr, Trull. c.*10.*d*.14.

17 Explicandum eſt in confeſſione, an apud multos, & quot circiter: an verò apud unũ tantũ alicui detraxeris. Ita probabiliter. *Bon.de ſacr.d*.5.*q*.5.5.*p*.2.*§*.3.*diff*.3.*n*.16. & 21. *ex Sanch. Sylv. Adrian.n.*135. *Sed C.Lugo d.*16.*n.*135. 140. & 163. *ex Nav. Salas Kon. &c.* negat, dicitque contrariũ eſſe probabilius. Nec omittendum, ſi quem infamaveris libello famoſo: cum id ſit genus detrahendi graviſſimum, & ad plurimos pertinens. Non tamen neceſſariò dicendum, in quo genere infamaveris: quia fama ſemper eſt ejuſdem ſpeciei in genere moris. *C.Lug. d.* 16. *n.*265.

18 Peccat mortaliter contra juſtitiam, & tenetur ad reſtitutionem, ratione cooperationis, is qui audit detractoré, excitando, vel animando efficaciter: qui verò lætatur tãtũ detractione audita, aut licet non lætetur; qui non impedit, cum commodè poſſit, peccat, pro ratione damni mortaliter, vel venialiter contra charitatem: non tamen tenetur ad reſtitutionem, niſi ſit ſuperior, pater, vel dominus: is enim ex officio tenetur impedire ſubditũ, ne alteri injuſtè peccat.

Dixi ſi commodè poſſit: quia non peccat, qui putat monitionem ſuam nihil profuturam: vel ex eo magnum incommodum metuit: vel qui rationabili verecundia prohibetur: ob authoritatem detrahentis. Debet tamen tunc diſcedere ſi commodè poteſt; faciem triſtiorem oſtendere, vel alio ſermonem avertere, v. *Leſſ. & Bon.l.c.* Hinc æqualis rarò. (inferior rariſſimè) tenetur corrigere detractorem. 1. Quia audiens plerumque neſcit, an quod dicitur ſit notorium, tametſi ipſe ignoraverit; & in dubio, non eſt cur damnet detractorem,

In

In quo multi falluntur, exiſtimantes, ſimul ac aliquid audiunt dici contra proximum, id ſibi mox refutandum. 2. Quia cœpta detractione, ſæpè meliùs conſulitur proximo, ſi ſinatur abſolvi, quàm ſi abrumpatur. Nam ſi diſtinctè explicetur, ſæpe non tam graviter apprehenditur, quàm initio conceptum erat. 3. Quia ſæpe ſine gravi offenſione non potes corrigere 4. Quia ſæpe alter habet juſtam cauſam manifeſtandi, præſertim uni ſoli *C.Lug.l.* 1.n.128. Vide *Dian.t.* 3 *m.Reſ*, 24. *& t.* 5. *m.R.* 35.

Quæres. 1. An liceat alium infamare ad tormenta gravia vitanda.

Reſp. 1. Licet, ſi crimen ſit verum: quia nullam alteri facit injuriam, cum habeat jus ad illud in neceſſitate revelandi.

Reſp. 2. Si crimen ſit falſum, non licet: quia eſſet mendacium pernicioſum *Sylv.* tamen, & *Navarr.* putant, veniale tantum eſſe, ſi ſola infamia ſequatur, & poſt torturam revocetur, eo quòd non ſit infamia efficax, vide *infra lib.* 4. *c.* 3. *d.* 7.

Quæres. 2. An liceat ſeipſum infamare?

Reſp. Id non eſſe ſaltem mortale regulariter. Ita *Leſſ. Fill. & Laym.l* 3. *t* 3. *p.* 2. *c.* 3. *n.* 14. quia non eſt contra juſtitiam, cū ſit famæ ſuæ dominus; nec contra charitatem, quia hæc non obligat ad bona externa conſervanda, niſi in quantum id exigit ſalus propria, vel proximi.

Dixi regulariter: quia per accidens poteſt eſſe mortale, ut v.g. ſi tua fama ſit neceſſaria muneri, vel ſi tibi damnum vitæ, vel alijs infamiæ ex eadem ſequeretur. *Vnde reſolves.*

Non eſt mortale, ad vitanda gravia tormenta, falſum crimen ſibi imponere, ex quo etiam mors ſequatur: quia non tenetur homo, cum tantis cruciatibus vitam ſuam tueri: nec talis dicitur ſe interficere, ſed tantum ex juſta cauſa vitam morti exponere. *Leſſ, & Fill* vide *infrà l.* 4. *c.* 3. *d* 7.

DUBIUM III.

An, & quomodo fama reſtituenda?

Reſp. Niſi ſit cauſa excuſans, patet ex natura juſtitiæ, & ex dictis, de reſt. famam injuſtè ablatam reſtitui debere. Et quidem, ſi verum crimen quis narravit, debet opinionem cōceptam, quantum poteſt apud audientes abolere, dicendo, v.g. ſe malè dixiſſe, injuriam intuliſſe, deceptum eſſe, &c. vel ſi hac ratione parum proficiatur, eum laudando in alijs rebus,

Digitized by Google

rebus, crimen extenuando, honorem ejus in re alia procurando, &c. ſic enim ſenſim tantundem fama ejus illuſtrabitur ex una parte, quantum ex altera obſcurata fuit. Quod ſi autem crimen falſum impegiſti, teneris id apertè retractare (adhibito etiam, ſi opus eſt juramento) apud eos; quibus dixiſti (& per ſe loquendo) ad quos infamia pervenit, ſive apud auditores mediatos: ut contra *Leſſ.& Tann.* 2.2. *d.*4.*q.*6.*d.*6.*num.*146.) docet *C.Lug.* quia totum damnum famæ, cujus cauſa es teneris reparare.

Licet aliquando ſufficiat dicere, te penitùs deceptum, rem aliter ſe habere, malè te informatum fuiſſe, vide *Laym. l.*3.*t.*3.*p.*2.*c.*7.*Leſſ.c.*11.*d.*30.

Dixi per ſe: plerumque enim per accidens ab hac obligatione talis excuſatur, reſpectu auditorum mediatorum; tum ob moralem impotentiam, tum quia eo ipſo, quod apud immediatos retractavit, implicitè illis commiſit, ut hanc retractationem ipſi indicent alijs, ſi quibus forté revelaverint. Idque confirmat praxis Confeſſariorum, qui tantum obligant, ut retractent apud eos, quibus ipſi revelarunt, vide *C. Lug. l.c. Vnde reſolves.*

1 Confeſſarij eſt, uti, & Concionatorum, bené inſtruere ſuos, & monere de reſtitutione, ac fuga vitij tam cōmunis.

2 Is qui bona fide, vel probabili errore ductus, ſine formali mendacio falſum de eo dixit, tenetur (intellecta poſtea materiali injuſtitia) ad reſtitutionem: licèt non tam ſtrictè, quam qui infamavit per injuriam formalem: hic enim tenetur reſtituere, cũ detrimento famæ ſuæ, etiã æquali; alter non item, ſed tantũ, quatenus ſine ſuo notabili incommodo poteſt, *Mol.Leſſ.C.Lug.d.*15.*n.*4. Similiter qui crimen narravit de uno, quod auditores ex errore intellexerunt de alio, licet non ex juſtitia (ſiquidem non ejus actio, ſed error audientium cauſa fuit damni injuſti) tamen ex charitate tenetur ad reſtitutionem, cum poſſit grave damnum proximi ſine ſuo detrimento præcavere. *Bon.d.*44.

3 Qui detraxit alteri libello famoſo, tenetur, ut efficax ſit reſtitutio, eam facere contrarijs ſcriptis, vel publica revocatione. *Sayr.Bon.d.*2.*de reſt q.*4.*p.*9

4 Si ex læſione famæ ortum etiam eſt alteri damnum fortunarum, ut ſi privatus eſt officio, excidit ſpe divitis matrimonij, amiſit dotem, &c. tunc, & fama debet reſtitui, & dãnum illud compenſari, ad arbitrium prudentum, Et quidem

Digitized by Google

obligatio reſtitutionis famæ, cum ſit purè perſonalis non tranſit ad hæredes: obligatio autem cōpenſationis dicti dāni, cum habeat reſpectum ad bona infamatoris, tranſit ad hæredes: *Laym.l.c.c.7.n.4.*

Quæres. 1. Quæ excuſent à reſtitutione famæ?

Reſp. Patere ex dictis de reſtit. *l.3 t 9.c.2. Vnde reſolves.*

1 Excuſatus es à famæ reſtitutione, ſi planè ſis impotens.

2 Si crimen occultum quod dixiſti, vel ſimile, alia ratione fiat publicum. *C.Lug.d.15.ſ.3. n.37.*

3 Si fama alijs modis jam recuperata ſit, ut infamati purgatione, vitæ probitate, teſtimonio prudentum. *Leſſ. l.2. c.11.d.24.* Etſi tunc pro damno, quod ſecutum eſt, debeat ſatisfieri, *C. Lugo d.15.ſ.3.*

4 Si prudenter judicetur, jam dudum rem oblivione deletam. Quo caſu maximè prudentia opus eſt; nam aliquando periculoſius eſt retractare, renovando memoriam, vide *C.Lugo d.15.ſ.3 n.35.*

5 Si is cui detraxiſti, tibi ſimiliter detraxerit, nec velit reſtituere: quia tunc potes jure compenſationis, ſeu retentionis uti, dummodò infamia illata non redundet in alios, ita probabiliter *Tol.Leſſ.Sylv.Mald.Dian.t 2.tr.5.R.30. Mol.* contra *Caiet.Tan.C.Lug.& Navar.*

6 Si non poſſis abſque periculo vitæ, vel ſi fama reſtituenda ſit minoris valoris, quàm fama detractoris. Sic v.g. Prælatus non tenetur reſtituere vili homini, ſi aliter non poteſt, quàm cum amiſſione famæ ſuæ multò majoris momenti, ſed ſufficit tunc ſi infamatum laudet, aut pecunia compenſet v. *C.Lug l.c.*

7 Si infamatus ſpontè remiſerit, (modò tamen ejus infamia non redundarit in alios, ut familiam, ſtatum) ſive expreſſa, ſive tacita ſit condonatio: tametſi nihilominus ex charitate damnum reſarcire aliquando tenearis, ſi poſſis abſque gravi incommodo *C.Lug.d.15.ſ.3.n.38.* Imò aliquando etiam ſufficit condonatio præſumpta, ſive interpretativa voluntas ejus, qui poteſt condonare: ſi nimirum ille ſit ita affectus, ut ſi rogaretur, facilè condonaret: tunc enim non eſt invitus, ſaltem quoad ſubſtantiam; etſi fama non reſtituatur, vide *C.Lug.l.c.*

Quæres 2. An reſtitutio famæ licitè condonetur.

Reſp. Licitè fit in ijs caſibus, in quibus ſeipſum licet infamare;

Digitized by Google

famare: in quibus autem, & quàm graviter peccat ſe infamando, in ijſdem, & tam graviter peccat condonando. *Nav. Trull. l.7. c.10, d.28. Vide reſolves.*

1 Condonans famæ reſtitutionem peccat mortaliter. 1. Si infamia redundet in alios 2. Si inde ſequatur ſcandalum. 3. Si ſit vir valdè utilis Reip. & ex infamia fructus impediatur. 4. Si fama ſit neceſſaria ad muneris gubernationem. *Sot. Leſſ. Trull. l.c.* qui tamen notant, condonationem ſemper eſſe validam, quando fama non redundat in alios; ſecùs quando redundat. Unde parentes non poſſunt condonare, quando redundat in filios; neque filij, quando in parentes, vid. *Aut. cit.*

2 Ex eo verò præciſè, quod infamatus [vel contumelia affectus] converſans cum infamatore videatur remittere injuriam, non cenſetur condonare reſtitutionem famæ: vel honoris, ſicut nec alia debita per familiaritatem. *Nav. c. 18. Trull. dub. 29.*

CAPUT II.

Quid de Præcepto nono, & decimo?

Reſpond. Prohibent omnes internas concupiſcentias, & delectationes voluntarias illorum operum, quæ præceptis ſecundæ tabulæ; præſertim ſexto, & ſeptimo vetantur. Qua de re vide ſupra: & patebit ex dicendis de peccatis, *infrà lib. 5.*

CAP. III.

Quid de Præceptis Eccleſiæ?

Reſp. Etſi ea ſint plurima; præcipuè tamen toti Chriſtiano populo communia, quinque numerantur. Ex quibus hic agendum reſtat de tertio, quia de 1. & 2. actum eſt in præcepto 3. Decalogi; de 4. & 5. *infrà lib. 6. de Sacram.*

DUBIUM I.

Quid requiratur ad Iejunium Eccleſiaſticum, & quanta ejus obligatio?

Reſp. Iejunium ex præcepto Eccleſiæ, obligante ſub mortali, requirit tres conditiones *Laym.l.4. t.8.c.1.n.13.*

1 Eſt unica tantum comeſtio de die in ordine ad nutritionem. Quæ ita neceſſaria eſt conditio, ut ſecũda comeſtione pecces mortaliter; reliquis autem ſupra ſecundam, ſummum venialiter tantum. *Laym.c.1 n.12.& 13.*

2 Eſt abſtinentia ab eſu carnium, itemque ovorum, & lacticiniorum; eò quòd ex carne originem trahant, multumque nutriant. Unde intra quadrageſimam jure communi, prohibentur; extra eam permittuntur. Imò intra eam quibuſdam locis conſuetudo permittit, quæ ubique notanda eſt. *Bon.d.ult.q.1.p.2.ex Sylv.Nav.Leſſ.Azor.Lay l.c.Fill. Fag.p.4.l.1.c.2.* Adde, diſpenſatum quoad carnes, etiam lacticinijs, & ovis veſci poſſe; non tamen vice verſa: & cui eſt permiſſus eſus carnium, etiam ſecunda refectio permiſſa videtur, ut contra *Reg.Leſſ.Navar.&c.* probabiliter docent *Azor. lib. 7.c. 10.q.3.Fill.t.27.c.3.q.4.Tolet.&c.* Confirmatque *Bon.l.c.* ſi eſus carnium ſit permiſſus, ob debilitatem naturæ, & non propter nauſeam, vel damnum tantum, vide *Leſſ. Fill. Azor. &c.* Ratio eſt, quia de eſſentia jejunij eſt abſtinentia â carnibus.

3 Conditio eſt, certa hora refectionis; quæ eſt circa meridiem, niſi aliud loci conſuetudo ferat. Idque non mathematice computandum, ſed moraliter, Dictam autem horam notabiliter, ſine juſta cauſa, prævenire, mortale putat *Navar.& quidem alij,* ſed probabiliùs docent eſſe veniale *Tol.& Fill.* eò quòd non violetur ſubſtantia, ſed tantum circumſtantia. *Tol.Leſſ.d.2 n.13.v, Laym.l.c.n.10.& ſeqq.*

Dixi notabiliter, & ſine cauſa: quia prævenire ex juſta cauſa, v. g. ſi iter faciendum: ſi hoſpites dimittendi, &c. & abſque ea, per mediam horam tantum, nullum peccatum videtur eſſe. Dilatio in veſperam, & licita eſt, & laudabilis, ſi nihil ante ſumas. Ex dictis reſolves,

1 Non ſolvitur jejunium per diviſionem prandij, ob negotium incidens, vel ſi quid ſumatur per modum medicinæ, vel ob debilitatem, aliamve cauſam rationabilem, uti apud Religioſos faciunt miniſtri, & lectores menſæ; quia non niſi unicam refectionem intendunt, Et hinc. *Sanch. tom. 2. opuſc,*

Digitized by Google

opuſc.l.5.c.1.dub.24.Eſcob.t.1.E.7.c.3.n. 29. excuſant famulos menſæ miniſtrantes, ſi aliquid prægustent, aut ex reliquijs guloſè ſumant, tum, ut melius ſerviant, tum ut famem ſublevent; (intellige, ſi cum illorum refectione licita moraliter uniatur.) Nec ſolvitur per ſumptionem electuariorum, vel crebriorem hauſtum (ante quem modicum ſumere, ne potus noceat, permittit. *Azor.Eſcob.tom.1.E.7.c.3.num.*28) & quidem toties, quoties biberit, dummodò non in fraudem jejunij, v.g. 5. vel 6. amigdalas, vel quid ſimile. *Regin.&c.* cum *Dian.p.1.t.9.R.*24, quia ordinantur potius ad alterationem corporis, vel digeſtionem ciborum, quam nutritionem.

Excipe tamen. 1. Si quis ſumeret lac, juſculum, & ſimilia. quæ ſive ſorbeantur, ſive comedantur non habent rationem potus, ſed cibi ac principaliter referuntur ad nutriendum. 2. Si quis poma, pira, vel etiam uvas in magna quantitate ſumeret; quia habent rationem cibi. *Dicaſt. & alij* 6. cũ *Dian.p.* 9, *t.6 Reſ.*14. 3. Niſi quis in magna quantitate electuaria, in fraudem jejunij, ſumeret Qui verò in potu valde excederet, contra temperantiam quidem, non tamen contra jejunium peccaret, ſaltem mortaliter. *Laym.l.c. n.*7.

2 Iejunium non ſolvitur per collatiunculam veſpertinam, etſi hæc non ad ſomnum, ſed ad nutritionem ordinetur: quia conſuetudo permittit. Addo, veſpertinam: quia ſine cauſa non licet illam ſumere manè, vel meridie: ex juſta tamen cauſa licet utrumque: ut ſi fiat ratione debilitatis, negotiorum, ſtudiorum: ſine ea, erit veniale tantum, cũ non violetur ſubſtantia jejunij.

Quoad ejus quantitatem, communiter deſignatur quarta, vel quinta pars integræ cœnæ, contra *Dian.1.p.t.4. Reſ.* 117. *Tarr.&c.* docet *Regin.c.2.l.6.num.*185. *Laym c.1. num.* 9. *Fill. tom.2.tr.27.p.2.c.2.q.7 num.*33. dicens, ita deciſum eſſe in celebri academia Theologorum, qui omnes in quartam partem conſenſerint. Idem probat *Eſcob.t.1.E* 13.*c.*3 *num.*61. ſi quidem cœna ordinaria duarum librarum pondus non excedat; quia talis in reliquis præceptis modica cenſetur, ac proinde tantò quis magis minuſve peccat, quantò magis, vel minus tranſgreditur. Adde, quibuſdã in locis ex conſuetudine plus permitti ſæcularibus, quàm religioſis; nobilibus, quam plebeis, & in frigidis regionibus, quàm in alijs, ut notat. *Laym. lib.4. tom.* 8. *cap.* 1. & *Bonac, loc.cit.* Plus item quibuſdam in locis in vigilia Nativitatis Domini (& alibi in

Digitized by Google

cœna Domini)permitti ex conſuetudine,dicit *Med.Caiet.n.34.* & *Sanch.in opuſc.Eſcob.s.1,E.7.c.3.* Quod *Bon.* non improbat ; ubi ea conſuetudo eſt recepta.

Quoad qualitatem, in ea prohibentur cibi ad nutritionem communiter ordinati, quique inter fercula ferè apponuntur. Permittuntur autem leviores, ut fructus, aliavè ex ſacchâro, & melle confecta, & pro more regionis parum butyri, & caſei, ut in regionibus Septentrionalibus, ob fructuum inopiam. *Laym.l.c.n.9.*

3 In confeſſione non ſufficit dicere, non ſervavi, aut fregi jejunium, ſed addendum, utrum refectione multiplici, an eſu carnium. Etſi hôc, utrum ſemel an ſepius quantitatem notabilem ſumpſeris: quia probabile ſatis eſt etiam in hac materia, parvitatem à mortali excuſare, ut docet *Bon. t.2.d. ult.q.1.p.2.* & *Tan tom.3.d. 3.q. 3.dub. 5.* v. g. ſi coquus aut ægroti miniſter parum carnis prægustent; *Eſcob.l.c.num.54. Sanch.in opuſc.t.2.l. 5. c.11.dub. 12. num.* 10. vel ex alijs cibis quartam tantùm partem collationis ſerotinæ, ſive unam, vel duas uncias ſumat; hanc enim eſſe materiam parvam, cum *Turrian.* & *Leon.* docet *Dian.p.5.t.5.R.11.* & *p.8.t 7.R.54.* eſſe probabile. Si autem ſæpius eodem die parum ſumeret, peccaret graviter: quia materiæ illæ coaleſcerent in unam magnam, ut contra *Salas* cujus opinio eſt prohibita per Sum. Pont Alex.VII docet *Dian.p.3.t.6.m.R. 43.* Denique ſi ſit in quadrageſima, utrum fregeris eſu ovorum; aut lacticiniorũ. Tametſi enim *Dian.t.9.R.45.* & *t.6.R.* 80. citans multos Doctores, dicat, certum eſſe, quod ſit mortale; ſi non ex jure poſitivo, ſaltem ex conſuetudine, in omnibus ferè mundi partibus recepta, veſci ovis, & lacticinijs in quadrageſima: probabile tamen eſt, & tutum [ſaltem in his Germaniæ partibus.] eſſe tantum veniale. *Laym c 1.n 3.Fagund.loc.cit. c. 2.* &c. Tum quia, licet conſuetudo habeat, ea tamen non ſemper ſub peccato, præſertim mortali obligat, vide *Fill t. 27. cap.3.Bonac.num.2.* Tum quia Eccleſia non tam graviter ad hoc obligat; ut patet tum ex verbis ipſis, tum ex faciliore diſpenſatione in his, quam in carnibus. Ob quam cauſam etiam laridi, & adipis uſum, faciliùs concedi poſſe pauperibus, docet *Laym lib.4 t.8.cap.1.num.5.* Imò ait, nec divitem propter eum uſum, continuò damnandum eſſe peccati mortalis, præſertim cum *Sylv.V.Iejunium,* & *alij* dicant eum, cui ovorum, & lactinici orum uſus permiſſus eſt, etiam laridi, &

ſagi-

ſaginiinis permiſſum videri; idque non improbet *Azor.lib.7.c.10.q.ult.* vide *Laym.hic Fagund.p.4.l.1.cap 2.num.* 20.ubi dicit, pinguedinem inter carnes non computari, vide *Dian.p.1.t.9.Reſ. 21.* Verum in his videndum ubique, quid recepta piorum conſuetudo ferat, à qua non temere recedendum. *Azor.l.7.c.10 q. ult.*

Dixi ſi ſit in quadrageſima: quia extra eam licitè veſcitur ovis, qui debet jejunare, v.g ob Iubilæum; *Henric.* &c. vel ex pœnitentia Sacramentali. *Fagund.* vel ex voto, aut in Vigilia, vide *Dian.p.1.t.9.R.* 5.&6

DUBIUM II.

Quæ cauſæ excuſent à jejunio?

Reſp. Hæ ſequentes. 1. Superioris diſpenſatio: qua tamen non eſt opus: ſi neceſſitas ſit evidens; ſed in dubio tantum: idque ſive ad eſum carnium, ſive ad ſecundam refectionem. Talis autem ſuperior, eſt Epiſcopus, & Parochus, etiam præſente Epiſcopo, quando legitima conſuetudo ſic habet. Imò *Sylv.* & *Sanch.de matr.lib.8.d.9.num.*27. & *in opuſc.t.2.l.5.cap.1 dub.5.n.18* abſolutè affirmat, poſſe diſpenſare præſente Epiſcopo: quia inquit ad Epiſcopum non recurritur in minimis, ut uſus habet; quod Epiſcopi ſciunt, & non contradicunt. Verum id totum pendet ab uſu, & conſuetudine, ſine qua non licebit, vide *Trull.l.3.cap.2 d.7.* Item Prælatus (& in ejus abſentia, Vicarius illius, ut habet *Sanch.l. c.*) reſpectu ſuorum Religioſorum: non tamen Confeſſarius, licet privilegiatus, ſi non ſit Parochus: quia non habet juriſdictionem in foro externo *Sanch l.c.* contra *Palaum.* Unde tantum poteſt judicare de juſtitia cauſæ. Cauſa autem valida ad diſpenſandum, erit vel vera, vel quæ talis putatur, ſufficit enim credulitas inculpata. Item, cum quis bona fide putat à jejunio excuſari, etſi cauſa inſufficiens ſit tantum venialiter peccare, docet *Caiet.* At ſi verè bona fide putet, ſe planè excuſari, nullo modo peccare videtur.

2 Cauſa eſt impotentia, qua excuſantur, qui ſine notabili damno non poſſunt jejunare; ut ſunt juniores, uſque ad annum 21. completum: quibus tamen poſt 7. annum carnes dari non debent. Item debiles, infirmi, convaleſcentes, prægnantes, lactantes, &c. Ratio eſt, quia hi omnes egent alimento multiplicato: uti, & ſenes communiter ſexagenarij, niſi evidenter conſtet, poſſe jejunare ſine damno. In dubio autem an poſſint, non tenentur cum periculo tentare for-

Azor. &c. cum *Dian. p.* 1 *t.* 9 *Reſ.* 9. Similiter excuſatur qui pedibus facit iter per magnam diei partē, ut ait *Sanch. in opuſc. loc. cit.* vide *Fill. n.* 119. Ratio horum omnium eſt, quia communiter horum vires non ſufficiunt ad hujuſmodi labores cum jejunio.

Dixi pedibus: quia multi non excuſant equites, longa tamen æquitatio ad plures dies, ut docet *Fill. t.* 37. *cap.* 6. meritò excuſat Ubi etiam concedit ob labores præcedentes, & ſubſequentes, poſſe aliquem excuſari: ſi probabiliter debilitatus, vel debilitandus putetur, ita ut officio ritè fungi nequeat, vide *Bonac. d. ult. quæſt.* 4 *num.* 11. Ex eodem capite Doct. excuſant conjugem, ſi debitum reddere non poſſit, quando jejunat, uti, & uxorem, quæ ob maciem, non poſſit cum jejunio ſe viro gratam præſtare. *Bonac. loc. cit.* Atque univerſim loquendo, nemo tenetur opus, ad quod obligatur, omittere ob præceptum jejunij, ait *Cajet.* Quod intelligo, niſi iſta obligatio ſit valdè levis, & rationabiliter poſtponenda obligationi jejunij.

4 Eſt pietas, vel majus bonum. Unde excuſantur, qui cum jejunio non poſſunt vacare operibus melioribus, v. g. Concionatores, Præceptores ordinarij, Confeſſarij, Cantores, & quotquot opera charitatis, & miſericordiæ, tam corporalia, quam ſpiritualia exercent, etiam ob mercedem, ſi ea cum jejunio peragere non poſſunt. *Fill. tom.* 2. *t.* 27. *p.* 2. *cap.* 6. *num.* 24. *Azor. p.* 1. *l.* 7. *c.* 28. *Fern. Navar. Sylv. Fagund.* &c. Atque hi quidem omnes intelligunt, & ferè addunt quando eorum labores cum jejunio non poſſunt conſiſtere. *Diana* autem (abſolutè loquendo) *p.* 1. *c.* 9. *Reſ.* 9. Prædicatores, qui diebus quadrageſimalibus (intelligo omnibus) concionantur, putat à jejunio excuſandos: quia, inquit, ſummoperè laborant: non item eos, qui Dominicis tantum concionantur, niſi ſint debiles, *Sanch.* tamen in *Conſil p.* 2. *l.* 5. *c.* 1. *d.* 13. *n.* 6. 7. & 8. *Trull. lib.* 3. *cap.* 2. *d.* 7. putat à jejunio quadrageſimæ communiter, & regulariter excuſari eos, qui ter, vel quater in hebdomada concionantur cum fervore. De Lectoribus verò *Dian. loc. cit.* cum *Fagund. p.* 4. *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 19. cenſet, non omnes excuſandos, ſed eos tantum, quorum labor eſt improbus; vel qui ita ſunt debiles, ut ſatisfacere non poſſint. Idem ferè ſentit *Sanch.* licèt *loc. cit.* putet, Lectores eos qui quotidiè quatuor lectiones legunt, [ut in Societate faciunt præceptores Grammaticæ,] ſatisfacere, ſi media quadrageſima

ſive

Digitized by Google

CAP. I.

De Statu Religioſo.

DUBIUM I.

Quæ ſit natura Status Religioſi?

RESP. Status Religionis eſt fidelium, ad divinæ charitatis perfectionem tendentium, editis votis perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ, ſtabilis in communi vivendi modus, ab Eccleſia approbatus.

Dico ab Eccleſia: quia etſi olim Epiſcopi Religiones approbare poterant; poſtea tamen in Concilio Lateranenſi, ſub Innocencio III. ſtatutum eſt, ne nova Religio inducatur, niſi approbata à Papa. Ratio eſt, quia cum Religio ſit communitas ſacra, in qua debet eſſe ſpiritualis juriſdictio: hæc autem à Papa proveniat, decens eſt, ut talis communitas ab eodem approbetur *Laym. l. 4. t. 5. c. 1. Vnde reſolvuntur hi Caſus.*

1 Ad eſſentiam Religionis non requiruntur vota ſolemnia. Ratio eſt, quia qui in Soc. Ieſu vota ſimplicia edunt, ſunt veri Religioſi, uti definivit Greg. XIII. in Bulla, Aſcendente Domino, *Laym. l. c. n. 4.*

2 Non ſunt Religioſi, ij ordines militares, qui conjugalē caſtitatem tantum vovent, ſunt tamen verè Religioſi milites S. Ioannis, & Teutonici, eorumque ſimiles, cum tria vota ſubſtantialia habeant. Similiter ex fratribus, & ſororibus tertiarijs, ſive Ordinis S. Franciſci, ſive aliorum, tantum ſunt Religioſi, qui in Religione approbata, ſecundum certam Regulam, tria vota ſubſtantialia emittunt. Contra autem ij non ſunt, qui licet tria iſta emittant, & communiter, vel ſeorſim habitent, regulam tamen à Sede Apoſtolica approbatam non profitentur. *Laym. l. c.*

3 Religioſi non ſunt, qui edito voto perpetuæ paupertatis, & caſtitatis, obedientiam vovent Confeſſario, aut Epiſcopo. Ratio eſt, quia tali votò non ſubjiciuntur juriſdictioni ſpirituali, quæ à Deo, medio ejus Vicario, provenire debet. *Ib. n. 7.*

Etſi

ſteterit in probatione, nullumque habeat impedimentum, quod per ſtatuta à Pontifice confirmata, in iſto Ordine ſubſtantiale eſſe cenſeatur. *Azor.t.1.l.12.c.2.q.6.&7.Rod.t.2.c.6.*

2 Conditio, conſenſus, & acceptatio expreſſa, vel tacita Prælati Ordinis: per hanc enim Religioni incorporari debet. Idque ordinariè, non tantum cum conſilio, ſed etiam cũ conſenſu Capituli, aut certè majoris, aut principalioris partis ſecundum cujuſcunque Ordinis ſtatuta *Nav. Leſſ.c.41.d.7.*

3 Ut Profeſſio ſponte facta ſit, non cogente gravi metu, qualis eſſet incarceratio, alimentorum ſubtractio, eò quòd in Profeſſionem conſentire noluerit. Itemque metus reverentialis, non quidem ſe ſolo, ſed accedente precum, blanditiarum, & imperij, ſæpiùs repetita importunitate, aut gravi offenſione, aut diu continuata indignatione conſanguineorum; adjunctis etiam minis de ſubſidijs negandis, ſi ex Religione egrediatur: hæc enim, vel ſingula, vel certè ſimul juncta, conſiderata conditione hominis rudis, timidi, &c. metum juſtum incutere poſſunt, & Profeſſionem irritare, ut docet *Laym.cum alijs lib.4.tr.5.c.5.Leſſ.l.2.cap.43.dub.7.*
Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus.

1 Is, qui Profeſſionem irritam edidit, ex defectu alicujus conditionis ex jam dictis, niſi eam poſtmodum tacitè, vel expreſſè ratificaverit, egredi è religione, & uxorem ducere poteſt: licet ob evitationem ſcandali; cauſam egreſſus dicere debeat: & ſi ad forum externum cauſa deveniat, defectum Profeſſionis probare; idque intra quinquennium à die Profeſſionis, poſt illud enim non auditur, juxta *Trid. cap.19. ſeſſ.eadem.* Quia præſumitur eam interea ratificaſſe.

2 Quòd ſi tamen ſciret, illam juris præſumptionem falſam eſſe, eó quòd, vel ignorans impedimentum, vel metu gravi, aliàve juſta cauſa impeditus, reclamare intra quinquennium non potuerit; vel impedimentum ſit eſſentiale, ac perpetuum, aut ſaltem ultra quinquennium duret, eo elapſo poteſt reclamare, debetque audiri in judicio, ſaltem extraordinario, vel in integrum reſtitui, ut contra *Bonac. de clauſ. d.4.q.2.p.10.* docent *Navar. Sanch.d.37.num.22.Leſſ. lib.2. c. 41. d. 7. Azor. lib. 12. cap. 4. quæſt.ult. Dian. p. 3. tract. 2 Reſ. 53. Barboſ. in Trid.ſeſſ.25.cap.19.num. 8.* Ubi plures alios citat, & niſi aliud quid impediat, fugere poteſt, ut docet *Laym.* Qui addit quod ſi fuga ſine gravi ſcandalo, vel incommodo tentari non poſſet, monendum à Confeſſario, ut

5 Si ex remiſſione animi, & ſine ullo juſto titulo, per directam intentionem, velit aliquam Regulam non ſervare, erit ſaltem levis contemptus, & peccatum veniale. *Suar. loc.cit.*

6 Frequenter, & ex conſuetudine violare Regulam, eſſe mortale, dicit *Sanch. l. 6. mor. c. 4. n.18.& 20.* Tum quia perturbat religioſam diſciplinam: tum quia ſecundum quoſdam eſt contemptus interpretativus, vel ſaltem probabiliſſimum ejus periculum: tenetur autem ſub mortali ita vivere, ut non ſit graviter pernicioſus Religioni, inducendo alios malo exemplo ad Regulæ laxitatem. *Sanch.Laym.l.4.t.5.c.9.* Tum quia conſtituit ſe in eo ſtatu, ut tanquam incorrigibilis, ſit expellendus, tenetur autem quiſque ratione votorum, quibus ſe Religioni addixit, ita ſe gerere, ut ſit tolerabilis, & non mereatur expelli; at qui nullum conatum perfectionis adhibendo, Regulas ſine diſcrimine tranſgreditur, reddit ſe intolerabilem, ut debeat expelli, aut ſi toleretur, plurimũ nocet, ergo per accidens, & indirectè agit contra Profeſſionem, peccatque mortaliter. *Sanch. cap.4.num.* 18. vide *Auth. cit.*

7 Religioſus Societatis Ieſu peccat mortaliter, ſi non adhibet diligentiam in cavendis defectibus ob quos ſe dimittendum, vel ejiciendum prævidet; & licet ita dimiſſus, ſit liber in conſcientia, ſi tamen ſit dimiſſus ob fraudem, vel peccata in eum finem commiſſa, irrita eſt dimiſſio, ut pote obtenta per dolum dantem ipſi cauſam, (ſicut in matrimonio, & cæteris contractibus) undè ſubjacet pœnis apoſtatarum. *Bon.de clauſ.q.2.p.*12.§.1.

8 Scholaſticus Societatis Ieſu, qui pravis moribus, de induſtria dimiſſionem extorſit, vel falſis allegationibus impetravit, non eſt liber à votis. *Leſſ.l.2.c.40.dub.15.Sanch.l.6.c.9.n.99,Laym.l.5.t.5 c 9 n.13.*

DUBIUM IV.

Ad quid Religioſus obligetur vi votorum.

Reſp. 1. Religioſus ex voto paupertatis obligatur, ut nihil habeat proprium. Nomine proprij autem intelliguntur bona temporalia pretio æſtimabilia, quorum dominium, vel certè facultatem diſponendi liberam, & independentem, in perpetuum abdicavit. Conſtat *ex Capite. Non dicatis*, 12. q. 1. *c. Monachi.*

Dicitur 1. (Bona temporalia:) quia retinet Religioſus

do-

dominium bonorum ſpiritualium, honoris, famæ, & ſimilium. Item jus eligendi, præſentandi, conferendi regulare beneficium, &c. *S.Th.2.2.q.186.art.7.Sanch l.7.c.18.Leſſ. l. 2.c. 4.d.5.Laym.l.4.t.5.c.7.*

Dicitur 2. (Dominium, vel facultatem diſponendi,) propter Religioſos Societatis Ieſu, qui poſt emiſſa vota, retinent, & acquirere poſſunt dominium radicale bonorum temporalium, non tamen habent jus actuale, de ijs pro ſuo arbitrio diſponendi, vel utendi, in cujus abdicatione eſſentia religioſæ paupertatis conſiſtit.*Sanch.Laym.l.c.n.3.*

Dicitur 3. (independenter) quia Religioſus, etiam profeſſus, poteſt habere peculium dependens, & revocabile ad nutum Superioris, quod nomine proprij non comprehenditur. *Laym.c.7.n.12. Vnde ſequentes Caſus reſolvuntur.*

1 Non repugnat voto paupertatis, quod Religioſi habeant bona in communi, etiam immobilia. Imò, ſine conſenſu Papæ, non poſſunt ſe obligare communitati, quòd ea nunquam ſint acquiſituri; quia præjudicarent immunitati Eccleſiaſticæ. *Lugo, Reſp mor.l.3.d.8.* Neque poſſunt fructus ſeu redditus à donatore deſtinatos ad ea emenda, applicare ad uſus alios, v. g. ſolvenda debita, &c. Ibidem.*d*.10.

2 Non repugnat paupertati, ſi religioſo detur villa, vel alius locus adminiſtrandus nomine Monaſterij, idque in Monaſterij commodum. Imó nec repugnat, ſi detur in commodum, vel incommodum ipſiuſmet Religioſi, aliquod Eccleſiaſticum Beneficium. Quo caſu competit ei adminiſtratio redditnum, quos ad ſui ſuſtentationem, piaſque cauſas applicare poteſt, juxta Canonum conceſſionem: quod reliquum eſt, pertinet ad Eccleſiam vel Beneficium cui ſervivit: ac conſequenter donationes de redditibus beneficij factæ ab eo in uſus non pios, invalidæ ſunt, & contra juſtitiam, neque accipientes poſſunt tuta conſcientia retinere. *Suar.tom.4.de rel.l 5.Molin.d.276 &c communiter.* Ratio eſt, quia non habent dominium dictorum redituum. *C. Lugo de juſt.t.1.d.4.ſ.1*, Nihilominus *Vuading*.apud *Dian.p.8 t.6. Reſ.* 133. Probabile cenſet, quod etſi illicitæ, validæ tamen ſint iſtæ donationes; idemque multo magis de donationibus Epiſcoporum regularium cenſet cum eodem *Dian.loc. cit.R.* 132.*&c* contra *Sanch.Suar.&c*, Ad Monaſterium verò omnia alia pertinent quæ aliundè, quam ex Beneficio acquiruntur, niſi ex conſuetudine cedant Eccleſiæ. *Navar.Azor.tom. 1.lib.*

Digitized by Google

1 2.*cap.*10.*q.*6.*& 7.Molin.Laym.loc.cit.*vide *Trid.ſeſſ.*25.*cap.* 2. *de Regul.*

3 Non tantum jure antiquo, ſed etiam poſt Tridentinũ, probabile eſt, Religioſo in Monaſterio, vel juxta illud manenti, annuatim aſſignari poſſe redditum, ut ex eo vivat ſuo commodo, & incommodo, revocabiliter tamen ad nutum Prælati. Similiter Monialibus victum præberi poſſe, ita ut ipſe ſibi labore manuum veſtes comparent. Ita contra *Azor. Leſſ. & Molin.* docet *Sanch. lib* 7.*mor.cap.*22.*Tann. Laym.l.*4.*c.*7. Qui addit, talem conſuetudinem, ubi viget, non damnandã; probat tamen tolli debere ſi commodè poſſit, monetque, nõ ſine urgentiſſima cauſa introducendam.

4 Peccat contra paupertatem Religioſus, ſi quid, ſeu domi, ſeu foris, etiam ex ijs, quæ ad victum, & veſtitum pertinent, ſine Superioris conſenſu expreſſo, tacito, vel præſumpto, accipiat, retineat, abſumat, permutet, alteri donet, vel accommodet. Ita *Leſſ.l.*2.*c.*41.*d.*8.*& d* 9.*num.*79. *Sanch.*7.*mor.c.*19.*n.*53.*& cap.*21.*n.*32.*Suar.tom.*3.*de relig.l.*8.*c.*11.*Laym.l* 4.*t.*5.*c.*7.*Azor.t* 1.*l.*12.*c.*12.

Dixi, 1. ſine conſenſu tacito: quia ſi Prælatus ſciat; ſubditum aliquid accipere, retinere, vel expendere, & non prohibet, cum facilè poſſit, tacitè conſentire, & approbare videtur. Unde *Sanch.*6. *mor. cap.* 19. ait, ſi in aliqua religione conſuetudo viget aliqua recipiendi, vel expendendi, ſine licentia, id excuſari per tacitam licentiam Prælati, qui id tolerando, conſuetudinem rationabiliter declarat. Et ſi Prælatus ſubdito donet, vel donari permittat imagines, roſaria, &c. ſciens non indigere ijs omnibus ad proprium uſum, tacitè facultatem concedere cenſetur, donandi alijs, ut notat *Laym.* Monet tamen *Leſſ.* talem conſenſum non præſumendum, niſi in rebus parvis, & crebrò occurrentibus.

Dixi 2. vel præſumpto: hic enim locum habet, cum res urget, Superiorque non eſt præſens. Ad hunc autem, ut vult *Sanch & Bonac.* non ſufficit quòd Superior libenter concederet, ſi peteres, (alioqui omnes donationes à Prælatis permitti ſolitæ, licerent ſine venia: quod cederet in everſionem diſciplinæ regularis) ſed requiritur, ut ipſe cenſeatur concedere, quamvis non petas, & nolit in ijs circumſtantijs te petere. Addunt tamen *Suar. & Leſſ.* excuſari à mortali, ſi præſumatur affectus Superioris libenter rem conceſſuri, ſi rogaretur, Ratio eſt, quia tunc cenſetur rem habere ex voluntate

Digitized by Google

Superioris, ſaltem virtuali, quæ in illo affectu latet; ideòque ſi Superior tantùm ſit invitus, quoad modum, venialiter quidem peccari, non tamen contra paupertatem docent *Suar.Sanch,Laym.l.5.t.5.c.7.*

4 Contra votum paupertatis peccas, ſi quid ex rebus in uſum tuum conceſſis, in alium uſum expendas, aut culpabiliter amittas, vel deſtruas lata culpa. Ratio eſt; quia in ijs tantùm habes uſum facti, idque precario, quamdiu Superiori videbitur, eſtque actus dominij, poſſe rem arbitratu ſuo deſtruere. *Sanch.c.19,Laym.n.6.Leſſ.n.79.*

5 Item peccas, ſi quid abſcondas, ut illud liberæ diſpoſitioni Superioris ſubducas. Nec Procuratores, Oeconomi, Adminiſtratores, Prælati inferiores, quicquam poſſunt expendere, contra quàm Regula ordinis, voluntas Superiorum, vel conſuetudo poſtulat. Ratio eſt, quia non ſunt domini bonorum communium, ſed tantum adminiſtratores. *Laym.n.9.ex S.Thom.&c.*

6 Si Prælatus permittat ſubdito, ut bona, ex quacunque cauſa, aut titulo provenientia, in uſus vanos, turpes, aut illicitos expendat, aut ſuperflua pretioſa, & ſtatum ſuum dedecentia, penes ſe habeat, peccat, & Prælatus, & ſubditus contra votum paupertatis; eſtque talis donatio, ſeu alienatio irrita, & reſtitutioni obnoxia. *Nav.Sylv.Valentia Mol. t.2. d.279.Azor,Leſſ.d.9.Sanch.Laym.* Quia Prælatus non poteſt dare veniam majorem, quàm ipſe habet: ipſe autem cum non ſit dominus, non poteſt bona ſuo arbitrio, & inutiliter expendere: ſed tantum in Religionis neceſſitatem, & utilitatem, vide *C.Lug. de juſt,d 3.ſett,7.n.131.*

Reſp.2. Religioſus voto Caſtitatis obligatur, ut abſtineat ſe ab omni voluntaria delectatione venerea, interna, & externa; proindeque ſi quis contra caſtitatem peccet, duo peccata admittit, luxuriæ, & ſacrilegij. *Leſſ.& Laym.c.8.*

Reſp 3. Religioſus ex voto obedientiæ, obligatur ad omnia, quæ Superior præcipit, ſecundùm Regulas, & conſtitutiones Ordinis, ſive directè, & expreſſè, ſive indirectè, & implicitè. Et quidem ſi præcipiat in virtute S. Obedientiæ, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, vel ſimili forma, tenetur obedire ſub mortali: quia intendit obligare quantum poteſt: ſub veniali autem, ſi alia forma utatur, vel ſub nullo; quod conſuetudo in Societ Ieſu approbat, v. *S.Th 2.2..q.104. Sylv. Sanch.l.6.mor.c.1,Leſſ.l.2.c.41.dub.9. Laym,c.9.*

Por-

Digitized by Google

Porrò quæ indirectè pertinent ad Regulam *Sylv.*& quidam alij ampliant ad illa, quæ faciunt ad pleniorem ejus obſervationem. *Sanch* tamen arctat ad res valde neceſſarias, ſine quibus regula commodè ſervari nequit; alioqui enim Superior qualvis corporis macerationes præcipere poſſet: ordinantur enim ad pleniorem obſervationem Regulæ, *Laym. l.4.t.5.c.9.Leſſ.l.2.c.4.d.9. Vnde reſolves.*

1 Non tenetur ſubditus obedire in ijs, quæ ſunt vel contra Regulam (niſi Superior in ea poſſit diſpenſare, & legitima cauſa diſpenſandi ſubſit,) vel ſupra Regulam, ut eſſent magnæ macerationes (niſi in pœnam, vel ad obligationem votorum neceſſariæ,) vel ut acceptet Epiſcopatum. *Dian. p. 6.t.8. Reſ.33. & alij ſex;* vel infra Regulam, ſcilicet vana (niſi præcipiat ex cauſa, quæ ſit ſecundùm regulam v.g. ut obedientia exerceatur.) nec refert, quòd Regulæ jubeant in omnibus obedire: id enim non de obligatione voti, ſed obedientiæ perfectione intelligitur. Ita *Suar. Sāch.6.mor.c.2.& Lay.*

2 Si regula Ordinis ſub peccato obliget, ejus tranſgreſſio eſt contra votum, & ſacrilega. Ratio eſt, quia talis Regula non eſt minùs præceptiva, quam vox Superioris: & ſubditus promittens obſervationem Regulæ eo modo, quo ipſa intendit, ſe obligare cenſetur; proindeque Carthuſianus v.g. carnes edens, vel Franciſcanus feria ſextâ non jejunans, & contra obedientiam, & contra temperantiam peccat. *S.Th.in 2.d 44.q.2.art.3. Valent. Sanch. 6,m,c. 1.& 4. Vaſq.Rodr.Laym.l.c n. 6 Eſcob.&c.*

3 Si Regula ſub peccato non obligat, tranſgreſſor illius non peccat contra votum obedientiæ. Ratio eſt, quia talis Regula non continet propriè præceptum, ſed tantùm eſt ordinatio, ſeu monitum, obligans tantùm ad pœnam, ſi imponatur. *S.Th.Laym.l.c &c.* Hinc nec tranſgreſſio illius ex rationabili cauſa, & bono fine, ſeu ex motivo virtutis facta, v.g. ſi extra tempora loquatur cum ſocio, ut mœſtum conſoletur, eſt peccatum; eſt tamen veniale, ſi ex negligentia, torpore animi, aliòve inordinato affectu fiat. *Laym.l.c.* Quem ut plurimum concurrere, adeòque rarò omni culpa vacare, putant *Valent. Sanch. & Suar.* Qui addunt, quod ſi quis frequenter, & quaſi per conſuetudinem Regulam tranſgrediatur, religioſam diſciplinam graviter perturbet, eaque ex cauſa in periculo expulſionis ſe conſtituat, peccet mortaliter. *Laym.l.5.t.5.c.9.Sanch.n.18.* vid. *ſup.dub.2.*

Digitized by Google

4 Etſi Capitulares novum ſtatutum condere poſſint,quo ipſi, alijque poſtmodum profeſſionem edituri, obligentur; ante tamen profeſſi, qui in illud non conſenſerunt, eo non obligantur, ſi ad Regulam Ordinis non directè nec indirectè ſpectet. *Laym.loc.cit.num.* 10. Niſi tamen ſtatutum fiat in Capitulo generali, vel ſaltem Provinciali (juxta cujuſque Ordinis inſtitutum) concurrente majori parte ſuffragiorum, & non ſit Regulæ difforme, vide *Eſcob de leg.E* 1. *c.* 2. *n.* 15. Ratio eſt, quia quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, juxta *Reg.* 19.*in* 6. Addunt *Laym.& Sanch.ex Sylv. & Az. t.*1.*l.*13.*cap.*11 *q.*19. *Leſſ.lib*,2.*c.*41.*n.*22 nec Pontificem poſſe Religioſos cogere ad arctiorem vivendi rationem, quàm inſtituti prima forma poſtulat. Quia obligatio obediendi, etiam Pontifici, provenit ex voto, quod factum fuit ſecundum proprium Regulæ inſtitutum. Si tamen Regulæ reformatio neceſſarium medium eſſet ad Ordinis conſervationem, ad eam Prælatus cum Capitulo, multòque magis Pontifex, illos cogere poteſt, quando ad hoc ſe implicitè quiſque obligaſſe cenſetur. *Sylv.Leſſ.Sanch.Laym. ll.cc.*

5 Etſi conſuetum non ſit, nec conſultum, ut Prælati ſub peccato præcipiant actus internos; probabile tamen eſt fieri poſſe, ut docent *Laym. Suar. &c.* Ratio eſt, quia veriſimile eſt, quod aliqui Religioſi ad id ſe obligare intendant, cum ſe quaſi holocauſtum Deo tradant.

Quæras. An ſubditus teneatur obedire, ſi dubitet, utrum ſit res licita, quam Prælatus jubet, vel juſta cauſa imperandi.

Reſp. 1. Communiter teneri, quia tunc melior eſt conditio Superioris, qui eſt in poſſeſſione poteſtatis præcipiendi: in dubio autem nemo ſpoliandus eſt jure, quod habet. Nec dicas, ſubditum etiam eſſe in poſſeſſione libertatis, cum habeat debitum parendi.

Reſp. 2. Non teneri, ſi grave damnum obediendo timeat. Ratio eſt, quia in dubio favendum eſt reo, eique de cujus damno agitur. Etſi enim ſubditus non ſit in poſſeſſione libertatis, eſt tamen in poſſeſſione juris, quo poteſt ſe à periculoſis rebus conſervare. *Leſſ. Sanch.* 6.*mor.c.*4.*alijque*,

DUBIUM V.

Qui poſſint, vel teneantur ingredi Religionem.

Reſp. 1. Omnes illi, & ſoli poſſunt ingredi Religionem: qui ſunt ſui juris; nec alijs obſtricti: qui verò alijs obſtricti

ſunt,

ſunt, non poſſunt ſine eorum conſenſu. *Leſſ. lib.* 2. *cap.* 41. *dub* 2.

Unde 1. Non poſſunt ingredi Religionem impuberes, quia ſubſunt parentibus, vel tutoribus, quoad vitæ diſpoſitionẽ. 2. Nec filij, ſi parentes ſine illis ſe alere nequeant, *Laym l.*4. *t.*5.*c.*4.*n.* 1. Nec ſervi, ſine conſenſu dominorum. 4 Nec qui decepit virginem, ſub promiſſione matrimonij. 5. Nec is, qui non eſt ſolvendo creditoribus; modò in ſæculo manendo, poſſit intra paucos annos ſolvere, *D.Thom* tamen *Sylv.* ſumus V.Religio, & alij putant, illum poſſe bona præſentia cedere creditoribus? quia perſona hominis liberi non eſt pro pecunia obligata. 6. Nec Epiſcopus, ſine conſenſu Papæ, cui juramento ſe obſtrinxit: præterquam quod ſit obſtrictus ſuæ Eccleſiæ, ſicut maritus uxori. 7. Nec conjuges poſt matrimonium conſummatum, niſi vir per vim conſummaſſet, ante expletos 2. menſes, qui eis à jure conceduntur, aut niſi alter conjugum commiſiſſet adulterium: tunc enim innocens ingredi poſſet.

Reſp. 2. Qui vovit Religionem, tenetur ingredi ſecundum ſequentes regulas.

1 Non tenetur, imò nec poteſt licitè ingredi Ordinem, in quo collapſa eſt diſciplina regularis, idque ob periculum perverſionis *Laym l.*4.*t.*5.*c.*6.*n.*5.

2 Qui vovit laxiorem, licitè ingreditur ſtrictiorem, non tamen contra, quia minus præſtaret, quàm promiſit. Quòd ſi tamen profiteatur in laxiore, valida eſt profeſſio, & liberatur à voto ſtrictiorem ingrediendi. Ratio eſt, quia votum ſolemne, quo fit perſonæ traditio, & Religioni jus in perſonam acquiritur, derogat priori voto ſimplici per quod nullum tale jus Religioni ſtrictiori erat acquiſitum. *Laym. l. c. ex S. Thom. &c.*

3 Is qui vovit experiri Religionem ſtrictiorem, poteſt id commutare in votum profitendi, & perſeverandi in laxiore. Ratio eſt, quia hoc melius eſt. *Laym. loc. cit. ex Sanch. &c.*

4 Profeſſo licentiam tranſeundi ad Ordinem laxiorem Epiſcopus, vel Prælatus Ordinis exemptus cùm conſenſu Capituli diſpenſativè ex juſta cauſa dare poteſt, *Laym. loc. cit. Leſſ. l.* 2.*c.*41.*n.*103.*Sanch* 6.*mor.c.*7.

5 Profeſſus, ad Ordinem ſtrictiorem, petita, licèt non conceſſa, Prælati ſui licentia, ex juxta cauſa tranſire poteſt.

Quod addo, quia hujuſmodi tranſitus, ſine cauſa temerè fieri non debet. Quod ſi fiat, ſpectanda eſt auſteritas circa ſilentium, & ſolitudinem: idque non tantùm ſecundùm inſtitutum Regulæ, ſed etiam ſecundùm obſervationem præſentem. Probatur ex cap. Licèt de Regularibus, vide *Laym. Leſſ. Sanch. ll. cc. Ex dictis reſolvuntur hi Caſus.*

1 Canonici regulares ad Monachos tranſire poſſunt, non contra; cum Religio Monachorum auſterior ſit *Laym. loc. cit.*

2 Profeſſus Regulam ſtrictiorem, ſi ea non ſervetur, in ſuo Monaſterio, aliòve ejuſdem Ordinis, nec ſit ſpes reformationis, poteſt tranſire ad laxiorem, in quo Regula ſervetur: ita ut conſiderato præſenti ſtatu ducat vitam ſtrictiorem. *Laym. l. 4, tr. 5. c. 6. n. 10. ex Sanch. Rod. &c.*

DUBIUM VI.

Ad quid teneantur Religioſi ejecti, & fugitivi?

Suppono, Religioſum juſtas ob cauſas è Religione expelli poſſe. 1. Si in gravi, vel pernicioſo crimine exiſtens, notoriè incorrigibilis appareat; in quo tamen caſu Moniales perpetuo potius carceri mancipandas, quàm ejiciendas, putat *Sanch. l. 6. mor. c. 9.* 2. Si, ob criminis infamiam, ſine gravi ordinis damno, tolerari nequeat. 3. Si in admiſſione reticuerit impedimentum, vel eſſentiale, vel ſaltem admodùm grave, v. g. lepram, &c. ut docent *Navar. Sâ, V. Religio num. 34. Sanch. 6. mor. cap 4. num. 56.* Ratio eſt, quia in re admodum gravi decepit, ita ut fraus dederit cauſam admiſſioni. Vide *Dian. p. 9. t. 9. Reſ. 57.* ubi docet, quod licèt hactenùs ex communi ſententia *Sanch. Suar. Azor. Rodrig. &c.* Religioſi propter delictum aliquod grave, etiam ſemel perpetratum potuerint expelli, jam tamen propter declarationem Urban. VIII. editam anno 1624. per nulla privilegia poſſint expelli à Religione, (excepta Societ. Ieſu) niſi ſint incorrigibiles: tales autem non cenſeantur, niſi unius anni jejunio, & pœnitentia in carcere ſint probati.

Hoc ſuppoſito. Reſp. 1. Profeſſus è Religione ob culpam ejectus, manet Religioſus: votiſque adſtrictus. *Laym. l. 4. t. 5 c. 13. ex communi. Unde reſolvuntur hi Caſus.*

1 Ejectus, rerum, quas acquirit, uſum, & adminiſtrationem tantùm ſibi vendicare poteſt, non autem dominium: neque illud acquiritur Monaſterio, cujus non eſt membrum amplius, ſed Eccleſiæ in qua Beneficium habet;

vel

vel Papæ, ſi Beneficium non habet,& exemptus eſt. Quòd ſi non ſit exemptus,Epiſcopo loci. *Laym l.c. ex Mol. & Leſſ.*

Dixi ejectus : quia fugitivos, & apoſtatas, ijs exceptis quæ ex Beneficio Eccleſiaſtico accepta ſunt, Monaſterio acquirere verius eſt, ſi illud dominij in communi capax ſit : ſin minùs, Sedi Apoſtolicæ. Ratio eſt, quia Monaſterium, inſtar ſervorum, eos vendicare, & reducere poterat. *Laym.l.c. ex Azor. Sylv. &c.*

2 Ejectus per culpam, non omnino ſolutus eſt voto obedientiæ, etſi ejus executio magna ex parte ceſſet : quia caret Superiore, à quo dirigatur. Debet tamen illud ſervare in præparatione animi, ſi recipiatur. *Laym. loc.cit. ex Navarr. & Leſſ.*

3 Idem à reliquis monaſticis obſervantijs, & regulis, ut à jejunijs, vigilijs, delectu ciborum, & ſimilibus liber eſt, *Laym.l.4.t.5.c.13.Sà num.40. Nav. & alij*, contra *Leſſ. Sanch. &c.* Ratio eſt, quia talium obſervatio non comitatur ſimpliciter poſſeſſionem votorum ſubſtantialium, ſed ſtatum regularem, à quo ille eſt expulſus.

4 Etſi non ſit improbabile, quod docent *Nav.& Azor.* probatque *Rodrig.* ejectum tutò manere extra ſuũ Ordinem, nec teneri receptionem petere. eò quòd juſtæ ſententiæ ſuæ ejectionis ſe conformare poſſit : contrarium tamen communius eſt, & probabilius. Ratio eſt, quia cum ſit obligatus votis, tenetur ſe qualificare, ut vota ſua convenienter profeſſioni exequi poſſit. Quæ ratio magis probat, ſi Ordo ipſum revocet. *Laym.l.c n.6 ex Sylv.Sanch.& Leſſ.*

5 Ejectus poteſt tutò in ſeculo manere, ſi in Monaſterio non recipiatur, niſi Religionem laxiorem inire malit : quia aliam non vovit : neque per ipſum (ut ſuppono) jam ſtat quò minùs in ſua recipiatur. Ita *Rod.Laym. &c. loc. cit.* Ubi addit, Prælatos poſſe aliquem ſub conditione ejicere, ut vel aliam Religionem intret, vel ad ſuam revertatur, imò etiam Ordinarij locorum ejectos ad hoc cogere poſſunt. Ratio eſt, quod tales non ſine periculo, & ſcandalo aliorum in ſæculo vivant. v. *Laym.l.c.n.8.& 9*

Reſp.2. Prælati Ordinum fugitivos, & apoſtatas requirere tenentur, ſi abſque gravi Ordinis damno poſſint, & non omnino incorrigibiles videantur. Ita *Sanch.l.c.* Ratio prioris partis eſt, quia jure divino, & naturali tenentur Prælati proſpicere eorum ſaluti. Ratio poſterioris eſt, quia ſi ob juſtam

cauſam poſſint ejici. ob eandem etiam poſtquam malitioſè exiverunt, poterunt non recipi. *Laym l.c.n.7. Sanch.&c.*

Dixi, fugitivos,& Apoſtatas : quia per ſententiam juſtam ejectos, etſi ſe correxerint, neceſſariò recipiendos negant *Sanch.l.c.& Azor.l.12.c.17.* Affirmant *Navar.Molin.t. 1.d.140. Leſſ.lib.2.c.41.d.15.* Utrique probabiliter.

Quæres. An profeſſus in uno Monaſterio poſſit cogi, ut ſe transferat ad aliud.

Reſp. Poſſe, ſi plura Monaſteria faciant unum corpus ſub uno capitè; ſecùs, ſi ſingula ſubſint ſuis ſuperioribus ſub Epiſcopo, vel immediatè ſub Papa. Ratio eſt, quia non vovit obedientiam, niſi in hoc conventu, *Laym.l.c.n.10.* Vide etiã *Sanch.l.7.mor.c.32.*

CAPUT II.

De Statu Clericorum.

CLerici generaliter dicuntur illi, qui ſacris Ordinibus, vel prima ſaltem tonſura ſunt intiati. Ad quorum ſtatum cum multa pertineant, de quibus alibi agendum, hic agemus de Beneficijs Eccleſiaſticis, Horis Canonicis, & alijs paucis.

DUBIUM I.

De Beneficijs Eccleſiaſticis?

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex Beneficium Eccleſiaſticum?

Reſp. 1. Beneficium Eccleſiaſticum eſt jus perpetuum, percipiendi fructus ex bonis Eccleſiæ, propter officium aliquod ſpirituale, authoritate Eccleſiæ conſtitutum. Ita *Laym. l.4.t.2.c.1. Leſſ.l.2.c.35.d.1.*

Dicitur 1. Ius perpetuum: ad excludendam Vicariam, & Commendam temporalem? quæ non ſunt Beneficia, de quibus Canones loquuntur.

Dicitur 2. Propter officium; quia in Beneficio duo jura à ſe

ſe mutuò ſeparabilia diſtinguuntur. 1. Eſt jus ſeu poteſtas exercendi muneris ſpiritualis; eſtque ſimpliciter ſpirituale, Alterùm eſt jus percipiendi redditus Eccleſiaſticos: quod etſi ſecundùm ſe ſit temporale: quatenus tamen fundatur in officio ſpirituali,eique annexum eſt,ſpiritualitatem aliquam participat.

Dicitur 3. Authoritate Eccleſiæ, &c quia ſolius Prælati eſt, officia in Eccleſia inſtituere, eiſque proventus Eccleſiaſticos annectere, ipſiuſque eſt reſpicere, quot, & qualibus miniſtris Eccleſia egeat.

Reſp.2 Beneficium dividitur.1. In Sæculare, quod pro ſæcularibus & Regulare, quòd pro regularibus eſt inſtitutum. Unde ſine diſpenſatione, nec ſæculare Regulari, nec contra conferri poteſt Porró omne Beneficium præſumitur eſſe ſæculare, niſi probetur eſſe regulare, vel ex prima ſui inſtitutione, vel per poſſeſſionem pacificam 40. annor per eã enim ex ſæculari fit regulare, & contra.

2 Beneficium aliud eſt Duplex, aliud Simplex. Duplex dicitur, quod eſt cum adminiſtratione, ut Papatus, Epiſcopatus,& omnia, quæ dicuntur dignitatis, hoc eſt, quæ habent præeminentiam, cum juriſdictione in foro externo; ut præpoſitura. Decanatus, Archidiaconatus, Abbatia, ſive regularis, ſive ſæcularis, Prioratus clauſtralis. Item Perſonatus, qui eſt eminentia in Eccleſia, ſine juriſdictione, v.g. locus honorificus in choro,in proceſſionibus, ſuffragijs ferendis, ut Cantoria,& ſimiles. Item Beneficia quæ dicuntur officia, habentque adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum, ſine juriſdictione; ut Cuſtos, Theſaurarius,Primicerius,Archypresbyter. Denique Duplicia dicuntur, Beneficia curata; hæc enim omnia duplici onere,& cura conſtricta cenſentur, cùm præter recitationem precum omnibus communem,habeant aliquam adminiſtrationem, & eminentiam. Simplicia dicuntur, quæ tantùm ſunt inſtituta ad officia divina obeunda,neque adminiſtrationem, vel eminentiam ſingularem habent;ut Canonicatus ſive ſeculares,ſive regulares,Cappellaniæ,vide *Laym.l.c.& Leſſ.l.2.c.54.dub2.*

ARTICULUS II.

Quomodo acquirantur, & conferantur beneficia?

Reſp.1.Beneficia Eccleſiaſtica uno ex tribus modis, communiter acquiruntur,1.Per electionem, v.g. canonicorum vel etiam poſtulationem (quæ eſt electio ejus,qui non erat

Digitized by Google

de Capitulo, vel de jure non erat capax] & confirmationem Superioris ſi electum, vel poſtulatum idoneum eſſe intelligat. 2. Per præſentationem Patroni præviam, & inſtitutionem ſubſequam, à Prælato Eccleſiæ factam, ſi præſentatus ſit idoneus. Etſi verò Patronus præſentato jus ad rem conferat, ita ut Beneficium alteri conferri nequeat: jus tamen in re, & collatio beneficij per inſtitutionem datur. 3. Per collationem liberam, quando beneficium ſolo jure Prælati datur, nec Patronatus juri ſubeſt: Unde etiam Beneficia ex modo conferendi, dividuntur in Electiva, Patronata, & Libera.

Reſp. 2. In qualibet Diœceſi Epiſcopus eſt proprius collator Beneficiorum, niſi ex legitima præſcriptione hoc jus alteri competat. ſupremus autem, & univerſalis collator omnium Beneficiorum non patronatorum, eſt Papa. *Leſſ. lib. 2. c. 35. d. 10.* Ratio prioris eſt, quia Epiſcopus in ſua Diœceſi eſt moderator ſacrorum: ergo ipſius eſt Officia ſacra conferre. Ratio poſterioris eſt, quia Papa eſt ſupremus diſpenſator bonorum Eccleſiaſticorum, & Ordinarius Ordinariorum. Poteſt autem Papa tribus modis Beneficia conferre. 1. Iure præventionis. 2. Iure concurſus. 3. Iure devolutionis, de quibus, vide *Leſſ. l. c.* ubi notat jure præventionis, & concurſus, ad vitandas lites rariùs Papam uti; imò per concordata Germaniæ inter Sedem Apoſtolicam, & Fredericum Imperatorem, per conſtitutionem Nicolai V. quæ incipit (Ad ſacra, &c.] alterni tantùm menſes Papæ collationi reſervantur, ſcilicet Ianuarius, Martius, &c. reliqui verò ordinarijs collatoribus relinquuntur. Imò ſi per tres menſes, à die notæ vacationis, in loco Beneficij nulla diſpoſitio, vel gratia Papæ appareat, Ordinarius conferre poteſt. Similiter mortuo Papa, quandiu Sedes vacat. *Leſſ. loc. cit. Laym. cap.* 20. Quod ſi autem Pontifex, & Ordinarius eodem die idem Beneficium diverſis contulerint, & neutrius collationis prioritas appareat, præferendus eſt, qui invenitur in poſſeſſione; quia pro eo jus præſumit. Si neuter eſt in poſſeſſione, præfertur proviſus à Pontifice, ob dignitatem proviſoris. *Barb. & Bard. d. 6. c. 6. §. 10. ex cap. Si à Sede.* Denique ſi ultima nocte menſis Epiſcopalis beneficium cœperit vacare, in dubio utrum ante, an poſt mediam noctem, qua incipit menſis Papalis, ſi nemo ſit in poſſeſſione, nec ulla proviſio, præſumptio juris eſt pro Ordinario. *Gonzal. Barb. Bard. d. 6. c. 6. §. 11.*

Quæres. 1. Quid, & quotuplex ſit jus Patronatus?

Reſp.

Reſp. 1. Eſſe poteſtatem præſentandi ad Beneficium Eccleſiaſticum vacans. Reſp. 2. Eſſe duplex, ſcilicet jus patronatus Eccleſiaſtici, quod alicui competit, quia ex bonis Eccleſiaſticis; & jus patronatus laici, quod alicui competit, quia ex bonis patrimonialibus Eccleſiam fundavit, vel dotavit, vel erexit. *Laym l. 4. tr. 2. c. 13. n. 2. & 4.*

Quæres 2. Quando patronus teneatur præſentare, Beneficio vacante? Reſp. Si patronatus ſit laicus teneri intra 4. menſes. Si Eccleſiaſticus, intra 6. intra quos niſi fiat præſentatio, beneficium qui liberum, ejuſque diſpoſitio pro ea vice devolvitur ad eum, cujus eſt inſtituere præſentatum.

Quæres 3. Quid faciendum, ſi multi præſententur? Reſp. 1. Si patronus, qui antea præſentavit Petrum, præſentet poſtea Paulum, velitque hunc præferri, poterit Prælatus inſtituere utrum maluerit, ſi patronatus ſit laicus: quia tunc præſentatio ſecunda non facit irritam primam, nec contra. Si tamen patronatus ſit Eccleſiaſticus, prior tempore erit potior jure, ex c. Cum authenticè de jure patronatus. Reſp. 2. Si ex duobus patronis, alter Petrum, alter Ioannem præſentet, poteſt collator conferre utri maluerit. Imò juxta *Sylv.* Epiſcopus tunc tertiò conferre poteſt, eò quòd patroni non conveniant. Reſp. 3. Si multi patroni inter ſe ſint diſcordes, is eſt inſtituendus; in quem plures conveniunt, vid. *Leſſ. l. c. d. 8. Laym. l. c.*

ARTICVLVS III.

Quæ intentio, & qualitates requirantur ad Beneficium accipiendum.

Reſp. 1. Ut Beneficium aliquod validè, & licitè obtineatur, requiritur, ut ſit perſona capax, & habilis, hoc eſt, ut ſit Clericus, non illegitimus [cum quo tamen Epiſcop. diſpenſare poteſt ad Ordines minores, & Beneficium ſimplex, cui Ordo major non eſt annexus] non irregularis, non excommunicatus, non improbus, aut facinoroſus, ut habeat ſcientiam competentem ad munus Beneficio annexum, & ætatem legitimam, niſi diſpenſetur, ſcilicet pro Beneficio ſimplici annos 14. (ſufficere tamen 14. inchoatum, docet *Dian p. 3. t. 6. R. 64. ex Azor. & alijs 5.*) pro eò quòd Subdiaconatum requirit vigeſimum primum, pro eò quòd Diaconatum 22. pro eo quòd Sacerdotiũ vigeſimum quartum inchoatum. Colligitur ex *Trid. ſeſſ. 22. 23. &c.* In his tamen, & ſimilibus caſibus, multi excuſantur, vel quia illud jus ubique non eſt receptũ;

vel

vel quia bona fide tres annos fuerunt in poſſeſſione, quæ veluti uſucaptonem, & dominium parit. Ita *Leſſ.dub.*20.

Reſp 2. Qui recipit Beneficium quodcunque habens annexum Ordinem ſacrum, tenetur habere voluntatem, ſaltem conditionatam, clericandi, & ſacrum ordinem accipiendi intra tempus à jure requiſitum. *Laym.c.*14.*Leſſ.l.*2 *cap*,34. *d.* 26. Ratio eſt, quia ſuſcipiens officium, cui obligatio eſt annexa, omni modo ſe habilitare tenetur. Imò ſi curatum, ſeu parochiale eſt, habetque intentionem ſacerdotium intra annum non ſuſcipiendi, ſed parochiam dimittendi, non tantum mortaliter peccat, ſed etiam ipſo jure eſt privatus, & ad fructuum reſtitutionem tenetur, ut patet *ex cap.Commiſſo.* §.7.*de elect.in* 6 Quod ſi tamen mutata voluntate, ante finem anni Sacerdos fiat, fructus retinere poteſt: imò, & Epiſcopus diſpenſare poteſt, ut Vicario ſubſtituto, ſtudijs per ſeptenniũ vacet.

Dixi 1. Habens annexum ordinem ſacrum: quia ſi is non ſit annexus, & Beneficium ſit ſimplex, licet illud acciperet animo fructus lucrandi, & deindè uxorem ducendi, non niſi venialiter peccat, ſi aliàs officio ſuo ſatisfaciat, ut docet *Lay. c.* 17.*Sanch.*7.*de matr.d.*45.*Vaſq.* Ratio eſt, quia illa perverſio ordinis non videtur gravis, nec ullo jure vetatur, ideòque ad nullam fructuum reſtitutionem tenetur. Unde *Garcia p.* 3. *c* 4.*n* 42. talem ab omni culpa excuſat.

Dixi 2. Voluntatem ſaltem conditionatam: quia, ſi ex juſta cauſa poſtmodum ſtatus Clericalis minus illi convenire videatur, poteſt animum mutare, etiamſi Beneficium ſit curatum (v.g. ſi primogenitus familiæ, aut frater unicus ſine liberis decedat) ſi opimum matrimonium ad conſervationem familiæ nobilis, vel ad lites graves ſopiendas neceſſarium, offeratur. Ratio eſt, quia non eſt mens Eccleſiæ; ita ad Ecleſiaſticum ſtatum obligare, ut hæc, & ſimilia bona impediantur. *Laym.l.c.*

ARTICVLVS IV.

An liceat habere plura Beneficia?

Reſp. Plura Beneficia poſſidere, non eſt res ſimpliciter intrinſecè mala, nec omnino indifferens, ſed ſpeciem mali præferens; imò ordinariè illicita, & naturali juri repugnãs, (ſi talia ſint quorum unum ad honeſtam ſuſtentationem ſufficiat) niſi juſta cauſa ex circumſtantia cohoneſtetur. Ita ferè *Laym.l.*4 *t.* 2.*c*,8.*n*, 2.*ex D.Thom.Leſſ.Azor.&c.comm*, Quia

Digitized by Google

ut docet *Trid. ſeſſ.* 24. pluralitas hujuſmodi magnam inordinationem involuit, dum minuitur cultus divinus, Eccleſia operarijs, fundator pia intentione, pauperes utiliores Eccleſiæ futuri ſuſtentatione privantur. Hinc beneficia diſtinguuntur in Incompatibilia primi generis, in quibus accepta pacifica poſſeſſione ſecundi, vacat prius, qualia ſunt plura Beneficia curata; item plures dignitates, perſonatus, duo Beneficia uniformia ſub eodem tecto: & in Incompatibilia ſecundi generis, quæ etſi ſine peccato citra diſpenſationem obtineri nequeant, primum tamen altero obtento non vacat: qualia ſũt Beneficia reliqua reſidentiam poſtulantia, v. g. Canonicatus duo diverſarum Eccleſiarum, in quibus recepta eſt conſtitutio *Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 12. *de reform.* ut non liceat ultra tres menſes Canonicis ab Eccleſia abeſſe. Unde *Laym c.* 8. *n.* 6. docet, Canonicatus in Cathedralibus Eccleſijs Germaniæ, quæ ex immemorabili conſuetudine requirunt tantùm reſidentiam medij anni, vel 3. menſium, inter compatibilia beneficia numeranda.

Dixi niſi juſta cauſa cohoneſtetur: quia qui per diſpenſationem plura beneficia obtinuit, niſi juſta cauſa ſubſit, in conſcientia non erit tutus, ſed tenebitur alterum reſignare, ut docet *Leſſ. n.* 124.

Porrò juſta cauſa diſpenſandi erit, evidens neceſſitas, & utilitas Eccleſiæ, & quandoque etiam prærogativæ, & merita perſonæ, v. g. inſignis nobilitas, dignitas, ſcientia, authoritas, virtus, &c. modò caveatur, nec Beneficiorum coacervatio, facta etiam ob prærogativam perſonæ ad privatum tantum, & non ad commune bonum referatur. Imò ſine diſpenſatione plura beneficia, ſequentibus caſibus haberi poſſunt.

1 Si utrumque adeò ſit tenue, ut neutrum ſufficiat ad ſuſtentationem: modò utrumque ſit ſimplex, nec reſidentiam requirat.

2 Quando parochia eſt annexa Canonicatui, eique acceſſoria; tunc enim utrumque per modum unius poſſidetur, ita tamen, ut teneatur Vicarium perpetuum in Eccleſia alere.

3 Quando beneficia legitimè ſunt unita.

4 Quando alius idoneus, & dignus non reperitur.

5 Quando unum beneficium habetur in titulum, alterum in Commendam non perpetuam, ſed ad aliquot menſes,

ſes, donec de idoneo provideatur. Ita *Regin. ex Sylv.*

Quæres. An,& quomodo Clerici teneantur ad reſidentiã?

Reſp.1.Epiſcopos, Parochos, eoſque, qui curatum beneficium habent, jure divino teneri. Nec ſufficit,ſi per alios adminiſtrent, niſi majus bonum urgeat: quia contra rationem eſt, ut hic officium, & fructus, alter onus habeat, *Bon. tr.1. d.5.de oblig.benef.p.1.*

Reſp.2.Ita teneri ad reſidentiam ut ſi Epiſcopi intra annum ultra tres, & parochi ultra duos menſes abſque legitima cauſa, per Epiſcopum cognita, & approbata, abſint, mortaliter peccent, & fructus non faciant ſuos. Ita *Trid. ſeſſ. 23. de reform.cap.1.*vide *Bon.l.c.*Notat autem *Dian.p.9.t.7 Reſ 53. ex Bord.*ſupradicta etiam habere locum in Superioribus, ſive Prælatis regularibus; ideòque eos teneri tempore peſtis,etiã cum periculo, ſuis aſſiſtere.

Reſp.3.Qui in Eccleſijs Cathedralibus, vel Collegiatis, obtinent dignitates, Canonicatus, præbendas, vel portiones, ſi intra annum ultra 3. menſes abſint, primo anno media parte fructuum, ſecundo verò anno omnibus fructibus, quos illo anno lucrati ſunt,privandos Quæ tamen pœna eſt ſententiæ ferendæ, non latæ,ut conſtat ex *Trid ſeſſ.24. c. 10.*

Reſp 4. Cauſas à reſidentia excuſantes eſſe 1.Doctionem Theologiæ, vel Iuris Canonici: neque ad hoc licentiã Prælati, aut Epiſcopi requiri; requiri autem ad doctiones literarum humaniorum,& Philoſophiæ, niſi contrarium habeat conſuetudo 2.Studium Theologiæ, vel juris Canonici; id enim per 5.annos etiam excuſat. 3. Obſequium Papæ, vel Epiſcopi, ad Eccleſiæ utilitatem, 4 Licentiam legitimam, ex quavis alia juſta cauſa. 5.Honeſtam conſuetudinem, ubi diſpoſitio Concilij non eſt recepta, vide *Bon.l.c.*

Reſp.5.Qui abſque juſta cauſa abeſt, peccat mortaliter,nõ tamẽ tenetur ad reſtitutionem fructuũ,ſi officio ſatisfecerit, niſi ad eam condemnetur, vel niſi id aliquo jure ſit expreſſũ.

Reſp.6.Eos, qui ex legitima cauſa abſunt, non lucrari diſtributiones, juxta *Trid.* niſi tamen abſint ad curanda negotia Eccleſiæ, ex commiſſione Capituli, vel omninò involuntariè,ob morbum, captivitatem,injuſtam excommunicationem,&c.vid.*Leſſ.l.2.c.34.dub.* 29.

ARTICULUS V.

Quibus modis Beneficia amittantur?

Reſp.1,Beneficia quatuor modis amittuntur. 1.Per morte be-

beneficiati. 2.Ex diſpoſitione juris, idque, vel propter alterius Beneficij incompatibilis conſecutionem, vel per profeſſionem religioſam,vel per contractum matrimonij,vel per commiſſionem criminis (v.g. hæreſis, ſchiſmatis, ſodomiæ ſæpiùs exercitæ) cui amiſſio Beneficij ipſo facto eſt annexa, ut vid.apud *Leſſ.l.2.c.34.d.34.* 3. Per ſententiam judicis. 4. Per liberam reſignationem de qua.

Reſp.2 Reſignatio eſt ſpontanea proprij Beneficij dimiſſio, facta coram legitimo Superiore id acceptante. Eſt que duplex, ſcilicet Tacita, quæ fit ex juris diſpoſitione, ut dum quis Religionem profitetur: & Expreſſa, quæ rurſus eſt duplex, ſcilicet Pura, quæ fit ſine conditione, & pacto appoſito, coram Ordinario, qui Beneficium cuilibet alteri conferre poteſt, & Conditionata, ſeu in favorem: eaque, vel eſt Simplex in favorem,ut quando fit abſque reſervatione; vel eſt qualificata, quando ſcilicet fit reſervato ſibi jure regreſſus, vel penſione, vel fructibus aliquibus, quæ ob ſimoniam juris humani, nonniſi in Pontificis manibus fieri poteſt. Et quamvis verius ſit, etiam reſignationem ſimplicem in Pontificis manibus faciendam, cum alioqui periculum ſit, ne Beneficiorum reſignationes ſpeciem quandam hæreditariæ ſucceſſionis acquirant, quod jura Canonica deteſtantur: probabile tamen eſt, in manus Ordinarij fieri poſſe, eò quòd permutatio in ejus manibus fieri poſſit Idque à fortiori verũ eſt, ſi fiat ſine modo obligatorio: quamvis addita deprecatione, ut perſonæ certæ conferatur. Idque obſervari poteſt; ubi non eſt recepta Bulla Pij V. quamlibet perſonæ ſucceſſuræ deſignationem prohibens,quam citat *Laym. hic cap.17.*

Porrò, ut reſignatio conditionata valida ſit,requiritur. 1. Ut Beneficium ſit reſignantis, cum reſignatio ſit juris ſui dimiſſio. 2.Ut fiat liberè. 3. Ut fiat in manibus ejus, qui poteſt admittere, ſcilicet Pontificis, Ordinarij, Collatoris, vel Inſtitutoris, juxta dicta. 4.Ut acceptetur à Prælato, in cujus manibus fit: quia ſine acceptatione jus ſuum reſignans non perdit. 5.Ut conferatur illi, in cujus favorem cũ clauſula cõſueta, non aliter nec aliàs, eſt reſignatum. 6. Ut is, cui confertur,acceptet: aliàs enim reſignans non perdit beneficiũ, propter clauſulam, non aliter. 7. Requiritur conſenſus Patroni, vel electorum, prout beneficium eſt patronatum, vel electivum. 8.Si reſignans ſit infirmus, ut à reſignatione ſupervivat 20.dies: aliàs enim per obitum vacare cenſebitur. 9.Ut

9. Ut reſignatio fiat in Curia Romana, intra 6. menſes à ſupplicatione oblata computandos, in loco Beneficij publicetur: ſin autem extra curiam, intra menſem: alioqui ſi contingat reſignantem mori, antequam reſignatarius cepit poſſeſſionem, beneficium vacare cenſebitur. *Leſſ & Laym. cap.* 17.

Reſp.3. Permutatio beneficiorum, quæ eſt quædam ſpecies conditionalis reſignationis, fit, cum duo beneficiati, unū vel plura ſua beneficia, Pontifici non reſervata in manus Ordinarij, alteriuſve Epiſcopali auctoritate prǽditi, reſignant, cum conditione, ut is poſtea viciſſim alteri alterius beneficium conferat. Quod quandoque Epiſcopus inſtituere poteſt, ſi neceſſitas ita exigat; vocatis tamen ijs, quorum intereſt, ſcilicet Patrono, & Collatore inferiore. Ad hanc autem omnia requiruntur, quæ ad reſignationem in favorem, vide *Leſſ.c.*31.*d.*35.*&* 36.*Laym. cap.*17.*Bonac.de ſimon.d.*1.*q.* 4. §.12.

Quæres 1. An licitæ ſint permutationes coram Ordinarijs, in menſibus reſervatis per concordata Germaniæ? Reſp. Affirmativè, quia per reſervationem concordatorum, non cenſetur Pontifex voluiſſe conditionem Ordinariorum Germaniæ deteriorem facere, quam Epiſcoporum extra Germaniam, coram quibus id ſimpliciter licet.

Quæres 2. An licitum ſit permutare beneficia, compenſata fructuum æqualitate?

Reſp.1 Non licere, ſi beneficium copioſius non ſeparatis proventibus à titulo, permutetur cum tenui. Ratio eſt, quia exceſſus ille, eo ipſo quo manet annexus titulo, eſt debitus titulo, ideòque pro eò nihil exigi poteſt, quin etiam exigatur pro titulo.

Reſp.2 Poſſe peti compenſationem, ob hujuſmodi permutationem à Pontifice, pro incommodo temporali, quod alter ſubit, ſpoliando ſe proventibus ſui beneficij; ideòque talis compenſatio non eſt pretium beneficij, aut proventuū annexorum, ſed conditio, ut ſe indemnem ſervet, ſine qua conditione nollet ſe ſpoliare.

Reſp.3. Iura proventuum poſſe ſeparari à titulis, & primò nudos titulos, deinde alio contractu jura proventuum, utpote temporalia, permutari, compenſato exceſſu opulentioris, idque authoritate ſolius Papæ, vid. *Leſſ.l.c. Bon.l.c.* §.12,*n.*11,

Quæres

Quæres 3. An licitè permutetur beneficium, hac lege, ut expenſæ litis, vel Bullarum, refundantur per recipientem; Respond. Videri permutationem ſimoniacam, ſi impenſæ ſint cauſa impulſiva permutationis, ſine qua actus non fuerit futurus. Idem de ſimili reſignatione affirmarem, vid. *Leſſ. l,c,Bon.l.c.n.9.*

ARTICULUS VI.

Quid, & quotuplex ſit penſio?

Reſp. Penſio eſt jus percipiendi fructus ex alieno beneficio. Eſtque triplex. 1. Temporalis, quæ datur propter miniſterium temporale, v.g. Cantori, Æditno, Patrono, & Defenſori Eccleſiæ. 2. Spiritualis quæ fundatur in titulo merè ſpirituali, ut quæ datur Concionatori, Coadjutori Epiſcopi, Parocho, &c. 3. Media, que fundatur in ſtatu ſpirituali, non tamen officio ſpirituali, ut quæ datur Clerico pauperi, vel Parocho ſeni ad ſuſtentationem, vel quæ datur cauſa reſignationis, & litis componendæ. Duæ poſteriores dicuntur Clericales, quia Clericis; prima Laicalis, quia Laicis tantũ datur.

Porrò circa penſiones *Laym.c.*18, & *Leſſ.*34. docent hæc, 1. Et eam deſignare proprium ſit Papæ; id tamen etiam Epiſcopum poſſe in cauſis ſpecialibus, & neceſſarijs, v.g. propter paupertatem, & ſenium reſignantis, vel litis compoſitionem, vel propter adæquandos fructus, in permutatione beneficiorum 2. Debere eſſe moderatam, ita ut beneficiato relinquatur ſufficiens ſuſtentatio; talis autem plerumque cenſetur tertia pars fructuum. 3. Ad penſionem non requiri conſenſum patroni, ut quidam volunt, quia id nullo jure ſtatutum eſt Neque ullum fit præjudicium per impoſitionem penſionis, cum is fructus non percipiat ex beneficio, ſed tantùm habeat jus inſtituendi, & præſentandi, quod ei non adimitur. 4. Penſionarius poſt conſtitutionem Pij V. ubi ea eſt recepta, tenetur recitare Officium B V. nec facit fructus ſuos, ſi omittat. 5. Penſionem extingui morte Penſionarij, ſicut uſusfructus morte uſufructuarij. Poſſet tamen Papa facere perpetuam, ex plenitudine poteſtatis. De venditione, & redemptione penſionis, vide *Laym.c.*18. & *Leſſ.l.*2. *c.* 35. *d.* 22. *Bon.l.c.*§, 13.

Digitized by Google

DUBIUM II.
De Horis Canonicis.
ARTICULUS I.
Qui obligentur ad Horas.

Reſp.1. Clerici majorum Ordinum etiam ſuſpenſi, excommunicati, degradati, tenentur, tum jure Eccleſiaſtico, tum generali conſuetudine Eccleſiæ.

Dixi, majorum ordinum: quia minorum, non tantum non ad Horas, ſed neque ad pſalmum Miſerere tenentur, quem vel ſimile quid, cum Epiſcopus primam tonſuram conferens injungit, non videtur obligare, niſi ut vel tantum fiat aliquoties, vel per modum conſilij. *Leſſ,l.2. cap.37.d.9.Vnde reſolvuntur hi Caſus.*

1 Tenetur ad Horas, qui cum diſpenſatione Papæ duxit uxorem, niſi in hoc ipſo ſit diſpenſatum: quia diſpenſatio, utpote odioſa, ſtrictè eſt explicanda; & characterem retinet. *Bon.& Azor.l.c.c.5.contra alios.*

2 Clericus incipit obligari à puncto Subdiaconatus ſuſcepti: & quidem ad Horas reſpondentes horæ, qua ordinatur. *Bon.tr.de Horis,q.1.punct.5 ex communi.*

Reſp.2. Omnes Religioſi profeſſi, ad chorum deſtinati utriuſque ſexus, obligantur ad Horas; idque ex antiqua, & recepta conſuetudine; quam tamen quidam, ut Aragonius, putant non obligare tam ſtrictè; ut peccent mortaliter, ſi bis tervé omittant; & de Monialibus dubitat *Cajet. Medin. Armil.Dian tr.12.Reſ.17.* imò eas (atque adeò omnes Religioſos ſacris non initiatos) non teneri ſub onere peccati, abſolutè, ſed nimis laxè, docet *Petrus Marcha.* apud *Dian. p.9.t.6.Reſ.7* contra aliorum communem, & veram ſententiam, quæ docet, teneri ſecundum ſuas regulas, & conſuetudines. *Bonac.quæſt.2. p.2. n.5. ex Azor.Leſſ.Maldero.Vnde reſolves.*

1 Non tenentur ad Horas. 1. Novitij. 2. Converſi. 3. Religioſi Societatis Ieſu, militares, Hoſpitalarij, & cæteri Choro non deſtinati, *Trull.l.c.7.d.12.§.1.n.5.*

2 Is qui ex una Religione tranſit in aliam, in qua non eſt hæc conſuetudo, non tenetur, quia conſuetudo non obligat, ubi non eſt recepta. Ita *Suar. & Laym.* idem dic de Religioſo ejecto, vel qui diſpenſationem obtinuit perpetuò vivendi extra Monaſterium, quia etſi maneat Religioſus, non tamen regularis. Ita probabiliter *Sotus, Sanch, Bon.d.1.q 2.p.2.num.4.&c.* contra *Suar.*

Digitized by Google

Reſp.3.Beneficiati, quotquot habent jus in re, & plenum dominium beneficij, ſi fructus percipiant, vel percepturi ſint, tenentur ad Horas, *Leſſ. & Laym.l.4.t.2 c.4* ex communi, & Concil. Lateranenſi ſub Leone X Ratio eſt, quia beneficium datur propter officium. *Vnde reſolves.*

1 Non teneatur ante acceptam poſſeſſionem, nec ſi ſine ſua culpa fructus nullos percipiant, nec percepturi ſint. *Lay. l.4.t 2.c.5. num.* 3. quia non habent beneficium ſecundùm omnem effectum. Videntur tamen pro ratione fructuum teneri ad aliquoties legendum *Trull.l.c.*

2 Tenetur is, qui et ſi (ſive ſine, ſive cum ſua culpa) non recipiat omnes ſuos fructus, recipit tamen tantam partem, quæ ſufficit ad ſuſtentationem. *Bon.d.* 1.*q.* 6 *p*.3.

3 Tenentur ij, qui primo, aut etiam ſecundo anno, non percipiunt fructus, eò quòd aſſignentur fabricæ, vel prædeceſſori mortuo: quia etiam ipſi mortui fruentur eodem privilegio, & ſic pro tota vita ſatisfaciunt fabricæ. *Bon. p.* 4.*nu.* 22.*Lay.c.*5 *Suar.Reg &c.*Contraria tamen ſententia non eſt improbabilis,& negat *Leſſ.*cum *Cajet.* ſe talem damnaturum, eò quòd, vel reſignare, vel mori ante poſſit, & ſic non frui anno gratiæ, *Laym.l.c.Pal Trull.d.*23.§.3.

4 Tenentur, & ij,qui habent beneficium tenue,octo v g. vel decem aureorum; quia jura omnibus indiſtinctè obligationem Horarum imponunt ſicut ijs, qui ſunt in majoribus ordinibus. Ita probabiliter *Sylv.Azor.Suar. Palaus, Bon. d* 1.*q*.2.*p*.4 *n*.17 *& commun.* contra *Sotum. Leſſ. Rodr. & Dian. R*.9.*Mald.* qui dicunt, ſi habet beneficium tam tenue, ut tertiam partem mediocris ſuſtentationis alicujus Clerici non adæquent, non teneri, vide *Dian.l.c.Eſcob.tr.*5.*E*.6.*c*.13. quorum ſententiam non damno, vid.*Trull. l*.1.*c*.7.*d*.12. §. 3. ubi notat eum qui habet plura beneficia tenuia, ex quibus competentiam habeat teneri ad Horas.

5 Non excuſatur, qui primis annis parum recipit, eò quòd fructus expendat in ſubſtitutum, quia Horarum onus beneficio annexum eſt, & perſonale, cum quo ſponte acceptatur. *Bon.l c ex Azor Vaſq.Fill.&c.*

6 Si filius à patre coactus ad ſtatum Eccleſiaſticum, percipiat ipſe fructus, tenetur ad Horas, ſecùs, ſi percipiat pater: hic verò ad reſtitutionem obligatur. *Laym.c.* 5 *n.* 2. *ex. Leſſ.l.*2.*c*.24 *dub*.3.

7 Probabile eſt, eum qui non reſidet ex legitima licentia,

Digitized by Google

vel diſpenſatione, ideòque fructus non recipit, non teneri ad Horas: quia obligatio hæc eſt propter ſuſtentationem datam *Trull.l.1.c.7 d. 13.§.3. ex Sanch.&c.*

8 Non tenentur qui habent præſtimonia, (quæ ſolent dari adoleſcentibus, in ſubſidium ſtudiorum) eò quòd non ſint propriè dicta beneficia. Ita *Medin. Garcia, & Leſſ.* contra *Navar. Sotum, & Rodr.* rectè tamen monet *Laym. c.5.n.6.* conſiderandam rationem præſtimoniorum. Si enim dentur in titulum perpetuum, & habeant annexum aliquod obſequium ſpirituale, quod per laicum expediri nequit, eſſe beneficia Eccleſiaſtica, proindeque obligare ad Horas, ſecùs, ſi conſiſtat in ſolo temporali obſequio. Similiter non tenentur pẽſionarij cum penſiones non ſint propriè dicta beneficia, ut dubio præced. videri poteſt. Quod limitat *Eſc. t.5.E. 6. cap.4. ex Palao*, ſi fruantur penſione, ob ſæcularia obſequia; ſecus, ſi titulo Clericali. Denique neque tenetur Coadjutor, ſi non adminiſtrat; quia obligatio tenet proprietarium. *Pal. Eſcob. l.c.* vid. *Laym.c.5.n.9.*

9 Etſi habens plura beneficia ſatisfaciat unica recitatione Horarum, tenetur tamen tot facere commemorationes; quot ſunt beneficia ſeu patroni beneficiorum; quia par eſt omnium ratio. *Bon.Trull.l.c.n.27.*

ARTICULUS II.

Quanta ſit hæc obligatio?

Reſp. 1. Eſt tanta, ut peccet mortaliter, quiſquis habens hoc onus, Horas, vel notabilem earum partem omittit. Ita communiter omnes, contra Angelum V. Horæ, & Richardũ, qui dicunt non eſſe mortale, niſi quis habeat conſuetudinem omittendi: quam ſententiam. *Leſſ.* non audet dicere probabilem, quòd ſit contra torrentem Doctorum. Ratio eſt, quia violat preceptum in re gravi pertinente ad virtutem religionis. *Ex dictis reſolvuntur hi Caſus.*

1 Non eſt mortale, omittere unũ pſalmum, lectionẽ, vel quid ſimile, ut habet communis contra *Nav* Nec tertiã parte parvæ Horæ, contra *Azor. & Maldon.* quia non cenſetur pars notabilis. Talem autem dicit *Palaus l.1.p.5.* eſſe in Matutino, quod eſt æquale uni parvæ horæ. *Sanch. in ſum, t. 1. l. 1. c.18. n.8.* dicit tres lectiones cum reſponſorijs, in feriali officio eſſe materiam parvam. In parvis Horis, dicit *Fern. Fill. & Laym.* dimidium, eſſe notabilem quantitatem, vid. *Eſcob.l.c. c.13.n.107.* ubi docet, unam parvam Horam non eſſe partem nota-

notabilem, reſpectu totius Officij, quod per modum unius eſt præceptum. Verùm hoc meritò rejicitur ab alijs,

2 Eſt mortale, ſi omittas, vel unam integram ex Horis, (quarum ſunt ſeptem, Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperæ, & Completorium) vel dimidiam etiam ex brevioribus (ut docet *Fern. Regin. Filliu. Suar. Laym.* contra *Bon & Leſſ.*) vel ex Matutino 9. Lectiones cum reſponſorijs, ut *Sanch. 1. mor. cap.* 18. aut partem æquivalentem Horæ uni Minimæ, ut *Suar. de rel. t. 2. l* 4. *c.* 25. *& Gavantus*; vel ut alij, unum Nocturnum, vide *Bon. d.* 1. *q.* 5. *p.* 1, *Dian. p.* 2. *t.* 12. *R.* 26 *&* 41.

3 Sive omiſſio Horarum (abſtrahendo à multiplicatione actuum voluntatis) ſit unum numero peccatum, ut vult *Bon.* ſive ſint plura formaliter, ut docet *Leſſ.* ſive unum multiplex, ut *Suar.* ſive unum pluribus æquivalens, ut *Fill.* loquitur; probabile tamen eſt, in confeſſione explicandum, quot Horæ ſint omiſſæ: eò quòd ſit circumſtantia tenens ſe ex parte objecti, & conſtituens actum in ratione ſua individuali. *Bon. l. c. n* 9. *Leſſ. Suar. Fill.*

Reſp. 2. Tanta eſt obligatio, ut inducat ei onus reſtitutionis fructuum pro rata omiſſionis Officij, qui titulo beneficii ad Horas tenetur, ſi elapſis 6. menſibus poſt adeptam poſſeſſionem, (ijs enim etſi graviter peccet omittendo, non tamen tenetur ad reſtitutionem) culpabiliter officium non recitaverit. Patet ex Conc. Later ſub Leon X Sed quia dubium fuit utrum hoc Conc. eſſet receptum, Pius V. Bullam edidit, quæ eſt apud *Navar. cap.* 25. qua hoc decretum confirmat, ac declarat ſic, ut qui uno die totum officium omiſerit, teneatur reſtituere omnes fructus illi diei reſpondentes, v.g. qui accipit annuè 365. florenos, teneatur pro uno die reſtituere unum florenum, qui autem omiſerit Matutinum tantùm mediam partem fructuum unius dei: qui reliquas Horas, etiam mediam partem: qui verò unam ex illis, ſextam partem. Eaque reſtitutio facienda eſt, vel fabricæ, vel pauperibus, *Laym. Fill Bon. d.* 1. *q.* 5. *p.* 2. *&c.* contra de la Cruz, & *Lopez* apud *Dian. p.* 2. *t.* 12. *R.* 34. qui dicunt, ſi Beneficiatus intra annum, per 8. vel 10. dies tantùm omittat, non teneri ad reſtitutionem, eò quòd ſit ſervus liberaliſſimi Domini, qui multò minus quàm Domini temporales, ad pauca attendat. *Unde reſolves.*

1 Clerici majorum ordinum qui ſolo titulo ordinis, &

quotquot alio titulo, quàm Beneficij, ad Horas tenentur, non obligantur ad dictam reſtitutionem: quia nullos percipiunt fructus, propter onus recitandi officium. *Bon.l.c.p.*2, *num.*3.

2 Nec ij obligantur, qui ex naturali oblivione, juſto impedimento, bona fide, invincibili ignorantia, aut aliter abſque culpa omiſerunt. Ratio eſt, quia in conſcientia non debetur pœna, ubi non eſt culpa. *Leſſ.Suar.Bon.n.*4.

3 Valdè probabile eſt, quòd qui alia onera habent, quam precum, v.g. Paſtores, Epiſcopi, &c omittentes Horas, poſſint retinere majorem partem fructuum iſtius diei, ratione dictorum onerum; ſufficiatque dare tertiam partem, vel quartam fructuum: eò quòd tantum obligentur ad reſtitutionem fructuum, reſpondentium oneri divini officij. *Navar. Fill Bon p.*3.*Dian.p* 2.*t.*12. *R* 8 *citans alios multos.*

4 Si talis paſtor habeat tenues redditus ad ſuſtentationem, videtur ad nihil obligandus; cum ob alia onera illi debeatur ſuſtentatio. *Laym.l.*4.*tr.*2.*c.*5. Imò *Dian p* 2 *t.* 12.*Reſ.*9. & *Mald tr.*10.*cap.*2.*dub.*3. dicunt eum, qui habet Beneficium valdè tenue, v g. cujus redditus tertiam partem mediocris ſuſtentationis non adæquent, non teneri, ob Horas aliquoties neglectas. ad reſtitutionem.

5 Reſtitutio hæc fieri poteſt, vel pauperibus, amicis, vel alijs, vel ipſi etiam beneficiato ſi pauper eſt. Item impendi poteſt in fabricam domus, vel meliorandos agros beneficij: quia hæc nomine fabricæ etiam intelliguntur apud *Suar.* & *Bon.* Denique aliquando compenſari poteſt, offerendo ſuffragia pro defunctis, alijſque precibus, ut vide *Bon.l c.p.*4.& ſic etiam per alium, ſeu per officium, aut preces ab alio ad tuam intentionem recitatas, & à te defunctis applicatas, ſatisfieri poſſe docet *Quintan tom.*8 *ſeſſ.*6 Nec continuo damnandum, qui ordinariè recitare ſolitus, ſemel, v.g. vel bis in anno omiſit, etſi nihil reſtituat, docent *Sot.Med.Fill.c* 10.*num.* 316 & 317.

6 Qui pecuniam, quam ob neglectas Horas tenetur reſtituere, ſive erogare in uſus pios, impendit in alios quàm, vel in pauperes, vel fabricam beneficij; non ſatisfacit (ſecundùm jus commune, ubi Concilium Lateranenſe, vel Bulla Pij V. eſt recepta) obligationi ſuæ, niſi aliud ferat conſuetudo, vel ſtatutum alicubi receptum: quia diſertè præcipitur reſtitui pauperibus, vel fabricæ beneficij, v. *Bon.q.* 2.*p.*2. & 4.

Poſſe

7 Poſſe aliquando beneficiatum excuſari á reſtitutione (ob Horas neglectas) titulo pecuniæ expenſæ, (intellige poſt omiſſionem Horarum) etſi non iſto intuitu, in pauperes, vel alios uſus pios, cenſet *Dian.p.3.R.57.ex Laym.l.3.ſ.5. t.2.cap.12.num.9.* eſſe probabile: tum quod quidam Authores ita ſentiant: tum quod videatur eſſe virtualis intentio omnium dantium eleemoſynas, ſatisfacere per illas omnibus obligationibus quas ſuis peccatis contraxerunt: tum quòd leges Eccleſiaſticæ benignè debeant explicari. Addit *Ioan. de Sal de leg.d.15.ſeſſ.2.num.27.Vaſq.* Si Canonicus groſſam, ſeu corpus ſui Canonicatus verè, & abſolutè lucretur. priùs quàm omittat officium, non teneri ad reſtitutionem, propter omiſſionem ſequentem, eò quòd pœna non ſit, ut fructus jam ſuos factos reſtituat, ſed ut fructus non faciat ſuos. Sic ille apud *Dian.p.2.t.12.R.* 8. ut infra *art.4. §.6 in fine.*

8 Ubi Bulla Pij V. non eſt recepta, poteſt videri probabile, beneficiatum ad dictam reſtitutionem non obligari, ut habet *Sylv.V.Cleric.*

ARTICULUS III.

Quæ excuſent à recitatione Horarum?

Reſp. Hæc ſequentia, 1. Infirmitas gravis, v. g. dolor notabilis capitis, ita ut ſine incommodo, vel incremento morbi, legi non poſſint. Dixi, gravis, quia levis, v. g. dolor ſtomachi, aut pectoris, vel etiam aliquando febris tertiana, aut quartana non excuſat, cùm toto die non affligat. Ita *Navar, Fill.Laym.Bonac.d.1.q.6 p.1.* Porrò taliter excuſatus non tenetur, ut quidam volunt, audire alium legentem, nec alium ſubſtituere, ut habet *Fill & Sà*, V.Horæ, ſi tamen commodè poteſt, & ſolet legere cum ſocio, tenetur, ut habet *Leſſ. & Bon.* vide *Dian.p.2.t.12.R.43.*

2 Iuſtum impedimentum, v.g. metus proditionis, inter Hæreticos. Item gravis, vel repentina occupatio, vel opera charitatis majoris momenti, quam Horæ, quæ ſine ſcandalo, vel gravi incommodo tuo, vel alterius omitti non poſſint. Quomodo etſi Concionatores, vel confeſſarij aliquando excuſari poſſint, idque ex benigna Eccleſiæ intentione, ut docent *Sylv.Suar.& Laym. &c.* tenentur tamen antecipare, ſi poſſint, v.g. ſi manè prævideas, te tota die confeſſionibus occupandum, quæ differri non poſſint. Ita ex *Suar.& Azor.Bon.l.c.p.2.n.1.& 2.&c. communiter,*

Ex hoc capite dicunt etiam aliqui, non teneri te repetere, quod neglexiſti, (nec recitando, nec audiendo) dum thurificando ad Magnificat, vel Benedictus, vel libros neceſſarios circumferendo, vel lectionem mox cantandā prævidendo, vel alia in choro neceſſaria peragendo, occupatus fuiſti. Quia Chorus totus pro eo, qui in re, ad officij celebritatem pertinente, occupatur, videtur ſupplere, & non tantum ſuo, ſed etiam aliorum miniſtrantium nomine, recitare, aut canere. Ita *Laym. l. 4. tr. 1. c. 5. n. 7. Henr. Sylv. Azor. Sot. Molſ. Naldus, Arag. Reg.* citati à *Dian. p. 2. t. 12. R. 13.* Idem de eo, qui choro organis muſicis, alternis verſibus reſpondet, dicunt *Navar. Sanch. Arag. & Rodr.* apud *Laym. l. c.* ſcilicet eum non eſſe obligatum, ut etiam voce proferat: ſed negat *Eſcob. t. 5. E. 6.* vide *Trull. d. 16.*

3 Cæcitas, *Bon. p. 2. n. 4. & communiter.*

4 Carentia Breviarij inculpata. Quod ſi tamen memoriter poſſis dicere, vel totum officium, vel unam Horam, teneris. Si verò tantùm ſcias pſalmos, vel lectiones, vel capitula, dicit *Fill. t. 2. tr. 21. c. 9. n. 287.* citans *Navar. & Suar.* item *Eſcob. E. 6. n. 149.* probabile eſſe, non teneri, quia pſalmi ut ſic, non ſunt Hora Canonica, ad quam tenetur Clericus. Idem dicit *Garc. de Benef. t. 1. p. 2. c. 1. n. 221. Mald. in 2. 2. t. 10. c. 2. d. 5. & Ioan. Sancius in ſelect. d. 15. num. 1.* citati à *Dian.* eò quòd lectiones, & capitula ſint pars (licet minor) maximè principalis, ita ut abſque illis, non ſit officium Canonicum. Idem concedit *Sanch. l. 1. c. 19.* in Matutino feſti duplicis, vel ſemiduplicis. Vide *Bon. p. 2. n. 6. Dian. p. 2. t. 12. R. 30. & 43.* Verùm hæc probare non auſim; ſed potiùs quod docet *Bon. d. 1. q. 6. p. 2.* impeditum ex aliqua dictarum cauſarum, ſi poſſit dicere partem notabilem, ad id teneri, aliàs ad nihil. Denique ſi quis caret Breviario, quo uti ſolet, v. g. Romano, tenetur legere aliud, quod habere poteſt; quia per utrumvis impletur ſubſtantia præcepti. *Crenſ. Eſcob. Dian. p. 9. t. 9. R. 25.*

5 Diſpenſatio: quam ſine cauſa, ſolus Papa dat validè: cum cauſa Epiſcopi. Et ſic Subdiaconum, qui ex diſpenſatione Pontificia ducit uxorem, hoc ipſo liberari ab onere Horarum, contra *Bonac. & Azor.* docet *Sanch. de mat. l. 8. d. 8. Dian. p. 8. t. 3. R. 34.*

AR.

ARTICULUS IV.

Quomodo recitandæ ſint Horæ?

Reſp. In recitatione Horarum ſequentes circumſtantiæ ſunt ſervandæ. 1. Ut recitentur juxta præſcriptum Breviarij Romani, juſſu Pij V. editi, ſaltem publicè. Excipe Religioſos, qui habent peculiare Breviarium Ordinis; & Eccleſias, quæ 200. annis ante inſtitutionem Breviarij per Pium V. peculiare habuerunt: eæ enim ſine conſenſu Epiſcopi illud mutare non poſſunt. Privatim tamen omnibus etiam regularibus probabile eſt, licere, ex conſuetudine, uti Romano, ut docet *Leſſ.c.37.d.12.Rodr.* & *Sâ*, *V. Horæ. Bon. d. 1.q.3.p.1.* Adde, quòd qui eo utitur, ne quidem in choro obligetur ad Pſalmos Pœnitentiales, graduales, officium defunctorum (excepto die animarum) Officium tamen B. V. in choro recitari debet, ubi eſt conſuetudo. Ita *Fill*, & *Bon.* ex Bulla Pij V. & Clementis VIII. Item tenetur ad Litanias diebus Rogationum; tum quia ſunt pars officij eo die; tum quia peculiaris de ea re eſt conſtitutio Ita *Bon.l.c. ex Fill.* Etſi contrarium probabile eſſe dicat. *Dian p.2.t 12.R.42. ex Vaſq.* itẽ *Eſcob.t 5.E.6.* Quòd ſi ex inadvertentia, vel neceſſitate, v. g. quia lectiones de feſto nullas habes, officium mutes, ita ut dicas de feria, quando erat dicendum de Sancto, vel contra, nullum erit peccatum, nec obligatio repetendi, licèt conſultum ſit repetere ea, quæ ad proprium officium pertinent: ſi verò ſtudio idem mutes: aliud ſentiendum videtur, cum ratio non ſit eadem: Quanquam quod eo caſu venialiter tantum pecces, nec tenearis repetere, vel reſtituere quidquam, eò quòd ſubſtantia præcepti ſit impleta, probabile eſſe cenſeat *Eſcob.t.5.E.6.cap.5.Dian.p.3.t 12.R.3* Item *Cajet Sylv.Binsfeld.Azor.Val Leſſ.Fill.&c.* citati à *Bon.d.1 q.2.p.1 n.17.* & *Dian.l.c.* contra alios multos, quos citat, & ſequitur *Barb. Laym.* verò *l.4.t.1.c.5.n.4.* cum *Suar.* limitat, niſi per fraudem quaſi multò longiùs in multo brevius, v g. paſchale mutetur: (licèt ~~*Caram.apud Dian.p.7.t,11.Reſ.6.*~~ contra communem ſentiat, ~~etiam ſic præceptum impleri, & venialiter tantum peccari~~) aut idem pro libitu toto anno dicatur; quia eſt gravis inordinatio, vide *Trull.d. 14.n.11* ubi docet, eum qui per errorem legit hodie de Sancto, qui cras v,g. colitur, poſſe cras legere de Sancto, qui hodie celebratur, ne is hoc anno omittatur; imò ita faciendum eſſe vult *Quintan. t. 8. ſing.10*, Verùm contrarium rectius tenet *Villalob.* eò quòd

A.7.
34.

præſtet

Digitized by Google

præſtet ſemel, quàm bis errare: idque multis bene confirmat *C.Lug. Reſp.m.l.5.d.8.* Similiter eum qui per errorem, vel oblivionem in feſto duplici, vel ſemiduplici non recitavit die proprio, poſſe de eo legere primo die non impedito 9. lectionum officio, docet idem *Quintan.t.8.ſ. 9.* eſſe probabile. Verum, & hoc meritò rejicit *C Lugo l.c.& ipſe Quintan.* contrariam ſententiam agnoſcit probabiliorem. Denique qui in aliquibus horis erravit, (legendo v.g. de feria, quando erat de feſto, vel contra) agnoſcens errorem, non debet eum cõtinuare, ſed reliquas horas legere juxta officium eó die currens, ut in ijs ſaltem conformet ſe toti Eccleſiæ, vel cõmunitati, cujus eſt pars, & obſervet legem quantũ poteſt *C.Lug.l.c.*

2 Pronuntiatio vocalis exterior; ea enim eſt de ſubſtantia præcepti. Etſi quidem cum ſocio legis (quod rectè fit, & eſt conforme primæ inſtitutioni Eccleſiæ, ac publico orandi ritui, eſtque licitum, etiamſi is ad eas non obligetur, nec interiùs attendat. *Bon.q.3.p.2 ſ.1.*) ea pronuntiatio adhibẽda eſt, ut ab eo exaudiri poſſis, eumque audire viciſſim. *Sá* tamen V.Horæ, putat ſatisfieri, etſi quædam non percipias, quæ à ſocio dicuntur; neque ideó aliquid ſcrupuloſè repetendum eſſe: ſi veró ſolus legas, ita legendas eſſe, ut audire te ipſum poſſis, docent *Regin.& Suar.* ~~ſed probabile eſt~~, id non requiri, cum Eccleſia id non præcipiat, ut docent *Azor.p. 1.l.10.cap.11.q.4.Bon.& Dian Reſ.11* admittitque *Fill. tr.23.c.3.n.117* pro ſcrupuloſis Si plures duobus recitent officium ſimul, non debet unus unum, alter alterum, tertius tertium verſum recitare, ſed alternatim facto duplici tantùm choro, ſive plures ſint ex una parte, ſive pauciores; quia ſic habet uſus, & praxis Eccleſiæ; ſecùs eſt de lectionibus, quarum primus primam, ſecundus ſecundam, tertius tertiam recitat, (imò alicubi conſuetudo permittit, ut omnes ab uno recitentur) alijs audientibus, *Bon d 1.q.5 p.2.ſ.1. ex Suar.Azor.& Laym.* addens etiam ſatisfacere eum, qui lectiones, vel orationes, vel capitula, vel reſponſoria, tantum audit, & non recitat, vide *Bon.l.c.Trull d.16.n.17.*

3 Pronuntiatio integra, ſine ſyncopa, & abbreviatione verborum & ſyllabarum, & abſque præcipitantia. *Bon.d.1.q. 3.p.2. ſ.1.* Ex hoc tamen defectu in publico faciliùs peccari poteſt mortaliter, ratione ſcandali, & ſeverioris præcepti Eccleſiæ, quam in privato. *Azor.& Fill,t.2.l,23.c.2. Eſc.Dian. p.2,t,12. R. 32.* ubi addit, 1, Eum, qui cum tali, qui ultimas ſyl-

ſyllabas abſcindit, recitat officium, ſatisfacere ſuo officio, nec teneri repetere. 2. Quando in cantu, propter nimiam celeritatem, & abſciſſionem ſyllabarum, (vel alia de cauſa) audientes non poſſunt verba percipere, & attendere, ordinariè tantùm eſſe peccatum veniale, neque obligari ad iteratam recitationem officij; niſi adſit contemptus, vel grave ſcandalum; ſeu notabilis corruptio, & deformatio verborum, in toto cantu, vide *Dian.l.c.Sylv.& Trull.d.*15. ubi ex *Navar.Leſſ.& Palao*, negat ſatisfacere eos, qui cum ſocijs recitant ita feſtinanter, ut nondum expletis à ſocio verſiculis, ipſi incipiant, quia pars, quæ anticipatur, non communicatur cum ſocio, qui eam audire nequit. Excuſant autem ex *Navar.Sà,& Suar.* ſurdum qui alios in choro canentes non intelligit, nec ſequi poteſt.

4 Pronuntiatio continuata unius Horæ: ſi autem interruptio notabili tempore, ſine cauſa fiat erit tamen veniale tantum, ut aiunt. *Fern.Laym.& Leſſ. d.* 10, quia ſinguli pſalmi, ſuam completam ſignificationem habent. Si juſta ex cauſa fiat, nulla culpa erit, nec repetẽda priora. Quod verum eſt, etiamſi animo repetendi interrupiſſes: conſilij tamen eſt, ſi interruptio longa eſſet, repetere ab initio pſalmi, vel nocturni: imò probabile eſt, nocturnos ſingulos ſeparatim, ſaltem intra trium horarum ſpatium dici poſſe (quod certum videtur, ſi juſta cauſa concurrat) quia ſecundum quoſdam antiquitus ita fiebat, ut docet *Fill.t.*23.*c* 6.*& Bon.q.*5.*p.* 3. *Eſcob.&c.* Addit *Quintanad.t.*8.*ſ.* 3. Lectiones, ſive tres ſint, ſive novem poſſe abſque culpa gravi, ſine cauſa, & cum hac abſque ulla culpa dividi à pſalmodia ejuſdem matutini, Diviſio autem matutini á laudibus, non dicit interruptionem officij; undê privatim fieri poteſt ſine cauſa. *Dian. part.* 5. *tract.* 14. *Reſ.* 48. *ex Bonac.Filliu.Sanch.&c.* Item *Trull, lib.* 1. *cap.* 7.*d.* 11.

5 Ne invertatur ordo Horarum abſque juſta cauſa: quod ſi tamen fiat, erit tantùm veniale; quia ordo iſte, ſaltem extra chorum, non eſt ſub præcepto, niſi ſecundariò, & tanquam circumſtantia minoris momenti. Quod ſi autem per inadvertentiam, vel ex juſta cauſa mutes, v. g. ut amico, vel ægro, qui tecum legere cupit, ſatisfacias, nullum erit peccatum: vel ſi in choro dicantur poſteriores Horæ, cum tu necdum dixeris priores; vel ſi inter orandum advertas te aliquid omiſiſſe, vel priorem horam, necdum dixiſſe: perges enim,

&

& ſupplebis in fine. Similiter ſi cauſa, vel neceſſitas inſtet Horas dicendi, potes dicere Laudes, dilatis lectionibus, vel aliquo ſimili, quod ad manus non eſt, vide *Bon.q* 3.*p*.4.

6 Ut, niſi juſta cauſa excuſet, dicantur tempore præfixo à jure, vel conſuetudine: quæ nunc obtinuit: Ut Matutinum, & Laudes, abſoluto Completorio in Eccleſia, hora circiter quarta, & ſecundum *Bon.* etiam tertia dicantur: & hyeme quidem, media hora ante ſolis occaſum dici poſſe, ait *Fill* ex communi ſententia; cum etiam privilegium quibuſdam concedatur, ut hora ante occaſum dicant. Quod tamen non eſt ſignum, id ſine privilegio fieri non poſſe, quia talia ſæpe dantur ad tollendos ſcrupulos, & dubia, quæ ſequuntur ex varietate opinionum. Iuxta eandem ſententiam non peccabit, ait *Bon.* qui primam, tertiam, ſextam,& nonã duabus, vel tribus horis poſt ortum ſolis dicit: tum quia eſt moderata, & conſueta poſtpoſitio: tum quia tempus à jure præſcriptum magnam latitudinem, teſte conſuetudine, habet: erit tamen veniale, Matutinum, ſine cauſa, ad veſperũ differre: vel ante prandium ſine cauſa Veſperas & Completorium dicere; quia hæc eſt inſueta inverſio. In Quadrageſima autem Veſperæ legi poſſunt privatim poſt prandium, cum rubrica Breviarij feria IV. Cinerum non imponat præceptum. *Navar Sanch Trull.d.*18.*n* 6.

Dixi, ſine cauſa: quia ſi iter, aliave cauſa urgeat ſecundũ *Cajet.*& alios, omnes Horæ manè dici poſſunt, uſque ad veſperas incluſivè. Denique ad vitandum mortale ſufficit dici omnes à media nocte, uſque ad alteram mediam noctem; præterquam quod Matutinum pridiè poſſit anticipari. Quòd ſi intra dictum tempus quis horas non dixerit, peccavit quidem, non tamen tenetur poſt modum dicere? quia ſunt onus affixum diei; etſi ſupplendo poſſit, ſecundum quoſdam, reſtitutionem ſubterfugere, eò quòd rependat æquale. *Molfel.*3. *t*.2. item *Maior.Palud. Ledeſma,* & apud *Henriq.l.* 13.*c.* 13 *Bon. d*.1.*q*.5.*p* 2.*num*.5 ubi dicit, eam ſententiam eſſe probabilem, citatque pro ea *Suar.* & *Fill.*ſed malè, quia hi vel loquuntur tantum de primo medio anno: vel ſpectato ſolo jure naturæ, & ſecluſo jure poſitivo. Expreſſè autem, eam ſequitur *Quintan. t.*8 *ſ* 6.vocatque veriorem contraria. Vide etiam *Dian.p.* 2.*t*. 12.*Reſ*. 24.

7 Ut devotè, & cum attentione interna, virtuali ſaltem, recitetur, ſive ad ea Deũ ſit, ſive ad ſenſum verborum, ſive, ut

ut ait *Cajet.*ad verba ſolum, Quam poſtremam ſufficere, rectè notat *Leſſ.* ſuppoſito tamen animo orandi, & vacandi Deo. Unde attentionem confuſam ſaltem ad Deum; & ad verba includit, cum alioqui attentio præciſè ad ſola verba, nihil ab externa attentione differre videatur. Ita communiter contra *Navar.Sylv.& Kon.* qui nullam attentionem internam requirunt, ſed tantum externam, quæ excludat omnem actionem incompoſſibilem cum attentione interna, licet animo voluntariè inter ea diſtraharis. Quæ ſententia, secundū *Laym.& Leſſ.* non eſt improbabilis; & utilis, tum ſcrupuloſis, tum confeſſarijs, ne beneficiatis ſine attentione Horas recitantibus, imperent reſtitutionem fructuum, partim ob Doctorum authoritatem, partim quod hoc præcepto tantum materiales quædam preces, earumque externa pronuntiatio, (per quam, ſicut per hymnos organo cantatos, à Deo aliquid Eccleſia poteſt impetrare) præcipi videantur; devotio veró tanquam finis præcepti extrinſecùs ad ejus ſubſtantiam non pertineat. Verum noſtra ſententia eſt communior, & probabilior Et probatur: ſine oratione enim interna, nulla eſt oratio; ergo hoc ipſo, quod ſub mortali ad orationem obligaris, ſub mortali item ad aliquam attentionem ex prædictis obligaberis. Nec refert, quod Eccleſia non poſſit per ſe actus internos præcipere; poteſt enim eos præcipere, ut ſunt neceſſarij ad actus externos debitè præſtandos, ut ſunt actus virtutis. Quo modo cum poſſit præcipere confeſſionem, poteſt etiam contritionem. Dixi, cum attentione interna, virtuali ſaltem: etſi enim melior ſit actualis, ſufficit tamen virtualis; quam *Bon.* & alij communiter dicunt manare ex actuali, quandiu non revocatur expreſſè, vel tacitè per diſtractionem voluntariam, vel actionem cum debita attentione incompoſſibilem. Unde licèt involuntariè diſtraharis, virtualiter tamen attendis. 1. Si in genere intenderis officiū dicere, modo conſuetudo, vel animo laudandi Deum, vel ſatisfaciendi tuo muneri. 2. Si cum confuſa aliqua apprehenſione, & propoſito, opus conſuetum faciendi, recites, vide *Bon.d.1.q.3.p.3. Ex dictis reſolves*

1 Is qui dubitat ob evagationem mentis, an aliquid omiſerit, ſi probabilem conjecturam habeat, ſe dixiſſe, vel quia propoſuit initio attendere, vel quia ſe reperit in fine, v. g. pſalmi, præſumere poteſt, ſe dixiſſe, ſi ex libro, vel memoria, cæteroqui non errare ſolita, dixit; proindeq; melius erit

ſi,

ſi non repetat, ad vitandas anxias conſuetudines, & ſcrupulos, & ut totum officium ſine perturbatione decurratur. Ita *Binsfeld.c.11.d.13.Laym.c.5.*

2 Qui ſponte diſtractus nullam harum attentionum habuit, graviter peccavit, teneturque ſecundùm ſententiam communem. Horas repetere, nec fructus facit ſuos: quia non fecit opus præceptum quod erat, ut devotè oraret. *Sot. Navar.Reg.Forn.Suar.Bon.& Trull.l.1.c.7.d.17.* ubi ex *Navar.* addit non excuſari à mortali eum, qui recitationem Horarum ita differt, vel ita ſe componit, ut advertat ſe ſomno præocupandum; v.g. ſi Completorium veſperi reſervet dicendum in lecto, ſciens ſe tunc ſomno ſolere obrui. Quidã tamen Doct. paulò ante citati negant, eò caſu neceſſariam eſſe repetitionem, eó quód ſubſtantia operis ſit impleta, abſque circumſtantia devotionis. Multòque magis ac probabilius ijdem negant, obligationem reſtitutionis; eò quòd ad illam tantùm teneantur, qui officium omiſerunt, non qui diſtractè dixerunt, vide *Bon.l.c.Leſſ.Laym.& Dian.t. de Horis, R.1.& 2.Eſcob.t.5.E.6.c.ult.n.62.*

3 Cum recitatione officij conjungere actiones quæ notabiliter non impediunt, (v.g. induendi, abluendi.) veniale eſt, ſi fiat ſine cauſa; aliàs nullum. *Eſcob.l.c.c.7.* Qui verò advertenter occupat ſe aliqua re imcõpoſſibili cũ attentione interna, v.g. in ſcriptione, lectione, &c graviter peccat, & præcepto non ſatisfacit; atque adeò tenetur repetere. *Nav. Suar.Bon.Trull.l.c.v.infra l.5.c.2.dub.7.*

DUBIUM III.

Quid Clerici poſſint circa diſpoſitionem fructuum ſuorum Beneficiorum?

Reſp.1. Clerici Beneficiarij, quoad eam partem bonorum Eccleſiaſticorum, quæ neceſſaria eſt ad congruam ſuſtentationem, & decentiam ſtatus, ita fiunt Domini, ut de ijs poſſint liberè diſponere. Ubi rectè notat *Navar.* hanc congruitatem, & decentiam habere latitudinem, & ſuos gradus: proindeque, ſi infimum congruæ ſuſtentationis pretium ſint floreni 300. medium 400 ſummum 500. Clericus autem infimo vivat, de reliquo liberè poſſe diſponere. Ita commun. quia id acquiſivit, ut ſtipendium ſuſtentationis, quaſi mercedem operis præſtiti.

Reſp. 2. Probabilius etiam eſt, contra *Navarr.* & multos Canoniſtas, beneficiarios non regulares, ſecùs enim eſt de re-

regularibus, ut ait *C.Lugo t.* 1. *d.* 4. *ſ.*1. *num.* 2. abſolutè eſſe dominos omnium ſuorum proventuum, ideòque etſi in profanos uſus expendat, non teneri ad reſtitutionem. Eſt communior inter recentiores, apud *Binsfeld.Mald.*& *Bon.d.*4. *p.* 1. *ex S.Thom.Sot.Molin.*&*c.* tum quia fructus faciunt ſuos, ut ſuponit *Trid.ſeſſ.*24. *c.* 12. tum quia alioqui non poſſent fructuum dominium in alios transferre [extra pios uſus) omneſque eorum donationes, & contractus eſſent invalidi, & ut tales à judice declarandi, & bona Eccleſiæ reſtituenda: quod cum nunquam ſit factum, præſumi non debet eſſe faciendum. *C.Lugo d.*4.*num.* 1. Quo non obſtante teneri eos ad bona Eccleſiaſtica, congruæ ſuſtentationi ſuperflua, expendere in pios uſus, tam eſt communis ſententia, ut *C.Lug. d.*4 *num.* 10. dicant nimis ſingularem eſſe ſententiam *Petri Hurt.*& *Dian* dicentium, eos ſatisfacere, [ſi ſeclufis gravibus neceſſitatibus) erogent in communibus neceſſitatibus, quartam partem reddituum Eccleſiaſticorum, vel certè dimidiũ ejus quod congruæ ſuſtentationi ſupereſt, vid.*C.Lug.l.c.* ubi plurimis pro ſe citatis. Auth. oſtendit *Tol. Mol.* & *Bon.* malè citari pro contraria ſententia; imò ipſummet *Hurt.* & *Dian.* in ea non perſtitiſſe, atque nulla, vel authoritate, vel ratione fulciri: ac denique ſuam multis probat, præſertim ex *Trid ſeſſ.*21. *c.* 5 *de ref.* oſtenditque, iſtam obligationem naſci ex jure, non tantum humano, ſed etiam divino naturali, Vide etiam *Bon.l.c.p.*2. Porrò congrua ſuſtentatio Clerici cenſetur, quæ neceſſaria eſt, ad ſtatus, & familiæ ſuſtentationem, ſecundùm conditionem ſtatus, gradus, dignitatis, qualitatis, & regionis, in qua habitat. *Bon.l.c,Mol,Laym.C.Lug.*&*c.* *Vnde reſolvuntur hi Caſus.*

1 Congrua ſuſtentatio non eſt æqualis reſpectu omniũ, quia plus requirit Epiſcopus, quàm Decanus: Decanus, quã Canonicus; Canonicus in Eccleſia principali, quam Parochus, debilis, & tener, quam robuſtus, & valens: & quod ſufficit in uno loco, non ſufficit in alio. Quapropter attendi debet ad uſum aliorum timoratæ conſcientiæ, in eodem gradu, &c. Nec obſtat, quod beneficiarius emerſerit ex humili, quo minus poſſit ſtatui ſuo conuenientes ſumptus facere, ut ex *Mol.* docet *C.Lug, l c.* vid. *Bon.l.c, n* 8.

2 Nomine congruæ ſuſtentationis, etiam intelligitur debita hoſpitalitas, non tantum in pauperes peregrinos (qui maximè commendantur Clericis à Trid] ſed etiam urbanos. *C,Lug. n,*66.

De-

3 Debita,quæ Clericus contraxit pro ſua ſuſtentatione: vel ob piam cauſam, poteſt ſolvere ex redditibus Eccleſiaſticis, non item, quæ contraxit ante beneficium obtentum,niſi ſit pauper. *Ibid.n67.*

4 Poteſt Clericus ex bonis ſuperfluis licitè in ſtudijs alere ſuos conſanguineos, ſi aliundè non habent: eò quòd parentes, vel nolint, vel non poſſint alere in ſtudijs. *Ibid.&* *Bon.p.2.n.* 13.

5 Si habet ſorores pauperes, vel filios ſpurios, ex fructibus beneficij dotare licet, ſi aliunde non poteſt: quia naturali jure debet illis alimenta, in quorum locum ſuccedit dos. *Molin.Binsfeld.&c.* Cavendum tamen ſub mortali ne vel illas notabiliter ſupra ſtatum exaltet: vel hos legitimis æquet: etſi nobilis plus poſſit dare, quàm alius infimæ ſortis, vide *Laym.l.4.tr.2.c.3.n* 4.

6 Si bona ſuperflua expendat in uſus profanos, v. g. in venationes, canes, equos, paraſitos, ludiones, luxum, in amicos, cognatoſque ditandos,&c.(quod intellige de quantitate notabili in genere prodigalitatis,quæ longè major eſt, quàm in genere furti) graviter peccat quidem, non tamen tenetur ad reſtitutionem; quia eſt dominus fructuum, & conſequenter neque is, qui accepit. Ita contra *Navar. &c.* communiter Doct.alij *ex Trid.ſeſſ.*21.*cap.*2.*Azor.t.*2.*l* 7.*c.*8.*q.* 2.vide *Laym.l.*4.*t.*2 *c.*3.*n.*4.*Bon.d.*4.*p.*2.*num.* 9. & *p.*4. *n.*1.*&c.*

Quæres 1. Quæ teneantur in pios uſus expendere? Reſp. Ea omnia, quæ acceperunt, ſive ab Eccleſia, ſive ab alijs, tanquam procuratores cultus divini; non autem illa,quæ vel in cultum divinum oblata non ſunt, vel jam ab Eccleſia in cultum divinum ſunt expenſa. *C. Lugo d.* 4. Ratio eſt, quia priora habent annexam obligationem religionis, poſteriora non; vel ſi habuerunt, ea jam eſt extincta, per expenſionem in pios uſus. *Inde reſolves,*

1 In profanos uſus expendi poſſunt à Clericis bona patrimonialia, eaque, quæ hæreditate, induſtria, donatione, aliove modo, ut Laici, acquirunt, vivendo interim ex beneficijs. Item quaſi patrimonialia, hoc eſt,quæ acquirunt quidem ut Clerici, non tamen ut redditus beneficij, ſed ut ſtipendia alicujus officij Clericalis, v.g. ratione concionis, pro miſſa, funere, officio defunctorum, adminiſtratione Sacramentorum,anniverſarijs,&c,*Sanch.C.Lugo l,c.n.* 23. *Bon.p.*2 *num.*19.

Pro

2 Probabilius eſt, in profanos uſus poſſe expendi diſtributiones, ſive præſentias (ut vocant) quæ beneficiarijs ob præſentiam in Choro diſtribuuntur. Ita *Sylv. Bonac, C. Lugo n.24.Bon.p.2.num.*17.contra *Sanch.&c.*

3 Fructus qui dantur ob Capellaniam,vel Vicariam non collativam, ſed ad nutum amovibilem , poſſunt expendi in uſus profanos : quia non ſunt fructus beneficij , hoc enim confertur per collationem Canonicam) ſed bona quaſi patrimonialia,vid. *C.Lug.n* 28.

4 Probabiliter etiam Penſionarius licitè ſuam penſionē expendit in uſus profanos : quia eam Papa extrahit ex redditibus beneficij, & dat alteri qui id beneficium non habet. *C.Lug.l.c.*contra *Bon.&c.*Secus eſt de eo, qui beneficium habet in cōmendam , quia ſubſtituitur loco beneficiarij *Ibid.*

5 Partem, quam Clericus parcè vivendo, ſibi ſervat ex congrua ſuſtentatione, licitè expendit in uſus profanos,quia expenſa eſt jam ante in uſus pios. *Ibid.& Bon.d* 4.*p.*2.*n,* 14. *ex Molin.*

Quæres 2.Quid intelligatur nomine uſus pij?

Reſp Qui vel ad cultum divinum , vel miſericordiam ſpiritualem, aut corporalem ordinatur : v g.ad cultum templorum, neceſſitatem pauperum , hoc eſt , eorum , qui non habent neceſſaria , ſive ad naturam , ſive ad ſtatum ſervandum : item in uſum Religioſorum, in Capellanias, Miſſas , ſuffragia pro defunctis, hoſpitalia , &c. *Unde reſolvuntur ſequentes Caſus.*

1 Si Clericus ſuperflua expenderit in uſus profanos,v.g. emerit ſibi bona immobilia, non poteſt hæc retinere : quia obligationi bonis ijs annexæ non ſatisfecit , & adhuc poteſt ſatisfacere, cum bona empta pretio æquivaleant. *C.Lug. nu.* 43.vid *Bon.n.*20.

2 Qui in uſum profanum, à Clerico bona accipit dono, ex ſuperfluis , poteſt excuſari à peccato, ſi eum non induxit ad talem donationem,neque per eam Clericus redditur impotens , ad ſuperflua expendenda in uſus pios, vid *C. Lug.n.* 40. Quia Clericus ex patrimonialibus, vel quaſi patrimonialibus poteſt ſubſtituere.

3 Clerici quidem ex conſuetudine multis locis recepta , licitè poſſunt teſtari de redditibus beneficiorum, non tamen niſi ad cauſas pias : etſi enim ubi conſuetudo invaluit, etiam in uſus profanos validè teſtentur,peccant tamen mortaliter,

T vide

vide *Leſſ.l.2.c.19.d.4.Laym.l.c.Bon.d.4.p,3.n.2.& 5.Trid.ſeſſ.2.c.1.de ref.* & ſequitur ex dictis, Niſi tamen fecerint cum facultate Papæ; quæ licèt ſuperveniat teſtamento jam condito, facit tamen illud convaleſcere. *Sanch. Salas, Dian p.8.t.3.R.99. v. ſupra l.3.t.5.c 4.*

DUBIUM IV.

Qui ſit habitus Clericorum, quæ artes, officia, actiones ijs prohibeantur?

Reſp.1, Clericos majoribus ordinibus initiatos: vel etiam minoribus, ſi habeant beneficium, quoad habitum obligari ad ferendam tonſuram, & veſtem Clericalem; quæ non debet eſſe virgata, in qua diverſi coloris virgæ ducantur, nec partita ſeu diſſecta,

Reſp 2. Quoad artes, prohibetur macellariorum, tabernariorum, joculatorum, quorum etiam ludis, uti, & haſtiludijs, prohibentur intereſſe. Item medicorum, aut chirurgorum, ubi opus eſt inciſione, aut aduſtione; niſi ut habet *Navar.* erga pauperes, aut propinquos, aut in neceſſitate.

Reſp. 3. Quoad officia, prohibetur (ſi ſint beneficiati, vel initiati ſacris,) officium judicis in cauſa ſanguinis. Advocatorum, Patronorum, Tabellionum, ſeu Notariorũ, in placitis ſæcularibus. Quod addo, quia in ſpecialibus quibuſdã, caſibus hæc licent; v.g. advocare pro eccleſia pro perſonis conjunctis, & miſerabilibus. Ratio autem eſt, quia Clericus non debet ſe immiſcere negotijs ſæcularibus. *Sayr. l.12.c.25. n.6.* (qui tamen concedit inſtrumenta ab eo facta valere,) *Bonac. in præcep.d.10.q.3.p.ult. Laym.l.2.t.1.c.8 n.3.* & notat conſuetudine inductum eſſe, ut officio Cancellarij, Conciliarij, imò etiam Iudicis fungi poſſint in cauſis civilibus.

Reſp. 4. Quoad actiones, prohibentur arma portare, niſi in itinere, tabernas intrare, venationi clamoſæ vacare (quod addo; quia venatio ſine ſtrepitu, recreationis cauſa, permittitur) accipitres, vel falcones alere pro venatione, aleis aut taxillis ludere, mercaturam aut negotiationem lucri cauſa, (non tamen neceſſitatis) exercere, cohabitare mulieri, niſi ſit mater, ſoror, amita, aut certè talis, qua cum nullum periculum aut ſcandalum immineat *Leſſ.l. 2.cap.5.d.9. num.40. Cajet.* tamen V. Clericus, contra *Angl. & Navarr.* docet, horum, & ſimilium tranſgreſſionem non eſſe mortalem, ſi abſit temeritas, contumacia, contemptus, & ſcandalum, vid. *Laym.l.5,tr,8.cap,12,n,2.& 3.* Nec refert ait, quod tranſ-

tranſgreſſor ſit excommunicandus, quia hæc pœna eſt ſententiæ ferendæ, quam non niſi contumax poſt monitionem incurrit. Quod tamen univerſim *Navar.* putat eſſe laxius, maximè cum Canones utantur verbo, præcipio. Unde ait eſſe mortale, ſi habitum, vel tonſuram non geſtent. Quod reſtringit *Bon. diſp. 8. de Sacram. q. 1. p. ult num. 8.* ſi ſint initiati majoribus ordinibus, aut habeant beneficium, & tonſuram, vel habitum longo tempore, abſque juſta cauſa, non geſtẽt, tunc enim peccare mortaliter; citatque pro ſe *Reg, Navar. Henriq Vaſq.* Negant tamen *Sylv. & Laym l. c.* ſi non ſit notabilis exceſſus ſupra loci conſuetudinem. Negotiari verò eſſe mortale, concedit idem *Laym. l. 3. t. 4. cap. 17. & alij commun.* Sed de hoc vide ſupra *l. 3. c. 3. dub 7. de emptione, & venditione.*

CAPUT. III.

De ſtatu, & Officio perſonarum ſæcularium quarundam, præſertim judicialium.

DUBIUM I.

Quæ requiruntur ad legitimum judicium?

RESp, Hæc tria. Primum eſt. Iuriſdictio ſine qua ſentẽtia nulla eſt, & peccatur mortaliter, ut *ex D. Thom. 2. 2. q. 60.* habet communis. Quare peccat Iudex ſæcularis, ſi perſonas aut cauſas merè Eccleſiaſticas, ad ſe trahat: uti & Eccleſiaſticus, ſi me è civiles Niſi fortè per accidens, ob defectum juſtitiæ in foro ſæculari, aut niſi ſint cauſæ miſerabilium perſonarum. Porrò quæ cauſæ dicantur merè civiles, quæ Eccleſiaſticæ, & quæ mixtæ, noſſe oportet judices, & juriſperitos, poteſtque videri apud *Laym. l. 4. c. 2.* vide *C. de Lugo d. 37. ſ. 3.*

Secundum. Rectus proceſſus, v. g. ut citetur Reus, & audiatur, &c. Niſi fortè expediat aliquando, cum delicta ſunt atrocia, in flagranti crimine deprehenſos, ſubitò plectere, vel in criminibus exceptis, communem procedendi modum mutare: nam Iudici ſupremo (dummodò crimen ſit publicum) aliquando licere, ſine citatione, defenſione, & omni proceſſu, Reum morti adjudicare, eò quòd factum notorium, &

 publi-

Digitized by Google

publicum, ſit loco accuſatorum, & teſtium, neque Reo jus defendėdi ſe in judicio relinquat, ut docent *Nav.c.25.nu.10, Leſſ.Fill.Bonac.d. 10.in præcepta,quæ,p.2.n. 5.* vide etiam *C. de Lug.d.37.ſ.5.Trull.l.8.c.1.d.13.* Ubi tamen bene notandum, quod etſi talia crimina excipiantur à communi diſpoſitione legis poſitivæ, & juris communis non tamen, legis ſeu juris naturæ: ideòque graviter peccare Iudicem, qui in tali proceſſu, v.g.contra ſagas, quidvis licere putat, vide *Cautionem criminalem c.17.18.37.* & *ſeqq.*

Tertium. Recta intentio, ut ſcilicet procedatur ex intentione juſtitiæ. Unde ſi Iudex procedat ex odio, aliove fine malo, v.g.ob inanem gloriam, peccabit, non quidem contra juſtitiam; ſed charitatem aliamve virtutem mortaliter aut venialiter, prout finis illius mortalis, aut venialis erit. *Bon.d. 10.q.2.p.3.*

DUBIUM II.
De Poteſtate, & *officio Iudicis.*
ARTICULUS I.
Quid requiratur in Iudice?

Reſp.1. Præter tria dicta ſuperiore dubio, requiritur ſcientia, qua ſciat ſuo munere rectè fungi. Ita *commun. Doct.* & *Bon.d.10.q.2.p.3.* Ratio eſt, quia quilibet tenetur ſcire ea, quæ pertinent ad proprium officium, & ſine quorum cognitione munus ſuum, & officium exercere non poteſt. *Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus.*

1 Petens, aut ſuſcipiens officium judicis, idem eſt de Medico, & Chirurgo, ut vide *infra dub 7.* quo indignus eſt, ita ut probabile ſit, inde notabile damnum proximi ſecututum, peccat mortaliter. *Nav.c.25.S.Anton.C de Lug. d. 37.n.1.*

2 Iudex carens neceſſaria ſcientia, non debet abſolvi, niſi facta renuntiatione officij, vel niſi firmum habeat propoſitum renuntiandi. Ita *S.Thom.2.2.q.76.a.2.Cajet. Clavis regia l.12.c.31 n.2.Reg.d.25 n.675.Nav.c.25.Farin.3. p.q. 3.art. 16.* Ratio eſt, quia nullus poteſt officium, cujus munia obire non poteſt, retinere, præſertim cum damno, vel periculo proximi.

3 Si Iudex ex magna imperitia malè judicet, tenetur ad intereſſe parti læſæ, & ad expenſas litis; ut etiam, quotieſcunque notabile damnum, ſive ex ſubſtantia litis, ſive in ſuperfluis expenſis, propter ejus culpabilem ignorantiam, partibus litigantibus accidit. *Bon.C.Lug.ll.cc.*

Si

4 Si Iudex agnoſcat, errorem à ſe (etſi ſine gravi culpa) commiſſum, in præjudicium litigantis, tenetur, ſi poteſt citra infamiam, impedire errorem; v.g. monendo occultè partem læſam, ut ſibi appellatione, vel aliter conſulat. Quia id pertinet ad debitam muneris executionem. *C.de Lug. loc.cit. num.* 3.

Reſp. 2, Iudex tenetur cauſas judicare, & celeriter expedire. Quia ex officio tenetur cuique tribuere ſuum. Quod non facit, ſi ſententiam ſine juſta cauſa differt. *Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus.*

1 Iudex mortaliter peccat contra officium ſuum differendo valdè notabiliter cauſarum expeditionem, ſine juſta cauſa. *Sylv.V.Iudex*, *quæſt.* 12. *Clavis Reg.c.* 12. *n.* 8. *Navar.c.* 25. *n.* 14. *&c.* cum *Bon.d.* 10. *q.* 2. *p.* 3.

2 In caſu dicto, idem Iudex tenetur parti læſæ damna & expenſas, quæ ex iniqua dilatione ſecutæ ſunt, reſtituere: quia eſt earum injuſta cauſa. *Ibid. Auth.ll.cc.*

3 Si Iudex in exequenda cauſa, & proferenda ſententia negligens, aut iniquus ſit, non tantùm parti læſæ, ſed interdum etiam fiſco tenetur, v g ſi mulctam pecuniariam, quã ex conſuetudine, vel lege communi debebat imponere reo, ſine cauſa remiſit. *S.Thom.* 2 2. *q.* 67. *a.* 4. *ad* 3. *Sylv.V.pœnà q.* 28. *Salon. Laym.l.* 3 *tom.* 2 *c.* 5. *n.* 7 contra *Azor.*

ARTICULUS II.

Quid Iudici ſervandum circa inquiſitionem?

Tribus modis procedi poteſt contra criminoſos. 1. Via accuſationis, cum eſt aliquis actor, qui ſpondet ſe objecta probaturum. 2. Via denuntiationis, cum deferens crimen, non vult ſuſcipere onus probandi. 3. Via inquiſitionis; quæ triplex eſt. 1. Generalis, quando in genere quæritur, an leges ſerventur. 2. Specialis, quando de certa perſona, & certo crimine quæritur. 3. Mixta, quando vel ſola perſona, vel crimen ſolum eſt ſpeciale, ut ſi quæratur, quis Caium occiderit.

Reſp. 1. Iudex ſine ulla data occaſione, ex ſolo officio ſuo, poteſt inſtituere inquiſitionem generalem: in qua tamen ejus poteſtas non extendit ſe ad occulta elicienda, de quibus nulla eſt fama. Ratio prioris eſt, quia id neceſſarium eſt Reipub. nec cuiquam fit injuria. Ac licèt quorundam ſcelera detegantur, id fit per accidens, præter intentionem: cui incõmodum bonũ cõmune prævalet. Ratio poſterioris eſt, quia inde maxima ſequerentur incõmoda. *Farin. Leſſ.l.* 2. *cap.* 28. *d.* 13. *Vndè reſolves,*

Digitized by Google

1 In hac inquiſitione ſubditus etiam rogatus ſub juramento, non tenetur, imò nec poteſt, prodere criminoſum occultum. *Laym l.3 t.6.c.2. Leſſ. l.c.*

2 Si talem revelet, peccat contra juſtitiam, (niſi forté cederet non tam in pœnam, quam certam ejus qui deliquit, emendationem, vel ad grave malum ab alijs avertendum) cum enim crimen, ut ponitur, probari non poſſit, ac proinde ex ejus revelatione non poſſit aliud ſequi quam infamia, nullum habet jus revelandi, *Laym. ibid & t.3.p.2. c.4.*

3 Si in hac inquiſitione, ex relatione duorum, vel trium, deprehendatur alicujus criminis author poteſt per tales teſtes contra illum procedi, ut habet praxis communis. *Laym. l.3. t.3.p.2.c.4 n.12.*

Reſp 2. Quando crimen eſt manifeſtum, & ignoratur auctor, licet Iudici quærere in genere, quis fecerit, non tamen in particulari, v.g. an Petrus fecerit; niſi infamia aliqua, aut indicia præceſſerint. Pars prior patet, tum ex praxi Iudicum, tum ex incommodis contrarij. Ratio poſterioris patebit ex ſequentibus, vide *Bon d.10. in 8. præceptum q.2 p.5.*

Reſp. 3. Ut Iudex faciat inquiſitionem ſpecialem, debet ſaltem regulariter præcedere infamia, vel quid æquipollens, quod juſtam det cauſam. Ratio eſt, tum quia alioqui diffamaret ſine cauſa; tum quia Iudex procedere debet ex ſcientia publica, quam non habet; niſi per accuſationem, vel confeſſionem Rei, vel evidentiam facti, vel per infamiam: ad quam non ſufficiunt duo teſtes qui jurent ſe vidiſſe crimen admitti, quia adhuc eſt occultum; ſed requiritur, ut rumor ſit ſparſus per majorem partem communitatis, id eſt, civitatis, viciniæ, vel monaſterij, neque à maledicis ſit exortus; etſi hac in re tutum ſit ſequi praxim communem bonorum virorum, & Rerumpub. ut habet *Laym. l.c. & Leſſ. dub. 15. ar. 19. ex alijs Bon l.c. Unde reſolves Caſus.*

1. Antequam Iudex procedat ad inquiſitionem ſpecialem vi infamiæ, ipſa infamia priùs examinari debet, & probari per teſtes ſaltem duos, qui nominent perſonas, à quibus id publicè audiverint. *Navar. Rub de jud. Trull. l 8 c.1. dub.17.*

2 Iudex infamatum de uno crimine, v.g. adulterio, non poteſt interrogare de alio, de quo non eſt infamatus, v.g. furto; quia eſſet inquiſitio ſpecialis ſine prævia infamia. *Salon. Cajet. Trull. l.8.c.1.d.18*, niſi tamen crimina ſint connexa, vel unum ſit circumſtantia alterius. *Ibid. & Samb. 2.p. conſ. l.6 c.3. d.21.*

Dixi

Digitized by Google

Dixi in Reſp. Regulariter: quia ad ſpecialem inquiſitionem non requiritur infamia prævia in caſibus certis, quos vide apud *Leſſ.l.2.c.29.d.15.Bon.t.2.d.10.p.5. Sanch. 2.p. conſ. l.6.c.3.d.19.Trull.l.c.*

ARTICVLVS III.

Quid liceat judici circa quæſtiones ſive torturam?

Reſp.1. Ad torquendum reum (ſi tamen torqueri poteſt) requiruntur alicujus gravis criminis ea ſaltem indicia, quæ faciant ſemiplenam probationem, id eſt, reddant rem pluſquam probabilem: qualia habentur, v. g. teſtis unus omni exceptione major. Rei confeſſio extra judicium, item probabiliter etiam aſſertio duorum, vel trium criminis ſociorũ in criminibus exceptis; præterquam veneficij, (in quo, an ex ſola denuntiatione complicum, & quo modo procedere liceat, vid. *Tann.tom.3 d 4.de juſt.dub.2.& 3.Laym.lib.3.t.6.c.5.*) item fama publica à viris honeſtis orta, ac per teſtes probata, cum alterius indicij adminiculo (nam fama ſola non probat, ſed habet ſe inſtar accuſatoris.) *Laym.l.3.tr.6.c.5.n.9.ex varijs.* Ratio reſponſi eſt, quia tortura inſtituta eſt ad ſubſidium probationis, quando argumenta, & indicia ſunt valde efficacia, ut ſi plena probatio eliciatur; nam confeſſio Rei (ſi eam ratificet extra torturam, maneatque in ea uſque ad ſequentem diem) ex ſemiplena probatione facit plenam. *Leſſ. l.2.c.29 d.17.Delrio l.5.ſ.3.Laym. l.c.*

Dixi in reſponſione, ſi tamen torqueri poteſt: quia quædam perſonæ prohibentur torqueri, niſi in criminibus exceptis: tales ſunt viri in magna dignitate conſtituti, Officiales Principum, Urbium Gubernatores, Nobiles Equeſtris Ordinis, Milites, Doctores, eorumque liberi; item impuberes, ſenes, memoriæ vacillantes, prægnantes, & nondum confirmatæ à partu. *Delrio ſ.9. Bon.c.6 C.de Lugo d.37.ſ.14. Vnde reſolves.*

1 Peccat Iudex graviter, ſi non priùs omnia alia media mitiora detegendæ veritatis tentet, quàm ad torturam deſcendat.

2 Tortura ſimpliciter abſtinendum eſt, quando adeſt plena probatio criminis, quia ad hanc ordinatur tortura. *Nav.Leſſ.l.c.*

3 Inſufficientia ad torturam indicia ſunt, ſi cadaver occiſi ſanguinet ad præſentiam alicujus; ſi ſagæ non poſſint lachrymari. Item illicita eſt probatio per aquas, &c. de quibus, vide *Delrio l.5.Leſſ.n.156.Trull.l.8.c.1.d.21.*

Digitized by Google

4 Peccant Iudices, qui in cauſis criminalibus, aut notabilis infamiæ, Reum comprehenſum, antequam habeant probationem contra ipſum, juramento adſtringunt, ad dicendam veritatem, de omnibus pertinentibus ad cauſam, ob quam comprehenſus eſt *Navarr.cap* 18.*n*.41.& *cap*.25. *n* 36. Additque, idem eſſe, ſi etſi ſine juramento: minis, terroribus, tormentorum oſtenſione, hominem turbent, & implicent, ut ſibi contradicens circumſtantiam aliquam revelet, qua convincatur, & puniatur, vide *C.de Lug.d.*40.*n*. 1.

5 Si Iudex extorſerit confeſſionem per injuriam, v.g. ſi torſerit exemptos, ſi ſine ſufficientibus indicijs, ſi dolo malo, mendacijs, ficta impunitatis promiſſione induxit ad fatendum, vel aliter, (ſive quoad ſubſtantiam, ſive quoad modum) notabiliter exceſſerit in tortura, confeſſio nulla eſt, nec poteſt ex ea procedi, imò tenetur Iudex ad compenſationem damnorum, ut docet *C.de Lugo.d.*37.*ſ*.14.*num*.157. vide *Leſſ. c*.19.*dub*. 18. *Laym l*.3.*t*.6 *c*. 5. ubi etiam dolos bonos, quos *Delrio* ſuggerit Iudici, planè rejicit, vid *Tan.tom*.3.*d*.4.*q*.2 *d*. 2. *Trull.l.c*.

6 Licet reus confeſſionem injuſtè extortam poſtridiè ratificet, nihilominus Iudex non poteſt procedere ad punitionem Rei, vel complicis occulti: quia cum confeſſio fuerit irrita, conſequenter etiam ratificatio ex ea orta, ex *L. penult.ff.de quæſtione*, atque adeò etiam cognitio per illud medium parta, eſt injuſta. *Navarr. Salon. Leſſ.Sayr.Trull. loc.cit. d*. 10.

Reſp. 2. Graviùs torqueri poteſt, contra quem graviora ſunt indicia, non tamen ita, ut moraliter ſit impoſſibile tormenta ſuſtinere, habita ratione perſonarum. Unde ſi hic excedatur, confeſſio extorta erit involuntaria, & habenda pro nulla, etiamſi extra tormenta coram Iudice ratificet, metu novæ torturæ *Laym. c*. 5.*n*.11.

Reſp.3.Semel tortus, ſi nihil eſt faſſus, iterum torqueri nō debet, niſi nova criminis indicia ſuperveniant: quia per torturam priora elicit. Si verò crimen in tortura faſſus, extra eā revocet corā judice, repeti tortura poteſt: tum quia indicia manent in ſuo vigore; tum ob inconſtantiam. Si verò tertiò tortus ac confeſſus, tertiò retractet, abſolvendus eſt: quia præſumendum eſt, vi tormentorum coactam fuiſſe confeſſionem, ideòque nullam. *Leſſ. cap*. 29. *d*. 17. Excipiunt quidam, ſi indicia ſint graviſſima, quæ violentam

præ-

præſumptionem pariant, crimen malitioſè à Reo negari *Lay. l.c.* vide *Card. de Lug. d. 37. num.* 156. *Dian. t.* 3 *tr.* 6. *Reſ.* 16. & 23. *Trull. l.c.* vide infra hic, *dub.* 6. & 7. An quando, & quomodo Iudex poſſit interrogare Reum de complicibus, vide *Trull. l.* 18. *cap.* 1, *d.* 22.

ARTICVLVS IV.

Quid ſervandum Iudici circa ſententiam, & pœnam?

Reſp. 1, Iudex debet judicare ſecundùm leges. Undè inferior Iudex ordinariè non poteſt pœnam relaxare, vel minuere, etiamſi actor conſentiat; niſi aliquando ad bonum Reip. aliud neceſſarium eſſe dictaret epykia, vel niſi de privata tãtùm injuria actoris ageretur, *S.Thom.* 2.2. *q.* 65. *art.* 5, *Regin lib.* 25. *n.* 643. *Bon* &c. *Trull. l.* 8, *c.* 1, *d.* 12.

Dixi, inferior: quia ſupremus, ob juſtam cauſam id poteſt. ſine cauſa tamen graviter peccaret, ſecundum *Cajet*, V. Iudex, quia animaret delinquentes, & concurreret ad peccatum. An autem liceat intercedere apud judicem pro liberatione Rei, vide *Bon. l. c.* & *Trull. l. c.*

Reſp, 2. Si in aliqua cauſa fuit Advocatus, in eadem Iudex eſſe, & ſententiam ferre non poteſt. *L. eos in princ. C. de appell.* & *L. prætor de juriſd.* quia judicium ejus habetur ſuſpectum, propter affectum ad unam partem, ut *ex communi Doct.* docet *Sanch. l. Conſil. cap. un. dub.* 26. (additque *num.* 3. ſententiam non forè validam: quod tamen alij negant, ſi ſit Iudex ordinarius) *Card de Lugo de juſt. d.* 41. *ſ.* 1. *n.* 4. vide etiam *Dian. p.* 3. *tr.* 5. *miſc. R.* 56. ubi ex *Corduba* ſentít talem judicem in conſcientia non peccare, ſi ſine affectu, ſecundùm leges, altera parte inſcia judicet.

Reſp. 3. Quem Iudex privata ſcientia ſcit eſſe nocentem, ſi juridicè ſit probatus innocens, non poteſt condemnare: quia judicat ut perſona publica, ideóque ſequi debet ſcientiã publicam, ac procedere ſecundùm allegata, & probata, præſertim in favorem Rei *D. Th.* 2.2. *q.* 67. *Navar. c.* 25. *Cajet. Fill. Leſſ. Bon d.* 10. *q.* 2. *p.* 2.

Reſp. 4 Quem Iudex privatim ſcit eſſe innocentem, ſi juridicè probatus ſit nocens, tenetur omni modo liberare, ſi poteſt, v.g. impediendo accuſationem, extrahendo judicium, aperiendo carcerem, (ſi ſine majore malo poteſt) remittendo cauſam ad ſuperiorem; & ſi ſic nihil efficiat, probabiliter quidem plurimi Doctores tenent, cum *S. Thom. l. c.* ob rationem paulò ante datam, quòd poſſit condemnare: verius

verius tamen videtur contrarium,quod cum alijs docent *Leſſ. l.2.c.19.d.10 Sá, V.Iudex, Petr. Nav.Fill.Bon d.10.q.2.p.2.n.2. Tol.&c.* vide *C.de Lug.d.37.ſ.14.* quia directè occidere innocentem, eſt intrinſecé malum; ergò quomodocunque ſciatur eſſe innocens, erit peccatum.*Leſſ.l.c.*In cauſis tamen civilibus, & criminalibus minoribus, ubi tantùm agitur de pœnis pecuniarijs; poteſt etiam Iudex, ſecundum hos auctores, ſimpliciter procedere ſecundùm allegata, & probata; tum quia innocens per appellationem poteſt reſtitui in integrum; tum quia Reſp.habet poteſtatem in bona ſuorum civium, quando bonum publicum id requirit; ut in hoc caſu; ne forma publicorum judiciorum cum populi ſcandalo evertatur. Vide *Laym.c.2.n,8.Leſſ.d.10.Bon.l.5.n.4.*

Quæres 1. Quid faciendum Iudici, cùm utrinque ſunt ſẽtentiæ probabiles in quæſtione juris, v.g. an ex teſtamento minùs ſolemni debeatur hæreditas?

Reſp Debet ferre ſententiam ſecundùm opinionem de jure probabiliorem, ſaltem ſi ſit Iudex ſupremus. Neque tunc videtur tenendum, quod quidam docent, eum ſatisfacere conſcientiæ, ſi cauſam adjudicet defendenti ſe probabiliter, licet altera probabilius Ratio eſt, quia Iudex eſt conſtitutus, ut ſecundùm merita cauſæ, & ſententiam, quæ ei maximè videtur rationi conſona, cauſam decidat; quia alioquin eſſet acceptor perſonarum.

Dixi, ſi ſupremus ſit: quia ſi ſententia aliqua communiter ſit recepta in tribunali ſuperiore, Iudex inferior videtur ſecundùm eam poſſe judicare licet minùs probabilem, quia videt probabiliorem cum honoris ſui præjudicio, revocandam in ſuperiore tribunali.*Laym.l 1.tr.1.c.5.§.3.n.16.ex Sylv. Vaſq.&c.*vide tamen *C.de Lug.d.37 ſ.10.*

Reſp.2.Si opiniones oppoſitæ æquè probabiles videantur, non licebit uni eorum adjudicare totum pro ſuo arbitrio,cum uterque æquale jus habeat; ſed ſuadebit compoſitionem; imò etiam imperabit, in caſu nimis intricato; (aliàs enim non licet) vel uni dimidium, & alteri alterum dimidium juris aut rei, de qua lis eſt, adjudicabit: memor interim axiomatis: quòd (ſi partium jura ſint obſcura, potiùs favendum ſit Reo, quam actori) *Ibid.Bon de peccatis,d.2.q.4.p.9.*

Quæres.2.Ad quid teneatur Iudex, qui ſententiam injuſtam tulit.

Reſp.1.Si dolo, vel(ut dixi *d.1.art.1.*) magna imperitia id

fecit

fecit, litem fecit ſuam, id eſt, damnum partis læſæ in ſe trã-ſtulit, cui tenetur reſtituere, *Bon.d.10.q.2.p.4 ex S. Thom.&c.* vide ſupra *d.10 art.1.*

Reſp. 2. Si alioqui dignus ſuo munere, tametſi id petens impetraverit, alijs dignioribus neglectis) per oblivionem, ex humana fragilitate erraverit, non obligatur in conſcientia ad reſtitutionem ex proprijs, cum injuriam formalem non intulerit, neque aliquid commodi ex tali ſententia acceperit, vel potiùs (ſecundùm alios) cum culpam Theologicam non commiſerit; debet tamen revocare ſententiam, ſi poteſt ſine gravi incommodo. *Laym l.3,t.6.c.2,n.11.*

Quæres. 3. An ſententia Iudicis injuſta obliget in foro conſcientiæ ?

Reſp. Sententia injuſta ex natura rei, aut ex omiſſione ordinis juris ſimpliciter neceſſarij ſive feratur per falsò allegata, & probata; ſive ex Iudicis iniquitate, nullum habet robur in foro conſcientiæ, manetque parti læſæ, tametſi non appellet, jus ſuum, licebitque, ſi abſque ſcandalo poſſit recuperare bona. *S.Thom.Sayr.Bon.d.10.q.2.p.4.Trull.l.8.c.1.d.7.* Ratio eſt, Quia ſententia eatenus obligat in conſcientia; quatenus habet rationem judicij? hoc eſt, ut eſt determinatio juris, & definitio juſti.

Dixi, in foro conſcientiæ: quia in foro externo, ubi non tam veritas facti, quam probatio juridica ſpectatur, ſententia prolata ſervanda eſt, ad evitanda ſcandala, & incommoda, neque elapſo termino, (intra quem appellare licebat) actio ei conceditur, lege ſic ſtatuente, tum in pœnam pigritiæ, tum ob bonum publicum, ut litium ſit finis. *Trull.l.8.c.4.d.7 ex Sayr.&c. Vnde reſolves.*

1 Is cujus bona per ſententiam manifeſtè injuſtam adjudicata ſunt alteri, poteſt (niſi alter juſtè præſcripſerit) per occultam compenſationem ea recipere; quia recuperat jus ſuum. *Ibid.*

2 Qui ſciens per injuſtam ſententiam mala fide, accepit bona, tenetur ea ſemper reſtituere, nec unquam præſcribere poteſt. Quia ſunt aliena, & poſſeſſor malæ fidei nunquam præſcribet, imò tenetur expenſas reſtituere, & compenſare damna, etiamſi pars læſa non appellaverit, cum non renuntiet ideó juri ſuo.

3 Qui bona fide rem poſtulavit à judice, & bona fide accepit, intelligitque ante tempus præſcriptionis finitum, fuiſſe ſen-

ſententiam injuſtam, tenetur eam, non tamen expenſas, reſtituere. Si verò poſſedit rem bona fide, tempore ad præſcribendũ neceſſario non tenetur reſtituere, quia legitimè præſcripſit. *Salon. Sayr. Trull. l. c.*

Quæres 4. Quid liceat Iudici circa munera?

Reſp. 1. Etſi à partibus munera liberalia accipiens, aliquãdo peccet; vel ob ſcandalum, vel ob periculum pervertendi juſtitiam; acceptorum tamen dominium comparat, ſpectato jure naturæ,

Reſp 2. Etſi lex poſitiva munerum acceptionem prohibeat, accipiens tamen non tenetur ad reſtitutionem ante ſententiam Iudicis, niſi lex exprimat, quod non illicita tantum, ſed etiam invalida ſit acceptio, vide *Bon. in* 8. *præceptum q.* 2. *p.* 8. *Laym. l.* 3. *t.* 4. *c.* 4. *n.* 9. & 10.

Reſp. 3. Si Iudex injuſtè extorqueat munera, nolens facere quod juſtum eſt, & debet, niſi ea dentur, tenetur reſtituere, uti etiam ſi quid datum ſit ad redimendam vexationem, v. g. ne injuſtè faveat parti adverſæ; ne cauſam nimis differat. Quanquam hoc caſu interdum præſumi poſſit, datorem remittere obligationem reſtituendi. *Lay. loc. cit. ex Gab.* & *Reb.* &c.

DUBIUM III.

Quod ſit officium Advocati?

Suppono ſecundùm omnes, in Advocato quatuor requiri, ſcilicet ſcientiam convenientem, juſtitiam cauſæ, fidelitatem, & pretium juſtum; quod ſi taxatum eſt, non licet ultra hoc accipere: ubi non eſt taxatum, ſufficit juſtum naturale, ut vide apud *Bon.*

Reſp. 1. Non poteſt ſub gravi peccato ſuſcipere cauſam, quam ſcit eſſe injuſtam. Ex cauſis autem civilibus, in utramque partem probabilibus, & dubijs, poteſt utramvis, etiam minùs probabilem tueri; dummodò cliens de minore probabilitate moneatur. *Vaſq. Salas, Card de Lug. Dian. t.* 1. *p.* 2. *R.* 4. Quia utraque pars habet jus proferendi ſuas rationes in judicio, ergo etiam Advocatus patrocinandi: neque ſemper eſt verius, quod videtur probabilius; & fortè aliud erit judicium Iudicis, *Bon. de pec. d.* 2. *q.* 4. *p.* 9. & *ſupra l.* 1. *c.* 2. *d.* 2. & *in præcept. d.* 10. *q.* 3. *p.* 4.

Dixi, Civilibus: quia in cauſa criminali dubia, non licet tueri partes actoris, qui in tali caſu graviter peccat contra reum; ergo etiam Advocatus *Fill. t.* 40. *cap.* 1. Neque, quando actor

actor contra poſſeſſorem agens, ſcit ſe nihil poſſe evincere, ſed rem manſuram ſemper dubiam; quia tunc injuſtè vexatur poſſeſſor; pro quo tandem judex debebit judicare, ut v. *C. de Lug. de juſt. d.* 41. *n.* 7. *Sal. in t.* 2. *d.* 1. *ſ. ult. n.* 108.

Reſp. 2. In cauſa criminali, poteſt Reum etiam ſontem defendere, ut mortem aliamve pœnam evadat; quia Reus non tenetur ad pœnam, niſi convictus; ergo poteſt per ſe, vel alium, eam avertere, donec convincatur. *Bonac. d.* 10, *q.* 3. *p.* 4. *n.* 7.

Reſp. 3. Advocatus tenetur pauperibus in extrema, vel gravi neceſſitate, gratis patrocinari, ſine notabili tamen ſuo incommodo. Ratio eſt, lex charitatis. *Nav. Caj. Leſſ. Fill. Bon. l. c. Vnde reſolves.*

1 Advocatus, qui ſciens patrocinatur cauſæ injuſtæ, tenetur ad compenſationem omnium damnorum inde conſequentium. Unde parti contrariæ reſtituere debet ex peccato commiſſionis; quia fuit illi cauſa poſitiva damni: (ſimiliterque ſi cauſam dubiam tueatur, eamque obtineat fraude; quia intercedit injuſtitia, ratione partis adverſæ) Clienti vero ſuo, tenetur reſtituere ex peccato omiſſionis; quia ex officio tenebatur monere ignorantem cauſæ injuſtitiam. Quod addo, quia ſi clienti conſtabat cauſæ injuſtitiæ, non tenetur illi reſtituere. *Bon. d.* 10. *q.* 3. *p.* 4. *Leſſ. l.* 2. *c.* 3. *d.* 5. *Fill. Laym. Tan. q.* 4. *d.* 6. *n.* 127.

2 Similiter peccare, & ad reſtitutionem teneri, quando defendit articulum juſtum cauſæ injuſtæ, ut ſic Adverſarium vexet, impediat, differat, aut pervertat, docet *Trull. l.* 8. *c.* 5. *d.* 3. *ex Cajet. Sayr &c.* Quia cenſetur defendere cauſam injuſtam.

3 Quando cauſa nihil ferè habet probabilitatis, ita ut vix moraliter ſit ſpes obtinendi, eò quòd apud Iudices ſemper rejiciatur. regulariter non licet ſuſcipere: tum quia facit, ut cliens ſine fructu tempus, & pecuniam perdat; tum quia talis communiter non habetur probabilis. *C. Lug. de juſt. d.* 41. Quando autem cliens habet bonum jus in cauſa poſſeſſionis, non tamen in proprietate, an liceat advocato eum defendere in cauſa poſſeſſoria, (dum de proprietate non agitur) quidam affirmant, negant alij, vide *Fagund. in p.* 8. *c.* 47. *n.* 13. *Mol. t.* 1. *tr* 2. *d.* 81. *C. Lug. l. c. n.* 10.

4 Advocatus, antequam patrocinium cauſæ ſuſcipiat, tenetur examinare ejus æquitatem, & probabilitatem, eamque clienti

Digitized by Google

clienti indicare ſincerè: ſi enim falſa promiſſione, vel inani ſpe victoriæ, ſumptibus involuat, tenetur ad reſtitutionem, *Bon.de pec.d,2.q.4.p.9.*uti, & ſi qualitatem ac ſtatum cauſæ, ſeu periculum ejus perdendæ indicare neglexerit, & cliens eo cognito litigaturus non fuiſſet. Quod ſi dubium ſit an eo caſu litem proſecuturus fuiſſet, neque id ulla diligentia cognoſci poſſit, non teneri Advocatum ad damna reſarcienda, docet *Bardi d.4.c.29.* Quód melior ſit conditio poſſidentis, dum de damno illato non conſtat.

5 Si clientis cauſam minùs probabilem, dicat eſſe omnino juſtam, tenetur de damno, ſi cliens cognito cauſæ dubio, non fuiſſet litigaturus. *Bon.l.c.*

6 Si in progreſſu cauſæ iniquitatem videat, tenetur mox monere clientem, & ſuadere, ut deſiſtat; alias ad reſtitutionem damnorum obligabitur: quia cùm ſtipendio ſit conductus, tenetur ex juſtitia monere. *Tan.l.c.* Neque poteſt vel ipſe, vel Iudex ſuadere compoſitionem, cum damno partis: quia compoſitio non habet locum, niſi quando res eſt dubia. Si veró inducat ad tranſactionem, ſine damno, deceptione, vi,& metu, non tenetur: quia nulli facit injuriam. *Valent. Azor. Leſſ. Laym. Bon. l.c.*

7 Non poteſt abſolvi, qui paratus eſt quaſvis cauſas defendendas ſuſcipere, *Sayr.l.12.c.23.n 18.*

8 Non licet cum cliente convenire de pretio, poſt inchoatam litem, ſed vel ante cœptam, vel poſt finitam, ex *cap.Infames,3.q.7.* quia poſtquam ſua inſtrumenta oſtendit, cogetur quolibet pretio ſtare, ne prodatur. Nec licet paciſci de parte aliquota, v.g.dimidia, tertia, vel quarta litis, pro pretio, ſi victoria obtigerit, quia id grauiter prohibetur. *L. Sumptus ff.de pactis, L.Item,C.de proc.c Arcentur 3.q.7 L. Si qui cod.de poſt.* Ratio eſt, ne præbeatur occaſio, per fas, & nefas, procurandi victoriam. Hoc tamen caſu non obligatur ad reſtitutionem, ſi juſtum pretium non excedat, & dolus ac fraus abſit, vid. *Sylv V.Advocatus, Nav.c.15, Fill.Laym.Bon.Sanch.l.5.conſ.c.7.d.9 & l.37.& C.de Lug l.c.*

9 Peccat Advocatus. 1. Si cum non ſit idoneus officium Advocati exerceat, & patrocinetur. *L.Nemini, ff. de Advoc.S. Thom.2.2.q.71.* eſtque peccatum ex genere ſuo mortale. 2. Si defendat cauſam injuſtam ſecundum dictas cap. 1. 3. Si ob nimias dilationes, illicitas ſubornationes teſtium, &c. notabiliter officiat parti adverſæ, habenti alias juſtam cauſam &c.

&c.vide *Nav c.25.Fill. q.* 3. 4. Si utrique parti patrocinetur; quia repugnat, ut utramque partem æquè defendat. *Sylv. Sanch.conſ.p.2.l.6.c.7.d.* 7. In diverſis tamen cauſis ſecluſo ſcandalo, non repugnat. 5. Si in eadem cauſa, in qua eſt Iudex, vel Aſſeſſor, agat Advocatum; quia duo officia contraria in eadem cauſa exercere non licet.*Sylv. V.Advoc.q.2.6.* Si (tametſi defendat cauſam juſtam) producat ſcripturas,vel teſtes falſos, aut inſtrumenta: non tamen peccat; ſi in cauſa manifeſtè juſta adverſarium decipiat, dummodo nulla utatur falſitate, v.g. allegando falſa, &c. *S.Thom.*2,2.*q.* 71.*art.* 3.*Sylv.Sanch.conſ.p.*2.*l.*6.*c.*7.*d.*8.*Trull.l.c.* 7. Si adducat leges falſas, vel abrogatas, vel doctrinam reprobatam; vel leges bonas in falſos ſenſus, ſciens prudens detorqueat. 8. Si in gravamen alterius partis quærat dilationes ad rem non facientes, vide *Fill.Trull.l.c.n.9.* Si accipiat mercedẽ injuſtã.Quãdo autem à lege pretium nullum taxatum eſt, cenſetur illud juſtum, quod habetur tale judicio prudentum, attenta qualitate negotij, dignitate, ſcientiæ, & peritia Advocati, & labore quem impendit, ac demum conſuetudine approbata, v. *Trull.l.c.d.*5.10.Si contractum uſurarium, vel aliter iniquum ſuadeat, aut probet. 11. Si leges, ſtatuta, & conſuetudines patriæ ignoret, (unde, ſi grave damnum clienti obveniat,tenetur compenſare) vel intelligere non ſtudeat.

10 Peccat Advocatus contra juſtitiam,ſi rationes, & fundamenta clientis, quem juſtè defendit, vel ſecreta cauſæ detegat adverſario,ut ex alijs probat *Fagund.in p 8.cap.47.n.*13. vide etiam *C.de Lug l.c.num.6.* teneturque ad reſtitutionem, ſi eam ob cauſam cliens cauſam perdidit, victurus aliàs;quia fecit contra officium, nec adhibuit diligentiam ad cauſam obtinendam in favorem clientis. *Azor Fill.&c.ll.cc.* Limitant tamen aliqui, niſi periculum ſit, ne pars adverſa grave damnum inique patiatur; quia aiunt, quilibet poteſt ſine ſuo dãno grave damnum alterius prohibere,vide *Leſſ.p.*2.*c.*31.*Azor. Regin.Fill.Laym.l.*1.*t.*1.*c.*5.*n.*18.Verùm hanc limitationẽ, cũ *S.Thom.* alij non admittunt, niſi fortè reus capite plectendus eſſet, & accuſator injuſtè procederet: tunc enim,aiunt,Advocatus accuſatoris deberet falſitatem prodere; ſi tamen ſpes eſſet profuturum, accuſatore prius monito, ut deſiſtat, vide *C.de Lug. l.c.*

11 Advocatus, ſi cauſarum expeditiones, cum præjudicio clientum, differat, poſtponat, vel plures acceptet, quam expe-

expedire poſſit, peccat, ac tenetur ad reſtitutionem, uti, & omnium damnorum, quæ per ejus imperitiam, malitiam, vel negligentiam, cliens, aut actor incurrit; non tamen tenetur in omnibus cauſis adhibere eandem diligentiam, ſed majorem, vel minorem pro cauſæ qualitate. Vid. *Fill, Bon. in præc* 8, *d.* 10. *quæſt.* 3. *Leſſ. lib.* 2. *cap*, 39, *d* 9. *Laym. lib.* 1. *tom.* 1. *cap.* 5.

DUBIUM IV.

Quæ ſit obligatio Referentis, Secretarij, Notarij, & Procuratoris?

Reſp. Tenentur ij omnes juſtè fideliterque exercere ſuū officium, ſive ex debito muneris tantum, ſive etiam ex juramento Item tenentur ſcire ea, quæ ad ſuum officium ſpectāt, debitamque diligentiam adhibere, præſtando omnia neceſſaria, terminos juſtos petendo, & appellando, cum fuerit neceſſarium. *Bonac. Eſcob. & commun. Vnde reſolvuntur ſequentes Caſus.*

1 Peccant ſi odio, vel amore, ſpe, vel timore, abutantur officijs ſuis; ſi ſecreta ſervanda non ſervent; ſi partibus, vel earum ſolicitatoribus, alijſve tradant proceſſus, vel ſcripturas originales, quas non debent; accipiant ſtipendium majus juſto, vel ultra pretium taxatum; ſi lites iniquas ſuadeant, &c.

2 Referens peccat. 1. ſi defectu ſtudij, vel per incuriam, malè referat, vel aliquid ſubſtantiale prætermittat. 2. ſi ſit partialis, coneturque unius partis juſtitiam magis, quàm alterius explicare. 3. ſi ſententiam alterutri parti manifeſtet, priuſquam evulgetur, unde poſſint gravia incommoda ſequi, v.g Iudex recuſari, &c, vide *Eſcob.*

3 Secretarius peccat. 1. Si juramentum violet. 2. Si arcanum prodat. 3. Si ſententiam nondum publicatam manifeſtet. 4. Si proceſſus, aut ſententias non cuſtodiat, vel partibus, ſine præſcripto Iudicis, oſtendat. 5. Si teſtimonia non fideliter tranſcribat, ſive exaggerando, vel imminuendo, ſive immutando, aut invertendo *Eſcob,*

4 Tabellio, ſive Notarius publicus peccat. 1. Si ſine ſufficienti peritia (v.g. clauſulas communes, &c. ignorans) ſuſcipiat officium. 2. Si juramentum violet. 3. Si in depoſitione teſtium, aliquid addat, vel detrahat, non levis momenti. 4. Si miniſtro tranſcriptori (erroris periculo) examen committat. 5. Si protocolla, & acta negligenter cuſtodiat, cum damno

Digitized by Google

no partium. 6. Si differat cauſarum expeditionem, ut pecuniam extorqueat. 7. Si teſtamentum ſcribat hominis rationis uſu deſtituti. 8. Si teſtes falſos admittat. 9. Si ſolemnitates neceſſarias, ex ignorantia culpabili, vel malitia, prætermittat. 10. Si teſtimonium aliquod neceſſarium, unius rogatu, & alterius damno, non exhibeat; ſi conficiat inſtrumentum uſurarium, vel falſum, præſertim in damnum tertij; ſi faciat, ut proceſſus, & cauſæ veniant ad alios Iudices, vel Referentes; &c. quàm ordo illius tribunalis poſtulat: quia multum intereſt habere hunc, vel illum Iudicem *Eſcob.* vide *Laym.l.3.t.6.c.2.Bonac.in præ. diſp,ult.p ult.* 11. Si ſecretum violet, v.g. aperiendo parti adverſæ, dicta teſtium, ante eorum publicationem; quòd eſſe mortale contra juſtitiam docet *Trull.l 8 c. 7.n.3.ex Navar.c.25.num.52.* 12. Si parti petenti inſtrumenta occultet, præſertim quæ continent legata. *Navar.l c.num.53.Sylv.verb.Tabellio, Trull.l c.* 13. Si acta occultet, vel parti petenti tranſumptum proceſſus neget. 14. Peccat graviter, ſi amiſſo inſtrumento antiquo publico, vel teſtamento, aliud ſimile confingat.

5 Procurator peccat. 1. Si litem procuret injuſtam. 2. Si plures cauſas ſuſcipiat, quàm poſſit expedire. 3. Si plus mercedis accipiat, quàm juſtum. 4. Si ſuadeat reo, vel parti, ut injuſtè veritatem neget. 5. Si ſua incuria, negligentia, aliave culpa, cauſa ſit, ut lis perdatur. 6 Si nomine partis juret ſine particulari ejus informatione, cum periculo pejerandi 7. Si culpabiliter tribunali non adſit, futuri incommodi metu, &c, vide *Eſcob. Lay.l.c.Bon.q.3.p.4.* 8. Si partes adducat ad concordiam iniquam. 9. Si differat cauſam, vel pervertat Iudicem, vel petat terminos impertinentes, aut dilationes ſuperfluas. 10. Si falſos teſtes inducat, vid. *Sylv.l.12.c.24.Fill.t.40.c.10.n.294.Trull.l.8.c.6 dub.1.*

DUBIUM V.

Quod ſit Officium Accuſatoris?

Reſp. Ut in accuſatione ſervetur juſtitia cavenda ſunt tria. Primum eſt, calumnia, id eſt, impoſitio falſi criminis, vel ejus, quod ſufficienter probari nequit. Et hæc inducit obligationem reſtituendi, & ſubeundi, vel pœnam talionis, vel aliam, arbitrio Iudicis. Secundum eſt, prævaricatio, id eſt, colluſio cum Reo, & ſimulata tantùm accuſatio. Quæ in criminalibus, ſi Reip. damnum ſequatur, obligationem reſtitutionis inducit. Tertium eſt, tergiverſatio accuſationis

inchoatæ, abſque juſta cauſa. Quod addo, quia cum cauſa, v. g. ob imperium Principis, vel Iudicis. quòd interſit Reip. talem perſonam non puniri, vel infamari, vel quòd in accuſatione defectus ſubſtantialis ſit commiſſus, poteſt deſiſtere, imò tenetur, ſi in progreſſu cauſæ cognoſcat ſe erraſſe ſi incipiat dubitare de crimine, videat ſe non poſſe probare. *Fill.t.40.c.7.n.*205,

Quæres, An, & quis teneatur alterum accuſare?

Reſp. 1. Privatum raró ad id teneri: tum ex praxi timoratorum: tum quia aliàs tribunalia eſſent plena accuſationibus, cum perturbatione Reip.

Dixi 1. Privatum: quia ſi quis à Repub. ſtipendium ob hoc accipiat, v, g. fiſcalis, &c. tenetur ex juſtitia, & conſequenter ad damna, ex omiſſione accuſationis ſecuta. *Fill. Bon. in* 8. *præc, d*, 10. *q.* 3. *p.* 1.

Dixi 2. Raró: quia ſi ita exigat bonum publicum, v. g. ſi proditio imminens, vel grave damnum vitæ innocentis, aliter averti non poſſit, & crimen facilè probari poſſit, tenetur etiam privatus accuſare, vel ſaltem denuntiare, idque tamen ex charitate tantum, quæ reſtitutionem non importat. *Fill. Bon. l.c.*

Reſp. 2. Accuſare prohibentur. 1. Excommunicati, proditores, infames: idque in pœnam criminis. 2. Filij, ſervi, ſuos parentes, vel dominos, ob reverentiam. 3. Clerici, in cauſa ſanguinis, ob indecentiam. *Leſſ. l.* 2. *c.* 3. *dub.* 5. *Bon, l.c.*

Reſp. 3. Non teneris, imò nec debes etiam, poſito ſuperioris præcepto, denuntiare crimen. 1. Si delinquens emendatus eſt, ſine periculo recidendi, & parti læſæ ſatisfactum: nec periculum imminet alijs: nec crimen eſt notorium: quia ſine cauſa proximi infamia ſequeretur, vide *ſupra l.* 2. *t.* 3. *c.* 2. *d.* 4. 2. Si crimen noſti ſub ſecreto naturali, tanquam conſultor, advocatus, &c. Niſi tamen is, qui ſecretum commiſit, innocentem, vel Rempub. injuſtè vexaret, nec vellet deſiſtere. *C. de Lug. de juſt. d.* 14. *n.* 142. 3. Si inde immineat grave periculum honoris, vitæ, & rerum tuarum. 4. Si etiam probare cogereris, nec poſſes, vid, *C. de Lug. d.* 38. *ſ.* 2.

DUBIUM VI.

De Teſtibus.

Suppono, ad legitimam, & plenam in judicio probationem, requiri duos teſtes, eoſque debere, 1. Externo ſenſu percepiſſe id, de quo teſtantur, 2. De eodem facto, & crimine,

cum

Digitized by Google

cum iiſdem circumſtantijs, deponere; alioqui erunt teſtes tantùm ſingulares, ut vocant, qui non faciunt plenam probationem. 3. Eſſe omni exceptione majores, in quibus ſcilicet nulla deſideretur conditio, quò minùs teſtari poſſint, juxta verſum vulgarem.

Conditio, ſexus, ætas, diſcretio, fama,
Et fortuna, fides, in teſtibus illa requires.

Hinc à teſtando rejiciuntur. 1. Servi. 2. Mulieres. 3. Minores 20. annis, in criminalibus; in civilibus autem impuberes. 4. Inimici. 5. Sanguine juncti, & domeſtici, exceptis quibuſdam caſibus, apud *Leſſ.l.24.c.3.n.38.* 6. Infames. 7. Perjuri. 8. Socij criminis. 9. Perſonæ inopes, & viles. 10. Deliri, & ſemifatui: ex quibus tamen ij, qui ſolo jure poſitivo ad teſtandum ſunt inhabiles; poſſunt admitti in criminibus exceptis. Quo ſuppoſito.

Quæritur 1. An, & quando teneatur quis teſtari. 2. Ad quid teneatur, qui non vult teſtari, aut qui falſa eſt teſtatus.

Reſp. 1. Non tenetur quis teſtari, niſi vel ex charitate, cū ita neceſſarium eſt, ad avertendum grande malum proximi, aut Reip. vel ex præcepto, cum Iudex, ſeu Superior habens poteſtatem, ita legitimè præcipit. In quo ultimo caſu, ſi fugias, aut occultes te, antequam ad teſtandum citeris, non peccabis contra juſtitiam; ideòque nec teneberis reſtituere, ut contra multos docent *Valent. & Leſſ.* Ratio eſt, quia tibi necdum eſt præceptum: ſi quod autem jus naſcatur parti ex tuo teſtimonio, id ex præcepto oritur. Imó etſi ſit communis ſententia, ad reſtitutionem teneri eum qui à judice citatus fugit, vel teſtimonium fraude declinavit, cum ſit efficax, & moralis cauſa, ut Iudex ſententiam ferat in alterius damnum: non tamen eſt improbabile, quod docent *Molin. & Leſſ.* non teneri. Ratio eſt, quia citatio intimata non inducit obligationem juſtitiæ; ſed tantùm obedientiæ; proindeque non comparens, contumax tantum eſt, & inobediens, non autem injuſtus. *Leſſ.l.2.c.17. & 30.* vide *Bonac. Laym. ll. cc.*

Reſp. 2. Etiam legitimè, & juridicè interrogatus non teneris teſtari ſequentibus caſibus. 1. Si ſcias rem ex confeſſione. 2. Si accepiſti ſub ſecreto naturali, ut Conſiliarius, Advocatus, Medicus, &c. modò tamen, non ſit neceſſarium ad magnum Reipub. vel proximi malum avertendum: tunc

enim licet tale ſecretum detegere; etiamſi juraſſes te nulli dicturum. quia tale juramentum non obligat, cum jure naturæ etteneris ad contrarium. Vide *Laym.c.4.n.9.* 3. Si ex teſtimonio, tibi, vel tuis, immineat notabile damnum; niſi tamen damnum publicum, vel privatum alienum prævaleat, ut notat *C. de Lugo de juſtitia, diſp* 39. *num.* 10. Unde communiter non teneris teſtari contra conſanguineum. 4 Si à viris non ſat fidedignis accepiſti: tunc enim potes te habere, ac ſi nihil ſcires. 5 Si factum intellexiſti per injuriam, verbi gratia, aperiendo literas, cogendo alium ad revelationem, &c. *Laym lib.3.t.6.c. 4.n.5.Mol d 5.n.5.* 6. Si alter probabiliter in facto non peccaverit; vel propter ignorantiam, vel quia rem aliquam accepit in occultam compenſationem debiti, ex quo tanquam de furte inquiratur. Ratio eſt, quia mens Iudicis eſt inquirere de delicto, vide *Azor.3.p.q.1.ult c.27. Filliu. Bon.d.10.q.3.p.3. Laym. l.c.*

Reſp.3. Qui ſciens falſum teſtatus eſt; per quod alteri fuit efficax cauſa damni, tenetur ad impeditionem, vel reparationem omnium damnorum, quæ cauſantur. Item tenetur revocare cum pari ſuo damno, & periculo etiam vitæ, ſi reus de ea periclitetur, & putetur revocando aliquid effecturus: Ita communiter. Ratio eſt, quia in damno æquali, potiús habenda eſt ratio innocentis, vid. *dub.ſeq.ar.*1.

Dixi 1. Sciens: quia ſi ex ignorantia, inadvertentia, aut oblivione inculpabili, falſum eſt teſtatus, etſi teneatur impedire, ſi poſſit; non tamen ad reſtitutionem, etiamſi reus damnetur. Ratio eſt, quia neque tenetur ex re accepta, neque delicto.

Dixi 2. Cauſa efficax, quia ſi à parte rei falſum illud teſtimonium nihil effeciſſet, v.g. quia per falſa teſtimonia aliorum, jam tota cauſa damni erat data, ita ut Iudex ex hoc teſtimonio nihil fuerit motus, ad nihil tenebitur, *Leſſ. l. 2.c. 30.* & *Laym.l.3.t.5.c.8.* & *alij.*

Teſtis peccat. 1. Si affirmet quod ignorat. 2. Si veritatem, quam debebat celare, aperiat. 3. Si ſe occultet, ne rogetur, caſu quo tenetur teſtari. 4. Si Iudici juſtè interroganti non obediat 5. Si pretium pro dicenda veritate accipiat.

DU-

DUBIUM VII.
De Reo.
ARTICULUS I.
An, & quomodo reus teneatur fateri veritatem?

Reſp.1. Si non interrogetur legitimè, non tenetur fateri ſuum crimen, ſed poteſt Iudicem eludere, vel ambiguis verbis, vel etiam negando, cum aliqua reſtrictione, & in bono ſenſu, ut mendacium abſit. Ratio eſt, quia tunc Iudex non habet jus interrogandi, aut obligationem imponendi reo: Ita *Leſſ. & Laym.t,6.l.3.cap.5.Bonac.d. 10.quaſt.3.p. 2. Vnde reſolves*

1 Reus non tenetur fateri crimen ſuum 1. Si Iudex non ſit legitimus. 2. Si à ſeipſo litis proceſſum inchoet, ſine prævia accuſatione, ſaltem virtuali. 3. Si non præceſſit ſemiplena probatio, nec infamia, nec manifeſta criminis indicia extent. Ratio eſt, quia in his Iudex non interrogat legitimè, *Azor.Leſſ.Fill.Laym.Bonac.ll.cc.C.de Lug.d.40.n.1.*

2. Nec tenetur, ſi dubitet, an Iudex legitimè interroget; quia non tenetur parere cum gravi ſuo damno, niſi conſtet Superiorem poſſe præcipere. Ita *Leſſ.Fill. Laym.l.c. Sanch.l 6. conſ.cap.3.d.31 Salas,C.de Lug.&c*, contra *Syl.Bon. & alios*.

3 Iudex tenetur Reo manifeſtare ſtatum cauſæ, & quæ ſint indicia, quo modo probetur delictum, &c. ut Reo conſtet, an legitimè interrogetur; quia non tenebitur reſpondere alioqui, & ſe ipſum honore, alijſve bonis, quæ bona fide poſſidet, ſpoliare. *Cajet.Nav.c.25.n. 43. C. de Lug. d.40. num.* 1.

4 Si Reum juridicè quidem interroget Iudex, ſed non niſi ex falſa præſumptione delicti, v.g an exierit ex tali domo, ſtricto enſe, poteſt Reus (idem eſt de teſte) licèt ſciat ſemiplenè probatum eſſe, id negare, ſi exijt quidem, non tamen facto delicto, ſed ob aliam cauſam: quia ſi Iudex veritatem ſciret, non poſſet interrogare. Ita cum *S.Thom.q 69. art* 1.*Sot.Fagund.p* 8,*c.*34.*Dian.p.*3 *tom.*5 *miſc.R* 65. *C. de Lug. d.*40.*n.*4.

Reſp.2. Etſi communior, & verior ſententia ſit *S.Thomi*. 2.2.*q.* 69. ſi Reus legitimè interrogetur à Iudice, teneri in conſcientia apertè veritatem dicere, probabile tamen eſt etiam, quod ex *Sylv* docent *Sâ, & Leſſ.* non teneri, ſaltem ſub mortali, in cauſis capitalibus, & gravioribus, ſi ſit ſpe-

Digitized by Google

evadendi, & nullum grave damnum Reipub. timeatur *Tann. d.4.q.4.d.5.Card.de Lug.d.40.n.15.* ubi dicit, eſſe ſententiam valde probabilem, & in praxi tutam. Ratio eſt, quia lex humana communiter non obligat cum tanto periculo, v g. mortis; tum quia inhumanum videtur, ut qui convinci non poteſt, teneatur præbere arma contra ſe, quibus occidatur, aut gravem pœnam, v g. perpetui carceris ſubeat, tum quia nõ videtur tam heroicus actus præcipi poſſe. *Bon. in* 8 *præc.d.* 10. *q.3.p.2.n.17.*

Dixi 1. In capitalibus: quia aliud eſt de cauſis, in quibus agitur de pœna Eccleſiaſtica, quæ eſt medicinalis.

Dixi 2. Si ſpes ſit evadendi: quia abſque ea ceſſat ratio celandi veritatem. *Vnde reſolves.*

1 Non ſemper opus eſt (juxta dicta Reſp. 2.) ut Confeſſarius reum urgeat ad crimen fatendum. *C. de Lugo d.* 40. *num.*20.

2 Poſt ſententiam latam, reus non tenetur confiteri crimen, quod ante injuſtè negavit, quia finito judicio, finitur obligatio rei. *Laym.l.c* Imò probabile eſt, nec ante ſententiam ad id teneri, etiamſi adhuc ſit in poteſtate Iudicis: donec iterum interrogetur. *C. de Lug.dub* 40 *n.*17.

Reſp. 3. Si quis ad evitanda tormenta gravia, mentitus, falſum ſibi crimen impoſuit, per quod ſit morte plectendus, nõ videtur mortale. Ita contra *Navar.* & alios docent Angelus, *Sylv.Leſſ.l.2.c.*11.*d* 7.*Tann.de juſt d* 4.*q.*4 *dub.*5. Ratio eſt, quia non eſt mentitus pernicioſè, cum non teneatur tantis tormentis vitam conſervare, v. *de Lug.l.c. Vnde reſolves.*

1 Talis non tenetur poſtea crimen revocare, quamvis antea perjurio confirmaſſet, ſi prudenter metuit, ne ad tormenta revocetur: quia etſi pejeratione graviter peccarit, hoc jam tranſijt, & non retractando nemini facit injuriã, ideòque ſufficit, coram Deo pœnitere, vide *Leſſ.Tann.loc.c.* & *q.*5, *d.*4.

2 Si ex illa falſi criminis confeſſione grave damnum alijs ſequeretur, v.g. bonum Reipub, aut fama religionis, vel familiæ notabiliter læderetur, aut aliqui ideò in hæreſim lapſuri eſſent, quævis potius tormenta perferenda eſſent. *Tan.l c.* & *q.*5.*d.*4.

3 Si reus tormentis coactus, denuntiavit alium innocentem, tenetur ſub mortali, ante ſuam condemnationem; & ſi tum non facit, etiam poſt ſententiam damnationis, revocare:

care : ad quod etiam à Confeſſario eſt obligandus. Ita ex communi. *Tol.l.5.c 66.num.7.Leſſ c.ult.dub.15.Tann d.4.q.5. dub.4.n.*103. Ubi ſubjungit.1. Si quis tamen ſequatur, ipſaque praxi ſervari advertat eam ſententiam, quæ negat per revocationem in extremo vitæ factam tolli, vel infirmari denuntiationem ante factam, ut docent *Delrio l.5.ſect.5.Valent. d.6.q.13.p.4.* is conſequenter exiſtimare poterit, denuntiantem in eo mortis articulo (ſaltem cum ſuo incommodo, & ſub peccato mortali) obligatum non eſſe ad revocationem, quia eſſet inutilis Ita *Tann.l.c.* Licet ipſe rectè cenſeat, fundamentum iſtius ſententiæ minus eſſe probabile.

2 Monet idem *Tann.num.* 105. cavendum eſſe Confeſſario, ne vel importunè ſæpiùs reo damnato inculcet, retractationem denuntiationis inquè factæ, vel retractationem factam, imprudenter, & cum ſcandalo evulget.

Quæres. An reus teneatur revelare complices.

Reſp.1 Si omnino occulti ſint, nec alijs indicijs, aut teſtimonijs convinci poſſint, non poteſt, nec tenetur : ſi tamen vi tormentorum coactus prodat, ordinariè non peccabit. *Leſſ.l. c.& Laym.l.3.tom.* 5.*c*.5.

Reſp.2 Si crimen ſit exceptum, tenetur etiam non rogatus; ideòque, ſi nolit, ſecundùm *Navarr.* non erit abſolvendus.

ARTICULUS II.

Quid liceat Reo circa fugam pœnæ?

Reſp. Quando ſententia eſt materialiter injuſta, lata tamē ſecundùm allegata, & probata. etſi in conſcientia non obliget, non poteſt reus Iudici poſitivè reſiſtere; tum ob ſcandalum: tum quia tali caſu Iudex habet jus ſententiam exequendi, & ad id tenetur. *Ita communiter Leſſ.Sanch*, contra *Vict Bon.C.de Lug.d.4.n* 38.

Dixi, poſitivè : quia reo, etiamſi verè reus ſit, licet ante, & poſt ſententiam, (quoad mortem, vel pœnam morti æquivalentem, v.g. perpetuum carcerem) fugere. Ratio eſt, quia quilibet tam magnum jus habet ad vitæ ſuæ conſervationē, ut nulla poteſtas humana obligare poſſit, ad eam non conſervandam, ſi ſpes commoda oſtendatur : niſi tamen bonū publicum aliud poſtulet. *Leſſ.l.2 c.31.d.5 Vnde reſolves.*

1 Regulariter reo licet fugere, etiamſi cuſtos carceris grave damnum indè paſſurus ſit, (ſaltem niſi juraverit ſe manſurum) quia utitur ſuo jure, & nulli facit injuriam. *Fill, t.40.*

cap.4.n.274. Azor, Leſſ d.5.n.31. niſi tamen charitas aliud ſuadeat, ob damnum cuſtodis præponderans, v. *Bon.d.*10 *q.3.p.2 n.13. Leſſ l.c.*

2. Multo magis licet fugere, ne capiatur, vel etiam á miniſtro apprehendente, ſe excutere; non tamen illi vim inferre, vulnerando, percutiendo &c. *ibid. & Reg l.24.n.4.*

3. Licet etiam, ſaltem in foro conſcientiæ cuſtodes (præciſa vi, & injuria) decipere, tradendo v.g. cibum, & potum, ut ſopiantur, vel procurando, ut abſint; item vincula & carceres effringere: quia cùm finis eſt licitus, etiam media ſunt licita. Et licet alij captivi per effractum parietem ſimul elabantur, non tenebitur de damno: quia tantum eſt ejus cauſa per accidens, cum jure ſuo utatur. Nec refert, quòd leges, & magiſtratus quidam tales effractores graviter puniant: id enim fit, quod vel contrariam ſententiam ſequantur; vel ex præſumptione quòd vim intulerint cuſtodibus; vel quòd propter bonum Reipub, ea pœna ſtatuta ſit *Fill l.c. Tann. d.4.q.4.dub.5. ex alijs multis*, vid *C. de Lug d*40 *ſeſſ.*4

4. Illis, qui non ſunt miniſtri juſtitiæ, licet non ſolùm conſilio juvare reum, ut fugiat, ſed etiam ſuppeditatis inſtrumentis, v.g. funibus, lima, &c. quia finem alteri licitum illi ſuadere, & ad eundem media proponere licet. *Leſſ. l.c. d.6. n.40. Tann. l.c. Sylv. Turr. Vaſq.*

5. Non tamen licet juvare in effractione carceris, ut habet communis; tum quia executio ipſa effractionis ſoli reo licita eſt, propter jus vitæ conſervandæ; tum ne alioqui omnis ſecuritas carceris pereat. *Leſſ. l.c. Bon.d.* 10 *q.3 p.1.*

Quæres. An reo liceat appellare?

Reſp. Si ſciat ſententiam eſſe juſtam, & juſtè proceſſũ eſſe, non licet (licet tamen ſupplicare) quia id eſſet Iudici calumniam imponere. Imò injuſtè appellans tenetur de damno. Si veró putet ſententiam iniquam eſſe, aut injuſtè proceſſum eſſe: aut ſi diverſæ ſint opiniones; poteſt appellare, vide *Tan. l.c. n.*100. *C. Lug. l.c. art.*14. *Sanch.*

DUBIUM VIII.

Quomodo Confeſſario agendum cum reo.

Reſp. Obſervanda ſequentia. 1. Inſtruat eum, quod quæ ſecum in foro conſcientiæ agit, cum Iudicibus non communicentur; ideòque ſive ſit nocens, ſive innocens, id ei nec prodeſſe, nec obeſſe poſſit. Ratio eſt, quia aliàs multi conantur ſe falsò probare innocentes, ut à Confeſſario juventur: alij

alij contra falſò ſe innocentes dicunt, quod timeant, ne Confeſſarius conferat cum Iudicibus, ipſique revocentur ad torturam. Unde expedit. 1. Ut non temerè evulget Confeſſarius accepta extra confeſſionem. 2. Ut ad confeſſionem ſacramentalem reum non admittat, niſi poſtquam in foro profano res ſunt liquidæ: vix enim adigi poterit, ut omnia fateatur ob timorem, ne vel deferatur, vel cogatur eadem fateri Iudici: ante tamen de contritione agendum eſt. *Delrio l.* 6. *c.* 1. *ſeſſ.* 3. *Tann.d.*4.*q.*5.*dub.*4.

2 Ne cogat importunis modis reos, ut ſe tales fateantur, tum quia verè quidam rei non ſunt, & victi illa importunitate, ne moriantur incommunicati, vel à Confeſſario in extremis deſerantur, confitentur ſacrilegè; tum quia fruſtra eſt confeſſio, niſi fiat ex contritione, & vera ad Deum converſione: de hac ergo laboret, & ſequetur bona confeſſio, non autem contra. *Tann.l.c.*

3 Caveat, ne coram reo cenſeat modum procedendi judicialem: proindeque communiter non admittat querelas de injuria facta, cum non ſit Confeſſarij ea judicare, ſed ad pœnitentiam diſponere.

4 Etſi quidam authores permittant Iudici uti dolis bonis ad crimen eliciendum, non tamen id licet Confeſſario, ne miniſterium ejus infametur.

5 Non licet ſecundum *Concil. Antioch.* (*Cap.*33. & 34. Non licet:) palam intereſſe tormentis, aut ſuggerere modum torquendi, niſi mitiorem, vid. *Tann. d.*4.*q.ult.dub.*5.*n.*128.

6 Expedit habere cognita indicia, & probationes deprehenſas in judicio, ipſumque modum proceſſus, ut, & prudentius poſſit in ſuo foro agere, & Iudicem, ſicubi opus, prudenter admonere.

7 In confeſſione examinet. 1. An conſortes criminis prodiderit (ſi ſecundum ſupradicta tenebatur) & quidem ſi falſò alios infamarit, inducat ad revocationem, etiam cum periculo torturæ, vid. *Tann.d.* 4.*q.*5.*dub.*4.*num*, 103. & *dict.dub. ſuperiore.* 2. Si ſaga ſit, quo tempore, qua occaſione, in magiam ſit lapſa; ut ſi poſtea neget, convinci poſſit in eodem foro. 3. In qualitatem ſuperſtitionis, an ex animo, Chriſtianæ fidei renuntiarit, dæmonem adoraverit, falſa de Deo, & æternitate ſenſerit, rebus ſacris abuſa ſit, hominibus nocuerit, præſertim conjunctis, ut marito, liberis, & an alios ſeduxerit, Item de peccatis carnalibus. Denique cōfeſſę aperiat

frau-

Digitized by Google

cap.4.n.274. Azor. Leſſ d.5.n.31. niſi tamen charitas aliud ſuadeat, ob damnum cuſtodis præponderans, v. *Bon. d.*10 *q.3.p.2 n.13. Leſſ l.c.*

2 Multo magis licet fugere, ne capiatur, vel etiam á miniſtro apprehendente, ſe excutere; non tamen illi vim inferre, vulnerando, percutiendo &c. *ibid. & Reg l.24.n.4.*

3 Licet etiam, ſaltem in foro conſcientiæ cuſtodes (præciſa vi, & injuria) decipere, tradendo v. g. cibum, & potum, ut ſopiantur, vel procurando, ut abſint; item vincula & carceres effringere: quia cùm finis eſt licitus, etiam media ſunt licita. Et licet alij captivi per effractum parietem ſimul elabantur, non tenebitur de damno: quia tantum eſt ejus cauſa per accidens, cum jure ſuo utatur. Nec refert, quòd leges, & magiſtratus quidam tales effractores graviter puniant: id enim fit, quod vel contrariam ſententiam ſequantur; vel ex præſumptione quòd vim intulerint cuſtodibus; vel quòd propter bonum Reipub. ea pœna ſtatuta ſit. *Fill l. c. Tann. d. 4.q 4.dub.5. ex alijs multis*, vid *C. de Lug d*40 *ſeſſ.*4

4 Illis, qui non ſunt miniſtri juſtitiæ, licet non ſolùm conſilio juvare reum, ut fugiat, ſed etiam ſuppeditatis inſtrumentis, v. g. funibus, lima, &c. quia finem alteri licitum illi ſuadere, & ad eundem media proponere licet. *Leſſ. l.c. d.6. n.40. Tann. l.c. Sylv. Turr. Vaſq.*

5 Non tamen licet juvare in effractione carceris, ut habet communis; tum quia executio ipſa effractionis ſoli reo licita eſt, propter jus vitæ conſervandæ; tum ne alioqui omnis ſecuritas carceris pereat. *Leſſ. l c. Bon. d.* 10 *q.3 p.1.*

Quæres. An reo liceat appellare?

Reſp. Si ſciat ſententiam eſſe juſtam, & juſtè proceſſũ eſſe, non licet (licet tamen ſupplicare) quia id eſſet Iudici calumniam imponere. Imò injuſtè appellans tenetur de damno. Si veró putet ſententiam iniquam eſſe, aut injuſtè proceſſum eſſe: aut ſi diverſæ ſint opiniones, poteſt appellare, vide *Tan. l.c.n.*100. *C. Lug. l.c. art.*14. *Sanch.*

DUBIUM VIII.

Quomodo Confeſſario agendum cum reo.

Reſp. Obſervanda ſequentia. 1. Inſtruat eum, quod quæ ſecum in foro conſcientiæ agit, cum Iudicibus non communicentur; ideòque ſive ſit nocens, ſive innocens, id ei nec prodeſſe, nec obeſſe poſſit. Ratio eſt, quia aliàs multi conantur ſe falsò probare innocentes, ut à Confeſſario juventur: alij

alij contra falſò ſe innocentes dicunt, quod timeant, ne Confeſſarius conferat cum Iudicibus, ipſique revocentur ad torturam. Unde expedit. 1. Ut non temerè evulget Confeſſarius accepta extra confeſſionem. 2. Ut ad confeſſionem ſacramentalem reum non admittat, niſi poſtquam in foro profano res ſunt liquidæ: vix enim adigi poterit, ut omnia fateatur ob timorem, ne vel deferatur, vel cogatur eadem fateri Iudici: ante tamen de contritione agendum eſt. *Delrio l. 6. c. 1. ſeſſ. 3. Tann. d. 4. q. 5. dub. 4.*

2 Ne cogat importunis modis reos, ut ſe tales fateantur, tum quia verè quidam rei non ſunt, & victi illa importunitate, ne moriantur incommunicati, vel à Confeſſario in extremis deferantur, confitentur ſacrilegè; tum quia fruſtra eſt confeſſio, niſi fiat ex contritione, & vera ad Deum converſione: de hac ergo laboret, & ſequetur bona confeſſio, non autem contra. *Tann. l. c.*

3 Caveat, ne coram reo cenſeat modum procedendi judicialem: proindeque communiter non admittat querelas de injuria facta, cum non ſit Confeſſarij ea judicare, ſed ad pœnitentiam diſponere.

4 Etſi quidam authores permittant Iudici uti dolis bonis ad crimen eliciendum, non tamen id licet Confeſſario, ne miniſterium ejus infametur.

5 Non licet ſecundum *Concil. Antioch.* (*Cap.* 33. & 34. Non licet:) palam intereſſe tormentis, aut ſuggerere modum torquendi, niſi mitiorem, vid. *Tann. d. 4. q. ult. dub. 5. n.* 128.

6 Expedit habere cognita indicia, & probationes deprehenſas in judicio, ipſumque modum proceſſus, ut, & prudentius poſſit in ſuo foro agere, & Iudicem, ſicubi opus, prudenter admonere.

7 In confeſſione examinet. 1. An conſortes criminis prodiderit (ſi ſecundum ſupradicta tenebatur) & quidem ſi falſò alios infamarit, inducat ad revocationem, etiam cum periculo torturæ, vid. *Tann. d. 4. q. 5. dub. 4. num.* 103. & *dict. dub. ſuperiore.* 2. Si ſaga ſit, quo tempore, qua occaſione, in magiam ſit lapſa; ut ſi poſtea neget, convinci poſſit in eodem foro. 3. In qualitatem ſuperſtitionis, an ex animo, Chriſtianæ fidei renuntiarit, dæmonem adoraverit, falſa de Deo, & æternitate ſenſerit, rebus ſacris abuſa ſit, hominibus nocuerit, præſertim conjunctis, ut marito, liberis, & an alios ſeduxerit, Item de peccatis carnalibus. Denique cōfeſſę aperiat

frau-

fraudes dæmonis, inſtruatque, quomodo ijs deinceps occurrendum, atque inter cætera ſuadeat fidei profeſſionem, & frequentem Symboli repetitionem.

8 Sæpè non expedit poſt ſupplicium Iudici ſignificare, reum in extremis denuntiationes revocaſſe, tum quia Iudices id parvi faciunt (quàm rectè, vide apud *Laym.& Tan. l.c.*) tum quia frangit ſigillum ſacramentale, ſi non petita licentia, innocentiam denuntiati evulget, cum eo ipſo revelet péccatum denuntiantis. Quare ſi aliquando Iudicem monere expediat, rogandus eſt reus, ut id extra confeſſionem, & corã teſtibus dicat, eo fine, ut Iudex moneatur,

9 Si alicujus innocentiam éx confeſſione colligeret (quod etſi difficile, non tamen impoſſibile eſſe docet *Tann. d. 4. q. 5. dub. 4. n. 85.*) Id Iudici aperire, ac pro reo intercedere, periculoſum eſt, tum quia poſt publicatam rei confeſſionem, ei nõ creditur; tum quia ſi plures audiat, hoc ipſo aliorum nocentiam, de illis tacendo, videtur confirmare, cum fractione ſigilli: tum quia ſi rei cognoſcant eum pro innocentibus intercedere, occaſionem arripient eum callidè ſua facinora celandi, vid. *Laym. l. 3. t. 6. c. 5. Tann. d. 4. q. 5. d. 4. n.* 65.

10 Etſi pro reis, etiam juſtè damnatis, intercedere aliquando poſſit, maximè apud Magiſtratum ſupremum, juxta ſcripturam, *Prov. 24. Erue eos, &c.* valdè tamen prudenter, & moderatè id faciendum: quia relaxatio poteſt eſſe illicita, Iudexque (non tamen Confeſſarius, niſi ea præviderit) fieri reus malorum omnium, quæ ex liberatione ſequuntur: imò, & ipſi imputabuntur, cum ex officio debuerit impedire, vide *Bonac, in 8. præcep. d. 10. quæſt. 2. & 3. Tann. de juſt. d. 4. q. 5. dub.* 4.

DUBIUM IX.

Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopæorum, & Chirurgorum?

Reſp. Tenentur ij imprimis, quando tale officium petunt, vel ſuſcipiunt, ſub gravi obligatione, ſufficientem habere ſcientiam, ſive peritiam. *Navar cap. 25. Anton. C. Lugo d. 27. num.* 1. Deinde in curandis infirmis, ſervare ſequentes regulas. 1. Ordinariè debent ſequi opiniones medicorum ſecuras, & tutas Ratio eſt, periculum, & damnum proximi. *Ita Bon. Lay. Sanch.* 1. *mor. cap.* 9. 2. Quando certum aliquod eſt pharmacum, quod nimirum certò infirmis profuturum eſt, tenentur illud adhibere, omiſſo eo, de quo dubitatur: quia

alias

alias imprudenter proximum in periculo relinquerent, 3. Si non ſint certa pharmaca, debent adhibere probabiliora, & tutiora; tum quia alioqui ſalutem proximi in diſcrimen adducerent; tum quia tenentur fungi officio, quantum poſſũt, cum minimo proximi periculo, & damno. 4. Quando nulla eſt ſpes de ſalute infirmi, nec adeſt remedium niſi dubium, de quo ſcilicet dubitatur, num profuturum, an nociturum ſit, poſſunt, imò debent illud adhibere. Ratio eſt, quia ſic infirmi negotium utiliter geritur, & ſi mors ſequatur, ipſis non imputabitur, cum aliàs ſpem vitæ non habeat, *Laym.l.1. tract. 1.cap.5.Fillıu.num.152,Bonac.de pec.d.2.q 4.p.9. Vnde reſolves.*

1 Medicus peccat.1.Si abſque ſufficienti peritia, gravem morbum curare tentet.2.Si occurrente gravi,& inſolito morbo, ſpeciali ſtudio operam non impendat. 3.Si det pharmacum infirmo, quod probabilius creditur nociturum, quàm profuturum. 4. Si medicamenta inexplorata explorandi gratia adhibeat, præſertim, quando de ijs non eſt opinio probabilis, & habet medicamenta probabiliter utilia. 5. Si non bene perſpecta morbi natura, temerè adhibeat remedia obvia, vel periculoſa, præſertim cum diſcrimine vitæ, vel gravis læſionis. 6. Si agnito ægroti periculo, opportunè non adſit, aut neceſſariam curationem negligat, aut medicos alios adhiberi non permittat.7. Si aliquid ſuadeat Dei honori, vel præcepto contrarium, v.g. incantationem, pollutionem, ſuperſtitionem, &c. 8. Si facilè, & ſine neceſſitate, à jejunio abſolvat, carnium eſum permittat, 9 Si ægrotantem pauperem in periculo conſtitutum contemnat, vide *Bon l. c. Nav. c. 15. Azor.1.p.l.2.c.17.Eſcob.l.2.E.3. c.9.*

2 Pharmacopola peccat.1.Si rudis; & ignarus munus exerceat.2.Si ſine arte, vel diligentia, medicamenta conficiat. 3 Melle in potionibus pro ſaccharo utatur. 4.Si unum medicamentum pro alio (niſi tamen eſſet æquè bonum, & non majoris pretij) contra medici præſcriptum, cum gravis dãni periculo porrigat, vide *Salas dub.* 34. 5. Si medicamenta ad non pariendum, vel ad fœtum expellendũ vendat.6. Si pharmaca vendat inutilia, &c. vid.*Eſcob.l.c.*

3 Peccat Chirurgus.1.Si ſine ſcientia, & peritia ſufficienti, vulnera curare tentet, cum periculo erroris.2. Si medicum, quando gravitas vulneris exigit, non conſulat. 3. Si lucri amore, curationem protrahat, 4.Si mercedem juſto majorem

jorem exigat. 5. Si abortus cauſa venam aperiat, aliudve remedium adhibeat, vid. *Eſcob. l. c.*

DUBIUM X.

Quæ obligationes Mercatorum, Opificum, & cæterorum ſæcularium?

Reſp. Eæ patent ex dictis de ſeptimo præcepto: ex quibus reſolves.

1 Mercator peccat. 1. Si venenum, vel alia prohibita védat, cum ſuſpicione pravi uſus. 2. Si paratus ſit quodcunque precium, etiam injuſtum, ab emptore accipere. 3. Rem carius, quam ſupremo pretio vendat, ob dilatam ſolutionem. 4 Mercium defectum gravem, occultum non aperiat, pondus, & menſuram imminuat. 5. Si in emptorum injuriã monopolium injuſtum inſtituat, merces omnes unius generis, ſibi comparet, immoderato quæſtu pro libito vendendas. 6. Si merces ab eo, qui non novit, emat pretio minore, vel cariore vendat ignoranti. 7. Si merces veteres, & inutiles novis admiſceat, & vendat eodem pretio utraſque. 8. Si juſta tributa defraudet. 9. Si tempore debito, cum poſſit, non ſolvat creditoribus, cum gravi eorum damno 10. Si mercibus ſolvat, quod pecunia debet, contra creditoris voluntatem. 11 Si diebus feſtis publicè emat, vel vendat contra conſuetudinem permiſſam. 12. Si juret falſo, ſe tanto pretio merces comparaſſe. 13. Si contractum ineat quemcunque, dubitans de ejus juſtitia. 14. Si emat res furtivas, &c. vide *Eſcob. tom. 2. E. 3. c. 12.*

2 Bibliopola peccat 1. Si vendat libros prohibitos, vel laſcivos. 2 Si librum defectu laborantem vendat pro integro, &c. vide *Eſcob. c. 13.*

3 Argentarius, ſive Aurifaber peccat. 1. Si æs pro auro, vel argento vendat, 2. Auro, vel argento plus æris miſceat, quàm ars requirit, & emptoribus mixtionem non ſignificet, neque minuat pretium. 3. Si ex rebus furtivis aliquid emat, mala fide. 4. Si communem lapillum pro pretioſo vendat, vel pretioſum pro vili emat, &c.

4 Sartor, Sutor, & cæteri opifices peccant 1. Si jurent ſe tale die opus perfecturos, quod ſciunt, (vel dubitant) non futurum. 2. Si plus materiæ exigant, quàm ad opus ſit neceſſarium; aut partes alicujus momenti, quæ ſuperſunt, retineant, ſine voluntate Domini. 3. Si diem feſtum ſine gravi cauſa violent, per ſe, vel per ſuos famulos, &c. v. *Eſcob. l. 1. c. 13.*

LI.

Digitized by Google

LIBER V.

De ratione cognoſcendi, & diſcernendi peccata.

CAP. I.

De Peccato in genere.

DUBIUM I.

Quid ſit peccatum?

RESpondeo: Eſt tranſgreſſio legis, ſive, ut ait *Tol.* eſt voluntarius receſſus à regula divina, per quam regulam intelligitur præceptum, tam naturale,& humanũ, quam divinum: per receſſum, intelligitur actus (vel ejus omiſſio) qui ſit non tantùm voluntarius, ſed etiam liber,cum aliqua actuali advertentia malitiæ,quod addo,quia ut docet *Sanch.1.mor.c.16. cum Vaſq. Bon.d.2.q.2.p.3.n.3.& 12.&c.*non ſufficit ad actum peccaminoſum libertas,&advertentia quævis virtualis, vel interpretativa, qua ſcilicet quis advertere poterat, & debebat; nec quæcunque actualis, qua ſcilicet intellectus rationes commodi, & incommodi in objecto attẽdat: ſed requiritur, ut advertat moralem malitiam objecti, aut ſaltem de ea dubium, vel ſcrupulum concipiat.Ratio eſt, quia ſine iſta advertentia, non eſt voluntarium, cum non ſit cognitum; quia quandiu talis cogitatio intellectui non occurrit, non eſt ſufficiens principium deliberandi de malitia, ideóque nec libertas, ac proinde nec culpa, & cenſetur illa inadvertentia, naturalis, & invincibilis oblivio. Addit tamẽ *Tann d.4.de pec,d.5.q.5.dub.5.n.*106,non eſſe neceſſe: ut conſideratio illa maneat actu dum peccatum durat: ſed ſatis eſſe; ut vel actu,vel virtute maneat, ita ut cum ea, vel actus peccati fuerit inchoatus, vel ſaltẽ cauſa data:ut fit in ebrio, qui peccat,non vi præſentis,ſed præteritæ deliberationis, v. *Bald,*

*Bald.l.*1.*d.*36.Verum recentiores communiter docent,talem, v.g.ebrium, non peccare formaliter, quando uſu rationis caret; ſed malitiam eorum, quæ tunc fiunt, contraxiſſe ante, dum prævidens malum, quod commiſſurus erat, ejus cauſam dedit; aiuntque, dum quis actu peccat, ſemper eſſe, ac manere advertentiam aliquam malitiæ tenuem, vel confuſam, ut vide apud *Schol.* nam in ordine ad praxim, parum refert, utrolibet modo loquaris

Reſp.2.Ad peccatum requiruntur tres conditiones, ut patet ex prima reſponſione. 1. Ut ſit voluntarium,id eſt,ut fiat à voluntate conſentiente. 2.Ut ſit liberum, id eſt,ut ſit in poteſtate voluntatis facere, vel non. 3. Ut advertatur malitia, *Ex quibus reſolves.*

1 Defectu primæ conditionis,nullus actus: qui neque eſt in neque à voluntate,eſt peccatum, niſi voluntas eum acceptet: ideóque nec impedit communionem,ſive is ſit internus, ut cogitationes contra fidem, blaſphemæ, obſcœnæ, motus carnis, etiam uſque ad effuſionem ſeminis: ſive externus ac violentus, v.g. ſtuprum virgini per vim illatum.

2 Defectu ſecundæ conditionis, ſubindè à peccato excuſantur vehementiſſimi motus iræ, aut concupiſcentiæ, quibus uſus rationis perturbatur, & libertas tollitur.

3 Defectu tertiæ non peccat;qui die jejunij,de præcepto nihil cogitans cœnat, vel carnes comedit, etſi advertat eas ſibi delectabiles. Item qui lapidem projicit per feneſtram, non advertens periculum læſionis: vel qui contractum uſurarium celebrat, non advertens eſſe talem, *Sanch.l.*1. *c*, 16.*n.* 21.*Regin.l.*15.*n.*75.

4 Damna, & eventus (licet alioqui frequenter) ex ebrietate ſecuti, & nullo modo prævifi, inculpabiles ſunt: quia nec in ſe nec in cauſis ſunt liberi. Sunt verò culpabiles,ſi ſint prævifi,nec diligentia ſufficiës ex præſcripto prudétiæ ſit adhibita, ne ſequerentur: ea verò adhibita, etſi poſteà eveniát, culpa vacant. Uti etiam,quando juxta loci, & temporis circumſtantias non apparet periculũ mali, ideòque nulla cautella eſt adhibita. *Ita Vaſq.*1. 2. *d* 124. *cap.* 2. Quibus conformiter *Leſſ.lib.*4. *cap.* 3. docet, ſi negligentia, ebrietatem aut eventus ex ea ſequi ſolitos præcavendi, fuerit tantum venialis, etiam mala quæ prævideri poterant, tantum venialia fore; quia cum non in ſe ſed tantum in cauſa ſint

ſint libera, non poſſunt habere majorem culpam, quam ipſa cauſa.

DUBIUM II.

An, & quando deſideria, & delectationes ſint peccata?

Per deſiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propoſitum efficax rei malæ: per delectationem verò, ſimplex amor, & complacentia objecti cogitati, fruendo ejus dulcedine, abſque deſiderio executionis: ſoletque dici moroſa, non à mora temporis, cum momento poſſit perfici; ſed quòd voluntas, poſt plenam advertentiam rationis, ei immoretur.

ARTICVLVS I.

Quale peccatum ſit deſiderium malum?

Reſp. 1. Deſiderium abſolutum, ſive cogitatio cum volũtate conſentiente abſolutê in peccatum aliquando perpetrãdum, aut in perpetrato complacente, habet eandem ſpeciẽ, ac malitiam peccati mortalem, vel venialem, quam habet actus exterior, in quem fertur. Eſt communis, & conſtat ex *Matth*. 5. Qui viderit, &c. Ratio eſt, quia actus interior habet ſuam bonitatem, & malitiam ab actu externo, tanquam objecto. *Ita commun.*

Reſp. 2. Deſiderium cum conſenſu conditionali, quo quis aliquid concupiſcit, ſub tali conditione, quæ omnem malitiam objecti auferat, non eſt peccatum, ſaltem mortale: v. g. vellem prædari ſi à Deo mihi permitteretur; ſi Iudex eſſem, malefactorem iſtum occiderem. *Valent. tom. 2. d. 6. q. 4. p. 4. Say. Salas in* 1. 2. *tr.* 13. *d.* 16. *ſeſſ.* 27. *Vaſq. dub.* 116. *cap.* 2. Si verò cõditio malitiam non auferat, eſt peccatũ: ut v. g. ſi cogites, ſi non eſſet infernus, mœcharer: ſi non eſſem religioſus, fornicarer; ſi non haberem rationem mei ſtatus, ulciſcerer, occiderem te. Item, ſi id mihi feciſſes in adoleſcentia, vel antequam religionem ingrederer, vindicaſſem (intellige, ſi dum hæc dicit, habeat affectum vindictæ ſumendæ, ſi eſſet in tali ſtatu: ſecus enim eſt, ſi tantum oſtendat, quid factutus fuiſſet in alio ſtatu) *Bon. de mat. q.* 4. *p.* 8. *n.* 9. Ratio reſponſionis eſt, quia etſi conſenſus conditionatus nihil ponat in rerum

rerum natura, ex parte objecti voliti; in voluntate tamen ponit affectum committendi illud peccatum: præciſa conditione non auferente malitiam; ac proinde talis erit culpa, qualis eſſet illud amare abſque conditione. *Cajet. Sanch l.1. mor c.2.Vaſq.Laym.l.1.tr,3.c.6.num.* 10. *Ex quibus reſolvuntur hi Caſus.*

1 In omnibus, ſolo jure poſitivo prohibitis, licitum eſt deſiderium cum conditione hac (ſi prohibitum non eſſet,) v.g. ederem carnes die Veneris, ſi Eccleſia non vetuiſſet. Ratio eſt, quia conditio omnem malitiam, quæ à ſola prohibitione eſt, aufert, *Azor.l.4.c,6.q.10.Sanch.lib. 2 c. 2.Vaſq.d.* 116.c,2.

2 Idem valet in prohibitis quidem jure naturali, licitis tamē in aliquo caſu, aut ſtatu, ſi is pro cōditione apponatur, v.g. occiderem Petrum, ſi Deus mandaret; ſuſpenderem furem, ſi eſſem Iudex; ducerem uxorem, ſi liceret, ſi non eſſem Sacerdos, ſi eſſem liber à voto. Ratio eſt, quia hæc ſub illo ſtatu ſunt licita. Rectè tamen monet. *Să,V. Peccatum,* hujuſmodi deſideria eſſe periculoſa, & vitanda, atque, ut ait *Cajet.Ibid.* eſſe fatuas, & diabolicas tentationes. *Ibid.& Laym. l.1.t,2.c.6.n.10.*

3 Etſi idem quidam, ut *Cajet.Salas,& Vaſq.* univerſim affirment de omnibus jure naturæ, & ſimpliciter prohibitis, ſi conditio impoſſibilis appoſita tollat rationem peccati ab objecto; ut ſi dicas, ſi non eſſet peccatum, fornicarer, eò quòd tunc conſenſus non videatur ferri in malum: probabilius tamen videtur, quod docent *Azor. Sanch. & Laym.* eſſe peccatum; eò quòd ſit intrinſecè malum, nec malitia ſua, (quæ in conſenſum circa tale objectum traheret, niſi Dei lex arceret) exui poſſit; ideòque voluntas feratur in malū. Quod tamen intellige, ſi efficaciter feratur; quia ſi tantum ſit ſignificatio propenſionis naturalis in illud objectum non eſt peccatum. *Sanch.l.1.c.2.n,25.Laym.l.1.tom.3.c 6.n.* 11. v. *C.de Lug,d.16 n.376.*

4 Gaudere, & delectari de opere malo, ſub conditione (ſi liceret) v.g in prædictis deſiderijs efficacibus illicitis, quādo conditio eſt poſſibilis, etſi poſſit excuſari à peccato, ſecundùm quoſdam DD. ſi fiat tantùm ſecundùm appetitum rationalem, ſive voluntatem (ſecluſo omni alio periculo conſenſus illiciti, & turpis motus; qui tamen quia communiter, & connaturaliter ſequitur, vix tutum videtur in praxi) non poteſt

poteſt tamen excuſari, ſi ſit delectatio voluntaria appetitus ſenſitivi, quæ propriè delectatio dicitur, fitque communiter cum aliqua alteratione corporis. Ratio diſcriminis eſt, quia voluntas poteſt ferri in objectum abſtractum à malitia: cum ſequatur intellectum, cujus eſt abſtrahere; appetitus verò, quia ſequitur imaginationem, non fertur in objectum ſub aliqua certa conditione ſtatus, vel temporis apprehenſum, ſed ut eſt in ſe; ideòque talis delectatio eſt de objecto abſolutè malo, vid. *Laym.* & *Bon. de mat. q.4. q.8.*

DUBIUM II.

An delectatio moroſa ſemper ſit peccatum?

Reſp. Si terminetur ad cogitatum opus malum ſecundùm ſe, eſt peccatum mortale, vel veniale, prout ipſum opus mortale, vel veniale eſt. *Ita commun. ex D. Thom. 1. 2. q. 87. ar. 8.*

Dixi, ſecundùm ſe: quia ſi delectatio ſit tantùm de ipſa cogitatione, non autem de opere, non eſt peccatum; quia ſicut cogitatio, v.g. de rebus obſcœnis, in ordine ad docendum, vel concionandum, &c. bona eſt, cognitio autem de ijſdem rebus ex curioſitate, eſt mala venialiter: ita conſequenter, delectatio de tali cognitione tanquam objecto, non eſt mala, ſed quandoque bona, quandoque venialiter mala. Similiter nec peccatum erit, ſi delectatio verſetur circa modum malè operandi, non circa ipſum opus malum: quo modo ſine peccato ſæpê nos delectant fabulæ, comœdiæ, bella, homicidia, fraudes, furta, lapſus hominis, v.g. ex equo, &c. non ſecundùm ſe, ſed modus furandi, rapiendi, artificioſus, & induſtrius, modus cadendi inopinatus. *Laym. l. 1, t. 3. c. 6. n. 2. Ex quibus reſolves.*

1 Licitum eſt gaudere, & delectari moroſè de effectu bono, ſecuto ex opere malo: quia tunc delectatio non eſt de objecto malo.

2 Si talis effectus ſecutus ſit ex opere ſecundùm ſe quidem malo, hic tamen, & nunc culpa vacante, ut v.g. quia factum eſt in ſomno, amentia, ebrietate, inculpabili ignorantia, tunc etiam de ipſo actu licere aliquando delectari, non quidem ſecundùm ſe, ſed ut eſt cauſa talis boni effectus; docent *Leſſ. lib. 4. c. 3. n. 105* & *106. ex Vaſq. 1. 2. d. 105. c. 2,* v.g. de ſolutione naturæ facta in ſomno, Ratio eſt, quia objectum delectationis iſtius non eſt malum, vid. *Bon. de matr. d. 4. p. 8. n. 8. Sanch. lib. 1. mor. c. 2. n. 18. Card. de Lug. de pœn. d. 16. n. 189.* Imò

addunt, licere aliquando deſiderare (affectu ſimplici,& inefficaci deſiderio) ut tale quid fiat ſine culpa; v. g ut in ſomno eveniat naturæ ſolutio, ob finem bonum. dummodó deſiderium non ſit tam intenſum, ut tale quid probabiliter cauſet; neque ſit periculum conſentiendi in talem voluptatem. Ratio eſt, aiunt, quia objectum hujus deſiderij, aut gaudij, non eſt malum, vide *Leſſ.* & *Bon l c.*

3 Non eſt peccatum, ſaltem mortale, ſi conjuges delectentur appetitu tantùm rationali, de actu conjugij præterito, futuro, vel poſſibili, reſpectu compartis præſentis, vel abſentis. Item ſi ſponſus deſideret copulam futuram, aut de ea delectetur; vel vidua de præterita. Ratio eſt, quia hi actus habent objectum licitum.

Dixi, appetitu rationali: quia ſi ſponſus, aut vidua voluntariè conſentiat in delectationem ſenſitivam, & carnalem, (quæ ex recordatione copulæ futuræ, aut præteritæ, naturaliter oritur) mortaliter peccat, ut docent *Leſſ.l.c.t* 3.*c*.6.*Bon*, *Tan.Palaus*, vide *Dian.t* 5.*miſc.R*.2 contra *Medin.* &c. Quia verò ad ſupradictam voluntatis oblectationem ſenſitiva, & carnalis, ut plurimum, imó etiam periculum conſenſus in fornicationem, conſequitur, oblectationem illam voluntatis in praxi vix locum habere, ſaltem in vidua,& ſponſis; inter conjuges tamen modò periculum pollutionis abſit, etiam ſenſitivam, & veneream delectationem non eſſe mortale, docent *Fill.Bon de matr.q*.4.*Sanch.Leſſ.l.c.d*.1. & *Dian. t.* 3. *miſc*,*R*. 36. Tum quia ſtatus matrimonij hæc excuſat; uti etiam tactus impudicos, ſolius voluptatis cauſa inſtitutos: tum quia hæc tendunt per ſe ad opus conjugale, licet per accidens opus non exerceatur.

4 Delectatio moroſa, de rebus ſolo jure poſitivo prohibitis, non eſt illicita; modò non fiat ſub ratione prohibitionis: v. g ſi Carthuſianus, vel alius, die jejunij ſe oblectet de cogitato eſu carnium, quia non eſt de opere malo, cum lex tantum vetet comeſtionem externam, *Laym.l*.1.*t*.3.*c*.6. *n* 9. *Leſſ l*.4.*c*.3 *d*.14.*n*.111. & 113.

5 Qui delectationem moroſam mortalem confitetur, addere debet circumſtantias operis, de quo fuit delectatio, v.g. in materia iræ, an fuerit de occidendo fratre, an alio, uno an pluribus; in materia carnis, an de conjugata, moniali, conſanguinea. Quod tamen limitat *Azor.Sà, V.Luxuria*, *Salas t*. 2. *tr*.13.*d*,16.*ſ*.6,*n*.59 &c. ſi delectatio feratur in objectum appre-

prehenſum ſecundùm totam ſuam malitiam, non autem ſi tantùm ſecundùm partem, v.g. in fœminam, apprehenſam ut non ſuam, non tamen ut alteri nuptam, vel ut monialem: tunc enim probabile eſſe ait, delectationes tales reduci ad ſpeciem ſimplicis fornicationis. Ita etiam *Fill.Leſſ.Bon.Dian. Palaus*, vid. *Lug.d.16.n.363*. Aliud eſt de ipſo opere externo, quod ſemper fertur in objectum, ſecundùm totam ſuā malitiam, aut etiā de deſiderio efficaci, quod fertur in opus externum ſecundùm ſe, & ut eſt à parte rei: ac proinde eſt ejuſdem cum illo ſpeciei, ideòque ejus circumſtantiæ ſemper fatendæ ſunt, vid. *Aut.cit.*

Reſp. 2 Si quis ſine cauſa, & neceſſitate actionem exerceat, ex qua intelligit, delectationem carnis naturaliter orituram, (v.g. ex curioſitate legit, vel audit turpia) tamen ſine directa intentione, & ſine periculo conſenſus, peccat venialiter: ſi verò juſtam cauſam habeat, nihil peccat, vide ſupra *in 6 præc.l.3.t.4.c.2.d.4.*

Quæres An voluntas delectationem carnalem poſitivè reprimere teneatur?

Reſp 1. Si voluntas plenè eam advertens negativè, & permiſſivè ſe habeat, ita ut nec approbet, nec repellat, dummodo id non permittat ex ipſius delectationis complacentia, nec periculum ſit ulterioris conſenſus, probabile eſt, quod docent *Cajet. & Sanch.1.mor. c.12.* non peccare mortaliter: tum quia non conſentit in delectationem, tum quia moraliter eſt impoſſibile, omnes illos motus evitare: tum quia ex juſta cauſa illos licet permittere, etiam ſecundùm adverſarios.

Reſp. 2. In praxi tamen veriùs videtur, quod docent *Vaſq. Azor. Leſſ. Bec. 1.2.t.2. q.5.c.5.* ſine juſta cauſa eis non reſiſtere, eſſe mortale: quia ferè ſemper voluntas eſt expoſita periculo conſenſus, & contrarium credere, eſt nimia ſui cōfidentia, & præſumptio. Moderatè *Laym.* utramque ſententiam probabilem fatetur, & ait delectationem videri mortalem, niſi ſaltem actum ſimplicis diſplicentiæ circa illam elicias: & ſi efficaciter animum ad alia divertere negligas, cum facile poſſis, & ſperes te tali modo poſſe depellere, vid. *Laym.l.1.t.3.c 6.*

Digitized by Google

DUBIUM III.

De diſtinctione peccatorum?

ARTICVLVS I.

Quæ peccata diſtinguantur ſpecie?

Reſp. Peccata quoad materiale, ſive entitatem poſitivam, ſpecie diſtinguuntur ex objectis formalibus, & circumſtantijs ſpeciem variantibus, quatenus eæ objecti formalis rationem habent. Quoad formale autem, proximè diſtinguuntur ab oppoſitis formis, ſive rectitudine virtutis, qua privant; remotè autem, & fundamentaliter, ex objectis Ita *Tann.d.*4. *de pec.d.*1 *q.*2, Ratio primæ partis eſt, quia omnes actus ſpecie diſtinguuntur ex objectis; peccata autem quoad materiale, dicunt ipſos actus. Ratio ſecundæ partis, quia privationes proximè diſtinguuntur ſpecie à formis, quibus privant; ſed peccata formaliter ſunt privationes rectitudinum oppoſitarum. Ratio tertiæ partis, quia rectitudo virtutis ſpecificatur proximè ex objecto; ergo privatio rectitudinis ex eodem remotè. *Ex quibus reſolves.*

Peccata ſpecie differunt, non tantum quæ diverſis virtutibus, ſed etiam quæ eidem opponuntur extremè, ut prodigalitas, & avaritia: vel ratione diverſæ difformitatis, id eſt, quæ adeò diverſa ratione, & malitia ejuſdem virtutis materiam attingunt, ut quantum eſt, ex natura ejuſdem peccati, non ſit eadem facilitas moraliter loquendo, neque propenſio utrumque peccatum committendi; qualia ſunt homicidium, furtum, adulterium, detractio.

ARTICULUS II.

Quæ peccata diſtinguantur numero?

Reſp. Numero diſtinguuntur duobus modis. 1. Ex diverſis objectis numero totalibus, non materialiter, & phyſicè tantum, ſed etiam formaliter, & moraliter diſtinctis. 2. Per interruptionem actuum moralem. *Fill.tr.* 21, *c.* 8.

Dico, moralem: quia etſi ad diſtinctionem numericam phyſicè ſufficiat quævis interruptio; in ordine tamen ad cõfeſſionem non multiplicatur, niſi moraliter multi ſint: quia ſicut in confeſſione actus moralis, ita etiam multiplicatio, & diſtinctio moralis attendi debet.

Porrò actus moraliter interrumpuntur, ita ut nec virtualiter, nec interpretativè manere cenſeantur. 1. Per contrariam voluntatem, & propoſitum. 2. Per ceſſationem ab actu, voluntariam, & liberam, 3. Per ceſſationem involuntariam,

&

& naturalem, ſive ea fiat per ſomnum, ſive per diſtractionem ad alia. Per ſomnum quidem, quia cum in illo ceſſet uſus rationis, non continuatur actio libera, & moralis: per diſtractionem verò, quia per illam prior cogitatio fit involũtaria, ideòque ſi ad eam redeatur, fit voluntaria, & moraliter multiplicatur. *Ita Vaſq. &c.* Quæ ſententia, etſi in peccatis externis tenenda ſit, in internis tamen non habet locum, ſecundùm *Fill. tract.* 21. *cap.* 8 *num.* 317. Ratio eſt, quia etſi per hanc interruptionem, phyſicè actus multiplicetur, non tamen moraliter, quia hoc ipſo quod animus involuntariè diſtrahitur, remanet interpretativè prior voluntas, cum non ſit retractata, aut aliter interrupta, vide etiam *Bald. d.* 21. *n.* 3. *Ex dictis reſolves.*

1 Unum numero peccatum committit, qui uno actu odij, vel detractionis fertur in 10. homines, qui uno ictu duos occidit, qui uno actu vult omittere officium Horarum per menſem, jejunium per quadrageſimam. Quia, etſi hæc objĕcta phyſicè ſint plura, ſunt tamen unum moraliter, & formaliter, quatenus in uno actu hic, & nunc conjunguntur. *Ita Navarr. Fill. Bonac d.* 2. *q.* 4 *p.* 1. contra *Azor. Vaſq. &c.* quia ſatis probabiliter dicunt eſſe peccata diſtincta. Verùm ſive 10. peccata dicas, odiſſe v. g. 10. homines, ſive unum, parum refert, cum unum hoc illis decem æquivaleat: proindeque objecti gravitas in confeſſione exprimenda ſit, quippe quæ actum in ſuo eſſe individuali conſtituit, ut notat *Fill. Bonac. Suar. de pœn d.* 22. *ſ.* 5.

2 Actus voluntatis internus ſæpius interruptus, & repetitus, licét phyſicè ſit multiplex, moraliter tamen eſt unum numero peccatum, in ordine ad confeſſionem, ſi conſumetur in opere aliquo externo, per eum intento, & cauſato, aut etiam in pluribus actibus externis ſibi invicem ſubordinatis ad eundem finem; hinc v. g. qui furatur bibliothecam per totam noctem, etſi ſæpius voluntatem furandi renovet, unum furtum: & qui ad occidendum alium pergens, ſæpe voluntatem renovat, unum homidium committit. Ratio eſt, quia eſt una actio externa, ab internis intenta, & cauſata, in qua internæ omnes complentur, & moraliter uniuntur, vid. *Bald. d.* 21. *n.* 4.

3 Actiones externæ, licet numero diſtinctæ ad eundem tamen finem, & actum principalem relatæ, modò non habeant diſtinctam ab illo malitiam, non diſtinguuntur ab ipſo

fine, & actu principali, moraliter loquendo, & in ordine ad confeſſionem: hinc oſcula, tactus, verba impudica, &c. copulam carnalem præcedentia, imò etiam comitantia, & ſubſequentia, tanquam complementa, & apendices operis, unũ numero peccatum ſunt, ut docent *Navar. c. 6. n. 17 Azor. l. 4. c. 4. q. 6. Fill. &c.* Ratio eſt, quia ſunt vel initia, vel partes, vel complementa, & appendices operis, ejuſdem actus humani, & objecti, in quo omnia prædicta moraliter uniuntur.

Dixi, complementa: quia ſi ſimiles actus non ſunt initia, vel partes copulæ ſubſecuturæ, aut ex actu præterito, ex natura rei non conſequantur, diſtinguuntur numero; ut v. g. ſi quis de fornicatione glorietur: proindeque illi in confeſſione explicandi ſunt ſeparatim, non autem priores, ut docet *Suar. t. 4 de pœn. d. 22 ſ. 1.*

CAPUT. II.

De Peccatis in ſpecie, mortali, & veniali.

DUBIUM I.

Quid ſit peccatum mortale, & veniale?

RESP. 1. Mortale eſt, quod ob ſui gravitatem, gratiam, & amicitiam cum Deo ſoluit, pœnamque æternam meretur. Dicitur (mortale) quia ſpiritualis vitæ principium, gratiam ſcilicet habitualem tollit, & mortem animæ affert.

Veniale eſt, quod ob ſuam levitatem, gratiam, & amicitiam non tollit, etſi fervorem charitatis minuat, & temporalem pœnam mereatur. Dicitur (veniale) quia ſalvo vitæ ſpiritualis principio, ſcilicet gratia, languorem animæ facilé curabilem infert, veniamque facilè conſequitur.

Reſp. 2 Mortale peccatum duplex eſt: aliud eſt mortale ex genere ſuo: aliud ex accidente. Mortale ex genere ſuo eſt, quod per ſe lædit charitatem Dei, vel proximi, quoad perſonam, res aut jura, vel nos ipſos corrumpit graviter. Ita *Azor. l. 4. c. 9. Sanch. l. 1. mor. c. 3. Vide reſolves.*

Peccata contra bonum proprium commiſſa, ut plurimum ſunt venialia ex genere, ut v. g. inutilis, & vana concupiſ-

cupiſcentia, vana oblectatio, prodigalitas, curioſitas, ſuperfluitas cultus, & veſtitus, nugæ, otium, exceſſus in cibo, potu, ſomno, riſu, uſu conjugij, timore, triſtitia, appetitu pecuniæ, laudis, &c.

2 Peccata, contra virtutes Theologicas, ſunt mortalia ex genere ſuo; quia nocent bono alicui interno Dei, v. g. veracitati, miſericordiæ, charitati. Item ferè omnia quæ fiunt contra Decalogum; quia quæ committuntur contra tria prima præcepta, nocent ſimiliter Deitati, ſcientiæ, omnipotentiæ divinæ, ejuſque honori externo, vel interno; quæ verò contra reliqua præcepta fiunt, nocent perſonæ, bono, aut juri proximi,

3 Peccata illá ſeptem, quæ dicuntur capitalia, non omnia ſunt mortalia ex genere ſuo: quia non omnia graviter Deum aut proximum lædunt, vel nos ipſos corrumpunt.

Reſp. 3. Mortale ex accidente dicitur, cum actus aliquis venialis, aut indifferens, fit per accidens mortalis, de quo infra.

DUBIUM II.

Quibus ex cauſis peccatum ex genere ſuo mortale, fiat per accidens veniale?

Reſp 1. Tria requiruntur ad peccatum mortale, quorum ſi unum deſit, fit veniale, quod aliàs ex ſe eſt mortale. 1. Ex parte intellectus, plena advertentia, & deliberatio. 2. Ex parte voluntatis, perfectus conſenſus. 3. Gravitas materiæ, ſaltem ut plurimum. Ratio primæ, & ſecundæ partis eſt, quia ſpectata fragilitate humana, non videtur decere divinam bonitatem, æternis ſupplicijs punire hominem, abſque plena conſideratione, & conſenſu. Ratio tertiæ partis, quia ubi materia parvi eſt momenti, ibi moraliter modica offenſio eſſe reputatur, ut plurimum,

Reſp. 2. Peccatum ex genere ſuo mortale, tribus ex cauſis fieri poteſt veniale, ut patet ex dictis. Prima eſt, ſi ex parte intellectus, non ſit perfecta advertentia malitiæ, ſeu deliberatio. Signa autem imperfectæ deliberationis ſunt. 1. Si tenuiter, & quaſi ſemidormiens, apprehendiſti eſſe malum. 2. Si poſt, ubi meliùs conſideras, judicas te non fuiſſe facturum, ſi ita apprehendiſſes. 3. Si vehementiſſima paſſione, apprehenſione, vel diſtractione laboraſti, vel turbatus fuiſti, ita ut ferè neſciveris quid ageres.

Secunda cauſa eſt ex parte voluntatis, ſi non ſit perfectus conſenſus. Si ita diſpoſitus fueris, ut licèt facilè potueris

Digitized by Google

exequi peccatum, non tamen ſis executus. 2. Si quis dubitet num conſenſerit, præſertim ſi ſit vir timoratus. 3. Si quis ſoleat eſſe ita affectus, ut malit mori, quam expreſſè mortaliter peccare: quia tamen non facilè conſentit 4. Si quis valdè timidè, & ſuſpenſè proceſſiſſe ſe meminit. 5. Si ſemiſomnis fuit non plenè ſui compos, &c. judicetque ſe id non fuiſſe facturum, ſi plenè vigilaſſet, vid *Sanch. l. 1. mor. cap. 10. Baldell. l 10. d. 8.*

Tertia cauſa ex parte materiæ, ſi hæc ſit parvi momenti. Quando autem talis ſit, diſcernendum eſt morali judicio prudentis, cui ſequentes regulæ ſervient 1. Ut de materia judicetur, non tantum ipſa ſecundùm ſe abſolutè eſt conſideranda, ſed etiam reſpectivè ad finem intentum: ad quem ſi parum facit, levis eſt; gravis autem, ſi multum, ut docet *Vaſq. t. 2. d. 158.* 2. Attendendæ ſunt circumſtantiæ, quia ſæpè fit, ut res ex ſe levis, attentis circumſtantijs boni communis, vitandi ſcandali, &c. fiat gravis. 3. An pars aliqua rei præceptæ ſit gravis, ea ſpectanda eſt tum abſolutè, & ſecundùm ſe, tùm etiam in ordine ad totum. 4. In tranſgreſſionibus repetitis, ſi plures materiæ parvæ, vel ſecundùm ſe, vel ſecundùm effectus à ſe productos, moraliter conjungantur, fit materia gravis: quia tunc omnes moraliter reputantur pro una. Contra verò non cenſetur materia gravis, ſi parvæ materiæ, nec ſecundùm ſe, nec ſecundùm effectus relictos, inter ſe uniantur *Ex dictis reſolves.*

1 Peccas mortaliter, ita ut fiat materia gravis, ſi ſæpè modicum furaris, & non reſtituis, juxta dicta *l. 5. t. 5. c 1. d. 3. caſu* 1. item ſi interruptim pſalmos aliquot ex eodem officio omittas: ſi eodem die jejunij ſæpius parum comedas, eodem feſto ſæpius parum labores.

2 Non peccas graviter ſi diverſis feſtis modicum labores; ſi quotidie in Quadrageſima parum comedas. Quod verum eſt, etiamſi ſimul haberes propoſitum ita faciendi: quia cum iſta moraliter inter ſe non uniantur, ſingula ſunt parva, vide *Sanch. l. c.*

3 Non peccat mortaliter, qui diverſis diebus violat votum, quotidie, aut ſingulis diebus modicum quid orandi, vel parvam eleemoſynam dandi, ſi ſit onus affixum diei; quia cum quotidie cujuſque diei obligatio extinguatur, materiæ illæ non continuantur. Quod verum eſt, etſi proponat ſemper omittere, quia illud propoſitum non fertur in rem gravem.

Digitized by Google

vem. Imò, contra *Sanch.* id quidam verum putant, etſi quis 100. vota diverſæ ſpeciei, in materijs valdè levibus, uno die implenda haberet: quia materiæ illæ cum ſint independentes à ſe, non uniuntur. Si tamen ſimilia vota non ſint onus affixum diei, ſed tantum dies præfigatur, ut terminus, ultra quem executio non differatur, erit peccatum mortale, poſtquam ad materiam notabilem perventum fuerit.

4 Probabile eſt, eum, qui ter, vel quater 1000. aureos in cauſas pias voviſſet, non peccaturum mortaliter, ſi tres nō ſolveret, quia etſi talis pars abſolutè in ſe ſpectata, ſit notabilis, comparatione tamen totius, morali judicio non valdè videtur æſtimanda, vide *Laym.l* 1.t. 3.c.5.

DUBIUM III.

Quibus modis peccatum ex genere ſuo veniale, aut actus indifferēs, tranſeat per accidens in mortale?

Quinque modis id fieri communiter, docet *Sanch.* &c. 1. Ratione finis adjuncti. 2. Ratione finis ultimi. 3. Ratione cōtemptus, 4. Ratione ſcandali. 5. Ratione periculi. De ſingulis dicam breviter.

Reſp. 1 Peccatum veniale tranſit in mortale ratione finis adjuncti; ut ſi quis leviter mentiatur; ad copulam carnalem extorquendam: quia cum finis mortalis ametur, mortale eſt. Non tamen neceſſarium eſt in confeſſione exprimere illud mendacium, ſed ſolum deſiderium fornicationis: quia ſeclusa malitia mortalis finis, manet veniale.

Reſp 2. Tranſit item in mortale, ratione nimij affectus in rem aliquam: ut ſi v.g. ultimum finem in ea conſtituas. Ad quod non ſufficit valdè intenſè, & vehementer ferri in objectum, ſed requiritur, ut appretiativè illud ita æſtimes ſaltem virtualiter, ut paratus ſis ejus cauſa tranſgredi præceptum obligans ſub mortali: ut ſi quis ita inordinatè afficiatur ad fabulas; luſum, perſonam, ut malit feſto omittere ſacrum, &c. quàm illis privari. Notat autem *Bonac.* hunc affectum, nō tantum habitualem, ſed actualem eſſe debere, ut peccatum contrahatur: quia non imputatur ad culpam id, ad quod committendum, habitu tantum es paratus.

Reſp. 3. Peccatum veniale fit mortale, ratione contemptus abſoluti, & formalis.

Dico autem, (contemptum abſolutum, & formalem,] quādo nimirum ideò formaliter, & abſolutè præceptum violatur; quia ipſi, aut ſuperiori ſubjici rennis, quod eſt peccatū ſuper-

ſuperbiæ conſummatæ; vel quando ideò non vis obedire præcepto,quia præceptum eſt, & eſt peccatum inobedientiæ formalis: quorum utrumque graviter pugnat cum charitate debita ſuperiori. *Ex quibus reſolves*.

1 Non eſt mortale,ſi velis quidem obedire, & ſubjici abſolutè, nolis tamen hic,& nunc in re modica; aut ſi authoritatem legis, vel præcipientis admittas,executionem tamen hic,& nunc contemnas. Ratio eſt, quia non eſt contemptus abſolutus,& ſimpliciter, ſed tantum ſecundùm quid.

2 Si præciſè ex indignatione, malitia, prava conſuetudine, aliave cauſa, præceptum violetur,& non ex contemptu poteſtatis ſuperioris non eſt mortale: quia non eſt cõtemptus formalis, ſed tantum interpretativus.

3 Eſt mortale, facere, vel omittere aliquid, ex contemptu juſtæ legis humanæ. Item, ex contemptu Dei præcipientis, vel etiam conſulentis (quod præterea tacitam blaſphemiam continet, quaſi Deus inutilia præciperet, aut conſuleret) & denique facere aliquid ex contemptu Prælati, ut ſic, & ut à Deo authoritatem habentis, non tamen, ut talis hominis,indocti, imprudentis, imperfecti: quia hoc poſterius, non eſt contemnere abſolutè, & ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm quid, vide *Sanch*.1.*mor*.*c*.5.*Bon*. *de peccat*.*d*.2.*q*.3.*p*.5.

Reſp.4.Peccatum, vel opus indifferens habens mali ſpeciem,tranſit per accidens in mortale, ſi ruina per illud proximo cauſandi, ſit mortalis. Ratio eſt,quia tali operi ſuperadditur aliquid,graviter repugnans charitati, vide dicta de ſcandalo, & *Fill* *t*. 21.*c*.6.*q*.10. *n* 212.

Reſp. 5.Veniale, vel opus indifferens, tranſit in mortale, ratione periculi incidendi in mortale; quando quis ſine ſufficienti cautela, aut neceſſitate aliquid facit, per quod veniat in mortale,ac proximum periculum peccandi mortaliter; quia talis ſalutem animæ contemnit, cùm tam probabili ejus periculo temerè ſe exponat. Unde in confeſſione explicanda eſt ſpecies peccati, cujus periculo ſe objecit, quia eodem genere peccati peccavit. Proximum autem periculũ cenſetur, quod frequenter homines ſimilis conditionis in peccatum mortale inducit.

CA-

Digitized by Google

CAP. III.

De Peccatis Capitalibus in ſpecie.

DUBIUM I.

Quid ſit Superbia, & quale peccatum?

RESp.1.Superbia eſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, mortalis in genere ſuo,ſi ſit conſummata,& perfecta, id eſt, ſi quis ita excellere appetat, ut Deo, ſuperioribus, eorumque legibus ſubjici nolit: Imperfecta tamen, quá quis ſubjici non renuens ijs quibus debet, & in ſuo tantum affectu ſeſe magnificat, eſt tantum veniale, ut docent *Cajet &c.V.Superbia,* quia ſine Dei, & aliorum deſpectu, plus juſto ſe eſterre,non eſt gravis inordinatio: eſſet tamen gravis, ſi fieret cum notabili aliorum contemptu, complacendo in aliorum abjectione.

Reſp.2. Filiæ ſuperbiæ ſunt tres. 1. Eſt præſumptio, quæ eſt appetitus aggrediendi aliquid, ſupra vires. Eſt communiter veniale tantùm: fit tamen mortale, ſi damnum Deo, aut proximo afferat: verbi gratia, ſi præſumas juriſdictionem Eccleſiaſticam, poteſtatem Ordinis ſacri.Item officium Medici, Advocati, Confeſſarij, &c. ſine debita peritia, *Leſſ. l.3.c.2.d.3 & ſup.l.4 t.3 diſp.7.*

2 Eſt ambitio,quæ eſt inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti, vel debito majoris; ut ſi ambias beneficium, vel officium, quo es indignus; vel illicito modo, & medio, v.g. per ſimoniam. Eſt per ſe peccatum veniale, fit autem mortale, vel ratione materiæ ex qua,vel ratione medij, per quod honor quæritur: vel ratione damni quod proximo infertur. Denique ſi moderatè honor appetatur ob honeſtum finem,erit actus magnanimitatis,ut docet *Laym.*

3 Eſt vana gloria, ſcilicet cupiditas inanis gloriæ; cujus finis eſt manifeſtatio inordinata propriæ excellentiæ, ſive veræ, ſive fictæ. Dicitur vana, quando quæritur ex re mala, falſa, aut ficta, aut quæ non eſt digna gloria,vel non tanta, ut ex opibus,nugis,&c. aut apud eos,qui non benè de re judicant, aut ſine debito fine, Eſt peccatum per ſe veniale, mor-

mortale ſæpe per accidens, ut dictum eſt de ambitione. Imò ut contra *Angelum* rectè docent *Sylv. Navar. cap.* 17. *&c.* eſt tantùm veniale res etiam ſacras principaliter facere ob gloriam vanam, verbi gratia, concionari. Porrò per vanam gloriam dupliceter peccatur, juxta *D. Thom.* 1. 2. *q.* 13. 1. Directè: idque, vel per verba, eſtque jactantia: quæ eſt venialis per ſe, ſi ſit de rebus bonis, verbi gratia, jejunio, oratione, &c. etſi per accidens ſæpè ratione damni, ſi ſit falſa, fiat mortalis: uti etiam. 1. Si quid dicat contra gloriam Dei, ut *Ezech.* 28 Deus ego ſum. 2. Si prorumpat in contumelias, v.g. Non ſum ſicut cæteri hominum, adulter, &c. ut, & hic. 3. Ex fine malo. 4. Si cum notabili damno proximi fiat. 5 Si de re moraliter mala; quia approbatio operis eandem cum illo ſpeciem habet; (quæ proindè in confeſſione debet exprimi, ſaltem quando cum jactantia de peccato conjuncta fuit cõplacentia ejuſdem. Quòd addo quia ſi abſque ea fuit, *Nav. Palaus*, *& Dian. tom.* 2. *tract.* 4. *R.* 116. docent, contra *Sanch. Lopez, Rodrig. &c.* non neceſſariò explicari, vide *C. de Lug. d.* 16. *num.* 267.) vel per facta, quæ ſi vera ſunt, & aliquid admirationis habent, dicitur Inventio novitatum, hæc enim ſolet vulgus admirari, ut peregrinas veſtes, opiniones, &c. mortale, ſi notabiliter corrumpat juventutem, vel mores Si verò facta falſa ſint, eſt Hypocriſis; v.g. ſi quis boni aliquid faciat, ut videatur bonus, etſi non ſit: quæ ex ſe venialis eſt, niſi ſit cum injuria, vel contemptu Dei, & proximi. 2 Indirectè, in quantum quis altero non vult eſſe minor. Quod fit quadrupliciter. 1 Per intellectum; & eſt Pertinacia qua quis nimis tenaciter adhæret ſuæ ſententiæ, quæ eſt mortalis, ſi opugnetur veritas magni momenti; vel ſi ſit conjuncta cũ periculo tertij, v.g. ſi medicus cum periculo ægroti maneat in ſententia. 2. Per voluntatem, & eſt Diſcordia, qua peccatur mortaliter, quando eſt circa bonum Dei, vel proximi, in quo deberent eſſe concordes. 3. Per verba, & eſt Contentio, quæ eſt mortalis, quando animo contradicendi altercaris circa veritatem pertinentem ad fidem, vel ſalutem animæ, aut corporis. 4. Per facta, dum quis non vult exequi quod debet; & eſt Inobedientia, vid. *Bald.*

Reſp. 3 His tribus ſuperbiæ filiabus, reſpondet Puſillanimitas, qua quis nimium ſibi diffidens detrectat honores, gloriam, vel officium, quo dignus eſt: veniale eſt ex genere ſuo; & fit mortale ſi detrectes, ad quod teneris ſub mortali,

vide

vide *Leſſ.l.3.cap.2.Laym. lib. 3. ſect. 5. Ex dictis reſolvuntur ſequentes Caſus.*

1 Audiens laudem alterius, vel ſuam, de re mortaliter mala, peccat mortaliter, ſi approbet, ſuſcipiat, admiretur ut laude dignum. *Sanch.Bald.d.29.l.3.*

2 Vituperans alium ob vindictam non ſumptam, aliudve grave malum, vel peccatum omiſſum, v. g. fornicationem, peccat mortaliter; quia eſt ſpecies jactantiæ, & eſt cum approbatione peccati, & occaſio committendi. *Ibid.*

3 Inducens in civitatem novos habitus, & prævidens, quod ſuo exemplo moralem neceſſitatem imponat alijs, ut ſumptus faciant ſupra vires,& poſtea non poſſint alere quos debent, vel creditoribus non ſatisfacere, peccat graviter. *Bald l.c.*

4 Exornare ſe nimium ex animi levitate, vel vanitate, per ſe tantum eſt veniale. *Ibid.*

5 Simulare ſanctitatem cum voluntate non habendi, mortale eſſe dicit *Bald.l.c.*

6 Simulare improbitatem eſt peccatum, (quia eſt mendacium, & quidem ſcandaloſum, poteſtque eſſe mortale.) Neque id fecerunt ſancti, niſi faciendo id quod ex ſe eſt indifferens, & permittendo ab alijs accipi, ut ſignum improbitatis,cũ tamen nec ex natura ſua,nec ex eorum intentione eſſet tale.

DUBIUM II.

Quid ſit Avaritia?

Reſp.1.Eſt inordinatus appetitus temporalium. Unde ex hoc, & regula ſupra tradita, de peccato mortali, *reſolves ſequentes Caſus.*

1 Eſt ipſa ex genere ſuo venialis.

2 Cum verò eò excreſcit, ut ejus cauſa divinas leges prævaricari non dubites, fit mortalis.

3 Prodigalitas, quæ opponitur avaritiæ, & conſiſtit in defectu conſervandi, & exceſſu erogandi, eſt ex genere ſuo venialis: levior, quam avaritia, quia minus abit à virtute liberalitatis. Interim mortalis fit, ſi liberis, & uxori paupertatem crees; ſi impotentem te reddas ad ſolvenda debita; ſi profundas bona Eccleſiaſtica, pijs cauſis obnoxia, v. *Leſſ.l.2,c.47.d.8.*

Reſp.2.Filiæ Avaritiæ ſunt ſequentes.

1 Obduratio cordis, (contra miſericordiam) egenis, & pau-

Digitized by Google

pauperibus non compatiendo, eos objurgando, debita durè nimis exigendo, quando creditor non eſt ſolvendo, &c. Hac aliquando peccari poteſt mortaliter, quando præceptum eleemoſynæ, vel charitatis urget; & tamen ex tali duritia nō ſubvenitur. *Nav.cap* 27.*Tol.l*,8.*cap*. 26. vide dicta de charitate proximi.

2 Inquietudo cordis, hoc eſt, vehemens, & inordinata applicatio mentis ad acquirendas, vel conſervandas divitias, cum inani, & vano timore ne non acquirantur, vel perdantur. Eſt mortalis quando retrahit à ſpiritualibus, vel alijs, ad quæ ex præcepto gravi obligamur (v.g. auditione Miſſæ) vel inducit ſuperfluum timorem, & ex hoc diffidentiam erga Deum. Venialis eſt, ſi ſit de re bona, ſed tempore, vel loco indebito; v.g de familia, meſſe, vindemia, quando quis eſt in templo, vel vacandum eſt Deo. *S.Thom*.2.2,*q*.55.*art. 6. Regin. l*.23.*c*,2.*q*.3. *Eſcob*.

3 Violentia mortalis eſt, quando eſt injuſta, & circa materiam gravem.

4 Fallacia, ſive dolus in verbis, poteſt eſſe mortalis, ratione finis, vel mediorum.

5 Fraus, ſive dolus in facto; eſt mortalis ex genere ſuo contingitque multipliciter in contractibus, tam ratione materiæ (v.g ſi ea vitium habet, vel non ſit qualis exiſtimatur) quàm ratione pretij. *Navar.c*.25.*Tol.l*. 8.*c*.47.*Eſcob*.

6 Proditio, quæ eſt deceptio contra fidem datam, aut debitam, in damnū illius, mortalis eſt ex genere ſuo. Contingit ferè tripliciter. 1. Circa perſonas; quomodo Judas Chriſtum, Dalila Samſonem, prodidit. 2. Circa res, vel immobiles, (ut ſi miles manifeſtet hoſti modum capiendi arcem) vel mobiles, ut ſi pecuniam, veſtem, &c. cujuſpiam abſconditā prædoni oſtendas. 3 Circa ſecretum: vel ſibi commiſſum revelando, [quod eſt contra fidelitatem, & juſtitiam, ſiquidem promiſſum fuit; quia eſt pactum oneroſum, ut docet *C. de Lug. d*. 14 *num*. 139. & quidem mortale, ſi prævideré poſſis indè ſecuturum notabile aliorum damnum, vel diſcordiam: aliàs veniale) vel alienas literas aperiendo, & legendo. Quod poſtremum, ſi fiat ideó, ut ſciat ſecreta alterius, eſt curioſitas: & ſi ſit in re gravi, per ſe eſt mortale: quod quia communiter ante apertionem neſcitur, cōmuniter eſſe mortale, docent *Tol.l*.8.*cap*.45. *Bald.l*.3.*d*.11.*Nav.c.pe.nd*. 6.*de pœn. Molin.Laym.lib*.3.*tr*,3.*p*.1. *cap*,4. (qui addit, eum qui doloſè alienas

alienas literas aperit, & legit cum alterius injuria, vel damno, crimen falſitatis committere.) Dixi, per ſe eſſe mortale: quia per accidens poteſt eſſe veniale, vel nullum, ſi legitima authoritate, juſta ex cauſa fiat. *Vnde reſolvuntur Caſus ſeq.*

1 Literas alienas aperire, & legere, ſæpè non eſt peccatum, ſi probabiliter ſcias, ſcriptas eſſe in tuum injuſtum dãnum, vel injuriam tuam cedere, quam intendas avertere: quia poteſt tibi conſulere. Sic Princeps poteſt aperire literas non tantum hoſtium, ſed etiam aliorum, quæ tempore belli, ex locis finitimis hoſtium veniunt. Item miniſtri publici, quoties bono publico neceſſarium eſſe judicant. *Nav.c.* 18 *Reg l.*24.*n.*60.*Eſcob.C.de Lug.d.*14.*n.*148.

2 Communiter etiam peccatum non eſt, ſi conſenſus expreſſus habeatur ejus, à quo, vel ad quem mittuntur, (neque lex ſpecialis vetet, *C. de Lug. l.c*) vel tacitus ſaltem: ut ſi facias ſub ratihabitione, confidens rationabiliter, habitum iri ratum. Ita *Eſcob. ex Nav. Regin.* & *l.c.*

3 Superior Religioſus, literas ſuorum ſubditorum, (dummodò non mittantur ad ſuperiorem majorem, vel talem, quẽ ſtatuta eximãt, nec ab eo veniant) licitè aperit, & legit: ſive ex Religionis ſtatuto, aut conſuetudine: ſive ex ſuſpicione probabili, quod mali aliquid contineant, vid. *Eſcob. Peyrin. de relig.t.*1.*q.*2.*c.*1.*Dian.p* 3.*tit* 6. *R.* 55.

4 Nec eſt peccatum, ſi neceſſe ſit, vel expediat ad injuriam alteri imminentem avertendam · dummodo non plus legatur, quàm ad eum finem neceſſe eſt. *C. de Lugo loc cit.*

5 Qui aperit, & legit, exiſtimans non contineri res magni momenti, venialiter tantùm peccat. *C. de Lug. l, c.*

6 Si literas ab alio dilaceratas, & in publicum à Domino abjectas, recolligas, & junctis partibus legas, ex ſola curioſitate, peccatum veniale eſt, nullum autem, (per ſe) ſi, ut ex illa notitia tibi provideas: quia quod pro derelicto habetur, in uſum ſuum convertere licet *Bald. ex S. Anton.* & *Roſel. Sylv. V. emptio quæſt.* 17. *Laym. lib.*3. *ſ.* 5. *t.* 3. *p.* 1. *cap.*4. *num.*4. *Dian. t.*2, *tr.*6. *miſc. R.*55. Rectè tamen notat *Laym. loc. cit.* talem ex charitate teneri, non manifeſtare ſecretum ijs contentum, ſi damnum inde cujuſpiam provenire poſſit, imò (addit) revelans ejuſmodi ſecretum (cujus notitiam etiam juſtè acquiſivit) contra juſtitiam peccabit, ſi intelligat, audientes

ea

ea notitia uſuros, ad damnum injuſtè inferendum, v. *Laym. l.c.*

Dixi 1. A Domino projectas: quia ſi vel ab alio projecta (Domino inſcio) vel ab ipſomet, caſu perditæ fuerint, non licet legere.

Dixi 2. In locum publicum: quia ſi in ignem, vel fornacem, v.g. projectæ ſint, ut comburantur, peccas, ſi extra has, & legas, v. *C. de Lug. d. 15. n. 150.*

Dixi 3. Per ſe, quia fieri poteſt, ut ea contineantur, quorum lectio ſit pernicioſa.

7 Qui furtivè ſcripta alterius ſecreta, ipſo invito legit peccat. Et 1. quidem peccato curioſitatis; etſi faciat animo diſcendi, & ſine ſuſpicione damni. 2. Injuſtitiæ; quia quiſque habet jus ſecreti in ſuis ſcriptis, quæ alijs non vult eſſe communia. *Navar. cap. 15. Molin t. 5 d. 36. n. 3. Reg. l. 24 c. 6. nu. 19.* poteſtque aliquando eſſe mortale, ſi nimirum fiat cum notabili damno; vel alter valdé cupiat eſſe ſecreta, graviſſimèque ſit laturus. *Bald. d. 11.* vide etiam *C. de Lug. loco citato.*

8 Quicunque ſecretum violat abſque juſta cauſa, cum alterius damno; vel qui literas alterius injuſtè aperit, ex quo damnum alteri ſequitur, tenetur ad reſtitutionem. *Bon. d. 2. de reſtit. q. 1. p. 1. Trull. l. 7. c. 10. d. 32.*

DUBIUM III.

Quid ſit Luxuria?

1 Reſp. Eſt appetitus inordinatus venereorum, quorum uſus cum ex natura ſua inſtitutus ſit ad conſervationem generis humani, quod eſt magnum bonum hominum, & externum Dei, proinde qui abutitur, lædit Deum, & homines. Eſt mortalis ex genere ſuo, vide ſupra *l. 3 t. 4 c. 2. & lib. 5. c. 1. d. 2.*

Reſp. 2. Filiæ Luxuriæ, quæ eam plerumque ſequuntur, ſunt octo: quatuor ex parte intellectus, & quatuor ex parte voluntatis.

1 Cæcitas mentis; cum quis adeò eſt addictus turpitudini, ut de cœleſtibus non cogitet.

2 Præcipitatio, qua quis ex eadem cauſa, ſine conſilio operatur.

3 Inconſideratio, quando in modo delinquit, inconſideratè agens, quæ ſtatum, vel perſonam dedecent.

4 Inconſtantia, quando quis ex eodem affectu voluptatum, à pijs propoſitis mox deficit.

Amor

5 Amor ſui, talis enim homo ob voluntates, ſe ipſum finem ſuarum actionum facit, non Deum.

6 Odium Dei: laſcivus enim ſolet à rebus divinis abhorrere, imò ab ipſo Deo, tanquam peccatorum vindice.

7 Affectus præſentis ſæculi: amor enim voluptatum carnalium, ita animum afficit, ut ſubindè etiam beatitudini æternæ paratus eſſet renuntiare, ſi præſentibus frui ſemper permitteretur.

8 Horror futuri ſæculi, quando voluptatibus immerſus, mortem inordinatè timet, & de ea nolens cogitare, vitam illicitis medijs propagare ſtudet, &c.

Priores quatuor ſunt mortales, quando finis ultimus in creatura ponitur: vel præceptum aliquod Dei, graviter obligans, prætermittitur. Poſteriores quatuor, ſi plenus ſit voluntatis conſenſus, per ſe ſunt mortales, ex indeliberatione, vel alia actuum imperfectione, ſæpè veniales, vide *Eſcob.* & *Bald. ll. cc.*

DUBIUM IV.

Quid ſit Invidia?

Reſp. Eſt triſtitia de alterius bono, prout illud eſt diminutivum propriæ excellentiæ: ita ut hæc directè ſit contra charitatem, hæc enim gaudet de bono proximi, quod invidia deſtructum optat, vel non deſtructum dolet. *Vnde reſolves.*

1 Eſt ex genere ſuo mortalis, & graviſſima quidem, atque in Spiritum Sanctum, ſi ſit de ipſa gratia, vel auxilio Dei.

2 Filiæ ſimiliter ex genere ſuo mortales ſunt, ac numerantur hæ. 1. Odium, de quo ſupra, 2. Detractio, de qua in præc. 8. 3, Gaudium in malis proximi. 4. Suſurratio, quæ eſt oblocutio mala de proximo, ad tollendam amicitiam ipſius cum alijs: quam proinde ſuſurro reſtituere tenetur, & iterum conciliare, non ſecus ac detractor famam, v. *in præc.* 8.

3 Si triſtitia ſit de bono alterius, in quantum ex eo tibi, vel alijs times nocumentum, v. g. inimicus tuus eſt evectus ad officium, ut tibi faciliùs poſſit nocere, non eſt invidia, ſed timor, qui per ſe non eſt peccatum, niſi ſit inordinatus. *Lay. l 3. tr. 3. c. 10.*

4 Si triſtitia ſit ex eo, quod nobis deſit bonum, quod alter habet, ita tamen, ut illud alteri non diſcupiamus, non eſt invidia, ſed æmulatio, ſeu zelus: qui ſi eſt circa bonum

honeſtum, eſt laudabilis; ſi autem circa temporalia, interdum eſt veniale; ut ſi bonum dolenti ſit improportionatũ, quale eſſet, ſi ruſticus doleret ſe non eſſe Regem. *Laym.l.3. t.3.c.10.n.2.*

5 Si triſtitia eſt ex bono alterius, in quantum ille eſt indignus, non eſt invidia, ſed indignatio; quæ non eſt peccatum: erit tamen, & quidem mortale, ſi vel Dei providentiam arguat, (eſtque blaſphemia) vel ſi ita afficiat, ut ducat homines ad malum imitandum. *Cajet. Laym.l.c.*

6 Si doleas, quòd alter tibi æqualis, vel non multum inæqualis, in excellentia creſcat, ita ut te fiat ſuperior, & ipſum incrementum excellentiæ apprehendas, ut tibi malum, eſt propriè dicta invidia; invidus enim dicitur, quòd non ſit videns, quia bona alterius ſine triſtitia videre non poteſt. *Bald.d.29.l.3.* & ſic peccare ſolent. 1. Ambitioſi, & qui ex re aliqua quærunt gloriam, quam cum in eo ponant, ut in illa re ſint ſoli, ac ſingulares, dolent, & triſtantur, ſi alij accedant. 2. Puſillanimes, quibus cum omnia videantur magna, quovis bono alterius putant minui ſuum: ſic mulieres v.g. facilè apprehendunt, ac dolent, ſe ſuperari bono alterius, v.g. formoſitate, 3. Senes reſpectu juvenum, & quicunque aliquid difficulter obtinuerunt, quod alij facilè conſequuntur. *Bald.l.c.*

7 Qui in adverſis ſuis, vel ob aliorum proſperitatem, optat ſe non fuiſſe natum, vel ſe brutum animal factum fuiſſe, vel diem eſſe maledictum, quo natus eſt, vel alterum primò vidit; aut conjugem accepit, ſi tantùm intendat maledicere irrationali creaturæ, v. g. diei (ſive ſit nativitatis, ſive conjugij) qui tot mala culpæ, vel pœnæ protulit, videtur eſſe tantùm veniale (aliquando etiam nullum, ut Iobi) ſi autem deliberate intendat optare malum homini, ſive ſibi, ſive alteri, illo die natus, vel conjugatis, mortale eſt. *Eſcob. & Marchant.man.c.3.*

DUBIUM V.
De Gula.
ARTICVLVS I.
Quid ſit Gula?

Reſp. Ea eſt inordinatus appetitus cibi, & potus: opponiturque abſtinentiæ, & committitur. 5. modis. 1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquiſita. 3. Si plus juſto. 4. Si voraciter. 5. Si nimis exquiſitè præparata. *Laym.l.3.ſect.4.n.5. Vnde reſolv.*

Gula

1 Gula ex genere ſuo eſt peccatum tantùm veniale; quia nullus horum modorum repugnat præciſè charitati Dei,vel proximi.

2 Hinc probabile eſt,quod docent *Navar,Tol. &c.* & non repugnat. *Laym*, ſecluſo ſcandalo , & alijs , veniale tantûm eſſe , uſque ad vomitum ſe cibo , & potu implere ; idque etiam, ſi quis vomat, ut iteratò poſſit bibere : quod tamen V.Comedere, *Sâ*, alijque multi putant mortale,v.*Bald. Eſcob. tom.2.E.2.c.5.*

3 Vix dubium eſt, licere eſu, aut potu , aliterve creare vomitum, ſi is ſalubris eſſe judicetur.

4 Mortalis interim cenſetur crapula ex accidente, & nimia inordinatione, in his caſibus 1.Si quis gulæ cauſa violet jejunia Eccleſiæ.2.Si quis ex gula notabiliter ineptus fiat ad functiones, ad quas ſub mortali tenetur. 3. Si quis valdè graviter valetudini noceat , id advertens ; ſecus, ſi leviter tantum ; ut v.g. ſi febricitans hauſtu aquæ morbum augeat. 4.Si continuæ fiant comeſſationes,& compotationes , ita ut vêter pro Deo habeatur.5.Si quis bibat ad perfectam ebrietatem, de qua infra. 6.Si quis ex mera gula veſcatur carnibus, aut ſanguine humano, tum quia id repugnat pietati defunctis debitæ : tum quia eſt contra inſtinctum naturæ abhorrentis.Excuſandum autem erit , ſi fiat cauſa medicinæ , aliavè juſta cauſa, v.g. extremæ famis in obſidione ; in qua tamen ſic vitam conſervare non teneberis. *Sanch.1.mor.c.* 18. *Leſſ.Laym.l.3.ſ.4.Sâ.Bonac.Bald.l.3.cap.* 29. Sic etiam excuſant quidam lictores illos, qui ut officium ſuum melius adminiſtrent ; hauſtu ſanguinis humani ſe animare dicuntur; præſertim cum ſanguis , ſecundùm multos animatus non fuerit,vid. *Auth.cit.*

V.Ex genere quoque ſuo venialia ſunt, quæ filiæ gulæ, dicuntur ; nimirum ex parte animæ. 1.Hebetudo mentis,ſeu ſtupiditas nata ex crapula, v.g. ut non poſſit orare, &c. quæ fit mortalis, quando quis inordinatè bibendo,vel comedendo voluntariè, fit ineptus ad intelligenda, vel præſtanda ea, quæ ad ſalutem illi ſunt neceſſaria , vel ad quæ ex officio , aut alias ſub gravi peccato tenetur. *Bald. d.* 29. *l.3.num.* 15.

2 Inepta lætitia , per quam intelligitur non qvævis inordinata , quæ omne peccatum ſequitur , ſed quæ movet ad cantiones obſcœnas , actus turpes , ſaltus, vel choreas

inhoneſtas, &c. fitque mortalis, quando eſt inductiva alterius ad conſenſum, vel delectationem mortalem, vel ad eam ordinatur. *Ibid.*

3 Multiloquium.

4 Scurrilitas, quæ ab inepta lætitia, & multiloquio differt, quod illa fit in appetitu, iſtud in verbis, hæc in verbis, & geſtibus, dicitque ſemper aliquam inhoneſtatem, licèt (per ſe, & ſecluſo ſcandalo) venialem, v.g. ſcurrilia dicere, vel canere, ventum emittere, &c. ex levitate ad riſum excitandum: mortale tamen eſſet, ſi fieret cauſa delectationis venereæ, *Baldell. l c. Eſcob. tom. 2 E. 2. c. 4.*

Ex parte corporis, Immunditia, Vomitus, & Seminis effuſio. Quæ ultima ſi voluntaria ſit, mortale eſt, vid. *Laym, l. 3, ſ. 4. Leſſ, l. 3. c. 3, Bald. l. 3. c. 29.*

ARTICULUS II.

Quid ſit Ebrietas?

Reſp. Malitia ebrietatis plenæ, & perfectæ, in eo conſiſtit quòd quis ſine juſta, & gravi cauſa, tantum ob voluptatem, aut ingluviem ſciens, volens, privet ſe uſu rationis, nō ſimpliciter, id quod fit in ſomno modo naturali inſtituto ab authore naturæ, ad virium, & imaginis Dei conſervationem: ſed violenter, & modo innaturali, rationem perturbando, & Dei imaginem deturpando, in modum amentis bruti, ac ſimul inſuper privando ſe proxima poteſtate utendi ratione, ad omnem ſubitam neceſſitatem, *Ita docent commun. Doct. Vnde reſolves.*

1 Perfecta ebrietas, qua prædicto modo ratio planè ſopitur, eſt ex genere ſuo mortale: quia cenſetur Deo injurium, ejus imaginem ſic deturpare. *Eſt communis Doct.*

2 Non eſt peccatum; inebriare ſe ex præſcripto medicorum, ſi aliter ſanitas recuperari nō poſſit. *Sylv. Cajet. Laym.*

3 Nec item eſt peccatum, ſi quis cogatur intenſo enſe v. *Leſſ. l. 4. c 3. d. 4. n. 37. Azor Reg, Bald.*

4 Mortale eſt alium inebriare, vel provocare ad æquales hauſtus, cum intentione inebriandi, aut advertentia ſecuturæ ebrietatis in ſe aliove. *Leſſ. l. c.*

5 Si juſta cauſa eſt, ut v. g. ſi grande malum non poſſit aliter impediri, niſi author inebrietur, licet eum inducere ad ebrietatem, quæ ſaltem ipſi non ſit voluntaria, ut ſcilicet præter intentionem, ideoque inculpabiliter inebrietur; v. g. vinum fortiſſimum, aut medicatum propinando, cujus vi igno-

ignorata decipiatur. Undé ſic poſſes inebriare eos, qui alioqui eſſent prodituri urbem, vel te abducturi. *Leſſ.l.c.* & *Sanch. l.2.de mat.d.*11. An verò hoc caſu liceat inducere ad ebrietatẽ ipſi voluntariam, dubium eſt, *Leſſ l.* 4 *c.*3.*dub.*4. *num.* 32. affirmat, quia, inquit, licet ſuadere, & inducere ad minus malum, ut impediatur majus. *Laym.l.*3.*ſ.*4.*n.* 6. rectiús negat; quia nullo caſu licet inducere ad peccatum.

6 Si quis non prævidit periculum ebrietatis, & ſic vino captus eſt, aut in auram exiens, vento turbatus eſt; nec hoc prævidit, vacat culpa. Unde multi excuſantur, qui prudenter ſæpè judicant, adhuc ſe hauſtulum facere poſſe ſine noxa: deſinent tamen prudenter id judicare, ſi contrariam de ſe experientiam habeant.

7 Si quis poſt potum diſcernere adhuc poſſit inter bonũ, & malum, licet non nihil phantaſia turbata ſit, aut ſequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, uel domus gyrari videatur, nondum plena eſt ebrietas; ideòque tantum peccatum veniale, quamvis ex gravioribus, dicunt mortale, ſi deliberatè ſit commiſſum, vid. *Lay.l.c.*

8 Plena ebrietas notatur ex his ſignis, quę dat. *Leſſ dub.* 2.*n.*30.& *Reg.* 1. Si quis non meminerit dictorum, factorum, quomodo, vel quando domum deductus. 2. Si commiſit ea quæ nunquam aliás ſana mente ſolet, v. g. ſi præter morem turpia ſit locutus, turbarit domum, uxorem verberaverit, &c.

9 Mala in ebrietate commiſſa, ſi prævisa non ſunt, aut ſi adhibita cautio; culpa vacant.

DUBIUM VI.

Quid ſit Ira?

Reſp. Eſt inordinatus appetitus vindictæ. Quæ inordinatio, ſecundùm *D.Thom.* dupliciter fieri poteſt. 1. Ex parte modi iraſcendi, ut v.g. ſi nimium interius exardeſcas, vel exterius per ſigna nimis patefacias. 2. Ex parte objecti, ut ſi vindictam appetas planè injuſtam ob cauſam, vel ſi juſto majorem, v.g. optando inimico mortem, quam non eſt meritus; vel exequendam propria authoritate; vel denique licet vindicta juſta ſit, nõ tamẽ eam appetas, ut juſtam, ſed ut ſatiativam animi tui malevoli. *Unde reſolves.*

1 Si ordinatè appetatur vindicta, non eſt peccatum iræ: ut cum ſuperiores iraſcuntur culpis ſubditorum, eoſque puniunt, ſeu vindicant.

2 Ira inordinata, primo modo ante dicto, eſt ex genere ſuo peccatum veniale; poteſt tamen fieri mortale ex accidente, ut ſi addatur blaſphemia, maledictio, ſcandalum.

3 Ira inordinata ſecundo modo, eſt ex genere ſuo mortale: quia eſt directè contra charitatem. *Bal.l.* 3 *d.*21.

2 De filiabus iræ quæ partim ſunt in corde, ut Indignatio, & Tumor mentis; partim in ore, ut Clamor, Blaſphemia, Contumelia, Maledictio; partim in operè, ut Rixæ, pugnæ, Seditiones, Vulnera, diverſimodè loquendum eſt, ſecundùm regulam ſupra datam. Nam 1. Indignatio quæ eſt inordinatus affectus ex eo quod quis reputet ſe indignè à tali tractari, communiter eſt veniale: imò ſi ex juſto rationis judicio procedat, nullum eſt. Poſſet tamen eſſe mortale, ſi creſceret uſque ad deliberatum odium, & contemptum perſonæ gravem. 2. Tumor mentis, quo quis moroſè excogitat diverſas vias vindictæ, ijſque cogitationibus animum tumefacit, quale peccatum ſit, judicandum eſt ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur, vide *Tol.lib* 8 *cap* 58. 3. Clamor, cum iratus extollit vocem, multa inordinatè, & confuſè effundens, eſt veniale communiter, niſi aliud addatur. 4. Blaſphemia eſt mortale; de qua ſupra *lib.*3. *tr.*2. *cap.* 1. 5. Contumelia, qua quis proximo malum aliquod objicit, cum intentione illum inhonorandi, eſt ex genere ſuo mortale.

Dixi, animo inhonorandi: quia animo corrigendi, humiliandi, aliave ratione, poteſt ſuperior verbum aliquod alias contumelioſum objicere: quomodo Chriſtus vocavit Apoſtolos ſtultos; & Apoſtolus Galatas inſenſatos. In quo tamen peccari poteſt, ſi modus debitæ correctionis excedatur, vel ſubditus graviùs de honoretur, quam per delictum meruit, vide *Bald.d.*34.*n.*16. Item, ut docet *Cajet.* poteſt contumelia eſſe venialis tantùm, ſi ſit parva tantùm: vel ſi ſit tantùm materialis, ſine intentione dehonorandi: modò nõ ſequatur læſio notabilis honoris proximi. Et ſic excuſantur, ſaltem à mortali multi parentes, dum filios vocant aſinos, &c item mulieres, pueri, & infimæ ſortis homines, convicijs ſe onerantes: quia cum fides ijs non habeatur, non læditur graviter honor, vide *Bonac.tom.*3.*q.* 2.*p* 5. Denique ſi joci cauſa, & per convenientem recreationem, leves defectus objiciantur, urbanitas eſt, ſecundùm *D. Thom.* 2. 2.*q.* 72.*art.* 2. dummodò alter non contriſtetur, nec ad iram moveatur,

Con-

Contumelia etiam fit facto, tum indirectè, ut ſi imaginem, vel literas alterius conculces, comburas: tum directè, ut ſi virum honeſtum fuſte cædas, ad januam ejus cornua, &c. apponas, vel repræſentes aliquid, quod honorem alterius lædat. Huc ſpectat ſubſannatio, illuſio, & deriſio, quando fit ſignis, ut naſo rugato, labijs extenſis, &c intendendo proximi confuſionem, quæ ſi ſit gravis, vel ſaltem proximus ea graviter contriſtetur, mortalia ſunt. *Bonac Molin. Baldell. l. 3. d. 3. &c. ex S. Thom.* Circa quæ: Nota. Quod qui per contumeliam læſit alterius honorem, teneatur hunc reſtituere, etiamſi fama non ſit læſa. Hoc autem fieri poteſt, vel per honorificam, & amicam ſalutationem, vel invitationem ad menſam, vel petitionem veniæ, (etiam ſubindè flexis genibus, & coram teſtibus] prout læſio fuit gravis. vide *C. de Lugo d. 15. num. 53.* Adde quod contumeliæ mortalis qualitatem in confeſſione explicare, non ſit neceſſarium, ut contra *Filliu, &c.* docent *Azor. Sâ, Molin, C. de Lugo d. 16. de pœn. n.* 269.

6 Maledictio, qua quis optat, vel imprecatur alteri malum, ſub ratione mali, eſt ex genere ſuo mortale.

7 Rixæ, ſi modum non excedant, uti, & leviculæ pugnæ, veniales ſunt; ſecus, ſi progrediantur ad ſeditiones, vulnera, cædes. Suntque hæc communiter peccata ex parte incipientis rixam: alter enim poteſt ſe defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ.

DUBIUM VII.

Quid ſit Acedia?

Reſp. Acedia, ſive animi tædium, poteſt *ex D. Thom.* 2. 2. *q. 35. art. 2.* dupliciter uſurpari. 1. Generaliter, pro omni animi remiſſione in exercitio virtutum, eó quod labor aliquis ſit adjunctus. 2. Particulariter, pro triſtitia, & tædio de divina amicitia, eó quòd per virtutum exercitia laborioſa ſervari debeat; & ſic amicitiam illam non caret. *Vnde reſolvuntur.*

1 Acedia accepta primo modo, tum demum eſt peccatum mortale, cum ideò committitur opus vetitum ſub mortali.

2 Acedia accepta ſecundo modò, ex ſe eſt mortale: quia repugnat charitati Dei.

Ex quo de filiabus Acediæ, quoque facilè judicari poteſt quæ ſunt ſequentes.

1 Malitia, quà quis odio habet bona ſpiritualia, & vellet ea non eſſe; aut qua ipſum pœnitet benè feciſſe, vel impleviſſe id quod tenebatur; aut quà contemnit Dei beneficium, v. g. deſiderando non fuiſſe natum, aut non agnoviſſe Chriſtum, &c. Eſt autem ex genere ſuo mortale.

2 Puſillanimitas, & deſperatio de ſalute, quæ mortale quoque eſt.

3 Rancor, quo ij ſunt faſtidio, qui ad ſpiritualia inducunt.

4 Torpor cum bona fiunt, non cum debito fervore.

5 Evagatio mentis, qua quis in exercitio ſpiritualium evagatur circa illicita; ſive per cogitationem, & dicitur curioſitas; ſive per locutionem, & dicitur verboſitas: ſive per inquietudinem, & dicitur inquietudo: quæ communiter ſunt venialia. v. *D. Thom. q. 35. Laym. l. 2. t. 3. c. 9. Tol. l. 8.*

Culpabilis autem evagatio, mortalis erit; quando notabilis eſt, & attentio requiritur ad implendum præceptum obligans ſub mortali: v. g. in recitandis Horis canonicis, celebranda, vel audienda Miſſa. *Regin. Palaus de char. t. 6. d. 1. p. 3. Trullen. lib. 1. c. 6. d. 1 contra Tambur. de exped. ſacrif. l. 2. c. 3* ubi docet, diſtractum eſſe voluntariè, & per notabile tempus inter ſacrificandum extra Canonem, eſſe tantum veniale; licet concedat, ſub Canone, præſertim circa conſecrationem eſſe mortale, propter gravem irreverentiam, & periculum erroris.

Dixi, ad implendum præceptum: nam in oratione, vel non præcepta, vel ſub obligatione tantum veniali, eſt peccatum veniale tantum. *S. Thom. Navar. Suar. Leſſ. lib. 2. c. 37 d. 11.* imò nullum, ſi non tam intendat orare, quam verba precum recitando, pio exercicio ſe occupare; quia non formaliter, ſed materialiter tantum orat: v. g. cum quis manibus laborans, pſalmos, aliaſve preces recitat, aut cantat non animo orandi, ſed cavendi cogitationes vanas, vel recreandi ſe *Sanch. conſ. p. 2. l. 7. c. 2. d. 31. Trull. l. 1. c. 7. dub. 10. v. ſupra l. 4. c. 2 d. 2.*

LI.

LIBER VI.

De Sacramentis.

HAbebit hic liber Tractatus ſex. 1. agetur de Sacramentis in genere. 2. de Baptiſmo, & Confirmatione 3 de Euchariſtia. 4 de Pœnitentia. 5. de Extrema Unctione, & Ordine. 6. de Matrimonio.

TRACTATUS I.

De Sacramentis in genere.

CAP. I.

De natura Sacramenti novæ legis.

DUBIUM I.

Quid ſit Sacramentum.

REſp Eſt res ſenſibilis, quæ ex ſtabili inſtitutione Chriſti vim habet ſanctitatis, ſive gratiæ juſtificantis efficiendæ, & per conſequens ſignificandæ. *Vnde reſolves.*

1 Ad eſſentiam Sacramenti requiri tria 1. Ut ſit ſignum ſtabile. 2. Ut ſignificet veram ſanctitatem. 3. Ut eandem efficiat ex opere operato, id eſt, uſu ſuo, & applicatione, per propriã efficaciã, & non exopere operantis, ſive per actum, diſpoſitionem miniſtrantis, vel ſuſcipientis · quæ etſi ad effectum Sacramenti requiratur, non tamen ut cauſa, ſed ut conditio ſine qua non,

Digitized by Google

2 A definitione talis Sacramenti excludi. 1. Sacrificia tam novæ, quam veteris legis: quia hæ non ſunt inſtituta ad gratiam ex opere operato conferendam, etſi nihilominus ſacrificium novæ legis ſic eam impetret ei, pro quo offertur (non ut Sacramentum, uſu ſuo, & applicatione, ſed per modum impetrationis) ſed ad cultum Deo præſtandum. *Kon.d.60.art.*22.2.Figuras, & ſacramenta veteris legis, v. g. circumciſionem, tranſitum maris rubri, agnum paſchalem, varias item purificationes, & conſecrationes ſacerdotum; tum quia à Chriſto non ſunt inſtituta; tum quia veram ſanctitatem non efficiebant. Ac licet Circumciſio, aliquando ſuſtulerit peccatum originale per veram gratiam, id fecit, vel ex opere operantis in adultis, vel non ex opere operato, ſimpliciter, & rigoroſè; tum quia non continuit gratiam, ut cauſa phyſica, vel ut cauſa moralis; quia nondum erat exhibita paſſio Chriſti, & meritum, ex quo gratia pendebat; ſed tantum ex ſpeciali privilegio: tum quia non contulit gratiam formaliter qua Circũciſio, & ex ſua inſtitutione, ſed quatenus erat profeſſio fidei: neque vi applicationis, & uſus ſui: alioquin enim omni non ponenti obicem, & quidem præter omne meritum contuliſſet, quod eſt falſum, vide *Fill.t.1.c.1.& 5.q.8.& c.8.*3.ea quæ dicuntur ſacramentalia, v g.benedictio Abbatis, conſecratio virginis: quia præciſè ex uſu ſuo, & opere operato, gratiam non conferunt: uti nec actus virtutum; præterquam quòd hi ſenſibiles non ſint. 4. Lotionem pedum Apoſtolicorum, inſufflationem Chriſti in Apoſtolos per quam Spiritum Sanctum illis dedit. Item verba Chriſti ad Magdalenam, & Paralyticum: Remittuntur tibi peccata: quia non fuerunt ſigna inſtituta ſtabiliter ad gratiam conferendam. 5. Martyrium, ob eandem cauſam: eſto enim ex opere operato gratiam conferat, non tamen eſt ſpecialiter ad hoc inſtitutum, vide *Schol.*

DUBIUM II.

Quid circa materiam, & formam Sacramentorum ſervandum?

Suppono. Sacramentum dupliciter ſumi. 1. Per modum compoſiti phyſici, in quo res ſenſibilis, & actio (v. g. in Baptiſmo, aqua, & ablutio: in Unctione oleum, & unctio,) dicitur materia. Et quidem oleum, & aqua, materia remota; actio verò illa, materia proxima; verba autem, aut quod eorum loco ponitur, (ut in Matrimonio, ſignum conſenſus)

dicuntur

Digitized by Google

dicuntur forma. 2 Per modum compoſiti artificialis, & tunc dicta materia, & forma, id eſt, res, & verba, ſimul habent ſe inſtar materiæ; ſignificatio verò eorum, inſtar formæ. Hic quæritur de materia, & forma, priore ſenſu.

Reſp.1. Ut Sacramentum ſit validum, debet inter materiam, & formam, v.g. inter effuſionem aquæ, & pronuntiationem verborum, tanta eſſe conjunctio, ut ſecundum moralem hominum æſtimationem, ſpectata natura cujuſcumque Sacramenti una alteram efficiat; hoc eſt, ut verba cēſeantur cadere in talem rem, & cum ea unum totale ſignum conſtituere, vide *Bon.d.1.q.2.p.2. Suar. Kon. &c. Vnde reſolves.*

1 In Baptiſmo, Confirmatione, Unctione, & Ordine, requiritur talis conjunctio, ut dum miniſter verba pronuntiat, moraliter cenſeatur etiam lavare, &c.

2 In Pœnitentia, abſolutio ſatis diu poteſt differri, ſicut in judicijs, ſententia poſt examen cauſæ.

3 In matrimonio; unius conſenſus poteſt alterius conſenſum tandiu ſequi, quandiu hic moraliter permanere cenſetur; ſicut in alijs contractibus, vide *Kon.hic art.6.*

Reſp.2. Ut valeat Sacramentum, non debet fieri ſubſtantialis, ſeu eſſentialis mutatio materiæ, vel formæ; accidentalis verò mutatio, etſi ſæpè illicita ſit, non tamen invalidum facit Sacramentum. Porrò ſubſtantialis mutatio materiæ dicitur, quando ſecundùm communem uſum, & æſtimationem hominum, differt nomine, & re, ab ea quā Chriſtus præſcripſit. Accidentalis dicitur, quando cum ea eundem retinet uſum, & nomen. Formæ mutatio eſſentialis eſt, quando non manet idem ſenſus: accidentalis, quando manet. *Laym l.5.t.1.c.4.ex communi. Vnde reſolves.*

1 Nullum eſt Sacramentum, ſi materia cruda conſecretur, ſive hæc differat ſpecie ſubſtantiali à pane, ſive non: quia communiter non cenſetur, aut dicitur panis. Item ſi aquæ artificiales adhibeāntur in Baptiſmo: quia non habent communem uſum, & nomen aquæ elementaris; eſto phyſicè ſpecie non diſcrepent, vide infra de Baptiſmo.

2 Valet Sacramentum, etſi aqua Baptiſmi ſit calida, &c. Item ſi panis Eucharíſticus ſit ater, fermentatus, &c.

3 Defectu formæ, Sacramentum eſt nullum. 1. Si literæ aliquæ mutentur, variantes ſenſum; quód facilè fit in initialibus, v.g. In nomine matris, milij, &c. 2. Si magna

ſia

fiat interruptio verborum, ita ut moraliter non videantur cohærere. 3. Si forma diviſim pronuntietur, v.g. unus dicat: Ego te baptizo; alter: In nomine Patris, &c. quia erunt duæ formæ imperfectæ, & ſenſus falſus. *Fill.l.*1.*c.*4.*q.*5. vide *Bon.q.*2.*p.*1.

4 Forma valet, etſi non liceat. 1. Si omittas voces non eſſentiales, v.g. Ego, & Amen, in Baptiſmo: Enim, in forma Euchariſtiæ. *Bon.d.*4.*q.*3,*p.*1.*n.*9. & 10. *ex Suar,* &*c.* 2. Si quid addas, v.g. In nomine Patris, qui te creavit, &c. 3. Si ſubſtituas ſynonima, v.g. abluo, pro baptizo 4. Si tantum tranſponas ut, Hoc meum eſt corpus. Te ego baptizo. 5. Si verba corrumpas ob præcipitantiam, & balbutiem: v. g. Hoc eſt corpus meus, vel Hic eſt enim calis meus. 6. Si interruptio fiat parva, v.g. Ego te baptizo, & interponat, iſta aqua eſt nimis frigida, vel cuſtos verte folium, In nomine Patris, &c. *Fill.l.c.* vide *Bon.l c.*

CAP. II.

De Miniſtro Sacramentorum.

DUBIUM I.

Quid requiratur, ut Miniſter det validè Sacramentum?

RESp. Ad valorem Sacramenti in Miniſtro, non fides vel probitas, ſed præter poteſtatem (& juriſdictionem in quibuſdam) requiritur intentio, ſeu voluntas; ſaltem virtualis, & abſoluta, vel huic æquivalens, faciendi non tantum externum illum actum, ſed Sacramentum, vel ſaltē id quod facit Eccleſia: vel quod Chriſtus inſtituit. Eſt communis ex *Trid.ſeſſ.*7.*can.*11. Ratio prioris partis eſt, quia Sacramenta operantur, non ex diſpoſitione Miniſtri, ſed virtute divina, ſecundùm inſtitutionem, & meritum Chriſti. Ratio poſterioris, quia ad confeſſionem Sacramenti, requiritur talis, aut intentio, quæ actionē determinet ad eſſe Sacramentale, tollatque indifferentiam verborum, & actionum: talis autem non eſt intentio ſolius actionis externæ, quæ ad alios fines, v.g. ad ludum poteſt referri.

Dixi 1. ſaltem virtualis: tum, quia non ſufficit interpretativa,

Digitized by Google

tativa, vel habitualis: (qualis etiam poteſt eſſe in ebrio, & dormiente) cum actus ab ea procedens non ſit humanus, & deliberatus, ſeu liber in ſe: tum quia actualis, qua ſcilicet actu intendis, & vis hoc facere, etſi melior ſit, & conſulta, non tamen requiritur, cum enim ea non ſit in noſtra poteſtate, & homo facilè diſtrahatur, nimis durum, & plenum ſcrupulis fuiſſet, ſi hanc Chriſtus requiſiviſſet. Virtualis autem dicitur, quæ ex actuali præcedente relicta, durat in aliqua actione, vi illius incepta, & continuata: ut ſi ex intentione baptizandi, vel celebrandi, vadas ad Eccleſiam, ſacras veſtes induas, altare, vel baptiſterium accedas, etſi interim omnia alia cogites. Ratio eſt, quia hòc ſufficit, ut actio illa ſit humana, & moralis. *Laym.l.5 t.1.c.5. Vnde reſolves.*

1 Si Sacerdos habens fortè ante ſe panem, recitet factũ, & verba Chriſti, non ideò conſecrat.

2 Impotens rationis, ebrius, vel ſomnians, non conficit Sacramentum, etiamſi ante ebrietatem, vel ſomnum id intenderit; quia non agit humano modo. *Laym.l.c.*

3 S. Athanaſius in luſu puerili verè baptizavit: quia intendit facere, quod viderat in templo fieri ab Epiſcopo.

4 Hæreticus validè baptizat, & contrahit matrimonium, etſi non credat hoc eſſe Sacramentum, rideat, & contemnat: imó etſi nolit facere, quod facit Eccleſia Romana, ſed quod ſua, falſó putans, non Romanam, ſed ſuam eſſe veram; etſi etiam per hoc nolit conferri gratiam. Ratio eſt, quia intentio generalis, qua vult quod Chriſtus inſtituit, prævalet intentioni provenienti ex errore privato. *Bon q.3 p. 2.n.9. Suar. Fill. &c.*

5 Non debet repetere ſub conditione conſecrationem, qui in ipſa fuit diſtractus; vel qui minores hoſtias ad altare detulit, de quibus majorem conſecrans, non explicitè cogitavit, nec detexit.

Dixi 1. Abſoluta; quia conditionata ſuſpendit effectum, quod præterquam in matrimonio fieri non poteſt. *Vnde reſolves.*

1 Validum eſt Sacramentum, collatum ſub conditione præterita; aut præſenti neceſſaria, vel contingente, ſi conditio verè ſit impleta: v.g. abſolvo te, ſi vis dimittere concubinam ſi capax es: baptizo te, ſi non es baptizatus. *Bonac. l.c.n.18.*

2 Nullum eſt Sacramentum, datum ſub conditione futura,

tura, ſive ſit hæc contingens, ut abſolvo te, ſi reſtitues, ſi dimittes concubinam, &c. ſive neceſſaria, adjecta animo ſuſpendendi Sacramentum, ut abſolvo te, ſi cras ſol orietur. *Bon.ib.Suar. Kon &c.*

3 Dubium eſt Sacramentum collatum ſub conditione occulta, humano modo incognoſcibili: v.g. baptizo, ſi es prędeſtinatus, ſi Deus videt te hoc anno moriturum.

4 Graviter peccat, qui adminiſtrat Sacramentum (excepto Matrimonio) ſub conditione, non ſolum futura, (quod ſemper eſt mortale) ſed etiam præſenti, aut præterita; ſive in ſe ſit prorſus occulta, quod etiam eſt mortale: ſive humano modo cognoſcibilis, quod tamē nullū eſt, niſi fiat ex cauſa rationabili: rarò veniale, ſæpius mortale, ſi abſque ulla cauſa. Ratio eſt, quia aut nullum facit Sacramentum, aut dubium, aut validum quidem, ſed non ſine nugatione in re gravi, vide *Bon l.c. Suar. Kon &c. Schol.*

DUBIUM II.

Quid requiratur in Miniſtro, ut licitè miniſtret?

Reſp. 1. Præter ea, quæ ad valorem requiruntur, requiritur probitas, ſive ut ſit in gratia: tum quia Chriſto, cujus eſt Miniſter, debet ſe conformare; tum quia ſancta ſanctè ſunt tractanda: tum quia ad hoc quidam ſingulariter ordinantur, & gratia peculiari donantur, ac proinde hoc curare præ alijs ſunt obligati. *Ita Laym.l.c. & commun. Vnde reſolves.*

1 Peccat graviter, qui conficit Sacramenta, non habens ſufficientem juriſdictionē, vel de ea rationabiliter dubitans, vel qui cenſura eſt prohibitus.

2 Non licet Sacerdoti adminiſtrare Sacramenta, cum attritione cognita: quia adhuc eſt extra ſtatum gratiæ. *Bon. q.3 punct.2.§.1.*

3 Non tamen neceſſariò præmittit confeſſionem, (niſi velit celebrare, etſi ſit conſultius: quia de hoc nullum eſt præceptum; & ad delendum mortale ſufficit contritio. *Vaſq. d.136.c.1. C. de Lug.d.8, ſect.9.*

4 Miniſter Sacramenti ad id ordinatus ſi conficiat, & miniſtret ſolemniter in mortali, v.g. ſi baptizet, vel celebret, peccat mortaliter toties, quoties, (quod etiam verum eſſe volunt *Sayr: Ledeſm. & Bonac. Gran.cont* 3.*t.*5. *de Diacono*, ex ſpeciali commiſſione baptizante) niſi fortè periculum ſit in mora, nec poſſit tam citò confiteri, aut conteri: eò enim caſu bapti-

baptizare, vel etiam abſolvere moribundum, in ſtatu peccati, non eſſe irreverentiam, docet *C.de Lug.d.8.ſect.9. num.* 151.

Dixi 1. ad id ordinatus: etſi enim Laicus in neceſſitate baptizet, cum conſcientia peccati mortalis, non peccare mortaliter docent *Kon.l.c.Fill t. 1 c. 5.q. 10.ex Suar.&c.*

Dixi 2. Solemniter: nam ſi ſine ſolemnitate baptizet, excuſant à mortali *Suar.Kon. Fill.l.c.*

5 Alij qui conficiunt, & miniſtrant, non peccant mortaliter, v.g. cum Laici in neceſſitate baptizant, vel miniſtrant ſibi invicem Matrimonium, in mortali. Ita contra *Sylv. Vaſq.& alios*, docet *Suar.cum alijs*; qui tamen vult eos peccare mortaliter, quatenus hoc in mortali ſuſcipiunt. Ita etiam *Fill.Fern Sanch. Kon. q.64.ar.6.d. 1.*

6 Qui miniſtrat, etſi non conficiat Euchariſtiam, in mortali, peccat mortaliter, ut habet communis, *Suar. Fill. Laym.Bonac.& aliorum*, contra *Vaſq.* cujus ſententiam *Dian.* rectè notat eſſe probabilem, ſive ſit Sacerdos, ſive Diaconus, ut vide *p.3.t.4,R.195* Idem docet *C.de Lugo d.8.num.155.* Et quidem aliqui putant, tot mortalia committi, quot communicãtur: quod minùs videtur probabile, cũ moraliter nõ ſit niſi una diſtributio, & una indigna adminiſtratio. Ita *Tann,2.2.Henr.Fill.n 87.&c.*contra *Kon.& Bon.*

7 Etſi probabile ſit, quod docent *Sylv. Cajet.Fill. tom. 1.t. 1.c. 6 n.87.Nav.& Sâ,V.Ordo.* Diaconum, & Subdiaconum, ſi cum mortali in ordine ſuo miniſtret, item Sacerdotem, & Epiſcopum, ſi Sacramentalia exerceat; nuptias, aquam benedicat, altaria, templa, vaſa conſecret; concionetur, Euchariſtiam de loco in locum transferat, peccare mortaliter: Contrarium tamen videtur verius, ut docent *Suar. Vaſq. Laym. Kon q.64.a.6 dub.1. Card. de Lugo loc. cit.* Ratio eſt, quia hæ actiones non tendunt proximè ad ſanctificationem animæ, ex opere operato, ſicut actiones ſacramẽtales.

8 Non videtur vera eſſe ſententia, quæ docet eſſe mortale, tangere in mortali corporalia, calices, reliquias, &c. *Sayr.Suar.Bon.d.1.q.3.p.2.* Quod ſi quis in mortali, (etiam laicus in neceſſitate) elevet de terra Euchariſtiam, non videtur aliud agere, quam ſi Chriſtum in hac vita lapſum elevaſſet: ſecùs tamen, ſi quis id extra neceſſitatem temerè præſumat, exemplo Ozæ. *Bonac.d.1.q.3.p.2 n.12.*

Reſp. 2. Requiritur præterea, ut exhibeat ac curet, non

tantùm

Digitized by Google

tantùm quæ ad ſubſtantiam Sacramenti ſunt neceſſaria, ſed etiam quæ ad decorem ſive ex natura rei, ſive ex præcepto Eccleſiæ, ſpectant. Ratio prioris eſt, quia alioqui Sacramenta dehoneſtat, & tractat indignè. Ratio poſterioris, quia Sacramenta ſanctè ſunt tractanda; & præcepta Eccleſiæ obligant in conſcientia. *Vnde reſolves.*

1 Peccat miniſtrans mortaliter: 1. ſi utatur materia, vel forma falſa (vel extra neceſſitatem) dubia. *Bonac.d.1.q.2.p.1 n.32.* 2. ſi omittat intentionem requiſitam. Quod ſi verò dubium oriatur, & non tantùm inanis ſcrupulus, (is enim rejici debet) an forma fuerit legitima; vel an legitimê, & integrè prolata, tunc, etſi ſpeculativè probabile ſit, formam eſſe legitimam; in praxi tamen iteranda erit ſub conditione; quia tutius hic eligendum eſt.

2 Peccat quoque, [graviter, vel leviter pro gravitate materiæ] 1. qui verba formæ corruptæ, inarticulatè, indevotè pronuntiat. 2. qui materiam, vel formam, vel cæremonias, contra Eccleſiæ morem, quamvis accidentaliter, ſine cauſa mutat, vel omittit. Quod ſi fiat ex contemptu, eſt mortale: ſi ex negligentia, ſæpè eſt mortale, quando ea magna eſt, & in re gravi, vide *infrà c.4. d.5.*

3 Peccat graviter, qui miniſtrat Sacramentum publico peccatori, vel aliter indigno, niſi indignitas ſciatur ex confeſſione, vel ſit occulta indignitas, & ex negatione ſequeretur infamia, ut patet ex praxi Eccleſiæ, & Chriſti, qui Iudæ Euchariſtiam dedit. Graviùs peccaret, qui ne daret indigno, porrigeret ei hoſtiam non conſecratam, etſi ſic cum eo conveniſſet: aut qui non audens indignè celebrare, ſimularet Miſſam, elevans hoſtiam non conſecratam; quia quantum eſt ex ſe, dat occaſionem idolatriæ, vide *Bon.d. 1.q. 6.p.4.Suar.Kon.&c. Scholaſt.*

CA-

CAPUT. III.

De ſuſcipiente Sacramentum.

DUBIUM I.

Quæ diſpoſitio requiratur ad valorem Sacramenti in ſuſcipiente?

RESp. Ad valorem Sacramenti in adultis ratione utentibus, intentio percipiendi Sacramentum interpretativa ſaltem, requiritur, & ſufficit (excipe Pœnitentiā de qua infra.) Ita commun. *Theologi omnes* cum *D.Thom.* contra *Cajet.* qui putat in ſuſcipiente nullam intentionem requiri, modò contrariam non habeat. Ratio reſponſionis eſt, quia ſicut adultus non juſtificatur ſine proprio conſenſu; ita nec per ſacramentum initiatur, & conſecratur Deo, ſine eodem conſenſu, ſi ejus ſit capax. *Bon.d.*1.*q.* 6.*p.*2.

Dixi, *adultis, &c.* quia cum tantum requirantur conditiones, juxta ſubjecti capacitatem, parvuli autem, & perpetuò amentes non ſint capaces propriæ intentionis; ſufficit illis intentio Chriſti, & Eccleſiæ. *Fill.t.*1.*c.*8.*Unde reſolves.*

1 Parvuli, uti & perpetuo amentes validè baptizantur, confirmantur, communicantur, ordinantur, (quod ultimum nefas eſſet, priora autem olim permittebantur) *Bon.l.c.*

2 Ægris ratione jam privatis, rectè datur Unctio, non tantùm ſi ante petierint, ſed etiam, ſi fuerint Catholici, neque conſtet eſſe in mortali: nā hoc ipſo cēſentur interpretativè voluiſſe, & petijſſe quod alij Chriſtiani, etiamſi de ea nunquam audierint. *C.de Lugo de Sacramentis in genere d.*9.*n.* 122.*&c.comm.*

3 Invalidum eſt Sacramentum.1 quod quis ſuſcipit cum intentione neutrali, habens ſe negativè. 2. quod ſuſcipit fictè, id eſt, ſimulatè; non tamen quod fictè, id eſt, indiſpoſitè. 3.quod per meram vim animo omninò repugnante, ſuſcipitur. *Bon.l.c.*

4 Validum eſt Sacramentum. 1.Quod qui accipit vult quod Chriſtiani accipiunt: etſi non credat, aut non velit Sacramentum, 2.quod quis per metum coactus ſuſcipit; cum

Digitized by Google

metus non tollat voluntarium. Matrimonium tamen gravi metu, v. g. injuſtæ mortis, initum. cenſetur irritum ut docent *Sanch.l.4.de matr.d.*12. & 14.*C.de Lugo d.*9.*num.* 133. Et qui Ordines gravi metu coactus ſuſcepit, etſi characterem habeat, non tamen tenetur ad continentiam, poteſtque ſecluſo ſcandalo nubere, ut ſuo loco dicam.

DUBIUM II.

Quid requiratur, ut licitè, & cum fructu ſuſcipiatur?

Reſp. Ad effectum Baptiſmi, & Pœnitentiæ, requiritur, & ſufficit, præter voluntatem ſumendi Sacramentum, diſpoſitio fidei, ſpei, & attritionis: non autem requiritur charitas, ſive ut gratiam habeat: quia hæc Sacramenta dicuntur mortuorum, quòd ipſa primam gratiam, ſeu vitam donent. Ad reliqua veró Sacramenta, quæ dicuntur vivorũ, requiritur, ut ſit in gratia: quia illa non primam, ſed ſecundam tantum gratiam, id eſt, augmentum tantum gratiæ cõferunt. Etſi ſubindè per accidens dent primam, cum quis putat bona fide ſe carere mortali. *Laym.d.* 6.*Bon.d.*1 *q.* 6.*p.*2. *Vnde reſolves.*

1 Etſi æqualiter diſpoſiti, æqualem, magis tamen diſpoſiti, majori Sacramenti fructum, præter characterem, conſequuntur: tum quia congruum eſt, Sacramenta ita inſtituta eſſe, ut uberior gratia detur pro diſpoſitione ſubjecti; tum quia non videtur is, qui vehementem attritionem ad Baptiſmum, vel pœnitentiam affert, omni fructu carere.

2 Qui ſumit hoſtiam, quam neſcit eſſe conſecratam, cũ inſtar alterius animalis, ſine intentione ſumendi, Sacramentum ſumat, accipit quidem materialiter rem, quæ eſt Sacramentum, non tamen Sacramentaliter, & cum fructu. Idem docet *Bon.* de eo, qui ſumit Sacramentum ex cauſa famis; quod videtur intelligendum, ſi ex ea ſola: neque enim videtur Sacerdos fructu Sacramenti privari, etſi ſumpturus calicem, ſimul etiam levare ſitim intenderet. Vide *Bonac. l.c. n.*3.

CA-

Digitized by Google

CAP. IV.

Quid ſint Sacramentalia, & quid efficiant?

RESp. Cæremoniæ Eccleſiaſticæ, quæ vulgò dicuntur Sacramentalia ſunt actus externi religionis, ad colendum Deum accomodati. Tales autem communiter vocantur, oratio Dominica, aqua benedicta, eius eulogiarum olim in uſu, confeſſio generalis, eleemoſyna: benedictio ab Epiſcopo, vel Abbate conſecrato data, quæ ex antiqua traditione dicuntur remittere venialia, & continentur hoc verſu.

Orans, tinctus, edens, confeſſus, dans, benedicens.

Ad quæ etiam revocantur, tunſio pectoris, unctio in Regem, & ſimiles; item multæ aliæ ceremoniæ, & res etiam ipſæ ſacræ, quæ in Eccleſia partim ab Apoſtolis traditæ, partim poſtea inſtitutæ ſunt, ut Exorciſmi, inſufflationes, prima tonſura, benedictiones, & conſecrationes variarum rerum, & perſonarum, ut Eccleſiæ, calicum, &c, ipſæ etiam herbæ, lumina, vinum S. Ioannis, cerei agni, ſignum S Crucis. Quæritur ergo, quam vim habeant, non ex opere operantis, cum certum ſit, ſicuti per alia pia opera, ſic etiam ijs mereri; ſed ex opere operato.

Reſp. 2 Non habent vim ex opere operato conferendi gratiam, aut remittendi peccata vi ſua, & per ſe, ſed tantum quatenus in nobis pium motum excitant. Ratio prioris eſt, tum quia nuſquam promiſſio gratiæ, aut remiſſionis peccatorum, ijs facta reperitur, tum quia peccatum etiam veniale non remittitur ſine infuſione gratiæ quam conferendi ea nullam per ſe habent vim. Ratio poſterioris eſt, quia id accomodatum eſt Sacramentalium inſtitutioni, & conſecrationi quæ fit per preces Eccleſiæ, quibus ipſa nobis tales motus precatur. *Kon q. 71. a. 3. Unde reſolves.*

1 Gratiæ prævenientes, & pij motus, conferuntur per Sacramentalia, per modum impetrationis, quæ non omnino infallibilem effectum habent.

2 Peccat graviter, qui Sacramentalibus falſam materiam ſupponit, ut pro aqua luſtrali facienda, urinam.

3 Sacramentalia quandoque operantur beneficia corporalia, v. g. ſanitatem, per modum impetrationis, ratione pre-

cum Eccleſiæ. Imò quædam etiam vim habere, (v.g. fugandi Dæmonem) per modum operis operati, ex ſingulari privilegio, docent *Henriq lib.1.c 2. Sotus, & alij.* Quia inquiunt, etiam Ethnici, in quibus nec intercesserunt preces Eccleſiæ, nec meritum operantium, quandoque ſigno Crucis (quod quidam etiam putant de nomine Ieſu) á Dæmone liberati fuiſſe dicuntur: quod tamen alij eorum virtuti objectivæ, quaſi naturali, aſcribunt, de quo plura apud *Scholaſticos*, vide *Marat.d.10.ſ.1*,

TRACTATUS II.

De Baptiſmo, & Confirmatione.

CAP. I.

De Baptiſmo.

NOn agitur hic de Baptiſmo ſanguinis, id eſt, martyrio; nec de flaminis, ſeu ſpiritus, id eſt, contritione, cum voto Baptiſmi, vel deſiderio, quia non ſunt Sacramenta, ſed de Baptiſmo fluminis, qui definitur, Ablutio corporis exterior, facta ſub præſcripta forma verborum.

DUBIUM I.

Quæ ſit materia Baptiſmi?

Reſp. Materia remota licita, eſt aqua conſecrata, ſi haberi poteſt; valida, eſt omnis, & ſola aqua elementaris, quæ morali hominum æſtimatione ſit naturalis, & uſualis, qualis eſt putei, maris, paludis, pluviæ, &c. item reſoluta ex nive, grandine, glacie, licet accidentaliter quoad calorem, ſaporem, & odorem, alterata ſit, ut aqua ſulphurea, lixivium, juſculum ita tenuiter carne decoctum, aut aqua alteri corpori ita modicè admixta, ut uſum communem, & æſtimationē aquæ retineat, Ratio reſponſionis eſt, ex Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua. Quam *S.Thom.* confirmat triplici cōgruentia. 1. eſt maxima commoditas aquæ. 2. ejus facillimus uſus

uſus 3.aptitudo ad ſignificandum effectum, qui eſt emundatio à peccato. *Vnde reſolves.*

1 Inepta materia Baptiſmi eſt, ſaliva, lotium, lachrymæ, ſudor, cerviſia, item aqua ſic permixta, ut non amplius ſit apta ablutioni, nec vocetur aqua, v.g. lutum, brodium, vinum lymphatum, item aquæ artificiales ex roſis, herbis, ſucciſque expreſſæ, denique nix, grando, glacies non reſoluta. Ratio eſt, quia morali hominum æſtimatione non cenſetur, aqua naturalis, & uſualis. *Laym l.5.t.2.cap.3. Bon. d.2. q.2.p.3.*

2 Quia de quibuſdam tum ex dictis, tum alijs dubium eſt, v.g. de juſculo, & cerviſia valdè tenui, lixivio, (& ſecundum *Granad.in 3.p.c.4.tr 1.d.3.dub.2.*aqua roſacea:) hinc in neceſſitate licet illis uti, etſi poſtea Baptiſmus ſub conditione ſit repetendus, vide *Eſcob.Laym Bon.ll.cc.*

3 Uti aqua impura, vel non conſecrata, cum alia haberi poteſt, eſt grave peccatum, ob Sacramenti irreverentiam. *Bon.l 1.c.1.n 7 Dian.p.9.t.6.R.33.& alij quinque,*licet *Granad. & Quintanad* putent non eſſe mortale uti non benedicta.

Reſp.2.Proxima materia Baptiſmi eſt ablutio.Quæ validè fit tribus modis, ſcilicet immerſione, aſperſione, infuſione juxta praxim diverſarum Eccleſiarum, quæ ſervanda eſt,ita ut morali hominum judicio cenſeatur eſſe lotus.Ex præcepto tamen caput abluendum eſt, quod praxis Eccleſiæ habet. Ratio eſt, quia quolibet horum modorum fieri poteſt ablutio.Et quidem trinam merſionem non eſſe neceſſariam, conſtat ex Concilio Toletano. Ubi tamen trina, vel immerſio, vel infuſio uſitata eſt, ſine gravi peccato extra neceſſitatem, non poteſt prætermitti; ut docet *D.Thom.* etſi alij, ſecluſo ſcandalo, & contemptu, dicant eſſe tantum veniale. *Laym l.c. n.4 Bon.l.c.Vnde reſolves.*

1 Non verè baptizatur, cujus nulla pars immediatè tangitur, v.g. infans, in utero, vel ciſta; vel adultus, cujus veſtes tantum ſunt aſperſæ. *Laym Bon ll.cc.*

2 Non requiritur ad valorem, ut qui baptizatur, emergat ex aqua: quod tamen grave peccatum eſt, eſto nihilominus moriturus eſſet baptizandus. *Laym.c.3.nu.5.* uti etiam matrem nihilominus morituram, vel mortis ream, aperire, ut infans baptizetur. *Laym l.5.t.3.c 3.n.2.*ubi unicum caſum excipit, ſi nimirum mater ſit morte digna, & ſi ſupplicium differatur, infans certò ſit moriturus ante nativitatem. Verum

Digitized by Google

rum rectè addit ex *Suar.* caſum hunc, vix moralem, & practicum eſſe, *vid. loc. cit.*

3 Invalidus eſt Baptiſmus. 1. ſi quis labatur in aquam, vel ab alio protrudatur, & tamen formam pronuntiet. 2. ſi formam pronuntians teneat puerum, & alter abluat, aut aquam effundat. 3. Si aqua è fonte proſiliente, aut ſtillicidio decidente, baptizandus ei ſe ſubmittat. Ratio eſt, quia in his non tu, ſed alter abluit. *Bon punct.* 3.

4 Ob probabilem utrimque ſententiam, dubius eſt Baptiſmus, ideòque ſi in neceſſitate ſit datus, repetendus ſub conditione. 1. Si tantum una, vel altera gutta ſit adhibita, v.g. ſi more aquæ luſtralis multitudo ſit aſperſa. Quod ſine neceſſitate non licet, cum ad ablutionem non videatur ſufficere quicunque aquæ contactus, ſed requiri ſucceſſivus, cum aliquo motu. *Bon. l. c. num.* 13 *ex Suar. Kon. &c.* In caſu tamen neceſſitatis, ſic baptizare concedit *Mærat. t.* 3. *d.* 2. *ſeſſ.* 4. *Granadus in* 3. *p. cap.* 4. *tr.* 1. *d.* 4 *num.* 12. 2. Si tãtum ſit abluta pars minùs principalis, v.g. digitus, manus, vel pes. Nam ſi pars principalis, u.g. ſcapulæ, vel pectus, nemo dubitat. 3. Si tantum crines ſint tincti, licèt *C. de Lug. Reſp mor lib.* 1. *d.* 1. hunc validum eſſe contendat. 4. Si infans tinctus ſit involutus adhuc ſecundina ſua, id eſt pellicula corpori annata, in neceſſitate tamen, in prædictis caſibus Baptiſmus debet conferri ſub conditione. *Hurt. de Bapt. d.* 1, *diff* 12. vide *Laym. l. c.*

5 Cum terna uſurpatur effuſio, aut immerſio, ad nomen Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, juxta praxim Eccleſiæ, cavendum, ne ter, ſed ſemel tantùm pronuntietur forma. Quæ rectiùs ita profertur, ut ante tertiam ablutionem non finiatur; quia forma cum quacunque prima ablutione, Baptiſmũ conſtituit, *Reg. l.* 27. *c.* 3. *Laym. l* 5. *tr.* 1. *c.* 3.

DUBIUM II.

Quæ ſit forma Baptiſmi?

Reſp. Forma neceſſaria Baptiſmi eſt hæc: Ego te baptizo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen. A qua non differt illa Græcorum ſubſtantialiter: Baptizetur (vel, ut Arcudius vult, baptizatur) ſervus Chriſti, in nomine Patris, &c. Porrò quinque ſunt, quæ ſignificantur in prolatione formæ, juxta quæ valor ejus debet expendi. 1. Perſona baptizantis, ſaltem implicitè: quod in forma Græcorum non negli-

gligitur, cum Tò baptizetur, idem valeat, ac baptizetur à me. 2. Actus baptizandi: quia alioqui forma non haberet connexionem cum materia, eamque non determinaret, cũ ablutio ad varios fines poſſit referri. 3. Perſona baptizandi, quia uti ablutio, ita, & forma circa certam perſonam verſari debet. 4. Unitas divinæ naturæ: quod fit per voces, in nomine. 5 Trinitas perſonarum: idque explicitè, & diſtinctæ vulgaribus vocabulis. *Fill.c.3. Laym.c.4. Bon.p 4. Unde reſolves.*

1 Validè baptizat, etſi venialiter peccet, qui pro Baptizo, dicit Abluo, mergo, &c. vel pro te, utitur communi nomine Græcorum more, vel proprio; vel baptizo Petrum, vel qui honoris cauſa dicit, baptizo dominationem veſtram. *Laym.c.4.n.6. Bon.p.4.n.9 & ſeq*

2 Valet forma, etſi omittas, Ego, & Amen: quia omnia ſignificata per formam ſalvantur, ſecus ſi omittas Te: quia non ſignificatur perſona baptizandi. *Ibid.*

3 Non valent hæ formæ. Baptizo te in nominibus Patris, & Filij, &c. quia multiplicatur natura, ſeu eſſentia divina. 2. Baptizo te in Patre, & Filio, &c. vel cum Patre, &c. vel per; Patrem: vel in nomine Patris, per Filium, in Spiritu Sancto; vel in fide, virtute, Majeſtate Patris, &c. (quam tamen alii dubiam eſſe volunt.) Ratio eſt, quia ſignificatur diverſitas eſſentiæ, aut certè unitas non ſatis exprimitur. 3. Baptizo te in nomine Dei, vel ſanctiſſimæ Trinitatis, vel in nomine Dei unius, & trini; vel in nomine trium Perſonarum: vel Patris & Filij, omiſſa perſona Spiritus Santi. Ratio eſt, quia non exprimuntur diſtinctè tres Perſonæ 4. In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti: qua tamen forma olim Apoſtolos uſos, ſed ex ſpeciali privilegio, multi docent, alij negant, dicuntque eos baptizaſſe in nomine Chriſti, addendo illud nomini ſecundæ perſonæ, non omiſſis nominibus aliarum perſonarum. Cum ergo Nicolaus Papa dixit, eam formam valere, vel intellexit, ſi pro nomine Filij ponatur nomen Chriſti, vel in nomine Chriſti, pro vice Chriſti, intellexit: vel locutus eſt, ut doctor privatus, vide *Aut.cit.*

4 Dubiæ ſunt formæ, ob ſententiam utrimque probabilem auctorum 1. Baptizo te in nomine Patris, in nomine Filij, in nomine Spiritus Sancti: vel Baptizo te in nomine Patris, baptizo te in nomine Filij, &c. Ratio eſt, quia non exprimitur unitas eſſentiæ. 2. Baptizo te in nomine genitoris, geniti, & ſpirati; vel in nomine omnipotẽtis, ſapiẽtis, & boni:

vel in nomine ingeniti, geniti, & doni. Ratio eſt, quia trinitas perſonarum non explicatur vocibus quibus à fidelibus omnibus debet, & poteſt apprehendi. 3. Baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, & Mariæ Virginis: quia dubium eſt de intentione Miniſtri: qui ſi eo ſenſu voluit dicere Mariæ: quo Patris, & Filij, & Spiritus Sancti nõ valet, cum ſit contra ſenſum eſſentialem à Chriſto intentum: ſi verò tantum voluit illam inuocare, ut coadjutricem gratiæ impetrandæ, vel aliter, valet, cum tantum ſit mutatio accidentalis. *Fill. t. 2, c. 3. n. 50.* vide etiam *Laym. & Bon. ll. cc.*

DUBIUM III.

De Miniſtro Baptiſmi.

ARTICULUS I.

Quis ſit Miniſter Baptiſmi?

Reſp. Validè miniſtrat omnis homo ratione utens, cujuſcunque fidei, vel infidelitatis, ſtatus, aut ſexus. Licitè, tanquam miniſter ordinarius, & ex officio Sacerdos habens juriſdictionem, aut commiſſionem: vel ex ejus commiſſione Diaconus. In caſu tamen extremæ neceſſitatis, omnis qui poteſt validè, etiam facit licitè, teneturque, ut proximo ſuccurrat. *Laym. l. 5. t. 2. c. 7. Vnde reſolves.*

1 Non tantum Diaconus, ſed nec Parochus, aut Epiſcopus, abſque commiſſione, extra ſuam Diœceſim, vel Parochiam, (vel intra eam alienos] licitè baptizat: ideòque etiam peccant parentes, qui ſine licentia ſui Prelati, alieno deferunt prolem baptizandam, cum violent jus Parochi. *Laym. l. c.*

2 Diaconus non tantum in extrema neceſſitate, ſed etiam in alia notabili, baptizare poteſt. Et quidem cum ſolemnitate, ex commiſſione Epiſcopi, vel Parochi; ut ſi v. g. ob multitudinem baptizandorum, aliudve grave impedimentũ, id ipſi facere non poſſint. *Laym. l. c.*

3 Cum in neceſſitate confertur Baptiſmus, ſervandus eſt ordo, ita ut ſi adſit, & non detrectet Sacerdos, vel Diaconus is reliquos præcedat. Sic etiam Clericus laicum, vir mulierẽ, fidelis infidelem, niſi fortè inferior meliùs noverit modum, ut ſolent obſtetrices (quæ proinde examinari, & approbari debent à Paſtoribus) vel alia juſta cauſa ſit, ut quia virum ad parientem ingredi non decet. Quod ſi laicus baptizet præſente Sacerdote, & ſecundùm quoſdam etiam præſente Diacono cenſent eſſe mortale: quia id laico tantùm competit, ob

ob defectum Sacerdotis, qui ſine injuria Ordinis, & Sacramenti, talem licentiam dare non poteſt. In reliquis, perverſio illius ordinis eſt tantum veniale, præterquam ſi coram fideli hæreticus adhiberetur, quod volunt eſſe mortale. *Laym. c,7.n°4.Kon.*

ARTICULUS II.

An duo poſſint ſimul unum baptizare?

Reſp. 1. Si alter applicet materiam; alter formam, nullus erit Baptiſmus: quia dicens ſe abluere, cum non abluat, formam habet falſam, etiamſi uſurpet Græcorum, baptizetur ſervus Chriſti, vel quæ putatur illi æquivalere, Baptizet te Chriſtus, ſubintelligitur enim per me; alioqui ſi excludatur perſona Miniſtri, ut ſenſus ſit, baptizet te Chriſtus, & non Ego, ſive non per me; forma nulla eſt. In caſu tamen neceſſitatis, poſſe ſub conditione ita Baptiſmum conferri, v. g. mutus formam neſciens ablueret, cœcus autem formam pronuntiaret, docet *Hurt.d.2.diſ.6.* additque debere talè elapſo periculo, iterum ſub conditione baptizari, vide *Eſcob. Fill.c.4. Dian. punct.5.tom.3.R.26.ex Chapeauvil, Marſil.&c. Bon.d.2.q. 2.p.4,n,23.Laym.l 7.*

Reſp. 2. Si plures Miniſtri ſinguli abluant, & formam pronuntient, graviter peccant contra ritum Eccleſiæ. De valore ſic ſolet diſtingui. 1. Si quilibet intendit baptizare, dependenter ab alio, ut cauſa particularis invalidè baptizant, ſive ſinguli dicant, Ego te baptizo, ſive, Nos te baptizamus: quia forma, cujus ſenſus cenſetur eſſe abſolutè, & independenter baptizare, non cobaptizare, eſt falſa. 2. Si quiſque per ſe intendat baptizare, independenter ab alio, validè baptizat: quia omnia requiſita ponit. Ut patet à ſimili in Miſſa ordinationis, qua Sacerdotes noviter ordinati ſimul conſecrant cum Epiſcopo, dummodo ſimul eodem inſtanti formam abſolvant: ſi autem non ſimul abſolvant, is tantum conſecrat, vel baptizat, qui prius abſolvit, vide *Fill.t.2.c.4.n.72.& Bon.l,c,n 25. Laym.c.7.*

DUBIUM IV.

Quod ſit ſubjectum Baptiſmi?

Reſp. 1. Subjectum capax Baptiſmi, eſt ſolus homo vivus, ab Adamo deſcendens, nondum baptizatus.

Reſp 2. Validè baptizantur infantes, item perpetuò amentes, qui nunquam uſi ſunt ratione: quia cenſentur ejuſdem conditionis cum infantibus. Si autem aliquando ſint uſi ratione,

tione, non valet Baptiſmus, niſi ante amentiam petiverit, v. *Bon d,2.q 2.p.6.Laym.c.6. Vnde reſolves.*

1 Si puer inter baptizandum, nondum finita forma, moriatur, Baptiſmus eſt nullus.

2 Non valet Baptiſmus iteratus, ideòque uterque, tum rebaptizans, tum rebaptizatus, peccant mortaliter, fiuntque irregulares, & in jure civili ſubjacent pœnæ mortis. Quas tamen pænas non videtur incurrere is, qui etſi ſine juſta cauſa, rebaptizat ſub conditione: quia intelliguntur de Baptiſmo abſolutè dato, quando moraliter conſtat, priorem Baptiſmum fuiſſe validum, v. *Laym.c.5.Bon.p.5.*

3 Nondum perfectè natus, eſt baptizandus, ſi ſit per culum, dummodò pars aliqua poſſit ablui: quia eſt homo vivus, nec certè conſtat eſſe incapacem.

4 Si dubium ſit, an infans vivat, baptizandus eſt ſub cõditione.

5 Validè baptizatur, quem Miniſter putat eſſe alium, aut licet ſit puella, quam putat eſſe puerum: quia intendit baptizare præſentem. Aliud eſt in Matrimonio, quia intendit contrahere cum illa, quam putat. *Bon.p.4 n.26.*

6 Validè, etſi extra neceſſitatem illicitè, plures ſimul baptizantur, hac forma: Ego vos baptizo, &c. *Bon.p.4.*

7 Monſtrum, quod capite, & pectore formam hominis refert eſt baptizandum, ſecus ſi beſtialem refert. Quòd ſi verò caput tantum ſit ferinum, putat eſſe baptizandum *Comitolus. Navarr.* tamen, & alij volunt differendum, donec certius cognoſcatur; niſi periculum mortis immineret: tum ſub conditione baptizandum eſſe. Quòd ſi habeat membra hominis geminata, & dubitetur, num ſit unus homo, an duo, duplex Baptiſmus conferendus eſt, unus abſolutè, alter ſub conditione, in ea parte, qua membra apparent imperfectiora. Vide *Laym.l.5.tr.2.c 3.Bon.p. 6. & Rituale Romanum, tit de Baptiſmo.*

Reſp. 3. Extra mortis periculum, validè, non tamen licitè, baptizantur Ethnicorum infantes, invitis parentibus. Ratio eſt, quia vel auferuntur parentibus, & fit illis injuria; vel relinquuntur, & fit injuria Sacramento, quod exponitur irreverentiæ. Quod ſi tamen poſſint Chriſtianè educari (ad quod tunc obligaberis) licebit in his caſibus. 1. Si parentes ſint tua mancipia; tunc enim tui potius ſunt, quam illorum. 2. Si parentes aliquando fuerint baptizati, vel uterque

Digitized by Google

uterque, vel ſaltem alteruter : quia tunc Eccleſia jus in eos habet. 3 Si alter parentum petat; tunc enim juſta ejus voluntas injuſtæ alterius præferenda eſt, in favorem prolis, & fideī. 4. Si infans ſit in periculo mortis. 5. Si rationis jam cōpos puer petat : quia in negotio religionis, eſt ſui juris. In dubio autem de uſu rationis, ſufficit eſſe 7. annorum, vide *Laym.l.c.Fill.t.2.cap.6.Bon.p.6.n.12.*

Quæres. An Baptiſmus aliquando repeti poſſit, & qua forma.

Reſp. Cum temerè rebaptizare ſit mortale ex objecto, quia eſt in genere ſacrilegij, dum conaris miniſtrare Sacramentum incapaci, hinc ad hoc, ut non liceat rebaptizare, non requiritur certitudo de Baptiſmo ſed ſufficit, ſi pro eo ſint cōjecturæ; ut v.g. quòd quis natus, & educatus ſit inter fideles, nec pro contraria parte rationes alicujus momenti occurrant : leve enim, vel metaphyſicum dubium non ſufficit, ſed requiritur grave, & morale, vel ſaltem rationabile. In quo inclinandum eſſe in favorem baptizandi, rectè monet *Laym. c. 3 ex Suar & alijs. Vnde reſolves.*

1 Sub conditione baptizandi ſunt. 1. qui cum materia, & forma, aut intentione dubia (ſecundùm ſupradicta) ſunt baptizati. 2. Infantes expoſiti, & reperti ſine ſcheda teſtante de Baptiſmo ; ſecus ſi cum ea. *Ita communiter. Quintanad. tamen. t.1.ſ. 16. & 14.* contendit etiam hos eſſe rebaptizandos. 3. baptizati ab obſtetricibus, veneficis; præſertim ſi faſſæ, vel convictæ fuerint, aliquādo non rectè baptizaſſe. *Lay.c.5.n.3.*

2 Infantes ab obſtetricibus, vel parentibus, vel cognatis, &c. ob neceſſitatem baptizatos, promiſcuè omnes ſub conditione rebaptizare, (quando obſtetrices bonæ, & bene inſtructæ cenſentur, non licet; quia de valore Baptiſmi prudenter, & rationabiliter dubitari non poteſt. *Suar. Laym. l.5.t.2 cap.5.* qui tamen contrariam conſuetudinem quorundam Parochorū dānare non audent, eó quòd ipſi experientia didicerint, obſtetrices non raró fuiſſe deceptas à diabolo, ideòque revera periculum aliquod ſit animæ, ob quod irreverentia ceſſet : additque eam conſuetudinem approbatam fuiſſe à Paſtorali Romano edito Antuerpiæ 1607. eamque ſententiam tenet *Sylv.* apud *Dian.p.5.t.13 R.86.* & ipſe *Dian. p.9.tr.6, R 39.cum alijs.* 2. cenſet eam probabilem, habereque locum in omnibus baptizatis ab hæreticis, licet ſint adulti ; quod *C.de Lugo R.mor.l.1.d. 2.* rectè limitat ad illas

cir-

circumſtantias: in quibus prudenter dubitari poſſit de defectu materiæ, formæ, vel intentionis. Denique etiam *Quintan.t.1.ſ.6* docet infantes ſupradictos ferè omnes rebaptizari poſſe ſub conditione.

3 Peccat graviter Miniſter.1. qui non rebaptizat eum, de quo rationabile dubium juris, vel facti manet, num validè ſit baptizatus: quia tenetur proximum liberare probabili periculo gravis mali, cum facilè poteſt *Laym.l.c.Quintan. l. c.* 2.ſi non diligenter inquirat in talis Baptiſmi valorem, niſi de hoc aliundè conſtet. *Quint.t.1.ſ.6.*& 7

4 Non eſt rebaptizandus, de cujus Baptiſmo habetur teſtimonium unius oculati teſtis, licet fœminæ; dummodò non ſit ſuſpecta, nec aliud obſtet. *Laym. l.c.*

5 Qui verè, & rationabiliter dubitat de ſuo Baptiſmo, tenetur petere Baptiſmum, & Parochus ei conferre *Quintan. l.c.ſ.*13.& 19. & interea abſtinere ab uſu aliorum Sacramentorum.

Reſp.2.Baptiſmus ſub conditione, hac forma conferendus eſt: *Si baptizatus es, non te baptizo, ſi nondum es baptizatus, Ego te baptizo, in nomine, &c.* Ac licet ſufficiat, ſola mente conditionem apponere, ſi ex omiſſione non timeatur ſcandalum; tutius tamen eſt exprimere verba ſaltem iſta: *Si non es baptizatus, &c.* vide *Tol.l.*2.*c.*19.*Laym l. c. Suar. d.* 31.*Fill.tom.*2.*c.* 4.*q.*9. Patrinus autem in hoc Baptiſmo neceſſarius non eſt, nec adhibendus. *Quint.l.c.ſ.*18.

DUBIUM V.

De Cæremonijs Baptiſmi.

ARTICVLVS I.

Quæ ſervanda circa cæremonias baptizandi?

Reſp. Cæremoniæ Baptiſmi petendæ ſunt ex Agenda cujuſque Eccleſiæ. Univerſim tamen circa eas ſervanda ſequentia. 1. Baptiſmum extra neceſſitatem abſque peccato non poſſe conferri, niſi in aqua conſecrata. Quæ cum deeſt habetur formula brevis in quibuſdam agendis, ex tempore aliam conſecrandi, pro caſu neceſſitatis. Quòd ſi etiam hac formula careas, adhiberi poteſt aqua communis benedicta. 2. Baptiſmum ſolemnem non conferendum, niſi in templo, & loco ad id deputato, niſi filijs Regum, & Principum; quibus adde filios Catholicorum, in locis hæreticis; interim quoad hoc in magnatibus, & nobilibus conniveтur in multis locis.*Laym.c.*8.*n.*8. 3 Infantes ex conſuetudine deferendos

ad baptiſmum, circa diem octavum; niſi prius ſit neceſſe, vel niſi ſit gravis cauſa d lationis (v. g. quia patrini ſunt expectādi) in qua tamen non licet communiter, extra neceſſitatem, privatim baptizare, & poſtea adhibere ſolemnitates, ſed præſtat expectare aliquandiu *Laym.c.6. n* 8.

4 Baptizanti non licet adhibere cæremonias aliquas, omiſſis alijs Quia vel fiet in baptiſmo ſolemni, quod prohibet *Trid ſeſſ.7.c.3.* vel privato: ſed in hoc prohibet Clementina unica, illas adhibere, niſi ſit filius Regis, aut Principis. De patrino tamen uſus habet, ut & tunc adhiberi poſſit, etſi non ſit neceſſe. Et multi putant, adhibitum non contrahere cognationem ſpiritualem, nec veré patrinum effici, ut *Sanch. Rodrig.* contra *Laym.* & *Suar.* quorum tamen ſententia videtur probabilior.

5 Cum in neceſſitate, vel aliam ob cauſam, (nam ob gravem cauſam, v.g juſtum timorem infamiæ, aliquando licité fit) baptiſmus ſine cæremonijs eſt collatus, ea ceſſante, illæ ſolemniter in templis ſunt ſupplendæ. Quod tamen non eſt moris in hæreticis converſis, ne plebs putet, nos eorum baptiſmum improbare. *Lay.c.8.n.* 10. Imò in alijs omittere, ſecluſo contemptu, eſſe tantum veniale docet *Poſſev. de off.Cur.c* 6.*n*.23. Qui autem tenet more Patrini infantem, dum cæremoniæ ſupplentur, non contrahere cum eo cognationem ſpiritualem, *Dian.3.p.t.4.R.*260 *ex Pontio*, dicit eſſe probabile.

6 Si Baptiſmus collatus deprehendatur fuiſſe invalidus, non ideò repetendæ ſunt cæremoniæ.

ARTICULUS II.

Qui Patrini, & quod eorum officium?

Reſp.1. Patrini ſunt quaſi patres ſpirituales, qui baptizatū de fonte ſuſcipiunt in ſuam curam. Unde eorum officium eſt, baptizatum de rebus fidei inſtruere, orationem Dominicam, & Symbolum docere, ad quod obligantur, ſi ab alijs non fiat. *Laym.l.5.t.2.c.9.*

Reſp.2. Ut quis validè ſit Patrinus: non certa ætas, ſed requiritur. 1. Uſus rationis. 2. Ut ipſe ſit baptizatus, (quia non poteſt eſſe pater, qui ipſe nondum ſit natus.) Et quidem, ut ejus Baptiſmus fuerit validus: quia acceſſorium ſequitur principale. 3. Ut à parentibus, vel Parocho, ad hoc deſignatus ſit: ad quod videtur ſufficere, ſi etiam ultró ſe ingerens ſit admiſſus; deſignatos autem ritè á parentibus Parochus non validè

validè mutat. *Dian.p.9.t.7.R.*50.4.Ut in ipſo Baptiſmo (quia non ſufficit, ut in ſolis cæremonijs] per ſe, vel procuratorem tangat, teneat, aut de manu baptizantis ſuſcipiat. 5. Ut id non materialiter tantum, ſed animo ſuſceptoris, ſive cum intentione ad munus gerendi faciat. *Laym.c9. n.*2.

Reſp.3.Validè quidem, ſed illicitè ſunt Patrini. 1.Abbas. & Monachus. Quo nomine non veniunt. ·Mendicantes: etſi *Lay.*omnes clauſtrales cōprehenſos velit: & quoad Abbates, in multis locis conſuetudo ſit contraria.2.Conjuges reſpectu conjugum, & parentes reſpectu filiorum, niſi ſit neceſſitas 3 Moribus infames.4 Apoſtatæ, & hæretici, qui nullo caſu videntur advocandi, quia ea advocatio, eſſet proteſtatio, quaſi falſæ religionis, cū non niſi de falſa fide ſint ſponſuri: etſi *Lay.hic c.9.n.*7.probabiliter dicat, poſſe ſubindè ob gravē cauſā admitti.Catholici verò ob rationabilē cauſam infantē hæretici,baptizāte miniſtro hæretico, ſuſcipere poſſunt, ſaltē in Germania.*Lay,c.9.n.*6.5.Plures quàm duo; quia *Trid.*nō niſi unum, aut ſummum unum, & unam permittit, propter cognationem ſpiritualem indè oriri ſolitam. Ideòque mandat Parochis, ſub pœna arbitrio Ordinarij infligenda, ut ſi plures ſe offerant, petant ab his, ad quos ſpectat, patrinos deſignare, ut unum vel duos nominent, eoſque tantum admittant, qui ſoli cognationem contrahant, eorumque nomina in librum referant, eoſque de contracta ſpirituali cognatione inſtruant: ſcilicet, quòd ea impediat, dirimatque Matrimonium, non quidem inter ſe, ſed inter ipſos, & baptizatum, ejuſque patrem, & matrem; ſicut etiam inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, & matrem. Excipiuntur tamen parentes, quando propriam prolem ſuſcipiunt in neceſſitate, vide *Laym.ll.cc.infra citandis. Unde reſolves.*

1 In privato Baptiſmo, ob neceſſitatem dato, pater non debet ſuſcipere, aut tenere tanquam patrinus infantem; cum in hoc caſu nulla ſit patrini neceſſitas. ideòque ſi id, vel tūc, vel etiam in Baptiſmo publico temerè faciat, (idem eſt, ſi prolem ſuam ipſe baptizet) graviter peccat, & inſuper contrahit in poſteriore caſu, cognationem cum conjuge, atque, ut docet *Sanch.de matrim.d.*36 *& alij communiter*, privatur jure petendi debitum: quod tamen negant *Kon & Dian.t.*4 *de Sacram. R.*3.vide *Bon,de matr,q,*3 *p.*5.*§.*2.*Eſcob,tr.*7 *E.* 2. ubi citat *Suar.*

Si

2 Si inter multos patrinos nulli certi à parentibus, aut in eorum defectu, à Parocho deſignentur, qui alijs ſecluſis cognationem contrahant,& ſic multi ſimul ex ignorantia,vel Parochi negligentia levent, probabile eſt omnes contrahere cognationem, (niſi tamen aſſiſtant tantum, & non tangant] vide *Laym l.5.t.10.p.4.c.8.& tr.2.c.9.n.4.Dian.tamen p.9.t.7. R.5.ex Suar.Marat.& Perez,* dicit, eo caſu nullam contrahere cognationem.

3 Parochus graviter peccat. 1.Si ex negligentia frequēter omittat nomina baptizatorum referre in librum; tum ob legem Trident. in re gravi, & ſub pœna gravi; tum ob incōmoda, & damna inde ſequentia. *Quintan.t.2.ſ.11.*Si ejus culpa Patrini plures adhibeantur. *Quintan.l.c.*At licet *Per.& Serra* apud *Dian.p.9.t.7.R.5.* dicant eſſe probabile, quòd tantum peccet venialiter; alij tamen mortalis eum damnant,

---

CAP. II.

De Confirmatione.

DUBIUM I.

Quid ſit,& quæ ejus materia,& forma?

RESp.1. Confirmatio eſt unctio chriſmatis,ſub præſcripta forma verborum, in fronte baptizati, ab Epiſcopo, qua is ex Chriſti inſtitutione, gratiæ augmentum, & robur accipit.

Reſp 2. Materia ejus remota eſſentialis, eſt chriſma, confectum ex balſamo, & oleo olivarum, benedictum ab Epiſcopo. *Ita comm.Doct.Vnde reſolves.*

1 Non ſufficit ſolum balſamum, ut voluit *Canus*: nec ſolum oleum, ut voluerunt. *Caj.Sot.Nav.*

2 Etiam benedictio Epiſcopalis eſt de eſſentia, ut habet communis contra *Cajet.*ideòque nulla delegatione,ſive Epiſcopi; ſive Papæ,ſimplex Sacerdos poteſt conficere chriſma. *Kon.d.72.ar.3. dub.1.c. 4,*

3 Perindè eſt ad ſubſtantiam Sacramenti, ſive chriſma ſit novum,ſive vetus: licèt graviter peccet qui utitur alio, quam

quam novo, id eſt, illo anno conſecrato , in quem finem ; quotannis in die Cœnæ conſecratur, vete i combuſto.

Reſp.3. Materia proxima eſt unctio in fronte, per manum Epiſcopi, (unde etiam hoc Sacramentum, manus impoſitio dicitur *à S.Luca Azor.8.*) in forma Crucis facta. Quæ omnia ſunt de neceſſitate Sacramenti, ut habet communis. *Vnde reſolves.*

1 Etſi ex neceſſitate præcepti, unctio fieri debeat pollice manus dextræ: valida tamen eſſet, ſi fieret digito etiam ſiniſtræ manus: quia verè fieret per impoſitionem manus Epiſcopalis. Ita *Præp.& alij,* contra *Suar.* Peccabit tamen Epiſcopus graviter contra univerſalis Eccleſiæ morem, vide *Laym.hic c.2 & Eſcob.tom.7,E,3,*ubi docet, probabile eſſe, nō peccare mortaliter.

2 Probabile eſt, requiri ad valorem Sacramenti, ut unctio fiat ab Epiſcopo immediatè, nullo inſtrumento mediante. *Ita Fill.& Laym.* contra quoſdam: quia debet fieri per impoſitionem manus. *Eſcob.t.7.E.3.*

Reſp.4. Forma vera, & neceſſaria, in Eccleſia Latina eſt: Signo [ut habet Trid.] vel Conſigno, (ut habet *S.Thom.*) te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris, &c. In qua utrum de eſſentia ſit, ut utraque actio, ſignandi, & ungendi, expreſſè ſignificetur, diſputant *Scholaſtici Laym.& Fill,t.3.d.10.Kon.l.c.art.4,Dian.R.27.*

DUBIUM II.

Quis ſit Miniſter, & quod ſubjectum?

Reſp.1, Miniſter ordinarius validæ Confirmationis, eſt ſolus, & omnis Epiſcopus, etiam excommunicatus, vel hæreticus: ex commiſſione autem, vel delegatione Pontificis, etiam ſimplex Sacerdos Eſt communis, vide *Fernand. Laym, l,5.t.3 c.6.Bon.d.3.p.2.Vnde reſolves.*

1 Etſi Epiſcopus graviter peccet, ſi vel in aliena diœceſi, vel ſibi non ſubditos confirmet, ſine proprij Epiſcopi conſenſu, ſaltem tacito, propter defectum juriſdictionis: valida tamen eſt Confirmatio, quia iſta non requiritur neceſſitate Sacramenti, ſed præcepti tantum.

2 Excuſatur à peccato Epiſcopus, ſi ex alia diœceſi accurrentes confirmet: quia præſumitur tacitus conſenſus alterius Epiſcopi, cui id gratum eſſe cenſetur: præſertim ſi conſuetudine ita receptum ſit, vel à proprio ægrè confir-

mari

mari poſſint. Ita contra *Bon. 3. de ſacr.* docent *Tann. in 3. p. d. 4. q. 4. dub. 3. Sà, V. Confirmatio, & alij.*

3 Peccat graviter Epiſcopus, ſi longo tempore non confirmet: quia ſubditos ingenti bono privat.

Reſp. 2 Validè confirmantur omnes, & ſoli baptizati nōdum confirmati. Ratio eſt, tum ex illo Act. 2, *Replevit totam domum*: tum ex uſu, & traditione Eccleſiæ: tū quia omnes indigent ejus effectu, & ſunt capaces. Licitè veró confirmantur ijdem, qui validè, dummodò conſtet non ponere obicem, ſive Sacramento, ſive ejus effectui. Ratio patet ex dictis. *Vnde reſolves.*

1 Etiam infantes, & rationis impotes, validè hoc Sacramentum ſuſcipiunt.

2 Etſi quoad infantes, conſultius ſit, differre uſque ad rationis uſum: tum ob irreverentiam Sacramenti: tum ob periculum iterationis, tum ob Eccleſiæ uſum: nihilominus ob rationabilem cauſam, etiam ante ijs licitè datur, v. g. ſi timeatur diuturna abſentia Epiſcopi: vel hic ad iſta loca rarò veniat: item ſi infans ſit in periculo mortis, (in quo quidam dicunt debere dari) denique ſi ſit filius Principis. *Lay. n. hic t. 3, ſ. 6. Fill. t. 1. tr. 3. c. 2.*

3 Etiam perpetuò amentes (præſertim ſi aliquando uſū rationis habuerint) licitè confirmantur: etſi per accidens, nunquam ſint ſpiritualiter pugnaturi. *Ita Suar. Fill. Laym. l. c. Kon. q. 72. ar. 8. n. 83.*

DUBIUM III.

Quæ Confirmationis neceſſitas, & cæremoniæ?

Reſp. 1. Nec eſt neceſſaria ad ſalutem, neceſſitate medij, neque per ſe præcepti. *Eſt communis S. Thom. & aliorum*, contra *Scot. & Sylv.* Ratio eſt, tum quia Eccleſia non urget ejus ſuſceptionem ullis pœnis: tum quia nec ex Scriptura, nec traditione, neque fine, aut inſtitutione Sacramenti, tale præceptum colligitur. Et Canones, qui in contrarium afferuntur, ſatis explicantur de neceſſitate ad melius eſſe.

Dixi, *Per ſe*: quia per accidens aliquando poteſt eſſe neceſſaria ad ſalutem, ex præcepto charitatis ſui, vel proximi, vel alio, v. g. ad cavendum ſcandalum: vel ratione conſcientiæ, qua quis valdè metuit, ne in tormentis deficiat ſine hoc Sacramento. *Vnde reſolves.*

1 Negligere hoc Sacramentum, ſecluſo ſcandalo, & con-

 temptDigitized by Google

temptu, non eſt mortale. *Suar.Laym.l.5.t.3.c.5 Bonac. d. 3.q. 1.p.2.* ubi ex aliis multis docent, nullum eſſe præceptum illud ſuſcipiendi.

2 Etſi omiſſio ex contemptu, v. g. ſi quis id nihili faciat, aut puerile, aut vile habeat, ſit mortalis: talis tamen nō cenſetur eſſe, cum quis ejus oblatam occaſionem, quam poſtea non facilè habiturus eſt, negligit. Ita commun. contra *Sylv.V.Confirm.& Tol.l.2.c.4.*

3 Præceptum quod habetur in *Tridentin. ſeſſ. 23. cap.4 de reform.* non ligat omnes, cum ſit hypotheticum: ſed tantum ordinandos, vel initiandos prima tonſura. Cujus omiſſionem non eſſe mortalem contra *Tann,* docent *Henriq.Valent.Suar.d. 38.ſ.1.& Navar.cap.22.* qui addit, ne quidem Epiſcopū peccare mortaliter, ordinando non confirmatum: aut ſi ipſe non confirmatus ordinet, vide *Reg.l.28.c.3.*

Reſp. 2. Circa cæremonias Confirmationis, ſcienda ſunt ſequentia. 1. Etſi ſervandi ſint ritus in Pontificali præſcripti, peccetque graviter Epiſcopus ſi confirmet ſine pluviali, mitra, vel pedo: uti & ſi ordines ſacros conferat cum ſolis indumentis Miſſæ. *Dian.p.7.tr.10.R.31.* non tamen ſemper erit mortalis alicujus omiſſio, v. g. alapæ, aut cærei. Poteſt autem conferri loco quovis decenti, etiam extra Eccleſiam; & à prandio non jejunis omni anni tempore. 2. Sub gravi culpa, ut docet *Navarr.c.22.* ex communi requiritur Patrinus; iſque unus tantum, (licet *Tol.* duos admittat.) qui ſi confirmatus non ſit, peccat graviter, ſecundum communem *Eſcob.tamen ex Kon.* docet, non eſſe mortale] quod probabile eſſe docet *Quintan.t.2.ſect.7.* imò nullum, ſi fiat in neceſſitate, & non contrahit cognationem, ut docent *Sanch. Suar.* contra *Sylv.Sâ,& alios.* Debetque eſſe diverſus à Patrino Baptiſmi, ſaltem extra neceſſitatem, licèt, cum *Bonac.& Hurt.* id neget *Quintan.t.2.ſect.7. & 14* & ſecùs facientem non peccare mortaliter, dicat *Dian.p.3.t.4.R.21,* & non Monachus (niſi factus Epiſcopus) Admittit tamen, & illos, & moniales poſſe ſine culpa, docet idem *Quintan.l.c.ſ.18* niſi in eorum Religione ſit prohibitum. Eo autem nomine non excludi Mendicantes notat *Kon & alij* quinque cum *Dian p.9.t. 6. R. 12.* Nec refert, ſecluſa conſuetudine, num vir ſit, aut fœmina. Neque etiam contrahit obligationem inſtruendi confirmatum; ſed tantum cognationem ſpiritualem cum eo, & ejus parentibus; dummodò tamen eum tangat. 3. Frons confirmati

mati obliganda eſt faſcia linea, cruce notata, geſtanda uno, tribus, vel ſeptem diebus, pro conſuetudine; illota interim fronte; poteſt etiam, ſi ratio ſubſit, ſtatim auferri, & frons ablui: ipſa autem comburi, vel honeſtè aſſervari debet, nec ad profanos uſus adhiberi, propter contactum chriſmatis; neque ſolvens illam, contrahit cognationem, vide *Præp. in 3.p.q.2.art.12.4.* Parochos teneri in librum referre nomina confirmatorum, & patrinorum ſuæ Parochiæ, (eamque curam ad Epiſcopos etiam pertinere) tum propter ſciendã cognationem ſpiritualem, tum propter ordines ſuſcipiendos, docet *Quint.t.2.ſ.11.ex Barb. &c.* ac denique licere mutare nomen in Confirmatione. *Ibid.ſ.10.*

TRACTATUS III.

De Euchariſtia.

CAP. I.

De Eſſentia Euchariſtiæ.

DUBIUM I.

Quid ſit Euchariſtia?

Reſpondeo. Eſt Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis, & vini, ad ſpiritualem animæ refectionem divinitus inſtitutum. *Ita communiter Scholaſt. Vnde reſolves ſequentia.*

1 Tam ſpecies conſecratæ, quam corpus, & ſanguis Chriſti, intrinſecè, & eſſentialiter conſtituunt hoc Sacramentum: adeòque falſum eſt, quod docuit *Vualdenſis*, Corpus, & Sanguinem Chriſti, eſſe totum Sacramentum. Ratio eſt, tũ quia *Trident.* docet, corpus & ſanguinem contineri hoc Sacramento, tum quia quatenus continetur, non eſt ſenſibile. Item falſum eſt, quod docent *Marſilius, & Sotus*, ſolas ſpecies

conſtituere hoc Sacramentum, tum quia Euchariſtia eſt cibus cæleſtis; tum quia adorari debet latria, ut docet *Trid.*

2 Uſus, ſive ſumptio Euchariſtiæ, non eſt propriè ipſum Sacramentum, neque aliud Sacramentum ab eo diſtinctũ, ut vult *Gabriel*: nec pars illius, ſive eſſentialis, ſive integralis, ut *Aureolus*; ſed tantum applicatio, ſive conditio, ut Sacramentum operetur.

3 Etſi quælibet ſpecies, imò quævis pars ſpeciei, ſit integrum, & eſſentialiter perfectum Sacramentum, adeòque Sacramentum Euchariſtiæ, ſub ſpeciebus panis, & vini, phyſicè; & materialiter ſpeciè differat; moraliter tamen, & in ratione Sacramenti eſt unum ſpecie infima Sacramentum: tum quia eſt unum ſignum rei ſacræ: tum quia ordinatur ad unum ſpecie infima finem, vid. *S.Thom.q.73.art.2.*

4 Etſi phyſicè loquendo, tot ſint numero Sacramenta quot numero ſpecies, vel etiam partes ſpecierum: moraliter tamen unum numero Sacramentum eſt, quod per modum unius proponitur, & ſumitur: quia id ad unum finem, ſcilicet unam refectionem ſpiritualem refertur.

5 Hoſtiæ in diverſis altaribus, rectè concipiuntur, ut diſtincta Sacramenta; contra verò, ſi Sacerdos unam hoſtiã in plures partes dividat, vel plures hoſtias ſimul ſumat (eadem eſt ratio plurium ſpecierum diverſæ rationis) non ideò dicitur accepiſſe plura numero Sacramenta.

DUBIUM II.

Quæ materia Euchariſtiæ?

Nota, ſicut in aliis Sacramentis eſt duplex materia, proxima, & remota: ita etiam hic, ſed ordine inverſo: nam in aliis, materia remota eſt res permanens, proxima verò ejus uſus, qui tranſit; hic verò, remota tranſit, & proxima manet, ſcilicet ſpecies panis, & vini. Quæritur ergo tantum de remota, illa ſcilicet, quæ facta conſecratione tranſit in corpus, & ſanguinem Chriſti.

Reſp. Materia Euchariſtiæ eſt tantum panis, & vinum. Eſt de fide, & probatur ex inſtitutione Chriſti, *Matth.* 26. & *Luc.*22 Et quidem utraque materia panis, & vinum, eſt ita neceſſaria ad hoc Sacramentum conficiendum, ut per ſe nunquam licitè poſſit una conſecrari abſque alia, quod patet tum ex facto Chriſti. *Luc.22. tum ex Trident.ſeſſ.22, Unde reſolves.*

Con-

1 Conſecratio utriuſque ſpeciei, eſt juris divini; quia ratio ſacrificij, ſine quo non fit, exigit utramque.

2 Non licet alteram tantum ſpeciem conſecrare; in neceſſitate etiam gravi, v.g. ut moribundo detur Viaticũ. *Suar. &c. commun.*

3 Nec Pontifex in eo poteſt diſpenſare ullo caſu. *Ita commun. Suar. 3 p.d 55 ſ 4 &c.* contra quoſdam.

Dixi. 1. *Per ſe*; quia per accidens, & præter intentionem, aliquando unam poſſe ſolam conſecrari abſque peccato docet *Tan.d.5.q 2.dub.5.num.27.* dicitque eſſe communem, v.g. in his caſibus.

1. Si quis aquam, vel alium liquorem pro vino conſecraſſet, neque defectum intelligeret, niſi diu poſt; aut poſtquã advertiſſet, non poſſet haberi aliud vinum; vel quamvis haberet, non poſſet tamen illo uti, ſine gravi ſcandalo, vel vitæ periculo. 2. Si poſt conſecratam hoſtiam, ſubitum mortis periculum ab hoſtibus, vel incendium immineat, ſec uſo tamen ſcandalo, & contemptu fidei *Reg. l 29. cap.4.* 3. Si Sacerdos hoſtia conſecrata moriatur: vel animo deficiens, loquelam perdat, vel in amentiam incidat, nec ſit alius qui poſſit ſacrificium perficere. *Suarez Vaſq. &c.* Si autem alius ſupplere, & Sacerdos infirmus communionem ſuſcipere poteſt, debet hoſtia dividi, eique pars dari. *Tamb. de exped. ſacr. l.2.c.8.*

Dixi. 2. Licitè: quia validè alterutram tantum conſecrari, eſt certum: ut patet cum ex facto Chriſti, qui panem ante conſecravit; tum ex praxi Eccleſiæ, quæ corpus, ante ſanguinem proponit adorandum.

DUBIUM III.

Qualis debeat eſſe panis in materia Euchariſtiæ?

Reſp. 1. Solus panis triticeus, in convivijs communiter uſitatus, qualis morali hominum judicio tantum cenſetur ille, qui ex farina triticea, & aqua naturali mixtus, & igne toſtus, ſive aſſus, atque in ſua ſpecie incorruptus eſt: quia hic ſolus ſimpliciter dicitur panis, alius verò nonniſi cum addito, v.g hordeaceus *Vnde reſolves.*

1 Falſum eſt, quod docuit *Caiet.* Euchariſtiam poſſe cõſecrari ex quovis pane, cujuſvis ſpeciei, dummodo ſit aptus ad veſcendum.

2 Non eſt apta materia ad validam conſecrationem. 1. Panis ex oryza, avena, milio, piſis, fabis, amygdalis, alijſque

 legu-

leguminibus, & arborum fructibus, vel etiam ex hordeo cōfectus: quia hæc omnia, communi uſu, & opinione, cenſentur ſpecie diſtingui á tritico, *Laym.Bonac.C. de Lugo d.* 4. *ſ.* 1. 2. Maſſa triticea cruda, vel non cocta per modum panis, ſed frixa, vel elixa, ut ſunt placenta, libuum; ſive differant ſpecie: ſive non. 3 Panis ſubactus aquis artificialibus, vel oleo, butyro, lacte, vel ovis, ſaccharo, aliove liquore, qui aqua naturali non ſit mixtus, quia non eſt panis uſualis. *Ita Laym.l* 5.*tr* 4 *c.*9 *Cajet.*tamen, & quidam recentiores, contrarium docent: quare eſt ſaltem materia dubia. Idque confirmat *Miſſale Rom.tit.de defect.* & *C. de Lugo d.*4.*ſ.*1.*n* 4. Unde qui hoſtias emunt, certi ſint, quod aqua naturali, & non roſacea, confectæ ſint. 4. Similiter hoſtiæ rubræ, quibus ſigillantur literæ, non ſunt materia valida, vel minimum dubia: quia per admiſtionem cinnabaris notabiliter alterantur. *C.de Lug d.*4 *ſ.*1. quod *Ant.Perez* apud *Dian.p.*7.*t.*12. *R.* 1. limitat, ſi multum cinnabaris ſit mixtum: ſi autem ſit valdè parum cenſet probabile, quod ſit materia valida, illicita tamen. 5. Panis ſubſtantialiter corruptus. 6 Panis ſubactus aqua marina. *Fagund.*apud *Dian.p.*9.*t.*9. *R.* 58. ubi ipſe contrarium docet, eò quòd illa ſit naturalis aqua.

3 Panis ex farre, ſive ſpelta; item ex ſiligine, eſt materia dubia: quia alij dicunt, ſolis accidentibus, propter loci ſterilitatem: alij ſpecie diſtingui à tritico: ideòque non licet, ſaltem uti pro Sacramento, quia hoc exponeretur periculo, v. *Aut.cit.*

4 Valida, ſed illicita eſt materia. 1. ſi aliquot grana, vel guttæ alterius ſpeciei, cum tritico, & aqua miſceantur, ita ut triticum tamen, & aqua plurimum prædominentur: quia ſi major pars non ſit triticum, & aqua, non erit materia valida, de quo monendi ſunt illi, qui hoſtias coquunt. *Bon. d.* 4.*q.*2.*p.*1.*n.*6.*Laym.c.*2. 2. Panis mucidus, qui ad corruptionē diſponitur. *Bon.p.*2.*n.*5.

5 Perindè eſt ad valorem Sacramenti ſive panis ſit azymus, ſive fermentatus, ut definivit *Trident.* quia uterque eſt uſualis, & propriè dictus panis. Interim in ſuis Eccleſijs Latini in azymo, & Græci in fermentato conficere tenentur, ſub præcepto gravi, & culpa mortali, à qua non excuſat neceſſitas, v.g. dandi viaticum, vide *Bon. d.*4 *q.*2.*p.* 1 *Fill. t.*4.*c.*3. *q.*8 *C.de Lugo Avers.*

Reſp. 2. Ex præcepto Eccleſiæ, panis conſecrandus debet

eſſe

eſſe figura orbiculari, (in Eccleſia Latina) & integra. Dixi Latina: quia Græci quadratam adhibent, & in particulis triangularem, ut habet *Arcudius*. Licere, etiam in hoſtia minore (qualis datur *Laicis* quando alia haberi non poteſt, & ſcandalum abeſt) celebrare privatim, imò ſi cauſa urgeat, etiam publicè die feſto, docet *Marchan.in candel. t.4. c. 5.q.3. Dian.p.5 t.13.R.80.& p.6.tr 7.R.17 & Tamb. exped ſacrif.l.2.c. 8 & Averſ.q 11 ſ.12.* eò quòd nullum ſit præceptum, neque conſtet de conſuetudine obligante ſub præcepto: quo caſu elevare adorandam majorem ab alio præconſecratam, licere vult idem *Tamb. l.c.* contra *March & Dian ll. cc.* Non licet autem parvam ſumere, & majorem relinquere (v. g. ad exponendam in hierotheca) niſi ipſe eadem Miſſa etiam iſtam conſecraverit, quia debet communicare de ſuo ſacrificio. *Tamb.l.c.* Quare malè facit Parochus, qui renovaturus Euchariſtiam, hoſtiam ab alio conſecratam ipſe ſumit, & à ſe conſecratam reponit in ſacrario, vel hierotheca. *Tamb. l. c. C.de Lug.d,9.ſ.4.*

DUBIUM IV.

Quale vinum ſit materia Euchariſtiæ?

Reſp.1. Solum vinum vitis, ut docet fides, & definitum eſt in Florentino. *Unde reſolves.*

1 Non eſt materia apta ad validam conſecrationem. 1. Sicera, & quicunque liquor ex moris, malogranatis, &c. ſive dicatur vinum, ſive non. 2. Agreſta, ſive omphacium, id eſt, ſuccus ex uvis immaturis expreſſus: quia non eſt vinum, ſed in via ad vinum; cujus naturam nondum induit, habetque ſe, ſicut maſſa cruda reſpectu panis. *Laym.t. 4.l.4.cap. 2.n. 1.* & 6. ſuccum tamen ex uvis paſſis expreſſum conſecrabilem eſſe putat *Franc. Amicus* apud *Dian.p.7.t 12.R 8.* eò quòd verum ſit vinum 3 Acetum, quia eſt vinum ſubſtantialiter corruptum. *Ibid.* Quòd ſi poſt ſumptionem, (imò etiam ante eam, poſt conſecrationem calicis) dubium incidat, fueritne acetum, an vinum, eſſe præſumendum, quod fuerit vinum, docet *Tamb.l.2.exped. ſacrif.cap* 8. 4. Uvæ ſeu vinum intra uvas contentum, vel inbibitum in offa panis; tum quia non tam eſt potus, quam cibus; tum quia ſuccus ille non dicitur propriè vinum, donec ſit expreſſus: tum quia in eo ſtatu non ſa-

 tis

Digitized by Google

tis ad ſenſum demonſtratur per formam *C de Lugo d.4.n.* 11. & 12.*Laym.*&*c.*5.Sapa, ſeu defrutum, id eſt, muſtum ad dimidiam,ſeu tertiam partem decoctum;quia non eſt amplius vinum. nec potus, ſed cibus *Bon.l.c* 6.Lora,id eſt, aqua expreſſis acinis ſuperfuſa, *Fill t.*4.*c.*3.*C.de Lug.d* 4.*ſ.*1.*n.*9.

2 Valida quidem conſecratio, ſed illicita eſt 1. In muſto, quia non eſt vinum ſimpliciter. ſed impurum,habens admixtas fæces,non conſecrabiles, ideòque obſtat præceptum Eccleſiæ, obligans ſecundum *Suar.* ſub mortali, ſaltem extra neceſſitatem, qualis eſſet defectus vini veteris; & ſecundùm quoſdam etiam devotio populi, quo modo multi excuſant contra *Suar.* quod in quibuſdam locis, primitiæ uvarum in calice exprimantur, vide *Bonac. loc. cit.* 2. In vino liquoribus alijs,vel aromatibus ita modicè permixto, ut naturam vini retineat. Si verò permixtio ſit immodica, erit materia dubia. 3. In vino aceſcente: quia adhuc eſt vinum, ſicut panis mucidus eſt panis. 4. Probabilius etiam in vino congelato, (etſi à quibuſdam propter negantium authoritatem, dicatur eſſe materia dubia) tum quia adhuc retinet ſubſtantiam, & denominationem vini, eſtque natura ſua potabile; tum quia Chriſtus ſub eo ante conſecrato manet.*C.de Lug.loc.cit.* Nec refert. 1. quod aqua congelata non ſit materia Baptiſmi; quia hic eſſentialiter conſiſtit in ablutione, Euchariſtia verò in ſumptione.Nec refert 2.quod non ſit proximè potabile: quia eſt per accidens, & facilè tolli poteſt: eſtque par ratio in pane indurato. Non eſt autem idem in liquore nondum ex uvis expreſſo, quia cum non ſit vinum ſimpliciter, & per ſe, ac natura ſua non ſit potabilis, ſed comeſtibilis, quod vino congelato non convenit, alioqui enim jejunium frangeret.*Bon.l.c.p.*2.*n.*10.

Peccat tamen,qui in congelato conſecrat, ideóque ſi hyeme congelavit calix,calore manuum, aut halitus, aliove modo ſolvendus eſt. *Fill.t.*4.*c.*3.*l* 5.*t.* 4.*c.*2

3 Valida, & licita eſt conſecratio in vino, ſive albo, ſive rubro; etſi etiam ſpecie phyſica differant, cum utrumque habeatur, & ſit ſimpliciter vinum de vite.*Bonac.p.* 2.*n.*2.*C.de Lug. l. c.*

Reſp.2.Vino conſecrando debet, non ex neceſſitate Sacramenti, ſed gravis præcepti, ſub mortali obligantis, ſecundùm *Card.de Lugo de Euchar. d.* 15. *ſeſſ.* 2. *num.* 22. miſceri aqua, Idque cæremonialiter, & in ordine ad ſacrificium. Eſt

certum

certum, ut conſtat *ex Trid.ſeſſ.22 cap. 7. & 9.* An autem aqua iſta immediatè convertatur in ſanguinem, necne, diſputant. *Schol.* Vid. *Kon. vel Præp. hic C.de Lug.d.4. ſeſſ. 3. Vnde reſolves.*

1 Si mixtio hæc omittatur, valida tamen eſt conſecratio, etſi illicita mortaliter. *Ita omnes commun.*

2 Miſcenda eſt aqua naturalis, eaque modiciſſima, ut habet *Florent.* una ſcilicet, vel altera gutta; ita tamen, ut ſit ſenſibilis, & ſaltem non excedat tertiam partem vini; alioqui reddet materiam dubiam: *Bonac.p 4.num. 4 ex S. Thom. Kon. &c.* Qui autem miſceret roſaceam, vel aliam artificialem, etſi in neceſſitate, validè conſecraret, peccaret tamen mortaliter. *D.Thom Molin. Dian.p.6.t.7.R.* 18. quia ageret cõtra præceptum, & conſuetudinem Eccleſiæ in re gravi. Quam ob cauſam etiam mortale cenſet *Fagund p.2 l.2.cap. 4 Perſic. &c.* miſcere calidam; quod tamen alijs quibuſdam nimis durum videtur apud *Dian.l.c.* ubi addit ipſe, ſi in frigidiſſima regione conſuetudo id habeat, ne fortè vinum congeleſcat, poſſe ſine ullo peccato fieri.

3 Mixtio illa facienda eſt, non in dolio vel ampulla aliove vaſe, ſed in ipſo calice; neque domi, ſed in ipſo ſacro, ut fit communiter, vel ante offertorium, vel certè immediatè ante ſacrum, ut fit apud quoſdam. Idque, vel ab ipſo Sacerdote, ut in Miſſa privata: vel à Subdiacono, ut in ſolemni: neque enim ſufficit, ſi caupo illud diluerit. *Bon.l.c.*

4 Si mixtio hæc ſit omiſſa, idque notetur ante conſecrationem calicis, adhuc facienda eſt: ſecus, ſi poſt *Bonac. l.c.n.5.*

5 Præceptum hoc mixtionis non extenditur ad illam, quæ fit poſt communionem, ad ablutionem oris, & digitorum. Vide de his *Miſſ.Rom.* Item *Bon.d.4.q.2.p.4. Laym.lib.5, tr.4.c.4.*

DUBIUM V.

Quæ conditiones ad materiæ conſecrationem requirantur?

Reſp. 1. Ad validam conſecrationem requiruntur duæ cõditiones. 1. eſt, ut materia Sacerdoti conſecranti, moraliter, & ſenſibiliter ſit præſens. Ita communiter; & eſt certum. Ratio petitur, tum ex inſtitutione Chriſti, & verbis formæ, Hoc, & Hic, quæ non verificarentur, cum ſint demonſtrativa: tum ex perpetua Eccleſiæ praxi, nunquam conſecrantis, vel

vel etiam benedicentis res abſentes: tum etiam ratione ſacrificij, quod requirit hoſtiam præſentem, vide *Bon.d.4 q 2. p.6.Laym c.2.Vnde reſolves.*

1 Validè conſecratur vinum in calice cooperto, vaſe, vel cantharo clauſo; panis in caniſtro; hoſtiæ in ciborio, vel in cumulo ſub alijs latentes, aut aliter tectæ, v. g. ſub corporali, vel mappa, vel etiam in Miſſali, ut ex *Suar. Henriq. Kon.* docet *Bon.* contra *Laym l.5 t.4.cap.* 2. [unde hoc poſt eum dubium videri poteſt: & ſaltem peccaret graviter, qui ſic tectas, aut latentes conſecraret.) Item validè conſecrantur hoſtiæ præſentes, à cæco, vel alio Sacerdote in tenebris. Ratio horum omnium eſt, quia ad præſentiam, & ſenſibilitatem non requiritur, ut materia videatur, vel tangatur, vel feriatur ſono verborum, (unde communiter, non probatur praxis eorum, qui os proximè admovent, ut halitũ in calicem, & panem inſpirent] dummodò videri poſſit, ſive in ſe, ſive in alio, v.g. in ſuo toto, vel continente, vel vaſe ad illam continendam deſtinato, vide *Bon d.4.q.2 p.5.*

2 Invalidè conſecratur. 1. materia poſt parietem, aut poſt tergum poſita, vel clauſa in tabernaculo, ut docet *Fill. Bon.q. 2.p.6.& alij.* Ratio eſt, quia moraliter cenſetur abeſſe, cum non poſſit demonſtrari per Tó hoc, & hic; neque paries habeat ſe ut continens, aut tegens. 2. materia valde procul, v g. 100. paſſibus diſtans, etſi videri poſſit. Ratio eſt eadem. Quanta autem propinquitas ſufficiat, dubium eſt, & ex morali prudentum judicio pendet. *Henr.l.8.c.34* docet 20. aut 30. paſſuum: quod *Bon.l.c.& alij*, putant non eſſe certum, vide *Schol.* 3. Materia tam modica, ut ſenſu percipi non poſſit: tum quia non poteſt demonſtrari; tum quia Sacramentum debet eſſe ſignum ſenſibile. *Ita Suar.Vaſq.& alij* contra *Sotum Henr.* Quod intellige, ſi non ſit in toto, ſed extra illud: quia in totó etiam minimæ ejus particulæ conſecrantur; ut conſtat ex *Trid.ſeſſ.23.c.3.& 4. Bon.l.c.*

Secunda conditio, ut materia ſit certa, & à conſecrantis intentione, & in individuo determinata, eſt communis, apud *Bon.& alios*, tum quia hoc requirunt pronomina Hoc, & Hic: tum quia actiones ſunt circa ſingularia quæ debent eſſe certa, & determinata, vid *Bon.l.c.p.5. Vnde reſolves.*

1 Invalidè conſecraret, qui vellet tantum conſecrare tertiam, vel mediam hoſtiæ partem, eam non determinando, vel ex multis, v.g. viginti præſentibus, tantum quatuor, aut quinque,

quinque, nullas deſignando; quia non eſt ratio, cur una magis, quàm altera conſecraretur. Item, qui ex multis hoſtijs intenderet illas conſecrare, vel illas partes hoſtiarum, aut vini, quas Deus elegerit, aut Titius deſignarit; aut partes illas, quæ fractis ſpeciebus ſunt manſuræ in continuo, non quæ excident; quia non eſt materia definita. *Bon. loc.c. punct.* 5.

2 Non conſecratur hoſtia, inſcio Sacerdote poſita, ſive in corporali (ſejuncta tamen à cumulo) ſive infra illud *Kon.* 3 *p.q.*74.*art.*2.*d.*3.& *alij*.Ratio eſt,quia nõ eſt determinata in mente Sacerdotis, cujus voluntas non fertur in incognitum. Similiter non conſecrantur guttæ, quæ exteriùs calici adhærent, quia non intenduntur. Imó ut probabilius docent *Suar.Reg.t* 2.*l.*29.& *c.*2 *Laym l.*5.*t.*4.*c.*2.*Kon.q.*74.*ar.*2.*dub* 2. contra *Tan.*& *Bon*,nec eæ guttæ, quæ interiùs adhærent:quia intentio Eccleſiæ eſſe videtur, ideòque, & Sacerdotis eſſe debet., conſecrare, id, quod per modum unius continui eſt in calice. Unde ne opus ſit de detergendis guttis ſollicitum eſſe, benè faciet Sacerdos, ſi ſemel pro ſemper intendat eas non conſecrare; uti nec micas hoſtiæ adhærentes, vid.*Dian. p.*2.*tit.*3 *miſc.R.*16.& *p.*3.*tr.*4.*R.*32.*Eſcob.t.*7 *E.*6. ubi docet, Sacerdotem vi particulæ Hic, tantum intendere id conſecrare, quod per modum unius continui potabilis, eſt in calice: ideòque guttulas illas non conſecrari Quæ ſententia probabilis eſt, *ex Reg.Suar.*& *Laym.t.*5.*tr.*4.*c.*2.*n.*15.

3 Valida eſt conſecratio.1.Si Sacerdos intendat conſecrare ex pluribus hoſtijs præſentibus tantum quinque, eas determinando; vel omnes præter infimam,& ſupremam cumuli; vel omnes pares, v. g.ſecundam, quartam, ſextam, ſi ſint ordinè collocatæ,& determinetur, unde numerandi initium ſumendum ſit: quod tamen grave peccatum erit. Quod ſi autem hoc vel alio caſu, non conſecratæ miſceantur conſecratis, totus cumulus ad altare eſt deferendus, ut Sacerdos intendat conſecrare non conſecratas, vel potius totum cumulum conſecret, ſub conditione, ſi non ſint conſecratæ. *C.de Lugo d.*4 *de Euch.num* 36.Etſi putet unam, vel duas, vel ſex hoſtias conſecrandas adeſſe, cum ſint plures, ſive à ſe, ſive ab alio poſitæ: quia error ſpeculativus, & privatus non obſtat intentioni practicæ, & abſolutæ conſecrandi omnes præſentes. Quam tanquam Eccleſiæ conſuetudini conformem, quiſque cenſetur habere implicitè, ut docent *Sylv.*

Henr.

temptu, non eſt mortale. *Suar.Laym.l.5.t.3.c.5 Bonac. d.3.q.1.p.2.*ubi ex alijs multis docent, nullum eſſe præceptum illud ſuſcipiendi.

2 Etſi omiſſio ex contemptu, v. g. ſi quis id nihili faciat, aut puerile, aut vile habeat, ſit mortalis: talis tamen nõ cenſetur eſſe, cum quis ejus oblatam occaſionem, quam poſtea non facilè habiturus eſt, negligit. Ita commun. contra *Sylv.V.Confirm.& Tol.l.2.c.4.*

3 Præceptum quod habetur in *Tridentin. ſeſſ. 23. cap.4 de reform.* non ligat omnes, cum ſit hypotheticum: ſed tantum ordinandos, vel initiandos prima tonſura. Cujus omiſſionem non eſſe mortalem contra *Tann,*docent *Henriq.Valent.Suar.d.38.ſ.1.& Navar.cap.22.* qui addit, ne quidem Epiſcopũ peccare mortaliter, ordinando non confirmatum: aut ſi ipſe non confirmatus ordinet, vide *Reg.l.28.c.3.*

Reſp. 2. Circa cæremonias Confirmationis, ſcienda ſunt ſequentia. 1. Etſi ſervandi ſint ritus in Pontificali præſcripti, peccetque graviter Epiſcopus ſi confirmet ſine pluviali, mitra, vel pedo: uti & ſi ordines ſacros conferat cum ſolis indumentis Miſſæ.*Dian.p.7.tr.10.R.31.*non tamen ſemper erit mortalis alicujus omiſſio, v. g. alapæ, aut cærei. Poteſt autem conferri loco quovis decenti, etiam extra Eccleſiam; & à prandio non jejunis omni anni tempore. 2. Sub gravi culpa, ut docet *Navarr.c.22.* ex communi requiritur Patrinus; iſque unus tantum, (licet *Tol.* duos admittat.) qui ſi confirmatus non ſit, peccat graviter, ſecundum communem *Eſcob.tamen ex Kon.* docet, non eſſe mortale] quod probabile eſſe docet *Quintan.t.2 ſect.7.* imò nullum, ſi fiat in neceſſitate, & non contrahit cognationem; ut docent *Sanch. Suar.* contra *Sylv.Sâ,& alios.* Debetque eſſe diverſus à Patrino Baptiſmi, ſaltem extra neceſſitatem, licét, cum *Bonac.& Hurt.* id neget *Quintan.t.2.ſect.7.& 14* & ſecús facientem non peccare mortaliter, dicat *Dian.p.3.t.4.R.21,* & non Monachus (niſi factus Epiſcopus) Admitti tamen, & illos, & moniales poſſe ſine culpa, docet idem *Quintan.l.c.ſ.18* niſi in eorum Religione ſit prohibitum. Eo autem nomine non excludi Mendicantes notat *Kon & alij* quinque cum *Dian p.9.t. 6. R. 12.* Nec refert, ſecluſa conſuetudine, num vir ſit, aut fœmina. Neque etiam contrahit obligationem inſtruendi confirmatum; ſed tantum cognationem ſpiritualem cum eo, & ejus parentibus, dummodò tamen eum tangat. 3. Frons confirmati

Digitized by Google

mati obliganda eſt faſcia linea, cruce notata, geſtanda uno, tribus, vel ſeptem diebus, pro conſuetudine; illota interim fronte; poteſt etiam, ſi ratio ſubſit, ſtatim auferri, & frons ablui: ipſa autem comburi, vel honeſtè aſſervari debet nec ad profanos uſus adhiberi propter contactum chriſmatis; neque ſolvens illam, contrahit cognationem, vide *Præp. in 3.p.q.2.art.12.4*. Parochos teneri in librum referre nomina confirmatorum, & patrinorum ſuæ Parochiæ, (eamque curam ad Epiſcopos etiam pertinere) tum propter ſciendā cognationem ſpiritualem, tum propter ordines ſuſcipiendos, docet *Quint.t.2.ſ.11.ex Barb. &c.* ac denique licere mutare nomen in Confirmatione. *Ibid.ſ.*10.

TRACTATUS III.

De Euchariſtia.

CAP. I.

De Eſſentia Euchariſtiæ.

DUBIUM I.

Quid ſit Euchariſtia?

RESpondeo. Eſt Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis, & vini, ad ſpiritualem animæ refectionem divinitus inſtitutum. *Ita communiter Scholaſt. Vnde reſolves ſequentia.*

1 Tam ſpecies conſecratæ, quam corpus, & ſanguis Chriſti, intrinſecè, & eſſentialiter conſtituunt hoc Sacramentum: adeòque falſum eſt, quod docuit *Vualdenſis*, Corpus, & Sanguinem Chriſti, eſſe totum Sacramentum. Ratio eſt, tū quia *Trident.* docet, corpus & ſanguinem contineri hoc Sacramento, tum quia quatenus continetur, non eſt ſenſibile. Item falſum eſt, quod docent *Marſilius, & Sotus*, ſolas ſpecies

conſtituere hoc Sacramentum,tum quia Euchariſtia eſt cibus cæleſtis; tum quia adorari debet latria, ut docet *Trid.*

2 Uſus, ſive ſumptio Euchariſtiæ, non eſt propriè ipſum Sacramentum, neque aliud Sacramentum ab eo diſtinctũ, ut vult *Gabriel*: nec pars illius, ſive eſſentialis, ſive integralis, ut *Aureolus*; ſed tantum applicatio, ſive conditio, ut Sacramentum operetur.

3 Etſi quælibet ſpecies, imò quævis pars ſpeciei, ſit integrum, & eſſentialiter perfectum Sacramentum, adeòque Sacramentum Euchariſtiæ, ſub ſpeciebus panis,& vini,phyſicè; & materialiter ſpeciè differat; moraliter tamen, & in ratione Sacramenti eſt unum ſpecie infima Sacramentum: tum quia eſt unum ſignum rei ſacræ: tum quia ordinatur ad unum ſpecie infima finem,vid, *S.Thom.q.73.art.2.*

4 Etſi phyſicè loquendo, tot ſint numero Sacramenta quot numero ſpecies, vel etiam partes ſpecierum: moraliter tamen unum numero Sacramentum eſt, quod per modum unius proponitur, & ſumitur: quia id ad unum finem, ſcilicet unam refectionem ſpiritualem refertur.

5 Hoſtiæ in diverſis altaribus, rectè concipiuntur, ut diſtincta Sacramenta; contra verò, ſi Sacerdos unam hoſtiã in plures partes dividat, vel plures hoſtias ſimul ſumat (eadem eſt ratio plurium ſpecierum diverſæ rationis) non ideò dicitur accepiſſe plura numero Sacramenta.

DUBIUM II.

Quæ materia Euchariſtiæ?

Nota, ſicut in alijs Sacramentis eſt duplex materia, proxima, & remota: ita etiam hic, ſed ordine inverſo: nam in alijs, materia remota eſt res permanens, proxima verò ejus uſus, qui tranſit; hic verò, remota tranſit, & proxima manet, ſcilicet ſpecies panis, & vini. Quæritur ergo tantum de remota, illa ſcilicet, quæ facta conſecratione tranſit in corpus, & ſanguinem Chriſti.

Reſp. Materia Euchariſtiæ eſt tantum panis,& vinum. Eſt de fide, & probatur ex inſtitutione Chriſti, *Matth.* 26. & *Luc.*22 Et quidem utraque materia panis, & vinum, eſt ita neceſſaria ad hoc Sacramentum conficiendum, ut per ſe nunquam licitè poſſit una conſecrari abſque alia, quod patet tum ex facto Chriſti *Luc.22. tum ex Trident.ſeſſ.22, Vnde reſolves.*

Con-

Digitized by Google

1 Conſecratio utriuſque ſpeciei, eſt juris divini; quia ratio ſacrificij, ſine quo non fit, exigit utramque.

2 Non licet alteram tantum ſpeciem conſecrare; in neceſſitate etiam gravi, v.g. ut moribundo detur Viaticũ. *Suar. &c. commun.*

3 Nec Pontifex in eo poteſt diſpenſare ullo caſu. *Ita commun. Suar. 3 p.d 55 ſ 4 &c.* contra quoſdam.

Dixi. 1. *Per ſe*; quia per accidens, & præter intentionem, aliquando unam poſſe ſolam conſecrari abſque peccato docet *Tan.d.5.q.2.dub.5.num.27.* dicitque eſſe communem, v.g. in his caſibus.

1 Si quis aquam, vel alium liquorem pro vino conſecraſſet, neque defectum intelligeret, niſi diu poſt; aut poſtquã advertiſſet, non poſſet haberi aliud vinum; vel quamvis haberet, non poſſet tamen illo uti, ſine gravi ſcandalo, vel vitæ periculo. 2. Si poſt conſecratam hoſtiam, ſubitum mortis periculum ab hoſtibus, vel incendium immineat, ſec uſo tamen ſcandalo, & contemptu fidei *Reg. l 29. cap.4.* 3. Si Sacerdos hoſtia conſecrata moriatur: vel animo deficiens, loquelam perdat, vel in amentiam incidat, nec ſit alius qui poſſit ſacrificium perficere. *Suarez Vaſq. &c.* Si autem alius ſupplere, & Sacerdos infirmus communionem ſuſcipere poteſt, debet hoſtia dividi, eique pars dari. *Tamb. de exped. ſacr. l.2.c.8.*

Dixi. 2. Licitè: quia validè alterutram tantum conſecrari, eſt certum: ut patet cum ex facto Chriſti, qui panem ante conſecravit; tum ex praxi Eccleſiæ, quæ corpus ante ſanguinem proponit adorandum.

DUBIUM III.

Qualis debeat eſſe panis in materia Euchariſtiæ?

Reſp. 1. Solus panis triticeus, in convivijs communiter uſitatus, qualis morali hominum judicio tantum cenſetur ille, qui ex farina triticea, & aqua naturali mixtus, & igne toſtus, ſive aſſus, atque in ſua ſpecie incorruptus eſt: quia hic ſolus ſimpliciter dicitur panis, alius verò nonniſi cum addito, v.g hordeaceus *Vnde reſolves.*

1 Falſum eſt, quod docuit *Caiet.* Euchariſtiam poſſe cõſecrari ex quovis pane, cujuſvis ſpeciei, dummodo ſit aptus ad veſcendum.

2 Non eſt apta materia ad validam conſecrationem. 1. Panis ex oryza, avena, milio, piſis, fabis. amygdalis, alijſque

leguminibus, & arborum fructibus, vel etiam ex hordeo cõfectus: quia hæc omnia, communi uſu, & opinione, cenſentur ſpecie diſtingui á tritico, *Laym.Bonac.C. de Lugo d.* 4. *ſ.* 1. 2. Maſſa triticea cruda, vel non cocta per modum panis, ſed frixa, vel elixa, ut ſunt placenta, libuum; ſive differant ſpecie: ſive non. 3 Panis ſubactus aquis artificialibus, vel oleo, buty o, lacte, vel ovis, ſaccharo, aliove liquore, qui aqua naturali non ſit mixtus, quia non eſt panis uſualis. *Ita Laym.l* 5.*tr* 4 *c*.9 *Cajet*.tamen, & quidam recentiores, contrarium docent: quare eſt ſaltem materia dubia. Idque confirmat *Miſſale Rom.tit.de defect.* & *C. de Lugo d*.4.*ſ*.1.*n* 4. Unde qui hoſtias emunt, certi ſint, quod aqua naturali, & non roſacea, confectæ ſint. 4. Similiter hoſtiæ rubræ, quibus ſigillantur literæ, non ſunt materia valida, vel minimum dubia: quia per admiſtionem cinnabaris notabiliter alterantur. *C.de Lug d*.4 *ſ* 1.quod *Ant.Perez* apud *Dian.p*.7.*t*.12. *R*. 1.limitat, ſi multum cinnabaris ſit mixtum: ſi autem ſit valdè parum cenſet probabile, quod ſit materia valida, illicita tamen. 5. Panis ſubſtantialiter corruptus. 6 Panis ſubactus aqua marina. *Fagund*.apud *Dian.p*.9.*t*.9.*R*. 58. ubi ipſe contrarium docet, eò quòd illa ſit naturalis aqua.

3 Panis ex farre, ſive ſpelta; item ex ſiligine, eſt materia dubia: quia alij dicunt, ſolis accidentibus, propter loci ſterilitatem: alij ſpecie diſtingui à tritico: ideòque non licet, ſaltem uti pro Sacramen o, quia hoc exponeretur periculo, v. *Aut.cit.*

4 Valida, ſed illicita eſt materia. 1. ſi aliquot grana, vel guttæ alterius ſpeciei, cum tritico, & aqua miſceantur, ita ut triticum tamen, & aqua plurimum prædominentur: quia ſi major pars non ſit triticum, & aqua, non erit materia valida, de quo monendi ſunt illi, qui hoſtias coquunt. *Bon. d*. 4.*q*.2.*p*.1.*n*.6.*Laym.c*.2.2. Panis mucidus, qui ad corruptionẽ diſponitur. *Bon.p*.2.*n*.5.

5 Perindè eſt ad valorem Sacramenti ſive panis ſit azymus, ſive fermentatus, ut definivit *Trident*. quia uterque eſt uſualis, & propriè dictus panis. Interim in ſuis Eccleſijs Latini in azymo, & Græci in fermentato conficere tenentur, ſub præcepto gravi, & culpa mortali, à qua non excuſat neceſſitas, v.g. dandi viaticum, vide *Bon. d*.4 *q*.2.*p*. 1 *Fill. t*.4.*c*.3. *q* 8 *C.de Lugo* [illegible]

Reſp. 2. Ex præcepto Eccleſiæ, panis conſecrandus debet eſſe

eſſe figura orbiculari, (in Eccleſia Latina) & integra. Dixi Latina: quia Græci quadratam adhibent, & in particulis triangularem, ut habet *Arcudius*. Licere etiam in hoſtia minore (qualis datur *Laicis* quando alia haberi non poteſt, & ſcandalum abeſt) celebrare privatim. imò ſi cauſa urgeat, etiam publicè die feſto, docet *Marchan.in candel. t.4. c. 5.q.3. Dian.p.5 t.13.R.80.& p.6.tr 7.R.17 & Tamb. exped ſacrif.l.2.c.8 & Averſ.q 11 ſ.12.* eò quòd nullum ſit præceptum, neque conſtet de conſuetudine obligante ſub præcepto: quo caſu elevare adorandam majorem ab alio præconſecratam, licere vult idem *Tamb. l.c.* contra *March & Dian ll. cc.* Non licet autem parvam ſumere, & majorem relinquere (v. g. ad exponendam in hierotheca) niſi ipſe eadem Miſſa etiam iſtam conſecraverit, quia debet communicare de ſuo ſacrificio. *Tamb.l.c.* Quare malè facit Parochus, qui renovaturus Euchariſtiam, hoſtiam ab alio conſecratam ipſe ſumit, & à ſe conſecratam reponit in ſacrario, vel hierotheca. *Tamb. l. c. C.de Lug.d,9.ſ.4.*

DUBIUM IV.

Quale vinum ſit materia Euchariſtiæ?

Reſp.1. Solum vinum vitis, ut docet fides, & definitum eſt in Florentino. *Vnde reſolves.*

1 Non eſt materia apta ad validam conſecrationem. 1. Sicera, & quicunque liquor ex moris, malogranatis, &c. ſive dicatur vinum, ſive non. 2. Agreſta, ſive omphacium, id eſt, ſuccus ex uvis immaturis expreſſus: quia non eſt vinum, ſed in via ad vinum; cujus naturam nondum induit, habetque ſe, ſicut maſſa cruda reſpectu panis. *Laym.t. 4.l.4.cap. 2.n.1.* & 6. ſuccum tamen ex uvis paſſis expreſſum conſecrabilem eſſe putat *Franc. Amicus* apud *Dian.p.7.t 12.R 8.* eò quòd verum ſit vinum 3 Acetum, quia eſt vinum ſubſtantialiter corruptum. *Ibid.* Quòd ſi poſt ſumptionem, (imò etiam ante eam, poſt conſecrationem calicis) dubium incidat, fueritne acetum, an vinum, eſſe præſumendum, quod fuerit vinum, docet *Tamb.l.2.exped. ſacrif.cap* 8.4, Uvæ ſeu vinum intra uvas contentum, vel inbibitum in offa panis; tum quia non tam eſt potus, quam cibus; tum quia ſuccus ille non dicitur propriè vinum, donec ſit expreſſus: tum quia in eo ſtatu non ſa-

tis ad ſenſum demonſtratur per formam *C de Lugo d.* 4. *n.* 11. & 12. *Laym.*&*c.* 5. Sapa, ſeu defrutum, id eſt, muſtum ad dimidiam, ſeu tertiam partem decoctum; quia non eſt amplius vinum, nec potus, ſed cibus *Bon. l.c* 6. Lora, id eſt, aqua expreſſis acinis ſuperfuſa, *Fill t.* 4. *c.* 3. *C.de Lug. d* 4. *ſ.* 1. *n.* 9.

2 Valida quidem conſecratio, ſed illicita eſt 1. In muſto, quia non eſt vinum ſimpliciter, ſed impurum, habens admixtas fæces, non conſecrabiles, ideòque obſtat præceptum Eccleſiæ, obligans ſecundum *Suar.* ſub mortali, ſaltem extra neceſſitatem, qualis eſſet defectus vini veteris; & ſecundùm quoſdam etiam devotio populi, quo modo multi excuſant contra *Suar.* quod in quibuſdam locis, primitiæ uvarum in calice exprimantur, vide *Bonac. loc. cit.* 2. In vino liquoribus alijs, vel aromatibus ita modicè permixto, ut naturam vini retineat. Si verò permixtio ſit immodica, erit materia dubia. 3. In vino aceſcente: quia adhuc eſt vinum, ſicut panis mucidus eſt panis. 4. Probabilius etiam in vino congelato, (etſi à quibuſdam propter negantium authoritatem, dicatur eſſe materia dubia) tum quia adhuc retinet ſubſtantiam, & denominationem vini, eſtque natura ſua potabile; tum quia Chriſtus ſub eo ante conſecrato manet. *C.de Lug. loc.cit.* Nec refert. 1. quod aqua congelata non ſit materia Baptiſmi; quia hic eſſentialiter conſiſtit in ablutione, Euchariſtia verò in ſumptione. Nec refert 2. quod non ſit proximè potabile: quia eſt per accidens, & facilé tolli poteſt: eſtque par ratio in pane indurato. Non eſt autem idem in liquore nondum ex uvis expreſſo, quia cum non ſit vinum ſimpliciter, & per ſe, ac natura ſua non ſit potabilis, ſed comeſtibilis, quod vino congelato non convenit, alioqui enim jejunium frangeret. *Bon. l.c.p.* 2. *n.* 10.

Peccat tamen, qui in congelato conſecrat, ideóque ſi hyeme congelavit calix, calore manuum, aut halitus, aliove modo ſolvendus eſt. *Fill.t.* 4. *c.* 3. *l* 5. *t.* 4. *c.* 2

3 Valida, & licita eſt conſecratio in vino, ſive albo, ſive rubro; etſi etiam ſpecie phyſica differant, cum utrumque habeatur, & ſit ſimpliciter vinum de vite. *Bonac. p.* 2. *n.* 2. *C.de Lug. l. c.*

Reſp. 2. Vino conſecrando debet, non ex neceſſitate Sacramenti, ſed gravis præcepti, ſub mortali obligantis, ſecundùm *Card. de Lugo de Euchar. d.* 15. *ſeſſ.* 2. *num.* 22. miſceri aqua, Idque cæremonialiter, & in ordine ad ſacrificium. Eſt

certum

certum, ut conſtat *ex Trid.ſeſſ.22 cap.7.&c 9.* An autem aqua iſta immediatè convertatur in ſanguinem, necne, diſputant. *Schol.*Vid.*Kon. vel Præp. hic C.de Lug.d.4. ſeſſ. 3. Vnde reſolves.*

1 Si mixtio hæc omittatur, valida tamen eſt conſecratio, etſi illicita mortaliter. *Ita omnes commun.*

2 Miſcenda eſt aqua naturalis, eaque modiciſſima, ut habet *Florent.* una ſcilicet, vel altera gutta; ita tamen, ut ſit ſenſibilis, & ſaltem non excedat tertiam partem vini; alioqui reddet materiam dubiam: *Bonac.p 4.num.4 ex S. Thom. Kon.&c.* Qui autem miſceret roſaceam, vel aliam artificialem, etſi in neceſſitate, validè conſecraret, peccaret tamen mortaliter. *D.Thom Molin. Dian.p.6.t.7.R 18.* quia ageret cõtra præceptum, & conſuetudinem Eccleſiæ in re gravi. Quam ob cauſam etiam mortale cenſet *Fagund p.2 l.2.cap.4 Perſic. &c.* miſcere calidam; quod tamen alijs quibuſdam nimis durum videtur apud *Dian.l.c.* ubi addit ipſe, ſi in frigidiſſima regione conſuetudo id habeat, ne fortè vinum congeleſcat, poſſe ſine ullo peccato fieri.

3 Mixtio illa facienda eſt, non in dolio vel ampulla aliove vaſe, ſed in ipſo calice; neque domi, ſed in ipſo ſacro, ut fit communiter, vel ante offertorium, vel certè immediatè ante ſacrum, ut fit apud quoſdam. Idque, vel ab ipſo Sacerdote, ut in Miſſa privata: vel à Subdiacono, ut in ſolenini: neque enim ſufficit, ſi caupo illud diluerit. *Bon.l.c.*

4 Si mixtio hæc ſit omiſſa, idque notetur ante conſecrationem calicis, adhuc facienda eſt: ſecus, ſi poſt *Bonac. l.c.n.5.*

5 Præceptum hoc mixtionis non extenditur ad illam, quæ fit poſt communionem, ad ablutionem oris, & digitorum. Vide de his *Miſſ.Rom.* Item *Bon.d.4.q.2.p.4. Laym.lib.5. tr.4.c.4.*

DUBIUM V.

Quæ conditiones ad materiæ conſecrationem requirantur?

Reſp.1. Ad validam conſecrationem requiruntur duæ cõditiones. 1. eſt, ut materia Sacerdoti conſecranti, moraliter, & ſenſibiliter ſit præſens. Ita communiter; & eſt certum. Ratio petitur, tum ex inſtitutione Chriſti, & verbis formæ, Hoc, & Hic, quæ non verificarentur, cum ſint demonſtrativa; tum ex perpetua Eccleſiæ praxi, nunquam conſecrantis,

vel

vel etiam benedicentis res abſentes: tum etiam ratione ſacrificij, quod requirit hoſtiam præſentem, vide *Bon.d.4 q 2. p.6.Laym c.2.Vndè reſolves.*

1 Validè conſecratur vinum in calice cooperto, vaſe, vel cantharo clauſo; panis in caniſtro; hoſtiæ in ciborio, vel in cumulo ſub alijs latentes, aut aliter tectæ, v.g. ſub corporali, vel mappa, vel etiam in Miſſali, ut ex *Suar. Henriq. Kon.*docet *Bon.*contra *Laym l.5 t.4.cap.* 2. [unde hoc poſt emum dubium videri poteſt: & ſaltem peccaret graviter, qui ſic tectas,aut latentes conſecraret.) Item validè conſecrantur hoſtiæ præſentes, à cæco,vel alio Sacerdote in tenebris. Ratio horum omnium eſt, quia ad præſentiam, & ſenſibilitatem non requiritur, ut materia videatur, vel tangatur, vel feriatur ſono verborum, (unde communiter, non probatur praxis eorum, qui os proximè admovent, ut halitũ in calicem, & panem inſpirent] dummodò videri poſſit, ſive in ſe, ſive in alio, v.g.in ſuo toto, vel continente, vel vaſe ad illam continendam deſtinato,vide *Bon d.4.q.2 p.5.*

2 Invalidè conſecratur.1.materia poſt parietem, aut poſt tergum poſita, vel clauſa in tabernaculo, ut docet *Fill. Bon.q. 2.p.6.& alij.*Ratio eſt, quia moraliter cenſetur abeſſe, cum non poſſit demonſtrari per Tó hoc, & hic; neque paries habeat ſe ut continens, aut tegens. 2. materia valde procul, v g. 100. paſſibus diſtans, etſi videri poſſit. Ratio eſt eadem. Quanta autem propinquitas ſufficiat, dubium eſt,& ex morali prudentum judicio pendet. *Henr.l.8.c.34* docet 20. aut 30. paſſuum: quod *Bon.l.c.& alij*, putant non eſſe certum, vide *Schol.*3.Materia tam modica, ut ſenſu percipi non poſſit: tum quia non poteſt demonſtrari; tum quia Sacramentum debet eſſe ſignum ſenſibile. *Ita Suar.Vaſq.& alij* contra *Sotum Henr.* Quod intellige, ſi non ſit in toto, ſed extra illud: quia in totó etiam minimæ ejus particulæ conſecrantur; ut conſtat ex *Trid.ſeſſ.23.c.3.& 4. Bon.l.c.*

Secunda conditio, ut materia ſit certa, & à conſecrantis intentione,& in individuo determinata,eſt communis,apud *Bon.& alios*, tum quia hoc requirunt pronomina Hoc,& Hic: tum quia actiones ſunt circa ſingularia quæ debent eſſe certa,& determinata,vid *Bon.l.c.p.5. Vnde reſolves.*

1 Invalidè conſecraret, qui vellet tantum conſecrare tertiam, vel mediam hoſtiæ partem, eam non determinando, vel ex multis,v,g.viginti præſentibus, tantum quatuor, aut quinque,

Digitized by Google

quinque, nullas deſignando; quia non eſt ratio, cur una magis, quàm altera conſecraretur. Item, qui ex multis hoſtijs intenderet illas conſecrare, vel illas partes hoſtiarum, aut vini, quas Deus elegerit, aut Titius deſignarit; aut partes illas, quæ fractis ſpeciebus ſunt manſuræ in continuo, non quæ excident; quia non eſt materia definita. *Bon. loc.c. punct.* 5.

2 Non conſecratur hoſtia, inſcio Sacerdote poſita, ſive in corporali (ſejuncta tamen à cumulo) ſive infra illud *Kon.* 3 *p.q.*74.*art.*2.*d.*3,& *alij.* Ratio eſt, quia nõ eſt determinata in mente Sacerdotis, cujus voluntas non fertur in incognitum. Similiter non conſecrantur guttæ, quæ exteriùs calici adhærent, quia non intenduntur. Imó ut probabilius docent *Suar.Reg.t* 2.*l.*29.& *c.*2 *Laym l.*5.*t.*4.*c.*2.*Kon.q.*74.*ar.*2.*dub* 3. contra *Tan.*& *Bon*, nec eæ guttæ, quæ interiùs adhærent: quia intentio Eccleſiæ eſſe videtur, ideòque, & Sacerdotis eſſe debet, conſecrare, id, quod per modum unius continui eſt in calice. Unde ne opus ſit de detergendis guttis ſollicitum eſſe, benè faciet Sacerdos, ſi ſemel pro ſemper intendat eas non conſecrare; uti nec micas hoſtiæ adhærentes, vid.*Dian. p.*2.*tit.*3 *miſc.R.*16.& *p.*3.*tr.*4.*R.*32.*Eſcob.t.*7 *E.*6. ubi docet, Sacerdotem vi particulæ Hic, tantum intendere id conſecrare, quod per modum unius continui potabilis, eſt in calice: ideòque guttulas illas non conſecrari Quæ ſententia probabilis eſt, *ex Reg.Suar.* & *Laym.t.*5.*tr.*4.*c.*2.*n.*15.

3 Valida eſt conſecratio.1.Si Sacerdos intendat conſecrare ex pluribus hoſtijs præſentibus tantum quinque, eas determinando; vel omnes præter infimam,& ſupremam cumuli; vel omnes pares, v. g.ſecundam, quartam, ſextam, ſi ſint ordinè collocatæ,& determinetur, unde nnmerandi initium ſumendum ſit: quod tamen grave peccatum erit. Quod ſi autem hoc vel alio caſu, non conſecratæ miſceantur conſecratis, totus cumulus ad altare eſt deferendus, ut Sacerdos intendat conſecrare non conſecratas, vel potius totum cumulum conſecret, ſub conditione, ſi non ſint conſecratæ, *C.de Lugo d.*4 *de Euch,num* 36.Etſi putet unam, vel duas, vel ſex hoſtias conſecrandas adeſſe, cum ſint plures, ſive à ſe, ſive ab alio poſitæ: quia error ſpeculativus, & privatus non obſtat intentioni practicæ, & abſolutæ conſecrandi omnes præſentes. Quam tanquam Eccleſiæ conſuetudini conformem, quiſque cenſetur habere implicitè, ut docent *Sylv.*

Henr.

Henriq.& Suar. Unde ſi Sacerdos advertat poſt conſecrationem, eſſe duas ſimul junctas, utramque ut conſecratam ſumet, ut habet Miſſale: Si verò ante conſecrationem, poſtquã obtulit, advertat, alterã ſeponet, & poſt Miſſã, ipſe vel alius ſumat tanquam panem benedictum. 3. Si quis plures hoſtias ad altare tulerit, aut rationabili modo adverterit, ab alio adferri à ſe conſecrandas, vel ante ſacrificium monitus fuerit, de conſecrandis in altari jam poſitis. Ratio, omnes enim conſecrantur, etſi dum conſecrat, earum non ita expreſſè meminerit, aut etiam ad oblationem non detegat, modo ſint præſentes in corporali, vel ſaltem in altari. *Ita Reg.l.29.n.19. Laym.l 5.t.4.c 2.Bon.t.1.d.4.q.2.p.2. & alij ab ipſo citati.* Eſtque ſententia in praxi tuta. Quia intentio præcedens, reſpectu illarum virtualiter perſeverat. 4. Si parvæ hoſtiæ pro cõmunicando populo afferantur Sacerdoti paulò poſt factam oblationem, (addit *Averſ.q.11.ſ.12.* ante cœptam præfationem) licitè eas conſecrari ſuppleta oblatione mentaliter, ex *Gavant.& Poſſeu.* docent *Dian.punct.2.to n.14.Reſ.71. & Tambur.de exped.ſacrif.lib 2.c. 5.*

Reſp. 2. Ad licitam materiæ conſecrationem requiritur. 1. ut non ſit major quantitas, quam tempore opportuno poſſit abſumi: quia periculum eſſet, ne ſpecies computreſcerent. *Bon l.c.* 2. Ut ab uſu Eccleſiæ, præſertim in Miſſali præſcripto, non recedat. *Ex dictis reſolves.*

Peccat. 1. Qui vas, in quo hoſtiæ conſecrandæ ſunt, non aperit. 2. Qui conſecrat materiam poſitam extra corporale. 3. Qui intendit conſecrare guttas, calici adhærentes exteriùs, quod eſſet grave: de interius adhærentibus eſt dubiũ, (quia non conſtat ſatis de mente Eccleſiæ) ad quod evitandum. *Gavant.p.2.t* 7. jubet eas abſtergi, quod conſuetudo probat. Qui tamen id omittit, eum non peccare, docet *Tamb. l. 2.c. 1.§.3.* imò nec expedite, ſi eas advertas, quando diſcooperto calice, jã jã es conſecraturus, & elevationem populus expectat. Poſt conſecrationem autem nullo modo ſunt abſtergendæ. 4. Qui ante conſecrationem ita ſtatueret, nolo conſecrare hoſtias appoſitas, niſi tempore conſecrationis, vel ſaltem oblationis fuero memor. *Ita Præp.hic art.2.d.2.Laym.l.c.* etſi *Tamb.de exped.ſacrif.cap.1.§,3* eo caſu nullum peccatum agnoſcat.

DU-

DUBIUM VI.

Quæ ſit forma conſecrationis Eucharistiæ?

Reſp.Eſt duplex, una panis, & eſt hæc: Hoc eſt enim corpus meum. Ubi omnia ſunt de eſſentia, præter Tò enim, cujus omiſſio eſſet veniale. Altera vini,& eſt hæc: Hic eſt enim calix ſanguinis mei novi, & æterni teſtamenti , myſterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Ubi etſi verior, & communior ſit ſententia *S. Bonav.Suar.Bell.* & aliorum, contra *S.Thom & Thomiſt.* quòd eſſentialia ſint tantum hæc. Hic eſt calix ſanguinis mei, (vel Hic eſt ſanguis meus, aut eis æquivalentia) graviter tamen peccaret, qui aliqua ex reliquis omitteret,vel mutaret. Debent autem formæ proferri in perſona Chriſti, formaliter, & ſignicativè, ſive aſſertivè, & non tantum recitativè, ſive hiſtoricè, licèt ea, quæ in Canone præcedunt, dicantur tantum recitativè, ſeu hiſtoricè,vid.*Laym.c.3.Bon.q.3.punct.* 2. *C.de Lug.d.11.ſ.5.unde reſolves.*

1 Valida, ſed illicita eſt conſecratio 1.Si conſecrans dicat: Hic cibus,hic potus, hic calix, vel hæc res, vel contentū ſub his ſpeciebus, eſt corpus meum, vel ſanguis meus. *Bon. l.c.p.1.* 2. Si dicat: Hic calix eſt novum teſtamentum in ſanguine meo, ut habet, *S.Lucas c.22.* 3 Hoc eſt corpus meum, quod de Virgine ſumpſi: hic eſt ſanguis meus infiniti valoris.4.Hoc eſt meum corpus: hic meus eſt ſanguis, vel hoc eſt ſanguis meus. Ratio horum eſt,quia manet idem ſenſus, nec fit mutatio ſubſtantialis. *Bon.l.c.*

2 Invalida erit conſecratio, ſi dicas: Hic (adverbialiter) eſt corpus meum. Si autem Tò Hic ponatur maſculinè, pro neutro, valet, etſi non ſecundum Grammaticam. *Eſcob.Granad.*2. Hoc corpus eſt meum; hic Sanguis eſt meus. *Fagund. p.3.q.78.c.2.* 3.Ecce Corpus meum: Ecce Sanguis meus. 4. Hoc fit, vel hoc fit Corpus meum; vel hic panis convertitur in Corpus meum; vel hic ponitur Corpus meum. 5.Illud eſt Corpus meum; ille eſt Sanguis meus. 6.Hoc eſt ſubſtantia mea; vel hoc eſt Corpus Chriſti. *Bon.l.c.p.3.*

3 Dubia erit conſecratio, 1.Illud eſt Corpus meum; iſte eſt Sanguis meus.2.Hæc eſt caro mea, quam tamen *Laym.* contra *Kon.*putat valere. 3.Secundùm quoſdam forma ex S. Luca primo caſu allata,vide *Bon.q.3.p.1.& 2.Reg.l.29. num.* 33.

DU-

DUBIUM VII.

Quandiu Chriſtus manet in Euchariſtia?

Reſp. Manet ſub ſpeciebus etiam diviſis, & ſub quavis earum minima parte, donec tanta earum fiat mutatio, ut conſueta ſubſtantia panis, & vini corrumperetur. *Ita communit.* cum *S.Th.* Et eſt certum. *Vnde reſolves.*

1 Gratia datur in prima manducatione etiam primæ partis; cum ſit totum Sacramentum. Manducatio autem, dicitur trajectio ex ore verſus ſtomachum, etſi alij dicant gratiam tum primum dari, cum pars aliqua eſt in ſtomachum recepta; *Dian.p.3.t.6.miſc.R.96.ex Henr.Sylv.& Fagund.* *Item C. de Lug.d.12.ſ.2.*

2 Species non ſunt retinendæ in ore tamdiu, donec penitus pereant: quia tunc non manducaretur Chriſtus: nec gratia Sacramenti conferretur. Uti neque, ſi moriaris, dum hoſtia adhuc eſt in ore. *Dian.l.c*, contra *Bec.c.*22. vide *Bon.d.* 4.*q* 5 *p.*2.*n.*2.

3 Si quis partem vini, vel hoſtiæ ſumpſiſſet indiſpoſitus, & deinde ſe diſponeret, acciperet adhuc gratiam in ſumptione alterius partis. Quod etiam aliqui ut *Gab.Cajet. & alij*, probabiliter dicunt futurum, ſi ſe diſponat ante quàm ſpecies conſumantur in ſtomacho. *Dian.l.c.R.96.ex Nugno*, vid. *C.de Lug.d.12.ſeſſ.2.n.46.& 53. & 64.* ubi illud poſterius negat, vid *Bon.l.c.*

4 Non videtur reprehendendus laicus qui deſiderat eſſe Sacerdos, ut poſſit communicare ſub utraque ſpecie, quòd putet plus gratiæ dari ſub utraque, quam una: quia id fieri, non eſt improbabile, ut docent *Vaſq.Mær. C.de Lugo d.* 12. *ſ.* 3. *& alij*. Vti nec carpenda devotio illius, qui multum materiæ ſumit ad conſecrationem, ea mente, ne tam citò in ſtomacho ſpecies conſumantur, & ſic diutiùs ſecum Chriſtus maneat, & ſæpiùs gratiam augeat: quod fieri non eſt improbabile, ſi diſpoſitio ſubjecti fiat melior, ut docent *Suar.Kon.* item *Fagund & Bec.* apud *Dian p.3.d.6.miſc R.97.*

5 Species per vomitum rejectæ, ſi tales ſint, ut ſub illis panis vel vinum poſſet exiſtere, verè ſunt adorandæ; & ſi iterum ſumantur, iterum conferre gratiam, docet *C.de Lugo l.c.n.53.*

6 Etſi, ſi modicum vini conſecrati miſceatur perfectè cũ alio liquore, ita ut non maneret ſubſtantia vini, deſinat ibi eſſe Chriſtus, non tamen deſinit, ſi miſceatur cum vino alio,

ſaltem

Digitized by Google

altem ejuſdem ſpeciei. *C.de Lug.d.* 10. *ſect.* 3. Unde ſi gutta conſecrata lapſa ſit in dolium vini ejuſdem ſpeciei, totum illud vinum adhibendum tantum eſt pro ſacrificio; licet quidam dicant bibi poſſe à laicis.

7 Si ſpecies conſecratæ liquorem ſpeciei diverſum ſibi permixtum convertant in vinum, ſimilis ſubſtantiæ ei, in quo facta eſt conſecratio, ſpecies priores manent conſecratæ, non item poſteriores, adjunctæ.

CAPUT. II.

De Cauſis, & ſubjecto Euchariſtiæ.

DUBIUM I.

De Cauſis.

AGO hic tantum de efficiente, id eſt, Miniſtro: in quo quid requiratur ad confectionem validam, conſtat, tum ex dictis de Sacramentis in genere, tum ex ſuperioris capitis *dub.* 5. Quid ad licitam requiratur, patebit ex ſequenti dubio. De ſubjecto ſuſcipiente Euchariſtiam: quia omnes diſpoſitiones, quæ ad dignè ſuſcipiendam ſunt neceſſariæ, requiruntur etiam ad licitam confectionem; cum conficiens neceſſariò ſuſcipere debeat. Hic ergo tantum quæritur. 1. Cujus ſit diſpenſare Euchariſtiam 2. Quid ex parte Miniſtri requiratur ad licitam diſpenſationem.

ARTICULUS I.

Ad quem ſpectet diſpenſatio Euchariſtiæ?

Reſp. Euchariſtiam diſpenſare, ex officio poteſt ſolus Sacerdos habens juriſdictionem ordinariam, delegatam, aut ſaltem rationabiliter præſumptam; vel privilegiũ. Ratio eſt, quia Paſtorum proprium, eſt paſcere, quod præcipuè fit per Sacramenta, vid. *Bon.d.4.q.5.p.1.C.de Lug.d.18.ſ.2. Vide reſolves.*

1 Peccat mortaliter, qui ſine omni juriſdictione Euchariſtiam diſpenſat. *Bon.l.c.p.* 2. quia violat alterius juriſdictionem, in re gravi. Inferior autem Sacerdote incurret inſuper irregularitatem, ut docet *Bon.hic.* Religioſi etiam ipſo facto incurrunt excommunicationem Papæ reſervatam, ſi (ſcilicet

ſine

ſine licentia Parochi, & quidem ſpeciali) præſumant Clericis, aut laicis dare Extremam Vnctionem, vel Euchariſtiam, vel Matrimonia ſolemniſare: niſi habeant privilegium; vel Parochus abſit aut injuſtè nolit in articulo mortis. A dicta tamen excommunicatione excuſare ignorantiam, etiã craſſam, ex *Præpoſ.* &c. notat *Dian.p.5.t.3.R.* 51, idque propter verbum præſumant.

2 Licitè miniſtrat Euchariſtiam, qui præſumit rationabiliter Paſtorem factum ſuum approbaturum eſſe. *Regin.lib.* 29.*n.*91.*l.c.n.*7

3 Si infirmus ſacro Viatico muniendus ſit, & proprius Paſtor abſit, vel præſens non poſſit deferre Euchariſtiam, quivis alius Sacerdos, vel regularis, vel ſæcularis, & hoc deficiente, etiam Diaconus, ei conferre poteſt: quia tunc præſumitur voluntas Epiſcopi, aut Papæ. *Ita Laym l.5. t.* 4. *cap.*7. *Bon.l.c.n.*10. *ex Suar.*

Dixi in reſponſione, *ex officio*: quia extraordinariè, in ſtatu neceſſitatis, id poteſt Diaconus ex commiſſione Parochi, (& ſecundùm *Quint.* ſi abſit, ſine ea) v. g. in magno feſto, quo Sacerdos confeſſionibus, concionibus, &c. eſt occupatus *Dian.p.9.t.6.R.*39.*ex Præpoſ.* In extrema verò neceſſitate v.g. articulo mortis, ſi non eſſet alius, etiam Diacono, imò laico licere (ſecluſo ſcandalo) & alios, & ſeipſum communicare, probabile eſt; ut contra *Henriq.Vaſq* & *Sa*, docent *Suar.Kon.Laym.Præpoſ.bic d.2 n.*11. confirmatque *Dian p.8.t.* 1.*R.*48.*ex Averſ.* & *Fran.Lug.* Sed *Amic.* limitat ad caſum, quo moriturus peccati mortalis conſcius aliud Sacramentum ſuſcipere non poſſet, vide *Dian.p.9.t.6.R.*39. In praxi tamen id non facilè faciendum, ob contrariam conſuetudinem, *C. de Lug d.*18 *ſ.*2.*Bon.d* 4.*q.*5 *p.*1. *Vnde reſolves.*

Probabile eſt, etiam extra mortis articulum, ex gravi cauſa, licere Sacerdoti, præciſo ſcandalo, ſacram hoſtiam ſumere ex ſacrario, vel à Diacono allatam, ſibi ipſi dare, v. g. ſi in longo morbo diu non communicaſſet, ut contra *Suar.* & *Kon.* docent *Fagund p.*3.*l.*3.*cap.*2.*Præp.Eſcob.t.*7.*E.*6.*Bonac. l.c.*

Dixi 2. *Vel privilegium*, quale habent religioſi Mendicantes, & nominatim Soc. Ieſu, ex Pauli III. Bulla, & aliorum, ut ſcilicet in ſuis templis, per ſe, vel per alios Sacerdotes, illic celebrantes communicare poſſint quoſcunque Chriſti fideles, præterquam in mortis articulo, (in quo tamen, ſi urgeat

geat neceſſitas: præſumitur ratihabitio Papæ, etiam invito Parocho, ut habet *Bon.hic*]& feſto Paſchatis, vide *C.de Lug. l.c.ſ.2.num.*38.& 49. Porrò per feſtum Paſchatis, Pontifices hic videntur intelligere, & prohibere communionem illam, qua ſatis fit præcepto annuæ communionis, ut docent *Sâ, Fill.& commun.* Per mortis articulum, intelligitur tempus, quo vel mors proximè inſtat, & moraliter certa,& inevitabilis eſt; vel quo eſt mortis periculum, id eſt, probabile dubium de vitæ conſervatione tali caſu, quo valdè frequenter mors ſolet accidere. *Suar.t.4.de rel.l.2.cap.*3 & 3.*p.d.*26.*ſ*.4. & *alij.*

Ex dictis reſolves, quòd regulares licitè dent Euchariſtiam in articulo mortis, uti & in Paſchate ſequentibus caſibus.

1 Si extrema ſit neceſſitas, ut ſi periclitetur de ſalute æterna.

2 Si ſit gravis neceſſitas, id eſt, probabile mortis periculum,& Parochus nolit, vel non poſſit dare, *C.de Lug.d*,18. *ſ.*2.*n* 53.

3 Si à Pontifice, vel Epiſcopo, habeant privilegium: quale hoc tempore habent Religioſi aliqui, quibuſdam locis ab Epiſcopis dandi communionem Paſchalem.

4 Si quis in Paſchate non poſſit in ſua parochia communicare, nec petere veniam à Parocho.

5 Si ratione communionis Paſchalis Parochiæ ſuæ ante ſatisfecerint, aut poſtea ſatisfacturi putentur, quia tunc Parochis nihil decedit, cum ipſo die Paſchæ abſtinere à communione poſſint Sic contra *Henr.& Nav* docent *Sà, Fillin.* & *Laym.* qui addit niſi conſtaret Parochum eſſe invitum, ac rationabiliter id prohibere, v. g. quòd aliàs rationem communicantium habere in ſua Parochia non poſſit: tunc enim ad Parochiam eſſe rejiciendos. *C.de Lug.d*.8.*ſeſſ*.2.*n*, 50. *Bon. l.c.*

6 Si ægrotus necdum pervenerit ad eum ſtatum, ut ex præcepto teneatur ad communionem: etſi tunc maneat obligatus ſuſcipere communionem ex manu Parochi, in articulo mortis.

7 Si ægrotus ſatisfecerit præcepto de viatico, cum intentione illud implendi: quia adminiſtratio Euchariſtiæ tantum eſt vetita regularibus, quando præceptum communionis obligat. Nunquam tamen, ſine licentia Epiſcopi, vel Paro-

chi, licet religioſis publicè Euchariſtiam deferre per plateas, cum id juri Parochorum conſuetudine obtento, deroget; proinde eo caſu in ægroti oratorio, aliove honeſto domus loco, de licentia Ordinarij privatim facto ſacro, Euchariſtia eſt danda. *Ita Suar.* vid *Dian.t,4.p.4.R.14,& p.9.t 9.R.63.*

8 Quibuſdam, qui frequenter communicant apud religioſos; nec poſſunt adduci; ut cõmunicent in Parochia: idque ex tacito, & præſumpto conſenſu, quem *Laym. lib. 5. tract.4.cap.7.num.4.* putat facilius poſſe præſumi in militibus præſidiarijs; item in aulicis, ſtudioſis, alijſque Academicis, &c qui frequenter cõmunicantes extra ſuſpicionem eſſe ſolent, v. *Laym.l.c.*

9 Si in Paſchate ſint vagi, peregrini, & advenæ ſecundũ ſententiam probabilem multorum, ut *Sanch.de matr.l.3.d.37. Fagund.præc.1.Eccl.l 1.cap 8.Card.de Lugo l.c.Dian. p. 2.tr.2.R. 12.*

10 Si ſint famuli, vel domeſtici, vel familiares eorum, qui circa tales habent privilegium, vide *Compend.privil.Societatis, V. familiaris, & Dian p.2,tract.1. de dubijs regularium R. 12.*

ARTICULUS II.

Quid requiratur in Miniſtro, ad licitam adminiſtrationem Euchariſtiæ?

Reſp.1. Ut miniſter circa Euchariſtiæ diſtributionem nõ peccet; præter gratiam, etiam reverentiam in eo, tum ratio, tum Canones requirunt; ita ut præſtet hoc Sacramentum omitti, (cũ ejus ſuſceptio ſæpè nõ ſit neceſſaria ad ſalutem) quam admitti poſitivam irreverentiam. *Unde reſolves.*

1 Euchariſtia non eſt deferenda ad infirmum, niſi cum habitu decenti, id eſt, cum ſtola, & ſuperpelliceo, ac præcedente lumine (ſecus eſt de Extrema Unctione, cujus materia cum non ſit Sacramentum, non requirit tantam venerationem.) Putant tamen quidam ſi habitus haberi non poſſit, aut ſit tempeſtas, aut iter faciendum, non fore irreverentiam, ſi Sacerdos Euchariſtiam in pyxide, vel corporali involutã, in ſinu ſuo clam deferat. Quod certius videtur licere in locis hæreticis, ubi etiam in neceſſitate, & clam, præciſo ſcandalo, poterit porrigere ſine ſtola, & ſuperpelliceo; etſi nullo modo celebrandum ſit ſine veſtibus ſacris ob viaticum dandum *Bon.d 4.q.5.p.2.*

2 Præſtat ægrum incommunicatum mori, quam Sacerdotem

Digitized by Google

dotem in habitu, cum Sacramento per publicum currere, (etſi feſtinare valdè debeat, ut dicit *Quint.t.* 4. *ſ*.8) Secus eſt in Baptiſmo, & Pœnitentia, ſi probabiliter timeretur, ne ægrotus decederet in mortali: tunc enim currendum eſſet, ut habet *Bon l.c.ex S.Th.Poſſev.& alijs*.

3 Ad infirmum longè diſtantem licere Parocho Euchariſtiam deferre in equo manſueto, ita ut non ſit periculum lapſus, docet *Quint.t.*4 *ſ*.8 Sed negant *Poſſev.& Barboſ.* niſi loci conſuetudo permittat; adduntque non licere pyxidem dare portandam Laico, quantumvis Paſtor ſit fatigatus, ſed potius ex collo ſuſpendendam burſam.

4 Euchariſtia non eſt deferenda ad ægrum, venerationis tantum cauſa, ut adoret, vel oſculetur, ſi ſumere non poſſit. Quod etiam prohibuit Congregatio Cardinalium: quæ tamen non videtur prohibere, ut venerationis cauſa deferatur ad lectum, ſi in domo celebretur.

5 Non licet dare Euchariſtiam alijs digitis, ſi indice, & pollice, ob chiragram, dari non poſſit, ut docent *Bonac. d.* 4. *q*.5.*p* 2.& *Poſſevinus*, contra *Tol* cujus ſententia tuta videtur, ſi alias æger ſine viatico eſſet moriturus; præſertim ſi tunc detur duobus indicibus.

6 Non licet tempore peſtis porrigere Euchariſtiam medio aliquo inſtrumento, (multó minus deponere alicubi in ſcutella, ut ab ipſomet ægro ſumatur) ſed manu danda eſt, ut docet *Bonac.d.*4.*q*.5.*p*.2.*ex Suar.& alijs*. Quanvis *Poſſeu c* 8. non improbabiliter dicat, poſſe præciſo ſcandalo, & periculo lapſus in terram, inſtrumento ad id ritè confecto dari, vide *Dian. p*.4.*tr*.4.*Reſ*.114 *Bonac.l.c.p*.2. quod in praxi pro ægroto, qui non poteſt trajicere hoſtiam; ut ſcilicet ei detur Euchariſtia, impoſita particula hoſtiæ cum vino in cochleari, admittit. *Præp.in* 3.*p.q*.80.*art*.5.*dub*.6.& *Eſcob.c*.7.*q*.6.*Dian.p*. 4 *t*.4.*R*.104.

7 Sacerdos podagra laborans, poteſt deferri ad altare, ut ibi Euchariſtiam adminiſtret; ſecluſa tamen alia prohibitione. *Ita Poſſev.c* 5.*n* 50.*Bon l c*.

Reſp.2. Requiritur præterea, ut eam diſpenſet ritu Ecclecleſiæ conſueto: deinde, ut eam neget, (per ſe loquendo) indiſpoſitis animo, vel corpore: denique, ſi Paſtor ſit, ut miniſtret eā ovibus quoties rationabiliter petunt. *Bon.d.*4.*q*.5.*p*.1.*n*.15.

Dixi 1. *Ritu Eccleſiæ*: quia legitimus Eccleſiæ ordo ſub peccato obligat. *Vnde reſolves*.

Digitized by Google

Peccat 1 Qui Euchariſtiam dat ſub utraque ſpecie, locis, vel perſonis, quibus à Pontifice non eſt conceſſum. Item ſi morituro, qui ob linguæ ariditatem non poteſt hoſtiam trajicere, det ſpecies vini, licèt talem á mortali excuſare conetur *Amicus* apud *Dian.p* 8 *t.1.R.*24 *Bon.l c.Sãch.Poſſeu.Barboſ.* contra ipſum *Dian p.9.t.9. R.* 64. 2. Qui diſpenſat ſine veſte ſacra, vel lumine, aut prævia confeſſionis generalis formula. 3. Qui laïco dat hoſtiam majorem, in neceſſitate tamen, vel in caſu magnæ devotionis, licet ex majore particulam defractam dare; vel etiam in defectu minorum, plures majores conſecrare; eaſque deinde in minores partes (non tamen adeò parvas, ut honeſtè dari non poſſint) diviſas diſtribuere. *Ita Bon, V.Euchariſtia d* 4.*q*.5.*p*.1.*n*.14.

Dixi 2. *Per ſe neget*: quia aliàs cooperabitur peccato. Per accidens tamen ſæpè dare poteſt, v. g. ſi ſine ſcandalo, aut gravi damno ſuo, vel pœnitentis, negare non poſſit, vid. *Bon. l.c.Poſſeu.c.* 5.*n.* 8 *Vnde reſolves.*

1 Peccat 1. qui dat pueris; ante annum diſcretionis, (niſi in articulo mortis, ut vid. *dub ſeq.ar.* 3) qui fortè circa annum decimum incipit. 2. Qui dat amentibus, quando nunquam ſunt uſi ratione. Si verò uſi ſint, poteſt, & debet illis dari in articulo mortis, ſi poſſit ſine periculo irreverentiæ, & non conſtet incidiſſe in amentiam in ſtatu peccati mortalis. *Laym hic.cap.*4 *num* 4. 3. Qui dat peccatori publico, v. g. hiſtrioni, turpes comœdias cum mortali repræſentanti, uſurario, meretrici, concubinario, de quibus, vid. *Fill.t.*4.*num.* 166.*& ſeqq.*

Dixi, *Publico*: quia ſi occultè tantùm ſcias eſſe indiſpoſitũ, occultèquidem, non tamen publicè petenti, eſt neganda; niſi indiſpoſitio ex confeſſione ſit nota: tunc enim extra eã ne quid em licet monere, ut docent *Sanch.Bon.Laym.l.*5.*t.*4.*c.* 6.*de Lug.d.*8 *de ſacr ſ* 8.

2 Peccat item; qui negat reis morte plectendis, (quibus etiam poteſt dari aliquot, imò una hora ante mortem, ut habet *Sâ*: danda verò eſt, ſi fieri poteſt, non in carcere, vel alio loco inhoneſto) etiam ob crimen ſagarum captis: dummodò pœnitentiam præ ſe ferant: et ianſi crimen negent, & violenta duret ſuſpicio. *Tann.tom.* 3.*q.*5.*d.*4.

3 Rectè facit 1. qui raró, v. g in Paſchate, dat communionem ſemifatuis, & qui debilem habent rationis uſum, ſi ſaltem hunc cibum à profano diſtinguere norint, ut habent

Henr.

Henriq. & *Poſſeu.* Idem fere dicendum eſt de ſurdis, & mutis à nativitate, vide *Laym. hic.* 2. Qui dat obſeſſis à Dæmone, dummodo ſine irreverentia poſſint ſumere. Ita *Suar. Bonac. Regin.*

Dixi 3. Si Paſtor ſit. *Vnde reſolves.*

1 Talis peccat graviter contra juſtitiam, & charitatem, ſi ſubditis in periculo mortis, licet peſte infectis, non det. Alius veró Sacerdos, qui in tali caſu, abſente, vel nolente Parocho, nollet dare; peccaret tantum contra charitatem, etſi ſecundum *Chapeavillum* mortaliter, *q.* 37. *n* 2.

2 Paſtor ut Euchariſtiam opportunè petentibus poſſit miniſtrare, tenetur eam aſſervare, cum lumine in Eccleſia (nec licet alibi, ne quidem in Sacellis nobilium, vel choro Monialium, aut intra ſepta Monaſterij earum, ut habet *Trid. ſeſſ.* 25. *de reform. cap.* 10. niſi cum facultate in ſolemni feſto) in pyxide; quæ non neceſſariò eſt conſecrata, licet ſi cõſecrata non ſit, debeat interius veſtiri vitta linea, ex tela cõſecrata, ut ex *S. Th* docent *Vaſq. Azor. Regin. in Praxi tom.* 2. *l.* 29. *c.* 9.

3 Si ob graviter culpabilem negligentiam Parochi (vel ejus, cui iſta cura commiſſa eſt) integro die, vel aliquot integris noctibus, lumen non ardeat ante venerabile Sacramentum, peccare eum mortaliter (ſecùs ſi per horam tantum) docet *Quint t.* 4. *ſ.* 1. & 7. item *Dian. p*, 9. *t.* 6 *R.* 34 licet *Marchant. in reſol. Paſtor. t.* 4 *c.* 5. *q.* 4. obligationem, & conſuetudinem tam univerſalem neget: uti, & lumine præferendo, quando defertur Sacramentum foras; atque ex cauſa id poſſe omitti, ut cum defertur ad ægrum longe diſtantem, nec commode fieri poteſt cum lumine.

DUBIUM II.

De ſubjecto, ſeu ſuſcipiente Euchariſtiam.

ARTICVLVS I.

Quæ requiratur in eo diſpoſitio animæ?

Reſp. Qui eſt in mortali, tenetur ſub mortali ante ſumptionem Euchariſtiæ confiteri, niſi ſit neceſſitas celebrandi, vel communicandi, & Confeſſarius deſit. *Ita Trid. ſeſſ.* 13. *c.* 7. & *Can.* 11. ubi contrarium docentes, excommunicantur de facto. Fundatur autem in illo *Corint. Probet autem ſeipſum homo*, &c. Et parum refert ad praxim, utrum tantùm ſit præceptum Eccleſiaſticum, an tantum divinum, quod eſt probabilius, ut docent *Suar, Fill.* & *alij commun.*

 Dixi

Dixi 1: *In peccato mortali:* tum quia Euchariſtia delet venialia, ex opere operato; tum quia venialia (eſto comitentur, imò reddant venialiter malam ipſam ſumptionem) non ponunt obicem gratiæ ſanctificanti. Quod ſi tamen multa ſint, & intra genus ſuum gravia, de quibus nulla pœnitentia concipitur, actualem devotionem, & fructum majorem impediunt *Suar.Laym.& alij.* *Vnde reſolves.*

1 Qui dubitat, an peccarit mortaliter, vel an mortale ſit rite confeſſus, tenetur ante communionem confiteri *Ita Bon. d.4.q.6.p.3 ex Sanch.Regin.Suar.& alijs.*

Dixi 2. *niſi ſit neceſſitas*, [non quæcunque, v.g. feſti celebritas, vel magna devotio, ut quidam volunt] ſed gravis, ſive urgens, qualis eſſe cenſetur in ſequentibus caſibus, præmiſſa tamen ſemper contritione: ad quam tunc teneris, niſi de peccato, quod occurrit, fueris ante contritus, *Præp.de Lug d.14. ſect.6.n* 122.

1 Periculum mortis, vel ut conſecretur hoſtia pro morituro. *Suar.Kon.C.de Lug.d 4.ſ.5.n.*107.

2 Si ſacrificium, vel cōmunio non poſſit omitti, abſque gravi infamia, vel ſcandalo. *Ijdem Autt.*

3 Si Parochus debeat celebrare ex officio, ut populus ſacrum audiat. *Ibid.* Ob quam cauſam etiam alteri, qui non eſt Parochus, id licere putat. *Dian.cum alijs* 11 *p* 9.*t.*3.*R.*9. contra *Palaum, Averſam,&c.*

4 Si urgeat præceptum de annua cōmunione, ut docet *Henriq* & probabile putat *Præp.* vel ſi Sacerdos non poſſit audire Miſſam, niſi celebret, ut habet *Henriq. & Sotus*, *Dian. Reſol.* 63. & 64. nec improbat *C de Lugo loc. cit.* Probabilius tamen videntur docere *Koninc. Sá Suar. & alij*, ceſſante ſcandalo, & infamia, præſtare tunc ſacrum, & communionem etiam Paſchalem, intermittere, eò quòd hæc præcepta non obligent, quando non poſſunt impleri convenienter juri divino.

5 Si Sacerdos poſt conſecrationem committat mortale, vel ante cōmiſſi recordetur, tenetur elicita contritione, ſacrificium proſequi. Si verò id fiat ante conſecrationem, & præſertim ante Canonem, debet confiteri, ſi abſque nota infamiæ poteſt, vel recedere, ut docent *Sylv. Navarr. Dian. & alij* contra *Sotum, & Henriq.* qui negant teneri, ob honorem ſacrificij; putantque practicè eſſe probabile *Laym. & Bon.* eò quòd vix ſine aliqua nota, confeſſio decenter fieri poſſet:

poſſet: niſi fortè in Miſſa ſolemni, ſub cantu, vel concione: quo caſu tenebitur confiteri, ut notat *Sylv.* Quod ſi veró, nec contritionem poſſit elicere, ſecundùm communem ſententiam, eſſet confitendum, vel deſiſtendum, licet *Vaſq.in 3.p.t. 3.d.27.& Hurt. de Euch.d* 8.putent probabile eſſe, ſaltem non peccaturum mortaliter, quando non poteſt ſine nota recedere: intellige, ſi conatus ſit elicere, vel fecit quod potuit, vid. *Dian.p.4.t 4.Reſ.98.C.de Lug.d.9.ſ.2.n.8.* ubi idem docet. Notat autem *Dian.ex Præp.* ſatis eſſe, ſi quis bona fide putet ſe eſſe contritum, licet ſubdubitet.

6 Si in ſcamno cõmunicantium recorderis peccati mortalis, quod oblitus es confiteri, nec ſine nota, aut ſcandalo gravi, poſſis recedere, ut habet *Navarr. Fill. Regin.de Lug l.c. num. 12. & alij*; porrigenti autem Euchariſtiam confiteri non expedit, nec decet, quo caſu etiamſi ne quidem poſſis elicere contritionem, excuſat à peccato *Hurt. l. c* Imó quidam DD.apud *Henriq.* excuſant laicum ante confeſſum, etiã præciſa nota, & ſcandalo, non recedentem eò quòd is dicatur juſtificatus, & probatus per confeſſionem. Quam ſententiam probat *Tamb.in exped com cap.1. §. 8* poteſtque ſervire pro ſcrupuloſis, vid. *Regin.l.29.num* 105. *Bon.d 4.p.10 Eſcob. t.7.c.6.*

Dixi 3. *Et deſit confeſſarius*: deeſſe autem cenſetur, non ut quidam volunt, ſi abſit is cui ſolet, & cuperet confiteri; vel cui devotiús, aut utiliùs confitetur: neque etſi Religioſus non poſſit niſi ſæculari confiteri peccata gravia, cum aliqua infamia Religionis. *Amicus. Dian.p.9.t.3 R.13. ſed in ſequentibus caſibus.*

1 Si nullus ſit præſens; ab abſentem verò ſine magna difficultate, (ſpectata tum debilitate, ætate, & negotijs perſonæ, tum alijs circumſtantijs, ut aeris, brevitatis temporis) adire non poſſis. *Bon l c.n.30 ex Suar. Con.&c.*

2 Si non adſint niſi ignarus idiomatis, vel carens juriſdictione, vel excommunicatus, vel non approbatus, vel cui nõ poſſis confiteri ſine gravi damno tuo, vel alieno, vel ſi habeas peccatum tantum reſervatum, nec pateat aditus ad ſuperiorem; vel Superior ſemel iterumque per pium Confeſſarium rogatus negaverit poteſtatem abſolvendi *Tamb.in exped.com. cap.1. §.6.ex Fagund.* Limitat autem *Dian p.9 tract. 3. Reſ.15.* ſi abſque gravi nota prætermittere non poſſis. *Ita Sylv. & alij.* Requiritur tamen, in his etiam caſibus, contritio, &

propoſitum confitendi; imò ex præcepto *Trid.* Sacerdos, qui in tali caſu celebravit, tenetur prima occaſione confiteri. Quod præceptum extendendum non videtur ad Laicos, vel Sacerdotes cõmunicantes tantum, ut contra *Nav.& Fagund.* docet *Sylv.Dian.& Bon.d.4.q.6.p.1.*

ARTICULUS II.

Quæ requiratur diſpoſitio corporis?

Reſp. 1. Nulla corporis macula per ſe impedit ſuſceptionem Euchariſtiæ; cum parum faciat ad bonitatem, vel malitiam moralem: poteſt tamen aliqando per accidens impedire, propter affectus ſecutos. Ita commun. Vnde reſolves.

1 Non impedit pollutio involuntaria, imò nec voluntaria per pænitentiam expiata, niſi effectum malignum, v.g. turpem recordationem, ac delectationem, vel diſtractionẽ, & perturbationem animi relinquat: eo enim caſu, uti, & ſemper poſt culpabilem, præſtat, ac ſecundùm ſententiam communem, ſub veniali debet differri, niſi aliud ſuadeat juſta aliqua cauſa, v. g. magnus fructus feſtivitatis, regula ordinis; vel ſi à Dæmone excitata putetur, ad communionis frequentiam impediendam. *Sanch l.9.de matr. d.13.Bon.d.4.q.6. p.2.C.de Lugo d.15.ſ.1.*

2 Neque actus conjugalis impedit, etſi decens. & conſilij ſit abſtinuiſſe ſaltem nocte proxime antecedente; ſi rarò communicet. *Ita Fill.& Sanch.l.c.Eſcob.t.7.E.6.num.* 83. Intellige, ſi debitum petitum ex neceſſitate reddidit, nec ullã inde animi perturbationem, aut affectum ad res venereas patitur: ſi verò voluptatis cauſa feciſſet, eo die abſtinendum eſſe, (præſertim ſi malignus effectus ſubſecutus fuiſſet] docet *Regin.l.29.t.117.Laym.l.5 t.4.c.6.num.* 10.& 16. *Mart.Perez d.49.ſeſſ.3.num* 8. addens eſſe tantum veniale; imò indecentiam juſta cauſa poſſe reſarciri.

3 Similiter etſi decens, & conſilij ſit, ſumpta communione abſtinere eo die à copula; licita nihilominus eſt ex bono fine, v.g. ex amore prolis, ad vitandum incontinentiæ periculum, vel ad debitum reddendum. *Tamb. cap 3.§.6. ex Sanch.l.9 d.13.& Marchan.*

Reſp. 2. ex præcepto Eccleſiæ tenetur communicaturus, ſub mortali, regulariter eſſe jejunus jejunio naturali, id eſt, ut à medio noctis nihil omninò per modũ cibi, potus, aut medicinæ ſumpſerit. *Ita comm.* Et eſt certum ex Concilijs quæ

vide

vide apud *Filliu. Laym. Bonac. Card. de Lug. loc. cit. Vnde re ſolves.*

1 Etſi parvitas materiæ non excuſet hic; non obſtat tamen communioni. 1. Reliquias ciborum inter dentes hærentes trajicere caſu, (negant enim *Præp. Vaſq. & alij*, ſi fiat de induſtria, contra *Tann. Kon. q.* 80. *art.* 8. *num.* 47. *& Dian.* qui contrarium probabile affirmant) licèt eas expuere omnino deceat. *Dian. t* 4. *de Sacr. reſ.* 37. *& p.* 4. *t.* 4. *Reſ.* 104. vide *Eſcob. tr.* 7 *E.* 6. *& C. de Lug num.* 36. ubi notat ſententiam iſtam *Tann. & Dian.* ad hoc ſervire, ut ſtudioſè dentes antè expurgare ne quid fortè caſu decidat, non tenearis. 2. Sanguinem, vel aliũ humorem ex capite defluentem, vel guttulam aquæ, aut vini, caſu per ablutionem oris, vel guttulam juſculi, dum ſapor exploratur, per modum ſalivæ, cui mixta eſt, vel culicem inter reſpirandũ trajicere. Ratio eſt, tũ quia hæc aut non ſumuntur, ſcilicet ab extrinſeco, aut non per modum cibi, aut potus. Vide *Fagund. præc.* 3. *cap.* 5 *Card. de Lug. l. c. num.* 23. 3 Si aromata, vel folium tabaci, ex cauſa ori imponas, maſtices, vel quid aliud aliud guſtes, modò nihil tranſmittas. *Præp. in* 3 *p. q.* 80 *ar.* 8 *d.* 1. *num.* 39. *C. de Lug. R. mor. l.* 1. *d.* 9. Idem de fumo tabaci, docet *Gran. in* 3. *p. c.* 6. *t.* 10. *d.* 8. *num.* 4 (licet indecens valdè id videatur, niſi juſta ex cauſa fiat] *& Eſcob. t.* 7. *E.* 6. ubi de ejuſdem pulvere per nares attracto idem colligit, *ex Suar. & Fagund.* Idem tenet *Dian. p.* 8 *t.* 7. *R* 3. *C. de Lug, R. m. t.* 1 *d,* 9.

2 Probabile eſt, non impedire communionem, ſi fruſtulum ligni, chartæ, unguium, vel lapillum deglutias: quia nõ habet rationem cibi, vel potus. *Ita Dian. l. c. R.* 38. *& tract. de celeb. Reſ.* 52. *ex Ledeſm. & Sanch.* contra *Henriq. Regin, Laym. & alios,* quorum ſententia tutior eſt, v. *C de Lug. & Eſcob.*

3 Non licet communicare his caſibus. 1. Si ſaccharum, liquorem glycyrhicæ ore reſolutum cum ſaliva trajicias. Si verò dubium ſit, nunquid deglutiveris, vel an factum ſit poſt duodecimam, probabiliter docet *Laym. l.* 1. *tr.* 1. *cap.* 1. contra *Sanch. Fagund.* non impedire communionem, vel ſacrificiũ, vid. *Dian. loc. cit. Reſ* 29. *ſupra lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 2. *d.* 3. 2. Si veſperi decumbens aliquid ori contra raucedinem impoſueris: niſi certus ſis, poſt medium noctis te nihil tranſmiſiſſe. *Ita Suar. Fill. Card. de Lug. loc. cit num,* 37. *& alij.* Licitum autem eſt, inter horologia diſſonantia quodvis ſequi, etiam ultimum, modò non conſtet errare; quia habet ſe ut auctor

bonus,

Digitized by Google

DUBIUM VII.

Quandiu Chriſtus manet in Euchariſtia?

Reſp. Manet ſub ſpeciebus etiam diviſis, & ſub quavis earum minima parte, donec tanta earum fiat mutatio, ut conſueta ſubſtantia panis, & vini corrumperetur. *Ita communit.* cum *S.Th.* Et eſt certum. *Vnde reſolves.*

1 Gratia datur in prima manducatione etiam primæ partis; cum ſit totum Sacramentum. Manducatio autem, dicitur trajectio ex ore verſus ſtomachum, etſi alij dicant gratiam tum primum dari, cum pars aliqua eſt in ſtomachum recepta, *Dian.p.3.t.6.miſc.R.96.ex Henr.Sylv.& Fagund.* *Item C. de Lug.d.12.ſ.2.*

2 Species non ſunt retinendæ in ore tamdiu, donec penitus pereant: quia tunc non manducaretur Chriſtus: nec gratia Sacramenti conferretur. Uti neque, ſi moriaris, dum hoſtia adhuc eſt in ore. *Dian.l.c*, contra *Bec.c.22.* vide *Bon.d.4.q.5 p.2.n.2.*

3 Si quis partem vini, vel hoſtiæ ſumpſiſſet indiſpoſitus, & deinde ſe diſponeret, acciperet adhuc gratiam in ſumptione alterius partis. Quod etiam aliqui ut *Gab.Cajet. & alij*, probabiliter dicunt futurum, ſi ſe diſponat ante quàm ſpecies conſumantur in ſtomacho. *Dian.l.c.R.96.ex Nugno*, vid. *C.de Lug.d.12.ſeſſ.2.n.46.& 53. & 64.* ubi illud poſterius negat, vid. *Bon.l.c.*

4 Non videtur reprehendendus laicus qui deſiderat eſſe Sacerdos, ut poſſit communicare ſub utraque ſpecie, quòd putet plus gratiæ dari ſub utraque, quam una: quia id fieri, non eſt improbabile, ut docent *Vaſq.Mær.C.de Lugo d.12.ſ.3. & alij.* Vti nec carpenda devotio illius, qui multum materiæ ſumit ad conſecrationem, ea mente, ne tam citò in ſtomacho ſpecies conſumantur, & ſic diutiùs ſecum Chriſtus maneat, & ſæpiùs gratiam augeat: quod fieri non eſt improbabile, ſi diſpoſitio ſubjecti fiat melior, ut docent *Suar.Kon.* item *Fagund.& Bec.* apud *Dian p.3.d.6.miſc R.97.*

5 Species per vomitum rejectæ, ſi tales ſint, ut ſub illis panis, vel vinum poſſet exiſtere, verè ſunt adorandæ; & ſi iterum ſumantur, iterum conferre gratiam, docet *C.de Lugo l.c.n.53.*

6 Etſi, ſi modicum vini conſecrati miſceatur perfectè cũ alio liquore, ita ut non maneret ſubſtantia vini, deſinat ibi eſſe Chriſtus, non tamen deſinit, ſi miſceatur cum vino alio, ſaltem

altem ejuſdem ſpeciei.*C.de Lug.d.* 10. *ſect.* 3. Unde ſi gutta onſecrata lapſa ſit in dolium vini ejuſdem ſpeciei, totum illud vinum adhibendum tantum eſt pro ſacrificio; licet quidam dicant bibi poſſe à laicis.

7 Si ſpecies conſecratæ liquorem ſpecie diverſum ſibi permixtum convertant in vinum, ſimilis ſubſtantiæ ei, in quo facta eſt conſecratio, ſpecies priores manent conſecratæ, non item poſteriores, adjunctæ.

CAPUT. II.

De Cauſis, & ſubjecto Euchariſtiæ.

DUBIUM I.

§ De Cauſis.

AGo hic tantum de efficiente, id eſt, Miniſtro: in quo quid requiratur ad confectionem validam, conſtat, tũ ex dictis de Sacramentis in genere, tum ex ſuperioris capitis *dub.* 5. Quid ad licitam requiratur, patebit ex ſequenti dubio. De ſubjecto ſuſcipiente Euchariſtiam: quia omnes diſpoſitiones, quæ ad dignè ſuſcipiendam ſunt neceſſariæ, requiruntur etiam ad licitam confectionem; cum conficiens neceſſariò ſuſcipere debeat. Hic ergo tantum quæritur. 1. Cujus ſit diſpenſare Euchariſtiam 2. Quid ex parte Miniſtri requiratur ad licitam diſpenſationem.

ARTICVLVS I.

Ad quem ſpectet diſpenſatio Euchariſtiæ?

Reſp. Euchariſtiam diſpenſare, ex officio poteſt ſolus Sacerdos habens juriſdictionem ordinariam, delegatam, aut ſaltem rationabiliter præſumptam, vel privilegiũ. Ratio eſt, quia Paſtorum proprium, eſt paſcere, quod præcipuè fit per Sacramenta, vid. *Bon. d. 4. q. 5. p. 1. C. de Lug. d. 18. ſ. 2. Vide reſolves.*

1 Peccat mortaliter, qui ſine omni juriſdictione Euchariſtiam diſpenſat. *Bon. l. c. p.* 2. quia violat alterius juriſdictionem, in re gravi. Inferior autem Sacerdote incurret inſuper irregularitatem, ut docet *Bon. hic.* Religioſi etiam ipſo facto incurrunt excommunicationem Papæ reſervatam, ſi (ſcilicet

ſine

ſine licentia Parochi, & quidem ſpeciali) præſumant Clericis, aut laicis dare Extremam Vnctionem, vel Euchariſtiam, vel Matrimonia ſolemniſare: niſi habeant privilegium; vel Parochus abſit aut injuſtè nolit in articulo mortis. A dicta tamen excommunicatione excuſare ignorantiam, etiã craſſam, ex *Præpoſ. &c.* notat *Dian.p.5.t.3. R.* 51, idque propter verbum præſumant.

2 Licitè miniſtrat Euchariſtiam, qui præſumit rationabiliter Paſtorem factum ſuum approbaturum eſſe. *Regin.lib.* 29.*n.*91.*l.c.n.*7

3 Si infirmus ſacro Viatico muniendus ſit, & proprius Paſtor abſit, vel præſens non poſſit deferre Euchariſtiam, quivis alius Sacerdos, vel regularis, vel ſæcularis, & hoc deficiente, etiam Diaconus, ei conferre poteſt: quia tunc præſumitur voluntas Epiſcopi, aut Papæ: *Ita Laym l.5. t. 4. cap.7. Bon.l.c.n.*10 *ex Suar.*

Dixi in reſponſione, *ex officio*: quia extraordinariè, in ſtatu neceſſitatis, id poteſt Diaconus ex commiſſione Parochi, (& ſecundùm *Quint.* ſi abſit, ſine ea) v. g. in magno feſto, quo Sacerdos confeſſionibus, concionibus, &c. eſt occupatus *Dian.p.9.t.6.R.*39.*ex Præpoſ.* In extrema veró neceſſitate v.g. articulo mortis, ſi non eſſet alius, etiam Diacono, imó laico licere (ſecluſo ſcandalo) & alios, & ſeipſum communicare, probabile eſt; ut contra *Henriq.Vaſq & Sa*, docent *Suar.Kon.Laym.Præpoſ.hic d.*2 *n.*11. confirmatque *Dian p.8.t.*1.*R.*48.*ex Averſ. & Fran. Lug.* Sed *Amic.* limitat ad caſum, quo moriturus peccati mortalis conſcius aliud Sacramentum ſuſcipere non poſſet, vide *Dian.p.9.t.6.R.*39. In praxi tamen id non facilè faciendum, ob contrariam conſuetudinem, *C. de Lug d.*18 *ſ.*2.*Bon.d* 4.*q.*5 *p.*1. *Vnde reſolves.*

Probabile eſt etiam extra mortis articulum, ex gravi cauſa, licere Sacerdoti, præciſo ſcandalo, ſacram hoſtiam ſumere ex ſacrario, vel à Diacono allatam, ſibi ipſi dare, v. g. ſi in longo morbo diu non communicaſſet, ut contra *Suar. & Kon.* docent *Fagund p.*3.*l.*3.*cap.*2.*Præp.Eſcob.t.*7.*E.*6.*Bonac. l.c.*

Dixi 2. *Vel privilegium*, quale habent religioſi Mendicantes, & nominatim Soc. Ieſu, ex Pauli III. Bulla, & aliorum, ut ſcilicet in ſuis templis, per ſe, vel per alios Sacerdotes, illic celebrantes communicare poſſint quoſcunque Chriſti fideles, præterquam in mortis articulo, (in quo tamen, ſi urgeat

geat neceſſitas: præſumitur ratihabitio Papæ, etiam invito Parocho, ut habet *Bon.hic*]& feſto Paſchatis, vide *C.de Lug. l.c.ſ.2.num.*38.& 49. Porrò per feſtum Paſchatis, Pontifices hic videntur intelligere, & prohibere communionem illam, qua ſatis fit præcepto annuæ communionis, ut docent *Sâ, Fill.& commun.* Per mortis articulum, intelligitur tempus, quo vel mors proximè inſtat, & moraliter certa,& inevitabilis eſt; vel quo eſt mortis periculum, id eſt, probabile dubium de vitæ conſervatione tali caſu, quo valdè frequenter mors ſolet accidere. *Suar.t.4.de rel.l.2.cap.3 & 3.p.d.26.ſ.4. & alij.*

Ex dictis reſolves, quòd regulares licitè dent Euchariſtiam in articulo mortis, uti & in Paſchate ſequentibus caſibus.

1 Si extrema ſit neceſſitas, ut ſi periclitetur de ſalute æterna.

2 Si ſit gravis neceſſitas, id eſt, probabile mortis periculum,& Parochus nolit, vel non poſſit dare, *C.de Lug.d,*18. *ſ.2.n* 53.

3 Si à Pontifice, vel Epiſcopo,habeant privilegium: quale hoc tempore habent Religioſi aliqui, quibuſdam locis ab Epiſcopis dandi communionem Paſchalem.

4 Si quis in Paſchate non poſſit in ſua parochia communicare, nec petere veniam à Parocho.

5 Si ratione communionis Paſchalis Parochiæ ſuæ ante ſatisfecerint, aut poſtea ſatisfacturi putentur, quia tunc Parochis nihil decedit, cum ipſo die Paſchæ abſtinere à communione poſſint Sic contra *Henr.& Nav* docent *Sâ, Filliu. & Laym.* qui addit niſi conſtaret Parochum eſſe invitum, ac rationabiliter id prohibere, v.g. quòd aliàs rationem communicantium habere in ſua Parochia non poſſit: tunc enim ad Parochiam eſſe rejiciendos. *C.de Lug.d.8.ſeſſ.2.n,* 50. *Bon. l.c.*

6 Si ægrotus necdum pervenerit ad eum ſtatum, ut ex præcepto teneatur ad communionem: etſi tunc maneat obligatus ſuſcipere communionem ex manu Parochi,in articulo mortis.

7 Si ægrotus ſatisfecerit præcepto de viatico, cum intentione illud implendi: quia adminiſtratio Euchariſtiæ tantum eſt vetita regularibus, quando præceptum communionis obligat. Nunquam tamen, ſine licentia Epiſcopi, vel Paro-

dotem in habitu; cum Sacramento per publicum currere, (etſi feſtinare valdè debeat, ut dicit *Quint.t.* 4.*ſ.*8) Secus eſt in Baptiſmo, & Pœnitentia, ſi probabiliter timeretur, ne ægrotus decederet in mortali: tunc enim currendum eſſet, ut habet *Bon l.c.ex S.Th.Poſſev.& alijs.*

3 Ad infimum longè diſtantem licere Parocho Euchariſtiam deferre in equo manſueto, ita ut non ſit periculum lapſus, docet *Quint.t.*4 *ſ.*8 Sed negant *Poſſev.& Barboſ.* niſi loci conſuetudo permittat; adduntque non licere pyxidem dare portandam Laico, quantumvis Paſtor ſit fatigatus, ſed potius ex collo ſuſpendendam burſam.

4 Euchariſtia non eſt deferenda ad ægrum, venerationis tantum cauſa, ut adoret, vel oſculetur, ſi ſumere non poſſit. Quod etiam prohibuit Congregatio Cardinalium: quæ tamen non videtur prohibere, ut venerationis cauſa deferatur ad lectum, ſi in domo celebretur.

5 Non licet dare Euchariſtiam alijs digitis, ſi indice, & pollice, ob chiragram, dari non poſſit, ut docent *Bonac. d.* 4. *q.*5.*p* 2.& *Poſſevinus*, contra *Tol* cujus ſententia tuta videtur, ſi alias æger ſine viatico eſſet moriturus; præſertim ſi tunc detur duobus indicibus.

6 Non licet tempore peſtis porrigere Euchariſtiam medio aliquo inſtrumento, (multó minus deponere alicubi in ſcutella, ut ab ipſomet ægro ſumatur) ſed manu danda eſt, ut docet *Bonac.d.*4.*q* 5.*p.*2.*ex Suar.& alijs.* Quanvis *Poſſeu c* 8. non improbabiliter dicat, poſſe præciſo ſcandalo, & periculo lapſus in terram, inſtrumento ad id ritè confecto dari, vide *Dian. p.*4.*tr.*4.*Reſ.*114 *Bonac.l.c.p.*2. quod in praxi pro ægroto, qui non poteſt trajicere hoſtiam; ut ſcilicet ei detur Euchariſtia, impoſita particula hoſtiæ cum vino in cochleari, admittit. *Præp.in* 3.*p.q.*80.*art.*5.*dub.*6.& *Eſcob.c.*7.*q.*6.*Dian.p.* 4 *t.*4.*R.*104.

7 Sacerdos podagra laborans, poteſt deferri ad altare, ut ibi Euchariſtiam adminiſtret; ſecluſa tamen alia prohibitione: *Ita Poſſev.c* 5.*n* 50.*Bon.l c.*

Reſp.2. Requiritur prætereа, ut eam diſpenſet ritu Ecclecleſiæ conſueto: deinde, ut eam neget, (per ſe loquendo) indiſpoſitis animo, vel corpore: denique, ſi Paſtor ſit, ut miniſtret eã ovibus quoties rationabiliter petunt. *Bon.d.*4.*q.* 5.*p.* 1. *n.* 15.

Dixi 1. *Ritu Eccleſiæ*: quia legitimus Eccleſiæ ordo ſub peccato obligat. *Vnde reſolves.*

Digitized by Google

Peccat 1 Qui Euchariſtiam dat ſub utraque ſpecie, locis, vel perſonis, quibus à Pontifice non eſt conceſſum. Item ſi morituro, qui ob linguæ ariditatem non poteſt hoſtiam trajicere, det ſpecies vini, licèt talem á mortali excuſare conetur *Amicus* apud *Dian.p* 8 *t.1.R.24 Bon.l c.Sãch.Poſſeu.Barboſ.* contra ipſum *Dian p.9.t.9. R.* 64. 2. Qui diſpenſat ſine veſte ſacra, vel lumine, aut prævia confeſſionis generalis formula. 3. Qui laico dat hoſtiam majorem, in neceſſitate tamen, vel in caſu magnæ devotionis, licet ex majore particulam defractam dare; vel etiam in defectu minorum, plures majores conſecrare; eaſque deinde in minores partes (non tamen adeò parvas, ut honeſtè dari non poſſint) diviſas diſtribue e. Ita *Bon, V.Euchariſtia d* 4.*q*.5.*p*.1.*n*.14.

Dixi 2. *Per ſe neget*: quia aliàs cooperabitur peccato. Per accidens tamen ſæpè dare poteſt, v. g. ſi ſine ſcandalo, aut gravi damno ſuo, vel pœnitentis, negare non poſſit, vid. *Bon. l.c.Poſſeu.c.* 5.*n.* 8 *Vnde reſolves.*

1 Peccat 1. qui dat pueris ante annum diſcretionis, (niſi in articulo mortis, ut vid. *dub ſeq.ar.* 3) qui fortè circa annum decimum incipit 2. Qui dat amentibus, quando nunquam ſunt uſi ratione. Si verò uſi ſint, poteſt, & debet illis dari in articulo mortis, ſi poſſit ſine periculo irreverentiæ, & non conſtet incidiſſe in amentiam in ſtatu peccati mortalis. *Laym hic. cap.*4 *num* 4. 3. Qui dat peccatori publico, v. g. hiſtrioni, turpes comœdias cum mortali repræſentanti, uſurario, meretrici, concubinario, de quibus, vid. *Fill.t.4.num.* 166.*& ſeqq.*

Dixi, *Publico*: quia ſi occultè tantùm ſcias eſſe indiſpoſitũ, occultè quidem, non tamen publicè petenti, eſt neganda; niſi indiſpoſitio ex confeſſione ſit nota: tunc enim extra eã ne quidem licet monere, ut docent *Sanch.Bon.Laym.l.*5.*t*.4.*c.* 6.*de Lug.d.*8 *de ſacr ſ* 8.

2 Peccat item, qui negat reis morte plectendis, (quibus etiam poteſt dari aliquot, immò una hora ante mortem, ut habet *Sâ*: danda verò eſt, ſi fieri poteſt, non in carcere, vel alio loco inhoneſto) etiam ob crimen ſagarum captis: dummodò pœnitentiam præ ſe ferant: etiamſi crimen negent, & violenta duret ſuſpicio. *Tann.tom.* 3.*q*.5.*d*.4.

3 Rectè facit 1. qui rarò, v.g in Paſchate, dat communionem ſemifatuis, & qui debilem habent rationis uſum, ſi ſaltem hunc cibum à profano diſtinguere norint, ut habent

Henr.

Digitized by Google

Henriq. & *Poſſeu.* Idem fere dicendum eſt de ſurdis, & mutis à nativitate, vide *Laym. hic.* 2. Qui dat obſeſſis à Dæmone, dummodo ſine irreverentia poſſint ſumere. Ita *Suar. Bonac. Regin.*

Dixi 3. Si Paſtor ſit *Unde reſolves.*

1 Talis peccat graviter contra juſtitiam, & charitatem, ſi ſubditis in periculo mortis, licet peſte infectis, non det. Alius veró Sacerdos, qui in tali caſu, abſente, vel nolente Parocho, nollet dare; peccaret tantum contra charitatem, etſi ſecundum *Chapeavillum* mortaliter, *q.* 37. *n* 2.

2 Paſtor ut Euchariſtiam opportunè petentibus poſſit miniſtrare, tenetur eam aſſervare, cum lumine in Eccleſia (nec licet alibi, ne quidem in Sacellis nobilium, vel choro Monialium, aut intra ſepta Monaſterij earum, ut habet *Trid. ſeſſ.* 25. *de reform. cap.* 10. niſi cum facultate in ſolemni feſto) in pyxide; quæ non neceſſariò eſt conſecrata, licet ſi cōſecrata non ſit, debeat interius veſtiri vitta linea, ex tela cōſecrata, ut ex *S.Th* docent *Vaſq. Azor. Regin. in Praxi tom.* 2. *l.* 29. *c.* 9.

3 Si ob graviter culpabilem negligentiam Parochi (vel ejus, cui iſta cura commiſſa eſt) integro die, vel aliquot integris noctibus, lumen non ardeat ante venerabile Sacramentum, peccare eum mortaliter (ſecùs ſi per horam tantum) docet *Quint t.*4.*ſ.*1. & 7. item *Dian.p*,9.*t.*6 *R.* 34 licet *Marchant. in reſol. Paſtor. t.*4 *c.*5.*q.*4. obligationem, & conſuetudinem tam univerſalem neget: uti, & lumine præferendo, quando defertur Sacramentum foras; atque ex cauſa id poſſe omitti, ut cum defertur ad ægrum longe diſtantem, nec commode fieri poteſt cum lumine.

DUBIUM II.

De ſubjecto, ſeu ſuſcipiente Euchariſtiam.

ARTICVLVS I.

Quæ requiratur in eo diſpoſitio animæ?

Reſp. Qui eſt in mortali, tenetur ſub mortali ante ſumptionem Euchariſtiæ confiteri, niſi ſit neceſſitas celebrandi, vel communicandi, & Confeſſarius deſit. *Ita Trid. ſeſſ.* 13. *c.* 7. & *Can.* 11. ubi contrarium docentes, excommunicantur de facto. Fundatur autem in illo *Corint. Probet autem ſeipſum homo*, &c. Et parum refert ad praxim, utrum tantùm ſit præceptum Eccleſiaſticum, an tantum divinum, quod eſt probabilius, ut docent *Suar. Fill.* & *alij commun.*

Dixi 1: *In peccato mortali:* tum quia Euchariſtia delet venialia, ex opere operato; tùm quia venialia (eſto comitentur, imò reddant venialiter malam ipſam ſumptionem) non ponunt obicem gratiæ ſanctificanti. Quod ſi tamen multa ſint, & intra genus ſuum gravia, de quibus nulla pœnitentia concipitur, actualem devotionem, & fructum majorem impediunt *Suar. Laym. & alij. Vnde reſolves.*

1 Qui dubitat, an peccarit mortaliter, vel an mortale ſit rite confeſſus, tenetur ante communionem confiteri *Ita Bon. d.4.q.6.p.3 ex Sanch. Regin. Suar. & alijs.*

Dixi 2. *niſi ſit neceſſitas*, (non quæcunque, v.g. feſti celebritas, vel magna devotio, ut quidam volunt) ſed gravis, ſive urgens, qualis eſſe cenſetur in ſequentibus caſibus, præmiſſa tamen ſemper contritione: ad quam tunc teneris, niſi de peccato, quod occurrit, fueris ante contritus, *Præp. de Lug d.14. ſect. 6.n 122.*

1 Periculum mortis, vel ut conſecretur hoſtia pro moriturо. *Suar. Kon. C. de Lug. d 4. ſ. 5. n. 107.*

2 Si ſacrificium, vel cōmunio non poſſit omitti, abſque gravi infamia, vel ſcandalo. *Ijdem Autt.*

3 Si Parochus debeat celebrare ex officio, ut populus ſacrum audiat. *Ibid.* Ob quam cauſam etiam alteri, qui non eſt Parochus, id licere putat. *Dian. cum alijs* 11 *p* 9.*t*.3.*R*.9. contra *Palaum, Averſam, &c.*

4 Si urgeat præceptum de annua cōmunione, ut docet *Henriq* & probabile putat *Præp.* vel ſi Sacerdos non poſſit audire Miſſam, niſi celebret, ut habet *Henriq. & Sotus, Dian. Reſol. 63. & 64.* nec improbat *C de Lugo loc. cit.* Probabilius tamen videntur docere *Koninc. Sá Suar. & alij*, ceſſante ſcandalo, & infamia, præſtare tunc ſacrum, & communionem etiam Paſchalem, intermittere, eò quòd hæc præcepta non obligent, quando non poſſunt impleri convenienter juri divino.

5 Si Sacerdos poſt conſecrationem committat mortale, vel ante cōmiſſi recordetur, tenetur elicita contritione, ſacrificium proſequi. Si verò id fiat ante conſecrationem, & præſertim ante Canonem, debet confiteri, ſi abſque nota infamiæ poteſt, vel recedere, ut docent *Sylv. Navarr. Dian. & alij* contra *Sotum, & Henriq.* qui negant teneri, ob honorem ſacrificij; putantque practicè eſſe probabile *Laym. & Bon.* eò quòd vix ſine aliqua nota, confeſſio decenter fieri

poſſet:

poſſet: niſi fortè in Miſſa ſolemni, ſub cantu, vel concione: quo caſu tenebitur confiteri, ut notat *Sylv.* Quod ſi veró, nec contritionem poſſit elicere, ſecundùm communem ſententiam, eſſet confitendum, vel deſiſtendum, licet *Vaſq. in 3. p. t. 3. d. 27. & Hurt. de Euch. d* 8. putent probabile eſſe, ſaltem non peccaturum mortaliter, quando non poteſt ſine nota recedere: intellige, ſi conatus ſit elicere, vel fecit quod potuit, vid. *Dian. p. 4. t 4. Reſ. 98. C. de Lug. d. 9. ſ. 2. n. 8.* ubi idem docet. Notat autem *Dian. ex Præp.* ſatis eſſe, ſi quis bona fide putet ſe eſſe contritum, licet ſubdubitet.

6 Si in ſcamno cõmunicantium recorderis peccati mortalis, quod oblitus es confiteri, nec ſine nota, aut ſcandalo gravi, poſſis recedere, ut habet *Navarr. Fill. Regin. de Lug l. c. num.* 12. *& alij*; porrigenti autem Euchariſtiam confiteri non expedit, nec decet, quo caſu etiamſi ne quidem poſſis elicere contritionem, excuſat à peccato *Hurt. l. c.* Imó quidam DD. apud *Henriq.* excuſant laicum ante confeſſum, etiã præciſa nota, & ſcandalo, non recedentem eò quòd is dicatur juſtificatus, & probatus per confeſſionem. Quam ſententiam probat *Tamb. in exped com cap.* 1. §. 8 poteſtque ſervire pro ſcrupuloſis, vid. *Regin. l. 29. num* 105. *Bon. d 4. p. 10 Eſcob. t. 7. c. 6.*

Dixi 3. *Et deſit confeſſarius*: deeſſe autem cenſetur, non ut quidam volunt, ſi abſit is cui ſolet, & cuperet confiteri; vel cui devotiús, aut utiliùs confitetur: neque etſi Religioſus non poſſit niſi ſæculari confiteri peccata gravia, cum aliqua infamia Religionis. *Amicus. Dian. p. 9. t. 3 R. 13. ſed in ſequentibus caſibus.*

1 Si nullus ſit præſens; ab abſentem verò ſine magna difficultate, (ſpectata tum debilitate, ætate, & negotijs perſonæ, tum alijs circumſtantijs, ut aeris, brevitatis temporis) adire non poſſis. *Bon l c. n. 30 ex Suar, Kon. &c.*

2 Si non adſint niſi ignarus idiomatis, vel carens juriſdictione, vel excommunicatus, vel non approbatus, vel cui nõ poſſis confiteri ſine gravi damno tuo, vel alieno, vel ſi habeas peccatum tantum reſervatum, nec pateat aditus ad ſuperiorem; vel Superior ſemel iterumque per pium Confeſſarium rogatus negaverit poteſtatem abſolvendi *Tamb. in exped. com. cap. 1. §. 6. ex Fagund.* Limitat autem *Dian p. 9 tract. 3. Reſ. 15.* ſi abſque gravi nota prætermittere non poſſis. *Ita Sylv. & alij.* Requiritur tamen, in his etiam caſibus, contritio, &

propoſitum confitendi; imò ex præcepto *Trid.* Sacerdos, qui in tali caſu celebravit, tenetur prima occaſione confiteri. Quod præceptum extendendum non videtur ad Laicos, vel Sacerdotes cõmunicantes tantum, ut contra *Nav.& Fagund.* docet *Sylv.Dian.& Bon.d.4.q.6.p.1.*

ARTICULUS II.

Quæ requiratur diſpoſitio corporis?

Reſp. 1. Nulla corporis macula per ſe impedit ſuſceptionem Euchariſtiæ; cum parum faciat ad bonitatem, vel malitiam moralem: poteſt tamen aliqando per accidens impedire, propter affectus ſecutos. Ita commun. Vnde reſolves.

1 Non impedit pollutio involuntaria, imò nec voluntaria per pænitentiam expiata, niſi effectum malignum, v.g. turpem recordationem, ac delectationem, vel diſtractionẽ, & perturbationem animi relinquat: eo enim caſu, uti, & ſemper poſt culpabilem, præſtat, ac secundùm ſententiam communem, ſub veniali debet differri, niſi aliud ſuadeat juſta aliqua cauſa, v. g. magnus fructus feſtivitatis, regula ordinis; vel ſi à Dæmone excitata putetur, ad communionis frequentiam impediendam. *Sanch l.9, de matr. d.13.Bon.d.4.q.6. p.2. C.de Lugo d.15. ſ.1.*

2 Neque actus conjugalis impedit, etſi decens. & conſilij ſit abſtinuiſſe ſaltem noctè proxime antecedente; ſi rarò communicet. *Ita Fill.& Sanch.l.c.Eſcob.t.7.E.6.num.* 83. Intellige, ſi debitum petitum ex neceſſitate reddidit, nec ullã inde animi perturbationem, aut affectum ad res venereas patitur: ſi verò voluptatis cauſa feciſſet, eo die abſtinendum eſſe, (præſertim ſi malignus effectus ſubſecutus fuiſſet) docet *Regin.l.29.t.117.Laym.l.5 t.4.c.6.num.* 10 & 16. *Mart. Perez d.49.ſeſſ.3.num* 8. addens eſſe tantum veniale; imò indecentiam juſta cauſa poſſe reſarciri.

3 Similiter etſi decens, & conſilij ſit, ſumpta communione abſtinere eo die à copula; licita nihilominus eſt ex bono fine, v.g. ex amore prolis, ad vitandum incontinentiæ periculum, vel ad debitum reddendum. *Tamb. cap 3.§.6. ex Sanch.l.9 d.13.& Marchan.*

Reſp. 2. ex præcepto Eccleſiæ tenetur communicaturus, ſub mortali, regulariter eſſe jejunus jejunio naturali, id eſt, ut á medio noctis nihil omninó per modũ cibi, potus, aut medicinæ ſumpſerit. *Ita commi.* Et eſt certum ex Concilijs quæ

vide

vide apud *Filliu. Laym. Bonac. Card. de Lug. loc. cit. Unde reſolves.*

1 Etſi parvitas materiæ non excuſet hic; non obſtat tamen communioni. 1. Reliquias ciborum inter dentes hærentes trajicere caſu, (negant enim *Præp. Vaſq.* & *alij*, ſi fiat de induſtria, contra *Tann. Kon. q. 80. art. 8. num. 47.* & *Dian.* qui contrarium probabile affirmant) licèt eas expuere omnino deceat. *Dian. t 4. de Sacr. reſ. 37.* & *p. 4. t. 4. Reſ. 104.* vide *Eſcob. tr. 7 E. 6.* & *C. de Lug num. 36.* ubi notat ſententiam iſtam *Tann.* & *Dian.* ad hoc ſervire, ut ſtudioſè dentes antè expurgare ne quid fortè caſu decidat, non tenearis. 2. Sanguinem, vel aliũ humorem ex capite defluentem, vel guttulam aquæ, aut vini, caſu per ablutionem oris, vel guttulam juſculi, dum ſapor exploratur, per modum ſalivæ, cui mixta eſt, vel culicem inter reſpirandũ trajicere. Ratio eſt, tũ quia hæc aut non ſumuntur, ſcilicet ab extrinſeco, aut non per modum cibi, aut potus. Vide *Fagund. præc. 3. cap. 5 Card. de Lug. l. c. num. 23.* 3 Si aromata, vel folium tabaci, ex cauſa ori imponas, maſtices, vel quid aliud aliud guſtes, modò nihil tranſmittas. *Præp. in 3 p. q. 80 ar. 8 d. 1. num. 39. C. de Lug. R. mor. l. 1. d. 9.* Idem de fumo tabaci, docet *Gran. in 3. p. c. 6. t. 10. d. 8. num. 4* (licet indecens valdè id videatur, niſi juſta ex cauſa fiat) & *Eſcob. t. 7. E. 6.* ubi de ejuſdem pulvere per nares attracto idem colligit, ex *Suar.* & *Fagund.* Idem tenet *Dian. p. 8 t. 7. R 3. C. de Lug. R. m. t. 1 d, 9.*

2 Probabile eſt, non impedire communionem, ſi fruſtulum ligni, chartæ, unguium, vel lapillum deglutias: quia nõ habet rationem cibi, vel potus. *Ita Dian. l. c. R. 38.* & *tract. de celeb. Reſ. 52. ex Ledeſm.* & *Sanch.* contra *Henriq. Regin, Laym.* & *alios*, quorum ſententia tutior eſt, v. *C de Lug.* & *Eſcob.*

3 Non licet communicare his caſibus. 1. Si saccharum, liquorem glycyrrhicæ ore reſolutum cum ſaliva trajicias. Si verò dubium ſit, nunquid deglutiveris, vel an factum ſit poſt duodecimam, probabiliter docet *Laym. l. 1. tr. 1. cap. 1.* contra *Sanch. Fagund.* non impedire communionem, vel ſacrificiũ, vid. *Dian. loc. cit. Reſ 29.* *ſupra lib. 1. tract. 1. cap. 2. d. 3.* 2. Si veſperi decumbens aliquid ori contra raucedinem impoſueris: niſi certus ſis, poſt medium noctis te nihil tranſmiſiſſe. *Ita Suar. Fill. Card. de Lug. loc. cit num, 37.* & *alij.* Licitum autem eſt, inter horologia diſſonantia quodvis ſequi, etiam ultimum, modò non conſtet errare; quia habet ſe ut auctor

bonus,

bonus, faciens opinionem probabilem, ut habet *Sanch.l. 2.d. 1.de matr.Fagund.Io.Sancius,C.de Lug.n.45.Dian.l.c.Reſ.*36. 3 Si aliquid ſumpſeris, licèt mox rejeceris. 4. Si tabaci fumum in ſtomachum trajeceris, ut docet *Præp.* etſi alij meritò dubitent. *Tann.t* 4.*d*.5.*Gran.autem in* 3.*p.c.*6.*t.*10.*d* 8. negat. 5. Si Sacerdos noctè Nativitatis in prima Miſſa, ablutionem; vel lambedo digitos modicum aquæ, aut vini ſumpſerit, vid. *Bon.d.*4.*q.*6.*p.*2

4 Non eſt peccatum, per ſe loquendo, cibum ſumere (vel expuere, *Tamb c.*1,§ 1.) ſtatim à communione, ut *ex S. Thom.* docent *Azor.Sanch.Bon.d.*4 *q.*6 *p.*1.*num.* 25. unde eum qui paulò ante medium noctis cænaſſet in Dominica pridie Nativitatis Domini, poſſe nihilominus ſtatim poſt mediam noctem celebrare, docent *Dian.*& *alij* 3.*p.*3 *t.*4.*R* 44 etſi ob Sacramenti reverentiam, conſilij ſit abſtinere, donec ſpecies ſint conſumptæ: quod ſaltem intra dimidium quadrantem in laico (in Sacerdote intra quadrantem) fieri, certum videtur, *C de Lug.d.*12.*ſ.*3 *num.* 54. ex judicio medicorum â ſe cõſultorum. *Tamb autem c.*3.§.4 *ex Ioan Sanch d.* 36 notat citiùs à valido, quàm debili ſtomacho, regulariter tamen ab omnibus intra horam conſumi, refertque infirmum quendam poſt mediam horam ſpecies integras rejeciſſe.

Dixi, in Reſponſione, *regulariter*: quia non jejunus licitè communicat, in ſequentibus caſibus, ſi quidem jejunus non poſſit ſine notabili incommodo, ut monet *Kon.* & *Bon.* apud *Dian p.*9.*t* 6.*R.* 42.

1 In periculo mortis, ſive illud ſit ex morbo, vulnere, veneno, ſive ex ſententia judicis. Et quidem in eodem morbo, etſi non tenearis, poteſt tamen poſt aliquot v. g. ſex. 7. vel etiam, ut putat *Laym* duos dies, (etſi quoad hoc, potiſſimum attendendum eſſe ad conſuetudinem, moneat, *C.de Lug.*) repetere viaticum non jejunus, dummodò nequeas jejunus ſumere, & periculum mortis recurrat, ut docetur *commun.* vel etſi maneat, ut contra *Vaſq. Præp.* & alios docent *Navarr.Tol. Regin.Card.de Lug. ſeſſ.* 3. *num.* 65. Imò etſi non liceat ægro, ex ſola devotione communicare fracto jejunio: ſi tamen morbus eſſet diuturnus, poſſet dari communio niſi poſt medicinam, probabile eſſe id licere, docent *Armilla, Tol.Kon.Regin.Henriq.Suar.Eſcob.* &c. quorum aliqui exigunt longum intervallum, v.g. 30. dierum, ut *Navarr.* & *Villalob.* *alij* 8. vel 10. dies, *Suar.Henriq.Fagund.* *alij* 7. ut *Sylv.* *alij* 6.

ut

ut *Arm, Zamb. Poſſev. & Filliu.* quos ſequitur *Dian. de celebr. Reſ.*77. alij permittunt toties, quoties ſano poſſet, dari jejuno: ita *Eſcob.tit.*7 *E* 6. *ex Hurt.* alij denique poſſe ſequenti ſtatim die dari, ob juſtam cauſam, ut ſi propter conſuetudinem, & deſiderium, aut devotionem difficulter abſtineat, & moraliter videatur inſtare periculum mortis. Sic *Laym.l.*5.*tit.*4.*c.*6 *n.*20. Verum ea in re loci conſuetudo ſpectāda eſt, quæ nunc ſaltem videtur permittere, ut quando morbus, & periculum diu protrahitur, poſt 7. vel 8. dies iterum detur communio non jejuno, vid. *C. de Lug. d* 15.*ſ.*3. *de Euch.*

Denique licet probabile videtur *Felliuc.tom.*1, *tr.*4 *n.* 242. & *C. de Lugo.* id quod docet *Mai.in.*4.*d.*9 *cap.*3. *Fernand. de herad. &c.* (*Laym. verò l.*5.*t.* 4.*c* 6 *n.*21. limitat ad caſum neceſſitatis, quo moriturus aliud Sacramentum ſuſcipere non poſſet, & ſcandalum ceſſaret] poſſe non jejunum celebrare ad dandū alteri viaticum, eò quòd hoc ſit juris divini, jejunium verò Eccleſiaſtici tantum, ideoque non tantum poſſe, ſed etiam teneri, dicat *Gran.in* 3.*p*, *cap*, 6.*t.* 10.*d.*8. *num.*12. Id tamē merito communiter rejicitur; tum quia contrarium probat praxis: tum quia major eſt habenda ratio Sacramenti, quam alicujus neceſſitatis proximi: tum quia præceptum viatici nō obligat, quando non poteſt ritè dari. *Ita Bon. Kon. Hurt. de Euch.d.*9.*diſ.*17 *Suar. Vaſq &c. comm.* docetque *C. de Lugo* eſſe probabilius, vide *Dian. to.* 1.*tr.* 4. *Reſ.* 33. Sacerdos autem morti (ſive naturali, ſive violentæ] vicinus, celebrare ſine dubio poteſt non jejunus, ad dandum ſibi viaticum, ſi illud aliter haberi non poteſt; quia non plus eſt celebrare, quam communicare ſumpto cibo. *C. de Lugo d.* 15 *ſ.*4 *Laym, Dian. p.* 5.*t.*3.*R.*36.

2 Si periculum ſit, ne Euchariſtia pereat, vel malè tractetur, poteſt ſumi à non jejuno, etiam laico; ſi alius deſit: imò probabiliter poteſt etiam à preſente Sacerdote laicus accipere, ut docent *C. de Lugo num.*87. *Suar. & Vaſq.d.*22 *num.* 48.

3 Si grave ſcandalum ſit oriturum ex omiſſione ſacrificij, vel communionis. Quod tamen quidam putant vix fieri poſſe, eò quod occurri poſſit ſcandalo, dicendo Sacerdotem caſu aliquid ſumpſiſſe, ideoque impediri.

Dixi, *ſcandalum*: quia turbationem, vel incommodum aliquod ſecuturum, v.g. ſi celebraturus primitus aliquid ſūpſiſſet, non ſufficere, notat. *Præp.*

Si

4. Si perfectio ſacrificij, vel cõmunionis urgeat. Quod fieri poteſt quinque modis 1. Si pro ſpeciebus vini ſumpſit aquam: (quam ſi advertat dum habet in ore, non eſt expuenda ob periculum ejiciendi fragmentum hoſtiæ, & irreverentiam; ſed deglutienda. *Tamb. de exp.ſacrif lib.2.cap 8.C.de Lug.d.15.ſect.4.*) tunc enim tenetur denuò conſecrare; quod fieri etiam poteſt, conſecrando, & offerendo ſtatim, ſine nova hoſtia, vide apud *Suar.* Quod ſi id poſt miſſam concluſam advertas in Sacriſtia, omittas. Si autem intra Miſſam poſt ſumptionem, vel etiam ante eam, poſt conſecrationem tamen, dubites an fuerit vinum, pro vino præſumendum eſſe, & pergendum, ait *Tamb.* 2. Si celebrans poſt conſecrationem deficiat: tunc enim tenetur alius, etiam non jejunus, ſi jejunus haberi nequeat, perficere. 3. Si poſt conſecrationem etiam unius ſpeciei, recordetur ſe non eſſe jejunum: tenetur enim pergere; imò etiam poteſt pergere ſi ante conſecrationem recordetur; & abſque ſcandalo, & nota non poſſit deſiſtere, v.g in ſolemni ſacro, ut docent *Suar.Kon.&c.* Si tamẽ privatim celebret, & cõmodè poſſit abrumpere. tenetur, uti *ex S.Th.q 83. ar.6. docetur commun.* 4. Si poſt ablutionem ſũptam, licet diu cũmunionem diſtribuerit, ſumendæ ſunt reliquiæ etiam grandiores, conſecratæ eodem ſacro (quod addo, quia non licet tunc ſumere particulas alterius ſacrificij, quæ ſunt in ciborio, ad illud expurgandum, ut docent *Suar. Card. de Lug. loc. cit. cum communi,* licet contrarium probabile dicat *Tamb. de exped. com. cap. 2. §. 8. Marchin. t. 3. p. 3. c. 3.* uti nec ejuſdem ſacrificij, ſi illud planè ſit abſolutum, & ab altari receſſeris) ſed debent ſervari, donec ſumantur à jejuno. *Eſcob. t. 7E. 6. Fagund. &c.* quia convivium jam finitum eſt. Etſi tamen aliud ſuadeat periculum indecētiæ, v g ſi plures Miſſæ eodem die iſtic futuræ non eſſent, & Sacramentum aſſervari non ſoleret: tunc enim minore irreverentia ſumeret, quàm aſſervaret. Imò *Card de Lug. d. 14. p. 4 num. 82. & Gran.* non damnant Sacerdotem, qui priùs quam ſacras veſtes exuit, particulam inventam abſumit; eò quòd non ſit cõmunio nova, ſed complementum præcedentis, vide *Bonac. C. de Lug. Eſcob. ll. cc.* 5. Si pars hoſtiæ poſt ablutionẽ ſumptã, calici, aut palato adhæreat, (quæ decentiùs nova ablutione, quàm digito propellitur, ut docet *Bonac. & Fill, & alijs:* quãvis Miſſale etiam permittat, ut digito attrahatur ad labium calicis, & ſumatur ante ablutionem) quomodo etiam ij excuſan-

cuſantur, qui ex devotione hoſtiam in ore diu retinentes, caſu præmittunt aliquid ablutionis; ſponte tamen id non licet, niſi bona fide, & ſancta ſimplicitas excuſet. Ratio horũ omnium eſt, quia talis ſumptio, moraliter cenſetur completio unius ſacrificij, *Regin.loc.cit.num.* 123.*Bonac. lib.* 1. *d.* 4. *q.* 6 *p.* 2.

Unus caſus eſt, in metu mortis; ad quam evadendum, ſicut ſine altari, vel calice conſecrato, aut veſtibus ſacris, ita etiam non jejunum poſſe celebrare, docet *Dian.* cum *Sylv. &c.p.* 3.*tr.* 6. *R.* 48. *& p.* 5.*t.* 3.*R.* 39. dummodò celebratio non exigatur in contemptum Religionis, Eccleſiæ, vel ejus præceptorum.

ARTICULUS III.

Qua, & quanta ſit obligatio ſumendi Euchariſtiam?

Reſp. 1. Sumptio Euchariſtiæ fidelibus adultis eſt neceſſaria neceſſitate non medij, ſed præcepti divini, obligantis tum in articulo mortis, per modum Viatici, tum etiam ſæpiùs in vita, ut docent *Suar. Vaſq. Laym. Fagund. & alij commun.* probantque tum ex Scriptura, tum *ex Concil. Nicæno, & Trid. ſeſſ.* 13.*cap.* 6. tum ex praxi Eccleſiæ: tum quia Euchariſtia eſt inſtituta per modum cibi, cujus uſus ſæpiùs eſt neceſſarius. *Bon.d.* 4.*q.* 7.*p.* 1.*n.* 8.*Vnde reſolves.*

1 Quiſque fidelis in periculo vitæ, quod prævidet, vel merito timet, v. g. in gravi morbo: ante conflictum, vel puerperium, præſertim primum, ante navigationem, &c. tenetur ſub mortali communicare. *Suar. Vaſq. dub.* 214. Niſi tamen paucis, v.g. octo diebus ante communicaſſet: talis enim communio cenſeretur habere rationem Viatici; ut docent *Suar. Regin. Fill.* contra quoſdam, ut *Gaſp. Hurt. d.* 10. *diff.* 2. *&c.* apud *Eſcob.* qui dicunt, eum qui manè communicavit, ſi à prandio incurrat periculum vitæ, teneri iterum ſumere communionem: tanquam viaticum: imò *Sâ, & Sylv. V Euch. Fumus, &c. & Cajet. V. Communio*, putant non eſſe ſaltem mortale, communionem omittere, dummodo in Paſchate ſumpſeris.

2 Si in ægro eſſet periculum vomitus docet *Sancius* apud *Dian p.* 5.*t.* 3.*R.* 55. poſſe ei parvam particulam dari, quæ ſtomachum alteratura non putetur; aut ſi de hoc ipſo dubium ſit, ſecuritatis cauſa prius dari particulam non conſecratam, quam ſi rejiciat, nullo modo dandam conſecratam: ſecus, ſi retineat. Si verò independenter à cibo perpetuò evomat, nullo

nullo modo dandam, niſi fortè per ſex ſaltem horas liber à vomitu fuiſſet.

3 Pueris doli capacibus, qui ſciunt diſtinguere Euchariſtiam ab alio cibo, probabilius eſt in periculo mortis eam eſſe dandã pro Viatico, ut contra *Vaſq.* inſinuat *Laym. t. 4. de Euchar. c. 4.* & expreſſè docet *Suar. d. 40. ſ. 1.* confirmatque *C. de Lug. d. 13. ſ. 4. num. 38.* & addit, (contra *Sanch.*) ſi de capacitate pueri ſit dubium, poſſe nihilominus dari etſi non ſit neceſſe.

4 Qui poſt Viaticum ſumptum peccavit mortaliter, non tenetur denuò communicare. *Ita Regin. Fillius. Card. de Lug. & alij.*

5 Qui non communicavit in periculo mortis, non tenetur poſtea ſupplere. *Ita Bonac. d. 4. quæſt. 7. p. 1. ex Henr. Regin. &c.*

6 Iudex tenetur per ſe loquendo, reis concedere tempus communicandi, ut docent *Suar Bon. loc. c. & alij communiter*, contra *Navarr.* quod ſi reus noluerit, poteſt judex procedere *Fill t. 4. c. 8. q 11. n. 238.*

Reſp. 2. Etſi Chriſtus tempus communionis, extra periculum mortis, non præceperit; Eccleſia tamen pro eo determinavit tempus Paſchale, quod communiter numeratur à Dominica Palmarum, uſque ad Dominicam in Albis incluſivè: alicubi tamen totam Quadrageſimam comprehendit; alibi extenditur ex conſuetudine, vel indulto: poteſtque Confeſſarius, ex juſta cauſa extendere, ut docent *Sâ, & alij*, vide *Bon d. 4 q 7. p. 2. Vnde reſolves.*

1 Præceptum hoc impletur etiam per communionem ſacrilegam, ut habet communis, contra *Durand. & Sylv.* Et patet, quia Eccleſia tantum præcipit actum externum; nec finis præcepti cadit ſub præceptum: An verò qui non ſatisfecit, teneatur poſtea implere, utrinque probabiliter defenditur, etſi affirmativa videatur probabilior. *Bon. l. c. Suar. Kon. C. de Lugo, &c.*

2 Non tenetur prævenire, qui prævidet tempore Paſchali ſe impediendum, ut contra *Vaſq. Sylv. & Fagund.* probabiliter docet *Azor. t. 1. l. 17. c. 41. Suar. &c.* Qui verò ſic præveniſſet, & poſtea tolleretur impedimentum, teneretur rurſus cõmunicare, ſecundum *Lay. l. 5. t. 4. c. 5. C. de Lug. ſ 4. n. 78.* quia non ſatisfecit præcepto obliganti ad cõmunionem, & ad illud tempus, Negat tamen *Dian. citans Fernand. & Suar.*

Reſp.

Reſp. 3. Tenetur quis communionem Paſchalem ſumere in Parochia, à Paſtore ſuo, niſi hujus licentia, privilegio, aut conſuetudine eximatur. *Navarr.Suar.d.72.ſeſſ.2.&c*, *Vnde reſolves.*

1 Sacerdos ubivis celebrando ſatisfacit. *Bonac. d.4.q.7.p.2.*

2 Eximuntur peregrini, & vagi, qui Parochiam non habent, aut ab ea abſunt, *Bon.l.c.*

3 Non eximuntur laici inſervientes religioſis, ut habet *Sâ, V.Euch.* niſi, ut dicit *Bon.* degant in monaſterijs, alijſque locis, à cura Parochorum exemptis, vid. *Sanch.de matr. d.23. num. 12.*

4 Non ſatisfacit huic præcepto qui in Paſchate extra Parochiam, ſine conſenſu Paſtoris, communicat, ut habent *Nav. Azor.& alij commun.* niſi tamen communicet in Cathedrali Eccleſia: hos enim ſatisfacere præcepto cenſet *Bon. l. c.* ſed negat *C.de Lug.l.1.Reſp.mor.* niſi Epiſcopus expreſſè, vel tacitè conſentiat, vide *ſupra c.2,d.1.art.2.caſu 7.8 & 9.*

Dixi, *ſine conſenſu Paſtoris:* quia cum conſenſu Summi Pontificis, vel Epiſcopi, ſive Ordinarij, aut ejus Vicarij generalis, vel Parochi (hi enim omnes intelliguntur nomine Paſtoris) extra Parochiam communicando ſatisfieri præcepto Doctores concedunt. Et quidem ſufficere conſenſum interpretativum, ſive præſumptivum notat *Tamb de exp.com.c 4 §.4.* Imò *Baun.in Theol. moral.p.1.t.5.q.19. Beja, & quidam alij* apud *Tamb.l.c & C.de Lug.d.18 ſ.2.num.49.* item *Dian.p. 2.tr.14.R.73.& p.6.tr.7.R.58.* putant poſſe ſatisfieri præcepto cõmunionis Paſchalis (præſertim extra diem Paſchæ) apud Mẽdicantes ex privilegio Nicolai V. Pij V.& Pauli IV. certis cõceſſo, quod cæteri participent. Verum hoc alij communiter negant, vid. *Averſ.q.10 ſ.4.*

CAP. III.

De Euchariſtia, ut eſt ſacrificium.

DUBIUM I.

Quid ſit Miſſa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam?

RESP. Miſſa eſt ſacrificium conſiſtens in conſecratione panis, & vini: eſtque actus latriæ, qui fit in recognitionem ſupremi dominij Dei, & ſignum noſtræ ſervitutis. Quod non obſtat, quin ſecundariò poſſit etiam ad alium finem partialem offerri, ut ad agendas gratias, vel impetrationem beneficij, ad remiſſionem peccatorum, ad ſanctos honorandos, &c. Principalis fructus Miſſæ, ex opere operato, eſt independens à probitate Sacerdotis, à quo pro omnibus, ſeu vivis, ſeu defunctis, etiam accepto ſtipendio, applicabilis eſt; eſtque actu, tam intenſivè, quam extenſivè finitus; etſi enim hoſtia ipſa, & principalis offerens, id eſt, Chriſtus, infinitè fit Deo gratus, atque ita Deus per hoc ſacrificium infinito honore afficiatur: videtur tamen Chriſti eſſe voluntas, ut offeratur, & proſit tantùm ad certum, & finitum effectum. Quod etiam patet ex uſu, & ſenſu Eccleſiæ, dum Miſſæ pro eadem re repetuntur: quod ſignum eſt, non habere infinitum effectum, vide *Bon. d. 4. q. ult. p* 4. *Vnde reſolves.*

1 Sacerdotes ordinariè peccant graviter ſi non aliquoties in anno, ſaltem ter, vel quater, ſolemnioribus feſtis celebrent, niſi legitimè ſint impediti. *Ita Sylv. Regin. Suar. Kon. & alij commun.* contra *Angl. Bon. Dian. p.* 2. *t.* 14 *R.* 19. item *C. de Lug. & Tamb. lib.* 1. *exped. com. c.* 6. qui excuſant ſaltem à mortali, dummodò communicet in Paſchate, abſitque contemptus, & ſcandalum: imò ubi Tridentinum eſt receptum, tenentur ex mandato Epiſcopi, ſub gravi culpa celebrare ſaltem Dominicis, & feſtis: excuſantur tamen, ſi Epiſcopi nullum mandatum extet.

2 Etſi in Eccleſijs Cathedralibus, Collegiatis, & Conventualibus, (ubi eſt competens Sacerdotum numerus) quotidie debeat una ſaltem Miſſa privata celebrari, & altera cantari,

tati, peccentque mortaliter dictarum Eccleſiarum Rectores, ſi in hoc deficiant: *Suar Kon. Laym. March. &c.* non eſſe tamen mortale (præſcindendo á peculiari obligatione talis Eccleſiæ) ſemel, vel bis in hebdomada omittere alterutram, docet *Tamb l.1.cap. 6.* uti neque ſi in Eccleſijs Collegiatis die feſto cadente in feriam, privilegiatam (v.g. Vigiliæ, quatuor temporum, Quadrageſimæ vel Rogationum) Miſſa ſolemnis de feria poſt Nonam canenda, ſemel omittatur. *Ibid ex Abbat. March. &c.*

3 Peccat graviter, qui tenetur pro alio offerre Miſſam, fructum tamen principalem applicat alijs: quia id alij eſt fraus in re gravi.

4 Graviter peccat. 1. qui ad ſacrum ex juſtitia obligatus, illud diu differt: quia magno fructu alterum privat. *Sylv. Regin.l 23.n.236.Fernand. &c.* multoque magis ſi planè omittit, teneturque hoc caſu ad ſtipendij reſtitutionem. *Tamb.de exped.ſacrif.l.3.c.1.§ 8.* 2. Si quis accipiat plura ſtipendia, quibus non niſi poſt longum tempus poſſit ſatisfacere. Ratio eadem eſt *Sylv.Regin.Fernand.p.3.cap.53* Qui ſacrum animo ſe obligandi promiſit, & nō præſtat. *Bon.d.4.q.ult. p.8.* etſi probabile ſit, hoc, non eſſe mortale, ut habet *Sanch.de matr l.1 d. 5.* vide *Dian.tr.3 miſc.R.9* item *p.4.t.4.R.196.& p.6.t. 6. R.6. p.5 tr. 14 R.81* ubi citat *Cajet Vaſq Hurt.&c.* affirmantes, quòd qui pluribus Miſſam gratis promiſit, poſſit unica ſatisfacere: quod tamen alij communiter negant.

5 Si quis det juſtum ſtipendum, (id à conſuetudine, vel lege taxatum eſſe debet, aut ſi non eſt, ſecundùm *Sotum, & Cajet.* eſt frugalis victus unius diei; quod *Suar. Laym. & alij reprobant.* putantque ſufficere mediam, vel tertiam partem ſuſtentationis diei) ut pro ſe dicatur Miſſa, non poteſt ſecundum accipi ab alio, & pro duobus una tantùm Miſſa dici. *C. de Lug.d 19.n 239.* Secus ſi ambo dimidium tantum juſti darent; uti contra *Vaſq.Regin.& alios* probabiliter docent *Sotus, Henr. Fill. Kon. C. de Lug.l.c.* quod tamen eſt prohibitum per Bullam Urbani VIII. vid. *Bon. Dian.t.14.R.7.*

6 Qui pecuniam ab alio accepit, ut pro illo celebret, aut fieri curet, per ſe loquendo, poteſt curare Miſſam per alium bonum Sacerdotem dici, minus dando quam accepit.

Dixi 1. *Per ſe*: quia Urban. VIII. ob ſpeciem turpis quæſtus, id fieri vetuit.

Dixi 2. *Bonum*: quia ſi per malum curet, perditur fructus,

Digitized by Google

ctus, qui eſt ex opere operantis, vide *Card. de Lugo loc.cit.*

7 Beneficiati, etiam Curati, ad Miſſas obligati, poſſunt pro ijs accipere ſtipendium, & applicare cui volunt; quia non ſemper habent obligationem applicandi ad certam intentionem; niſi tamen contrarium conſtet, ut de Miſſa conventuali docet *Bon.Ita Card.de Lug.d.*81.*ſ*.1 *num.* 21. *ex Suar. Vaſq.&c.* contra *Gavant.Barb.& Dian.*qui negant de Parocho, refertque *Dian.p.*4.*t.*4.*R.*232.determinaſſe Congregationem *Card.* quod ei non liceat pro Miſſa accipere eleemoſynam manualem,quando tenetur celebrare: de Miſſa tamen conventuali, contra *Bonac.&c.* ipſe affirmat *p.*5 *t.*13.*ex alijs* 3.

8 Qui ſtipendium pro ſacro accepit, tenetur dicere Miſſam pro defunctis, vel votivam, vel in hoc, aut iſto altari: prout pecuniam offerens petivit (quantum tamen rubricæ permittunt, quibus neglectis Eccleſiæ ordinem invertere, ob alterius devotionem, non convenit) quia ob ejus devotionem, & ſpirituales orationes, major fructus provenire ſolet. Si tamen aliter faciat, non erit grave, imò nullum, ſi fiat de juſta cauſa, vid.*Dian.de celebrat.Miſſ.reſol.*31.*C.de Lug. l.c.n.*25.

9 Is, qui quoad locum, tempus, intentionem, qualitatem Miſſæ, non ſatisfacit, ſine juſta cauſa, voluntati fundatoris, peccat: & quidem graviter, ſi ſæpè faciat; eſto conſentiant hæredes, cum ij in hoc voluntati teſtatoris non poſſint derogare, ut docent *Sylv.Navarr.Azor.&c.*Epiſcopus tamen poteſt in hoc diſpenſare ex cauſa, ut habent *Henriq. Sylv.& Tamb.*Quód ſi quis quoad locum impediatur, tenetur In alio, ut habet *Azor.t.*1 *l.*10.*c.*14.*& Sâ,V Miſſa. Dian. l. c. R.* 29. ubi docet ex *Navarr. Rodrig.Fagund.& Azor.* eſſe mortale celebrare in alio templo, vel altari, quam quis tenetur,quòd negat *C.de Lug.*ſi raró, & ex cauſa fiat, vid.*num.* 36. Imò nec eſſe veniale, ſi obligatus quotidie celebrare, raró, & ex rationabili cauſa celebret alibi. Similiter *Tambur.de exped.ſacr. l.*3.*c.*2.excuſat à mortali eum, qui uno alterove die ſingulis menſibus alibi celebrat, niſi tamen teneatur celebrare in altari privilegiato; notatque poſſe Sacerdotem contra hoc onus Miſſarum, v.g certum earum numerum, præſcribere annis 30.ſi adſit poſſeſſio,titulus, & bona fides.

10 Beneficiatus ex juſtitia obligatur ſub mortali, & pœna compenſationis, ad eum numerum Miſſarum, per ſe,vel (prout mens fundatoris ex verbis colligenda permittit) ſaltem

tem per alium, quem numerum literæ fundationis requirūt, eum verò numerum ex juſta cauſa, v. g. ſi reditus jam non ſufficientes reſpondeant, poteſt minuere Epiſcopus in Synodo, quam poteſtatem *Bon.* reſtringit ad Miſſas defunctorum, & quidem poſt *Trid.* impoſitas, vide *Bon d.4.q.ult.p.8.*

11 Qui ratione beneficij tenetur quotidie celebrare, tenetur etiam Miſſam pro fundatore (niſi de hujus intentione contraria conſtet) applicare. *Bon & alij* cum *Dian p. 6.t.6.R.* 13. qui tamen concedit poſſe eum pro ſeipſo quater, aut ſexies in anno, & in die commemorationis omnium defunctorum pro particulari defuncto celebrare, item quavis hebdomada unam Miſſam omittere devotionis, & reverentiæ cauſa, idque ex præſumpta intentione fundatoris: quod *Tamb. l.3.exped.ſacrif.c.3.§.1.ex Gavant.p.3.t.12.* limitat, niſi de cōtraria fundatoris voluntate conſtet, vel ſit onus Eccleſiæ, aut Monaſterij, curare Miſſam quotidianam, vide *Tamb, l. c. Dian.p.2.t.44.R.28.p.4.t.4.R.86.& p.5 t.5.R.23.& t.13. R. 51.* 2. idipſum limitat *C.de Lug.R.mor.l.5.d.9.* Si obligatio dirigatur ad ipſum Sacerdotem v.g. ſi dicatur, (Qui debet quotidie celebrare) quo caſu concedit: ſi verò dirigatur ad celebrationem in tali loco, v.g. volo ut in tali Eccleſia celebretur quotidie Miſſa, teneri eum pro ſe alium ſubſtituere eo die, quo ipſe non celebrat.

12 Qui non poteſt fundationi ſatisfacere propter morbum, non tenetur, ſi brevis ſit, (v.g. 15. dierum, ut docet *Bon.* aut etiam unius alteriuſve menſis, ut probabiliter docet *C.de Lug.n.49.*) ſubſtituere alium, aut compenſare, cum tam ſtrictè nec Domini quidem honeſti cum famulis agant: ſecùs tamen, ſi ſit diuturnus morbus; niſi redditus ſint nimis tenues, aut in morbum abſumantur, ut contra *Sylv. & Azor.* docet *Bon ex Rodrig.* Impeditus verò alijs negotijs, licet juſtis; (cum hæc non debeant obeſſe fundatori) debet ſatisfacere per alium, vel compenſare poſtea, præſertim ſi fiat ſæpius. *Ita Bon.d.4.q.ult.p.7.*

DUBIUM II.

Cujus ſit applicare fructum ſacrificij?

Reſp. Solus Sacerdos offerens validè id facit, per ſuam intentionem: quia eſt actus poteſtatis ſacerdotalis. *Ita comm. Suar. C.de Lug.d 14.ſ.10.n.211.&c. Vnde reſolves.*

1 Is validè applicat, etſi peccet ſacrificando, vel applicet

contra voluntatem ſuperiorum. *Ita Suar.Laym.Dian.C.de Lug. l.c.* contra *Navar.Ledeſm.& alios*, quorum ſententiam probabilem dicit *Dian.t.1.R.72.*

2 Sacrificium, quod neque formaliter, neque virtualiter ulli applicatum eſt, vel ante, vel in ipſa conſecratione, ſaltem ſecundæ ſpeciei, non poteſt poſtea ulli applicari, ſaltem adæquatè: quia producit effectum quando exiſtit, neque is ſuſpenditur: ideòque nec licet accipere ſtipendium pro Miſſa præterita, vid. *Laym*

Dixi, *Vel ante*; quia non requiritur, ut applicatio fiat in ipſo ſacrificio: ſufficitque ſi pridie facta ſit, etſi ipſo die de eo non cogitet. *Bon. q. 3.p.2.ex Suar.& Dian.l.c.Reſ.47.* contra *Vaſq.*

3 Si nulli applicetur, vel incapaci, fructus manet in theſauro Eccleſiæ, ut docet *Suarez*, vel cedit ipſi Sacerdoti, vel illis pro quibus tenetur ſpecialiter offerre, quod ita implicitè cenſeatur intendiſſe. *Ita Lay.l.5.t.5.c.2.* vide *C.de Lug.n. 215.*

4 Applicatio ſub conditione jam impleta, eſt valida, v.g. ad intentionem quam habuit hodie ſuperior; non autem ſub conditione futura contingente, v.g. applico illi, cui Titius interrogatus voluerit; vel ei qui priùs morietur; vel qui primò ſtipendium offeret. *Ita Suar.in 3.p.t.3.d.79.ſeſſ.9.Laym.l.c. Dian.l.c.R.15.C.de Lug.d.10.n.*209. contra *Bonac.q.ult.p.7.§.5* qui tamen ipſe in praxi diſſuadet.

5 Non ſatisfecit, qui te mortuum putans, Miſſas quas pro defuncto teneretur, celebravit.

6 Sacerdotes Societatis non ſatisfaciunt, celebrando pro defunctis per anticipationem, niſi tamen jam mortui ſint, etſi poſtea promulgentur. *Laym.l.c.*

7 Non omnes Sacerdotes tenentur die animarum applicare Miſſam pro omnibus defunctis. *Tamb.l.3.exp.ſacr.c.3.§. 2. contra praxim.& Gav.p.4.tract.15.*

8 Miſſa celebrata in altari privilegiato pro defunctis, nō ſuffragatur illis, nec ſatisfit indulto, niſi ſit de requiem. *Dian. p.4.t.4.R.233.ex declar.C.S.p.9.t.2. R.7.*

DUBIUM III.

Quando, & quoties liceat celebrare?

Reſp.1. Ordinariè non licèt celebrare poſt meridiem, ſed debet inchoari ante duodecimam, nec ante auroram; quam ante ſolis ortum. *Reg.* quadrantem horæ, *Henriq. & Koninc.* me-

mediam horam, *Azor.* horam cum quadrante, *Suarez*, & *Fernand.* & *Poſſev.* ſequi horam comprehendere dicunt, & conſequenter, cùm ſecundum *Henriq. Suar.* & *alios*; Miſſa poſſit inchoari tantò ante auroram, ut ſub ejus initium finiatur, licet duabus horis ante ſolis ortum incipere. *Ita Rodriq.* & *alij.* Undè ulterius inferunt quidam, cum *Suar.* Religioſis habentibus privilegium celebrandi hora ante diem, licere tribus horis ante ortum Solis incipere, quod *Card. de Lug. dub.* 20. *ſeſſ.* 1. *num.* 22. non improbat, etſi *Laym* tantum permittat horis duabus cum dimidia, *Dian.* veró duobus horis poſt mediam noctem *Card. de Lug. l. c.* Quacunque autem hora licitè (ſive ex, ſive ſine privilegio,) celebrēt, cadem etiam, (atque adeò in Miſſa, quæ nocte Nativitatis, cæteriſque, quæ poſt illam celebrantur) licere ijs Euchariſtiam alijs miniſtrare, contra *Bordon.* docet *Dian. p.* 9. *tract.* 7 *R.* 43.

Dixi, *ordinariè*: quia antevertere licet ſequentibus caſibus, in quibus etiam paulò poſt meridiem, v.g uno, vel altero quadrante, inchoari poteſt, uti etiam ſecundùm *Sotum*, & *Palud.* ex quavis rationabili cauſa, v.g. ob ſupplicationem, vel concionem publicam protractam ultra meridiem, ob funus Principis, vel quia Sacerdos die feſto propter iter fuit impeditus, quo caſu etiam integra hora poſt, licere inchoare dicunt, vide *Laym. l. c. Fern hic c.* 3.

1 In neceſſitate, v.g. ut morituro detur viaticum, quo caſu licere media nocte celebrare, ait *Dian. p.* 1. *t.* 14. *R.* 33. *ex Laym.* & *c.*

2 Vbi eſt mos rationabilis, ut opifices, & famuli ſummo manè poſſint audire ſacrum. *Laym. l.* 5. *t.* 5. *c.* 4 *num.* 3. *ex Nav.* & *c.* (vide *Dian p.* 2. *tr.* 34. *R.* 34.) non tamen idcircò poſt meridiem licebit.

3 Ex privilegio, de quo ſupra.

4 In nocte Nativitatis, in qua omnes tres Miſſas ante auroram dici poſſe, probabiliter docent *Suarez. Koninc. Laym. Dian. p.* 4 *tract.* 4. *R.* 236. contra *Sylv. Fernand.* & *alios. Vnde reſolves*

1 Graviter peccat, qui ſine aliqua harum, aut ſaltem juſta cauſa citiùs mane, vel ſerius poſt prandium celebrat, ubi *Azor.* tertiam horæ partem, *Laym* mediam horam, *Bonac*, tres quadrantes, *Sylvius* horam requirit, ut differendo peccet mortaliter, vide *Dian. t.* 14 *Reſ.* 34. ubi notat religioſos ex ſuis privilegijs, poſſe celebrare uſque ad tres

Digitized by Google

horas poſt meridiem, poſt tertiam verò nullo modo, vide *Bon.l.c.*

2 Non eſt peccatum, celebrare ante dictam Primam, vel etſi ob infirmitatem non poſſis Horas dicere, vel etiam ante Matutinum, ſi cauſa ſubſit, ſine qua erit veniale, ut docent *Fill.Laym.& alij:* videturque ſententia tuta, contra multos, dicentes eſſe mortale.

Reſp.2. Per ſe loquendo, quotidie licet celebrare. Dico per ſe, quia præcepto obligante ſub mortali, prohibemur die Veneris Sancto. (non tamen Euchariſtiam ſumere, vel alijs præbere, ut habent *Hurt. de ſacrif.d.4.diſ 3. Quintan. ex Suar. Vaſq Tann.&c.* licèt ſuppoſitis Declarationibus *Card.* non licere miniſtrare niſi ſolis infirmis, velit *Dian.p.4.t.4.R.237 p.6. t.6.R.19.& p.9 t.9.R.24.ex Barb.Gavant.&c.*) In Cœna Domini verò, etſi ex conſuetudine uno celebrante reliqui communicare debeant; plures tamen ex cauſa licitè privatim celebrant; non tamen poſt finitam Miſſam ſolemnem, & ſacrarium reconditum, ut vult *Palaus*; licet alij id non admittant apud *Dian.p.9.t.6.R.24.* De Sabbato ſancto alij negant licere, ut *Vaſq &c.* alij probabilius affirmant, ut *Suar. Fagund. Dian.Gaſp Hurt.d.4.diſ 3.Palaus* (qui non vult fieri ante inchoatam Miſſam ſolemnem) *& C.de Lug.ſeſſ.1.num* 18. qui addit, non eſſe tunc legendas prophetias, quia non ſunt pars Miſſæ; neque benedictionem cerei, imò nec Litanias, quia eſt ratio eadem. vide *l.c.n.20.& Bon.p.2.* ubi notat, quod uſus id vix habeat, vide etiam *Dian p.4.t.4.R.237.* ubi cum *Mercero*, contra alios permittit eo die ante Miſſam ſolemnem celebrare de Sancto incidente, vel votivam,

Reſp.3. Sæpiùs in die celebrare non licet ordinariè, quòd addo quia ſi ſis jejunus, licitum eſt ſequentibus caſibus, bis, vel etiam ter, requiſito tamen, ſi facilè haberi poſſit, Epiſcopi judicio, præterquam in primo.

1 Nocte Nativitatis: qua tamen non tenetur, ne Parochus quidem celebrare tres Miſſas, ſed poteſt aliquam pro arbitrio omittere. *Dian.p.4 t.4 R.236* Neque ter communicare, vel ſemel communicare, & bis celebrare, *p. 8 t.1. R. 87.*

2 Si Paſtor habeat duas Parochias diſſitas, *Fill.C.de Lug. d.20 n 45*

3 Si concurſus populi ſit tantus, ut Eccleſia non capiat, ut habet *Laym.l 5.t.5.c.4.in 6.* & vide *C.de Lug.l.c.* etſi tunc potiùs expediat celebrare extra.

Si

4 Si ante ablutionem moneatur de communicando infirmo, & ſuam jam hoſtiam ſumpſerit, nec ſit alius Sacerdos. *Sylv.Navarr.* Sed caſum eſſe metaphyſicum, dicit *C.de Lug.d.* 20.*n.* 44.

5 Si die feſto adveniant perſonæ, quas non deceat ſacrũ omittere v.g. Rex, aut Princeps; quamvis hic ultimus dicatur non eſſe in uſu. Vide *Bon.d.*4.*q.ult.p.*7.*n.* 9. *C. de Lug.l.c.* & *Laym.t* 5.*c.*4.*Kon.Dian.p.*2,*t.* 14.*R.*56. ubi rectè monet, in his omnibus attendendum ad loci conſuetudinem, quæ ferè omnes nunc ſuſtulerit.

Quæres. An aliquando liceat interrumpere Miſſam.

Reſp. Etſi abrumpere eſſentialiter, ſive unam tantum ſpeciem conſecrare, nullo caſu liceat, ut dictum eſt ſupra *cap.*1. *d.*2. accidentaliter tamen abrumpere, vel etiam interrumpere, aliquid interponendo, licet his caſibus.

1 Ob concionem, poſt Evangelium, vel proceſſionem excipiendam.

2 In gratiam ſupervenientis Principis, vel turbæ peregrinorum die feſto, quo aliàs Miſſam audirent non poſſent, vel ſimili juſta cauſa, ex qua, ſi non ſit facta oblatio, poſſe incipere de novo, ut totum ſacrum audiant, etſi non teneantur, vel docent varij Authores cum *Sâ*, apud *Bon. d.*4. *q ult p.* 7.*n.*9. qui bene monet, conſuetudini locorum ſtandum. *Henr.* autem docet, id tantum licere finita Epiſtola, vel Evangelio. *Tamb.* planè improbat.

3 Si ante Canonem Sacerdos recordetur alicujus impedimenti, v.g. ſe non eſſe jejunum, vel in gratia, vel irregularem, vel excommunicatum; vel excommunicatus non toleratus præſumat intereſſe, nec poſſit expelli.

4 Si urgeat gravis neceſſitas, vel propria, v g. morbus; vel proximi, ut ſi moriturus ſit baptizandus, vel abſolvendus. *Trull. Dian.p.*5.*t.*3.*R* 70. In alijs tamen Sacramentis non ita neceſſarijs, non decet inter conſecrationem, & ſumptionem interrumpere, niſi moriturus eſſet in propinquo, nec opus eſſet veſtes exuere, vel niſi pœnitentiæ Sacramentum ob phreneſim ſuſcipere non poſſit. *Laym.Tamb.l.* 2. *exped.ſacrif.cap.*7. Revertens autem ad ſacrificium Sacerdos ſi fuerit ante facta conſecratio, incipiet ubi deſiderat; uti & ſi facta conſecratio, parva mora interceſſerit, v g. minor quam unius horæ, ſi autem longior ordietur ab initio. *Tamb.l.*2.*exp.ſacr.c.* 8.§.7.

DUBIUM IV.

Quo loco celebrandum ſit?

Reſp. Communiter non licet celebrare; niſi in Eccleſia eaque conſecrata, vel ſaltem benedicta, & non violata, vel execrata, nec interdicta; patet *ex Trid. ſeſſ.* 21.

Dixi, *communiter*: quia in decenti loco, & altari portati (quod ſemper ſub mortali requiritur) cum licentia Epiſcopi, ſi adſit, vel ſine ea, ſi abſit, licet ſequentibus caſibus: extra quos ſi fiat, eſſe mortale, docent *Filliu Laym.* & *alij communiter* contra *Sotum,* & *Sâ.*

Primò, ſi ſit neceſſitas, qualis eſſe cenſetur. 1. Si Eccleſiæ dirutæ ſint. 2. Si populum in ſolemni feſto templũ non capit. 3 In caſtris pro exercitu: ſed feſtis tantum diebus *Fagund. C de Lug.* &c. licet *Paſchal* apud *Dian. p. 9 t. 1. R.* 44. etiam non feſtis cenſeat poſſe permitti Generalibus & primarijs Ducibus, in ſuis tentorijs. 4. In portu pro appulſu navis; non tamen in flumine, vel mari, propter periculum effuſionis ſanguinis, ut commun. docetur apud *Bonac.* Contrarium tamen dicitur ... m habere praxis Luſitanorum, euntium in Indiam, ex permiſſione Clementis VIII & Pauli V. ex qua licitè nunc fieri docet *Fagund. Gran.* nec improbat *C. de Lug l. c.* Limitat autem *Dian. p. 5. t, 3. R.* 40. cum *Hurt Mercer. Trull.* &c. ſi magna ſit tranquillitas ſine ullo tempeſtatis indicio, adſitque præter celebrantem Sacerdos alius, qui poſt conſecrationem firmiter teneat calicem. Cum qua cautione etiam Epiſcopum poſſe ad hoc cõcedere facultatem in neceſſitate (v g. ne magna multitudo non audiat ſacrum, vel moribundus decedat ſine viatico] docet *Gran,* apud *Dian. l. c.* contra *Kon.* & *Tur.* qui ſoli Papæ eam reſervatam volunt, v. etiam *Dian. p. 9. tr. 1. R.* 45. ubi adducit declarationem Cardinalium, qua jubentur Epiſcopi id prohibere.

Secundò. Ex diſpenſatione Epiſcopi, ob rationabilem cauſam, etſi in *Trid, ſeſſ.* 22. id permittere prohibeantur, niſi ex juſta cauſa, in oratorijs privatis, divino cultui deſtinatis, licèt non benedictis. Verùm etiam hanc poteſtatem illis tunc eſſe ademptam, docet *Gavantus l. c.* & *Dian. p. 9. t. 1. R.* 42. eò tamen non obſtante, poſſe eos in aliquo caſu particulari, ex juſta cauſa permittere, ut celebretur extra Eccleſiam in altari portatili, docet idem *Dian. l. c. R.* 43 *ex Marchin. Garc. Hurt. C. de Lugo Averſa, Perſic* &c.

Tertiò. Ex privilegio, quale dicuntur habere Minores, & qui

qui cum ijs participant : quod eſſe revocatum à *Trid. ſeſſ* 22. *cap.* 8. licèt multi velint, negant tamen *Dian.p.* 3 *t.* 2 *R.*80.& *p.* 4.*t.*4 *Reſ.* 106.*Ioannes Salas,Rodrig.*&c. Idque ſecundùm *C.de Lug.d.*20.*ſ.*2.*num.* 51.probabiliter, & *Tamb.de exped.celebr.l.*1. *c.*3.*§.* 1.probabilius,vide *Barbòſ.in Trident.l.c.* Item Religioſi Societatis, à Gregorio XIII, ut poſſint tum in miſſionibus, cum facultate ſuperioris,in quovis loco decenti ; tum in domibus ſuis in loco honeſto, à Provinciali deſignato, Miſſas dicere ; in quo idem licebit alijs.

Dixi 2.*non violata :* quia in Eccleſia interius violata, niſi prius reconcilietur, non licet ſub gravi peccato, ut *Laym.l.*5. *t.* 5.*c* 7.*n.*7.*ex Suar.Kon.*&c,niſi in neceſſitate,cum venia Epiſcopi (ſi is adiri poſſit ; alioqui ſine ea, ut habet *C.de Lug.l. c. n.*63.)celebrare, aut mortuos ſepelire.

Addo 1. *Eccleſia* : quia Oratoria, etſi deputata ad cultum divinum, cum tamen benedicta non fuerint, niſi in ipſis extet altare ad facienda divina, ut *Bon de matr. q* 4.*R ult.num.*9. non ſunt capacia violationum. Quod etiam conſequenter de hoſpitalibus docent *Navar Sotus,*&c. ſed probabilius contrarium docent alij, cum *C.de Lug.l c.*

Addo 2. *Interius :* quia quod fit in turri, ſacriſtia, ſupra tectum, vel fornicem, in crypta . ſub pavimento, (niſi ſit ſepultura, aut ſingulariter benedicta) non violat Eccleſiam.

Addo 3. *Niſi reconcilietur* : quod fieri debet ab Epiſcopo. vel Sacerdote ex privilegio Papæ (quale Superiores Regularium pro ſuis templis habere, ex *Avila* notat *Dian.p.* 4.*t.* 4. *R.*91.) ſi fuit conſecrata ; (quod præſumendum eſt, ſi celebretur feſtum Dedicationis) ſi veró tantum fuerit benedicta, poteſt fieri reconciliatio à ſimplici Sacerdote. aſperſione aquæ benedictæ, cum facultate Epiſcopi, vel ſine ea ſecundùm *Dian.punct.*4.*t.*4.*R.*91. Cenſeri etiam reconciliatam, ſi ſacrificium in ea peractum fuerit,docet *Tamb. l.c.§.*4.*ex Henr. Sâ,* & *Dian.*eſſe probabile : negat autem *C. de Lug. de Euchar. d.*20.*ſ* 2.

Porrò Eccleſia, uti & cœmeterium, violantur, ſeu polluuntur ſequentibus caſibus, non tamen, niſi poſtquam res evulgata fuerit.*Laym.l.*5 *tr.*6.*c.*5.

1 Per factum in ea homicidium mortaliter malum, ſeu injurioſum, ſaltem immunitati Eccleſiæ ; quale etiam eſt, quod alias juſtum eſſet per ſententiam Iudicis : niſi tamen Reipub. perturbator aliter capi non poſſet, Non eſt autem tale.

tale. 1. quod fit caſu, vel ab amente. 2 quod in ſui defenſionem. 3. cujus cauſa data eſt extra Eccleſiam : quia requiritur, ut vulnus, ſine cauſa phyſica fiat intra Eccleſiam, vide *C. de Lug. d.* 20. *ſ.* 2.

2 Per moraliter malam effuſionem proprij, vel alterius ſanguinis, vel ſeminis, cauſatam, vel factam in templo, licet non in templum. Unde non violat. 1. Si pauculæ guttæ effluant; quia non eſt effuſio. 2 Si ex percuſſione, vel vulnere levi, v, g. narium in rixa puerorum, etiamſi copioſus ſanguis effluat 3 Si fiat ex ſectione venæ. 4 Actus conjugalis, quando excuſatur à ſacrilegio. 5. Fornicatio facta ab amente. 6. Pollutio inculpata, vid *C de Lug. d.* 20 *n.* 54. & 55.

3 Per ſepulturam excommunicati, non tolerati, vel infidelis, (quo nomine hic non comprehendi hæreticum, docet *C de Lug. l. c. n.* 47.) etiam infantis; ut ex c. Eccleſiam, de conſecratione, docet *Præp.* Quamvis, ſi pueri parentes ſint fideles, negat *Sayr.* vid. *Bon. de Euch. & matr. d* 4 *q.* 4. *p. ult.*

4 Per deſtructionem Eccleſiæ ex toto, vel majore parte, (quanquam eo caſu dicatur potius, exſecrari, quam pollui) non autem, ſi ſolum tectum, vel ſi ſucceſſive per partes modicas deſtruatur, & reficiatur, neque etiam per deſolationem, exercitium hæreticum, ſpurcitias hominum, vel animalium iſtic ſtabulatorum, &c. etſi deceat, & praxis habeat, ut per Epiſcopum, vel ſaltem Sacerdotem, cum aliqua cæremonia reconcilientur, & abluantur quod in ſimili caſu intellige de altari. *Laym. l.* 5. *t.* 5 *c.* 5.

Quæres. Quid ſit, & quando fiat exſecratio, ſeu reſecratio.

Reſp. Exſecratio dicitur, cum res ſacra perdit ſuam conſecrationem, ita ut de novo conſecrari debeat, quod fit quãdo ita deſtruitur, ut formam, & uſum ſuum perdat. *Vnde reſolves.*

1 Polluta Eccleſia, polluta etiam ſunt altaria ejus fixa : non tamen exſecrata Eccleſia exſecrantur altaria; nec contra.

2 Eccleſia exſecratur, ſi parietes ſecundum majorem partem deſtruantur, vel omnis eorum cruſta. aut major ſaltem pars ſimul auferatur : Secùs autem, ſi una poſt alteram, vide *Lug. d.* 20. *n.* 65 non autem, ſi tectum corruat, quia conſecratio eſt in parietibus, vid. *Laym. l. c.*

3 Altare exſecratur, 1. Si cum fixum eſt, lapis conſecratus

tus

tus removeatur ab inferiore ſtructura. 2. Si ita frangatur, ſive fixum, ſive portatile ſit, ut in nulla ejus integra parte calix cum patena poſſit conſiſtere. 3. Si ſpolietur ſepulchrum: quod tamen quidam negant, ut *Lug.Tamb. l.1.c.5.*

4 Calix exſecratur, ſi notabiliter frangatur, vel ita ut fiat inutilis ad uſum ſacrificij, v.g. ſi foramen ſit in fundo, licet minutiſſimum; vel ſi figura deſtruatur: non tamen ſi in tornatili pes ſeparetur à cuppa, quia in tornatili conſecratur ſola cuppa, *Bon.d. 4.q.ult.p.9 ex Suar.&c.* Neque exſecratur, ſi pereat inauratio Unde licet communiter calix, & patena, poſt novam inaurationem, quoad eam partem, qua Chriſti Corpus, vel Sanguinem contingunt, denuò conſecrentur, id tamen neceſſarium non eſſe, docent *Durand.Konin & alij*, contra *Suar.Bonac.& alios*, etſi deceat, ut abluatur aqua benedicta. *Ita Dian.t.1.miſcel.Reſol 3 & Laym hic.* Item *Lug.d.20.ſ. 4.n* 94.

5 Veſtes ſacræ exſecrantur, quando ita deſtruuntur, ut perdant ſuum uſum; ut ſi cinguli parte te non amplius cingere poſſis; vel ſi manica ab alba ſeparetur, etiamſi poſtea reparetur. Non perdunt autem, etſi attritis pars aliqua aſſuatur: vel cinguli parti aptæ adhuc ad cingendum, altera annectatur: quia tunc acceſſorium ſequitur principale. *Lug. Tamb.de exped.ſacrific.l.1.c. 3.§.2.* Similiter ſi ſtola, vel caſula duplicata, facili ſeparatione fiant duæ, quarum utraque apta ſit ad ſacrificium, non perdunt benedictionem. *Tamb.l.c.*

6 Partes avulſæ à re conſecrata, deſtructa ejus forma, deſinunt eſſe ſacræ, v.g. ligna & lapides Eccleſiæ dirutæ, vel altaris: ob reſpectum tamen ad rem ſacram, cujus ſunt reliquiæ non poſſunt applicari ad uſus profanos, aut divendi, ſine licentia Papæ. Statuæ autem ſacræ, & imagines templi deſtructi, debent in alio collocari, & in loco Eccleſiæ Crux erigi. Lacera etiam paramenta, aut vetuſtate conſumpta, debent igne abſumi, & non adhiberi ad uſus profanos, ut habetur *in cap. Altari, de conſecr.diſ.1.* vide *Suar.& Sâ, V.Miſſa, & Laym l.c.c.6.Tamb.tamen l. 1.de exped ſacrif c.2.§. 3. ex Palao*: item *Dian.p.5.tr.13.R.76.* docet probabile eſſe, quod non ſit ſaltem mortale, ſi mutata forma ad profanos uſus applicentur, v.g. calix confractus, alba diſſoluta, fruſtula corporalis, &c. vide ſupra *l. 3.t.1.c.2,d. 2.*

DUBIUM V.

Quæ ſint requiſita ad Miſſam?

Reſp. Hæc ſeq..entia. 1. Et quidem ſub gravi ſacrilegio, altare conſecratum ab Epiſcopo, vel Abbate, (hunc enim altaria, calices, & campanas poſſe conſecrare, etiam ad uſum alienarum Eccleſiarum, docet *Dian. l.* 3 *t.* 2. *R.* 15 cum *Barb.* & *alijs* 4. ex declaratione *Cardin* & privilegio Innocent. III] vel Sacerdote privilegiato, ſtabile, vel portatile: utrumque tamen ex integro lapide, quantum ad ſuperiorem menſam, qua conſecratur; debetque eſſe tanta, ut poſſit capere calicem cum patena. Non ſufficit autem hoſtias eſſe in ara conſecrata dum conſecrantur, verum etiam debent, tam parvæ, quam magnæ in eadem relinqui tempore ſacrificij, & non alibi (licet ſupra aliud corporale] deponi, v. g. propter loci anguſtias: quia omnes ſunt unica victima, & per modum unius offeruntur. Quapropter rubricæ Miſſalis eas ſupra corporale, ante, vel poſt calicem poni volunt Hinc etiam minus rectè faciunt, qui conſecratione facta, mox hoſtias minores à ſe conſecratas, dant alteri Sacerdoti diſtribuendas populo: quia ſicut Sacerdos non debet de ſua hoſtia dare, priuſquam ipſe ſumpſerit, ſic nec de alijs, cum ſint una victima, & hoſtia, omneſque orationes, oblationes, & benedictiones ſequẽtes non minus ſpectent ad parvas hoſtias, quàm ad magnam: neque ante ſumptionem Sacerdotis perfectè, & integrè ſacrificata ſit victima. *C. de Lug. q.* 20. *ſect.* 2. *num.* 69. Eum tamen, qui contrarium fecerit, à peccato ſaltem mortali, imò ſi neceſſitas fuit expediendi communionem populi, ab omni excuſat *Tamb. l.* 5. *exped. ſacrif. c.* 5.

2 Mappa linea triplex; etſi enim ſecundùm quoſdam, una duplicata, imò ſecundùm *Sâ, Angel. Azor. cap.* 28. *q.* 8. & *Laym. l.* 5. *t.* 5. *c.* 6 *num.* 17. una ſimplex ſufficiat in neceſſitate; Miſſale tamen Romanum, authoritate Clementis VIII. & Pij V. editum, expreſſè tres requirit, *tit. de defect.* uti, & *Gav.* vide *C. de Lug.* Ut ea benedicta ſit, non eſt omninò neceſſarium, ut habet *Sylv.* Vnde in neceſſitate vulgaris adhiberi poteſt, & alijs uſibus reddi. *Laym l. c.*

3 Sub gravi ſacrilegio, veſtes ſacræ; (hoc eſt, benedictæ ab Epiſcopo, vel Sacerdote habente privilegium, ut habent Mendicantium ſaltem Superiores, ſive Prælati, vid. *Tamb. l.* 1. *c.* 3. §. 2. *exped. ſacr*) quarum tamen colores non eſſe præcepti, ſed directionis, notat *Homob.* apud *Dian. p* 2. *tr.* 14. *R.* 57. In gravi

Digitized by Google

gravi autem neceſſitate; etſi præſtet, ſi ſine ſcandalo fieri poſſit Miſſam (cujus audiendi, vel faciendi obligatio tunc ceſſat) omittere, licere celebrare ſine ſtola, vel manipulo, vel etiam uti cingulo non benedicto, vel ſi fractum ſit, rurſus connectere, vel ſto a p o cingulo, & manipulo pro ſtola, docet *Lay.n l.4.t.* 5.*c* 6.*Dian.p* 1.*R*.57.*&* 67.contra *Fill t.* 1 *l*.5.*c*. 5. qui tamen concedit in neceſſitate ſine una, vel altera ex minoribus, v.g ſtola, vel cingulo celebrare, non eſſe mortale, vide *Dian.p*.5 *t*.5.*R*.62.ubi contra *Fill.ex Henriq.& alios ſex*, docet eſſe probabile, quod ex parvitate materiæ excuſari poſſit à mortali qui (ſecluſo ſcandalo, & contemptu) aliquam harum citra neceſſitatem omittit, v g, qui celebrat cum cingulo non benedicto, vel ejus loco utitur alia re. Denique metu mortis, aut graviſſimi damni, licere aliquando celebrare ſine ſacris veſtibus, & altari, (dummodò non fiat in contēptum Religionis) *ex Azor t*.1.*l*.1.*c*.11.*q*.11 docet *Eſcob E*.2.*c*.2. *Navarr.Hurt.&c* Limitat autem *Tamb.de exp.ſacrif l*.1.*c*.5.*§*.1. ita ut permittat ſine aliqua etiam ex gravioribus, non tamen ſine omnibus fieri, ob ſcandalum, & irreverentiam. Vide *Dian.p*.3.*t* 6 *R*.48.*& p*. 5. *t*.3. *R*. 39. Porrò hujuſmodi ſacras veſtes conficere ex profanis, v. g. planetam ex veſte ſerica muliebri, non eſt prohibitum, *Suar.Pal.Tamb. exp.ſacrif.l*.1.*c*. 2.*§*.4.*qui monet l.c §*.1.cavendum eſſe ne ſint valdè attritæ, ut, & ne reliqua ſupellex ſacra ſit valdè immūda, in quo graviter peccari poteſt *Suar Laym Tamb.l.c.*

4 Sub mortali requiritur calix, & patena conſecrata, ſi tamen in nondum conſecratis aliquis bona, imò addunt *Bordon.& Tamb.* mala fide celebraſſet (licet ſic celebrando peccaſſet mortaliter] probabile eſſe, quòd hoc ipſo cenſeantur conſecrata, liceatque in ijs celebrare, contra de *Lug.& Lay.* docet *Dian.p*.2.*tr*.14.*p* 5.*t* 13.*R*.60 *& p*.9.*tract*.7.*R*.18.*ex alijs oct.* Idemque de ſacris veſtibus, item de corporali, pyxide, &c. quæ immediatè tangunt ſpecies, cenſet *Tamb. de exped. ſacr.l* 1.*c*.3 *§*.1. Ac licet decens ſit, ut etiam pyxis ſive ciborium, & luna, ſeu ſphærula hierothecæ, & quodcumque vas continens, & immediatè tangens Euchariſtiam, uti etiam ſecundùm *Laym.l*.5.*t*.5.*c*.6.vaſculum chriſma continens benedicatur (benedicere autem præter ea, in quibus unctio adhibetur, poteſt idem, qui cætera ornamenta) cum in Rituali Romano propria ſit pyxidis benedictio; id tamen neceſſe eſſe, negant *Suar,Hurt.Lug.Tamb,l*.1.*exp ſacrif. c*. 1. *§*.6. nec eſſe

eſſe neceſſe imponere pyxidi vas lineum benedictum benedictione corporalis. Porrò calix, & patena confecta eſſe debent ex auro, argento, vel ſtanno, ſaltem quoad cuppam, admittunt etiam aliqui ex plumbo, ſed non ex ære, *cap. ut calix de conſecr. d.* 1 quamvis *Tamb. l.* 1. *exped. ſacrif. cap* 1. cum *Hurt. Fagund.* & *Gavant.* admittant etiam ex gemma, quæ æquè præcioſa ſit, ac aurum vel argentum, modo ſpecies non imbibat, nec ſit periculum ne effringatur. Ac licet Rubrica præſcribat, ut ſaltem cuppa, & ſuperior pars patenæ ſit deaurata: eam tamen non obligare ſub mortali *Gran.* imò nec ſub veniali propter uſum contrarium vult. *Tamb. l. c.*

5 Corporale lineum, ſaltem quoad eam partem, qua hoſtiam vel calicem tangit, *cap. conſulto, de conſecr. diſt.* 1. (nam in extremitatibus poteſt eſſe ſericum, vel auro elaboratum) & benedictum ab Epiſcopo, vel privilegiato (vid. *Compend. privil. Societ. Ieſu V Bened.*) non tamen, iterum benedicendum poſt lotionem, nec niſi notabiliter rumpatur. *S. Thom. Sylv. Bon. d.* 4. *q. ult. punct.* 9 *Lug. d.* 20. *ſect.* 2. *num.* 76. & *Gavant. p.* 2. *tom.* 1. ubi addit ex *Sa* (& dicit eſſe communem) peccare mortaliter, qui utitur notabiliter immundo.

6 Palla item linea, qua parte calicem tegit (ſuperiore enim parte poteſt auro conſtare, vel ſerico) quæ cum habeat communem cum corporali benedictionem, utpote cujus pars antiquitus fuit, pro eodem ſervire poſſe, docet idem *Lug. l. c.* ſi ſit ſatis capax.

7 Purificatorium item lineum, non tamen neceſſariò benedictum, ut contra *Laym.* docent *Suar. Gavant.* & *Lug.* neque ulla reperitur in ritualibus ejus benedictio.

8 Sub gravi peccato Miſſale, Canonem ſaltem continens, ut habet *Bonac.* & *alij commun.* etſi *Ledeſm.* & *Laym.* doceant in gravi neceſſitate licitum eſſe celebrare ſine libro ei, qui moraliter ſit certus ſe non erraturum: & ſic *Lug. l. c.* cum *Dian.* &c. probabiliter excuſat eum, qui propter viſus debilitatem legere non poteſt.

9 Miniſter (ſecundum *Navar. Fagund.* & *Zerol.* ſub mortali) & quidem maſculus, in neceſſitate tamen gravi, v.g. diei feſti, vel dandi Viaticum, poſſet quis ſibi ipſi reſpondere, inquit *Sa, Bon.* & *Dian. t.* 14. *R.* 43. *ex alijs*, In quo caſu etiam fœminam adhiberi poſſe, docet *Nugnus ar.* 6. *d.* 1. & *Sylv* (idque quibuſdam Belgij partibus conſuetudine inductum eſſe, docet *Marchan. Reſp. paſt. c.* 4.) contra communem, apud *Laym. Fernand.*

Fernand. & *Dian.l.c.* & *Tamb.l.c.* & *Marchin.de ord.t.* 3.*c.* 15 ubi vult id eſſe mortale. Miniſtrante tamen circa altare viro, qui neſciat reſpondere, Moniales ex choro reſpondere, non eſſe prohibitum notat *Lug.* & *Tamb l.c.* ubi etiam cum *Henr.* & *Hurt.* permittit celebranti Miſſam cœptam proſequi ſine miniſtro, ſi hic forte abijt, & aliquantulum expectatus non revertatur.

10 Crucifixus; (niſi ſit expoſitum Venerabile Sacramentum) non tamen ſub obligatione gravi. Idem eſt de velo. *Lug. d.*20.*ſeſſ.*2.*n.*79. *Gavant.*

11 Candela accenſa duplex ex cera, & quidem ſecundũ *Fag. Reg. Vaſq.* & *alios*, ſub mortali, contra *Nugnum*, & *Marchin.* In neceſſitate tamen, præciſo ſcandalo, ſufficit una, etiam ex ſebo, vel lucerna, aut lampas ex oleo, vide *Dian l.c. Laym. c.* 16.*n.*17. *Azor c.*28.*q.*15. Sine omni autem lumine celebrare nunquam licet. *Lug d.*30.*ſ.*2. adeò, ut ſi extingueretur ante conſecrationem, & aliud haberi non poſſit, Miſſam eſſe relinquendam, etiam in neceſſitate, conſecrandi pro moribundo Viaticum, dicat *Fagund p.*22.*c.*22 & *quintan.t.*4.*ſ.*1.

12 Requiritur etiam antipendium, pulvillus, candelabra, burſa, velum, manutergium; ſed non benedicta, & ſi quid ex his deſit, ex profanis congruenter mundis mutuo accipi, & deinde priori uſui reddi poteſt. *Tamb.l.*1.*c.*1.*§.* 3.

13 Operto capite celebrare non licet, etiam in infirmitate, ſine licentia, ut docet *Fagund.Laym.Dian.R*, 58. Et quidem Summi Pontificis, ut ex Declaratione Cardinalium notat *Gavant.* & *Tamb.de exped.ſacrif.l.*1. licèt *Laym.* & *Scort* Epiſcopis, & cum Regularibus eorum Prælatis permittant. Quod *Tamb.l.c.* rectè limitat ad caſum neceſſitatis, in quo ad Papam difficilis ſit recurſus, qui tamen ſine venia faceret, eũ non peccare mortaliter (ſecluſo contemptu, & ſcandalo) vult *Ledeſm. Tamb l.c.* Quod *Dian p.*2.*t* 14 *R.*58. cenſet probabile, ſi tempus Canonis excipiatur.

Plura de his omnibus, vid. apud *Aut. cit. Gavant Dian. Lay. Bon. de Lug d.* 20, *ſ* 4. *Eſcob. E.* 11. ubi notat, etſi gravis ſit obligatio, ſervandi ritum celebrandi præſcriptum in rubricis Miſſalis, ideóque grave ſit, omittere v. g. oblationem hoſtiæ, vel calicis, vel infuſionem modicæ aquæ. *Tamb.de exp. ſacr.l.*2.*c.*5. nihilominus levitatem materiæ ſæpè excuſare à culpa mortali omiſſionem, etiam intra Canonem monet *Eſc. l.c.* Unde veniale tantùm erit,

Omit-

Digitized by Google

1 Omittere orationes dici ſolitas, dum Sacerdos ſe induit, ut contra *Navar. Sylv.* & *Azor.* docent *Laym. Fagund. Dian.R.* 21, &c. Lotionem autem manuum ante, vel poſt Miſſam [etſi facilè omitti non debeat] non videri ſufficientem materiam rigoroſi præcepti, tenent *Suar* & *Tamb.*§. 6.

2 Omittere Gloria, vel Credo; vel in Canone nomen alicujus Sancti; vel ea quæ tempore Paſchali interponuntur inter Communicantes; aut infra actionem. *Dian.p.2.t* 14 *R.* 49. & 89 *ex Fill.Quint*, &c. In Miſſa autem quæ canitur non legere Evangelium ſubmiſſa voce, *Dian.l.c.R.*4. negat eſſe peccatum. *ex Sanch.* & *alijs* 10. quod rubrica ſit tantum directiva. Si quis autem in Miſſa advertat aliquid à ſe omiſſum, regulariter non eſſe repetendum ait *Suar* & *Tamb. de exped.ſacr. l.* 2, *c.*5. Dicit, *regulariter*: quia 1. ſi ſit de ſubſtantia, v. g. aliquid pertinens ad conſecrationem, certum eſt debere repeti. 2, Si dum ſecretò orat, poſt pauca verba certó advertat, ſe aliquid notabile omiſiſſe. (v, g. diæ Paſchæ communicantes) paululum regrediendum eſſe, & repetendum cenſet *Tamb.l. c.* ita *Fill Dian. R.*59 *Eſcob.*

3 Ex devotione leve aliquid in Miſſa (etiam dum ſecretò orat) addere v.g. orationem Dominicam, vel Pſalmum aliquem; vel in Canone nominibus Sanctorum nomen Patroni loci *Tamb.l.*5. *exped ſacr* 5 Dixi leve: quia notabiliter addere, eſſe mortale vult idem *Tamb.loc.cit.ex Bonac.d.*4. *q.ult. ult.*

4 Celebrare ante dictum Matutinum, ut contra *Azor.* & *Regin.* docent *Sylv Valent.Suar. Vaſq. Leſſ. Fagund. Laym.* &c. quorum plerique tamen cum *Palao* dicunt eſſe veniale, ſi fiat ſine cauſa: licèt, & hoc *Tamb.l.* 1.*ar.* 7.§.1.*de exped.ſacr.* in dubium vocet.

5 Quæ alta voce dicenda præſcribuntur, adeó ſubmiſſa dicere, ut aſtantes audire non poſſint. *Tamb.de exped ſacriſ.l.*2 *c.*9. quidquid dicat *Navarr.* apud *Sâ, V Miſſa.* Imò notat idem *Tamb ex C.de Lug.d.*22.*ſ.*2. à timoratis paſſim ſine ſcrupulo voce depreſſa legi.

6 Mutare Miſſam, & die Dominico, vel feſto duplici, vel ijs diebus, quibus, prohibitur fieri de feſto duplici [v. g. infra Octavas Epiphaniæ, Paſchatis &c. Feria IV. Cinerum, infra hebdomadam majorem, Vigilia Nativitatis Domini] ſine gravi cauſa legere votivam, vel pro defunctis, vel de alio Sancto in numerum SS. relato, *Suar.Dian.C.de Lug.l.c.Eſcob.* con-

contra *Quintan.* qui *t.* 7. *ſ.* 40. putat in hæbdomada ſancta licere legere votivam : quod refutant *Gavant.* & *Dian. p.* 9. *t.* 8. *R.* 53. *ex Declarat. Card.*

Dixi 1. *ſine gravi cauſa* : talis autem cenſetur. 1. quæ ſpectat ad bonum Reipub. vel Principis ; v.g. neceſſitas pluviæ, ingruentis belli, vel peſtis, vel ſimilis mali univerſalis ; item ſolemnis gratiarum actio, ſolemnis expoſitio Euchariſtiæ, (v.g. diebus Antecineralibus in oratione 40. horarum) *Tamb. l.* 2. *c.* 6. 2. Quando cadaver præſens eſt in Eccleſia, ubi uſus obtinuit. *Gavant. p.* 1. *t.* 5. 3. Si quis celebret in Eccleſia, in qua agitur dies feſtus loci proprius, hunc enim non tantùm poſſe, ſed debere ex congruitate conformare ſe loco, notat *Gavant.* vide *Tamb. l.* 2. *c.* 6. qui *§.* 2. & 4. addit, etiamſi Sacerdos (accepto ſtipendio) homini promiſerit votivam, vel pro defunctis, etiam in altari privilegiato, non ſolùm poſſe, ſed debere celebrare Miſſam currentem diebus quibus iſtæ prohibentur. Imò etſi Deo per votum tales Miſſas promiſerit, non tamen ad eas obligari iſtis diebus, eò quòd votum non obliget, quando impedit bonum majus, quale eſſe dicit conformitatem officij cum Miſſa : secùs diebus alijs.

Dixi 2 *in numerum Sanctorum relato* : quia ſi ſit Beatificatus tantùm, de quo certis Sacerdotibus (v. g. quorum Ordinis fuit) conceſſum ſit Miſſam legere, docet *Gran.* 2. 2. *cont.* 1. *c.* 7. *d.* 4. *ſ.* 2. *n.* 2. & *Eſcob.* contra *Palaum*, non licere alijs Sacerdotibus, etſi nullum aliud ſit feſtum, de eo legere : eò quòd ſic expreſſè determinarit Sacra rituum Congregat. apud *Gavant.* vide *Eſcob. num.* 41. & *Tamb. l. c. cap.* 6 ubi *Pal.* ſequens dicit contrarium eſſe probabilius, ac magis pium. Imò de Sanctis Societatis certum eſſe ſi celebrent in templis ejuſdem Societ. ex conceſſione Pontificum. Idem tenet *Quint. t.* 7. *ſing. l. c.*

7 Si quis violet rubricam ſpectantem ad eſſentiam, vel quaſi eſſentiam Miſſæ ; vel ſi nullam planè ſervet, peccat mortaliter, *Eſcob. ex Fagund. p.* 1. *l.* 3. *c.* 21. *n.* 9.

TRACTATUS IV.

De Sacramento Pœnitentiæ.

CAP. I.

De Eſſentia hujus Sacramenti.

DUBIUM I.

Quæ ſit ejus materia, & forma?

RESp. Materia remota, & neceſſaria, eſt omne peccatum mortale, poſt baptiſmum commiſſum, & non confeſſum. Materia ſufficiens, etſi non neceſſaria, eſt omne veniale poſt baptiſmum commiſſum, vel etiam mortale, aliàs ritè confeſſum. Materia proxima ſunt actus pœnitentis, contritio, confeſſio, & ſatisfactio: quarum ultima eſt integralis tantum (ut patet in infirmo, qui ſi ratione deſtituatur, ſolet abſolvi abſque ſatisfactione) duæ priores ſunt eſſentiales, ut communiter docetur contra *Scotum* qui totam eſſentiam ponit in abſolutione. Porrò, peccata ſunt tantùm materia circa quam; actus verò pœnitentis materia ex qua, *Laym. l. 5. tr 6. c. 4 ex commun. Unde reſolves.*

1 Etſi peccatum mortale remiſſum quomodocunque ſit, teneris tamen confiteri, ſi non feciſti. *Trid. ſeſſ.* 14 *c.* 5.

2 Omitti poſſunt venialia, vel omnia, vel aliqua: item mortalia ſemel ritè confeſſa, v.g in Confeſſione generali, ut docent *Dian. p. 3. tr 4. R. 56. C. de Lug. d. 16. n. 56.* contra *Victor. Ledeſm. & alios.* In qua etiam non eſſe neceſſarium, addere peccato mortali, quod poſt ultimam confeſſionem ſit commiſſum, docent *Bon. d. 5. q. 5. ſ. 2. p. 2. Dian. t. 2. tract 4. R. 62. & tom. 3 t. 3. R. 65. C. de Lug. d. 16. ſ. 2. n. 47. ex Sanch. & Kon.* quod eſt

eſt probabile, niſi circumſtantia aliqua, v.g. ſpeciem mutãs, vel reſervatio caſus, vel proxima peccandi occaſio, aliud requirat, & pœnitentia ſufficiens imponatur. *C.de Lug. Tamb.de exped.conf.lib.2.cap.1.* Tutius tamen eſt nova ab antiquis ſecernere.

3 Ponenda ſemper eſt materia certa; qualem eſſe negat *Sanctius in ſel.d.7.* apud *Dian.p.3 t.4 R.52.* quod quis non reſpondeat divinis inſpirationibus, non fecerit bonum quod potuit, & ſimiles imperfectiones. In quibus tamen exponendis, non tenetur Confeſſarius impedire pœnitentem, ut docet *C.de Lug l.c.n.103.* contra *Sanctium* Quod ſi haberi certa non poſſit pro ratione dubij danda eſt abſolutio; ut ſub dubio, ſi materia prorſus dubia ſit; vel abſoluta, ſi certa videatur. *Ita Suar. Laym.l.5 t.5 c.3.& alij comm.*

Reſp. 2. Forma Sacramenti Pœnitentiæ ſunt verba abſolutionis: Ego te abſolvo à peccatis tuis (ubi licet de eſſentia tantùm ſit. Abſolvo te: debent tamen addi reliqua, præſertim in articulo mortis; ſecundum quoſdam, ſub mortali, ſecundùm alios ſub veniali, ut vide *Gran.*) voce prolata in præſentem; abſentem enim Clemens. VIII. abſolvi prohibuit, ſub pœna excommunicationis *Unde reſolves.*

1 Invalidum eſt abſolvere nutu, ſigno, aut ſcripto: item abſolvere abſentem; quod docuit *Alenſis, Med. & alij,* ſed vetitum, nunc, ut modò dictum.

2 Valida eſt abſolutio, ſi reverentiæ cauſa dicas: Abſolvo dominationem, excellentiam, vel majeſtatem veſtram, &c, Quia non mutatur eſſentialiter, & ſunt verba æquivalentia. *Averſ.* vide *ſupra tr 1.cap 1.d.2.* Non valet autem, ſi dicas: Abſolvat te Deus, vel abſolvat te Chriſtus. *Averſ. quæſt. 12. ſeſſ.2.*

3 Orationes præviæ, & ſubſequentes formam, ut Miſereatur tui, &c. & Paſſio Domini, &c; quæ ſecundum *Trid.* laudabiliter adduntur, non ſunt neceſſitatis, & ex cauſa rationabili omitti poſſunt, v.g. ſi breves ſint confeſſiones; vel multi confitentes, (ut vide *Dian.p.3.t 3.R.67.* tunc enim ſufficit dicere: Abſolvo te à peccatis tuis in nomine, &c.) vel ſi timeatur cenſura, Abſolvo te à vinculo excommunicationis; deinde à peccatis tuis, &c. vide *Sã.V. abſolutio.*

4 Elevatio manus, ejuſque impoſitio in caput. Item formatio Crucis, eſt libera, etſi debeat ſervari conſuetudo. *Ita Laym.c.5.* ubi idem dicit de apertione capitis Forma autem

Digitized by Google

Clem.VIII. ut tradit *Sâ*, & Rituale Romanum, eſt hæc: qua ut omnes utantur ſuadet Paulus V. ideòque omnibus tenenda memoriter. Miſereatur tui Omnipotens Deus, & dimiſſis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam. Amen, deinde elevata manu pergit: Indulgentiam abſolutionem, & remiſſionē peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, & miſericors Dominus, Amen. Dominus noſter Ieſus Chriſtus te abſolvat; & ego authoritate ipſius te abſolvo ab omni vinculo excommunicationis; ſuſpenſionis.[quæ vox circa laicos omittitur] & interdicti, in quantum poſſum, & tu indiges: Deinde ego te abſolvo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen. Paſſio Domini noſtri Ieſu Chriſti, & merita B. V. & omnium Sanctorum, & quicquid boni feceris, & mali ſuſtinueris, ſit tibi in remiſſionem peccatorum, in augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.

DUBIUM II.

Qualis contritio requiratur?

Suppono, quòd contritio in communi, ſit dolor ac deteſtatio peccati commiſſi, cum propoſito emendandi, ut habet *Trid ſeſſ.* 14. Ubi eam dividit in perfectam, quæ abſolutè ſic dicitur; & in imperfectam, quæ attritio dicitur. Perfecta eſt quæ elicitur ex motivo charitatis propter Deum ſummè dilectum: & hæc ſe ſola mox juſtificat, etſi cum voto, & ordine ad confeſſionem, quam deindè facere teneris. Imperfecta eſt, quæ ex inferiore motivo, ſupernaturali tamen concipitur.

Reſp. Ad Sacramentum hoc ſufficit, & requiritur ſaltem attritio formalis, ſupernaturalis, efficax, & univerſalis, (reſpectu mortalium) concepta in ordine ad confeſſionem, vel ſaltem abſolutionem. *Eſt commun.* vide *Bonac. d.* 5. *q.* 5. & *Schol.* ac colligitur ex *Trid. l. c. Vnde reſolves.*

1. Non requiritur contritio exiſtimata, ut voluit *Gabriel.*

2. Non ſufficit. 1. Attritio exiſtimata tantum, licèt inculpabiliter: quia vera attritio, eſt pars eſſentialis. 2. Nec deſiderium abſolutionis, ſine affectu ad peccata: idque etiamſi tantùm confitearis venialia, ut habet ſententia communis contra *Angles*, & quoſdam alios, quos ſequitur *Tamb. lib.* 1. *exped. conf cap.* 3. vide *Dian. p.* 9. *tract.* 7. *Reſ.* 31. Undè peccat graviter qui etiam ſola venialia, vel ſola mortalia alias confeſſa, ſine omni formali dolore confitetur, quia non ponit mate-

materiam ſacramenti, & ſaltem periculo ſacrilegij ſe exponit. *Ita C. de Lug. d. 14. ſeſſ 8. &c. com.* vide *Dian. p. 3. t. 4. R. 116 Bon. d. 5. q. 5. ſ. 1. p. 3* Non tamen eſt neceſſe, ut dolor ſe extendat ed omnia venialia, quorum ſibi pœnitens eſt conſcius. *Sá, Laym. Lug.* Imó notat *Tamb. l. c.* ſatis eſſe de uno veniali dolere formaliter, etſi plurium ſis conſcius, de quibus nec dolorem, nec propoſitum emendandi habeas, ſive ea confitearis, ſive non.

3 Non abſolvitur, qui dolet, licèt intenſiſſimè, tantum propter infamiam, damna, aliaſve pœnas temporales præciſè, etſi ex inculpabili ignorantia. Quia non eſt dolor ſupernaturalis: nec ignorantia, aut bona fides poteſt ſupplere defectum eſſentialem. *Bon l. c. &c.* Limitat tamen *Reginald.* cum *Tamb. de exped. conf. l. 1. c. 1.* niſi doleas propter iſtas ut à Deo inflictas, vel infligendas.

4 Ad attritionem non requiritur ulla intentio, vel duratio temporis, ut vult *Durand.*

5 Etſi debeat eſſe de omnibus peccatis mortalibus, non requiruntur tamen ſinguli dolores de ſingulis, ut vult *Angl.* ſed ſufficit unus actus de omnibus ſimul ſumptis, etiam oblitis: ideòque peccat graviter, qui ſciens prudens non atteritur univerſaliter, de omnibus mortalibus nondum remiſſis. *Bon. &c. ll. cc.*

6 Non ſufficit dolere quòd non doleas, ut habet *Navar. & Sâ,* nec velleitas non peccandi. Ratio utriuſque eſt quia non eſt dolor de peccatis commiſſis, cum quo affectus ad ea ſtare poteſt, *Henriq. Vaſq. Bon. l. c. d. 7.* Ubi rectè notat: cum actu, quo quis dolet ſe non dolere de peccatis, plerumque conjunctum eſſe dolorem de peccatis, etſi pœnitens eum non dignoſcat.

7 Etſi dolor hic debeat eſſe ſummus appretiativè, ita ut nihil magis deteſteris, quàm peccatum, maliſque omnia mala hujus mundi perpeti, quàm mortaliter contra Deum peccare; non tamen opus eſt, imò nec expedit, particulares facere collationes, v. g. mallem hoc vel illud malum ſubire, quã mortaliter peccare: quia periculoſæ ſunt.

8 Qui non vult occaſiones proximas peccandi à ſe amoliri, vel non remittere ex animo, vel non reſtituere, aut ſatisfacere quibus debet: vel non habet formale [licèt probabiliter cum *Lug. l. c. ſeſſ. 5. Laym. Dian.* aliqui dicant, virtuale in contritione univerſali incluſum ſufficere, ſaltem quando

 non

non occurrit cogitatio de peccatis vitandis) propoſitum, peccata mortalia, (quando talia confitetur) vitandi efficax, id eſt, cum quo non poſſit conſiſtere affectus actualis erga aliquod mortale, non eſt ſufficienter attritus. Ratio eſt, quia non eſt dolor, & deteſtatio efficax; quippe cum quo poſſit ſtare voluntas peccandi: nec is ſe ex toto corde convertit ad Deum, deteſtans peccatum ſuper omne deteſtabile. *Suar. Fernand. Laym. l. 5. tract. 6. cap. 4. Dian. p. 3. t. 4. R. 119. & comm.* Et licet ſola venialia confitearis, teneris tamen, ſicut dolorem, ita etiam propoſitum, ſaltem virtuale, circa illa habere. *Lug. d. 14. ſ. 8. & 9. & alij.*

9 Redire ſæpè cum eodem mortali non eſt certum indicium deeſſe attritionem, etſi ſit magna præſumptio, præſertim in ijs, qui coguntur confiteri à parentibus, magiſtris, &c. item in ijs, qui aliquoties moniti concubinam non ſeparant, aut reſtitutionem non faciunt; quibus proinde abſolutio differenda eſt, niſi id actu præſtent. Quanquam poſſint eſſe alia ſigna veri doloris, v. g. ſi media præſcripta ſint adhibita, occaſiones vitatæ, ſi numerus peccatorum imminutus, ſi pœnitens omninò aſſerat cui, plerumque credi debet, cum ipſe ſit ſui accuſator, defenſor, & teſtis. Qua in re opus eſt magna prudentia Confeſſarij, ne penitentem ſeveritate avertat, neque etiam lenitate ſeducat, & peccet pereatque cum illo. *Suar. in 3. p. d. 32. ſeſſ. 2. Sanch. l. 2. in dec. c. 32. & l. 3. c. 5. Lug. l. c. n. 166. & 169.* contra quorũ aliorumq; communem ſententiam docent apud *Dian. Vivaldus, & Ioanne Sancius d. 10. num. 16.* poſſe toties, quoties confitetur, abſolvi: etiamſi nullus appareat profectus: eò quòd ſine illo poſſit eſſe verum propoſitum; ſicut eſt in ijs, qui venialia ſemper afferunt eadem. Verùm id probare non auſim, nec videtur eſſe par ratio, vid. *Kon. d. 2. dub. 14. Dian. p. 1. t. 7. R. 55. & p. 2. t. 2. miſc. R. 45. & p. 3. t. 4.*

10 Abſolvendi ſunt ij, qui ex officio, domo, vel negotio, in quo propinquum peccati periculum imminet, diſcedere nolunt, eò quòd ſine maxima difficultate non poſſint, parati interim media præſcribẽda adhibere. Ratio eſt: quia occaſio, etiam propinqua, non neceſſitat ad peccatum; ideóque ſtare poteſt cum propoſito peccata vitandi. Nec refert, quod quis putet, vel timeat, ſe unum, vel plura peccata non vitaturum: quia propoſitum eſt actus voluntatis: exiſtimatio autem illa eſt actus intellectus, qui ex illo propoſito, ob humanæ vo-

luntatis

Digitized by Google

luntatis mutabilitatem, non neceſſariò conſequitur. Interim qui certus eſt, impoſſibile ſibi eſſe, in tali occaſione peccata vitare, debet eum deſerere, niſi velit perire. *Ita Laym. loc.cit, Lug.l c.n.152.*

11 Non requiritur dolor ſenſibilis, ſufficit enim intellectivus: qui cum ſit internus, ac ſpiritualis, ſcrupuloſi non facilè debent angi, quaſi ſine dolore accedant ad Sacramentum, eò quòd nullum ſentiant.

12 Is qui nihil cogitans de confeſſione attritionem elicuit, non referens eam ad ſacramentum, non poteſt ſine novo dolore ad id accedere: quia pars debet referri ad compartem. *Ita Suar.d.20.ſ.4.Bonac.d.5.q.3.p.2.* Contrarium tamen videtur docere *Lug.d.14.ſ.4.num.37*, quod non eſt improbabile, *Tamb.l.1.c.2.*

13 Non ſufficit ad Sacramentum dolor, qui ſequitur abſolutionem: imò ſecundùm ſententiam ſaltem tutiorem, quam docent *Laym.l.5.c.4.* & *Koninc.* debet antecedere etiam confeſſionem, (etſi contrarium etiam probabiliter doceant *Vaſq.Fill.Eug.C.de Lug.de Pœn d.14.ſ.2.* & *Gaſp Hurt.d.6. dif.5.*apud *Dian.*& *Eſcob.t 7.E.6.*) Undè pœnitentes initio ad dolorem excitandi, aut ſi poſt peccatorum narrationem fiat, repetant verbo confeſſionem, dicendo ſe dolere dè peccatis expoſitis, vide *Laym.l.c.*

14 Probabile eſt, eum qui paulo ante confeſſus, iterum confitetur, vel eadem peccata, vel quæ exciderant, de quibus ante (explicitè, & in particulari) non doluit, non teneri elicere novum dolorem. *C.de Lug.d.14 ſ.3.Dian.p.9.t.3. R.5.* & 51. & conſequenter poteſt moribundus propter periculum inſtantis mortis abſolvi, audito tantum uno alterove peccato, & deinde ſi ſuperſtes maneat, auditis reliquis iteratò abſolvi in virtute doloris præcedentis. *Tamb.*

DUBIUM III.

Qualis confeſſio requiratur?

ARTICVLVS I.

An debeat eſſe integra materialiter?

Reſp. Ad confeſſionem, per ſe, & ordinariè requiritur integritas materialis, ſita in eo, ut poſtquam diligentius te excuſſeris, & conſcientiæ tuæ ſinus, & latebras (ita loquitur *Trid.ſeſſ.14.c.2.*) exploraveris, confitearis omnia mortalia memoriæ occurrentia, nondum confeſſa, eorumque numerum, & circumſtantias, quæ ſpeciem mutant, patet ex *Trid. l.c.*

non occurrit cogitatio de peccatis vitandis) propoſitum, peccata mortalia, (quando talia confitetur) vitandi efficax, id eſt, cum quo non poſſit conſiſtere affectus actualis erga aliquod mortale, non eſt ſufficienter attritus. Ratio eſt, quia non eſt dolor, & deteſtatio efficax; quippe cum quo poſſit ſtare voluntas peccandi; nec is ſe ex toto corde convertit ad Deum, deteſtans peccatum ſuper omne deteſtabile. *Suar. Fernand. Laym.l.5.tract.6.cap.4 Dian.p.3.t. 4. R. 119. & comm.* Et licet ſola venialia confitearis, teneris tamen, ſicut dolorem, ita etiam propoſitum, ſaltem virtuale, circa illa habere. *Lug.d.14 ſ.8 & 9. & alij.*

9 Redire ſæpè cum eodem mortali non eſt certum indicium deeſſe attritionem, etſi ſit magna præſumptio, præſertim in ijs, qui coguntur confiteri à parentibus, magiſtris, &c. item in ijs, qui aliquoties moniti concubinam non ſeparant, aut reſtitutionem non faciunt; quibus proinde abſolutio differenda eſt, niſi id actu præſtent. Quanquam poſſint eſſe alia ſigna veri doloris, v.g. ſi media præſcripta ſint adhibita, occaſiones vitatæ, ſi numerus peccatorum imminutus, ſi pœnitens omninò aſſerat cui, plerumque credi debet, cum ipſe ſit ſui accuſator, defenſor, & teſtis. Qua in re opus eſt magna prudentia Confeſſarij, ne penitentem ſeveritate avertat, neque etiam lenitate ſeducat, & peccet pereatque cum illo, *Suar.in 3.p d.32 ſeſſ.2 Sanch.l.2.in dec.c.32. & l.3.c 5 Lug.l.c.n.166.& 169.* contra quorū aliorumq; communem ſententiam docent apud *Dian., Vivaldus, & Ioanne Sancius d.10.num.16.* poſſe toties, quoties confitetur, abſolvi: etiamſi nullus appareat profectus: eò quòd ſine illo poſſit eſſe verum propoſitum; ſicut eſt in ijs, qui venialia ſemper afferunt eadem. Verùm id probare non auſim, nec videtur eſſe par ratio, vid. *Kon.d.2.dub.14. Dian.p.1.t.7 R.55. & p.2.t.2.miſc.R.45.& p. 3.t.4.*

10 Abſolvendi ſunt ij, qui ex officio, domo, vel negotio, in quo propinquum peccati periculum imminet, diſcedere nolunt, eó quòd ſine maxima difficultate non poſſint, parati interim media præſcribēda adhibere. Ratio eſt: quia occaſio, etiam propinqua, non neceſſitat ad peccatum, ideóque ſtare poteſt cum propoſito peccata vitandi. Nec refert, quod quis putet, vel timeat, ſe unum, vel plura peccata non vitaturum: quia propoſitum eſt actus voluntatis: exiſtimatio autem illa eſt actus intellectus, qui ex illo propoſito, ob humanæ voluntatis

luntatis mutabilitatem, non neceſſariò conſequitur. Interim qui certus eſt, impoſſibile ſibi eſſe, in tali occaſione peccata vitare, debet eum deſerere, niſi velit perire. *Ita Laym. loc.cit. Lug.l c.n.152.*

11 Non requiritur dolor ſenſibilis, ſufficit enim intellectivus: qui cum ſit internus, ac ſpiritualis, ſcrupuloſi non facilè debent angi, quaſi ſine dolore accedant ad Sacramentum, eò quòd nullum ſentiant.

12 Is qui nihil cogitans de confeſſione attritionem elicuit, non referens eam ad ſacramentum, non poteſt ſine novo dolore ad id accedere: quia pars debet referri ad compartem. *Ita Suar.d.20.ſ.4.Bonac.d.5.q.3.p.2.* Contrarium tamen videtur docere *Lug.d.14.ſ.4.num.37.* quod non eſt improbale, *Tamb.l.1.c.2.*

13 Non ſufficit ad Sacramentum dolor, qui ſequitur abſolutionem: imò ſecundùm ſententiam ſaltem tutiorem, quam docent *Laym.l.5.c.4. & Konin.* debet antecedere etiam confeſſionem, (etſi contrarium etiam probabiliter doceant *Vaſq.Fill.Fag.C.de Lug.de Pœn d.14.ſ.2. & Gaſp Hurt.d.6. diſ.5.*apud *Dian.& Eſcob.t 7.E.6.*) Undè pœnitentes initio ad dolorem excitandi, aut ſi poſt peccatorum narrationem fiat, repetant verbo confeſſionem, dicendo ſe dolere de peccatis expoſitis, vide *Laym.l.c.*

14 Probabile eſt, eum qui paulo ante confeſſus, iterum confitetur, vel eadem peccata, vel quæ exciderant, de quibus ante (explicitè, & in particulari) non doluit, non teneri elicere novum dolorem. *C.de Lug.d.14.ſ.3.Dian.p.9.t.3. R.5. &* 51. & conſequenter poteſt moribundus propter periculum inſtantis mortis abſolvi, audito tantum uno alterove peccato, & deinde ſi ſuperſtes maneat, auditis reliquis iteratò abſolvi in virtute doloris præcedentis. *Tamb.*

DUBIUM III.
Qualis confeſſio requiratur?
ARTICVLVS I.
An debeat eſſe integra materialiter?

Reſp. Ad confeſſionem, per ſe, & ordinariè requiritur integritas materialis, ſita in eo, ut poſtquam diligentius te excuſſeris, & conſcientiæ tuæ ſinus, & latebras (ita loquitur *Trid.ſeſſ.14.c.2.*) exploraveris, confitearis omnia mortalia memoriæ occurrentia, nondum confeſſa, eorumque numerum, & circumſtantias, quæ ſpeciem mutant, patet ex *Trid. l.c.*

l.c.& eſt certum. Ratio eſt quia alias nec judicium ſacramẽtale rectè adminiſtrari, nec æquitas in pœnis ſtatuendis ſervari poteſt.

Dicitur 1. *Per ſe, & ordinariè:* quia per accidens, & extraordinariè, ſufficit integritas formalis. *V.d. ſeq.*

Dicitur 2. *numerum*, intellige certum, qui ſi non conſtet, dic probabilem, addendo, *plus, minus*. Quòd ſi deindè deprehendas te erraſſe, non teneris iterum confiteri, niſi notabiliter fuerit major. *Fagund. Sanch. Hurt.* contra *Regin. Fill. & Sâ*, qui dicunt, verba illa, plus, minus, tantum extendi, ad unum, vel duo ſupra numerum indicatum. Sed quamvis hoc ſit verum in numero parvo denario, v.g. non tamen in alijs, v.g. centenario, millenario, &c. quia verba illa non habent ſenſum abſolutum, ſed reſpectivum, ad numerum cui adduntur, qui quantò fuerit major, tantò etiam major verbis iſtis intelligetur, dummodò tamen ſit parvus reſpectu alterius, cui adjungitur, quod prudentis arbitrio æſtimandum eſt. *Ita Dian. p.3. t.3. R.194. ex Navarr. &c.* Item *C. de Lug. d.16 n.94.* Quod ſi autem nec probabilis haberi poteſt, dicenda eſt conſuetudo peccandi, tempus, & frequentia in die, ſeptimana, menſe, vel anno, v. *Fill. t.7. t.7. c.4. Dian p.3. t.4. R.94. Gaſp. Hurt. d.9. diff.5. Lug. d.16. n.79.*

Dicitur 3. *Quæ ſpeciem mutant:* quia etſi probabile ſit, quod docent *Suar. Kon. & alij*; etiam eas, quæ notabiliter in eadem ſpecie aggravant, (hoc eſt, quæ juxta cujuſque conſcientiam excedunt ordinarium peccandi modum) eſſe explicandas, ob rationem allatam in reſponſione. Contraria tamen ſententia, quàm ex *D. Thom. Sylv. Navarr.* docent *Vaſq. Regin. Bon. Lug. d.16. ſeſſ.3.* etiam probabilis eſt, & tuta: ſaltem ſi excipias. 1. Gradus conſanguinitatis, in inceſtu. 2. Quantitatem furti, injuriæ, &c. quæ egent ſatisfactione. 3. Quando uno actu plures ſunt occiſi, vel infamati, vel apud plures. 4. Odium diuturnum: quia tunc ſolent plures actus fieri, vid *Regin. l.c.* 5. Peccatum inter confeſſarium, & pœnitentem. Vide *Fill. de imped. mat. c.5. q 5.* 6. Si circumſtantia invehat cenſuram, vel reſervationem, vel ad neceſſariam pœnitentis directionem, à confeſſario prudenter interrogetur. *Vnde reſolves.*

1 Ad integritatem confeſſionis prærequiritur diligens examen, pro capacitate pœnitentis, temporis mora, & cæteris circumſtantijs. Ad id autem ſufficit diligentia mediocris, qualem

qualem vir prudens in arduis negotijs adhibet, vel qualem moraliter loquendo, docti, & timorati adhibere, ſolent etiamſi quis putet; majore diligentia plura ſe reperturum. *Bon. t.1.d.5.q.5.Laym.l.5.t.6.c.8*, Poſt mediocrem autem iſtam diligentiam non tenetur de anteacta vita ulterius cogitare: & ſi quid occurrat, quod videatur non eſſe in confeſſione explicatum, poteſt ſibi perſuadere, cum cæteris id memoratum fuiſſe *Dian p.3.t.4.R 107 ex Sancio.*

2 Examen hoc à confeſſario poteſt ſuppleri: quod tamen *Suar.* reprobat, in confeſſionibus longis diligentiorum, eò quòd impoſſibile fere ſit, ut quis repente rogatus omnia recordetur; & tantum admitti in rudibus: quos etiam monet *Sá, V.Confeſſio*, bona fide confeſſos, non nimis rogandos de confeſſionibus præteritis, niſi intelligatur aliquid neceſſarium defuiſſe, vide *Fagund. Dian.p.3.tr.4. R.89.*

3 Non eſt neceſſarium peccata ſcribere, ne memoria excidant, ut contra *Bonac.* docent *Suar.Vaſq.& alij.* Imò *Sotus* dicit, id non conſulendum, ob periculum evulgationis. Melius tamen *Laym.Kon.& alij* aſſerunt ſuadendum eſſe; dummodò vitetur anxietas nimia, propter quam ſcrupuloſis prohiberi poteſt,

4 Invalida eſt confeſſio non integra, ex ignorantia, vel negligentia moraliter culpabilis, ut verius docent *Suar. & alij communiter* contra *Sotum, & Canum*: quia *Trid.* requirit diligens examen.

5 Non officit integritati, per ſe loquendo, ſi quis ſubinde gravius lapſus, id alteri priùs confiteatur, & deinde ordinario ſuo venialia tantùm (qui imprudenter id ægre ferer, prohibebit; aut reprehendet) niſi tamen ea occaſione, maneat in mortali occaſione peccandi, aut ideò circumeat, ut liberiùs peccet; tunc enim graviter peccabit, & ob defectum attritionis confeſſio erit nulla. *Ita Fill. Laym.l.5.t.6.C. de Lug.d. 16 n.57.*

6 Ex circumſtantijs minuentibus, illæ tantùm explicandæ ſunt, quæ vel omninò tollunt malitiam, vel ex mortali faciunt venialem, ut parvitas materiæ, indeliberatio, &c. (v. g. ſi die Veneris ignorans comediſſet carnes) vel alioqui notabiliter mutant judicium Confeſſarij, ſaltem quoad ſpeciem.

7 Ad ſervandam integritatem confeſſionis, peccata mortalia dubia, ut dubia, (loquendo de dubio propriè dicto) ſunt

l.c.& eſt certum. Ratio eſt quia alias nec judicium ſacramētale rectè adminiſtrari, nec æquitas in pœnis ſtatuendis ſervari poteſt.

Dicitur 1. *Per ſe, & ordinariè:* quia per accidens, & extraordinariè, ſufficit integritas formalis. *V.d. ſeq.*

Dicitur 2. *numerum*, intellige certum, qui ſi non conſtet, dic probabilem, addendo, *plus, minus*. Quòd ſi deindè deprehendas te erraſſe, non teneris iterum confiteri, niſi notabiliter fuerit major. *Fagund. Sanch. Hurt*, contra *Regin. Fill. & Sâ*, qui dicunt, verba illa, plus, minus, tantum extendi, ad unum, vel duo ſupra numerum indicatum. Sed quamvis hoc ſit verum in numero parvo denario, v.g. non tamen in alijs, v.g. centenario, millenario, &c. quia verba illa non habent ſenſum abſolutum, ſed reſpectivum, ad numerum cui adduntur, qui quantò fuerit major, tantò etiam major verbis iſtis intelligetur, dummodò tamen ſit parvus reſpectu alterius, cui adjungitur, quod prudentis arbitrio æſtimandum eſt. *Ita Dian. p.3. t.3. R.194. ex Navarr. &c* Item *C. de Lug. d.16 n.94.* Quod ſi autem nec probabilis haberi poteſt, dicenda eſt conſuetudo peccandi, tempus, & frequentia in die, ſeptimana, menſe, vel anno, v *Fill. t.7. t.7. c.4. Dian p.3. t.4. R.94. Gaſp. Hurt. d.9. diff.5. Lug. d.16. n.79.*

Dicitur 3. *Quæ ſpeciem mutant:* quia etſi probabile ſit, quod docent *Suar. Kon. & alij*; etiam eas, quæ notabiliter in eadem ſpecie aggravant, (hoc eſt, quæ juxta cujuſque conſcientiam excedunt ordinarium peccandi modum) eſſe explicandas, ob rationem allatam in reſponſione. Contraria tamen ſententia, quàm ex *D.Thom. Sylv. Navarr.* docent *Vaſq. Regin. Bon. Lug. d.16. ſeſſ.3.* etiam probabilis eſt, & tuta: ſaltem ſi excipias. 1. Gradus conſanguinitatis, in inceſtu. 2. Quantitatem furti, injuriæ, &c. quæ egent ſatisfactione. 3. Quando uno actu plures ſunt occiſi, vel infamati, vel apud plures. 4. Odium diuturnum: quia tunc ſolent plures actus fieri, vid *Regin. l.c.* 5. Peccatum inter confeſſarium, & pœnitentem. Vide *Fill. de imped. mat. c.5. q 5.* 6. Si circumſtantia invehat cenſuram, vel reſervationem, vel ad neceſſariam pœnitentis directionem, à confeſſario prudenter interrogetur. *Vnde reſolves.*

1 Ad integritatem confeſſionis prærequiritur diligens examen, pro capacitate pœnitentis, temporis mora, & cæteris circumſtantijs. Ad id autem ſufficit diligentia mediocris, qualem

qualem vir prudens in arduis negotijs adhibet, vel qualem moraliter loquendo, docti, & timorati adhibere, ſolent etiamſi quis putet; majore diligentia plura ſe reperturum. *Bon. t.1.d.5.q.5.Laym.l.5.t.6.c.8*, Poſt mediocrem autem iſtam diligentiam non tenetur de anteacta vita ulterius cogitare: & ſi quid occurrat, quod videatur non eſſe in confeſſione explicatum, poteſt ſibi perſuadere, cum cæteris id memoratum fuiſſe *Dian p.3.t.4.R* 107 *ex Sancio.*

2 Examen hoc à confeſſario poteſt ſuppleri: quod tamen *Suar.* reprobat, in confeſſionibus longis diligentiorum, eò quòd impoſſibile fere ſit, ut quis repente rogatus omnia recordetur; & tantum admitti in rudibus: quos etiam monet *Sá, V. Confeſſio*, bona fide confeſſos, non nimis rogandos de confeſſionibus præteritis, niſi intelligatur aliquid neceſſarium defuiſſe, vide *Fagund. Dian.p.3.tr.4. R.89.*

3 Non eſt neceſſarium peccata ſcribere, ne memoria excidant, ut contra *Bonac.* docent *Suar.Vaſq.& alij.* Imò *Sotus* dicit, id non conſulendum, ob periculum evulgationis. Melius tamen *Laym.Kon.& alij* aſſerunt ſuadendum eſſe; dummodò vitetur anxietas nimia, propter quam ſcrupuloſis prohiberi poteſt.

4 Invalida eſt confeſſio non integra, ex ignorantia, vel negligentia moraliter culpabilis, ut verius docent *Suar. & alij communiter* contra *Sotum, & Canum*: quia *Trid.* requirit diligens examen.

5 Non officit integritati, per ſe loquendo, ſi quis ſubinde gravius lapſus, id alteri priùs confiteatur, & deinde ordinario ſuo venialia tantùm (qui imprudenter id ægre ferret, prohibebit; aut reprehendet) niſi tamen ea occaſione, maneat in mortali occaſione peccandi, aut ideò circumeat, ut liberiùs peccet, tunc enim graviter peccabit, & ob defectum attritionis confeſſio erit nulla. *Ita Fill. Laym.l.5.t.6.C. de Lug.d.* 16 *n.*57.

6 Ex circumſtantijs minuentibus, illæ tantùm explicandæ ſunt, quæ vel omninò tollunt malitiam, vel ex mortali faciunt venialem, ut parvitas materiæ, indeliberatio, &c. (v. g. ſi die Veneris ignorans comediſſet carnes) vel alioqui notabiliter mutant judicium Confeſſarij, ſaltem quoad ſpeciem.

7 Ad ſervandam integritatem confeſſionis, peccata mortalia dubia, ut dubia, (loquendo de dubio propriè dicto) ſunt

ſunt aperienda, ut docet *Suar. in 3.p.t.4.d. 22.ſ.9. n. 7. Sanch. Dian.C.de Lug.d 16.n 6.Bon.d.3.q.5.ſ.2.p.2.diſ.4 & alij comm.* contra *Kon.* Ratio eſt, tum quia peccata, quæ ſunt in conſcientia, debent manifeſtari; at dubia ſunt, ut dubia in cõſcientia; tum quia in negotio ſalutis, & medio ad hanc neceſſario, non tam habet locum illud axioma: Melior eſt cõditio poſſidentis, quam hoc: In dubio tutior pars eligenda eſt. (Excipiuntur tamen ſcrupuloſi, & ij, quibus diu poſt patratum peccatum ſuboritur aliquod dubium, ſi alias ſoliti ſint ſolicitè confeſſionem inſtituere: quia non eſt dubium prudens) Quòd ſi poſtmodum accipiat notitiam certam, idem rurſus eſſe confitendum tãquam certum docet *Turr.& Sanch, 1.mor.c.10.num.69.* Dubitat tamen *Card.de Lug.d.16. ſeſſ.2.n. 79.& 92.* ſuadetque id ut ſecurius, vide *Dian.p.3.t.4 R. 60. & 107.* Si verò peccatum confeſſus eſt, ut certum, & poſtea de eo dubitet an fecerit, non tenetur iterum confiteri, ut dubium *Lug Tamb de exped.conf.l.1.cap.1.* qui idem cenſent, etſi poſtmodum certó comperiat ſe non feciſſe. Monent autem *Suar.& Tamb l c.* ſi quis ſola peccata dubia confiteatur, monẽdum, ut addat aliquod certum ex alias confeſſis. Quod ſi id haberi non poſſit: abſolvendum ſub conditione.

ARTICULUS II.

Quando ſufficiat Confeſſio integra formaliter?

Reſp. Etſi ad hoc Sacramentum requiratur ſemper aliqua confeſſio, non tamen ſemper opus eſt, ut ea ſit integra materialiter, modò ſit talis formaliter, ſeu moraliter, id eſt, quantum moraliter loquendo hic, & nunc poteſt fieri, etſi poſtea debeas, ſi poſſis, ſupplere defectum, non ſtatim, ſed quando rurſum confiteri obligaberis, aut voles. Porrò quando talis confeſſio ſufficiat: ſequentes regulæ docent.

Prima. Quandocunque quis ad materialiter integrè confitendum phyſicè eſt impotens, ſufficit integritas formalis: quia præceptum divinum non obligat ad impoſſibile. Unde poſſunt in ſequentibus caſibus abſolvi. 1. Mutus, etſi unum tantum, vel alterum peccatum per nutus ſignificaverit: niſi tamen ſcripto poſſit confeſſario exhibere: ad quod tunc eum teneri probabilius eſt, ut communiter docetur, contra *Cajet. Navarr. & alios.* 2. Surdus qui non poteſt omnia explicare.

Laym,

*Laym.l.5.t 6.c.*8. 3.Ignarus idiomatis, tempore præcepti, vel alterius neceſſitatis etſi non integrè intelligatur, ſi neque confeſſarius linguæ gnarus, neque interpres haberi poſſit; imò etſi adſit interpres: non enim tenetur per eum confiteri, ut docent *Suar.Vaſq.Dian.* niſi fortè in periculo mortis, in quo aliqua minora confiteri ſufficiet. Vide *Lug.d.*15.*num.*61. 4. Moribundus, uſu linguæ ſubitò deſtitutus, ſi petat abſolvi, ac det ſigna doloris, vel antè dederit coram alijs; modò id fecerit in ordine ad Sacramentum, quod de quovis in eò ſtatu præſumendum videtur. Quo caſu, ſi (ſaltem coram ipſo infirmo) ſive ab uno, ſive pluribus, mediatis, vel immediatis teſtibus detur teſtimonium, Sacerdotem non tantum poſſe, ſed probabiliter etiam teneri abſolvere, (ſaltem ſub conditione) docent *Dian & Lug.d.*18.*num* 84. *&c. ex multis alijs.* Item *Bon.* citans declarationem Cardinalium pro ſe; *& Pr.ep.* 9.4.*dub*,5.*&c.* eò quòd ſic, & ægri neceſſitati, & reverentiæ Sacramenti conſulatur. Dixi, (ſaltem) quia *Tamb.§ l.* 2. *exped. confeſſ* citans *Kon.Præp.& Lug.* docet, poſſe, & debere abſolvi abſolutè, etſi ſit abſens, qui de ſigno coram ſe dato teſtatus fuit. Denique ſi nullum ſignum dederit, nullo modo abſolvendus eſt, cum actus judicialis non exerceatur, niſi præceſſerit accuſatio: licèt enim recentiores quidam, ut *Tamb de exped.conf.lib.*2.*cap* 10. citans *Homobonum,& Molfeſ.* Item *Phil. Servius in amico fideli.p.*3.*c.*1. *Anton.de lit.Barth.de S.Fauſt. &c.* cenſeant poſſe, imò debere, abſolvi ſub conditione, dummodò alias probè, & Chriſtianè vixerit, eo quod præſumi poſſit interiùs elicuiſſe contritionem, idque *Dian.p.*4 *t.*4 *R.* 92. *& p* 9.*tit.*6.*R.*20. *ex alijs* 12. judicet probabile ab alijs tamen meritò rejicitur, ut *Suar.Vaſq.Koninc.Mercer.Lug. d.*17. *ſect.* 3. *Malder &c* ipſoque *Dian.l.c & alijs* 12. apud *Averſam*; quia deeſt omnis externa confeſſio, quam eſſe partem eſſentialem hujus Sacramenti, conſtat *ex Trid.ſeſſ.*14.*canon.*9. & ex nullo ſigno rationabiliter præſumi poteſt, ut ſuppono. Vide *Lugo l.c. Averſam quæſt.*10. *ſect.* 18. ubi notat abſolutionem quæ ijs, qui inſcripti ſunt in Societatem Roſarij, ſolet in infirmitate impendi ſine omni confeſſione, non dari tanquam ſacramentalem, nec in ordine ad conficiendum Sacramentū, ſed ad indulgentiam, & remiſſionem pœnæ conſequendam.

Secunda. Quando, vel pœnitenti, vel Confeſſario imminet periculum vitæ, quod nec illum integrè confiteri, nec hunc

Digitized by Google

hunc audire patiatur, ſufficit integritas formalis. Ratio eſt, quia tunc materialis non eſt poſſibilis moraliter, quod valet ſequentibus caſibus.

1 Si pœnitens, v.g. infirmus, uno alterove peccato dicto deficiat, vel ſit grave periculum ne deficiat.

2 Si infirmus volens confiteri, dum ei fertur Viaticum, deprehendatur multas confeſſiones feciſſe invalidas, & gravitas morbi non patiatur dilationem abſolutionis *Gran. Zam. Dian. p.5.t.3.R.75.*

3 Si ipſe Sacerdos in periculo conſtitutus, videatur ante moriturus, quam pœnitens abſolvatur.

4 Si tempore peſtis, prudentum judicio moraliter certũ periculum ſit, ne Confeſſarius inficiatur, qui ſi tamen totam audire velit, tenebitur ad eam pœnitens.

5 Si immineat conflictus, vel ſi multitudo moribundorũ, v.g. in naufragio, nec poſſint omnes audiri. In quo caſu poſſent etiam omnes ſimul dicto uno peccato, quod minus infamat, (vel etiam ſecundùm quoſdam, ſi aliter fieri non poſſit, dicendo in genere ſe eſſe peccatores) abſolvi dicendo: Ego vos abſolvo, &c. vide *Sà V. Abſolutio, & Kon. de ſacr. d.7. dub.9.*

Tertia. Quando ex confeſſione certi peccati, vel circumſtantiæ, timetur meritò grave damnum proprium, vel alienum, ſive confeſſarij, ſive alterius, corporale, vel ſpirituale, poteſt id reticeri. Ratio eſt, quia præceptum divinum de integritate, non obligat cum tanto incommodo, quod tantum eſſe poſſet, ut peccares confitendo, v.g. 1. Si Sacerdos certum peccatum ſit revelaturus, (intellige cum *Koninc. Card. de Lug. d.26.n.527.* quod pœnitens ipſe non teneatur revelare.) 2. Si ſciat verbi gratia mulier, ex certo peccato ſibi, vel confeſſario fore periculum ruinæ. 3. Si pœnitenti indè immineat grave damnum, vel periculum, vitæ, vel famæ. In his tamen caſibus videtur requiri neceſſitas confitendi, v. g. ob communionem annuam, vel ſi longo tempore alioqui eſſet differenda, vide *Fill. t 27. c. 6. C. de Lug. l. c.* Ubi monet, talia damna, aut pericula non facilè fingenda eſſe; & quidem in Religioſo vix poſſe locum habere.

Quarta. Si quis aliquod peccatum, vel circumſtantiam, non poſſit confiteri ſine violatione ſigilli, v.g. ſi invalidè abſolviſſes ſimoniacum, nec poſſes confiteri, niſi illi, qui facilè indè poſſet conjicere, quiſnam ille eſſet.

Digitized by Google

Ex omnibus ſupra dictis ſequitur, excuſari etiam, ſequentes ab integritate materiali. 1. Qui habent caſum reſervatũ, de quo infra, & *Laym.l.5.tract.6.c.* 12. 2. Scrupuloſum, qui perpetuo angitur de oblitis. 3. Quem Sacerdos abſolvit ante finem nolens omnia audire, ut habet *Bonac. hic.* 4. Quem fallit memoria, ita ut dicat, ſe ſcire in genere quod peccaverit mortaliter, non occurrere autem ſpeciem peccati: etſi tunc veniale aliquod addere ſit conſultum *Ita Kon.* & *Laym l. c.* contra *Sot.* & *Medinam.* 5. Eum qui extremè rudis, vel ſimplex, dicit ſe dolere de peccatis, nullum tamen in ſpecie, ne veniale quidem ſciat dicere: qui etſi ſpeculativè loquendo poſſe abſolvi, practicè tamen non expedit, ſed data benedictione permittatur communicare. *Ita Laym.l.c.*6. Qui aliquod peccatum non poteſt confiteri ſine complicis infamatione; v. g. ſi peccaſſes cum matre, vel ſorore quam Confeſſarius noſſet, (tunc enim ſi alium Confeſſarium non potes habere, quem aliâs adire teneris, ſufficeret, imò deberet dici, quòd animo cum ea, vel in genere, cum aliqua fornicationem, vel inceſtum commiſiſſes, reticẽdo gradum primũ, vel ſecundum; quoad licebit ſine manifeſtatione complicis, cum propoſito confitendi integrè Sacerdoti alteri proxima occaſione. Ita probabiliter *Nav cap.* 7. *Ban.Can.Valent. Præp.hic dub.6.Gamach.*&c. Ratio eſt, quia quando duo præcepta divina concurrunt, naturale, & poſitivum, quæ ſimul ſervari non poſſunt præferendum eſt naturale; quia ſtrictius obligat. Et ſi probabilius contrarium doceant *Fill. Suar. Vaſq. Leſſ. Lug. art.* 16. *n* 394. *Hurt Kon.* & *alij commun.* Unde talis ſaltem non tenebitur tacere id peccatum, ne complicem infamet, niſi commodè poſſit; (quod *Lugo* extendit etiam ad non complicem, ſine cujus manifeſtatione peccatum explicari non poteſt, ideòque Confeſſario curandum, ne nominentur perſonæ, niſi ad pœnitentis directionem opus eſſet) tunc enim infamia iſta, non tanti æſtimatur, eaque ſibi imputet, qui peccavit. Conferendum tamen eſt commodum directionis, cum infamia. Ratio ſupra dictorum omnium eſt quia in his caſibus moraliter non poteſt fieri confeſſio materialiter integra *Laym.c.*8. *Fagund.p.*1.*c.*3. vide *Dian. p.* 3. *tit.*4. *R.*64. & 113. & *p.* 1. *t.*7. *Reſ.*49. *Leſſ, l.* 2. *cap.* 11. *d.* 11. *Tamb. de exped. conf. l.* 2. *c.* 9. *§.* 2. ubi docent probabile eſſe, quòd talis pœnitens propter ſolam conſolationem, quam ſentit ab amico, vel docto Confeſſario, poſſit ei confiteri, etſi alium habere poſſit.

AR-

ARTICULUS III.

Quæ ſint reliquæ conditiones Confeſſionis?

Reſp. Præter integritatem ſunt hæ tres.

Prima, ut ſit vocalis, ſcilicèt ordinariè: idque propter uſũ, & praxin Eccleſiæ graviter obligantem, niſi ſubſit juſta cauſa, ut impotentia, ſive phyſica, ſive moralis: quæ ſi abſit, poteſt fieri nutu, ſcripto, aliove ſigno. v. g. ſi quis ob anxietatem loqui non poſſit, aut puella ſupra modum verecunda; aliter ſe non poſſit explicare, quam ſcripto, quo à Confeſſario lecto, addat voce de his me accuſo. *Suar, Vaſq, C, Lug. Lay. l. 5. t. 6. c. 6. num.* 3. Imò qui aliter non poteſt, tenetur juxta cõmunem ſententiam confiteri per nutus, aut ſcriptum tempore præcepti: etſi id, quoad ſcripturam non admittant *Nav. Tol. Sot. Valent. Dian.* extra articulum mortis; vide *Lug. d. 15. num.* 87. Similiter ſuadendum eſſe ſurdis, ut confiteantur ſcripto, (licèt ad id non teneantur) ne ab alijs audiantur. Eandemque ob cauſam eos non interrogandos niſi de plane neceſſarijs, ex *Poſſev* docet *Dian. p. 3 t. 4 R. 127. & p. 5 t. 6. R. 5. Vnde reſolves hunc Caſum.*

Is qui extra neceſſitatem, totam confeſſionem facit nutu, vel ſcripto, mortaliter peccat, ac conſequenter non abſolvitur. *Dian. p. 3. t. 4 R. 127 ex Sylvia*, vide *Fill. tom. 1. tr. 7. c. 1. Kon. d. 6. dub. 1. Suar, d. 21. ſ. 3. n. 5.*

Secunda conditio, ut ſit ſecreta, id eſt, ut fiat ſoli Sacerdoti, non quidem ex neceſſitate, ſed uſu Eccleſiæ. Publica autem, qualis in naufragio, prælio, hoſpitali, ubi alij adjacent, vel per interpretem fit, non obligat (ſaltem reſpectu peccatorum occultorum) niſi ex charitate ſui eum, qui in articulo mortis dubitat de contritione; ac tum adhuc ſufficit ea confiteri, quæ minorem pariunt infamiam. *Ita Suar. Fag. Dian p. 3. t 4. R. 29. &c. Vnde reſolves.*

Si quis peccata in prioribus confeſſionibus oblitus eſſet, non tenetur etiam in articulo mortis ea confiteri publicé, vel per interpretem: quia peccatorum oblitorum confeſſio tantum obligat ex præcepto poſitivo divino; quod in hoc caſu ceſſat, vide *Laym. c 6. Dian p. 3 t. 4. R. 128. & 129.*

Tertia conditio, ut ſit vera: Quod requiritur eſſentialiter in materia ſubſtantiali, & neceſſaria; quia aliàs in re gravi decipietur judex, neque eſſet confeſſio integra, ideòque irrita. Non tamen in materia libera, tum quia falſitas ſigni in accuſatione circa materiam acceſſoriam, non facit ſententiam

tiam irritam; tum quia talis tantum peccat venialiter, cum non ſit graviter injuſtus Sacerdoti, nec Sacramento. *Ita Nav. Suar. &c. Vnde reſolves.*

1 Non eſt mortale, nec irritat Sacramentum. 1. Si in cõfeſſione mentiaris leviter, circa res non pertinentes, aut non neceſſarias ad Sacramentum, v. g. ſi hiſtoriam falſam narres, vel neges veniale, vel mortale, quod non teneris confiteri. 2. Si falſo te accuſes de veniali: quod tamen mortale grave erit, ſi id facias non dando aliam materiam, cum ſic formã reddas irritam, & Sacramentum: niſi tamen facias ex ſcrupulo, perturbatione. *Ita Suar. Fill. t. 1. tr 7. c. 4. Laym. l. 4. t. 6. c. 8. Dian p. 3. t. 4. R. 96.*

2 Sacrilegium eſt, & abſolutio nulla. 1. Si mortale, quod confiteri teneris, & putas eſſe, neges, aut tegas, ne intelligatur. 2. Ut communiter docetur contra *Sylv.* ſi mortale tibi falſò imponas; niſi tamen fiat ex ſimplicitate, & ſcrupulo, &c. 3. Si neges, vel mentiaris circa peccata aliàs ritè abſoluta, quando Confeſſarius, ut Iudex, vel medicus de ijs aliquid, ut neceſſarium ad præſentem confeſſionem interrogat. *C. de Lug. d. 14. ſ. 10. Tamb. l. 2. c. 10. §. 2.* ſecus ſi ad præſentem confeſſionem non faciat. *Ibid.*

ARTICULUS IV.

Quando confeſſio ſit invalida, & quomodo iteranda?

Reſp. 1. Id contingit ex duplici capite. Primo ex parte cõfeſſarij, ſi juriſdictionem non habuit, vel certè impeditam, per cenſuram; vel ſi formam ſubſtantialiter vitiavit; vel non intendit abſolvere; vel peccatum nullum intellexit.

Dico, nullum: quia ſi ob ſurditatem, ſomnum, vel diſtractionem, aliqua licèt mortalia non intellexerit, ſine culpa pœnitentis, probabilius eſt, valuiſſe abſolutionem, ac poſtea tantum repetenda eſſe non audita, ut contra *Sylv. Anton. Navar. & alios,* docent *Henriq. Laym. l. 5. tr. 6. c. 9. Dian p. 4. t. 4. R. 198.* Addo, ſine culpa: quia ſi ſemidormienti mala fide confitearis, peccas, & confeſſio eſt invalida, ideòque repetenda *lib. 1. cap 10. §. 3.* Denique addunt aliqui cum *Tol.* ſi confeſſarius indoctus non potuit diſcernere mortale, & veniale, invalidam eſſe. Verum id *Suar. Laym. & alij* paſſim rejiciunt, & quidem, etiamſi Confeſſarius putaſſet eſſe veniale, quod fuit mortale: ideòque confeſſionem bona fide tali factam, non eſſe opus repetere. *Ita, & Henriq. Sanch. 1. mor. cap. 10. num. 69. Dian. p. 3. t. 4. R. 121.* contra *Vaſq.* Dixi, bona fide: quia

quia ſi mala fide, v. g. quia quæſiviſti talem confeſſarium, qui tibi mederi non poſſit, debes repetere; cum enim actu peccaveris dum confiteris, non fuiſti ritè diſpoſitus, ideòque nec abſolutus. *Tamb.l.2.c.10 §.3.* Denique ſi finita confeſſione intelligas Confeſſarium aliqua non percepiſſe ſive propter ſomnum, ſive diſtractionem] neſcias autem quæ ſint illa, teneris repetere confeſſionem ſi brevis fuerit; quia de ſingulis prudenter poteſt dubitari: ſi autem longa fuerit, ait *Tamb.l.c.* non teneri ob rationem contrariam: & ſatis eſſe confiteri, quod dubites an aliquod ex tuis peccatis Confeſſor perceperit.

Secundò. Invalida eſt ex parte pœnitentis, ſi fuit excommunicatus, de quo infra: ſi mortale tacuit, vel de eo ſe falsó accuſavit: ſi moraliter negligens fuit in examinanda cõſcientia: item ſi non fuit attritus (quod patere ſolet inde, ſi ſponte quæſierit Confeſſarium ſurdum, indoctum, cæcum, &c. vid *Sanch.l.c.*) ſi nolit tollere occaſiones, &c. vide *Dian.p.4.t.4 R.201.* quibus addi poteſt, ut plurimum, ſi peccatum carnale confeſſus ſit ſuo complici.

Reſp. 2. Si confeſſio apud eundem confeſſarium iteretur, ſufficit uno verbo in communi ſe accuſare de peccatis antè illi cognitis, dummodò is eorum recordetur, ſaltem in confuſo, aut ſtatus ac vitæ hominis in communi, aut pœnitentiæ à ſe impoſitæ, ut docent *Vaſq. Tol. Laym. Sâ, Dian. p. 3. t. 4. R. 123.* Imò ſi nihil horum, ſed tantum, quod ſibi confeſſus fuerit recordetur: validè, etſi illicité, abſolutum putant *Lay. & Dian.l c.* Idem abſolutè docet *Gran. & Mercer in 3.p.q.9.n 1.* cum quibus *Dian.p.5.t.14 R.51.* ſe retractans, probabile cenſet, quod etiam licitè poſſit abſolvere.

Reſp. 3. Rarò obeſt defectus ex parte Confeſſarij, ſi pœnitens eum inculpabiliter ignorat: quia in confeſſione ſequẽti abſolvetur etiam ab ijs, à quibus ſe bona fide abſolutum putabat, *Vnde reſolves.*

Is qui à puero peccatum aliquod grave, v. g. mollitiem inculpabiliter omiſit, ut quia putavit leve eſſe, vel nullum, non ideó tenetur repetere alia peccata (vel confeſſiones intermedias) ſed hoc tantum, ut docent *Bon. Sanch. tom. 1. l. 1. c. 16 Vaſp. in 1. p. tom. 4. q. 92. Sanch. Laym. hic cap. 9.* addens ſi ſimplex ruſticus, qui tota vita tantum fecit confeſſiones generales, nihil confitens in ſpecie, nec aliter inſtructus ſit, etſi valide is ſit abſolutus, cum onere, ut cum meliùs cognoverit, omnia

omnia ſubjiciat clavibus : ſi tamen veniat, quando ingens eſt copia pœnitentium, ut tunc diſponi non poſſit ad omnia repetenda, poſſe eum abſolvi, auditis tamen peccatis ab ultima confeſſione factis, cum obligatione, ut melius faciat. *Ita Laym.l.c.cap.9.num.*4 vid.*Dian.p.*3.*tr.*4.*Reſ.*108. ubi addit ex *Navar. Sylv.Beja.Vaſq.Regin.tom.*1, *lib.*6.*c.*5.*ſeſſ.*3.*num.* 153.& *Ioan·Sancio*, etſi ex errore culpabili mortaliter, peccatum tale v.g. mollitiei (vel numerum, aliamve circumſtantiam neceſſariam) omiſeris, non ideò teneris repetere confeſſiones intermedias, bona fide,& legitimè factas (in quibus ex naturali oblivione defectum illum non fueris confeſſus) cum validæ fuerint, & maneant validæ.

DUBIUM IV.
De Satisfactione.

ARTICVLVS I.
Quæ ejus neceſſitas, & quantitas ?

Reſp. 1, Satisfactio, ſeu pœnitentia à confeſſario data, eſt neceſſaria neceſſitate non ſacramenti, ſed præcepti ; ideòque à Confeſſario regulariter imponenda eſt (ſecundū *Suar.* & *Regin.t.*1.*l.*7.*num.* 12. ſub mortali : tamen *Lug.* concedit ex parvitate materiæ poſſe venialiter peccari, ut vide *d.*25.*num.* 47.v.g ſi ob peccata venialia levis pœnitentia eſſet injungēda, ejus enim voluntariam omiſſionem venialem tantum eſſe. Ita etiam *Dian.p.*6.*t.*6.*R.*44.) Et quidem proportionata, tum peccatis, tum facultati pœnitentis. Ratio prioris eſt, quia eſt pars Sacramenti non eſſentialis, ſed integralis tantùm, habēs effectum, ex opere operato,& majorem vi Sacramenti, quam ſine eo Ratio poſterioris eſt tum ex *Trid.ſeſſ.*14 *c.*8. tum quia Sacerdos tenetur curare integritatem Sacramenti, & tam vindicare, quam mederi. *Bonac.tom.*1.*d.*5,*q* 5.§.3.*p.* 2. *Vnde reſolves.*

1 Excuſatur aliquando Confeſſarius, ſi leviſſimam (vel etiam nullam) pœnitentiam injungat; v.g. 1. Si pœnitentem vehementiſſimè contritum, aut aliter ſatisfeciſſe advertat. *Cajet.Navarr. Suar.Regin.Bonac.de pœnit.d* 5.*q.*5.*ſeſſ.*3.*p.*2. *n.*1. & 2.*Eſcob.c.*6 *n.*41. Cum verò id raro, vel nunquam conſtare ſatis poſſit, tutius eſt aliquam ſemper injungere, ut rectè monet *Lug.d.*25.*ſ.*4.*n.*48. 2. Si pœnitens ſit mentis impos, aut aliter impotens, aut morti proximus, aut valdè debilis : cui tamen prudenter injungi levem ſaltem pœnitentiam, v g. percuſſionem pectoris, invocationem nominis Ieſu, (ſaltem

corde) alioſve pios motus, vel ut per hæredes ſacrificia, eleemoſynas, & ſimilia opera pia curet, monent *Suar. Lay.* & *Bon. l.c.* & *Navarr.* qui addit, poſſe injungi, ut patienter ferat infirmitatem : quod tamen *Bon.l.c.* non probat, cùm fieri poſſit, ut id valdè angat infirmum, timentem ſe non ritè ſatisfacere. 3. Quando ſcrupuloſus ſæpius intra eandem horam redit cũ novis culpis ; quia ſupponitur ſatis impoſita in præcedentibus. *Tamb.l.4.c.1.ex Fagund.*

2 Etſi confeſſarius peccet ex communi, ſi pro magnis peccatis valdè parvam pœnitentiam imponat : excuſari tamen eum poſſe putat *Dian.p.3.t.4.Reſ.92.* ſi addat illud: quidquid boni feceris, &c. Verùm hæc regula univerſaliter admitti non poteſt, ut bene notat *C.de Lug. d.25. num.57.Kon. Tan.Palaus,&c.* contra quos *Dian.* pro ſe citat *Bauny,* & *Leand. p.6.tr.7.R.5* & *p.9.t.9.R.54.* & ab alijs non immeritò rejicitur, eò quòd uerba, utpote merè depreçatoria, non habeant vim elevandi omnia opera bona ad efficaciam Sacramentalem; *Averſ.q.13.ſ.7.*

3 Minor juſto licitè datur ex cauſa, qualis v. g. eſt. 1. Magna contritio. 2. Fragilitas animi, vel corporis, ob quam timetur majorem non impleturus. 3. Tempus Iubilæi, vel Indulgentiæ plenariæ. *Ita Suar. Henriq. Laym.*

4 Non poteſt injungi. 1. Ingreſſus religionis, ut docet *Sâ, V ſatisfactio*, quia id nimis durum videtur. 2. Pœnitentia publica, ſi ſit periculum revelandæ confeſſionis : aliàs interdum pro publico peccato, poteſt, & expedit.

5 Etſi poſſit, & aliquando ob fragilitatem pœnitentis etiam expediat, injungi opus aliàs debitum, ſeu præceptum, v. g. Miſſæ auditionem die feſto, &c. ut docent *Suar.Vaſq.Lay. l.5.tr.6.c.15.* & *alij.* Unde ſi ſcrupuloſus ſæpius redeat, ad Cõfeſſarium, intra breve tempus ſemper nova confitendo, non ſemper neceſſe eſt imponere pœnitentiam novam, cum opus ante debitum poſſit injungi. *Bon.Henriq.C.de Lug. Dian p.6.t. 7.R.6.* contra *Suar.Reg.* & *Bauny.* Si tamen Confeſſarius non exprimat, cenſetur imperaſſe opus liberum, ut docent ijdem, & *Dian.p.3.tr.4.R.84* vide *Kon.d.10.dub.8.* & *Dian.p.4.t.4.R. 241.*

6 Etſi etiam poſſit injungi opus internum, uti contra *Marat.* & alios docent *Kon.Hurt.* & *Dian.p.4.tract.4 R.24* communiter tamen debet eſſe externum, & afflictivum, v. g. oratio, jejunium, eleemoſyna. Nã avaris eleemoſyna, luxurioſis affli-

afflictio corporis, convenit. Utrùm verò licitè imponantur preces recitandæ pro defunctis, dubitari poteſt. *Vega t.2.cap.* 64. & *Ioan. Sancius d.16.num.1.* negant. Affirmant probabilius. *Turr. de pœn. d.37.dub.4 C. de Lug. d.35. ſeſſ.* 5. vide *Dian. t.* 4. *p.3.R.54.*

7 Poteſt etiam aliquando injungi ceſſatio ab aliquo bono opere (v.g. nimia corporis afflictione) vel abſtinentia aliqua vice à communione, ad promovendum majus bonum pœnitentis, ſi prudens Confeſſarius ad eum finem expedire judicet. *Salas, de Lug. Dian. &c.* cum *Averſ. q. 13. ſ. 13.* contra *Ioannem Sancium.*

8 Etſi poſſit immediatè poſt abſolutionem adhuc injungi, debet tamen fieri ante, ut ſervetur ordo judicij, vid. *Dian. p 3. tr.4. R.136 & p 5. t.13. R. 36.* ubi ex *cap. finali*, & *Ochag.* docet, etſi conſuetudo habeat, ut ita fiat, illam tamen non induxiſſe obligationem.

Reſp. 2. Pœnitens communiter tenetur ſub gravi obligatione, pœnitentiam, ſi rationabilis ſit acceptare, & implere, ut habet communis contra *Cajet. Sylv. Navarr.* Quorum ſententia ad hoc ſaltem ſerviet, ut neminem non abſolutum dimittas, ſi vel leviſſimam ſubire velit, ut notat *Sotus*, & *Reg. l.7. c.2. Dian. p.3. t.4. R.51.* & *p.2. t.15. R.52.*

Dixi 1. *communiter*: quia probabile eſt, quod docent *Lay. l. 4. t. 6. cap. 15. Suar.* & *Dian. p.3, tom.4. Reſ. 136.* contra *Koninc. Henriq.* & *alios*, pœnitentiam ſub veniali tantum obligare ſequentibus caſibus. 1. Si impoſita ſit pro ſolis venialibus. Ita citati contra *Henr. Fag.* 2. Si pro mortalibus alias confeſſis. 3 Omiſſionem partis non gravis, in confeſſione mortalium, vel etiam omiſſionem totius, ſi levis ſit, v. g. unum Miſerere. *Kon. Fagund.* cum *Dian p.4. tract. 4 Reſ. 102.* & *p.6. tr. 8. Reſ. 45.* 4. Si confeſſarius noluit obligare ſub mortali: quia cum poſſit imponere pœnitentiam liberè, & ſine omni obligatione, ut probat *Suar. hic d.38. ſeſſ. 7. Henriq. Fill. Fagund. Tann. Kon. de ſacr. d.10. dub.8 num.65.* contra *Turr* & *Vaſq.* poteſt etiam ſub levi tantum imponere, vide *Dian. p.3. t. 4.* & *p.4 c.4. R.82* 5. Eum qui lucratur indulgentiam plenariam, liberari ab onere pœnitentiæ (niſi ſit medicinalis) docet *Dian. p.5. t.12. R.3.* & *p.9. t.6. R.36. ex Tann. Gran. Lug. &c.* contra *Val. Marcb.* & *Averſ.*

Dixi 2. *Si rationabilis ſit*: quia ſi juſto ſit gravior ac difficilior, nec Confeſſarius eam moderari velit, non peccabit

graviter pœnitens, ſi ſine abſolutione diſcedens, alterius Sacerdotis judicio peccata ſubmittat, ut docent *Suar. Kon. Lay.* Imò ad eam non obligabitur, ſi omninò injuſtam eſſe conſtet, aut ſi pœnitens eam non poſſit implere, vel illius ſit oblitus. Nec tunc ad aliud quicquam tenetur, etſi expediat, ut is, qui ſive culpabiliter, ſive ſine culpa oblitus eſt, in ſequenti confeſſione ſimilem ſibi injungi petat. *Ita Kon. Laym. Dian.p.4.t.4 R.241* cōtra *Richardum*, & *Sylv.* qui putant talem confeſſionem eſſe repetendam, quod præter citatos negat etiam *Lug.num* 8. *ex Vaſq.* docens, talem ſatisfacere ſi confiteatur illud peccatum oblivionis culpabilis. *Vnde reſolves.*

1 Is qui pœnitentiam implet in ſtatu peccati mortalis probabiliter quidem ſatisfacit præcepto, cum impleat ejus ſubſtantiam, peccat tamen, ſed venialiter, ut docet *Suar. Laym.Dian.l.c.* quia Sacramenti partem ſuſcipit indignè, & obicem ponit effectui, ſcilicet remiſſioni pœnæ, (quem tamen, obice remoto, recuperari docent *Nav. Tol.Cajet.Dian.p. 3.t.4.R.85.Fagund.Suar.* &c.) unde quam primum eſt implēda, poteſtque graviter etiam peccari nimium differēdo. quod ex varijs circumſtantijs judicandum, vide *Dian.p.2.t.15.Reſ. 53.* & *p.5.tr.13.Reſ.38.* Non eſſe autem grave ſeu mortale, ſi non differat ultra octiduum, docet *Hurt.* apud *Dian.* Imò poſſe differri per annum, (hoc eſt, quandiu non tenetur ad nōvū Sacramentum Pœnitentiæ) vult ipſe *Dian.p.9.t.7.Reſ 57. ex Amico, Leand.* &c. Niſi tamen pœnitens dubitet an poſtea poſſit implere: eò enim caſu teneri quamprimum commodè poteſt. Similiter non eſſe mortale, ſi obligatus jejunare feria 6. differat in diem ſequentem; vel obligatus communicare ſingulis menſibus differat ad 6. vel 8. dies, affirmat *Dian. l.c.ex Palao.* Præſertim ex cauſa aliqua, tametſi levi.

2 Pœnitentiam (etiam medicinalem) impoſitam ſub conditione hac, ſi iterum labatur, nec teneri acceptare, nec implere, eò quòd Confeſſarius nec Iudex ſit, nec Medicus peccatorum committendorum, docet *Dian.p.6.t.7.R.49. ex Palao, Trull* &c. Sed contrarium probabilius cum *Suar.* tenet *Averſ.q.13 ſeſſ.4.* quia non imponit eam pro peccatis committendis, ſed commiſſis, ſub conditione reincidentiæ.

3 Qui non implevit intra tempus præſcriptum, non ideò de obligatur.

4 Poteſt ſatisfacere per alium, cui Confeſſor id concedit: hic tamen non tenetur, niſi Confeſſor id voluerit. An verò ſa-

ſatisfaciens pro alio, ſimul pro ſe poſſit, alij ajunt, alij probabiliùs negant, ut habet *Sà*.

5 Non neceſſario impletur ante communionem.

Quæres. Quis pœnitentiã poſſit commutare,& quomodo?

Reſp. 1. Ex juſta cauſa, quivis Sacerdos id poteſt, ſi de novo ei confiteatur, ut habet communis ſententia contra *Sotum.& Vaſq.* ſi ſaltẽ peccata non ſint reſervata: imò etiam probabiliter, etiamſi talia fuerint, ut habet *Fernand.*

Reſp. 2. Sine nova Sacramenti adminiſtratione, poteſt id ſolus Sacerdos, qui injunxit, ſi adhuc recordetur ſtatum pœnitentis, & hic ad eum recurrat tempore tam brevi, ut moraliter idem judicium cenſeri poſſit, v. g. intra hebdomadam, *Henr.& alij* 4. imó etſi poſt longius intervallum *D. Lug. Averſ.* *& Dian p 6.tr.6 R.46.& p 9 tr.6 R. 57.* contra *Palaum &c.* Ratio eſt, quia judex incognita cauſa non poteſt ferre ſententiam. *Ita Sylv. Suar. Kon. Laym. Fill. Reg. Fagund.& Card de Lug.* contra *Navarr. Henriq. Tol. Sá, Rodr. Bejam. Valer Dian. p. 3. tr. 4. R 53.& p.2.tr.1.miſc.R 53.* qui dicunt, etiam alium poſſe, nõ repetitis peccatis. Quæ ſententia, etſi non ex ratione, ex principio tamen extrinſeco videtur eſſe in praxi probabilis, (*Dian. enim l.c.* pro ea adducit 14. Authores, dicitque eſſe uſũ, ſive praxim Confeſſariorum) & Confeſſarijs poſſe ſervire, quando pœnitens difficulter adduci poteſt ad repetenda peccata, vel tempus id non fert; præſertim ſi ex confeſſione (nam in ea, & non extra, debet fieri) aliorum peccatorum, & ex præſenti ſtatu pœnitentis, ipſiuſque teſtimonio, habeant aliquam confuſam notitiam peccatorum præteritæ confeſſionis. *Ita Fagund. p 2. l, 9. c. 4. n 22. C. de Lug. d. 25. ſ 6. n. 107.& 109*

Reſp 3. Ipſe pœnitens non poteſt commutare pœnitentiã etiam in evidenter meliorem, ut docent *Sanch.* 4 *mor. Kon d.* 10. *d.* 12. *n.* 13. *Regin.& alij*: etſi contrarium probabile dicat *Dian. p. 3. t. 4 R. 53 & tom. 2. tr. 4. R. 53. ex Portell. & Villal.* Sed hoc *Turri. repugnare C. de Lug. commun. Theologorum,* & fideliũ cenſui *1.* dicit, *d. 23. ſ. 6. n. 75.*

ARTICULUS II.
De ſatisfactione per Indulgentias.
§. I.
Quid ſit Indulgentia; & quid ad eam requiratur?

Reſp 1. Indulgentia eſt gratia; qua certo aliquo opere, quod concedens præſcribit, præſtito, debita Deo pœna temporalis, (non autem culpa) extra ſacramentum, ſacrificiũ, & martyrium, per applicationem ſatisfactionum Chriſti, & Sanctorum, remittitur: idque, vel per modum abſolutionis, erga ſubditos Eccleſiæ; vel nudæ ſolutionis, erga non ſubditos, ut defunctos, & catechumenos, quibus proinde, tantum dantur Indulgentiæ per modum ſuffragij. *Suar. Kon, Fill. Sanctarel. Bon. d. 6. q. 1. p. 1.*

Reſp. 2. Ad valorem Indulgentiæ, requiritur cauſa pia, & rationabilis, eaque ut habet ſententia communior. *Suar.* & aliorum proportionata effectui, & quantitati Indulgentiæ, ſaltem, ſecundum concedentis prudentem æſtimationem petendam non ex operis tantùm difficultate, ſed fine intento, & operis ad eum utiltate. Ratio deſumitur ex natura diſpenſationis bonorum, quæ ſina cauſa ab inferiore facta non valet, & eſt diſſipatio. *Ita Aut. cit.*

Reſp. 3 Ad lucrandas Indulgentias requiruntur hæ conditiones. 1. Ut ſit Baptizatus. 2. Ut ſit ſubditus concedentis. 3. Vt non ſit ligatus excommunicatione majore, ut habet cõmunis: quia hæc privat communione bonorum ſpiritualiũ. 4. Vt ſit in gratia ſaltem tunc, quando opus præſcriptum completur: quia pœna non remittitur ante culpam. 5. Vt opus injunctum, moraliter totum, & integrè impleatur. 6. Vt opus præſcriptum ſit honeſtum, ſaltem ex objecto: nam ſufficit vitiatum ex fine inhoneſto veniali, vel ex alia circumſtantia prava (ut docent *Suar. & alij communniter* contra *Kon.*) ſaltem ſi nihilominus conducat ad finem Pontifici propoſitum. ut limitat *Laym* Ratio prioris eſt, quia illud opus plerumque complet cauſam Indulgentiæ, quæ debet eſſe pia. Ratio poſterioris: quia ratio injuncti operis eſt aſſecutio finis intenti à Pontifice, vide *Laym. Bon d. 6. q. 1. p. 5.*
Vnde reſolves.

1 Indulgentijs etiam frui poteſt qui eas conceſſit,

2 Non expirant morte concedentis, cum ſint gratiæ; nec ut habet *Sâ*, ante notitiam revocationis.

3 Etſi intelligendæ ſint ut ſonant; cum tamen ſint gratiæ,

largè

largè ſunt interpretandæ, niſi ſint de pœnitentijs injunctis (ut ex *Henr.* &c. notat *Amicus d.* 20 *n.* 77.) ſervata tamen verborum proprietate. Vnde cenſendæ ſunt perpetuæ, ſi datæ ſunt ſine temporis reſtrictione.

4 Etſi data pro articulo mortis ſecundùm *Sà*, expiret, quando ſemel eſt accepta: contrarium tamen eſt probabile, ob rationem datam. Illa autem non requirit applicationem Confeſſarij, aut alterius miniſterium. *Quint. in append. t.* 9. *d.* 3. Expediet tamen moribundos ad invocationem nominis Ieſu, & Mariæ ſæpius excitare, ſimulque in memoriam revocare intentionem lucrandi iſtas indulgentias. *Ibid. d* 4. Probabile enim eſt, ſi habeat plures imagines, grana, roſaria, &c. benedicta poſſe (ſive intuitu ejuſdem conceſſionis, ſive diverſarum) toties lucrari, quoties nomen Ieſu repetierit, vel præſtiterit opus requiſitum. *Ibid. d.* 6 *ex Suar. Gran.* &c. Sufficit autem ad eas lucrandas quodvis tempus, in quo verificatur mortis articulus, etſi pluribus diebus ab ipſa morte abſit. *Ibid. d.* 5.

5 Poſſunt moribundi plures Indulgentias plenarias, ob plures titulos conceſſas ſimul lucrari, v. g. quia habent plura roſaria, vel grana, cruces, imagineſve, quibus ſunt applicatæ; vel titulo ſuæ Religionis, Confraternitatis, &c. dummodò non requirant certa opera pro ſpeciali neceſſitate applicanda *Quint. in append. t.* 9 *d.* 4 idque etiamſi eas, vel earū aliquas ignoret, aut non recordetur. *Ibid. ex Lug. Dian.* & *alijs* 6. contra *Rod. Trull* &c.

6 Requiritur autem, ut moribundus crucem, granum, imaginem, &c. ſecum habeat in articulo mortis, ut ratione illius lucretur: & quidem ut tutius ac certius obtineat, ejus habeat dominium, ſeu poſſeſſionem, & apud ſe teneat. Non tamen eſt neceſſe, ut collo appenſa, brachio obvoluta, manuve apprehenſa ſint: (etſi aliquo horum modorum habere ſit tutius) ſed ſufficit eſſe in lecto, vel juxta moribundum; licet ipſe nec videat, nec tangat, nec ſciat, aut recordetur ſe habere (niſi aliud exprimatur.) Sufficiet etiam habere commodata, ſeu quoad uſum (præſertim ſi id in ipſo indulto exprimatur, ut in Caroli Borromæi, & quinque Sanctorum fit.) Neque neceſſe eſt retinere, donec expiret (etſi, & hoc ſit tutius) ſed ſufficit in aliquo mortis articulo habere, in eoque nomen Ieſu (ſi hoc requiritur) invocare. *Ibid. d.* 6.

Digitized by Google

7 Conceſſæ vivis, non poſſunt applicari defunctis, niſi id exprimatur: quia pendent à voluntate concedentis.

8 Probabile eſt, conceſſam pro certo tempore poſſe ſæpius obtineri, repetendo opera præſcripta, v. g. eodem die, niſi addita ſit reſtrictio: quia favores ſunt ampliandi. *Ita Henriq. & Rodrig.* Contrarium tamen videtur probabilius, ob voluntatem concedentis contrariam rationabiliter præſumptam, vid. *C. de Lug. d. 27. ſ. 6.*

9 Etſi conſultum ſit, ut opera omnia fiant in gratia: id tamen non videtur ſimpliciter neceſſarium. Laborandum tamen eſt Concionatoribus, & Confeſſarijs, ut cum Indulgentiæ promulgantur, populum ad ſeriam confeſſionem excitent.

10 Ut quis lucretur pro defunctis, probabiliter non requiritur, ut ſit in gratia; quia tantum ponit opus tanquam conditionem, quo poſito, Pontifex applicat defuncto Indulgentiam, ſive ſatisfactiones Chriſti, & Sanctorum. *Ita Eſc. t. 7. E, 5. cap. 7. num. 45. ex Suar. & Præpoſ. in 3. p. q. 14 dub. 10. num. 93.* Contrarium tamen docet *Lugo d. 17. num. 75.* requirens ſtatum gratiæ, ſaltem in fine operis: quæ ſententia tutior eſt

11 Opus præſcriptum dum fit, debet eſſe utile ad finem à concedente intentum, qualis eſt; v. g. eleemoſyna, præſcripta pro redemptione captivorum, etſi fiat cum, aut in peccato (modo aliud opus ei injunctum, & præſcriptum, in gratia fiat, vid *Lug d. 27. num 84.*) non autem oratio, præſcripta ad placandum Deum; ſi ipſamet ſit peccatum ex mala circumſtantia, uti nec jejunium, ſi te inebries, item nec viſitatio Eccleſiarum, ſine ulla devotione. *Ita Laym. Bon. & alij.*

12 Poſſunt uno, & eodem opere, plures Indulgentiæ diverſis vijs conceſſæ, lucrifieri, ſi opus ſit æquè utile ad finem utriuſque Indulgentiæ, nec ſit iterabile intra idem tempus, v. g. jejunium vel communio. *Ita Præp. & Laym.*

13 Non lucrantur Indulgentias. 1. Qui ex impotentia, vel ignorantia, ſive totum opus præſcriptum, ſive notabilem ejus partem omittunt, v. g. ſi puer, vel ſenex non jejunet, niſi tamen ob gravem difficultatem hoc opus ei in aliud eſt commutatum. *Henriq. Cajet. Bon. p. 5 num. 16.* 2. Qui opera injuncta, alio loco, tempore, vel ordine perficit, quam præſcriptum eſt; vel per alium, qui fuerit, cauſa principalis, ut ſi per alium, jejunarit, Eccleſias viſitarit. *Navar, Reg. l. 7. Bon l. c.*

l. c. 3. Qui famulo tradidit eleemoſynam erogandam, quam is retinuit, ut habet *Bonac. ex multis*, contra *Sá*. 4. Qui aliquid omittit, quod ſecundùm ſententiam probabilem, vel etiam probabiliorem, non eſt neceſſarium ſi tamen ſit neceſſarium re ipſa: quia cõmunis error non ſupplet defectum. *Ità Bon. ex Suar. Sanch. & alijs.*

14 Non obſtat effectui Indulgentiæ. 1. Etſi ex opere requiſito modicum quid omittatur, v.g. cæremonia in ſacro; vel ſi parum comedas, in jejunio: quia opus ponitur moraliter integrum. 2. Si opus requiſitum præſtes per alium: habentem ſe ut inſtrumentum, v.g. in eleemoſyna danda. *Bon. l.c.* 3. Si eleemoſynam des exiguam: niſi tamen in Bulla exprimatur, dandum eſſe pro cujuſque facultate: tunc enim major danda eſt à divite, quam alio. *Ita Fill. Suar. Sâ, & alij.* 4. Si Eccleſiam viſitandam non poſſis ingredi, ob hominum multitudinem, dummodò oratio fiat ante fores, vel in cœmeterio. *Bonac.* 5. Etſi in opere præſtito non habueris intentionem conſequendi Indulgentias, ut docent *Salas Bonac. & alij* contra *Suar.* Et videtur certum, ſaltem ſi habueris interpretativam, ut habet *Laym.* 6. Etſi opera fuerint aliundé debita, v.g. ex præcepto Eccleſiæ *Ita Laym.*

15 Quando datur poteſtas commutandi opera præſcripta in alia, id non neceſſariò fit in confeſſione, & à confeſſario, qui audit confitentem; ſed poteſt fieri extra, & ab alio idoneo: ita enim declarat Greg XIII. (uti & in Bulla Indulgentiæ, nomine Confeſſarij, intelligi quemvis approbatum) apud *Henriq. l 7. cap. 10. num. 8. & Præpoſ. quæſt. 14. dub. 10. n. 88.*

16 Probabilius eſt, eum, qui tantum partem operis præſcripti facit, non lucrari partem Indulgentiæ, niſi tam parum deſit, ut cenſeatur moraliter integrum, *Ita Bon. p 5. ex Navarr. Suar. Kon. &c.*

17 Cum præſcribitur, ut viſitentur aliquot altaria, ſufficit ad illa ſe orando convertere ex eodem loco, ut habet *Sâ, Bonac. p. 1. Suar. Rodr. Dian.* Limitat autem *Lugo*, ſi ſit tali loco, & ſitu, ut moraliter cenſeri poſſit orare ad illa altaria, *d. 27. n. 98.*

18 Cum confeſſio præſcribitur, niſi in Bulla exprimatur, venialium, probabilius eſt non requiri, ut conditionem ſine qua non, ſed ut diſpoſitionem ad ſtatum gratiæ *Bon. l. c.*

19 Nemo conſequitur plenariam Indulgentiam peccato-

rum

rum omnium niſi omni culpa etiam veniali liber ſit, quando ultimum opus explet. Vnde conſultum eſt, ut communio ſit ultimum, vide *Laym.*

§. II.

Quotuplex Indulgentia, & quomodo differat à Iubilæo?

Reſp. 1. Indulgentia alia eſt totalis, ſive plena, plenior, plenaria, pleniſſima, quæ non tantum pœnitentiam injunctam per Confeſſarium, vel Canones, aut ſecundum hos injungi debitam, ſed etiam omnem Purgatorij pœnam tollit. Nec differt à Iubilæo, niſi accidentaliter, privilegijs quibuſdam, ut quòd in Iubilæo licita ſit diſpenſatio in certis votis, abſolutio à reſervatis, & cenſuris, & quòd Confeſſarius quivis approbatus poſſit eligi, vid. *Sà, V. indulg. Bon. d. 6. q. 1 p. 2.*

2 Indulgẽtia alia eſt Partialis, qualis eſt unius, vel aliquot annorum: item ſeptenæ, quadragenæ, carenæ, &c. item tertiæ partis peccatorum, per quas non ſignificatur tolli tantam durationem Purgatorij, ſed tantam pænam remitti, quanta deleretur per jejunium unius, aut aliquot annorum, aut quadraginta dierum in pane, & aqua, ſecundùm Canones olim imponi ſolitum. Porrò, quando indulgentijs plenarijs adduntur aliquot anni, vel remiſſio tertiæ partis peccatorum, id ſecundùm diverſas ſententias, vel ad diverſos concedentes referendum eſt, vel facit ad cautelam, ut ſi fortè cauſa Indulgentiæ non fuerit ſufficiens, ſaltem valeat ad illos annos lucrandos; vel ut adjuncta concedatur pro alio tempore, actione, & loco; vel denique, ut ea per modum ſuffragij poſſit alijs applicari, vide *Belarm. cap. 9.*

Reſp. 2. Circa Iubilæum notanda ſequentia.

1 Anno Iubilæo in Vrbe durante, ſuſpendi ſolent tantiſper extra Vrbem omnes Indulgentiæ plenariæ, quoad vivos, etiam in carceribus, (non tamen in periculo mortis conſtitutos, ut contra *Laym. l. 5. t. 7 c. 8. n. 2.* docet *Bon d. 6. q 1. n. 2.* ex declaratione Vrban. VIII. facta anno 1625. neque quoad defunctos) itemque aliæ facultates, v. g. abſolvendi à caſibus Bullæ Cœnæ, commutandi vota, diſpenſandi, &c. conceſſæ in ordine ad lucrandas plenarias Indulgentias. Nõ ſuſpenduntur autem Indulgẽtiæ perſonis particularibus, aut ab alio quàm Papa conceſſæ, nec privilegia Religioſorum, v. g. abſolvendi à reſervatis, &c. quia tantùm ſuſpenduntur facultates conceſſæ in ordine ad Indulgentias. *Ita Sanch. Henriq. &c.* apud *Dian. t. 1. tr. de bulla cruc. Fill. Bon. l. c. Beyzon.*

&

& denique *Lug.d.*20.*ſ.*8.*n.*145. ex declaratione Vrbani VIII. Anno 1625. Similiter neque ſuſpenditur facultas conceſſa Epiſcopis per *Trid.ſ.*24.*cap.*6. abſolvendi, & diſpenſandi cũ ſuis ſubditis, in omnibus caſibus Sedi Apoſtolicæ reſervatis; item nec diſpenſandi in irregularitatibus, in impedimẽtis matrimonij, aut petendi debitum, &c. quæ ex jure communi illis competunt *Zerola V. Annus S.§.*4. *Quintan. in append. tit.*8.*d.* 16.

2 Etſi probabile ſit, quod docet *Navarr.* ſæpius lucrifieri poſſe Indulgentias intra Iubilæum, extenſum ad duas ſeptimanas: contrarium tamen verius eſt, quod Congregatio Cardinalium declaravit, ut habet *Bon.* (*ex Suar. Sanch.*) *d.* 6. *q.*1.*p.*5.*n.*32. qui tamen affirmat, in anno ſancto poſſe obtineri toties quoties opera præſcripta præſtantur, idque ex declaratione Vrbani VIII.

3 Satisfacere tunc. 1 qui Sabbatho ante primam Dominicam confitetur, ut habet *Laym.* & *Bon.* & praxis fideliũ. Item qui confitetur, & communicat ultima Dominica claudente Iubilæum Cætera tamen opera debere fieri ante, & quidem intra unam hebdomadam, docet *Lug d.*27 *nu.* 105. contra *Bon. q.*1. *p.* 5.2. Qui ordinem inter opera præſcripta nõ ſervavit. 3. Si quis intra illud tempus cœperit confeſſionem, quam materialiter imperfectam oporteat differri longiùs, poteſt tunc abſolvi à reſervatis, & commutari vota: poſtea verò extra tempus Iubilæi abſolvi ab omnibus etiam quæ oblitus eſt, reſervatis ac in oblitis etiam diſpenſari: imò poteſt poſtea omnia facere Confeſſor finita confeſſione quæ ante: quia cœpta cauſa manet poteſtas delegati, donec finiatur. *Ita Sâ. Leſſ. l.* 2. *c.* 40. *dub.* 16. *Bon. Laym. Sanch. l* 4 *cap.* 54. *Dian. t.*2. *miſc. R.* 11.

4 Qui neglexit lucrari Iubilæum in patria. poteſt alibi, dum ibi durat, lucrari. *Sanct Vgel. Dian. p.*3 *t.*4 *R.*151 Imò etiam in patria, ſi tempore publicationis ex invincibili ignorãtia notitiam illius non habuit. *Botten. Dian. l. c.*

5 Quando duobus diebus immediatis occurrunt duo Iubilæa, quorum ſingula confeſſionem, & communionem requirunt non opus eſt bis confiteri, & communicare, dummodò perſeveres in gratia: alia tamen opera repetenda ſunt. *Tur. p.*2 *d.*32, *d*, 64. vid. *Dian. p.* 4. *tr.* 4. *R.* 166.

CA-

CAP. II.

De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.

DUBIUM I.

Quis ſit Miniſter?

Reſp. Eſt Sacerdos approbatus ab Epiſcopo (ſaltem reſpectu ſæcularium) & habens juriſdictionem. Eſt certum. Ratio primæ partis ſumitur ex Ioannis 1. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis, &c. Ratio ſecundæ ſumitur ex *Trid. ſeſſ.23.cap 15.de reform.* ubi decernit, nullum poſſe audire confeſſiones ſæcularium, niſi habeat Beneficium parochiale, vel approbationem ab Epiſcopo. Addidi reſpectu ſæcularium, quia circa confeſſiones regulariũ, Concilium nihil videtur mutaſſe: unde ij cuivis, etiam non approbato, quem Prælatus præfecerit, poſſunt confiteri; intellige quantum eſt ex vi Concilij: quia Gregorius XV. ſtatuit, ut monialium Confeſſarius ab Ordinario approbetur. Ratio tertiæ partis ex Florentino, & *Trident. l.c.* quia abſolutio eſt actus judicialis, qui requirit ſubditos. *Vnde reſolves.*

1 Nullo caſu, vel diſpenſatione, hoc Sacramentum validè adminiſtratur à non Sacerdote.

2 Ubi *Trid.* eſt receptum, (secùs alibi) nullus Sacerdos etiam Regularis, validè abſolvit, niſi ſit approbatus, vel Parochus; cui non ſolum intra, ſed etiam extra diœceſim ſuam, validè delegatur juriſdictio, poteſtque eligi in Confeſſarium, ab omni habente poteſtatem eligendi, quandiu tamen retinet Parochiam. *Ita Fill.t.1.tr.7.Fagund. Suar. Dian. p.3.tr.4.R.* 146.

DUBIUM II.

Quid ſit approbatio, & à quo petenda?

Reſp. 1. Approbatio non eſt collatio juriſdictionis, ſed tantùm publicum judicium de aptitudine perſonæ, ad audiendas confeſſiones, eſſentialiter prærequiſitum (ſuppoſito jure Tridentini) ad juriſdictionem recipiendam, *Ita Sanch. l.6. de mat. d.* 28. *& alij. Vnde reſolves.*

Etſi

1 Etſi Doctores, & Licentiati, hoc ipſo quòd promoventur, cenſeâtur, ſecundùm quoſdam approbati à Papa, ut notat *Sâ V.Confeſſor*, probabilius tamen eſt, quòd ipſi etiam egeant approbatione, licèt non deceat, ut ipſi, vel Lectores in Theologia examinentur.

2 Etiam Parochus, qui reliquit beneficium parochiale, debet approbari, ſi velit audire confeſſiones.

3 Non requiri hanc approbationem; ad auditionem venialium, docet *Dian.p.2.tr.2.miſc.R.44.ex Valero.* Et ratio eſſe videtur, quod approbatio tantùm requiratur in ordine ad juriſdictionem; hanc autem quivis Sacerdos pro venialibus, [uti & mortalibus, à quibus ritè quis eſt abſolutus] habet, collatam ab Eccleſia in ipſa ordinatione, ideòque ab ijs abſolvere poſſit, ut habet *Bon.d.5.q.7.p 2.num.8.Vaſq.Suar.Lug.d.18.ſ.3.d.21.n.1.* ubi docet, ab Eccleſia in *Trid.* non approbatum reddi incapacem juriſdictionis, tantum in ordine ad mortalia non priûs confeſſa.

4 Parochi non poſſunt aſciſcere cooperatores, niſi Parochos, vel approbatos, ut habet *Fagund.p.2.l.7.n.42.Sancius.&c.* ex declaratione Cardinalium contra *Ledeſm.& alios*, vid. *Dian.p.3.tr.4.R.146 & Bon.d.5.q.7.p.4.§.1.*

5 Qui habet poteſtatem eligendi Confeſſarium, non poteſt eligere niſi approbatum, vel Parochum.

6 Ad approbationem non neceſſariò requiritur examen, modò adſit judicium prudens de ſufficientia. *Kon.Laym.*

7 Non ſufficit approbatio petita, & negata; ut docetur communiter, contra *Navar.Henriq.& Dian.p 1.tr.2.R.24.* Etſi probabiliter cum prædictis docuerint *Kon.& Laym.* regulares Mendicantes, ſi ab Epiſcopo repellantur, cum manifeſtè A.7
idonei ſint & à Prælatis ſuis præſententur, poſſe nihilomi- 36.
nus pro confeſſionibus ſæcularium exponi, ut habetur Cle- 37.
mentina, dudum.§.*ſtatuimus*: Iſtis tamen privilegijs *Trid.* & Urbanum VIII. anno 1628. derogaſſe, notat *Lug de pænit.d.* [illegible]*.nu.* 29. & 51.

Reſp.2. Approbatio petenda eſt ab Epiſcopo, & quidem proprio, ſcilicet Sacerdotis, ut intelligunt *Suar. Kon. Regin. Fill.& alij*: vel [ut probabiliter vult *Vaſq.*] pœnitentis. Ratio eſt, quia eſt actus juriſdictionis, vel ſaltem auctoritativa declaratio; ergo debet fieri à ſuperiore. Porrò nomine Epiſcopi, etiam intelliguntur Prælati habentes juriſdictionem Epiſcopalem, ut quidam Abbates, & Capitulum Sede vacãte,

non

non autem Provinciales, aut Generales ordinum. *Vnde reſolves.*

1 Religioſi, etiam exempti, debent approbari ab Epiſcopo loci, in quo degunt: quia illius, quoad hunc actum, ſunt ſubditi.

2 Epiſcopus in ſua Diœceſi non poteſt approbare Sacerdotem alienum, niſi ſubdatur illi ſaltem ad tempus.

3 Epiſcopus poteſt approbare per ſe, vel Vicarium generalem, vel alios quoſcunque deputatos; quia non eſt actus ordinis, ſed juriſdictionis.

4 Approbatio poteſt fieri, cum reſtrictione ad certum genus perſonarum, locum, tempus, &c. *Navarr. Suar. Vaſq.* contra *Vegam.*

5 Epiſcopus peccat, ſi Sacerdoti (præſertim, Regulari) idoneo, ſine cauſa ſufficienti neget approbationem. *Bon. Vaſq. ar.3 d.3. Lug. d.21. ſ.3. n.54. Sanch &c.*

6 Approbatio ſemel abſolutè conceſſa, non tantum non extinguitur morte concedentis, ſed nec revocari poteſt, ſine juſta cauſa: ex cauſa tamen, v. g. mutatione morum, judicij, &c. poteſt, ut docent *Suar. Fill & alij.* Quod ſi fiat abſque cauſa rationabili, *Kon. Suar. & quidam alij,* cenſent, revocationem eſſe nullam: alij illicitam tantùm *Fill. t.7. c.9. q.12.* In dubio autem, an ex juſta cauſa revocatio ſit facta, præſumendum eſſe pro Prælato, docet *C. de Lug. n.67.*

7 Ex juſta cauſa poſſunt, præſertim à ſucceſſore Epiſcopo, ad examen revocari, non tantùm ſæculares, ſed etiam regulares. Docent tamen quidam, Mendicantes habere privilegium, ut non poſſint revocari ab eodem, à quo ante ſunt approbati: ſed contrarium docent *Suar. & Lug. d.21. n.61. & 62.*

8 An approbatus ab uno Epiſcopo, poſſit in alia Diœceſi, ſine nova approbatione, recipere juriſdictionem, controvertunt DD. ac licèt utraque ſententia olim videri potuerit probabilis, poſt decretum tamen Vrbani VIII. anno 1628. apud *Lug. diſp 21. ſect.2. n.29.* negativa omnino tenenda eſt, vide *Averſ. q.16. ſ.8.*

DUBIUM III.

Quid, & quotuplex Iuriſdictio Confeſſarij, & unde eam habeat?

Reſp. Eſt auctoritas aliqua in alium ut ſubditum in quem in foro interno, accipit poteſtatem, diſtinctam à poteſtate Ordinis,

Ordinis, hæc enim datur per Sacramentum Ordinis, & omni Sacerdoti, nec tolli poteſt illa per externam conceſſionem Eccleſiæ, nec omnibus Sacerdotibus, poteſtque ab ijs tolli: ac niſi adſit, invalida eſt abſolutio, ex *Trid. ſeſſ.* 14. *cap.* 7. Eſt autem duplex: Ordinaria, & Delegata. Ordinaria eſt, quam habent ij, qui ex vi proprij officij curam animarum habent ut Papa, Epiſcopus, Parochus (huc revocantur Archiepiſcopi, erga ſubditos ſuorum Epiſcoporum, tunc tantum, quando actu viſitant) Archipresbyteri. Archidiaconi, Prælati religionum, Vicarius perpetuus Epiſcopi, vel etiam Parochi. Delegata dicitur, quæ legitime datur ab habente ordinariam; idque, vel tacitè, vel expreſſè; ut à Papa pro tota Eccleſia, ab Epiſcopo pro Diœceſi, à Parocho pro Parochia: hoc diſcrimine, quod Papa poſſit dare invitis Epiſcopis, & Parochis, non contra. Ac licèt exterior juriſdictio expiret morte delegantis, non tamen hæc interior, niſi ſucceſſor revocet, ut docent *Sanch. Suar. Navarr. Koninc.* contra *Sylv.* & *Vaſq.* vide *Layman. cap.* 10. *num.* 22. Porró hujuſmodi poteſtatem delegatam abſolvēdi quemcumque, à quibuſcunque peccatis, in articulo, ſeu periculo mortis; (hæc enim pro eodem ſumuntur in jure, ut vide. *Dian. p.* 3. *tr* 4. *R.* 57 71. & 72.) habet ex jure communi quivis Sacerdos, etiam excommunicatus, & degradatus, ſi alius deſit, quod addo, quia præſente Parocho, vel proprio Sacerdote, id non poſſe, docent, *Vaſq. Bona. Kon. Regin. &c. comm.* licet contrarium probabile putet *Dian. p.* 1. *t.* 5. *R.* 5. & *p.* 4. *t.* 4. *reſ.* 167 *ex Ang. Henriq. Comit.* & *Sâ*, confirmatque *Tamb. de exped. conf. l.* 3 *c.* 7 Ex conſuetudine, quivis toleratus abſolvere poteſt à venialibus, & mortalibus alias confeſſis. Ex privilegio, religioſi Mendicantes, quoſvis fideles abſolvere poſſunt juxta tenorem ſuorum privilegiorum, Ex conceſſione Ordinarij directa, quicunque Sacerdos approbatus, cui id ille committit. Denique ex indirecta is, qui audit eum, qui habet poteſtatem eligendi Confeſſarium, quales ſunt. 1. Ex jure, Epiſcopi omnes, etſi ſint tantū titulares: item ſuperiores Epiſcopis, ut Archiepiſcopi, &c. item Prælati ijs inferiores exempti ut Abbas exemptus, (non tamen Abbatiſſa) Generalis Provincialis, Prior, (ſalvis tamen privilegijs ordinum vide *Dian. p.* 4. *tr.* 4. *reſ.* 1. & 2. 2. Ex conſuetudine, Cardinales; qui etiam domeſticis de Confeſſore providere poſſunt) item Paſtores,

imò multis locis, etiam cæteri Sacerdotes, ut docent *Valent. Sá, Suar. diſt.* 27 *ſ.* 3. (Religioſi tamen tenentur eligere tales, quales illis permittunt ſtatuta) item Reges, & Principes, (quorum tamen privilegium ad familiam non extenditur) denique domeſtici Pontificis. 3. Ab homine eam habent, quibus ſive Pontifex, ſive Epiſcopus, ſive Parochus conceſſit. *Vnde reſolves.*

1 Qui habet poteſtatem delegatam, non poteſt eam ſubdelegare alteri, cum diverſa ſit poteſtas utendi juriſdictione, & eam delegandi. Excipitur. 1. niſi hoc ipſum conceſſum ſit. 2. Niſi ſit delegatus ad univerſitatem cauſarum, v. g. ſi cui committeretur officium Parochi abſentis, vel nondum Sacerdotis; talis enim aliqua exercitia juriſdictionis, alteri ex præſumpta voluntate Ordinarij ſubdelegare poſſet, non tamen integrum officium. Vide *Laym. hic l.* 5. *t.* 6.

2 Cum juriſdictio reſpiciat ſubditos, exerceri in eos poteſt, tam à delegato, quàm ordinario, quocumque loco fuerit, ut docent *Sanch Henriq. Suar. in* 3. *p. t.* 4. *d.* 28. *ſeſſ.* 1. & 7. & *alij.*

3 Probabile eſt, quòd abſolutus in articulo mortis, non tenetur ſe poſtea ſiſtere ſuperiori, vel alteri pro reſervatis, (niſi hæc habeant annexam cenſuram) ut docent *Navarr. Suar. Merc. Filliuc. tom.* 7. *cap.* 10. *q.* 6. *num.* 288 *Bon. d.* 5 *q.* 7. *p.* 1. *num* 13. quia directè abſolutus fuit, contra *Hurt.* vide *Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 199.

4 Improbitas, aut inſcitia proprij Sacerdotis non dat Iuriſdictionem alteri, ideòque tali caſu expectandum eſt, aut ad ſuperiorem recurrendum. Si tamen ignorantia eſſet tanta, ut confeſſio illi facta foret invalida, aut illicita, neque eſſet alius privilegiatus, aut habens juriſdictionem, licere alteri confiteri, docet *Navarr Vaſq. in* 3. *p. t.* 4. *q.* 93. *art.* 2. *dub.* 3. *Hurt. d.* 10. *diſ.* 15. vide *Dian. p* 4. *tr.* 4. *R.* 201. & *p.* 8. *tr.* 1 *R.* 86. *ex Cap. Placuit, de pœnit. diſt.* 6. Idem licere, quando quis proprio non poteſt confiteri ſine gravi periculo, docent *Tol. Sylv.* & *Medin.* qui idem concedit, quando proprius non vult, aut non poteſt audire, vel injuſtè negat facultatem confitendi alteri, v.g. Parochus concubinæ. *Dian. q.* 3. *t.* 4. *R.* 79. *ex Henr.* & *alijs.* 4 Verum iſta communiter refutantur ab alijs.

5 Etſi graviter peccare poſſit proprius, ſi neget ſuis facultatem adeundi alterum, modò præſumere poſſit eos juſtè

petere

petere: ſi tamen injuſtè neget, probabilius videtur, eos invalidè ab alieno abſolvi, ut docent *Sotus,Suar.Laym.* etſi non improbabiliter *Sylv.Henriq.Maj.Palud.Richard.Tol.* & *Dian.p.* 3 *t.*4.*Reſ.*79. putent, quód validè, præſertim ſi ſine periculo salutis, famæ, vel ſimili,non liceat ſuo proprio.

6 Cum juriſdictio acquiratur ratione domicilij, vel quaſi domicilij, vel etiam actualis habitationis; hinc ij, qui duobus locis habent domicilium, vel quaſi, poſſunt utrobique abſolvi, ut ſcholares, milites, mercatores: item vagi,& peregrini poſſunt abſolvi à Parocho loci, in quo verſantur,vid. *Laym.hic Vaſq.*&c.

7 Validè abſolvit is,.qui audit confeſſiones, præſente, vel ſciente, & non contradicente Ordinario, v. g. Epiſcopo, vel Parocho, cui conſtet eum aliunde non habere juriſdictionem: quia tunc præſumitur tacite eam dare: ſufficit enim, ut rectè docet *Fill.*& *Fagund.præc*,2.*l*.7.*c*.2. facultas interpretativa, & præſumptiva; modo præſumptio fundetur in ſignis quæ indicent conſenſum præſentem, ut fit in caſu poſito, (ut: etiam, v.g.ſi Parochus,qui jam abſens eſt,alias ſignificaverit id ſibi gratum eſſe) nam exiſtimatio de futuro conſenſu, vel ratihabitione, quod ſcilicet quando reſciverit, futurus ſit contentus, non ſufficit; quia conſenſus futurus non dat juriſdictionem pro tempore præſente, quo datur abſolutio, vide *Dian p.*3.*tr.*4.*Reſ.*68. *Sanch.de matr. l.* 3.*d.*35. *Be*.*Koninc.* qui addit peccare, ſi de conſenſu dubitans incipiat audire.

8 Peccat, qui abſolvit cum juriſdictione dubia, niſi neceſſitas urgeat: qualis eſt v.g.quia pœnitens diu non eſt cõfeſſus,vel debet communicare,nec alius adeſt; tunc enim licitè abſolvit cum conditione hac ſi poſſum, & cum onere (etſi *Salas in* 2.*tr.*8.*d.*1.hoc onus non agnoſcat] alias iterum confitendi habenti juriſdictionem certam. Expedit autem tunc veniale aliquod adjicere, à quo directè, & à cæteris indirectè ſaltem abſolvatur. *Ita Regin. Suar. Kon d.* 8.*dub.*6.*n.* 43. Quod ſi tamen ex probabili ratione dubium reſolvat, (nimirum habere ſe juriſdictionem) etſi cum formidine oppoſiti, abſolutè abſolvit licitè, ut docet *Suar.*& *Prap,Lug. d.*19 *num.*49 tum quia tunc practicè,& moraliter eſt certus; tum quia Papa eo caſu dat facultatem, uti & in ſequentibus caſibus 1.Quando communi errore, verbi gratia, ob titulum coloratum, putatur aliquis eſſe Paſtor, ſeu habere juriſdictionem

ctionem, qui non eſt ob cenſuram, vel alium defectum.*Bon. d.5.q.5.ſ.2.p. 3.n.11.Dian.p. 3.t.4.R.22.* Quod etiam, ſi deſit titulus coloratus, probabile eſſe docet *Dian p.3.t. 4. R.122. ex Pontio, Molfeſ & Sanct.*Item *p.2.t.2.miſc.Reſ.43.* ſi quis bona fide tali confiteatur: verùm id communiter ab alijs negatur. 2. Cum quia ex conſuetudine, præſcriptione, aut bona fide, abſolvit, aut neſcit poteſtatem ſuam revocatam, ut habent *Sylv.Navarr.Henriq.Mald.in 2.p.q.19.art.5 Sanch mor. lib.1.cap.9.n.35.Sal Vaſq.*vide *Dian.p.1.tit.13.R.1.* 3. Quando ſecundum probabilem ſententiam judicatur quis habere juriſdictionem, & Sacerdos ſequitur favorabilem. *Bonac. l. c.* Quia quando communis eſt error, Eccleſia dat juriſdictionem, propter publicam utilitatem, vide *Suar Dian. ll. cc. C. de Lug.diſp 19 num.28.*

9 Nemo tenetur unquam Procho confiteri, ne quidem in Paſchate. *Lug.d.19.ſ.2.n.28 &c.*cum *Dian.p. 8 t. 1.R. 88.* Quare Parochi fruſtra nolunt, ut Parochiani confiteantur Mendicantibus, etiam in Paſchate, cum habeant privilegium pro omnibus Chriſti fidelibus. *Suar. Kon. Henriq.Reg. Zerola c.15.q.3.& commun.*apud *Bon.d.4.q.1.ſ.2.p.ult* adeó, ut qui docent, confeſſos Regularibus, etiam in Paſchate, teneri iterum eadem confiteri ſuo Parocho, fiant ſuſpecti de hæreſi. *Dian.p.4.tr.8.R.102.& alij.* Vi tamen hujus privilegij non poſſunt abſolvere eos religioſos, aut religioſas, qui non habent facultatem extra ſuum Ordinem confitendi, ut ex commun. notat *Rodr.& Comp.priv.Societatis V.abſolutio, §. 1.& ex his Laym.hic.* Quia privilegio generali non cenſetur derogari conſuetudini, vel ſtatuto particulari, niſi id exprimatur. Vſus tamen fert, ut regulares peregrinantes, ex præſumpta voluntate ſuperiorum, ſi Ordinis ſocium non habeant à quovis alio etiam ſæculari, abſolvantur, exceptis reſervatis: in quæ ſi religioſi Societatis extra domicilium incidant, videant ordinationes *Præp.Generalium cap. 6.num.6. Laym. hic.*

10 Quòd ſi Superiores Regularium monialibus ſibi ſubjectis (idem eſt de Monialibus ſubjectis Epiſcopo) non concedant aliquoties in anno alium Confeſſarium, poteſt, & tenetur illis eum dare Epiſcopus, quod ſi nec is faciat, ipſæ eligere poſſunt. *Quintan.t.3.ſ. 26.ex Declaratione Cardinalium* apud *Barboſ.*

DV-

DUBIUM IV.

Quid ſit reſervatio Caſuum, & quis habeat poteſtatem reſervandi, & abſolvendi ab ijs?

Reſp.1. Reſervatio hæc eſt negatio juriſdictionis circa aliquod peccatum. Ac certum eſt in Eccleſia poteſtatem eſſe, quædam peccata reſervandi, à quibus inferiores Confeſſarij non poſſint abſolvere, ut ſic ſubditi melius dirigantur, & abſterreantur à peccatis, quorum difficilem remiſſionem vident: quanquam niſi graves cauſæ ſint, non debeat quivis, neque qui poteſt, quidvis facilè reſervare, neque difficulter veniam dare abſolvendi à reſervatis, ne alioqui cedat in deſtructionem quod debebat in ædificationem. Porrò etſi quivis ordinarius poteſtatem habet reſervandi, in Parochis, tamen conſuetudo eam abrogavit, vide *Suar.d.* 30. *ſeſſ* 5. *C. de Lug.d.*15.*ſ.*6.*§.*3. *Vnde reſolves.*

1 Cum non ſit obligatio confitendi venialia, ea fruſtra reſervantur, (etſi fortaſſe poſſint ſaltem à Papa,) ideòque ſola mortalia, eaque nonniſi externa graviora, opere conſummata, prudenter reſervantur. Vnde Clem. VIII. ſtatuit, ut Prælati religionum, ſiquidem velint, undecim tantum caſus reſervare poſſint, nec plures ſine conſenſu Capituli generalis pro tota Religione, vel Capituli Provincialis pro Provincia. Quod tamen de culpa tantum, & non cenſuris intelligendum eſt: poteſt enim Prælatus aliquid præcipere, ſub excommunicatione ſibi reſervata. *Caſus autem Clementis ſunt ſequentes.*

1 Apoſtaſia à religione, etiã retento habitu. 2. Nocturna ac furtiva è monaſterio egreſſio. 3. Veneficia, incantationes, & ſortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis: quæ ſit peccatum mortale. 5 Furtum mortale de rebus monaſterij. 6. Lapſus carnis voluntarius opere conſummatus. 7. Iuramentum falſum in judicio legitimo. 8. Procuratio, conſilium, vel auxilium, ad abortum fœtus animati, etiam effectu non ſecuto 9. Occiſio, vel vulneratio, ſeu gravis percuſſio cujuſcunque perſonæ. 10. Falſificatio manûs, vel ſigilli officialium monaſterij 11. Malitioſum impedimentum, retardatio, aut apertio literarum à ſuperioribus ad inferiores, vel contra.

2 Is, qui confitetur reſervatum, mittendus eſt ad ſuperiorem, (ſuadebit tamen charitas, imò aliquando coget, ut ipſe Confeſſarius tacita perſona, & caſu à ſuperiore veniam

Digitized by Google

petat abſolvendi.) Quod ſi ſuperior adiri non poſſit, & ſi cauſa urgens, v.g. timor infamiæ, vel ſcandali, ex omiſſion confeſſionis, vel communionis, tunc poteſt inferior abſolvere à reſervatis, cum onere, ut pœnitens ſe poſtea ſuperiori ſiſtat. Quod etiam verum eſt, quamvis caſus cenſuram reſervatam annexam habeat. Porrò eò caſu peccata non reſervata tantum confiteri, ſufficere putant probabiliter *Soto, Corduba, & Gab. Anton. Palaus, Dian. tom. 2. tr. 4. Reſ. 104. & Lug. d. 4. de Euch. n. 86.* non improbat. *D. Th. tamen, Suar, & alij commun.* docent omnia eſſe confitenda: quod tutius eſt.

3 Si Superior injuſtè neget facultatem abſolvendi à reſervato, poſſe ab alio Confeſſario, etiam directè abſolvi, affirmat *Henriq & Dian. p. 2. t. 4 R. 29.* eſſe probabile. Sed rectiùs negat. *Laym. l. 3. tr. 6. c. 13 Lug. d. 20. n. 188.*

4 Peccant Superiores .1. ſi ſine juſta cauſa difficiles ſe præbeant in concedendis licentijs pro abſolutione reſervatorum. *Quintan. t. 3. ſin. 13. ex Fagund. Kon & alijs* 10. Et ſi ex negatione timeatur grave ſubditi detrimentum, peccant contra charitatem, & juſtitiam. *Lug, Dian. p. 6 t. 6. R. 56.*

5 Si Superior Confeſſario Regularium ad hoc deputato neget facultatem abſolvendi, Confeſſarius autem judicet debere concedi, poteſt is pro iſta vice abſolvere. *Averſa q. 17. ſect. 5. Lugo d. 20. ſ 4.* referens ſic declaraſſe Clementem VIII. haberique in quarto tomo Bullarij, Bulla 26. Vrbani VIII. & *Quintan. t. 3. ſ. 11.* dicens non eſſe dubium ea de re: additque ex alijs 7. probabile eſſe, idem poſſe, ſi viro Religioſo, pio, docto, & prudenti (licet non ex deſignatis de facto) neget. *Dian. p. 3. t. 2. reſ. 126. p. 6. t. 6. R. 56. & p 9. t. 3. R. 15. ex Pellizario* (qui vult idem eſſe, ſi pænitens ipſe petat) *& alijs* Imò *Quintan loc. cit.* cenſet probabile, quod idem fieri poſſit, ſi Superior adiri nequeat, & urgeat tempus celebrationis, vel communionis, verbi gratia, quia ſine nota non poteſt abſtinere, cum alij omnes communicent. *Ibid. ex Trull. & alijs 6.* Denique *Dian. p 3. t. 2 R. 126. ex Suar. de Relig. tom. 4 l. 2. c. 19.* Regulares ſemel ſine licentia ſuorum Superiorum poſſe abſolvi à reſervatis, puta eos, qui adhuc & quatenus hoc privilegium commune habent cum FF Minoribus, quorum id eſſe teſtatur *Emanuel Roderic. tom. 1. q. Regul. q. 62. art. 6*

6 Nihilominus certum eſt, poſſe aliquando Superiorem juſtis de cauſis negare facultatem, & cogere ſubditum, u

a

ad ſe veniat *C.Lug.l.c.* Nam ſi ex caſu reſervato grave ſcandalum, vel damnum communitatis timeatur, poteſt Superior negare abſolutionem, donec pœnitens per ſe vel Confeſſarium Superiori det ſufficientem notitiam ad illud evitandum: aliàs non eſt ſatis tutus, nec diſpoſitus ad abſolutionem. Quare ſi Confeſſarius eo caſu urgeat abſolutionem, debet is attendere, ut pœnitens obligationi ſuæ ſatisfaciat in adhibendo remedio communi malo, vel damno, ſi ſit ejus periculum: quia niſi hoc faciat, non poteſt abſolvi, non ex defectu juriſdictionis, ſed quia non eſt diſpoſitus. Ad hoc, tamen requiritur, ut & obligatio pœnitentis certa ſit, & alia remedia adhiberi non poſſint, *Suar.tom.4.de Relig.l. 8.cap.5. num.* 10.

7 Peregrinus quoad reſervationem judicandus eſt juxta Diœceſin, in qua verſatur: in qua quæ reſervata ſint, diſcāt Paſtores ex Agendis, aut conſuetudine.

8 Superior auditis ſolis reſervatis, poteſt ab ijs abſolvere, & reliqua inferiori committere, ex cauſa urgente: qualis tamen non eſt multitudo negotiorum, ut docent *Suar. Fernand.& Fill.* ſed alia gravior; tum quia etiam occupatiſſimus poteſt dare facultatem adeundi alterum, cum onere poſtea comparendi: tum quia integritas confeſſionis eſt de jure divino.

9 Qui à ſuperiore abſolutus eſt à reſervatis, poteſt ab ijſdem poſtea abſolvi à quovis: quia non ſunt amplius materia neceſſaria Confeſſionis.

10 Qui bona fide confitetur, neſciens ſuum caſum eſſe reſervatum vel Sacerdotem carere poteſtate circa illum, validè quidem abſolvitur, cum onere tamen comparendi. *Præp.* Similiter ſi Confeſſarius probabiliter credit non eſſe reſervatum (eſto revera ſit) valet abſolutio. *Leſſ. Dian.p. 9.t, 9.R.29.*

11 Qui confitens habenti poteſtatem ordinariam, delegatamve in reſervata, oblitus eſt inculpabiliter reſervatum, poteſt illum poſtea confiteri etiam inferiori, & abſolvi. Quod etiam valet (ſaltem ſi prior habuerit poteſtatem ordinariam) etiamſi prior abſolutio ob indiſpoſitionem, vel alium defectum pœnitentis, invalida fuiſſet. Ratio eſt, quia is intendit abſolvere quantum potuit; ergo ſaltem ſuſtulit reſervationem, quod fieri potuit abſque Sacramento, vid. *Præp. in 3.p.q.9.d.4.n.24.Marat.t.3.d.30.ſ.3,Dian.p.4.t.4.R.124.*

Reſp 2. A reſervatis abſolvere poteſt. 1. Ipſe reſervans. Ejus in ſpirituali juriſdictione ſuperior. 3. Cui ipſe delegavi 4 Sacerdos inferior, quando ſuperior adiri non poteſt, v. g reſervatis Papæ, abſolvere poteſt Epiſcopus eos, qui Ron ire non poſſunt.

Reſp. 3 Extra periculum mortis (de quo vide dicta dub ſuperiore) nullus inferior per ſe directè, abſolvere poteſt, n ſi ex jure, vel privilegio concedatur.

Dicitur 1. *Per ſe*: quia de indirecta, & per accidens; coll gitur ex dictis.

Dicitur 2. *Niſi, &c.* quia à caſibus Papalibus abſolvere p teſt Epiſcopus, per ſe; vel Vicarium, quando ſunt occulti, u docet *Navarr. c. 27. Vnde reſolves.*

Mendicantes ex vi juris communis non poſſunt abſolvere à reſervatis Epiſcopo; quia ut ſic non habent poteſtatem majorem Parochis: & privilegium, quod circa hoc habuerunt, ſublatum eſt decreto Vrbani VIII. Anno 1628, Excipit tamen *Averſa* cum *Dian. p. 8. t 7. R.* 71. eos caſus, qui Epiſcopis à jure tantum reſervantur. Imó *Quint tom. 1. tr. 3. ſeſſ.* 14. affirmat, Regulares adhuc poſſe abſolvere ſicut ante decretum, eò quòd hoc in Provincijs non ſit promulgatum, quod *Dian. p. 9. tr. 6 R.* 51. non audet probare, niſi ad Epiſcopum non pateat recurſus; tunc enim ab ipſis reſervatis poſſe abſolvere, ſicut poſſent à Papæ reſervatis *Gran Dian. p.* 5 *tr.* 14. *R.* 58. vide etiam *Præpoſ. q.* 29. *d.* 1.

Reſp. 4. Si Confeſſarius dubitet, an pœnitens lapſus ſit in mortale reſervatum, ſiquidem dubium ſit poſitivum, poteſt (ſequêndo opinionem probabilem, & judicando probabiliter non eſſe reſervatum) abſolvere. Si veró dubium ſit negativum, poſſe abſolvere negant aliqui, ut *Arm. Cord. &c.* Probabiliùs affirmant *Suar. Fill. Henriq. Hurt. Bon Lug. art,* 20. *ſeſſ.* 2.

DUBIUM V.

Quid ſit Officium, & obligatio Confeſſarij?

Reſp. 1. Munus Confeſſarij eſt abſolvere diſpoſitum, & non alium; item curare rectitudinem iſtius judicij, præſertim quando cœptum eſt. & reos juvare, ac monere, cum prudentia tamen. Ratio primi eſt, ne ſi injurius pœnitenti. Ratio ſecundi, ne fiat ſacrilegus. Ratio tertij eſt eadem, & quia debet curare, ut abſolutio ſit efficax *Vnde reſolves.*

1 Etſi interdum utiliter differatur abſolutio etiam ejus.

qui

Digitized by Google

qui poteſt licitè abſolvi: id tamen rarò, nec ferè niſi de pœnitentis conſenſu faciendum, quia poteſt vergere in grave ejus periculum, vel damnum, vide *Dian.p.* 1.*t.*4.*R.*35.

2 Abſolvendus eſt qui adhæret ſententiæ probabili, quia eſt diſpoſitus.

3 Moraliter ei conſtare debet de bona diſpoſitione pœnitentis; aliàs abſolvendo peccabit mortaliter.

4 Non licet abſolvere, 1. Qui nullam præbet materiam: qualis tamen non eſt, qui poſt abſolutionem mox confitetur, cujus erat oblitus. 2. Qui cum poſſit, non eſt paratus reſtituere, & proximas peccandi occaſiones fugere, vid. *Nar. cap.*15.*Suar.d.*32.*ſeſſ.* 2. 3. Ignorantem ea, quæ omnes ſcire tenentur, v.g. decem præcepta, & quæ ad fructuoſam confeſſionem, & communionem ſpectant: unde talis communiter priùs eſt inſtruendus, vel alio mittendus ad inſtructionem, vide ſupra *l.*2 *t.*1.*c.*1.

5 Rudiores ordinariè juvandi ſunt, niſi ſint incapaces inſtructionis; vel ob pœnitentium multitudinem fieri non poſſit, nec videatur expedire, ut dimittantur, vel ſint peregrini; qui mox communicare, & abire debeant: tunc enim, ſi alioqui bona fide agunt, & temporis anguſtiæ, vel pœnitentium multitudo, longum examen, vel inſtructionem non permittat, ſufficere aliquando integritatem formalem, docet *Laym.cap.*13.*num.*10. qua ſcilicet, auditis aliquibus peccatis, abſolvantur, cum onere redeundi ad confeſſionem pleniorem.

6 Si Confeſſarius notet pœnitentem ignorare aliqua neceſſaria ad hoc ſacramentum, tenetur eum inſtruere, & admonere officij, quantum fieri poteſt; v.g. ſi neſciat illa, quæ neceſſitate medij ſunt ad ſalutem neceſſaria, debet ea docere; item obligatos ad ſponendum odium, ad reſtitutionem honoris, famæ, aut bonorum, aut ad occaſionem peccatorum tollendam, aut amovenda, vel reparanda ſcandala, aliave damna, quæ intulit; aut ad corripiendos delinquentes, juvandos indigentes, ad denuntianda delicta, vel delinquentes in præjudicium communitatis, vel innocentium, & denique ſi quam cenſuram incurrerit, &c. tenetur ea de re monere, & hortari ad ſatisfactionem, quam ſi recuſent, negare abſolutionem; quia alioqui ſe ipſorum criminum participem, & ſacrilegij reum faciet, *Averſa q.*16.*ſ.* 12.

Digitized by Google

7 Tenetur monere eum, qui ex ignorantia vincibili, & mortaliter culpabili, eſt in malo ſtatu; quia aliàs nec ipſi nec Sacramento conſulet, cùm pœnitens ſit indiſpoſitus. Si verò ignorantia ſit invincibilis, v.g. ſi bona fide, teneat rem alienam, aut ſit in matrimonio irrito tenetur quidem monere, & inſtruere, quandò ſperatur fructus, nec timentur incommoda graviora: quæ ſi prudenter metuantur, aut fructus non ſperetur, non tenetur, imò non poteſt; (excipit *Lug.de pœn.d.22.n.24.* niſi ſilentium officiat bono communi; quia debet bonum pœnitentis procurare, ac conſequenter licitè etiam ſuadet, ut ſecundùm ſuam ignorantiam operetur, v.g. Caiæ, ut reddat debitum Titio, quem invincibiliter credit ſuum eſſe maritum, cum non ſit. Vide *Sanch.l.2.d. mat.d.38.* Nec obſtaret, etiamſi ſit in præjudicium tertij particularis, ait *Lugo,& Tamb., de exp conf.l.c.c.* 4 Hinc ſi confeſſor prævideat pœnitentem non reſtituturum, ſi ipſi detegatur nullitas tituli, quem pro ſe eſſe putet, non eſſe illi talem nullitatem à confeſſario non interrogato detegendam. Quod ſi tamen pœnitens ipſe dubitet ac roget, tenetur dicere veritatem, (quia tacere, eſſet errorem approbare) prudenter tamen non plus dicendo, quàm rogatus, v g. ſi roget *Titius* an poſt votum ſimplex caſtitatis matrimonium contractum valeat, poſſitque ac teneatur reddere debitum, reſpondeas, quòd ſic, tacendo obligationem non petendi debiti, vide *Laym hic.& Lug.l.c.*

8 Quando Confeſſarij Principum, Prælatorum aliorumque Magnatum ſciunt ipſos non ſatisfacere officio, v g. circa collationem Beneficiorum, electionem miniſtrorum, ſubditorum gubernationem, circa eleemoſynas ex bonis Eccleſiaſticis faciendas, &c. regulariter tenetur Confeſſarius monere pœnitentem de ſua obligatione: alias ſi abſolvit, ſuis humeris peccata illa imponit, & cœcus cœcum ducens, ambo in foveam inferni cadunt. Ratio eſt, quia in talibus rarò eſt ignorantia invincibilis: rarò item contingit, ut illa ſecum non adferant ſcandalum in ſubditis, exiſtimantibus illa licere, vel certe non afferant damnum commune. Si tamen videat, ignorantiam eſſe invincibilem, neque ex illa ſequi ſcandalum, aut damnum commune; contra veró admonitionem fore in majus malum pœnitentis, aut allaturam ſcandala, vel incommoda, poteſt, ſecundum paulò ante dicta diſſimulare, niſi interrogetur. *Ita Lug.d.22.n.37.*

Digitized by Google

9 Si etiã pœnitens teneretur (licet ſub peccato mortali) ad aliquid adeò difficile, ut non crederetur tunc æquo animo acceptu:us, & alia vice melius ſuſcepturus, poſſet prudens Confeſſor tunc illum relinquere in bona fide excuſande à peccato, & monitionem differre in tempus opportunius, ne territus à confeſſione abſtineat, graviuſque detrimentũ incurrat *Tamb.c* 14.*Lug d.* 22.*ſ.*2.*n.*27.

10 Minus rectè diſpoſitus excitandus eſt ad dolorem, & propoſitum emendationis, propoſita peccati fœditate, bonitate Dei, & periculo damnationis, &c. Item remedia opportunè præſcribenda contra peccata futura.

Reſp. 2. Ut confeſſarius licitè hoc Sacramentum adminiſtret, debet eſſe in gratia, alioqui peccabit mortaliter: itẽ debet eſſe talis ut per hoc non exponatur proximo periculo peccandi mortaliter. Pars prior conſtat ex dictis de ſacr. in gen. An verò audiens plures una quaſi vice morali, tot numero peccata committat, alij negant, ut *Rodrig.* *alij* affirmant, ut *Bon.hic.* Pars Poſterior patet. *Vnde reſolvitur hic caſus.*

Confeſſor conſcius ſibi peccati mortalis, tenetur antequã audiat, vel ſaltem abſolvat pœnitentem, ipſe confiteri, vel conteri de ſuo peccato. Si tamen vocatus improviſo ad moribundum, recolligere ſe tam ſubito non poſſit ad contritionem eliciendam (vel bona fide putet ſe elicuiſſe) non peccat abſolvendo. *Præp. Lug. Tamb. l.* 3. *c.* 2. *§.* 3.

Reſp. 3. Si malè abſolvit, committendo defectum eſſentialem, v g. ſi non protulit formam, vel abſolvit à reſervatis, vel non ſubditum, tenetur inducere ad repetendam confeſſionem, ſi ſine ſcandalo, infamia, fractione ſigilli, & nocumento ſuo poſſit: ſin minus, non tenetur. Si non abſolvit à cenſura, poteſt ab eadem [ſi, vel quando habuerit poteſtatem] abſolvere abſentem. *Bon. de cenſ. in communi d.* 1. *q.* 3 *p.* 6. *ex Suar. Fill. tr.* 11. *c.* 10. *q.* 6. *Reg. Nav. Rodrig.*

Si non interrogavit ſufficienter numerum, ſpeciem, vel alias circumſtantias, regulariter ad nihil tenetur, niſi ad pœnitentiam agendam: Monere enim extra confeſſionem non debet, cùm judicium ſit finitum. Si tamen redeat ad confeſſionem idem pœnitens, debet moneri de defectu commiſſo, quia alioqui hæc confeſſio non erit integra, cùm quædam non ſit debitè confeſſus.

Dixi, *ſi non interrogavit*: quia ſi poſitivè dixit, non teneri confiteri numerum, ſpeciem, &c. debet monere, ſi ſine gravi ſcan-

ſcandalo, & detrimento poteſt; quia eſt, cauſa, quòd alter præceptum grave [ſcilicet confitendi illa peccata) violet. *Lug.d.22.ſ.3.*

Si neglexit monere de reſtitutione, moneat, ſi quidem commodè poteſt; [vel in confeſſione, vel extra, obtenta priùs ab ipſo venia; ea verò negata ad nihil ultra teneri docet *Tamb.l.3.c* 8.*ex Sanch.*contra *Suar.*) quia tenetur ex charitate: ſi non commodé poteſt, Deo commendet. *Laym.l.* 5. *t.6.c.9.Henriq.Suar.Sylv.Mercer.in 3.p.q.9.art.1.Dian. p. 4.Reſ.* 198.*& p.3.tr.4.R.*109. Quòd ſi tamen (ex gravi, ſeu mortali culpa contra jus alterius dixiſſet, eum non teneri ad reſtitutionem, vel aliter, v.g. opinionem falſam perſuadendo] eſſet cauſa efficax cur non reſtituat, vel aliunde detrimentū accipiat ipſe, vel alius; tenetur ipſemet reſtituere, niſi moneat tempeſtivè priuſquam pænitens fiat impotens; quia actione ſua fuit injuſta cauſa damni. Si verò ſine gravi culpa id fecit, tenetur nihilominus monere pœnitentem, ſi commodè poteſt; alioqui ipſe obligatur, ſicut caſu priore. Si non commodè poteſt, excuſabitur, vid. *Suar. Kon. d.*8 *d.*17. *Bonac.Dian.t.* 1.*t.miſc.R.*1 *Lug.d.22.ſ.3.n.61.& ſupra l.* 3.*t.*5.*c.* 2.*d.*1.*ar.*2.*caſu* 12.

Quæres. Quæ, & quanta ſit obligatio Confeſſarii audiendi pœnitentes?

Reſp. 1. Quivis Sacerdos (etiam ſimplex, quando non eſt alius paratus) tenetur in extrema neceſſitate, v.g. in periculo mortis audire, & abſolvere volentem confiteri. Ratio eſt lex charitatis.

Reſp. 2 Parochus, & quivis Sacerdos curatus tenetur audire confeſſionem ſui ſubditi, non tantum in caſu neceſſitatis, aut præcepto confeſſionis urgente, ſed etiam (ſaltem per ſe, vel alium) quoties pœnitens id rationabiliter petit; v.g. ſi ſit in gravi aliqua difficultate ſpirituali, vel velit promereri Iubilæum. &c. Quia tenetur ejus bonum ſpirituale promovere. *Suar.Vaſq.Lugo,&c.* Si tamen nimis frequenter, vel intempeſtivè peteret, excuſaretur. *Averſ. q.* 16. *ſect.* 11. Quod ſi etiam ſemel tantum, vel bis negaret, aut differret, non peccaturum graviter, ob levitatem materiæ, docet *Suar.* contra *Bon.* admittitque *Averſ.l.c.* ſi non petat ex urgenti occaſione, v.g. ſolemnis feſti, &c.

Reſp. 3. Quotieſcunque pœnitens ex mera devotione vult confiteri, Parochum teneri illum audire contra *Sylv.* *Regin.*

Digitized by Google

Regin.&c. docent *Azor.Suar.Kon.Bon.Molf.Lugo,&c.* Sed rectè limitat *Averſ. loc. cit.* ſi non adſint alij Confeſſarij delegati, & Parochus non legitimè impediatur.

Reſp.4. Reliqui Sacerdotes, per ſe loquendo non tenentur audire confeſſiones, ſi tamen audire cœperint, tenentur abſolvere, niſi quid obſtet, neque poſſunt remittere ad alium. Qui pœnitens eo ipſo habet jus ad abſolutionem, nec poteſt fructu, & gratia ſacramenti privari. *Averſ.l.c.*

DUBIUM VI.

Quæ ſcientia, & prudentia requiratur in Confeſſario?

Reſp. Ut Sacerdos ritè abſolvat, debet quantum moraliter fieri poteſt. omnia peccata pœnitentis intelligere, quia alioqui is fruſtra teneretur recenſere. *Vnde reſolves.*

1 Peccat, qui abſolvit eum cujus peccata per negligentiam non ſatis intellexit; quia fert ſententiam incognita cauſa. Validam nihilominus eſſe abſolutionem ſive propter ſomnum, &c. ut dictum ſupra *cap* 1.*dub.*3.*art.*4 ſive propter cantum, vel linguam impeditam pœnitentis (ſine hujus tamen culpa) aliqua non intellexerit, docet *Dian.* 3.*p.tr.* 4.*Reſ.*109, & *p.*4.*tract.*4 *Reſ.* 198. Item *Laym.lib.*5. *tract.* 6.*c.* 9.*ex Henr, Suar. Sylv. Merc.in* 3.*p.* eò quòd eſſentia, & effectus Sacramenti conſiſtere poſſit, abſque integra, & ſpecifica peccatorum explicatione, ſi ſine culpa pœnitentis omittantur, vid. *Dian.l.c.*

2 Si tamen pœnitens poſt confeſſionem intelligat, unum, vel plura mortalia non fuiſſe intellecta, debet ea repetere in ſequenti confeſſione. ſive apud eundem, ſive alium confeſſarium. *Laym. Dian.ll.cc.*

3 Confeſſarius abſolvens ex ignorantia, quem abſolvere non poterat, dupliciter peccat; nimirum ignorantia eorum, quæ ad officium ſum ſpectant, & indebitè abſolvendo. *Tann.in* 1.2.*d.*4 *quæſt.*9.*dub.*1.*num.*12. *Lug. d.*16.*ſeſſ.*4. *n.*185.

Reſp.2. Ut Confeſſarius validè abſolvat, requiritur, & ſufficit, cognoſcere peccata; ſaltem ſub confuſa ratione peccati. Vt verò licitè, requiritur ea ſcientia, ut poſſit ferre prudens judicium, in hoc foro. Ideòque ſcire debet. 1. Quæ ſint mortalia, quæ venialia, ſaltem ex genere ſuo. 2. Species, & circumſtantias neceſſarió explicandas. 3. Spectantia ad reſtitutionem bonorum, & famæ. 4. Caſus reſervatos, & excommunicationes ſaltem cõmuniores 5. Cenſuras,

&

& irregularitates communiores, pro Sacerdotibus. 6. Requiſita in pœnitente ad bonam diſpoſitionem. 7. Remedia peccatis opportuna. Circa quæ omnia notantur hæc tria,

Primo ſufficere, ſi ea ſciat mediocriter, ita ut ſaltem norit prudenter de omnibus dubitare, & doctiores ſe, vel libros conſulere.

Secundò, majoremve minorem requiri ac ſufficere ſcientiam, pro diverſitate locorum, & pœnitentium. *Bon.d.* 5. *q* 7. *p.* 4 *§.* 2.

Tertio, graviter peccare tùm eum, qui ſine ſufficienti ſcientia huic muneri ſe ingerit: tum eum, qui talem ſine neceſſitate conſtituit, aut cum poſſit corrigere, tollerat. *Laym. l.* 5. *c.* 13. *Bon.l.c.Lug.Vnde reſolves.*

1 Si pœnitens advertat, Sacerdotem non percipere peccati gravitatem, tenetur illum monere ſe peccaſſe mortaliter.

2 Qui ſciens prudens confitetur ei, quem ſcit ſuam conſcientiam dijudicare non poſſe, tenetur confeſſionem repetere apud peritiorem: quia graviter peccavit ſic confitendo.

Reſp. 3. Prudentia requiritur, tum in inſtructione, monitione, curatione pœnitentis; tum in interrogatione. Et quidem ſi prudenter judicet integrè eſſe confeſſum, v.g. quia bene inſtructus poteſt. & ſolet adhibere diligentiam debitam non tenetur quidquam interrogare; alias tenetur; ut habet communis. (*Dian.* tamen *p* 2. *t.* 15. *R,* 7. *ex Navarr & Valero* negat eſſe mortale, non examinare aliquam circumſtantiam ex oblivione, vide etiam *Lug.d.* 22) quia tanquam judex debet curare integritatem judicij, & tanquam medicus, ut morbi, & vulnera perfectè detegantur: cavendo interim. 1. Ne examen ſit curioſum, de non neceſſarijs, unde Confeſſarij exiſtimatio, Sacramenti dignitas, & pœnitentis profectus minuatur. 2. Ne ſit indiſcretum, v.g. de ijs, quæ moraliter certum eſt à tali non ſolere committi; vel ex quibus diſcat peccare pœnitens, vel de inverecundis inverecundè, vel de numero nimis anxie, ſi ex dictis probabiliter æſtimari poſſit 3. Nec ſit intempeſtivum: & ſinatur priùs ſe explicare quantũ poteſt, ne importunitate terreatur. Quòd verò quidã monent, expedire, ut pœnitens inter confitendum non interrumpatur, id *Lud.d.* 2. *n.* 15. univerſum non probat, præſertim ſi confeſſio, non ſit brevis; quia facilè aliqua excidunt è memoria. *Vnde reſolves.*

Si

1 Si Sacerdos advertat pœnitentem, etiam poſt ſufficientem diligentiam, peccatum aliquod, aut circumſtantiam neceſſariam, ommittere, probabilius ac verius eſt, per ſe loquendo, teneri interrogare; etſi negat *Sâ V. Confeſſor*, & *Med.* docens, ſi diligenter examinata conſcientia, unius ſit oblitus, non teneri Confeſſarium illud revocare in memoriam, niſi cedat in damnum proximi: quod *Vaſq. q.93. dub.7 n.3.* videtur dicere eſſe probabile: verum alij rejiciunt, vide *Lug. d.22.*

2 Etſi Confeſſarius, cui evidenter conſtat peccatum pœnitentis, quod tamen ipſe negat, non debeat illum abſolvere; quando verò ex aliorum relatione, vel ſuſpicione id habet, ſtandum ſit pœnitentis confeſſioni, cui in hoc foro, tam pro, quam contra ſe fides habetur. (*Suar. tom. 4. d. 32. ſeſſ.3. Fagund.p 2.l.6.cap.4 num.38*, citatus à *Dian.p.3 t 4.R. 105.*) in utroque tamen caſu prudentis Confeſſarij eſt. 1. Cauté, & à longe, tùm propiùs interrogare. 2 Si nihilominus neget, prudenter judicare, an non potuerit oblivisci, vel confeſſus eſſe alteri, vel putare non eſſe peccatum, vel ſimili de cauſa excuſari, ita ut debeat abſolvi. *Dian.l.c.ex Sylv. Nav. Tol.* &c. 3 Si peccatum illud norit ex confeſſione complicis, non uti illa ſcientia niſi in genere, quærendo an non aliud conſcientiam gravet; & excitando ad majorem contritionem, ob periculum indirectæ revelationis; aut etſi complex dederit veniam, ob periculum ſcandali. Vide *Laym.c 24.*

3 Interrogationes in materia caſtitatis, debent eſſe paucæ, & cautæ, ne vel occaſionem det inveſtigandi, aut traducendi confeſſionem, aut ignorantem doceat, aut offendat, aut ſe, vel illum periculo exponat. Ac ſi hæc timeat, potius pati debet aliquid deeſſe integritati materiali. Et quidem ſi in hac materia negantur cogitationes, non opus eſt progredi ad opera: rudiores tamen cogitationes negant, verba, & opera rogati fatentur; quod illas non æquè agnoſcant, aut advertant, vide *Laym.hic c.13.Kon.d.7 dub.7 Fag.Præc 4.l.4. c.2. Dian.p.3.tr.4.R. 99.*

CA-

CAPUT. III.

De Adjunctis Pœnitentiæ.

DUBIUM I.

Quid ſit ſigillum confeſſionis, & qui ad illud teneantur?

RESp.1. Sigillum, hoc eſt, obligatio juris divini ſtrictiſſima in omni caſu, etiam quo integri regni ſalus periclitaretur, ad tacendum, etiam poſt mortem pœnitẽtis dicta in confeſſione (id eſt, in ordine ad abſolutionem ſacramentalem) omnia, quorum revelatio Sacramentum reddere tonerosum, vel odioſum. *Vnde reſolves.*

1 Violatio hujus ſigilli duplicem habet malitiam; Sacrilegij contra reverentiam Sacramento debitam, & injuſtitiæ, ex pacto virtuali inter pœnitentem, & Confeſſarium de ſecreto iſto ſervando omni caſu *Dian.p.* 5 *tr.* 11. *R.* 2. *ex Fagund. Kelliſon. &c* Neque hic datur parvitas materiæ. *Dian. p.*5.*t.*5.*R.*8, *ex Malder. Baldel. &c.*

2 Non inducitur hæc obligatio. 1. Per confeſſionem factam fictè, v g. ad furandum, illudendum, vel Sacerdotem pervertendum, etſi hoc caſu adhuc prudenter tacendum ſit, vide *Dian.p.*5.*t* 11.*R.*26. 2 Si quis extra confeſſionem accipiat aliquid ſub ſigillo confeſſionis: quia tantum eſt obligatio ſecreti naturalis, gravior, aut levior, pro rei exigentia.

3 Non frangitur ſigillum. 1. Si in genere dicas Titium tibi confeſſum eſſe venialia, aut eſſe probum, innocentem; modò non dicas in ijs circumſtantijs, ex quibus colligi poſſit, alios eſſe nocentes, vel confeſſos mortalia 2. Si dicas, N. tibi eſſe confeſſum, etſi in certis circumſtantijs hoc quoque periculoſum ſit, *Laym.c.*14 *n.*21. Imò ſi pœnitens verbo, vel facto, (v g. clam accedendo) ſignificaverit ſe nolle ſciri quòd ſit confeſſus, Confeſſarium revelare ſigillum volunt *Regin. Nav. &c. & Mercer* apud *Dian p.*5 *t.*11.*R* 47. Quia pœnitens confitendo Confeſſario extraordinario veniret in ſuſpicionem gravioris criminis, quod *Tamb. in append. cap.*3. dubiè confirmat aſſerens, ſe vereri ne talis accedat ad fractionem ſigilli. 3. Si peccata ita referas, ut moraliter loquendo, perſo-

perſona innoteſcere non poſſit ; neque communitas aliqua etiam parva infametur, ut quòd ibi talia vitia regnent, vide *Dian.p.2.tr.15.R.13.* id enim eſſet contra ſigillum. Vnde *Turr.* apud *Dian.p.5 t.11.R.45 & Tamb.in append.c.3.* reprehendunt Superiorem localem qui Provinciali fortè dicat, in ſua domo ſæpè poſtulari licentiam abſolvendi à reſervatis : quia poteſt redundare in ignominiam, & damnum domûs, etſi idem *Tambur.c.4 num.2.* dicat probabile eſſe, quod non ſit contra ſigillum, ſi dictæ licentiæ petitæ fuerint extra confeſſionem. 4. Si utaris notitia extra confeſſionem acquiſita, imò ipſum peccatum, quod aliunde tibi innotuit, aperias, modo nullam circumſtantiam ex ſola confeſſione notam ; nec certius referas, quam extra cōfeſſionem noſti : quo in caſu opus eſt magna cautela, & tutiſſimum eſt ſilere. *Laym.c.14.n 16.*

4 Quando plures, v. g. ſtudioſi, vel aulici, &c. tenentur ferre teſtimonium confeſſionis, Confeſſarium teneri id dare, etiam ijs, quos non abſolvit, docet *Koninc.diſp.9.d.1.Fagund.& Dian.p.5.tr.11.R.22.* tum ne id negādo prodat aliquo modo ſigillum, & pœnitentem : tum quia dando non mentitur, cùm tantùm teſtetur, eſſe confeſſum. Verum *Bonac.d.5.q.6.ſeſſ.5.p.4.& Lug.d.23.ſect 3.* docent tali ſchedam negare, non eſſe contra ſigillum, (idemque concedit *Averſ. q.18.ſ.2.* ſi non conſtet pœnitentem acceſſiſſe ad hunc Confeſſarium) tum quia nihil dicit, ſed tantum non approbat teſtimonio poſitivo confeſſionem, ad quod non tenetur ; nec quidquam facit ex quo poſſint cognoſci delicta pœnitentis: tum quia alias via aperiretur fraudibus, & multi improbi Parochos in Paſchate deciperent : tum quia poteſt eſſe conſuetudo, ut ſcribatur, abſolutum eſſe, quod falſum erit ſi ſcribat. & ſi omittat, ſigillum franget ; tum quia ſcandaloſum erit, & iniquum, publicæ meretrici perſeveranti (ut, & occulto peccatori, ſic palliantí ſuam iniquitatem) teſtimonium dare confeſſionis : neque Confeſſario imputandum erit, quòd eum poſitivè non defendat.

5 Sub ſigillum cadunt. 1. Omnia peccata pœnitentis, tam futura, quam præterita : (ſiquidem hæc animo ſe accuſandi ſint manifeſtata : ſecùs ſi per modum ſimplicis narrationis, vel ut Confeſſarium ad ſimile peccatum induceret. *Dian. p. 5.tract.11.R.25.ex Suar.& alijs 8.*) ideòque peccat mortaliter, qui ſive directè, ſive indirectè aperit aliquod veniale in particulari, etiam leve Titij ; quia materia ſigilli parvitatem

non

non habet, ut eſt omnium ferè ſententia apud *Dian.p.5. tr. 5. R.8.& Tamb.in append.c.8.* vel qui in genere dicit, eum ſibi confeſſum eſſe aliquod mortale, vel caſum reſervatum, vel excommunicationem, vel non eſſe abſolutũ ob indiſpoſitionem. Imò Confeſſorem, qui dicat abſolutè: Ego Petrum non abſolvi, frangere ſigillum dicit *Dian.p.5.tr.11. R.42. ex Suar,& alijs 92.* Etiam peccata complicis, ſive prudenter, ſive imprudenter detecti. *Suar.Vaſq.& comm.* apud *Dian.p.3.t.4.R.111.* An veró liceat interrogare de cõplice, ad ejus correctionem faciendam, illamque ex licentia pænitentis facere, affirmant *Suar.& Fagund* contra *Bonac.Lorcam,Nugnum,& alios Thomiſtas,* vide *Dian.p.3.t.4 Reſ.113 Lug.d.16.num.* 426. ubi docet, poſſe aliquando pænitentem à Confeſſario obligari, & cogi ad manifeſtandum complicem extra confeſſionem. 3. Pœtentia impoſita ſi gravis ſit, hoc eſt quæ conſuevit injungi pro mortali (qualis nunc eſſet, ait *Dian.punct.5.t.11.R* 31. Corona B. V. non verò Miſerere) *Averſ.quæſt.18.ſeſſ 6.* 4. Peccatorum circumſtantiæ, quas taceri pænitentis intereſt, etſi dictæ ſint poſt abſolutionem, v. g. ſi ſpurius ſacros Ordines ſuſceperit, ſi nobilitatem jactaverit, &c. Bona verò pænitentis, & cætera impertinentia, quæ per accidens interponuntur, nec odium Sacramento pariunt, v. g. propoſitum religionis, vel matrimonij, ſæpè quidem (ſi nimirum pænitens ea tecta velit) ſub obligationem ſecreti naturalis, non tamen ſacramentalis, cadunt. Excipiunt *Tan.& Kon.* niſi pænitens talia dixerit in ordine ad explicanda peccata: tunc enim ſigillo ſacramentali claudi tenent, cum *Dian.p.5.tr 11. R.5.* idem de virtutibus, & vitijs affirmat *Gran.* contra *Reg,& Mald.* apud *Dian l.c R.30. de defectibus naturalibus* (v g. illigitimè natum eſſe) & de vitijs occultis corporis, *Kon,Hurt.& Keſliſon.* contra *Gran.Mald.&c* quia ea ſub ſigillum cadere abſolutè ajunt apud *Dian.l c.R.29.* Item de ijs quæ alios concernunt, & tamen peccata non ſunt. *Mald & Dian.loc. cit R.* 38 Denique de ſcrupulis (contra *Kon.& Gran.* qui eos ſigillo claudi abſolutè affirmant, & contra *Marchant.* qui abſolutè negat) idem tenet *Lugo*, nimirum ſi pænitens ſcrupuloſitatem confiteatur, aut ad declaranda peccata, vel cõſcientiam afferat, ait cadere ſub ſigillum, quia eſt in obliquo ſaltem materia confeſſionis. Secùs ſi non cognoſcatur ex pænitentis relatione ſed videatur, & percipiatur, v.g ex modo confitendi. Item dicit de alijs defectibus naturalibus, v.g.

quòd

Digitized by Google

v.g. quòd ſit blæſus, rudis, hebetis ingenij, &c. Et ſic excuſat Confeſſarium, qui de pœnitente dixit, quod impertinentijs, & nænijs caput ſibi frangat, vid. *d.* 23. *ſect.* 3. *num.* 60. *Gran.* tamen id improbat, & *Koninc.* apud *Dian. p.* 5. *t.* 11. *R.* 50. ait eſſe periculoſum, & poſſe facilè frangi ſigillum indirectè. Denique *Tamb. in app. cap.* 3. doctrinæ iſti nequidem, ut probabili acquieſcit, atque eam à *Dian. l. c.* immeritò vocari communem cum *Gran. Hurt. Palaus, Banny. &c.* refragentur: aliterque limitans ipſe ait: ſi iſti defectus, v.g. eſſe blæſum, rudem, ſcrupuloſum, &c. ſint paſſim noti, non cadere ſub ſigillum; ſecus, ſi ſint ignoti: quia confeſſio immunis eſſe debet ab omni odio.

Reſp. 2. Ad ſigillum tenentur omnes, ad quos quomodocunque notitia ſacramentalis confeſſionis pervenit: qualis eſt, 1. Confeſſarius, qui ſi de auditis in confeſſione rogetur, poteſt negare, etiamſi opus eſt, cum juramento ſubintelligendo, quod poſſit dicere, vel potiùs (ut dicit *Lug. d.* 43.) quod ſciat ſcientia utili ad reſpondendum interroganti extra confeſſionem, (excipit *Henriquez. & Granad.* cum *Dian. p* 5. *tract.* 11. *R.* 43. niſi ex illa negatione ſequeretur confeſſionem non fuiſſe integram, v.g. ſi de publica meretrice rogaretur, an non eſſet confeſſa fornicationem: tunc enim declinando directam reſponſionem dicendum eſſe, illam confeſſam eſſe peccata ſua, & ſe functum officio ſuo) Imò ſi peccatum ſuum ſalvo ſigillo non poſſit confiteri, debeto mittere, quia ſigillum ſtrictiùs obligat, quam integritas confeſſionis. 2. Superior cui ſe ſiſtit abſolutus à reſervato, vel à quo petitur licentia abſolvendi à reſervato. *Suar. Lug. &c.* contra *Vaſq Kon. & Palaum,* qui ſecreto tantùm naturali teneri volunt, 3. Interpres. 4. Qui furtivè, vel caſu aliquid audit, licet inculpatè. 5. Omnes, quibus aliquid ſacrilegè revelatum eſt: unde de hoc nec inter ſe colloqui poſſunt. 6. Laicus, qui pro Sacerdote eſt habitus. 7. Doctor, vel alius qui cum venia pœnitentis conſulitur, ut habet communior ſententia, contra *Vaſquez,* vide *Dian. part.* 2. *tract.* 15. *Reſ.* 15. 8. Qui alterius rudis confeſſionem ſcripſit. 9. Qui ſcriptam invenit ac legit; ut docet *Rod. Fagund. Mald. &c.* apud *Dian. part* 3. *tract.* 4. *R.* 112. & *part.* 5. *tract.* 1. *Reſ.* 27. contra *Suar. Bon. & Laym.* quorum ſententia probabilis eſt. Iuxta quam, etſi talis teneatur ſecreto naturali, peccetque mortaliter, ſi gravia ac diffamantia vulget: ſecùs tamen,

Digitized by Google

ſi ſciens levia tantũ eſſe, ea legat ex curioſitate. Unde conſequenter in caſu graviſſimæ neceſſitatis; talem confeſſionem ſcriptam liceret revelare, (excipit *Lugo*, niſi tamen per ſcripturam voluerit confiteri ut mutus, vel petere facultatem abſolvendi à caſu reſervato, vid. *d.*23.*n.*48.) 10. Etiam ſecundùm aliquos, ipſe pœnitens. Verum probabilius eſt, eum tãtum teneri ſecreto naturali, ratione materiæ, ſi ea id requitat, tacere audita à confeſſario, vide *Laym. Dian. p.*5. *tr.*11. *R.* 8. *Vnde reſolves.*

1 Extra confeſſionem, cum licentia pœnitentis poteſt agi de auditis in confeſſione ſive cum ipſomet, ſive cũ quocunque alio, etſi periculoſum ſit. *D. Thom. Suar. Præp. Tann. &c.* Circa quam licentiam requiritur. 1. ut ſit formalis; & expreſſa: nam præſumpta, tacita, interpretativa, virtualis (etiam in bonum ipſiuſmet pœnitentis) non ſufficit. *Fag. p.*2. *l.*6. *Tann. Mald. & cæteri DD. communiter.* 2. Vt ſit libera ac ſpõtanea, non vi, injuria, dolo, vel per preces importunas extorta, vel etiam per metum reverentialem ipſius Confeſſarij obtenta. *Henriq. Fagund. l.c. Dian. p.*5. *t.* 11. *R.* 10. & 24. 3. Non revocata, nam pœnitentem pro libitu etiam ſine cauſa, eam revocare ſemper poſſe, docent *Fagund. & Dian. ll. cc.* 4. Non opus eſſe ut habeatur in ſcripto, *Suar. Fagund. ll. cc.* Imò ſi dubium ſit, an confeſſor cum licentia locutus fuerit, Sacerdoti potiùs quam pœnitenti credendum, *ex Graſſ. & Henr.* affirmat *Dian. l.c. R.*4. vel etiam quam hæredibus; v.g. ſi ex licentia defuncti revelet reſtitutionem ab ijs faciendam. *Tann. & Mald.* qui tamen monet, eò caſu non eſſe dicendũ, eam deberi ex delicto, ſed ſolùm quod talibus tantum dari voluerit, ſatiuſque ſuaderi moribundis, ut talia ſecreto codicillo hæredibus injungãt. Vide *Dian. l.c. R.* 32. 5. Perinde eſſe, ſive, ea licentia detur verbo, ſive facto quòd quidem æquivaleat expreſſæ conceſſioni, v.g. ſi pœnitens extra confeſſionem incipiat loqui cum Confeſſario de dictis in confeſſione: tunc enim poſſe hunc proſequi, docent *Averſ. q.* 18. *ſ.*7. *Tann. in append. c.*1. *ex Bon.*

2 Frangitur ſigillum, ſi cum pœnitente, extra confeſſionem, ſine ejus venia, agas de auditis in confeſſione, aut ea te ſcire oſtendas. Quod verum putat *Sanch.* contra *Suar. & Lay*, etiamſi cum eo tractare velles de eſſentiali errore in ea commiſſo, quem illi ſignificare, ſine ejus venia, non licere, docent *Regin. Fagund. Bon. & alij* contra *Fill. Turrian, &c.* apud *Dian*,

Dian.p.3.t.4.R.87. Dixi. *extra*, quia intra confeſſionem poteſt fieri mentio præcedentium, ut patet ex praxi confeſſariorum, qui ob recidivuam arguunt, & abſolutioné aliquãdo negant. Ita *Henr.Præpoſ.Gran.Mald.&c.* apud *Dian. p.5.tr. 11 R.* 20. Vbi ipſe cum *Fagund.* negat id licere ſine expreſſa licentia pœnitentis, niſi de ijs, quæ is iterum confitetur, vel ſaltem tangit, vide *Dian.l.c.& p.2.tract. 1.miſc. num. 12. & p. 9 tr.11.R.18.*

3 Frangit ſigillum, qui dicit ſe in tali monaſterio audiſſe grave peccatum, tametſi non nominet perſonam. *Dian p. 5. tr. 11. R. 33. & alij 3.* cum *Malder.* Additque graviter peccare eum, qui dicit in hoc, vel iſto Ordine Religioſo hoc, vel iſtud peccatum fuiſſe admiſſum, quod ex ſola confeſſione novit; imò nec de civitate, vel certo loco, quo quis confeſſiones audivit, licere dicere, quod gravia fiant, vel talia, & talia peccata committi ſoleant (niſi id aliundè conſtet) docent *Hurt.Kelliſ.& Mald.* apud *Dian.l.c.R.35*, quia poteſt redundare in gravamen, & infamiam ipſius communitatis, & fortè etiam civium in particulari, quando civitas non eſt ampla. & pœnitentes ſuſpecti; atque adeò confeſſio fieret illis odioſa, vide *Dian l.c.& R. 36.* ubi cum *Mald.* docet Confeſſarium, qui paucos habet pœnitentes ſibi ſubditos, (v. g, Moniales hujus Monaſterij) ſcandalum dare, ſi coram illis concionetur de vitijs auditis in confeſſione: quia confeſſæ facilè ſuffunduntur pudore.

4 Notitia in ſola confeſſione accepta, nullo caſu uti licet, ſi periculum ſit revelationis, ſaltem indirectè. Verùm ſi nullum ſit periculum, ut vel pœnitens, vel uſus ſcientiæ innoteſcat, etſi probabile ſit, licere uti ad alterius gubernationem, v.g. negando ſuffragium ei, quem ex ſola confeſſione ſcit indignum eſſe, vel claudendo oſtium, per quod quis noctu ingreditur ad peccandum: item cognita proditione futura, monendo de diligenti cuſtodia: impediendo clam matrimonium, quando ſcitur impedimentum, ut docent *Vaſq. Henriq.Navarr.&c.* Contrarium tamen verius videtur, quod docent *Fumus, Sanch.Kon.Laym.Dian.p.3.tract.4. R.76. & p.5. cap. 11. R. 3. & alij*; quia hæc doctrina poſſet pœnitentem abſterrere à confeſſione. Et quidem ſuperioribus religionum talis gubernandi modus prohibitus eſt Anno 1594 cum in Societate Ieſu jam ante idem ſtatutum eſſet, prohibitumque contrarium docere, vid. *Dian.p.4.tract.4.R.202.* Contra

verò ad ſui ipſius gubernationẽ licere in tali caſu ea ſcientia uti, videtur probabilius, v.g. abſtinendo à calice, in quo ſcitur eſſe venenum, deflectendo à ſilva, in qua paratam ſibi mortem ſciat ex unius latronis confeſſione, docent *Sylv. Henriq. Koninc. Laym. hic cap.* 15. contra *Suar. Dian.p.* 5.*d.* 11. *Reſ.*46. Excipit *Lugo*, niſi actio, vel omiſſio Confeſſarij inducat notitiam peccati, vel damnum afferat confitenti, contra *Kon. diſp.* 9.*dub.*4.*&c.*qui putant licere, etſi indè mors pænitenti immineret à ſocijs inferenda, vide *l.c.n.* 108.

5 Denique facere aliquid ex quo ſoli pœnitenti innoteſcere poſſit, id fieri ex notitia confeſſionis, eſſe contra ſigillum negant *D.Thom.Bon.Sot.Vaſq.&c.* affirmat *Sylv. Val. Kon. Dian.p.*3.*tr.R.*46. Idque confirmant *Fag Gran. Lug. & Averſ. q.*18 *ſeſſ.*8. ſi tale ſit, quod pœnitenti ruborem, vel moleſtiã afferat, v.g ſi vultum ei auſteriorem oſtenderet, vel eum declinaret; ſecus ſi ei ſit gratum, vel ſaltem confeſſionem odioſam, aut difficiliorem non reddat; v.g. ſi audiiſſet eum ad indignationem, aut odium provocatum, vel in tentationem incidiſſe ex certo facto, vel dicto ipſius Confeſſarij, indeque ipſe à talibus factis, vel dictis abſtineat, &c.

DUBIUM II.

Quale ſit præceptum, & quæ obligatio Confeſſionis?

Reſp. Præceptum confitendi, tum Divinum, tum Eccleſiaſticum, ſub mortali obligat omnes, ac ſolos baptizatos, qui habent mortale: illud in articulo mortis; hoc verò poſtquam ad annos diſcretionis pervenerint: & ſimul ut confiteantur proprio Sacerdoti, vel alteri, cum ejus venia, ſemel in anno; computando ab una confeſſione ad aliam, ut quidam docent; vel ab initio Ianuarij ad finem Decembris, ut habet communior, vel denique à Paſchate ad Paſcha, ut conſuetudo ferè obtinuit, propter communionem. *Suar. d.* 35.*ſ* 2.*Vaſq.q* 90.*art.* 2.*Lug.d.* 15.*ſeſſ.*3.4.6.*&* 7.*Kon.d.*5.*dub.*6. *Vnde reſolves.*

1 Tenentur hoc præcepto. 1. Hæretici, & Apoſtatæ, pueri doli capaces, ſaltem poſt ſeptennium, vide *Dian.p.*4.*t* 3,*R.*52. *Lug.l.c.ſ.*7.*n.*114.*&* 149. 2. Ingrediẽs periculoſam navigationem, vel conflictum. 3. Mulier tenera primum paritura, vel quæ ſolet habere partus difficiles. 4. Reus morti adjudicatus. 5, Qui ſigna habet mortis naturalis.

2 Improbabile eſt, quod docet *Sá V.Confeſſio.* Eccleſiam non obligare ante pubertatem; cum anni diſcretionis

citiùs

citiús attingantur, & conſtet mortaliter peccari poſſe, ſub annum nonum, vel decimum, imò ante. Undè ſi talis puer craſſo ſaltem modo, videatur cognoſcere, Deum per hoc, vel illud offendi, oſtendatque dolorem, & propoſitum, ac præcipua fidei myſteria cognoſcat, debet abſolvi: ſecùs tamen, ſi non notetur ſufficiens uſus rationis: ſi verô dubium ſit, poteſt, (imó in articulo mortis debet) abſolvi ſub conditione, vide *Laym.l.*5.*t.*6.*c.*5.*Dian.p.*4.*tr.*4 *R.* 55. *& Lug.l.c.& d.* 17.*n.* 22. ubi docet etiam extra articulum mortis, & obligationem præcepti, talem eſſe ſub conditione abſolvendum, ne gratia ſacramentali privetur.

3 Non obligatur qui tantum habet venialia, etſi conſuetudo habeat, & cogi etiam quiſque poſſit, ut in Paſchate ſaltem ſe ſiſtat Paſtori, ut cum reliquis eum ad communionem admittat; ad quod Paſtor tenetur, ſi alter dicat, ſe mortalis culpæ non eſſe conſcium. *Suar.d.*36.*l.*2. *&c. communiter.*

4 Probabile eſt; eum, qui uno anno, ſive cum, ſive ſine culpa ſua, non ſatisfecit præcepto, teneri adhuc quamprimū poteſt, anno ſequente: quia terminus non apponitur, ad finiendam, ſed ad non differendam obligationem. Ac proinde talem toties peccare mortaliter, quoties oblatam occaſionem negligit, ut docent *Bonac d.*5.*q.*5.*ſ.*2 *Suar.Vaſq.Lug. l. c. n.*177 contra *Sylveſt.Valent.Laym.Dian. &c.* qui dicunt perſeverare in uno eodemque peccato.

5 Satisfaciunt ij, qui confitentur Mendicantibus, etiam in Paſchate, quia hi habent facultatem à Sacerdote propriſſimo omnium fidelium, & Paſtore Paſtorum. Ita communiter omnes contra *Gloſſatorem*, *& Auctorem Parochiani obedientis* contra quos *vide in Reſponſis Franciſci Fontani, editis Viennæ Auſtriæ Anno* 1644. allegatam auctoritatem duorum Conciliorum Generalium, Viennenſis, & Tridentini, 20. Pōtificum, 50. Doctorum, & præter totius orbis conſenſum, multorum quoque Parochorum, teſtantium, eos eſſe optimos Parochianos, qui Regulares adeunt, & ab ijs inſtituuntur, ut ſupra *l.*3.*t.*2.*c.*1.*dub.*3.*Item Navar.Azor.Fag.Trull.* *l.*3. *c.*4.*d.*2.*n.*6.*Dian.p.*8.*t.*1.*R.*88.

6 Non obligatur ante finem anni, qui habens mortale, timet ne illud obliviſcatur. *Kon.Henr.Lug.d.*14.*num.*41. *& alij*, contra *Med.&c.* Si tamen prævideret, ſe non habiturum occaſionem confitendi deinceps toto hoc anno, deberet prævenire, etiam in medio anni. *Lug. diſp.*15.*ſ.*6.*n.*182.

 Cer-

Digitized by Google

7 Certum eſt, non ſatisfieri præcepto Eccleſiæ, per confeſſionem invalidã, ut docent *Suar.d.36.ſ.7 Fill.Lay C.I.d.15. ſeſſ.6.§.5.* etſi probabile contrarium putet eſſe *Fagund* ſed hæc opinio eſt prohibita per Pp. Alex. VII. vide *Dian. p.3. tract.4.R.120.* Item nec per confeſſionem venialium ſi eodem anno commiſit peccatum mortale, ut docet *Dian.p.4.t. 4.R.206. ex Hurt.& Mercero.*

8 Excuſantur ab hoc præcepto. 1. qui phyſicè non poſſunt, v.g. quibus deeſt Confeſſarius, 2, qui moraliter non poſſunt: v.g. qui prudenter timent revelationem ſigilli, vel qui non poſſunt ſine notabili incommodo vitæ, fortunarũ, &c. *Kon.Tamb.cap.4.§.3.*

TRACTATUS V.

De Extrema Unctione, & Ordine.

CAP. I.

Quid ſit Extrema Unctio, & quæ circa eam obſervanda?

RESp. 1. Eſt Sacramentum à Chriſto inſtitutum, ad ægroto periclitanti de vita, conferendam ſalutem animæ, vel etiam corporis, per unctionem olei benedicti, & orationem Sacerdotis, *S. Thom. in 4. diſt. 23.q.1.ar.1. Unde reſolves.*

1 Materia ejus remota, eſt oleum benedictum quod in pyxide chriſmali ſignatur littera I. (in cujus defectu non licet uti chriſmate: ſi tamen uſus ſis nihil repetendum eſſe, docet *Laym.l.3.tr.8.cap.2.num.3.*) idque renovandum eſt quotannis in Cœna Domini, veteri exuſto, ſi tamen novum haberi non poſſit, licet uti antiquo. *Laym.l.c.* & ſi hoc non ſufficiat, aliud conſecratum, vel in neceſſitate non conſecratum, (in minore tamen quantitate, quàm vetus eſt) addere. Etſi *Dian.p.6.t.6.R.44 ex Leſſ.& alijs 4* dicat contrariũ habere praxim Eccleſiæ, ut ſcilicet paulatim, & per vices (ſi ita

ita requirat neceſſitas propter copiam infirmorum [longè etiam mayor quantitas addatur, quam ab Epiſcopo fuerit conſecrata initio, *Bon. d. 7. quæſt. 1. num.* 8. *ex Poſſevino.*

2 Materia proxima, eſt unctio certarum partium corporis, ac ſaltem quinque ſenſuum: vel ſi mutilati ſint, vicinarum partium, facta a Sacerdote, non ſimpliciter neceſſario contactu immediato manus, nam peſte graſſante poteſt uti virga oblonga oleo tincta, quam poſtea comburat, *Sylv. Chapeauvill. v. Dian. p. 3. t. 4. R.* 196. Quidam etiam Doctores putant, unam tantum unctionem eſſe de eſſentia Sacramenti. Ideoque in periculo peſtis, & ſimili neceſſitate, ſufficere unum tantum organum magis obvium, vel potiùs caput, quod in eo ſenſus maximè vigeant, ungere dicendo: Per Iſtam, &c. quicquid deliquiſti per viſum, auditum, guſtum, odoratum, tactum, &c. Et quidem pro hac ſententia citantur varia Paſtoralia, *Agendæ*, & *Doctor. Lovan. Silv. in 3. part. queſt. 33. art. 2. Layman. lib. 5. tr. 8. cap. 3.* qui eam non omnino improbabilem, *Tan.* & *Marchant. in Horto Paſtorum*, qui omnino probabilem, & in praxi uſitatam, *Dian. p. 3. t. 4. reſ.* 168. qui in praxi tutam dicit, citâſque pro ea *p. 8. tr. 1. Reſ.* 21. *Grã. Amic. Averſam* affirmat *Pontificem* id poſſe permittere, & denique *Eſcob.* (citans *Becanum c. 25. q. 7. n. 6.*) & *Barboſ. in Triden. ſeſſ.* 24. *c.* 1. id permittit. Verùm cum alij Doctores cõmuniter repugnent, tutius ſaltem erit (quod ſuadent *Laym.* & *Dian ll. cc.*) eo caſu unum oculum aurem, manum, narem & os velociter ſine crucis forma ungere, dicendo unicam formam, complectentem reliquas. Illud verò certius eſt, pedes, aut renes inungere, non eſſe eſſentiale, imò quoad renes, non eſt decens, præſertim in fœminis, & viris religioſis, ideoque omitti ſolet. *Henriq. Sà. Tolet. Suar. Bellarm. c.* 10. *in fine.*

3 De eſſentia hujus Sacramẽti eſt. 1. ut organa 5. ſenſuum quæ inunguntur nominentur. *Palaus tr. 4. cap.* 26. *Averſ. ſeſſ.* 4 & *c.* communiter. Licèt *Dian. p. 8 t 7. R* 50 *ex Regin.* contrarium cenſeat probabile; imó ad valorem ſufficere, ſi inter ungendum omnes ſenſus dicas: Per iſtas ſanctas Vnctiones indulgeat tibi. 2. Verba illa: Per hanc ſanctam Vnctionem, etſi *Palaus l. c.* dicat valere, ſi tantum omittas Tò ſanctam. 3. Verba deprecativa: Indulgeat tibi Deus. Hinc formam imperativam, v. g. Per hanc, &c. remittatur tibi quidquid, &c. non valere, dicit *Palaus l. c. Dian. l. c.*

Digitized by Google

4 Hoc Sacramentum tantùm dandum eſt morti propinquis ex morbo, vulnere, partu, vel ſenectute; quia hi ſoli ſunt infirmi. Quod ſi morbo liberati rurſus periclitentur, iterandum eſt: & quidem in diuturnis morbis, quoties erit periculum novum, neque expectandum, (ſub gravi culpa, *Quint t.* 5.*ſ.*9.) donec ſenſibus careant, vel omnino, ſint deſperati. In dubio verò de vita, detur ſub conditione, *Laym.l.c.ex S.Thom.Sylv.Suar. d.* 10.

5 Si conferatur infirmo communi morbo, ſive non graviter, vel periculosè laboranti, non eſt validum, *Suar Palaus, Gran. Amic.&c.comm.* Ac licet *Leſſ Vigers, & Quint.* contrarium putent probabile; concedunt tamen ſic inunctum iterũ inungendũ eſſe (etiam in eodem morbo) quando periculosè laborare cœperit, ob mutatũ ſtatũ infirmitatis additq; *Quint.* mortaliter peccatũ fuiſſe v. *Quint.t.*5.*ſec*,7 *Dian.p.*9.*t.*6.*R.*45.

6 Ad Sacramentum hoc cum fructu recipiendum in eò qui rationis eſt compos, & conſcius peccati mortalis (ſi non confiteatur) requiritur contritio ſaltem exiſtimata; neque ſufficit attritio. *Bon.d.*7.*q un.p.*5,*num.*2.*ex Reg.l.*28.*c. ult. art.* 73. Ordinariè autem, niſi obſtet cauſa rationabilis [v.g. ſi ob vomitum communicare non poſſit) præmittenda eſt confeſſio, & communio ob Eccleſiæ conſuetudinem, quæ unctionem tanquam minùs neceſſariam ad ſalutem poſtponit, vide *Bon. l.c.num.*3. Licet autem per ſe loquendo confeſſio non neceſſario præmittatur, cum per contritionem ſe diſponere poſſit, per accidens tamen requiri poteſt, v.g. ſi poſt viaticum peccaſſet mortaliter, & timeretur poſt unctionem defuturum tempus confeſſioni: tunc enim priùs audiendus, & abſolvendus eſſet; quia ſacramenta magis neceſſaria tali caſu priùs ſumenda ſunt, *Fill.Barb.Tan.p.*5.*t.*3.*R*,92.

7 Pueris habentibus ſufficientem rationis uſum ad peccandum, tametſi ſacram Euchariam non accipiant, non recte negatur Extrema Unctio, cum inde nonnunquam ſalus ipſorum dependere poſſit. *Suar* 3.*p.t.*3.*d.* 70.*ſ.* 1. *Graſ. Angl. Zamb.*apud *Laym.l.*5.*t.*8.*c*,4. *num.*2. qui Parochos quorundam locorum excuſat, per conſuetudinem toleratam ab Epiſcopis, ſi non dent pueris ante annum 14. vel 15. excepto caſu neceſſitatis, quo puer, quem rationis uſum conſecutum eſſe conſtet, aliud Sacramentum ante mortem ſuſcipere nõ poſſit, vide *Chapeauvill.c.*5.*d* 17. Ac licet Parochus in confeſſione cognoverit, puerum nunquam actualiter peccaſſe,

debere

debere tamen illum inungere, contra *Nugn.* & *Sancium*, docet *Suar.Reg.Fill.Kon.* &c. cum *Dian.p.* 3 *l.*4.*R.*181. Si verò dubiū ſit, an puer uſum rationis habeat, ungendus eſt ſub conditione, *Dian.p.*5.*t.*3.*R.*85. & *Sanch. Zamb.* & *Lugo.*

8. Miniſter, eſt ſolus Sacerdos proprius, ſive Paſtor; ſine cujus venia ſi extra neceſſitatem alius det, validum quidem eſt, ſed graviter peccat. *Sylv. Sotus, Kon.d.* 9. *num.* 28. & Religioſus incurrit excommunicationem Papalem, *Suar. Reg.l.*18.*num.*40. Poſſe tamen Regulares hoc Sacramentum (uti, & Viaticum) in articulo mortis ſuis familiaribus miniſtrare docet *Dian.p.*5.*t.*3.*R.*52. *ex Machino*, &c. In neceſſitate verò, ut ſi Paſtor abſit, vel dare nolit, nec ſuperior poſſit adiri pro petenda licentia, licitè miniſtrat quivis non excōmunicatus, aut ſuſpenſus, (etiam Regularis, ut contra *Gavant*, docent *Præp.Henriq.Fernand.Gran.Dian.p* 5. *t.*3.*R.* 82.) cenſetur enim tunc Papa dare licentiam, *Laym. Regin. Suar.* &c. *l.c. Dian.R.*176.

9 Sufficit Sacerdos, ſine miniſtro, in neceſſitate, nec in ea fœmina adhibenda eſt; quod ſi tamen fiat, veniale eſſe docet *Quintan t.*5.*ſeſſ.*6. In eà poſſet etiam unus unam, alius aliam partem inungere, pronuntiando tamen formam illi unctioni reſpondentem. *Bonac.loc.cit.* &c. *commun.* Non tamen poteſt unus inungere aliquem ſenſum, & alius formam pronuntiare: neque unus unum oculum, alter alterum; vide *Dian.part* 9.*tract.*7.*Reſ* 56. Quod ſi Sacerdos non poſſit progredi, ſupplenda erunt per alium quæ reſtant. *Tann. Præp. Marat.* qui apud *Dian.p.*5.*tr.*3 *Reſ* 87. notat licere etiam alteri unctiones ab initio repetere, perinde ac ſi prior nullam earū inchoaſſet.

10 Etſi in adminiſtratione hujus Sacramenti ſervanda ſint omnia præſcripta in Rituali, Agenda, vel Manuali; mortale tamen non eſſe, adminiſtrare in neceſſitate ſine ſuperpelliceo, vel ſtola, docent *Quintan.* & *Leand.* conceditque *Aniic.* Et *Dian.p.*8.*t.*1.*R.*79. id excuſat ab omni peccato, ſi infirmus non ſit capax alterius Sacramenti, & iſta haberi non poſſint, contra *Suar.Reg.* &c. Imò etiam extra neceſſitatē non eſſe mortale. 1. Omittere Pſalmos pœnitentiales, Litanias, & cæteras preces docent *Palaus*, & *Gran.* Dico, *extra*: quia in neceſſitate gravi, v.g. tempore peſtis; vel morte imminente, ſtatim ungendus eſt ſine præmiſſis orationibus; quæ tamen poſtea ſupplendæ ſunt, ſi ſupervivat infirmus.

Bon.

Bonac.d.7.p.6 n.8. 2. Deferre ad ægrum, vel adminiſtrare ſine lumine. *Lean.* citans *Poſſev.Quint.t.5.ſ.13 Barb.de Offic. Paroc. cap.22.* 3. Si ſolus ſine miniſtro adminiſtret: imò hoc in neceſſitate permittunt *Tolet.Sâ, &c.* vide *Dian.p.9.t 6.R 36.* 4. Si ungat aliter quàm in formam Crucis, *Suar. Bec. Laym. Dian. p.3.t.4.R.178.*

11 Paſtor ratione officij, tenetur ſub mortali, dare ijs qui petunt, niſi juſta cauſa excuſet: etiam tempore peſtis, modò poſſit abſque periculo vitæ; cum eo enim non teneri, docent *Tann.Dian.p.5.t.3.R.93.* Si peſte infecti ſint confeſſi, poſſe ſine peccato omitti, abſolutè docet idem *Dian.p.3.t.4. R.174.p.5.t.3.R.83.& 93.& p.8.t.1.R.21.ex Villalob.Tan.Amic. Franc.Lug.&c.Suar.Fill.Kon.Bon.Laym.ll.cc.*

12 Sacerdos curatus peccat mortaliter, ſi petentem negligat inungere, vel differat cum probabili periculo ne ſine unctione moriatur æger, (niſi juſta cauſa excuſet) quia in re gravi non præſtat id, ad quod tenetur ex juſtitia. Alius verò Sacerdos ſi abſente Parocho licitè, & facilè poſſit, tenetur ex charitate, ſed ſub veniali tantum: niſi tamen ægrotus valdè indigeret, v g. ſi alioqui ſine omnibus ſacramentis eſſet moriturus: quòd aliud nullum ſuſcipere poſſit, tunc enim quidam graviorem obligationem agnoſcere videntur, vide *Dian.p.3 t.4.R.179. Laym.l.5.t.2.c.7.n.3.*

13 Parocho veſperi timenti ne noctu vocetur ad ægrum, non licet retinere domi ſacrum oleum, ut vocatus poſſit venire expeditius. Licet venialem culpam in eo tantum agnoſcat *Barboſ.de Par.cap.22 ex Poſſev,* item *Quint.t. 5. ſeſſ.* 10. ubi tamen à mortali non audet excuſare eum, qui ſemper domi retineret.

14 Decens eſt, ut ſtupa comburatur: quia ad ſingulas unctiones nova adhibenda eſt, niſi aliud habeatur in Agenda. *Laym.l.c. Sâ.*

Reſp.2, Effectus ejus principalis eſt, roborare animam contra tentationes dæmonis in morte. Secundarius eſt, 1. delere reliquias peccatorum, 2. tollere pænas reſtantes. 3. aliquando etiam ſanitatem corporis conferre, ſi expediat. *S.Thom. Sylv. Suar d.41.ſ.1. Vnde reſolves.*

Hujus Sacramenti non ſunt capaces. 1. Pueri, ante uſum rationis: etſi ſufficiat ea ætas, qua poſſunt peccare. *Navarr. Suar.l.c.* 2. Perpetuò amentes; alijs verò delirantibus ſi ante petiverint, aut petituri fuiſſent ſi cogitaſſent, aut oſtenderint

ſignum

Digitized by Google

ſignum doloris, dari poteſt, & debet *Sylv. Henriq Laym.* Et ſi tales unctioni reſiſtant, ligandos eſſe, vel fortiter tenendos ait *Zamb.* apud *Dian. p. 5. tr. 3. Reſ* 81. qui cum *Barboſ. de officio Parochi c. 22.* dicit eſſe neceſſarium, quando phreneticus non poteſt aliud Sacramentum ſuſcipere.

2 Muti, ſurdi, & cæci à nativitate ſunt capaces, atque adeò debent inungi prope organa ſenſuum quibus carent, etſi exteriùs per illa non peccarint, potuerunt tamen peccare per interiores potentias, quibus illa reſpondent. *Poſſev. Nald. Præp. Dian. p. 5. t. 6. R. 11.*

3. Non ſuſcipere hoc Sacramentum, per ſe loquendo, ſecluſoque ſcandalo, & contemptu, non eſt peccatum mortale. *Suar. Laym. Tann. Eſcob. &c.* (multò minùs peccant mortaliter domeſtici, ſi id non procurent] Veniale tamen eſſe, docet *Kon. d. 19 dub.* 10. contra *Nugninm*, vide *Dian. p. 3. t. 4. R.* 170. *p.* 8. *t. 1. R.* 58. & *p. 5. t. 3. R.* 97 ubi notat ex *Tann.* non cenſeri contemnere, qui ſciens prudens omittit tempore apto, & oblata commoditate. Contrarium tamen vult *Tolet.* præſertim ſi probabiliter deinceps non ſit futura commoditas.

CAP. II.

De Sacramento Ordinis,

DUBIUM I.

Quid Ordo, quotuplex, & quæ ejus materia?

RESP. 1. Ordo eſt Sacramentum, quo traditur poteſtas circa Euchariſtiam ritè adminiſtrandam. Ordines univerſim ſunt ſeptem, Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, Acolythatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium. Quod rurſus eſt duplex, Minus, & Maius, ſive Epiſcopatus. Unde quidam octo numerant. Prima verò tonſura non eſt Ordo niſi latè, ſed tantùm diſpoſitio ad Ordines, per quam quis fit Clericus, & capax Beneficij Eccleſiaſtici, ac privilegiorum Clericalium. Ex ijs tres poſteriores dicuntur Maiores, ſive ſacri, ob annexum votum ſolemne caſtitatis, (etſi ordinatus per gravem metum, vel nimijs blanditijs,

&

& importunitate parentum probabiliter eo non teneatur, niſi ſponte ratificaverit. *Sanch.diſp.29. Azor.Fill.lib.10.c.4.q.3.Kon.n.150.Bon.de matr.q.1.p.9.* (reliqui Minores, quos cũ *Vaſq.alij.* Sacramentum eſſe negant, alij cum *Bellar. Koninc. Fill. &c.* communius, & probabiliùs affirmant. Et quidem unum, vel perfectione ac fine, vel unitate attributionis, vid. *Fill.tr.9.c.1.Bon. d.8.q.1.*

Reſp. 2. Materia remota Ordinum, eſt aliquod inſtrumẽtum, traditum ordinandis; in ſignum poteſtatis ſpiritualis. Proxima eſt ejuſdem traditio, & acceptio. Cujus contactũ phyſicum, & immediatum, etſi non eſſe eſſentialem aliqui probabiliter doceant, cum *Sâ, Henriq. Reg. Laym. Dian. tr. 4. de Sacram. num.* 185. *& alijs*, quos citat: contrarium tamen communius eſt, ac tutius, ut altera ſaltem manu tangatur; imò ex præcepto ad ſcrupulum vitandum, utraque manu, & quidem omnia v.g. calix cum patena, hæc cum hoſtia, ut docet *Filliuc.* idque ſimul cum prolatione verborum Epiſcopi, vide *Laym.l.5.tr.9.c.5.Bonac.d.8.q.1.punct.3.* vide *Dian. p.8.t.1.R.40. & 42.*

Reſp.3. Oſtiarius ordinatur traditione clavium Eccleſiæ; Lector libri lectionum, Exorciſta, libri exorciſmorum, Acolythus, ampullarum vacuarum, vel ſaltem unius, & candelabri cum cereo extincto, quia ejus eſt præparare lumen, vinum, & aquam ad Miſſam; Subdiaconus, traditione calicis vacui, cum vacua patena ſuperpoſita, quia illius eſt hæc ad Miſſam præparare; Diaconus impoſitione manus, & traditione libri Evangeliorum, quia ejus eſt cathechizare, cantare Evangelium, & cum facultate Parochi prædicare, baptizare, Euchariſtiam dare, vide ſupra. Sacerdos traditione calicis cum vino, & patenæ cum pane, addita forma qua datur poteſtas ſacrificandi, deinde impoſitione manus addita alia forma, qua datur poteſtas remittendi alijs peccata, vide *Fill.t.9.cap.2.Regin.Bon.Dian.p.3. tr.4.R.186.187. & 188. & p.8 l.c. Ex dictis reſolves.*

1 Poteſt Epiſcopus extra Diœceſim ſuis ſubditis conferre primam tonſuram: quia non eſt Ordo, *Bon. & alij* 4. cum *Dian.p.4 tr.4 R.143.* contra *Sanch.Barb &c.*

2. Quando dubium occurrit, an Ordo ſit vere collatus, v.g. quia materia fuit dubia, iterari poteſt, & debet ſub conditione. Quandò verò ſunt rationes utrimque probabiles pro nullitate, & validitate, ait *Dian.p.5. tract.3.Reſol.47. ex Gran.*

poſſe

Digitized by Google

poſſe iterari ſub conditione, imò debere, ſi ſit Epiſcopalis, vel Sacerdotalis, v.g. ſi Sacerdos, vel Epiſcopus non tetigiſſet vaſa ſacra, aut illud inſtrumentum, in cujus porrectione imprimitur character. Excipit tamen Sacerdotem, qui immediatè tetigit patenam, ſed non hoſtiam. Eum verò, qui non tetigit calicem, & patenam, dùm forma proferebatur, ſed paulò poſt, poſſe quidem ad majorem animi ſui quietem ſub conditione iterùm ordinari, non tamen eſſe neceſſarium docet *Lugo, Reſp. mor. l. 1. d. 33.* Rectè autem notat *Dian. loc. cit.* etiamſi quis timeat ne invalidè ordinatus ſit, aut non recordetur ſe tetigiſſe ſacra vaſa, aut non tetigiſſe imaginem, non illicò iterandum eſſe Ordinem; cum ſola oblivio, vel timor non ſufficiat ad prudens ac rationabile dubium, vel probabilitatem.

Reſp. 4 Epiſcopus non poteſt ordinare niſi ſubditos, vel ratione originis (ſi ſcilicet in ejus Diœceſi ſint nati,) vel ratione domicilij, ex voluntate iſthic perpetuò habitandi: vel ratione beneficij in ſua Diœceſi exiſtentis. *Dian. p. 8 t. 2. R. 8. Laym. Præp. &c. comm.* Quocumque autem horum modorum ſint ſubditi, licitè eos ordinat, ut habetur *in cap. Cũ nullus de tempore Ord. in 6. & ex comm. Henr. Leſſ. l. 2. c. 34. d. 19. Vnde reſolv.*

1 Qui in una Diæceſi eſt natus, in altera habet domicilium, in tertia beneficium, à quovis trium iſtorum Epiſcoporum poteſt Ordines, vel dimiſſorias accipere. *Præp. q. 1. d. 14. Laym. l. 5. t. 9 c. 9. Dian p. 8. t. 2. R. 8. & 9.* ubi cum *Averſ. & alijs* 4 contra *Barb.* dicit, etſi ab uno eorum acceperit Ordinem unum, poſſe alterum ab alio accipere.

2 Poteſt quis ordinari ut originarius, ubi ipſe, vel pater ejus eſt natus. *Barboſ. Zerola, Averſa, & alij* 9 cum *Dian. p. 8. tr. 2. R. 12.* Non tamen poteſt ordinari ab Epiſcopo, in cujus Diœceſi natus eſt fortuitò; v.g. quia mater ibi itineris, vel negotiorum cauſa degebat: quia non contrahit ibi jus originis, ſed ubi parentes domicilium habent, ibi enim natus eſſe cenſetur, *& Sanch. & alij* 8. cum *Dian. p. 8. t. 2. Reſ. 11.* contra *Hurtad.*

3 Qui in diverſis Epiſcopatibus habet duo domicilia, in quibus æqualiter (etſi non mathematicè) habitat, poteſt ab utriuslibet loci Epiſcopo ordinari; quia utrique eſt ſubditus ratione domicilij. *Præp. l. c. Sanch. Averſa, &c.* cum *Dian. p. 8. t. 2. R. 14.* ejus tamen filius ab illo tantum, in cujus Diœceſi eſt natus. Quòd ſi fortuitò extra utriuſque Diœceſim ſit natus, ab

ab utrovis poteſt ordinari; quia uterque cenſetur ejus Epiſcopus originis, cum non ſit potior ratio de uno quam de alio. *Præp.Dian.l c.*Natus autem ex fornicatione, matris potiús quàm patris domicilium ſequitur. *Præp.Dian. l. c. R,*18.

4 Qui plura habet in diverſis diœceſibus beneficia, poteſt à quolibet illorum Epiſcoporum ordinari. *Garc.Præp. l. c. &c.Dian.p* 8.*t* 2.*R.*25.

5 Studioſi qui in univerſitate habitant (etiam ultra decennium) animo redeundi in patriam non contrahunt ibi domicilium, atque adeò ab ejus loci Epiſcopo ordinari non poſſunt. Imó ſi iſthic ducant uxorem nec filij eorum: ſicut enim is non dicitur Epiſcopus domicilij reſpectu patris: ita nec Epiſcopus originis reſpectu prolis, quæ nata fingitur in domicilio patris *Dian.p* 8.*t.* 2.*R.*15 & 17.

DUBIUM II.

Quæ requirantur in ordinando?

Reſp.1. Ad validam ordinationem requiritur,& ſufficit, ut ſit mas baptizatus *S.Thom.*3.*p.q.*39.*ar.*2 *Kon.d.*20.*dub.*10.*Vaſq. Fill.t.*9.*c.*4.*q.*2. *Unde reſolves.*

1 Incapax Ordinum eſt,& quidem jure divino. 1.Fœmina.*Vaſq.Reg.Fill.l.c.* 2.Hermaphroditus; in quo ſexus fœmineus prævalet.*Filliuc.l.c.* Quod ſi autem in eo incipiat prævalere poſt ordinationem validam, non poteſt validè conſecrare, vel abſolvere; licèt characterem ſacramentalem retineat,*Lug.reſp.mor.l.*1.*d.*31. 3.Non baptizatus.*Ibid.*

2 Validè ordinantur.1.Perpetuò amentes,cæci,muti,privati manibus, etſi jure naturali ſint inhabiles. 2.Irregulares, & ſi jure Eccleſiaſtico ſint inhabiles, maneantque ab eorũ uſu ſuſpenſi. 3.Pueri in cunis, qui tamen ad caſtitatem non tenebuntur vi voti, niſi id ratificaverint.*Tol.Henr. Azor.l* 13.*c.*14 *Bon.l.c.*

Reſp.2.Ut Ordo licitè,& ſecundum jura Eccleſiæ ritè ſumatur, aut non incurratur cenſura, requiritur in recipiente, præter ſtatum gratiæ. 1.Ut non ſit Neophytus, vel infamis,vel Hermaphroditus, vel irregularis, ſuſpenſus, excõmunicatus. 2.Animus clericandi.*Trid.ſeſſ.*23 *cap.*4. ſine quo ſi primam tonſuram, vel Ordines minores accipiat, videtur peccare ſaltem venialiter(niſi juſta cauſa excuſet)quia fraus eſt levis. vide ſup. a *l* 4.*c.* 2.*d.* 1. *art.* 3. Similiter venialis inconſtantia videtur, ſine juſta cauſa ſtatum Clericalem deſerere.3.Ut ſit confirmatus,*Trid.ſeſſ.*23.*c.*4.& quidem ſecundum

Digitized by Google

dum *Bonac.d.8.p.5.num.10.*ſub mortali; ſecundum *Sotum, &* *Kon.*ſub veniali. 4. Literæ dimiſſoriæ (etiam pro prima tonſura) Epiſcopi proprij, ſive originis, ſive beneficij, ſive domicilij, vide *Dian.p.3.t.4.R.194.* 5. Examen coram Epiſcopo, de ſcientia neceſſaria ad uſum cujuſque Ordinis: nam *Trid. ſeſſ.23.cap.4.*pro prima tonſura requirit, ut ſciant fidei rudimenta: item legere, & ſcribere: & de quibus probabilis ſit conjectura quod Clericatum elegerint, non ſæcularis judicij fugiendi fraude, ſed ut Deo fidelem cultum præſtent. Pro Minoribus, ut linguam Latinam intelligant. Pro Subdiaconatu, & Diaconatu, cognitionem eorum quæ ad iſtos Ordines ſpectant. Pro Sacerdotio tantam ſcientiam; ut populum docere poſſint neceſſaria ad ſalutem, & adminiſtrare ſacramenta 6. Titulus ſuſtentationis, ut beneficij, vel patrimonij, vel paupertatis, ut in regularibus, *Trid. ſeſſ. 21. cap.2.* vide *Bon* 7. Ordo inter receptionem unius, & alterius; cujus inverſio, v.g. ſuſcipere Diaconatum ante Subdiaconatum, erit mortale; Epiſcopatus ante Sacerdotium, erit etiam invalidus. 8. Tempus, ſic minores conferuntur quavis Dominica, vel feſto, & quidem tali, quod ex præcepto Eccleſiæ celebretur etiam in foro, ut *Sylv. Azor. Barboſ. &c.* comm. docent. Ac licèt *Præpoſ. Fagund. Tann. Gavant. &c.* putent ſufficere quodvis feſtum duplex in Eccleſia, eamque ſententiam. *Dian p.5.t.13.R.47.*vocet tutam in praxi: eam tamen ex decreto Vrbani VIII. rejectam eſſe monet *Card. de Lug. lib.1. Reſp.1. mor d.43* Eoſdem autem poſſe ex recepta Epiſcoporũ conſuetudine, etiam feria VI. veſpere ante Sabbatum, quo omnes Ordines jure conferri poſſunt, notat *Dian. p.2 tr.16. Reſ.28. ex Henriq. Reginald. &c.* majores verò Sabbatis quatuor Temporum, & Dominicæ Paſſionis, ac Hebdomadæ Sanctæ, 9. Interſtitia temporum. Sic majores non niſi poſt annum ab alterius ſuſceptione conferri poſſunt, ex *Trident. ſeſſ.23.cap.11.13 & 14:* in quo tamen Epiſcopus ob neceſſitatem, vel utilitatem Eccleſiæ, poteſt diſpenſare. Eodem tamen die, non niſi de licentia Papæ, duo Ordines majores poſſunt dari: Minores verò omnes, diſpenſante Epiſcopo, poſſunt dari eodem die; & ſi conſuetudo ſit ſimul cum Subdiaconatu, *Nav.tr.c.25. Henriq. lib.10.c.11. Vaſq. Suar. Sâ, V. Ordo, Laym. lib.5.t 9.c.8* 10. Locus, ſcilicet pro ſolemni collatione, Eccleſia, pro privata, Sacellum. 11. Ætas, in qua ordinariè Epiſcopus non poteſt diſpenſare, & ſic pro prima tonſura, & minoribus

noribus, requiritur ſaltem ſeptennium completum, licèt *Quintan.t.6.ſ.21.*contra *Sanch. &c.* putet ſufficere inchoatũ. Pro acolytho annus 12. completus.*Fill. tom.9.c.4. n.28.* Pro Subdiaconatu vigeſimus ſecundus, pro Diaconatu vigeſimus tertius, pro Sacerdotio vigeſimus quintus, omnes incepti, pro Epiſcopatu trigeſimus completus, vid. *Bon.d.8.q.1. Fill. tract.9.c.4.Laym.l.5.tr.9.c.6.& 7.Dian.p.3.t.4.R.192* Si autem dubium ſit, an quis ætatem requiſitam habeat, v. g. pro Sacerdotio an annum 25. ingreſſus ſit, ordinari non poteſt. *Sanch. Laym, Bard.d.6.c.11.p.6.§.2.*vide ſupra *lib.1. tit. 1. c.2. dub.3.* Peccat autem tam ordinans, quàm ordinatus, ſi ordinetur qui non habet qualitates requiſitas.

Quæres. Quæ ſint officia ordinatorum.

Reſp.1. Oſtiarij eſt claves templi ſervare, aperire, & claudere ejus januas; arcere eos quibus non licèt intereſſe ſacris, campanas pulſare; quæ intra Eccleſiam ſunt cuſtodire: ei qui prædicat, aperire librum. 2. Lectoris munus eſt, legere in Eccleſia lectiones veteris, & novi Teſtamenti: item docere catechumenos rudimenta fidei Chriſtianæ. 3. Exorciſtæ munus eſt, manus imponere ſupra vexatos à ſpiritibus immundis, ad illos adjurandos, & ejiciendos, item ad exorcizandos catechumenos. 4. Acholyti munus eſt præparare ampullas vini, & aquæ ad ſacrificium Miſſæ, & porrigere Subdiacono, ferre cereos ad idem ſacrificium, & illi miniſtrare, unde, & ceroferarius dicitur. 5. Subdiaconi munus eſt, immediatè ſubordinari Diacono ad Sacrificium Miſſæ, calicem, & patenam illi tradere urceolum cum aqua præbere, aquam ad lavandas manus infundere, Epiſtolam ex officio, & ſolemniter in Miſſa legere. 6. Diaconi munus eſt, cantare ſolemniter Evangelium in Miſſa, miniſtrare immediatè Sacerdoti in omnibus quæ pertinent ad Miſſæ ſacrificium, veſtire altaria, crucem ferre, & denique ex commiſſione Sacerdotis prædicare, & baptizare. 7. Presbyteri munus eſt offerre ſacrificium Miſſæ, abſolvere à peccatis, baptizare, benedictiones aquæ, & ſimiles facere, populum doctrina, & exemplo paſcere, vid. *Eſcob. Exam.8.p.7.c.1.*

TRA-

Digitized by Google

TRACTATUS VI.

De Matrimonio.

CAP. I.

De Sponſalibus.

DUBIUM I.

Quid ſint ſponſalia ?

RESp.Sunt promiſſio voluntaria, deliberata, & mutua, ſigno ſenſibili expreſſa, futuri matrimonij inter perſonas jure habiles.

Dicitur 1.*Promiſſio:* quia propoſitum non ſufficit, cùm non inducat obligationem. Unde qui diceret, volo te accipere, habere, aut ducere in uxorem, non contraheret ſponſalia, ut *Bon.q.1.p.1.*docet, *ex alijs*: quia hæc verba non promiſſionem, ſed propoſitum promiſſionis tantùm ſignificant, niſi tamen ex circumſtantijs aliud colligatur.

Dicitur 2.*Voluntaria*, *& deliberata,* ſcilicet deliberatione ſufficiente ad peccatum mortale, cùm ſponſalia ſub mortali obligent. *Dian.p.3.tom.4.R.273.ex Sanch.Pontio.&c.* etſi *Bon. q.1.p.4.num* 4.plus requirat.Unde regulariter non ſunt valida ante ſeptennium completum, ut docet *Koninc. diſt.* 21.*art.*5. *Sanch.l.1.d.*16. niſi malitia, & prudentia ſuppleant ætatem. *Dian.tr.*4 *p.*3.*Reſ.*274 *Pontius*, *&c.* (quod tamen quidam negant ſufficere, cùm jus determinarit ætatem) imò nec poſt ſeptennium, ſi de uſu rationis ſufficienti non conſtet; uti neque, ſi vi, dolo, errore, vel ignorantia circa ſubſtantiam, aut notabilem conditionem ſubſtantialem fiant, ſecundùm dicta de voto, & Contractibus.

Dicitur 3.*Mutua.*Unde ſi Titius promittat nuptias Caiæ, & hæc acceptet ſine re promiſſione, neuter obligatur, quia cũ

Digitized by Google

contractus ſponſalium ſit onerosus, & reciprocus, non poteſt claudicare; involuit enim cōditionem, ſi tu repromiſeris. Quòd ſi tamen Titij promiſſio fuiſſet abſoluta, ac gratuita, & acceptata à Caia, ſolus Titius obligaretur, non vi ſpōſalium, ſed ſimplicis promiſſionis. *Ita Sanch.l.3.d.3.* contra *Pontium*, apud *Dian.p.3.tr.4.R.244.*

Dicitur 4. *Signo expreſſa*: quia contractus inter homines non fit niſi ſigno externo. Unde non ſufficit ad ſponſalia taciturnitas Caiæ, etiam cum conſenſu interno in promiſſionem matrimonij, quod Titius ei promittit. Si tamen pater, vel mater, pro filio, aut filia, aut Curator, pro eo cujus curam habet, præſente, & non contradicente (dummodò metus abſit) contrahat, valida erunt; quia in hoc caſu, jus accipit taciturnitatem, pro expreſſione conſenſus, *Sanch.lib.1.d.22.Dian.p.3.tr.4.R.270.* imò etiam ſi pro abſente: ſaltem ſi is reſciens id expreſſè, vel tacitè ſigno aliquo ſufficienti ratificet. *Sanch.Pont,Dian.p.3.tr.3.R.271* contra quos *Sotus*, & *Henriq.* ne hoc quidem requirunt, ſed tantum, ut reſciens non contradicat. Quod *Koninc.* admittit, ſi per ipſos tutores, vel parentes ijs proponatur: tunc enim ſi taceant, cenſeri conſentire.

Dicitur 5. *inter habiles*: id eſt, qui, & ætatem à jure præſcriptam habent, & nullo impedimento prohibentur. *Vnde reſolves.*

1 Quando verba, vel ſigna ſunt dubia, in foro conſcientiæ ſtandum eſt intentione contrahentium, ſi de illa conſtet: in externo autem communi intelligentia, & ſenſu verborum, ita tamen, ut potiùs inclinetur in favorem matrimonij, vid. *Dian.p.3.tr.4.R.205.Bon.q.1.p.1.*

2 Verba de præſenti, inter impuberes, apta ad Matrimonium (cum hoc ex jure poſitivo ſit nullum) habent vim ſpōſalium. Ratio eſt ex interpretativa intentione contrahentium: quia actus, quando non valent eò pacto quo fiunt, valent meliore modo quo poſſunt; ſponſalia autem virtute continentur in matrimonio. *Laym. l.c.n.17.*

3 Ad ſponſalia non ſufficit. 1. Si dicas, non ducam aliam, quàm te; quia ſunt verba merè negativa, & potes ducere nullam *Bon.q.1.p.7.n.13.* 2. Dicere, contraham tecum, ſi Papa diſpenſaverit, *Barboſ.* & *alij* 10. cum *Dian.p.3.tr.4.R.290.* contra *Sanch.Kon.* & *Pont.* ac proinde licitum eſt utrique contrahenti, ante, & poſt impetratam à Pontifice diſpenſationem

altere

altero invito reſilire. Si tamen impenſæ magnæ factæ ſint cauſa diſpenſationis, eas tenebitur refundere reſiliens. 3. Subarrhatio annuli,& miſſio munerum jocalium, niſi conſuetudo patriæ aliud habeat. Ratio eſt, quia poteſt fieri ex alijs cauſis. Quòd ſi tamen verba unius præceſſerint, tunc immiſſio annuli,& verbum(recipio) operatur ſponſalia, vel etiam matrimonium,pro ratione promiſſionis, ut docet *Fill.* quia recipiendo ſic annulum, tacitè conſentit: itemque ſi habito inter amicos tractatu de matrimonio, ſponſus miſit arrhas, & munera jocalia, eaque ſponſa acceptavit. *Lay.l.5.tr. 10.c.2.*4.Sponſalia metu gravi contracta,licèt juramento firmata,ſunt invalida: quia juramentũ metu extortũ nõ firmat contractũ.imó probabiliter nec obligat,adeòque relaxatione non indiget,*Sanch.Barb.Dian.p.3.tr.4 R. 278.ſupra l.3.t.4.c.2.*

DUBIUM II.

Quæ,& quanta ſit obligatio Sponſalium?

Reſp.1.Obligant ad ineundum matrimonium, ſub peccato mortali: ſi tamen terminus non ſit præfixus. ſufficiet, ſi promittens impleat, quando à promiſſario requiretur, vel pro more regionis. Ratio prioris patet ex natura contractus oneroſi, in re gravi. Ratio poſterioris eſt, quia id eſt commune omni debito,*Sanch lib.1 d.28.Koninc.d.22.dub.1.* apud *Dian.p.3.tr.4. R.245. Pontius* tamen ib. vult obligari ſtatim poſt contractum. *Vnde reſolves.*

1 Reſiliens cogi poteſt ad matrimonium, etiam à Iudice per cenſuras; quod tamen raró expedit, ob periculum infelicis exitus.

2 Si judex ſecundùm allegata, & probata cogat ad matrimonium, licèt à parte rei revera coactio ſit injuſta, valet matrimonium.*Sanch.& M.Per.* contra *Texed.*apud *Dian.p.9.tr. 8.R.26.*

3 Fornicatio ſponſæ,eſt circumſtantia in confeſſione exprimenda: quia mutat ſpeciem, & conſtituit injuſtitiam: quæ in ſponſa gravis eſt, ideòque mortalis habetur, ut ſi quis rem alteri promiſſam notabiliter corrumpat: quod tamen ſponſus non cenſetur facere fornicando, cum in viro fornicatio non tanti æſtimetur, niſi aliud accedat *Sanch.l.1. d.2.Kon.Fag.Fill.&c.*probabiliter, contra *Laym.Azor.&c.* vide *Lugo d.16.n.176.*

4 Qui ſimulato animo promiſit,per ſe loquendo non obligatur ad nuptias,tametſi damnum creatum debeat reſarcire.

Dixi: *per ſe*, quia ſi facta promiſſione puellam induxit ad copulam, tenetur illam ducere. *Bon.l.c, p.* 2. Ubi excipit, ſi puella eſſet longè inferioris conditionis, (v.g, quoad nobilitatē, vel divitias) tunc enim non teneri ducere, (v g. virum nobilem filiam agricolæ) præſertim, ſi illa fuerit conſcia diſparis ſtatus, ſeu conditionis, eò quód tum decipi potiùs voluerit, quàm decepta ſit: unde nec teneri eo caſu illam dotare. Secùs tamen, ſi ipſa inæqualitatem ſtatus ignoravit, aut ſi ipſe non fictè, ſed ex animo Matrimonium promiſerit. *Ita Bonac.quæſt.*1.*part.*3. *num.* 7. & *ſeq.ex Vaſq. Molin. d.* 106. *Sanch.lib.*1.*d.*10.vide *Leſſ.lib.*2.*cap.*10.*d.*3.*Laym.cap.*1.*n.*10.& *M.Perez d.*2.*ſ.*3.

5 Sponſalia poſteriora contrà priorum fidem inita, tametſi jurata ſint, aut copula etiam acceſſerit, ſunt invalida, *Sanch.*& *Villal.*Contrarium tamen tenent *Koninc.*& *Pont.*cum *Dian.p.*3 *tr.*4.*R.*210. matrimonium tamen poſt ſponſalia cōtractum cum altera, eſt validum, licèt injuſtum. *Bonac.p.*5. & 7.*Laym.c.*1.*n.*5.

6 Liberi, qui parentibus inſcijs contraxerunt ſponſalia, etiam cum ijs, qui imparis ſunt conditionis, v. g. ignobilis cū nobili, licèt peccarint, tamen obligantur: nec à parentibus poſſunt impediri, quo minús ſervent fidem datam. *Laym.l c. num.*12. *ex S.Thom.*&c. niſi ſcandalum magnum ex matrimonio timeretur. *Dian. p.* 9. *tract.* 7.*Reſ.*71.*ex Molin. Sanch.* &c.

7 Reſiliens culpabiliter à ſponſalibus perdit ſuas arrhas, & tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad reſtitutionem, quanti ejus intereat talem contractum impleri.

Reſp.2. Vbi Tridentinum non eſt receptum, ſponſalia jure antiquo tranſeunt in matrimonium per quævis ſigna externa, maritali affectu exhibita, v.g, per copulam. Dico, ubi *Trid.*&c. quia ubi hoc receptum eſt, hæc ſigna non tenent, ſi ſint clandeſtina: ideòque graviter in ijs peccari poteſt. *Vnde ſequens Caſus reſolvitur.*

Sponſis non licent tactus impudici, cum proximè diſponant ad copulam, & pollutionem: etſi liceant amplexus, & oſcula in ſignum amoris. *Sanch.l.*9 *d.*47. vid. *Dian.p.* 2. *tr.*17. *R.*6.& *t.*1.*miſc.R.*31.& *p.*4. *R.*131.

Digitized by Google

DUBIUM III.

Quomodo diſſolvantur Sponſalia?

Reſp.1. Diſſolvuntur ſequentibus caſibus. 1. Per matrimonium validum cum alia initum. *Bon. p* 7.

2 Per mutuum conſenſum, ſicut quivis contractus. *Lay. c* [illegible] 8.

3 Si ſuperveniat impedimentum dirimens matrimoniũ. *Bon. p.* 8 *n.* 5.

4 Per atrox crimen alterius ſponſi, ſolvuntur ex parte innocentis: quale cenſetur. 1. Fornicatio, ſive ſpiritualis, ut hæreſis, ſive corporalis, tam ſponſi, quam ſponſæ, poſt ſpõſalia: & ſponſæ etiam ante illa, ſed à ſponſo ignorata, licèt per vim facta. *Bonac. p.* 8. Imò ſi ſponſa permittat ſe tangi impudicè ab alio per oſcula, & amplexus, poteſt ſponſus reſilire à ſponſalibus; ſed non vice verſa: quia etſi ſponſus id faciat, non eſt dedecus ſponſæ, nec mutatio alicujus momẽti. *Regin, Sanch. Dian. p,* 3. *tract.* 4. *R* 283. Limitat autem *Kon. & Laym.* niſi talia oſcula, & tactus ſint ita frequentes, ut indicent valdè propenſum ſponſi animum in alteram, ut meritò timeri poſſit, ne ſponſæ non ſit fidem ſervaturus. Si autem uterque ſponſus fornicetur poſt ſponſalia, neutrum poſſe reſilire docent *Palaus, & Bon.* contra *Kon. Regin. Sanch. Laym. & Pont.* qui ſoli viró id eo caſu permittunt, eò quòd delicta ſint imparia, & longè gravius damnum immineat ipſi propter incertitudinem prolis. *Dian. l. .R.* 284. 2 Furtum grave, homicidium, &c. vel ſimile, quod grave damnum, vel infamiam pariat *Bon p.* 8. *n.* 12.

5 Si notabilis mutatio accidat vel detegatur, quæ ſi à principio cognita fuiſſet, á ſponſalibus deterruiſſet; qualis eſſet, v.g. 1. Inimicitia, vel odium grave inter ſponſos. Quo refertur morum aſperitas, vel ſævitia, poſt ſponſalia primũ cognita: item juſtus timor, ne ex matrimonio ſcandala, & gravia odia naſcantur inter parentes, vel conſanguineos. *Laym, cap.* 1. *num.* 78. *Bon. p.* 8. *num* 8. *&c.* 2. Si alteruter incidat in lepram, paralyſin, morbum Gallicum, &c. ſi graviter mutiletur, ut amiſſione oculi, naſi, vel aliter graviter deformetur, præſertim ſponſa, vel ſponſus reddatur ineptus ad opificium exercendum, vel acquirendum officium, ad ſuſtẽtationem familiæ neceſſarium *Dian p.* 3 *tr.* 4 *R.* 85. *ex Sanch. l.* 1. *d* 57. *Kon. d.* 23. *dub* 8. *Laym. & Bon ll. cc.* Non tamen tenetur ſponte aperire tales defectus qui reddant nuptias minus

quidem appetibiles, non tamen perniciosas, præſertim ſi aliquam infamiam habeant adjunctam, (v. g. ſi ſponſa vi, vel ſponte fuiſſet corrupta) dummodo tamen contrarium poſitivè verbo factove non ſimulet; poteſtque interrogatus licitè diſſimulare, & contrahere matrimonium. Si verò defectus ſint pernicioſi, v.g. morbus contagioſus, gravis infamia, ſive perſonalis, ſive generis, aut familiæ, non licet (etiamſi poſt ſponſalia contracta in eos inciderit) contrahere cum eorum ignaro, niſi ſimiles defectus ipſe patiatur. *Konin. Pont. Navarr. &c.* ubi ex *Kon. & Sanch.* contra *Pont. Navarr. &c.* infert, ſponſam, poſt ſponſalia corruptam poſſe ſponſum defectus iſtius occulti ignarum cogere ad ſtandum ſponſalibus, & contrahendum matrimonium. 3 Si magna alterius debita detegantur, vel grave ſit periculum fortunarum, famæ, morbi, paupertatis, &c. vel ſponſa dotem promiſſam afferre nequeat, vel denique ſi ſponſus incipiat vagari cum incōmodo ſponſæ. *Bon. l. c.* Quòd ſi defectu ſponſæ detecto dubitet ſponſus, an ſi eum ab initio cognoviſſet, contracturus fuiſſet, tum ſi defectus ille cenſeatur gravis ac notabilis præſumetur pro ſponſo, cui liberum erit reſilire. *Sanch. Bonac. Tancred. t. 1. l. 1. d. 65.* ſecùs ſi defectus ſit levis. *Bard. lib. 6. c. 11. p. 7.*

6 Si alter ſine alterius licentia proficiſcatur in terram longinquam: quia cenſetur renuntiare ſuo juri. *Laym. loc. cit. Bon. p. 6.*

7 Si ſint inita cum conditione, certo tempore contrahendi matrimonium, liberatur obligatione is, per quem non ſtetit, quo minùs ſit contractum. *Laym n. 16.*

8 Solvuntur, licèt ſint jurata, per ſuſceptionem ordinis ſacri, vel ingreſſum alterius in religionem, aut votum eam ingrediendi. *Laym. l. c. Bon p. 5.* Nec obſtat, ſi hic poſtea ad ſæculum redeat, ut docet *Sanch. lib. 1. d. 24.* licèt Præpoſitus *Fill & alij* putent, talem ex parte ſua prioribus ſponſalibus teneri, uti etiam ad damna reſarcienda ſponſæ, ſi quæ paſſa eſſet. Undè non poſſet ingredi religionem, ſi ſponſam defloraſſet, nec aliter quam per matrimonium poſſet reſarcire dãnum, vide *Dian. p. 3. t. 4. R. 207 Bon. l. c.*

9 Probabile eſt, ſolvi etiam per votum ſimplex caſtitatis, ut docent *Suar. Azor. alijque*, cum hoc ſit de meliore bono: etſi contrarium doceant *Filliu. Sanch. Kon. & alij*: eò quòd Deus non acceptet promiſſionem rei alteri promiſſæ, &

& in alterius præjudicium Vnde etiam in foro externo talis ſolet compelli, ut vel fidem ſervet, vel intret religionem. Interim poſt tale votum alteri parti datur jus ſponſalia ſolvendi, eò quòd vovens reſilierit, & cenſeatur juri ſuo renuntiaſſe, vid. *Bon.p* 5.*n*.13.

10 Per matrimonium validum diſſolvitur ſaltem quoad eum, qui non contraxit matrimonium; quoad eum verò qui contraxit, non extingui obligationem, ſi alter expectet, ſed ſuſpendi, & matrimonio iſto ſoluto teneri ad implenda ſponſalia priora, docet *Pont*. contra *Sanch*. qui vult omninò diſſolui, vide *Dian.p*. 3.*t*.4.*R*.209.

11 Si ſponſo nova ſuperveniat hæreditas, ita ut illi ſponſa jam ſit inæqualis, non habet ideò jus reſiliendi: quia non eſt deceptus in conditione ſponſæ, in qua nulla facta eſt mutatio. Idem eſt de ſponſa, ſi ipſi hæreditas nova ſuperveniat. *Sanch Kon.Regin. Dian.p*.3.*tr*.4.*R* 286.

Reſp. 2. In ſupradictis cauſis, quando manifeſtæ ſunt, non requiritur authoritas Iudicis ad diſſolvenda ſponſalia, alioqui requiritur. Quòd ſi ſponſus cognito ſuo jure reſiliendi, nihilominus carnaliter cognovit ſponſam, cenſetur tacitè ſuo juri renuntiaſſe, & ſponſalia ratificaſſe. *Laym. c.* 2 *num.* 23.

CAP. II.

De Matrimonio ſecundùm ſe.

DUBIUM I.

Quid ſit, quæ ejus materia, forma, & miniſter?

Reſp. Eſt Sacramentum inter baptizatos, quo vir, & mulier ſibi mutuò legitimè corpora ſua tradũt, ad perpetuam vitæ ſocietatem, uſum prolis ſuſcipiendæ, & remediũ concupiſcẽtiæ. Materia ex qua, & proxima, eſt mutuus conſenſus, externis ſignis expreſſus, quatenus habet rationem traditionis. Forma autem eſt idem conſenſus, quatenus habet rationem acceptationis. *Suar.tract*.3.*d*.2.*ſ*. 1. *art*.1. *Sanch.Vaſq*. Miniſter, non eſt Sacerdos, ſed ipſi contrahentes, quia hi ponunt materiam, & formam. Porró matrimonium

dicitur ratum, quando contractus eſt factus, etſi non ſit ſecuta copula carnalis. Conſummatum verò dicitur quando ea ſecuta eſt. *Vnde reſolves.*

1 Validè, & licitè contrahi poteſt cum pacto continentiæ, ſine intentione prolis, & remedij concupiſcentiæ. Ratio eſt, quia non pugnat cum eſſentia Matrimonij. Et patet exẽplo B. Virginis, & S. Ioſeph.

2 Non videtur licitum, contrahere tantum propter voluptatem carnis, vel vanitatem: quia finis debet ſaltem eſſe honeſtus. *Navarr.c.*22 *n.*79.*Sanch. l.*2.*d.* 29. *q.*3.

3 Licitè contrahitur in remedium concupiſcentiæ (nihil aliud intendendo) modò proles poſitivè non impediatur: hoc enim ſub mortali non licet. *Kon. dub.*25.*d.*2 *n* 16.*Pontius l.*1.*cap.*21.*Hurtad* 4. *Per.d* 18.*ſ* 7.*n.*6 *ex* 1.*Corinth*7. Hinc etiam conjuges poſſunt abſtinere ab uſu conjugij, & optare, ne plures accipiant liberos, quam poſſint alere, dummodò, ut dixi, poſitivè non impediant, nec abortum procurent. *Perez l.c.Bon.q* 4.*p.*1.*n.*12.*Navarr.c.*16. *&c.*

4 Licitè etiam contrahitur ob fines honeſtos extrinſecos, fini intrinſeco Sacramenti (qui eſt mutua animorum conjunctio, & conjugum ſanctificatio) non contrarios, v.g. ad pacem inter regna, vel illuſtres familias componendam, vel ſplendorem familiæ conſervandum. Ita contra *Sanchez*, & *Sylv.* docent *Præp.Pont Gaſp.Hurt.Dian.p.*3.*t.*4.*R.* 219. *M. Per. diſt.* 18.*ſ.*7.*n.*7. ubi cum *Dian.l.c.* etiam permittit, ob divitias, & nobilitatem.

5 Validè, ſed illicitè, contrahitur cum intentione negandi debitum, vitandi prolem, vel etiam non educandi, mœchandi, &c. niſi tamen talis intentio in pactum deducatur, id eſt, niſi adjiciatur tanquam conditio obligans ad aliquid contrarium eſſentiæ matrimonij. Undè invalidè contrahit, qui vinculum matrimonij vult tantũ durare per annum, vel reſervat ſibi poteſtatem adulterandi, vel non reddendi debitum debitè exigenti, id. *Perez ſ* 6 *&c. ll.cc.*

6 Contrahentes, ut non peccent, debent eſſe in gratia, etiam tunc, quando per procuratorem contrahunt: quia verum Sacramentum ſuſcipiunt, licèt dormiant. Secùs eſt de procuratore per quem contrahunt. Vti, & de Sacerdote copulante: quia nec ſuſcipit, nec adminiſtrat Sacramentum, ſed tantùm ut teſtis aſſiſtit, *C.de Lug.de Sacr. d.* 8.*ſ* 9.*n.* 125.

Con-

7 Conjux habet poteſtatem in alterius corpus, ſed non ad exercendam libidinem, generationi adverſantem.

8 Requiritur conſenſus de præſenti, ve bo, ſcripto, aut nutibus expreſſus: ſufficit tamen exprimere per alium, ut ſi parentes pro filijs contrahant his tacentibus, vide *Dian. p. 3. t. 4. R.* 272. Sufficit etiam. 2. Si alterius conſenſui præcedenti, & non revocato, alterius accedat. Vnde ſi quis coram Parocho non verè conſenſerit, ſatisfacit conſentiendo poſtea, v. *Dian. l. c. R.* 292.

Quæres. An ſufficiat conſenſus conditionatus?

Reſp. 1. Sufficit conditionatus, ſub conditione de præterito, vel præſenti, ſtante conditione, quia tunc contractus non ſuſpenditur.

Reſp. 2. Sufficit ſub conditione neceſſaria de futuro, dummodo contrahentes non intendant ſuſpendere tantiſper conſenſum, v. g duco te ſi cras ſol oriatur. Item ſub conditione de futuro impoſſibili, v. g. Si cœlum tetigeris; vel de futuro turpi, modo non repugnet ſubſtantiæ matrimonij, & conſenſus ſit abſolutus, v. g ſi patrem occideris. Ratio eſt, quia tales conditiones habentur pro non adjectis. *Sanch. l.* 5. *d.* 15. *Molf. Fill Leſſ. l.* 2 *c.* 18. *d.* 15. *Laym. Bon.*

Reſp. 3. Non ſufficit ſub conditione de futuro, quæ ſit contra ſubſtantiam obligationis matrimonialis, v. g. ſi prolis generationem impedire velis maleficio, vel victum comparare adulterio. Patet ex *cap. fin de condit.* vide *Sanch. l.* 5. *d.* 10. *Kon. d.* 29. *dub.* 3. *Fill &c.*

Reſp. 4. Conſenſus ſub conditione honeſta de futuro, eſt contractus ſponſalium tantùm, & non Matrimonij, quia hic debet eſſe de præſenti. Ob quam rationem non incipiet validari matrimonium ſine novo conſenſu, poſtquam conditio impleta fuerit, ut docet *D. Thom.* cum alijs apud *Sanch.* etſi *Fill. Laym. & alij,* quidam putent contrarium eſſe probabile, eò quôd contractus celebratus ſub conditione honeſta futura; hac impleta, purificetur. Quod concedit *Bonac. q.* 2. *p.* 10. *n.* 20. ſi contrahentes in eodem conſenſu mãſerint, ſaltem virtualiter.

DU-

Digitized by Google

DUBIUM II.
De Vſu Matrimonij.
ARTICVLVS I.
An uſus matrimonij, ſive actus conjugalis ſit licitus?

Reſp. Per ſe eſt licitus, & honeſtus. Quod eſt de fide, & patet ex 1. *Cor.* 2. *Vxori vir debitum reddat.* Per accidens eſt illjcitus in ſequentibus caſibus.

1 Si matrimonium à parte rei ſit nullum: quod tamen ſi uterque ignorat, non peccat, niſi materialiter. Si uterque, vel alter id certò ſciat, non poteſt, quocunque etiam periculo propoſito, uti matrimonio: Unde ſi non poteſt ſine periculo vitæ, aut famæ, detegere impedimentum, nec ſperare diſpenſationem, debet vel ingredi religionem (ſi necdum conſummavit) vel fugere, vel petere divortium, ob conjugis ſævitiam, v.g. vel adulterium, ſi tale ſit, vel certè omnia incommoda patienter ſuſtinere, *Bon. q.* 8. *p.* 8. *n.* 16.

2 Si matrimonium ſit dubium. Et quidem ſi alter tantùm dubitet, is non poteſt petere debitum: reddere tamen tenetur, cum alter habeat jus petendi. Si uterque dubia fide contraxit, vel dubitat de ejus valore, neutri petere, aut reddere licet ante veritatis indagationem. *Vaſq. Sanchez. Dian. Bard. d.* 6 *c.* 11 *p.* 7. *ſ.* 3. Secùs poſt eam. *Bonac. q* 4. *p.* 4. vid. *ſupra l.* 1. *tr.* 1. *c.* 2. *d.* 3.

3 Si fiat cum gravi periculo vitæ, aut ſanitatis. Niſi tamen ſit cauſa gravis, cui damnum corporale videatur poſtponendum, v.g periculum incontinentiæ in ſe, vel comparte. *Bon. p.* 6. *n* 8. *M. Per. d.* 50. *ſ.* 4. *n.* 5.

4 Si fiat pravo fine, v g. tantùm voluptatis cauſa. Quòd tamen *Doct. communiter*, ut *Sanch. l* 9. *d.* 11. *Bonac. q.* 4. *p.* 6. cenſent eſſe tantùm veniale, contra *Pontium*, qui vult eſſe nullum: nullum autem erit ſi delectatio non quæſita ſentiatur, vel ad eam ſe excitent, quando copula debita redditur. *Sanchez l.* 9. *d.* 11. *&c.* vide etiam *Dian. p.* 3 *tr.* 4. *R.* 216. *Bon. p.* 6. *M. Perez d.* 49. *ſ.* 2. *n.* 6.

5 Si exerceatur mente adultera, ut ſi dum accedit ad ſuam, imaginetur aliam, ut animum paſcat, quod eſt mortale. *Sanch. Bon. p.* 6. *n.* 7.

6 Si fiat modo indebito, v.g. 1. Si non ſervetur vas naturale: quod multi docent eſſe veram Sodomiam, alij eſſe grave peccatum contra naturam, vid. 6. *præcep.* 2. Si ſine juſta cauſa ſitus ſit innaturalis, præpoſterus, &c. quod aliqui dicunt

Digitized by Google

dicunt eſſe mortale, alij, ſecluſo periculo effuſionis ſeminis veniale tantùm, etſi grave, & graviter increpandum. *Dian. p.*3.*tr.*4.*R.*204 3.Si alter conjugum ex moroſitate, vel alia ratione ſeminationem cohibeat: quod quidam generatim dicunt eſſe mortale, quia finis actus conjugalis, ſcilicet generatio impeditur: quidam tamen, ut *Præp.* & *Sanch.* dicunt, in fœmina nullum eſſe, vide *Bon p.*6 *n.*15. & *p* 1.

7 Si loco indebito, v.g. ſacro, qui indè violetur, vel in loco publico.

8 Si abſque urgente cauſa fiat tempore indebito. 1. In magna ſolemnitate, ut Paſchæ, vel pridie communionis, v. *Per.d.*49.*ſeſſ.*3. 2.Quando uxor eſt gravida, ſaltem ſi ſit periculum abortus. *Navar.Sylv.Sanch.Kon.Fill.n.*337.Hoc enim ſi non fit, non erit ſaltem mortale: quod enim tunc fine ſuo fruſtretur ſemen, non ſequitur per ſe ex actu. Vnde *Dian.p* 3. *tract.*4.*R.*204.& *Kon.d.*14.*dub.*9. nullum peccatum agnoſcit. 3.Quando uxor laborat fluxu mẽſtruo. Quod tamen non eſſe mortale, contra *Azor.*docet *Sanch.l.*9.*d.*21.*num.* 2. Imò aliqui apud *Dian.l.c.*ut *Pontius l.*10.*cap.*11.& *cap* 14.*num.* 5.& 6. docent, nec veniale eſſe. ſi periculum urgeat, quod *Sanchez loc.cit.* docet eſſe probabile additque *M.Perez.*ſi ob finem honeſtum fiat, nullum eſſe, & teneri reddere debitum uxorem, ſi maritus exigat, vide *d.*49.*ſect.*3.

Ex dictis caſibus conſequenter reſolvitur, licitum eſſe uti matrimonio. 1.Prolis cauſa, etſi hæc non neceſſariò debeat intendi, dum exercetur, dummodó poſitivè non impediatur; imò etiam aliquando ſimplici affectu licitè excludatur, v. g. à paupere, ne nimium prolibus gravetur. 2. Ad vitandum periculum incontinentiæ in ſe, vel comparte, *Mart. Perez d.*40.*ſect.* 2. *ex Kon.Pont.Hurt.* &c, contra *Sanchez*, qui vult eſſe veniale, niſi tamen ſtimuli carnis aliter ſedari non poſſint. 3. Valetudinis cauſa, vel propter alios fines extrinſecos: quia honeſtum ex natura ſua, & relatum ad unum finem, licitè refertur ad alium iſti non repugnantem, ut docent *Sá,Kon. Laym.l.*5.*tract.*10 *cap.*4.*Mart.Perez d.*49.*ſect.* 2. *n.* 4.vid.*Dian.p.*2.*t* 4.*R.*218.Solius tamen ſanitatis cauſa uti, probabile eſt eſſe veniale, ut docent *S.Th.Henr.Laym.l.c.* contra *M,Per.*&*c.ll.cc.*

Quæres, An, & quando liceant tactus, aſpectus, & verba turpia inter conjuges.

Reſp. Tales actus per ſe ijs licent; quia cui licitus eſt finis, etiam

etiam licent media, & cui licet conſummatio, etiam licèt inchoatio. Undè licitè talibus naturam excitant ad copulam, quòd ſi verò ſeparatim, & ſine ordine ad copulam verbi gratia, voluptatis cauſa tantum fiant, ſunt venialia peccata, eò quòd ratione ſtatus, qui illos actus cohoneſtat, habeant jus ad illos Niſi tamen, ut ſæpè contingit, ſint conjuncti cũ periculo pollutionis, aut conjuges habeant votum caſtitatis: tunc enim ſunt mortalia, ut dictum *ſupra l. 3. tract. 4. c. 2. d. 4. Dian. p. 3. tr. 4. R. 204. & 216. Vnde reſolves.*

1 Conjux venialiter tantum peccat. 1. Tangendo ſeipſũ ex voluntate, & tactum non ita expreſſé referendo ad copulam, ut contra *Vaſq.* & alios probabiliter docet *Sanch. lib 9. d.* 441. 2. Oblectando ſe venereè, ſine periculo pollutionis, de actu conjugali cogitato, dum abeſt compars, vel actu exerceri non poteſt, *Fill, Laym. Tann. Malder.* cum *Dian. p. 3. t. 4 R.* 224. contra *Nav. Azor. &c.*

2 Peccat graviter. 1. Vidua, quæ ſe venereè oblectat de copula olim habita: quia eſt illi illicita per ſtatum. 2. Bigamus, qui in actu conjugali cum ſecunda exercito, repræſentat ſibi priorem, & de ea carnaliter delectatur; quia eſt permixtio cum aliena. *Laym. l. 1. t. 9. c. 6.* vide *ſupra l. 3 t. 4. c. 2. & l. 5. c. 1. dub 2. art. 2.*

ARTICULUS II.

An actus conjugalis ſit præceptus, & debitus?

Reſp. 1. Etſi conjuges nulla lege obligentur ad uſum matrimonij, tenentur tamen per ſe ex juſtitia ſibi reddere debitum, ſi alter ab altero expreſſè, vel tacitè, verecundia ſcilicet obſtante, petat. Ratio prioris eſt, quia non tenentur uti ſuo jure. Ratio poſterioris ſequitur ex natura contractus mutui *S. Th. in 4. d. 32. quæſt. 1. art. 2 &c. communiter ex 1. Cor. 7. Vnde reſolves.*

1 Neuter tenetur per ſe loquendo, ad petendum debitum, etſi per accidens aliquando teneatur, vel ex charitate, v. g. ad avertendum periculum incontinentiæ imminens conjugi. *Mart. Perez d. 50. ſeſſ. 2. num. 4. & 5.* vel ex juſtitia legali, eò quòd ſalus publica periclitetur, niſi proles naſcatur.

2 Conjuges tenentur ad cohabitationem, nec poteſt alter ab altero invito diutiùs abeſſe, ſine neceſſitate: quia hæc obligatio ſequitur ex obligatione redendi debitum.

Sanch.

Sanch.l 9. d.4.Koninc.d.34.d.2 num.19. Perez d. 50. ſeſſ.3.

3 Peccat mortaliter qui conjugi ſeriò, & inſtanter petenti debitum negat; quia eſt res gravis, & debetur ex juſtitia: intellige, niſi petens, precibus, aut alia ratione honeſta, averti poſſit, & petitio non ſit immoderata,(nam ſi ſæpè petenti ſemel verbis negetur, citra periculum incontinentiæ, videtur eſſe tantum veniale, ob levitatem materiæ: & aliquando, ſi nimis immoderatè, & juſto ſæpius petat, nullũ, ſecundùm *Perez d* 50.*ſeſſ.*4.)nec ſit alia juſta cauſa negandi, *Bon.q.4.p.1 ex Sanch.Fill.&c.* Iuſtam autem (ſecluſo periculo incontinentiæ utriuſque) eſſe cenſet *M.Perez l.c. n.6.* ſi plures naſcantur filij, quam poſſint alere.

4 Peccat graviter vir, vel mulier, ſi ſe impotentem reddat, etiam medijs aliàs licitis, v.g.jejunijs, &c. invita comparte. Imò ſi aliter non poſſit reddere debitum, licitè non obſervat jejunia Eccleſiæ; ſicut, & uxor, ſi notabiliter ijs fiat deformior. *Bon.l.c.Sanch.l.9.d.3.num.* 11.*Regin.Kon.Fill.n.*306.*&c.Perez d.*50.*ſeſſ.*2.

5 Conjux tenetur reddere debitum, quamvis illicitè petenti, ſi redditio hìc, & nunc non ſit illicita, v.g. petenti voluptatis cauſa, vel ligato caſtitatis voto, vel die feſto .&c. vide *Sanch.l.9.dub* 6. *Pont.l.9.cap.*3. *Koninc. d.* 34.*dub.*6. *Perez d.*50.*ſeſſ.*3 Quia malitia alterius non dat illi jus negandi quod ſuum eſt. Non tamen tenetur reddere petenti, ſine gravi cauſa, modo in naturali, vel in loco publico, vel ſacro, &c.

6 Non tenetur reddere. 1. Si alter alteri debitum remiſerit, v g. ſi conſenſu mutuo voverint caſtitatem, vel auctoritate publica celebrarint divortiũ. 2. Si petens ſit amens; quia talis non eſt capax uſus dominij, nec petit cum ratione, & humano modo. Quod etiam valet in ebrio. Simpliciter tamen uti petere,ita, & reddere licet, tam ebrio,quam amenti; niſi eſſet periculum fœtùs enecandi. *Navarr.cap.*16.*Sylv.Lay.cap.*1.*num* 9.3.Si alter mœchatus ſit; quia frangenti fidem, fides frangitur eidem: niſi tamen ipſe quoque ſit adulter,vel cauſa adulterij.

7 Etſi is, qui matrimonio contracto,ſciens prudens voluntariè cognovit conſanguineam uxoris, in primo, vel ſecundo gradu non poſſit petere debitum, tenetur tamen reddere. Idem eſt de eó,qui inſcia comparte vovit caſtitatem, poſt matrimonium conſummatum.Si tamen ante vovilſet, videtur obligari ad ingreſſum religionis, ſaltem primo bimeſtri:

meſtri: (niſi tamen matrimonium conſummaverit) imò etiam poſt, ſi uxor conſentiat, de quo plura, vide apud *Laym.c.* **11.n.10.**

Reſp.2. Conjux non tenetur reddere debitum, ſi inde grave damnum, vel periculum ſibi, vel proli, merito timeat. *Per d.50.ſ.4 Vnde non tenetur ſequentibus caſibus.*

1 Si illud petat maritus morbo contagioſo laborans, v.g. Gallico, peſte, lepra, &c. (niſi tamen hæc ante matrimonium fuerit cognita, & non ſit nimis gravis,) *Bon. q.4.p.1. num.8. Per. p.50. Sanch.l.9.d.14. Layman. lib.5.tract.* 10 *part.* 3. *cap.*1.

2 Si petat ab uxore laborante febri, vel alio morbo, cui copula noceret. *Bonac.q.4.p.1.num.4 ex Sanch &c.* item *Per. l.c.* aut, ut quidam volunt, tempore menſtrui. *Bon.q.4.p.3 .nu.* 11. *& p.6.n.*10. contra *Sanch.Hurt.Perez d.*49.*ſeſſ.*3. aut cùm uxor eſt gravida, & ex redditione periculum mortis (vel etiam abortus) probabile timetur proli jam conceptæ. Imò tũc nec petere, nec reddere licitum eſt, ut per ſe patet, ait *Laym. c.*1.*nu.*7. & eſſe mortale dicit *Per.d.*49.*ſ.*3. (addens ex *Sanch. Kon. & Hurt.* ceſſante periculo prolis, uſum matrimonij licitum eſſe) aut ſi non poſſit uxor edere fœtum, niſi mortuum. *Bonac.q.*4.*p* 1. *&* 2.*num.*14. (*Laym.* tamen *c.*7.*num* 7. dicit eò caſu licere reddere, imò, & petere: quod *Bonac loc.cit,* concedit, ſi fiat ob periculum incontinentiæ) aut non poſſit edere niſi cum præſenti periculo vitæ. *Bon. l,c.n.* 7. *Laym.l c. num.*6. Quod tamen ad vitandam incontinentiam, aut alia gravi ex cauſa, eam poſſe permittere, & debitum reddere, inſinuat *Loym.l.c ex Sanch l.*7.*d.* 102.*n.* 11. Deniquè propter grave periculum morbi (non tamen propter ordinarios dolores partus) poteſt conjux negare debitum, etiamſi in alterò eſſet periculum incontinentiæ. *Sanch. Præp. Palaus, Dian.p.*6.*t.* 7.*R.*64.*& p.*9.*t.*7 *R.*4.

3 Si alter debitum exigat innaturali modo; niſi tamen ex negatione timeantur graviora mala, v.g. rixæ, odium, incontinentia.

Quæres. An aliquando liceat impedire prolis generationem?

Reſp. Poſſunt quidem conjuges ex gravi cauſa aliquid facere, ex quo per accidens ſequatur effuſio ſeminis: peccant tamen, ſi in uſu matrimonij, vel poſt uſum, faciant aliquid, quo impediatur conceptio, aut ſemen conceptum

rejiciatur,

Digitized by Google

jiciatur. Ratio prioris eſt, quia non impeditur generatio, ne quidem indirectè, ſed tantúm permittitur, ut non fiat, quod licet ex cauſa rationabili. Ratio poſterioris eſt, quia agunt contra fidem, & finem principalem matrimonij. Vnde tales non excuſat paupertas imminens, aut periculum ex partu. *Vnde reſolves.*

1 Licitè interrumpitur actus conjugalis, etſi ex naturæ concitatione ſecutura ſit pollutio, dummodò ſit juſta cauſa interrumpendi, v.g. ſi ex continuatione immineat periculũ morbi, vel mortis ab hoſte, vel aliquis alius interveniat. Vid. *Per.d.49.ſ.9.*

2 Peccat probabiliter fœmina quæ in uſu matrimonij animum aliò diſtrahit, ne natura excitetur, venialiter tamen, ut *Per.l.c.n.7.* docet *ex Sanch.*

DUBIUM III.

An, & quibus ex cauſis poſſit fieri divortium?

Reſp. 1. Etſi matrimonium conſummatum, inter Chriſtianos nullo caſu ſolui poſſit, (quoad vinculum, vivente utroque conjuge (vid. *Sanch. & Per.d.20.ſ 9 & d.55.ſ.4.*) divortium tamen, ſeu potiùs ſeparátio quoad torum, fit ſequentibus caſibus.

1 Si alter conjux moriatur. De quo ſi eſt certum, rurſus nubere poteſt: quod ſi interim alter mortuus non ſit, fama tamen, & indicia ſufficientia habeantur, excuſatur nubens, neque ex dubio ſuperveniente an prior vivat, debent ſeparari, cum fortè non vivat, ideòque matrimonium ſit validum.

2 Si ex conjugibus infidelibus altero ad fidem converſo, alter maneat infidelis (ſaltem niſi pacificé cohabitare velit, ſine contumelia Creatoris.) idque ex diſpenſatione divina, in favorem fidei, ut patet *ex 1.Cor.7.15. Perez d. 26.ſeſſ.* 4. *&c.commun.*

3 Si ante Matrimonij conſummationem (ad quam intra primum bimeſtre, quod ad deliberationem datur, non tenentur, nec cogi poſſunt ſine injuria) alter intret religionẽ, in eaque profiteatur, *Per. l.c.&t. communiter.*

4 Si Papa ex alia juſta cauſa diſpenſet ante conſummationem, ſicuti eum poſſe probabilior ſententia affirmat. *Nav. Bell.Per.d.*20.*ſ.* 7.

Reſp. 2 Manente vinculo matrimonij, licitè fit divortium, & ſeparatio quoad torum, & cohabitationem, ad tẽpus,

pus, vel in perpetuum, ob gravem, & juſtam cauſam, qualis eſt.

1 Alterius conjugis culpabile adulterium: (per quod hic etiam intelligitur omnis ſpecies luxuriæ, in qua caro cum alia dividitur, qualis eſt beſtialitas, ſodomia, etiam intra eundem ſexum *Bon.q.4.p.5.num.2.* contra *Fill, Sanch, Per.d.56.ſeſſ.1.& 2.ex Matth.5.& ex cap.Gaudemus,c.Ex litteris*, non tamen mollities, vel pollutio, oſcula, tactus, vel amplexus impudici. *Bonac.Sanch.Per. ll. cc.* licèt propter ſimilia ad tempus poſſit aliquando fieri ſeparatio, ut nocens emendetur) tunc enim innocens religionem ingredi, aut ſacros etiam Ordines ſuſcipere poteſt, nocens verò non niſi cum innocentis conſenſu. Excipitur tamen ab hoc caſu. 1. Si uterque conjux particeps ſit ejuſdem criminis, vel æqualis. *Sanch.lib.10.d.6. Bonac.l.c.* 2. Niſi innocens alteri condonaait. Quod aliqui eum feciſſe cenſent, ſi eam poſt adulterium intellectum rurſus cognoverit. *Bonac.ex Kon. Henriq.Fill.Per. ſeſſ.3.* ubi vide plures caſus exceptos.

2 Sævitia mariti, vel uxoris. Ex qua ſi grave periculum comparti immineat, poteſt ſeparatio peti à judice; imò ſi mortem minetur, vel venenum paret, poteſt divertere ante judicis conſenſum, vide *Bon.l.c.Laym.Per.ſeſſ.5.*

3 Si conjux compartem trahat in peccatum, v. g. ſollicitet ad hæreſin, veneficium, &c. tunc enim innocens poteſt ſe ſeparare, imò tenetur, ſi periculum ſit grave. *Laym.l.5.t.10. p.3.c.7 n.16.*

4 Morbus contagioſus, v.g. lepra. Quód ſi tamen ſine gravi detrimento poſſit cohabitare, ad id tenetur, aut ſaltem adhabitare, & miniſtrare, niſi alter remittat.

5 Hæreſis, vel apoſtaſia, ſuperveniens matrimonio. Quo caſu, ſi ſeparatio facta ſit judicio Eccleſiæ, non tenetur cõjugem converſum recipere, ſaltem ex juſtitia: nam ex charitate aliquando tenetur, ut ſi ſit periculum incontinentiæ. *Bon.Laym.l.c.Per.d.57.ſeſſ.1.*

6 Mutuus conſenſus. Ex quo licitè ſe ſeparant, vel toto, ſive ad tempus, ſive in perpetuum, ob finem ſpiritualem; vel etiam habitatione. Quod tamen non ſolet permitti, niſi uterque ingrediatur religionem, vel uxore ad religionem tranſeunte, (aut ſi vetula ſit, id eſt ſexagenaria, *Azor.&c.* vel ſaltem quinquagenaria, *Sanch.Bonac.Barb.Dian.p.2.tract.4. Reſ. 73.* manente in ſæculo, in voto continentiæ) maritus ſuſci-

piat

piat ſacros Ordines. Porrò apud quem, & cujus expenſis, facto divortio liberi ſint educandi, vid. *Laym.hic l.c & Sanch. v. Per.d.58 & 59.Bon.q 3 p.5.n.11.*

Quæres An uxor teneatur ſequi virum ad cohabitationem.

Reſp. Teneri, quia vir eſt caput familiæ, & uxoris. *Excipiuntur tamen ſequentes Caſus.*

1 Si ex ſequela timeatur grave onus, vel periculum v. g. vitæ, pudicitiæ, vel ſalutis; vel uxor à viro peregrè non alatur.

2 Si vir poſt matrimonium factus ſit vagus, nec facilè ſit ſequi; ſecùs tamen, ſi ante fuit vagus, idque ipſa ſcivit.

3 Si in contractu matrimonij additum fuit pactum, de non mutando domicilio, & nulla gravis neceſſitas urgeat.

CAPUT. III.

De impedimentis Matrimonij.

Duplicis generis ſunt impedimenta: quædam illicitum tantùm, alia inſuper irritum matrimonium reddunt, Priora dicuntur impedientia, poſteriora dirimentia.

DUBIUM I.

Quæ ſint impedimenta impedientia tantùm?

Reſp. Præter peccatum mortale, & excommunicationem, ſex potiſſimum reddunt matrimonium mortaliter illicitum, ſcilicet.

Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriarum,
Atque catechiſmus, crimen, ſponſalia, votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Dicitur 1. *Vetitum*, id eſt, prohibitio Eccleſiæ, quæ fit ab Epiſcopo, vel Parocho, ob dubium impedimenti alicujus vel inhabilitatis inter copulandos. Vide *Bonac. quæſt.1.p.14. num.1.*

Dicitur 2. *Tempus feriarum*, quòd ſecundùm *Trid. ſeſſ.24.c.10. de reform.* incipit nunc ab Adventu Domini uſque ad Epiphaniam incluſivè: & à die Cinerum uſque ad octavam

Digitized by Google

Paſchæ incluſivè. Quo tempore non prohibetur ipſe contractus, aut ejus conſumatio, ſed tantum nuptiarum ſolemnitates, ut eſt benedictio nuptiarum, ſolemnis ſponſæ in domũ ſponſi traditio, ſolemniora convivia, & tripudia, &c. Neque *Trid. ſeſſ.24.cap.1*, prohibet matrimoniũ conſummari ante benedictionem, ſed tantum hortatur, ne fiat, vid. *Bon.l.c. Sanch.l.7.d.7.Kon.d.30.Fill.tr.10.p.2.c 9 M Per.d.43.ſ.10.n.7*

Dicitur 3. *Catechiſmus*. Quod impedimentum contrahitur ab eo, qui reſpondet pro infante, quando ſupplentur cæremoniæ poſt baptiſmum collatum in neceſſitate: ſed videtur ſublatum per *Trid.* ſecundum *Sanch.Fagund.Kon.Fillius.&c.* qui ideò monent Parochos, ut in libro diſtinguant patrinos Catechiſmi, à patrinis Baptiſmi, vide *Bon.l.c.*

Dicitur 4. *Crimen*, ut 1. Inceſtus cum conſanguinea conjugis in primo, vel ſecundo gradu, ſcienter admiſſus, (qui impedit matrimonium cum quacumque alia perſona, vid *Per. d.23.ſ.5.*) vel cum propria matre, vel filia. 2. Raptus alienæ ſponſæ. 3. Uxoricidium. 4. Presbytericidium. 5. Suſceptio propriæ prolis ex Baptiſmo, ad impediendum redditionem debiti. 6. Publica pœnitentia, quamdiu durat. 7. Matrimoniũ cum Moniali. Verùm hæc per non uſum ſunt ſublata, vide *Laym.hic c.15.ex Nav.Sanch.l.7.d.17.Kon.d.30.dub.3.*

Dicitur 5. *Sponſalia*, ſi cum una contracta, & non diſſoluta. *Kon.d.30.dub.3.Sanch.Fill.Bon.l.c.n.5.*

Dicitur 6. *Votum*, ſcilicet ſimplex ſive caſtitatis, ſive religionis, ſive non nubendi, vid. *Sanch.l.7.d.13.Reg.l.31.c.24 num. 184.Bon.l.c.n 7.*

Dixi in Reſponſione: *potiſſimum*, quia præter ſupra dicta, alia tria impedimenta numerantur.

Primum, eſt clandeſtinitas: etſi enim valeat matrimoniũ clandeſtinè contractum, ubi Tridentinum non eſt receptũ, non licet tamen ſub mortali. Ubi autem Tridentinum eſt receptum, ſaltem quoad punctum matrimonij, eſt irritum, de quo ſequenti dubio.

Secundum, omiſſio benedictionis; quia ſine hac etſi validè, illicitè tamen contrahitur matrimonium ſaltem primũ, ut ex *C.Noſtrates,&C.Sponſus q.5.* docent *Bon.q.4.p.6.n.2.Sanch. l.7.d.82.Sà,Henr.Fill &c.* qui tamen concedunt non eſſe mortale, intellige per ſe loquendo; nam per accidens ratione præcepti particularis, ſcandali, vel contemptus (ut ſi omittant nihili faciendo, ac ſi eſſet res vana, vel vile ac puerile haberent

ei

ei ſe ſubjicere) docet *Perez.d.34.ſ.10.n.* 4. poſſe eſſe mortale, Dixi: *primum*, nam ſecundæ nuptiæ non benedicuntur, niſi primæ non fuiſſent benedictæ. Quòd ſi autem alter conjugum ſit viduus, alter verò primas nuptias celebret, aut ſaltem nunquam fuerit benedictus: etſi jure antiquo non licuerit, nunc tamen quibuſdam locis conſuetudo habet ut benedicantur, vid *Bon l.c.* Et patet ex *Agenda*. Debet autem fieri in templo à proprio Parocho, ſiné cujus licentia ſi quis faciat, manet ipſo facto ſuſpenſus, donec abſolvatur ab Ordinario Parochi, à quo benedictio erat accipienda.

Tertium, ſi contrahatur matrimonium ſine prævijs proclamationibus: ſine quibus etſi valeat, non licet tamen ſub mortali, ut habet communis. (quamquam *Sanch.l.3.d.5.num.7.&* *Gaſp.Hurt.d.* 5.*n.*59. putent, non eſſe mortale unam omittere, quando certum eſt moraliter, nullum ſubeſſe impedimentũ. Sed contrarium docet *Per.d* 42.*ſ.1.n.7.ex Kon.& Pontio.*) niſi Epiſcopus, vel ejus Vicarius diſpenſet, ut patet ex *Trid. ſeſſ.* 24.*c.*1. quod circa eas præcipit ſequentia. 1. Ut fiat in Eccleſia, inter Miſſarum ſolemnia. Poſſunt tamen etiam fieri in oratorio, vel juxta Eccleſiam, aliove loco, confluente magno populo. 2. Ut fiant à proprio Parocho, vel alio Sacerdote de ejus licentia. 3. Vt fiant in Parochia propria, & quidem utriuſque contrahentis, uti declaravit Congregatio 4 Vt fiant tribus diebus feſtivis, non immediatis, continuis tamen, id eſt, qui feriatis quidem diebus, nullo tamen feſto, interpolentur, vide *Bon.q.2.p.6*, *Vnde reſolves*.

1 Licet ſtatim poſt ultimam proclamationem contrahere, etiam eadem die: non licet autem differre ultra 4. mẽſes, intra quos ſi non contrahant, repetendas eſſe denunciationes, declaravit Congregatio *in ſeſſ.24.c.* 1. *de reform.* Imò Rituale Romanum duos tantùm mẽſes permittit, intra quos ſi non contrahatur, jubet repetere denuntiationes, niſi videatur aliud Epiſcopo.

2 Poſt proclamationes, tenetur ſub mortali, qui novit impedimentum, illicò denuntiare, quantumvis ſecretum eſſet, ad impedienda gravia mala, v.g. inceſtum, ſacrilegium, &c. Si tamen inde alteri periculum infamiæ naſceretur, is ex charitate priùs eſſet monendus, ut à matrimonio deſiſteret, *Sanch.lib.* 3.*d.*13.*Fagund.part.*2.*lib.6.cap.* 5. *Henriq: Laym. lib.* 3.*tract.*3.*part.*2. *c.* 4.*num.*8.*&c. comm.* contra *Pontium d.*5 *q.*6. qui negat teneri denuntiare, ſi ſit occultum. Idemque tenet

Mart.Perez d. 43.*ſ.6.n.* 1.*& ſeq.*ſed cum hac limitatione, ſi tantum audivit, & neſcit à quo, vel ſi pro foro interno ſit diſpēſatum, vel ſi metuat magnum ſcandalum, aut periculum, vel ſi ſciat contrahentes eſſe in bona fide.

3 Contrahens ipſe, legitimè interrogatus de impedimēto occulto, tenetur illud fateri, vel matrimonio abſtinere, niſi diſpenſationem pro foro conſcientiæ acceperit: tunc enim fateri non tenetur, niſi Iudex aliundè habeat ſufficientem probationem. *Sanch. Sylv, Laym*, *l.c.n.* 10. vide *Bonac. l. c. Per.d.* 43.*ſ.7 n.* 2.

4 Parochus cognito impedimento, tenetur prohibere matrimonium, & remittere ad Epiſcopum, vel ejus Officialem, neque poteſt aſſiſtere. *Sanch.l.3.d.15. Mart. Perez d.43.ſ. 7.n.6.&c.* contra *Pontium*. Niſi tamen ex ſola confeſſione noſſet: tunc enim nullo modo poſſet negare matrimonium, ſive publicè, ſive privatim petenti, neque illum admonere officii extra confeſſionem, licèt in confeſſione poſſet, ac deberet. Et tunc, ſi quidem ſine magno ſcandalo à matrimonio non poſſent deſiſtere, nec vellent, ſuadere, ut contrahant communi conſenſu, ſub conditione, ſi Papa diſpenſet animo tantiſper cohabitandi, ut fratres (non autem quoad torum) donec accedat diſpenſatio, & iterum contrahant. Ita ex *Beja & Pontio l.5.c.35. Perez l.c.* qui addit, ſi id omninò nolint, perſiſtantque petere, debere Parochum aſſiſtere.

5 Poteſt Epiſcopus, vel ejus Vicarius, non autem Decanus Ruralis diſpenſare, vel ut una tantum fiat proclamatio, vel ut fiant poſt contractum ſubitò factum coram Parocho, & teſtibus, ante conſummationem, vel etiam ut planè omittatur, ſi juſta cauſa ſubſit, v.g. timor, ne alioqui malitiosè impediatur matrimonium, pudor contrahentium, ſenium, inconſtantia, ſtatus diſparitas, metus ſcandali, infamiæ, incontinentiæ, &c. *Bon. l. c.*

6 Etſi, quando per diſpenſationem contractum eſt matrimonium ante proclamationes poſtea faciendas, conjux non teneatur, nec debeat alteri reddere debitum, priuſquam factæ fuerint: quandò tamen certi ſunt nullum ſubeſſe impedimentum, non peccare mortaliter conſummando, tenent *Sotus Ledeſm. Texed*, contra *Sanch.* apud *Dian. part. 9. tom. 8. Reſ.* 19.

7 Etſi Parochus diſpenſare non poſſit, poteſt tamen in caſu neceſſitatis per Epijkejam declarare, præceptum hoc hic

hìc, & nunc non obligare, v.g. ſi moriturus concubinam velit ducere, ob prolis legitimationem. *Bonac. l. c. ex Sylv. Sanch. &c.*

DUBIUM II.

Quæ impedimenta dirimentia matrimonium?

Reſp. Præter defectum conſenſus de quo *ſupra cap. 2. d. 1.* ſunt quæ ſequentibus verſibus comprehenduntur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Ætas, affines, ſi clandeſtinus, & impos,
Raptave ſit mulier, nec parti reddita tutæ,
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

Dicitur 1. *Error*, ſcilicèt perſonæ: qui dirimit jure naturæ, v.g. ſi Caio volenti ducere Annam, offerat ſe Maria: cum qua, putans eſſe Annam, contrahat: quia error aufert libertatem, & conſenſum requiſitum jure naturæ ad contractum.

Dixi, *Perſonæ*: quia error qualitatis, ſeu conditionis perſonæ, (excipio ſervitutem) non irritat matrimonium, ut v.g. ſi putetur eſſe nobilis, virgo, dives, &c. quam quis vult ducere, nec ſit talis: quia hic error non tollit conſenſum in perſonam, & materiam contractus. Aliud tamen eſſet, ſi abſolutè nollet conſentire in perſonam, niſi tali conditione affectam, aut ſi ipſa conditio, juxta intentionem contrahentis, tranſiret in conditionē perſonæ: ut ſi quis vellet ducere primogenitam Regis, nec aliam, & tamen alia ſubſtitueretur, non ſubſiſteret contractus. *Bon. q. 3 p. 2. ex Sanch. l. 7. d.* 18. *Kon. d* 31. *Fill. &c.*

Dicitur 2. *Conditio*, ſcilicèt ſervilis, ut ſi homo liber ignoranter contrahat cum ſerva, vel ſervus cum ſerva, nullum eſt matrimonium. Idque ſecundùm ſententiam communiorem, jure tantum Eccleſiaſtico, fundato tamen in jure naturali, cui eſt valdè conforme. Ratio eſt, quia talis contractus adverſatur. 1. Bono ſacramenti, cum ſervus invito domino nequeat cohabitare conjugi. 2. Bono fidei conjugalis, cum non poſſit ſolvere debitum ad libitum alterius. 3 Bono prolis, cum ſervus omnia acquirat domino. Ubi tamen notandum non eſſe propriè ſervos, qui ſunt coloni originarii, vel aſcititij, vulgo dicti Criolos, vide *Laym. lib. 5. tract. 10. p. 4. cap. 2.*

Dicitur 3. *Votum*, ſcilicèt ſolemne Caſtitatis, per ſuſceptionem

Digitized by Google

nem Ordinis ſacri, vel per ſolemnem profeſſionem in religione approbata, ſponte emiſſam.

Dico 1. *Sponte:* quia metus gravis irritat profeſſionem, ut vide *ſupra l.5.c.1.d.2.*

Dico 2. *Solemne:* quia votum ſimplex tantum impedit non dirimit, (excipe tamen vota ſimplicia Societatis, vid. *Lay. l.c.c.3.*

Dicitur 4. *Cognatio*: quæ triplex eſt.

Prima dicitur Legalis, quæ eſt propinquitas perſonarum, proveniens ex adoptione perfecta (qua ſcilicet perſona extranea aſſumitur in filium, vel nepotem, ita ut tranſeat in poteſtatem adoptantis; eique ſuccedat, vel tanquam hæres neceſſarius ex teſtamento, in quarta parte, vel tanquam filius ab inteſtato in totum) ea enim dirimit matrimonium uſque ad quartum gradum, inter adoptantem, & adoptatum, ejuſque deſcendentes, *Cap. Per adoptionem, 3.q.3. cap. diligere 30. q. 3.* vide *Bonac.q.3.p.5.§.3.num.4.&* 5. Vide tamen *Lay. cap.7.& Dian.p.9.tr.6.R.54.* ubi contra communem ſententiã notat ex *Henr. Leſſ.&c.* probabile eſſe, quod poſt *Trid.* tantum dirimat uſque ad gradum ſecundum incluſivè, ſicut cognatio ſpiritualis

Secunda eſt cognatio ſpiritualis, quæ jure Eccleſiaſtico oritur inter perſonas aliquas, ratione Baptiſmi, & Confirmationis, dirimitque matrimoniũ, (ut habetur *c.1. de cognatione ſpirituali in 6. C. veniens*: & conſtat ex *Trid.ſ.24.c.2.v. Bon.q.3.p.5. Sanch.l.7.d.34. Suar.3.p.q.67.*) inter baptizantem, & baptizatum, & hujus patrem, & matrem; item inter ſuſcipientem, & ſuſceptum, & hujus patrem, & matrem.

Tertia eſt cognatio conſanguinitatis carnalis, quæ eſt vinculum perſonarum, ab eodem ſtipite proximo deſcendentiũ, dirimitque matrimonium uſque ad quartum gradum lineæ tranſverſæ incluſivè. Et quidem quoad primum fortaſſis jure naturæ: quoad reliquos tres, ſolo jure Eccleſiaſtico. Unde etiam Pontifex in his, ex juſta cauſa, diſpenſare poteſt. Gradus verò lineæ rectæ; probabile eſt, omnes jure naturæ eſſe prohibitos. Porrò pro gradibus conſanguinitatis dignoſcendis ſtatuuntur ſequentes regulæ.

Prima. In linea recta tam aſcendentium, quam deſcendẽtium, quot ſunt perſonæ tot ſunt gradus una dempta ſcilicet ſtipite: v.g. pater, & filius ſunt conſanguinei in primo gradu; nepos, & avus in ſecundo, &c.

Se-

SCHEMA CONSANGUINITATIS.

	IV. Abavus Abavia	
IV. Magnus propatru-us M. pro amita	III. Proavus Proavia.	IV Magnus proavũcu-lus M. Promatert.
III. M. Patruus M. Amita.	II. Avus Avia.	III. M. Avunculus M. Matertera.
II. Patruus Amita.	I PATER. MATER.	II. Avunculus Ma-tertera.
I. Frater.	 Hypothe.	I Soror.
II. Filij, & Filiæ Fratris.	I. Filius. Filia.	II. Filij, & Filiæ Sororis.
III. Nepotes, & Nep-tes ex Fratre.	II Nepos. Neptis.	III. Nepotes & Neptes ex Sorore.
IV. Pronepot, & Pro-neptes ex Fratre.	III. Pronepos, Proneptis.	IV. Pronepotes, & Pro-neptes ex Soror.
	IV. Abnepos Abneptis.	

Digitized by Google

Secunda. In linea tranſverſa æquali, quæ eſt inter perſonas à communi ſtipite æqualiter diſtantes quot gradibus perſonæ ſingulæ à communi ſtipite diſtant, otidem diſtant inter ſe. Unde frater, & ſoro, ſunt in primo gradu lineæ tranſverſæ, patrueles, & conſobrini in ſecundo; filij eorundem in tertio.

Tertia. In linea tranſverſa inæquali, inter perſonas inæqualiter diſtantes à communi ſtipite, quot gradibus remotior perſona diſtat à ſtipite, tot gradibus diſtant inter ſe. Unde patruus, & nepos, filius, & ſoror patris, ſunt conſanguinei in ſecundo gradu, quæ omnia patent in adjuncto ſchemate.

Dicitur 5. *Crimen*: idque triplex. Primum eſt homicidium conjugis, ab altero conjuge, & alio tertio ſive phyſicè, v. g. gladio, vel veneno; ſive moraliter, ut imperio pe fectum, eò conſilio, ut poſtea inter ſe matrimonium contrahant. Quòd ſi cædes tentata ſit, ſed non perfecta; vel perfecta, ſed abſque intentione matrimonij ineundi, vel cum intentione quidem ea, ſed non ſignificata exteriùs, vel non communi conſilio, ſed ab altero tantùm, non dirimit matrimonium, niſi etiam adulterium præceſſerit: tunc enim etſi unus tantùm cædem pe fecerit, altero ignaro, dummodò id fecerit intentione matrimonij, verè dirimit. *Ita Kon. Ledeſm, Sà. Sanch. l 7.d. 78.n. 13.& d. 79.*

Secundum eſt adulterium, quando nimirum duo carnaliter ſe cognoſcunt, vivente alterius conjuge, & vel matrimonium ineunt de præſenti, vel ſaltem dant fidem de ineundo poſt mortem conjugis. Sed in hoc caſu requiritur, ut promiſſio ſit acceptata, & uterque ſciat alterum eſſe conjugatũ, ſi enim, vel alteruter ignoret, non irritatur matrimonium, ſi quod poſtea ineatur conjuge mortua, *Perez, Kon. d. 31. num. 57.& 61. Sanch. l. 7. d, 7. num. 12. Fill. num. 256.* vide etiam *Bon q. 3 p. 6. n 8. Dian. p. 3. tr. 4. R. 198.* Excuſatque ignorantia quævis etiam facti *Sanch. M. Leo in praxi p. 2. ſeſſ.* 148. Sufficit autem ſi adulter dubitet, utrùm tempore adulterij, & promiſſionis de matrimonio cum adultera, vixerit alter conjux; quia præſumitur vixiſſe, niſi mors probetur. *Navar. Sanch. l. 7. de matrim diſp. 79. Bard. d. 6. c.* 11. *§.* 8.

Tertium eſt raptus, per quem perſona cum violentia abducitur, libidinis exercendæ, vel matrimonij ineundi cauſa *S. Thom. Molin. t. 3. d. 105.* Durat autem hoc impedimentum, ſe-

Digitized by Google

ſecundùm *Trid.* quandiu rapta eſt in poteſtate raptoris, etiamſi libere conſentiat. Unde libertati reſtitutam ducere poteſt. Probabile tamen eſt, Tridentini decreto tantum comprehendi raptum, qui fit cauſa matrimonij *Sanch.d.*13. vid. *Laym.*

Dicitur 6 *Diſparitas*,cultûs, ſive religionis: qui dirimit matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum, etiàm catnecumenum. Idque jure tantum Eccleſiaſtico non ſcripto. *Bon.q.3.p.7.ex Kon.&c.* inter baptizatos verò non dirimit. etſi impediat. Matrimonia verò cum hæreticis etſi illicita,ſunt tamen valida. vid. *ſupra l.2 tr.1.c.4 dub 3.*

Dicitur 7. *Vis*, ſive violentia, & gravis metus injuſtè incuſſus, ad matrimonium extorquendum; irritatque in utroque foro. Et quidem jure naturæ, ſi à contrahente; poſitivo autem, ſi à tertio ſit incuſſus.

Addo,*gravis*, qualis ſcilicet cadit in virũ conſtantem,v.g. mortis, perpetui carceris, amiſſionis bonorum, injuſtæ excommunicationis, enormis indignationis patris valdè auſteri. Quandò verò metus eſt levis, contractus cenſetur ſpontaneus; idque ad cavendas lites, etiam in matrimonialibus, ut Sacramento conſulatur. *Rebel Sanch.Pont. &c. communiter* cum *Dian.p.3 tr 4 R.230.& t.5.R.117.*quamvis *Navarr. Gabr. & Covar* id negent, ſi metus ita extorſerit conſenſum,ut abſque eo non fuiſſet. Addidi 2, *injuſte:* quia ſi juſtè ſit incuſſus, valet matrimonium: talis enim non tam infertur ab alio, quàm ab ipſomet, qui cauſam dedit; ut ſi v.g deprehenſo in crimine cum filia mineris accuſationem, niſi illam ducat. Addidi. 3,*ad extorquendum*, quia matrimonium ex metu etiam graviſſimo, undecunque, & quandocunque incuſſo, dũmodò non ad matrimonium extorquendum, valet: tunc enim non tam contrahitur metu,quam eligitur medium evadendi periculum: & matrimonium eſt ſimpliciter voluntarium, Unde reſolvitur valere matrimonium in ſequentibus caſibus. Vide *Bon.q.3.p* 8.

1 Si concubinarius metu gehennæ, vel mortis in morbo, vel naufragio contrahat cum concubina. *Bon.l.c.*

2 Si quis à medico perſuaſus, non diù ſe victurum, niſi ducta uxore, eam ducat. *Bon.l.c.n.*19.

3 Si in carcerem conjectus, ſpe evadendi, contrahat cum filia lictoris. *Sanch.lib.4.d.*12.*num.*10. *Kon.d.*28. *dub.* 1. *cap.* 3.

4 Si ad mortem damnatus, ut evadat, ducat meretricem, aut aliam. *Kon.n.*10.*Fill.c* 4 *q*.1.

5 Si Princeps obſeſſus offerat filiam in matrimonium obſidenti, ut liberetur obſidione. *Ibid.*

6 Si raptor, vel deflorator Virginis, metu mortis offerat ſe judici ad eam ducendam. *Bonac.n.*22.*ex Regin. Henriq.* &c.

7 Si ad mortem decumbens contrahat cum filia medici, aliàs illi mederi nolentis. *Reb.d.*12.*Kon.Fill.num.*103, etſi alij quidam negent.

8 Etſi metus gravis incuſſus fuerit tantùm ad contrahendum matrimonium in genere, contractum tamen nullum eſſe docent *Sanch.Salas, Pal.Pont.*&c. cum *Dian.p.*4.*tr.*4.*Reſ.*33. contra *Azor.* & *alios* 4.

9 Quando matrimonium ex gravi metu contractum fuit, non teneri (in foro conſcientiæ) per ſe loquendo, illud perficere, poſſeque altero invito reſilire, etiam eum, qui liber à metu fuit, etiamſi ab ipſo, ſeu ejus culpa illatus fuerit, docent *Sanch.Villal Hurt.*& *Ochag.* cum *Dian.p.* 3.*tr.* 4.*R.*229.& *p.* 9.*tr.*8.*R.*27 contra *Kon.*& *Pont.*

Dicitur 8. *Ordo*, ſcilicet ſacer, ſive Maior, quem qui non coactus ſuſcepit, invalidè matrimonium contrahet, ut vide ſupra *de Sacramento Ordinis*; & hic *impedimento tertio.*

Dicitur 9. *Ligamen*, propter quod, quamdiù quis ligatus eſt conjugi adhuc viventi, invalidè contrahit cum alio, quãquàm licitè, ſine peccato, ſi moraliter ſit certus de morte cõjugis: qui ſi poſtea compareat, tenetur ad eundem redire, dimiſſo poſteriore, vid. *Bon. p.*10.

Dicitur 10. *Honeſtas*, hoc eſt, juſtitia publicæ honeſtatis, ob quam nemo poteſt contrahere cum conſanguineis illius, cũ qua contraxit ſponſalia, vel matrimonium ratum. Et quidem ante Tridentinum, & jure antiquo, hoc impedimentum dirimit matrimonium inter ſponſum, & conſanguineos ſpõſæ uſque ad 4. gradum, oriturque ex ſponſalibus quibuſcunque, etiam invalidis (præterquam ex defectu conſenſus) jure verò novo Tridentini, non oritur ſi ſponſalia ſint invalidi, & irritat tantum uſque ad primum gradum ſi ex ſponſalibus, ad quartum veró, ſi ex matrimonio rato ſequatur, vid. *Bon.p.*11.*Sanch.l.*7.*d.*57.*Fill.t.*10.*p.*2.*c.*6. Notat etiam *Dian.* non oriri ex ſponſalibus mutuo conſenſu diſſolutis, *p.* 3, *tr.*4. *R.*22.*ex Pont.*& *alijs* 3. contra *Sanch*, uti neque ex conditionatis,

Digitized by Google

tis, donec conditio ſit impleta, *p.9.tr 6.R.25.ex Opaton* Oriri tamen ex matrimonio invalido, niſi ſit tale ob defectum conſenſus, *p,9.tr.6.R.*50.ex declaratione Pij V. atque adeó etiam ex clandeſtino.*Ib.R.* 53.*ex Pont.Palao.Hurt. Perez. &c.* contra *Sanch.& Præp.*

Dicitur 11. *Ætas*: quia ad valorem matrimonij, jure Eccleſiaſtico requiritur annus 14. viri, & 12.fœminæ completus: niſi tamen malitia ætatem ſuppleat, hoc eſt, adſit, & doli capacitas, & potentia ad copulam, de quibus judicare prudentum eſt. *Laym.c,12.n.* 1. *Cap. De illis, & cap. ult. eodem tit.*

Dicitur 12.*Affines*. Eſt autem affinitas, propinquitas perſonarum nata ex copula carnali, ſive licita, ſive illicita. Utraque, jure ſaltem Eccleſiaſtico, dirimit matrimonium: illa uſque ad 4.gradum incluſivè, hæc verò jure novo, uſque ad ſecundum tantum. Et quidem ſi antecedat matrimonium, nã ſi ſuperveniat, v.g. ſi Titius cognoſcat uxoris ſuæ cognatam in ſecundo gradu, non dirimit, licet is, qui peccavit, non poſſit petere debitum, ſed tantùm reddere. Porrò gradus, & lineæ affinitatis accipiuntur, ſicut in conſanguinitate, ita ut qui eſt uxoris conſanguineus, in primo gradu, ſive rectæ, ſive tranſverſæ lineæ, is ſit affinis marito in eodem gradu lineæ rectæ, vel tranſverſæ. Denique omnis affinitas quæ oritur ex affinitate, ſublata eſt per Concil, Lateranenſe, vide *Laym.Bon.p* 12.*Vnde reſolves.*

1 Is qui fornicatus eſt cum ſorore ſponſæ ſuæ, cum neutra poteſt validè contrahere, citra diſpenſationem; imò nec cum earum conſobrina, vel matertera.

2 Poteſt quis ducere affinem fratris ſui etiam in primo gradu, v. g. duo fratres poſſunt ducere duas ſorores; imò pater, & filius poſſunt ducere matrem, & filiam.*Laym.Bonac. l.c.*

3 Titius poteſt ſucceſſivè ducere Titiam, & Bertam, quæ fuerunt uxores Caij, & Sempronij fratrum.

4 Titius, qui duxerat ſororem Caij, poteſt poſt mortem Caij, ejuſque ſororis, ducere Bertam uxorem Caij.

Dicitur 13, *Si clandeſtinus*: quia *Trid.* irritat matrimonia eorum, qui contrahunt aliter, quàm coram Parocho, vel alio Sacerdote, de ipſius, vel Ordinarij licentia, & duobus ad minimũ teſtibus: vultque graviter puniri eos, qui contra hoc contraxerint, vel etiam interfuerint.*Vnde reſolves*,

Per

Digitized by Google

1 Per Parochum intelligitur is, qui habet ordinariam juriſdictionem in contrahentes, utpote qui domicilium, & habitationẽ habeant in ejus Parochia: itẽ Epiſcopus vel ejus Vicarius in ſua Diœceſi, uti, & Papa: item Capitulum Sede vacante, Cardinales in Eccleſijs ſui tituli, Legati in ſua provincia. Sufficit etiam excommunicatus, aut non Sacerdos. Nec requiritur, ut à parte rei verè ſit Parochus, ſed ſufficit, ſi habeat titulum ſaltem coloratum, ita ut communi errore habeatur Parochus, ne ſit intruſus abſque omni titulo, vid. *Bon. q. 2. p. 8.*

2 Parochus, vel quivis habens juriſdictionem ordinariam poteſt alium ſibi ſubſtituere; non tamen niſi Sacerdotem.

3 Cum ad teſtes requiſitos non addatur, debere eſſe omni exceptione majores, ſufficiunt etiam infames, fœminæ, pueri habentes uſum ſufficientem rationis, parentes, domeſtici, ac ſervi.

4 Si duo ſint Parochi ejuſdem Parochiæ, poteſt utervis aſſumi. Similiter qui habet duo domicilia, quæ æqualiter inhabitat; vel domum, quæ partim pertinet ad unum Parochiam, partim ad alteram, poteſt alterutrum accerſeſe: quia uterque eſt proprius Parochus. *Laym. Bon. l. c.*

5 Etſi ex præcepto adhibendus ſit Parochus contrahentis illius, in cujus Parochia matrimonium celebratur; ſufficit tamen ad valorem, ſi alterutrius Paſtor aſſiſtat, ut declaravit Congregatio Cardinalium, apud *Rebel. & Bon. q. 2. p. 8.* etiam extra ſuam Parochiam, vel Diœceſim; quia hic actus non eſt juriſdictionis contentioſæ. Non tamen licebit tunc nuptijs benedicere, ſine alterius licentia. *Sanch. l. 3. d. 19.*

6 Is qui ſubſtituitur, debet habere expreſſam, vel ſaltem tacitam licentiam, ex ratihabitione de præſenti: quia non ſufficit ratihabitio de futuro, quà quis putet alterum poſtea ratum habiturum. *Sanch. d. 35. Regin. Kon.* apud *Bon. l. c. n. 11.* licèt ipſe neget tacitam ſufficere.

7 Vagabundi poſſunt contrahere coram quolibet Parocho, (idque ut *Laym c. 4. n. 3.* docet ex *Sanch.* etſi alteruter tãtum ſit vagus) Hic autem tenetur de illorum conditione diligenter inquirere, ut monet *Trid.* an ſcilicet alibi ſint conjũcti, &c. & deindè petere licentiam ab Epiſcopo aſſiſtendi; ſine qua licèt validè aſſiſtat, graviter tamen peccat, Ita *Laym. c. 4. l. 3. ex Sanch. d. 19. & d. 25. n. 14.*

Pe-

Digitized by Google

8 Peregini, qui ex cauſa exiguo tempore domo abſunt, non poſſunt contrahere peregrè coram Parocho loci: quia non eſt illorum verus. Aliud eſt de ijs, qui alicubi habitat omem figunt pro majore parte anni, aut eo venerunt animo manendi, ſaltem majore anni parte, licet poſtea contingat caſu ſubito, recedere, v.g. famuli, ancillæ, ſtudioſi, *Bon. q.1.p.8.num.1.Sanch.l.3.d.23.num.11.* Ratio eſt, quia contrahunt ibi domicilium Parochiale, & Paſtor illius loci, eſt proprius illorum.

9 Parochus, & teſtes ſic debent eſſe præſentes, ut advertere poſſint quid agatur, & de eo teſtari. Et quidem non eſt neceſſe, ut ipſi videant contrahentes, dummodò audiant verba contractus ſi voces contrahentium noverint. *Sanch. Fill. Pont & alij* 5, cum *Dian.p.8.tr 7.R* 68, contra *Barboſ.* Nec refert, etiamſi per metum, vim, dolum, aut injuriam nolentes detineantur, vel etiam contradicant, ac reſiſtant; aut licet prohibiti ſint ab Ordinario, ne interſint *Bon.l.c. ex declar. Card. Kon. Fill. Sanch ll cc. &c.*

10 Parochus tenetur utrumque contrahentem interrogare, non quidem de impedimento, *Gutier. Sanch. Dian. p. 3. tr.4.R.294.* ſed de mutuo conſenſu. *Trid. ſeſſ* 24. *cap.* 1. Ejus tamen omiſſio quando de utriuſque libero conſenſu conſtat, venialis tantum eſt. *Sanch Kon. Dian. l. c.* Similiter mortale nõ eſſe, etſi intellecto conſenſu non dicat: Ego vos conjungo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti docet *Sanch. Koninc. Villalob. Gutier. Dian. p 3. tract. 4. Reſ. 256.* contra *Rebell &c.*

Dicitur 14. *Et impos*, quod impedimentum vocatur frigiditas, vel impotentia. Quæ ſi perpetua ſit, & matrimonium antecedat, irritat illud jure naturæ; vel omne, & reſpectu cujuſcunque ſi ſit abſoluta; vel certum tantum, ſi ſit reſtricta, ſeu reſpectiva. Idque ſive orta ſit ab intrinſeco, & vitio naturæ, ſive ab extrinſeco, opera hominis, vel diaboli; ſive cognita alteri fuerit, ſive non; ſive ſit ex parte utriuſque cõtrahentis, ſive alterius tantùm. Ratio eſt, quia matrimoniũ conſiſtit in mutua traditione corporum, phyſicè aptorum ad generationem, ſive in traditione poteſtatis corporis ad copulam conjugalem: hanc autem poteſtatem impotens non poteſt tradere, cum eam non habeat.

Porrò impotentia in viro eſſe cenſetur, quando eſt Eunuchus, vel ſaltem non poteſt ſeminare intra naturale vas fœminæ;

Digitized by Google

1 Per Parochum intelligitur, is, qui habet ordinariam juriſdictionem in contrahentes, ut pote qui domicilium, & habitationẽ habeant in ejus Parochia: itẽ Epiſcopus vel ejus Vicarius in ſua Diœceſi, uti, & Papa: item Capitulum Sede vacante, Cardinales in Eccleſijs ſui tituli, Legati in ſua provincia. Sufficit etiam excommunicatus, aut non Sacerdos. Nec requiritur, ut à parte rei verè ſit Parochus, ſed ſufficit, ſi habeat titulum ſaltem coloratum, ita ut communi errore habeatur Parochus, nec ſit intruſus abſque omni titulo, vid. *Bon. q. 2. p. 8.*

2 Parochus, vel quivis habens juriſdictionem ordinariam poteſt alium ſibi ſubſtituere; non tamen niſi Sacerdotem.

3 Cum ad teſtes requiſitos non addatur, debere eſſe omni exceptione majores, ſufficiunt etiam infames, fœminæ, pueri habentes uſum ſufficientem rationis, parentes, domeſtici, ac ſervi.

4 Si duo ſint Parochi ejuſdem Parochiæ, poteſt utervis aſſumi. Similiter qui habet duo domicilia, quæ æqualiter inhabitat; vel domum, quæ partim pertinet ad unum Parochiam, partim ad alteram, poteſt alterutrum accerſeſe: quia uterque eſt proprius Parochus. *Laym. Bon. l. c.*

5 Etſi ex præcepto adhibendus ſit Parochus contrahentis illius, in cujus Parochia matrimonium celebratur; ſufficit tamen ad valorem, ſi alterutrius Paſtor aſſiſtat, ut declaravit Congregatio Cardinalium, apud *Rebel. & Bon. q. 2. p. 8.* etiam extra ſuam Parochiam, vel Diœceſim; quia hic actus non eſt juriſdictionis contentioſæ. Non tamen licebit tunc nuptijs benedicere, ſine alterius licentia. *Sanch. l. 3. d. 19.*

6 Is qui ſubſtituitur, debet habere expreſſam, vel ſaltem tacitam licentiam, ex ratihabitione de præſenti: quia non ſufficit ratihabitio de futuro, quà quis putet alterum poſtea ratum habiturum. *Sanch. d. 35. Regin. Kon.* apud *Bon. l. c. n. 11.* licèt ipſe neget tacitam ſufficere.

7 Vagabundi poſſunt contrahere coram quolibet Parocho, (idque ut *Laym c. 4. n. 3.* docet ex *Sanch.* etſi alteruter tãtum ſit vagus) Hic autem tenetur de illorum conditione diligenter inquirere, ut monet *Trid.* an ſcilicet alibi ſint conjũcti, &c. & deindè petere licentiam ab Epiſcopo aſſiſtendi; ſine qua licèt validè aſſiſtat, graviter tamen peccat, Ita *Laym. c. 4. l. 3. ex Sanch. d. 19. & d. 25. n. 14.*

Pe-

8 Peregini, qui ex cauſa exiguo tempore domo abſunt, non poſſunt contrahere peregrè coram Parocho loci: quia non eſt illorum verus. Aliud eſt de ijs, qui alicubi habitat omem figunt pro majore parte anni, aut eo venerunt animo manendi, ſaltem majore anni parte, licet poſtea contingat caſu ſubito, recedere, v. g. famuli, anciliæ, ſtudioſi, *Bon. q. 1. p. 8. num. 1. Sanb. l. 3. d. 23. num. 11.* Ratio eſt, quia contrahunt ibi domicilium Parochiale, & Paſtor illius loci, eſt proprius illorum.

9 Parochus, & teſtes ſic debent eſſe præſentes, ut advertere poſſint quid agatur, & de eo teſtari. Et quidem non eſt neceſſe, ut ipſi videant contrahentes, dummodó audiant verba contractus ſi voces contrahentium noverint. *Sanch. Fill. Pont & alij 5*, cum *Dian. p. 8. tr 7. R 68*, contra *Barboſ.* Nec refert, etiamſi per metum, vim, dolum, aut injuriam nolentes detineantur, vel etiam contradicant, ac reſiſtant; aut licet prohibiti ſint ab Ordinario, ne interſint *Bon. l. c. ex declar. Card. Kon. Fill. Sanch ll cc. &c.*

10 Parochus tenetur utrumque contrahentem interrogare, non quidem de impedimento, *Gutier. Sanch. Dian. p. 3. tr. 4. R. 294.* ſed de mutuo conſenſu. *Trid. ſeſſ 24. cap. 1.* Ejus tamen omiſſio quando de utriuſque libero conſenſu conſtat, venialis tantum eſt. *Sanch Kon. Dian. l. c.* Similiter mortale nō eſſe, etſi intellecto conſenſu non dicat: Ego vos conjungo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti docet *Sanch. Koninc. Villalob. Gutier. Dian. p 3. tract. 4. Reſ. 256.* contra *Rebell &c.*

Dicitur 14. *Et impos*, quod impedimentum vocatur frigiditas, vel impotentia. Quæ ſi perpetua ſit, & matrimonium antecedat, irritat illud jure naturæ; vel omne, & reſpectu cujuſcunque ſi ſit abſoluta; vel certum tantum, ſi ſit reſtricta, ſeu reſpectiva. Idque ſive orta ſit ab intrinſeco, & vitio naturæ, ſive ab extrinſeco, opera hominis, vel diaboli; ſive cognita alteri fuerit, ſive non; ſive ſit ex parte utriuſque cōtrahentis, ſive alterius tantùm. Ratio eſt, quia matrimoniū conſiſtit in mutua traditione corporum, phyſicè aptorum ad generationem, ſive in traditione poteſtatis corporis ad copulam conjugalem: hanc autem poteſtatem impotens non poteſt traderè, cum eam non habeat.

Porrò impotentia in viro eſſe cenſetur, quando eſt Eunuchus, vel ſaltem non poteſt ſeminare intra naturale vas fœminæ;

Digitized by Google

minæ; in fœmina verò quando, vel ſeminare non poteſt (ſi verum eſt, ſemen fœminarum requiri ad generationem) vel propter arctitudinem non poteſt virum pati, aut ejus ſemen recipere.

Dixi 1. *Si ſit perpetua*: qualis eſt, quæ nulla arte poteſt tolli, In dubio autem perpetuitatis, conceditur à jure triennium ad experiendum bona fide.

Dixi 2. *Si antecedat*: nam ſi ſubſequatur matrimonium, nõ irritat illud, etſi uſum ita impediat, ut ſoli contactus, & oſcula liceant, citra periculum pollutionis. Idque quando impotentia eſt certa: nam ſi dubia ſit, tandiù licet conari ad copulam, quandiù probabilis eſt ſpes ſeminandi intra vas, *Laym. l. 5. tract. 10. p. 4. cap. 22. ex Sanchez, Navarr. Henriq. Vnde reſolves.*

1 Invalidè contrahunt evirati, ſeu Eunuchi, quando carent utroque teſte: quia non emittunt verum ſemen aptum generationi. Nec refert, quòd inſtar ſenum ſterilium ſatiſfaciant concupiſcentiæ fœminæ; quia id non faciunt per copulam natura ſua aptam generationi, ob defectum ſeminis, quod ſenes tamen emittunt, etſi ſemen ſenum per accidens non ſit prolificum. *Laym. l. c. Bon. q. 3. p. 13. &c.*

2 Validè contrahunt. 1. Steriles, quia etſi ſint impotentes ad generationem, non tamen ad copulam; atque adeò ſunt capaces omnis juris, & obligationis matrimonij; & ſuſceptio prolis licèt ſit præcipuus, non tamen unicus, nec immediatus finis matrimonij. *Bonac. q. 3. p. 13. ex Henriq. Kon. Filliuc. &c.* Eadem eſt ratio de his, quæ non edunt fœtum, niſi mortuum, vel non niſi cum periculo vitæ. *Bon. &c. ll. cc.* 2. Hermaphroditi: quia verè ſunt potentes ad uſum matrimonij. Et quidem ſi alter ſexus emineat, ſecundum illum tantùm valebit ſi uterque ſi par, optio illis datur, ut utrolibet utantur, ita tamen, ut quem ſemel elegerint, ſemper retineant. *Sãch. l. 10. d. 106. Bon l. c. ex Henr. Sanch. Kon. Filliuc. &c.* 3. Is qui paulò poſt eſt moriturus, quia in eo manet potentia ad coitum, etſi per accidens vi morbi impediatur. Patet ex praxi Eccleſiæ, quæ illis interdum ſuadet, ut concubinas ducant. *Laym. l. c. ex Sanch. d. 105. n. 3. Covar. &c.*

3 Impuberes, ſi utantur ratione, non jure naturæ, ſed Eccleſiaſtico tantum, invalidè contrahunt, quia impotentia illorum eſt tantum temporalis, vide *ſupra hoc dub. imped. 3.*

Quæres. Quid cenſendum de matrimonijs, quæ contrahũtur in partibus hæreticis? Reſp.

Digitized by Google

Reſp. Circa ea Congregatio Cardinalium reſolvit ſequentia. 1, Vbi hoc decretum Concilij nondum publicatum eſt in Parochia, v.g. in Saxonia, & Anglia, valere matrimonium contractum abſque forma præſcripta. Publicatio autem decreti facta præſumitur, ſi id aliquo tempore in Parochia tanquam decretum Concilij fuit obſervatum. 2 Hæreticos, in quorum Parochia dictum decretum fuit publicatum, v. g. in Hollandia, Friſia, &c. teneri formam præſcriptam ſervare. Vnde conſequenter ipſorum matrimonia abſque forma Cōcilij, quamvis coram Miniſtro hæretico, vel Magiſtratu contracta videntur eſſe nulla. *Lay*, tamen *l*.5.*tr.* 10.*p*.2.*c*.4. putat eam non eſſe mentem Summorum Pontificum, propter graviſſima incommoda indè ſubſecutura. 3. Si Parochia, in qua aliquando decretum fuit obſervatum, proprio Parocho, & Epiſcopo careat, nullusque iſtic ſit, qui vices Epiſcopi, vel Parochi ſuppleat, matrimonium valere abſque præſentia Parochi; ſervata tamen in quibus poteſt forma Cōcilij, nēpe adhibitis ſaltem duobus teſtibus. Idem eſt, ſi Parochus, & Epiſcopus metu hæreticorum lateat, ita ut verè ignoretur ubi ſit, vel eorum metu abſit à Diœceſi, & ad neutrum ſit tutus acceſſus.

Dicitur 15. *Rapta ve ſit*, de quo vide ſupra *in impedimento criminis*.

DUBIUM III.

Quomodo matrimonium invalidum ſit revalidandum?

Reſp. 1, Si fuit invalidum propter conſenſum fictum, vel metu extortum, ſive ex una, ſive ex utraque parte, poteſt revalidari per quodcunque ſignum veri, & novi conſenſus: quia ſi altera tantùm pars fictè contraxit, conſenſus unius partis habitualiter permanſit, ergo accedente alterius conſenſu revalidatur. *Sanch.l*.2.*d*.32.*n*.9. *Kon. d*.24.*d*.10 *num.* 89. *Navarr. Bon. Fill.* &c *Vnde reſolves.*

1 Si metus, vel defectus conſenſus fuerit alterius tantū partis, curandum eſt, ut ea ſaltem novum, & liberum conſenſum eliciat, & externis ſignis prodat: alteri autem parti non opus eſt declarari, præſtari novum conſenſum ad valorem matrimonij. *Sanch.l.c.n*.10. *Kon. Bon.p*.9. vid. *Mænt. d*.7.*ſ*. 15 *n*.4.

2 Si uterque fictè, vel coactè conſenſerit, neceſſe eſt, ut uterque

uterque conſenſum renovet, & verbis exprimat. Quia cum utriuſque conſenſus planè nullus fuerit, æque neceſſe eſt renovare, & declarare, ac ſi factum nunquam fuiſſet. *Marat.l.c. num.3.*

Reſp.2. Si invalidum fuit propter impedimentum conſanguinitatis, v.g. vel aliud ſimile occultum dirimens, tunc eò per diſpenſationem, vel aliter ſublato, atque ita perſonis ad contrahendum habilitatis, requiritur novus utriuſque conſenſus, ſigno externo expreſſus: & quidem, ut probabiliùs docet *Sanch.l.2.d* 36. abſolutus, & independens ab antiquo. Ratio eſt, quia neutrius conſenſus antiquus fuit legitimus, cum non caderet in legitimam materiam. *Vnde reſolves.*

1 Si in tali caſu altera pars ſit ignara impedimenti, vel dubitetur an ſciat, illa ſuaviter inducenda eſt ad novum conſenſum abſolutè præſtandum, dicendo v.g ſi mihi non nupſiſſes, non ne modo nuberes? vel; Angor ſcrupulis de matrimonij noſtri valore, ideòque renovemus conſenſũ. Quòd ſi fiat, ſufficere (præſertim ſi ſequatur affectu maritali copula) docet *Quint.in append. lib.* 7. *d. ult.* Si autem periculum ſit, ne pars illa impedimentum ignorans detrectet, & ſcandala, graveſque moleſtiæ timeantur, licebit uti ſententia contraria, quæ docet ſufficere, ut ſola pars impedimenti conſcia conſenſum renovet, & alteri declaret. *Sanch.l.* 2. *d.* 26. *& l.* 8. *d.* 34. *n.*61 *Leſſ.l.*2.*c.*17.*Kon.d.*24.*d.*10.*Fill.n.*29 *&c. Dian.p.* 4.*t.*4.*R.* 49.

Reſp.3. Vt matrimonium invalidum, quod coram teſtibus, & Parocho eſt celebratum, revalidetur, non opus eſt denuò coram Parocho, & teſtibus iniri, ſi impedimentum ſit occultum: ſecùs ſi ſit notum: quia priùs matrimonium præſumptione Eccleſiæ, cenſetur validum, non autem poſterius. *Navarr. Sanch. lib.*2.*d.*37.*Kon.d.*24. *dub.*4.*Regin.lib* 31.*n.* 183. *Fill. num.*39.

DUBIUM IV.

A quo, & ob quam cauſam, poſſit diſpenſari in impedimentis matrimonij?

Reſp.1. Papa non poteſt diſpenſare in impedimentis jure naturæ, vel divino dirimentibus, niſi ex ſpeciali conceſſione: in

Digitized by Google

in ijs verò, quæ jure Eccleſiaſtico dirimunt, poteſt. Ratio prioris eſt, quia inferior non diſpenſat in lege ſuperioris: nec homo in lege naturæ. Addidi, *niſi ex ſpeciali*; quia ſic Pontifex (non tamen Epiſcopus) poteſt matrimonium ratũ diſſolvere, ex juſta cauſa, *Sanch. Leſſ. Præp. q.5. d. 8. Dian. p. 8. tract. 1. R. 52. & 93.* Ratio poſterioris, quia Pontifex talia impedimenta inducit; ergo etiam poteſt tollere, & quidem ſolus. *Vnde reſolves.*

1 Epiſcopus in impedimentis dirimentibus matrimoniũ jam contractum, non poteſt ordinario jure diſpenſare, niſi ex tacita conceſſione in caſu neceſſitatis, quando ſequentia concurrunt, 1. Ut defectus ſit diſpenſabilis. 2. Ut ſit occultus, id eſt, non ſit notorius, ſeu divulgatus. 3. Ut ex altera parte ſaltem, matrimonium bona fide ſit contractum. 4. Ut non ſit facilis acceſſus ad Papam. Ita comm. *Sanch. Kon M. Per. d. 4. ſeſſ. 7.* Quando autem contractum eſt ex diſpenſatione ſubreptitia, non poteſt Epiſcopus ſua diſpenſatione priorem confirmare. *Dian. p. 9. tr. 7. R. 40. ex Præp. Perez, &c.* In impedimentis verò dirimentibus matrimonij nondum contracti, videtur nunquam poſſe: imò nec Legatus à latere, niſi ſpeciali facultate. *Layman. lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 6. & lib. 1 tr 4. c. 22. Bon. q. 3 p. 15. &c.* contra quos *Dian. c. 8. tr. 3 R. 280.* cum *Præp. Villalob. & Eſcob. de leg. ex 14. c. 4* putat, Epiſcopum id poſſe aliquandò in caſu raro, ex cauſa maximè urgente, ſi omnibus tentatis judicetur neceſſarium eſſe ad vitandam gravem infamiam, vel grave ſcandalum, cui aliter occurri non poſſet; idque ex tacita Papæ licentiæ.

Reſp. 2. In impedimentis non dirimentibus poſſunt Epiſcopi diſpenſare univerſaliter. Quod addo, quia excipiuntur illa, quæ jure naturali, & divino impediunt, ut votum caſtitatis abſolutum, & perfectum. (*Bon. q. 3. p. 15. ex Navar. Sanch. &c.*) & ſponſalia priora, ut habet *Tan. d. 8. q. 4. dub. 2. n. 30. ex Sanch. l. 17. n. 8.* Idem habet *Fill. t. 10. p. 2. c. 10. n. 306. Laym. l. 5. c. 10. p. 4. c. 15. n. 2. ſub finem.* Similiter Epiſcopus poteſt diſpẽſare in impedimentis, quæ matrimonio ſuperveniunt, & impediunt petitionem debiti, v. g. cognationis ſpiritualis, vel affinitatis, *Bon l. c. Sanch. l. 8. d. 12. n. 16. Fill. l. c.* excipit inceſtum commiſſum (matrimonio conſummato,) cum conſanguineis uxoris, in ijs, qui non ſunt juvenes.

Reſp. 3. Poſſunt etiam Confeſſarij regulariter approbati de licentia ſuorum Provincialium diſpenſare ad petendum

debitum conjugale, propter cognitionem conſanguinei conjugis in ſecundo gradu, ut *Rodrig.q.regul.tom.*1. *q.* 63.*art.* 1. nullo modo tamen in impedimento ipſo, vid. *M.Per.d.*44.*ſ.*7. *num.*13. Dixi, *Provincialium*; quia quod *Molfeſ.Leon.* &c. volunt, Confeſſarios Societatis Ieſu habere omnes hanc facultatem immediatè à Patre Generali, id refutat. *Dian. p.*3. *tr.*2.*R.*14.

Reſp 4. Ut licitè diſpenſetur in impedimentis dirimentibus, requiritur juſta cauſa: qualis ſecundùm *Fill. cap.* 8. eſt v.g. Extinctio magnæ litis, vel odij, inter agnatos. 2. Ablatio ſcandali. 3 Inæqualitas matrimonij, niſi conſanguineis, vel affinibus nubatur. 4. Defectus dotis competentis. 5. Conſervatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis diſpenſationem, Plures vide apud *Sanch.d.*19. *Kon.d.*33.*Hurt.* 26.*M.Per.d.*44.*ſeſſ.*5. Ubi notat. 1. Quantò gradus conſanguinitatis, vel affinitatis eſt propinquior, tantò requiri cauſam graviorem. 2. Sæpe plures aggregatas cauſas ſufficere, quarum ſingulæ non ſufficerent, vide etiam *Dian.p.*8.*tr.*3.*R.*93.

Reſp. 5. Si quis dubitet an habeat impedimentum dirimẽs, v g. contrahendi matrimonium cum certa perſona, & adhibita diligentia ſufficienti non poſſit intelligere veritatem, probabile eſt poſſe cum ea contrahere ſine diſpenſatione, (niſi tamen præſumptio aliqua ſtet pro impedimento) quia poſſeſſio ſtat pro libertate contrahendi. *Sanch, Sancius, Franc.Lugo, Bardi d.*6.*c.*11.*p.*7.*§.*11. contra *Laym,* & *Palaum,*

LIBER VII.

De Cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.

CAP. I.

De Cenſuris in genere.

DUBIUM I.

Quid Cenſura Eccleſiaſtica?

RESP. Eſt pœna ſpiritualis, & medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti, ac contumaci, per potentiam Eccleſiaſticam aufertur uſus quorundam bonorum ſpiritualium. *Laym. l. 1. tr. 5 p. 1. c. 1. Vnde reſolves.*

1 Per cenſuram non privatur homo bonis merè internis, v.g. charactere, poteſtate ordinis, nec bonis proprijs, ac privatis, v.g. fide, charitate, gratia, &c, ſed quibuſdam externis, & publicis, ſive actionibus, quæ habent ſpiritualem aliquem effectum, vel commodum, ut ſunt ſacrificium, Officium Divinum, beneficium, adminiſtratio, & ſuſceptio ſacramentorum, indulgentia, publica Eccleſiæ ſuffragia: quia hæc, & non illa, ſubſunt diſpoſitioni Eccleſiæ. Unde ſi interdum privetur bono aliquo temporali, v. g. convictu humano per excommunicationem, id tantum fit ſecundariò.

2 Exilium, carcer, ſervitus, privatio beneficij, niſi adjunctam habeant ſuſpenſionem aliquam ſpiritualium actionum, non ſunt cenſuræ, quia ſunt pœnæ temporales.

3 Nec degradatio, vel depoſitio eſt cenſura, quia etſi ſit pœna ſpiritualis, non tamen medicinalis, ſed perpetua, & ob peccatum præteritum, etiam emendatum, poteſt infligi.

4 Nec ceſſatio à divinis, quia non imponitur per modũ medicinæ, ad tollendam contumaciam, ſed ad propulſandam injuriam Eccleſiæ factam.

5 Nec irregularitas, ſive ſit ex defectu, quia hæc non eſt pœnalis, ſed tantum impedimentum Canonicum: ſive ſit ex delicto, quia hæc non irrogatur per modum pœnæ medicinalis, ſed punitivæ, & ex ſe perpetuæ. Unde nec tollitur per abſolutionem, ſicut cenſura: ſed per diſpenſationem. *Bon.d.1.q.1.p.1.*

6 Quando in Iubilæis, vel privilegijs, datur poteſtas abſolvendi à cenſuris, non comprehenditur irregularitas, niſi expreſſè addatur.

DUBIUM II.

Quotuplex Cenſura?

Reſp. Dividitur 1. Eſſentialiter in Excommunicationem, Suſpenſionem, & Interdictum. 2. Accidentaliter in eam, quæ eſt à jure, & fertur per Canones, conſtitutiones, vel ſtatuta Eccleſiaſtica, ſtabili ac permanente lege: & eam, quæ eſt ab homine, quæ ſcilicet fertur à Iudice, vel Prælato, per modum mandati, vel ſententiæ judiciariæ. Eſtque, vel particularis, circa factum aliquod particulare, aut certas perſonas; vel generalis, quæ nulla ſingularis facti, aut perſonæ determinatione fertur. 3. In eam quæ eſt ſententiæ latæ, quam ſcilicet jus, aut Iudex ſtatuit ipſo facto, (quo quis v.g. contra legem facit) ſine alia ſententia incurrendam; & eam, quæ eſt ferenda, quam jus, aut Iudex non vult ipſo facto incurri, ſed per ſententiam infligi. Pro quibus dignoſcendis, conſideranda ſunt verba, quibus cenſura fertur: quæ ſi includant alterius actionem, ſeu miniſterium, ſignificant cenſuram eſſe ſententiæ ferendæ: latæ veró, ſi non includant. Si veró ambigua ſint, teneri poteſt regula 49. juris in 6. quòd in dubio circa pœnas, benignior interpretatio ſit facienda. *Unde reſolves.*

1 Eſt cenſura latæ ſententiæ. 1. Si verba ſint præteriti, aut præſentis temporis, v.g. excommunicavimus, excõmunicatus eſt vel fuit, excommunico, ſuſpenduntur, interdicuntur, volumus, aut jubemus eſſe excommunicatum, ſuſpenſum, &c. Si addatur particula. ipſo jure, ipſo facto, vel, ſine alia ſententia. 3. Si verba ſint imperativi modi, v.g. incidat in excommunicationem, maneat interdictus, &c. Ratio quia hæc omnia nullius actionem interponnnt.

2 Sententiæ ferendæ eſt ſaltem, ut plurimum. 1. Si verba ſint futuri temporis, v.g. excommunicabitur, ſuſpendetur. 2. Si dicatur, excommunicetur, ſuſpendatur, volumus

ex-

excommunicari. 3. Si verba ſint minatoria, v. g. ſub pœna excommunicationis, ſub interminatione anathematis, &c. niſi tamen ex adjunctis aliud colligatur.

DUBIUM III.

Qui poſſint ferre cenſuram, & in quos?

Reſp. 1. Cenſuram ferre poteſt omnis, ac ſolus ſuperior Eccleſiaſticus, habens in foro externo, ſeu contentioſo, juriſdictionem, ſive ordinariam, ſive delegatam.

Porrò ordinariam, quæ eſt ratione officij, vel alterius juris, poteſtque delegari Clerico, Clericatus privilegio gaudenti (ut *Bon. d. 1. q. 1. p. 2. Laym. l. 1. tr. 5. p. 1. cap. 3 num. 1. ex C.* Cum Eccleſiarum, *S. Th. &c.* docent) habet 1. Papa reſpectu totius Eccleſiæ. 2. Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, eorumque Vicarij Generales. 3. Generales, Provinciales, & Superiores locales religionum, reſpectu ſuorum ſubditorum. 4. Congregationes religionum, Concilia provincialia Epiſcoporum, Capitula provincialia quorundam religioſorum, & denique. 5. Quidam alij ex conceſſione, ut multi Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani.

Delegatam habent, quibus ea committitur ab ordinariã habente: cujus morte expirat: nec delegatus poteſt alteri delegare, niſi habeat ſpecialem hujus commiſſionem, ut ſi ſit delegatus Papæ. *Vnde reſolves.*

1. Non poſſunt poteſtate ordinaria ferre cenſuram. 1. Parochi. 2. Laici: quia non ſunt capaces juriſdictionis Eccleſiaſticæ; uti, & religioſi profeſſi non habentes primam tonſuram. 3. Fœminæ, licet ſint Priorіſſæ, vel Abbatiſſæ: quia non ſunt capaces juriſdictionis ſeu poteſtatis clavium. Quando verò in jure dicuntur poſſe ſubjectis ſibi Clericos ſuſpendere ab officio, vel beneficio, ſuſpenſio non accipitur propriè pro cenſura, cujus violator irregularitatem incurrit, ſed latè, & impropriè, pro præcepto, quo Abbatiſſæ Clericò ſibi quodammodò ſubjecto prohibet celebrationem, donec ſatisfecerit, ſubtrahens ei redditus interea, vide *Bon. l. c. Laym. l. 1. tr. 5. p. 1. c. 3. n. 3.*

Reſp. 2. In omnes, & ſolos ſubditos alicui Superiori Eccleſiaſtico, poteſt ferri cenſura, quia ſubjectio, & juriſdictio ſunt correlativa. *Laym. l. c. c. 3. Vnde reſolves.*

1. Non baptizati non incurrunt cenſuras, licèt ſint cathecumeni: nec mortui: quia non ſubſunt juriſdictioni Eccleſiæ. Nec refert, quod quandoque mortui dicantur excom-

municati; non enim de novo ligantur, ſed excommunicatio prior tantùm declaratur, ac vivis prohibetur, ne cum ijs agant, orando pro illis, ſepeliendo, &c. Similiter dicuntur abſolvi ab excommunicatione, quando ſepultura, & orationes publicæ pro illis permittuntur *Laym.l.c.*

2 Advenæ, & peregrini brevi tempore alicubi commorantes, non ligantur cenſuris locorum, generali ſententia, aut ſtatuto decretis; quia non ſunt ſubditi.*Laym.l.c. num* 5.

3 Etſi ſubditi extra ſuam Diœceſim, (vel in loco Diœceſis exempto) delinquentes contra legem ſui Epiſcopi non incurrant cenſuram, Superior tamen, ſaltem regularis, poteſt ſuos ſubditos, ubicumque exiſtant per particularem ſententiam cenſuris innodare, vide *Laym. l.c.*

4 Hæretici, Apoſtatæ, & Schiſmatici, poſſunt affici cenſuris: quia per baptiſmum ſunt ſubjecti Eccleſiæ, vide *Laym.l.c.*

5 Solus Papa non poteſt incurrere cenſuram, quia nulli eſt ſubjectus, *Bon.l.c.*

DUBIUM IV.

Ob quam cauſam poſſit ferri Cenſura?

Reſp. Ob ſolum peccatum externum cenſuræ proportionatum, & conjunctum cum contumacia. Et quidem in interdicto locali poteſt eſſe alienum, v.g. Prælati, vel communitatis (non tamen hominis privati) aliàs requiritur proprium. *Bon.p.*3. *Vnde reſolves.*

1 Non poſſunt cenſurari infantes, vel amentes, quia non peccant. *Bonac.d.*1.*quæſt.*1.*p.*4.*Laym.cap.*4.*num.*3. *ex S.Thom. Suar. &c.*

2 Etſi ob peccatum veniale interdum fieri poſſit levis ſuſpenſio, vel leve interdictum: excommunicatio tamen major, ſuſpenſio gravis, & interdictum perſonale ſpeciale(quicquid ſit de generali) non poteſt ferri, niſi ob culpam mortalem: quia alioqui pœna non eſſet proportionata culpæ. Imò cum ſint pœnæ medicinales, non debent infligi pro quovis mortali, ſed quibuſdam tantum, ne cenſuræ contemnantur, ut monet *Trid.*

3 Actus peccati, ob quem cenſura fertur, debet eſſe mortalis, non tantum quoad actum internum; ſed etiam quoad ſubſtantiam operis externi. Hinc non excommunicatur leviter percutiens Clericum, etſi intentionem mortalē habuiſſet:

uti

uti nec, qui interius tantùm eſt lapſus in hæreſim, quam exterius non ſignificavit; quia Eccleſia tantum judicat de externis. *Bon l.c.* [redacted]

4 Actus peccati in ſuo genere debet eſſe perfectus, & conſummatus, niſi expreſſe aliud ſonent verba legis; quia pœnæ, & odia ſunt reſtringenda. Hinc excommunicationem homicidæ non incurrit favens, mandans, conſulens, juvans, nec vulnerans lethaliter, niſi mors ſequatur. Item quando excommunicatur mandans, conſulens, &c. vel ferens ſuffragium pro indigno, ſubintellige efficaciter, ſeu effectu ſecuto; quia ſine eo mandatum, conſilium, & ſuffragium, non eſt completum, & perfectum in genere homicidij, furti, &c. Alij tamen attendendum eſſe putant, utrùm in mãdantes, conſulentes, &c. principaliter, & per ſe feratur excommunicatio, an verò acceſſoriè tantùm: & dicunt priore caſu eſſe excommunicatos, etſi non ſequatur effectus: non item in poſteriore. Quæ ſententia in praxi eſt tutior. *Bonac. loc. cit.*

5 Quicquid excuſat à peccato mortali, excuſat etiam á gravi cenſura, v.g. materiæ parvitas impotentia legem implendi, defectus advertentiæ, & deliberationis, ignorantia invincibilis, ſive ea ſit facti, ut v.g. ſi neſcias quem percutis eſſe Clericum; ſive juris, ut ſi ſcias eſſe Clericum, teque mortaliter peccare percutiendo, neſcias tamen percuſſionem illam ſub excommunicatione prohibitam eſſe. Ratio, quia non es contumax.

Dixi, *invincibilis*: quia ignorantia culpabilis, & craſſa non excuſat, niſi addatur in lege certus modus, v.g. qui hoc fecerit ſcienter, conſultò, qui præſumpſerit auſu temerario violare, (quæ verba, utpotè in re odioſa, accipienda ſunt ſtrictè) talis autem non poteſt dici temerariè præſumere, niſi ignorantia eſſet affectata, formalem dolum includens. *Eſcob tom. 4. cap. 6. num. 37. Sanchez de matrim, t. 3 lib. 9 d 31. num. 31.*

6 Non incurritur cenſura, ob peccatum ſoli naturali, vel divino juri repugnans, ſed requiritur præceptum Eccleſiæ, quod contumaciter violetur. Item, nec ob peccatum merè præteritum poteſt cenſura infligi ab homine, niſi aliquo modo pendeat in futurum, ratione ſcandali, vel reſtitutionis non factæ, vel perſeverantiæ in peccato poſt monitionem; quia abeſt contumacia. Nec refert, quòd quis ob

peccatum præteritum, vel etiam ſine peccato, (modò juſta cauſa ſubſit] poſſit ad tempus arceri ab aliorum conſortio, altari, communione, &c. ut ſubindè fit in religionibus : & in jure etiam vocatur excommunicatio, vel ſuſpenſio, ſed latè, quia non eſt cenſura propriè dicta, cujus violatio inducat irregularitatem, ſed ſimplex tantùm pœna. *Fill.tr.*11.*cap.*6. *num.*86.

7 Non incurrit cenſuram, qui legem tranſgreditur ex gravi metu, licèt quandoque non excuſetur à gravi culpa ; quia non cenſetur contumax. *Laym.l.*1.*t.*5.*p.*1.*c.*5.*n.*9.*Bon,d.*1.*q.*2 *p.*3.*n.*2.*ex Suar. Kon. &c.*

8 Cenſura invalida eſt ex triplici capite.

Primò, ob defectum ferentis, ſi ſcilicet careat juriſdictione, vel eam habeat impeditam per cenſuram, vel ſuſpenſam per legitimam appellationem, de qua vide *Laym*

Secundò, ſi ſubſtantialis ordo judicij prætereatur, ut ſi reus non citetur, nec moneatur ſub comminatione cenſuræ. Ratio, quia non eſt contumax, qui ante non fuit monitus de præcepto, & pœna annexa. Quod tamen intellige de cenſura ab homine lata per ſententiam particularem : quia quæ fertur à jure, vel per ſententiam generalem, vel etiam ſpecialem, reſpectu tamen actus futuri, non eget alia monitione ; cum lex, aut ſententia ſeipſa ſatis moneat. Idem eſt de ſententia non illativa cenſuræ, ſed declaratoria tantùm : quia abſque alia monitione declarari poteſt cenſura incurſa, quādo crimen, cui eſt annexa, commiſſum eſſe evidenter conſtat. Porrò, ut cenſura ſit licita, requiritur 1 ut dicta monitio ſit Canonica, id eſt, trina, juxta Canones ; etſi aliquando ex juſta cauſa ſufficiat una tribus æquivalens, v.g. moneo te ſemel pro tribus vicibus. 2. ut ex ſcripto recitetur, 3. ut cauſa cenſuræ exprimatur. 4. ut reo petenti exemplum ſcripturæ, intra menſem tradatur ; alioqui judex ipſe ſuſpenditur à divinis officijs, *Fill.t.*11.*c.*4.

Tertiò, ob defectum juſtæ cauſæ. Hæc autem deficere poteſt tripliciter. 1 Si nec à parte rei, nec ſecundùm allegationes fori externi, ſubſiſtat 2. Si á parte rei crimen ſubſiſtat quidem, non tamen in ordine ad judicium : quia reus de eo non confitetur, nec legitimè de eo convincitur. 3. Si à parte rei non ſubſiſtat crimen, etſi juridicé probetur, ideòque titulum ſeu cauſam præſumptam habeat Iudex. In quo caſu, etſi ſententia à parte rei ſit injuſta, ideòque probabi-

lius

lius cenſura non liget in foro conſcientiæ; in foro tamen externo ſervari debet propter ſcandalum, vide *Laym. part.1. cap.6.*

DUBIUM V.

Qui poſſint abſolvere à Cenſuris.

Reſp. 1. A cenſura lata per ſententiam particularem, ordinariè is tantùm poteſt abſolvere, qui eam tulit, vel ejus ſuperior, vel ſucceſſor, vel delegatus. Ab ea quæ lata eſt à jure communi, vel ab homine per ſententiam generalem, ſi non ſit reſervata, poteſt abſolvere quivis, qui cenſuratum poteſt abſolvere à mortalibus; ſi verò ſit reſervata, ordinariè, & per ſe, poteſt tantùm, vel relaxari ab authore legis, vel ejus ſucceſſore, vel delegato.

Dixi 1. *Ordinariè*: quia in articulo mortis quivis Sacerdos abſolvere poteſt à quavis cenſura.

Dixi 2. *Per ſe*: quia per accidens, & ex privilegio, poſſunt etiam alij. *Laym. l.1. t.5. p. 1. c.7.*

Reſp. 2. Epiſcopi, ſecundùm *Trid. ſeſſ. 24. c.6.* poſſunt 1. abſolvere in foro conſcientiæ, per ſe, vel Vicarium, ob omnibus occultis, etiam in Bulla Cœnæ Papæ reſervatis, excepta hæreſi, à qua per ſe ipſos tantùm abſolvere poſſunt, (quantũ eſt ex vi hujus decreti.) Dicitur autem cenſura occulta, quæ contracta eſt ob delictum non publicum, nec ad forũ contentioſum deductum, aut ſi deductum fuit, à quo reus ob defectum probationis fuit abſolutus. *Bonac. d.1. q. 3. p.1. num. 15 & p.2. num.1 ex declar. Card. &c.* 2. Poſſunt etiam ſæpè abſolvere à cenſura Papæ reſervata, propter impedimentum ejus qui incurrit, vel quando propter ſenium, morbum, ſexum, pauperiem, Pontifex non poteſt adiri. *Bon. l. c. ex Nav. Sanch. Avila, Kon. &c.*

Reſp 3. Multi religioſi, præſertim Mendicantes, poſſunt ex ſuis privilegijs, (in foro tamen interno tantùm) á varijs cenſuris abſolvere, vide *Dian. p.9. t. 4. R.63.* Quare à ſuperioribus ſuis illa privilegia petant, cùm ad confeſſiones audiendas exponentur, & circa ea ſequentes regulas ſequantur.

Prima. Qui habet poteſtatem abſoluendi à cenſuris, reſervatis Epiſcopo, non poteſt vi illius abſolvere à reſervatis Papæ.

Secunda, Qui habet poteſtatem abſolvendi à reſervatis Papæ, non cenſetur poſſe abſolvere à cenſuris Bullæ Cœnæ; eò quòd hæ cenſeantur majores, nec comprehendi

in

in conceſſione generali. *Dian.p.5.tr.12.R.34.ex Suar.&c.* contra *Boſſium.*

Tertia. Qui habet poteſtatem abſolvendi à cenſuris Bullæ Cœnæ, habet etiam à quibuſvis Papalibus, & Epiſcopalibus à jure latis, etſi aliqui negent de excommunicatione contracta propter hæreſin, de qua alij probabiliùs affirmant, præſertim pro regionibus ſeptentrionalibus, pro quibus alioqui conceſſio per magnam partem eſſet inutilis.

Quarta. Poſſunt Regulares per ſua privilegia, ſicut ab alijs cenſuris Papæ reſervatis, ita etiam abſolvere duello certantes (idem de ſimilibus caſibus) poſt conſtitutionem Clementis VIII, ſicuti poterant ante eam; præterquam in Italia extra Vrbem; idque ex declaratione ipſiuſmet Clementis apud *Comitolum l.6.mor.Reg.l.21.n.83.Fill. tom.1.tr.15.cap.5. Laym.l.3.c.3.p.3 c.5.*

Reſp.4. Ampla etiam ſolet dari poteſtas à cenſuris abſolvendi in Iubilæis: in quibus diligenter conſiderandum, quid, quantum, & quomodo concedatur. Si enim detur poteſtas abſolvendi à caſibus reſervatis Papæ, etiam conceditur poteſtas abſolvendi à cenſuris Papæ reſervatis: quia is non ſolet reſervare caſus, niſi ratione cenſuræ adjunctæ. Porrò abſolutio data confitenti bona fide in Iubilæo, cum intentione lucrandi illud, etſi poſtea, vel ſua negligentia, vel propter aliud impedimentum non lucretur, eſt valida, tollitque cenſuram. Secùs ſi ab initio indulgentias lucrari noluerit: eo enim caſu probabilius eſt abſolutionē non valere, & tam peccata reſervata, quam cenſuram de novo debere tolli ab eo, qui poteſt extra Iubilæum.

DUBIUM VI.

Quomodo danda ſit abſolutio à cenſura?

Reſp. Id ſtatuendum eſſe ex natura tum cenſuræ, tum cujuſvis abſolutionis. Ex qua circa abſolvendi modum *reſolves.*

1 Ex natura rei non requiruntur certa verba, ſed ſufficiunt ea ſigna, quibus apertè ſignificetur abſolutio impendi. In foro tamen externo communiter ſervanda eſt forma cujuſque Epiſcopatus. In foro autem conſcientiæ hæc ferè eſt in uſu. Ego te abſolvo à vinculo, v.g. excommunicationis, ſuſpenſionis, &c. quam incurriſti propter NN. [talem cauſam] & (ſi ſit excommunicatus) reſtituo te Sacramentis Eccleſię, & communioni fidelium, aut [ſi ſit ſuſpenſus) executioni

tuorum

tuorum ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum. In nomine Patris, &c. In publica autem ac ſolemni abſolutione præmittitur Pſalmus Miſerere, & ad ſingulos verſus pœnitentis humeri denudati leviter percutiuntur (niſi ex juſta cauſa talis cæremonia videatur omittenda, præſertim in fœminis (tum adjectis precibus abſolvitur, & in Eccleſiam introducitur.) Idem modus ferè ſervatur in abſolutione mortuorum, niſi quod ſepulchrum virga percutiatur, vide *Rituale Romanum.*

2 Abſolvi à cenſura poteſt abſens, imò, & invitus; etſi hoc communiter non liceat, ne cenſura contemnatur. Ratio, quia ſicut pœna in abſentem, & invitum poteſt ſtatui, ſic, & auferri. *Turr. Dian. p.6. tr.9. R.*10.

3 Is qui pluribus cenſuris eſt aſtrictus, poteſt abſolvi ab una relictis alijs: quia inter eas non eſt neceſſaria connexio. Unde ſi dicatur, abſolvo te ab omni vinculo, &c valet pro omnibus: ideòque ſi ſic abſolutus in Iubilæo fortè omiſiſſet invincibiliter peccatum habens annexam cenſuram, id eſt, excommunicationem, poſſet is poſteà ab eo peccato per quemvis approbatum abſolvi: cùm non ſit amplius reſervatum, eó quòd cenſura ratione cujus tantúm erat reſervatum, ſit ſublata.

4 Abſolutio, vi, aut metu gravi injuſtè incuſſo extorta; non valet; imò novam excommunicationem incurrit, qui metum incutit.

5 Abſolutio data ab ordinario, non præſtita ſatisfactione, etſi ſit illicita, valida tamen eſt; imò etiam data à delegato, modo non delegetur cum conditione ſatisfactionis: quæ ſi impoſſibilis ſit, ſufficit præſtare cautionem, aut juramentum de ſatisfaciendo cum poterit.

6 Dari poteſt abſolutio ſub conditione de futuro contingenti; cum ſit actus juriſdictionis externæ, qui conditionatus eſſe poteſt. Communiter tamen non expedit ſic abſolvi: ſi enim reus abſolutionem meretur, non debet apponi conditio; ſi non meretur, non debet abſolvi.

7 Poteſt etiam dari abſolutio ad reincidentiam id eſt, pro certo actu, & tempore, quo tranſacto reincidat: item ſub certo onere, quo non impleto, cenſura reviviſcat.

8 Probabilius eſt, eum qui habet poteſtatem abſolvendi in foro conſcientiæ à cenſura, poſſe id facere etiam extra confeſſionem, ut contra *Nav. Suar. & alios* docet *Sanch. l.*8. *de matr. d.*16. *Kon. Dian. &c.*

CA-

CAPUT. II.

De Excommunicatione.

DUBIUM I.

Quid ſit, & quotuplex.

RESp. Excommunicatio eſt cenſura, per quam quis privatur communione Eccleſiæ. Eſtque duplex, Minor, quæ tantùm privat uſu paſſivo, ſeu receptione Sacramentorum, & Maior, quæ etiam dicitur Anathema, ac in jure fere ſemper nomine excommunicationis intelligitur, privatque omni communione Eccleſiaſtica, ſecundùm dicenda. Per hanc Majorem excommunicatus, rurſus eſt duplex; Toleratus, quem fideles non tenentur vitare: Non toleratus, quem tenentur vitare. Et quidem poſt Concilium Conſtantienſe, non tolerati ſunt hi tantúm. 1. Notorius Clerici percuſſor, de quo infra, 2. Quivis nominatim excommucicatus, & ſpiritualiter ac publicè denuntiatus. *Vnde reſolves.*

1 In Germania Catholici ſecurè communicant cum ijs, qui notoriè ſunt Hæretici, & conſequenter excommunicati; quia non ſunt nominatim excommunicati, ac publicè denuntiati.

2 Non teneris vitare eum, quem ſcis peccaſſe contra legem, per quam illi, etiam in particulari, ſub pœna excommunicationis, aliquid eſt vetitum, vel præceptum; quia requiritur, ut per ſententiam expreſſam, & ſpecialem, contra perſonam in particulari, poſt peccatum commiſſum, cenſura ſit publicata, v.g. ut Ioannes ſit denuntiatus excommunicatus, vel ſaltem ita exprimatur perſona, ut non liceat de ea dubitare, v.g. excommunicamus talis loci Decanum, Prætorem.

3 Licet dicatur, Excommunicamus Petrum, v. g. incendiarium, & ejus complices, ſolus Petrus vitandus eſt, non verò alij, etſi ſint notorij: quia ſententia quoad illos, eſt tantum generalis, & non ſpecialis contra certam perſonam,

4 Non teneris vitare eum, qui privatim in conclavi eſt de-

denuntiatus: quia id non eſt factum publicè; ad hoc enim requiritur, ut ſententia legatur, vel affigatur aliquo loco celebri, v.g. in templo tempore concionis, vel aliter, pro more regionis.

DUBIUM II.

Ob quam cauſam incurratur, & quem effectum habeat excommunicatio minor.

Reſp. Incurritur ob unicam tantùm cauſam, ſi quis nimirū cum excommunicato majore excommunicatione communicet ijs caſibus, quibus non licet. Effectus ejus eſt, privatio ſacramentorum perceptionis, vide *Laym. l.1.t.5.p.2, c.3. Vnde reſolves.*

1 Cùm jura dicunt, communicantem cum excommunicato, incurrere ſimilem excommunicationem, ſenſus eſt, quòd ſimiliter, id eſt, verè excommunicetur, licét minore.

2 Propter communicationem cum excommunicato minore excommunicatione, etiam nominatim denuntiato, nulla incurritur cenſura.

3 Etſi excommunicatus minore excommunicatione, recipiendo aliquod Sacramentum non incurrat irregularitatem, graviter tamen peccat: adminiſtrando verò, probabile eſt, nec venialiter peccare.

4 Incurritur hæc cenſura, etſi quis propter levitatem materiæ tantùm venialiter peccet, v.g. confabulando nominatim excommunicato, quando non licèt: ſecùs ſi ſit veniale propter imperfectum uſum rationis: quia pœna infligitur propter actum qui quantum eſt ex ſe, ſufficit ad mortale.

5 Etſi peccatum veniale, poſſit omitti in confeſſione, non tamen illud, cui hæc cenſura eſt annexa, ne Sacramentum in ea recipiatur. Unde etiam Confeſſarij ordinariè prius abſolvunt fideles ab omni vinculo excommunicationis, etiam minoris, deinde à peccatis.

6 Ab hac excommunicatione lata à jure, abſolvere poteſt Parochus, & quiſquis poteſt à mortalibus; cum non ſit reſervata. An verò qui poteſt abſolvere à veniali, habente annexam hanc excommunicationem, poſſit etiam ab ipſa, quidam affirmāt ut *Navar. & Tol.* alij probabiliùs negant, ut *Suar. Kon.* quia ſicut hæc abſolutio eſt diſtincta à Sacramentali, ita etiam ad eam requiritur diſtincta juriſdictio, quæ nuſquam conceditur omnibus Sacerdotibus, vide *Laym. l.1, t 2.p.2.c.3.*

DV-

DUBIUM III.

Quos effectus habeat excommunicatio Major?

Reſp. Habet duplices; Mediatos, & Immediatos.

Mediati, ſive remoti ſunt hi.

1 Irregularitas, quam excommunicatus incurrit, exercendo actum alicujus ordinis.

2 Si excommunicatus toto anno in excommunicatione contumaciter perſiſtat; & ut jura loquuntur, inſordeſcat, ſit ſuſpectus de hæreſi, & contra eum, ut talem procedi poteſt, *ex Trid. ſeſſ.25, cap.3.* ideòque (ſi crimen grave, & beneficij privatione dignum commiſit) privandus eſt beneficio: imò etſi crimen non ſit adeò grave, ſi tamen ad hæreſis ſuſpicionem purgandam citetur, tanquam hæreticus privari debet. *Bon.d.2.q.2,p.ult, ex Rebuf. Dian, Navar.* &c.

Immediati effectus ſunt ſequentes.

1 Privat ſuſceptione, & uſu paſſivo ſacramentorum: unde nullus excommunicatus ſive toleratus, ſive non, poteſt ea licitè recipere ſub mortali: niſi excuſet ignorantia invincibilis, metus mortis, infamiæ, jacturæ bonorum, &c. quia cenſura non obligat cum tanto rigore. *Laym. l.1.tr.5.p.2.cap.2.*

Dixi, *licitè*: quia validè ſuſcipit omnia, ſaltem quoad ſubſtantiam, præter Pœnitentiæ; imò etiam hoc, ſi adſit ignorantia inculpabilis; dummodò cætera ad eſſentiam Sacramenti requiſita non deſint, quia per cenſuram non fit incapax abſolutionis, etſi prohibeatur eam recipere, priuſquam abſolvatur à cenſura. *Bon.d.2.q.2 p.2. ex Fill. Suar. Koninc.* &c. Nec obſtare, etiamſi excommunicatio ſit reſervata, vel confeſſarius ſciens peccata habere annexam excommunicationem, tamen ex malitia abſolvat, docet *Dian.p.3.tr.4.R.78. ex Kon. Suar.* &c. & *p.5.tr.9, R.53.*

2 Privat (ſaltem non toleratos) communibus Eccleſiæ ſuffragijs, orationibus, & fructu indulgentiarum; non tamen privatis. Undè non tantùm quivis privatus, ſed etiam Sacerdos poteſt tanquam perſona privata, pro excommunicatis orare, etiam in publicis precibus, & ſacro; imó actionem ſacrificandi, prout pendet à merito privato operantis, offerre, vel ejus in Memento in particulari meminiſſe.

Dixi,

Dixi, *tanquam privata* : quia ut miniſter Eccleſiæ non poteſt, Hinc irritæ ſunt ac nullæ omnes preces, quas pro excõmunicato in perſona Eccleſiæ, intercedentis pro ipſo, Deo offert, adeòque privatur omnibus bonis, quæ in gratiam Eccleſiæ Deus conceſſurus fuiſſet.

3 Privat uſu activo Sacramentorum, & adminiſtratione. Quæ tamen excommunicato tolerato, & ad id requiſito, & ſe non ingerenti, quandoque eſt licita, v. g, ſi ſit Paſtor cujus ſubditi teneantur audire ſacrum, nec ſit alius qui celebret: imò ſi etiam non Parochus fortè rogetur, & invitetur ad celebrandum. Ac licèt communis doctrina ſit apud *Laym hic c.*4 peccare fideles, ſi ſine cauſa neceſſitatis, vel magnæ utilitatis, talem inducant ad Sacramentorum adminiſtrationẽ, quando alius miniſter haberi poteſt : contrarium tamen eſt probabile. ob facultatem conceſſam à Concil. Conſtant. cũ talibus communicandi : & hinc nec illum, qui petit à tali Sacramentum, nec ipſummet excommunicatum, ſi conferat, præciſè ob cenſuram peccare. *Laym.l.c.n.*5.*ex Soto, & Sanch.l.*7.*de matrim.d.*9.*n* 8. Idem docet *Bon.d.*2.*q.*2.*p,*2.*§.*2. *ex Vaſq. Suar, &c.* Non tolerato autem illicita eſt Sacramenti adminiſtratio, præterquam in caſu extremæ neceſſitatis, extra quam validè illud adminiſtrat, præterquam Pœnitentiam, quia hæc requirit juriſdictionem, quâ ipſe caret, uide *Laym.hic c.*2.*Bon. l.c.*

4 Privatio uſus divinorum officiorum: ita ut non tantùm careat eorum fructu, ſed etiam ſub mortali ijs nequeat intereſſe, parte notabili : ita ut moraliter cenſeatur cum alijs communicare; niſi excuſet ignorantia. vel neceſſitas vitandi ſcandali, aliave juſta cauſa *Bon l.c.p.*2.*§.*2.*ex Suar.Fill. &c.* Similiter peccant etiam alij, qui cum excommunicato vitando eidem Miſſæ interſunt, ut ex communi docet *Bonac.l.c.n.*9. contra *Durand.* quia participant cum illo in divinis. Aliud tamen eſſet, ſi tranſiens per Eccléſiam aliud tractaret, vel breviter privatim, aut omninò ſeparatim oraret, aut ſi alijs unum ſacrum audientibus, ipſe aliud audiret: quia ſic moraliter non cenſeretur communicare cum alijs, nec conjungi ad unam orationem fundendam. *Bonac.l.c. num.* 16. *ex Suar. Henriq.Fill.Kon. &c.* Ac licèt peccatum hoc ex genere ſuo ſit mortale; ex parvitate tamen materiæ ſubindè tantùm eſt veniale, ut ſi exigua pars Miſſæ, v. g. uſque ad Evangeliũ tantùm cum illo audiatur. *Avila, Dian p.*5.*tr.*5,*R,* 21. vel ſi Horæ pri-

privatim cum eo recitentur. *Dian. p. 5 tr. 9. R. 89. ex Suar. & alijs* 9. Porrò per divina officia intelliguntur ſacrificium Miſſæ, publica oratio, proceſſio, cantus horarum, benedictio olei, aquæ, candelarum, & cætera annexa ordini Clericali, quæ ſolemniter fiunt (excepta concione) in quibus licèt alij fideles non teneantur vitare toleratum, tenentur tamen non toleratum ſub mortali vitare, niſi vel levitas materiæ, vel ignorantia, aut ſimile quid excuſet. Vnde ſi talis præſens ſit, moneri debet ut recedat: ſi nolit, debet extrudi, vel exportari, licèt ſit Sacerdos: niſi tamen graviùs indè timeatur incommodum, ob quod ſi expelli non poſſit, omittendum eſt officium, etiam die feſto, & celebrans nondum inchoato Canone debet abrumpere Miſſam; ſi inchoauit, poteſt cæteris abeuntibus, ſacrum proſequi; vel abrumpere, ob ſententiæ utriuſque probabilitatem: ſi conſecravit, debet, ſolo miniſtro manente, pergere uſque ad communionem incluſivè, & reliqua perficere in ſacriſtia, vel alio decenti loco. Quod ſi excommunicatus negligat procurare abſolutionem eo fine, ut non audiat ſacrum die feſto, peccat mortaliter omiſſione ſacri; ſecus ſi alia de cauſa negligat. Quod ſi etiam obligatus eſt ad Horas, non excuſatur ab illis, (etſi non debeat dicere, Dominus vobiſcum, ſed Domine exaudi, &c.) quas ſi cum alio privatim legat, venialiter tantum videtur peccare.

5 Collatio Beneficij facta excommunicato nulla eſt, uti, & præſentatio, vel electio, inſtitutio, & confirmatio. Ratio, quia excommunicatus etiam toleratus non poteſt communicare in officio, proindeque incapax eſt beneficij, quod datur propter officium. Idque licèt ignoretur excommunicatio: quia ignorantia invincibilis, etſi excuſet à culpa, non tamen ſupplet defectum conditionis requiſitæ ad valorem actus, vide *Leſſ. l. 2. c. 14 d. 22.* Imò probabile eſt, excommunicatum, quamvis beneficio ante obtento non privetur, fructus tamen, & diſtributiones non facere ſuas, ideòque eas teneri reſtituere etiam ante ſententiam judicis: quia eſt privatus officio, fructus autem dantur propter officium, velut merces propter opus. *Ita Suar. & alij* contra *Sanch. & Kon.* qui probabiliter putant, ex conſuetudine non teneri ante ſententiam, modò per ſe, vel alium, inſerviat beneficio.

6 Privat communicatione forenſi. Vnde excommunicatus nequit eſſe Iudex, Advocatus, Procurator, (licèt pro ſe metipſo

in ipſo reſpondere poſſit ipſe, *Kon.Præp.Dian.p.*5. *tr.* 9. *Reſ.* 111) Actor, Tabellio, Teſtis, &c. ita ut contra excommunicatum, etiam toleratum, ſemper poſſit reus excipere. Quòd ſi non faciat, nec Iudex eum repellat, valida ejus acta erunt, ſi ſit toleratus: ſecùs eſt, de judice non tolerato, cum ſit privatus juriſdictione, vide *Laym.c.*2.*Dian.p.*5.*tr.* 9. *Reſ.* 112. 113. Non poteſt etiam eſſe Tutor, aut Curator. *Dian.p.*5.*tr.* 9.*R.*115. *ex Sylv.* Neque teſtamenti executor. *Dian. p.*8.*tr.*9. *R.*2. *ex Carp.&c.* contra *Sanch.Lug.&c.* Si tamen non fiat oppoſitio, validè exequitur. *Ibid.* Nec poteſt ipſe teſtari licitè, etſi faciat validè, etiam cum excommunicatum inſtituit hæredem. *Suar.Villal.Merc.&c.* cum *Dian.l.c.R.* 128. Denique contractus omnes ab eo facti (etſi ſint illiciti, & ratione eorum non detur actio in foro externo durante executione) valent, niſi fiant ab eo ut perſona publica, vel Miniſtro ratione muneris, vel beneficij: quia tunc ſpectant ad juriſdictionem, quæ ſuſpenſa eſt. *Dian.p.*5.*tr.*9.*R.*128.*ex Kon.Fill. Merc.&c.*

7 Excommunicatus non toleratus privatur uſu juriſdictionis. Unde non poteſt validè eligere, conferre, præſentare, ferre leges, vel ſententiam: & qui ſic beneficium à nõ tolerato accepit, dicendus eſt intruſus, ac proinde tenetur, ſine alia juris declaratione, beneficium una cum fructibus relinquere.

Dixi, *non toleratus*: quia acta tolerati probabile eſt eſſe valida ob bonum commune: graviter tamen peccat, ſi abſque neceſſitate talia exerceat.

8 Non toleratus privatur Eccleſiaſtica ſepultura, ita ut non poſſit in loco ſacro, ſeu benedicto ſepeliri; & ſi contrarium fiat, ac corpora diſcerni poſſint, debet exhumari, nec in eo loco divina peragi, ante reconciliationem.

Dixi, *non toleratus*: quia Eccleſia non polluitur, etſi hæreticus, non ſpeciatim denunciatus, in ea ſepeliatur, ut docent *Suar.Laym.& alii*: jure nihilominus id prohibent Epiſcopi in Germania, eò quòd inter cæteras pœnas non cõmunicantium in Paſchate, etiam ſtatuatur privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ.

9 Excommunicatus privatur omni alia civili communicatione fidelium, ita ut ipſe non poſſit cum alijs, &, ſi non ſit toleratus, etiam alij cum ipſo non poſſint communicare: idque in caſibus hoc verſu comprehenſis.

Os, orare, vale, communio, menſa, negatur.

Dicitur 1. *Os*, per quod intelligitur oſculum, & omne colloquium, etiam privatum, item per nutus, litteras, internuncium, & quodvis ſignum benevolentiæ.

Dicitur 2. *Orare*, id eſt omnis communicatio in divinis, de qua ſupra.

Dicitur 3. *Vale*, quod comprehendit omnem ſalutationem, (ſaltem honorificam) verbo, vel ſigno, vel amplexu, & ſecundum quoſdam, etiam reſalutationem, eò quòd ſit actus obſervantiæ. Sed contrarium videtur verius, quia eſt ſolutio debiti. Imò *Sayr.* &c. cum *Dian. p. 5. tr. 9. Reſ. 16.* putant probabile, quòd ſola verbalis ſalutatio ſit prohibita, non autem alia ſigna v.g. aperiendo caput, &c. quæ urbanitatis cauſa fieri ſolent.

Dicitur 4. *Communio*, quæ comprehendit omnem contractum (qui tamen validus eſt, ſi fiat) item cohabitationem, cooperationem, ſocietatem, v.g. in contractibus, ita ut moraliter cenſeatur communicare, quod prudens æſtimabit; unde nec iter cum eo tanquam cum ſocio facere licet.

Dicitur 5. *Menſa*, per quam intelligitur omnis convictus, & convivia, per modum ſocietatis, & commercij: qualis non eſt, ſi caſu incidas in idem hoſpitium, iter, menſam, imò lectum, vide *Bon. d. 2 q. 2. p. 6. §. 1.* & 2.

Quæres 1. Quale peccatum ſit communicare cum excommunicato non tolerato?

Reſp. Communicatio in divinis cenſetur mortale, propter gravitatem materiæ, in civilibus autem, (etſi inducat minorem excommunicationem) ſecluſo tamen contemptu tãtùm eſt veniale regulariter. *Suar. Baun,* &c. *Dian. p. 7. tr. 11. R. 47.* Quod addo, quia aliquando eſt mortale, ut ſi quis cum excommunicato communicet in eodem crimine, v. g. ſi quis concubinam excommunicatam cognoſcat.

Quæres 2. An aliquando liceat cum non tolerato communicare?

Reſp. Quod ſic, extra divina, in his quinque caſibus. 1. In caſu utilitatis, ſive ſpiritualis ipſius excommunicati, v. g. ut convertatur, ſive alterius, ut ab excommunicato conſilium petat, quod ab alio habere non poteſt; ſive etiam utilitatis temporalis, v.g. ut ab eo reſtitutio, vel debitũ ex contractu petatur, Contractus tamen novos cum ipſo inire non licet; etſi ſi ineantur, ſint validi, cum nulla ſit lex irritans. 2. In

caſu

caſu legis matrimonialis: quomodo uxori licet communicare cum marito, & contra, niſi factum ſit divortium. *Dian. p.5. tr.9. R.122.* non tamen ſponſus de futuro cum ſponſa, *l.c. R.126. ex Sayr. Sanch & Fill.* 3. In caſu ſubjectionis: quomodo poſſunt filij etiam emancipati, (addit *Dian. p.5. tr.9. Reſ.118. 119. ex Corn. Fill. Hurt. &c.* etiam adoptivi, vel illegitimi: imò etiam nepotes, pronepotes, & in eodem genere affines,) cõmunicare parenti; ſervi, & ancillæ domino, ſi ante excõmunicationem fuerint in ſervitio. Similiter Religioſi Prælato: non tamen niſi quoad eam communicationem, quæ ab habitantibus in eadem familia evitari non poteſt. *Dian. l.c. Reſ. 117* contra *Sotum, v. Fill. tr 12. c.8. n.203. Laym. & Bon. l.c.* 4. In caſu ignorantiæ, juris, vel facti. 5. In caſu neceſſitatis, ſive animæ, ſive corporis, ſive bonorum temporalium, qui caſus hoc verſu comprehenduntur.

Vtile, lex, humilis, res ignorata, neceſſe.

DUBIUM IV.

Ob quas cauſas incurratur excommunicatio Major?

Cum hæ multæ ſint, variæ ſunt etiam excommunicationes, quæ in 4. potiſſimum claſſes dividuntur: nam aliæ nulli, aliæ Epiſcopo, aliæ Pontifici per Bullam Cœnæ, aliæ eidem extra illam reſervantur.

ARTICULUS I.

Quæ ſint excommunicationes non reſervatæ?

Reſp. 1. Ex jure antiquo uſitatiores ſunt ſequentes.

Contra omnes 1. In vexantes Eccleſiaſticos, quòd non elegerint eum, pro quo rogati fuerant. 2. In directores Monialium, ſi foveant diſcordias in electione. 3. In extorquentes abſolutionem à cenſura per vim, aut metum. 4. In compellentes Eccleſiaſticos, ut laicis ſubmittant jura Eccleſiæ. 5. In do[illegible]ntes leges, vel medicinam religioſos, qui dimiſerunt habitum, vel eos retinentes in ſuis ſcholis. 6. In ſepelientes tempore interdicti, vel interdictos, vel excommunicatos non toleratos, vel manifeſtos uſurarios. 7. In impedientes viſitatores Monialium. 8. In contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Monialibus. 9. In edentes Gloſſas in Tridentinum. 10. In imprimentes libros ſine ſuperiorum licentia. 11. In præcipientes ſuis ſubditis, ne officia communia Reipub. exhibeant Eccleſiaſticis, v. g. ne ijs vendant, coquant panes, &c. 12. In Doctores, & Profeſſores non facientes profeſſioné fidei, ubi recepta eſt Bulla

Pij IV. 13. In negligentes adminiſtrare juſtitiam Eccleſiaſticis. 14. In poteſtates foventes uſuras.

Contra Clericos. 1. In Clericos in dignitate conſtitutos, aut Sacerdotes audientes publicè jus, aut medicinam. 2 In Sacerdotes recipientes præfecturas ſæculares. 3. In Clericos minores Epiſcopis locantes domos uſurarijs. 4. In alienantes bona Eccleſiæ, vel locantes ultra triennium. 5. In impugnantes in concionibus montes pietatis. 6. In contrahentes matrimonium, ſi ſint in ſacris. 7. In fictè reſignantes, vel permutantes beneficia 8. In præſumentes abſolvere à caſibus Bullæ Cœnæ.

Contra Religioſos. 1. In audientes Leges, vel medicinam extra clauſtra. 2. In habitum temerè dimittentes, vel matrimonium contrahentes 3. In inſtituentes novum ordinem. 4. Adeuntes curias Principum, ad nocendum ſuis monaſterijs, vel Prælatis. 5. Tenentes arma ſine licentia intra clauſtra. 6. Non ſervantes interdictum, quando ſervatur à Cathedrali, vid. *Fill.t.* 1. *tr.* 14. 15. *c.* 84. *Bon.d.*3.*p.*5.*§.*1.*n.* 36.

Reſp. 2. Supradictis adjectæ ſunt à Tridentino ſequentes, quæ valent, ubi illud eſt receptum. 1 In imprimentes, imprimi mandantes, vendentes, apud ſe retinentes, vulgantes libros de rebus ſacris, ſine nomine authoris, & approbatióne ab Ordinario obtenta, 2. In docentes; non eſſe neceſſariam confeſſionem ante ſumptionem Euchariſtiæ. 3. In raptores mulierum, juvantes, faventes. 4 In cogentes contrahere matrimonia, cum præſcriptis. 5. In magiſtratus, qui requiſiti non juvant Epiſcopos, ad reſtituendam, vel conſervandam clauſuram Monialium. 6. In ingredientes (cujuſcunque conditionis, vel ſexus fuerint) monaſteria Monialium; ſine licentia in ſcripto obtenta. 7. In cogentes mulierem ingredi monaſterium, & profiteri. 8. In impedientes, ſine juſta cauſa, ſanctam voluntatem mulierum emittendi votum, 9. In dominos temporales, concedentes in terris ſuis locum pro duello.

ARTICULUS II.

Quæ ſint excommunicationes reſervatæ Epiſcopis.

Reſp. Sunt hæ. 1. Quæ cõtrahitur ex levi percuſſione Clerici, vel gravi, ſi ſit mulier. 2. In eos qui abſoluti in articulo mortis (à cenſura, vel peccato habente cenſuram annexam) ab eo, quia aliàs non poterat, non præſentant ſuperiori ſe, poſtquam convaluerunt, vide *Fill.t.*15, *c.* 10, *n*, 241. & 242.

In

Digitized by Google

3. In Fratres Minores, ſi admittãt in ſuis Eccleſiis, ad officia divina, Fratres tertij Ordinis. 4 In procurantes abortum fœtus animati, effectu ſecuto. 5. In eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab Epiſcopo. 6. Eæ omnes, quas ferunt Epiſcopi per propria ſtatuta, & ſibi reſervant: quas Confeſſarij videant in Agendis.

ARTICULUS III.

Quæ ſint Papæ reſervatæ extra Bullam Cœnæ.

Reſp. 1. *Contra omnes*, magis obviæ ſunt ſequentes. 1. In incendiarios. 2. In habentes litteras Apoſtolicas falſas, & nõ deſtruentes: item in falſarios literarum Apoſtolicarum. 3. In effringentes, & ſpoliantes Eccleſias. 4. In communicantes eodem crimine cum excommunicatis à Papa. 5. In vexantes eos, qui cenſuram in alios tulerunt. 6. In abſolutos ab excõmunicatione, ſub conditione, & non implentes. 7. In violantes interdictum Papale. 8. In dantes, & recipientes aliquid ex pacto, ob admiſſionem ad religionem. 9. In Simoniacos reales, circa ordinem, vel beneficium. 10. In committentes ſimoniam confidentialem. 11. In impedientes executionem literarũ ſacræ Pœnitentiariæ 12. In dantes, & recipientes aliquid, pro gratia, aut juſtitia, apud Sedem Apoſtolicam. In committentes duellum, & ad id cooperantes, ſuadendo, &c. 14. In mulieres ingredientes Monaſteria Regularium. 15. In impugnantes inſtitutum Societatis Ieſu. 16. In facientes jura e illicita, & contraria libertati Eccleſiaſticæ. 17. In rapientes bona Eccleſiaſtica; item in exigentes tributa ab Eccleſiaſticis. 18. In violantes libertatem Eccleſiaſticam, quoad fugientes ad Eccleſiam. 19. In docentes poſſe fieri confeſſionem in abſentia. 20. In eos, qui alterutram opinionem de Conceptione B. Virginis damnant peccati mortalis, vel hæreſeos; item in eos, qui in concionibus, aliiſque publicis actibus, ut lectionibus, concluſionibus, aſſerunt B. Virginem conceptam in originali. 21. In percuſſores Clericorum. Quæ cum celebris ſit, & multa ſcitu neceſſaria habeat, agetur de ea peculariter infra.

Reſp. 2. *Contra Clericos, & Religioſos*, ſunt hæ. 1. In participantes in ſacris cum excommunicatis à Papa. 2. In procurantes alienationem Eccleſiarum. 2. In Concionatores, qui Scripturæ ſenſum, à doctorum interpretatione alienum circa tempus Antichriſti, & extremi judicij, aliaque ſimilia revelata prædicant. 4. In Parochos non implentes juramentum

Digitized by Google

de reſidentia factum. 5. In Mendicantes transeuntes ad alium ordinem, præter Carthuſianum. 6. In Moniales exeuntes clauſtra ſine licentia. 7. In religioſos, qui ſine privilegio, vel ſpeciali licentia Parochi, Clericis, aut Laicis Sacramentum Euchariſtiæ, vel Unctionis miniſtrare, vel Matrimonia ſolemniſare præſumunt.

ARTICULUS IV.

Quomodo intelligenda excommunicatio percuſſoris Clericorum?

Reſp. Ea ſic habet: Si quis ſuadente diabolo in Clericũ, vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat, & nullus Epiſcoporum præſumat illum abſolvere.

Dicitur 1. *Si quis:* intellige cujuſcunque ſexus, aut ſtatus, etiam impubes, dummodò rationis compos, & doli capax. Extenditur autem ad efficaciter mandantes, conſulentes, conſentientes, ſuo nomine factam ratihabentes, non impedientes, ſaltem ſi ex officio, aut juſtitia teneantur, ut Reges, Iudices, & cæteri ſuperiores. Item patres, tutores, heri, pædagogi, Parochi, &c quibus aliorum cura demandata eſt. Ita *Laym.l.1.tr 5.p.2.c.5.n.6 Bon.d.2.q.4 p.1.n.8.ex Molin. &c, commun.*

Dixi, *Saltem, &c.* quia ſi ex charitate tantum teneantur, etiam excommunicari, docent *Suar, Cajet Fill. Medin. Sayr. &c.* Verùm id probabiliùs negat *Bon.l.c.ex Navarr. Kon. Reg. Henr. Molin. &c.*

Dicitur 2. *Clericum:* quo nomine intelligitur omnis, prima ſaltem tonſura initiatus, (etiamſi conjugatus, dummodo cũ unica virgine) & deferat habitum, ſerviatque alicui Eccleſiæ: item etiam excommunicatus, ſuſpenſus, interdictus, degradatus verbaliter tantum.

Dicitur 3. *Monachum*: intellige quemvis religioſum, etiam laicum; converſum, novitium, utriuſque ſexus: item tertiarias S. Dominici, S. Franciſci, ſi geſtent habitum, & vivant in communitate, item Eremitas ſubjectos alicui regulæ, vel ſuperiori.

Dicitur 4. *Manus injeceret*: per quod intelligitur quævis contumelioſa actio exterior moralis, circa Clerici perſonam, vel res ei adhærentes, ſive fiat manu, ſive baculo, gladio, &c, *Bonac.d.2.q 4.p. 1. Ex dictis reſolvuntur ſequentes Caſus.*

Hanc

Digitized by Google

1 Hanc excommunicationem incurrit. 1. Qui talem conſpuit, conſpergit aqua, pulvere, conſpurcat luto; evellit crinem, lacerat veſtem, eripit aliquid per vim.& injuriam de ejus corpore, v. g. pileum, pallium, &c. ita ut actio ſit graviter injurioſa. *Bon.l.c.Laym c.5.num.5.* 2. Qui concludit, aut violenter detinet carcere, vel loco, unde ſine dedecore non poteſt exire. *Ibid.*3. Qui perſequitur, ut in flumen, vel foſſam incidat, equo decidat, &c. *Ibid.*4 Qui manus violentas injjcit in equum, cui is inſidet, occidendo.vulnerando, cædendo, ſiſtendo per fræenum, quæ actio licet ſit levis reſpectu corporis, non tamen reſpectu honoris *Ib.*5. Qui aliquid ſupradictorum facit, etiam Clerico conſentiente, dummodò ſit injurioſum ordini Clericali. *Lay l.c.* 6. Clericus, ſi ſeipſum ex malitia, vel paſſione (ſecùs ſi ex devotione) percutiat injurioſè. *Laym.l.c.ex Navarr.* 7. Qui percutit Clericum etiam meritum, ſi fiat vel per quem non debet, ut ſi morte dignus puniatur à judice ſæculari, vel modo illicito, ut ſi à Prælato puniatur per laicum. *Bon.l.c.ex Navarr.Sayr.Suar.Fill.Kon.&c.* vide *Laym.c.5.*

2 Non incurrit. 1. Fur, qui clam abſcindit crumenam, vel veſtem tollit Clerico: quia non eſt actio violenta, ſed fraudulenta. *Bonac.l.c.*2. Si percuſſio ſit jocoſa, vel caſualis, v. g. ſi janitor, vel aparitor turbam arcens percutiat Clericum: item ſi pueri habentes primam tonſuram ſe pugnis percutiant. *Bon. l.c.ex Molin.Fill. Kon. &c* item ſi percuſſio ſit ad defendendũ ſe, vel vitam ſuam, vel uxoris. parentum, filiorum, vel res ſuas. cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ. *Laym. infrà.* Et denique quandocunque percuſſio ob levitatem, vel imperfectionem actus non eſſet mortalis, illata laico, ut docent *Cajet. Avila, & Sâ*, quod tamen *Suar.* univerſaliter non admittit; vide *Bonac.l.c.* 4. Si fiat in tenebris, vel Clericum non agnoſcas, quòd habitum non geſtet; quia ignorantia excuſat. 5. Si Prælatus, præceptor, pater, ſubditum in minoribus conſtitutum correctionis cauſa (licèt ira accedat) percutiat moderatè, habita ratione culpæ; imò Prælatus, & Præceptor Eccleſiaſticus poteſt etiam in majoribus conſtitutum caſtigare. An idem poſſit pater, controvertitur in utramque partem probabiliter, vide *Layman. loco mox citando.* 6. Si percutiatur realiter degradatus, vel bigamus; vel exerceat publicè officium cauponis, vel macellarij, vel ſcurram, & ter monitus non ceſſet; vel inventus turpiter

Digitized by Google

agens cum uxore, matre, ſorore, vel filia; vel denique mulierem ipſo facto ſolicitans ad turpitudinem: quia perdit privilegium, vide *Laym.l.1.t.5.p.2.c.5.Fill l.15.c 1.*

Reſp,2.Etſi hæc excommunicatio ſit reſervata Papæ, poteſt tamen Epiſcopus ab ea abſolvere his caſibus. Quãdo percuſſio, etſi ſit mortalis, eſt tamen prudentum judicio levis, comparata cum enormi, v.g. ſi fiat palma, pugno, aut lapide, non relinquente veſtigium; & ſecundùm *Ant. Dian p.9.tr.4.R.19.* niſi notabilem injuriam, & magnum ſcandalũ pariat; qualem negat eſſe, ſi quis Sacerdotem pugno percutiat in faciem, licèt guttæ ſanguinis effluant. Enormis verò erit, ſi membrum præſcindatur, copioſus ſanguis fundatur; vel etiam ratione dignitatis perſonæ, ut ſi percutiatur Epiſcopus, vel Abbas etiam alapa 2.Si percuſſor ſit impubes, pauper, æger, ſenex, mulier, cœcus, claudus, ſervus, filius familias, vel non ſui juris, uti, & regulares ac moniales invicem verberantes: item ſi ſint homines delicati & quotquot habent legitimum impedimentum, ut non poſſint ire ad Papam, aut ejus Legatum; vel ſi dubium ſit de excommunicatione, *Fill.l.15.c.1.n 35 & ſeq.* Denique ſi ſit occulta, *vid. ſup. hic cap.1.d.5 & Dian.p.8.tr.4.R 63.* In quibus omnibus caſibus pro foro conſcientiæ poteſt etiam facultas abſolvendi impetrari (gratis quidem) ex Pœnitentiaria Romana á majore Pœnitentiario, ut *v. ſup. hic l.1.t.2.c.4.in append.*

ARTICVLVS V.

Quæ ſint excommunicationes Papæ reſervatæ per Bullam Cœnæ.

Reſp Præcipua eſt in hæreticos: quæ extenditur non tantum ad fautores, receptatores, & defenſores hæreticorum, ut ſic, ſed etiam in ſcienter retinentes, legentes, imprimentes, & defendentes libros hæreticorum, de religione tractantes, vel hæreſin continentes. Ad quam excommunicationem incurrendam requiruntur. 4 conditiones 1. Ut Author libri ſit hæreticus. 2. Ut liber hæreſin expreſſè contineat, vel de religione agat. 3. Ut legatur materia notabilis, & ſufficiens ad mortale. 4. Ut ſcienter legatur, imprimatur, vel retineatur, *Laym.l.2.tr.1.c,15.n,1. Vnde reſolves.*

1 Non excommunicaris. 1. Si legas libros Catholicorum, referentes verba hæreticorum, etiamſi animo hæreſin diſcendi legas, *Laym l.c.ex Navarr Sanch, &c.* 2. Si in Catholici

ſcripto-

ſcriptoris libro, vel alio, hac bulla non contento, legas adjecta ſcholia, vel notas Authoris hæretici: quod tamē *Suar. tr.5.d.21.ſeſſ.2.* limitat, niſi ſcholia eſſent tam copioſa, ut ex ijs potiùs, quam ex textu liber conſtare videretur: *Laym. l. c. ex Navarr. Sanch.&c.*

2 Non prohibentur hæreticorum libri philoſophici, & alij hæreſin non continentes. *Laym.l.c.num.5.* Imò probabiliter nec ii, qui incidenter tantùm continent hæreſin, non agentes ex profeſſo de fide. *Sayr.Graff.* apud *Laym.l.c.* contra *Suar.&Sanch.* qui id confirmat pro Germania, ubi Bulla cū tanto rigore non eſt recepta, vid. *Becan. 2.2.cap.15.q.8.* Legens tamen tales, incurrit excommunicationem non reſervatam indicis librorum prohibitorum, ubi is receptus eſt; quod non videtur eſſe factum in Germania, ſaltem cum iſto rigore, ut habet *Laym.l.c.n.8.*

3 Excommunicatur. 1. Qui in ſufficiente quantitate ſolum proœmium, vel epiſtolam ad lectorem, vel indicem libri, vel partem libri, in qua nulla eſt hæreſis, legit, ut habet *Laym l.c.&Bon.* 2 Probabiliter etiam is qui alterum juſſu ſuo legentem audit; quia legit per alium. *Lay. l. c. Azor.&c.* contra *Sanch.*

4 Probabiliter non excommunicatur, qui hæreticam concionem, aut epiſtolam ſeorſim editam legit; quia non eſt liber *Laym.l.c.n 3.ex Sanch.*

5 Non ſufficit una alterave linea; imò ſecundùm *Sanch Rodr. & Sâ*, nec integra pagina, etiam magni voluminis: quod tamen *Bonac & Laym.loc.cit.* non concedunt; licèt hic fateatur, Confeſſario id poſſe ad hoc ſervire, ut non continuò damnet peccati mortalis, & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curioſitate unam paginam legit.

6 Non incurritur, ſi retinentur libri parvo tempore, v. g. uno alterove die: quia ſicut materiæ, ita, & temporis parvitas excuſat. *Laym.n.7.ex Graff. Sayr.Sanch.&c.*

7 Excuſat ignorantia, etiam craſſa, ſi vel neſcias eſſe hæreticum, vel tractare de religione. *Laym.n.4.v.Sanch.l.2.mor. c.10.& l.9 de matr.d.32.*

8 Non excuſatur is, qui librū vel in aliena domo, vel alieno nomine, vel animo non legendi habet. Item nec is, qui affirmat non eſſe pravum, non eſſe exurendum. Item qui impedit ne comburatur, qui diſputationis cauſa defendit.

Ita

Digitized by Google

Ita *Bonac.* qui tamen excuſat eum, qui laudat ſtylum, vel ingenium Authoris, vel bonam doctrinam, quæ in eo eſt, ſed non quatenus in eo eſt; v g. ſi dicas, hic liber eſſet bonus ſi non haberet hæreſim; quia talis non defendit, vide *Laym.l.c.Bon.d.2 q.5.p.4.*

CAPUT. III.

De ſuſpenſione, & Degradatione.

DUBIUM I.

Quid ſit ſuſpenſio, quotuplex, & unde dignoſcendum, qualis, & quanta ſit?

RESp. 1. Suſpenſio eſt cenſura, qua Clericus functiones aliquas Eccleſiaſticas exercere prohibetur, vid. *Bon.d.3 p.1. Laym.tr.5.p.3.c.1. Vnde reſolves.*

1 Solus Clericus poteſt ſuſpendi.

2 Suſpendere poſſunt, qui poſſunt ferre cenſuras.

3 Ex genere ſuo, & niſi parvitas materiæ excuſet, eſt peccatum grave, exercere actum per ſuſpenſionem prohibitum: undè, & irregularitatem inducit. Si tamen ſuſpenſus toleratus ſe non ingerat in tales functiones, ſed ab alijs propter utilitatem requiratur, probabiliter non peccat, cum alij licitè requirāt. Imò etſi nominatim ſit denuntiatus, & nō toleratus, alij tamen non tenentur ſub mortali eum vitare, niſi cenſeantur cooperari actui, à quo ſuſpenſus eſt, unde audire ejus Miſſam, non erit peccatum, (ſaltem mortale) ſi non inſervias. Ita probabiliter *Avila. Henriq. Suar. Sayr.* apud *Bon.d.3.p.4.n.4.* etiam *Laym l.c.c.1.n.7.*

4 Suſpenſus non toleratus invalidè abſolvit; quia non habet juriſdictionem.

Reſp.2. Suſpenſio. 1. alia fertur ad certum tempus, quo elapſo expirat: alia fertur abſolutè, ſeu indefinitè, manetque donec per abſolutionem tollatur. 2. Alia eſt ab officio, ſive id ſit ordinis, ſive juriſdictionis: alia à beneficio: alia ab utroque. 3. Suſpenſio ab officio, vel eſt à toto, vel à parte tantùm, ſcilicèt à functione Ordinis, vel juriſdictionis. Item ſuſpenſio beneficij, vel eſt à beneficio abſolutè, vel à quibuſ-

dam

Digitized by Google

dam tantúm functionibus, ejus ratione competentibus. *Lay. Bon. ll. cc.*

Reſp. 3. Quantitas, & qualitas ſuſpenſionis colligi debet ex verbis, quibus fertur. Quæ utpotè in re odioſa, non amplius ſunt extendenda, quam propriè accepta ſignificentur, *Vnde reſolves.*

1 Suſpenſo abſolutê, & in toto, prohibetur omne exercitium ratione officij proveniens, tam Ordinis, quam juriſdictionis, & conſequenter non poteſt celebrare, nec validè excommunicare, beneficia conferre, &c. Suſpenſus verò à parte beneficij determinata, verbi gratia ab Ordine tantùm, vel juriſdictione, privatur tantùm illius officij functionibus. Undè Epiſcopus v. g. à juriſdictione ſuſpenſus, etſi non poſſit excommunicare, abſolvere, delegare, &c. poteſt tamen exercere actus Ordinis, ut conſecrare, abſolvere, delegare, &c. poteſt tamen exercere actus Ordinis, ut conſecrare templa, ordinare, &c *Bon. l. c.*

2 Suſpenſus à certa functione Ordinis, v. g. à Sacramentorum adminiſtratione, non eſt ſuſpenſus à ſacrificio. Similiter ſuſpenſus ab Ordine, poteſt nihilominus conferre primam tonſuram, quia non comprehenditur ſub Ordine. *Bon. p. 2. n 6.*

3 Suſpenſus ab officio ſimpliciter, non intelligitur ſuſpenſus à beneficio, ſeu fructibus ejus. Debet tamen per alium ſupplere, quæ per ſe nequit, ut fructus percipiat *Bonac. n. 10. ex Navarr. Suar. Henriq. Fill. &c.*

4 Suſpenſus ab Ordine non videtur ſuſpenſus à beneficio; quia beneficium non fundatur in Ordine. *Bonac* tamen dicit, indirectè ſuſpendi à fructibus ejus; quia dum non poteſt facere officium, non poteſt percipere fructus, v. *n.* 5.

5 Suſpenſus à beneficio, etſi hoc ipſo intelligatur ſuſpenſus à recipiendis fructibus ejus, non tamen ab officio, ſive juriſdictionis, ſive Ordinis, etiam quod illi ratione ipſius beneficij competit. Unde tenetur legere Horas, & cætera onera beneficij præſtare, licèt fructibus non fruatur: hoc enim debet ſibi imputare. Non tamen privatur commodo, quod provenit ex anniverſarijs ſtipendijs Miſſarum, nec eo, quod datur propter opus perſonale Clerici: quia non ſunt fructus beneficij. Secùs eſt de diſtributionibus quotidianis; licèt ex his, vel alijs beneficij fructibus poſſit ali, ſi aliundè ſuſtentari nequeat. *Bon l. c. n. 12. Sayr. Suar. Fill &c.*

Suſ-

Digitized by Google

6 Suſpenſus à beneficio poteſt nihilominus eligere, præſentare, conferre beneficium: quia etſi hæc jura competant illi ratione beneficij, illi tamen actus non ſunt beneficij, præciſè ut ſic, ſed potiùs officij, & juriſdictionis *Ibid.*

7 Suſpenſus à beneficio, vel Ordine abſolutè, & ſine addito, intelligitur ſuſpenſus ab omni beneficio, vel Ordine, niſi aliundè aliud conſtet. *Ibid.n.8.*

8 ſuſpenſus abſolutè, intelligitur ab officio, vel beneficio. *Laym.c.1.n.* 2.

9 Suſpenſo Capitulo, vel Conventu, non cenſentur ſuſpenſi ſinguli, niſi ſint in culpa, ait *Sâ, V. Suſpenſio, & Laym. l.c.c.1. num.3.*

10 Si Prælatus ſolo verbo dicat Sacerdoti, ſuſpendo te, v.g. à celebratione, videtur eſſe ſimplex tantùm prohibitio, non cenſura: quia hęc licitè non fertur, niſi ſcripto. Prælatus autem non debet præſumi velle peccare, niſi aliud conſtet de ejus intentione, aut niſi religio habeat. privilegium, abſque ſcripto ferendi cenſuras, vid. *Bon. de cenſuris in commum, d.1.q.1.p.7.*

DUBIUM II.

Quæ ſint ſuſpenſiones in particulari, & quis ab eis poſſit abſolvere.

Reſp.1. Suſpenſiones Iuris communiores ſunt ſequentes.

1 Clerici ipſo jure ſuſpenſi ſunt. 1. Recipientes Ordines ſacros ab alieno, vel à proprio, in aliena Diœceſi; vel ſine ætate legitima, aut dimiſſorijs, aut titulo, vel extra tempora, aut non ſervatis interſtitijs, vel per ſaltum, vel in cenſura, vel denique poſt matrimonium ratum; qui omnes ſuſpenſi ſunt ab executione Ordinum, niſi fecerint abſque dolo; & ſi Ordine utantur, fiunt irregulares. 2. Excommunicans, ſuſpendens, aut interdicens ſine ſcriptura, & cauſæ expreſſione, eſt ſuſpenſus per menſem ab ingreſſu Eccleſiæ, niſi ſit Prælatus regularis. 3. Clerici ſcienter eligentes Epiſcopum, vel Parochum indignum, ſuſpenduntur à beneficijs biennio, 4 Ordinans, & Ordinatus ſimoniacè eſt ſuſpenſus ab Ordinibus. 5. Parochi jungentes ſponſos alterius Parochiæ ſine licentia. 6. Gravantes alienis debitis Eccleſias ſibi commiſſas. 7. Occupantes bona, vel cenſus Eccleſiæ, beneficij, vel alterius pij loci. 8. Sodomiam exercentes, ſimoniaci, provocantes ad duellum, vel acceptantes, raptores, vel præbentes auxilium. 9. Diſputantes in alterutrâ partem in cœtu virorũ ac

mu-

Digitized by Google

mulierum,de immaculata Conceptione B. Virginis. 10,Viſitantes, ſi accipiant pecuniam vel munera; qui ſi ſint Epiſcopi, ſuſpenſi ſunt ab ingreſſu Eccleſiæ; ſi inferiores Epiſcopo,ab officio,& beneficio, uſque dum reſtituant duplum. 11. Iudex Eccleſiaſticus (non Epiſcopus) qui facit injuriam contra juſtitiam,& conſcientiã parti litiganti. v.*Bon.d.3.p.5.*

2 Religioſi,1 Apoſtatæ recipientes Ordines in apoſtaſia. 2. Admittentes ad profeſſionem, ante annum probationis peractum. 3.Non utentes habitu, & veſtitu, modo ſibi præſcripto.4.Introducentes mulieres in Monaſteria.

3 Epiſcopus.1.Ordinans non ſubditum, ſuſpenſus eſt à Pontificalibus per annum: ordinans verò invitum,ſuſpenſus eſt per annum à celebratione. 2,Admittens reſignationes, contra formam præſcriptam.3.Intrans monaſteria Monialiũ ſine neceſſitate, vid.*Fill,t.* 17.*c.*5.

Reſp.2 Præter has ſuſpenſiones aliæ ſunt ab homine: quæ ſi ſint graves, requirunt culpam mortalem, v.g. ut quis ſuſpendatur ab omnibus actibus ſui officij, vel fructibus unius anni.Poteſt tamen aliquis ob peccatum veniale privari uno actu,v.g.eligendi,

Reſp.3.Habens Epiſcopalem auctoritatem poteſt abſolvere à ſuſpenſione non reſervata, & communiter religioſi ex privilegijs poſſunt abſolvere ab omni ſuſpenſione in foro conſcientiæ: & Epiſcopus poteſt abſolvere ab omni ſuſpenſione juris, ſi Sedi Apoſtolicæ ſpecialiter reſervata non ſit. *Laym.c.4.n* 2.*ex Navarr. Suar,&c.* Imò etiam ab hac ſi,proveniat ex delicto occulto,& non deducto ad forum contentioſum. *Bon.d.3.p ult.ex Trid.ſeſſ.*24.*c.6.*

DUBIUM III.

Quid ſit depoſitio, & degradatio, à quo, & ob quam cauſam fieri poſſit?

Subjici ſolent Suſpenſioni Depoſitio, & Degradatio (etſi cenſuræ non ſint, ut dictum eſt c.1.)ob ſimilitudinem,quam habent cum ſuſpenſione, cùm utraque ſit ab Eccleſiaſtico Ordine,aut beneficio, Differunt autem à ſuſpenſione, quòd illæ auferant ipſum jus radicale, & titulum beneficij, idque in perpetuum: ſuſpenſio non item. Porrò depoſitio genericè accepta,alia eſt Verbalis, quæ abſolutè depoſitio dicitur: alia Realis,quæ dici ſolet degradatio.

Reſp.1.Degradatio eſt privatio executionis officiorum,& beneficiorum ſimpliciter,& in toto,& abſque ſpe reſtitutionis,

nis, facta cum certa ſolemnitate,& privatione privilegij Clericalis, tam Canonis, quã fori, ita ut ſæculari curiæ ſubdatur.

Dixi, *Executionis*: quia Ordo ipſe non poteſt tolli. Interim degradatus tenetur ad votum caſtitatis, ſi fuit in ſacris, & ad horas, niſi has fortè pœna, ad quam damnatur, v.g. triremes, vel aliud, impediat.

Reſp. 2. Depoſitio verbalis eſt ſimilis privatio, ſed ſine ſolẽnitate dicta, & relicto utroque privilegio, Canonis, & fori.

Reſp. 3. Clerici poſſunt degradari à ſuo Epiſcopo, ſed non ab inferioribus illo: deponi tamen poſſunt ab eodem per Vicarium.

Reſp. 4 Depoſitio fieri poteſt in caſibus jure expreſſis, & delictis: non tamen niſi gravioribus, arbitrio judicis. Ubi notat *Laym.* crimen debere eſſe enorme, id eſt, unum ex maximis, Degradatio ſimiliter fieri poteſt in caſibus tantum graviſſimis, quales ſunt v.g. crimen hæreſis manifeſtum, falſificatio litterarum Apoſtolicarum, Sodomia frequentata, gravis calumnia proprio Epiſcopo irrogata, vid. *Laym. hic c.* 5 *& Fill. t.* 18. *c.* 8.

CAP. IV.

De Interdicto.

DUBIUM I.

Quid ſit, & quotuplex?

RESP 1. Eſt cenſura Eccleſiaſtica, prohibens divinorũ officiorum, ſacramentorum aliquorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ uſum, quatenus talis eſt. Quod addo, quia excommunicatio eodem privat, quatenus eſt communicatio cum fidelibus: ſuſpenſio verò propriè non illũ uſum, ſed exercitium poteſtatis Eccleſiaſticæ impedit, vid. *Laym. l.* 1 *t.* 5. *p* 4. *c.* 1. *Bon. d.* 5. *p* 1.

Reſp. 2. Interdictum dividitur. 1. In locale, quod immediatè locum afficit; & in Perſonale quod immediatè afficit perſonas; & in Mixtum quod immediatè afficit locum, & ejus incolas: Differt autem Locale à Perſonali, quod in illo participatio ſacrorum officiorum tùm indigenis, tum alie-

allenigenis, non abſolutè, ſed in loco tantùm interdicto ; in hoc verò certis perſonis, aut communitati prohibeatur abſolutè,& in omni loco. 2.Interdictum tàm locale, quàm perſonale, ſubdividitur in Generale, & Particulare. Generale eſt, quo locus generalis, v.g civitas,provincia ; vel quo communitas v, g. collegium,&c. interdicitur. Particulare, quo locus, aut perſona particularis, aut particulares interdicuntur.*Vnde reſolves.*

1 Interdicta civitate interdicuntur etiam ſuburbia ; & interdicta Parochia, etiam ſacellum, vel cœmeterium contiguum, quia acceſſorium ſequitur naturam principalis.

2 Interdicto populo non interdicuntur ij, qui non ſunt pars populi, ut ſtudioſi, Clerici, peregrini, &c. Nec interdicto Clero, interdicuntur religioſi, quia in favorabilibus tantùm nomine Clerici comprehenduntur.

3 Si dicatur cives, v g Colonienſes, ſunt interdicti, ij nuſquàm poſſunt intereſſe divinis, [niſi tamen, deſinant eſſe iſtic cives, nec cauſam dederint interdicto, contra verò, ſi civitas interdicto ſubjiciatur, licet civibus, aut incolis, qui cauſam interdicto non dederunt, alió ire, & iſtic divinis intereſſe.

DUBIUM II
Quid ſint effectus interdicti?

Reſp. Sunt ſequentes. 1. Prohibitio divinorum officiorũ. Unde etiam interdicti, ob alienam culpam non poſſunt intereſſe ſacro. Clerici tamen, & religioſi, quando ipſi interdicti non ſunt, poſſunt ac debent ut antè, Miſſas, divinaque officia celebrare : ſed januis clauſis, non pulſatis campanis, (niſi ad concionem, ſalutationem Angelicam, vel obitum alicujus) ſubmiſſa voce, & excluſis interdictis. Permittitur tamen, ut in feſtis Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, Aſſumptionis, & per Octavam Corporis Chriſti divina officia cantentur ſolemniter, admiſſis etiam interdictis, modò qui cauſam interdicto dederunt, altari nec appropinquent, nec veniant ad offertorium, vel communionem. 2. Prohibitio adminiſtrationis Sacramentorum, excepto Baptiſmo, Confirmatione, & Pœnitentia, quæ omnibus permittuntur, ijs exceptis, qui interdicto cauſam dederunt, etiam auxilio, conſilio vel favore : Euchariſtia tamen poteſt dari morituris, & deferri cum lumine, & campana. Nec improbabile eſt, interdictis licere contrahere Matrimonium, ut

Sanch,

Sanch.Kon. & *Laym.* docent contra *Suar.* quia hoc Sacramentum ſecundùm ſubſtantiã non ab Eccleſia, ſed ab ipſis contrahentibus miniſtratur. 3. Prohibitio ſepulturæ Eccleſiaſticæ, etiam reſpectu infantium, & amentium. Excipe tamen Clericos, qui in interdicto locali, ſi nominatim interdicti non ſunt, nec interdictum violarunt, poſſunt cum ſilentio ſepeliri. *Laym.c.2.n.3.* 4. Clerici violantes interdictum, peccant mortaliter; ſicut etiam religioſi utriuſque ſexùs; qui inſuper excommunicantur de facto. Laici verò peccant quidem graviter; ſi contra interdictum perſonale recipiant Sacramenta: ſi verò tantùm violent locale, v. g. audiendo divina officia, probabilius eſt, tantùm eſſe veniale, dummodò ipſi perſonaliter interdicti non ſint. *Laym. cap. 3. ex Sylv. Soto, Avila,* &c.

DUBIUM III.

Quis cenſuram interdicti ferre, & quis tollere poſſit?

Reſp. 1. Interdicere poſſunt ijdem, qui excommunicare, & ſuſpendere. Et quidem ut determinata perſona interdicatur, videtur requiri culpa mortalis: ut autem feratur Interdictum locale, vel generale in communitatem, requiritur peccatum valdè grave, cum contumacia commiſſum à capite, vel præcipuis membris, licèt reliqui culpa vacent.

Reſp. 2. Interdicta localia, & perſonalia generalia, quæ jure communi ſunt impoſita, nec reſervata, poſſunt tolli ab Epiſcopo, vel alio habente juriſdictionem in communitatem interdictam, non tamen à Religioſis privilegiatis: quia locus, & communitas in foro pœnitentiæ illis non ſubjiciuntur.

Reſp 3. Ab interdicto juris perſonali particulari, ſi reſervatum non eſt, quivis approbatus poteſt abſolvere. Denique per privilegium abſolvendi ab omnibus cenſuris, non intelligitur poteſtas tollendi interdictum locale, aut perſonale cõmunitatis.

CAP. V.

De Irregularitate.

ETſi Irregularitas non ſit cenſura, propter ſimilitudinem tamen, quam cum ea habet, communiter eidem annectitur: quapropter, & hic ſubjungo.

DUBIUM I.

Quid, & quotuplex ſit Irregularitas?

Reſp. 1. Eſt impedimentum Canonicum, ſuſceptionem Ordinum ſacrorum, & ſuſceptorum uſum impediens. Unde ſequitur non eſſe cenſuram, ſed quaſi inhabilitatem: etſi enim interdùm imponatur per modum pœnæ; propriè tamen pœna non eſt. *Lay. n. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *c.* 1. *Bon. d.* 7. *q.* 1. *p.* 1.

Reſp. 2. Dividitur 1. in eam; quæ eſt ex delicto, & quæ eſt ex defectu. 2. In Totalem ſeu propriè dictam, quæ omni Ordine ſuſcipiendo, & ſuſcepti exercitio privat, v. g. homicidium, bigamia; & in Partialem, quæ aliquo tantùm Ordinis miniſterio privat, vel ſolo aſcenſu ad Ordinem ſuperiorem: v. g. oculis, vel palma Sacerdos carens, inhabilis eſt ad Miſſam, non tamen ad confeſſiones audiendas; & Diaconus ſiniſtro oculo carens inhabilis eſt ad Sacerdotium, in ſuo tamen Ordine miniſtrare poteſt.

DUBIUM II.

Quinam effectus Irregularitatis?

Reſp. Sunt ſequentes. 1. Inhabilitare ad Ordines ſuſcipiendos, etiam primam tonſuram, & impedire exercitium Ordinum ſuſceptorum. Unde Sacerdos irregularis, etſi validè, illicitè tamen abſolvit. *Bon l. c. n* 4. & *p.* 4. 2. Quòd collatio beneficij, ad cujus functiones inhabilis eſt, facta irregulari, invalida ſit, ſecundũ ſententiam communiorem, & tutiorem: etſi non improbabiliter quidam dicant, eam non ipſo facto irritam eſſe, ſed meritò irritandam. *Laym. l. c. cap.* 1. *num.* 2. & 3. *Sylv.* &c. *Bon. p.* 4. Secundùm quam ſententiam probabilem reſolves.

1 Is qui beneficium impetravit in irregularitate, poteſt, obtenta

Digitized by Google

obtenta hujus diſpenſatione, illud in foro conſcientiæ licitè retinere, ſine nova collatione, etiamſi in diſpenſationis impetratione non ſit facta mentio beneficij. Ita ſi poſtea beneficio privetur, non tenetur fructus reſtituere.

2 Graviter peccat, qui in Irregularitate exercet actum Ordinis, aut ſuſcipit; licet Ordines ei collati ſint validi,

DUBIUM III.

Quomodo incurratur, & tollatur Irregularitas?

Reſp. 1. Cum ab homine non feratur, nulla incurritur, niſi in jure expreſſè habeatur. *Cap. Is qui de ſententia excommun. in 6.* Undè in dubio ſive facti, ſive juris, tenere potes, quòd non ſis irregularis: qui a melior eſt conditio poſſidentis. *Bon. q. 1. p. 5. ex Suar. Fill. &c.* Excipe tamen, ſi dubites de homicidio ſaltem injuſto à tè commiſſo, ut patet ex *Cap. Significaſti*, & ex *C. ad audientiam 2. de hom. v. Bon. l. c.*

Reſp. 2. Ut incurratur Irregularitas ex delicto, requiritur actus externus conſummatus, & mortalis, ut habet communis contra *Cajet.* Ratio eſt, quia eſt gravis pœna, & difficulter relaxatur.

Reſp. 3. Irregularitas non tollitur per abſolutionem, ſed per diſpenſationem, hac vel ſimili forma. Diſpenſo tecum in irregularitate, quam, vel quas, ob hanc, ve illam cauſam, incurriſti. Et ſiquidem diſpenſans intendat tollere omnes, idque poſſit, omnes tollit: ſin minús, eam tantùm tollit, quā poteſt, & vult. Etſi verò hæc diſpenſatio ad Pontificem ſpectet, ex jure tamen novo *Trid.* ubi eſt receptum, poteſt Epiſcopus diſpenſare in Irregularitatibus, provenientibus ex delicto, & non deducto ad forum contentioſum; niſi tamen ſit homicidium, directè, & in ſe volitum, *Bon. q. 5. p. 1. n. 3. ex Trid. ſeſſ 24. c. 6 Suar. Sanch. Fill. &c. Laym. c. 9. n 4.*

Præthereà Irregularitas ex defectu natalium, tolli etiam poteſt per profeſſionem in religione approbata; ſed quoad ordines tantùm, non quoad Prælaturas *Cap. 1. de filijs Presbyterorum. Bon. p. 2. Laym. cap. 9. n. 6. Suar. Sanch. Leſſ.* contra *Villal.* qui apud *Dian. p. 4. tr. 2, R. 65.* dicit tolli quoad omnia ſolita gubernari per Fratres illius Ordinis, ut Prioratùs, Præpoſituras, Rectoratùs, & cætera munia. Circa quæ prælatos ſaltem poſſe cum ijs diſpenſare, in Capitulo tamen Generali; vel Provinciali, notat *Dian. l. c. ex Barboſ. Unde reſolves*

1 Solus Papa, & qui ab eo accepit privilegium, poteſt diſpenſare in irregularitatibus ex defectu,

Con-

Digitized by Google

2 Confeſſarius in multis Irregularitatibus non poteſt diſpenſare, niſi habeat ſpeciale privilegium à Papa.

DUBIUM IV.

Quæ ſint Irregularitates ex delicto?

Reſp. Prima eſt ob iteratum Baptiſmum ſerio, & ſcienter; eſtque irregularis tam rebaptizans, quàm rebaptizatus; etſi in rebaptizante irregularitas tantùm ſit partialis, nec Clericus ad altiorem Ordinem poſſit aſcendere, neque incurratur, ſi rebaptizatio ſit occulta. *Covar Tolet M. Leo p. 5. f. 338. v. Bon. d. 7 q. 3. p. 3. Laym l. 1. tr. 5. p. 5. c. 2.*

Secunda, ex violatione cenſuræ, v. g. ſi ea innodatus actũ aliquem Ordinis ſolemniter exerceat, niſi invincibilis ignorantia excuſet. *Laym. c. 3.*

Tertia, ob peccatum, quo Clericus ſeriò, & ſcienter actũ Ordinis ſacri, quem non habet, ſolemniter exercet. *Bon. l. c. p. 6. Laym. l. c. c. 3.*

Quarta, ob delictum, quo quis malè ſuſcepit Ordines, v. g. in excommunicatione, ſuſpenſione, vel ab Epiſcopo non habente jurisdictionem, vel per ſaltum, (licèt hunc ſuſpenſum tantùm eſſe, quandiù non miniſtrat in Ordine per ſaltum ſuſcepto, ſatis probabiliter docent *Avila, Navarr. Bon.* vel ante legitimam ætatem, vel ſine dimiſſorijs, vel furtivè, (Epiſcopo neſciente, nec approbante) & non examinatus, *v. Bon. d. 7. q. 3. p. 4.*

Quinta, propter enormia crimina, ſi ſint notoria, & publica, v. g. quæ à jure habent annexam infamiam, ut adulteriũ, raptus, inceſtus, perjurium in judicio.

Sexta, oritur ex injuſta mutilatione, vel homicidio, etiam indirectè tantùm voluntariò, extenditurque ad omnes, qui ad alterutrum, ſive in bello injuſto, ſive extra illud, injuſtè concurrunt, conſulendo, mandando. Mutilatio autem hic intelligitur quando à corpore ſeparatur membrum aliquod principale, id eſt, pars corporis, quæ officium per ſe diſtinctum habet, v. g. pes, manus, oculus, auris, &c. *M. Leo in praxi, p. 3. f. 347. ex Covarr. Navarr. de Cenſ. num. 206. v. Bon. p. 8. Unde reſolves.*

1 Non fit irregularis qui in rixa præſcindit alteri digitũ pollicem, ungues, dentes, barbam, capillos, labia, naſum, auriculam, (id eſt, cartilaginem, quæ tantùm deſervit ad

Digitized by Google

ornatum, & tutelam auris:) quia non ſunt propriè membra, v.g digitus eſt pars tantùm, & officium membri, *Avila, & alij* 8 cum *Dian.p.4 tr.4.R.26.* Item *M.Leo l.c ex Gloſſa cap. ult. de hom. in 6. & L. quæritur. herm.* 10. *L. Non ſunt,* 14. *§. Partus, ff. de ſtatu hom.*

2 Nec fit irregularis, qui excæcavit hominem ſolo viſu privando: non autem oculum extrahendo: nec qui debilitat tantùm membrum, & non abſcindit, quia non eſt mutilatio. *Dian.p.4. tr.4.R.26. ex Megal.&c.*

3 Quando plures (non ex conſilio, ſed in rixa, unum percutiunt, & unus lethale vulnus inſligit] ex quo moritur; ſi conſtet quis hoc fecerit, hunc ſolùm fieri irregularem docet *Sayr. & alij* 5. cum *Dian.p.2.tr.15.R.18.* contra *Avilam, Suar.&c.*

4 Qui infirmo bona fide dat aliquid, v. g. cibum vel potum; vel eum movet, vel de lecto in lectum transfert, aut aliud circa eum operatur, ex quo mors, vel ejus acceleratio præter intentionem ſequatur, non fit irregularis, niſi intervenerit lata culpa. *Avila, Fillin. & alij* 4. cum *Dian. p. 5 t. 3. R.117.* ubi ex *Bon.&c.* notat, Sacerdotibus, & Religioſis circa moribundos licere eadem quæ laicis.

5 Qui amicum bono animo comitatur, ne periclitetur in rixa, non fit irregularis, etſi amicus occidat alium. *Avila, Henr.&c.* cum *Dian p 4.tr.2.R.17.* Limitat autem *Præpoſ.* niſi ſua præſentia animaverit ad occidendum.

6 In beilo injuſto, ſi vel unus occidatur, totus exercitus fit irregularis, ſaltem ſi aliqua ratione ſit cooperatus. *Bonac, q.4 p.4.n.3.*

7 Irregularis fit, qui procurat abortum fœtus animati anima rationali; ſecùs ſi animatus non ſit. *C. Majores,* 32.*q.*2. *Bon.l.c p.8.n.27. Kon.&c.*

8 Qui dans operam rei licitæ (imò ſecundùm multos, etiam illicitæ) ſufficientem diligentiam adhibuit, ne ex ea homicidium ſequeretur, & tamen ſecutum eſt, non fit irregularis, ob defectum voluntarij: ſecùs tamen, ſi dictam diligentiam omiſit, omiſſione morali. *Bon.q 4.p.7.Leſſ.l.* 2. *c.*9. *dub.*15.*&c.* Alij tamen dicunt, quòd dans operam rei illicitæ, ex quavis culpa etiam leviſſima, incurrat hanc irregularitatem. *Panorm. Covar. M. Leo p.3.f.*354.

9 Qui alterum mutilat vel occidit, ad neceſſariam ſui defenſionem cū moderamine inculpatæ tutelæ, non incurrit hanc

hanc irregularitatem: quia hic nulla eſt culpa, ergo nec pœna. *M.Leo p.3.ſ.349.*

DUBIUM V.

Quæ Irregularitates ex defectu?

Reſp.Prima eſt ex defectu animæ,ex quo irregulares ſunt. 1.Amẽtes, phrenetici arreptitij, & epileptici; qui tamen ſi ordinati ſunt,& intra annum eo morbo non laborarunt,præſumuntur liberati, & permittuntur ad Ordinum exercitium. Si verò laborent rarò, & quidem ſine clamore, & ſpuma, permittuntur celebrare cum coadjutore, qui deficientibus ipſis ſuppleat ſacrificium *M.Leo p.372.ex C.illud 7.q.1.& Gloſſ. ibid.* 2. Illiterati, qui non habent doctrinam neceſſariam pro Ordinibus. 3.Neophyti, ſeu recenter converſi, uſque dũ judicio Epiſcopi ſufficienter inſtructi ſint.

Secunda ex defectu corporis. 1. Si propter eum ineptus eſt ad exercitium Ordinis, ut ſi ſit cæcus, ſurdus, claudus, ita ut ſine baculo nequeat ire ad altare. Item ſi careat manu, pollice, indice,oculo, (non tamen ſi ungula pollicis, vel indicis, vel oculo dextero tantùm) ſi verò ſiniſtro ſeu Canonico, aut ejus vi viſiva careat, indiget diſpenſatione: quod tamen negant *Valent. Henriq. Sayr.* ſi quidem dextero poſſit abſque deformitate legere Canonem, 2. Si Ordinem nequit exercere ſine horrore, offenſione, aut ſcandalo aliorum, ut ſi careat auribus,naſo, ſi notabiliter ſit gibboſus, leproſus, paralyticus, ſi membra habeat ſuperflua cùm magna deformitate: in dubio veró, an deformitas ſit ſufficiens, Epiſcopi eſt judicare; ſaltem in Clericis: nam in Regularibus id ſpectare ad eorum Prælatum contra *Barboſ.&c.* docent *Suar. & alij 5.* cum *Dian.p.4.tract.2.R.73.* licet concedant Epiſcopum poſſe rejicere arbitrium Prælati: hunc autem, ſi gaudeat authoritate quaſi Epiſcopali, poſſe in illa irregularitate diſpenſare, niſi deformitas ſit tanta, ut ſcandalum generet. *Ibid ex Rodrig.& alijs 4.* vide *Bon. Laym.M.Leo,p.3.ſ 370,Unde reſolves.*

1 Non videtur irregularis. 1.Qui habet 6.digitos,vel aliquos conjunctos, ſi non ſit magna deformitas, & Ordinem exercere poſſit. 2.Qui habet in oculo maculam, viſum non auferentem, nec notabiliter deformantem. 3.Qui caret ungula pollicis, ſi poſſit hoſtiam elevare, & frangere. 4. Qui per vim aut infirmitatem factus eſt Eunuchus.

2 Irregularis eſt hermaphroditus, quia eſt monſtroſus.

2. Gigas, Pygmæus, Æthiops: non tamen inter ſuos, ſed inter alienos, ubi diſparitas ludibrio eſt.

Tertia, ex defectu natalium. Ex quo irregulares ſunt omnes illegitimi, eò quòd ratione originis reputentur viles. Tales autem communi jure legitimantur. 1. Per ſubſequens matrimonium inter eorum parentes, modò hi tempore conceptionis potuerint validè contrahere. 2. Per profeſſionem religioſam: quamvis ad dignitates etiam in religione, v. g. Abbatiam, Prioratum, &c. promoveri non poſſint, ſine diſpenſatione, vide *ſupra d.* 3. Per diſpenſationem Pontificiam. Principes verò ſæculares non poſſunt legitimare, niſi tantùm in ordine ad officia ſæcularia, & hæreditates. Porrò cùm dubium eſt an quis ſit legitimus, non cenſeri irregularem, contra *Vaſq. & alios* 5. vult *Dian. p. 4, tr. 4. Reſ. 59. ex Avil.* eò quòd quilibet præſumatur legitimus, donec contrarium probetur: neque teneri hac in re credere ipſimet matri, etiam in fine vitæ, niſi rationibus convincat, vel pater etiam aſſerat. *Ibi ex communi.*

Quarta, eſt ex defectu ætatis, de quo vide *in Sacramento Ordinis.*

Quinta, ex defectu Sacramenti, ſive ſignificationis matrimonij, ratione bigamiæ, eò quòd bigamus non perfectè repræſentet unionem Chriſti cum Eccleſia, quippè qui carnem ſuam diviſit in plures uxores. Non ſufficiunt autem ad hanc bigamiam ſponſalia cum pluribus, etiam ſecuta copula; nec fornicatio, vel adulterium, vel matrimonium ratum cum pluribus; ſed matrimonium verum, vel præſumptum, cum duabus, & conſummatum. Dixi, vel præſumptum: quia licèt quandoque ſecundùm matrimonium ſit nullum, juris tamen fictione, & interpretatione, præſumitur bigamia, licèt impropriè dicta. Unde ſequitur, irregulares fieri ſequentibus caſibus.

1 Qui vivente, vel mortua prima uxore cognita, ſecundã cognoſcit, etſi matrimonium ſit invalidum.

2 Qui viduam non virginem ducit, & cognoſcit.

3 Qui ducit uxorem priùs ab alio corruptam, etiam per fornicationem, & cognoſcit; non tamen ſi ipſe eam ante corrupit: quia tunc non eſt diviſio carnis in plures.

4 Qui propriam uxorem cognoſcit poſtquam ab alio per adulterium cognita fuit, quia ipſa jam diviſit carnem in plures. Nec refert, etſi per vim vitiata fuit, vel vir corruptam,

aut

aut viduam eſſe ignoravit: quia hæc irregularitas non oritur ex culpa, ſed ex defectu ſignificationis Sacramenti.

5 Qui poſt ſolemne votum caſtitatis de facto matrimonium contrahit, & conſumat, etiam cum virgine: quia interpretatione juris cenſetur duo matrimonia contraxiſſe, unum ſpirituale cum Chriſto, alterum carnale cum muliere. Nec refert quòd invalidè contrahat; quia quantum eſt in ipſo, effectus à parte rei ponitur.

Sexta, oritur ex infamia, ſive juris (quæ, vel ex delicto proprio, vel parentum; vel vili conditione perſonæ naſcitur) ſive facti, modò crimen publicum ſit: ex occulto enim non oritur, ſi homicidium, & cenſuræ violationem excipias, ut docent *Navarr.Kon.Laym.* contra *Sylv.* & *Suar* qui ex occulto etiam oriri putant, modò infamiam ipſo jure connexam habeat. Portò infamia ob crimen notorium, vel per ſententiam judicis contracta, non tollitur, niſi per diſpenſationem Principis, cujus authoritate contracta fuit. Infamia facti, etiam orta ex exormi crimine, & digna depoſitione, tollitur per publicam, & conſtantem vitæ emendationem.

Septima, oritur ex defectu libertatis. Unde irregulares ſũt. 1. Omnes ſervi propriè dicti (& ſecundùm *Laym. l. 1. tr.2.c. 8.*) etiam originarij, donec conſequantur plenam libertatem. 2. Conjugati, niſi uxores conſentiant, & caſtitatem voveant. 3. Curiales, id eſt, curiæ ſæculari obligati, facto juramento, vel ſtipendio, ut judices, advocati, &c. quandiu talia officia habent. Excipe tamen, niſi habeant ſpecialem diſpenſationem Papæ pro illis officijs, ut quidam Clerici in aulis Principum, in cauſis civilibus, non tamen criminalibus occupati; vel niſi conſuetudo, ſciente Papa, id permittat. 4. Milites ſaltem quandiu juramento tenentur; item theſaurarij, & depoſitarij publici, & qui Reipub. adminiſtrãt. Item apparitores, & ſimiles qui ſæva, turpia exercuerunt, vel in cauſa ſanguinis miniſtrarunt. *M.Leo p.3.f* 369.

Octava ex defectu lenitatis, ſcilicet ex licita mutilatione, vel homicidio in bello juſto, vel judicio. Quód ideò ſtatuit Eccleſia, quia Sácerdos gerit perſonam Chriſti, qui ut pote leniſſimus, neminem unquam læſit, ad hanc autem requiritur, ut occiſio aut mutilatio de facto ſequatur. Unde non ſufficit voluntas, nec vulneratio gravis. *Bon.d.7.q.4.Tan.d.6.q.10. d.11. Vnde reſolves.*

1 Non fit irregularis qui mutilat, vel occidit in defen-

ſionem inculpatam honoris, vitæ, caſtitatis, &c. vel etiam proximi: quia in jure non ſtatuitur irregularitas, niſi ob homicidium, in bello juſto, vel judicio *Tan. l.c.*

2 Irregularis fit in bello, qui mutilat, vel occidit propria manu; non autem Clericus exhortans ad fortiter pugnandum in bello juſto (ſecus tamen ſi ad occidendum hunc, vel illum in particulari) idem eſt de Duce exercitus tubicinæ, &c. *Bon. p.* 4.

3 In judicio juſto irregulares fiunt, qui ad mortem, vel mutilationem cooperantur activè, & efficaciter, & proximè, per actionem ex natura ſua ad id ordinatam. Dicitur 1. *Cooperantur*, ut Iudex ferens ſententiam, Notarius eam ſcribens, miniſtri exequentes, teſtes, &c. Dicitur 2. *Activè*, id eſt ex parte occidentium; quia non fit irregularis, qui ſe tantùm habet paſſivè, & ex parte ejus, qui occiditur, ut Confeſſarius hortans ad fatendam veritatem, vel ad acquieſcendum ſententiæ juſtæ, quam non poteſt differre niſi appellatione injuſta. *Cornel. & Dian. p.* 4 *tom* 2. *R* 99. Dicitur 3. *Efficaciter*, quia adjuvans v.g. ferens ligna, ut comburatur ante jam ſuffocatus, non fit irregularis; nec aſſiſtens ſupplicio, ſi ſua præſentia in illud non influat. Dicitur 4. *Proximè*: quia qui remotè tantùm cooperantur, non fiunt irregulares, ut qui gladios faciunt; aut vendunt; item legiſlator leges capitales condens, concionator in genere dicens, puniendos eſſe malefactores, Confeſſarius interrogatus de reo, an mortem mereatur, ſi reſpondeat judicem ſine acceptione perſonarũ fungi debere ſuo munere: quia hi omnes ſunt tantùm cauſa remota. Eſſent autem proxima, ideòque irregulares, ſi quid facerent, aut dicerent in particulari, ex quo mors alicujus ſequeretur, aut etiam acceleraretur, v. g. ſi quis efficaciter urgeret reum, ut ſcalam aſcenderet, vel ad hoc illum juvaret, vel ſi judici in particulari reſponderet, hunc eſſe plectendum. Poſſunt tamen ſubinde etiam proximè cooperantes excuſari ab irregularitate, v.g ſi fiat ex indeliberatione, aut cum ſemiplena tantùm advertentia, v. g. ſi dicat Confeſſarius, properemus aut inſtiget jumentum, quo reus vehitur. 2. Si cooperatio ſit valdè exigua, ut ſi jubeat reum adhuc unum gradum aſcendere: quia minimum reputatur pro nihilo. *Avila, & Henr.* apud *Bonac. quæſt.* 4. *part* 1. *num* 9. Item *Suar. Regin. Laym. &c.* contra *Vaſq. Turr. Hurt. Bauni, &c.* qui cenſet ex homicidio neminem fieri irregularem, niſi concurrat,

rat, ut publicus miniſter juſtitiæ, ſive ad cauſæ probationem, ſive executionem; vel ut privatus injuſtè, & cum peccato. Quam ſententiam probabilem cenſet *Dian.part.* 3 *tr.*4. *R.*79.& *in addit.R.*15.& *p* 8 *tr.*7.*R.*61.Hinc negant fieri irregularem. 1. Confeſſarium, vel alium quemcumque qui furem hortatur, ut ſcalam aſcendat, caput ſupponat ad ictum excipiendum. 2. Eum qui carnifici dicit, ut aliquid apte, quo citius extinguatur reus. 3. Qui dum reus ad ſupplicium ducitur, ſuggerit viam breviorem. 4 Qui vendit, vel commodat ſcalam, funes enſes, & cætera inſtrumenta; etiam qui furcam fecit. 5. Qui interrogatus, à judice, an teneatur reum condemnare, reſpondit teneri. 6. Eum qui carnifici putanti ſuſpenſum jam eſſe mortuum ſignificavit adhuc vivere, ex quo calcans iterum pede occidit.

Dicitur 5 Per actionem ex natura ſua, &c. id eſt, quæ per ſe ſit cauſa talis effectus: quia effectus per accidens non imputatur danti operam rei licitæ, Hinc non fit irregularis, dicens carnifici; nemo te impedit facere tuum officium, ego meum feci: nec Iudices Eccleſiaſtici, degradatum tradentes brachio ſæculari: nec Clerici accuſantes aliquem in cauſa criminali, modó expreſſè proteſtentur, ſe non intendere, ut puniatur pœna ſanguinis; ſed tantùm ut ſibi, vel ſuis ſatisfiat, vel impediantur mala ſibi aut alijs imminentia, vide *Bon, q.4. Tan. l,c.&c.*

LI-

LIBER VIII.

De Bulla Sancta Cruciatæ.

TRACTATVS VNICVS.

TRactatus hìc,in hac Medulla deſiderabatur,ne quidquam ad mores attinens relinqueretur intactum. In Germaniæ oris ; ubi Pater Hermanus Buſembaum Medullam iſtam eruit, non ejus deerat complemento, quia Cruciatæ Bulla plagis illis minimè expeditur, ſed in Hiſpanijs, alijſque Caſtellæ, & Portugalliæ ditionibus, quæ tam dulci Matris Eccleſiæ ubere lactantur, ejuſque privilegio potiuntur magno, quo in varijs conſcientiæ caſibus frequẽter fulciuntur, aliqua ex parte cæptum abſque materia iſta erubeſcebat opus.

Idem, qui in antecedentibus, in proſequendo tractatu iſto, ſervabitur ordo : propoſita prius generali doctrina, ex eaque deducendo caſus, qui occurrere poſſunt, ne lector à trita jam,& aſſueta ſtudij antecedentis extrahatur via.

Inter eos, qui hanc ſibi materiam ſuſcepere pertractandam, non ultimum locum obtinent, licèt non primi ſcripſerint, Patres Franciſcus Bardi, & Andræas Mendo, qui de illa copioſiſſimè omnium conſcripſere.

Liber, in quatuor dividetur capita, in quorum primo, de Bulla vivorum communi, ſermo habebitur, in ſecundo, de Compoſitionis Bulla, verba fient, in tertio de Bulla defunctorum diſſeremus, in quarto, ad facultates Commiſſarij, & jura vertetur oratio.

CAP. I.

De communi vivorum Bulla.

DUBIUM I.

Quid ſit Bulla? Et quiſnam eam concedere valeat.

RESP.1.Bullam (ommiſſis pro nunc alijs hujus nominis etimologijs) pro monili quodam accipi, & inſigni, quo à collo dependenti Patriciorum filij à plebeiorum turba diſtinguebantur; erat orbiculatum inſigne hoc,in cujus medio figura cordis cœlata videbatur; inde orbiculata ſigilla quædam, vocata Bullæ, in quibus Imperatorum effigies inſculpebantur, quæque ex eorum chirographis habebantur appenſa; inde etiam rotunda ſigilla, quæ Pontificijs appenduntur litteris, appellantur Bullæ, & à ſigillis, ad ipſas litteras Bulla nomen hoc translatum accipitur, vel ſigillum ſit cereum, vel plumbeum,vel alia quacumque materia extructum. *Mend.diſp.1.num.*16. Mos iſte, & conſuetudo appendendi litteris Pontificijs ſigilla hujuſmodi, ita habetur ſolemnis, ut fides non adhibeatur his, quæ ſine ſigillo tali pendente videantur, crimenque falſarij incurrat, qui vel ſigillum tollit, mutat, rumpit, vel aliquid addit, vel detrahit litteris. *Ibid.n.* 17.

Reſp 2.Certum eſſe Summos Eccleſiæ Pontifices, Bullam poſſe concedere, quandoquidem repetitam toties expedire videmus, & incredibile ſit in rebus momenti tanti erraviſſe, & poteſtate propria cum exceſſu abuſos. Probatur ultra; quia quidquid in Bulla continetur, ad concedendas indulgentias, ad facultatem delegandi, ad facultatem abſolvendi à culpis, & cenſuris, commutandi vota, diſpenſandi in præcepto jejunij Eccleſiaſtico, & his ſimilia, & adhuc minora reducitur, quorum ſingula ſigillatim Pontifici licet concedere, cur ergo juncta ſimul non poterit elargiri? Neque obſtat ſi dixeris, quod gratiæ, quæ in Bulla conceduntur ſint magnæ, ad quarum conceſſionem debet eſſe cauſa ſufficiens, & non videtur ſufficere eleemoſyna duarum drachmarum,qua taxat commiſſarius, cujus arbitrio

Pon-

Pontifex taxationem reliquit. Non obſtat inquam hæc objectio, quia finis optatus harum, eſt ſalus Eccleſiæ publica tuenda; depreſſio fidei hoſtium procuranda, defenſio, & propagatio fidei habenda, terra denique ſancta recuperanda; & quamvis in ordine ad negotium tantum, ſingulæ duæ drachmæ, parum afferant ſubſidij, junctæ ſimul, quæ à ſingulis tribuuntur, plurimum augent emolumenti.

Poſſunt etiam concedere Bullas in proprio territorio, quicumque valent concedere indulgentias, & alias facultates, modò conceſſiones cum poteſtate propria, & jurisdictione commetiantur, & cauſam ineſſe juſtam indulgentiæ præſcierint concedendæ; quia in tali conceſſione, poteſtatis ſuæ non tranſgrediuntur limites profuſius, & ultra quam poſſunt concedentes, præſertim cum ſupponamus inveniri cauſam: ergo nulla eſt ratio, quare Bullas tales concedere nequeant, niſi forſan à Pontifice in Bulla ſua, vel per novum præceptum aliquod prohiberetur. *Lar. L. trium grat. Baſil. Legio in explic. Bullæ manuſcript. Mend. n.* 25. cum alijs contra *Navar & Rodr. Vude reſolvitur.*

1 Has ſimilium gratiarum Bullas expediri poſſe, non tantum in belli contra infideles ſubſidium, ſed etiam in cujuſque pij operis, quod ſufficiens concedendi cauſa judicetur.

2 Deducitur etiam non committi ſimoniam in accipienda eleemoſyna pro Bulla præfinita; & hoc, non ideò, quia Pontifex diſpenſet in jure poſitivo temporale pretium pro ſpiritualis rei acceptione prohibente, ut ait bene cum *Nav. Rodrig.* ſed quia eleemoſyna non accipitur, ut pretium temporale pro re ſpirituali, ſed imponitur, ut onus diſpenſationi, ut ſimul ſit commutatio, & ita ſtrictiùs, & juſtiùs, diſpēſandi, ad trutinam juſtificetur cauſa Quare advertunt Doctores, convenire imponi aliquod onus diſpenſationibus in favorem alicujus cauſæ piæ, tum ne ita facilè in diſciplinæ relaxationem Eccleſiaſticæ petantur, Neque indulgentiæ conceduntur, ejus pretij, & eleemoſynæ intuitu, ſed proponuntur fidelibus, ut illarum ſpes lucrandarum, eos alliciat ad pio illi operi, eleemoſynis ſubveniendum, vel cauſæ publicæ; vel indulgentiæ conceduntur ob affectum pium, & contributam remunerandā eleemoſynam. *Videatur Mend. n.* 29. & 30.

Infertur ultimo: quod, & Summus Pontifex, & cæteri, qui

qui Bullas poſſunt elargiri, acceptas illis eleemoſynas, alendis ſibi ipſis, ſuiſque familijs (ni aliqua in contrarium ſpecialis obſtiterit prohibitio) poſſint applicare. *Mend. num.* 32. contra *Suar. & alios.*

Dixi: Niſi ſpecialis aliqua obſtiterit prohibitio; quia Epiſcopi in *Concil. Trid. ſeſſ.* 25. *de reform. cap.* 18. prohibentur accipere quidquam pro diſpenſationibus, ad ſe ipſos alendos; neque conſequenter pro expediendis Bullis: ſed quamvis Epiſcopi acciperent, licèt obedientiæ deeſſent, non tamen ſimoniæ crimen incurrerent, non accepta eleemoſyna illa, ut commutationis onere, vel ut pœna criminis, quòd ſæpè ad diſpenſationes præcedit. *Ibid. n.* 32.

DUBIUM II.

Quibuſnam, Cruciatæ concedatur Bulla?

Reſp. Bullam Cruciatæ (ita vocatam à rubea Cruce, qua inſigniebantur illi, qui ad expugnandam terram ſanctam advolabant, in quorum favorem primo conceſſa fuit) concedit nunc cunctis utriuſque ſexus fidelibus, in Regnis Hiſpaniarum, & Inſulis eiſdem Regnis adjacentibus, in Regnis Siciliæ, Sardiniæ, ſimiliter in Regnis, locis, terris, populis, & dominijs terræ firmæ, & maris Occeani, vel aliter vocatis, quæ mediatè, vel immediatè, vel alio quocumque modo, dictis Regnis ſubjiciuntur. Ita in Bulla Lateran. *Unde deducitur.*

Bullam valere in cunctis, & ſingulis Hiſpaniarum Regnis intra, & extra Europam, nec in illis dumtaxat, quæ Regi Catholico ſubjecta ſunt, ſed etiam in illis, quæ denuo ejus armis ſubjugatæ fuere. modò arma, vel jura ad talia regna, vel loca capeſſenda, Hiſpaniæ nomine, vel adjacentium inſularum, vel Regnorum Siciliç, vel Sardiniæ inducta ſint. Et quia ſub hoc nomine non comprehenduntur loca illa, quæ ſunt Domus Auſtriacæ patrimonium, nec ea, quæ Catholico Regi in fœdere traduntur, ideò in iſtis Bulla non valet. *Mend. d.* 3. *n.* 2.

Infertur ſecundò, non valere Bulla, in Regno, Inſula, aut loco, quod ab obedientia ſui Regis cum rebellione ſecedens, alterius ſe Principis ditioni cum juramento ſummiſerit; niſi Pontifex Bullam in favorem talis Regni, Inſulæ, aut loci denuò conceſſerit. Dixi non valere Bullam in Regno rebelli, quia eleemoſyna, quæ ibi ex acceptis cogeretur Bullis, non in fiſcum mitteretur Regium ſubſidio ad bellum cōtra in-

Digitized by Google

infideles per agendum; & dicta Bulla, ut diximus, in favorem eorum conceditur, qui Regi in prædicto bello, vel armis, vel ſumptibus, vel conſilio adfuerint. *Idem n.* 3.

Colligitur tertiò: Quòd ſi aliquis de Provincia recens rebelli, de cujus ad proprium Principem reductione agitur, mitteret eleemoſynam, ut ſibi ex obedienti parte remitteretur Bulla: iſte talis Bullæ gauderet privilegijs, quia eleemoſyna illa in ſubſidium belli cederet, Regique contra infideles bellanti deſerviret; & ille, qui eleemoſynam remittit ibi moratur locorum, & gentium, quibus Bulla conceſſa eſt cum tali onere eleemoſynę illius ad prædictum bellum elargiendæ; & talia loca, vel Regnum, adhuc ſui Regis tenentur jure, quamvis tiranicè, & infidè alterius Principis audierint vocem.

Dixi: Recenter rebellis. Quia ſi rebellio fuiſſet antiqua per ſæcula, vel plures annos, & jam, ut præſcripto jure ad alterius ditionem tranſijſſet, qui tunc è tali Regno rebelli, eleemoſynam pro accipienda Bulla remitteret, Bullæ privilegijs minimè gauderet; quia non cenſetur Pontificem concedere Bullam locis illis, quæ tale ſubſidium non tribuunt. Et quamvis rebellio per multos annos, non privet Regem jure proprio ad rebellia Regna, deducit illa Regna tamen ad extraneum dominium, ita ut vulgò illa Regna, vel Provinciæ non appellentur Regna, aut Provinciæ Regis illius, cui fregere fidem. *Idem n.* 4

Infertur quartó: Quòd ſi aliquis accipit Bullam in loco, ubi valet Bulla, & poſtea tendit ad locum, ubi accepta non valet Bulla, poteſt adhuc ibi gaudere privilegijs ejuſdem Bullæ, exceptis privilegijs veſcendi ovis, & lacticinijs in diebus Quadrageſimæ, & carnibus de conſilio utriuſque medici, ſpiritus, & corporis, in diebus, quibus prohibentur. Exceptio iſta patet ex ipſa Bulla, in cujus textu legitur: quòd durante ipſius Bullæ anno, conceduntur privilegia iſta veſcendi ovis, lacticinijs, & carnibus, ut ſupra diximus, in Regnis dumtaxat, inſulis, & locis, quæ de ditione Hiſpaniarum extiterint, minimè veró extra illa; & cùm exceptio, ut aiunt conſulti juris, firmet regulam in contrarium, cum ſola prædicta excipiantur privilegia, nec illis gaudere poſſint in alienis Provincijs degentes, ſequitur: quòd ſi quis Bullam acceperit ibi, ubi valet, quamvis poſtea ad Provincias illas iverit, ubi non valet, poterit tamen reliquis gaudere privilegijs

cùm

cùm non excipiantur. *Sylv.verb.Privilegium, Villal.t.27.Int.à n.2. Rodrig.§.1.dub.1.Henr.l.7.c.29.à n.3.Suar.l.8. de legibus, cap.26.n.4,Mend.diſp.3.n 6.*

Deducitur quintò: Quòd ſi alicui extra Regna Hiſpaniarum exiſtenti,accipitur, & remittitur ab alio Bulla, iſte talis extra dicta Regna exiſtens, non poterit Bullæ gaudere privilegijs quia privilegium reſpicit, & locum, & perſonam, & qua ratione locum reſpicit, requirit, ut qui eo gaudere voluerit, eo tempore, quo Bulla accipitur,ſit in eo ipſo loco, cui Bulla conceditur. *Idem l.c.*

Habetur ſexto: Quód ſi alicui accipitur Bulla exiſtenti extra loca, quæ Bulla gaudent,& intra annum, quo Bulla durat, rediturus ſit ad loca ea, quibus Bulla conceditur, poterit gaudere Bullæ privilegijs quando redierit. Ratio eſt, quia ſi iſte cùm perveniret, acciperet Bullam, non eſt dubitandum, quin ſtatim gauderet privilegijs Bullæ, ergo etiam gaudebit, quamvis antecedenter ad reditum ejus accepta fuerit ei Bulla, ejuſque nomine eleemoſyna largita. Et ſufficienter ſalvatur locale privilegium,quod poſtulat exiſtentiam accipientis Bullam in Provincia, ubi valet, tempore, quo Bulla accipitur; quia iſte talis cenſetur accipere Bullam quando redit; quapropter videtur privilegio, qua parte locale eſt, ſatisfactum iri, cum aſſiſtentia in Hiſpaniæ Regnis, vel tempore accipiendæ Bullæ, vel intra annum promulgationis.

Habetur ſeptimò: Valere Bullam omnibus extraneis, qui Hiſpaniam adveniunt, vel ad ea loca tendunt, in quibus Bulla valet, vel ad eorum marinos portus, vel ad commorandum ibi, vel negotia peragenda, vel ad peregrinandum, vel tantùm cauſa videndi illas terrarum plagas; quia Bulla conceditur non ſolum his, qui in Hiſpaniæ Regnis, & Inſulis, & ubique ditionis Hiſpaniarum commorantur, ſed etiam ijs, qui ad iſtas oras adveniunt,ut conſtat ex textu Bullæ: Conſiſtentibus, & ad illa declinantibus. *Idem num.* 12.

Habetur octavo: Valere etiam ei, qui ex Gallia ad Hiſpaniam venerit accipiendæ Bullæ dumtaxat cauſa, & ſtatim redit ad Galliam; quia Bulla conceditur his,qui Hiſpaniam adveniunt, & non exprimitur cauſa, qua veniunt, vel iſta, vel illa ſit. Nec iſte qui cauſa prædicta Hiſpaniam venerit, aliqua in Bullam utitur fraude; quia in adeunda Hiſpa-

Hiſpania utitur jure ſuo, quod non eſt ſibi prohibitum; ſed in Gallia non poterit gaudere privilegijs veſcendi ovis, & lacticinijs, & carnibus, ut animadverſum relinquitur in caſu quarto, *Idem n.13.* contra *Ludov.la Cruz, & Trull.*

DUBIUM III.

Quantum tempus Bulla duret?

Reſp. In Hiſpania per annum integrum durare Bullam, ut in ipſa ſæpè repetitum legitur, qui annus incipit à die promulgationis Bullæ in quovis loco; hoc etiam reperitur in Bulla, à Cruce in exp. Bullæ, d.1. Difficultas eſt: An annus debeat numerari naturalis à die in diem, vel Eccleſiaſticus ab una ad aliam promulgationem? Circa quam difficultatem, tres leguntur opiniones. Prima aſſerit: Annum debere numerari Eccleſiaſticum ab una ad aliam promulgationem. Secunda: Annum debere numerari naturalem à die in diem. Tertia denique: Annum debere numerari Eccleſiaſticum, ſi promulgatio ſequens Bullæ prorogatur ultra annum naturalem: ſed ſi promulgatio Bullæ ſequens fiat antequam annus naturalis deſinat, tunc Bullam antecedentem durare, quouſque annus naturalis tranſierit; quia aliter, non eſſet in favorem accipientis Bullam, anni Eccleſiaſtici duratio, ſi naturalis anni durationem minueret. *Trid.1.§.1.dub.11, Henr.l.7.c.20.n.2. Mend.diſp.21.n.7. Ioan.Sanch.in ſelect.diſp.55 n.3. cui acced. Anton. Gomez.*

Hæc tertia opinio, minus habet probabilitatis, quia in re cenſet annum durationis Bullæ, & naturalem eſſe, & Eccleſiaſticum, cum uterque ſimul eſſe nequeat. Aliæ duæ opiniones ſunt probabiliſſimæ, & ſecuræ in praxi. *Vnde ſequentes reſolvuntur caſus.*

Primus: Quòd ſi Bulla accipitur poſt ejus promulgationem magis, vel minùs ſolemnem, quamvis ſit ante ſermonem, poteſt accipiens gaudere privilegijs Bullæ; ſed ſi accipiatur ante promulgationem, non licet ejus gaudere privilegijs; quia Pontifex ait: Annum debere numerari à die promulgationis, id eſt à promulgatione ipſa; itaque inutile eſt ad privilegiorũ uſum, accipere Bullam aliquot diebus, vel horis ante promulgationem, quia tunc adhuc non poteſt. *Villalob.tom.1.tr.25.num.6. Trull.l.1.§.1.dub.10.n.2. Mend.d.2.n.2.*

Secundus: Annum Bullæ non eſſe numerandum à die promulgationis Bullæ in Metropoli, Aula, vel urbe vicina. ſed

ſed à die, quo in loco quolibet promulgatur; expreſſa namque eſt Pontificis intentio, ut in loco quolibet etſi minimo promulgetur, ut à promulgatione numeretur annus. *Ibidem.*

Tertius: Annum non numerari à die acceptæ Bullæ, ſed à die promulgationis: itaque qui ob negligentiam, vel impoſſibilitatem non accipit Bullam, niſi poſt multos dies promulgatam, non debet annum à die acceptionis numerare.

Quartus: Non ſufficere intentionem, & animum accipiendi Bullã, ut quis ejus gaudeat privilegijs, ſed requiri actualem ejus acceptionem.

Quintus: Non ſufficere, quod quis ſperet, alium pro ſe, & ſibi Bullam accepturum, ut ipſe privilegijs utatur Bullæ.

Sextus: Eum qui certò ſcit, domi ſuæ vel in patria ſua, à qua tunc abeſt, parentes proprios, perſonam aliam, accipere pro ſe ipſo abſente Bullam tali die, & tempore, poſſe gaudere Bullæ privilegijs, quia in negotio morali, tantùm valet illa certitudo, quantum propria per ſe ipſum Bullæ realis acceptio. *Mend.ibid.Dian.p.*8.*tr.*11.*R.*90.contra *Rodr.Vega & Trull.*

Septimus: Eum, qui tempore promulgationis Bullæ invenitur in loco, ubi Bullam tam citò accipere non poteſt, hunc non poſſe præterita Bulla uti per totum tempus, quod ſine accepta nova conſumit Bulla, niſi fortè antecedentis Bullæ annus non præterierit, quia tunc poterit privilegijs ejus gaudere uſque ad anni naturalis complementum, ſequutus ſecundam, & tertiam opinionem; quia privilegium, quod pro determinato tempore conceditur, tranſacto tempore ceſſat.

Octavus: Quód in opinione, quæ annum Bullæ aſſignat Eccleſiaſticum, non caret probabilitate, eum qui Bullam accipit Matriti, ubi ante promulgatur, & vadit Cæſarauguſtam ubi ſeriùs, poſſe uti Cæſarauguſtæ, privilegijs Bullæ acceptæ Matriti, quouſque Cæſarauguſtæ promulgetur ſequens Bulla, numerato anno Eccleſiaſtico, non à promulgatione ad promulgationem Matriti factis, ſed à promulgatione, quæ fit Matriti, uſque ad promulgationem, quæ Cæſarauguſtæ fiet; quia hæc debet præſumi Pontificis intentio, ne is, qui Cæſarauguſtam Matrito venit, Matritum redire cogatur ad accipiendam Bullam, vel pro eo tempore careat ejus privilegijs, & gratijs *Sanch.in ſelect.diſp.*55. *à num.* 8.*Trull.l.*1.*§.*4.*dub.*10.*n.*5.*Mend.diſp.*1. *n.* 25. *ubi plures affert.*

Digitized by Google

Rogatur 1. An privilegium Bullæ, Pontificis, concedentis morte finiatur?

Reſp. Affirmativam ſententiam, non eſſe communem, neque veram. Probatur *ex Cap. Si ſuper gratia, de officio*, & *poteſt. Iudic. Deleg, in* 6. Ubi ait Bonifacius VIII. gratiam à Sede Apoſtolica factam non expirare morte concedentis; ſed Bulla Cruciatæ, eſt gratia à Sede Apoſtolica facta, ergo non expirat morte concedentis,

Secundò quæritur: An Pontifex, Bullam revocare poſſit?

Reſp. Quòd ſi annus jam inceperit, non poteſt Pontifex intra annum, Bullam revocare, niſi juſta revocandi adſit cauſa, & recompenſatio fiat his, qui Bullam accepere; ſed ſi nõ habeat, unde recompendat, & aliàs communi ſaluti expedit revocatio, abſque recompenſa poterit illam revocare. Ratio eſt: quia quando privilegium eſt per modum oneroſi, & lucrativi contractus, qualis invenitur in Bullæ conceſſione, debet inveniri cauſa revocationis ejus, ut fiat, & recompenſatio fieri, quando habetur, undè poſſit recompenſari; & hoc poſtulat naturale juſtitiæ jus, quo tenetur Princeps adimplere, ea, quæ cum ſubditis pactus erat. Ab hac tamẽ obligatione eximitur, quando communis ſalus, diſſolutionem expoſtulat pactorum, & aliàs recompenſa fit his, qui inſumpſerunt; ſed ſi non habeatur, undè recompenſatio fieri valeat, ut poteſt Princeps prædominio excellentiæ, quo ſubditis præeſt, proprijs ſubditos expoliare bonis, ut imminenti obviam fiat periculo communi, quando aliter vitari nequit; ita ſimiliter eodem jure, & eodém excellentiæ dominio, poterit revocare privilegia, de quibus habetur ſermo. *Mendo diſp.* 2. *n*, 32. 33. 34. & 35. ubi alios citat,

Reſp. 2. Quòd finito jam quolibet annorum ſex, per quorum ſpatium conceſſa eſt Bulla, poteſt Pontifex illam pro arbitrio ſuo revocare, quia in hoc caſu ceſſavere jam rationes illæ, quæ in præcedenti reſponſo referuntur, & Bulla eſt gratia quædam à voluntate Pontificis dependens; ſed ſi pro tali conceſſione ad ſexennium, acceperit à Rege Pontifex eleemoſynam aliquam ad opus pium, recompenſare tenebitur Pontifex, prout dictum eſt; quod etiam obſervandum eſt, ſi talis conceſſio Bullæ ad ſexennium eſt remunerativa alicujus ſpecialis obſequij Apoſtolicæ Sedi exhibiti, quod nondum remuneratum ſit; præſertim ſi remuneratio, ex juſtitia debeatur; & ſi obſequium, titulo gratitudinis fuit exhibitum,

Digitized by Google

hibitum, titulo etiam gratitudinis referri debet recompenſatio, Et eſſe conceſſionem remunerativam gratitudinis ſufficit, ut privilegium, & conceſſio iſta dicatur irrevocabilis, quia non tam abjectè de Principis generoſitate ſentiendum eſt, ut obſequia in ſe collata, ſine remuneratione contemni patiatur. *Mend. n.* 42.

Hìc advertendum eſt: Quòd ſi revocatio fieret Bullæ, in Provincijs, & Diœceſibus cunctis, talis revocatio nota fieri deberet; nam quidquid ſit de promulgatione aliarum legũ ad obligandum ſufficiente; irritatoriæ, & revocatoriæ leges, debent ita promulgari, ut omnibus pateat talis earum promulgatio, aliter enim ignarorum conſcientiæ maximo periculo jacerent expoſitæ. *Vnde reſolvitur Sot. Sylv. Ludov. á Cr. Trull. l.* 1. *§*, 1. *d.* 13. *n.* 4.

1 Quod ſi revocata jam Bulla, aliquis revocationis ignarus, à caſibus reſervatis, virtutæ Bullæ abſolveretur, valida foret talis abſolutio, quia ita præſumendum eſt de mente Pontificis ad effugiendum plura animarum pericula. *Eur. lib* 7. *de indulg. cap.* 20. *n.* 1. qui citat *Cajet, Sot. Medin.* & *Sylveſt. Mend. d.* 2. *n.* 12. & 38.

2 Quod ſi quis, de caſibus reſervatis cæpiſſet confiteri, & cauſa aliqua occurrente, confeſſionem ſuſpendiſſet, & interim Bulla revocaretur, quamvis ei de revocatione conſtaret, poteſt, & confeſſionem perficere, & abſolvi, quia in cauſa inchoata non expirat juriſdictio, quoadusque perficiatur.

Quæritur tertiò: An revocetur Bulla Cruciatæ per anni Sancti, aut aliud ſimile Iubilæum, aut per Bullam in Cœna Domini?

Reſp. 1. Per Iubilæa non revocari Bullam; quia ita declaravit Gregorius XIII. anno milleſimo quingenteſimo, ſeptuageſimo quarto, ut *Alphonſus Perez teſtatur*, & *Trullenck*, Clemens etiam octavus anno milleſimo ſexcenteſimo, ut notat *Diana* Octavus etiam Urbanus anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo quinto, ut idem affirmat *Diana*. Et videmus Commiſſarium Bullæ jubentem ipſam promulgari in ipſo anno Sancto, ſicut in reliquis annis. Probatur etiam ratione ſupra diſcuſſa; quia privilegium Bullæ conceſſum eſt per modum oneroſi contractus. *Mend. num.* 48. ubi plurimos citat.

Reſp. 2. Neque etiam per Bullam in Cœna Domini re-

Digitized by Google

vocari Cruciatæ Bullam, quia Sixtus Quintus anno milleſimo quingenteſimò nonageſimo, revocans in Bulla in Cœna Domini cuncta privilegia ad abſolvendos caſus illos, qui in illa reſervantur, addit; niſi caſus in Bulla in Cœna Domini reſervati, in illis præſentibus litteris exprimantur; atqui caſus iſti exprimuntur in Bulla Cruciatæ, extenſa facultate, quæ in illa tribuitur ad abſolvendum ex illis caſibus, ut conſtat ex textu: Quamvis ſint ex contentis in Bulla in Cœna Domini, & abſolutio ab eis, reſervata ſit Sanctitati Pontificis, excepto hæreſis crimine. Ergo per Bullam in Cœna Domini non revocantur privilegia in Bulla Cruciatæ conceſſa.

DUBIUM IV.

Quænam perſonæ, privilegijs Bullæ gaudere poſſint?

ARTICULUS I.

An qui Bullam accipit, in gratia eſſe debeat, ut privilegijs Bullæ potiri valeat?

Reſp. Non eſſe neceſſarium, ut quis abſolutè Bullæ privilegijs gaudere poſſit (non loquor nunc de Indulgentijs, quas poteſt quis, & ſibi, & defunctis lucrari, quia de his infra ſermo erit) quòd ſit in gratia, ſed poſſe gaudere illis, quamvis lethalis peccati cœno deturpetur; modò ne iſta peccata ſint ex aliquorum ſpecie, quæ excipit ipſa Bulla, quibus peccatis quis irretitus, non poteſt gaudere cunctis, vel aliquibus Bullæ privilegijs. Ratio eſt: Quia Bulla non excludit à gaudio privilegiorum abſolutè læthalis peccati reos, excipit verò eos, qui in quadam peccatorum mortalium ſpecie jacent; ergo non illos, qui in alia ſpecie, ſed iſtos, qui aſſignata peccaverint à gaudio privilegiorum expellit; quia exceptio, ut repetitum eſt, firmat regulam in contrarium. Unde reſólvitur. *Navarr. de indulg. notab n. 19. Henriq. lib. 7 de indulg. cap. 9. num 6. Soto in 4. d. 21. q. 2. art. 3. Trull. lib. 1. §. dub. 8. Mend. diſp. 4. num 1, & alij, Mend. diſp. 4. num. 3 Rodr. & commun. omnes.*

1 Non poſſe gaudere privilegio Bullæ aliquo eos, qui cõtra expeditionem ejus graviter peccant impedientes per malitiam promulgationem, vel uſum Bullæ, qnia ita expreſsè legitur in Bulla Latina.

2 Indulgentiam plenariam, quæ conceditur ad articulum mortis eis, qui ſubita morte rapiuntur, vel ſine copia confeſſarij, modò contriti moriantur, non lucrandam fore ab

ab ijs, qui indulgentiæ iſti plenariæ fidentes, in confitendo, ſtatuto ab Eccleſia tempore negligentes fuerunt. quia Bulla diſponit ita.

3 Eos, qui Compoſitionis Bullæ confiſi, aliena bona uſurpant, vel canonicas recitare negligunt horas, non poſſe dicta Compoſitionis Bulla ad reſtituendum gaudere.

4 Hos, qui Bullæ fidentes peccaverint, poſſe reliquis Bullæ privilegijs gaudere præter quam indulgentia ad articulum mortis conceſſa, de qua ſupra, & indulgentia Compoſitionis bonorum, quæ debent reſtitui; quia exceptio firmat regulam in contrarium, & cum gaudium ſolum iſtorũ privilegiorum excipiatur, reliquorum privilegiorum gaudium indulgetur, *Covar in regul.peccatum 2.§ 2*

5 Meretrices poſſe gaudere Bulla; quia excluſis perſonis alijs, iſtæ non excluduntur: Neque obſtat, quod contrariam ſequentes opinionem objicitur: nempe: eleemoſynam, quæ pro Bulla tribuitur, debere fieri, ex bonis ſibi á Deo collatis ut in ipſa Bulla legitur, & bona quæ meretrices in eleemoſynam tribuere poſſunt à Dæmone, ut per peccatum acquiſita, proveniunt. Non obſtat, inquam, quia ex alijs bonis præterquam ex uſu venereo acquiſitis, eleemoſynam tribuere poſſunt, undè ratio ceſſabit ſcrupuli. Ultra: Quia verba illa: Ex bonis ſibi à Deo collatis. Significant eleemoſynam fieri debere, ex proprijs accipientis bonis, non ex alienis injuſtè poſſeſſis; & quamvis meretrix in modo lucrandi peccet, poſſidet tamen juſtè quæ lucratur.

Hinc infertur ſextò: Non poſſe gaudere Bulla, eum, qui ex bonis malè per furtum, uſuram, vel alio quovis modo ad reſtitutionem cogente habitis, eleemoſynam pro accepta largitur Bulla. Ratio: quia bona illa non tributa ſunt á Deo illi, qui ex bonis per injuſtitiam habitis eleemoſynam pro Bulla tribuit: ſed ſi ex mixta ex injuſtè, & juſtè habita pecunia, fiat eleemoſyna, poterit accepta gaudere Bulla. quia tunc cenſetur eleemoſynam ex propria pecunia dare; ſiquidem ejus intentio eſt: accipere Bullam eo modò, quo ſibi proſit; & non eſt putandum, invalidè egiſſe illum, qui validè agere potuit. *Lop.in lib 54.tit.14.part.5.Covarr.l. 1. comment c 11.a n. 1.Mend.n.5 Nunus in 3.p. tom. 2. tract. de Bulla. Acoſta in Bulla Cœn.q.12.Vega tom.1.ſum.c.34.caſ.7.Dian.tr.11 R.101.Mend.n.6.*

ARTICULUS II.

Vtrùm Cathecumeni, Pueri, Fatui, Excommunicati, & Hæretici, gaudere poſſint Bulla?

Reſp.1. Cathecumenos non poſſe. Ratio, quia quidquid in Bulla continetur, vel eſt actus juriſdictionis, ut puta delegandi facultatem ad vota commutanda, & alia ſimilia exercenda, vel actus proprius clavium, ut aperire Eccleſiæ theſauros elargiendo indulgentias, & diſpenſationes, qui actus ſunt proprij clavium, & non oratio mera; quorum actuū nullum valet Pontifex erga cathecumenos exercere, quia extra Ecleſiam eſſe cenſentur, ſiquidem adhuc per ſpecioſam Baptiſmi portam non intrarunt; ergo iſtis Bulla, minimè prodeſſe poterit. *Mend.n.* 7.

Reſp.2. Pueros, & Fatuos poſſe gaudere aliquibus Bullæ privilegijs, quorum capaces inveniuntur, ut puta, quòd tales ſepeliri poſſint modica pompa tempore Interdicti, virtute Bullæ in loco ſacro, & quod in eodem tempore, poſſit adhiberi Extremæ Sacramentum Unctionis fatuo, vel furioſo moribundo; & ſi quæ ſunt alia privilegia ſimilia, quorum uſui, mentis ille morbus non obſtet. Probatur, quia non eſt ratio, quà talium iſti privilegiorum cenſeantur incapaces, neque Bulla diſtinguit inter ætates, quapropter interpretativè judicantur, & puer, & fatuus petere, quod ſibi utile fuerit, & proficuum; & fatuo, qui piè vixit dum mentis extitit compos, neque Euchariſtia negatur, nec unctio extrema; itaque poterit illa adhuc Interdicti tempore miniſtrari, & tempore quovis indulgentia Bullæ applicari plenarìa, poteritque ab excommunicatione abſolvi. *Mend.n.*12.

Reſp.3 Excommunicatum poſſe gaudere Bullæ privilegijs, exceptis indulgentijs; quia quamvis iſte nequeat gaudere, nec uti privilegijs aliunde habitis, & obtentis, privilegia tamen Bullæ non obtinentur ab excommunicato, ſed à Rege obtinente Bullam.

Dixi: *Exceptis indulgentijs.* Quia neceſſarius eſt ſtatus gratiæ ad lucrandas indulgentias, & ſi excommunicatus eſt pertinax, non eſt in ſtatu gratiæ; ſed ſi non fuerit pertinax, & eſt in gratia, & aliunde non provenit ab ipſo, quòd ipſe non abſolvatur ab excommunicatione, ſi aliàs media ad indulgentias obtinendas adhibeat, credendum eſt piè, Eccleſiā Matrem amantiſſimā nolle eum à bonorum tantorum participatione excludere. *Mend,n.*13. cum *Villal. Nav. [illegible] Trull. & alijs quos cit.*

Reſp.

Reſp.4.Poſſe etiam hæreticos gaudere Bullæ privilegijs, eo modò etiam, quo excommunicatis concedimus, quia eadem erga iſtos invenitur ratio, Quod non ſolùm de hæretico interno intelligendúm eſt, ut ait *Ludovicus de la Cruz*, ſed etiam de externo, ut ait *Trullenc.* ſed dum in hæreſi perſiſtit externa, & non obtinet ab Inquiſitoribus abſolutionem, nequibit eligere Confeſſarium virtute Bullæ, quia non poteſt abſolvi à peccatis, dum excommunicationis vinculis per hæreſim detinetur irretitus, & non tribuitur illi facultas in Bulla, ut ab excommunicatione abſolvatur. *Mend. n.* 14.

ARTICULUS III.

An Religioſi, Bulla gaudere poſſint?

Reſp. Quòd excepto privilegio eligendi confeſſarium ad reſervatos caſus (de quo infra) poſſunt Religioſi gaudere reliquis privilegijs, quæ illis in Bulla non denegantur. Hoc probatur ratione illa ſæpiùs repetita: Quia exceptio firmat regulam in contrarium; in Bulla prohibetur religioſis, ovorum, & lacticinioſum eſus, per quadrageſimam, niſi ſexagenarij ſint, aut Militares, ergo reliquis privilegijs non privantur.

Quæritur: An poſſit Religioſus Bullam accipere abſque licentia ſui Prælati?

Reſp. Probabiliſſimum eſſe, quòd poſſint. Ita communiter Expoſitores Bullæ: & etiam eſſe valdè probabile, quòd non poſſint, ut probat *Mend. n.* 18. Et quod poſſit eſſe juſta cauſa, qua ſuperior licentiam abnuat, & tunc accipiens Bullam, deerit paupertatis voto, vel obedientiæ ad minus. *Vnde reſolvitur.*

1 Quod ſi certó conſtaret: Prælatum injuſtè negare licentiam Religioſo accipiendi Bullam, poſſet tunc Religioſus Bullam accipere, quia tunc, prudenter exiſtimatur, Pontificem eripere Religioſum à ſubjectione Prælati erga acceptionem Bullæ, cùm non adſit juſta cauſa cur tantum bonum amittat. Dixi: Si certò conſtaret, quia in dubio, Prælato adſtandum eſt.

2 Quòd ſi Religioſus accepit Bullam, vel obtenta licentia, vel injuſtè negata; non poteſt Prælatus coarctare Religioſo, privilegiorum uſum, niſi Pontifex ipſe coarctaverit,

Pontifex taxationem reliquit. Non obſtat inquam hæc objectio, quia finis optatus harum, eſt ſalus Eccleſiæ publica tuenda; depreſſio fidei hoſtium procuranda, defenſio, & propagatio fidei habenda, terra denique ſancta recuperanda; & quamvis in ordine ad negotium tantum, ſingulæ duæ drachmæ, parum afferant ſubſidij, junctæ ſimul, quæ à ſingulis tribuuntur, plurimum augent emolumenti.

Poſſunt etiam concedere Bullas in proprio territorio, quicumque valent concedere indulgentias, & alias facultates, modò conceſſiones cum poteſtate propria, & juriſdictione committantur, & cauſam ineſſe juſtam indulgentiæ præſcierint concedendæ; quia in tali conceſſione, poteſtatis ſuæ non tranſgrediuntur limites profuſius, & ultra quam poſſunt concedentes, præſertim cum ſupponamus inveniri cauſam: ergo nulla eſt ratio, quare Bullas tales concedere nequeant, niſi forſan à Pontifice in Bulla ſua, vel per novum præceptum aliquod prohiberetur. *Lar. L. trium grat. Baſil. Legio in explic. Bullæ manuſcript. Mend. n.* 25. cum alijs contra *Navar & Rodr. Vnde reſolvitur.*

1 Has ſimilium gratiarum Bullas expediri poſſe, non tantum in belli contra infideles ſubſidium, ſed etiam in cujuſque pij operis, quod ſufficiens concedendi cauſa judicetur.

2 Deducitur etiam non committi ſimoniam in accipienda eleemoſyna pro Bulla præfinita; & hoc, non ideò, quia Pontifex diſpenſet in jure poſitivo temporale pretium pro ſpiritualis rei acceptione prohibente, ut ait bene cum *Nav. Rodrig.* ſed quia eleemoſyna non accipitur, ut pretium temporale pro re ſpirituali, ſed imponitur, ut onus diſpenſationi, ut ſimul ſit commutatio, & ita ſtrictiùs, & juſtiùs, diſpēſandi, ad trutinam juſtificetur cauſa Quare advertunt Doctores, convenire imponi aliquod onus diſpenſationibus in favorem alicujus cauſæ piæ, tum ne ita facilè in diſciplinæ relaxationem Eccleſiaſticæ petantur, Neque indulgentiæ conceduntur, ejus pretij, & eleemoſynæ intuitu, ſed proponuntur fidelibus, ut illarum ſpes lucrandarum, eos alliciat ad pio illi operi, eleemoſynis ſubveniendum, vel cauſæ publicæ; vel indulgentiæ conceduntur ob affectum pium, & contributam remunerandā eleemoſynam. *Videatur Mend. n.* 29. & 30.

Infertur ultimo: quod, & Summus Pontifex, & cæteri, qui

qui Bullas poſſunt elargiri, acceptas illis eleemoſynas, alendis ſibi ipſis, ſuiſque familijs (ni aliqua in contrarium ſpecialis obſtiterit prohibitio) poſſint applicare. *Mend. num.* 32. contra *Suar.* & *alios.*

Dixi: Niſi ſpecialis aliqua obſtiterit prohibitio; quia Epiſcopi in *Concil. Trid. ſeſſ.* 25. *de reform. cap.* 18. prohibentur accipere quidquam pro diſpenſationibus, ad ſe ipſos alendos, neque conſequenter pro expediendis Bullis: ſed quamvis Epiſcopi acciperent, licèt obedientiæ deeſſent, non tamen ſimoniæ crimen incurrerent, non accepta eleemoſyna illa, ut commutationis onere, vel ut pœna criminis, quòd ſæpè ad diſpenſationes præcedit. *Ibid. n.* 32.

DUBIUM II.

Quibuſnam, Cruciatæ concedatur Bulla?

Reſp. Bullam Cruciatæ (ita vocatam à rubea Cruce, qua inſigniebantur illi, qui ad expugnandam terram ſanctam advolabant, in quorum favorem primo conceſſa fuit) concedit nunc cunctis utriuſque ſexus fidelibus, in Regnis Hiſpaniarum, & Inſulis eiſdem Regnis adjacentibus, in Regnis Siciliæ, Sardiniæ, ſimiliter in Regnis, locis, terris, populis, & dominijs terræ firmæ, & maris Occeani, vel aliter vocatis, quæ mediatè, vel immediatè, vel alio quocumque modo, dictis Regnis ſubjiciuntur. Ita in Bulla Lateran. *Vnde deducitur.*

Bullam valere in cunctis, & ſingulis Hiſpaniarum Regnis intra, & extra Europam, nec in illis dumtaxat, quæ Regi Catholico ſubjecta ſunt, ſed etiam in illis, quæ denuo ejus armis ſubjugatæ fuere, modò arma, vel jura ad talia regna, vel loca capeſſenda, Hiſpaniæ nomine, vel adjacentium inſularum, vel Regnorum Siciliç, vel Sardiniæ inducta ſint. Et quia ſub hoc nomine non comprehenduntur loca illa, quæ ſunt Domus Auſtriacæ patrimonium, nec ea, quæ Catholico Regi in fœdere traduntur, ideò in iſtis Bulla non valet. *Mend. d.* 3. *n.* 2.

Infertur ſecundò, non valere Bulla, in Regno, Inſula, aut loco, quod ab obedientia ſui Regis cum rebellione ſecedens, alterius ſe Principis ditioni cum juramento ſummiſerit; niſi Pontifex Bullam in favorem talis Regni, Inſulæ, aut loci denuò conceſſerit. Dixi non valere Bullam in Regno rebelli, quia eleemoſyna, quæ ibi ex acceptis cogeretur Bullis, non in fiſcum mitteretur Regium ſubſidio ad bellum cōtra in-

infideles per agendum; & dicta Bulla, ut diximus, in favorem eorum conceditur, qui Regi in prædicto bello, vel armis, vel ſumptibus, vel conſilio adfuerint. *Idem n.* 3.

Colligitur tertiò: Quòd ſi aliquis de Provincia recens rebelli, de cujus ad proprium Principem reductione agitur, mitteret eleemoſynam, ut ſibi ex obedienti parte remitteretur Bulla: iſte talis Bullæ gauderet privilegijs, quia eleemoſyna illa in ſubſidium belli cederet. Regique contra infideles bellanti deſerviret; & ille, qui eleemoſynam remittit ibi moratur locorum, & gentium, quibus Bulla conceſſa eſt cum tali onere eleemoſynę illius ad prædictum bellum elargiendæ; & talia loca, vel Regnum, adhuc ſui Regis tenentur jure, quamvis tiranicè, & infidè alterius Principis audierint vocem.

Dixi: Recenter rebellis. Quia ſi rebellio fuiſſet antiqua per ſæcula, vel plures annos, & jam, ut præſcripto jure ad alterius ditionem tranſijſſet, qui tunc è tali Regno rebelli, eleemoſynam pro accipienda Bulla remitteret, Bullæ privilegijs minimè gauderet; quia non cenſetur Pontificem concedere Bullam locis illis, quæ tale ſubſidium non tribuunt. Et quamvis rebellio per multos annos, non privet Regem jure proprio ad rebellia Regna, deducit illa Regna tamen ad extraneum dominium, ita ut vulgò illa Regna, vel Provinciæ non appellentur Regna, aut Provinciæ Regis illius, cui fregere fidem. *Idem n.* 4

Infertur quartó: Quòd ſi aliquis accipit Bullam in loco, ubi valet Bulla, & poſtea tendit ad locum, ubi accepta non valet Bulla, poteſt adhuc ibi gaudere privilegijs ejuſdem Bullæ, exceptis privilegijs veſcendi ovis, & lacticinijs in diebus Quadrageſimæ, & carnibus de conſilio utriuſque medici, ſpiritus, & corporis, in diebus, quibus prohibentur. Exceptio iſta patet ex ipſa Bulla, in cujus textu legitur: quòd durante ipſius Bullæ anno, conceduntur privilegia iſta veſcendi ovis, lacticinijs, & carnibus, ut ſupra diximus, in Regnis dumtaxat, inſulis, & locis, quæ de ditione Hiſpaniarum extiterint, minimè veró extra illa; & cùm exceptio, ut aiunt conſulti juris, firmet regulam in contrarium, cum ſola prædicta excipiantur privilegia, nec illis gaudere poſſint in alienis Provincijs degentes, ſequitur: quòd ſi quis Bullam acceperit ibi, ubi valet, quamvis poſtea ad Provincias illas iverit, ubi non valet, poterit tamen reliquis gaudere privilegijs

cùm

cùm non excipiantur. *Sylv. verb. Privilegium, Villal. t. 27. Int. à n. 2. Rodrig. §. 1. dub. 1. Henr. l. 7. c. 29. à n. 3. Suar. l. 8. de legibus, cap. 26. n. 4. Mend. diſp. 3. n 6.*

Deducitur quintò: Quòd ſi alicui extra Regna Hiſpaniarum exiſtenti, accipitur, & remittitur ab alio Bulla, iſte talis extra dicta Regna exiſtens, non poterit Bullæ gaudere privilegijs quia privilegium reſpicit, & locum, & perſonam, & qua ratione locum reſpicit, requirit, ut qui eo gaudere voluerit, eo tempore, quo Bulla accipitur, ſit in eo ipſo loco, cui Bulla conceditur. *Idem l. c.*

Habetur ſexto: Quód ſi alicui accipitur Bulla exiſtenti extra loca, quæ Bulla gaudent, & intra annum, quo Bulla durat, rediturus ſit ad loca ea, quibus Bulla conceditur, poterit gaudere Bullæ privilegijs quando redierit. Ratio eſt, quia ſi iſte cùm perveniret, acciperet Bullam, non eſt dubitandum, quin ſtatim gauderet privilegijs Bullæ, ergo etiam gaudebit, quamvis antecedenter ad reditum ejus accepta fuerit ei Bulla, ejuſque nomine eleemoſyna largita. Et ſufficienter ſalvatur locale privilegium, quod poſtulat exiſtentiam accipientis Bullam in Provincia, ubi valet, tempore, quo Bulla accipitur; quia iſte talis cenſetur accipere Bullam quando redit; quapropter videtur privilegio, qua parte locale eſt, ſatisfactum iri, cum aſſiſtentia in Hiſpaniæ Regnis, vel tempore accipiendæ Bullæ, vel intra annum promulgationis.

Habetur ſeptimò: Valere Bullam omnibus extraneis, qui Hiſpaniam adveniunt, vel ad ea loca tendunt, in quibus Bulla valet, vel ad eorum marinos portus, vel ad commorandum ibi, vel negotia peragenda, vel ad peregrinandum, vel tantùm cauſa videndi illas terrarum plagas; quia Bulla conceditur non ſolum his, qui in Hiſpaniæ Regnis, & Inſulis, & ubique ditionis Hiſpaniarum commorantur, ſed etiam ijs, qui ad iſtas oras adveniunt, ut conſtat ex textu Bullæ: Conſiſtentibus, & ad illa declinantibus. *Idem num.* 12.

Habetur octavo: Valere etiam ei, qui ex Gallia ad Hiſpaniam venerit accipiendæ Bullæ dumtaxat cauſa, & ſtatim redit ad Galliam; quia Bulla conceditur his, qui Hiſpaniam adveniunt, & non exprimitur cauſa, qua veniunt, vel iſta, vel illa ſit. Nec iſte qui cauſa prædicta Hiſpaniam venerit, aliqua in Bullam utitur fraude; quia in adeunda Hiſpa-

Hiſpania utitur jure ſuo, quod non eſt ſibi prohibitum; ſed in Gallia non poterit gaudere privilegijs veſcendi ovis, & lacticinijs, & carnibus, ut animadverſum relinquitur in caſu quarto. *Idem n.13.* contrs *Ludov. la Cruz, & Trull.*

DUBIUM III.

Quantum tempus Bulla duret?

Reſp. In Hiſpania per annum integrum durare Bullam, ut in ipſa ſæpè repetitum legitur, qui annus incipit à die promulgationis Bullæ in quovis loco; hoc etiam reperitur in Bulla, à Cruce in exp. Bullæ, d.1. Difficultas eſt: An annus debeat numerari naturalis à die in diem, vel Eccleſiaſticus ab una ad aliam promulgationem? Circa quam difficultatem, tres leguntur opiniones. Prima aſſerit: Annum debere numerari Eccleſiaſticum ab una ad aliam promulgationem Secunda: Annum debere numerari naturalem à die in diem. Tertia denique: Annum debere numerari Eccleſiaſticum, ſi promulgatio ſequens Bullæ prorogatur ultra annum naturalem: ſed ſi promulgatio Bullæ ſequens fiat antequam annus naturalis deſinat, tunc Bullam antecedentem durare, quouſque annus naturalis tranſierit; quia aliter, non eſſet in favorem accipientis Bullam, anni Eccleſiaſtici duratio, ſi naturalis anni durationem minueret. *Trid. 1. §. 1, dub. 11, Henr. l. 7. c. 20. n. 2. Mend. diſp. 21. n. 7. Ioan. Sanch. in ſelect. diſp. 55 n. 3. cui acced. Anton. Gomez.*

Hæc tertia opinio, minus habet probabilitatis, quia in re cenſet annum durationis Bullæ, & naturalem eſſe, & Eccleſiaſticum, cum uterque ſimul eſſe nequeat. Aliæ duæ opiniones ſunt probabiliſſimæ, & ſecuræ in praxi. *Vnde ſequentes reſolvuntur caſus.*

Primus: Quòd ſi Bulla accipitur poſt ejus promulgationem magis, vel minùs ſolemnem, quamvis ſit ante ſermonem, poteſt accipiens gaudere privilegijs Bullæ; ſed ſi accipiatur ante promulgationem, non licet ejus gaudere privilegijs; quia Pontifex ait: Annum debere numerari à die promulgationis, id eſt à promulgatione ipſa; itaque inutile eſt ad privilegiorũ uſum, accipere Bullam aliquot diebus, vel horis ante promulgationem, quia tunc adhuc non poteſt. *Villalob. tom. 1. tr. 25. num. 6. Trull. l. 1. §. 1. dub. 10. n. 2. Mend. d. 2. n. 2.*

Secundus: Annum Bullæ non eſſe numerandum à die promulgationis Bullæ in Metropoli, Aula, vel urbe vicina

sec

ſed à die, quo in loco quolibet promulgatur; expreſſa namque eſt Pontificis intentio, ut in loco quolibet etſi minimo promulgetur, ut à promulgatione numeretur annus. *Ibidem.*

Tertius: Annum non numerari à die acceptæ Bullæ, ſed à die promulgationis: itaque qui ob negligentiam, vel impoſſibilitatem non accipit Bullam, niſi poſt multos dies promulgatam, non debet annum à die acceptionis numerare.

Quartus: Non ſufficere intentionem, & animum accipiendi Bullã, ut quis ejus gaudeat privilegijs, ſed requiri actualem ejus acceptionem.

Quintus: Non ſufficere, quod quis ſperet, alium pro ſe, & ſibi Bullam accepturum, ut ipſe privilegijs utatur Bullæ.

Sextus: Eum qui certò ſcit, domi ſuæ vel in patria ſua, à qua tunc abeſt, parentes proprios, perſonam aliam, accipere pro ſe ipſo abſente Bullam tali die, & tempore, poſſe gaudere Bullæ privilegijs, quia in negotio morali, tantùm valet illa certitudo, quantum propria per ſe ipſum Bullæ realis acceptio. *Mend.ibid.Dian.p.*8.*tr.*11.*R.*90.contra *Rodr.Vega & Trull.*

Septimus: Eum, qui tempore promulgationis Bullæ invenitur in loco, ubi Bullam tam citò accipere non poteſt, hunc non poſſe præterita Bulla uti per totum tempus, quod ſine accepta nova conſumit Bulla, niſi fortè antecedentis Bullæ annus non præterierit, quia tunc poterit privilegijs ejus gaudere uſque ad anni naturalis complementum, ſequutus ſecundam, & tertiam opinionem; quia privilegium, quod pro determinato tempore conceditur, tranſacto tempore ceſſat.

Octavus: Quód in opinione, quæ annum Bullæ aſſignat Eccleſiaſticum, non caret probabilitate, eum qui Bullam accipit Matriti, ubi ante promulgatur, & vadit Cæſarauguſtam ubi ſeriùs, poſſe uti Cæſarauguſtæ, privilegijs Bullæ acceptæ Matriti, quouſque Cæſarauguſtæ promulgetur ſequens Bulla, numerato anno Eccleſiaſtiço, non à promulgatione ad promulgationem Matriti factis, ſed à promulgatione, quæ fit Matriti, uſque ad promulgationem, quæ Cæſarauguſtæ fiet; quia hæc debet præſumi Pontificis intentio, ne is, qui Cæſarauguſtam Matrito venit, Matritum redire cogatur ad accipiendam Bullam, vel pro eo tempore careat ejus privilegijs, & gratijs *Sanch.in ſelect.diſp.*55. *à num.* 8.*Trull.l.*1.*§.*4.*dub.*10.*n.*5.*Mend.diſp.*1. *n.* 25. *ubi plures affert.*

No Ro-

Rogatur 1. An privilegium Bullæ, Pontificis, concedentis morte finiatur?

Reſp. Affirmativam ſententiam, non eſſe communem, neque veram. Probatur *ex Cap. Si ſuper gratia, de officio, & poteſt. Iudic. Deleg, in 6.* Ubi ait Bonifacius VIII. gratiam à Sede Apoſtolica factam non expirare morte concedentis; ſed Bulla Cruciatæ, eſt gratia à Sede Apoſtolica facta, ergo non expirat morte concedentis.

Secundò quæritur: An Pontifex, Bullam revocare poſſit?

Reſp. Quòd ſi annus jam inceperit, non poteſt Pontifex intra annum, Bullam revocare, niſi juſta revocandi adſit cauſa, & recompenſatio fiat his, qui Bullam accepere; ſed ſi nō habeat, unde recompendat, & aliàs communi ſaluti expedit revocatio, abſque recompenſa poterit illam revocare. Ratio eſt: quia quando privilegium eſt per modum oneroſi, & lucrativi contractus, qualis invenitur in Bullæ conceſſione, debet inveniri cauſa revocationis ejus, ut fiat, & recompenſatio fieri, quando habetur, undè poſſit recompenſari; & hoc poſtulat naturale juſtitiæ jus, quo tenetur Princeps adimplere, ea, quæ cum ſubditis pactus erat. Ab hac tamē obligatione eximitur, quando communis ſalus, diſſolutionem expoſtulat pactorum, & aliàs recompenſa fit his, qui inſumpſerunt; ſed ſi non habeatur, undè recompenſatio fieri valeat, ut poteſt Princeps præ dominio excellentiæ, quo ſubditis præeſt, proprijs ſubditos expoliare bonis, ut imminenti obviam fiat periculo communi, quando aliter vitari nequit; ita ſimiliter eodem jure, & eodem excellentiæ dominio, poterit revocare privilegia, de quibus habetur ſermo. *Mendo diſp. 2. n. 32. 33. 34. & 35.* ubi alios citat.

Reſp. 2. Quòd finito jam quolibet annorum ſex, per quorum ſpatium conceſſa eſt Bulla, poteſt Pontifex illam pro arbitrio ſuo revocare, quia in hoc caſu ceſſavere jam rationes illæ, quæ in præcedenti reſponſo referuntur, & Bulla eſt gratia quædam à voluntate Pontificis dependens; ſed ſi pro tali conceſſione ad ſexennium, acceperit à Rege Pontifex eleemoſynam aliquam ad opus pium, recompenſare tenebitur Pontifex, prout dictum eſt; quod etiam obſervandum eſt, ſi talis conceſſio Bullæ ad ſexennium eſt remunerativa alicujus ſpecialis obſequij Apoſtolicæ Sedi exhibiti, quod nondum remuneratum ſit; præſertim ſi remuneratio, ex juſtitia debeatur; & ſi obſequium, titulo gratitudinis fuit exhibitum,

hibitum, titulo etiam gratitudinis referri debet recompenſatio, Et eſſe conceſſionem remunerativam gratitudinis ſufficit, ut privilegium, & conceſſio iſta dicatur irrevocabilis, quia non tam abjectè de Principis generoſitate ſentiendum eſt, ut obſequia in ſe collata, ſine remuneratione contemni patiatur. *Mend. n. 42.*

Hìc advertendum eſt: Quòd ſi revocatio fieret Bullæ, in Provincijs, & Diœceſibus cunctis, talis revocatio nota fieri deberet; nam quidquid ſit de promulgatione aliarum legũ ad obligandum ſufficiente; irritatoriæ, & revocatoriæ leges, debent ita promulgari, ut omnibus pateat talis earum promulgatio, aliter enim ignarorum conſcientiæ maximo periculo jacerent expoſitæ. *Vnde reſolvitur Sot. Sylv. Ludov. á Cr. Trull. l. 1. §. 1. d. 13. n. 4.*

1 Quod ſi revocata jam Bulla, aliquis revocationis ignarus, à caſibus reſervatis, virtutæ Bullæ abſolveretur, valida foret talis abſolutio, quia ita præſumendum eſt de mente Pontificis ad effugiendum plura animarum pericula. *Eur. lib 7. de indulg. cap. 10. n. 1.* qui citat *Cajet. Sot. Medin. & Sylveſt. Mend. d. 2. n. 12. & 38.*

2 Quod ſi quis, de caſibus reſervatis cæpiſſet confiteri, & cauſa aliqua occurrente, confeſſionem ſuſpendiſſet, & interim Bulla revocaretur, quamvis ei de revocatione conſtaret, poteſt, & confeſſionem perficere, & abſolvi, quia in cauſa inchoata non expirat juriſdictio, quoaduſque perficiatur,

Quæritur tertiò: An revocetur Bulla Cruciatæ per anni Sancti, aut aliud ſimile Iubilæum, aut per Bullam in Cœna Domini?

Reſp. 1. Per Iubilæa non revocari Bullam; quia ita declaravit Gregorius XIII. anno milleſimo quingenteſimo, ſeptuageſimo quarto, ut *Alphonſus Perez teſtatur*, & *Trullenck*, Clemens etiam octavus anno milleſimo ſexcenteſimo, ut notat *Diana* Octavus etiam Urbanus anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo quinto, ut idem affirmat *Diana*. Et videmus Commiſſarium Bullæ jubentem ipſam promulgari in ipſo anno Sancto, ſicut in reliquis annis. Probatur etiam ratione ſupra diſcuſſa; quia privilegium Bullæ conceſſum eſt per modum oneroſi contractus. *Mend. num. 48.* ubi plurimos citat.

Reſp. 2. Neque etiam per Bullam in Cœna Domini revocari

vocari Cruciatæ Bullam, quia Sixtus Quintus anno milleſimo quingenteſimò nonageſimo, revocans in Bulla in Cœna Domini cuncta privilegia ad abſolvendos caſus illos, qui in illa reſervantur, addit; niſi caſus in Bulla in Cœna Domini reſervati, in illis præſentibus litteris exprimantur; atqui caſus iſti exprimuntur in Bulla Cruciatæ, extenſa facultate, quæ in illa tribuitur ad abſolvendum ex illis caſibus, ut conſtat ex textu: Quamvis ſint ex contentis in Bulla in Cœna Domini, & abſolutio ab eis, reſervata ſit Sanctitati Pontificis, excepto hæreſis crimine Ergo per Bullam in Cœna Domini non revocantur privilegia in Bulla Cruciatæ conceſſa.

DUBIUM IV.

Quænam perſonæ, privilegijs Bullæ gaudere poſſint?

ARTICULUS I.

An qui Bullam accipit, in gratia eſſe debeat, ut privilegijs Bullæ potiri valeat?

Reſp. Non eſſe neceſſarium, ut quis abſolutè Bullæ privilegijs gaudere poſſit (non loquor nunc de indulgentijs, quas poteſt quis, & ſibi, & defunctis lucrari, quia de his infra ſermo erit) quòd ſit in gratia, ſed poſſe gaudere illis, quamvis lethalis peccati cœno deturpetur; modò ne iſta peccata ſint ex aliquorum ſpecie, quæ excipit ipſa Bulla, quibus peccatis quis irretitus, non poteſt gaudere cunctis, vel aliquibus Bullæ privilegijs Ratio eſt: Quia Bulla non excludit à gaudio privilegiorum abſolutè læthalis peccati reos, excipit verò eos, qui in quadam peccatorum mortalium ſpecie jacent; ergo non illos, qui in alia ſpecie, ſed illos, qui aſſignata peccaverint à gaudio privilegiorum expellit; quia exceptio, ut repetitum eſt, firmat regulam in contrarium. Unde reſolvitur. *Navarr. de indulg. notab n. 19. Henriq. lib. 7 de indulg. cap. 9. num 6. Soto in 4. d. 21. q. 2. art. 3. Trull. lib 1. §. dub. 8. Mend. diſp. 4. num 1. & alij, Mend. diſp. 4. num. 3 Rodr. & commun. omnes.*

1 Non poſſe gaudere privilegio Bullæ aliquo eos, qui cõtra expeditionem ejus graviter peccant impedientes per malitiam promulgationem, vel uſum Bullæ, quia ita expreſſè legitur in Bulla Latina.

2 Indulgentiam plenariam, quæ conceditur ad articulum mortis eis, qui ſubita morte rapiuntur, vel ſine copia confeſſarij, modò contriti moriantur, non lucrandam fore ab

ab ijs, qui indulgentiæ iſti plenariæ fidentes, in confitendo, ſtatuto ab Eccleſia tempore negligentes fuerunt. quia Bulla diſponit ita.

3 Eos, qui Compoſitionis Bullæ confiſi, aliena bona uſurpant, vel canonicas recitare negligunt horas, non poſſe dicta Compoſitionis Bulla ad reſtituendum gaudere.

4 Hos, qui Bullæ fidentes peccaverint, poſſe reliquis Bullæ privilegijs gaudere præter quam indulgentia ad articulum mortis conceſſa, de qua ſupra, & indulgentia Compoſitionis bonorum, quæ debent reſtitui; quia exceptio firmat regulam in contrarium, & cum gaudium ſolum iſtorũ privilegiorum excipiatur, reliquorum privilegiorum gaudium indulgetur, *Covar in regul. peccatum 2. § 2*

5 Meretrices poſſe gaudere Bulla; quia excluſis perſonis alijs, iſtæ non excluduntur: Neque obſtat, quod contrariam ſequentes opinionem objicitur: nempe: eleemoſynam, quæ pro Bulla tribuitur debere fieri, ex bonis ſibi á Deo collatis ut in ipſa Bulla legitur, & bona quæ meretrices in eleemoſynam tribuere poſſunt à Dæmone, ut per peccatum acquiſita, proveniunt. Non obſtat, inquam, quia ex alijs bonis præterquam ex uſu venereo acquiſitis, eleemoſynam tribuere poſſunt, undè ratio ceſſabit ſcrupuli. Ultra: Quia verba illa: Ex bonis ſibi à Deo collatis. Significant eleemoſynam fieri debere, ex proprijs accipientis bonis, non ex alienis injuſtè poſſeſſis; & quamvis meretrix in modo lucrandi peccet, poſſidet tamen juſtè quæ lucratur.

Hinc infertur ſextò: Non poſſe gaudere Bulla, eum, qui ex bonis malè per furtum, uſuram, vel alio quovis modo ad reſtitutionem cogente habitis, eleemoſynam pro accepta largitur Bulla. Ratio: quia bona illa non tributa ſunt á Deo illi, qui ex bonis per injuſtitiam habitis eleemoſynam pro Bulla tribuit: ſed ſi ex miſta ex injuſtè, & juſtè habita pecunia, fiat eleemoſyna, poterit accepta gaudere Bulla. quia tunc cenſetur eleemoſynam ex propria pecunia dare; ſiquidem ejus intentio eſt: accipere Bullam eo modò, quo ſibi proſit; & non eſt putandum, invalidè egiſſe illum, qui validè agere potuit. *Lop. in lib 54. tit. 14. part. 5. Covarr. l. 1. comment c 11. à n. 1. Mend. n. 5 Nunnus in 3. p. tom. 2. tract. de Bulla. Acoſta in Bulla Cæn. q. 12. Vega tom. 1. ſum. c. 34. caſ. 7. Dian. tr. 11 R. 101. Mend. n. 6.*

ARTICULUS II.

Virùm Cathecumeni, Pueri, Fatui, Excommunicati, & Hæretici, gaudere poſſint Bulla?

Reſp.1. Cathecumenos non poſſe. Ratio, quia quidquid in Bulla continetur, vel eſt actus juriſdictionis, ut puta delegandi facultatem ad vota commutanda, & alia ſimilia exercenda, vel actus proprius clavium, ut aperire Eccleſiæ theſauros elargiendo indulgentias, & diſpenſationes, qui actus ſunt proprij clavium, & non oratio mera: quorum actuū nullum valet Pontifex erga cathecumenos exercere, quia extra Ecleſiam eſſe cenſentur, ſiquidem adhuc per ſpecioſam Baptiſmi portam non intrarunt; ergo iſtis Bullà, minimè prodeſſe poterit. *Mend. n.* 7.

Reſp.2. Pueros, & Fatuos poſſe gaudere aliquibus Bullæ privilegijs, quorum capaces inveniuntur, ut puta, quòd tales ſepeliri poſſint modica pompa tempore Interdicti, virtute Bullæ in loco ſacro, & quod in eodem tempore, poſſit adhiberi Extremæ Sacramentum Unctionis fatuo, vel furioſo moribundo; & ſi quæ ſunt alia privilegia ſimilia, quorum uſui, mentis ille morbus non obſtet. Probatur, quia non eſt ratio, quá talium iſti privilegiorum cenſeantur incapaces, neque Bulla diſtinguit inter ætates, quapropter interpretativè judicantur, & puer, & fatuus petere, quod ſibi utile fuerit, & proficuum; & fatuo, qui piè vixit dum mentis extitit compos, neque Euchariſtia negatur, nec unctio extrema; itaque poterit illa adhuc Interdicti tempore miniſtrari, & tempore quovis indulgentia Bullæ applicari plenaria, poteritque ab excommunicatione abſolvi. *Mend. n.* 12.

Reſp.3 Excommunicatum poſſe gaudere Bullæ privilegijs, exceptis indulgentijs; quia quamvis iſte nequeat gaudere, nec uti privilegijs aliunde habitis, & obtentis, privilegia tamen Bullæ non obtinentur ab excommunicato, ſed à Rege obtinente Bullam.

Dixi: *Exceptis indulgentijs.* Quia neceſſarius eſt ſtatus gratiæ ad lucrandas indulgentias, & ſi excommunicatus eſt pertinax, non eſt in ſtatu gratiæ; ſed ſi non fuerit pertinax, & eſt in gratia, & aliunde non provenit ab ipſo, quòd ipſe non abſolvatur ab excommunicatione, ſi aliàs media ad indulgentias obtinendas adhibeat, credendum eſt piè, Eccleſiā Matrem amantiſſimā nolle eum à bonorum tantùm participatione excludere. *Mend, n,* 13. cum *Villal. Navar. Pedr. Trull. & alijs quos cit.*

Reſp.

Reſp. 4. Poſſe etiam hæreticos gaudere Bullæ privilegijs, eo modò etiam, quo excommunicatis concedimus, quia eadem erga iſtos invenitur ratio, Quod non ſolùm de hæretico interno intelligendùm eſt, ut ait *Ludovicus de la Cruz*, ſed etiam de externo, ut ait *Trullenc.* ſed dum in hæreſi perſiſtit externa, & non obtinet ab Inquiſitoribus abſolutionem, nequibit eligere Confeſſarium virtute Bullæ, quia non poteſt abſolvi à peccatis, dum excommunicationis vinculis per hæreſim detinetur irretitus, & non tribuitur illi facultas in Bulla, ut ab excommunicatione abſolvatur. *Mend. n.* 14.

ARTICULUS III.

An Religioſi, Bulla gaudere poſſint?

Reſp. Quòd excepto privilegio eligendi confeſſarium ad reſervatos caſus (de quo infra) poſſunt Religioſi gaudere reliquis privilegijs, quæ illis in Bulla non denegantur. Hoc probatur ratione illa ſæpiùs repetita: Quia exceptio firmat regulam in contrarium; in Bulla prohibetur religioſis, ovorum, & lacticinioſum eſus, per quadrageſimam, niſi ſexagenarij ſint, aut Militares, ergo reliquis privilegijs non privantur.

Quæritur: An poſſit Religioſus Bullam accipere abſque licentia ſui Prælati?

Reſp. Probabiliſſimum eſſe, quòd poſſint. Ita communiter Expoſitores Bullæ: & etiam eſſe valdè probabile, quòd non poſſint, ut probat *Mend. n.* 18. Et quod poſſit eſſe juſta cauſa, qua ſuperior licentiam abnuat, & tunc accipiens Bullam, deerit paupertatis voto, vel obedientiæ ad minus. *Vnde reſolvitur.*

1 Quod ſi certó conſtaret: Prælatum injuſtè negare licentiam Religioſo accipiendi Bullam, poſſet tunc Religioſus Bullam accipere, quia tunc, prudenter exiſtimatur, Pontificem eripere Religioſum à ſubjectione Prælati erga acceptionem Bullæ, cùm non adſit juſta cauſa cur tantum bonum amittat. Dixi: Si certò conſtaret, quia in dubio, Prælato adſtandum eſt.

2 Quòd ſi Religioſus accepit Bullam, vel obtenta licentia, vel injuſtè negata; non poteſt Prælatus coarctare Religioſo, privilegiorum uſum, niſi Pontifex ipſe coarctaverit,

vel coarctandi facultatem tribuerit Prælato; quia inferior non valet conceſſionem ſuperioris reſtringere.

3. Novitios, adhuc renuente Prælato, poſſe Bullam accipere, ejuſque privilegijs abſque limitatione uti; quia iſti, Religioſorum nomine quoad favores, non quoad odia cõprehenduntur. *Henriq. lib. 7. de indulg. cap. 22. n. 7. Rodr. in Bul. §. 6. num. 9. & §. 12, num. 5. Trull. lib 1. §. 1. dub. 7. num. 1. Suar. tom. 4. de Relig. tr. 5. lib. 2. c. 16. n. 10. Mend n. 22. & alij.*

ARTICULUS IV.

An Vivorum Bulla, poſſit defuncto aſſumi in ordine ad aliquem uſum?

Apponitur caſus: Moritur quis, qui Bullam non acceperat viuorum, Circa defunctum iſtum quæritur: An pro eo poſſit accipi vivorum Bulla, ut vel abſolvatur ab excommunicatione, ſi in qua erat, & ſepeliatur in loco ſacro? Vel ut moderata pompa utatur in funere; tempore interdicti. *Henr. l. 7. de indulg. c. 20. n. 8. in gl. lit. Y. Z.* pie ſentit affirmativè; neque improbabile reputat *Trull. Mend.* verò n. 24. abſolutè negat. Rationem reddit; quia Bulla iſta vivorum dirigitur ad vivos, & pro vivis eſt conceſſa, ut ex illis verbis conſtat: *Y por quanto vós N. deſteis dos reales de plata,* & eam debet accipere quiſque ſibi, vel acceptare acceptã ſibi ab alio, ut ea poſſit gaudere, quorum nullum accipere, ſcilicet, vel acceptare poteſt dufunctus, cum ejus neque formalis, neque virtualis, neque interpretativa voluntas poſſit haberi, quia illo expirante, expirat voluntas omnis defuncti erga vivos.

Reſp. Quòd ſi defunctus ante mortem non diſpoſuerat, ut ſibi ad hos effectus acciperetur Bulla, veram Patris Mendo ſententiam puto, quia ratio ejus eſt efficsx; ſed ſi ante mortem commiſit alicui, ut Bullam ſibi, & ſuo nomine ſumeret, valet illi Bulla, quia voluntas ejus permanet virtualiter ad hunc effectum, quemadmodum, & alias rei familiaris, & domus ſuæ diſpoſitiones, quas poſt obitum ſuum reliquit habendas. Et ita in hoc caſu ſecundò deficit efficacia rationis Patris Mendo.

DUBIUM V.

Quid debeat facere quis, ut Bulla privilegijs gaudere poſſit?

Reſp. Quòd vel debet ire ipſe proprijs expenſis in exercitu ab Hiſpaniarum Regib. contra Turcas, aut infideles miſſo, vel aliud obſequij ad id ipſum præſtare genus, vel adjuvare per-

perſonaliter in dicto exercitu, per annum totum in ipſo permanendo; & qui perſonaliter non adfuerit exercitui, ſatiſfaciet alium pro ſe mittens, & qui nec iverit per ſe, vel alium miſerit, taxatam à Commiſſario Bullæ eleemoſynam, pro Bulla dare tenetur. *Unde reſolves.*

1 Non gaudere Bulla, qui contra Turcas, aut infideles in alterius Principis exercitu, præterquam Hiſpaniarum Regũ pugnat.

2 Neque etiam quemcumque in exercitu Hiſpani militantem Regis, niſi contra Turcas pugnet, aut infideles, gaudere Bulla; infidelium nomine comprehenduntur Hæretici, Pagani, & Schiſmatici.

3 Eum qui gratuitò, & ſpontè aſſiſtit exercitui, aut Militiæ Senatui, vel confitendi, concionandi, aut celebrandi muneri, aut alterius cujuſvis obſequij generi, etiam gaudere Bulla.

4 Militem, qui ſtipendij parte aliqua accepta reſtantem Regi remittit, quæ etiam ſibi ex juſtitia debebatur, etiã frui Bullæ privilegijs, quia ſubvenit Regi ad bellum ea ſtipendij parte quam parcit; quæ æſtimabilior eſt quàm duæ illæ drachmæ, quas pro eleemoſyna tribuunt hi, qui Regis caſtra non ſequuntur.

5 Gaudere etiam Bulla morientes in eundo ad bellum, vel antequam finiatur annus, vel delinquit caſtra antequã bellum deſinat, ob cauſam prudentum judicio legitimam, ut putat urgentem morbum, ſtrictam familiæ, & propriæ domus neceſſitatem.

6 Similiter gaudere Bulla eos, qui bello adſtiterunt, quod ante tranſactum annum fuit peractum; neque reliquam anni partem tenentur alias adire terrarum, ubi Regis exercitus contra infideles exſtringunt arma.

Quæritur primò: Quantum militum numerum expenſis proprijs mittere teneatur, qui non ſequitur caſtra, ut Bullæ privilegijs potiri poſſit?

Reſp. 1. Quòd ſi iſte talis eſt Cardinalis, Primas, Patriarcha, Epiſcopus, filius Regis, Dux, Marchio, aut Comes, quos commodè poterit, uſque ad denarium expletum numerum mittere tenetur. Quòd ſi tot non potuerit, ad minus quatuor mittat.

Reſp. 2. Alias quaſcumque perſonas cujuſcumque conditionis exiſtant, Clericos, aut laicos, ſingulos, millitem unũ

mittere

mittere teneri, niſi eos egeſtas ab obligatione eximat; quo caſu, bini, terni, vel quaterni mittent militem unum, contributa ab unoquoque mittentium pro facultate pecunia.

Reſp.3 Capitula Eccleſiarum, Monaſteria Religioſorum utriuſque ſexus teneri pro denis Capituli, vel Monaſterij perſonis unum mittere militem, cùm hoc antea in Capitulo deciſum fuerit.

Quæritur ſecundò: Quantam per Commiſſarij taxationem eleemoſynam erogare debeant, qui militem ad bellum non mittunt?

Reſp 1. Cardinales, Primates, Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, qui habent juriſdictionem Epiſcopalem, Inquiſitores, & Dignitates Eccleſiarum Cathedraliũ, Duces, Marchiones, Comites, Commendatarios Maximos, Proreges, Duces, Generales, Legatos Principum, Præſidentes, reliquos Conſiliarios, Prætores curiæ, Auditores Chãcellariarum, & regiorum fororum, & Prætores Fiſcales Senatuum, & Regiarum Audientiarum, Numeratores Regiæ Majeſtatis, eos, qui in maximis numerorum curijs Rei familiaris, & numerantis rationis in Sanctæ Cruciatæ Senatu verſantur, Auditores, & Fiſcales ejus, & Secretarios Regiæ Majeſtatis, & Commendatarios commendatos omnium, Dominos vaſſallorum, uxores virorum iſtorum ſæcularium, quos nominavimus, viventibus viris ſuis, ſinguli, & ſingulæ octo Ducatos pro Bulla ſibi accepta erogare teneri,

Reſp.2. Reliquas perſonas, cujuſcumque ſtatûs, & conditionis exiſtant, duobus tantum argenteis ſatisfacere.

Reſp.3. Ad Indias, eleemoſynam aliam eſſe taxatam, quã vide in *Trull.l.*1.*§*.3.*dub.*1.*n* 2.

DUBIUM VI.

Reſolvuntur difficultates aliquæ circa dicta dubio proximo.

Quæritur primo: Utrùm ultra titulos, qui nominantur eorum, qui milites decem mittere tenentur, ut Bullæ gaudeant gratijs, alij etiam tituli teneantur, quorum ibi mentio non facta? Reſpondetur: Etiam comprehendi Proceres alios ejuſdem, aut majoris tituli ſecundum cõmunem æſtimationem, ſed non comprehenduntur hi qui ſunt minoris tituli, ut Vicecomites, & alij ſimiles; quia quamvis iſti ſint ditiores alijs, attendit Pontifex, vel ad id, quòd frequentius accidit, nempè ſuperiùs nominatos, magis affluere, vel ad

ad titulorum præeminentiam, qua cæteros excedunt, & ob ipſam onus illis imponit gravius. *Mend.d.7.n.5.*

Quæritur ſecundò: An qui perſonaliter adeunt bellum; vel militem pro ſe mittunt, quod alio titulo facere tenebantur, ut puta, lege, præcepto Regis equites habitu inſigniti, & proceres, gaudeant Bulla? Reſpondetur affirmativè, quia uno, & eodem actu poteſt duplici obligationi fieri ſatis, v.g. uno, & eodem jejunio, & præceptum adimpleri Eccleſiaſticum, & pœnitentia à Confeſſario impoſita.

Tertiò quæritur: An hi poſſunt, & tenentur mittere decem milites, mittentes quatuor, vel hi, qui non poſſunt mittere quatuor, qui eſt minimus militum numerus, miſſis duobus, vel tribus gaudeant Bulla. *Mend.n.*9. negativè reſpondet; qua non adhibent requiſitum, & petitam conditionem, nempè mittere decem ſi poſſunt, vel ad minus quatuor ſi facultas major non habetur; ſed conſequenter magis ad ſuam doctrinam poſſet affirmativam ferre ſententiam; quia *num.* 4. *diſp.*5. *aſſerit*: Militem à quo petitur pro requiſito ad gaudium Bullæ adire gratioſè, & ſine ſtipendio bellum, poſſe frui Bulla quamvis accipiat aliquid de ſtipendio, quod pro mercede ſolvitur, modò remittat aliquam partem debitæ mercedis; & rationem reddit *Mendo*: quia in eo, quod remittit, majus tribuit ſubſidium ad bellum, quam ſi duos porrigeret argenteos, qui vulgò pro Bulla dantur potiunda. Ergo, etiam ille, qui potens mittere decem milites, minorem mittit numerum, vel qui non potens mittere quatuor, mittit duos, aut tres, gaudebit Bulla, quia in militibus illis miſſis, majus adfert ſubſidium, quàm ſi octo tribueret argenteos, quæ eſt taxata nobilibus eleemoſyna à Commiſſario, quamvis poſſint mittere illos decem, & illos quatuor milites. Et hanc ſẽtentiam puto probabilem.

Quarto quæritur: An ij qui unum militem mittere tenentur, & cum poſſint, non mittunt, ſed ſimul cum aliis perſonis contribuunt, ut mittatur unus, & alatur per integrũ belli durantis annum, gaudeant Bulla? *Mendo* reſpondet negativè; ſed conſequenter ad dicta reſpondeo: quòd ſi id quòd contribuunt, eſt ſubſidium majus quàm duo illi argentei, qui pro Bulla tribuuntur, probabile eſt, poſſe gaudere Bulla.

Quæritur quintò: Quidnam intelligatur per Capitula, & Monaſteria, quando eis imponitur, ut pro denis quibuſque perſonis militem unum mittant?

Reſp.

Digitized by Google

Reſpondeo primò: Quòd quamvis per Capitula, intelligantur vulgò, Capitula Eccleſiæ Cathedralis, aut Collegiatæ; eſt tamen probabile, ampliari, & extendi etiam ad Capitula Parochiarum, ubi eſt Rector, aut Prior, & Beneficiat, qui Capitula celebrant, & in eis diſcutiunt, ventilant, & decidūt ea, quæ Eccleſijs ſuis congruere videntur; itaque indultum hoc poteſt etiam extendi, & ampliari ad has Eccleſias, quia, & ijs, & Regi proprium. *Mend.num.* 8.

Reſp. 2. Per Monaſteria intelligi quaſcumque Religioſorum utriuſque ſexus communitates, quamvis alio nomine appellentur, v.g. Collegia, Domus, &c. Non verò intelligūtur aliæ Communitates, v.g. Collegia ſæcularium, Confraternitates, &c. *Idem n.* 7.

Sextò quæritur: An miles miſſus ab iſtis Communitatibus pro denis quibuſque unus, debeat neceſſariò de Capituli mitti conſulto? Reſpondetur: Neceſſarium eſſe in Communitatibus illis, in quibus non poteſt diſponi de bonis Communitatis ſine Capituli deliberatione: ſed minimè neceſſarium in ijs, in quibus diſponi poteſt de ijs bonis ad pia opera, ſine deliberatione tali.

Quæritur ſeptimò: An in prædictis Communitatibus, quando excedunt ipſi in Communitate commo antes numerum decem perſonarum, ſed ad viginti non perveniunt, duos tunc milites mittere teneantur? Reſpondetur negativè; tantùm enim obligantur, tunc ad mittendum ultra militem, ratam illam partem, quæ excedentem denarium numerum attingit.

Octavò quæritur: An milites, qui aliorum ſumptibus ad bella mittuntur, Bullæ etiam gaudeant indulgentia? Reſpondetur affirmativè, ſi pauperes ſint, nam ita expreſſū in Bulla legitur. Et adhuc ſi durante belli anno diteſcant, vel ex arreptis ex hoſte ſpolijs, vel ex præmijs, quæ ex rebus geſtis meriti fuerunt, minimè, expenſis ſe proprijs alere tenentur, ut indulgentiam lucrentur Bullæ; quia illa fortunæ pulchrior facies per accidens arriſit illis, & ſufficit pauperes fuiſſe quando ad bellum miſſi fuere.

Quæritur nono: An ſi miles ab aliquo miſſus, vel non intrat, vel relinquit bellum culpabiliter ante expletum annū, tunc is, qui miſit illum gaudeat Bulla? Reſpondetur affirmativè, ſi iſte jam feciſſet expenſas debitas, & ſumptus, quia quantum in ſe fuit, poſtulata implevit.

DUBIUM VII.

De alijs difficultatibus, tam de Clericis, quam Religioſis, qui adeunt bellum, ut milites in ſpiritualibus adjuvent.

Non tantum conceduntur Bullæ privilegia ſæcularibus, qui expenſis proprijs per unum annum pugnaverint, vel alio quocumque obſequij genere, Regis exercitum adjuverint, ſed etiam Clericis ſæcularibus, qui de licentia Ordinariorũ ſuorum, & Regularibus, qui de licentia Superiorum ſuorũ, verbum Dei in exercitu prædicaverint, vel alia Eccleſiaſtica miniſteria, & pia exercuerint; quibus aliqua ſpecialia conceduntur privilegia, de quibus aliquæ difficultates reſolvuntur.

ARTICULUS I.

Quidnam hîc, nomine Clericorum, & Regularium intelligatur? Et quamnam licentiam habere debeant, ut exercitum adeant? Et quæ miniſteria ibi exercere teneantur?

Reſp. 1. Clericorum nomine intelligi eos, qui habent aliquem Ordinem à prima Tonſura (ſi hæc poteſt vocari Ordo) uſque ad ultimum, & in hoc ſenſu loquuntur frequenter & Iura, & Concilia, & in eodem ſenſu poteſt accipi in Bulla, Clericorum nomen, quia favores ſunt ampliandi; itaque poteſt gaudere Bulla quicumque aliquo Ordine fuerit initiatus, ſerviens per annum integrum exercitui in pijs miniſterijs, niſi fortè iſte prima initiatus Tonſura privilegia amiſerit Clericalia, vel quia mutarit habitum, vel alio caſu quocunque, quia iſte jam non reputabitur Clericus.

Reſp. 2. Regularium nomine, quoad caſum, de quo agimus, intelligi etiam laicos, vel converſos, eadem ratione idest, quia favores ſunt ampliandi, & quamvis videatur, miniſteria confeſſionis audiendæ, neque concionis habendæ, &c. iſtis non incumbere, poſſunt tamen alia miniſteria pia, & miſericordiæ opera exercere; quod videtur annuere Bulla, atque iſtos ipſos comprehendere cum ait (Miniſterios Eccleſiaſticos, y pios) diſtinguens Bulla alia miniſteria pia,

pia, ultra Eccleſiaſtica miniſteria concionandi, & audiendi confeſſiones, &c.

Reſp.3. Licentiam Ordinarij, ut Clericus ſæcularis exercitum adeat, non eſſe neceſſarium, ut ſit expreſſa, ſed ſufficere, quod ſit per ratihabitionem, ſcilicet quòd videat illũ proficiſci, & conſentiat; quamvis licentia ad audiendas cõfeſſiones, & alia ſimilia miniſteria, expreſſa debeat eſſe: quia ita Pontificis intentioni fit ſatis. *Mend. d. 9. n. 8.*

Reſp. 4. Religioſos indigere expreſſa Prælati licentia quia ita exigit, & optima gubernatio, & humilis ſubjectio, quam Religioſi profitentur.

Reſp.5. Neque etiam Clerico ſæculari, licentiam ſufficere interpretativam, nempè putaret, ſibi ab Ordinario non denegandam ſi peteret; quia cùm hæc licentia ſit velut approbatio perſonæ, ut illi miniſteria pia, & eorum exercitia in exercitu committantur, nemo poteſt à ſeipſo eligi judex ſui ipſius, ut ſe ipſum approbet.

Reſp.6. Clerico tàm ſæculari, quàm Regulari ſufficere licentiam implicitam, & virtualem, quando hæc includitur in alia ſententia expreſſa; ut puta ſi habet licentiam à Prælato unuſquiſque proprio, diſcurrendi, & prædicandi per univerſi Regni partes, cùm exercitus adſit intra Regnum, cenſetur etiam ad exercitum habere licentiam.

Reſp.7. Quòd quantùm ad miniſteria, debeat unuſquiſque ea exercere, quæ ſui ordinis propria extiterint; quæ ſi oblata occaſione non exercet, ſed in exercitu ocioſus aſſiſtit, Bullæ privilegijs non gaudebit. Qui autem nullo Ordine inſigniuntur, ut Religioſi laici, exercentes quodlibet Miſericordiæ opus, vel corporale ſit, vel ſpirituale, privilegia Bullæ lucrabuntur, quia miniſteria pia jam exercent.

Reſp 8. Sacerdotem, qui cum licentia Ordinarij, vadit ad territorium alienum, ubi tunc exercitus invenitur, non poſſe, attento jure communi, ſine approbatione Ordinarij illius territorij, vel Ordinarij exercitus, ſi habetur, audire confeſſiones aliorum, niſi eorum tantum, qui ex Diœceſi ſunt propria, ſecundum opinionem illam, quæ docet: Approbationem confeſſarij debere eſſe factam ab Ordinario pœnitentis. Et cùm juriſdictio fori pœnitentiæ non ſit contentioſa, poteſt hæc exerceri in territorio alieno, quamvis non inter alienas perſonas.

Reſp 9. Parocho non ſufficere licentiam Ordinarij, ut exercitum

citum adeat, ſed egere ipſius Pontificis licentia; quod idem ſentiendum eſt de Epiſcopis, & omnibus illis, quibus cura incumbit animarum.

ARTICULUS II.

Quænam particularia privilegia concedantur Clericis, & Regularibus ad exercitum euntibus?

Reſp. 1. Cùm Clericis, & Regularibus habentibus beneficium diſpenſari in reſidentia illius, facultatemque concedi, ut per idoneos ſubſtitutos beneficio inſerviant, dum illi, exercitui adſunt. Circa quod, reſolvitur.

1 Privilegium hoc non intelligi erga eos, qui curam habent animarum, niſi à Pontifice licentiam obtinuerint, exercitum adeundi.

2 Eos, qui habent Regulare beneficium curæ animarum, poſſe adire exercitum cum licentia ſui Prælati, quia ob eamdem occaſionem dandum erat beneficium alteri, non ut Vicario euntis ad exercitum, ſed ut haberet illud eodem titulo, quo ille, qui ad exercitum vadit, habebat beneficium. Et quamvis iſta Regularia beneficia inſpecta ſecundùm ſe, & ſuam inſtitutionem, ſint perpetua jura percipiendorum fructuum, oportuit tamen, tàm ad Religioſæ diſciplinæ obſervantiã, quàm ad omnimodam ſubditorum obedientiam, ut in arbitrio ſit Superiorum, beneficiorum talium adminiſtratores mutare. Itaque perpetuum illud jus percipiendorum fructuum, eſt jus Religionis, aut Monaſterij, & Religioſi illi, quibus beneficium incumbit, vocari debent, Adminiſtratores, aut Vicarij Religionis, aut Monaſterij; niſi aliquis eorum poſſidere poſſit perpetuo beneficium per Pontificis conceſſionem.

3 Non poſſe gaudere prædicto privilegio Prælatos Eccleſiarum Cathedralium, aut Collegiatarum, quãvis animarum curam non habeant. Ratio: quia reſidere tenentur, & Eccleſiæ iſtæ non admittunt ſubſtitutos alios præter Coadjutores, Pontificis indulto. Neque etiam ex vi hujus privilegij, tenentur conſentire in ſubſtituendis Vicarijs idoneis, quia detraherent auctoritati, & exemptionibus proprijs, itaque non debet intelligi, privilegium iſtud cõceſſum fuiſſe in præjudiciam iſtarum Eccleſiarum; ſed de Capituli conſenſu poſſunt tales Prælati exercitum adire, ſi rationes inventæ fuerint urgentes, ut eant; quia Capitulum poteſt licentiam præ-

præbere ad abſentiam, quando cauſa adeſt legitima, quæ præponderat reſidentiæ.

4 Reliquos, qui ad exercitum euntes, relinquunt Vicarios idoneos, qui beneficia inſerviant, percipere beneficij fructus adhuc cum in exercitu maneut; detracta tamen inde parte ad Vicariorum ſuſtentationem congruente. Vocantur idonei, Vicarij iſti cum habent, virtutis, & ſcientiæ ſufficientiam, ut beneficiorum obligationibus ſatisfaciant. Hos poteſt ipſe aſſignare, pro quo ſubſtituuntur.

Reſp. 2. De omnibus tam Clericis, quam Regularibus ad exercitum euntibus, declarari, licitum eſſe ſibi aſſiſtere in exercitu in miniſterijs ſuis, quin aliquando ob id irregularitatem incurrant circa quod, reſolvitur.

2 Non licere illis per hoc privilegium, pugnare quia irregularitatem incurrerent.

2 Poſſe exercere miniſteria pia, inter quæ numerari poteſt: exhortari milites, ut vincant, & fidei hoſtes jugulent; ſed quia in hac exhortatione, poterant ſcrupuloſi viri irregularitatem timere, vel in aſſiſtendo hoſtium jugulationi, quamvis operibus pijs detenti: Generalis Cruciatæ Commiſſarius declarat: in nullo iſtorum illos irregularitatem incurrere.

Quæritur: Quomodo declaret iſtud Commiſſarius?

Reſp. Duplici via declarare, vel proponendo, ut ſecuram in praxi opinionem docentem, non incurrit irregularitatem in exhortando milites in bello juſto, ut ſtrenuè pugnent, præcipue contra fidei hoſtes, vel interpretando, quòd poſito ob exhortationem, irregularitatem incurri, diſpenſet Pontifex in jure talem irregularitatem inducentem, ne Clerici, & Religioſi incurrant ob tales exhortationes ad milites factas, Certum quoque eſt: Commiſſarium habere facultatem interpretandi quidquid in Bulla non clarum extiterit, modò interpretatio, & declaratio, expreſſis ejuſdem Bullæ verbis non opponatur.

DUBIUM VIII.

De alijs duobus privilegijs, quæ militibus conceduntur.

Duo privilegia conceduntur militibus, qui huic bello adfuerint, vel declaratur, duo licere illis. Primum, non jejunare

nare diebus, quibus voto, aut præcepto Eccleſiæ jejunare tenentur. Secundùm occupari diebus feſtivis in laboribus, & negotijs ad belli uſum neceſſarijs. Circa quod, reſolvitur.

1 Privilegium non jejunandi, liberare milites à jejunio, vel ex voto, adhuc in illis diebus, quibus non excuſantur aliqua cauſa legitima ſufficiente excuſare quemlibet alium.

2. Quòd quamvis in diebus, quibus præcipitur jejunium, ab eo excuſentur, non ideò carnibus veſci poſſunt. Ratio: quia præceptum Eccleſiæ non tantùm prohibet veſcendas carnes eis, qui jejunant, ſed etiam eos, qui jejunare non tenentur, ut patet in adoleſcentibus, qui nondum vigeſimũ primum ætatis annum implevere.

3. Quòd ſi dies ille, quo ex voto jejunare tenebantur, non eſt ex diebus, in quibus ab Eccleſia prohibentur carnes, dependet ab intentione, qua voverunt, an liceat comedere carnes, vel non liceat? Quia obligatio voti non patet latiùs quàm voventis intentio; quare ſi habuit intentionem non obligandi ſe ad abſtinentiam carnium die, qua integram jejunij formam obſervare nequiret, aut per legitimam cauſam licitum illi foret talem jejunij formam non obſervare, tunc poterit ipſa die carnes comedere non obſtante jejunij voto, quia nullum eſt præceptum talem carnium eſum prohibẽs. Si autem vovit abſolutè ſe tali die jejunaturum, non poterit illo die comedere carnes, quia communi omnium ſenſu quando non de contraria intentione conſtat, intelligitur, eum qui vovit jejunium, contrahere per votum, obligationẽ, quam præceptum inducit Eccleſiaſticum, nempè abſtinentiam à carnibus; & ſicuti non poteſt comedere carnes, qui jejunij præcepto non tenetur, ſic ſimiliter, qui à jejunio, quòd vovit excuſatur, carnibus etiam debet abſtineri. Patet hoc in jejunijs, quæ loca quædam in profeſto alicujus voverunt ſancti, in quibus profeſtis, & jejunij diebus non licet carnium eſus his, qui vel labore, vel aliqua cauſa legitima à jejunij onere non excuſantur.

4 Privilegium non jejunandi diebus prædictis, tantùm concedi militibus, qui expenſis proprijs in exercitu militant, vel ijs qui ob paupertatem alienis ſumptibus aſſiſtunt exercitui, vel ijs, qui etſi non ſint pauperes, & pro ſtipendio ſerviant, partem tamen aliquam debitæ mercedis remittunt, quia etiam iſtos diximus gaudere Bullæ privilegijs, propter rationem redditam reſolutione 4. dubij quinti; ſed non

Oo conce-

Digitized by Google

conceditur privilegium iſtud accipientibus integrum ſtipendium, ſi non ſint pauperes; neque etiam Religioſis, & Clericis, qui exercitum adeunt, fortaſſe, ut jejunijs, & orationibus, optatum belli eventum adſtruant.

5 Non ſolui milites ab obligatione audiendi Miſſam diebus feſtivis ſi alias poſſint, quamvis diebus ijſdem feſtivis poſſint occupari laboribus, & negotijs belli.

6 Non concedi militibus hoc privilegium, occupari diebus feſtivis, laboribus, & negotijs belli, quando neceſſitas evidens expoſtulat, quia tunc privilegio non egent, ſed quādo neceſſitas non urget, & negotia iſta in alium diem differri poſſent, ſed feſtivo die poſſunt fieri accommodatius; vel quando dubitatur an opus ſit necne? Ut ſine ſcrupulo hæc faciant; & privilegium hoc favet dumtaxat militibus ijſdem quibus privilegium non jejunandi adſtipulatur,

DUBIUM IX.

De aliquibus difficultatibus erga taxationem eleemoſynæ pro Bulla.

Diximus in dubio quinto, quas quantitates taxet Commiſſarius ad varias perſonas. Nunc reſolvemus aliquas ſuper iſta materia difficultates.

1 An poſſit gaudere Bulla, qui ſtatim non erogat eleemoſynam? Reſpondetur affirmativè, modo aſſignet diem; quo erogabit; quia Commiſſarius jubet eos, qui ſummaria Bullarum diſpertiunt, ut Bullas creditò porrigant his, qui aſſignata die promittunt ſe ſoluturos, quamvis ſtatim non ſolvant.

2 An uxores eoū, qui argenteos octo pro Bulla porrigere tenentur, quamvis illæ non habeant bonorum adminiſtrationem, debeant porrigere eoſdem argenteos octo pro Bulla, viventibus maritis? Reſpondetur affirmativè. Quia Cōmiſſarius in hac taxatione non attēdit an uxores habeant talem adminiſtrationem, necne? quæ quidem adminiſtratio frequenter denegatur fœminis, ſed attendit ſpecialem dignitatem, in qua ſunt conſtituti viri earum.

3 An defunctis maritis, debeant uxores eoſdem octo argenteos erogare? Reſpondetur negativé, niſi permaneant illæ uſufructuariæ, ut advertit *Trull.* quia tunc vere permanēt vaſſallorum Dominæ. Et circa hunc caſum ait *Menda*: Dominum proprietatis non teneri, octo illos argenteos porrigere, quia non eſt Dominus abſolutus, dum uſufructu caret.

Sec

Sed contrarium videtur probabile, ſi Dominus iſte proprietatis gaudet jam titulo, & aliquibus præeminentijs, quamvis non accipiat fructus; quia in iſtis taxationibus, magis attenditur excellentia perſonarum, quàm redditus, & proventus, ut *Mendus idem advertit.*

4 An ſi duo ſint Domini loci ejuſdem, unuſquiſque eorum, argenteos octo erogare teneatur? Reſpondetur affirmativè; quia unuſquiſque gaudet prærogativa Domini vaſſallorum, quod attendit Commiſſarius in taxanda Bulla.

5 An qui habet juriſdictionem in loco, ſed non eſt Dominus domuũ, agrorum, & reddituum, debeat eoſdem octo porrigere argenteos? Reſpondetur negativè; quia non eſt Dominus vaſſallorum, cum non habeat juriſdictionem ad tale Dominium requiſitam.

6 An debat eoſdem argenteos octo porrigere, qui habet Dominium, & juriſdictionem in aliquo termino agri, in quo non ſunt vaſſalli, vel quia deſeruerunt terminum, vel quia numquam in eo habitarunt? Videtur debere, quia poteſt Dominus iſte apprehendere, & punire delinquentes in illo termino, poteſt etiam ad illum incolas conducere, & in hoc caſu argenteos octo reddere teneretur.

7 An quando in uno inveniuntur tituli plures, pro quorum ſingulis ſeparatis debere octo reddere argenteos, toties debeat octo argenteos erogare, quoties titulo obligante inſignitur? v.g. Conſiliarius Regius, qui etiam eſt Comes, Dominus vaſſallorum, & Commendatarius, ob quatuor iſtos titulos, quater argenteos octo debeat erogare? Reſpondetur negativè; quia Commiſſarius non aſſignat plus, nec præſumendum eſt aliam eſſe Commiſſarij mentem, qui eam expreſſiſſet in re præcipuè toties occurrente.

DUBIUM X.

De Indulgentijs Bullæ.

Quamvis inter Bullæ indulgentias varias, alia privilegia miſceantur, quidquid ad indulgentias attinet, in hoc dubio cumulabimus, reliqua verò privilegia, ad ſequentia dubia remittentur.

ARTICULUS I.

Quænam indulgentiæ concedantur in Bulla?

Reſp. 1. Eis, qui proprijs expenſis adeunt exercitum, vel mittunt alios, & eis etiam, qui mittuntur ſi pauperes ſint, & ijs etiam qui gratuitò, & ſpontanee ad pugnandum, vel

ad quodlibet obſequij genus ad exercitum vadunt, ut dictũ eſt, plenariam concedi indulgentiam.

2 Accipientibus Bullam, dantibuſque eleemoſynam aſſignatam, concedi ſemel in vita, & iterum in articulo mortis, ut poſſit illis Plenaria applicari indulgentia.

3 Iejunantibus in diebus aliàs non præceptis, & orantibus, & implorantibus divinum auxilium pro victoria contra infideles obtinenda, precantibuſque Dei gratiam pro unione, & confœderatione inter Chriſtianos Principes, & ſi jejunare ob impedimenta legitima non valuerint, & aliud quodcumque piũ de arbitrio Confeſſarij, aut Parochi exercuerint opus, toties quoties id fecerint durante anno, conceduntur eis, & relaxantur miſericorditer quindecim anni, & quindecim quadragenæ indulgentiæ, & remiſſionis pœnitentiarum ſibi impoſitarum, & quocumque modo debitarum, & quòd etiam participes ſint omnium orationum, eleemoſynarum, peregrinationum, etiam earum, quæ ad Hieroſolymam fiunt, & aliorum quorumcumque piorum operũ, quæ in tota Militante Eccleſia, & ſingulis ejus membris, quacumque terrarum diffuſa patet, quotidie potiantur.

4 Ijs, qui diebus Quadrageſimæ, quibus Romæ aſſignata eſt ſtatio, viſitaverint quinque Eccleſias, aut altaria, aut ubi non fuerint quinque Eccleſiæ, aut altaria, Eccleſiam unam, aut altare quinquies, & ibi devotè oraverint pro unione, & victoria ſupradictis, concedi omnes indulgentias, & remiſſiones, quæ conceduntur viſitantibus Eccleſias Romæ, & intra, & extra urbem.

Hæ ſunt indulgentiæ Bullæ, & quia in illis ſunt difficultates variæ, enodantur ſequentibus hujus dubij articulis.

ARTICVLVS II.

De Indulgentia plenaria, quæ euntibus, vel mittentibus ad exercitum conceditur.

Suppono primò, ut certum: Euntes ad exercitum, vel mittentes pro ſe alios, ut dictum eſt, gaudere cunctis Bullæ privilegijs, quibus gaudent ij, qui pro Bulla erogant eleemoſynam, quia præcipuè magis pro illis, quám pro iſtis conceſſa eſt Bulla.

Suppono ſecundò, Euntes ad Exercitum, vel mittentes, non indigere ad lucranda Bullæ privilegia, tam vivorum, quàm defunctorum, accepto Bullæ ſummario, ut indigent hi, qui non euntes, vel mittentes tribuunt eleemoſynam; tamen

tamen hoc privilegium non extenditur, neque intelligitur quoad Compoſitionis Bullam. His ſuppoſitis.

Quæritur primò: An Indulgentia plenaria, quæ conceditur initio Bullæ euntibus ad exercitum, vel mittentibus alios, ſit eadem Indulgentia, quæ poſtea conceditur accipientibus ſummarium Bullæ, ut applicetur ſibi ſemel in vita, & iterum in mortis articulo?

Reſpondetur affirmativè, & communiter omnium tenetur plauſu, unde reſolvitur.

1 Tam euntem, quàm mittentem ad exercitum, plenariã poſſe lucrari Indulgentiam ſemel in vita, & iterum in mortis articulo, quia non putandum eſt, minus iſti concedi quam accipientibus ſummarium.

2 Quod quamvis is, qui vadit, aut mittit ad bellum applicent Indulgentiam plenariam pro animabus Purgatorij per modum ſuffragij utentes privilegio ſibi à Pontifice conceſſo, poſſunt etiam eamdem Indulgentiam plenariam lucrari ſibi; tùm quia gratiæ, & privilegia debent ampliari, túm quia majoris æſtimationis, & ſubſidij eſt, quod iſti tribuunt euntes, vel mittentes ad bellum, quàm id quod tribuunt accipientes ſummarium Bullæ vivorum, & defunctorum, ergo ſi ſumentibus duo illa ſummaria, conceduntur iſtæ gratiæ, potiori jure tenendum eſt, concedi etiam euntibus, aut mittentibus ad bellum, quia aliàs, parciorem ſe erga iſtos, quàm erga illos gereret Pontifex. *Mend.d* 12.

Secundò quæritur: An ad iſtam lucrandam Indulgentiã, confeſſio requiratur actualis?

Reſpondetur affirmativè, quando quis confiteri poteſt; ſed ſi non poteſt, ſufficit confitendi deſiderium; quia Bulla ait: Indulgentiam iſtam, & remiſſionem omnium peccatorum concedi, Si fuerint contriti corde, & ore confeſſi, vel non valentes confiteri, corde deſideraverint confeſſionem. Et hæc opinio debet, ut magis ſecura ſuaderi, ut docet *Suar.* quamvis probabilem reputat contrariam, quam docet *Dian.* cum alijs, quos ipſe refert, putans, quòd quando una Indulgentia conceditur contritis, & confeſſis, ſufficere contritionem ad lucrandam Indulgentiam. *Suar. tom.4. in 3.p.d. 52. ſect. 3. á n.10. Dian. tom.1. tr.11. R.105. Unde reſolvitur.*

1 Quòd quamvis ad lucrandam Indulgentiam iſtam, doceatur lucraturos debere eſſe contritos, & confeſſos, ſufficere confeſſionem cum attritione, quæ quidem attritio, ſub

nomine contritionis comprehendi ſolet quamvis imperfectæ; quia Pontifex dumtaxat intendit aſſignare partes eſſentiales, quæ ſufficienter Sacramentum conſtituunt Pœnitentiæ.

2 Non ſufficere confeſſionem factam ante tempus, in quo lucranda eſt Indulgentia, neque confeſſionem, quæ fit intra tempus in quo quis Indulgentiam lucrari poteſt, ſi quādo adhibetur ultimum requiſitum ad ejus lucrum, non eſt quis in gratiæ ſtatu, qui quidem ſtatus requiritur, ut quis ſibi lucretur Indulgentiam.

3 Illum qui bona fide confeſſus eſt quamvis invalidè, quia putavit, confeſſarium habere poteſtatem ad abſolvendum, quàm quidem non habeat; ubi primum in gratiæ ſtatu per contritionem collocatus fuerit, lucraturum Indulgentiā; hæc namque eſt abſque dubio mens, & animus Pontificis, ſcilicet, ut lucretur illam ille, qui confeſſus eſt benè quantū fuit ex parte ſua. Quod idem dicendum eſt de eo, qui confeſſionem fecit informem, ſi forſan hæc datur; & de eo, qui ob naturalem oblivionem, mortalem culpam non in confeſſione reliquit; ſed omnes iſti ſupradicti, ſi ante quàm ultimum adhibeant requiſitum ad Indulgentiam lucrandam, advertunt defectum, debent ut illum ſuppleant, iterum confiteri. *Mend.d.6.n.39.& 40.*

6 Eum, qui ſolum peccata venialia in ſe cognoſcit, non teneri ad confeſſionem pro obtinenda Indulgentia. *Idem n.14.*

Tertiò quæritur: Quandonam Indulgentiam lucrentur illam, qui ad exercitum tendunt?

Reſpondetur: Quòd in opinione magis certa in fine anni lucrabuntur Indulgentiam, quia tunc adhibetur ultimum requiſitum; vel annus ſit ſolaris, vel ſit annus integer in prudentis æſtimatione, quamvis aliqui deſint dies; ſed in opinione benigniori, toties quoties pœnituerit eos, & confeſſi fuerint intra annum, quo ſunt in exercitu lucrabuntur illā; quia contritio, & confeſſio jubentur ut media requiſita, & Indulgentia conceditur abſolutè non coarctata ad unam vicem; itaque neque nos illam coarctare debemus, *Mend.d.6.n.52.Villalob.Rodr.Dian.tr.11, R.109.*

AR-

Digitized by Google

ARTICULUS III.

De Indulgentia plenaria, quæ conceditur accipientibus ſummarium Bullæ.

Hæc Indulgentia, quamvis ſit eadem, quæ conceditur euntibus ad exercitum, aut mittentibus, certum tamen eſt: Accipientibus Bullam non poſſe applicari, niſi ſemel in vita, & ſemel in mortis articulo, quia hæc coarctatio, & limitatio legitur expreſſa in Bulla. *Vnde reſolvitur.*

1 Ei, cui ſemel applicata fuit in articulo mortis, ſi poſtea convaluerit, non poſſe applicari iterum virtute ejuſdem Bullæ ſi iterum in articulum mortis inciderit, Quamvis contraria ſententia ſit etiam probabilis.

2 Quòd ſi Confeſſarius applicaret ſub conditione Indulgentiam alicui dicens: Applico tibi Indulgentiam ſi moriaris, ſi verò non moriaris, Deus reſervet eam tibi, ad articulum verum mortis. Tunc non erit neceſſaria nova Bulla ad applicandam ei Indulgentiam pro articulo mortis, ſi iterum ſit in eodem articulo intra eundem annum, *Mend. d. 27. num. 2.*

Quæritur primò: An poſſit applicare Indulgentiam in vita, & in morte alius diſtinctus à Confeſſario?

Reſpondetur: Certiorem eſſe negativam ſententiam; quia Pontifex non concedit illam, niſi mediante Confeſſarij applicatione, & tamquam delegans illi conceſſionem, ut conſtat ex Bullæ verbis. Et quantum ad applicationem Indulgentiæ in vita, conſentiunt omnes deberi applicari per Confeſſarium ab Ordinario approbatum. Quantum verò ad applicationem ejus in mortis articulo, *Diana* cum alijs docet: Quod in abſentia Sacerdotis, poteſt applicare laicus; ſed in hoc caſu, jam Bulla prævenit, & præoccupat dicens: Poſſe quemquam lucrari Indulgentiam, quamvis nõ mediet Sacerdos applicans, dum ille moriatur contritus, modó confeſſus fuerit tempore ab Eccleſia ſtatuto, & in hac gratia Bullæ fretus, non fuerit in confitendo negligens. *Trull. l. 1. 6. 7. c. 2. dub. 19. Dian. 1. p. tom. 11. R. 106.*

Quæritur ſecundò: An Indulgentia debeat applicari in confeſſione, vel an extra eam ſufficiat?

Reſpondetur: Sufficere, quòd extra eam applicetur: quia neque Pontifex jubet, neque Indulgentia ex ſe Sacramentũ poſtulat Pœnitentiæ, ut applicetur. *Vnde reſolvitur Mend. d. 27. n. 12.*

Digitized by Google

1 Poſſe applicari abſenti; quia cum poſſit applicari extra confeſſionē, nulla eſt ratio, quâ non poſſit applicari abſenti ſi hic petat formali, aut interpretativa voluntate. *Idem num.* 15.

2 Quod quando quis petit Indulgentiam formaliter, aut interpretativè, poteſt applicari ei, quamvis ille ignoret applicari ſibi. Ratio eſt: Quia ad lucrandam Indulgentiam, nō eſt neceſſarium, ut ille adhibeat requiſitum aliquod, ſed ſufficit notum eſſe eum habere Bullam, & alias ſint conjecturæ, probabiles, quod ipſe eſt capax lucrandi Indulgentiam, & judicetur eum petere virtualiter, & interpretativè talem Indulgentiam, ut judicatur de illo, qui amiſit ſenſus. Quia de Chriſtiano putandum eſt Petere tunc quidquid animæ ſuæ ſaluti concedi poteſt; quare laudanda eſt illa conſuetudo confeſſarii applicantis pœnitenti poſt abſolutionem quotquot Indulgentias poteſt, quia judicat pœnitentem interpretativè petere, omnes eas ſibi applicari. *Idem n.*16, cum *Suar. Navarr. Henr. Cordov. Trull.*

Tertió quæritur: Quibus verbis applicari debeat Indulgentia, & an ſine verbis poſſit?

Reſpondetur: Quòd quamvis ſit laudabile, quod applicetur verbis à Commiſſario aſſignatis, ſed non eſſe id neceſſarium, & adhuc mentaliter poſſe concedi. *Mendo, d.* 27. *n,* 4.& 5.

Quartò quæritur: An ſimul cum hac Indulgentia, poſſit applicari alia plenaria pro alio titulo?

Reſpondetur affirmativè. Et expedit, quòd moribundo applicentur omnes Indulgentiæ plenariæ, quas lucrari poteſt; quia fortaſſe non habebit requiſita ad lucrandam unā, bene tamen ad lucrandam aliam. Et proderit, quòd non applicentur cunctæ Indulgentiæ ſimul, & eodem tempore, ſed ſucceſſivo, relinquendo tempori intervallum inter conceſſam, & concedendam, ut ſi fortè in tempore illo culpam aliquam denuo contraxerit, ſatisfaciat pro illa per Indulgentiam.

Quintó quæritur: Quidnam intelligatur hic per mortis articulum.

Reſpondetur: Intelligi etiam periculum mortis, in quo poteſt etiam applicari Indulgentia, quæ conceditur ad articulum. Eſt ſententia communis; quia quamvis articulus, & periculum mortis metaphyſicè diſtinguantur, moraliter tamen

men, & in ordine ad hos effectus, pro eodem reputantur in jure. *Mend. n 34. cum multis. Vnde reſolvitur*

1 Periculum inſaniendi perpetuò, aut per longam temporis moram, æquivalere periculo mortis; & ita in hoc periculo poteſt quis abſolvi per Bullam, & applicata gaudere Indulgentia *Idem n. 34.*

2 Damnatum ad triremes, non judicari in periculo verſari mortis, niſi fortè navigationem naviget periculoſiſſimā, & ita extra hunc caſum non poſſe ei valenti, Indulgentiam applicari.

3 Neque etiam fœminis gravidis cunctis applicari poſſe quando partus inſtat hora, quia non omnes tunc de morte periclitantur, ſed illæ ſolùm, quæ ab aliorum partuum experientia, vel ex circumſtantijs tunc occurrentibus, ſiniſtrū partum prudenter timent. *Idem ibid.*

4 Eum, qui ſciens, & volens ſine urgente cauſa exponit ſe periculo mortis, non poſſe gaudere hoc Bullæ privilegio, quod in mortis conceditur periculo conſtitutis. Ratio, quia, iſte non eſt conſtitutus in periculo mortis, ſed ipſe ſe voluntariè conſtituit; unde ſi recedit ab illa voluntate, ut poteſt, extra periculum erit; ſed ſemel in periculo conſtitutus, & jam vitare non valens, ſi ipſe eſt bene diſpoſitus poteſt abſolvi, poteſtque ei Indulgentia applicari. *Mend. n. 35.* cum *Trull Corduba, & Sanch.*

Quæritur ſextò: An poſſit quis lucrari Indulgentiam quin ipſam applicet Confeſſarius?

Reſpondetur affirmativè: quando quis morte rapitur ſubitò, aut ſine confeſſarij copia, modo moriatur contritus, & fretus hoc privilegio non fuerit negligens in confitendo, tēpore ab Eccleſia ſtatuto. *Vnde reſolvitur.*

1 Quòd quamvis non poſſit lucrari Indulgentiam iſtam, is, qui fuit negligens in fiducia hujus Indulgentiæ, poteſt tamen is, qui fuit negligens ob fiduciam ejus. Explicatur: Negligens in fiducia Indulgentiæ dicitur ille, qui non negligens eſſet ſi non haberet Bullam, aut ſperaret habere. Negligens ob fiduciam, vel cum fiducia eſt ille, qui attenta propria fragilitate, & paſſione, eodem modo eſſet negligens habendo Bullam, ac non habendo, quamvis ex eo, quod habeat, vel ſperet habere illam, ſola mente accipiat, propoſito ſibi remedio, quod poteſt in illa lucrari *Mend. n. 37.*

2 Quòd qui in fiducia dicta neglexit confeſſionem, vel annuam,

annuam, vel eam, quæ fit ante communionem, cum advertit in ſe mortalem culpam, aut cum fuerit in mortis periculo, non poteſt gaudere hac gratia, quia omiſit confeſſionem, tempore ab Eccleſia ſtatuto.

3 Quòd quamvis negligens in his caſibus, vel aliquo eorum in fiducia hujus gratiæ nequeat illam lucrari quamvis contritus moriatur, niſi Confeſſarius applicet eam, poteſt tamen ſi Confeſſarius applicet, quamvis ejus confeſſionem audire non potuerit; quia Bulla ſolum excludit iſtum ab ea gratia, quæ conceditur ſine interveniente applicatione. Etſi eſt vera ſententia *Dian.* aſſerentis: Laicũ poſſe applicare Indulgentiam morienti, abſente Sacerdote; poterit etiam applicare laicus illi, quamvis in fiducia Bullæ, negligens fuerit in confeſſionibus ſtatuto tempore.

4 Eum, qui non habet mortalem culpam, poſſe lucrari Indulgentiam quamvis ſine contritione moriatur, in caſu ſcilicet repentinæ mortis, vel abſente Confeſſario.

ARTICVLVS IV.

De Indulgentia quindecim annorum, & participationis piorum operum.

Quæritur primò: Quænam gratiæ concedantur in hac clauſula Bullæ, & quomodo intelligi debeat?

Reſp. 1. Concedi quindecim annos, & quindecim quadragenas remiſſionis pœnitentiarum impoſitarum, & quolibet modo debitarum. Quadragena eſt: Numerus quadraginta dierum, unde quindecim quadragenæ ſexcentorum dierum erit numerus. Pro cujus intelligentia advertendum eſt: Sacros Canones ſtatuiſſe olim rigoroſas pœnas pro culpis, aſſignando quibuſdam culpis aliquos dies, alijs culpis, aliquot annos, per quorum ſpatium in varijs pœnitentiæ operibus exercebantur hi, qui peccaverant, quæ opera pœnalia imponebant Confeſſarij pœnitentibus, & iſti accenſo fervore implebant. Poſtquam verò natura tepida, & mollis, hæc opera pœnalia, difficilia ſenſit, opus fuit concedi Indulgentias, quibus remittatur pœna illa, quæ ante per illa opera pœnalia remittebatur, ſi prout Sacris Canonibus præcipiebatur, opera illa perficerentur: unde, quando quadraginta dies conceduntur Indulgentiæ, remittitur tunc illa pœna purgatorij, quæ remitteretur facienti illa opera pœnalia, quæ pro culpis facienda, ſacri diſponebant Canones. Itaque per Indulgentiam iſtam Bullæ remittitur, cuiquam illa purgatorij pœna,

Digitized by Google

pœna, quæ remitteretur ſi per quindecim annos, & ſexcentos dies faceret opera illa pœnalia, quæ ſtatuerat facienda jus Canonicum pro peccatis illis commiſſis.

Quæritur ſecundò: Quidnam intelligatur pro remiſſione pœnitentiarum impoſitarum, & quolibet modo debitarum?

Reſpondetur: Intelligi remiſſionem pœnitentiæ debitæ non ſolum pro peccatis, quæ pœnitens confeſſus eſt, ſed etiam pro illis, quos non confeſſus eſt, ſi jam hæc peccata remiſſa ſunt quantum ad reatum; quia ad hoc extenduntur verba illa: Qualicumque modo debitis; itaque hac gratia remittitur homini pœna Purgatorij pro quibuſcumque peccatis, quæ confeſſus fuerit; vel de quibus ſit contritus, quæ remitteretur ſi faceret pœnitentiam aſſignatam á jure per quindecim annos, & ſexcentos dies.

Quæritur tertiò: Quidnam intelligatur per gratiam participationis omnium operum piorum, quæ fiunt in Eccleſia Militante?

Reſpondetur ſupponendo primò, in omnibus pijs juſtorum operibus inveniri tria, nempè meritum de condigno, quo juſtus meretur gratiam, & gloriam; & hoc meritum nequit alteri applicari, Secundò invenitur meritum de congruo, aut impetrationis, & hoc meritum, & hæc impetratio poteſt prodeſſe alijs, quamvis ſint peccatores, obtinendo illis auxilia, ut reſtituantur gratiæ; & hujus meriti de congruo, quod habent juſti, participes ſunt fideles omnes, & ejuſdem corporis membra, quamvis hoc meritum poſſit applicari ſpecialiter alicui. Tertiò invenitur ſatisfactio, quam poteſt quis applicare ſibi, vel alteri; quam ſi non applicat alijs, ſatisfacit cum illa pro ſe; & ſi ille non haberet culpas, pro quibus ſatisfaceret, tunc ſatisfactio iſtius, ut ſuperabundans congeritur in Eccleſiæ Theſauro, è qua ſatisfactione poteſt Pontifex diſpenſare. Hoc ſuppoſito; dico concedi per iſtam gratiam juſto, qui ordinatas hic diligentias adhibuerit, ut particeps fiat non tantum meriti de congruo, aut impetrationis, ſed etiam ſatisfactionum ſuperabundantiũ, quæ exſuperant ex omnibus pijs operibus juſtorum, qui per totũ Orbem Militanti Eccleſiæ ſunt adſcripti; ita ut ſatisfactiones illæ ſuperabundantes, non recondantur in Eccleſiæ Theſauro, ſed dividantur ſtatim inter eos, qui ad lucrandas eas adhibuerint requiſita, *Hinc reſolvitur.*

Quòd

1 Quòd quando nullus adhibet requiſita ad lucrum illarum ſatisfactionem ſuperabundantium, ſatisfactiones illæ non remanent ſuſpenſæ, & ut expectantes, ſed ad Theſaurum mittuntur Eccleſiæ unde per privilegium iſtud jam non participantur. *Mend.d.*19 *n*,25.

2 Quòd ſi poſt requiſita poſita amittit gratiam, non participabit ſatisfactiones iſtas; benè tamen poſtea gratiæ reſtitutus. *Idem.*

Tertió quæritur: Quidnam requiratur ad iſtas lucrandas gratias?

Reſpondetur: Duo requiri. Primùm, jejunare in die, quo jejunium non urgeat ex præcepto, & ſi ob impedimentum legitimum non poſſit quis jejunare, faciat aliud opus pium ad arbitrium Confeſſarij, aut Parochi. Secundò, orare pro victoria contra infideles, & pro unione inter Chriſtianos Principes. *Vnde reſolvitur. Ludov. à Cruc.d.*1.*c.*8 *dub.*11 *num*,4. *Trull.lib.*1.*§.*5. *dub.*5.

1 Quòd poſſit quis lucrari gratias iſtas jejunando in die, quo teneatur jejunare aliquo titulo, modó non ſit ex præcepto, quia hoc ſolum ex præcepto jejunium excludit Bulla. Itaque qui per votum feria ſexta jejunare tenetur, vel alio quocumque die, poteſt hoc jejunio lucrari gratias iſtas.

2 Impedimentum legitimum eſſe ad commutandum jejunium in aliud opus pium, impedimentum illud, quod ſufficit ad excuſandum quemquam à jejunio obligante ex præcepto.

3 Opus illud, in quod jejunium commutatur, aſſignandum eſſe à Confeſſario, aut Parocho, & non eſt neceſſariū, ut commutatio fiat intra confeſſionem: ſed poterit quiſque ſibi ipſi commutare, ſi opus illud, quod vice jejunij eligit faciendum, foret evidenter melius quàm jejunium, aut in iiſdem caſibus, quibus ipſi ſibi poteſt votum commutare. *Mend.d.* 29.*n*.5.

4 Orationem, quam tenetur facere, poſſe eſſe, aut mentalem, aut vocalem, quam debet facere ipſo die, quo jejunat, & ad eundem finem à Pontifice intentum dirigere. *Idem num.*8.

Quæritur quartò: Quoties iſtæ gratiæ poſſint obtineri?

Reſpondetur: Toties quoties jejunaverit quis, & oraverit modo dicto, quia ita expreſſè habetur in Bulla.

AR-

ARTICULUS V.

De Indulgentijs, quæ obtinentur viſitando quinque Altaria.

Hæ Indulgentiæ ſunt eædem, quæ obtinentur viſitando Eccleſias Romæ in diebus ſtationum, tam intra, quam extra muros. Quæ autem indulgentiæ ſint eæ, quæ obtinentur in ſtationibus Romæ non eſt ita facile dictu in tanta auctorũ varietate. Aliqui nimis ad pietatem proni non contenti ſunt una Indulgentia aſſignata, ſed pluribus in unaquaque die. Regula omnium certiſſima eſt ea, quam in ipſa Bulla Commiſſarius figit; ubi aſſignat dies nonaginta quatuor, in quibus obtinetur Indulgentia plenaria in ſtationibus urbis Romæ; qui dies ſunt: omnes dies Quadrageſimæ, Dominicis etiam incluſis. Tota Paſchatis hebdomada uſque ad Dominicam in Albis incluſivè. Omnes Feſtivitates Beatæ Virginis quæ communiter numerantur novem, Dies Sancti Marci Evangeliſtæ. Dies Aſcenſionis. Vigilia Pentecoſtes cum ſex diebus illam immediatè ſequentibus. Tres dies Temporum Septembris, & tres dies Temporum Adventus. Quatuor etiam Adventus Dominicæ. Dies Natalis Domini cum tribus diebus immediatè ſequentibus. Dies Circumciſionis, & Epiphaniæ. Dominicæ Septuageſimæ. Sexageſimæ, & Quinquageſimæ. Et ultra hæc addit: quod reliquis etiam anni diebus habetur ſtatio Romæ, & ibi obtinentur Indulgẽtiæ, quę etiam obtinentur viſitandò quinque Altaria, virtute privilegij Bullæ. Quod ultimum non debet intelligi de Indulgentijs plenarijs, quia ſi plenariæ forent, fruſtra numeraſſet illas, quæ obtinentur per totos illos nonaginta quatuor nominatos dies, cum facilius eſſet dicere: omnibus anni diebus Indulgentiam obtineri plenariam.

Ad obtinendas igitur has ſtationum Romæ Indulgentias, quinque Eccleſiæ, aut Altaria quinque viſitanda ſunt. Quòd ſi nec tot Eccleſiæ, nec tot Altaria in loco fuerint, una Eccleſia, vel Altare unum, quinquies viſitetur, ibique oratio fiat, & pro unione inter Chriſtianos Principes ſtabilienda. *Vnde reſolvitur.*

1 Quòd quamvis ſint quinque Eccleſiæ in uno loco, ſufficit quinque Altaria viſitare, quia unum ex duobus diſ-

disjunctivè injungitur. *Mend. d.*20. *numer*, 32.

2 Quòd ſi ſint quinque Altaria, non ſufficit viſitare unum quinquies, quia hoc non permittitur, niſi quando non ſunt quinque, ut habetur in Bulla *Idem n.* 39.

3 Quòd ſi non ſint quinque Altaria, ſed duo, aut tria, debeantur omnia iſta Altaria viſitari repetendo viſitationes in illis, quouſque ad quinarium numerum perveniatur; quamvis *Diana*, & *Quintan.* doceant probabiliter, quòd quando Altaria ad quinarium numerum non perveniunt, ſufficiat, unum quinquies viſitari. *Idem n.* 39.

4 Quòd quinque Altaria poſſint viſitari in diverſis Eccleſijs, quia Bulla non coarctat, quod in una debeant viſitari. *Idem n.* 35.

5 Quòd ſi in una Eccleſia loci ſunt quinque Altaria, & in alia Eccleſia non ſunt plura quàm duo, aut unum, non ſit neceſſarium viſitare primam Eccleſiam, quæ habet quinque, ſed ſufficere viſitare quinquies unum, aut duo Altaria, quæ ſunt in ſecunda. *Idem num.* 41. cum *Nuno*, & *alijs commun.*

6 Nomine Eccleſiarum, quæ viſitari poſſunt, intelligi hic Ædiculas, Oratoria privata, Hoſpitalia, templa regulariũ, & ſacella; quia in favorabilibus omnia loca iſta, nomine Eccleſiarum comprehenduntur, ut docent Doctores agentes de immununitate Eccleſiaſtica. Et *Tuſchus*, & *Alexander* extendunt doctrinam iſtam, quamvis ſacella, & Ædiculæ ſint in fundis, campis, hortis, aut carceribus, &c. *Mend*, *n.* 32. *ex Suar.*

7 Quòd ad obtinendas indulgentias iſtas, ſufficiat viſitare Eccleſiam fundatam cum auctoritate Epiſcopi, quamvis non ſit benedicta, quia, hæc abſolutè eſt Eccleſia, & privilegijs gaudet Eccleſiæ. Item ſufficiat viſitare Eccleſiam interdictam, violatam, aut pollutam; quia impedimenta hæc nõ prohibent, quòd in illa fiat oratio.

8 Quòd Altaria, quæ viſitari debent ad obtinendas iſtas Indulgentias, debeant eſſe approbata ab aliquo Prælato ad id juriſdictionem habente, ut in illis, Miſſæ celebrari poſſint: quia his propriè convenit nomen, & eſſentia Altarium.

9 Quòd quamvis in Altaribus non fuerit celebrata Miſſa, ſufficiat ad celebrationem eſſe deſtinata, quia convenit illis ratio Altarium, & addunt *TrullencK*, & *Henriquez*, quod etiamſi non habeant actualiter aram, ut contingit ſæpius in

in Altaribus pagorum, aut locorum deſertorum, quin per abſentiam aræ dubitetur, quod ſufficiat iſta Altaria viſitare, nec examinetur an habeant aram, necne?

10 Quòd alicubi remanſit Altare, in quo quondam, Miſſam celebrare licuit, ſed jam non licet, non ſufficiat viſitare Altare hoc ac obtinendis Indulgentias. *Mend. n.* 37.

11 Diem ſtationum computari à media in mediam noctem, & in quacumque diei hora viſitentur Altaria, poſſint Indulgentiæ conceſſæ pro illo die obtineri. *Idem n.* 43. cum *Villalob. Rodr. Quintanad. &c.*

12 Quòd qui viſitat unum Altare quinquies, non egeat diſtinguere viſitationes ſurgendo, vel genuflectendo, aut inclinando caput, aut alio motu quovis corporis, ſed ſufficere intentionem orandi quinquies; quod idem ſentio de viſitante quinque Altaria ex loco uno, in quo ſe habendo poteſt moraliter ad eſſe cunctis, quia in Bulla non requiritur talis diverſa mutatio, & ſine illa intelligitur ſufficienter viſitatio Altarium, directa tantum intentionaliter oratione ad illa. Aliqui ſentiunt contrarium, & quamvis eorum opinio ſit minus probabilis, eſt magis ſecura. *Idem n.* 47. cum pluribus, & eſt comm. ſententia.

13 Poſſe viſitari Eccleſiam, aut Altaria, adhuc cum ſit viſitans extra Eccleſiam, modò quis moraliter Altaribus adſit, quia ſi hæc præſentia ſufficit ad audiendum Miſſam, quare non ſufficiet ad Altaria viſitanda. *Idem n.* 51.

14 Non èſſe neceſſarium continuare viſitationes quinque Eccleſiarum, aut Altarium, ſed poſſe interrumpi, viſitando alia una hora, & alia altera; quia in Bulla non petitur talis continuatio, ſed nequeunt viſitari, hodie Altaria una, & cras alia, ut vult *Quintanad.* quia Indulgentiæ aſſignantur pro diebus proprijs, & Indulgentia, quæ hodie obtinetur, non obtinebitur craſtina die, ſed alia diſtincta. Qui ergo divideret inter hodiernum, & craſtinum diem, viſitationem Altarium, neque hodiernam, neque craſtinam obtineret Indulgentiam, quia in nullo iſtorum dierum adhibet requiſita ad Indulgentiam obtinendam, nempe viſitare quinque Altaria.

15 Orationem in quocumque Altari habitam, poſſe eſſe mentalem, aut vocalem. Si vocalis fuerit, *Trullenck* docet ſufficere ſemel Pater noſter, & ſemel Ave Maria. *Mendo* ſuadet, bis ad minus eaſdem orationes dicendas.

Con-

Conſuetudo quinquies repetendi eaſdem, eſt laudabilis. Si oratio ſit mentalis, ſufficit durare idem tempus, quod vocalis. Vel una ergo, vel alia ſit, debet haberi devotè, ſufficierque devotio illa, quæ neceſſaria eſt ad ſatisfaciendum præcepto audiendæ Miſſæ, vel Horas Canonicas recitandis juxta opiniones varias.

ARTICULUS VI.

An Indulgentia, quam obtinet viſitans quinque Eccleſias aut Altaria, poſſit applicari defunctis?

Certum eſt: Quòd diebus iiſdem, quibus Romæ ſtatio pro eruendis è Purgatorio animabus habetur, etiam eadem ſtatio, & animarum liberatio à Purgatorij pœnis habeatur apud nos viſitando quinque Eccleſias, aut Altaria modo dicto, quinam dies ſint iſti, ſufficienter patet omnibus tam per Bullam, quàm per tabellas, quæ pro Eccleſiæ foribus appenſæ, de tali Indulgentia admonent.

Ultra, certum eſt: Quoties poteſt obtineri Indulgentia viſitando quinque Altaria poſſe etiam hanc Indulgentiam applicari defunctis per modum ſuffragij: Quia quamvis in Bulla ſcripta lingua vulgari, hoc non exprimatur, exprimitur tamen in Latina Bulla. *Unde reſolvitur.*

1 Diebus illis, in quibus anima è Purgatorio eruitur, una, & eadem Altarium viſitatione obtinere quemquam duas Plenarias Indulgentias, aliam pro anima, & aliã pro ſe ipſo.

2 Quòd reliquis diebus; non poteſt quis una, & eadem Altarium viſitatione obtinere Indulgentiam pro anima Purgatorij, & pro ſe ipſo ſimul, ſed disjunctivè, vel pro ſe, vel pro anima.

3 Quód ad obtinendas Indulgentias iſtas, vel pro ſe, vel pro animabus, non debeat orare, neque pro ſe, neque pro animabus, ſed pro victoria contra infideles, & pro vnione inter Chriſtianos Principes, quia hæc eſt conditio in Bulla appoſita.

4 Quòd cum hæc Indulgentia poſſit obtineri toties quoties Altaria in die viſitantur, in diebus illis, qui eruendis è Purgatorio animabus non aſſignantur, poſſit quis viſitare Altaria pluries, & applicare Indulgentiam unam ſibi, alterã animæ, &c. *Mend. d.*20.*n.*9.

5 In diebus, quibus anima eruitur, eadem una Altarium viſitatione poſſe quilibet duas animas è Purgatorio eruere, ſi indulgentiam, quam ſibi obtinere poterat applicet animæ.

Quæ-

Digitized by Google

Quæritur primò : An quando quis , alio indulto poteſt eximere animam è Purgatorio , vel ſibi Indulgentiam obtinere, iſte talis viſitans Altaria, poſſit una , & eadem viſitatione duas animas è Purgatorio eripere,aut duas Indulgentias obtinere , aliam per Bullam , aliam per indultum ? Et Generaliter quæritur : An uno, & eodem opere poſſint obtinere plures Indulgentiæ conceſſæ per diverſa Indulta ?

Reſpondetur : Probabilem eſſe affirmativam ſententiam, quemadmodum uno, & eodem opere poteſt duplici obligationi fieri ſatis ; præcipuè ſi opus non eſſet iterabile eodem die, ut jejunium,& communicatio. Itaque expedit habere intentionem obtinendi omnes. & quaſcumque Indulgentias poſſit quis opere quolibet obtinere. *Cord.de Indulg. q.25. Fauſtus de jubil.l.2. q.39 Hoſt.Grat.Sanctar.Henriq. Sá, Leander de Sacram. Lug. & alij.*

Quæritur ſecundò : An ad obtinendas Indulgentias ſit neceſſarium eſſe in gratia ?

Reſpondetur primò : Quòd quando quis ſibi ipſi lucraturus eſt Indulgentias, requiritur quod ſit in gratia ; quandò verò animabus Purgatorij applicat Indulgentias, non requiratur.

Probatur prima pars. Per Indulgentiam remittitur pœna pro culpis debita, quæ quidem pœna ita cum peccatis connectitur , ut ſi culpæ , & peccata non demittantur , neque etiam debita pro illis remittatur pœna. Iacenti ergo in læthali culpa, non poteſt pœna remitti debita ; nec ſimiliter iſte poterit Indulgentiam obtinere, qua pœna illa debita remittitur.

Secunda pars probatur. Quia ſtatus gratiæ , ſolum requiritur in obtenturo Indulgentiam,ad tollendum obicem; requiritur itaque gratia , ut diſpoſitio in illo; ſine qua non poteſt relaxari pœna , dum peccatum per gratiam non deletur; qui applicaturus eſt Indulgentiam pro defuncto, non accepturus eſt in ſe ipſo effectum Indulgentiæ , ſed in defuncto , qui non habet obicem (cum animæ cunctæ quæ in Purgatorio patiuntur ſint in gratia) ergo non requiritur gratiæ ſtatus ad obtinendam Indulgentiam in eo , qui obtentam applicat animabus in Purgatorio exiſtentibus. *Mend.d*, 36, cum pluribus.

Digitized by Google

DUBIUM XI.

Quænam privilegia obtineantur per Bullam, tempore interdicti?

Reſpondetur: Quòd vel interdictum ſit Apoſtolicum, vel Ordinarium, conceditur tempore illius habentibus Bullam, primò quòd poſſint audire Miſſam in Eccleſijs, aut Monaſterijs; aut in Oratorio privato, aſſignato, & approbato ab Ordinario. Conceditur etiam, quod poſſint celebrare Miſſam, & alia Divina Officia, vel per ſe ſi Præsbiteri fuerint, vel alios curare, ut celebrent coram ſe, & in præſentia ſuorum familiarium, & conſanguineorum. Secundò: Quód poſſint accipere Sacramentum Euchariſtiæ, & reliqua Sacramenta, excepto die Paſchatis, modò ipſi non dederint cauſam interdicto, nec per ipſos ſteterit, quod non fuerit ſublatum, & quotieſcumque dicto Oratorio pro obtinenda Indulgentia uſi fuerint, orationem, prout Deus devotionem dederit pro victoria, & unione repetita faciant. Tertió quòd dicto tempore interdicti poſſint defuncti ſepeliri in loco ſacro, moderata funeris pompa.

Hic advertendum eſt: Quòd in Bulla ſcripta lingua vulgari non fit mentio alterius privilegij, quod inter alia refert Bulla Latina, nempè quod poſſint, & celebrare Miſſam, & audire una hora ante Solis ortum, & alia hora poſt meridiem; quia hoc privilegium non concedit ipſa Bulla, niſi habenti licentiam à Commiſſario Generali, ut in Latina Bulla legitur.

ARTICVLVS I.

Reſolutiones circa celebrandam Miſſam, & audiendam, & circa Officia Divina.

Reſpond. 1. Sufficere familiæ Dominum habere Bullam, ut tempore interdicti poſſint coram eo, & tota familia, & conſanguineis celebrari, & audiri Miſſæ, & Divina Officia: & hoc, in Eccleſijs, Oratorijs, & in quolibet alio loco, qui nomine Eccleſiæ intelligatur, ut explicatum eſt reſolutione ſexta articuli quinti.

2 Quòd hoc nomine, Familiares, intelliguntur Commenſales, ſervi, & qui regulariter comitantur Dominum familiæ, & qui vivunt expenſis ejus, tam habitantes domum propriam Domini, quam extra. Adminiſtratores ſtatuum Procerum, Gubernatores, & Iudices ab eis præfecti; ſed non intelliguntur hi, qui ſimulant ſe eſſe Domini ſervos, ſolùm, &

cum

cum fraude ad gaudendum privilegio iſto, quia iſti non ſunt vere ſervi, ſed fingunt ſe ſervos ad effectum iſtum. *Mend. diſp.* 25. *n.* 10.

3 Per hoc nomen, *Parientes*, intelligi tantum conſanguineos; quia in Bulla Latina legitur hoc verbum, & in lingua vulgari non eſt verbum aliud proprius quam *Parientes*, ut conſtruatur, & communi plauſu hoc verbum, *Parientes*, ſine additamento aliquo, ſignificat conſanguineos, quia quando volumus ſignificare affines, dicimus: *Parientes por afinidad. Idem n.* 11.

4 Per conſanguineos intelligi uſque ad quartum gradũ, & non ultra; quia jam in jure, & reſcriptis non extenditur ultra conſanguinitas. *Idem n.* 12 cum alijs.

5 Per nomen, conſanguineorum, intelligi virum, & uxorem ejus, quia ſunt duo in carne una, itaque ſi illorum quilibet habeat Bullam, alter etiam iſto gaudet privilegio. *Idem num.* 11.

6 Contra *Trull.* Quòd in Eccleſia ſpecialiter interdicta poſſunt habentes Bullam audire Miſſam quando in illa celebratur ad renovandam Euchariſtiam; quia quando Bulla concedit privilegium iſtud, non diſtinguit inter interdictum generale, & locale ſpeciale.

7 Quòd Præsbitero non concedatur per Bullam privilegium, ut tempore iſto celebret Miſſam, & Officia Divina, quia id jam habet à jure, ſed concedatur illi, ut poſſit celebrare, & celebrari facere coram ſuis familiaribus, & conſanguineis.

8 Illi, qui dedit cauſam interdicto, vel per quem ſtat, ut non tollatur, non concedi privilegia iſta.

9 Quòd qui utitur Oratorio ad dictos effectus; debet orare mentaliter, aut vocaliter ad arbitrium ſuum, pro victoria, & unione repetitis; ſed ſi non oraverit, non ideò audiendæ Miſſæ præcepto non ſatisfaciet, neque peccabit ultra veniale; quia eſt præceptum Pontificis in materia levi. *Henr. Avila, Trull. Dian. Iuriſtæ, & Thuſ. Salmant.* & quidem comm. Cruciatæ allegation, *à Mendo n.* 17.

Quæritur an habens Bullam teneatur audire Miſſam diebus feſtis tempore interdicti?

Reſpondetur: Probabile, atque ſecurum in praxi, non teneri. Ratio, quia nemo tenetur uti privilegio conceſſo, quia jam non eſſet privilegium, & honor, ſed onus. Sed

DUBIUM XI.

Quænam privilegia obtineantur per Bullam, tempore interdicti?

Reſpondetur: Quòd vel interdictum ſit Apoſtolicum, vel Ordinarium, conceditur tempore illius habentibus Bullam, primò quòd poſſint audire Miſſam in Eccleſijs, aut Monaſterijs, aut in Oratorio privato, aſſignato, & approbato ab Ordinario. Conceditur etiam, quod poſſint celebrare Miſſam, & alia Divina Officia, vel per ſe ſi Præsbiteri fuerint, vel alios curare, ut celebrent coram ſe, & in præſentia ſuorum familiarium, & conſanguineorum. Secundò: Quód poſſint accipere Sacramentum Euchariſtiæ, & reliqua Sacramenta, excepto die Paſchatis, modò ipſi non dederint cauſam interdicto, nec per ipſos ſteterit, quod non fuerit ſublatum, & quotieſcumque dicto Oratorio pro obtinenda Indulgentia uſi fuerint, orationem, prout Deus devotionem dederit pro victoria, & unione repetita faciant. Tertió quòd dicto tempore interdicti poſſint defuncti ſepeliri in loco ſacro, moderata funeris pompa.

Hic advertendum eſt: Quòd in Bulla ſcripta lingua vulgari non fit mentio alterius privilegij, quod inter alia refert Bulla Latina, nempè quod poſſint, & celebrare Miſſam, & audire una hora ante Solis ortum, & alia hora poſt meridiem; quia hoc privilegium non concedit ipſa Bulla, niſi habenti licentiam à Commiſſario Generali, ut in Latina Bulla legitur.

ARTICVLVS I.

Reſolutiones circa celebrandam Miſſam, & audiendam, & circa Officia Divina.

Reſpond. 1. Sufficere familiæ Dominum habere Bullam, ut tempore interdicti poſſint coram eo, & tota familia, & conſanguineis celebrari, & audiri Miſſæ, & Divina Officia: & hoc, in Eccleſijs, Oratorijs, & in quolibet alio loco, qui nomine Eccleſiæ intelligatur, ut explicatum eſt reſolutione ſexta articuli quinti.

2 Quòd hoc nomine, Familiares, intelliguntur Commenſales, ſervi, & qui regulariter comitantur Dominum familiæ, & qui vivunt expenſis ejus, tam habitantes domum propriam Domini, quam extra. Adminiſtratores ſtatuum Procerum, Gubernatores, & Iudices ab eis præfecti; ſed non intelliguntur hi, qui ſimulant ſe eſſe Domini ſervos, ſolùm, & cum

cum fraude ad gaudendum privilegio iſto, quia iſti non ſunt vere ſervi, ſed fingunt ſe ſervos ad effectum iſtum. *Mend. diſp.* 25 *n.*10.

3 Per hoc nomen, *Parientes*, intelligi tantum conſanguineos; quia in Bulla Latina legitur hoc verbum, & in lingua vulgari non eſt verbum aliud proprius quam *Parientes*, ut conſtruatur, & communi plauſu hoc verbum, *Parientes*, ſine additamento aliquo, ſignificat conſanguineos, quia quando volumus ſignificare affines, dicimus: *Parientes por afinidad. Idem n.* 11.

4 Per conſanguineos intelligi uſque ad quartum gradū, & non ultra; quia jam in jure, & reſcriptis non extenditur ultra conſanguinitas. *Idem n.* 12 cum alijs.

5 Per nomen, conſanguineorum, intelligi virum, & uxorem ejus, quia ſunt duo in carne una, itaque ſi illorum quilibet habeat Bullam, alter etiam iſto gaudet privilegio. *Idem num.* 11.

6 Contra *Trull.* Quòd in Eccleſia ſpecialiter interdicta poſſunt habentes Bullam audire Miſſam quando in illa celebratur ad renovandam Euchariſtiam; quia quando Bulla concedit privilegium iſtud, non diſtinguit inter interdictum generale, & locale ſpeciale.

7 Quòd Præsbitero non concedatur per Bullam privilegium, ut tempore iſto celebret Miſſam, & Officia Divina, quia id jam habet à jure, ſed concedatur illi, ut poſſit celebrare, & celebrari facere coram ſuis familiaribus, & conſanguineis.

8 Illi, qui dedit cauſam interdicto, vel per quem ſtat, ut non tollatur, non concedi privilegia iſta.

9 Quòd qui utitur Oratorio ad dictos effectus; debet orare mentaliter, aut vocaliter ad arbitrium ſuum, pro victoria, & unione repetitis; ſed ſi non oraverit, non ideò audiendæ Miſſæ præcepto non ſatisfaciet, neque peccabit ultra veniale; quia eſt præceptum Pontificis in materia levi. *Henr. Avila, Trull. Dian. Iuriſtæ, & Thuſ. Salmant.* & quidem comm. Cruciatæ allegation. *à Mendo n.* 17.

Quæritur an habens Bullam teneatur audire Miſſam diebus feſtis tempore interdicti?

Reſpondetur: Probabile, atque ſecurum in praxi, non teneri. Ratio, quia nemo tenetur uti privilegio conceſſo, quia jam non eſſet privilegium, & honor, ſed onus. Sed

probabilior, & ſecurior eſt opinio affirmativa. Ratio: quando præceptum inſtat, & quis poteſt adimplere, tenetur ad impletionem, ſed in die feſtivo inſtat præceptum audiendi Miſſam, & qui habet Bullam poteſt adimplere, ergo tenetur audire. Rationi opinioni contrariæ reſpondetur: privilegiũ non obligare ad uſum ejus, ſed conceſſum jam, & acceptatum, ſi removet impedimentum aliquod; ut præceptum poſſit obſervari, obligare tunc obſervantiam præcepti, quia nihil eſt, quod impediat illam. *Mend. n. 19. & alij. Hinc reſolvitur.*

1 Quòd in hac ſecunda opinione, conſequenter debeat aſſeri: Familiares, & conſanguineos habentis Bullam teneri, quamvis iſti non habeant illam, audire Miſſam diebus feſtivis, tempore interdicti; quia æqualiter remotum habent impedimentum ac ille, qui Bullam habet; ſed ſi non poſſunt iſti audire Miſſam, quam ille audit ſimul cum illo, non tenebitur ille audire ſecundam, aut tertiam Miſſam, ut illi audiant; ſed tenebitur non impedire illos ſine juſta cauſa, ne audiant eam Miſſam, quam ipſe audit. Et peccabit graviter ſi impediverit, ut peccaret in tempore, quo non foret interdictum impediendo ſine cauſa juſta, ne obligatus die feſtivo, potens, & volens audiret Miſſam.

2 Tempore ceſſationis à divinis, non teneri habentem Bullam audire Miſſam, quamvis in aliqua Eccleſia celebretur; quia privilegium, dumtaxat conceſſum eſt ad tempus interdicti; quia quamvis liceant aliqua in tempore ceſſationis à divinis, quæ etiam liceant tempore interdicti, ſed non ea, quæ dependent à privilegio. *Covarr. Navarr. Medin. Lop. Henriq. Trull. Rodr.* & alij citati á *Mend. num. 25.*

3 Habentes aliud quàm Bullæ privilegium ad audiendã Miſſam tempore interdicti, non teneri audire Miſſam die feſtivo, neque adhuc poſſe audire illam die aliquo durante interdicto ſi non habent Bullam, quia quodlibet privilegiũ ſuſpendit Commiſſarius, & revalidat poſtea qui accipit Bullam: excipiuntur privilegia onerofa, & lucrativa, & privilegia Religionum, de quibus poſtea agemus.

ARTICULUS II.

De privilegio accipiendi Sacramenta, & poſſe ſepeliri in loco ſacro cum moderata funeris pompa tempore interdicti.

Sacramenta, quæ tempore interdicti accipi non poſſunt, ſunt, Euchariſtia, Ordo, & Extrema unctio, & Benedictiones

nes nuptiales Matrimonij, & ut iſta poſſint accipi, concedit Bulla privilegium, modò accepturus illa, nec dederit cauſam interdicto, nec per ipſum ſtet, quòd non tollatur. Circa quod reſolvitur. *Ludov. à Cruc. Trull. Suar. Villalob. Henriq.* cũ alijs, quos citat *Mend. d. 25. n. 36.*

1 Privilegium accipiendi Sacramenta, non ſolum concedi ad eorum acceptionem in Oratorio, quamvis ponatur poſt privilegium audiendi Miſſam in eodem, ſed etiam accipiendi Sacramenta in Eccleſia qualibet; quia conceſſo eo, quod majus eſt, conceditur id, quod minus, & minus privilegium eſt, quod accipiantur in Eccleſia, quàm in Oratorio.

2 Has facultates, quæ conceduntur tempore interdicti, non concedi, niſi eo modo, quo ſunt licitæ in ipſo interdicti tempore; itaque Benedictiones nuptiales non poſſunt accipi virtute privilegij in tempore Adventus, & Quadrageſimæ, ſed in tempore, quo forent licitæ, ſi interdictum non obſtaret. Nec Ordines poſſunt accipi, niſi à proprio Epiſcopo, nec Extrema unctio, & Benedictiones nuptiales, niſi à proprio Parocho.

3 Sacramentum Euchariſtiæ, virtute hujus privilegij nõ poſſe accipi, niſi à cujus manibus liceat accipi extra tempus interdicti. In Hiſpania cuncti Sacerdotes approbati ſũt ad hujus Sacramenti adminiſtrationem, vel conſuetudine, vel facultate à Prælatis videntibus, & conſentientibus accepta, quando non miniſtratur pro Viatico; ſed ſi in aliqua Provincia, aut loco non eſſet iſta generalis Sacerdotum approbatio, nequiret Euchariſtia, niſi è Sacerdotis approbati manibus accipi.

4 Coarctationem, non accipiendi Euchariſtiam in Oratorio in die Paſchatis, non cadere ſupra interdictum, quia quamvis non ſit interdictum non poteſt accipi Euchariſtia in Oratorio ad ſatisfaciendum præcepto annuæ communionis in Paſchate; itaque abſolutè excipitur dies iſte, & potiori jure tempore interdicti, Dubio ſequenti videbimus an tempore Paſchatis poſſit pro devotione in Oratorio communicari, ſatisfaciendo aliàs præcepto, communicando in Parochia.

Ultra quæ, conceditur in Bulla: habentem illam, ſi moriatur tempore interdicti, ſepeliri poſſe cum moderata pompa funerali. Circa quod reſolvitur.

1 Ad gaudendum hoc privilegio, opus eſſe quod defun-

ctus accepiſſet defunctorum Bullam, niſi fortè poſt mortẽ commendaſſet ſibi ab aliquo accipiendam ad hunc effectũ, ut dictum eſt *art* 4 *dub*.4

2 Morientem excommunicatum, non poſſe gaudere hoc privilegio quin poſt mortem ab excommunicatione abſolvatur.

3 Moderatam pompam funeralem, eſſe dimidium ejus pompæ, quæ habetur de more quando non eſt interdictum. Ita *Corduba*, Sed *Rodriguez*, *Villalobos*, & *Trullenck* citati à *Mendo num*.47. aiunt deberi taxari ab Epiſcopo, vel ejus Vicario, vel à Parocho in abſentia eorum.

4 Clericos, qui de jure communi poſſunt ſepeliri clauſis foribus, & cum Officio Divino in Eccleſijs, quæ non ſunt interdictæ, & in his, quæ interdictæ ſpecialiter ſunt, ſine Divino Officio, egere Bulla, ut ſepeliātur pompa funebri moderata.

5 Etiam pueros, & amentes egere Bulla, ut gaudeant ſepultura Eccleſiaſtica tempore interdicti; & habentes poſſe ſepeliri dicta mediocri pompa.

6 Laicos habentes Bullam, poſſe ſepeliri dicta pompa adhuc in Eccleſia interdicta, quia non excipit eam privilegium.

DUBIUM XII.

De privilegijs Oratoriorum.

Non fit mentio Oratoriorum in Bulla præter eam, quæ fit in privilegio antecedente, quòd poſſit tempore interdicti audiri, & celebrari Miſſam in ijs ſi approbata ſint, & viſitata ab Ordinario occaſione hujus privilegij, variè opinantur auctores, Dicemus id, quod probabilius videbitur.

Quæritur primò: An virtute Bullæ poſſit quis erigere domi ſuæ Oratorium, in quo poſt approbationem Ordinarij, poſſit celebrari Miſſa?

Trullenck ſuppreſſo nomine refert aliquos, qui affirmativè reſpondent, & addit *Rodriguez* id inſinuaſſe, ſed fallò. *Ludovicus de la Cruz* affirmativam tenet ſententiam; & quòd poſſit habens Bullam compellere Ordinarium, ut approbet Oratorium. *In Bull.d.*1.*c.*5.*dub.*1.

Reſpondetur: Hanc opinionem, parum habere probabilitatis; primò quia non habet in Bulla fundamentum; quia concedere, quòd tempore interdicti poſſit audiri Miſſa in Oratorio, eſt ſupponere Oratorium erectum jam per privilegium

gium aliud, non verò concedere, ut denuò erigatur, ſicuti concedere, ut audiatur Miſſa in Eccleſia tempore interdicti, ſupponit jam Eccleſiam, non verò concedit, ut denuò fiat. Quapropter incredibile eſt: Hoc privilegium tam indiſcretè concedi omnibus accipientibus Bullam, cum penè nullus inveniatur infimæ plebis homuncio, qui non accipiat; quando Pontifices, ut concedant Oratorium, tantas nobilitatis, & neceſſitatis requirant circumſtantias.

Quæritur ſecundò: Quid liceat in uſu Oratoriorum privatorum virtute Bullæ.

Reſp. 1. Omnia, quæ diximus dubio antecedente circa audiendam, & celebrandam Miſſam, & accipienda Sacramēta, licere in Oratorijs, tempore interdicti licita eſſe etiam quocumque alio tempore; excepto die Paſchatis; quia illa clauſula: *Aun en tiempo de entredicho*, habet vim in omni tēpore, quamvis ſit tempus interdicti.

Reſp. 2. Si privilegium eſt coarctatum, ne ultra unam Miſſam in Oratorio celebretur. Poſſunt virtute Bullæ celebrari, quot voluerit Oratorij Dominus.

3 Si privilegium coarctatum eſt, ut nullus ſatisfaciat præcepto audiendi Miſſam, per illam auditam in Oratorio, niſi Dominus ipſius Oratorij. Quicumque habuerint Bullam poſſunt per illam Miſſam ſatisfacere præcepto; & etiam non habentes, ſi familiares, aut conſanguinei ſint habentis Bullam, & audiant Miſſam una cum illo.

4 Si privilegium coarctatur, ne quibuſdam diebus feſtis celebretur Miſſa, nec accipiantur Sacramenta in Oratorio, poſſunt celebrari Miſſæ, & Sacramenta accipi virtute Bullæ in ipſis diebus feſtis, excepto die Paſchatis, de quo poſtea. Ratio: quia hæc omnia, quæ dicimus colliguntur ex ipſis Bullæ verbis, in quibus nulla coarctatio præfigitur; itaque quamvis inferiores Prælati, coarctaverint privilegia Oratoriorum, has coarctationes infingit conceſſio Bullæ, ut pote à Pontifice; & quamvis ipſe Pontifex coarctaſſet, per conceſſionem annuam Bullæ, coarctationes revocat: & quamvis poſt acceptam Bullam, daret cum limitationibus his privilegium Oratorij, debet intelligi coarctatio pro non habentibus Bullam

Addo: Quòd quamvis fieret in limitationibus expreſſa Bullæ mentio, non poteſt Pontifex revocare privilegia Bullæ quin ſatisfaciat quantum potuerit: quia ſunt privilegia

oneroſa, ut diximus in dubio tertio. Sed attendendum eſt, ut horum privilegiorum modeſtus ſit uſus ad vitanda incōvenientia, & præcipuè in feſtis, potiſſimum, in quibus conſentaneum eſt, ut cuncti Eccleſias frequentent.

Quæritur tertiò: An die Paſchatis poſſit audiri Miſſa, & accipi Euchariſtia in Oratorio, virtute Bullæ?

Reſp.1. Poſſe audire Miſſam, quia in Bulla tantum excipitur Euchariſtiæ acceptio.

Reſp. 2. Etiam pro devotione poſſe Euchariſtiam accipi modò alio die ex aſſignatis ad implendum annuæ communionis præceptum, in propria Parochia accipiatur. Ratio: quia die Paſchatis licet, ut in conſuetudine apparet fideliū accipere Euchariſtiam pro devotione in Eccleſia qualibet, ergo etiam in Oratorio privato; neque Bulla per exceptionē intendit aliud, niſi quod communio annua ex præcepto, in propria Parochia fiat, ut Paſtor ovium ſuarum agnoſcat faciem.

DUBIUM XIII.

De privilegio veſcendi carnibus ex conſilio utriuſque Medici, & ovis, & lacticinijs in diebus, quibus prohibentur.

ARTICVLVS I.

De privilegio veſcendi carnibus.

Verba Bullæ ſunt hæc: *Que concede a todas las perſonas, que la tomaren: que puedan durante el dicho año, de conſejo de ambos Medicos, eſpiritual, y corporal, comer carne en Quareſma, y otros tiempos de ayuno, y dias prohibidos de comer carne por todo el año.*

Is, cujus neceſſitas eſt evidens, non indiget privilegio, ut veſcatur carnibus, in diebus, quibus prohibentur; & cum privilegium hoc in opinione communi omnium ſupponat neceſſitatem, quia aliàs fruſtra foret conſilium utriuſque Medici, quod requiritur; ideò quæritur: in quo nam caſu, privilegium iſtud, locum habeat?

Reſp. Quód in caſu dubio quando quis dubitat, an indigeat eſu carnium, necne? Et Medicus etiam dubitat, an cauſa ad eſum carnium, ſit ſufficiens? Poteſt Epiſcopus, aut in ejus abſentia Vicarius, aut Parochus, abſente utroque licentiam præbere ad eſum carnium. Igitur ut tunc poteſt quis diſpenſatione Prælati, carnibus veſci, ita etiam ſine tali diſpenſatione, virtute Bullæ, de utriuſque Medici conſilio. *Henriq. Rodr. Villalob. Ant. Gom. Lopez, Sanch. Trull. & alij*, quos citat. & *ſeq. Mend. diſp. 27. n. 6.*

Putabit

Digitized by Google

Putabit aliquis: Hoc jam non eſſe privilegium, cum ad ejus uſum requiratur conſilium Medici ſpiritualis, qui eſt Parochus, & hic, etiam cum non habente Bullam poſſit in caſu dubio pro carnium eſu diſpenſare, non tantum in abſentia Epiſcopi, & Vicarij, ut ſupra diximus, ſed adhuc illis præſentibus, vel per tacitam Epiſcoporum conceſſionem, vel per conſuetudinem legitimè jam præſcriptam; ergo ad eſum carnium non opus eſt privilegio Bullæ, itaque erit inutile.

Reſp. Quòd ad minus, ubi non eſt introducta conſuetudo, ut diſpenſet Parochus, privilegium habebit locum. Ultra hæc in diſpenſationibus, ut cauſa diſpenſationis adæquatur rei diſpenſatæ, imponitur aliquod gravamen, quod virtute hujus privilegij excuſatur, quia jam hic non datur diſpenſatio à Parocho, ſed tantum conſilium. Ultimò: Nomine Medici ſpiritualis non intelligitur dumtaxat Parochus, ſed etiam Confeſſarius quilibet; neque conſilium, eſt damnum in confeſſione, ſed extra illam: unde jam privilegium hoc non habebitur inutile Circa quod reſolvitur.

1 Quòd à quolibet Confeſſario quamvis non proprio poſſit accipi conſilium; quia non requiritur in Confeſſario, niſi ſcientia, & prudentia, ut agnoſcat an verè ſit dubia cauſa, quæ ſibi proponitur, & non apparens, ne contemnatur facilè Eccleſiaſticum præceptum, & carnes abſque neceſſitate comedantur; quæ ſcientia ſupponitur in Confeſſario quolibet, quia putatur Confeſſarius omnibus numeris abſolutus; & conſilium ejus non requiritur, ut juriſdictionis actus, ſed ut hominis timorati, & Docti, cauſam diſcernere valentis.

2 Quò Medicus corporalis, cujus conſilium expetitur, proponere debeat ſincerè dubium, prout ille intelligit, quin exaggeret cauſam, ut petenti licentiam morem gerat.

3 Quòd ubi non eſt Medicus, nec ad illum eſt facilis recurſus, ut accidit in locis parvis, poſſit accipi conſilium ab aliquo homine experto, vel ab ipſo Confeſſario, ſi intelligit quidquam de infirmitatibus, aut languoribus, & fere nullibi eſt, qui aliquid non intelligat. Addo: Hominem timoratæ conſcientiæ, prudentem, & expertum, ita ut poſſit circa neceſſitatem eſus carnium arbitrari, poſſe ijs veſci abſque alicujus Medici conſilio. Ratio, quia nullus ex dictis Medicis in hoc caſu diſpenſat, ſed declarat, ſecundum ſcientiam, & conſci-

conſcientiam,inveniri verum dubium ; ergo, qui pollet ſcientia, & conſcientia ad noſcendum dubium, poteſt carnibus veſci abſque alicujus Medici declaratione ; ſed quia quis in propria cauſa non ita integer judex eſſe ſolet, ideò utriuſque Medici conſilio ſtandum eſt, cum haberi poteſt *Mend. num.* 9.

4 Quòd ille, qui carnibus veſcitur, hujus privilegij virtute, quamvis in reliquis formam jejunij obſervet, non jejunat, quia deeſt jejunio una pars eſſentialis, quæ eſt abſtinentia à carnibus.

ARTICULUS II.

De privilegio veſcendi ovis, & lacticinijs in Quadrageſima.

Ecce Bullæ verba: *Y que aſſi miſmo puedan libremente a ſu alvedrio comer huevos, y coſas de leche : de manera, que los que no comieren carne, guardando en lo demàs la forma del ayuno Eccleſiaſtico, ayan cumplido, y ſatisfecho al dicho ayuno.*

Indultum hoc non conceditur per Bullam iſtam: *A los Patriarchas, Primados, Arçobiſpos, Obiſpos, ni otros Prelados inferiores, ni a qualeſquiera perſonas Regulares, ni a los Clerigos ſeglares Presbiteros en dias de Quareſma.* Quinam iſtorum indulto iſto per aliam Bullam gaudere poſſint? dicetur poſtea.

Sed ſi omnes iſti fuerint ſexagenarij, per hanc Bullam cōceditur illis hoc privilegium, quemadmodum etiam cunctis Militarium Ordinum equitibus. *Vnde reſolvitur.*

1 Eum, qui habet ſpeciale privilegium ad veſcendū ovis, & lacticinijs tempore Quadrageſimæ, quamvis ſit Regularis, aut Præsbiter, poſſe veſci ovis etiam accepta Bulla, quia non veſcitur ovis virtute acceptæ Bullæ, ſed virtute alterius ſpecialis privilegij, cujus uſus liber illi per Bullam remanet, quæ derogat privilegia cuncta, & revalidat accipienti. *Ludovic. à Cruc. d.* 1. *c.* 5. *dub.* 18. *n.* 10.

2 Quòd ſi privilegium concedit, quòd omnes, qui diſcumbunt ad menſam, vel ad expenſas habentis privilegium aluntur, poſſint comedere ova, & lacticinia in Quadrageſima, licet comedere iſto etiam Sacerdotibus, & Regularibus ad ejus menſam, vel ad ejus expenſas comedentibus, etiamſi Bullam non habeant; quia ſupponimus in privilegio, nullam perſonam excipi, & aliunde, ut privilegium valeat, & iſta liceant, ſufficit illum, cui privilegium conceditur, habere

bère Bullam. Et ut notat *Trull.* & habetur in re, aliquæ familiæ nobiles gaudent hoc privilegio in Aragonia.

3 Locis illis ubi conſuetudo jam introducta eſt, quod ob defectum olei, ova lardo, aut pinguedine condiantur, non opus eſſe alio privilegio præter iſtud Bullæ, ut hoc condimento parata comedi poſſint, v. g. in Sicilia, Gallecia, & Peruano Regno. Et quoad uſum pinguedinis, aut lardi, attendi debet loci conſuetudo.

4 Nomine Prælatorum inferiorum, qui in hoc privilegio excipiuntur, eos intelligi, qui habent Eccleſiaſticam juriſdictionem.

5 Clericos ſæculares non Præsbiteros, gaudere hoc privilegio in virtute Bullæ, quamvis ſint Diaconi.

6 Cardinales non Præsbiteros, aut Regulares gaudere etiam hoc privilegio; quia in odioſis, nomine Prælatorum non comprehenduntur.

7 Novitios cujuſcumque Religionis, ſint non comprehendi nomine Regularium in exceptione, unde etiam gaudent hoc privilegio.

8 Epiſcopum electum, qui non eſt Præsbiter, aut Regularis, poſſe etiam hoc privilegio gaudere; ſed non ita poſt confirmationem à Papa; ratio quia in primo caſu non eſt Prælatus poſt confirmationem veró jam eſt Prælatus.

9 Epiſcopum conſecratum non Præsbiterum, etiamſi renuntiet Epiſcopatui, non poſſe gaudere hoc privilegio, quia remanet adhuc verè Epiſcopus quamvis juriſdictione careat; ſed ſi electus, & confirmatus à Papa renuntiaret Epiſcopatui antequam conſecraretur, poſſet tunc privilegio gaudere, quia tunc non remaneret Epiſcopus, neque cum juriſdictione, quæ ſemel obtenta, poteſt ceſſare, quamvis Epiſcopalis dignitas per conſecrationem obtenta, nequeat amitti.

10 Quòd ut hoc privilegio gaudeant hi, qui ob ſexageſimum ætatis annum excipiuntur, non eſt opus, ut ſexageſimũ compleverint, ſufficit attigiſſe: quia favores ſunt ampliandi.

11 Quód extra Quadrageſimam, in quibuſcumque diebus jejunij licet ovorum, & lacticiniorum eſus ſine Bulla, ubi in contrarium conſuetudo non extat.

12 Quòd quamvis *Thomas Sanchez* probabile putet: illum, qui ex voto, aut ex pœnitentia impoſita tenetur jejunare in Quadrageſima, ſatiſfacturum jejunio comedendo

ova,

ova, & lacticinia ſine Bulla, aut ſine neceſſitate; probabilius tamen eſſe contrarium; itaque non peccabit ſolùm contra præceptum Eccleſiaſticum abſtinendi ab ovis, & lacticinijs, ſed contra votum, & contra præceptum Confeſſarij; quia votum, aut præceptum confeſſarij de jejunio, non eſt de jejunio quomodolibet, ſed de jejunio Quadrageſimali. *In ſum. l.4, c.11.*

13 Probabilius eſſe, non eſſe dies Quadrageſimales Dominicas Quadrageſimæ, & ita in illis cunctos poſſe ovis, veſci, & lacticinijs. Advertit *Mendo*: ſe audiviſſe à viro docto, & gravi: Quòd declaraviſſet Pontifex in Bulla ſpeciali, ſuam mentem eſſe comprehendere etiam Dominicas Quadrageſimæ, nomine dierum Quadrageſimalium; ſed ipſe *Mendo* reſpondet benè. De tali declaratione, autenticè non conſtare, ac per conſequens non obligare; quòd ſi aliquando conſtaret, illi ſtandum eſſet. Nec obſtat quod Commiſſarius Bullæ, pro jejunijs in Bulla Caſtellana, ſcripſerit dies Quadrageſimales, ut etiam Dominicæ comprehenſæ dicantur; quia Commiſſarius non poteſt mutare ſubſtantiam Bullæ Latinæ, ſed tantùm explicare dubia, ſi fortè ſint, & in hoc pũcto non eſt dubium in Bulla Latina, ut conſtat ex verbis: Attamen contraria ſententia prohibens ova, & lacticinia in Dominicis Quadrageſimæ eſt tuta magis. *Diſp* 18. *num.* 30. & 31.

14 Quòd quando Bulla concedit hoc privilegium Religioſis Ordinum Militantium, intelligatur concedere, non ſolum equitibus, ſed etiam Regularibus earundem Religionum utriuſque ſexus; quia neminem excipit Bulla Latina, præter Presbiteros, aut Prælatos *Mend. d.* 18. *num.* 16. & 17. Affert *Baſ. Leg.* & alios *DD Salmant.*

ARTICULUS III.

De privilegio, quod Eccleſiaſticis datur per aliam Bullam, ut ovis, & lacticinijs veſcantur.

In hac Bulla conceditur Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Prælatis, Clericis, Presbiteris ſæcularibus, quòd excepta hebdomada ſancta, poſſint veſci in Quadrageſima ovis, & lacticinijs, data eleemoſyna à Commiſſario taxata. Circa quod reſolvitur,

Quòd

Digitized by Google

1 Quòd quamvis hæc Bulla non concedatur, niſi ad tempus Quadrageſimæ, durat tamen unum annum, aut naturalem, aut Eccleſiaſticum, prout diximus de Bulla vivorum dubio tertio, Itaque ſi promulgaretur hæc Bulla, media Quadrageſima licebit uſus Bullæ non ſolùm pro dimidio illo anno, ſed pro prima etiam medietate anni ſequentis.

2 Quòd in hebdomada ſancta, ad quam hoc privilegium non extenditur, Dominica etiam Palmarum comprehendatur; ùnde qui non ſequeretur opinionem aſſerentem, quód ova, & lacticinia non licent Dominicis Quadrageſimæ, non poſſet per hanc Bullam comedere ea in Dominica Palmarum.

3 Quód nomine Prælatorum non intelligendi ſint Abbates, aut Priores Monachales, quamvis per accidens habeant in aliquo loco jurisdictionem ſæcularem; intelliguntur tamen Abbates benedicti, qui habent Eccleſiaſticam juriſdictionem. *Mend.d.* 31 .*n.*11.

4 Quòd neque etiam gaudent hoc privilegio Canonici Regulares, quia ſunt verè Religioſi, & vivunt in Religione approbata, & hæc Bulla non conceditur Religioſis. *Idem num.* 10.

Quæritur: Quonam pretio Commiſſarius Bullam taxaverit?

Reſpondetur primò: Quòd à Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & Abbatibus benedictis, viginti quatuor exegerit argenteos. Et ſi in aliqua Eccleſia Cathedrali, aut Collegiata foret Abbas, ſed ſine ampliori juriſdictione, quam habent Decani, aut Priores in alijs Eccleſijs, non tenetur viginti quatuor illos argenteos porrigere, ſed eam tantúm eleemoſynam, quàm alij, qui ſunt Dignitates elargiri tenentur; quia quamvis iſte, nomine appelletur Abbatis, in re tamen non eſt plus quàm Dignitas.

Reſpondetur ſecundò: Dignitatibus, & Canonicis Eccleſiarum Cathedralium, & Collegiatarum, argenteos octo taxaviſſe. Quæ taxatio non intelligitur impoſita Coadjutoribus Dignitatis, aut Canonicatus, quia hi non ſunt propriè Dignitates, aut Canonici, ut docent *Garcia. Barboſ. & Trull.* citati *à Mend.n* 13.

Reſpondetur tertiò: Quòd his, qui in Eccleſia Cathedrali, aut Collegiata habent portionem integram, aut dimidiam, etiam Parochis, & gaudentibus beneficio ſimplici, aut aſſi-

ſtentiam

Digitized by Google

ſtentiam petente, ſi redditus beneficij trecenta ducata attingat, argenteos ſex pro Bulla taxaverit. *Hinc reſolvitur.*

1 Quòd iſtorum nullus debeat ſex argenteos erogare, ſi beneficium trecenta ducata integra non attingat, etiamſi parum deſit; quia hæc taxatio eſt odioſa, & debet reſtringi.

2 Probabile eſſe: conditionem illam, Si trecenta ducata attingit Cadere non ſolum ſupra Beneficiatos ultimos, ſed etiam ſupra Portionarios, & Parochos; itaque ſi redditus eorum ad trecenta non pervenerit ducata, non debere huic ſtare taxationi, ſed alij viliori, quia hic eſt favor, & ideò ampliandus.

3 Quòd redditus trecentorum ducatorum debeat remanere illis, exceptis oneribus, & expenſis beneficij. Itaque debent excipi, & penſiones ſi quas ſoluit, & ſubſidium, & excuſatum, & quarta decima, etiam eleemoſyna pro Miſſarũ earum numero quas beneficiatus pro beneficij onere, celebrare nequit, *Trull. cit. à Mend. d.* 31. *n* 18.

4 Quòd ad computationem, trecentorum ducatorum, numerari debeant diſtributiones, quia ſunt redditus, quamvis non ſint fructus. Sed non eſt annumeranda eleemoſyna pro Miſſis, quæ non debentur beneficio, quia iſtas liberè poteſt beneficiatus celebrare per ſe, vel per alium, vel abſolutè non celebrare. Nec etiam annumerandum eſt quidquam aliud præter redditus illos, qui beneficiato obveniunt ratione beneficij, non verò ij, quos per accidens, & alia via obtinuerit.

5 Quòd ſi dat partem redditaum beneficij, alij, qui pro ſe beneficio inſerviat, illa pars, quæ datur, annumeranda eſt trecentis ducatis, ac ſi ipſe beneficiatus inſerviret.

6 Quòd hæc taxatio non intelligitur impoſita his, qui habent Capellanias, quamvis iſtarum redditus trecenta ducata attingat, quia quamvis intelligantur vulgo, nomine beneficiorum, Commiſſarius tamen diſtinguit utroſque, & iſtis Capellanis ſequentes aſſignat taxationes

Reſpondetur quartò. Habentibus Capellanias, cujuſcumque conditionis exiſtant, aut Beneficia, penſiones, aut alios redditus Eccleſiaſticos, ita ut annuatim ex eis ducenta ducata percipiant, aſſignari pro eleemoſyna quatuor argenteos. *Vnde reſolvitur.*

Quód omnes reſolutiones, quæ dictæ ſunt poſt tertium reſponſum, excepta ultima reſolutione debeant applicari, accomo-

accomodari proportionaliter ad hoc quartum reſponſum.

2 Quòd Capellaniarum nomine, non intelligantur hic laicales, & quæ non obligant ad Horas Canonicas, nec officium parvum: quia hæ Capellaniæ non ſunt ſtrictè Eccleſiaſticæ, & ita quamvis iſtarum redditus, ducenta ducata pertingant, taxatione dicta non tenentur.

3 Per redditus Eccleſiaſticos intelligi, eos, qui percipiuntur aliquo titulo Eccleſiaſtico, ut Præſtimonio, aut alio ſimili Et hic includuntur Beneficia curam animarum habentia, & portiones, quæ ducenta ducata non tranſgrediuntur, quia verè ſint redditus Eccleſiaſtici.

Reſp. 4, Cæteros quoſcumque Clericos, prædictis taxationibus non comprehenſos, quia neque dignitatem, neque redditus habent ſupradictos, teneri pro Bulla, argenteos duos erogare. Et Clericorum nomine, ſemper hic intelliguntur Sacerdotes, quia alij non indigent ſpeciali hac lacticiniorum Bulla, ut dictum eſt.

DUBIUM XIV.

De electione Confeſſarij approbati ab Ordinario, quæ conceditur per Bullam.

Hæc ſunt verba Bullæ: *Que puedan eligir por Confeſſor a qualquier Presbitero Secular, ó Regular aprobado por el Ordinario, el qual los pueda abſolver una vez en vida, y otra en el articulo de la muerte, de qualeſquiera pecados, y cenſuras, aun de los reſervados, y reſervadas a la Sede Apoſtolica, y de los declarados en la Bulla* in Cæna Domini, *excepto del crimen, y delicto de la heregia, que confiſgan, y ayan indulgencia plenaria de ellos.* Et à cenſuris, & peccatis non reſervatis Sedi Apoſtolicæ, poſſint abſolvi toties quoties confeſſi fuerint ſalutaribus pœnitentijs pro qualitate peccatorum impoſitis. Et caſu, quo opus ſit ſatiſfactione ad conſequendam abſolutionem dictam, ſatisfaciant per ſe ipſos, & ſi aliquid obſtiterit, poſſint hæredes, aut alij pro eis ſatisfacere.

ARTICULUS I.

De approbatione neceſſaria in Confeſſario, ut per Bullam eligi poſſit,

Suppoſito quòd approbatio, & juriſdictio diſtinguantur, ut conſtat ex dubio ſecundo, & tertio capituli 3. tr. 1. lib. 6. Suppoſito etiam, Bullam concedere juriſdictionem Confeſſario electo ab habente Bullam; dico quòd, ut Con-

Digitized by Google

Confeſſarius poſſit eligi, debet eſſe approbatus ab Ordinario, approbatione illa, quam exigit *Concilium Trident. ſeſſ. 23. cap. 15. de Reform* Quia privilegium hoc Bullæ non approbat Confeſſarium, ſed requirit approbatum forma ſupradicta. Et quamvis citato loco : actum fuerit jam de approbatione neceſſaria in Confeſſario, agetur hic de ijs, quæ ratione Bullæ præcipuè occurrunt.

Quæritur : An approbatus in una Diœceſi, vel cum limitatione, pro aliquo tantùm loco, tempore, aut perſonis, poſſit eligi per Bullam in cunctis Diæceſibus, locis, temporibus, & pro perſonis quibuſcumque ?

Reſp. 1. Primam opinionem aſſerere : Confeſſarium approbatum cum limitatione, non poſſe eligi per Bullam, niſi in illa Diœceſi, loco, & tempore in qua, & pro quibus eſt approbatus, & non extra ea, & pro perſonis tantùm ad quarum confeſſionem eſt approbatus, & non pro alijs ; ratio, quia quando Bulla requirit Confeſſarium approbatum, requirit approbatum, illo eodem ſenſu, quo à Concilio Tridentino diſponitur ; qui ſenſus debet ita intelligi, conſentaneè ad declarationem quandam Congregationis ejuſdem Concilij, & Breve expeditum ab Urbano VIII. *Mend*, cum alijs *d* 22, *c*. 4.

Reſp. 2. Secundam opinionem aſſerere : approbatum ſemel, quamvis cum limitatione quacumque, poſſe eligi ſemper per Bullam. Ratio, quia Bulla non exigit niſi Confeſſarium approbatum ab Ordinario, ergo ſufficit approbatio quæcumque, & cum Bulla non coarctet, debet favor extendi latiùs. Hæc opinio eſt plurium, quos apud *Mendo* videre licet. Prima opinio tutior eſt, & probabilior. Secunda habet multum probabilitatis ad minus extrinſecæ, quam poteſt quis tutè amplecti, cum reſtrictionibus quibuſdam, quæ reſolutionibus ſequentibus adſcribentur.

Reſolvitur 1. Parochum, ubilibet, & pro quibuſcumque perſonis, poſſe per Bullam eligi, in utraque opinione ; quia ex quo conſtitutus fuit Parochus, approbatus fuit ab Eccleſia, ut miniſter publicus ejus ſine reſtrictione aliqua.

2 Quód quamvis animarum curæ renuntiaverit, poſſit eodem etiam modo eligi ; quia per renuntiationem, non amittit approbationem, ſed juriſdictionem, quam juriſdictionē tribuit ei Bulla in ordine ad eligentem, quamvis *Buſembaum* ſentiat *loco cit.* ſummæ, amiſiſſe approbationem ; ſed ſi non renun-

renuntiavit animarum curæ, ſed talis cura ablata eſt ei ob culpas, aut dementiam, aut ignorantiam, quæ ſupervenit, non poterit eligi; quia tunc etiam ablata eſt ei approbatio, quæ conceſſa fuit in collatione Beneficij, & remanet ipſe ſine illo publico aptitudinis teſtimonio.

3 Quòd ſi coarctatio, qua quis approbatur pro quibuſdam perſonis audiendis, v.g pro viris, & non pro fœminis, nititur in levitate, & fragilitate morum ipſius Confeſſarij, præcipuè ſi convictus ſit, quód parum cautum in confeſſionibus audiendis ſe geſſerit, non poſſit eligi per Bullam ad audiendas fœminarum confeſſiones. In quo conveniunt utriuſque opinionis auctores; quia approbatio, non ſolum eſt teſtimonium ſcientiæ, ſed etiam prudentiæ, & gravitatis morum, quam approbationem abſolutè non habet, qui ob defectum modeſtiæ, & cautelæ coarctatam habuit approbationem; ſed quando approbatio reſtringitur ob id tantùm quòd ad quadrageſimum ætatis annum non pervenerit, ut communiter ſolet à Prælatis coarctari. Secunda opinio docet à quibuſcumque eligi poſſe perſonis. Quam opinionem ultra plures ejus auctores, probabilem etiam docent *Thom. Sanch. & Dian.* citati à *Trull*, *Boſio*, *& Lugo* citati à *Leandro*, quamvis *Lugo* contrariam ſequatur. ut videre licet apud *Mend. diſp.* 22 *num.* 68

4 Quòd ſi quis approbatus eſt pro uno loco, v.g. ruſticorum, quamvis multi ſentiant poſſe ubique per Bullam eligi, ſed alij advertunt, alij ſupponunt, quòd ſi hæc coarctatio pro uno loco eſt ob ſcientiæ defectum, non poſſit eligi niſi ab incolis ejus loci. *Leander* tamen ſentit, quamvis coarctatio ſit ob defectum ſcientiæ, poſſit eligi in tota Diœceſi, & conſequenter poterat aſſerere, ubique eligi poſſe, quia ratio *Leandri*, æqualiter probat utrumque: ſed conſequentius reliqui negant auctores, quia approbatio eſt æquè teſtimoniũ ſcientiæ, ac gravitatis morum, & qui ob hujus gravitatis defectum non approbatur niſi ad audiendos homines, ſentiunt omnes ipſum non poſſe à fœminis eligi per Bullam. Ergo, qui ob defectum ſcientiæ non approbatur, niſi pro uno loco, qui eſt ruſticorum, non poterit eligi ab alijs, pro quibus judicatur ignarus. *Leand. tom.* 5, *tr.* 5. *diſp.* 11 *q* 69.

5 Eum, qui approbatus fuit pro determinato tempore, poſſe per Bullam eligi, tempore adhuc tranſacto. Et quamvis opinionem iſtam non ſentiant cõmuniter Auctores ſecundæ

opinionis, tamen hanc docet *Acoſta in Bull.* q. 39. & *Leander ubi ſupra quæſt.*71. Sed hic, non abſolutè, ſed caſu, quo illa temporis coarctatio à ſola tantùm Prælati voluntate fluxerit, non autem ſi ab alia cauſa non proceſſerit. Quamvis cõformius ad principia conſequentius affirmare poſſet magis abſolutè *Leander*. Minus habet probabilitatis in hoc puncto ſecunda opinio.

6 Quòd quamvis nequeat eligi, qui poſt approbationem reprobatus fuit juſta cauſa; quando tamen evidenter abſque cauſa reprobatus fuit, eligi poſſe ſentiunt multi. In dubio an cauſa ſit juſta, vel non? debet judicari juſta, quia præſumptio debet eſſe pro Prælato.

7 Confeſſarium Regularem Ordinis Mendicantis (quod idem ſentio de quocumque alio Ordine privilegia participante Mendicantium) ſatis eſſe, quòd ſemel approbatus ſit pro una Diœceſi, ut poſſit eligi in ea, durante vita, & juriſdictione Epiſcopi, à quo fuit approbatus, niſi fortè aliqua urgentiſſima extiterit cauſa juridicè probata, ut ipſe reprobetur; quia dicti Mendicantes gaudent hoc privilegio: ut approbati ſemel ab uno Epiſcopo pro una Diœceſi, non poſſint in eadem reprobari ab eodem Epiſcopo ſine cauſa. Itaque in revocationibus generalibus, quas promulgat Epiſcopus circa approbationes Confeſſariorum, non revocantur Mendicantium approbationes, quos ſemel approbavit. Quare, adhuc poſt revocationes eas, poſſunt iſti eligi virtute Bullæ. Et hæc eſt omnium communis opinio.

8 Quòd cum in Bulla Latina legantur verba iſta: *Et quòd Regulares, qui ſemel approbati fuerint.* Videtur ſufficere, quòd Regularis ſemel approbetur, ut ſemper, & in qualibet Diœceſi, & ſine limitatione aliqua poſſit eligi; quia privilegia Bullæ explicanda ſunt ea latitudine, qua favores, & illa verba in hoc ſenſu ſine violentia interpretationem iſtam admittunt.

9 Quòd Regularis, quem ſuperiores ſui ab audiendis prohibent confeſſionibus, ſi approbatus eſt ab Ordinario, poſſit eligi virtute Bullæ, quia in illo concurrunt omnes requiſitæ conditiones. An peccet, necne? Audiens confeſſiones contra Superioris præceptum, colligi poteſt ex circumſtantijs, & modo, quo tale præceptum impoſitum fuit.

10 Poſſe etiam eligi Confeſſarium Regularem, ſi approbatus eſt ab Ordinario, quamvis à Superiore proprio non

fuerit

Digitized by Google

fuerit præſentatus.*Suar tom.4.in 3 part.diſp.28.ſect.5.num.* 15.

11 Vicarium Parochi poſtquam Parochus deſinit Parochus eſſe, niſi habeat approbationem alio titulo,non poſſe eligi virtute Bullæ,quia etſi Parochus,qui voluntariè renuntiavit animarum curæ, poſſit eligi, ut dictum eſt, hoc ideò accidit quia habet approbationem ab Eccleſia, ut miniſter ejus publicus, Vicarius autem non habet talem approbationem, niſi quatenus gerit Parochi vices. Hæc dicta ſint conſequenter ad opinionem primam, quia in ſecunda opinione aſſerendum conſequenter, eligi poſſe.

12 Evidenter ineptum,quamvis approbatus ſit, non poſſe per Bullam eligi,vel ineptitudo ſupervenerit, vel anteceſſerit ipſam,quia ſi præceſſerit debet approbatio cenſeri ſubreptitia; & ſi conſtitit de ineptitudine ipſi Epiſcopo, data etiam approbatio non valet; quia non habet juriſdictionem approbandi in deſtructionem, ſed in ædificationem; itaque non cenſetur habere juriſdictionem ad approbandum ineptum. Si dubitaretur de ineptitudine,deberet cenſeri aptus, quia præſumptio debet ſtare pro approbante,*Mend.diſp.22.n.*205.

13 Non poſſe eligi Confeſſarium approbatum ab Ordinario excommunicato non tolerato,neque à ſuſpenſo ab officio,& juriſdictione; quia verè ille Confeſſarius non eſt approbatus,nã approbatio eſt actus juriſdictionis, quã Epiſcopus ita excõmunicatus,& ſuſpenſus, exercere non valet.

14 Poſſe eligi eum, qui approbatus eſt univerſaliter ab Epiſcopo ad Sacramenta adminiſtranda. Item eum, qui approbatus eſt ab Epiſcopo approbatione tacita, aut ratihabitione, v.g ſi Epiſcopus vidit eum audientem confeſſiones, & non prohibuit, vel permiſit eum audientem.*Mend.diſp.22. n.* 114.cum alijs.

15 Confeſſarium electum virtute Bullæ, & ſufficienter approbatum conſentaneè ad opinionem probabilem, quamvis ſit minus tuta,& re vera falſa, abſolututum validè, quia in hoc caſu tribuit Eccleſia approbationem, ut in ſimilibus juriſdictionem, quando opus ſit cum opinione probabili. Neque peccabit confeſſarius contra charitatem,neque juſtitiã; quia non exponit pœnitentem periculo gravis detrimenti, quod non eſt quando confeſſio, & abſolutio ſunt validæ. *Sall Vaſq.Bonac,Sanch.* & plures alij relati à *Leandro de Sacr. tom.*1.*tr.*5.*d,*11.*q.* 79.

16 Approbationem neceſſariam in Confeſſario,ut poſſit

Digitized by Google

eligi virtute Bullæ in ordine ad confeſſionem, eſſe etiam neceſſariam ad gaudium aliorum privilegiorum, quæ concedit Bulla cum interventione Confeſſarij.

17 Non eſſe neceſſariam formulam aliquam verborum, ut eligatur, ſed ſufficere pœnitentem habere Bullam, & quòd ſciat Confeſſarius, ut operari poſſit benefaciendo pœnitenti, quidquid concedit Bulla.

ARTICULUS II.

De poteſtate Confeſſarij electi virtute Bullæ quoad abſolutionem culparum reſervatarum, & non reſervatarum.

Poteſt Confeſſarius virtute Bullæ electus abſolvere pœnitentem, ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis, à quibuſcumque peccatis quocumque modo Apoſtolicæ Sedi reſervatis, excepto crimine hæreſis. A non reſervatis verò, toties quoties pœnitens confeſſus fuerit. Si autem peccatum, aut cenſura, à qua cupit abſolvi, ſatisfactionem expoſtulat, præmonet Bulla non abſolvendum fore, quin prius per ſe, aut ſi ipſe non poteſt, per hæredes ſuos, ſatisfactionem reddat. *Hinc reſolvitur.*

1 Quòd privilegium, quo gaudet habens Bullam, ut abſolvatur à peccatis, non tantùm intelligitur de abſolutione à peccatis, commiſſis poſt acceptionem Bullæ, ſed de illis etiam, quæ ante acceptionem commiſſa ſunt. Ratio, quia Bulla non diſtinguit alia peccata ab alijs, ſed ejus verba, peccata omnia generaliter comprehendunt. *Thom. Sanch. in ſum. tom.* 1. *l.* 4. *c.* 53. *n.* 26. cum multis alijs.

2 Abſolvi poſſe per Bullam, qui in fide Bullæ peccavit, ita ut nō peccaret, niſi ſperaret virtute Bullæ abſolvi poſſe; quia exceptio firmat regulam in contrarium, & cum excipiatur dumtaxat privilegium componendi bona habita mala fide, quæ incerti ſunt Domini, & privilegium Indulgentiæ in articulo mortis, ne poſſint eo gaudere, qui operati ſunt, vel ſocordes fuerunt in fide Bullæ, reſtat aliam partem eſſe firmatam. *Covarr. Sanctor. Fill.* allegati à *Mendo d.* 23. *n.* 6.

3 Quòd Si caſus Sedi Apoſtolicæ reſervati, ſunt occulti, poſſit pœnitens virtute Bullæ abſolvi ab illis toties quoties confeſſus fuerit; quia quando ſunt occulti, non reſervantur niſi Epiſcopo, ut conſtat ex *Concilio Trident. ſeſſ.* 24 *de Reform. cap.* 6. excipitur crimen hæreſis, de quo poſtea.

4 Quòd in locis ubi Bulla valeret, Tridentinum tamen non eſſet acceptum, non poſſet abſolvi pœnitens virtute

Bullæ

Bullæ à peccatis Apoſtolicæ Sedi reſervatis quamvis occultis toties quoties confiteretur, ſed ſemel in vita, & ſemel in morte; quia ibi non eſſet ablata reſervatio reſpectu Epiſcoporum, & ita non poſſent iſti abſolvere ab his occultis caſibus, quia ubi non admittitur Concilium ad onus, neque etiam admittitur ad favorem.

5 Poſſe abſolvi quemquam à prædictis caſibus virtute Bullæ, toties quoties confeſſi fuerint, non ſolum quando ſunt occulti, ut nemo poſſit eos probare, ſed etiam quando conſtant aliquibus, modò vulgò non ſciantur, neque in forum contentioſum ſint deducti; quia occultum hic accipitur quatenus opponitur publico, & notorio, & ita accipitur à Tridentino, ut etiam in iure uſitatur. Quod autem à caſibus occultis in prædicto ſenſu poſſint Epiſcopi abſolvere, quamvis ſint Pontifici Summo reſervati, docent Doctores citati à *Mend.diſp.23.n.68.*

6 Quòd quamvis dicti caſus ſint publici in uno loco, ſi in alio ſunt occulti, in quo non timentur faciendi publici, & divulgandi, poſſit ibi ab illis abſolvi pœnitens, virtute Bullæ. Quod etiam dicimus quamvis deducti fuerint ad contentioſum forum, modò alia via non ſint publici, & reus ſententiã declaratoriam potuerit obtinere; quia tum caſus illi adhuc remanent occulti. *Idem* cum alijs, *num* 69. Et *Diana* putat veram hanc ſententiam quamvis reus per turpia media ſententiam ſibi faventem obtinuerit, & quamvis non obtinuerit ſẽtentiam diffinitivam, ſed interlocutoriam, in qua ſolum abſolutus fuerit ab inſtantia, ita ut poſſit iterum pro eodem delicto, vocari in judicium; quia tunc caſus iſte adhuc remanet occultus, & per illam ſententiam deletur infamia, quæ orta erat ex crimine ad forum deducto contentioſum, & cauſa reſtituta permanet ſtatui antiquo. Ratio, quia poteſt Epiſcopus abſolvere á culpis Pontifici reſervatis, quando aliquo ex dictis modis ſunt occultæ. *Henriq.Caſpenſ.Trull. Suar. Caſt.Pal.* & alij, quos affert *Mend.num.*70.*Dian.part.* 7. *tr.* 1. *Reſ.*18.

7 Quòd eſt probabile, poſſe quemquam abſolvi virtute Bullæ toties quoties confeſſus fuerit, à Peccatis Pontifici reſervatis, pro quibus fuit jam in foro contentioſo caſtigatus; quia probabile eſt, poſſe ab illis abſolvi ab ipſo Epiſcopo *Mend.d.*23.*n.*71. cum alijs.

8 Quòd quamvis crimen hæreſis excipiatur, non intelli-

gitur hæc exceptio, de hæreſi purè interna; quia hæc non eſt reſervata; & ita à peccatis iſtis poteſt quilibet approbatus Confeſſarius abſolvere, ſola jurisdictione ordinaria

9 Quòd neque etiam intelligatur de hæreſi naturali, aut purè externa, quando aliquis, v.g. ſignis, aut verbis declarat hæreſim, ob aliquem externum metum, aut convenientiam, conſervando in corde fidem. Itaque poteſt quis ab hac hæreſi abſolvi à quocumque Confeſſario approbato; quia qui in talem hæreſim incidit, nec hæreticus eſt, neque excommunicatus; ſi verò qui exteriùs negat fidem, idolatrat, incurrit excommunicationem impoſitam à Papa Ioanne Vigeſimo ſecundo in Extravaganti ſuper illius ſpecula, à qua poteſt quilibet Confeſſarius approbatus abſolvere, quia non eſt reſervata. *Sylv. Navarr. Sayr. Bar. Lud. à Cruc. Thom. Sanch. Azor. Trull. & alij*, quos citat. *Mend. n.* 90.

10 Hæreſim, à qua non poteſt quis abſolvi virtute Bullæ, eſſe hæreſim formalem externam, vel ſit publica, vel occulta. Quæ ut ſit externa, opus eſt, quód verbis, vel ſignis declarata ſit, ita ut ſi aliquis audiret, vel videret, poſſet cognoſcere hæreticum animum pronuntiantis, aut facientis. Nec opus eſt, quod aliquis videat ſigna, vel audiat verba, ut hæreſis ſit externa, ſufficit poſſe videri, aut audiri, ab aliquo ſi adeſſet, quamvis per accidens non adſit. Quando hæc hæreſis formalis externa eſt occulta, videtur, quòd ſi poteſt ab ea Epiſcopus abſolvere, ut docent plures, quòd etiam poſſet abſolvi quis ab ea, virtute Bullæ, ut diximus de caſibus reliquis Pontifici reſervatis, quando ſunt occultis, & hæc abſolutio poſſet obtineri toties quoties quis confiteretur. Sed conceſſo etiam, quod Epiſcopi poſſent abſolvere ab illa, quando eſt occulta, & quòd per Bullam in Cœna Domini, non derogetur illis facultas, quam habent à Concilio Tridentino, ut poſſint abſolvere ab ea, quod negant plures, quos apud *Mendo num* 8. videre licet. Adhuc dico; quod virtute Bullæ non poteſt abſolvi ab hæreſi occulta dicta, quia expreſſè excipitur in Bulla, & hæc eſt mens Pontificum, & praxis communis. Et quamvis videatur, exceptionem non cadere niſi ſupra hæreſim publicam, ut ſemel in vita, & ſemel in morte non poſſit abſolvi ab illa, ut poteſt abſolvi à cæteris peccatis Pontifici reſervatis Aſſero: Cadere etiam ſupra hæreſim occultam, ne poſſit quis abſolvi ab ea toties quoties quis confiteatur; quia tota abſolvendi facultas, vel à

pecca-

peccatis publicis, vel occultis legitur in eadem clauſula, in qua legitur exceptio; & fit obviam, dexteritate prudenti; nã conſtat ex dictis, Potentem abſolvere peccato Pontifici reſervato, quando ex occultis toties quoties, poſſe virtute Bullæ abſolvere ab eodem quando eſt publicum ſemel in vita, & ſemel in morte; ergo, qui non poteſt ab hæreſi publica, & ſemel in vita, &c. ut non poteſt Confeſſarius virtute Bullæ, neque etiam poteſt abſolvere ab eadem quando eſt occulta toties quoties. *Idem d.23.c.24.*

11 Idem, quod dicitur quoad abſolutionem à crimine hæreſis, debere dici quoad apoſtaſiam à fide, potiori jure.

12 Quód à reliquis peccatis excepta hæreſi, & apoſtaſia: quamvis reſervata ſint peccata Inquiſitoribus, poteſt quis abſolvi virtute Bullæ, & etiam ab ijs, quæ non ſunt Apoſtolicæ Sedi reſervata toties quoties confeſſus fuerit.

Quæritur primò Quodnam ſit privilegium Bullæ quando concedit: quod ſemel in articulo mortis poſſit quis abſolvi à caſibus Apoſtolicæ Sedi reſervatis?

Ratio dubitandi eſt: Quia in illo articulo, neque caſus eſt, neque cenſura ulla reſervata, ergo nihil per iſtud privilegium conceditur.

Reſp. 1. Quoad iſtos caſus reſervatos Pontifici, qui omnes habent annexam cenſuram, concedi: Abſólutum ab illis virtute Bullæ in articulo mortis, manere ſine obligatione præſentandi ſe Pontifici ratione cenſuræ, caſu quo ille mortem evaſerit. Quæ obligatio remanet, quando in illo articulo abſolvitur à Confeſſario de juriſdictione tantũ ordinaria, qui abſolutus, ſi non præſentatur reincidit in eandẽ cenſurã. Quod idẽ dicimus de caſibus cũ cenſura reſervatis alijs Superioribus inferioribus Pontifici; quòd abſolutus ab illis virtute Bullæ in articulo mortis, non teneatur ſe præſentari poſtea Superiori; abſolutus veró à Confeſſario, de juriſdictione tantum ordinaria remaneat ſine obligatione iſta. *Sãch. Vaſq. Lugo, Galv. Hurt. Leand.* quos citat *Mend. n.* 102.

Reſp. 2. Quoad caſus ſine cenſura reſervatos, verum eſſe privilegium iſtud nihil operari; quia obligatio, qua tenetur præſentandi ſe abſolutus in articulo mortis, tantum eſt ratione cenſuræ, non ut abſolvatur ab eadem cenſura, quia jam fuit ab illa abſolutus, ſed ut ſuperior videat an oporteat imponere illi ſatisfactionem aliam? vel applicare illi aliam ſpiritualem medicinam? *Vnde reſolvitur.*

Hoc privilegium abſolvendi in articulo mortis, poſſe haberi in uſu, in articulo etiam mortis, & quòd hoc periculum debeat intelligi in caſibus ſupra dictis, *dub*, 10. *art*. 3.*in reſp. ad quæſitum* 5.*& reſolutione ejus.*

Quæritur ſecundò: Quibuſnam verbis, aut forma abſolvendum ſit virtute Bullæ à peccatis, & cenſuris?

Reſpondeo: Quòd quamvis in Bulla vulgari ponatur forma, non tamen neceſſarium eſſe illam obſervare, ſed ſufficere, Confeſſarium abſolvere in forma, quæ communiter uſitatur, advertendo tamen abſolvere virtute Bullæ. Hic debebant adſcribi caſus Pontifici reſervati, ſed cum nullus ſit reſervatus, qui non habeat annexam cenſuram, ponuntur iſti caſus in tractatu de cenſuris, *lib*.7.*cap*.2.*dub*.4. *art*.3.4.5. ubi videre licet.

Qui autem antiquo jure reſervati erant Epiſcopis, jam non ſunt reſervati, quia conſuetudo abrogavit reſervationem; itaque inquirendi ſunt ij qui in qualibet Diœceſi ſunt reſervati.

ARTICULUS III.

An poſſint Regulares eligere virtute Bullæ Confeſſarium, qui eos abſolvat à peccatis reſervatis, & non reſervatis.

Reſp.1. Non poſſe quoad caſus reſervatos, neque Confeſſarium ordinarium Monaſterij, vel domus poſſe abſolvere ab illis virtute Bullæ. Hæc ſententia eſt communis, & quamvis ante decretum Urbani VIII. Doctores aliqui graves contrarium ſenſerint, poſt illus tamen decretum, nemo audet eam defendere, quia parum jam, aut nihil habet probabilitatis. Fundamentum robuſtum, & Achiles noſtræ ſẽtentiæ nititur in Bulla, quam decimonono die Iunij, anni 1630. expedivit Urbanus VIII. & refert *Mendo num.* 122 *diſp*. 24. ubi declarat: Non eſſe mentis Apoſtolicæ Sedis quando Bulla Cruciatæ conceditur, concedere Regularibus privilegium, ut abſolvi poſſint à reſervatis. Videatur *Mend.cap.* 12 *d*.24.

Reſp.2. Quoad caſus non reſervatos poſſe Regulares gaudere privilegio Bullæ, ut poſſint eligere Confeſſarium approbatum, quem voluerint, ut abſolvantur; Quamvis pium erit non præſumere privilegium renitente Prælato. Ratio deſumitur ex ipſa Vrbani Bulla, in qua dumtaxat excipitur: quòd

Re-

Digitized by Google

Regulares non poſſint gaudere privilegio Bullæ quoad caſus reſervatos, ergo poſſunt gaudere quoad non reſervatos, quia exceptio firmat regulam in contrarium. *Mend.* cum pluribus, quos citat *d.*24. *n.*185.

Quæritur primò: An Novitij poſſint gaudere virtute Bullæ quoad caſus reſervatos?

Reſpondetur affirmativè: Quia Novitij non comprehenduntur nomine Religioſorum, quoad odioſa.

Quæritur ſecundò: An Regularibus Ordinum Militantiũ prohibeatur, per decretum Vrbani, gaudere Bulla quoad abſolutionem à reſervatis?

Reſpondetur affirmativè, ſi forſan in Religionibus his, caſus ſint reſervati: quia Bulla comprehendit Regulares Mendicantes, & non Mendicantes, quin excipiat quoſquã, quamvis ſpeciali nota aliqua ſint digni, Dixi: *Si forſan in Religionibus his, caſus ſint reſervati*; quia *Mendo num.*173. aſſerit: ſe audiviſſe à perſonis fide dignis, & habentibus interiorem notitiam ſtatutorum dictarum Religionum, nullos in his haberi caſus reſervatos.

DUBIUM XV.

De poteſtate Confeſſarij in virtute Bullæ, quoad abſolutionem à cenſuris.

ARTICVLVS I.

De cenſuris in generali.

Concedit Bulla, quòd poſſit quis eligere Confeſſarium approbatum, qui poſſit eligentem abſoluere à cenſuris Apoſtolicæ Sedi reſervatis, ſemel in vita, & ſemel in morte. A nõ reſervatis verò Sedi Apoſtolicæ, toties quoties confeſſus fuerit. *Vnde reſolvitur.*

1 Quòd ea, quæ dicta ſunt quoad abſolutionem à caſibus reſervatis, tam Pontifici, quam alijs inferioribus Prælatis, dicenda ſint proportionaliter, quoad abſolutionem à cenſuris.

2 Quòd cum ab his, quæ Papæ non ſunt reſervatæ, liceat abſolutio toties quoties, etiam à reſervatis Papæ liceat abſolutio toties quoties, ſi fuerint occultæ, excepta illa cenſura,

quæ

Digitized by Google

quæ incurritur per hæreſim formalem externam , quia hæc quamvis ſit occulta, non poteſt abſolvi, ut diximus de crimine hæreſis reſervatis.

3 Quòd quamvis non ſit neceſſarium ad abſolvendum à cenſuris, eſſe ordinatum in ſacris: ad abſolvendum tamen ab illis virtute Bullæ, neceſſarium eſt eſſe Confeſſarium approbatum, quia ſoli iſti committitur Bullæ facultas.

4 Quòd à cenſuris poſſit abſolvi abſens, neque in foro conſcientiæ non eſt abſolutus; quia virtute Bullæ non conceditur abſolutio ad forum externum, ergo conceditur ad internum tantummodò. Quamvis videbimus poſtea, an aliquibus caſibus poſſit etiam ad externum forum?

5 Quòd ſi eſt pars læſa, debeat abſolutus à cenſuris virtute Bullæ, ſatisfacere per ſe, aut per hæredes ſuos: & pro hac ſatisfactione reddenda, debeat præſtare cautionem ſufficientem, judicio prudentis Confeſſarij, quòd poſſit per hæredes ſuos ſatisfacere, intelligitur quando ſatisfacturus abſolvitur in mortis articulo, quia extra articulum hunc, non debet ad hæredes ſatisfactio tranſire, quando ſtatim poteſt adimpleri ſatisfactio.

6 Quòd virtute Bullæ poſſit Confeſſarius abſolvere in foro conſcientiæ à cenſuris generalibus ab homine, quamvis qui excommunicationem impoſuit, abſolutionem ſibi reſervaverit. Etiam à cenſuris particularibus ab homine poteſt quis abſolvi in eodem foro, quando ſatisfactum eſt parti læſæ, vel data eſt ſufficiens cautio, aut quando ſatisfactio eſt impoſſibilis, vel cum parte conventum eſt; quia in Bulla non excipiuntur cenſuræ particulares ab homine, & ita non debet coarctari facultas abſolvendi ab illis, obſervatis debitis requiſitis. *Henriq.Thom.Sanch.Acoſta, Sairus, Dian. Covarr. Navarr.Ludov.à Cruc.Trull.* quos citat, & *ſeq. Mend. d.* 25. *n.* 121.

7 Quòd quamvis delictum, per quod cenſura Papæ reſervata, contracta eſt, ad forum contentioſum, deductum ſit, v.g. Percuſſio Clerici, ſi parti ſatisfactum fuerit, vel cautio data ſufficiens, poſſit quis virtute Bullæ abſolvi ab eo ſemel in vita, ſed non ultra, quia eſt delictum publicum.

8 Quòd ſi pœnitens reddit ſufficientem cautionem judicio prudentis Confeſſarij, quam tamen cautionem læſa pars non vult admittere, quia non videtur ſibi ſufficiens, non

non debeat iſtius læſæ partis malitia, beneficio abſolutionis obſtare; poteſt itaque virtute Bullæ abſolvi in foro interno à reſervata cenſura; ſed in his omnibus caſibus,& ſimilibus, in quibus juriſdictio judicis perturbari poſſet, debet Confeſſarius admonere pœnitentem, ut in exterioribus, ut cenſura ligatum ſe gerat. Quòd ſi videatur Confeſſario, pœnitentem præ ignorantia, vel alia quacumque ratione, admonitionem non obſervaturum, non debet abſolvére, ſed ſi tamen abſolveret,quamvis illicitè faceret, abſolutio teneret. *Mend.n.*130.

9 Quòd abſolutus in foro interno á cenſura, ſi habet beneficium antequam abſolvatur in foro externo, validè poſſit beneficium retinere, ejuſque fructus percipere quamvis judex poſſit eum reconvenire, & beneficio privare; quia quãvis in foro conſcientiæ fuerit collatio valida, in externo foro non judicatur de occultis.

10 Abſolutionem datam virtute Bullæ ſine ſatisfactione partis, aut cautione, validam eſſe quamvis illicitam. Ratio; quia clauſula, quæ legitur in Bulla,quôd parti fiat ſatis,non eſt ad coarctandam facultatem abſolvendi, ſed ad formam juris advertendam, ut obſervetur. Auctores plures, quos apud *Mendo num.*139. videre eſt, contrarium ſentiunt. Quia Pontifex non tribuit facultatem abſolvendi per Bullam, niſi appoſita conditione illa, ut parti fiat ſatis, ergo ſi deficit conditio illa, deficit etiam facultas. Hæc ſententia eſt tutior, quamvis prima ſententia probabilior, quia ejus ratio robuſtior. *Thom. Sanch. Barboſ. Valero, Avila, Dian.* citati à *Mend.n.* 138.

11 Quòd cautio, quæ ante abſolutionem debet dari, vel ſit pignorativa,vel ſit fidejuſſoria, danda ſit parti, vel partis jure gaudenti, ut videat an ſibi pignus, vel fidejuſſio pro cautione ſufficiant? Et ſufficiet quod Confeſſario detur pignus, quia eo ſecuritas habetur. Quãdo per jus jurandum præſtatur cautio, ſufficit Confeſſarium accipere talem cautionem, & hoc confirmat communis praxis.

Quæritur primò: An abſolutio, quæ tribuitur in foro cõſcientiæ virtute Bullæ poſſit valere in externo foro ad effectum aliquem?

Reſpondetur affirmativè: Quando parti realiter ſatisfactũ eſt, vel conventio ad ejus arbitrium facta fuit, aut quando non eſt pars læſa, vel cauſa ad forum contentioſum

non

non eſt deducta (excepto caſu publicæ percuſſionis Clerici.) Ratio: quia verè tollitur cenſura per abſolutionem in foro interno, ergo ſi non eſt ſcandalum, neque ordini judiciali præjudicatur, ſi de abſolutione conſtet, poſtea ad externum valere forum. Ne ſcandalum fiat, qui incurrit cenſuram debet non ſe gerere, ut abſolutum, quouſque de abſolutione conſtiterit, vel per fidem adhibitam à Confeſſario obtenta licentia ab ipſo abſoluto, ſi abſolutio fuit in confeſſione facta, vel abſolvendo eum corā teſtibus, & Notario, vel tradendo pœnitenti teſtimonium manu propria ſubſcriptum adhibita fide Notarij, quod literæ illæ, & ſubſcriptio ſit ipſius Confeſſarij, vel alio quovis modo quo abſolutio publicari, & fidem facere poſſit. Neque præjudicatur ordini judiciali ſi parti ſatisfactum fuerit, quia judicialis ordo inſtitutus fuit, pro tali partis ſatisfactione; quód ſi pars non eſſet, adhuc poteſt judex habere ſe benignè, & admittere in ſuo foro abſolutionem illam, expellendo accuſatorem. Et adhuc *Valerius* addit: Iudicem teneri admittere illam; quia ſatisfactum eſt parti, & non fit illi injuria, unde infertur: Hanc eſſe Pontificum mentem, ſiquidē volunt: abſolutionem virtute Iubilæorum conceſſam, ad forum valeat externum ſatisfacta parte. Et ita declaravit Gregorius XIV. anno 1591. Et Pius V. anno 1568. Sed cùm ſit probabilis opinio, quod abſolutio in foro conſcientiæ data, non valeat in exteriori foro, poteſt judex illam non admittere arbitrio ſuo. Itaque quando dicimus, talem abſolutionem ad forum valere, exterius volumus intelligi: ſi judex non repugnet in caſu jam ad ejus forum deducto: qua intelligentia ordo judicialis perturbari nequit. *Medin. Rodr. Ferrar. Simonn. Decio, Paulo, Pariſ. Henriq. Candidus, Avila, Trull. Mend. num.* 158.

Quæritur ſecundò: An per Bullam poſſit abſolvi ad reincidentiam, ita ut abſolutus, in eandem cenſuram reincidat niſi adimpleat quod ſibi fuit impoſitum?

Reſpondetur negativè; quia ſolum poteſt abſolvere ad reincidentiam qui poteſt ferre cenſuras, Confeſſarius autem virtute Bullæ non poteſt cenſuras ferre, ſed abſolvere.

Digitized by Google

ARTICULUS II.

De cenſuris in particulari.

Triplex eſt cenſura: excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum. Hic aſſignandæ ſunt quæ uniuſcujuſque ſpeciei ex aſſignatis, reſervantur Pontifici, ne Confeſſarius à poteſtate ſibi per Bullam conceſſa excedat, abſolvens ab illis ulterius quam ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis, quando cenſuræ incurſæ, ſunt publicæ.

Excommunicationes reſervatæ Pontifici apud Bullam in Cœna Domini. Apud jus, & extra illud, inveniuntur, ut diximus *l. 7. c. 2. dub.* 4 *art.* 3. 4. & 5. ſuper quibus nulla hic offertur difficultas ratione Bullæ, de qua agendum ſit.

Suſpenſiones communiores, quæ inveniuntur in jure, habentur in hac ſumma. *lib.7.cap.3.dub.*2. Quibus addo duas; primam capitis primi. De Ordinatis ab Epiſcopo, qui renuntiavit Epiſcopatui. Vbi ſuſpenditur ab ordinum exequutione: qui accepit ordines ab Epiſcopo, qui renuntiavit Epiſcopatui; quod ſi acceperit ordines, ſciens, & prudens renuntiationis, ſuſpenſio hæc reſervatur Papæ; ſi autem ignarus renuntiationis, reſervatur Epiſcopo; ſecundam. Si eveniret, ut Pontifex diſpenſaret cum Diacono ad contrahendum matrimonium, & juſtè etiam ſuſpenderet illum ab uſu ordinis ſubdiaconatus finito matrimonio, ſolus Pontifex poſſet talem ſuſpenſionem auferre; ſed ſi eſt matrimonium ratum, & diſſolvitur per ingreſſum Religionis, Diœceſanus Epiſcopus poteſt abſolvere.

Cunctæ ſuſpenſiones impoſitæ à jure in pœnam alicujus criminis, prout communis fert ſententia, Pontifici reſervantur; quod idem de ſuſpenſionibus extra jus à Summis Pontificibus impoſitis ſentiendum eſt. *Panormit. cap.2. de ſol n.*5. *Sylv. verb Suſpenſio, num.* 8. *Fel.* ibid. *Mend. d.*25. *num.* 96. & alij plures.

Quæ autem imponuntur in jure non in pœnam, ſed pro contumacia, & non reſervantur, poteſt abſolvere Epiſcopus, quia cum non ſit pœna, ſed medicina, neque Pontifex eas ſibi reſervet, patitur lex hanc benignam interpretationem.

Interdictum, aut eſt locale, aut perſonale. Certum eſt autem

autem: locale non poſſe Bullæ virtute tolli, ſed perſonale; quia Bulla eſt privilegium perſonæ non loci.

Interdicta à jure, ſunt multa, quæ refert *Mend. in cap* 10. *diſp.* 25. Remittens ad ſpeculationem ipſius juris, diſcutere an ſint reſervata, vel non? Quæ interdicta cúm non innitátur caſibus frequenter occurrentibus, ideò non hic adſcribuntur, & ne etiam excedamus affectatam in hac materia brevitatem. Quoad abſolutionem ab eis, & ſuſpenſionibus, & excommunicationibus, obſervandum eſt id, quod ſæpius advertimus: Nempè contracta per delictum publicum, ſi Pontifici reſervantur, poſſe virtute Bullæ abſolvi non ulteriùs quàm ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis. Contracta autem per delictum occultum, & reliqua etiam non reſervata, vel reſervata Superiori, qui ſit Pontifice inferior, poſſe abſolvi toties quoties.

Quæritur an virtute Bullæ irregularitas aliqua tolli poſſit?

Reſpondetur negativè: Quia irregularitas non eſt cenſura, ut communis fert ſententia, & cenſuræ dumtaxat ſolvuntur virtute Bullæ. *Trullenck* verò aſſerit, contrariam ſententiam non eſſe improbabilem, & quod in praxi poſſit quis illam ſequi quando neceſſitate urgente non datur facilis ad Superiorem recurſus. Plures etiam, quos refert *Diana ſentiunt*, virtute Bullæ poſſe abſolvi ab irregularitate, quæ purè eſt pœna, non ab alia *In Bul. lib.* 1. *§.* 7. *c.* 2. *dub.* 17. *n.* 4. *Dian.* 1. *p. tr.* 11. *R.* 27.

DUBIUM XVI.

De poteſtate commutandi vota virtute Bullæ.

Verba Bullæ ſunt hœc: *Podrâ tambien el dicho Confeſſor commutarles qualeſquiera votos, aunque ſean con juramento, dando la limoſna, que pareciere en favor, y beneficio de la Bulla de la Sãta Cruzada, exceptos los de la Caſtidad, y Religion, y Vltramarino.*

ARTICVLVS I.

Reſolvuntur dubia aliqua.

Primum dubium: An in facultate, quæ conceditur commutandi vota virtute Bullæ, concedatur etiam diſpenſandi? Reſpondetur negativè. Et ſententia communis. Ratio; quia in facultate minori, ut eſt facultas commutandi, non includitur facultas major, qualis eſt diſpenſandi. *Sotus* tamen tenet affirmativam partem; *Leander* etiam prò hac opinione refert

refert *Tabienam*,& *Toletum*; ſed hi auctores non loquuntur de commutante cum poteſtate delegata,qualis eſt Bullæ poteſtas, ſed de commutante cum poteſtate ordinaria, quòd longè diverſum eſt.*Sot.l.7.de juſt.q.4.verſ.Poſt hæc.*

Quæritur ſecundò: Quiſnam Confeſſarius commutare vota virtute Bullæ? & an commutatio facienda ſit in confeſſione?

Reſpondetur: Quemlibet Confeſſarium ab Ordinario approbatum, juxta opiniones à nobis relatas circa approbationem neceſſariam, ut quis eligi poſſit virtute Bullæ. Quòd autem commutatio poſſit extra confeſſionem fieri, eſt communior ſententia.

Tertiò: An ad commutandum virtute Bullæ requiratur cauſa?

Reſpondetur: Non requiri aliam cauſam præter eam, quæ imbibitur in ipſa facultate, & exercitio commutationis, nempè eleemoſynam, quæ tribuitur ad ſubveniendum intentioni ipſius Cruciatæ. Hæc eſt plurium, quos refert *Mend.diſp.20.n.183.*

Quartò: An per Bullam poſſint vota commutari in opus non æquale, ſed minus?

Reſpondetur: Undique eſſe auctores, & negantes,& aſſerentes.*Leander* utramque opinionem æque aſſerit probabilem, *tom.1.tr.5.d.4.q.156.*

Quintò: An virtute Bullæ tota commutatio fieri debeat in ſubſidium Cruciatæ?

Reſpondetur: Non eſſe neceſſarium ita fieri commutationem,quamvis benè poſſet fieri ſi cenſeretur expedire.

Sextò: Quænam ſumma danda ſit in ſubſidium Cruciatæ?

Reſpondetur: Hanc ſummam in arbitrio prudentis Confeſſarij relinqui poſitam.Debet autem detrahere ab alijs pijs operibus, quod in ſubſidium Cruciatæ in commutatione addiderit.

Septimò: An in commutatione, pro eleemoſyna temporali, his, qui non poſſunt talem eleemoſynam elargiri, poſſit Confeſſarius imponere eleemoſynā ſpiritualem,v.g. orationes,alia pia opera in ſubſidium expeditionis Cruciatæ?

Reſpondetur: Plures Auctores, affirmativam tenere ſententiam,quos videre eſt apud *Mendo*; & ipſe quamvis illam non ſequatur, aſſerit ſecuturam in praxi, *diſp.26. num.* 177. & 178.

Octa-

Digitized by Google

Octavò: An virtute hujus privilegij, juramenta poſſint cõmutari?

Reſpondetur affirmativè: Et non ſolum quando juramenta cadunt ſupra votum ad firmandum illud, in quo non poteſt eſſe dubium, quia exprimitur in Bulla, ſed etiam quando juramentum fit ſeorſim, & ſeparatum à voto; quia juxta regulis juris, quidquid diſponitur in altero duorum æquivalentium, cenſetur etiam in alio diſponi; votum, & juramentum procedunt ab eadem virtute Religionis, & fiunt in Dei honorem, & cultum, ergo quemadmodum votum poteſt per Bullam commutari, ſic, & juramentum. *Trull. Candid. Thom. Sanch. Suar. Fill, Dian. Baſil. de Leon. Hinc reſolvitur.*

1 Quidquid in commutatione voti obſervatur debere etiam in commutatione juramenti obſervari. *Laym. Leand. & Mend. d.26. n.62.*

2 Quòd ſi aliquis feciſſet votum juramento confirmatũ, commutato per Bullam voto, quod eſt præcipuum, manere deobligatum à juramento, quod eſt acceſſorium.

3 Quòd ſi vota, aut juramenta ſunt in favorem tertij, nõ poſſint per Bullam commutari, ſi à tertio jam accepta ſint; quia Pontifex non concedit privilegium uni, in alterius præjudicium; benè tamen poſſunt commutari antequam acceptentur, quamvis in ſubſidium pauperum, vel operum piorum fuerint facta. Et addit *Trullenck, lib 1.§.7. cap. 7. dub. 8. num. 1.* Vota etiam acceptata, poſſe non improbabiliter per Bullam commutari ſi adſit juſta cauſa; quod non admittit in juramentis. Et *Fagund. l. 2. in Decal. c. 49.* cum pluribus ſentit idem, refertque *Cajet. & Petr. de Navar. Baſil. de Leon, Barboſ. Laym. Mend. d. 26. n. 147.*

14 Quæritur primò: An ſi quis fecit votum, impoſuitque ſibi pœnam aliquam pecuniariam in pœnam violati voti poſt violationem illius, poſſit iſta pœna per Bullam commutari?

Reſpondetur affirmativè; quia minor eſt obligatio, quæ reſultat ex violatione voti, quam ea, quæ reſultaret ex voto abſoluto, & directo quod quis feciſſet dandi illam pecuniã, ſed hæc obligatio ex voto abſoluto, & directo poteſt commutari per Bullam, ergo etiam illa, quæ eſt minor. *Mend. d. 26. n. 149.* cum multis.

Quæritur ſecundò: An votum faciendi quidquam, & non petendi

Digitized by Google

petendi commutationem illius voti, poſſit per Bullam commu'ari?

Reſpondetur affirmativè; quia is, qui votum facit, non poteſt derogare auctoritati Superioris potentis commutare votum,& delegare facultatem commutandi, ut per Bullam Pontifex delegat.

Quæritur tertiò: An facienti votum cum intentione, ut tale votum Pontifici reſervetur, & quòd nullus alius poſſit diſpenſare, neque commutare per privilegium quodvis, poſſit votum iſtud commutari per Bullam?

Reſpondetur affirmativè: Quia illa intentio, neque efficit, neque efficere poteſt quod intendit; quia reſervatio voti dependet unice à poteſtate reſervantis.

ARTICULUS II.

De votis, quæ virtute Bullæ, commutari nequeunt.

Tria ſunt hæc vota, nempè Caſtitatis, Religionis, & Ultramarini, de quibus ſuo ordine diſſeretur.

Quæritur primò: Quodnam Caſtitatis votum nequeat per Bullam commutari?

Reſpondetur: Votum abſolutum Caſtitatis perpetuæ, & perfectæ; quod ſequentibus declarabitur reſolutionibus.

1 Votum conditionale Caſtitatis, commutari poſſe per Bullam ante,& poſt purificatam conditionem; quia hoc votum poteſt commutari ab Epiſcopo, ergo etiam virtute Bullæ; ſiquidem per iſtam virtutem poſſunt commutari cuncta præter tria aſſignata. *Thom. Sanch. Trull. Ant. Gomez, Dian. Tolet. Leand. Mend. n.* 85. *& alij.*

2 Votum Caſtitatis conditionale pœnale, poſſe etiam commutari per Bullam. Probatur eadem ratione; & quia non eſt votum Caſtitatis perfectum, quia non fit propter affectum ad id, quod promittitur.

3 Votum Caſtitatis conditionale, quod non pendet à cõditione contingenti, ſed certa, non eſſe conditionale, ſed abſolutum, & ita non poſſe per Bullam commutari, v.g. ſi quis voveret caſtitatem ſub conditione quod Sol oriretur craſtina die.

4 Neque etiam per Bullam commutari poſſe votum pœnale de materia reſervata, quando tale votum fit in pœnam peccati jam commiſſi, vel quod committitur quando fit votum. Ratio, quia conditio non ſuſpendit conſenſum, nec eſt contingens ita, ut ab ejus contingentia ſit etiam contin-

gens ſubſiſtentia, & obligatio voti, quapropter votum cenſetur abſolutum.

5 Non poſſe commutari votum Caſtitatis ad centum annos; quia cenſetur perpetuum, quia ab annis his, in quibus tale votum poteſt fieri non poteſt quis prudenter ſibi promittere vitam ultra centum annos.

6 Poſſe commutari votum Caſtitatis, quod factum eſt ad aliquod tempus, v.g quatuor, aut decem annos; quia non eſt reſervatum Pontifici, quod non eſt perpetuum, ſed ſi vovens eſſet jam ætatis multum provectæ, v. g nonagenarius, aut centenarius, conſiderandæ ſunt iſtius, & valetudo & vires, an prudenti judicio poſſit vivere ultra decem, aut quatuor annos ad quos facit votum, quia ſi iſtius vita prolixior non ſperatur, debet cenſeri perpetuum, & conſequenter nequit per Bullam commutari.

7 Illum qui virginitatem vovit, animo dumtaxat abſtinendi ſe à primo actu venereo, quo violatur virginitas, poſſe per Bullam obtinere commutationem voti, quia hoc votũ eſt Caſtitatis partialis.

8 Votum non petendi debitum poſſe commutari alterutri conjugum, & utriſque, quia eſt votum Caſtitatis partialis. Etiam poteſt commutari alteri conjugum, votum Caſtitatis, quod fecit ſine licentia alterius poſt matrimonium conſummatum; quia non eſt votum Caſtitatis perfectæ, ſiquidem remanet cum obligatione ſolvendi debitum; ſed utriſque conjugibus non poteſt commutari votum quando ſe communi conſenſu voverunt: quia eſt votum perfectũ Caſtitatis, ita ut eorum neuter poſſit, nec petere debitum, nec reddere.

9 Votum non contrahendi matrimonium, per Bullam poſſe commutari: quia non eſt votum Caſtitatis perfectæ, neque contra votum faceret, qui non contrahendo, peccaret contra ſextum Decalogi præceptum. Poteſt etiam commutari votum accipiendi ordinem ſacrum: quia non eſt votum Caſtitatis, ſed ſtatus cujuſdam, cui caſtitas annexa eſt. Itaque non peccaret contra votum, qui graviter circa caſtitatẽ delinqueret ante ordinem ſuſceptũ.

10 Votum conjugale Caſtitatis poſſe commutari: quia eſt votum Caſtitatis partialis: niſi fortè, auctoritate Pontificia, hoc votum ſtatui alicui annexam fuerit, v g. Ordinis Militaris, in quo equites, qui profeſſionem emittunt, Caſtitatem

Digitized by Google

ſtitatem conjugalem vovent: quamvis videatur probabile juxta opinionem negantem hos eſſe veros Religioſos. quòd votum iſtud Caſtitatis conjugalis poſſit commutari in his; quemadmodum in aliis conjugibus.

11 Reſolutio: Quòd votum diſjunctivum eſt commutabile per Bullam, quamvis una ejus voti pars ſit Pontifici reſervata, dummodò alia non reſervetur; quia eſt in voluntate ejus, qui vovit, eligere partem illam materiæ non reſervatæ, quæ commutabilis eſt; ſed ſi elegiſſet partem materiæ reſervatæ, communior opinio negat commutari poſſe, quamvis *Maldero* defendat contrariam ſententiam, & *Diana* dicat, cum probabilitate magna defendi poſſe. *Mendo* etiam id affirmat, modó poſtquam materiam reſervatam elegerit, non denuo voveat; quia votum illud non fuit à principio reſervatum, ergo ſi non denuo fiat votum; non poteſt electio materiæ, reſervatum facere. *Mald.* 2. *tract.* 10. *cap.* 5. *dub* 10. *Mend. diſp.* 26. *n.* 115.

12 Quód probabile, & tutum ſit, commutari poſſe per Bullam votum Caſtitatis factum propter metum levem ab extrinſeco cauſatum, quia ſimpliciter non eſt perfectum, ſiquidem deeſt illi perfectio libertatis, & ſpontanei, juxta coactionem, & involuntarium. *Bona. Leſ. Aug. Navarr. Fun. Dian. Trull. Mend. n.* 117.

13 Quòd ſi quis faciat plura vota Caſtitatis partialis, v. g. votum non contrahendi matrimonium, & poſt hoc, votum etiam abſtinendi ſe ab una ſpecie luxuriæ, & poſtea ab alia ſpecie, &c. Ità ut in omnibus votis ſimul junctis includatur obligatio ſervandæ Caſtitatis perfectæ, hæc vota non poſſint commutari per Bullam, ſi vovens voluit jungere votum ultimum cum reliquis votis, ita ut foret ultimum votũ, complementum omnium, ut vovens omnimoda, & perfecta caſtitate teneretur: ſed ſi non habuit talem intentionem, ſed fecit quodcumque votum quaſi ſeorſim, & unumquodque cum affectu ſolo ad materiam partialem ejus, commutari poſſunt hæc vota, unumquodque ſeorſim, quia ſingula ſunt vota caſtitatis partialis.

14 Quòd ſi votum caſtitatis, aut cujuſvis materiæ reſervatæ commutavit Pontifex in aliam materiam non reſervatam, hæc ſecunda obligatio voti poſſit virtute Bullæ cõmutari quia commutatio, delevit reſervationem *Leſ, Arag. Suar. Thom. Sanch. & alij,* quos citat, & ſeq. *Mend. n.* 125.

15 Quòd votum caſtitatis factum ante contractum matrimonium, non poſſit cuiquam commutari per Bullam, ut petere debitum poſſit. Ratio; quia illud votum, fuit abſolutum caſtitatis perfectæ, & ita non poteſt commutare partem illius, qui non poteſt commutare totum, unde Pontifex ſolus poteſt.

Secundò quæritur: Quodnam Religionis votum nequeat per Bullam commutari?

Reſpondetur: Votum abſolutum, & perfectum Religionis. *Vnde reſolvunt. Thom. Sanch. Trull. & alij*, quos citat *Mend. num.* 119.

1 Quòd in circumſtantijs, in quibus dictum eſt in reſolutionibus ſupradictis, quod votum caſtitatis commutari poſſit, Religionis etiam votum commutari valeat, accommodatis caſibus proportionaliter unius materiæ, & quæſtionis ad aliam.

2 Quòd votum hoc debet eſſe votum Religionis approbatæ, ne commutari poſſit; itaque poteſt commutari votū ingrediendi domum aliquam, vel Hoſpitium, vel Collegium, ubi viri, aut fœminæ commorantur divino cultui deditì; & etiam commutabile votum ingrediendi Religionem approbatam, non ut ibi quis Religioſam vitam degat, ſed ut habitu incedat heremitæ, &c. Quia iſti non ſunt verè Religioſi. Hic eſt communis omnium Bullæ expoſitorum ſenſus.

3 Poſſe commutari vota paupertatis, & obedientiæ, quæ quis facit in ſæculo, aut Religione non approbata, quia iſta non ſunt vota Religionis.

4 Poſſe commutari votum accipiendi habitum in Religione Divi Iacobi, Alcantaræ, Calatravæ, & alijs Religionibus Militaribus (excepta Religione Divi Ioannis, quia hæc eſt vera Religio, utpotè, in qua caſtitas, paupertas, & obedientia voventur.) Ratio; quia cum alij defendant: Religiones illas, non eſſe verè, & propriè Religiones, alij verò contrarium ſentiant, reſtat in opinione, an ſint propriè & verè Religiones? Et conſequenter an reſervatum ſit votum ingrediendi eas; quod ſufficit, ne hoc votum cenſeatur reſervatum, quia odia reſtringenda ſunt, *Mend. d.* 26. *num.* 132.

5 Poſſe commutari vota ingrediendi Religionem auſteriorem, in ingreſſum Religionis laxioris; votum ingrediēdi

Digitized by Google

in hoc Monaſterium, in ingreſſum alterius Monaſterij, votum etiam differendi ingreſſum quoad certum tempus, votum perſeverandi in Religione, prout votum iſtud diſtinguitur à voto ingrediendi Religionem; quia in cunctis iſtis caſibus, non commutatur ſubſtantia voti, ſed qualitas *Mend.* in varijs *num. cap.* 12. in quo citat alios.

Quæritur tertiò: Quodnam votum Vltramarinum non valeat per Bullam commutari?

Reſpondetur: Votum dumtaxat abſolutum, & perfectum peregrinationis ad viſenda loca Sancta Hieroſolymorũ, vel eorum aliquem. In quo omnes Bullæ conveniunt Expoſitores. *Hinc reſolvitur.*

1 Quòd hoc votum poſſit commutari per Bullam in caſibus, quibus egimus de voto Caſtitatis, & Religionis proportionaliter, v.g. quando hoc votum eſt conditionale, pœnale, vel factum eſt ob metum cauſatum ab extrinſeco, &c.

2 Quòd quidquid non eſt de ſubſtantia voti, ſed tantum de qualitate, commutari poſſit, v. g. ire peditem, vel mendicando.

3 Hoc votum non poſſe commutari, quamvis ob devotionem ſolam ſit factum. Eſt communis ſententia, ut poteſt videri apud *Mend. n.* 143. contra *Graſis*, & *Sâ*, qui putarunt, votum hoc tunc dumtaxat reſervari, & incommutabile eſſe per Bullam, cum in ſubſidium fiebat terræ Sanctæ.

DUBIUM XVII.

De aliquibus difficultatibus Bullæ, quæ explicandæ reſtant.

ARTICVLVS I.

An debeat aſſervari ſummarium Bullæ, & inſcribi nomen accipientis?

Hæc ſunt verba Bullæ: *Y declaramos, que los que la tomaren, ayan de guardar, y recibir eſte ſumario, y Bula, que vâ impreſſo de molde, y ſellado, y firmado de nueſtro nombre, y ſello, porque de otra manera no ganan, ni gozan de la dicha Bula, ni gracias de ella. Y por quanto vós N. diſteis dôs reales de plata, que es la limoſna, que havemos taſſado, y declarado, y recibiſteis eſta dicha*

Digitized by Google

Bula, y eſcrito en ella vueſtro nombre, declaramos que aveis conſeguido, y ſe os conceden las dichas gracias, &c. Circa, quod reſolvitur.

1 Opinionem eſſe communem quòd ad obtinendas Bullæ gratias neceſſarium ſit accipere ſummarium, taxatamque eleemoſynam erogare.

2 Communiter etiam ſentire omnes Bullæ Expoſitores, non eſſe neceſſarium afferre ſecum Bullam, ſed ſufficere habere domi aſſervatam, vel ſub alterius confidentia,

3 Quòd quamvis communiter ſentiant plures, quod ſi quis abſque culpa perdiderit ſummarium, ejus tamen gaudeat gratijs, non veró ſi culpabiliter; probabile tamen eſt, accepta Bulla, & erogata eleemoſyna obtineri gratias, perdatur inculpabiliter, vel culpabiliter, etiamſi voluntariè ſcindatur. Quia ut ſentiunt *Trull & Mend. diſp.* 23. *num* 3. Non eſt præceptum Pontificis, ſed conſilium, quando dictat ſummarium aſſervandum. *Baſil. Ponce in manuſcriptis. Mendo eodem num* 3.

4 Non eſſe etiam de præcepto inſcribere in Bulla vivorum nomen accipientis: nec in defunctorum Bulla nomen ejus, pro cujus anima accipitur; quamvis debeat fieri præcipuè in Bulla vivorum, quia ſi forté quis in articulo mortis obmuteſceret, conſtet per ejus inſcriptum nomen, ipſum habere Bullam, & poſſit ei applicari Indulgentia, & tempore interdicti poſſit in loco ſacro cum moderata pompa ſepeliri.

ARTICULUS II.

An acceptis Bullis duabus poſſint aliqua privilegia obtineri duplicata?

Reſp. affirmativè: Quia ita declarat expreſſé ipſa Bulla. *Circa quod reſolvitur.*

1 Non poſſe accipi pro uno tam vivo, quàm defuncto plures Bullas, quia ita diſpoſuit Gregorius XIII.

2 In ordine ad privilegia, quæ conceduntur indefinitè, non eſſe neceſſarium duplicatam accipere Bullam, v.g. ad privilegium lacticiniorum, eſus carnium de conſilio utriuſque Medici, eligendi Confeſſarium qui abſolvat à caſibus Pontifici non reſervatis, & ad alia ſimilia: quia iſta privilegia, unica tantum Bulla obtinentur toties quoties quis vult, aut indiget.

3 Privilegia, quæ conceduntur ad unicam dumtaxat vicem

cém, poſſe obtineri bis, acceptis Bullis duabus, itaque qui duas accipit poteſt abſolvi bis à caſibus Pontifici reſervatis, poteſt Indulgentiam plenariam, quæ conceditur ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis, ſibi applicare bis in utroque caſu, poteſt etiam in opinione aſſerentium Indulgentias ſtationis ad Altaria non obtineri niſi ſemel per dies ſingulos, ipſe obtinere bis, duplicando ſtationes, &c.

4 Poſſe accipi duas Bullas pro eodem defuncto: eſt autem utilius non accipere eas ſimul, quia poteſt accidere, quòd in prima vice non applicetur Indulgentia defuncto ob defectum alicujus requiſiti, quod requiſitum ſuppleatur in ſecunda vice.

ARTICULUS III.

De ſuſpenſione, & revalidatione Indulgentiarum, & gratiarum, quas Bullæ Commiſſarius concedit.

Commiſſarius Cruciatæ Generalis, virtute facultatis ſibi à Pontifice conceſſæ, ſuſpendit durante anno publicationis Bullæ, cunctas gratias, & Indulgentias, ubique terrarum quibus Bulla promulgatur, exceptis illis, quæ Superioribus Ordinum Mendicantium in ordine ad Religioſos conceſſæ ſunt, & poſtea Commiſſarius declarat in favorem Cruciatæ, quòd qui acceperit Bullam poſſit gaudere cunctis ante ſuſpenſis Indulgentijs, & gratijs, quæ declaratio, eſt revalidatio. Finis intentus per hanc ſuſpenſionem eſt: Ne deficiat Cruciatæ ſubſidium eleemoſynarum, quæ à fidelibus erogantur; quia ſi poſſent ſine Bulla, alias obtinere gratias, & Indulgentias, plures Bullam non acciperent, & ita data eleemoſyna pro Bulla, revalidantur Indulgentiæ ſuſpenſæ, ut poſſit accipiens obtinere. Circa hoc videbis ſequentes reſolutiones.

1 Reſpectu accipientis Bullam ſtatim ac promulgatur, non ſuſpendi gratias, nec Indulgentias ullas, quia iſte nec locum, nec tempus ſuſpenſioni tribuit, & quamvis dicatur revalidari Indulgentias, & quia ſuſpendendæ erant, caſu quo iſte non eſſet tam ſedulus in accipiendo Bullam.

2 Commiſſarium non ſuſpendere has gratias, & Indulgentias in locis illis, ubi Cruciata non valet; quia nec illo attingit ejus poteſtas, nec ad finem intentum ſuſpenſio talis conducit.

3 In opinione aſſerente annum durationis Bullæ eſſe naturalem, poſſe inveniri aliquos dies, in quibus ſine Bulla

non eſt deducta (excepto caſu publicæ percuſſionis Clerici.) Ratio: quia verè tollitur cenſura per abſolutionem in foro interno, ergo ſi non eſt ſcandalum, neque ordini judiciali præjudicatur, ſi de abſolutione conſtet, poſtea ad externum valere forum. Ne ſcandalum fiat, qui incurrit cenſuram debet non ſe gerere, ut abſolutum, quouſque de abſolutione conſtiterit, vel per fidem adhibitam à Confeſſario obtenta licentia ab ipſo abſoluto, ſi abſolutio fuit in confeſſione facta, vel abſolvendo eum corã teſtibus, & Notario, vel tradendo pœnitenti teſtimonium manu propria ſubſcriptum adhibita fide Notarij, quod literæ illæ, & ſubſcriptio ſit ipſius Confeſſarij, vel alio quovis modo quo abſolutio publicari, & fidem facere poſſit. Neque præjudicatur ordini judiciali ſi parti ſatisfactum fuerit, quia judicialis ordo inſtitutus fuit, pro tali partis ſatisfactione; quód ſi pars non eſſet, adhuc poteſt judex habere ſè benignè, & admittere in ſuo foro abſolutionem illam, expellendo accuſatorem. Et adhuc *Valerius* addit: Iudicem teneri admittere illam; quia ſatisfactum eſt parti, & non fit illi injuria, unde infertur: Hanc eſſe Pontificum mentem, ſiquidẽ volunt: abſolutionem virtute Iubilæorum conceſſam, ad forum valeat externum ſatisfacta parte. Et ita declaravit Gregorius XIV. anno 1591. Et Pius V. anno 1568. Sed cùm ſit probabilis opinio, quod abſolutio in foro conſcientiæ data, non valeat in exteriori foro, poteſt judex illam non admittere arbitrio ſuo. Itaque quando dicimus, talem abſolutionem ad forum valere, exterius volumus intelligi: ſi judex non repugnet in caſu jam ad ejus forum deducto: qua intelligentia ordo judicialis perturbari nequit. *Medin. Rodr. Ferrar. Simonn. Decio, Paulo, Pariſ. Henriq. Candidus, Avila, Trull. Mend. num.* 158.

Quæritur ſecundò: An per Bullam poſſit abſolvi ad reincidentiam, ita ut abſolutus, in eandem cenſuram reincidat niſi adimpleat quod ſibi fuit impoſitum?

Reſpondetur negativè; quia ſolum poteſt abſolvere ad reincidentiam qui poteſt ferre cenſuras, Confeſſarius autem virtute Bullæ non poteſt cenſuras ferre, ſed abſolvere.

Digitized by Google

ARTICULUS II.

De cenſuris in particulari.

Triplex eſt cenſura: excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum. Hic aſſignandæ ſunt quæ uniuſcujuſque ſpeciei ex aſſignatis, reſervantur Pontifici, ne Confeſſarius à poteſtate ſibi per Bullam conceſſa excedat, abſolvens ab illis ulterius quam ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis, quando cenſuræ incurſæ, ſunt publicæ.

Excommunicationes reſervatæ Pontifici apud Bullam in Cœna Domini. Apud jus, & extra illud, invenientur, ut diximus *l.* 7.*c.* 2.*dub.*4 *art.* 3. 4.*&* 5. ſuper quibus nulla hic offertur difficultas ratione Bullæ, de qua agendum ſit.

Suſpenſiones communiores, quæ inveniuntur in jure, habentur in hac ſumma. *lib.*7.*cap.*3.*dub.*2. Quibus addo duas; primam capitis primi. De Ordinatis ab Epiſcopo, qui renuntiavit Epiſcopatui. Vbi ſuſpenditur ab ordinum exequutione: qui accepit ordines ab Epiſcopo, qui renuntiavit Epiſcopatui; quod ſi acceperit ordines, ſciens, & prudens renuntiationis, ſuſpenſio hæc reſervatur Papæ; ſi autem ignarus renuntiationis, reſervatur Epiſcopo; ſecundam. Si eveniret, ut Pontifex diſpenſaret cum Diacono ad contrahendum matrimonium, & juſtè etiam ſuſpenderet illum ab uſu ordinis ſubdiaconatus finito matrimonio, ſolus Pontifex poſſet talem ſuſpenſionem auferre; ſed ſi eſt matrimonium ratum, & diſſolvitur per ingreſſum Religionis, Diœceſanus Epiſcopus poteſt abſolvere.

Cunctæ ſuſpenſiones impoſitæ à jure in pœnam alicujus criminis, prout communis fert ſententia, Pontifici reſervantur; quod idem de ſuſpenſionibus extra jus à Summis Pontificibus impoſitis ſentiendum eſt. *Panormit. cap.2.de ſol n.*5. *Sylv. verb Suſpenſio, num.* 8.*Fel.* ibid. *Mend.d.*25.*num.* 96. & alij plures.

Quæ autem imponuntur in jure non in pœnam, ſed pro contumacia, & non reſervantur, poteſt abſolvere Epiſcopus, quia cum non ſit pœna, ſed medicina, neque Pontifex eas ſibi reſervet, patitur lex hanc benignam interpretationem,

Interdictum, aut eſt locale, aut perſonale. Certum eſt autem

Digitized by Google

autem: locale non poſſe Bullæ virtute tolli, ſed perſonale; quia Bulla eſt privilegium perſonæ non loci.

Interdicta à jure, ſunt multa, quæ refert *Mend. in cap* 10. *diſp.* 25. Remittens ad ſpeculationem ipſius juris, diſcutere an ſint reſervata, vel non? Quæ interdicta cúm non innitātur caſibus frequenter occurrentibus, ideò non hic adſcribuntur, & ne etiam excedamus affectatam in hac materia brevitatem. Quoad abſolutionem ab eis, & ſuſpenſionibus, & excommunicationibus, obſervandum eſt id, quod ſæpius advertimus: Nempè contracta per delictum publicum, ſi Pontifici reſervantur, poſſe virtute Bullæ abſolvi non ulteriùs quàm ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis Contracta autem per delictum occultum, & reliqua etiam non reſervata, vel reſervata Superiori, qui ſit Pontifice inferior, poſſe abſolvi toties quoties.

Quæritur an virtute Bullæ irregularitas aliqua tolli poſſit?

Reſpondetur negativè: Quia irregularitas non eſt cenſura, ut communis fert ſententia, & cenſuræ dumtaxat ſolvuntur virtute Bullæ. *TrullencK* verò aſſerit, contrariam ſententiam non eſſe improbabilem, & quod in praxi poſſit quis illam ſequi quando neceſſitate urgente non datur facilis ad Superiorem recurſus. Plures etiam, quos refert *Diana ſentiunt*, virtute Bullæ poſſe abſolvi ab irregularitate, quæ purè eſt pœna, non ab alia *In Bul. lib.* 1. *§.* 7. *c.* 2. *dub.* 17. *n.* 4. *Dian.* 1. *p. tr.* 11. *R.* 27.

DUBIUM XVI.

De poteſtate commutandi vota virtute Bullæ.

Verba Bullæ ſunt hœc: *Podrâ tambien el dicho Confeſſor commutarles qualeſquiera votos, aunque ſean con juramento, dando la limoſna, que pareciere en favor, y beneficio de la Bulla de la Sāta Cruzada, exceptos los de la Caſtidad, y Religion, y Vltramarino.*

ARTICVLVS I.

Reſolvuntur dubia aliqua.

Primum dubium: An in facultate, quæ conceditur commutandi vota virtute Bullæ, concedatur etiam diſpenſandi? Reſpondetur negativè. Et ſententia communis. Ratio; quia in facultate minori, ut eſt facultas commutandi, non includitur facultas major, qualis eſt diſpenſandi. *Sotus* tamen tenet affirmativam partem; *Leander* etiam pró hac opinione refert

Digitized by Google

refert *Tabienam*, & *Toletum*; ſed hi auctores non loquuntur de commutante cum poteſtate delegata, qualis eſt Bullæ poteſtas, ſed de commutante cum poteſtate ordinaria, quòd longè diverſum eſt. *Sot. l. 7. de juſt. q. 4. verſ. Poſt hæc.*

Quæritur ſecundò: Quiſnam Confeſſarius commutare vota virtute Bullæ? & an commutatio facienda ſit in confeſſione?

Reſpondetur: Quemlibet Confeſſarium ab Ordinario approbatum, juxta opiniones à nobis relatas circa approbationem neceſſariam, ut quis eligi poſſit virtute Bullæ. Quòd autem commutatio poſſit extra confeſſionem fieri, eſt communior ſententia.

Tertiò: An ad commutandum virtute Bullæ requiratur cauſa?

Reſpondetur: Non requiri aliam cauſam præter eam, quæ imbibitur in ipſa facultate, & exercitio commutationis, nempè eleemoſynam, quæ tribuitur ad ſubveniendum intentioni ipſius Cruciatæ. Hæc eſt plurium, quos refert *Mend. diſp. 20. n. 183.*

Quartò: An per Bullam poſſint vota commutari in opus non æquale, ſed minus?

Reſpondetur: Undique eſſe auctores, & negantes, & aſſerentes. *Leander* utramque opinionem æque aſſerit probabilem, *tom. 1. tr. 5. d. 4. q. 156.*

Quintó: An virtute Bullæ tota commutatio fieri debeat in ſubſidium Cruciatæ?

Reſpondetur: Non eſſe neceſſarium ita fieri commutationem, quamvis benè poſſet fieri ſi cenſeretur expedire.

Sextò: Quænam ſumma danda ſit in ſubſidium Cruciatæ?

Reſpondetur: Hanc ſummam in arbitrio prudentis Confeſſarij relinqui poſitam. Debet autem detrahere ab alijs pijs operibus, quod in ſubſidium Cruciatæ in commutatione addiderit.

Septimò: An in commutatione, pro eleemoſyna temporali, his, qui non poſſunt talem eleemoſynam elargiri, poſſit Confeſſarius imponere eleemoſynã ſpiritualem, v.g. orationes, alia pia opera in ſubſidium expeditionis Cruciatæ?

Reſpondetur: Plures Auctores, affirmativam tenere ſententiam, quos videre eſt apud *Mendo*; & ipſe quamvis illam non ſequatur, aſſerit ſecuturam in praxi, *diſp. 26. num.* 177. & 178.

Octa-

Octavò: An virtute hujus privilegij, juramenta poſſint cõmutari?

Reſpondetur affirmativè: Et non ſolum quando juramenta cadunt ſupra votum ad firmandum illud, in quo non poteſt eſſe dubium, quia exprimitur in Bulla, ſed etiam quando juramentum fit ſeorſim, & ſeparatum à voto; quia juxta regulas juris, quidquid diſpenitur in altero duorum æquivalentium, cenſetur etiam in alio diſponi; votum, & juramentum procedunt ab eadem virtute Religionis, & fiunt in Dei honorem, & cultum, ergo quemadmodum votum poteſt per Bullam commutari, ſic, & juramentum. *Trull. Candid. Thom. Sanch. Suar. Fill. Dian. Baſil. de Leon. Hinc reſolvitur.*

1 Quidquid in commutatione voti obſervatur debere etiam in commutatione juramenti obſervari. *Laym. Leand. & Mend. d. 26. n. 62.*

2 Quòd ſi aliquis feciſſet votum juramento confirmatũ, commutato per Bullam voto, quod eſt præcipuum, manere deobligatum à juramento, quod eſt acceſſorium.

3 Quòd ſi vota, aut juramenta ſunt in favorem tertij, nõ poſſint per Bullam commutari, ſi à tertio jam accepta ſint; quia Pontifex non concedit privilegium uni, in alterius præjudicium; benè tamen poſſunt commutari antequam acceptentur, quamvis in ſubſidium pauperum, vel operum piorum fuerint facta. Et addit *Trullenck, lib 1. §. 7. cap. 7. dub. 8. num. 1.* Vota etiam acceptata, poſſe non improbabiliter per Bullam commutari ſi adſit juſta cauſa; quod non admittit in juramentis. Et *Fagund. l. 2. in Decal. c. 49.* cum pluribus ſentit idem, refertque *Cajet. & Petr. de Navar. Baſil. de Leon, Barboſ. Laym. Mend. d. 26. n. 147.*

11 Quæritur primò: An ſi quis fecit votum, impoſuitque ſibi pœnam aliquam pecuniariam in pœnam violati voti poſt violationem illius, poſſit iſta pœna per Bullam commutari?

Reſpondetur affirmativè; quia minor eſt obligatio, quæ reſultat ex violatione voti, quam ea, quæ reſultaret ex voto abſoluto, & directo quod quis feciſſet dandi illam pecuniã, ſed hæc obligatio ex voto abſoluto, & directo poteſt commutari per Bullam, ergo etiam illa, quæ eſt minor. *Mend. d. 26. n. 149.* cum multis.

Quæritur ſecundò: An votum faciendi quidquam, & non petendi

Digitized by Google

petendi commutationem illius voti, poſſit per Bullam commutari?

Reſpondetur affirmativè; quia is, qui votum facit, non poteſt derogare auctoritati Superioris potentis commutare votum,& delegare facultatem commutandi, ut per Bullam Pontifex delegat.

Quæritur tertiò: An facienti votum cum intentione, ut tale votum Pontifici reſervetur, & quòd nullus alius poſſit diſpenſare, neque commutare per privilegium quodvis, poſſit votum iſtud commutari per Bullam?

Reſpondetur affirmativè: Quia illa intentio, neque efficit, neque efficere poteſt quod intendit; quia reſervatio voti dependet unice à poteſtate reſervantis.

ARTICULUS II.

De votis, quæ virtute Bullæ, commutari nequeunt.

Tria ſunt hæc vota, nempè Caſtitatis, Religionis, & Ultramarini, de quibus ſuo ordine diſſeretur.

Quæritur primò: Quodnam Caſtitatis votum nequeat per Bullam commutari?

Reſpondetur: Votum abſolutum Caſtitatis perpetuæ, & perfectæ; quod ſequentibus declarabitur reſolutionibus.

1 Votum conditionale Caſtitatis, commutari poſſe per Bullam ante,& poſt purificatam conditionem; quia hoc votum poteſt commutari ab Epiſcopo, ergo etiam virtute Bullæ; ſiquidem per iſtam virtutem poſſunt commutari cuncta præter tria aſſignata. *Thom. Sanch. Trull. Ant. Gomez, Dian. Tolet. Leand. Mend. n.* 85. *& alij.*

2 Votum Caſtitatis conditionale pœnale, poſſe etiam commutari per Bullam. Probatur eadem ratione; & quia non eſt votum Caſtitatis perfectum, quia non fit propter affectum ad id, quod promittitur.

3 Votum Caſtitatis conditionale, quod non pendet à cõditione contingenti, ſed certa, non eſſe conditionale, ſed abſolutum, & ita non poſſe per Bullam commutari, v.g. ſi quis voveret caſtitatem ſub conditione quod Sol oriretur craſtina die.

4 Neque etiam per Bullam commutari poſſe votum pœnale de materia reſervata, quando tale votum fit in pœnam peccati jam commiſſi, vel quod committitur quando fit votum. Ratio, quia conditio non ſuſpendit conſenſum, nec eſt contingens ita, ut ab ejus contingentia ſit etiam contin-

gens ſubſiſtentia, & obligatio voti, quapropter votum cenſetur abſolutum.

5 Non poſſe commutari votum Caſtitatis ad centum annos; quia cenſetur perpetuum, quia ab annis his, in quibus tale votum poteſt fieri non poteſt quis prudenter ſibi promittere vitam ultra centum annos.

6 Poſſe commutari votum Caſtitatis, quod factum eſt ad aliquod tempus, v.g quatuor, aut decem annos; quia non eſt reſervatum Pontifici, quod non eſt perpetuum, ſed ſi vovens eſſet jam ætatis multum provectæ, v. g nonagenarius, aut centenarius, conſiderandæ ſunt iſtius, & valetudo & vires, an prudenti judicio poſſit vivere ultra decem, aut quatuor annos ad quos facit votum, quia ſi iſtius vita prolixior non ſperatur, debet cenſeri perpetuum, & conſequenter nequit per Bullam commutari.

7 Illum qui virginitatem vovit, animo dumtaxat abſtinendi ſe à primo actu venereo, quo violatur virginitas, poſſe per Bullam obtinere commutationem voti, quia hoc votũ eſt Caſtitatis partialis.

8 Votum non petendi debitum poſſe commutari alterutri conjugum, & utriſque, quia eſt votum Caſtitatis partialis. Etiam poteſt commutari alteri conjugum, votum Caſtitatis, quód fecit ſine licentia alterius poſt matrimonium conſummatum; quia non eſt votum Caſtitatis perfectæ, ſiquidem remanet cum obligatione ſolvendi debitum; ſed utriſque conjugibus non poteſt commutari votum quando ſe communi conſenſu voverunt: quia eſt votum perfectũ Caſtitatis, ita ut eorum neuter poſſit, nec petere debitum, nec reddere.

9 Votum non contrahendi matrimonium, per Bullam poſſe commutari: quia non eſt votum Caſtitatis perfectæ, neque contra votum faceret, qui non contrahendo, peccaret contra ſextũm Decalogi præceptum. Poteſt etiam commutari votum accipiendi ordinem ſacrum: quia non eſt votum Caſtitatis, ſed ſtatus cujuſdam, cui caſtitas annexa eſt. Itaque non peccaret contra votum, qui graviter circa caſtitatẽ delinqueret ante ordinem ſuſceptũ.

10 Votum conjugale Caſtitatis poſſe commutari: quia eſt votum Caſtitatis partialis: niſi fortè, auctoritate Pontificia, hoc votum ſtatui alicui annexam fuerit, v g. Ordinis Militaris, in quo equites, qui profeſſionem emittunt, Ca-

ſtitatem conjugalem vovent: quamvis videatur probabile juxta opinionem negantem hos eſſe veros Religioſos, quòd votum iſtud Caſtitatis conjugalis poſſit commutari in his, quemadmodum in aliis conjugibus.

11 Reſolutio: Quòd votum disjunctivum eſt commutabile per Bullam, quamvis una ejus voti pars ſit Pontifici reſervata, dummodò alia non reſervetur; quia eſt in voluntate ejus, qui vovit, eligere partem illam materiæ non reſervatæ, quæ commutabilis eſt; ſed ſi elegiſſet partem materiæ reſervatæ, communior opinio negat commutari poſſe, quamvis *Maldero* defendat contrariam ſententiam, & *Diana* dicat, cum probabilitate magna defendi poſſe. *Mendo* etiam id affirmat, modó poſtquam materiam reſervatam elegerit, non denuo voveat; quia votum illud non fuit à principio reſervatum, ergo ſi non denuo fiat votum; non poteſt electio materiæ, reſervatum facere. *Mald. 2. tract.* 10. *cap.* 5. *dub* 10. *Mend. diſp.* 26. *n.* 115.

12 Quód probabile, & tutum ſit, commutari poſſe per Bullam votum Caſtitatis factum propter metum levem ab extrinſeco cauſatum, quia ſimpliciter non eſt perfectum, ſiquidem deeſt illi perfectio libertatis, & ſpontanei, juxta coactionem, & involuntarium. *Bonac. Leſ. Aug. Navarr. Fun. Dian. Trull. Mend. n.* 117.

13 Quòd ſi quis faciat plura vota Caſtitatis partialis, v. g. votum non contrahendi matrimonium, & poſt hoc, votum etiam abſtinendi ſe ab una ſpecie luxuriæ, & poſtea ab alia ſpecie, &c. Ità ut in omnibus votis ſimul junctis includatur obligatio ſervandæ Caſtitatis perfectæ, hæc vota non poſſint commutari per Bullam, ſi vovens voluit jungere votum ultimum cum reliquis votis, ita ut foret ultimum votũ, complementum omnium, ut vovens omnimoda, & perfecta caſtitate teneretur: ſed ſi non habuit talem intentionem, ſed fecit quodcumque votum quaſi ſeorſim, & unumquodque cum affectu ſolo ad materiam partialem ejus, commutari poſſunt hæc vota, unumquodque ſeorſim, quia ſingula ſunt vota caſtitatis partialis.

14 Quòd ſi votum caſtitatis, aut cujuſvis materiæ reſervatæ commutavit Pontifex in aliam materiam non reſervatam, hæc ſecunda obligatio voti poſſit virtute Bullæ cõmutari quia commutatio, delevit reſervationem *Leſ, Arag. Suar. Thom. Sanch. & alij,* quos citat, & ſeq. *Mend. n.* 125.

15 Quòd votum caſtitatis factum ante contractum matrimonium, non poſſit cuiquam commutari per Bullam, ut petere debitum poſſit. Ratio; quia illud votum, fuit abſolutum caſtitatis perfectæ, & ita non poteſt commutare partem illius, qui non poteſt commutare totum, unde Pontifex ſolus poteſt.

Secundò quæritur: Quodnam Religionis votum nequeat per Bullam commutari?

Reſpondetur: Votum abſolutum, & perfectum Religionis. *Vnde reſolvunt. Thom. Sanch. Trull. & alij,* quos citat *Mend. num.* 119.

1 Quód in circumſtantijs, in quibus dictum eſt in reſolutionibus ſupradictis, quod votum caſtitatis commutari poſſit, Religionis etiam votum commutari valeat, accommodatis caſibus proportionaliter unius materiæ, & quæſtionis ad aliam.

2 Quòd votum hoc debet eſſe votum Religionis approbatæ, ne commutari poſſit; itaque poteſt commutari votũ ingrediendi domum aliquam, vel Hoſpitium, vel Collegium, ubi viri, aut fœminæ commorantur divino cultui dediti; & etiam commutabile votum ingrediendi Religionem approbatam, non ut ibi quis Religioſam vitam degat, ſed ut habitu incedat heremitæ, &c. Quia iſti non ſunt verè Religioſi. Hic eſt communis omnium Bullæ expoſitorum ſenſus.

3 Poſſe commutari vota paupertatis, & obedientiæ, quæ quis facit in ſæculo, aut Religione non approbata, quia iſta non ſunt vota Religionis.

4 Poſſe commutari votum accipiendi habitum in Religione Divi Iacobi, Alcantaræ, Calatravæ, & alijs Religionibus Militaribus (excepta Religione Divi Ioannis, quia hæc eſt vera Religio, utpotè, in qua caſtitas, paupertas, & obedientia voventur.) Ratio; quia cum alij defendant: Religiones illas, non eſſe verè, & propriè Religiones, alij verò contrarium ſentiant, reſtat in opinione, an ſint propriè & verè Religiones? Et conſequenter an reſervatum ſit votum ingrediendi eas; quod ſufficit, ne hoc votum cenſeatur reſervatum, quia odia reſtringenda ſunt, *Mend. d.* 26. *num.* 132.

5 Poſſe commutari vota ingrediendi Religionem auſteriorem, in ingreſſum Religionis laxioris; votum ingredi ědi in

in hoc Monaſterium, in ingreſſum alterius Monaſterij, votum etiam differendi ingreſſum quoad certum tempus, votum perſeverandi in Religione, prout votum iſtud diſtinguitur à voto ingrediendi Religionem; quia in cunctis iſtis caſibus, non commutatur ſubſtantia voti, ſed qualitas *Mend.* in varijs *num.cap.* 12. in quo citat alios.

Quæritur tertiò: Quodnam votum Vltramarinum non valeat per Bullam commutari?

Reſpondetur: Votum dumtaxat abſolutum, & perfectum peregrinationis ad viſenda loca Sancta Hieroſolymorũ, vel eorum aliquem. In quo omnes Bullæ conveniunt Expoſitores. *Hinc reſolvitur.*

1 Quòd hoc votum poſſit commutari per Bullam in caſibus, quibus egimus de voto Caſtitatis, & Religionis proportionaliter, v.g. quando hoc votum eſt conditionale, pœnale, vel factum eſt ob metum cauſatum ab extrinſeco, &c.

2 Quòd quidquid non eſt de ſubſtantia voti, ſed tantum de qualitate, commutari poſſit, v. g. ire peditem, vel mendicando.

3 Hoc votum non poſſe commutari, quamvis ob devotionem ſolam ſit factum. Eſt communis ſententia, ut poteſt videri apud *Mend.n.*143. contra *Graſis*, & *Sâ*, qui putarunt, votum hoc tunc dumtaxat reſervari, & incommutabile eſſe per Bullam, cum in ſubſidium fiebat terræ Sanctæ.

DUBIUM XVII.

De aliquibus difficultatibus Bullæ, quæ explicandæ reſtant.

ARTICVLVS I.

An debeat aſſervari ſummarium Bullæ, & inſcribi nomen accipientis?

Hæc ſunt verba Bullæ: *Y declaramos, que los que la tomaren, ayan de guardar, y recibir eſte ſumario, y Bula, que vâ impreſſo de molde, y ſellado, y firmado de nueſtro nombre, y ſello, porque de otra manera no ganan, ni gozan de la dicha Bula, ni gracias de ella. Y por quanto vós N. diſteis dôs reales de plata, que es la limoſna, que havemos taſſado, y declarado, y recibiſteis eſta dicha*

 Bula

tém, poſſe obtineri bis, acceptis Bullis duabus, itaque qui duas accipit poteſt abſolvi bis à caſibus Pontifici reſervatis, poteſt Indulgentiam plenariam, quæ conceditur ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis, ſibi applicare bis in utroque caſu, poteſt etiam in opinione aſſerentium Indulgentias ſtationis ad Altaria non obtineri niſi ſemel per dies ſingulos, ipſe obtinere bis, duplicando ſtationes, &c

4 Poſſe accipi duas Bullas pro eodem defuncto: eſt autem utilius non accipere eas ſimul, quia poteſt accidere, quòd in prima vice non applicetur Indulgentia defuncto ob defectum alicujus requiſiti, quod requiſitum ſuppleatur in ſecunda vice.

ARTICULUS III.

De ſuſpenſione, & revalidatione Indulgentiarum, & gratiarum, quas Bullæ Commiſſarius concedit.

Commiſſarius Cruciatæ Generalis, virtute facultatis ſibi à Pontifice conceſſæ, ſuſpendit durante anno publicationis Bullæ, cunctas gratias, & Indulgentias, ubique terrarum quibus Bulla promulgatur, exceptis illis, quæ Superioribus Ordinum Mendicantium in ordine ad Religioſos conceſſæ ſunt, & poſtea Commiſſarius declarat in favorem Cruciatæ, quòd qui acceperit Bullam poſſit gaudere cunctis ante ſuſpenſis Indulgentijs, & gratijs, quæ declaratio, eſt revalidatio Finis intentus per hanc ſuſpenſionem eſt: Ne deficiat Cruciatæ ſubſidium eleemoſynarum, quæ à fidelibus erogantur; quia ſi poſſent ſine Bulla, alias obtinere gratias, & Indulgentias, plures Bullam non acciperent, & ita data eleemoſyna pro Bulla, revalidantur Indulgentiæ ſuſpenſæ, ut poſſit accipiens obtinere. Circa hoc videbis ſequentes reſolutiones.

1 Reſpectu accipientis Bullam ſtatim ac promulgatur, non ſuſpendi gratias, nec Indulgentias ullas, quia iſte nec locum, nec tempus ſuſpenſioni tribuit, & quamvis dicatur revalidari Indulgentias, & quia ſuſpendendæ erant, caſu quo iſte non eſſet tam ſedulus in accipiendo Bullam.

2 Commiſſarium non ſuſpendere has gratias, & Indulgentias in locis illis, ubi Cruciata non valet; quia nec illo attingit ejus poteſtas, nec ad finem intentum ſuſpenſio talis conducit.

3 In opinione aſſerente annum durationis Bullæ eſſe naturalem, poſſe inveniri aliquos dies, in quibus ſine Bulla

Indulgentiæ aliquæ obtineantur, & gratiæ, v. g. promulgata fuit Bulla anno ſuperiore in aliquo loco Kalendis Februarij. Hoc anno promulgatur decima die menſis in eodem loco; in diebus illis, qui reſtant à kalendis Februarij, uſque ad decimam diem menſis, poſſunt obtineri prædictæ Indulgentiæ ſine Bulla; nam ſuſpenſio pro anno ſuperiore expiravit prima die Februarij, & ſuſpenſio pro anno præſenti, nõ incipit niſi à decima.

4 Iubilæum, quod quandoque Pontifices concedunt pro duabus ſeptimanis obtinendum, poſſe obtineri ſine Bulla, ſi Pontifex contrarium non expreſſerit; quia hæc eſt mens Pontificum, & animus, ut omnes tale Iubilæum obtineant, & neque pauperes, quibus ad Bullam accipiendam pecunia non ſuppetit à Iubilæo excludantur obtinendo; itaque Commiſſarius nunquam hoc Iubilæum ſuſpendit, *Fernand. Villalob Rodr. Trull. Dian.* citati à *Mend. d.* 29 *n.* 10.

5 Facultates, & gratias in jure communi contentas non ſuſpendi à Commiſſario Bullæ; quia communis doctrina eſt: id, quod eſt de jure communi non revocari, ſi clarè non exprimitur.

6 Neque etiam ſuſpendi Indulgentias, & facultates, quæ conceduntur ab Epiſcopis; quia tantùm ſuſpenduntur gratiæ, & facultates, quæ immediatè à Sede Apoſtolica dimanant, ut conſtat ex Bullæ procemio.

7 Suſpendi gratias, & Indulgentias, quæ conceduntur poſt promulgationem Bullæ: praxis, & ſtilus eſt: quòd Cõmiſſarius illas examinet, & faciat copiam, ut promulgentur, & quod non poſſint obtineri ſine Bulla, *lib.* 1. §. 5. *dub.* 4. *num.* 3.

8 *Trullenck* ſentire: Gratiam conceſſam pro anima è Purgatorio eruenda per Miſſam in Privilegiato Altari celebratam, non ſuſpendi per Bullam; quod etiam *Diana* probabile cenſet; ſed communior, & probabilior eſt contraria ſententia, & illa favet magis expeditioni Cruciatæ. Itaque ad obtinendam hanc gratiam eſt opus Bulla. *Ludovicus de la Cruz ait*: quòd ille, qui Miſſam commendat, debeat habere Bullam. Meliùs *Rodriguez* aſſerit: teneri celebrantem; quia Bullam debet habere, qui Indulgentiam obtinet, obtinet verò qui celebrat, non qui celebrare commendat; Religioſus autem, quia celebrat in Altari Monaſterij ſui, non indiget Bulla; quia Religioſi, abſque Bulla gaudent gratijs ſibi conceſſis, ut ſtatim videbimus.

Non

9 Non ſuſpendi per Bullam gratias, & facultates, quæ non habent ſimilitudinem aliquam, aut æquivocationem cum gratijs, & facultatibus Bullæ, v. g. ſi Epiſcopus aliquis haberet teſtandi licentiam, & gratiæ illæ, quæ pertinent ad honorem, & juriſdictionem, ut ſunt gratiæ illæ, quibus fruuntur docentes, & ſtudentes in Vniverſitatibus, Miniſtri Sãcti Officij, & alij conſtituti in aliqua dignitate, aut officio. Ratio; quia in literis Apoſtolicis revocantur aliquæ gratiæ quæcumque ſint, intelliguntur revocari dumtaxat gratiæ illæ, quæ obviare, vel opponi poſſent his gratijs, quæ in dictis literis revocantibus conceduntur, ut advertit *Mendo* citatis *Felino, & Bartolo*: gratiæ, quas pro exemplo appoſuimus, nõ opponuntur gratijs in Bulla conceſſis, neque Bullæ expeditioni, ergo iſtæ non revocantur per Bullam. Eſt plurium, quos citat *Mend d.* 29. *n.* 33.

10 Neque etiam ſuſpendi per Bullam, gratias conceſſas Religionibus Mendicantibus quoad Religioſos earum: quia expreſſè excipiuntur à Commiſſario in ſuſpenſione aliarum; ſed neque etiam poteſt illas ſuſpendere, quia Pontifex non tribuit ei facultatem hanc in Bulla Latina. Quod etiam dico de gratijs conceſſis Religionibus non Mendicãtibus, ſi iſtæ, participes fuerint privilegiorum illarum. Quod de Religioſis dicitur, debet etiam intelligi quoad novitios, quia in favorabilibus, nomine Religioſorum comprehenduntur; non verò includuntur Donati, quia non ſunt Religioſi; neque etiam Tertiarij Franciſcani; quia utrique indigent Bulla, ut gratias Religioni conceſſas obtineant. *Mendo* cum alijs, *num.* 44. & 45.

11 Quód de Religioſis viris, intelligendum eſſe de Religioſis fœminis, ideſt Monialibus cum proportione, ſi ſunt Ordinis Mendicantis, non egent Bulla ad obtinendas Ordinis ſui gratias, quia iſtæ non ſuſpenduntur; ſi veró non ſũt Mendicantes, neque participant privilegia eorum, egebunt Bulla.

12 Sæculares etiam egere Bulla ad obtinendas gratias aliquas conceſſas in favorem Religionum Mendicantium, quæ immediatè attinent etiam ad favorem ipſorum ſæcularium, v. g. Indulgentias, quæ conceduntur viſitantibus Altaria, aut Eccleſias dictarum Religionum.

13 Alias gratias, quæ præcipuè, & immediatè conceduntur in favorem dumtaxat Religionis, & redundant etiam in benefi-

beneficium ſæcularium . poſſe etiam à ſæcularibus obtineri ſine Bulla, quia non ſuſpenduntur, v g. Facultas, quam habent Mendicantes abſolvendi à caſibus reſervatis, commutandi vota, diſpenſandi in quibuſdam rebus, & aliæ ſimiles facultates, quæ in unaquaque Religione videndæ ſunt, quæ, & quales ſint? Quòd etiam dico de Religionibus non Mendicantibus, ſi participant privilegia earum. Hæc reſolutio eſt contra *Navarrum, Lopez, Acoſta, & TrullencK*, ſed aſſentiunt ei ſupra decem, & octo, aut viginti Auctores, quos citat, & ſequitur *Mendo num. 63*. Qui etiam addit: Pium Quintum conſultum reſpondiſſe: Mentem ſuam non eſſe revocare per Bullam hæc privilegia; & expreſſit anno 1571. in privilegijs Ordinis Prædicatorum; & putandum eſt, hunc fuiſſe, & eſſe animum reliquorum Pontificum.

ARTICVLVS IV.

De ſuſpenſione interdicti dum Bulla promulgatur.

Commiſſarium Generalis virtute facultatis ſibi à Summo Pontifice conceſſæ ſuſpendit interdictum ubicumque fuerit per octo dies ante, & poſt Bullæ promulgationem, ut ſolemniùs fiat promulgatio. Circa hoc, quænam difficultates reſolvuntur.

1 An ſuſpenſio interdicti duratura ſit ſexdecim, aut decem, & ſeptem dies ideo, quia Commiſſarius ſuſpendit interdictum octo dies ante, & totidem poſt promulgationem Bullæ? Videtur eundem diem promulgationis non eſſe numerandum incluſivè cum alijs antecedentibus, & conſequêtibus. Reſpondetur hoc eſſe probabile, v.g. illum diem non eſſe incluſivè numerandum, & quia favorabile eſt, poſſe extendi ſuſpenſionem uſque ad dies decem, & ſeptem. *Mend. d. 30. n. 2.*

2 Suſpendi interdictum poſitum à quocumque judice; quia Pontifex eſt ſuperior cunctis, & delegat quoad hoc Commiſſario propriam poteſtatem.

3 Quòd ſi in aliqua Civitate populoſa promulgetur in diverſis Eccleſijs, & diverſis diebus Bulla præ multitudine populi; interdictum ſuſpendatur octo diebus ante, & totidem poſt promulgationem in unaquaque Eccleſia; & parochiani illius Eccleſiæ in qua adhuc edictum non ſuſpenſum eſt, frequentare poſſint Eccleſiam illam, in qua eſt ſuſpenſio. *Idem n. 6.*

Ex-

4 Excommunicatos, aut publicè denuntiatos, propter quos interdictum, poſitum fuit, non manere abſolutos per illos dies, quibus ſuſpenditur interdictum; quia vinculum excommunicationis, diſtinguitur à vinculo interdicti, quod ſuſpenditur.

5 Neque interdictum perſonale particulare ſuſpendi, quia hoc non obſtat promulgationi ſolemni Bullæ, qui eſt finis intentus in ſuſpenſione interdicti, neque hoc vocatur abſolutè interdictum. *Idem n* 12

6 Interdictum generale perſonale comprehendens cunctos vicinos loci, ſuſpendi quamvis non ſit locale, quia hoc obſtat ſolemni Bullæ promulgationi.

7 Quòd ſit interdictum, poſitivum eſt in Eccleſia loci, in qua non eſt promulganda Bulla, adhuc ſuſpendatur; quia Commiſſarius loquitur abſolutè non dicens ſuſpendi interdictum in Eccleſia, in qua promulganda eſt Bulla, ſi in ea fuerit interdictum, ſed ſuſpendi in loco toto, in quo Bulla promulgatur.

8 Idem dicendum eſſe ſi aliqua Regularium Eccleſia interdicta foret in loco illo, in quo Bulla promulgatur, etiamſi omnes in tali communitate commorantes, eſſent interdicti generaliter; quia illud interdictum eſt publicum, & non particulare, ac ſi in una Parœcia, cuncti Parœciani interdicti eſſent.

9 Quòd finitis diebus ſuſpenſionis, iterum reſurgit interdictum quin denuò ponatur.

CAP. II.

De Bulla Compoſitionis.

Commiſſarius Generalis Bullæ, in virtute facultatis ſibi à Pontifice conceſſæ poteſt facere conventionem ſuper bonis malé habitis, aut uſurpatis quando de Domino eorum non conſtat; quam facultatem poteſt ipſe Cōmiſſarius ſubdelegare, ut de facto ſubdelegat Commiſſarijs Bullæ in Indijs; & quia difficile erat, & moleſtum pro minoribus quibuſdam quantitatibus ad Commiſſarium recurrere ad debita iſta componenda, expedire Bullas.

DU-

DUBIUM I.

De bonis in communi, de quibus Commiſſarius poteſt compoſitionem facere.

ARTICULUS I.

Quænam quantitas componi poſſit?

Reſpond. 1. Singulis quoque annis componi poſſe quantitatem duorum millium nongentorum quadraginta, & unius argenteorum, & ſex maravediſiorum cum quinquaginta Bullis Compoſitionis acceptis, quæ ſingulis annis accipi poſſunt; quia per unamquamque Compoſitionis Bullam componuntur quinquaginta argentei. & viginti, & octo maravediſij; & ita cum quinquaginta Bullis Compoſitionis acceptis, dicta quantitas componitur.

Reſp 2. Quód ſi inveniatur major quantitas componenda quam ea, quæ cum quinquaginta Bullis componi poteſt, recurri debeat ad Commiſſarium, qui ſolet exigere pro compoſitione, decimam partem ejus quantitatis, quæ componenda eſt, & hanc in ſubſidium Cruciatæ; quod etiam ordinat exigendum Commiſſarijs in Indijs ſubdelegatis. *Hinc reſolvitur.*

1 In uno anno non poſſe accipi plures quàm quinquaginta Bullas Compoſitionis, vel ſumantur ſingulæ ſeorſim, vel plures, vel omnes ſimul.

2 Quòd ſi quidam debet ultra id, quod per quinquaginta Bullas componere poſſit, non valeat differre compoſitionem, aut reſtitutionem ad ſequentem annum, ut componat quantitatem acceptis novis Bullis, ſed ſtatim debeat reſtituere, aut componere cum Commiſſario reſtantem illam bonorum quantitatem. Peccavit autem graviter differendo niſi dilatio alias prudentis judicio juſtificata fuerit.

3 Quamvis peccaverit differendo culpabiliter reſtitutionem, aut compoſitionem, poſſe tamen in ſequenti anno, acceptis Bullis, debitum componere; neque obſtabit diſtuliſſe, intuitu per Bullas componendi; quia quamvis Bulla non proſit his, qui in fide Bullæ aliena uſurpavere bona, illis tamen, qui Bullæ fidentes, reſtitutionem diſtulerunt videtur valitura, quia valdè diverſa ſunt hæc duo nempè uſurpare in fide Bullæ, & differre reſtitutionem in fide ejuſdem, & cum aliàs hoc quod eſt non valere Bullam ſit odioſum, non debet ampliari; & ſi fiducia privaret hoc beneficio adhuc perſpiciendum eſt; An compoſitio dilàta fuerit in fiducia, aut cũ fiducia

fiducia Bullæ, quia ſi dilata fuit cum fiducia, adhuc compoſitio poteſt fieri per Bullam. *Mendo diſp.* 31. *n.* 51.

4 Quòd ſi quis per unam Bullam minorem quantitatem, quam componere potuiſſet, v g. triginta argenteos, ſi poſtea contrahere aliud debitum cujus incertus eſſet Dominus, v. g. debitum viginti, & octo argenteorum, non poſſit componere hos viginti, & octo argenteos, per illam eamdem Bullam, per quam compoſuerat triginta, quamvis nec illi triginta, neque iſti viginti, & octo argentei excedant quantitatem, quæ per unam Bullam componi poteſt; quia Bulla nõ valet ad debitum de futuro contrahendum, ſed ad debitum jam de præterito contractum, & compoſitio finitur quando accipitur Bulla, nec poteſt ultra extendi.

5 Quòd ſi unus debet alicui Domino incerto triginta argenteos, & alius debet alicui Domino incerto viginti, non liceat utriſque accipere unam Compoſitionis Bullam pro debito utriſque; quia unaquæque Bulla conceditur uni ſoli; & hæc eſt praxis; ſed eorum quiſque poſſet ſuſcipere debitum alterius, pro quo ſatisfaceret, quod impleret accipiens Bullam Compoſitionis.

Quæritur: Quænam eleemoſyna pro Compoſitionis Bulla eroganda ſit?

Reſpondetur: Duos erogari argenteos; ſed ſi compoſitio fiat de bonis, quæ debentur pro ommiſſione Officij Divini, erogandi ſunt, & alij duo ad Eccleſiæ fabricam, ejus Eccleſiæ, in qua beneficium habet qui officium ommiſit.

ARTICULUS II.

Cujuſnam qualitatis futura ſint bona ſuper quæ fieri poſſit compoſitio?

Reſpondetur: Hæc bona debere eſſe incerta, vel hanc compoſitionem fieri de bonis incerti Domini, vel de bonis, quæ debentur Eccleſiæ, pauperibus, aut operibus pijs; quia Pontifex eſt Adminiſtrator horum bonorum, & poteſt de illis compoſitionem facere, alijſque compoſitionem delegare. Dilucidatur autem hoc magis, reſolutionibus ſequentibus.

1 Cum ſit probabilis opinio, & tuta in conſcientia: Bona incerti Domini, quæ quis non acquiſivit injuſte, ſed invenit,

venit, v. g. poſſe ſibi applicare ſi poſtquam ſufficientem diligentiam adhibuerit pro inveniendo Dominum, non invenerit; neque teneri ad compoſitionem, aut reſtitutionem, niſi fortè Dominus inventus fuerit ante neceſſarium præſcriptionis tempus, quo impleto, jam non tenetur reddere Domino; quæritur ergo quodnam temporis ſpatium ad hanc præſcriptionem requiratur? Hæc eſt materia Iuriſcōſultorum in tit. de præſcript. & in tit de uſucapion. Theologorum etiam in tractatu de juſt. & jure; ſed in opinione aſſerentium prædicta bona deberi operibus pijs, poteſt fieri de ijs bonis compoſitio.

2 Ut aliqua bona cenſeantur incerti Domini, neceſſariũ eſſe, habentem illa bona, ſufficientem prudentum virorum judicio diligentiam adhibere pro Domino certo inveniendo; quòd ſi facta ſufficienti diligentia, Dominus non comparuerit, habenda ſunt illa bona pro bonis Domini incerti, & poteſt fieri de illis compoſitio. In hoc Auctores conſentiunt.

3 Quòd quando conſtat bona iſta alicujus ex tribus, aut quatuor Dominis, non tamen conſtat cujuſnam ſit eorum, hæc bona non ſunt incerta, neque de illis poteſt fieri compoſitio, ſed debent tradi tribus illis, aut quatuor de quibus eſt dubium, ut illi inter ſe dividant, & inter ſe componantur; neque poſtea ſi verus Dominus appareret, teneantur alij conſortes reſtituere verô Domino id, quod in partitione acceperunt, quia quando diviſio facta fuit, unuſquiſque ceſſit juri ſuo. *Mendo* cum alijs, quos citat *d. 33. num. 12. Dicaſtillo, tom. 1. de juſtit, & jure, lib. 2. titul. 2. d. 9. dub. 15.*

4 Non eſſe incerta, bona illa, quæ jura, aut leges cujuſque Regni diſponunt ſic vel ſic applicanda, quamvis de Domino non conſtet, quia hæ leges obligant in conſcientia, utpote juſtæ, & ita non poteſt fieri de illis compoſitio.

Quæritur primò: An in caſu, quo comparet Dominus bonorum, de quibus per Bullas facta eſt compoſitio, vel cum Commiſſario conventum fuit; is qui compoſuit illa bona, debeat reſtituere, aut tuta conſcientia poſſit ſibi retinere?

Reſpondetur: Quód in conſcientia non teneantur reſtituere facta jam legitimè compoſitione, & remanere in conſcientia ſecurum, quamvis Dominus ipſe in externo foro

foro poſſit coram judice iſta bona expoſtulare, & ipſe judex ad reſtitutionem compellere. Probatur prima pars: quia Põtifex præ dominio excellentiæ, pollet auctoritate ad transferendum per compoſitionem dominium talium bonorum, quando talis compoſitio ad animarum ſalutem conducit, & talia bona ſunt in tali ſtatu, quòd ad pauperes pertineant, ergo in conſcientia non debet reſtituere ille, ad quem per compoſitionem, dominium talium bonorum translatum fuit. Secunda pars probatur; quia horum bonorum compoſitio, dumtaxat eſt ad forum conſcientiæ, ergo in externo foro repeti poſſunt. Hinc fit ſatis aſſerentibus non poſſe fieri hanc compoſitionem tuta conſcientia, quia eſt in præjudicium tertij, nempè bonorum Domini. Satis fit, inquam, quia remanet Domino jus, & actio, ut in externo foro ſua bona expoſtulet; irrationabiliter autem invitus erat Dominus bonorum, quod is, qui eorum compoſitionem per Bullam feciſſet, ab onere reſtitutionis in conſcientiæ foro maneret immunis, cum ipſe bonorum Dominus ſit Pontifici ſubditus, ejuſque bona ſubjiciantur ſupremæ Pontificis poteſtati quando eorum adminiſtratio ſpirituali ſaluti conducit, ut conducebat quando illorum dominium in foro conſcientiæ per compoſitionem fuit translatum, neque hæc compoſitio, aut translatio dominij in præjudiciũ Domini cenſeri debet facta, quemadmodum neque præſcriptio cenſetur in præjudicium, quamvis poſt præſcripta bona, pateat illorum Dominus; nam quemadmodum Reſpublica eò quòd habeat poteſtatem ſuper temporalia bona quatenus utilitati civili conducunt, & publicæ, concedit præſcriptionem bonorum quin Domino injuriam inferat; ita Pontifex, eó quòd habeat poteſtatem ſuper bona incerta quatenus ſpirituali ſaluti conducunt, concedit juſtè eorum compoſitionem in conſcientiæ foro, quin bonorum Domino præjudicium fiat.

Quæritur ſecundò: Quibuſnam perſonis poſſit valere cõpoſitio per Bullas, aut cum Commiſſario?

Reſpondetur: Cunctis, quibus diximus vivorum Bullam poſſe valere in cunctis articulis dubij quarti, poſſe etiam valere compoſitionis Bullam, quin excludatur defunctus, qui ante mortem injunxit hæredi pro exoneranda conſcientia, ut neceſſarias compoſitionis acciperet Bullas.

Quæritur tertiò: Quibuſnam perſonis Bulla hæc valere nõ poſſit?

Reſpondetur: Illis non valere, qui in fiducia Bullæ, aliena bona uſurparunt; ſed poſſe valere his, qui cum fiducia Bullæ uſurparunt. Quod ut intelligas: ille in fiducia Bullæ uſurpavit, qui ſi non ſperaret ſe compoſiturum ea bona per Bullam, non uſurpaviſſet ea. Ille verò cum fiducia Bullæ uſurpavit, qui motus eſt ad uſurpanda bona per cupidinem, aut motivum aliud, qui quamvis non ſperaret ſe compoſiturum illa bona, tamen eodem modo uſurpaviſſet, quamvis aliquod habuerit ſolamen, quòd per Bullam compoſitioni daretur locus.

Hic advertendum eſt: Quòd quamvis bona malè habita in fiducia Bullæ componi nequeant, poſſe tamen recurri ad Commiſſarium Generalem pro compoſitione eorundem, qui poteſt committere talem compoſitionem Epiſcopo, cujus facultatem non coarctat Commiſſarius. *Mendo d.* 35. *n.* 43. & 44.

DUBIUM II.

De particularibus, quos Bulla Compoſitionis intrat.

Decem, & octo caſus particulares aſſignantur, in quibus Bulla compoſitionis habet locum. In quibus omnibus, duo ſupponuntur, quæ jam animadverſa relinquimus. Primum, quòd non conſtet de Domino bonorum, quæ componuntur. Secundum, quód facta fuerit ſedulò diligentia prudentum judicio ſufficiens, ut eorum Dominus inveniatur. In Bulla Latina additur à Pontifice alia conditio, nempè quòd à volente ſe componere exigatur juramentum, quôd ſufficientem diligentiam adhibuerit in quærendo bonorum Domino, & non invenerit; ſed juramentum hoc, dumtaxat exigitur quando fit compoſitio cum Commiſſario, non verò quando fit per Bullas, quia tunc ſufficit, quòd quis in conſcientia ſibi perſuadeat, quòd ſufficientem curam in Domino quærendo habuerit. Et ita in praxi acceptum eſt.

ARTICVLVS I.

De primis ſex caſibus, qui ponuntur in Bulla.

Primus caſus. Poteſt fieri compoſitio de bonis malè obtentis,

tentis, & habitis, de acceptis, & acquiſitis per lucra, & uſuras, vel alio quolibet modo, ſi facta ſufficienti diligentia non comparuerint Domini, quibus legitima reſtitutio fieri debeat.

In hoc caſu advertendum eſt, quòd videatur Dubium 7. tractatus 5. in lib.3.ſummæ, ubi agitur de uſura, & in quibus caſibus debetur ejus reſtitutio, poterit compoſitio per Bullam habere locum, modo de Domino cui reſtitutio facienda eſſet, poſt diligentiam ſufficientem non conſtiterit, neque uſuræ obtentæ fuerint in fiducia Bullæ. Quòd idem advertendum eſt in reliquis quibuſcumque caſibus, ne iterum repetere cogamur.

Diximus componi poſſe id, quod obtinetur per lucra, quæ exſurgunt ex accommodatione fructuum; obtentum per uſuras, quod reſultat ex accommodatione pecuniæ in ſignificatione ſtricta, & in lata ſignificatione in accommodatione cujuſvis mercis. Diximus: Quolibet modo. Ideſt modo ſimili uſuræ, ut mohatra.

Secundus caſus: Poteſt fieri compoſitio, de fructibus beneficiorum, & aliorum redditüum Eccleſiaſticorum malè habitis ob defectum in horis Canonicis recitandis. *Circa quod reſolvitur.*

1 Quòd quando ob defectum in recitando fit horum bonorum compoſitio, tribuenda eſt tanta pars ad fabricã Eccleſiæ, ubi eſt beneficium, quanta Cruciatæ, v.g. ſi accipitur pro compoſitione, Bulla una, tribuendi ſunt Eccleſiæ argẽtei duo, ſi duodecim Bullæ accipiantur, viginti argentei tribuendi ſunt Eccleſiæ, & ſic proportionaliter.

2 Quia cum fructus beneficij percipiantur etiam alijs titulis, & obligationibus oneroſis à recitatione diverſis, hinc fit, ſolùm id debere reſtitui ob defectum in recitando, quod recitandi oneri correſpondet, debita ſpectata propoitione. *Thom.Sanch.Henriq.& Mendo,d.*34.*num.*25.aſſerunt: Epiſcopum recitare ommittentem ad quintam fructuum partem reſtituendam teneri. Canonicum verò, & Parochũ ad quartam. Reliquos Beneficiatos, & qui gaudent beneficio ſimplici, Præſtamo, Capellania, aut penſione ſufficienti ad onus recitandi, teneri ad tertiam partem. Qua via quiſque poſſet hanc partem per Bullas componere, v. g. Habet quis Beneficium ſimplex, ex quo treſenta ducata recipit annua, ommittit recitare officium per totum annum,

Digitized by Google

debet reſtituere fabricæ Eccleſiæ, aut pauperibus ducata centum, quæ eſt tertia pars reddituum; quam partem componere poteſt, acceptis decem, & novem Compoſitionis Bullis, erogando Cruciatæ triginta, & octo argenteos, & totidem fabricæ Eccleſiæ. Si ommittit officium per menſem, aut per dies quindecim, illam partem reſtituere tenebitur, quæ menſi, aut diebus quindecim ex redditu correſpondet, quam partem per Bullam, aut Bullas componere poteſt.

3 Ommittentem officium parvum, ad quod tenetur pro penſione, eodem modo ad reſtitutionem obligari: quod ſi per Bullas velit componere debitum, tantam partem debet reſtituere fabricæ Eccleſiæ ubi eſt beneficium ex quo illi penditur, quantam Cruciatæ. Quòd ſi penſio fuerit ſuper Epiſcopatum, probabile eſt: partem dandam fabricæ, poſſe tribui, vel in fabricam Eccleſiæ Matrîcis, vel alterius cujuſcumque Eccleſiæ, in qua Epiſcopus habeat Eccleſiaſticos proventus.

4 Habentem beneficia in diverſis Eccleſijs, ſi componat per Bullas, quod ommiſſione officij debitum contraxit, id quod fabricæ Eccleſiæ tribuendum eſt, teneri diſpertiri inter illas Eccleſias omnes, in quibus habet beneficia, majorem partem illi, unde majores percipit redditus tribuendo.

Tertius caſus. Poteſt etiam fieri compoſitio ſuper dimidium legatorum, quæ facta fuere pro exoneranda conſcientia à bonis malè habitis, ſi perſonæ quibus talia legata facta ſunt, negligentes fuerint per annum integrum in percipiendis legatis, quamvis de legatarijs conſtet, & perſonis, *Circa quod reſolvitur.*

Negligentia legatarij in perceptione rei legatæ, non debere numerari à tempore quo factum eſt teſtamentum, vel teſtator obijt, ſed à tempore, quo ipſe certus factus eſt legati ab hærede, vel teſtamentario; quia ubi de re non conſtat nō poteſt quis accuſari de negligentia in re. Itaque ſi à tempore, quo habuit notitiam, numeratur annus, & ille negligenter ſe habuerit in recuperando legato, poterit hæres dimidium legati per Bullas componere. Si legatarius verò fuerit aliquis locus pius, debet admoneri is, qui talis loci curam habet. Si legatarius fuerint pauperes in communi, Procurator pauperum debet admoneri; quod ſi iſti poſt admonitionem negligentes fuerint per annum, poteſt fieri compoſitio de legati dimidio.

Quartus

Digitized by Google

Quartus caſus. Poteſt, etiam fieri compoſitio ſuper legatis factis antea, vel tempore durationis Bullæ, quorum legatarij facta ſufficienti diligentia non inventi fuerint. *Circa quod reſolvitur.*

1 Quòd ſi non invento legatario, invenitur hæres ipſius, legatum abſolutum debeat dari iſti hæredi, legatum quoque conditionatum, purificata conditione; & ſuper hoc legatum nequit hæres per Bullam componi.

2 Idem quod conceditur circa legata, non inventis legatarijs, poſſe applicari fideicommiſſis, & donationibus, quando non inveniuntur partes; itaque poſſunt etiam per Bullas componi.

Quintus caſus. Si aliquis judex Ordinarius, aut Delegatus, vel Aſſeſſor perceperint nummos, vel aliquid aliud pro ferenda mala, aut injuſta ſententia, vel pro cauſa protrahenda in præjudicium partis, aut pro alia injuria inferenda, vel aliquid aliud facerent, quod non deberent; tunc poſſent omnes iſti, malè parta per Bullas componere, ſalvo ſemper jure partis, ut illi ſatisfiat. *Circa quod reſolvitur.*

1 In opinione plurium aſſerentium non debere reſtitui id, quod pro actione turpi, aut injuſta acceptum eſt, quando tale obſequium non eſt debitum ei, qui ſoluit, & alias id obſequium eſt prætio æſtimabile; nullum iſtorum judicum, qui in re mala perpetranda peccaverunt teneri ad compoſitionem pretij pro re mala perpetrata; in opinione verò tutiori aſſerentium contrarium; teneri ſi non reſtituunt, componi per Bullas. Quod obſervandum eſt in ſequentibus caſibus huic ſimilibus.

2 Idem, quod dicitur de judicibus, qui revera ſunt judices, debere intelligi de quibuſcumque potentibus ſententiam ferre pro officio, aut ſubdelegatione, aut partium conſenſu.

3 Damnum, quod parti intulerunt, ipſos non poſſe cõponere per Bullas, ſed teneri reſtituere, etiam dato caſu quod non deberent id, quod pro injuſta acceperunt ſententia.

Sextus caſus. Si aliquis Advocatus accepit quidquam pro advocando in cauſa injuſta ſciente parte cauſæ injuſtitiam, poteſt iſte Advocatus per Bullam componi; ſed parti, cui præjudicavit, pro damno ſatisfacere tenetur. Circa hunc caſum reſolvitur idem, quod in reſolutione prima

& tertia præteriti caſus. Ultra notandum eſt: Quòd ſi pars, quam defendit Advocatus neſcit cauſam ſuam eſſe injuſtã, juraque pro ſe trahi violenta, tunc Advocatus reſtituere tenetur parti id, quod pro patrocinanda cauſa accepit, & dãna, quæ ex tali ſuſcepta cauſa fuerunt orta.

ARTICULUS II.

De ſex alijs caſibus, qui ponuntur in Bulla.

Septimus caſus. Si quis teſtis pro falſo teſtificando, aut Fiſcalis, vel accuſator pro accuſatione falſa, vel quód ommiſerit accuſare cum tenetur, accepere quidquam, poſſe componi de acceptis, ultra ſatisfactionem, quam tenetur reddere parti præjudicatæ.

Octavus caſus. Officiales, Scribæ, Notarij, aut Secretarij, qui pro aliqua re in officio ſuo injuſtè perpetrata percepere quidquam, poſſunt componi ſuper accepto, ſed præjudicatis partibus ſatisfacere tenentur.

Hi duo caſus ſequentes coincidunt cum caſibus ſupradictis judicis & Advocati, & ita eadem regula utendum eſt.

Nonus caſus. Poſſunt omnes judices, & ſæculares, & Eccleſiaſtici in cauſis temporalibus componere per Bullam ea bona, quæ ob adminiſtrandam juſtitiam pro jure debitam, à litigantibus acceperunt, vel iſta bona ſint pecuniæ, vel ſpecies alia.

Dicitur in cauſis temporalibus. Quia eſt ſimonia accipere quidnam pro cauſis ſpiritualibus, & etiam eſt ſimonia, id per Bullas componere. Et quamvis advertat *TrullencK*. Pontificem dumtaxat prohibere compoſitionem, & diſpenſationem in ſimonia incurſa ratione Beneficij, Apoſtaſiæ, Hæreſis, Homicidij, aut Ordinum non ritè acceptorum; inde tamen, tantummodo infertur: Commiſſarium habere poteſtatem ad componendum pretium acceptum in alijs ſimonijs; non verò, quód hoc pretium poſſit componi per Bullas, ſiquidem hæ non conceduntur, niſi ut componatur id, quod pro cauſis temporalibus acceptum eſt.

Dicitur: Ratione juſtitiæ adminiſtrandæ, &c. Quia non poteſt judex pro juſtitia adminiſtranda ſtipendium accipere, neque pretium; ſiquidem pro ejus adminiſtratione ſalarium accipit, quod bis ſolveretur ſi ultra id, pretium acciperet. *Vnde reſolvitur.*

Quòd

1 Quòd in caſibus, in quibus Doctores, probabiliter à reſtitutione judicem excuſant, non teneтur judex ad compoſitionem pretij accepti pro adminiſtratione officij ſui, ſi ipſe judex Doctorum ſequitur opiniones; contraria verò pars, ſecurior eſt.

2 Quòd quando litigans dedit judiciali, quid pro redimenda vexatione quia alias judex non ferret ſententiam juſtam pro eo, tenetur judex acceptum reſtituere litiganti; in quo negotio non datur compoſitionis locus. Hæc eſt omnium ſententia communis.

3 Quòd quando litigans dat bona fide aliquid judici, vel quia putat teneri dare, vel quia ad dandum cogitur, debet judex reſtituere ipſi litiganti, quin habeat in hac cauſa locum compoſitio.

4 Quòd quando litigans dat aliquid animo corrumpendi judicem, & attrahendi illum, ut pro ſe ferat ſententiam, quia putat litigans jura pro ſe in tali negotio non ſtare, quãvis in rei veritate favorabilis ſententia ſibi debeatur; tunc judex agnoſcens ſe ferre ſententiam juſtam, & debitam in favorem litigantis, non pòteſt retinere ſibi id quod accepit, ſed tenetur reſtituere ipſi litiganti antequam exequatur actionem, pro qua pretium accepit; ſed poſt actionem jam exequutam tenetur reſtituere pauperibus; in quo caſu, cõpoſitio per Bullam habet locum. Quia quando litigans intendit corrumpere judicem muneribus, aut ſtipendio, conſentit tunc in transferendo dòminio munerum pro ferenda in ſuum favorem ſententia, & non aliter; ergo data in favorem ſententia, quæ eſt conditio poſita, litigans caret jam titulo. & jure, ut reſtituantur ſibi munera, quæ dedit, quia jam ſe dominio illo abdicavit. Ex alia parte non poteſt judex id, quod accepit retineri, quia cognoſcit datum fuiſſe ſibi pro eo ipſo, quod ipſe tenebatur facere, nempè pro ferenda ſententia juſta, & debita; ergo tenetur retribuere pauperibus, & conſequenter poteſt id per Bullas componere. *Tolet.Fagund.Mald.Navar. Salon. Leſius, Villalob.Trull.* quos citat, & *ſeq.Mend.d.* 14,*n.* 133.

Decimus caſus ſic jacet in Bulla Caſtellana: *Se pueden componer los Eſcrivanos, Notarios, y Secretarios, y los oficiales de juſticia, que huvieren recebido, y llevado derechos demaſiados por razon de oficios contra las leyes, y ordenãças, que les eſtan dadas, no ſabiendo las perſonas a quien deven reſtituir,* Circa quod reſolvitur.

Quòd in tutiore opinione, lex, quæ taxat ſtipendium pro quolibet inſtrumento ſolvendum, non ſolum eſt pœnalis, ſed etiam abſoluta, & obligans in conſcientia, itaque debēt Notarij reſtituere id, quod ultra legis taxationem accipiunt, præcipuè ſi ad taxationis legem ſe ſtaturos cum juramento promiſerunt; ſed ſi ignoratur cuinam injuria illata ſit, poterunt per Bullas id, quod ultrà taxationem acceperunt componere. Non tamen caret probabilitate contraria opinio; nēpè legem illam eſſe tantummodo pœnalem, & ita non obligare in conſcientia, & conſequenter non teneri reſtituere, neque componere id, quod acceperunt ultra taxam, niſi fortè excederet juſtum laboris pretium quia tunc tenerentur reſtituere, quamvis lex non adeſſet.

Undecimus caſus, ſic in Bulla Caſtellana: *Si alguno, injuſta, ò indevidamente, por rogar, y favorecer que no ſe haga juſticia, ò que ſuelten a el que juſtamente eſtava preſo por delitos, llevô dineros, ò otras coſas algunas, ſe podrà componer en lo que aſſi llevò, ſatisfaciendo el dano de la parte, a quien ſe hizo el agravio.*

Hic caſus ponitur, ſupponendo, id quod accipitur pro cauſa injuſta, aut turpi reſtituendum eſſe pauperibus; qui verò opinioni adhæſerit contrariæ excuſanti à reſtitutione, non eget compoſitione, ut dictum eſt. Hic adverto: Quòd ſi ſequatur parti contrariæ damnum, non ſolùm debet accipiēs, ſatisfacere tale damnū, ſed etiam is qui largitus eſt aliquid pro illa interceſſione injuſta, quia tam agens, quàm intercedens, ad damnum concurrerunt.

Duodecimus caſus: *Se puede componer de lo que por juegos fueren obligados a reſtituir a pobres; pero aviendo intervenido engano en ellos, ò ganando à perſonas que no pudieſſen enagenar lo que perdieron, no ſe pueden componer; y ſabiendo a quien ſe lo ganaron, ſon obligados a ſe lo reſtituir: y no lo ſabiendo, ſe pueden cōponer en eſte caſo, como en el arriba.*

Vide *Dubium* 13. *tractatus* 5. *lib.* 3. ubi agitur de ludo, & de caſibus, in quibus malè parta per ludum, reſtitui debeant; in quibus caſibus locum habet compoſitio quando ignoratur cuinam fieri debeat reſtitutio.

ARTICULUS III.

De ſex ultimis caſibus, qui ponuntur in Bulla.

Decimus tertius caſus : *Si alguno, diſſimulando en ſi lo que no ay en él, ó otra coſa ſemejante de lo que en eſte color huviere recibido, ſe puede componer. Y el que pide limoſna ſingiendo ſer pobre no lo ſiendo, de lo que por eſta cauſa huviere recebido ſe puede componer, no ſabiendo en ambos eſtos caſos, a quien como dicho es ſe deve reſtituir.* Hinc reſolvitur.

1 Acquiſitum per eleemoſynam, ficta paupertate, poſſe per Bullas componi, quamvis ſciatur, quiſnam tales eleemoſynas erogaverit : quia eſt multorum opinio ; hanc reſtitutionem non deberi niſi pauperibus, quia erogantes tales eleemoſynas intendunt erogare illas Chriſto in pauperibus ad levandas illorum miſerias, & ita eleemoſynarum dominium transferunt in pauperes. Et quando Commiſſarius coarctationem illam aſſignat : *No ſabiendo a quien ſe deve reſtituir.* Loquitur Commiſſarius in opinione aſſerentium deberi eleemoſynas reſtitui ipſis, qui eas erogaverunt quando paupertate ficta acceptæ ſunt. *Trull. Henriq. Navarr. Villalob.* & alij quos citat *Mend. n.* 169.

2 Quód acquiſitum fuit fictione alia, v.g. Conſanguinitatis, Sanctitatis, &c ſi ſcitur, cuinam debeat reſtitui, non poſſe per Bullas componi, benè tamen ſi neſciatur.

3 Si id, quod fingitur non fuit plus quàm impulſiva cauſa, ut aliquis erogaret, non eſſe opus compoſitione, quia non eſt obligatio reſtituendi, quòd ſi accipiens cum fictione, fuit cauſa motiva, ut alter erogaret, tenetur reſtituere, & ſi ignoraverit perſonam, poteſt componere. Impulſiva cauſa eſt illa, quæ inclinat ad aliquid dandum, vel faciendũ, ſed ita inclinat, ut daretur, vel fieret etiam ſi talis cauſa impulſiva non adeſſet ; motiva eſt illa cauſa ſine qua, nec daretur, nec fieret.

Quartus decimus caſus : *Iten en todas las coſas, que alguno huviere hallado, hecha primero ſufficiente diligencia, no pareciendo ſus duenos, ni a quien competen de ſer reſtituidas, ſe puede cõponer.*

In hoc caſu loquitur Bulla in opinione aſſerentium, non poſſe quemquam inventa bona retinere ſibi poſt inquiſitum-

diligenter, & non inventum Dominum; ſed jam ſupra diximus, contrariam opinionem, eſſe probabilem, & tutam, neque in illa opus eſſe compoſitione. Circa bona verò naufragantium, ſtandum eſt juris, & Bullæ in Cœna Domini diſpoſitionibus.

Decimus quintus caſus: *It en, el que tuviere alguna, ò algunas coſas en ſu poder, de perſona, ò perſonas, que no pueden ſer avidas para reſtituirſelo, aviendoſe para ello hecho la devida diligencia neceſſaria, ſe podrà componer de lo que aquello montare.*

Poteſt quis habere aliqua bona alterius pro diverſis titulis, v.g. Commendationis, Mutui, Oppignorationis, Depoſiti, aut alicujus alterius contractus, in quo dominiũ non transfertur. De iſtis igitur bonis poteſt fieri compoſitio, non comparente Domino, cui reſtituenda ſint, nec habita ſpe illius inveniendi.

Hic advertendum eſt: Id quod quis habet in Depoſito judiciali, quod vocatur, ſequeſtratio, teneri reddere illi, quẽ Iudex aſſignaverit, nec habentem poſſe auctoritate ſua decernere cuinam illa bona reddenda ſint; neque etiam ex ejus arbitrio dependet inquirere, neque curare de inveniendo Domino. Et ſi Iudex aſſignaverit Dominum, & talis Dominus non inveniatur, tenetur Depoſitarius tradere depoſitum Iudici, ut ipſe decernat de depoſito quid ſit faciendum; ſed ſi Iudex poſtquam aſſignavit Dominum, & officium ſuum explevit, non repetit depoſitum, ſed cõmittit Depoſitario curam reſtituendi illud, jam tunc depoſitum remanet in poteſtate Depoſitarij, tamquam ſi Dominus ipſe commendaviſſet; tunc ſi Dominus non compareat, habet locum compoſitio.

Decimus ſextus caſus: *Se pueden componer los danos que ſe ayan hecho andando â caça, con ſus ganados, ò de otra manera, aſſi en los panes, y viñas, como en otros qualeſquier heredamientos, no ſabiendo a quien ſe ha hecho el daño* Caſus hic, per ſe patet.

Decimus ſeptimus caſus: *Todas las mugeres, que no ſon publicamente deshoneſtas, ſe pueden componer, de qualquier dinero, ò joyas, que por cauſa fea huvieren recebido: y los hombres, ſi de mugeres, que no tienen maridos, ſe pueden componer por la miſma razon.*

Hic caſus loquitur in opinione paucorum aſſerentium non poſſe fœminas, quæ in occulto turpiter vivunt, referre, nec retinere pro turpitudine pretium; ſed cum probabilius ſit poſſe,

poſſe, non egent compoſitione. Quod idem dico de viris, ſed ſi tam iſti, quàm illæ ferrent pretium ab eo; qui non poteſt talia bona alienare, tenetur reſtituere, neque componere poſſunt, niſi Dominus, cui facienda eſſet reſtitutio ignoraretur.

Decimus octavus caſus: *Si alguno ha vendido vino aguado por puro, ó medido con falſa medida, ó huviere vendido alguna otra coſa con menores peſos, ó medidas, ó vendido una coſa por otra, ó meſclado, ó peſado, ó mal medido, no ſabiendo a quien ſe huviere vendido, ſe pueden componer.*

Caſus hic eſt latiſſimus, & in tractatu de Reſtitutione videndum eſt, quando ob dictas, & ſimiles fraudes teneatur quis reſtituere, & quando excuſari poſſit. Quando verò reſtituere teneatur, poterit componi, ſi certus Dominus ignoretur.

ARTICULUS V.

Concluſio hujus Bullæ.

Concludit ita Bullam Commiſſarius Generalis: *En los caſos, y coſas que aqui particularmente no van expreſſados, atento que la facultad, y comiſſion a Nós dada, y concedida por Su Santidad, es general, y comprehende otras mas coſas, en que ſe puede hazer la dicha compoſicion, lo remitimos al arbitrio de los Confeſſores, para que ellos como Medicos eſpirituales, digan, y declaren a ſus penitentes, de todo lo que en virtud de eſta Bula, y facultad Apoſtolica ſe podrâ componer para el deſcargo, y ſatisfacion de ſus animas, y conciencias, demâs de los caſos en eſta Bula declarados.*

Longum eſſet diſcurrere per cuncta officia, artes, & facultates, ut diceremus caſus in quibus teneantur reſtituere, & componere per Bullas, hi qui tales artes, & officia exercent. De hac materia tractant *Mend. diſp. 35. Ioannes Machado tom. 2. de Perfect. Confeſſ. Petrus de Oñate, tom. de contract. qui omnes eruditiſſimè.*

Ut regulam propono: Cunctos profeſſores artium, tam liberalium, quam mechanicarum; hos etiam, qui Reipublicæ habent officia, Mercatores, & eos qui quodcumque cõtractus genus exercent, poſſe componi per Bullas, & eximi ab obligatione reſtituendi, pro defectibus in obligatione ſuarum profeſſionum, aut negotiorum, ſi ignorent cuinam

de

Digitized by Google

debeatur reſtitutio, nec ipſi injuſtè proceſſerint in fiducia accipiendæ Bullæ. Et ita in qualibet profeſſione debent hæc duo puncta diſquiri.

Solum hic libet advertere, de quibuſnam redditibus Eccleſiaſticis poſſit fieri compoſitio? & de quibus non poſſit? quando hi redditus tenentur reſtitui alio titulo, quam ob officium non recitatum, quia de hoc jam ſermo habitus eſt. *Circa quod reſolvitur.*

1 Epiſcopum, & Parochum quando defuerunt reſidentiæ ſine cauſis, quas aſſignat *Trid. ſeſſ.* 23 *de Reform. cap.* 1. & quando ultra tempus indultũ ibi defuerunt, non poſſe percipere fructus, neque componi pro ijs, quia ibidem prohibet Concilium ipſam compoſitionem, neque Bulla derogat prohibitionem.

2 Eccleſiaſticos non aſſiſtentes Eccleſiæ, non poſſe percipere diſtributiones, neque componi pro his; quia hæ habent Dominum, cui debeant reſtitui, nempe aſſiſtentes. Ita ſentiunt Expoſitores Bullæ.

3 Omnes Eccleſiaſticos non habentes curam animarum poſſe componi pro fructibus reſtitutioni obnoxijs ob defectum reſidentiæ, niſi hi fructus debeantur reſidentibus, quia tunc nequit fieri compoſitio.

4 Poſſe componi per Bullas, vel cum ipſo Commiſſario fructus malè perceptos, aut ex eo, quòd quis non obtinuerit Canonicè beneficium, aut quod incurrerit in cenſuras poſt beneficij poſſeſſionem, quando iſti fructus ſic malè percepti debentur Eccleſiæ, aut pauperibus; quia Pontifex poteſt iſtos fructus tunc componere, aut per Bullas, aut cum ipſo Commiſſario, ut Adminiſtrator ipſorum bonorũ, & ita concedit.

Dixi: Quando debentur Eccleſiæ, aut pauperibus. Quia ſi juxta conſuetudinem, & ſtatutum deberentur ſucceſſori, non poſſent componi; ſed ſi fieret revalidari titulus beneficij, tunc poſſidens invalidè, nihil teneretur reſtituere: quia in hoc caſu, ipſe eſt ſucceſſor beneficij reſpectu ultimi poſſeſſoris. *Ita Mend. d.* 34 *n.* 42. *uſque ad* 47.

Quæritur: An dilatio componendi ſe per Bullas, & quanta, ſit peccatum mortale?

Reſpondetur: Illam dilationem, quæ in reſtituendo foret peccatum mortale, futuram etiam mortale peccatum in componendo, quando quis habet bona incerti Domini, &

Digitized by Google

& intendit componere per Bullam ; & quandoque dilatio minor, erit peccatum mortale ; quia ſæpè impoſſibilitas, aut difficultas magna reſtituendi excuſat à reſtitutione prõpta, quæ impoſſibilitas , aut difficultas non poterit à compoſitione excuſare, cum poſſit parva quantitate fieri.

Quæritur ſecundò : An qui non habet unde pro integro reſtituat , habet tamen, unde per Bullas componatur, accipere Bullas teneatur in caſibus , quibus per Bullas poſſit ſatisfacere ?

Reſp. Videri obligatum eſſe ; quia debet reſtituere eo modo , quo poteſt. Probabilior eſt tamen contraria opinio ; quia compoſitio eſt privilegium , & nullus tenetur uti privilegio , ut reſtituere cogatur.

Quæritur tertiò : An poſſit componi per Bullas qui accepit eleemoſynam pro celebrandis Miſſis , & non meminit à quo accepit, vel cui debeat applicare ?

Reſpondetur negativè : Iſte autem ſatisfecit offerendo ſacrificium pro his , qui eleemoſynas erogaverunt. *Mend.* cũ alijs, *d.*35 *num* 31.

CAP. III.

De *Bulla Defunctorum*,

IN hac Bulla , quam format Commiſſarius Generalis , ex una clauſula Latina , concedit Pontifex Indulgentiam plenariam per modum ſuffragij in favorem animæ , cui applicatur iſta Bulla, & pro qua , taxata erogatur eleemoſyna.

DUBIUM I.

De Indulgentia plenaria, quæ per Bullam conceditur animæ in Purgatorio patienti.

Pontificem poſſe concedere indulgentias, tam in favorem vivorum, quam defunctorum eſt perſpicuum, tum per Conciliorum diffinitiones, tum per continuatam concedendi praxim; ſed vivis concedit, ut ſubditis adhuc ſuis , per modum abſolutionis ; defunctis verò utpote jam extra juriſdictionē

ejus

ejus exiſtentibus per modum ſuffragij; tribuens ex Eccleſiæ Theſauro, cujus opes ipſe diſpenſat, quando indulgentiam concedit plenariam, id quod ſufficit, ut pro integro ſolvatur debitum pœnæ, quod anima illa tenebatur pro culpis in Purgatorio pati; itaque ſuffragium eſt ſubſidium, aut auxilium, quod illi tribuitur, ut ſolvat in parte, vel in toto, & eripiatur à pœnis, quas patitur.

Quæritur primò: An infallibiliter indulgentia lucretur plenaria Bullæ, animæ, pro qua offertur?

Reſpondetur affirmativè: Concurrentibus cunctis ad applicationem requiſitis.

Quæritur ſecundò: Quandonam hujus indulgentiæ beneficio fruatur anima?

Reſpondetur: Tunc quando erogans eleemoſynam taxatam pro Bulla applicat illi ſuffragium. Communiter fideles applicant hoc ſuffragium ubi primum Bullam accipiunt: ſed poſſunt non ſtatim applicare, præſertim ſi ſe extra ſtatum gratiæ ſenſerint, quia quamvis ſpeculativè loquendo non ſit opus ſtatu gratiæ in applicante, ut animæ proſit indulgentia; qui tamen tutiorem ſemitam cupit ſequi, differet prudentius applicationem quoad ſe in ſtatum gratiæ reſtituat.

Quæritur tertiò: An ſit utile accipere ultra unam vicem Bullam pro una anima?

Reſpondetur affirmativè: Quia contingens eſt quandoque deeſſe requiſitum aliquod, quo deficiente non habeat indulgentia effectum; itaque conducit accipere ſæpiùs Bullam pro eadem anima, ut ſi ſemel; aut ſæpiùs defuit requiſitum aliquod, ſuppleatur per aliam Bullam. Singulis annis non poſſunt ultra duas Bullas pro eadem anima accipi; hæ tamen duæ, ſingulis annis poſſunt ſumi.

Quæritur quartò: An quando quis accipit Bullam Defunctorum, poſſit determinationem relinquere Deo, ut ipſe eligat animam, quam voluerit, cui applicetur indulgentia?

Reſpondetur negativè. *Mend. d. 36. n. 2.*

Quæritur quintò: An poſſit accipi Bulla pro pluribus animabus, aut pro omnibus, ut inter eas dividatur indulgentia, per quam anima una poterat à pœnis eripi?

Reſpondetur affirmativè. Ratio eſt: quia qui accipit hoc ſummarium, poteſt quidquid illi, qui vadunt, vel mittunt ad bellum contra infideles; ſed iſtis conceditur, quod poſſint applicare indulgentiam animabus Purgatorij per modũ

ſuffra-

ſuffragij, quin coarctentur, ut uni tantùm applicent animæ (quamvis communiter fidelium praxis uni applicet) ergo, & illi poterit pluribus applicare.

DUBIUM II.

De alijs difficultatibus circa Bullam.

Quæritur primò: An ſit neceſſarium, quód ſit in ſtatu gratiæ ille, qui applicat ſuffragium hujus Bullæ, aut aliam quamlibet indulgentiam defunctis, ut eis proſit?

Reſp.1. Quod hanc Bullam ſupponere communiter Auctores, ut videre licet in *Trull.l.* 4. *dub.* 10. Prodeſſe Bullam defuncto quamvis accipiens, & applicans ei non ſit in gratia; quia Pontifex ex opere operato applicat ex Theſauro Eccleſiæ hanc indulgentiam per modum ſuffragij, apponendo pro conditione, ſolum ut taxata eleemoſyna erogetur, quod poteſt facere peccator, neque ideô privabit animam defuncti, applicatione Theſauri; quemadmodum qui errogat eleemoſynam per manum ſervi, aut eleemoſynarij peccatoris non privatur merito, & præmio eleemoſynæ.

Reſp 2. Quoad aliam quamcumque indulgentiam, quæ defunctis applicatur per modum ſuffragij, quamvis *Cajetan*, cum alijs ſenſerit, applicantem debere eſſe in ſtatu gratiæ, ut proſit illi, cui applicatur; opinionem tamen contrariam eſſe probabiliorem, & communiorem. Ratio eſt; quia ſtatus gratiæ tantum requiritur in indulgentia ad tollendum obicem, & ut poſſit recipi indulgentiæ effectus, qui eſt relaxare pœnam debitam pro culpa, quæ pœna non poteſt relaxari illi, cui non eſt dimiſſa culpa per gratiam; ergo ſufficit eſſe in gratia illum, qui recepturus eſt effectum indulgentiæ, nempè animam in Purgatorio exiſtentem, non verò applicantem. *Mend.d.*36.*n.*12. ubi citat plures.

Quæritur tertiò: Quænam eleemoſyna, taxata ſit pro defunctorum Bulla?

Reſp. Quód extra Indias, eleemoſyna eſt duorum argenteorum; apud Indos verò pro Hiſpanis defunctis, argenteorum quatuor; pro Indis verò nigris, Hiſpanis pauperibus, ſervis, Religioſis utriuſque ſexus, argenteorum duorum.

CAPUT. IV.

De facultatibus Commiſſarij Generalis Cruciatæ.

SPeciales facultates, quas habet Commiſſarius Generalis à Pontifice, non circumferuntur Hiſpanico ſermone, ſed Latino, & Brevibus quibuſdam in favorem Commiſſarij: hæ pertinent partim ad animarum ſalutem, partim ad bonam ſubſidij Cruciatæ expeditionem ſpectant. Quæ magis è re fuerint, eas in hoc capite ventilabimus.

DUBIUM I.

De facultatibus in ordine ad bonam Bullæ expeditionem.

Quæritur primò: Quamnam facultatem habeat Commiſſarius, ut procedat contra delinquentes in Cruciatam?

Reſp. Poſſe procedere contra illos, iiſdem pœnis, quibus quælibet Eccleſiaſtica juriſdictio, uſque ad relaxandum delinquentes ſæculari brachio ſi pœna capitali judicarit dignos.

Quæritur ſecundò: Quinam putentur in Cruciatam delinquere?

Reſpondetur: Impedientes, aut retinentes promulgationem Bullæ, rapientes, aut occultantes bona ad Cruciatam pertinentia; opponentes ſe privilegijs miniſtrorũ Cruciatæ; remorantes, aut malitioſè percutientes eos, qui ad bellum contra infideles vadunt, ne vadant, & alios ſimiles: Inter eos autem, qui ad bellum pergunt, non ſunt numerandi, qui pro ſtipendio pugnant, niſi ſint pauperes, & eant ſubſtituti, & miſſi ab alijs in Cruciatæ ſubſidium: quia hi, qui vadunt pro ſtipendio, ſi non ſint pauperes non gaudent Bullæ privilegijs.

Quæritur tertiò: An pœnæ pecuniariæ, quas imponit Cõmiſſarius, debeant pro integro Cruciatæ applicari?

Reſpondetur affirmativè.

Quæritur quartò: An pœnæ impoſitæ ab Ordinarijs pro quocumque delicto, debeant applicari Cruciatæ?

Reſpondetur: Olim, omnes pœnas, applicandas fuiſſe, nunc verò dimidium earum; præcipiturque ordinarijs in virtute ſanctæ obedientiæ, ut applicent eas, ordinariorũque dictis ſtandum eſt quoad earum quantitatem; quoad fide-

litatem

litatem veró Pontifex injicit religionem Ordinarijs, cōmittitque Commiſſario, ut inquirat an fideles ſe gerant? & ut poſſit ad fidelitatem compellere.

Quæritur quintò: Quoſnam officiales poſſit Commiſſarius Generalis eligere?

Reſp. In omnibus provincijs poſſe eligere Commiſſariū, ſubdelegando eis in toto vel in parte ſuam juriſdictionem; & Notarios ad quidquid in hoc negotio ſe obtulerit; ſed tā Commiſſarios, quam Notarios approbaturus eſt Ordinarius prudenti judicio; poteſt etiam compellere quoſcumque Notarios, ut exhibeant chirographa ad hoc negotium pertinentia. Commiſſarius autem Generalis non poteſt cogi, ut compareat coram alio judice quam Pontifice; neque Commiſſarij, & Notarij ſubdelegati coram alio quàm Commiſſario Generali in rebus ad Cruciatam ſpectantibus dum eis attendit, quamvis hos poſſint punire Ordinarij locorum, in quibus delinquunt in materia, quæ ad Cruciatam non pertineat.

Quæritur ſextò. Quamnam poteſtatem habeat Commiſſarius in recolligendis Cruciatæ bonis?

Reſp. Poſſe admonere omnes habentes bona Cruciatæ, chirographa, aut inſtrumenta pertinentia primariò, aut ſecundariò ad Cruciatam, ut manifeſtent Commiſſario, aut alteri perſonæ ab eo deputatæ ſtatim ac poſſint, ſub pœnis pecuniarijs in ſubſidium Cruciatæ adjudicandis: Epiſcopos vero, & alios Prælatos, ſub pœna ſuſpenſionis, & interdicti, & ab Eccleſia ingreſſus; reliquos verò ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ex qua ſolus Pontifex poſſit abſolvere; qui autem aliquod bonorum, quæ diximus ſcienter retinuerit, non poterit beneficio, neque gratijs gaudere Bullæ.

Aliæ facultates, quas habet Commiſſarius quoad expeditionem Bullæ, vel inferuntur ſufficienter ex ipſa Bulla, vel jam in hoc libro tractatæ ſunt.

DUBIUM II.

De facultatibus, quas habet quoad animarum ſalutem.

Quæritur primô: An poſſit in irregularitatibus diſpenſare?

Reſpondetur affirmativè; exceptis illis, quæ procedunt ex homicidio voluntario, ſimonia, apoſtaſia à fide, hæreſi, aut mala Ordinum acceptione, aut ex celebratione Miſſæ, & aliorum divinorum officiorum cum quis cenſura eſſet ligatus

ligatus in contemptum clavium. Poteſt verò diſpenſare in reliquis, quæ procedunt ex delicto, ut poſſint retinere beneficia, & percipere fructus eorum, delendo infamiam, & inhabilitatem, quæ ab irregularitate proveniebat, & reſtituendo exercitium ordinum non malè acceptorum.

Quæritur ſecundò: In quanam forma poſſit in his irregularitatibus diſpenſare?

Reſpondetur: Quòd diſpenſando, & componendo ſimul. Hoc eſt: Imponendo aliquam pœnam pecuniariam in ſubſidium Cruciatæ, quæ ſuccedit pro pœna irregularitatis.

Quæritur tertiò: An hæc diſpenſatio valeat in foro externo?

Reſpondetur affirmativé: Quia Pontifex non coarctat facultatem Commiſſario ad forum tantum internum.

Quæritur quartò: An valeat quando delictum eſt publicum?

Reſpondetur affirmativé. Eadem ratione.

Quæritur quintò: An poſſit diſpenſare Commiſſarius in aliquo impedimento occulto matrimonij poſtquam invalidè contractum eſt?

Reſpondetur: Poſſe diſpenſare in impedimento affinitatis quoad primum, & ſecundum gradum, quod præceſſit ad matrimonium per fornicationem, ut poſſit matrimonium revalidari; ſed cum his limitationibus, nempè ut contrahentes ſervaverint formam Concilij Tridentini; quod iſta diſpenſatio valeat ſolum in foro conſcientiæ; & ita Commiſſarius debeat talem diſpenſationem concedere, verbo, aut ſcriptis, quæ tradantur Confeſſario, ut lecta, ſtatim rumpat. Quòd impedimentum ſit occultum. Quòd matrimonium ſit jam contractũ. Quòd ex ejus diſſolutione timeantur gravia ſcandala, ut communiter timeri poſſunt. Quòd unus ex contrahentibus proceſſerit bona fide imprudens impedimenti. Quòd hic debeat fieri certior de nullitate primi conſenſus, ut occultè iterum contrahant novo conſenſu. Et non debet dici nullitatis cauſa illi, cui redditur ratio nullitatis primi conſenſus.

Quæritur ſexto: An ſi hoc impedimentum ſupervenit matrimonio, poſſit in eo Commiſſarius diſpenſare?

Reſpondetur: Poſſe diſpenſare, ut valeat petere debitum, qui contraxit impedimentum.

Quæritur ſeptimó? An poſſit Commiſſarius legitimare prolem,

prolem, quæ nata eſt ex matrimonio, durante illo impedimento occulto, quo matrimonium contractum fuit?

Reſpondetur: Poſſe, quia etiam tribuitur illi hæc facultas. Et valet in opinione omnium Doctorum hæc legitimatio ad actus ſpirituales, ut ad ordines, & beneficia ſuſcipienda: in opinione etiam *Henriq. Trull. & Mend.* valet hæc legitimatio ad ſuccedendum in bonis temporalibus parentum, quia non coarctatur à Pontifice.

Quæritur octavo: An poſſit Commiſſarius Generalis licentiam dare, ut erigatur oratorium in privatis ædibus, & ut in eo celebretur Miſſa?

Reſpondetur: Poſſe, ſi prius viſitatum fuerit ab Ordinario ipſum Oratorium. Quia ita affirmat Commiſſarius ipſe in facultatibus ſuis, quas promulgari jubet; & ut advertit *Ildephonſus de Lara*, affirmatio Commiſſarij facit fidem, debetque illi adhiberi aſſenſus.

Quæritur nono: An poſſit dare licentiam, ut celebretur Miſſa, & audiatur una hora ante diem, & alia poſt meridiem, & quibus perſonis?

Reſpondetur: Poſſe dare hanc licentiam perſonis nobilibus, & quas ille cenſuerit eſſe ſufficientis qualitatis.

FINIS.

Tt

INDEX RERUM.

A

Abbas vibe Prælatus.
Abbatiſſa an poſſit ferre cenſuras. 517.
Abbreviatio Vitæ an licita. 139.
Abortus. 141.
Abſolutionis Sacramentalis forma. 419. Qui ſint abſolvendi 454. Abſolutio moribundi 427. à cenſuris 521. à reſervatis 454. à ſuſpenſione. 541.
Abſtinentia 24. An teneatur abſtinere à carnibus in Quadrageſima, qui non poteſt jejunare. 27.
Accuſator, 305.
‑cedia. 343. & ſeqq.
‑optio. 502.
‑lterans quot peccata cōttat 24. Quid teneatur re‑uere. 177.
‑erium quid ſit, ‑o. An ‑ando dirimat matri‑um. 504.
Advocati officium & peccata. 300. & ſeqq.
Ægyptios conſulere quale ſit peccatum. 71.
Æquivocatione uti an liceat in juramento. 94.
Ætas ad jejunium. 247 ad matrimonium. 507. ad ordines 480. ad ſponſalia. 481.
Affinitas. 507.
Aggreſſorem an, & quomodo liceat occidere. 137
Altare. 411.
Ambitio. 331.
Amentes 17. an poſſit ijs dari communio in articulo mortis. 125.
Amor filiorum in parentes. 125.
Amplexus extra matrimonium. 148. & ſeqq.
Antichriſis quomodo licita. 215.
Apoſtaſia. 43.
Apoſtata. 219. & 468.
Appellatio Reorum. 312.
Approbatio Confeſſarii. 444.
á quo

á quo petenda, 445.
Arciepiſcop. v. Epiſcopus
Argentarij peccata, 316.
Ars notoria quæ ſit. 73.
Artifices 66 Horum obligatio. 316.
Aſpectus obſcœni. 148.
Aſſecuratio. 212.
Aſtrologia naturalis. 71.
Attritio. 420.
Avaritia quid ſit. 333.& ſeqq.
Aurigarum obligatio. 191.
Avus quid debeat nepotibus. 126.

B

BApriſmi materia. 357. forma. 358. Miniſter. 360. ſubjectum 361.conditio 364.cæremoniæ, ibid.
Bellum. 142.& ſeqq.
Beneficiati quando obligentur ad Horas Canonicas.275 An ad reſtitutionem fructuū ſi horas omiſerint. 277. An ſint abſolutè domini ſuorum proventuum. 287.
Beneficium Eccleſiaſticum, 264. collatio. 265. ſuſceptio 267 pluralitas. 268. amiſſio. 270. permutatio. 273. reſignatio. 272.
Beſtialitas quale ſit peccatum 152.
Bibliopola. 316.
Bigamia. 450.
Blaſphemia quid ſit, & quotuplex. 86.
Bona hoſtibus erepta ad quē pertineant 146. inventa qui qus ſint reſtituenda. 169.
Bulla Cœnæ. 522.
Bulla Cruciatæ. 554. & ſeqq.

C

CAlix quando execratur 411.
Cambium. 204. Quot genera cambiorum. Ibid.
Canonicatus an ſint beneficiā compatibilia. 269.
Cantiones obſcœnæ. 149.
Capitulares. 260.
Captivis Chriſtianis an liceat remigare in triremibus Turcarum.
Carceris effractio an licita. 312.
Carnis eſus. 41.244.
Carthuſianus edens carnes quale peccatum committat. 294. An liceat illi aliquando veſci carnibus. 155.
Caſtitatis votum. 258.
Caſus reſervati 466. & ſeqq.
Caupones. 69.
Celebrare Miſſam. v. Miſſa.
Cenſura Eccleſiaſtica quid 515. Quotuplex. 516 Qui ferre poſſint. 517. Qui affici ibid. cauſæ 518. Abſolutio. 521
Cenſus. 208.
Charitas Dei. 42. Quando obliget. Ibid.
Charitas erga proximum. 48.

Ejus ordo. Ibid.
Chirographa, & credita aliorum emere an liceat. 201.
Chiromantia. 71.
Chirurgorum obligatio, & peccata. 314.
Choreæ. 149.
Clauſura Monialium. 541.
Clerici qui dicantur. 264. An teneantur legibus principum ſæcularium. 17 Eorũ habitus. 290. Quæ actiones, artes, officia eis prohibeantur. Ibid.
Codicillus quid ſit. 218.
Cœmeterium quando violetur. 409.
Cognatio. 502.
Collatiuncula die jejunij. 245
Commodatum. 190.
Communio, v. Euchariſtia.
Communio Paſchalis. 399. ubi ſumenda. Ibid.
Commutatio votorum. 111.
Comœdiæ turpes. 148.
Conciones audiendi obligatio. 117. Conciones hæreticorum an liceat audire. 41.
Concionari pro pretio an ſit ſimonia. 83.
Concubinarius, & Concubinatus. 150.
Conductio, & põductor. 207.
Confeſſarij aprobatio. 444. à quo petenda. 445. Iuriſdictio. 446. officium. 454. ſcientia. 459.
Confeſſio ſacramentalis. 423
Confeſſionis præceptũ. 468. ſigillum. 462.
Confirmationis materia 367. forma. Ibid. Miniſter, & ſubjectum. 368 neceſſitas, & cæremoniæ. 369.
Conjugum obligatio mutua. 131.
Conjugalis actus. 490.
Conſcientia. 1. erronea. 2. dub. 6. ſcrupuloſa. 10.
Contractus. 183.
Contritio. 420.
Contumelia. 235.
Cooperatio ad peccatum. 64. ad damnum. 162.
Correptio fraterna. 65.
Crapula. 339.
Creditoribus ſolvendum eſt ordine. 180.
Curatela, & Curator. 215.
Curiales. 551.
Curioſitas. 334.

D

DÆmonis invocatio. 69.
Damnum, v. Reſtitutio.
Debitum conjugale. 492.
Decalogi præcepta. 67.
Degradatio. 541.
Delectatio moroſa. 321.
Depoſitio. 541.
Depoſitum. 190.
Deriſio. 343.
Deſiderium. 319. An, & quando peccatum. Ibid.
Deſperatio. 46.
Detractio. 235.

Dilectio inimicorum. 50.
Diſcipulorum obligatio. 133.
Diſcordia. 332.
Diſpenſandi poteſtas. 111.
Diſpenſatio quando vim amittat. 29. quando petenda ex S. pœnitētiaria 30. in obſervatione feſtorum. 117 in jejunio. 247. in impedimentis matrimonij. 512. in votis. 30.
Diſtractio in horis. 285. in exercitijs ſpiritualibus. 344
Divinatio. 68.
Divinatores quomodo examinandi in confeſſione. 77.
Divortium. 495.
Dolor de peccatis. 420.
Dolus. 334.
Dominorum obligatio. 129.
Donatio. 184. Ejus revocatio. 187. cauſa mortis. 189.
Donare qui non poſſint. 185.
Dubitatio temeraria. 233.
Dubium, v. conſcientia.
Duellum. 141. Quis duellantes poſſit abſolvere. 522.

E

EBrietas. 340.
Eccleſia quibus caſibus violetur. 409. Quando exſecretur. 410. Ejus immunitas. Idem.
Eccleſiaſticus, v. Beneficiatus, & Clericus.
Eleemoſyna. 53.
Emphiteuſis. 207.
Emptio. 197.
Epiſcopus an habeat poteſtatem ferendi cenſuras. 517. In quibus matrimonij impedimentis, & occaſionibus poſſit diſpenſare. 499. An in votis ſubditorum. 112. An cenſuris alijſque pœnis cogere poſſit ſubditos ad ſacrum in Parochia audiendum. 120. Epiſcopi reſidentia. 270.
Error an, & quando dirimat matrimonium. 501.
Evagatio mentis. 344.
Euchariſtia quid ſit. 381. Ejus materia. 372. Forma conſecrationis. 381 cauſæ. 383. Miniſter. 386. Suſcipiens. 389. Diſpoſitio. 392. Obligatio ſumendi. 397.
Examen ordinandorum. 478.
Excommunicatio. 524. Effectus. 525. non reſervatæ. 531 reſervatæ Epiſcopis. 532. reſervatæ Papæ extra, & per Bullam Cœnæ. 533. percuſſionis Clericorum. 534.
Excommunicatus toleratus, & non toleratus quis. 524. cum quibus, & quando liceat communicare. 529.
Executores teſtamenti. 224.
Exſecratio. 410.
Extrema unctio. 470.

F

FAllacia. 334.
Fama. 335. ejus reſtitutio. 240.

Digitized by Google

Famulus erga Dominum. 130
Feſtorū obſervatio 113. quæ excuſent ab ea. 115. quæ præcipiantur diebus feſtis. 117.
Feudum. 208.
Fidei commiſſum. 217.
Fidejuſſio, & Fidejuſſor. 213.
Fides. 35. an aliquando liceat veram fidem exteriùs negare, aut diſſimulare, aut tegere, aut falſam profiteri 39. Fidei præceptum quando obliget. 37.
Filij. v. liberi.
Fœminarum carminatricum benedictiones. 74.
Forenſia opera an feſto die prohibita. 115.
Fornicatio. 150. ſponſæ 485.
Frater erga fratres. 131.
Fraus. 334.
Fructus induſtriæ. 171.
Furem occidere. 138.
Furtum. 156 & ſeq.

G

Gaudere de malo. 9. 30.
Generales ordinum an poſſint ferre cenſuras. 517.
Gloria vana. 331.
Gratitudo. 184.
Gravidæ an liceat petere, & reddere debitum. 494.
Gula. 338, ejus filiæ. 339.

H

Habitus Clericalis. 290
Hæredum commoda, jura, & obligationes. 231. Qui poſſunt inſtitui hæredes. 228 Hæreditatis diviſio. 230. renuntiatio. 221.
Hæreſis. 33.
Hæreticus quis. 44. an hæretici obligetur præceptis Eccleſiæ 16 an liceat legere eorum libros, & cum illis diſputare. 45. an ſacris eorum intereſſe. 41.
Homicida. 134.
Homcidium. 134.
Honor, v. Fama.
Horæ canonicæ. 274. Quæ obligatio. 276. excuſatio 279 modus recitandi. 281.
Hypochrisis. 332.
Hypotheca. 214.

I

Iactantia. 332.
Idolatria. 72.
Iejunium Eccleſiaſticum. 344. Excuſatio. 347.
Ignorantia. 23.
Illegitimus, v. ſpurius.
Impedimēta matrimonij. 497.
Imprecatio. 88.
Inceſtus. 151.
Indulgentia. 438. Quotuplex. 545.

In

Infamia, v. Detractio an liceat alium infamare, ad vitanda gravia tormenta. 240. an liceat infamare ſeipſum. Ibid.
Infideles. 16.
Infidelitas. 142.
Inimicorum dilectio. 50.
Injuria materialis. 161. formalis. Ibid. an obliget ad reſtitutionem. Ibid.
Innocentem occidere. 140.
Inobedientia. v. obedientia.
Inquietudo. 384.
Inquiſitio judicis. 293.
Inſidijs an liceat uti contra hoſtem. 145.
Intentio in ſacramentis. 348. in præceptis 22. in votis. Ib. in juramento. Ibid.
Interdictum 542. qui ſint ejus effectus. 543. quis ferre poſſit, & tollere. 544.
Interſtitia ordinum. 479.
Inventarium bonorum. 232.
Invidia. 337.
Ira. 341.
Irregularitas quid, & quotuplex. 545. effectus. Ibidem. quomodo incurratur. 546. quomodo tollatur. Ibid.
Irreligioſitas. 78.
Irritatio votorum. 110.
Jubilæum. 442.
Judæi, & Judaiſmus. 43.
Iudex. 292. quid in eo requiratur. Ibid. Quid ei liceat circa inquiſitionē. 293. Quod circa torturam. 295. Quid circa ſententiam & pœnam 307. Quid debeat circa inju-
nerum acceptationem 300.
Iudicium legitimum. 291. temerarium. 233.
Juramentum quid. 83. Quotuplex. 91. quando licitum. 92. equivocatorium 94. formula. 90.
Juriſdictio confeſſarii. 540.

L

Lacticinia. 21.
Lectio obſcœnorū. 148.
Legatum quid. 217. legata pia quæ dicantur, an religioſus executor poſſit ea applicare ſuo monaſterio. 224. an poſſit commutari in alium uſum. 262.
Legislator an ſuis legibus obligetur. 16.
Lex decalogi. Quomodo obliget 15. quando quis excuſetur. 15.
Libellaticus contractus. 208.
Libellus famoſus. 241.
Liberorū obligatio erga parentes 124. an, & quam graviter peccent ſi iiſdem invitis quid auferant. 160. an poſſint contrahere. 484
Libri hæreticorum 44. Libros obſcœnos edere quale peccatum. 248.
Literas alienas aperire. 335.
Literæ dimiſſoriæ. 479.
Locatio, & locator. 206.
Ludus, & Luſor. 208.
Luxuria 335. ejus ſpecies 330.

M

MAgia. 73.
Magiſtratus obligatio. 57.
Maledictio. 344.
Malefactorem occidere. 137.
Maleficium quid, & quotuplex 76. quibus remedijs uti liceat cōtra maleficia, ibid.
Maritus, v. conjuges.
Mater erga filios. 126.
Matrimonium quid ſit. 487. materia, forma, miniſter, uſus ibidem, & ſeqq. diſſolutio 495. Impedimēta. 501. dirimentia Ibid. revalidatio 511. proclamatio, & diſpenſationes 499. conſummatio. 495
Medicorum obligatio. 315.
Mendaciū in confeſſione 431
Mercatorum peccata. 316.
Meretrix. 150.
Metus. 25.
Militum peccata 146. Vide Bellum.
Miniſter ſacramentorū. 348.
Minores 225. & ſeqq.
Miraculi fictio. 68.
Miſericordia corporalis. 53. ſpiritualis 56.
Miſſa quoad ſacramentum, 400. quoad Sacerdotes. Ibid. locum, tempus. &c. 404. & ſeq. obligationem audiendi, 118. ubi audienda. 119. quæ excuſent ab auditione. 125.
Molitorum obligatio. 191.
Mollities. 152.
Monachus, v. Religioſus.
Monaſterium. 229.256.
Moniales an teneantur ad Horas Canonicas. 274.
Monopolia. 198.
Monſtrum an ſit baptizandum. 362.
Montes pietatis. 194.
Moribundi abſolutio. 427.
Mulierum ornatus 62. & ſeq.
Mutilatio ſui ipſius. 134. quid reſtituendum pro mutilatione. 174.
Mutuum, v. uſura.

N

NEceſſitas proximi quotuplex. 53.
Necromantia. 69.
Negotiatio quid ſit, & quibus illicita. 210.
Neophitus an ſit irregularis. 549.
Notarij obligatio, & peccata. 304.
Novitiorum obligatio. 274. an poſſit teſtari. 228. ad quid obligetur qui novitium abduxit à religione. 178.
Nundinæ. 115.
Nuptiarum ſolēnitates quando prohibitæ. 498.

O

OBduratio cordis. 333.
Obedientia erga parentes. 124.
Obe-

Obedientiæ votum. 258.
Obedientia vana quid ſit. 73. Quotuplex Ibid. Quale peccatum. Ibid. unde poſſit cognoſci 74.
Occiſio iniqui aggreſſoris. 137. Innocentis. 140. Malefactoris. 137. Uxoris in adulterio comprehenſæ. Ibid.
Odium Dei. 48 proximi. 49.
Oleum benedictum. 470.
Opera diebus feſtivis præcepta. 117. prohibita 113.
Opificum variarum peccata. 316.
Opinio probabilis. 5.
Oratio Dominica. 36.
Ordines Militares an, & qui ex ijs ſint religioſi. 251.
Ordinis ſacramentum. 475. Quotuplex Ibid. materia. 476. Miniſter. Ibid. obligatio ad votum caſtitatis. 102.
Oſcula. 145.

P

PActum cũ Dæmone. 69.
Papæ poteſtas in ſe endis cenſuris. 517 an poſſit ipſe eas incurrere. 518. In quibus impedimentis matrimonij poſſit diſpenſare. 512 an poſſit diſpenſare in omnibus votis. 112.
Parentes erga filios. 126. Quoad hæreditatem. 230.
Parochus erga ſuos. 37. & 517. Parochus Religioſus. 252.
Parochianorũ obligatio. 120. circa confeſſionem mendicantibus. 450.
Patrini baptiſmi. 365. confirmationis. 370.
Patronatus jus. 266.
Pauperi quando quis teneatur ſubvenire. 54. an pauperem ſe fingens teneatur ad reſtitutionem. 173.
Paupertas Religioſa. 255.
Peccatum. 317. ſpecies 324. numerus. Ibid.
Pecunia adulterina. 205.
Penſio quid, & quotuplex. 273.
Penſionarius. Ibid.
Peregrini qui dicantur. 17.
Perjurium. 93. & ſeqq.
Pertinacia 332.
Pharmacopæorum obligatio 315.
Philtrum. 76.
Phyſiognomia. 71.
Pignus. 217. & ſeq.
Pingere an ſit opus ſervile. 114. pingere turpia quale peccatum. 63.
Piſcari. 114.
Pœnitentiæ ſacramentũ. 418. materia, & forma Ibid. & ſeq. Miniſter. Ibid. ſatisfactio. 433. pœnitentiam injuſtam quis poſſit commutare. 437.
Pollutio. 152.
Poſſeſſor bonæ, & malæ fidei. 169. & ſeq.
Præceptum quid ſit. 12. quotuplex. 13. an præcepta hu-

man-

mana obligent ſub peccato, & quali 15. An cum periculo gravis incōmodi 26. an duplex poſſit impleri uno actu, an diverſis actibus ei ſatiſfieri poſſit eodem tempore. 23. utrum pars ſit implenda, ſi nequeas implere totū. 26. præceptum locale. 17. univerſale. Ibid.
Præceptum confeſſionis. 468.
Præcepta Decalogi. 67.
Præcepta Eccleſiæ. 243.
Præceptorum obligatio. 133.
Prælati, 56. eorum obligatio. Ibid, & ſeq.
Præſtimonium. 276.
Præſumptio. 331.
Precarium. 190.
Pretiū quotuplex. 197. & ſeq.
Principum obligatio. 143.
Proclamationes matrimonij. 499.
Procuratorum officium. 305.
Prodigalitas. 333.
Proditio. 334.
Profeſſio fidei. 37. Religioſa. 252.
Promiſſio. 184.
Propola. 137.
Proſcriptos occidere. Ibid.
Proximus. 52.
Pueri quibus legibus obligentur. 16. quando ad præceptū confeſſionis. 468. & ſeq.
Pupillus. 128. & ſeq.
Puſillanimitas. 344.

Q

Quæſtorum obligatio. 201.

R

Rancor. 344.
Rapina. 156.
Raptus. 150. an, & quādo impediat matrimonium. 504.
Referentis obligatio. 304.
Regulares. 122.
Religioſus ſtatus. 251. Profeſſio. 252. obligationes. 254. vota. 255. Qui poſſint fieri religioſi. 260. Ejecti, & fugitivi. 262.
Reliquias cum reliquijs an liceat permutare. 84.
Remedia cōtra maleficia. 76.
Remiſſio debitorum. 186.
Renuntiatio hæreditatis an ab ingrediente monaſteriū ſit valida. 223.
Repreſſalia. 145.
Reſervatio caſuum. 451.
Reſidentia Epiſcopi & Parochorum. 270.
Reſignatio beneficij. 271.
Reſtitutio, & tota ejus materia à 161. uſque ad 182.
Reverentia filiorum erga parentes. 124.
Reus. 309.
Rixæ. 343.
Ruſtici. 344.

Sa-

Digitized by Google

S

SAcerdotum obligatio circa miſſæ ſacrificium. 406
Sacramentum quid ſit. 345. Materia, & forma. 346. Miniſter. 348 ſuſcipiens. 353.
Sacramentalia. 355.
Sacrificium Miſſæ, v. Miſſa
Sacrilegium. 79.
Sartorum obligatio. 191. peccata. 316.
Satisfactio. 433.
Scandalum. 58. quando mortale; quando veniale. 59 & ſeq.
Scrupulus 9. & ſeq. ſcrupuloſæ conſcientiæ ſigna. Ibid. Remedia, & privilegia. 10. & ſeq.
Secretarij obligatio, & peccata. 304.
Secreti violatio. 97.
Sententia probabilis. 6.
Sepultura Eccleſiaſtica. 529.
Servus an teneatur ad reſtitutionem ablati. 160. an poſſit contrahere matrimoniũ. 501. an cum ſerva. Ibid.
Sigillum confeſſionis. 462.
Simonia. 81. an ſit ſimonia catechizare, concionari, & Miſſas facere pro pretio. 83.
Societas Ieſu. 224.
Sodomia. 152.
Sorores Tertij Ordinis Sancti Franciſci an ſint Religioſæ. 251.
Sortes divinatoriæ. 72. diviſoriæ. Ibid.
Spei præceptum quãdo obligat. 45.
Sponſalia. 481. eorum obligatio. 483.
Sponſio. 208.
Spurius. 126.
Status ſæcularium præſertim judicialium. 291.
Stuprum. 150. ſtuprator quid debeat reſtituere. 176.
Subditorum obligatio erga ſuperiores. 129. & ſeq.
Superbia. 331.
Superiorum obligatio erga ſubditos. 129.
Superſtitio. 67.
Suſpenſio 538. quis ab ea poteſt abſolvere. 541.
Suſpicio temeraria. 234.
Suſurratio. 337.
Sutor. 316.
Symbolum Apoſtolorum. 36.

T

TAbacum. 393.
Tabellio. 304.
Tactus impudici. 148.
Tentatio Dei quid ſit; & quale peccatum. 78.
Teſtamentum. 217.
Teſtimonium mulieris, ſervi, minoris; inimici, perjuri, &c. an ſit validum. 307.
Teſtes. 308.
Theſauri inventi quibus reſtituendi. 169.

Torpor. 344.
Tortura reorum. 295.
Triſtitia de bono alterius. 337.
Tutela. 215.
Tutorum officium, Ibid.
Typographi. 114.

V

Vagi an teneantur præceptis locorum. 19. an coram quolibet Parocho poſſint contrahere matrimonium. 508.
Vana gloria. 331.
Vana obſervantia. 73.
Vaſſalus. 208.
Vectigalium fraudatio. 172.
Venator. 169.
Venditio, & venditor. 197.
Veneficium. 76.
Venena an liceat vēdere. 66.
Verba turpia. 148.
Veſtes Clericales. 290. veſtes ſacræ quando exſecrentur 411. veſte virili an fœmina liceat uti. 61.
Vidua. 492.
Vindicta. 341.
Violentia. 334.
Virgini an liceat occidere invaſorem pudicitiæ. 138.
Vitam an liceat abbreviare. 135.
Votum quid, & quotuplex. 99. Materia. 102. obligatio quot modis tollatur. 107. commutatio. 111. irritatio. 108. caſtitatis 258. religioſæ obedientiæ, Ibid. paupertatis. 256.
Uſura. 193. variæ ſpecies, 194.
Uſurariorum, & cooperantiū obligatio. 196.
Uxor ad quid teneatur erga maritū. 131. quæ bona poſſit expendere. 160.
Uxoricidiū an impediat matrimonium. 504.

LI-

Digitized by Google

LICENÇAS,

POde-ſe tornar a imprimir eſte livro, cujo nome he *Medulla Theologiæ moralis*, Autor o R. P. Hermanno Buſembaum, & deſpois de impreſſo tornarà para ſe conferir, & ſe dar licença para correr, & ſem ella naõ correrà. Lisboa 4. de Novembro de 681.

Manoel Pimentel de Souſa.
Frey Valerio de S. Raymundo.

POde-ſe imprimir eſte livro, & deſpois de impreſſo tornara para ſe dar licença para correr, & ſem ella naõ correrà. Lisboa 2. de Dezembro de 681.

Serraõ.

POde-ſe imprimir viſto a licença do Santo Officio, & Ordinario, & deſpois de impreſſo tornarà à Meſa para ſe conferir, &

Digitized by Google

& taixar, & ſem iſſo naõ correrà Lisboa 12 de Dezembro de 681

Roxas. Baſtō. Rego. Noronha.

COhæret ſuo originali in Conventu S. Dominici Vlyſſiponenſi die 22. Octobris 682.

Fratr. Gregorius de Affonſeca.

VIſto eſtar conforme com ſeu origina[l] pode correr eſte Livro, cujo titulo he *Medula Theologiæ Moralis*, Autor Herman[n] Buſembum. Lisboa 23. de Octubro 682.

Manoel Pimentel de Souſa. *Manoel de Moura Manoel.*
Frey Valerio de S. Raymundo. *Ioaõ da Coſta Pimenta.*
O B. Fr. Manoel Pereyra. *Bento de Beja de Noronha.*

POde correr. Lisboa. 24. Outubro 1632.

Serraõ,

TAixaõ eſte livro em duzentos, & ſinco[-] enta reis em papel. Lisboa 29. Outubr[o] de 1682.

Roxas. Baſto. Rego. Lamprea.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google